REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAȚIE A FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA

ANUL LI ● NR. 266-267 (1066-1067) ● 24 DECEMBRIE 2006 - 24 IANUARIE 2007 ● 3 TEVET - 5 ŞVAT 5767 ● 24 PAGINI – 2 LEI

ANUL NOU AL POMILOR

Marele Rabin
MENACHEM HACOHEN

„Omul e pomul câmpului“

Este unică şi deosebită această sărbătoare printre sărbătorile poporului evreu. Majoritatea sărbătorilor au o legătură intimă cu Ereţ Israel, dar *Tu Bişvat* este, în întregime, o sărbătoare israeliană, o sărbătoare care a crescut şi s-a dezvoltat pe pământul acestei ţări. N-o poţi sărbători după Halaha şi în spiritul ei decât în Ereţ Israel, căci în această perioadă începe pământul ţării să se trezească din iarnă, copacii încep să înmugurească şi vestesc, prin liniştea lor, primăvara care se apropie. Aceasta chiar este perioada potrivită pentru plantarea pomilor şi a arborilor, adică tocmai perioada în care *Tu Bişvat* poate fi sărbătorit după Halaha şi în spiritul ei. În tot timpul cât evreii au fost în Diaspora, *Tu Bişvat* a fost sărbătorit în mod mai simplu. O masă cu fructe din ţară, care era consumată în această zi, servea ca amintire a sărbătorii. Dar, o dată cu renaşterea lui Israel în ţara străbunilor şi cu ataşamentul său reînnoit faţă de pământul Israelului, sărbătoarea *Tu Bişvat* a revenit în splendoarea ei de odinioară. Sărbătoarea veche-nouă a prins contur şi conţinut şi a dobândit adevărata sa semnificaţie, specificul său deosebit – acela de sărbătoare a plantărilor în Israel.

Continuare în pag. 2

Sărbători care ne definesc

În tot anul, calendarul consemnează date încărcate de o semnificaţie legitimată din generaţie în generaţie, îmbogăţită, capabilă să intre mereu în dialog cu actualitatea: aniversări, comemorări, sărbători cu rezonanţă istorică. Ele aparţin memoriei colective şi se adresează conştiinţei fiecărui membru al societăţii. Fac parte dintr-un patrimoniu spiritual inalterabil, reflectă resurse de adaptare şi stimulează înţelegerea superioară a evoluţiei pe scara civilizaţiei, prin respingerea festivismului leşinător, prin susţinere şi nuanţare a spiritului critic.

Aşa este data de 15 ianuarie – ziua naşterii lui Mihail Eminescu.

Aşa este data de 24 ianuarie – ziua unirii Moldovei cu Muntenia, nucleul solid al viitorului stat România.

Continuare în pag. 19

Comemorarea pogromului legionar din 21-23 ianuarie 1941, de la Bucureşti

REMEMORARE ŞI AVERTISMENT

Am comemorat, la Templul Coral, 66 de ani de la pogromul legionar din ianuarie '41, care a înroşit cerul Bucureştiului de flăcările sinagogilor şi cartierelor evreieşti arzând. Ce-au simţit, *atunci*, oamenii care au trăit pogromul? Gândurile lor au prins glas prin vocea Şef Rabinul dr. *Alexandru Şafran* z.l., la prima comemorare a victimelor, rostită chiar în acel an:

„...Plângem sufletele voastre care odihnesc laolaltă cu ale celor Drepţi în Israel, dragi şi scumpe victime. Plângem pe tinerii noştri a căror căldură năvalnică de viaţă s-a stins brusc [...]. Plângem pe bărbaţii şi părinţii care au coborât în întunericul năpraznic al morţii, lipsiţi de luminiţa aprinsă la căpătâiul lor, după care soţiile şi copiii îşi ţipă surd durerea suferinţei şi a mizeriei [...]. Viaţa lor întreagă a fost doar o dăruire pentru Dumnezeu, pentru *Kiduş Haşem*, pentru sfinţirea numelui lui Dumnezeu...“

Relatarea comemorării - în PAG. 4-5

PAG. 12-13

Şi a fost Hanuca 5767

A existat o competiţie tăcută, dar reală între comunităţi: care îşi primeşte mai frumos musafirii? Un concurs la care au muncit cu rezultate impresionante toţi conducătorii comunitari şi colectivele lor. Au venit, apoi, scrisori de mulţumire de la gazde, pentru că n-am precupeţit osteneala şi-am ajuns până la ei. „Tinerii au fost minunaţi şi, împreună cu voi, au transformat Hanuca de la Rădăuţi într-un veritabil regal“, ne-a scris *Tania Grinberg*, bunăoară. Cum să-ncapă totul într-o picătură?! Miracolele de demult s-au întâlnit cu miracolele de azi. Am *simţit* viaţa acestor comunităţi - luminiţe ale iudaismului în România - continuând să strălucească şi să dea muguri, în pofida prognozelor sceptice.

Dr. AUREL VAINER 75

COMITETUL DIRECTOR AL F.C.E.R.

„Un lider cu care ne mândrim“

Aniversarea frumoasei vârste de 75 de ani ne oferă un binevenit prilej de meditaţie asupra înnoirilor de substanţă petrecute în viaţa Federaţiei noastre, un prilej de apreciere pentru intensa şi complexa activitate pe care o desfăşuraţi zi de zi, pentru binele comunităţilor noastre.

Conducerea Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România are bucuria de a vă adresa cele mai călduroase urări de sănătate deplină, de bucurii şi viaţă lungă împreună cu cei dragi.

Vă dorim din toată inima să beneficiaţi în continuare de succese în toate domeniile, de putere de muncă, bucurându-vă de aprecierea şi respectul nostru.

Pentru Aurel Vainer - un lider cu care ne mândrim: „La Mulţi Ani!“.

PAG. 3 **Arta de a comunica, puterea de a convinge**

LEGEA PRIVIND LIBERTATEA RELIGIOASĂ ŞI REGIMUL GENERAL AL CULTELOR

„O expresie concentrată a democraţiei româneşti”

PAG. 2 Interviu cu preşedintele F.C.E.R., deputat dr. AUREL VAINER

La intrarea României în Uniunea Europeană, am adus şi noi o modestă contribuţie

1 ianuarie 2007 a însemnat încununarea strădaniilor, de peste 15 ani, ale României pentru a intra şi oficial în marea familie europeană. De-acum se deschide un alt capitol în viaţa ţării noastre, un drum care la început se va dovedi destul de spinos, dar care la sfârşit ne promite „luminiţa de la capătul tunelului“. Împreună cu poporul român, minorităţile ce trăiesc pe teritoriul ţării noastre, inclusiv noi, evreii, ne vom ală-tura eforturilor comune pe care le-am depus şi până acum şi care ne vor duce către acel bine, pe care l-am invidiat la alţii şi la care am visat de peste jumătate de secol.

În PAG. 2 – extrase din alocuţiunea rostită de preşedintele F.C.E.R., deputat dr. AUREL VAINER, la şedinţa comună a Camerei Deputaţilor şi Senatului, din 20 decembrie 2006

LA O ANIVERSARE

Atât de tânărul, cândva, spiritualul şi stenicul nostru confrate întru literatură şi publicistică evreo-română, Aurel Storin, a împlinit, s-ar zice, primii săi... 70 de ani. Harul i-l cunoşteam, încă din anii când primele noastre piese de teatru, „Secunda 58“ şi, respectiv, „O felie de lună“, se întâlneau pe scena „Pomului Verde“ ieşean, în admirabila traducere în idiş a bătrânului Kara. „Câţi ani are Storin?“. „Poeţii nu au vârstă - mi-a răspuns Kara. Candoarea lor refuză orice îmbătrânire“. Avea dreptate Kara, dar meditaţiile lui Storin asociază acum, mai mult decât oricând, revelaţiilor maturităţii depline, farmecul incitant al descoperirii şi redescoperirii de sine... Cu o cuceritoare, imensă, sinceritate... Chiar şi candoarea încărunţeşte, în timp, devine tot mai necruţătoare... Candoarea şi surâsul sunt ale floretistului, azi, care a învăţat să-şi înfrunte succesul, cât şi dezamăgirile - inevitabile, totuşi -, cu graţia discretă a înţelegerilor noi, aflate la hotarul nostalgic al vârstei sale de azi.

Da, Aurel Storin a împlinit, cu eleganţă aristocraţie şi îndreptăţit orgoliu, vârsta evreului care a scris Biblia, cu mii de ani în urmă, o înţelege azi şi o simte încorporată în sine, chiar nemaiştiind s-o citească... Am câştigat de două ori, „jucând“ pe Aurel Storin... Atunci când am auzit-o, pentru prima oară, cântând pe Angela Similea: „Să mori, ucis, din dragoste rănită“, şi am intuit amprenta storineană... Şi a doua oară, când am primit de la Deda volumul său intitulat „Mă mai gândesc la dumneata, grăbită umbră trecătoare“, şi am pariat din nou că e un vers de Storin.

Rezistenţă întru dăinuire, stimate Aurel Storin, şi după 70... Inventează ceva, ca anii care se adună, să nu se scadă, totuşi, din cei 120. E o contabilitate care păstrează şansa Premiului Nobel... Şi după ce o afli, îţi acordăm, săptămânal, un spaţiu publicistic, să ne înveţi şi pe noi... Lecţia dintâi - inaugurala deschidere a acestui curs dificil - ţi-o publicăm în numărul viitor al revistei... Şi va fi o lecţie, sper, din care vom învăţa, cel puţin, „con amore“, prin muzică şi vers, minimul necesar relansării relaţiilor interumane spre misteriosul palier, ezoteric, al neîmbătrânirii... Prin artă şi candoare!

DOREL DORIAN

Legea privind libertatea religioasă şi regimul general al Cultelor

„O expresie concentrată a democraţiei româneşti”

Interviu cu preşedintele F.C.E.R., deputat dr. AUREL VAINER

La 28 decembrie 2006, apărea în „Monitorul Oficial“, nr. 489, Legea privind libertatea religioasă şi regimul general al Cultelor - Lege de mare importanţă pentru viaţa religioasă din România. Este un moment important şi pentru Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România (F.C.E.R.), care poate trece la definitivarea noului său Statut de organizare şi funcţionare. Această Lege se încadrează în măsurile luate de Parlamentul României pentru perfecţionarea cadrului legislativ privind integrarea ţării noastre în Uniunea Europeană, ştiut fiind că, în această Uniune de state democrate, conviețuiesc oameni de varii etnii şi confesiuni. A fost ideea de la care a pornit interviul solicitat preşedintelui F.C.E.R., deputat dr. *Aurel Vainer*.

- De ce - această denumire a Legii?

- În primul rând, trebuie spus că Legea este extrem de necesară pentru alinierea noastră la cerinţele socio-politice actuale, dat fiindcă Legea Cultelor, din ‘48, a devenit anacronică. Parlamentarii români au lucrat intens pe proiectul trimis de Guvern şi care a fost alcătuit cu participarea activă a reprezentanţilor tuturor cultelor religioase din ţară. În acest fel s-a reuşit să se asigure un fond şi o formă corespunzătoare pentru evidenţierea a două componente valoroase: 1) libertatea religioasă; 2) regimul general al cultelor. Pluralismul implică libertatea religioasă. Faptul reiese chiar din articolul 1 al Legii: *„Statul român respectă şi garantează dreptul fundamental de libertate de gândire, de conştiinţă şi religioasă, al oricărei persoane de pe teritoriul României, potrivit Constituţiei şi tratatelor internaţionale la care România este parte“*. Libertatea de gândire şi de conştiinţă este prima condiţie de aderare la un cult religios. Pentru noi, Legea este un garant fundamental al acestei libertăţi. Personal, văd, în această formulare, o expresie concentrată a democraţiei româneşti, pentru că nimeni nu poate fi constrâns să adere la o credinţă religioasă contrară convingerilor sale şi nici nu poate fi supus discriminării datorită apartenenţei sau neapartenenţei la o religie. Este punctul actual de pornire în abordarea regimului general al cultelor. *Această formulare sintetizează modul în care diferitele segmente ale populaţiei României se consideră integrate diferitelor credinţe religioase.*

- O privire de ansamblu asupra Legii?

- Există definiţii clare ale conceptelor de: ● libertate religioasă ● manifestări religioase colective ● structuri religioase cu personalitate juridică sau fără: grupări şi asociaţii religioase. Este asigurat dreptul de trecere de la un cult la altul. Nici o autoritate publică nu are voie să ceară unui cetăţean român declararea religiei. În trecutul îndepărtat, înscrierea religiei în actul de naştere şi în buletinul de identitate permitea, din start, o anume discriminare. Capitolul privitor la recunoaşterea calităţii de cult şi raportul dintre stat şi culte include referiri la personalul de cult, învăţământul religios, regimul asociaţiilor religioase şi înregistrarea lor.

- Ce înseamnă cult recunoscut de statul român?

- Cred că prevederea cea mai importantă şi mai pragmatică din punctul de vedere al F.C.E.R. este cuprinsă în articolul 8 din Lege, referitor la calitatea de utilitate publică a cultelor. Acesta legiferează faptul că, *orice cult, deci - şi cultul mozaic, beneficiază de sprijin material şi financiar din partea statului român, cu o condiţie: ca organele abilitate ale statului să poată controla modul în care se cheltuiesc resursele financiare atribuite lor.* Caracterul de utilitate publică al cultelor nu îngrădeşte drepturile acestora de organizare potrivit propriilor statute sau coduri canonice. „Cultele funcţionează cu respectarea prevederilor legale şi în conformitate cu propriile statute sau coduri canonice, ale căror prevederi sunt aplicabile propriilor credincioşi“ (art. 7.3).

- Cum este considerat F.C.E.R. în raporturile dintre stat şi culte?

- Trebuie spus, mai întâi, că Legea asigură egalitatea tuturor cultelor în faţa autorităţilor publice, dat fiindcă, *„în România, nu există religie de stat; statul este neutru faţă de orice credinţă religioasă sau ideologie atee“* (art. 9). O prevedere foarte importantă a aceluiaşi articol stipulează că autorităţile publice centrale pot încheia atât parteneriate cu cultele în domenii de interes comun cât şi acorduri pentru reglementarea, prin aprobare legală, a unor aspecte specifice tradiţiei cultelor. Iar referitor la întrebarea pe care mi-ai pus-o, constatăm cu satisfacţie că, în art. 49, se precizează că, *printre cele 18 organizaţii de cult recunoscute, care funcţionează în România, la poziţia 16 figurează Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România, dat fiind bivalenţa organizaţiei noastre: etnică şi de cult. Aceasta înseamnă recunoaşterea fără echivoc a acestei bivalenţe.* Două idei extrem de importante pentru noi apar în art. 7: 1) Statul român recunoaşte cultelor rolul spiritual, educaţional, social-caritabil, cultural şi de parteneriat social, precum şi statutul lor de factori ai păcii sociale. Ceea ce înseamnă legiferarea activităţilor sus-menţionate, de care beneficiază şi Cultul Mozaic, al cărui organ central este F.C.E.R.; mai ales, în ceea ce priveşte buna desfăşurare a atât de necesarei şi beneficei misiuni de asistenţă socială şi medicală. 2) Statul român recunoaşte rolul important al cultelor în istoria naţională a României şi în viaţa societăţii româneşti. Implicit, este recunoscut şi rolul populaţiei evreieşti, al Cultului Mozaic în istoria, arta, ştiinţa, cultura, economia românească. Se deschid, astfel, noi perspective de colaborare cu statul român pentru prezervarea, funcţionarea şi refacerea patrimoniului nostru sacru: sinagogi, cimitire, băi rituale. Este locul, aici, să mă refer la o recentă decizie a primului ministru al României de a constitui o *Comisie interministerială, cu participarea F.C.E.R., pentru aplicarea unui complex de măsuri vizând patrimoniul cultului mozaic, ca parte a patrimoniului cultural al României.* În aceeaşi Lege se stipulează că, *pentru activităţile de cult, cheltuielile necesare se vor acoperi, în primul rând, din veniturile proprii ale cultelor. Aceasta presupune şi contribuţia financiară a membrilor comunităţii.*

- Statul român recunoaşte calitatea de cult organizaţiei al cărei număr de membri este, cel puţin, egal cu 1% din populaţia României. Ce se întâmplă în cazul nostru?

- Această prevedere se referă la înregistrarea unor culte noi. Cultele înregistrate ca atare la data apariţiei prezentei Legi sunt recunoscute, implicit, prin Anexa ce face parte din art. 49 al Legii şi în care, la poziţia 16, figurează F.C.E.R. Ne revine obligaţia ca, *până la 12 luni de la data intrării în vigoare a Legii, să prezentăm Statutul nostru la Ministerul Culturii şi Cultelor spre recunoaştere.* Sperăm ca, până atunci, Parlamentul să adopte şi Legea Minorităţilor Naţionale din România, prin care structura bivalentă a organizaţiei noastre, de cult şi etnică, să fie mai pregnant receptată.

- Care este poziţia F.C.E.R. privind raporturile cu alte culte?

- În calitate de organ central al Cultului Mozaic, care sprijină şi apără interesele populaţiei evreieşti în relaţiile cu autorităţile publice şi societatea civilă, F.C.E.R. promovează raporturi de bună conviețuire cu celelalte culte.

- Cum interpretaţi prevederea din art. 13.2: „În România sunt interzise orice forme, mijloace, acte sau acţiuni de defăimare şi învrăjbire religioasă, precum şi ofensa publică adusă simbolurilor religioase“?

- Această prevedere este o contribuţie importantă la asigurarea unui climat de bună conviețuire într-o societate pluriculturală, în care respectul reciproc este un liant puternic al păcii sociale. Libertatea de opinie nu trebuie să încalce libertatea altuia. De altfel, prevederea din textul Legii nu este însoţită de sancţiuni.

- Se poate vorbi de contribuţia F.C.E.R. la elaborarea Legii?

- Evident. Reprezentanţi ai F.C.E.R. au luat parte activă la elaborarea proiectului Legii în cadrul Comisiei instituită la Ministerul Culturii şi Cultelor. Mai apoi, ajuns în Parlament, proiectul a fost în atenţia deputatului F.C.E.R., care a făcut intervenţiile necesare la articolul 28 din Lege, privind reglementarea regimului cimitirelor aparţinând cultelor religioase. Prin aceasta, s-a asigurat ocrotirea caracterului sacru al cimitirelor evreieşti, eliminându-se pericolul încălcării normelor halahice.

IULIA DELEANU

Ne-a sosit, prin fax, la redacţie, o scrisoare-ecou la problema conservării patrimoniului cultural iudaic, care reprezintă unul din obiectivele prioritare ale conducerii Federaţiei noastre şi pe care revista o reflectă consecvent. Reproducem textul corespondentului nostru, ing. BARUCH TERCATIN:

Cimitirele din Sighet şi Roman sunt bine îngrijite

Pentru documentarea unei lucrări despre personalităţi rabinice din România, am primit de la preşedintele Comunităţii Evreilor din Sighetu Marmaţiei, dl *Hari Markus*, 34 de fotografii din cimitirul evreiesc din acest oraş. Din Roman, am primit, de asemenea, fotografii care arată o situaţie foarte bună. Deci, nu sunt buruieni, nu „pasc“ porcii şi textele de pe monumente pot fi foarte bine citite. Cred că se cuvine un cuvânt de laudă tuturor acelora care fac tot ce le stă în putinţă pentru îngrijirea cimitirelor de întreţinerea cărora răspund. Desigur, peste 800 de cimitire sunt greu de îngrijit, dar dacă fiecare evreu originar din România, stabilit în Israel sau oriunde în lume, va acorda comunităţii natale un sprijin material şi moral, cred că totul va arăta aşa cum se cuvine. *Kol Hakavod!* - Toată cinstea, domnului preşedinte al F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, conducerii Federaţiei, preşedinţilor de comunităţi care au grijă cum se cuvine de cimitirele unde odihnesc înaintaşii noştri.

„Realitatea Evreiască“ – prezent şi viitor

Întâlnirea preşedintelui, consilierului şi şefului Sectorului Cultură şi Ştiinţă ai F.C.E.R. - dr. *Aurel Vainer*, av. *Iulian Sorin*, dr. ing. *José Blum* - cu colectivul nostru redacţional, la sediul revistei, în 11 ianuarie a.c., a fost prilejul unor interesante dezbateri despre prezentul şi viitorul revistei.

S-au apreciat: ● mersul ascendent al „cărţii de vizită“ a vieţii evreieşti din România, care este revista ● introducerea de rubrici noi cu propuneri pentru lărgirea spectrului de teme care să intereseze cititorii (sfatul juristului, reţete culinare, cuvinte încrucişate ş.a.) ● reflectarea constantă a realităţilor sociale, culturale politice israeliene, în spiritul dublei noastre apartenenţe: ţara natală, în care trăim şi muncim şi ţara strămoşilor şi, în prezent, a urmaşilor noştri. S-a accentuat asupra importanţei respectului reciproc în conlucrarea interminoritară şi parteneriatul majoritate-minoritate. S-a discutat despre necesitatea actualizării componenţei Colegiului de redacţie.

Redactorul şef al R.E., scriitorul *Dorel Dorian*, a reiterat proiectele privind realizarea unei reviste culturale de tip occidental („Haiom“), a unei noi serii de Caiete Culturale R.E. care să se numească B.E.P.T. (Biblioteca Evreiască Pentru Toţi). Consilierul preşedintelui, av. *Iulian Sorin*, a propus reluarea rubricii „Oameni care au fost, oameni care sunt“ - medalioane ale unor personalităţi culturale, ştiinţifice, artistice din trecut, ale unor lideri comunitari intraţi în eternitate. Preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, a accentuat asupra echilibrului, în paginile revistei, între tradiţia iudaică şi modernitatea vieţii sociale. Şeful Sectorului Cultură şi Ştiinţă al F.C.E.R., dr. ing. *José Blum*, a făcut o sistematizare a celor două probleme stringente ale revistei: angajarea a încă unui tehnoredactor şi mai buna difuzare a revistei. S-a stabilit ca următoarea întâlnire între lideri ai F.C.E.R. şi colectivul redacţional să aibă loc pe 12 martie a.c.

ANUL NOU AL POMILOR

Marele Rabin MENACHEM HACOHEN

„Omul e pomul câmpului“

Urmare din pag. 1

Un loc important în mentalitatea iudaismului a fost rezervat plantării, din care înţelepţii poporului evreu au învăţat să sădească şi să înrădăcineze credinţa în sufletul omului. Despre părintele poporului evreu, Avraham Avinu, Tora relatează: „A plantat un *eşel* (un tamarix) în Beer Şeva şi a invocat acolo numele lui Dumnezeu, Stăpânul lumii“.

Una dintre cele şase ramuri ale Mişnei - cea numită „Zeranim“ (semînţe - însămânţări) - a fost intitulată de cărturarii noştri şi „Emunot“ (încredere), căci, o dată cu introducerea seminţei în pământ şi plantarea răsadului fraged în sol, omul speră în bunăvoinţa Creatorului şi se roagă să aibă binecuvântarea lui Dumnezeu, iar înţelepţii noştri au exprimat frumos aceasta prin legenda care spune că, în noaptea de *Tu Bişvat,* un înger coboară din cer şi, atingând fiecare plantă pe creştet, îi spune: „Să creşti!“.

✻

Omul, alesul făpturilor Creatorului, a primit porunca să acorde o atenţie deosebită întregii creaţii, s-o sporească şi s-o păzească. Tora îl îndrumă şi-l orientează pe om, care a fost creat după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, să-şi dovedească superioritatea asupra tuturor creaturilor lumii. Omul a primit porunca de a respecta creaturile şi a nu le produce suferinţă, iar evreul a primit porunca de a respecta şi sfinţenia pomului - „căci omul e pomul câmpului“ (*Deuteronom*, 20).

✻

ORIGINEA SĂRBĂTORII. Stabilirea datei Anului Nou s-a făcut pe baza observării Naturii. Când evreii erau în ţara lor, ei au studiat clima şi influenţa ei asupra naturii şi au văzut că, în luna Şvat, după ploi, pomii încep iar să se dezvolte. Talmudul (*Tractat Roş Haşana*, fol. 14) explică de ce a fost aleasă această zi ca „Anul Nou al Pomilor“: „Pentru că au căzut cele mai multe ploi ale anului“.

ÎN DIASPORA. Deşi e o sărbătoare din Ereţ Israel, *Tu Bişvat* a fost, totuşi, sărbătorit permanent şi în ţările răspândirii, chiar dacă într-o măsură mai restrânsă, ca un fel de reminiscenţă a adevăratei şi originalei sărbători. Sărbătoarea aceasta consta, în special, în organizarea unei mese cu fructe din Ţara Sfântă, din care evreii gustau, se făcea *braha*, inclusiv cea de „Şeehianu“, şi binecuvântarea de după gustare şi se spunea: „Fie să ajungem curând să facem Alia în Ereţ Israel, să mâncăm din roadele ei şi să ne săturăm din bunătăţile ei!“.

ÎN ISRAEL. În această zi, pornesc copiii cu zecile de mii, în sunetele orchestrelor sau ale fanfarelor, spre locuri diferite din ţară şi plantează pomi sau viţă de vie, într-o atmosferă festivă impresionantă.

FRUCTELE TRADIŢIEI. La sefarzi, fructele se numesc „fruitas“, iar la aşkenazi - „fructe de hamişusăr“. Sunt multe şi diferite, dar cele mai importante sunt fructele specifice Ţării Sfinte. Există şi un obicei răspândit ca, de *Tu Bişvat*, să se împartă copiilor săculeţe pline cu fructe. În afară de fructele obişnuite: mere, pere şi altele de acest fel, aceste săculeţe cuprind şi fructe deosebite, ca „perele raiului“ (fistic de lapte), castane (platane), roşcove şi altele.

LA CURŢILE RABINICE. Unii *ţadikimi* obişnuiau să îmbrace haine albe şi organizau mese festive în noaptea şi în ziua de *Tu Bişvat.* Toţi şefii curentelor hasidice iniţiau „mese de fructe“, la care se intonau cântece.

Dr. AUREL VAINER – 75

Arta de a comunica, puterea de a convinge

„Lehaim" nonconformist

Ceea ce am trăit noi, toţi cei prezenţi, în „Popa Soare", locul desfăşurării momentului aniversar - 75 de ani împliniţi de preşedintele Federaţiei, dr. *Aurel Vainer*, la 10 ianuarie a.c. - a ieşit din tiparele clasice: discursuri preelaborate, cuvinte mult şlefuite, atmosferă de simpozion. Fiindcă dezinvoltura, exuberanţa, bucuria de a trăi, structurale sărbătoritului, au „dat tonul" gândurilor rostite sau scrise de personalităţile care s-au perindat prin faţa microfonului. Microfon instalat nu pe podium, cu musafirii ascultând rânduiţi, cuminte, în faţa lui, ci în mijlocul sălii, cu mese pline cu bucate alese, rânduite de-a lungul pereţilor. Dar despre „regie" - mai încolo. Deocamdată - un cuvânt despre oaspeţi. Mulţi dintre ei - chipuri (relativ) noi la Centrul Cultural Comunitar; oameni de mare calitate profesională, vechi prieteni ai familiei Vainer: universitari de la Politehnică, de la Medicină, cunoscuţi editori, economişti de elită. Dar şi prieteni ai anilor din urmă: colaboratori apropiaţi din Federaţie şi C.E.B., numeroase personalităţi culturale bucureştene, preşedinţi de comunităţi, lideri ai JOINT, ai A.E.R.V.H., ai B'nai B'rith - România, parlamentari, miniştri, diplomaţi. Oameni care se ştiu de mult timp şi oameni care s-au cunoscut abia acum s-au simţit ca într-o familie. Şi asta fiindcă dr. *Aurel Vainer*, reunind experienţa cu îndrăzneala, chibzuinţa cu receptivitatea şi adaptabilitatea la nou, a ştiut să adune în juru-i „tineri" din toate generaţiile, de cele mai diverse profesiuni.

Cheia succesului: muncă, iubire, dialog

„75 de ani implică meditaţia despre drumul în viaţă al unui om aşa cum îl vedeţi. Dacă aş fi întrebat care este cheia succesului, v-aş răspunde: munca, dragostea faţă de oameni, disponibilitatea pentru dialog" - au fost cele dintâi cuvinte ale gazdei, dr. *Aurel Vainer*. Au existat atâtea feluri de a spune *Mazel Tov* şi *Ad Mea Veesrim* câţi vorbitori au făcut urările.

Cuvinte din inimă, mergând la inimi

Marele Rabin *Menachem Hacohen* a pus în lumină valoarea ştiinţifică şi obştească a realizărilor sărbătoritului, „bunătatea, capacitatea de cooperare"; toate - legate de anii de formaţie: copilăria la hederul din Ştefăneşti şi adolescenţa în mediu sionist. Fermentul novator pe care-l reprezintă în viaţa Federaţiei a fost accentuat de vicepreşedintele F.C.E.R., ing. *Paul Schwartz*, vorbind în numele Comitetului Director al Federaţiei. N-a fost singurul. Directorul D.A.S.M., ing. *Nilu Aronovici*, a evocat, cu emoţia retrăirii, cei doi ani de când „s-au cunoscut, s-au angajat la drumeţie comună", exprimându-şi încrederea că „instruirea, forţa, experienţa" îl vor ajuta pe sărbătorit să „facă mult pentru populaţia evreiască din România". Cuvinte din inimă, spuse de specialistul în transporturi maritime, preşedinte-director general al Camerei de Comerţ şi Industrie a Municipiului Bucureşti, *Ştefan D. Popa*, „mai mare cu 75 de luni decât dr. Aurel Vainer", au însoţit *Diploma de Excelenţă* pentru întreaga carieră şi *Placheta Aniversară* acordate sărbătoritului „pentru contribuţia de excepţie la dezvoltarea sistemului cameral românesc şi la eforturile de a păstra echilibrul în cadrul acestuia. „Vârsta de 75 de ani este o vârstă a înţelepciunii, dar sărbătoritul nostru ne dă zilnic dovezi de tinereţe spirituală", a spus *Victor Babiuc*, preşedintele Camerei de Comerţ şi Industrie a României. Urarea făcută de preşedintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr*, de a-şi păstra în continuare puterea de muncă, tactul, fermitatea, a fost întărită de *Diploma de Membru de Onoare* al C.E.B., ca semn al preţuirii pentru tot ce a făcut şi face în cadrul Federaţiei şi al Parlamentului.

Ajutor de nădejde, prieten eficient

A fost şi o confesiune venită de partea ministrului Apărării Naţionale, *Sorin Frunzăverde*: „Ca bănăţean, l-am cunoscut pe dr. Aurel Vainer când era prim-vicepreşedinte al Camerei de Comerţ şi Industrie a României. Ne-a ajutat mult să constituim Camere de Comerţ şi Industrie în teritorii. L-am reîntâlnit, apoi, ca deputat, luând cuvântul în numele Grupului Parlamentar al Minorităţilor Naţionale. De fiecare dată, m-au impresionat modul generos, actual, modern al abordărilor". Despre „prietenul şi colaboratorul discret şi eficient", care „a făcut şi face multe lucruri bune cu fineţe, cu emoţie", a vorbit preşedintele Grupului Parlamentar al Minorităţilor Naţionale, *Varujan Pambuccian*. Vorbind despre determinarea genetică şi culturală a fiecăruia, s-a referit la apropierea spirituală între evrei şi armeni, ceea ce explică prietenia care l-a legat de regretatul preşedinte al F.C.E.R., acad. *Nicolae Cajal* z.l., de fostul deputat, scriitorul *Dorel Dorian*, de fostul secretar general şi preşedinte interimar al Federaţiei, av. *Iulian Sorin*.

Unul dintre oamenii care fac lumea mai bună

Un cuvânt de suflet a venit şi din partea vicepreşedintelui Camerei de Comerţ şi Industrie a Municipiului Bucureşti, *Constantin Râşnoveanu*, pentru care dr. *Aurel Vainer* face parte dintre oamenii care „fac lumea mai bună". Numindu-l „profesorul şi prietenul său", reprezentantul permanent al JOINT în România, *Israel Sabag*, şi-a exemplificat spusele prin faptul că „de la dr. Aurel Vainer a învăţat cum să vorbească cu oamenii şi cum să le rezolve problemele", admirându-i, totodată, „ingeniozitatea cu care ştie să-i ajute". Israel Sabag a dat citire, apoi, mesajului de felicitare al directorului JOINT pentru Ungaria, România şi Bulgaria, *Jorge Diener*. O caldă felicitare a venit, de asemenea, din partea primului ministru, *Călin Popescu Tăriceanu*. (Publicăm extrase din mesaje). Afecţiune şi apreciere a fost sinteza urării făcute de *Victor Ionilă*, aflat ani de zile în conducerea Ministerului Comerţului Interior. Pentru preşedintele Comunităţii Evreilor din Dorohoi, prof. *Iancu Isidor*, sărbătorirea a fost un prilej de a-i mulţumi preşedintelui F.C.E.R. pentru vizitele făcute la Dorohoi şi la Borsec. După locul de naştere, „este *migieşul* meu şi, probabil, ceea ce a lăsat ca moştenire spirituală Ştefăneşter Rebe s-a transmis şi la el". Pentru *Carmen Dimitriu*, urarea a fost un prilej de a-şi mărturisi bucuria de a se afla în mijlocul comunităţii evreieşti. Pentru generalul *Mihai Ionescu* - o modalitate de a-i mulţumi sărbătoritului pentru ajutorul acordat Institutului Naţional pentru Studierea Holocaustului în România. În dubla calitate de vicepreşedinte al Camerei de Comerţ şi Industrie a României şi de preşedinte al B'nai B'rith-România, *José Iacobescu*, a vorbit despre colaborarea îndelungată cu dr. *Aurel Vainer* în domeniul profesional, în ultima vreme - şi obştesc, pentru că B'nai B'rith România a primit şi primeşte sprijinul său atât în planul Federaţiei, cât şi în plan parlamentar. Prof. univ. dr. *Paul Cristea*, membru corespondent al Academiei, a făcut un crochiu de portret „Relu Vainer" pe cât de nonconformist pe atât de pătrunzător. Pornind de la aserţiunea că omul se cunoaşte din detalii de comportament, a vorbit despre candoarea (simulată) şi ştiinţa/arta reuşitei în tot ceea ce face, cu inteligenţă, intuiţie, farmec, vechiul său prieten.

Bravo maeştrilor culinari

La succesul serii a contribuit şi doamna *Silvia Weiss*, voluntară O.T.E.R., absolventă a unor cursuri de nutriţie în Israel, care supraveghează, din punctul de vedere al *caşrut*-ului, Bucătăria din Complexul „Băluş", organizând *Oneg Şabat*-uri de neuitat la Centrul Cultural din Capitală. Se pare, însă, că, de data asta, dorinţa de reuşită a făcut minuni. Maeştrii culinari de la „Băluş" şi Restaurantul ritual s-au întrecut pe ei înşişi. Fie ca superlativul acesta să devină cotidian!

IULIA DELEANU

Marele Rabin MENACHEM HACOHEN

Garant al vieţii evreieşti în România

[...] Atât realizările dumneavoastră din trecut, în domeniile academic şi economic, cât şi contribuţia publică pe care o aveţi în prezent în cadrul Federaţiei şi al Parlamentului, vă onorează şi ne-au adus beneficii nouă, tuturor. Cel de Sus v-a dat multe talente, dar şi o capacitate nelimitată de înţelegere şi energie, permiţându-vă să lucraţi susţinut pentru a ajunge la realizări semnificative, atât din punct de vedere material, cât şi spiritual. O dată cu venirea dumneavoastră în funcţia de preşedinte al Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România s-au deschis noi orizonturi, şi acest lucru a permis o serie de iniţiative binevenite. Toate acestea se datorează implicării dumneavoastră în viaţa evreiască, încă de la primii paşi ai copilăriei, la hederul din Ştefăneşti, localitate în care v-aţi născut, dar şi în tinereţe, când aţi făcut pionierat în mişcarea sionistă de tineret. Calităţile pe care le-aţi cultivat în tinereţe v-au ajutat să garantaţi că scânteia iudaismului va fi păstrată plină de viaţă şi în România.

În plus, aş dori să notez, cu mândrie, rolul important pe care îl aveţi în Parlamentul României, ca reprezentant al populaţiei evreieşti. Din această poziţie aţi câştigat lauda şi aprecierea multor oameni.

În calitate de Mare Rabin al Comunităţilor Evreieşti din România, doresc să vă mulţumesc din inimă pentru bunătatea şi capacitatea dumneavoastră de cooperare, pentru încurajările şi susţinerea pe care am avut-o din partea dumneavoastră. Sunteţi un prieten respectat şi împărtăşiţi, alături de mine, responsabilitatea menţinerii vieţii evreieşti şi a identităţii religioase a comunităţii evreieşti din România.

CĂLIN POPESCU TĂRICEANU, primul ministru al României

Prestigioasă activitate în slujba binelui Cetăţii

Am deosebita plăcere să vă adresez, cu prilejul aniversării zilei dumneavoastră de naştere, cele mai calde urări de împlimiri, sănătate şi succes în tot ceea ce întreprindeţi.

Doresc să apreciez şi cu această ocazie activitatea dumneavoastră de prestigiu în slujba Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România, precum şi împlinirile obţinute la conducerea Camerei de Comerţ şi Industrie a României şi în alte domenii.

JORGE DIENER, directorul JOINT pentru România

„Mulţumesc pentru prietenia şi parteneriatul dumneavoastră"

Daţi-mi voie să vă felicit cu ocazia zilei dvs. de naştere şi să vă urez multă sănătate, succese şi fericire. Sub conducerea dvs., comunitatea evreilor din România a realizat şi continuă să realizeze multe obiective în beneficiul evreilor români. Rolul dvs. este foarte important acum, într-o perioadă de dezvoltare şi transformare. Folosesc această ocazie spre a vă mulţumi pentru prietenia şi parteneriatul dvs. [...]

REINOLD SIMON, preşedintele B'nai B'rith Europa

„Cele mai calde felicitări şi urări de bine"

Tocmai am aflat că aţi sărbătorit 75 ani de viaţă. Cu prilejul acestei ocazii speciale, aş dori să vă trimit cele mai calde felicitări şi urări de bine în numele meu şi în numele Comitetului Executiv al B'nai B'rith Europa. Sper că voi avea plăcerea să mă întâlnesc cu dvs. la Bucureşti, cu prilejul conferinţei noastre bianuale din 4-7 mai 2008, sau, poate, mai curând, dacă voi veni în România.

*

Pe adresa Cancelariei Preşedintelui F.C.E.R. au sosit mesaje de felicitare din partea miniştrilor *Anca Boagiu*, *Vasile Blaga*, *Varujan Vosganian* - acesta şi în calitate de preşedinte al Uniunii Armenilor din România; a ministrului-secretar de stat, *Cristina Pocora*; a consilierului de stat pentru Cultură şi Culte, *Bogdan Tătaru Cazaban*; a preşedintelui Senatului, *Nicolae Văcăroiu*; a Alteţelor Lor Regale, *Margareta*, Principesa României, şi Principele *Radu*; a directorului Serviciului Român de Informaţii, *George-Cristian Maior*; a preşedintelui C.C.I.R., *Victor Babiuc*; a preşedintelui ROMEXPO S.A., *Gheorghe Cojocaru*; a directorului executiv al Finanţelor Publice-Argeş, *Gheorghe Banzea*; a directorului Complexului „Martin Băluş", *Ion Bosnea*; a ing. *Alexandru Bendel* şi a ing. *Benone Constantin*.

*

Urărilor de sănătate, putere de muncă, împliniri, împreună cu doamna sa, *Anette Vainer*, reazem moral şi sufletesc în toate clipele vieţii, le adăugăm pe cele ale colectivului „Realităţii Evreieşti". La mulţi şi buni ani!

Comemorarea pogromului legionar din 21-23 ianuarie 1941, de la Bucureşti

REMEMORARE ŞI AVERTISMENT

Pogromul săvârşit de legionari, în 21-23 ianuarie '41, la Bucureşti, a fost preludiul Holocaustului din România şi din Europa. Au urmat, apoi, masacrul evreilor ieşeni, trenurile morţii, deportările evreilor din Basarabia şi Bucovina în Transnistria... Şi comemorarea acestui pogrom, la 15 ianuarie a.c., în Templul Coral din Capitală - organizată de C.E.B. şi F.C.E.R., în prezenţa unor reprezentanţi ai Administraţiei Prezidenţiale, Guvernului, Parlamentului, a unor înalţi ierarhi ai Bisericilor Ortodoxă şi Romano-Catolică din România, a Nunţiului Apostolic, a unor ambasadori, a liderilor Institutului Naţional pentru Studiul Holocaustului din România, A.E.R.V.H., B'nai B'rith România, a numeroase personalităţi culturale - a fost în măsură să tragă un semnal de alarmă în faţa resuscitării fenomenului antisemit în prezent, în Europa şi în ţara noastră. Datoria fiecăruia dintre noi este de a vedea răul din jurul său şi de a-l curma. Cei ce neagă, azi, Holocaustul sunt vinovaţi şi trebuie pedepsiţi. Fascismul, rasismul au proliferat pentru că, în trecut, cei care-l promovau au fost lăsaţi să o facă. Legile statului român democrat interzic şi pedepsesc asemenea fapte. Nu numai că exterminarea unui popor nu este morală - acesta este un lucru de la sine înţeles -, însă conştientizarea atrocităţilor săvârşite este vitală pentru existenţa morală a fiecărui individ şi a societăţii în ansamblu. Pogromul din ianuarie '41 a arătat unde poate duce manipularea opiniei publice de către doctrinarii urii şi ai crimei, ce se poate întâmpla dacă tăcem şi dacă suntem pasivi în faţa terorii. Au fost motivele centrale ale rememorărilor cu valoare de avertisment pentru negaţionistii de azi (exprimate de dr. *Alexandru Elias*, prof. dr. *Stelian Tănase*, dr. *Alexandru Florian*, de preşedintele F.C.E.R., deputat dr. *Aurel Vainer*), ale mărturiilor supravieţuitorilor Holocaustului (prof. dr. *Hava Haas*, conf. dr. *Otto Adler*). Publicăm alăturat extrase din alocuţiuni. Rugile înălţate pentru odihna sufletelor celor ucişi în pogrom, pentru pace în Israel şi în lume, în faţa *Aron Kodeş*-ului deschis, Psalmul 23 şi *Kadiş* pentru victimele Holocaustului au fost rostite de Marele Rabin *Menachem Hacohen* (tălmăcirea în română - *Attila Gyulas*). Sacrul şi profanul în muzică şi cuvânt (interpreţi - prim-cantorul *Iosif Adler*, dirijorul Corului Templului Coral, *Maximilian Kertesz*, marea actriţă *Maia Morgenstern*, cunoscuţi actori ai T.E.S., *Rudy Rosenfeld, Al. Finţi*) au adus un plus de emoţie comemorării. Un pelerinaj la Cimitirul Filantropia, în dimineaţa zilei următoare, a fost dedicat, de asemenea, memoriei martirilor noştri.

IULIA DELEANU

Prof. univ. dr. STELIAN TĂNASE

Sunt profund onorat de invitaţia dvs. şi mărturisesc că, pentru a lua cuvântul la această comemorare, m-am documentat la Arhivele Statului, unde mi-am notat numele celor asasinaţi în pogromul legionar din ianuarie '41, la Bucureşti. Ceea ce m-a impresionat a fost cenuşiul, banalitatea. Este o statistică, „banalitatea răului", cum scria Hana Arendt, concluzie la care ajunge un curios, un istoric, un literat, citind despre trecut. Dar nu avem voie să nu vedem *stridenţa*. Dincolo de formularea Hanei Arendt, trebuie să înţelegem că, până atunci, a existat o escaladare a sentimentului antisemit în România, care a dus la ororile din '40 şi '41, la Dorohoi, Bucureşti şi Iaşi, la deportările în Transnistria, la masacrul din Odessa... Şi trebuie să recunoaştem că intelectualii vremii au avut o reacţie foarte palidă. Au vrut „să se pună bine" cu direcţia din care bătea vântul. Au răspuns cu toleranţă la intoleranţă şi aceasta duce la violenţă. Pogromul din '41 este una dintre cele mai negre pagini din istoria României. Până în '89, am crezut în „moderaţia, ospitalitatea poporului român". Aveam să aflu, cercetând documentele, că avem o aprehensiune pentru violenţă. A fost perioada în care

Toleranţa la intoleranţă duce la violenţă

România şi-a ucis cei mai mulţi prim-miniştri. Această frustrare, născută din faptul că n-am aflat, la timp, adevărul, mi-a stimulat cercetările. Cu atât mai mult cu cât *aceste pusee antisemite n-au dispărut din spaţiul public*. În şcoli, istoria românilor suferă, în continuare, de cvasiobiectivitate: suntem deschişi, toleranţi, blânzi... Nu cred că istoria e ireversibilă, că nu ne aşteaptă alte primejdii. Singurul lucru prin care putem să ne apărăm este vigilenţa, militantismul activ. Ele sunt teste personale de reacţie în faţa oricăror extremisme. Apar pe micul ecran indivizi în cămaşă verde sau brună şi, dacă instituţiile cu autoritate nu intervin, aceasta arată că trecutul nu-i trecut. Violenţa gesturilor precede violenţa vorbelor şi ne arată că, deja, am pus piciorul deasupra prăpastiei. Nu putem tolera ca lideri politici să ţină discursuri antisemite în Parlamentul României. Ne vom întâlni cu trecutul, dacă nu vom lua atitudine, dacă nu vom îndrepta arătătorul cu fermitate şi nu vom condamna asemenea discursuri, ca ele să nu se mai repete. Faptul că am fost păcălit, în trecut, arată nevoia de a educa tinerele generaţii în spirit antixenofob, antiantisemit. Condamnarea manifestărilor publice antisemite trebuie să fie o politică de stat; asemenea fapte trebuie considerate cazuri penale. Pervertirea adevărului trebuie arătată cu degetul pentru că astfel se limpezesc atitudinile rasiste, xenofobe. Şcoala şi media trebuie să deschidă ochii tinerilor asupra istoriei. Şi trebuie să mărturisesc că există studenţi la Facultatea de Ştiinţe Politice care nu ştiu nimic sau aproape nimic despre Holocaust. Vă rog să mă credeţi că, la catedră, am încercat şi încerc să acţionez pentru cunoaşterea adevărului despre istoria poporului român.

Deputat dr. AUREL VAINER, preşedintele F.C.E.R.

„Tatăl meu a fost enoriaş al Sinagogii Rabinului Guttman"

[...] Ne îndeplinim o datorie sacră: aceea de a comemora un moment *tragic* din istoria evreilor români, parte din istoria României: 66 de ani de la pogromul legionar din 21-23 ianuarie 1941, de la Bucureşti. Şi fireasca întrebare ce ne vine în minte este: De ce? Fără a intra în detalii de natură istorică, politică, sociologică, economică, răspunsul este unul singur: acei oameni în suferinţă gravă n-au avut decât o singură „vină": s-au născut evrei. Ei s-au format spiritual, au muncit pe aceste meleaguri, s-au ilustrat, aducându-şi contribuţia la binele ţării, în cele mai diverse profesiuni. Este nedrept, este strigător la cer, este o imensă durere, nicicând cicatrizată. Să nu uităm că, din această „vină", pe cât de simplă, în formulare, pe atât de dramatică, în substanţă, au murit şase milioane de evrei, respectiv, şase milioane de oameni! Pogromul de la Bucureşti nu a fost o acţiune spontană, ci a avut rădăcini în istoria mişcării legionare din România, născută sub semnul urii fără margini împotriva evreilor. Se cunoaşte bine ce a urmat: masacrul de la Iaşi şi trenurile morţii din iunie 1941; pogromurile din Basarabia şi Bucovina, deportările în Transnistria. O avem, azi, printre noi, pe doamna prof. dr. *Hava Haas*, născută Guttman, stabilită în prezent în Israel, care are o istorie familială tragică. Tatăl meu a fost enoriaş al Sinagogii Rabinului Guttman. Se întorcea de acolo încărcat de învăţătură iudaică. După uciderea, în faţa lui, a celor doi fii, în pădurea Jilava, Rabinul a avut forţa să se ridice din zăpadă şi să se apropie de cei doi fii ai săi, morţi. Scăpat ca prin minune cu viaţă, Rabinul a fost dus, din nou, în aceeaşi pădure pentru a fi împuşcat. Minunea s-a repetat. Rabinul Guttman s-a dăruit cu şi mai intensă fervoare nobilei sale misiuni, trăind şi pentru neuitarea fiilor săi. Am vizitat, la Tel Aviv, splendidul lăcaş de rugăciune dedicat aducerii lor aminte. Marele Rabin *Menachem Hacohen* va oficia, cu grandoarea lui, serviciul religios, şi ne va înălţa sufletele cu verbul său de om învăţat. Îngăduiţi-mi să aduc mulţumiri reprezentanţilor Administraţiei Prezidenţiale, Ministerului Culturii şi Cultelor, Ministerului Integrării Europene, instituţiilor centrale de stat, înalţilor ierarhi ai Bisericilor Ortodoxă Română, Romano-Catolică, Armeană, ambasadorilor, parlamentarilor care ne-au onorat cu prezenţa. Fie ca, din rememorarea tragediilor trecutului, oamenii să înveţe să preţuiască viaţa semenilor lor, căci numai aşa vor putea urca spre înălţimile scăldate de lumina mesianică a iubirii aproapelui.

Dr. ALEXANDRU ELIAS, membru în Comitetul Director al F.C.E.R., preşedintele Comisiei de combatere a antisemitismului şi negaţionismului

Manifestările antisemite actuale ar trebui incriminate din oficiu

Comemorăm, azi, o pagină dureroasă din istoria Holocaustului românesc [...]. Au fost atunci maltratări, asasinate, averi confiscate, evacuări de locuinţe, temple dărâmate. Şi nu numai în Bucureşti, dar şi la Ploieşti, Călăraşi, Piatra Neamţ, Buhuşi, Târgovişte, Turnu Măgurele, Caracal, Buzău, Râmnicu Sărat şi în alte oraşe [...]. A apărut oare antisemitismul în România şi, apoi, formele sale agresive, violente şi asasine peste noapte, pe neaşteptate? Aş vrea să citez din *Raportul* final al Comisiei Internaţionale pentru Studierea Holocaustului în România. „Rădăcinile antisemitismului românesc se împletesc cu originile statului român modern şi cu apariţia bogatei tradiţii culturale naţionale care a însoţit unirea principatelor, independenţa şi crearea României Mari...". Nu ne propunem să analizăm acum evoluţia şi poziţia politică faţă de populaţia evreiască a diverselor personalităţi, care au influenţat puternic opinia publică, nici evoluţia şi poziţia partidelor politice şi nici apariţia Partidului Naţional Creştin (A.C. Cuza şi O. Goga), a Gărzii de Fier sau a Dictaturii regale. E o problemă a istoriei, a cercetării istorice. Ceea ce vreau să subliniez este doar faptul afirmat şi de Raportul final al Comisiei Wiesel: „...antisemitismul a trecut din registrul expresiilor verbale şi al izbucnirilor ocazionale de violenţă în cel al politicii guvernamentale de stat" [...]. În acest context, nu ar trebui să ne surprindă - aşa cum arăta *Raportul* Wiesel - o anumită rezervă a cercurilor democratice internaţionale ce a existat faţă de evoluţia ţării noastre, cu referire la cazul marelui savant Mircea Eliade, la cel al arhiepiscopului ortodox Viorel Trifa, la cazul remarcabilei personalităţi ştiinţifice care a fost N.C. Paulescu sau, chiar în zilele noastre, al unui partid xenofob care a pretins puterea politică.

România de astăzi nu este cea a anilor '30-'40. Trăim într-o ţară democratică, în care Holocaustul a fost asumat oficial la nivelul a trei preşedinţi ai ţării [...]. Ordonanţa de Urgenţă 31/2002, transformată de curând, prin votul Parlamentului ţării, în Legea 107/2006, sancţionează orice manifestare xenofobă, rasistă, antisemită, cultul persoanelor care au dat dovadă de asemenea manifestări, ca şi însemnele cu caracter xenofob, antisemit. De peste cinci ani suntem membri ai N.A.T.O. De două săptămâni suntem membri ai U.E. Suntem apăraţi atât de legile României, cât şi de legile N.A.T.O. şi U.E. Şi, totuşi...

Asistăm la o seamă de manifestări publice, de presă, de televiziune, cu evident caracter antisemit, unele, care introduc în opinia publică ştiri fără acoperire, mincinoase, unele chemând, aproape, la declanşarea unor pogromuri, aşa cum face profesorul I. Coja [...]. Nu am pretins că printre evrei nu există şi indivizi incorecţi. Dar au revenit în ţară evrei româno-israelieni, au investit, ajută la dezvoltarea ţării, ajută industria de apărare, îşi plătesc impozitele, ajută România. Şi antisemiţii de astăzi „uită" de evreii care au contribuit la cultura limbii române, la dezvoltarea economică şi culturală [...]. Antisemiţii de azi afirmă că ei nu sunt xenofobi, rasişti, antisemiţi [...]. Ziarele unui partid, ce se autocaracterizează ca naţionalist şi democrat, publică elucubraţiile lui Ion Coja cu note la subsol, în care spun că nu sunt integral de acord cu ele, dar nu precizează poziţia proprie, lăsând să se înţeleagă acordul cu afirmaţiile antisemite. Şi încă multe altele. Cu

circa două săptămâni în urmă, la postul Naţional Tv. au apărut, în uniformă legionară, Şerban Suru şi unul dintre ciracii săi. Apariţia acestor uniforme nu poate să nu producă un sentiment de panică, de teamă şi de nesiguranţă bătrânilor evrei care au trăit zilele rebeliunii legionare din 21-23 ianuarie 1941. Şi aceasta, în pofida unei legi votate de Parlamentul României, în virtutea căreia aceste manifestări ar trebui incriminate din oficiu [...].

Nu vreau, totuşi, să ne lăsăm atraşi spre o imagine pesimistă. Avem încredere în democraţia românească, în orientarea antixenofobă a poporului român, în sprijinul ce ni-l acordă partea cea mai nobilă a politicienilor şi intelectualilor ţării [...].

Prof. dr. HAVA HAAS

„Am văzut feţele lor însângerate“

Am venit din depărtări pentru a depune o mărturie şi, în acelaşi timp, pentru a-mi îndeplini o datorie faţă de fraţii mei mai mari, Iancu şi Iosif Guttman, ucişi în timpul pogromului din ianuarie 1941. [...] Eram cinci copii acasă. Iancu şi Iosif, fraţii mei ucişi, Efraim, Itzhak, şi eu. Iancu a absolvit Facultatea de Drept şi Filosofie. A fost asistent la Catedra de sociologie condusă de prof. D. Gusti. În 1938, s-a deschis, la Bucureşti, Muzeul Satului, sub egida Catedrei de sociologie. Iancu, care a contribuit la organizarea lui, m-a luat să-l vizitez, vizită pe care n-am uitat-o niciodată. Iosif a intrat la Medicină. În perioada 1934-35, antisemitismul era în creştere. Iosif era, uneori, bătut, batjocorit şi, de multe ori, chiar rănit cu bisturiul de disecţie de colegii săi antisemiţi. Mi-l amintesc adus acasă, uneori, cu ambulanţa. N-a mai putut suporta situaţia şi a trecut la Litere şi Filosofie. A terminat facultatea cu lucrarea „Fenomenul mistic“, citită şi apreciată şi astăzi de specialişti. A devenit scriitor şi ziarist. Influenţa lor asupra mea a fost hotărâtoare [...]. În noaptea de 21 ianuarie 1941, un grup de legionari au pătruns cu forţa în casa noastră, au urcat scările spre apartamentul nostru, scoţând barele de metal care ţineau covorul pe fiecare treaptă şi, înarmaţi cu acestea, au intrat în camera unde erau tata şi cei doi fraţi. La întrebarea lui Iancu, „Ce doriţi în mijlocul nopţii?“, au răspuns că au venit să-i ia la sediul lor pentru interogatoriu. Iancu le-a propus să discute pe loc, ca între oameni. „Evreii nu sunt oameni şi trebuie nimiciţi“, au răspuns. Răspunsul lor îmi sună până astăzi în urechi. Au început să-i lovească pe tata, pe Iancu şi pe Iosif cu bastoanele şi barele de metal. Am văzut feţele lor însângerate. Sângele s-a împrăştiat pe pereţii camerei şi a rămas multă vreme lipit acolo. Am auzit gemetele lor. Am văzut cum, aproape fără cunoştinţă, au fost târâţi şi aruncaţi, apoi, în camionul pregătit în faţa casei. Totul era organizat şi pregătit după modelul naziştilor. Camionul, cu victimele lui, avea destinaţia dinainte stabilită: pădurea Jilava, în afara Bucureştiului [...]. Tata, împreună cu cei doi fii au coborât strâns îmbrăţişaţi şi gloanţele ucigătoare au rămas în corpurile lui Iancu şi Iosif şi nu l-au pătruns pe tata. El şi-a pierdut cunoştiinţa şi, când s-a trezit, a văzut cadavrele fiilor săi alături, în zăpadă. A văzut cum legionarii scoteau inele de pe degetele cadavrelor, luau ceasurile şi smulgeau din gură dinţii de aur. Şi Iancu avea un dinte de aur, pe care i l-au scos. Nu se ştia atunci că ceea ce s-a întâmplat în pădurea Jilava se va mai întâmpla şi în lagărele de exterminare în masă, unde se aplica „soluţia finală“ a lui Hitler [...]. Tata s-a întors acasă - copac despuiat de crengi. Niciodată lumina nu a mai strălucit ca înainte. Mama nu şi-a revenit niciodată. Prin dispariţia tragică a lui Iancu şi a lui Iosif am pierdut mai mult decât nişte fraţi obişnuiţi şi, într-un fel, am rămas orfani [...]. Tata a eternizat numele lui Iancu şi Iosif prin sinagoga pe care a înfiinţat-o în casa noastră din Bucureşti şi, apoi, la Tel Aviv. Mărturia mea reprezintă încă o informaţie care se adaugă la cele existente pentru ca, toate împreună, aceste adevăruri să demaşte minciunile celor care neagă oroarea Holocaustului, pentru ca asemenea catastrofă să nu se mai repete.

Dr. ing. OTTO ADLER, preşedintele A.E.R.V.H.

Dumnezeu a oferit evreilor primul cod moral ce interzice asasinatul

„De câte ori particip la o comemorare a Holocaustului, caut răspuns la trei întrebări: de ce s-a întâmplat această tragedie; ce-au simţit martirii în timp ce aşteptau moartea; şi oare se va mai repeta?“. Vorbitorul a pus accentul, mai ales, pe cel de-al doilea aspect, arătând că victimele pogromului din Bucureşti erau conştiente că, orice s-ar întâmpla, nu va fi spre binele lor, deoarece îi aveau în faţa lor pe legionari şi pe Antonescu, ambii reprezentanţi ai dictaturii de extremă dreapta. În acest context, cele mai tragice momente au fost cele ale aşteptării. *„Eu ştiu ce au simţit victimele când armele erau îndreptate împotriva lor“*, a spus ing.Otto Adler, supravieţuitor al lagărelor de exterminare germane, evocând noaptea petrecută la Auschwitz într-o baie, despre care a fost convins că este o cameră de gazare. *„Transformarea omenirii din fiinţe instinctuale (omul este fiară pentru semenii săi) în fiinţe civilizate* - a mai arătat el - *s-a datorat legământului făcut de cele 12 triburi iudaice cu Dumnezeu, care le-a oferit primul cod al moralei - Tablele Legii, cu Cele Zece Porunci, în care se ordona, fără echivoc, «să nu ucizi». Religia mozaică se conduce şi după un cod mai larg - Tora sau Vechiul Testament -, care cuprinde şi alte precepte morale, filosofice, de comportament. Aproape 2000 de ani, acest cod a fost, în general, respectat. A urmat apoi un moment de reevaluare, însă partea morală fundamentală a Celor Zece Porunci a rămas aceeaşi. A apărut un nou cod - Noul Testament. Vechiul şi Noul Testament, respectiv Biblia* - a apreciat vorbitorul -, *reprezintă baza culturii iudeo-creştine, dar care, din păcate, nu a fost şi nu este respectată în integralitatea ei, inclusiv porunca «să nu ucizi». În aceste condiţii, pentru ca să nu se repete ceea ce s-a întâmplat, este necesară crearea unui curent de opinie pentru ca preceptele morale să fie respectate. Într-o ţară ca România, în care o mare parte a populaţiei este credincioasă, rolul jucat de culte ar putea fi extraordinar, ele ar putea să facă enorm pentru ca moralitatea să se impună cu fermitate, să supravieţuiască“*, a conchis vorbitorul.

Dr. ALEXANDRU FLORIAN, directorul executiv al Institutului Naţional pentru Studierea Holocaustului din România

„Evreii din Bucureşti - victime inocente ale rebeliunii legionare“

Vorbitorul a prezentat imagini şi date despre o parte dintre victimele pogromului din Bucureşti, ale căror dosare au fost păstrate la Morgă până astăzi. Dr. Al. Florian a analizat cauzele social-politice şi istorice care au dus la declanşarea pogromului - legile rasiale care au stat la baza statului naţional legionar şi care i-au transformat pe evrei în cetăţeni de rangul doi, aflaţi la cheremul acestei dictaturi. *„Aplicarea legislaţiei legionare a avut ca rezultat distrugeri, jafuri, violenţe fizice şi crime... Antonescu nu s-a opus statului legionar în sine, ci haosului şi insecurităţii provocate de acest regim“*, a arătat vorbitorul. În condiţiile în care Germania se pregătea de război împotriva Rusiei sovietice şi avea nevoie de linişte în această zonă, Antonescu a reuşit să-l convingă pe Hitler că este necesară despărţirea de legionari. *„Antonescu nu a intervenit în oprirea pogromului şi niciodată nimeni nu a fost tras la răspundere pentru crimele comise atunci“*, a spus dr. Alexandru Florian.

● Prof. ing. **OSY LAZĂR** a dat citire Deciziei Comitetului Director al F.C.E.R. şi a C.E.B., de conferire a titlului de *Kedoşim* (sfinţi) victimelor pogromului de la Bucureşti. De asemenea, în numele C.E.B., domnia-sa a acordat *Diplome de Onoare* supravieţuitorilor - respectiv, Rabinului Efraim Guttman, prof. dr. Hava Haas Guttman şi ing. Itzhac Ben Zvi Guttman -, pentru realizările obţinute în timpul vieţii şi pentru reprezentarea şi susţinerea comunităţii noastre în Israel şi pe plan internaţional.

Momente emoţionante

Cuvântările rostite au alternat cu momente emoţionante, în care artişti ai Teatrului Naţional şi ai Teatrului Evreiesc - *Rudy Rosenfeld, Alexandru Finţi* şi *Mia Morgenstern* - au interpretat o serie de poeme evocând tragedia evreilor, scrise de poeţi dragi comunităţii evreieşti, ca Israel Bercovici şi Tania Lovinescu. Un montaj de versuri ale acesteia a fost interpretat cu dramatism şi sensibilitate de cea pe care preşedintele F.C.E.R., dr. Aurel Vainer, citând dintr-un mesaj al Casei Regale, a numit-o o „autentică regină a teatrului românesc“.

O evocare a tragediei evreilor şi un apel la neuitare au fost transmise şi prin intermediul versurilor scrise şi prezentate de *Benone Constantin*, supravieţuitor al „Trenurilor morţii“ de la Iaşi. La îndemnul domniei-sale, s-a păstrat un moment de reculegere pentru toate victimele Holocaustului.

EVA GALAMBOS

Istorie, adevăr, conştiinţă

Cunoaşterea istoriei „este o necesitate pentru conştiinţa umană“, declara N. Iorga, într-o prelegere ţinută în anul 1940 .

Cuvintele marelui istoric român ar trebui să fie un memento pentru cei care ne acuză că vorbim prea mult despre suferinţele noastre îndurate în anii Holocaustului, că îndrăznim să comemorăm an de an pogromurile , deportările şi crimele comise împotriva evreilor de legionari şi de regimul Antonescu, în general.

Evocarea acestor evenimente tragice nu ne face plăcere, dar ele sunt repere ale identităţii noastre etnice şi nu pot fi şterse din memoria noastră colectivă, cu atât mai mult cu cât minciunile şi distorsionările privind evenimentele sângeroase, petrecute acum 66 de ani în timpul pogromului din ianuarie 1941, sunt vehiculate şi astăzi.

În anul 2004, într-o carte imundă editată de Uniunea Vatra Românească, domnul Ion Coja numeşte pogromul „un exemplu de diversiune“. Conform informaţiilor sale, s-ar fi găsit chiar documente din care rezultă „complicitatea evreilor comunişti la producerea «pogromului»“. Numitul acuză comunitatea evreilor, care, chipurile, a cunoscut şi ar fi tăinuit respectivele documente. Nu înţelegem de ce domnul Coja nu le dă publicităţii? Noi am publicat şi publicăm mereu documente privind riposta în epocă a unor lideri evrei, precum Dr. W. Filderman, Şef Rabinul dr. Alexandru Şafran ş.a., împotriva terorii legionare şi a măsurilor antievreieşti. Este impresionantă evocarea Şef Rabinului dr. Alexandru Şafran despre oroarea trăită de el şi de întreaga colectivitate evreiască bucureşteană în zilele pogromului. Este curios cum astfel de documente nu sunt citate de negaţionistii din categoria lui Coja sau Radu Teodoru. Ei se laudă cu respectul pe care îl poartă pentru aceşti reprezentanţi ai comunităţii evreieşti, dar eludează cu premeditare mărturiile lor despre evenimentele Holocaustului în contextul românesc.

Conform susţinerilor lui I.C., documentele lui Filderman ar fi în mod suspect tăinuite de comunitatea evreiască pentru că ele dezvăluie „adevăruri“ neconvenabile. Spre edificarea celor care se îndoiesc de lupta neobosită dusă de dr. Filderman împotriva terorii legionare şi a măsurilor antievreieşti ale regimului Antonescu, redăm un extras din sutele sale de memorii de protest adresate guvernanţilor regimului Antonescu.

Iată cum caracteriza dr. W. Filderman situaţia evreilor în regimul Statului Naţional Legionar, într-un memoriu adresat conducătorului statului, la 26 noiembrie 1940:

„În ţară se petrec fapte de o gravitate excepţională, oameni maltrataţi, unii chiar morţi în împrejurări necunoscute, averi confiscate, comercianţi deposedaţi de mărfuri şi magazine, familii întregi evacuate din locuinţe şi chiar din oraşe, temple dărâmate şi odoare sfinte pângărite, oameni paşnici arestaţi şi reţinuţi zile şi săptămâni fără învinuire“.

În ce-l priveşte pe Şef Rabinul dr. Alexandru Şafran, el evocă pe larg în memoriile sale distrugerile provocate de legionari în zilele pogromului:

„Au ocupat Sinagoga Malbim, unde au torturat tineri care studiau Talmudul, au dat foc Sinagogii Spaniole, l-au ridicat pe cantorul Templului Coral în timpul rugăciunii de la apusul soarelui pentru ca apoi să-l asasineze, iar cei doi fii ai Rabinului Guttman au fost împuşcaţi cu sânge rece“.

Astăzi, I. Coja, cât şi alţi denigratori ai evreilor uită să pomenească de distrugerea sinagogilor şi a obiectelor de cult, de asasinarea rabinilor sau de tentative de asasinare a lor. Pentru ei nu a existat antisemitism legionar, ci doar anticomunism. Pogromul avea în obiectiv distrugerea populaţiei evreieşti, a instituţiilor ei de cult, pentru apartenenţa lor la evreitate; jefuirea întreprinderilor şi magazinelor evreieşti. Contrar evidenţelor, atât I. Coja, cât şi Radu Teodoru, un alt negaţionist înverşunat, neagă natura antisemită a pogromului. Deşi în epocă mişcarea legionară şi-a făcut un titlu de glorie din convingerile sale antisemite şi a considerat că misiunea ei mesianică este salvarea poporului român de „parazitismul iudaic“. În ziarul „Cuvântul“, din 4 ianuarie 1941, se scria: „Noua ordine legionară este unica forţă în stare să soluţioneze problema evreiască în România, să elibereze societatea de apăsarea iudeo-masonică“.

Prima comemorare a martirilor evrei din timpul pogromului din Bucureşti a avut loc la Templul Coral, la 4 martie 1941, când se aniversa şi data morţii lui Moşe Rabenu, fondatorul religiei mozaice. Şef Rabinul dr. Alexandru Şafran şi-a făcut intrarea în templu, într-un veşmânt tradiţional alb purtat de Iom Kipur, deoarece celelalte veşminte sacerdotale erau distruse de legionari. A vorbit de la un pupitru improvizat, deoarece locul lui obişnuit purta încă amprentele vandalismelor legionare. Predica rostită cu acest prilej a fost publicată în ziarul „Renaşterea noastră“, din 14 martie 1941, sub titlul *„Ochii noştri plâng“*.

Reproducem textul, fiind unul dintre documentele zguduitoare în memoria martirilor care au murit „Al Kiduş Haşem“:

„...Plângem sufletele voastre care odihnesc laolaltă cu ale celor Drepţi în Israel, dragi şi scumpe victime. Plângem pe tinerii noştri a căror căldură năvalnică de viaţă s-a stins brusc. Plângem pe copiii care şi-au îndreptat paşii în pietate spre lăcaşul Domnului să spuie *Kadiş* în amintirea părinţilor şi care s-au îndreptat de acolo spre părinţii lor ca să li se alăture pentru totdeauna... Plângem caracterele lor bune şi blânde, frânte în slujba Comunităţii lor... Plângem pe bărbaţii şi părinţii care au coborât în întunericul năpraznic al morţii, lipsiţi de luminiţa aprinsă la căpătâiul lor, după care soţiile şi copiii îşi ţipă surd durerea suferinţei şi a mizeriei. Plângem părinţii şi copiii, tată şi fiu îmbrăţişaţi în clipele supreme ale vieţii, înfrăţiţi în inima aceluiaşi destin. Să mai căutăm a descifra brava sau obscura realizare din viaţa fiecăruia, generozitatea ce anima munca unora pentru obşte sau modestia cu care mergeau alţii pe cărarea mărginaşă a existenţei? Nu, e de prisos. Viaţa lor întreagă a fost doar o dăruire pentru Dumnezeu, pentru *Kiduş Haşem*, pentru sfinţirea numelui lui Dumnezeu...“.

LYA BENJAMIN

EVREI AI ZILELOR ŞI COMUNITĂŢILOR NOASTRE

Prof. univ. Alexandru Voicu – promotor al idealurilor lui Max Nordau privind un popor evreu puternic şi sănătos

Profesorul universitar dr. *Alexandru Virgil Voicu* ocupă un loc aparte în pleiada intelectualilor evrei din Cluj-Napoca. Are două specializări - profesor de educaţie fizică şi doctor în drept. La prima vedere, combinaţia pare ciudată, dar modalitatea în care a înţeles această legătură îi justifică opţiunea. *„Sportul are atâtea aspecte legale, încât conexiunea este firească“*, ne-a explicat el. De fapt nu era nevoie de prea multe cuvinte, deoarece impresionanta lui listă de lucrări publicate pe această temă, prezenţa lui în numeroase organizaţii naţionale şi internaţionale, în cadrul cărora a abordat probleme de drept ale vieţii sportive, inclusiv lucrarea sa de doctorat în drept, „Răspunderea civilă delictuală în activitatea sportivă“, ilustrează această idee. Un singur exemplu concret: ca membru al Comitetului Olimpic şi Sportiv Român, a redactat, împreună cu un coleg avocat, *Codul Eticii Sportive* şi *Statutul şi Regulamentul Comisiei de Etică*. La ora actuală, este şi membru al Baroului Cluj.

Dragostea pentru sport a moştenit-o de la tatăl lui, aşa cum reiese din confesiunea pe care ne-a înmânat-o. *„Sportul l-am îndrăgit datorită tatălui meu, care mă ducea să văd meciuri de lupte, box - adică atletică grea. Mult mai târziu, mi-am dat seama de unde venea dragostea lui pentru sport: de la Max Nordau, care a promovat idealul sportiv în rândul evreilor..., care a dorit un popor evreu puternic şi sănătos. Răspunsul la acest apel a fost mişcarea Maccabi, răspândită mai întâi în ţările europene şi în Palestina şi apoi în toată lumea“*. La aceasta s-au adăugat, spunem noi, calităţile de sportiv ale tânărului Alexandru, o mare speranţă în domeniul halterelor. Această carieră promiţătoare a fost întreruptă aproape de la început, când, la 16 ani, urmând să fie primit în Clubul sportiv Dinamo Bucureşti, a fost dat jos din tren. Mai târziu, chemat să-şi satisfacă serviciul militar, a fost înrolat într-un detaşament de muncă în construcţii, cu un regim de muncă forţată, în care erau înrolaţi indezirabilii societăţii. *„M-am dumirit pe deplin la eliberare - în livretul militar, la rubrica naţionalitate, era trecut «evreu»“*, afirmă el. Dacă, datorită condiţiilor vitrege nu a putut să se realizeze pe deplin ca sportiv, s-a realizat ca antrenor emerit în haltere şi culturism, pregătind generaţii de tineri care au obţinut performanţe remarcabile, titluri de campioni naţionali de juniori şi care, mai târziu, au fost selecţionaţi în loturile naţionale ale României, participante la Olimpiade, campionate mondiale, europene sau balcanice. O remarcă a domnului Voicu: *„În calitatea mea de antrenor, aveam rezultate deosebite; eu scoteam rezultate, în deplasări în străinătate mergeau alţii...“*. Dragostea lui pentru sport a transmis-o şi celor doi copii, Adriana şi Bogdan Iosif - prima, profesoară de educaţie fizică

în Haifa, cel de-al doilea, de asemenea, profesor de educaţie fizică şi component al lotului naţional de rugby. Desigur, aici nu putem ocoli nici influenţa mamei, doamna Anuţa Angelica, de asemenea profesoară de educaţie fizică, fostă campioană a României la aruncarea suliţei.

Potrivit confesiunilor domniei-sale, iudaismul a constituit întotdeauna o parte integrantă a vieţii lui. *„Permanent m-am identificat cu poporul evreu“*, ne declară el. Holocaustul şi consecinţele sale au fost resimţite în familia lui. Alexandru Voicu este fiul unei a doua căsătorii, de această dată mixtă, după ce prima familie a tatălui său a fost deportată la Auschwitz. Aici au pierit soţia, o fetiţă cu prenumele Edith şi un băiat Alexandru, al cărui nume îl poartă acum el. Nu au supravieţuit decât tatăl şi o soră, Ibolya. *„Tatăl meu a fost marcat în timpul vieţii de tragedia care s-a abătut asupra poporului evreu şi a propriei familii, se confesează prof. Voicu. A fost un om deosebit, de o mare sensibilitate sufletească şi a încercat să mă educe potrivit tradiţiei în care a fost crescut, luându-mă de mână şi frecventând din când în când Sinagoga din Cluj“*. Tânărul Alexandru Voicu şi-a dat seama că, fiind evreu, *„dacă vreau să supravieţuiesc într-o lume ostilă nouă, va trebui să fiu campion în tot ceea ce voi întreprinde“*. Realizările obţinute în ambele sale cariere - ca antrenor şi ca specialist în drept - atestă că s-a străduit să trăiască potrivit acestui principiu.

Prof. Voicu este prezent în Sinagogă de fiecare Şabat şi la marile sărbători evreieşti, se străduieşte să-şi aducă şi contribuţia la activitatea comunităţii unde, probabil din cauza familiei mixte din care se trage, presupune el, este privit de unii cu ostilitate, fapt pe care-l consideră de condamnat, ţinând cont de ataşamentul lui faţă de iudaism. Recunoaşte că, după revoluţie, a încercat să intre şi în viaţa politică. De fapt, spune el, a fost rugat de membrii Cooperativei Moda (unde a funcţionat pe post de consilier juridic) să se înscrie şi să-i reprezinte în PUNR, în condiţiile în care mulţi evrei aderaseră la UDMR sau îşi manifestaseră simpatia faţă de ea. La înscriere, a arătat el, a menţionat că este evreu şi că nu-i plac extremismele de nici un fel, inclusiv cele fundamentate pe baze etnice. Dezamăgit de evoluţia lucrurilor, în scurt timp, a părăsit partidul.

I-am cerut prof. Voicu opinia despre viitorul comunităţii evreieşti, în condiţiile reducerii sale numerice. *„Este necesară o abordare diferită a managementului comunităţilor evreieşti“* - a apreciat domnia-sa (aici vreau să menţionez că problemele juridice ale mangementului reprezintă una dintre specialităţile lui) -, *de eficientizare a managementului resurselor umane, a materialelor existente. Numai aşa vom putea păstra tradiţia iudaică în comunităţi, vom putea sprijini persoanele aflate în situaţii de nevoie socială, relansarea vieţii sociale, economice, culturale, sportive etc. Trebuie atrase în comunităţi persoane legate de viaţa iudaică, trebuie încurajată efectiv viaţa O.T.E.R. şi a generaţiei de mijloc... Avem nevoie de «Realitatea Evreiască», avem nevoie de Editura Hasefer şi comunităţile care vor avea un management performant vor putea susţine activitatea acestora. Dar putem identifica şi alte surse financiare“*, ne-a declarat el. Cuvinte dătătoare de speranţă pentru momentul actual de răscruce în viaţa comunităţilor evreieşti din România, care ne demonstrează că în rândurile noastre s-ar putea găsi persoane capabile să realizeze schimbările necesare.

EVA GALAMBOS

ALEXANDRU MAX, preşedintele Comunităţii Evreilor din DEVA

„Cât timp mă ţin puterile, doresc să-mi slujesc comunitatea“

Ziua, nu contează care anume, începe pentru Alexandru Max, cu drumul la „comunitate“. Sunt 23 de ani de când lucrează pentru mai binele coreligionarilor din oraş. Nu-i uşor, mai ales, la cei 85 de ani ai lui, pe care-i va împlini în iunie. Dar grija pentru a menţine „în picioare“ comunitatea pe care-o conduce de 20 de ani - trei ani a fost consilier -, îi menţine vigoarea spirituală şi fizică. Intuiţiile-i sunt extrem de realiste când se referă la tot ce trebuie făcut pentru urmaşi: să-şi cunoască înaintaşii, suferinţele prin care au trecut în anii prigoanei rasiale, în totalitarism. „Începeţi cu dumneavoastră“, îl rog. Oftează. Moment de tăcere. Apoi - o tinereţe furată se derulează în puţine cuvinte: date, locuri, fapte. Este vorba de detaşamentele de muncă obligatorie în care a lucrat din ‘41 în ‘44: un drum strategic în Munţii Retezat, linia ferată Deva-Brad, îndiguiri în judeţul Vrancea... Până în ‘48, şi-a ajutat tatăl la băcănia pe care familia o avea în Deva. După naţionalizare, băcănia le-a fost expropriată şi au fost scoşi afară din casă. „Am fost siliţi să stăm ani de zile cu chirie. Pare aberant, dar aşa erau vremurile“, priveşte în sine.

„Proiecte pentru anul 2007?“, întreb. „Proiecte?“. N-o afirmă, dar simt în reţinerea lui ceva din reticentul proverb idiş „nu trebuie să ne facem prea multe gânduri de viitor“. Cumpăneşte fiecare cuvânt: „Atât timp cât mă ţin puterile, doresc să-mi pot sluji comunitatea“. „Ce vă ajută, când aveţi greutăţi?“. „Conştiinţa că nu suntem în voia sorţii. Asta ne dă putere să ne menţinem, să rezistăm. Suntem puţini, dar ne ţinem strâns unii de alţii“. „Care sunt relaţiile între generaţii?“. „Din păcate, nu putem vorbi de generaţii. Tineri şi oameni de vârstă medie - abia dacă pot fi număraţi pe degetele unei mâini“. Fără să vreau, i-am atins o rană. Nu doar la nivel colectiv.

Pe uşă, apare un adolescent. „Nepotul meu, Paul Max“, mi-l recomandă. „Tatăl lui a murit. Avea 47 de ani. Era inginer chimist, director al unei fabrici de materiale de construcţie. A făcut infarct, în timpul unei şedinţe“. Înţeleg că tot ce e perspectivă şi dârzenie în lupta cu inerentele neajunsuri ale vârstei e legat de acest nepot, căruia trebuie să-i fie şi bunic şi tată. Nepotul se apropie de cel intervievat şi se aşază cuminte alături. E tandreţe fără cuvinte. E bucurie, e viaţă. „Paul e-n ultimul an la liceu“, devine mai limbut bunicul. „Are o soră mai mare, studentă la Bucureşti, la Medicină; Claudia Max. Mai am un băiat, Emil Max, care, după ce a locuit o vreme la Caransebeş, a plecat în Israel. Acum câţiva ani, a fost trimis în Capitală, ca reprezentant al firmei israeliene la care e angajat. Soţia mea şi cu mine vom împlini curând 60 de ani de căsnicie“.

Intrăm împreună în sala în care oamenii aşteaptă să serbeze Hanuca: e cald, e lumină, e muzică. David Geltner, om de circa 40 de ani, cunoaşte melodii din folclorul idiş. Cântă, acompaniindu-se la chitară. Tatăl lui, care s-a stins nu demult, a fost melamed şi oficiant de cult. Nu ştiu cât de mult a învăţat carte evreiască de la părintele său, dar sufletul evreiesc l-a moştenit şi şi-l manifestă. Cel mai tânăr membru al comunităţii, Vlad Lăcătuşu, are doi ani şi unsprezece luni. Tatăl lui, Liviu Lăcătuşu, a fost elev la Talmud Tora. În prezent, are o societate de construcţii. Oricât de mică este comunitatea, oricât de puţini sunt tinerii şi oamenii din generaţia de vârstă medie, copacul trăieşte.

IULIA DELEANU

„Nu te lamenta şi nu te resemna“

„Aveam 15 ani când tatăl meu a murit şi eu a trebuit să asigur supravieţuirea familiei: mama şi un frate mai mic“. A fost prima lovitură din viaţa lui **IOSIF FARKAŞ**. Se spune că destinul şi-l „face omul cu mâna lui“. Cât adevăr şi câtă eroare există-n zicala asta?

Omul puternic din faţa mea, preşedinte, de zece ani, al **COMUNITĂŢII EVREILOR DIN DEJ**, a învăţat din adolescenţă ce înseamnă răspunderea, grija pentru alţii, situaţie care l-a marcat, l-a maturizat, i-a conturat firea independentă, de om de acţiune, capabil să ia decizii pentru el şi pentru alţii. O a doua lovitură - de ordin colectiv - a fost faptul că, în ‘39, când a dat examen la liceu şi ieşit al patrulea pe listă, n-a fost admis din cauza prigoanei rasiale. Studiile şi le-a putut continua abia după ‘44. În cazul acesta, da, putem vorbi de destin făcut cu mână proprie.

A muncit din greu, s-a specializat în domeniul fabricării cimentului, la Turda şi Bicaz, a fost trimis să lucreze în Ministerul Materialelor de Construcţie, la Bucureşti. Aici s-a căsătorit, dar tinerii însurăţei n-aveau locuinţă. Era în ‘56. Au încercat s-o obţină timp de-un an de zile, dar n-au reuşit. Din nou – „mâna“ destinului. Aşa a ajuns Iosif Farkaş director al Fabricii de Ciment din Dej. Nu pentru multă vreme. S-a descoperit, la o „revizuire de cadre“, că n-avea „dosar corespunzător“: în adolescenţă, făcuse parte din organizaţia sionistă „Gordonia“. Specializarea nu i-a fost de nici un folos. A intrat la Fabrica de Industrie Locală „Bobâlna“. De fapt, erau ateliere meşteşugăreşti. Dar „omul sfinţeşte locul“. Zicală verificată. La „Bobâlna“, s-a făcut apreciat şi a fost înconjurat cu afecţiune. A şi condus, o vreme, fabrica. „Nu demult am organizat o agapă cu foştii colegi“, încheie optimist.

Din tot ce-mi povesteşte, reiese că-şi are câteva repere de conduită formate de-a lungul unei existenţe în care a simţit, într-un fel sau altul, apăsarea responsabilităţii: 1) Nu te lamenta pentru suferinţele îndurate. 2) Ajută-ţi semenii de câte ori îţi stă în putinţă, ba chiar dacă ţi se pare că situaţiile te depăşesc. 3) Fii consecvent cu tine însuţi. 4) Nu te resemna. 5) Trăieşte cu demnitate. Evreitatea lui e neostentativă, dar omniprezentă. Nu şi-a „renegat trecutul“ sionist, ca preţ (eventual) al păstrării postului de la Fabrica de Ciment. Este mândru de fiica şi de nepotul lui, care trăiesc şi muncesc în Israel. Când, în urmă cu câţiva ani, a fost inaugurat Monumentul Deportaţilor din Dej, n-a ezitat să-i acuze pe cei din „lumea liberă“, care „ar fi putut să nu stea cu mâinile în sân şi să împiedice deportarea evreilor din Transilvania de Nord la Auschwitz, dar n-au intervenit“. Aşa cum o viaţă-ntreagă şi-a dăruit energia şi capacitatea binelui obştesc, cu atât mai mult o face acum. Se gândeşte că Sinagoga din Dej este „un tezaur“ şi încearcă prin toate mijloacele s-o salveze de la inevitabila eroziune. „Cred că există o răspundere faţă de posteritate“, spune. Înainte de război, Comunitatea număra 438.000 de suflete. Acum are 31 de membri.

Iosif Farkaş a ştiut să creeze mulţi prieteni ai comunităţii. Fac cunoştinţă cu câţiva dintre ei. Cornelia Tatu este profesoară de engleză la Liceul Teoretic „Papiu Ilarian“ şi coordonatoare a Proiectului european „Comenius“, având ca obiectiv cercetarea rădăcinilor iudaice, creştine, musulmane în modul de viaţă al europenilor. Tot ea organizează pentru liceenii „ei“ vizitarea sinagogii din oraş şi acţiuni de comemorare a Zilei Holocaustului în România. Primarul, Ion Ungur, îmi vorbeşte de buna colaborare între comunitate şi Primărie. Comandantul Poliţiei, Aurel Mureşan, nutreşte, de asemenea, mult respect şi admiraţie pentru mult încercata comunitate evreiască din Dej.

Iosif Farkaş cel ajuns la vârsta senectuţii, poate privi în ochi, fără să roşească, adolescentul care a fost nevoit să ia viaţa-n piept, pentru că, indiferent de situaţiile pe care le-a avut de înfruntat, a ştiut să rămână om şi evreu.

Viziunea lui Ehezkiel în versiunea lui RONALD S. LAUDER

De câte ori vine în această parte a Europei, Ronald S. Lauder *învârteşte puţin roata* istoriei, vizitându-şi „copiii". Aşa numeşte şcolile fondate de el, într-un spaţiu în care nazismul şi, apoi, totalitarismul au crezut că pot stinge luminile vieţii evreieşti. Fiindcă, din Berlin la Vilnius, de la Viena la Minsk, din Cracovia la Samara, pe malurile Volgăi, sau la Kaliningrad, la poalele Uralilor, a făcut să renască spiritul Academiei din Iavne, dinspre copii spre părinţi, îndepărtaţi - prin forţa lucrurilor - de modul evreiesc de viaţă. Se spune că fiecare om „îşi urmează steaua". Cred că a-ţi urma steaua înseamnă a-ţi căuta personalitatea reală. Îmi amintesc de un poem al lui Juan Ramon Jimenez despre „steaua" din noi înşine, care sună cam aşa: „Eu nu sunt eu / Eu sunt cel care / Păşeşte lângă mine şi nu-l văd...". Şi inima domnului Lauder - descendent al unei familii emigrate din Budapesta în America, prin anii '30 - a bătut mai repede când a ajuns la Viena, în '87, ca ambasador al S.U.A. Era momentul în care *glasnosti*-ul prevestea căderea a ceea ce a fost numit comunism, când se putea acţiona pentru revitalizarea comunităţilor evreieşti distruse. Şi, aşa cum s-a întâmplat de atâtea ori în istoria evreilor, *lui* i-a fost hărăzit să fie omul providenţial, care să (re)pună în operă, în zilele noastre, viziunea lui Ehezkiel, a câmpului cu oase omeneşti readuse la viaţă, prefăcute în mulţime de oameni prin voinţă Divină. Când familia Lauder părăsea o Europă în care bătea vântul prevestitor al Catastrofei, cine şi-ar fi putut închipui că la Berlin va funcţiona, în 2000, prima leşiva din Europa Centrală, înfiinţată după Holocaust? Că, la Viena, sute de copii evrei, de la grădiniţă la liceu, vor studia Tora, Midraşul, Ghemara? „Când, acum aproximativ 20 de ani, i-a fost înmânată cheia de dimensiuni uriaşe a Şcolii Lauder «Iavne», din Budapesta, ochii marelui filantrop s-au umplut de lacrimi", spune *Tova Bin Nun*, preşedintele Fundaţiei „Lauder" România.

Viziunea lui Ehezkiel cea-din-zilele-noastre

*

„Cum l-aţi cunoscut?". „În 1996, am *plecat la Bruxelles, unde, în calitate de* reprezentantă a World Jewish Restitution Organization (W.J.R.O.), am însoţit, la Parlamentul European, o delegaţie guvernamentală a României care se întâlnea cu conducerea Congresului Mondial Evreiesc (C.M.E.). Ronald S. Lauder era, în acea perioadă, trezorierul C.M.E. Mi-a spus că intenţionează să vină în România la sfârşitul săptămânii. Şi aşa a fost. A venit cu o delegaţie a Agenţiei Evreieşti pentru Israel (A.E.I.), condusă de av. Zvi Barak. M-a rugat să-l însoţesc la o întâlnire cu oficiali guvernamentali. «Există şcoală evreiască în România?», a întrebat. Grea întrebare. I-am vorbit despre Clubul Filialei A.E.I. din Bucureşti. «Aş dori să stau de vorbă cu aceşti tineri», m-a rugat. Era sâmbătă. Mă gândeam: cum am să reuşesc să-i adun? Trei telefoane şi, într-o jumătate de oră, 30 dintre ei îşi întâmpinau oaspetele. Domnu' Lauder i-a întrebat: «Ce-aţi dori pentru Club?». «Computere cu acces la Internet», a fost răspunsul. Era în '96, *Café-Internet*-urile nu existau încă. Dorinţa le-a fost îndeplinită. «N-aţi vrea să deschideţi o grădiniţă şi o şcoală evreiască în Capitală?», m-a întrebat, la plecare. «E o mare onoare». «Ţinem legătura», mi-a spus, luându-şi la revedere de la mine".

„Există şcoală evreiască în România?"

*

Reîntors la New York, a informat *Board*-ul Fundaţiei că a întâlnit o persoană pe care doreşte „s-o afilieze la Familia Lauder". Aşa îi scria secretara Fundaţiei, Marjorie Federbusch. „Am plecat la Ierusalim", retrăieşte Tova momentele care au precedat naşterea şcolii. „Preşedintele de atunci al Agenţiei Evreieşti pentru Israel, Avram Burg, mi-a dat «binecuvântarea» şi-am fost numită consilier al lui Ronald S. Lauder pentru renaşterea tradiţiilor şi educaţiei iudaice în România. La o întrunire a C.M.E., *am dat mâna* cu domnu' Lauder şi cu doamna Marjorie şi-am început lucrul". A da mâna este o veche expresie românească când vrei să spui c-ai încheiat o înţelegere financiară cu cineva. Ştiu asta din povestirile mamei. „Când dădeai mâna cu cineva, nu mai aveai nevoie să zici: *Of man erenvort (Pe cuvânt de onoare)*. Cui îi trebuia act scris?! Ai dat mâna - era sfânt". *Tova* ştie să-şi domine emoţiile, totuşi, de data asta, i le simt; pentru că şi ei, în urmă cu zece ani, asemenea proiect i se părea temerar foarte. Şi, totuşi, a pornit la drum. Poate, chiar stimulată de glasurile sceptice ale multora. „Cum să pun şcoala evreiască pe picioare? M-am gândit la doamna Roza Arsene Brumfeld, care era profesoara mea de engleză. Rozei i-am împărtăşit, prima, frământările mele. Procedurile legale pentru înfiinţarea şcolii erau complicate, dar m-am bucurat de sprijinul conducerii, de atunci, a Federaţiei: acad. Nicolae Cajal z.l., av. Iulian Sorin. Era o onoare pentru mine că dom' profesor Cajal acceptase să fie vicepreşedinte al Fundaţiei «Lauder» România".

„Am dat mâna şi-am început lucrul"

*

Răsfoiesc albumul „Our world. The Ronald S. Lauder Foundation. 1987-2005". Cuvântul educaţie e scris în şase limbi.

Un *Maghen David* din cuvinte. Mai mult de 10.000 de copii evrei din 16 ţări central şi est europene, în comunităţi considerate pe cale de dispariţie, învaţă zilnic ebraica, istoria, tradiţiile poporului evreu. Când se încheie anul şcolar, se deschid porţile taberelor de vară. Circa 5.000 de copii şi adolescenţi evrei le însufleţesc. Cu doi ani în urmă, domnu' Lauder a avut o bucurie extraordinară: a participat la prima *Brit Mila* a unui copil născut din părinţi absolvenţi ai unor şcoli din reţeaua Fundaţiei sale. Impresionant mi s-a părut ceea ce a realizat în Polonia, ţara în care a funcţionat Auschwitz-ul. Este vorba nu doar de şcoli evreieşti, ci şi de restaurarea Sinagogilor din Wroclaw şi Cracovia, de înfiinţarea primului Centru al Genealogiilor. Asta, pentru că, în dorinţa de a-şi salva copiii de la moarte, mulţi evrei polonezi şi i-au încredinţat prietenilor, ba chiar şi unor necunoscuţi polonezi. *Au aflat că sunt evrei, uneori*, când părinţii adoptivi le-au *mărturisit-o pe patul de moarte*. Alteori - din documente descoperite întâmplător. Cel mai adesea, era secret de familie. Datorită acestui Centru, sute de familii poloneze şi-au descoperit rădăcinile evreieşti. Conservarea clădirilor din fostul lagăr Auschwitz-Birkenau este tot o acţiune pe care o sprijină Fundaţia, pentru ca generaţiile viitoare să ştie *cum* a fost... „Mai recent, Ronald S. Lauder a inaugurat o umiversitate în S.U.A., dedicată memoriei tatălui său; un institut superior, Management and Business Affairs, la Viena; un *Centru Interdisciplinar - Government, Strategy ans Diplomacy*, la Herzlia. Atunci mi-a venit ideea să fac un liceu «Lauder» *cu profil de diplomaţie şi* management", spune *Tova*.

Un „Maghen David" din cuvântul „educaţie"

*

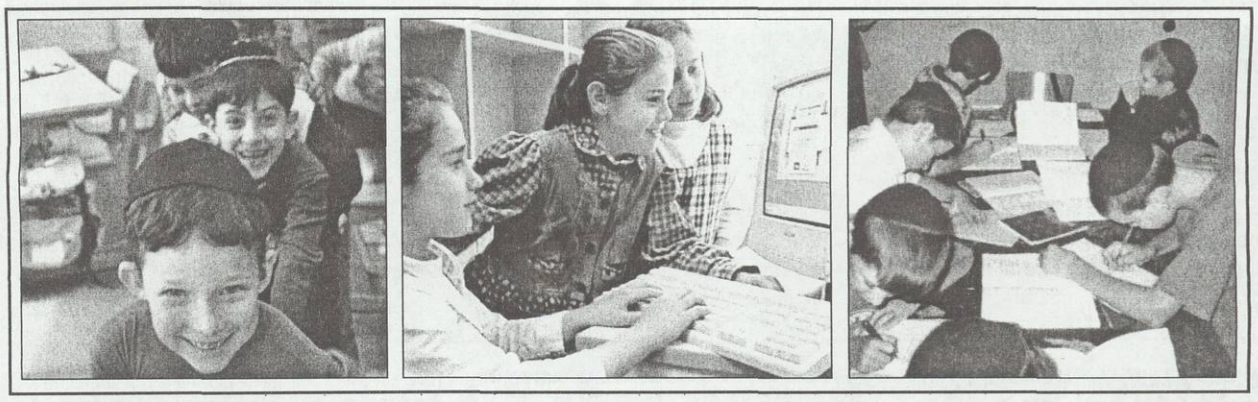

Din impresiile *Rozei*, irectoarea Şcolii „Lauder-Reut", refa întâlnirea profesorilor şi elevilor cu *Ronald S. Lauder-în-carne-şi-oase*: un bărbat înalt, frumos, care vorbeşte aproape şoptit, modest, sensibil. „I-au dat lacrimile când a văzut copiii «noştri». A simţit că sunt indimidaţi şi atunci s-a apropiat *el* de ei. «Fantastic!», a exclamat, când a văzut efigia şcolii cu numele lui. Băieţelul ataşatului militar al Israelului în România nu ştia nici engleză, nici română. Şi atunci, l-a luat de mână şi-a cântat: «Heveinu Şalom Alehem»". Cine este Ronald S. Lauder? Un om care, în pofida hiperlucidităţii, a dezamăgirilor, a suferinţelor de care nimeni nu-i scutit pe astă lume, crede în Ceva. Această credinţă se numeşte *suflet evreiesc*.

Cântând de mână cu domnu' Lauder

IULIA DELEANU

Evreii în literatura prezentului

Savantul şi traficanţii

Cu creştetul încins de soarele fierbinte al amiezei şi cu cămaşa înmuiată de transpiraţie, Aleksandr Ivanovici Sokolov, inginer metalurgist specializat în aliaje pentru rachetele cosmice, îşi opri lângă rigolă tomberonul în care adunase gunoaiele de pe Rehovot Etsel, din cartierul sărăcăcios, locuit de yemeniţi, al Tel Aviv-ului. Aruncă o privire furişă pe strada pustie la acea oră, îşi scoase sticla de vodcă Gold din buzunarul pantalonului şi trase o duşcă ce-i arse esofagul şi-i potoli setea de alcoolic. În acea clipă, dintr-un restaurant apropiat ieşi un bărbat tânăr, pus la patru ace, şi, imediat după el, un altul, *îmbrăcat tot în haine de marcă, având un revolver* în mână. Din pistolul cu surdină se auzi un zgomot vag, dar strigătul pornit din gâtlejul măturătorului se stinse pe loc când văzu capul zdrobit, şiroind de sânge, al victimei, şi arma îndreptată acum spre fruntea sa. „la nicevo ne videl" („N-am văzut nimic"), bâigui el înfricoşat şi înţepeni, cu măturoiul în mână: înnebunise, îi aprinseseră soarele şi vodca creierul sau în faţa sa se afla chiar dr. Lev Sergheevici Leşava, strălucit om de ştiinţă, prietenul său din copilărie şi colegul cu care lucrase, ca înalţi specialişti, la crearea rachetelor cosmice sovietice? Şi cărora li se zdrobiseră carierele atunci când racheta Oktiabr explodase la lansare. Ce căuta georgianul Leşava în Israel? De fapt, ce căutase aici şi el însuşi, rusul Sokolov, care aflase abia în anii adolescenţei, întâmplător, că e evreu, un „evreu tăinuit", asemeni părinţilor lui - evrei veniţi în U.R.S.S. din România, în timpul războiului, arzându-şi actele şi ascunzându-şi apoi, toată viaţa, identitatea iudaică?

Început clasic de roman poliţist, nu? Ei bine, nu e nici pe departe doar atât, deşi tensiunea nu părăseşte până la sfârşit acţiunea, nici spaimele şi nici surprizele ei. Cu această întrebare şi cu această crimă tipic mafiotă debutează romanul psihologic şi social - de cea mai bună factură -, „Savantul şi traficanţii" (Editura Univers), al scriitorului olandez Leon de Winter, considerat cel *mai important prozator al* generaţiei sale, născut în 1954, în sudul Olandei, într-o familie de evrei ortodocşi. Până la acest roman - scris în anii de după 1990 şi care se petrece în mediul Alialei ruse din Israel, dar şi în Uniunea Sovietică, în perioada anterioară -, produsese, cu talentul său precoce şi teribil de prolific, alte 15 cărţi, transpuse pe ecran câteva dintre ele (ca regizor), *„abordând tematica majoră a acestor vremuri şi evidenţiind capcanele ideologiilor de tot felul"*, precizează traducătoarea Monica Săvulescu Voudouris. Şi care adaugă: *„Critica îl denumeşte scriitorul unei singure teme: identitatea evreiască şi consecinţele ei în zilele noastre, fiind invidiat că dispune de o temă atât de inepuizabilă. Şi faptul că este unul dintre cei mai citiţi şi traduşi scriitori olandezi ai ultimelor decenii nu-l lasă fără duşmani, care îi reproşează că neglijează specificul olandez"*. Ei, ce să-i faci, o fi având şi democratica Olandă antisemiţii ei, şi nu e neapărat să atribuim acestora tristeţea atât de iudaică din ochii acestui bărbat încă tânăr şi frumos, cu o bogată frezură brună, ondulată, trădându-i strămoşii (aşa cum ni-l arată fotografia de pe coperta a patra). Cert e că, abia trecut de 30 de ani, dar având *deja o notorietate bine stabilită*, el dispare brusc de pe piaţa literară olandeză şi, timp de cinci ani, tace. Dorul de ducă şi de cunoaştere l-a împins spre Israel, poate chiar şi spre fosta U.R.S.S.; altfel e greu de crezut să fi putut radiografia cu atâta fineţe psihologică imigraţia rusă din Ţara Sfântă, sosită aici cu toate cutumele, disperările, duplicităţile, lipsa de scrupule, iluziile, mercantilismul, dar şi reziduurile unor utopii evaporate. Puritatea naivă, dar mai ales cinismul „stil sovietic", s-au împământenit cu o rapiditate şi o eficienţă înfricoşătoare în Israelul „occidentalizat", născând îngeri plini de slăbiciuni, dar şi diavoli unşi cu tot catranul cazanelor infernului.

Ce se întâmplă între cei doi brianţi oameni de ştiinţă - unul, Leşava, georgianul cu mamă „evreică ascunsă", om cu o personalitate extrem de puternică, un instinct al afacerilor nelegiuite, dacă nu chiar şi cu o sământă de geniu malefic; celălalt, Sokolov, evreul rus, păstrându-şi candorile, natura sa cumsecade, subţiată însă de ştiuta patimă pentru vodcă? Cine va învinge, cine se va „adapta"? Întrebare inutilă - răspunsul e dat din chiar prima pagină a cărţii: unul va mătura străzile, celălalt îşi va umple măinile cu sânge şi dolari. Numai că natura umană nu-şi îngăduie maniheismul, sufletele omeneşti nu sunt ori de un alb imaculat, ori de un negru de smoală. Viaţa amestecă între ele nuanţele, destinul omului este determinat de firea lui, dar împrejurările existenţei, istoria însăşi ciopleşte adesea în *mod neaşteptat caracterele şi direcţiile lor de* acţiune. Aşteptaţi-vă, deci, să fiţi în permanenţă uimiţi - urmărind firul acţiunii - de răsturnări imprevizibile de situaţii, de întâmplări şi personaje surprinzătoare. Toate, mai ales pe plan psihologic, romanul rămânând totuşi unul de acţiune, care se citeşte cu sufletul la gură. Deşi e scris cu sfâşieri sufleteşti dostoievskiene, cu tehnici de policier gen Simenon şi cu ambiţiile unui pictor flamand care colorează (în cuvinte meşteşugite) o frescă socială a vremii actuale.

SANDA FAUR

IUDAICA

Ieşaiahu - profetul „consolator“

În 1959, apărea la Editura Albin Michel din Paris o interesantă carte, tradusă în franceză, *Cei trei mari profeţi: Isaia, Ieremia, Iezechil.* Cartea a fost scrisă în germană de regretatul Mare Rabin al comunităţii din Hamburg, Joseph Carlebach, deportat într-un lagăr, în 1942, unde a murit. Născut la Lübeck, în 1883, într-o familie de rabini, el a vizitat Palestina în 1905, conducând un grup de învăţători, apoi a organizat în Lituania o reţea de şcoli evreieşti. Cartea despre profeţii Isaia (Ieşaiahu), Ieremia (Irmiahu), Iezechil (Ehezkiel) este doar una dintre contribuţiile sale importante la iudaism. Ieşaiahu a fost martorul distrugerii regatului Israel, care cuprindea zece triburi (chiar cele ce urmau să dispară din istorie). Ca şi ceilalţi profeţi, el avea o vocaţie mesianică, încercând să explice şi să prevadă destinul evreilor. Ca şi ceilalţi profeţi, el şi-a ridicat vocea în clipele de cumpănă ale poporului evreu, încercând să răspundă la apocaliptica întrebare: a fi sau a nu fi. Răspunsul este unul singur: a fi moral, a respecta valorile umane, ca parte din Divinitate. Asirienii, ca vrăjmaşi ai vechilor evrei sunt judecaţi sub aspect moral: cupiditatea îi va duce la pieire. Moabiţii erau aroganţi, vechii egipteni - perfizi, locuitorii Tyrului - mercantili. Dar Ieşaiahu emite aceste judecăţi doar pentru a-şi feri conaţionalii de aceleaşi defecte. El afirmă că superioritatea materială nu conferă nici drepturi, nici durată celui care se complace în această superioritate. Este primul profet care declară „puterea omului drept“, deasupra oricărei alte puteri materiale. Morala religioasă propovăduită de Isaia-Ieşaiahu constă în iubirea pentru tradiţie şi în victoria asupra propriului egoism, a lăcomiei, a setei nemăsurate de îmbogăţire. Ieşaiahu considera că viaţa religioasă şi sentimentul naţional pot susţine moralitatea individului, ferindu-l de deşertăciunile lumeşti. Pe de altă parte, nici excesul de religiozitate (bigotismul), care duce la falsificarea adevărului, nu este încurajat. Fraternitatea nu poate fi sacrificată de dragul unui cult formal, lipsit de esenţa iubirii. Ieşaiahu a combătut mereu lipsa unităţii, a înţelegerii dintre semeni, a prevăzut marile distrugeri ce au urmat disensiunilor interne. În anul 722 î.e.n., după ce regatul Israel s-a unit cu Aram (aflat aproximativ pe teritoriul sirian actual), pentru a cuceri Ierusalimul, asirienii au lovit fulgerător din spatele trupelor asediatoare. Mulţi israelieni antici au fost exilaţi în Asia Centrală. Cele zece triburi au devenit „rătăcitoare“. Regele Ezechias a încercat o revigorare. Statul Iudeea continua să existe, iar Asiria era ameninţată de o nouă putere, Babilonul. Ezechias nu s-a dovedit un salvator, un Mesia, iar Babilonul a dat, în sec. VI î.e.n., lovitura de graţie. Ieşaiahu a prevăzut aceste nenorociri. „Minciuna va înşela şi pe mincinoşi“, spunea profetul. Marele Hilel îl cita pe Ieşaiahu spunând că venirea lui Mesia s-a amânat pentru mult timp. Discuţia continuă şi astăzi.

B. MEHR

Douăzeci de ani de când a plecat dintre noi Prim Rabinul IŢHAC MEER-MARILUS

Despre Iţhac Meer-Marilus, fostul Şef Rabin dr. Moses Rosen spunea că „a înotat în oceanul învăţăturii“. Era un „talmid-haham“ (învăţat studios), descendent al unei ilustre familii rabinice, având atestate de la rabinii Meshulem Rath (Suceava, Ierusalim), Ish Horovitz (din Stanislav) ş.a. A păstorit timp de 60 de ani comunităţi din Moldova (Mihăileni, Dorohoi, Bacău) şi apoi din Bucureşti. A colaborat la „Revista Cultului Mozaic“ cu articole de înaltă ţinută spirituală. Originar din Dorohoi, Marilus a studiat la ieşiva din Dej, unde s-a făcut remarcat prin calităţile sale intelectuale. La început a fost rabin la Sniatin, în Polonia, apoi a revenit în România. Timp de 20 de ani, a fost Prim-Rabin al Comunităţii Evreilor din Bucureşti, unde s-a stins din viaţă la 8 noiembrie 1986. A condus cursuri de Talmud Tora, împărtăşind din vastele sale cunoştinţe. Era consultat de Şef Rabinul Moses Rosen, de enoriaşi. A fost o personalitate remarcabilă. În ultimii ani, slăbindu-i vederea şi fiind suferind, a continuat să-şi îndeplinească îndatoririle cu neobosită râvnă. Era un viu exemplu a ceea ce înseamnă iubirea de om şi de carte. La ceremonia de doliu de la Templul Coral, din 9 noiembrie 1986, au participat conducerea F.C.E.R., ambasadorul Statului Israel de atunci, E.S. dr. Yosef Govrin, numeroşi enoriaşi, iar prim-cantorii A. Jucovski (z.l.) şi W. Harnik (z.l.) au oficiat serviciul divin. A fost înhumat la Cimitirul Filantropia.

Iţhak Meer-Marilus face parte din pleiada îndrumătorilor spirituali de frunte din istoria evreilor români. (B.M.M.)

Celebrul Rabin din Berdicev

Despre Berdicev am citit într-o povestire a lui Vasili Grossman, după care s-a realizat o peliculă de mare rezonanţă: „Comisarul“. Comunitatea evreiască din acest oraş polono-belarus are o vechime de câteva secole. În istoria ei şi-a înscris numele un vestit învăţat - Levi Iţhak ben Meir, originar din târgul polonez Hoszakow, unde s-a născut în 1740. A devenit un hasid cunoscut, sub influenţa mişcării create de Baal Şem Tov. În 1766, studiază cu vestitul Dov Beer, maghidul din Medzireh. În 1788, Eliezer ben Elimeleh scrie despre Levi Iţhak - rabinul apărător al hasizilor faţă de criticile oponenţilor acestora. Deja în 1775, Levi Iţhak fusese izgonit din Pinsk de fanaticii oponenţi ai hasidismului. Din 1785, el se stabileşte la Berdicev, unde găseşte audienţă. Faima erudiţiei şi înţelepciunii sale a cucerit atenţia

multor comunităţi. Printre prietenii săi s-a numărat şi scriitorul haskalian Menahem Mendel Levin. În 1807, Levi Iţhak se numără printre susţinătorii armatei ruseşti în lupta cu Napoleon I, care ajunsese la graniţele Imperiului ţarist. Influenţa sa se extinsese în Lituania şi Ucraina, fiind unul dintre conducătorii mişcării hasidice. Principiul înnoitor al acestei mişcări îl constituie „abstragerea din corporalitate“, „bucuria spiritului deasupra suferinţelor trupeşti“. Dădea un bun exemplu de predicator - mustrarea sa pentru greşeli nu era vehementă, el îmbina lauda unor calităţi cu mustrarea scăderii lor. Este celebru citatul din predicile sale: „Doamne, ori condu lumea după mintea ce ne-ai dat-o, ori dă-ne altă minte ca să Te putem înţelege“.

A lăsat o carte, „Keduşat Levi“, iar scriitorul Iosef Opatoşu l-a pomenit în romanul „Păduri poloneze“. În faţa unei sinagogi din Varşovia exista, înainte de 1939, o coloană ce amintea de popasurile lui „Berdicever Rebe“ în acest oraş.

A murit în 1809, lăsând în urmă amintirea celebrului „Berdicever Rebe“. (B.M.M.)

Începând din acest număr, vom oferi cititorilor mostre din gândirea lui Elie Wiesel, preluate în lectura lui BORIS MARIAN

BAAL ŞEM TOV şi urmaşii săi

Se spune că Baal Şem Tov a fost pedepsit de Dumnezeu pentru că a încercat să grăbească venirea lui Mesia. S-a trezit pe o insulă pustie, împreună cu scribul său, Reb Zvi Herş Saifer. Baal Şem Tov uitase tot ce ştia până atunci şi era disperat. Acelaşi lucru se întâmplase şi cu scribul său. Dar, acesta şi-a amintit alfabetul. „Alef – Beit – Ghimel – Dalet“, au început să murmure amândoi. Apoi au reluat, ca pe o rugăciune, aceeaşi înşiruire de litere. Încercarea lor i-a adus într-o stare de extaz, încât s-au regăsit acasă, de unde îi luase Dumnezeu. Mesia nu a venit, dar se petrecuse o minune.

*

Nu se cunoaşte anul naşterii lui Baal Şem Tov: 1678, 1700, alt an... Nici locul: Okop, Kameneţ, în Ucraina, unii spun în Bucovina, Galiţia... Părinţii săi se numeau Eliezer şi Sara, iar fiul, Israel, s-a născut când ei aveau aproape 100 de ani, la fel ca şi patriarhul Abraham. Se spune că naşterea fiului a fost un dar al profetului Ilie - Eliahu, pe care viitorii părinţi l-au primit cu mare cinste, profetul fiind deghizat în vagabond. O altă legendă spune că Eliezer a fost răpit de barbari, ajungând, după un timp, favoritul regelui acestora. Drept cinstire, acesta i-a dat-o pe fiica sa pentru a-i fi soţie, dar cununia nu s-a împlinit, Eliezer destăinuindu-i prinţesei că este căsătorit cu Sara, iar el este un evreu credincios. Dumnezeu l-a răsplătit pe Eliezer cu un fiu, Israel, viitorul Baal Şem Tov. *(După „Celebrare hasidică“, de Elie Wiesel, Editura Hasefer)*

*

Nesecat este izvorul legendelor hasidice, amintind, uneori, de „1001 de nopţi“. Vom continua în următoarele numere să repovestim aceste legende.

DIVREI TORA

REFLECŢII BIBLICE de ing. BARUCH TERCATIN

● Sâmbătă, 3 februarie 2007 (15 Şvat 5767), citim **Pericopa BEŞALAH**, despre eliberarea din Egipt. Este o sâmbătă specială, numită *Şira* - sâmbăta cântării lui Moşe după trecerea Mării Roşii, dar sărbătorim şi *Anul Nou al Pomilor - Tu Bişvat*, momentul în care pomii, în Israel, încep să înflorească. În deschiderea pericopei, ni se relatează că, imediat după eliberarea poporului din Egipt, evreii nu au trecut prin ţara filistenilor pentru a ajunge în Canaan, Ţara Promisă, pentru că, dacă s-ar fi răzgândit şi ar fi voit să se întoarcă în Egipt, s-ar fi găsit în faţa unui război contra filistenilor, care, desigur, nu le-ar fi permis traversarea ţării. După cum ştim, poporul a fost condus prin pustiu şi a trebuit să traverseze Marea Roşie. Marele Rambam se întreabă: oare Divinităţii i-ar fi fost greu să facă o minune, dăruind evreilor tăria de cuget şi ajutându-i să-i învingă cu uşurinţă pe filisteni? Tot Rambam răspunde că Divinitatea nu a schimbat niciodată un caracter printr-o minune. Schimbarea prin minune este exact opusul a ceea ce Tora ne învaţă: omul e liber să hotărască, să aleagă. În acest caz, nici n-ar fi nevoie de pocăinţă, căci, prin minune, omul ar deveni perfect - lucru, şi el, opus credinţei noastre. Deci, drumul lung era necesar.

*

● Sâmbătă, 10 februarie 2007 (22 Şvat 5767), citim **Pericopa ITRO**, despre normele de bază ale legilor poporului evreu. Deşi e numită „Itro“, după numele socrului lui Moşe, în pericopă sunt incluse Cele Zece Porunci. Decalogul reprezintă codul moral al omenirii. Dacă n-ar fi fost dat, am fi trăit mai departe în idolatrie - o lume fără Dumnezeu, care nu pedepsea desfrâul, crima, jaful. Cele două Table ale Legii au, fiecare, cinci porunci. Primele cinci se referă la raportul om-Divinitate, celelalte - la raportul omului faţă de semenii săi. Acestea din urmă vor fi dezvoltate în Pericopa următoare, *Mişpatim*. Sunt legi pe care mintea ar trebui să le înţeleagă cu uşurinţă, totuşi, Divinitatea ne cere să le păstrăm cu rigoare. „Vehaavta lereiaha kamoha“ - „Să-ţi iubeşti aproapele ca pe tine însuţi“ (*Leviticul* 19-18) - e o poruncă Divină. *Tanahul (Biblia)*, este, în toate generaţiile, o sursă de inspiraţie pentru legile universului. Orice lege a libertăţii îşi are sursele în Tora. Un om în pericol de moarte e şi el apărat de legi - pe de o parte, trebuie să acţionăm în aşa fel încât să supravieţuiască încercării, pe de altă parte, dacă a murit, să-i dăm toată cinstea, să nu oferim nimănui ocazia să-l ponegrească.

*

● Sâmbătă, 17 februarie 2007 (29 Şvat 5767), citim **Pericopa MIŞPATIM**. Este o altă sâmbătă specială: *Şabat Şekalim* - prima din cele patru săptămâni în care se face referire la luna Adar. Este momentul în care binecuvântăm luna Adar.

În Tora, impunerea plăţii dobânzii atunci când cineva este strâmtorat material, este considerat un act reprobabil. Pe de altă parte, instituţiile financiare trăiesc din aceste venituri. Mari concerne n-ar putea exista fără a avea posibilitatea de a face împrumuturi. Înţelepţii au interpretat interdicţia de a primi procente prin faptul că cel ce împumută banii altcuiva şi se asigură că va primi, la o dată bine fixată, procentele, şi-a asigurat, de-acum, existenţa. Soluţia oferită, totuşi, de înţelepţi - pentru ca oricine să aibă din ce trăi într-o ţară cu sistem economic modern - este parteneriatul. Cel ce împrumută bani devine asociat al spezelor băncii sau al persoanei care împrumută bani altcuiva.

- Pericopa BEŞALAH (3 februarie 2007 - 15 Şvat 5767)
- Pericopa ITRO (10 februarie 2007 - 22 Şvat 5767)
- Pericopa MIŞPATIM (17 februarie 2007 - 29 Şvat 5767)
- Pericopa TRUMA (24 februarie 2007 - 6 Adar 5767)

*

● Sâmbătă, 24 februarie 2007 (6 Adar 5767), citim **Pericopa TRUMA**. „Veasu Li Migdaş Veşahanti Betoham“ - „Să Mi se facă un Templu şi voi sta în mjilocul lor“. Acest verset din pericopă nu e clar. El începe la singular şi continuă la plural. „Migdaş“ (templu) e singular, „Betoham“ (în mijlocul lor) e la plural. Acest lucru sugerează că Divinitatea ne-a dat Tora şi, acum, El doreşte să I se clădească un cămin în care să poată fi cu poporul Său şi cu Tora, pentru că Tora e foarte legată de El. Migdaşul acesta va exista - ni se relatează în continuare - dacă ne vom strădui întru perfecţiune morală, aşa cum cere Tora, căci fără de ea, Migdaşul nu poate exista. La sfârşitul secolului al XIX-lea, Rabi Iacov Haim Sofer comenta: Divinitatea poate fi între noi, numai dacă ne vom face din puritatea morală ţel suprem şi Îi vom îndeplini poruncile; nu dacă va fi un Migdaş. Cuvântul „Betoham“, la plural, evidenţiază faptul că nu clădirea este importantă, ci faptele noastre, şi atunci Divinitatea va fi în sufletul fiecăruia în parte.

FONOTECA

AUREL STORIN – 70

Poruncile vieţii mele

Poate că ursitoarele venite la pătuţul unui nou născut în 12 ianuarie 1937 i-au hărăzit acestuia ca în viitor să devină un pilon al teatrului de revistă, ştiind că peste vară un incendiu avea să transforme în scrum „Cărăbuşul" lui Tănase, iar peste ani va fi nevoie şi de un Aurel Storin care să-i perpetueze faima, folosind talentu-i scriitoricesc şi pasiunea de istoriograf ca să-i zidească nemurirea în pagini.

AVRAM CROITORU: - ***Multe cărţi au un sumar pe ultima filă. Acum, răsfoind cartea vieţii tale, încearcă să marchezi cele şapte decenii precum capitolele într-un sumar.***

AUREL STORIN: - Este o idee ziaristică la care ader. Să vedem în ce măsură o putem aplica. Însă, nu-mi convine plasarea sumarului pe ultima filă. Aş spune să-l punem pe penultima. Mai lasă-mi una, pe care să o am la dispoziţie. Cei 70 de ani ai mei îi socotesc altfel. Eu mi-am răspândit în lumea din jurul meu numai 63 pentru că primii şapte îi am de acasă. Când am deschis ochii spre lume, eram pregătit să o înfrunt şi am înfruntat-o, uneori în favoarea mea, alteori nu.

Temelia

- Cei şapte ani ai primului deceniu sunt, de fapt, temelia celorlalţi 63.

- Eu cred că fac parte dintr-o generaţie pe care destinul a hărăzit-o fără un război mondial, căci în primii ani ai copilăriei nu puteam realiza prea bine încrâncenarea din lume. Am însă prieteni mai în vârstă care au prins două războaie mondiale, dar am şi prieteni mai optimişti care speră să-l prindă şi pe al treilea. Cred că fiecare om a purtat în viaţă războaiele lui, confruntările lui, a avut victoriile şi înfrângerile lui.

- În primul deceniu n-ai avut parte de război.

- Am avut parte de profesori străluciţi la şcoală. Unul dintre ei, cel care m-a învăţat alfabetul, m-a învăţat să scriu, m-a învăţat ivrit şi franceza, acel profesor se numea Oişie Şafran. Era un om absolut deosebit, de o structură morală şi intelectuală cu totul remarcabilă. Am avut bucuria să-l întâlnesc, după vreo 25 de ani, când a vizitat România, pentru că, la un moment dat, s-a stabilit în Israel. Ne-am

● La Festivalul Naţional al Teatrelor de Revistă (Constanţa, 1998): cu Alexandru Arşinel şi Biţu Fălticineanu

întâlnit întâmplător şi, cum tocmai mi se juca o piesă, l-am invitat la teatru. La sfârşitul spectacolului, domnul Şafran a vrut să-mi facă o plăcere şi mi-a spus că i-a plăcut piesa şi e foarte bine scrisă. Eu, contând pe simţul umorului pe care ştiu că-l avea din plin, i-am replicat că este obligat să recunoască, într-un fel, că e bine scrisă întrucât el este acela care m-a învăţat să scriu, la propriu, şi să gândesc cum să scriu într-un mod care să mă onoreze pe mine şi limba în care scriu.

*

„Opinia publică"

- Depăşind frumoasa amintire a primului deceniu prin care l-ai omagiat pe Oişie Şafran...

- ...da, am ajuns în al doilea deceniu şi iată-mă la Liceul „Mihail Sebastian". Am avut şi acolo profesori buni: criticul literar Simion Alterescu la română, fratele lui Mihail Sebastian la franceză, iar la muzică era compozitorul Haim Schwartzman, cel cu care, peste ani, aveam să colaborez la un spectacol pentru T.E.S.

- Teatrul în care ai debutat ca dramaturg.

- În 1959, a avut loc premiera cu spectacolul *Opinia publică*. Era o piesă mai specială, scrisă cu orgoliul, devenit aproape aroganţă, al unui tânăr dramaturg aflat sub influenţa lui Bertholdt Brecht.

- Aveai, pe atunci, 22 de ani şi mai erai student la Filologie.

- Eram cel mai tânăr dramaturg din ţară şi credeam că Brecht reprezintă viitorul în teatru. Personajele piesei mele veneau din sală, iar în lojile de la balcon era instalat un fel de tribunal internaţional. Încercam să demonstrez că toate destinele omeneşti au legătură între ele. Era o teză de tinerete pe care astăzi n-aş mai încerca să o demonstrez. La experienţa anilor de acum, pot afirma că fiecare moare singur, că fiecare om are propriul lui destin în care, de prea puţine ori, este implicat şi cel al altora.

- A fost greu debutul?

- M-am dus la teatru fără să cunosc pe cineva. Secretarul literar Israil Bercovici avea un birou modest pe care am depus manuscrisul primei mele piese, scrisă ca o aventură literară după ce mai publicasem versuri. A trecut doar o săptămână şi am primit un telefon de la Israil Bercovici: „Vino, te rog, să-l cunoşti pe regizorul piesei tale". Şi mi l-a prezentat pe Frantz Auerbach, care era şi directorul teatrului. După alte două săptămâni, m-au chemat să-i cunosc pe actorii care vor juca în piesă. Toată aroganţa mea tinerească s-a stins într-un minut. N-am mai putut să scot o vorbă când în faţa mea s-au aflat Isac Havis, Beno Popliker, Dina König, Sevila Pastor, mari actori pe care, până atunci, îi văzusem doar pe scenă şi pe afişe. Lui Aurel Baranga i-a plăcut atât de mult spectacolul încât l-a ţinut minte şi, peste 20 de ani, una dintre piesele lui s-a intitulat *Opinia publică*. Mulţi prieteni au fost şocaţi că a reluat titlul piesei mele. Eu, ştiind că Baranga ţine la mine, i-am dat un telefon şi i-am mulţumit pentru că mi-a făcut această onoare.

*

Doamna din sală

- Să revenim la piesa ta.

- Vreau să relatez o secvenţă care, de fapt, demonstra cât de greşită era teza mea că destinele omeneşti au legătură între ele. Sevila Pastor juca rolul unei femei căreia i se întâmplase un lucru straniu, pe care trebuia să-l povestească pe scenă venind din sală. La unul dintre spectacole, stăteam undeva în fundul sălii, alături de Sevila şi Israil Bercovici. Când Sevila se pregătea să se îndrepte spre scenă, o femeie aflată pe la mijlocul sălii s-a ridicat brusc şi s-a suit pe scenă. Bercovici ne-a spus să stăm pe loc, să nu reacţionăm. De fapt, în piesa mea, modernă pe atunci, un actor invita pe cineva din sală să vină alături de el, ca să demonstreze că destinul lui are legătură cu alte destine.

- Şi că opinia publică se poate face auzită.

- Asta s-a şi petrecut. Doamna aceea mai vârstnică a început să-şi povestească viaţa într-un mod absolut uluitor. Sevila, după ce şi-a făcut rolul, mi-a spus: „Cred că cea dinainte a fost mai autentică decât mine". Reacţia acelei femei care, în naivitatea ei, credea că ceea ce facem noi pe scenă este un mod de a dialoga cu spectatorii, a fost o învăţătură de minte şi pentru mine că realitatea este, uneori, mai puternică decât teatrul. Se spune că viaţa bate filmul. Ei bine, viaţa bate şi teatrul şi literatura, viaţa bate tot. Un singur lucru nu bate, moartea.

- Cât timp s-a jucat piesa?

- Aproape doi ani şi pe atunci sălile T.E.S.-ului erau neîncăpătoare.

- Aveau cu cine să fie pline. Şi ce a urmat?

- Am venit la T.E.S. cu o altă piesă care s-a pus în scenă foarte repede. Era mai proastă decât *Opinia publică*, dar mergea, oarecum, pe aceeaşi idee şi se intitula *Eroii sunt în stal*.

- Când s-a jucat piesa mai erai student?

- Nu.

- Deci, suntem în deceniul trei.

- Sunt de acord cu jocul pe care l-ai propus, dar, aşa cum spuneam, viaţa bate tot, adică şi convorbirea noastră.

*

47 de ani pe acelaşi fotoliu

- Când te-ai aşezat pe acest fotoliu de secretar literar al teatrului de revistă?

- E şi asta o poveste interesantă. Mai ales pentru cel care a trăit-o. În ultimul an de facultate, pregătisem o lucrare despre Giovanni Pico de la Mirandolla, un personaj fascinant al Renaşterii, cu o vastă cultură enciclopedică, dar prea puţin cunoscut. Lucrarea a fost pe placul profesorului, care a vrut şi a făcut demersurile necesare pentru a mă reţine la catedră după absolvire. Dar, într-o zi, brusc, i-am spus că m-am înscris la un concurs pentru un post de secretar literar la teatrul de revistă. Profesorul, foarte supărat, a renunţat la cursuri în acea zi şi n-a putut să înţeleagă nici atunci, nici mai târziu, ce s-a petrecut cu mine.

- Şi ce s-a petrecut?

- Mi-a apărut ca un miraj faptul că la Revistă, în trei-cinci minute, cât are actorul la dispoziţie pentru un moment vesel, trebuie să câştige publicul spunând tot ce curge spre poantă, fără a avea posibilitatea de a reveni asupra unei replici uitate.

- Concursul?

- L-am luat. Cartea mea de muncă atestă că am fost angajat ca secretar literar al Teatrului de Revistă în ziua de 12 aprilie 1960.

- Stai de aproape 47 de ani pe acelaşi fotoliu.

- Mă gândilă orgoliul, faptul că sunt cel mai longeviv secretar literar din istoria teatrului românesc.

- Cine era director când ţi-ai început cariera?

- Un om de cultură, civilizat: e vorba de Sandu Eliad. Avea un singur defect: nu-i plăcea teatrul de revistă. E greu să conduci ceva ce nu-ţi place. El a venit aici pentru că a fost numit şi, pe atunci, trebuia să te duci unde erai pus. Am fost foarte apropiat de Sandu Eliad.

- Înseamnă că ai cunoscut-o şi pe Maria Tănase.

- Sigur că da. Am cunoscut mari actori ai teatrului de revistă. Toţi, dar absolut toţi, cei care au respirat fie şi doar cinci secunde pe scena teatrului nostru se regăsesc în cărţile mele *Farmecul discret al Teatrului de revistă* şi *Teatrul de Revistă „Constantin Tănase" 1919-2000*.

- Paginile cărţilor relevă nu numai capacitatea de istoriograf avizat în domeniu, dar şi dragostea faţă de slujitorii scenei. Din pleiada actorilor şi a creatorilor de texte, te rog, alege doar unu pe care să-l evoci aici.

- Doar unu? Greu de ales... Să fie...

*

Nicu Kanner

- Îi ascultam în fiecare zi paşii pe culoar, îi auzeam mersul de cavalerist grăbit şi mă repezeam să-i deschid uşa şi să-i fac loc trupului care înainta ca o sferă vijelioasă. Nici nu apucam bine să-i ofer scaunul pe care se şi aşeza şi începea să plouă asupra mea cu toate noutăţile Bucureştiului, recitate dintr-o singură răsuflare. Eu mă uitam la el şi mă bucuram că există şi nu mă omite nici măcar o singură zi. Împingeam spre el scrumiera, dar era inutil, pentru că el fuma un fel de ţigări de foi speciale, ale căror batoane de scrum nu se spărgeau decât pe reverul hainei, unde înfloreau ca nişte garoafe negre, la butonieră. Şi el îmi vorbea, şi-i juca flacăra ochilor şi n-avea astâmpăr, în costumul prea larg în care mai încăpea cel puţin o jumătate din el... Acesta era Nicu Kanner, cel mai tânăr dintre toţi cei trecuţi de 82 de ani, pe care i-am cunoscut vreodată. Pe diploma lui de absolvire figurau semnăturile ilustre ale lui Dimitrie Popovici-Bayreuth, Alexandru Davila şi Constantin Nottara. A jucat, imediat după absolvire, la Naţional, chemat de urgenţă de la Paris de către Davila. Apoi a fost - părinţii mei şi-au amintit imediat de acest lucru - cel mai îndrăgit june comic al operetei. Despre Kanner, unul dintre compozitorii clasici ai genului, Imre Kalman, a afirmat - după ce l-a văzut în opereta sa, *Sylvia* - că este cel mai bun Boni dintre toţi interpreţii acestui rol. Mă uitam la el şi încercam să-mi recompun în minte imaginea actorului care a fost. Ceea ce mă emoţiona mai mult decât orice la Nicu Kanner era entuziasmul lui nereţinut, de cascadă, el credea în toate cuvintele şi gândurile şi gesturile lui. El emana, ca o sobă încinsă, căldură omenească şi dragoste pentru teatru.

*

Farmecul discret al doctoratului

- Ar mai fi ceva de adăugat despre secretarul literar sau trecem...

- ...Nu trecem înainte de a aminti că teza mea de doctorat este din domeniul teatrului de revistă. Conducător ştiinţific este Ştefan Cazimir, iar soţia lui este „naşa" lucrării, căci ea a găsit un titlu care să facă legătura cu Facultatea de Filologie: „Dimensiunea literară a teatrului românesc de revistă". În curând, voi susţine lucrarea şi, dacă voi reuşi, voi fi primul doctor în domeniu. Acum despre ce mai rei să vorbim? Despre pipele care îmi însoţesc scrisul? Am 120. Despre cafelele pe care le beau fără zahăr şi mâncărurile pe care e gătesc fără sare. Un prieten avea o deviză: „Sănătatea este ceva care nu prevesteşte nimic bun".

- Dar care e deviza ta?

- Mă străduiesc să respect cu sfinţenie cele Zece Porunci. Sunt un om obişnuit care îşi iubeşte familia, mica mea familie.

- E toată aici?

- E împărţită. Fiica noastră, Diana, e la Montreal, unde s-a căsătorit cu un cubanez şi au o fetiţă, Vanessa, în vârstă de 5 ani, şi, aşa cum par nepoţelele pentru bunicii lor, este cea mai deşteaptă, cea mai frumoasă dintre copiii lumii.

● Diana şi Vanessa

- Îşi cunoaşte bunicii?

- Sigur, eu şi soţia mergem să o vizităm pe Diana, dar nu mergem împreună.

- De ce?

- Pentru că cineva trebuie să aibă grijă de Fetty, un câine pe care l-am adoptat de pe stradă. Este un câine de mare caracter, blând şi iubitor, aşa cum mi-aş dori să fie şi oamenii pe care-i cunosc.

*

Deşi nu mănâncă sărat, Aurel Storin pune în vorbele sale multă „sare şi piper", deşi a exclus zahărul şi din cafele este un „băiat de zahăr", pentru a folosi titlul unui spectacol de revistă ce i se potriveşte acestui om care respiră finete, distincţie şi o tinereţe bine temperată ca să dea impresia că împlineşte totuşi 70 de ani. „Ad Mea Veesrim", Aurel Storin!

AVRAM CROITORU

CRONICA ANTISEMITISMULUI

Preşedintele F.C.E.R. protestează împotriva preluării necritice a unui articol despre legionarii Moţa şi Marin

Ca răspuns la un articol apărut în ziarul „Ziua" pe acest subiect, preşedintele F.C.E.R., dr. AUREL VAINER, a adresat o scrisoare redactorului-şef al acestei publicaţii

De la început, doresc să vă comunic că, în calitate de cititor permanent al ziarului pe care cu onoare îl conduceţi, dar şi ca preşedinte al Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România, ca reprezentant al acestei populaţii în Parlamentul ţării, lecturarea numărului 3831/17 ianuarie 2007 al „Ediţiei Naţionale" a ziarului „Ziua" mi-a creat o puternică stare emoţională, de indignare.

Pe a doua pagină a ziarului, lecturarea textului tehnoredactat „exemplar", cu multe majuscule şi cu imagini, a stârnit sentimente de tristeţe, de aducere aminte a evenimentelor trăite, cu durere, în anii copilăriei şi ai adolescenţei mele, dar şi ale altora.

În mod firesc, mi-am pus câteva întrebări:

● De ce oare, acum, la început de nou drum al României în marea familie a Uniunii Europene, ziarul „Ziua" - preluând, fără comentarii - publică extrase din comunicatul Fundaţiei „George Manu" şi din ştirile Mediafax, cu titlul atât de incitant „Legionarii Moţa şi Marin comemoraţi în Spania"?

● Cum este posibil ca ziarul „Ziua", fără să amintească nimic despre tragicul pogrom legionar de la Bucureşti, din ianuarie 1941, să-i aducă în prim plan, în atenţia cititorilor, pe legionarii Moţa şi Marin? Nu era oare firesc ca în ziarul dumneavoastră să se fi redat, măcar ca o ştire, informaţii despre Adunarea de Comemorare a Martirilor Pogromului Legionar de la Bucureşti, din 15 ianuarie 2007, la Templul Coral. Preluarea „tale quale" a celor primite de dumneavoastră de la Mediafax şi de la Fundaţia „George Manu" nu poate fi considerată ca un semn de obiectivitate şi de cunoaştere a realităţii româneşti, a profesiei de ziarist.

Fără a intra în polemică sau a arăta detalii, trebuie să spunem: În deschiderea paginii cu citatul din comunicatul Fundaţiei „George Manu" se arată: „Vasile Marin şi Ion Moţa... au luptat în munţi împotriva fiarei bolşevice, salvând pentru eternitate onoarea neamului nostru". Unde au murit, nu se spune. Ce înţelege cititorul dintr-o primă lectură? Că cei doi şi-ar fi pierdut viaţa în lupta dusă împotriva regimului comunist... din România, ceea ce nici pe departe nu este adevărat.

De asemenea, precizarea, din Comunicat, potrivit căreia legionarii Moţa şi Marin au murit „...în Spania, în lupta cu brigăzile comuniste", „...împotriva ameninţării bolşevice", ca „o jertfă profetică", îi plasează, în mod fals, pe cei doi în contextul „gestului recent al României de a condamna în mod oficial comunismul drept un sistem şi o ideologie criminale". Publicarea, fără nici un comentariu sau explicaţii, de către „Ziua", a acestor afirmaţii dă naştere la efecte perverse, la confuzii în mintea cititorilor. Cei doi „eroi" au făcut parte din mişcarea legionară, dar acest lucru nu îi califică, în mod automat, de a fi incluşi printre victimele comunismului din România. Mai mult decât atât, prezenţa lor acolo i-ar descalifica pe adevăraţii oponenţi politici ai sistemului comunist din România. Este regretabil că cititorul neavizat - din păcate, astăzi, aproape toată generaţia tânără, dar chiar şi cele anterioare - ştie foarte puţin despre esenţa mişcării legionare, care a folosit asasinatul drept mijloc legitim de a-i elimina pe adversarii săi politici (marele istoric şi om politic Nicolae Iorga, premierul Armand Călinescu, importantul economist şi ministru Virgil Madgearu ş.a.).

În cazul pogromului legionar din ianuarie 1941, în care au murit 120 de evrei, nici măcar nu era vorba de adversari politici, ci de oameni nevinovaţi. Este adevărat că şi eliminarea evreilor din viaţa economică şi politică a României figura printre obiectivele mişcării legionare. Nimeni nu poate susţine că oamenii politici asasinaţi de legionari, precum şi victimele inocente ale pogromului (majoritatea comercianţi, funcţionari de stat, rabini), ar fi simpatizat sau ar fi avut de-a face cu „bolşevicii".

În finalul scrisorii mele, doresc să afirm că publicarea acestui material, fără a prezenta adevărul istoric legat de mişcarea legionară şi de conducătorii ei - Corneliu Zelea Codreanu şi Horia Sima, pe care articolul îi denumeşte „figuri emblematice ale mişcării legionare" -, jigneşte şi îndurerează profund memoria evreilor, dar şi pe toţi cei care au luptat împotriva mişcării şi ideologiei legionare.

VARŞOVIA

Conferinţă OSCE privind promovarea toleranţei

La Varşovia s-a desfăşurat, sub egida Organizaţiei pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE), o conferinţă care a analizat rezultatele campaniei duse împotriva antisemitismului în Europa şi în fosta U.R.S.S. Participanţi din ţări europene, din America de Nord şi din Asia Centrală au făcut o trecere în revistă a felului în care au fost puse în aplicare angajamentele multilaterale legate de o serie de aspecte, inclusiv promovarea toleranţei. Reprezentanţi guvernamentali şi ai unor organizaţii neguvernamentale au prezentat numeroase recomandări vizând combaterea antisemitismului, islamofobiei şi altor forme de intoleranţă. S-a constatat că de la izbucnirea războiului din Liban s-a înregistrat o creştere semnificativă a antisemitismului, ceea ce necesită acţiuni ferme din partea guvernelor şi societăţii civile. Fenomenul s-a manifestat cel mai pregnant în Marea Britanie, dar şi în alte ţări europene, precum şi în Statele Unite s-a înregistrat o creştere a incidentelor antisemite.

Participanţii au susţinut oferta României de organizare a unui *summit* cu această tematică

Printre cei prezenţi s-a aflat şi organizaţia B'nai B'rith, care, într-o declaraţie, a subliniat că este inacceptabil ca ura împotriva evreilor să ameninţe în continuare cetăţeni şi comunităţi din ţări membre ale OSCE şi din cele neaparţinând ei. De aceea, este necesară concentrarea în continuare a atenţiei asupra acestui fenomen. Împreună cu alte organizaţii, B'nai B'rith a cerut OSCE să organizeze mai multe reuniuni de urmărire a felului în care se realizează combaterea antisemitismului şi cel puţin o conferinţă la nivel înalt care să analizeze combaterea antisemitismului în Europa şi în fosta U.R.S.S. Numeroşi participanţi, printre care S.U.A., Germania şi B'nai B'rith Europa, au susţinut oferta României de a găzdui în acest an reuniunea la nivel înalt cu accent pe antisemitism şi alte forme de intoleranţă. Reuniunea s-ar desfăşura după modelul celei din Cordoba, în care o zi a fost consacrată luptei împotriva antisemitismului. „Salutăm oferta României de a găzdui în 2007 o conferinţă despre toleranţă, bazată pe formula Cordoba, cu accent special pe anitsemitism", a declarat ambasadorul Steven Pifer, şeful delegaţiei americane la conferinţa de la Varşovia.

Cu prilejul manifestării, a fost inaugurată noua bază de date *on-line* a OSCE despre toleranţă şi nediscriminare. Secţiunea privind antisemitismul prezintă o listă a angajamentelor internaţionale şi a activităţilor locale şi naţionale vizând contracararea sentimentelor entievreieşti şi permite accesul la un număr mare de publicaţii şi documente referitoare la diferite forme de antisemitism în ţările membre ale OSCE, precum şi informaţii despre negarea Holocaustului şi antisionism.

EVA GALAMBOS

Ce face CNA?

În 15 decembrie 2006, între orele 14,30-16,30, postul Naţional Tv. a difuzat, în reluare, un *talk-show* în care două personaje, îmbrăcate în uniformă legionară, au făcut afirmaţii vădit agresive şi antisemite, incitând la crimă. Dacă Naţional Tv. a reluat emisiunea, ea dovedeşte o siguranţă neobişnuită în agresarea spaţiului public. Dacă celor în uniformă legionară li se permite azi să apară pe micul ecran, mâine îi vom vedea mărşăluind pe strada principală. În România, incitarea la crimă cu afişarea însemnelor fasciste constituie delict penal. Dacă, şi numai dacă, legionarismul intră în categoria fascismelor. În Europa - în care am intrat de curând - acest subiect este lămurit. În Germania, pentru o emisiune ca aceea amintită mai sus, se face puşcărie.

Am sesizat imediat CNA (Consiliul Naţional al Audiovizualului), cât şi pe dl Ralu Filip, preşedintele instituţiei, exprimându-mi via curiozitate asupra atitudinii şi poziţiei CNA. Răspunsul dlui Ralu Filip a fost prompt şi peste măsură de dezolant - citez: „Vă înţeleg îngrijorarea, însă justiţia le-a dat dreptate, aşa încât noi nu putem face nimic". Răspunsul este jalnic pentru emitent şi neliniştitor pentru destinatar. Poate că CNA are probleme mult mai importate, caz în care l-aş întreba pe dl Ralu Filip care ar fi acestea.

Cred, sincer, că neliniştea mea nu se datorează naţionalităţii mele. Cred că nimic nu scuză legionarismul românesc, nici măcar anticomunismul său.

VASILE DUB

Liga Anti-Defăimare critică noua fracţiune „rasistă" din Parlamentul european

Formarea grupului parlamentar de dreapta „Identitate, Tradiţie şi Suveranitate", din reprezentanţi ai partidelor de extremă dreapta proveniţi din şase ţări membre ale U.E., inclusiv Partidul România Mare, a fost condamnată de Liga Anti-Defăimare (ADL).

„Este o ruşine ca, după peste 60 de ani de la Holocaust, un grup de rasişti şi antisemiţi activi din punct de vedere politic să-şi unească forţele şi să aibă dreptul să se organizeze în cadrul sistemului Parlamentului European. Unii dintre extremiştii cei mai notorii s-au aliat, manifestându-şi o tulburătoare unitate între bigoţi. Suntem preocupaţi de această angajare a extremei drepte într-o demonstraţie de forţă, în condiţiile în care pe continent se înregistrează un climat din ce în ce mai puternic de intoleranţă faţă de străini şi minorităţi. Este necesar ca liderii europeni să ia o atitudine împotriva punctelor de vedere antisemite şi rasiste ale grupului. În Europa de astăzi nu trebuie să-şi găsească loc xenofobia şi rasismul", a declarat Abraham H. Foxman, directorul naţional al ADL, citat de cotidianul „The Jerusalem Post". **(E.G.)**

Potrivit Raportului Congresului European Evreiesc

După războiul din Liban, în Europa Occidentală s-a declanşat un nou val de antisemitism

Războiul dus de Israel împotriva grupării teroriste Hezbollah a avut drept rezultat un nou val de incidente antisemite în Europa Occidentală - se arată într-un nou raport, elaborat de Congresul European Evreiesc (C.E.E.). Documentul, de 53 de pagini, prezentat la reuniunea de la Paris a Congresului Mondial Evreiesc, subliniază că transferul sentimentelor antiisraeliene asupra evreilor s-a înregistrat aproape în exclusivitate în Europa Occidentală. Excepţie a făcut Danemarca, unde presa şi oamenii politici au menţinut o poziţie echilibrată. În ţările din Europa de Est, atmosfera a rămas neutră sau chiar proisraeliană, subliniază raportul. Chiar dacă se cunoştea şi până acum faptul că antisemitismul s-a intensificat în întreaga lume în timpul războiului, raportul C.E.E. scoate în evidenţă câteva aspecte specifice, cum ar fi colaborarea extremiştilor musulmani cu partidele politice de stânga, comparaţia făcută de oameni politici şi presă între liderii israelieni şi nazişti şi - pentru prima dată de la preluarea, în 2002, a puterii de către un partid politic islamist - au avut loc manifestări antisemite în Turcia. Astfel, oameni de afaceri au declarat că au fost ostracizaţi din cauza religiei lor, iar lideri ai comunităţii au indicat că, în timpul războiului, presa a demonizat Israelul şi pe evrei, prin editoriale care incitau la ură de rasă. Raportul recomandă Uniunii Europene să abordeze problema prin intermediul educaţiei publice şi prin asigurarea securităţii comunităţilor evreieşti.

În Austria, se arată în document, în perioada aprilie-august 2006, au fost înregistrate 83 de incidente antisemite, cu 50 mai multe faţă de aceeaşi perioadă din 2005. În timpul războiului, a crescut drastic numărul scrisorilor cu caracter antisemit adresate Comunităţii Evreieşti din Viena, unii semnatari comparându-i pe liderii evrei austrieci cu naziştii. În Franţa, unde în ultimul an s-a reuşit reducerea incidentelor antievreieşti, s-a înregistrat o creştere semnificativă, cu 61 de cazuri în timpul războiului, cu 79 la sută mai mult decât în aceeaşi perioadă a anului precedent. Pe panourile purtate la demonstraţiile în sprijinul Libanului, desfăşurate în întreaga Franţă, se puteau citi inscripţii ca „Moarte evreilor - moarte Israelului", iar pe steaua lui David era desenată zvastica. În Marea Britanie, liderii comunităţii evreieşti au anunţat, încă din septembrie, că actele antisemite s-au dublat în timpul războiului, constatare susţinută şi de datele culese de o comisie parlamentară.

Raportul a citat Grecia ca ţara în care retorica antisemită a fost foarte frecventă în timpul războiului, inclusiv în discursul preşedintelui Karolos Papoulias, care a criticat „războiul nedeclarat împotriva Libanului". Numeroşi lideri europeni au dat glas unor poziţii similare. Astfel, într-un interviu, Jan Marijnissen, preşedintele de atunci al Parlamentului olandez, a comparat terorismul islamic din Orientul Mijlociu cu acţiunile rezistenţei olandeze în timpul ocupaţiei naziste. Sinagoga din Oslo a fost vandalizată de mai multe ori şi incendiată de islamişti, aceasta după ce, la începutul lui august, un editorial din ziarul „Aftenposten" a pus sub semnul întrebării dreptul Israelului de a exista. În Elveţia şi Suedia, principalele partide de stânga au organizat mitinguri în sprijinul Hezbollah. Dintre toate ţările U.E., Comunitatea Evreiască din Germania - a constatat raportul - s-a confruntat cu cea mai mare ostilitate în timpul războiului, în pofida poziţiei pro-israeliene a cancelarului Angela Merkel. Consiliul Central Evreiesc din Germania a primit peste 300 de scrisori în care au fost atacate atât organizaţia, cât şi evreii germani, deoarece „au sprijinit orbeşte Israelul" şi au cheltuit bani publici pentru a susţine „un stat fascist" în Orientul Mijlociu, afirmă documentul.

Potrivit lui Stephan Kramer, directorul executiv al Consiliului, etnicii germani şi nu populaţia musulmană au fost autorii criticilor. „Am făcut declaraţii de sprijin faţă de Israel şi ne-am exprimat dorinţa pentru prezentarea mai obiectivă în presă a situaţiei. Drept răspuns, ne-au acuzat de lipsă de loialitate faţă de Germania într-o ţară în care simpatia stângii faţă de grupurile arabe are o istorie de durată", a arătat el într-un interviu acordat Jewish Telegraphic Agency. Una dintre concluziile lui Kramer a fost că Israelul trebuie să se implice mai activ în promovarea politicii sale în faţa publicului european. „Guvernul israelian nu va înţelege niciodată că este vorba de un război al mijloacelor de informare, că trebuie să găsească o modalitate de a-şi explica poziţia. Atitudinea sa faţă de Europa este: «Toţi sunt antisemiţi, astfel că nu ne pasă ce gândesc». Israelul nu oferă informaţiile necesare pentru a-şi asigura materiale de presă pozitive. Pentru statul evreu, noi, evreii din Europa, nu reprezentăm o prioritate", a conchis Kramer.

MAGDALENA PORUMBARU

Academicianul **SOLOMON MARCUS** a publicat în luna iulie 2006, în „România Literară" (nr. 28), un articol consacrat corespondenţei inedite dintre **Albert Einstein** şi o evreică românca, **Melania Şerbu**. Cu acceptul autorului, reluăm articolul într-o variantă prescurtată.

20 de ani de corespondenţă Albert Einstein – Melania Şerbu

Într-o zi din toamna anului 1928, soseşte pe adresa poştei berlineze un plic pe care scria (în limba germană): Domnului Profesor Albert Einstein, Descoperitorul Teoriei Relativităţii, Berlin, Germania. Expeditorul - Melania Şerbu, Breiter Bach (Valea Largă) 4, Braşov, România - se adresa lui Einstein în limba germană. Melania Şerbu (M.S.) avea atunci 19 ani. Citise nuvela „Sărmanul Dionis" a lui Eminescu în 1926, iar despre teoria relativităţii restrânse (propusă în 1905) aflase dintr-o relatare publicată în 1928, în revista „Realitatea ilustrată". În scrisoarea către Albert Einstein (A.E.), M.S. îl informează pe savant despre faptul că în nuvela „Sărmanul Dionis" a celui mai important scriitor român, Mihai Eminescu (M.E.), apar aspecte ale relativităţii timpului şi spaţiului şi se întreabă dacă nu cumva acestea ar putea fi puse în legătură cu ideile lui A.E. din teoria restrânsă a relativităţii. În această ordine de idei, M.S. se referă chiar la primele rânduri ale nuvelei, pe care i le explică savantului.

O scrisoare cu adresa incompletă

*

La 9 octombrie 1928, A.E. îi răspunde lui M.S. (tot în limba germană): „Mult stimată domnişoară Şerbu, înţeleg că v-a căzut în mână o lucrare de popularizare a teoriei relativităţii care atinge doar marginal subiectul propriu-zis. Deduc acest lucru din faptul că dvs. consideraţi că pasajele citate din nuvelă ar avea vreo legătură cu această teorie. Însă, fără cunoştinţe de fizică, teoria relativităţii nu poate fi înţeleasă. Vă recomand de aceea, în cazul în care dvs. aveţi asemenea cunoştinţe, să citiţi cartea pe această temă a profesorului Thirring de la Universitatea din Viena. Vă salută cu prietenie, A. Einstein".

La Braşov, soseşte o scrisoare de la Einstein

M.S. a urmat sfatul lui A.E. şi a studiat cartea lui Thirring, după care revine cu o nouă scrisoare către A.E.: „Cum văd, dvs. eliminaţi eterul, deşi universul e străbătut ca o ceaţă de două forţe: gravitaţia şi lumina sunt, în fond, aceleaşi forţe electromagnetice, dar sub denumiri diferite, deoarece acţiunile lor sunt diferite. N-ar trebui să stea una cu alta într-o relaţie bine determinată? Aparent - dar numai aparent! - dvs. acordaţi un mare rol observatorului, faceţi din el centrul lucrurilor, îl ridicaţi în slăvi, dar pe de altă parte îl prăbuşiţi în adânc prin faptul că negaţi absolutul!... Vă jucaţi de-a prinsul mingii cu stelele, deşi nu puteţi schimba cu nimic faţa Universului... Acum, când dvs. aţi declarat că toate sunt relative şi le-aţi adus astfel mai aproape de înţelegerea omului, nici credinţa nu mai poate fi păstrată şi nici alternativa la credinţă nu mai este desăvârşită, absolută. La ce bun toate astea?".

Răspunsul lui A.E. la această a doua scrisoare a lui M.S. nu a întârziat: „Mult stimată domnişoară Şerbu! Extrem de inteligenta şi simpatica dvs. scrisoare mi-a produs o nespusă bucurie. E rar să constaţi atâta înţelegere a problemelor fundamentale ale ştiinţelor fizice la un om atât de puţin pregătit. M-a surprins extraordinar şi faptul că aţi văzut exact punctul unde trebuie să se concentreze acum efortul cercetării ştiinţifice, adică unitatea tuturor forţelor din natură. La problema aceasta lucrez de 13 ani şi am acum impresia că *i-am găsit soluţia*".

*

În aceeaşi scrisoare, A.E. se angajează s-o îndrume pe M.S. în paşii următori, necesari pentru înţelegerea teoriei sale şi îi promite că-i va trimite cărţi care s-o ajute în această privinţă. În acelaşi timp, îi mulţumeşte lui M.S. pentru fotografia trimisă, în care M.S. apare îmbrăcată într-o ie specific românească. Nu putem continua aici relatarea corespondenţei dintre M.S. şi A.E., corespondenţă care a durat 20 de ani, deci până în anul 1948. Perseverenţa lui M.S. în studiul fizicii şi matematicii o obligă să treacă la studii universitare, dar ea nu avea bacalaureatul, fiind doar absolventă a unei şcoli superioare comerciale. Şi în această privinţa, îi cere sprijinul lui A.E., care îi scrie ministrului învăţământului, marelui istoric Nicolae Iorga. Răspunsul lui Iorga a fost imediat şi pozitiv; a modificat legea existentă, care nu permitea înscrierea la Facultate fără bacalaureat, nici măcar ca „student extern", introducând un examen de diferenţă, pe baza căruia şi cei în situaţia lui M.S. se puteau înscrie la bacalaureat. Pentru a nu aştepta până la votarea legii în parlament, i-a dat lui M.S. o aprobare specială pentru a se putea înscrie la bacalaureat. Aceasta se întâmpla prin 1929-1930.

Einstein îi scrie lui Nicolae Iorga

*

Dar, cum termenul de prezentare era prea scurt, M.S. ratează înscrierea şi rămâne încă patru ani, deci până în 1934, autodidactă. Între timp, ea se angajase ca funcţionară la Banca Marmorosch Blank din Braşov. În urma unei audienţe la cunoscutul industriaş Nicolae Malaxa, obţine o bursă, dar nu o poate valorifica. Între timp, Einstein părăseşte Germania, ca urmare a instaurării regimului nazist, şi îi scrie Melaniei la 1 septembrie 1934, din Watch Hill, Rhode Island, S.U.A. Aflând că M.S. nu poate valorifica bursa acordată de Malaxa, A.E. îi scrie, la începutul anului 1935,

O bursă acordată de industriaşul Malaxa

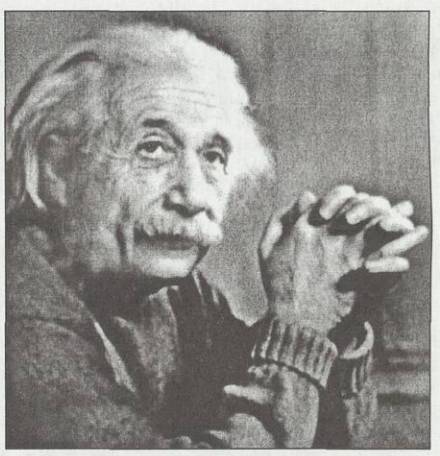

succesorului său la Catedra de fizică a Universităţii din Praga, Philipp Frank, rugându-l s-o ajute pe M.S. să devină studentă la Facultatea din Praga. Malaxa este de acord să-i transfere bursa la Praga, dar din cauza antisemitismului tot mai pronunţat de acolo (în 1939, Cehoslovacia este invadată de Hitler), M.S. este nevoită să se mute în Elveţia, iar Malaxa îi transferă bursa la Zürich, unde M.S. urmează, se pare, un program de doctorat în fizică. Întreaga corespondenţă din anii '30 se referă la pregătirea ei ca fizician.

*

Einstein îi trimite lui Malaxa o scrisoare de mulţumire pentru sprijinul acordat lui M.S. În 1940, bursa îi este întreruptă din partea românească, iar M.S. revine la Braşov, trăind toate restricţiile impuse de noua legislaţie de discriminare rasială. După razboi, devine profesoară de matematică şi fizică la Braşov. Einstein o încurajează să se dedice profesiei didactice, dar ea se gândeşte la părăsirea României. După nouă ani de cereri repetate de emigrare in Israel, obţine aprobarea în 1958, dată de la care devine profesoară în Israel. În anul 1973, M.S. reuneşte la Haifa, în trei volume, întreaga ei corespondenţă; primul volum este dedicat corespondenţei cu Einstein: „Briefwechsel Albert Einstein - Melanie Şerbu 1928-1948", Haifa, 1973.

Se pare că originalele scrisorilor lui M.S. către A.E. sunt depuse la Institutul Einstein din Ierusalim. Nu se ştie unde se află originalele scrisorilor lui A.E. către M.S.; o parte dintre copiile acestora se află la David Şerbu, fratele lui M.S., din oraşul Aachen, Germania. De la acesta, ele au fost obţinute de către dr. Mircea Valeriu Diaconescu, din Aachen, pe care atât legătura Eminescu-Einstein, cât şi personalitatea Melaniei Şerbu, l-au pasionat şi le-a dedicat un studiu amănunţit. Domnului M.V. Diaconescu îi datorăm şi versiunea românească a corespondenţei dintre M.S. şi A.E. şi îi exprimăm mulţumirea şi recunostinţa noastră pentru a ni le fi semnalat şi pus la dispoziţie. După cum ne comunică dl M.V. Diaconescu, în ciuda faptului că nu a fost încă publicată, corespondenţa dintre cei doi a devenit cunoscută mass mediei din Germania. Nu putem omite ajutorul primit din partea dnei Elisabeth Sturdza, din Köln, şi îi suntem recunoscători şi dlui Mihai Dinu, care a mediat aceste legături.

Einstein îi mulţumeşte lui Malaxa

*

Dar scrisorile lui Einstein dezvăluie aspecte interesante ale personalităţii sale. Dificultăţii de adaptare la viaţa universitară pragheză, despre care îi scrie M.S., A.E. îi răspunde: „Să ştiţi că şi eu, ca student, am fost descurajat de multa înţelepciune cu care mă pocnea fară milă universitatea. Abia mai târziu am început să pricep că cea mai mare parte a cunoştinţelor debitate acolo nu erau atât de raţionale şi utile, cât le crezusem la început. Nu frecventaţi cursurile pe care nu le puteţi înţelege în mod confortabil şi care nu corespund înclinaţiilor dvs. Cel mai important lucru este să învăţaţi să stăpâniţi, încetul cu încetul, noţiunile elementare de matematică superioară şi aplicarea lor în fizică". Atunci când M.S. îi scrie lui A.E. despre cererea în căsătorie primită de la un „Privatdocent" al Universităţii din Praga şi îl întreabă pe A.E. dacă ar fi oportună plecarea ei în America, în condiţiile ascensiunii nazismului în Europa, A.E. o descurajează în amândouă aceste intenţii. Consideră că, mai cu seamă în acel moment, *căsătoria ei cu un creştin ar fi riscantă. Continuă* apoi: „Ideea dvs. de a veni aici nu mi se pare recomandabilă, în primul rând pentru că mentalitatea societăţii pragheze vă este mult mai apropiată decât cea de aici. De asemenea, din punct de vedere financiar, aveţi mai puţine dificultăţi acolo unde sunteţi. Dar chiar dacă aţi veni, nu veţi putea profita efectiv de prezenţa mea, deoarece eu nu mai predau, iar timpul şi energia mea sunt solicitate până la extrem. Dacă aveţi întrebări cu caracter ştiinţific la care nimeni de acolo nu vă poate răspunde, voi fi prea bucuros să vă răspund". M.S. comentează cu amărăciune recomandarea lui A.E., care ignora situaţia reală din Praga: „Cei mai mulţi studenţi de limbă germană din Praga erau membri ai partidului naţional-socialist al lui Henlein. Studenţii care ar fi vrut să stea de vorbă cu mine erau opriţi de către ceilalţi să mă salute. Dacă mă aşezam în sala de curs într-o bancă, toate locurile din jurul meu rămâneau libere". Nici măcar în anul 1940, când situaţia din România se agravase considerabil, M.S., aflată la un program de doctorat în Elveţia, nu este sfătuită de A.E. să evite întoarcerea în România.

Sfaturi de la Einstein

O declaraţie a preşedintelui „Microsoft"

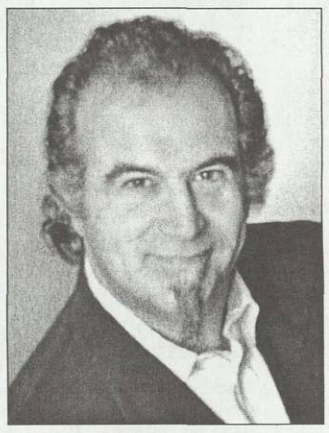

„Microsoft" şi „Google" sunt singurele companii care dispun de resurse financiare suficiente pentru a concura pe piaţa publicităţii *on-line*, a declarat Steve Berkowitz, *preşedintele „Microsoft", citat de „Reuters". Companiile* interesate de această piaţă trebuie să facă investiţii masive pentru a atrage utilizatorii, pentru a oferi *advertiser*-ilor informaţii despre audienţa lor şi pentru a construi baze de date semnificative. „E nevoie de investiţii pe care numai două companii din lume le pot realiza: «Microsoft» şi «Google»", a spus Steve Berkowitz.

Valoarea de piaţă a „Microsoft" este dublă faţă de cea a „Google" şi de aproape opt ori mai mare decât cea a „Yahoo", care se apropie de suma de 37 de miliarde de dolari. „Microsoft" are în jur de 450 de milioane de vizitatori lunar pe *site*-urile sale, Berkowitz declarând că e nevoie ca vizitatorii să-şi mărească semnificativ timpul petrecut în Windows Live World.

Compania fondată de Bill Gates şi condusă acum de Steve Berkowitz intenţionează să investească, în 2007, peste 500 de milioane de dolari în dezvoltarea serviciilor *on-line*. **(A.B.)**

Trei oameni de ştiinţă americani printre laureaţii Premiului „Dan David"

De curând, Comitetul pentru acordarea Premiilor „Dan David" a stabilit laureaţii pentru 2007. Create, în 2002, de omul de afaceri de origine română, premiile reprezintă câte un milion de dolari, dar laureaţilor le revin doar 900.000 de dolari, restul folosindu-se pentru burse. Ele vor fi înmânate câştigătorilor în martie. Distincţiile se împart în trei categorii: trecut, prezent şi viitor. Istoricul francez Jacques Le Goffe va fi deţinătorul premiului „trecut" pentru cercetările sale despre Evul Mediu european. În categoria „prezent", au fost acordate două premii: compozitorului francez Pascal Dusapin - a cărui muzică se inspiră dintr-o varietate de culturi şi tradiţii - şi dirjorului Zubin Mehta care se află în fruntea Orchestrei Filarmonice a Israelului. Distincţiile pentru „viitor" au fost acordate profesorului american James Hansen de la Institutul Goddard pentru Studii Spaţiale recompensând cercetările acestuia în domeniul încălzirii globale şi conştientizării publicului asupra acestui fenomen, precum şi cercetătorilor dr. Jerry Olson şi dr. Sarah Kurtz, de la Laboratorul naţional de energie regenerabilă din Colorado, pentru dezvoltarea unei celule solare mai eficiente şi mai ieftine decât cele folosite până acum în sateliţii de comunicaţii şi în fotografierile spaţiale efectuate de NASA. **(E.G.)**

„Dust Network" – reţeaua de senzori miniaturali

Cum poţi face ca într-o fabrică diferitele maşini să comunice între ele? În industria modernă totul e interconectat şi, în plus, datele despre funcţionarea liniilor automatizate şi a maşinilor-unelte sunt centralizate în computere. S-a constatat tot din studii de cercetare industrială că adesea costul legării prin cabluri a maşinilor între ele reprezintă de zece ori valoarea aparatului care efectuează măsurătorile. O mică firmă americană, condusă de Joy Weiss, după patru ani de cercetări a lansat un sistem complet nou care leagă toate maşinile şi instalaţiile dintr-o întreprindere sau o clădire fără a folosi cabluri (*wireless*, cum spun tehnicienii americani). Ea foloseste senzori miniaturali care transmit datele unor staţii releu şi astfel din releu în releu informaţia ajunge la computerul central. Elementul cheie îl constituie miniaturizarea senzorilor, care emit prin radio informaţiile recoltate şi consumă atât de puţină energie, încât bateriile lor trebuie schimbate doar o dată la zece ani. Aceşti senzori pot ajuta la controlul energiei folosite pentru iluminarea şi încălzirea clădirilor de birouri sau pentru a măsura timpul de staţionare a maşinilor într-o parcare. **(A.B.)**

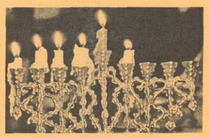

ŞI A FOST HANUCA 5767...

Hanukiada 2006, prin prezenţa în comunităţi a „păstorilor de suflet" ai coreligionarilor noştri - Marele Rabin *Menachem Hacohen* şi Rabinul *Abraham Ehrenfeld* -, precum şi a preşedintelui Federaţiei, *dr. Aurel Vainer*, şi a altor membri ai conducerii F.C.E.R., a dovedit că nu şi-a pierdut nimic din atractivitatea sa. Decisă a fi „facultativă" - respectiv, pe baza invitaţiei făcute de comunităţi -, cu mici excepţii, „opririle" au fost cam tot atât de numeroase ca şi în anii anteriori. Şi, la fel ca în trecut, bucuria membrilor comunităţilor vizitate de a-i avea în rândul lor pe oaspeţi a fost aceeaşi. Unul dintre itinerarii - la care au participat Marele Rabin *Menachem Hacohen*, însoţit de prim-cantorul *Iosif Adler*, oficiantul de cult *Ghidu Bruchmaier* şi vicepreşedintele F.C.E.R., ing. *Paul Schwartz*, însoţiţi de directorul pentru Europa de Est al postului „Kol Israel", *Noam Yaffe*, şi fotoreporterul *Alexandru Căltja* - a cuprins comunităţi din MOLDOVA, TRANSILVANIA şi CRIŞANA, ultima oprire fiind BANATUL. A fost o călătorie lungă, dar obositoare drumului a fost compensată de primirea călduroasă a gazdelor din toate oraşele în care a poposit „echipa" Hanukiadei.

Prima oprire: *Botoşani*. Comunitate mică, dar entuziastă, exemplul în acest sens fiind dat de însuşi preşedintele ei, prof. *Iosef David*. După o scurtă vizită la Cimitirul Evreiesc, foarte bine întreţinut, ne-am îndreptat către frumoasa sinagogă a oraşului, împodobită cu simboluri ale povestirilor biblice, de altfel singura funcţională din cele peste 70 care au existat în Botoşani, oraş în care, în perioada interbelică, peste jumătate din populaţie o reprezentau evreii. Deşi zi de *lucru*, *sinagoga* a fost plină de enoriaşi şi de invitaţii neevrei, prieteni ai comunităţii (de altfel, în toate locurile unde ne-am oprit, s-a întâmplat acelaşi lucru). Aici au fost de faţă primarul şi viceprimarul oraşului - ing. *Cătălin Flutur*, respectiv, *Romulus Eram* -, alţi reprezentanţi ai administraţiei locale şi ai instituţiilor culturale, precum şi protopopul *Lucian Leonte*.

BOTOŞANI

Mulţumim concetăţenilor noştri evrei pentru tot ce-au făcut pentru acest oraş

Ceremonia de Hanuca a fost deschisă de preşedintele Comunităţii, prof. *Iosef David*. Deschiderea *Aron Kodeş*-ului, rugăciunile rostite de Marele Rabin *Menachem Hacohen* pentru România şi statul Israel şi cele tradiţionale rostite de prim-cantorul *Iosif Adler* au fost urmate de momentul solemn al aprinderii primei lumânărele de Hanuca. Această parte a ceremoniei a fost repetată în toate comunităţile vizitate. A luat cuvântul ing. *Paul Schwartz*, vice-preşedintele F.C.E.R., care a predat apoi Comunităţii botoşănene un set de imagini şi un CD despre activitatea F.C.E.R. şi a înmânat preşedintelui Comunităţii evreieşti şi primarului municipiului un mesaj de felicitare al preşedintelui F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, cu prilejul sărbătorii de Hanuca. (Pe parcursul Hanukiadei, fiecare comunitate a primit aceste fotografii, precum şi mesajele preşedintelui F.C.E.R.).

„Mă simt onorat şi emoţionat că participăm la această sărbătoare. Ştiu ce a făcut comunitatea evreiască pentru oraşul Botoşani", a declarat în cuvântul său, primarul *Cătălin Flutur*, care a recunoscut că a trăit alături de evreii botoşăneni şi a învăţat multe de la ei. Domnia-sa a precizat că se vor respecta toate prevederile legislaţiei, inclusiv cea a retrocedării, şi a arătat că au fost făcute importante retrocedări, atât private, cât şi publice, în favoarea evreilor. El s-a angajat să obţină fonduri pentru păstrarea şi refacerea clădirilor publice care aparţineau evreilor din localitate şi să sistematizeze zona sinagogii. În acelaşi timp, vorbitorul a transmis şi mesajul creştinilor din Botoşani şi a declarat că primarul municipiului Botoşani va fi întotdeauna prietenul comunităţii evreieşti. În acelaşi spirit, a vorbit şi profesorul *G. Median*, muzeograf la Muzeul de Istorie. *Traian Apetrei*, directorul Teatrului „Mihai Eminescu" şi fost ziarist, consilier municipal, a arătat că în sarcina comunităţii locale se află reabilitarea centrului vechi al oraşului, inclusiv clădirea Teatrului, construit în exclusivitate de evrei, şi şi-a exprimat speranţa că acest lucru se va realiza cu ajutorul fondurilor europene. Marele Rabin *Menachem Hacohen* a rostit pericopa de Hanuca.

Un mesaj de salut a fost transmis şi de reprezentanţii comunităţii ucrainene din oraş. În încheiere, formaţia de tineret „Sîrha Şalom" a comunităţii a prezentat un frumos program de cântece de Hanuca. Ceremoniile de la Sinagogă au fost urmate de o masă dată de comunitate participanţilor. Gospodinele din Botoşani s-au întrecut în a oferi cele mai gustoase feluri din care nu a putut lipsi nici „specialitatea casei", faimoasele *varenichi*.

Lumina Sinagogii din IAŞI

*

Sinagoga, veche de peste 300 de ani, i-a primit într-o atmosferă de sărbătoare, cu toate luminile aprinse, pe sutele de enoriaşi şi prieteni ai evreilor care au dorit să ia parte la Sărbătoarea Luminii. Au fost de faţă reprezentanţi ai autorităţilor centrale şi locale, ai cultelor, numeroşi oameni de cultură, oaspeţi din Israel. Preşedintele Comunităţii ieşene, ing. *Pincu Kaisermann*, i-a felicitat pe toţi cei care „vin să salute lumina", lumina care se instalează în casa şi sufletul fiecăruia, care ne dă speranţa de mai bine. El a fost urmat de vice-preşedintele F.C.E.R., ing. *Paul Schwartz*. A fost citit apoi mesajul Episcopiei Romano-Catolice, iar prof. dr. *D. Rădăuceanu*, un bun prieten al Comunităţii, a ţinut să menţioneze contribuţia evreilor în viaţa culturală, ştiinţifică şi economică a laşiului. După cuvântarea Marelui Rabin *Menachem Hacohen*, ceremoniile au fost urmate de un program artistic de excepţie, în cadrul căruia corul reunit al comunităţii şi al studenţilor de la Academia de Muzică, precum şi mai mulţi solişti vocali şi instrumentali au întepretat tradiţionalele cântece de Hanuca şi muzică klezmer.

*

PIATRA NEAMŢ

Reprezentanţi ai cultelor şi etniilor prezenţi la sinagogă

Nici un ac nu puteai arunca în Sinagoga Leipziger din Piatra Neamţ, atât de mulţi participanţi s-au adunat să întâmpine Hanuca. În afară de enoriaşii din localitate, din Târgu Neamţ, de prof. *Iancu Wechsler* şi ing. *Harry Vigdar*, de preşedinţii Comunităţilor din Roman şi Bacău (de unde au venit şi minunatele feluri care au fost servite la prânz), de unii membri din comunităţile respective, au fost de faţă subprefectul *Vasile Şendrea*, alţi reprezentanţi ai administraţiei judeţene şi locale, ai instituţiilor culturale, a numeroase culte şi etnii. Salutându-i pe cei prezenţi, preşedintele Comunităţii, ing. *Heinrich Solomon*, a vorbit despre semnificaţia sărbătorii de Hanuca, despre buna convieţuire a evreilor cu românii şi cu celelalte minorităţi, dar şi despre unele manifestări antisemite, negaţioniste din România. Ceremoniile religioase au fost oficiate de prim-cantorul *Iosif Adler* şi de oficianul de cult *Ghidu Bruchmaier*. A vorbit apoi ing. *Paul Schwartz*. Un mesaj de gânduri bune a fost transmis şi de pastorul baptist *Acsinte Liviu*. Programul artistic care a urmat - cu cântecele tradiţionale de Hanuca - a fost pregătit de profesorii *Pavel Mocanu*, *Lucreţia* şi *Adrian Stroici* şi interpretat de... neevrei - corul şi orchestra elevilor Liceului de Artă „Victor Brauner" şi orchestra de mandoline a unei alte şcoli din apropierea oraşului.

TG. MUREŞ

Prim-cantorul Iosif Adler – animatorul Hanucăi

*

Deşi organizate în miezul zilei - din cauza vârstei înaintate a majorităţii enoriaşilor, la ceremoniile de la Târgu Mureş, desfăşurate în frumoasa sinagogă renovată din oraş, a participat un număr mare de membri ai comunităţii. Preşedintele *Alexandru Ausch* a deschis ceremoniile, i-a salutat pe cei prezenţi şi a dat citire mesajului preşedintelui F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*. După cuvântul ing. *Paul Schwartz*, a urmat un scurt program artistic, prezentat de un grup de elevi ai Liceului de Artă din Târgu Mureş. Prezentă la ceremonii, *Smaranda Enache*, preşedintele Ligii „Pro Europa", ne-a vorbit despre iniţiativele comune ale Ligii cu comunitatea evreiască locală, cu care organizează comemorarea Holocaustului sau marcarea „Kristallnacht"-ului, antrenând tot mai mulţi elevi de la şcolile târgumureşene. Dar sufletul acestei ceremonii a fost prim-cantorul *Iosif Adler*. După oficierea, împreună cu *Ghidu Bruckmaier*, a părţii religioase a sărbătorii de Hanuca, prim-cantorul *Iosif Adler* a animat ceremonia, interpretând o serie de cântece tradiţionale, antrenându-i pe toţi cei prezenţi în Sinagogă.

*

Dublă sărbătoare la CLUJ-NAPOCA

Marcarea sărbătorii de Hanuca la Cluj-Napoca s-a desfăşurat paralel cu marcarea a 120 de ani de la inaugurarea Sinagogii Neologe din acest oraş, singura care mai funcţionează astăzi. În faţa sinagogii arhipline, preşedintele interimar al Comunităţii, prof. univ. *Nicolae Kallos*, a deschis ceremoniile, a salutat prezenţa reprezentanţilor cultelor greco-catolic şi ortodox, a consulului S.U.A., dna *Ilse Heibron*, şi a reprezentantului Consulatului Ungariei. Domnia-sa şi

prof. *Ladislau Gyémant* au făcut apoi o trecere în revistă a istoriei sinagogii clujene şi a Comunităţii evreieşti din acest oraş, menţionând contribuţia rabinilor - atât neologi, cât şi ortodocşi - la menţinerea şi dezvoltarea vieţii iudaice, cu referiri la tragedia Holocaustului care a dus la dispariţia celei mai mari părţi a comunităţii, precum şi la reluarea vieţii spirituale iudaice de după 1990, exemplu concludent fiind înfiinţarea Institutului de ludaistică. A fost transmis şi mesajul Rabinului *Carmilly-Weinberger*, mentorul institutului, ultimul rabin al Clujului dinainte de Holocaust. După cuvintele rostite de ing. *Paul Schwartz şi* Marele Rabin *Menachem Hacohen*, a urmat un frumos program artistic - prezentat de Corul „Talmud Tora", dirijat de prof. *Ecaterina Halmos*, şi de formaţia Klezmer „Mazel Tov".

*

ORADEA

Hanuca – prilej de rememorare a dirijorului Gyuri Vilan

„Mi-a fost de-a dreptul jenă, deoarece nu am mai avut loc să-i primesc pe toţi care au vrut să asiste la sărbătorirea Hanucăi", ne-a spus, cu regret în suflet, preşedintele Comunităţii orădene, ing. *Felix Teodor Koppelmann*. Într-adevăr, ca şi în celelalte oraşe, sinagoga mică (cea mare este în curs de renovare) s-a umplut până la refuz de enoriaşi şi de invitaţi, din rândurile cărora n-au lipsit subprefectul *Todor Albert*, primarul *Petru Filip*, episcopul greco-catolic *Virgil Bercea*, alţi înalţi prelaţi ai diferitelor culte, reprezentanţi ai partidelor politice, veterani de război, cadre militare în rezervă şi în retragere, rectorul Universităţii din Oradea, profesori universitari şi numeroşi enoriaşi, dovadă a excelentelor relaţii pe care Comunitatea din Oradea le are cu populaţia majoritară, cu celelalte etnii, cu societatea civilă. În cuvântul de deschidere, preşedintele Comunităţii, ing. *Felix Koppelmann*, a vorbit despre semnificaţia sărbătorii şi a evocat amintirea conducătorului corului comunităţii, Gyuri Vilan z.l., cu angajamentul ca tradiţia încetăţenită de acesta să fie dusă mai departe. În Europa de astăzi, a mai spus preşedintele Comunităţii orădene, zece la sută din populaţie îl reprezintă minorităţile. Prin România, intră în U.E. minorităţi, inclusiv evreii. Tradiţiile pe care le aduc românii şi minorităţile vor contribui la ridicarea prestigiului ţării şi la creşterea respectului Europei faţă de noi. Au rostit cuvântări Marele Rabin *Menachem Hacohen* şi ing. *Paul Schwartz*, vicepreşedintele F.C.E.R. Mesaje de salut au fost rostite şi de episcopul greco-catolic *Virgil Bercea* şi de deputatul liberal de Bihor, *Cornel Popa*. Programul artistic care a urmat, prezentat de corul şi orchestra Comunităţii, s-a desfăşurat la nivelul unor formaţii de profesionişti, recompensat prin aplauzele furtunoase ale celor prezenţi.

*

ŞIMLEU SILVANIEI

Vizită la Muzeul Holocaustului

Itinerarul Hanukiadei a cuprins o oprire şi la noul Muzeu al Holocaustului de la Şimleu Silvaniei, unde Marele Rabin *Menachem Hacohen* a putut vedea felul în care, prin sponsorizarea oferită de *Alexandru Hecht*, evreu american originar din localitate, a fost salvată vechea sinagogă şi transformată, cu ajutorul Centrului de Istorie a Evreilor, prin eforturile deosebite ale dr. *Lya Benjamin* şi dr. *Harry Kuller*, într-un muzeu al Holocaustului din Ardealul de Nord şi din România. Întâmpinat de autorităţile locale, Marele Rabin a vizitat muzeul şi, împreună cu prim-cantorul *Iosif Adler*, a ţinut o slujbă de pomenire în memoria deportaţilor.

EVA GALAMBOS

Hanuca – victoria spiritualităţii

Din discursurile rostite de Marele Rabin MENACHEM HACOHEN

● **BOTOŞANI.** Semnificaţia sărbătorii de Hanuca, tâlcul luptei Macabeilor a fost, de fapt, victoria spiritualităţii iudaismului asupra materialismului atotcuprinzător al elenişti lor, asupra tendinţei lor de hegemonie în cultură, de lichidare a celorlalte culturi şi spiritualităţi. Elementul fundamental al iudaismului este ca fiecare să trăiască potrivit spiritualităţii propri. Dumnezeu este unic. Dar poţi ajunge la El pe căi diferite. Hanuca este, în acelaşi timp, victoria monoteismului iudaic, victoria luminii care a revenit în templu. Astăzi, se accentuează din ce în ce mai mult înclinaţia spre materialism. Vorbim cu bucurie despre viitorul Europei şi despre faptul că şi România, inclusiv evreii, îşi vor găsi locul în această mare familie, dar trebuie reţinut că în cadrul acestei unităţi este necesară menţinerea diversităţii. Ne pronunţăm pentru globalizarea economică, dar nu şi pentru cea a ideilor. De Hanuca se aprind opt lumânări. Ele sunt aşezate în aceeaşi linie, dar fiecare dintre ele dă o lumină distinctă, iar împreună luminează Hanuca. Acesta este simbolul existenţei noastre - lumini paralele, diferite, dar cu acelaşi scop - de a aduce lumină pentru toţi.

● **IAŞI.** Iaşiul este cunoscut pentru tradiţiile sale iudaice, atât în viaţa religioasă, cât şi culturală, pentru buna convieţuire dintre evrei şi neevrei, dar şi pentru momentele sumbre ale istoriei care nu trebuie uitate, nu pentru ca să ne răzbunăm, ci pentru ca ele să nu se mai repete... Sărbătoarea de Hanuca este şi simbolul confruntării dintre lumină şi întuneric, ambele elemente lăsate de Dumnezeu pentru ca omul să *lupte* pentru alungarea întunericului... Din păcate, astăzi există persoane care vor să aducă întunericul înapoi, cei care neagă Holocaustul şi vor distrugerea Israelului.

● **CLUJ.** De Hanuca, vorbim şi despre simbolul focului. Focul are două semnificaţii: aduce lumină, ne încălzeşte, dar poate să aibă şi efecte distructive, aşa cum s-a întâmplat la Auschwitz. Hanuca în acest oraş are o semnificaţie specială, deoarece evreii de aici au suferit de pe urma focului. Deşi la Cluj au existat două curente ale iudaismului, neologi şi ortodocşi, care, de-a lungul timpului, au avut dispute, în timpul Holocaustului s-au înţeles, deoarece şi-au dat seama că tragedia i-a lovit pe toţi evreii. Astăzi, au rămas puţini evrei la Cluj. Nu ştim dacă sunt neologi sau ortodocşi, dar sunt cu toţii evrei, conştienţi că, pentru a supravieţui, trebuie să fie uniţi. Vin la Cluj de două ori pe an, de Ziua Deportării Evreilor şi de Hanuca. În primul caz, lumânările aprinse simbolizează memoria celor căzuţi, în al doilea - speranţa, faptul că poporul evreu a supravieţuit şi trăieşte.

● **ORADEA.** Dispariţia lui Gyuri Vilan, supravieţuitor al Holocaustului, prietenul nostru, cel care a trecut în veşnicie de curând, a fost o mare pierdere... După Auschwitz ar fi putut domina neîncrederea în oameni, dar atunci se pierde şi încrederea în Dumnezeu. Hanuca se înscrie în contextul victoriei militare a Macabeilor împotriva seleucizilor, dar înţeleptii noştri au apreciat că nu victoria militară trebuie sărbătorită, ci minunea uleiului, refacerea luminii. Dar Hanuca nu ne povesteşte numai trecutul, ci şi prezentul, când evreii se confruntă din nou cu numeroase probleme - ameninţarea Iranului, terorismul, antisemitismul...

Miracole de demult, miracole de azi

La o decantare a trăirilor Hanukiadei 5767, este revigorant să constaţi: ● importanţa întâlnirilor între conducerea centrală şi oamenii din comunităţi ● lumina ecumenismului: pe lângă numărul mare de participanţi evrei, prezenţa multor oficialităţi, reprezentanţi ai unor culte, ai unor organizaţii ale minorităţilor naţionale ● buna prestaţie a presei scrise şi audio-vizuale locale ● bucuriile muzicii, oferite, în comunităţile mici, fără cor şi instrumentişti, de *Radu Captari* (care a făcut şi fotografii pentru revistă) şi *Bogdan Solomonovici*; de corul Comunităţii din Bacău, dirijat de *Mariana Herman*; de tinerii evrei bucureşteni, întâlniţi, la Fălticeni, însoţindu-ne până la Bacău.

Grupul nostru a fost compus din: dr. *Aurel Vainer*, preşedintele F.C.E.R., ing. *Albert Kupferberg*, secretar general (organizatorul şi supervizorul bunei desfăşurări, la minut şi secundă, a fiecărui popas), Rabinul *Abraham Ehrenfeld*, ing. *Rudy Marcovici*, şeful Cancelariei Preşedintelui. Participante de onoare la Hanukiadă au fost doamnele *Anette Vainer, Mona Kupferberg* şi *Rifca Ehrenfeld*.

La Rădăuţi şi Bacău, serviciul divin a fost asigurat de oficianţii de cult prof. *Iancu Isidor* şi, respectiv, ing. *Heinrich Brief*. Sentimente dominante: ● reuşitele conducătorilor de comunităţi şi ale colaboratorilor lor pentru ca „filmul" evenimentului să „iasă bine", nu de puţine ori - la superlativ ● forţa de atracţie a sărbătorii. La Petroşani au venit patru evrei din Lupeni; la Craiova - oameni din Tr. Severin şi Rm. Vâlcea; la Deva - singurul evreu din Gherla; la Dej - o supravieţuitoare de la Auschwitz din Sighet ş.a.

A existat şi un laitmotiv al sărbătorii: pe traseul nostru - **PITEŞTI, CRAIOVA, PETROŞANI, DEVA, ALBA IULIA, DEJ, BISTRIŢA, VATRA DORNEI, FĂLTICENI, SUCEAVA, RĂDĂUŢI, BACĂU** -, ing. *Albert Kupferberg* a citit felicitarea de Hanuca adresată comunităţilor din România de liderii laici şi spirituali ai Federaţiei, dr. *Aurel Vainer* şi Marele Rabin *Menachem Hacohen*, şi a oferit în dar fotografii cu imagini din viaţa comunitară din România şi Israel însoţite de un CD cu aceleaşi teme (realizator - *Sergiu Iczkovics*).

De ce nu sărbătorim victoria militară, ci victoria spirituală de acum circa 2400 de ani? De ce aprindem în sens ascendent cele opt luminiţe ale Hanukiei? De ce nu celebrăm personalităţi, ci idei? În ce constă esenţa monoteismului? De ce, pentru evrei, istoria este, mereu, actualitate? Ce înseamnă să lupţi pentru a fi tu însuţi, pentru libertatea de a-ţi respecta Legea, cultura, valorile? Au fost nucleele cuvântărilor, din care publicăm extrase. Însemnările cu momente de viaţă din comunităţi, surprinse de reporter, ar putea alcătui o carte. Atâtea familii evreieşti, atâtea generaţii, de la prunci la bunici, atâtea destine...

Aş fi vrut să scriu despre luările de cuvânt ale invitaţilor speciali la Rădăuţi, deputatul *Aurel Olăreanu* şi reprezentantul guvernamental în teritoriu pentru minorităţile naţionale, *Vladimir Hapenciuc*; ale unor autorităţi locale la vârf: prefecţi şi subprefecţi, primari de municipii, ierarhi ai diferitelor culte, intelectuali, prieteni ai comunităţilor. Aş fi vrut să-i cunosc mai bine pe cei doi *membri simpatizanţi* ai Comunităţii din Rădăuţi, personalităţi culturale sucevene, care şi-au primit titlul de Hanuca. Îmi pare rău că, din lipsă de spaţiu, nu pot da numele tuturor cărturarilor de prestigiu care ne-au onorat cu participarea şi luările de cuvânt în atâtea comunităţi.

M-au impresionat conotaţiile din unghi contemporan ale sărbătorii de Hanuca făcute de prof. univ. dr. *Corneliu Sabetay*, preşedintele Comunităţii craiovene, dr. *Sorin Golda*, preşedintele Comunităţii sucevene, ing. *Izu Butnaru*, secretarul Comunităţii băcăuane ş.a.

IULIA DELEANU

Deputat dr. AUREL VAINER, preşedintele F.C.E.R.

Redobândirea stării de normalitate

[...] Minunea fundamentală a Hanucăi este lumina. Lumina este actul genezei lumii. De atunci, avem două alternative de viaţă: lumină şi întuneric. Toţi credincioşii în Dumnezeu Unicul, creştini şi musulmani, se trag din patriarhii biblici. Noi suntem adepţii înţelegerii dintre oameni, indiferent de etnie şi confesiune. Porţile sinagogilor noastre sunt deschise pentru toţi. La nevoie, însă, poporul evreu ştie să folosească mijloace militare pentru a-şi apăra existenţa naţională, statală [...]. Unul dintre cadourile făcute de Parlamentul României în aceste zile de Hanuca a fost promulgarea Legii libertăţii religioase şi a cultelor. Anul acesta, în zilele de Hanuca, marcăm 17 ani de la revoluţia din '89, Ziua Minorităţilor Naţionale, primirea paşaportului de intrare a României în U.E. [...] Hanuca înseamnă redobândirea stării de normalitate, credinţa în justiţie şi şansa de a câştiga, în numele ei, bucuria de viaţă, a cărei esenţă e lumina.

Rabinul ABRAHAM EHRENFELD

Spiritul Macabeilor trăieşte în noi

Învăţătura noastră fundamentală este Tora. În numele ei este cuprins cuvântul *Or* - lumină [...]. Luminiţele de Hanuca amintesc de minunea pe care a făcut-o Dumnezeu cu noi, dând pe cei mulţi în mâna celor puţini. Dacă ar fi luat în considerare numai realitatea exterioară, n-am fi pornit la luptă. Dar, din toate timpurile până azi, evreii trăiesc în suprarealitate, atestată de întreaga noastră istorie, de sărbătorile noastre [...]. Renaşterea Statului Israel actual este încă o minune şi spiritul Macabeilor trăieşte în noi. Luptăm, de 58 de ani, pentru dreptul nostru la existenţă statală. Hanuca este un prilej să ne rugăm pentru eliberarea celor trei soldaţi israelieni prizonieri trăind în întuneric. Hilel a susţinut că lumânărelele să fie aprinse în mod ascendent pentru că, prin ele, ne înălţăm în sfinţenie.

Ing. ALBERT KUPFERBERG, secretar general al F.C.E.R.

Celebrarea spiritului umanist

[...] De Hanuca a fost salvat monoteismul, fără de care n-ar fi existat, azi, nici creştinismul, nici islamul. Noi nu sărbătorim victoria militară, ci lumina spiritului umanist împrăştiind întunericul calomniilor antisemite, antiisraelismul, negaţionismul. „Cine cunoaşte istoria poporului evreu şi nu crede în minuni, nu e realist", spunea Ben Gurion. Cât adevăr există în această butadă o putem atesta şi noi, comunitatea evreilor români, care, în pofida drasticei diminuări numerice, a puţinelor resurse materiale, găsim mereu potenţial uman pentru a dovedi că suntem o comunitate vie, dinamică [...]. Ceea ce mi se pare impresionant de Sărbătoarea Luminii este că, în acelaşi timp în care noi, aici, aprindem lumânărelele de Hanuca, acestea se aprind în sinagogile, în casele evreieşti de pe tot globul.

ERWIN ŞIMŞENSOHN, membru în Comitetul Director al F.C.E.R.

Supravieţuirea stă în mâinile noastre

[...] Evreii au mai mult memorie, decât istorie. Înaintaşii trăiesc în noi şi minunile din trecut nu sunt încheiate. Chiar şi activitatea noastră de tineret, în condiţiile comunităţii noastre, este un miracol. Acesta e sensul cuvintelor sacre despre „minunile făcute părinţilor noştri în zilele acelea, în vremurile acestea". Astfel am supravieţuit Închizitiei, Holocaustului, totalitarismului, renăscând mereu [...]. Supravieţuirea stă în mâinile noastre.

ARAD

Hanuca – prilej de întâlnire interconfesională

La invitaţia preşedintelui Comunităţii Evreilor din Arad, ing. *Ionel Schlesinger*, au venit, în semn de amiciţie, oaspeţi reprezentând toate bisericile din municipiu, care au onorat debutul Sărbătorii Luminilor. Printre aceştia - P.S. *Timotei Seviciu*, Episcopul Aradului, prieten constant al obştii. Corul comunităţii, coordonat de *Cornel Pusztai*, i-a întâmpinat pe invitaţi cu o serie de melodii tradiţionale, după care a urmat un recital al Corului Liceului de Artă „Sabin Drăgoi". Participanţii la ceremonie au fost salutaţi de preşedintele Comunităţii. Domnia-sa a făcut un apel la unitatea tuturor religiilor în combaterea fundamentalismului, pericol la adresa respectului şi credinţei autentice. La finalul întâlnirii, clericii prezenţi şi membrii Comitetului de Conducere al Comunităţii s-au întâlnit pentru o discuţie preliminară referitoare la iniţierea unui grup de dialog iudeo-creştin, pornind - aşa cum sublinia preşedintele Comunităţii - de la „ecumenismul Avrahamic", în care toate religiile monoteiste au şansa de a coexista, păstrându-şi identitatea. S-a propus crearea Asociaţiei „Creştini şi evrei, împreună" - formă de colaborare întâlnită atât în Austria, cât şi în Ungaria. „Excluzând orice fel de activitate misionară, se caută a se crea o bază solidă prin care oamenii de ambele credinţe pot să se ajute reciproc, prin mărturisirea credinţei lor comune într-un Dumnezeu unic, în termenii propriei lor tradiţii". O asemenea asociaţie s-ar adresa atât persoanelor fizice, cât şi juridice, interesate de promovarea unor valori umaniste universale. Lansarea unei asemenea idei, tocmai cu prilejul sărbătorii de Hanuca - când a fost salvat monoteismul - este oportună. Gogoşile (*suvganiot*) şi celelalte bunătăţi preparate în excelentul Restaurant ritual al Comunităţii au destins atmosfera.

LUCIANA FRIEDMANN

Ing. PAUL SCHWARTZ, vice-preşedintele F.C.E.R.

O viaţă dusă în demnitate şi educaţia iudaică – preocupări ale F.C.E.R.

● Printre cele mai importante direcţii de activitate ale Federaţiei se înscriu ajutorul oferit vârstnicilor pentru a-şi duce viaţa în demnitate şi atenţia acordată educaţiei iudaice [...]. Activitatea de conducere a F.C.E.R. se desfăşoară pe baza principiilor democratice şi ale deplinei transparenţe, toate deciziile fiind luate în interesul populaţiei evreieşti, în conformitate cu legislaţia din România. Legea Cultelor a respectat toate cerinţele comunităţii evreieşti, inclusiv rămânerea în proprietatea ei a cimitirelor şi sinagogilor. *(Botoşani, Cluj, Oradea)* ● Federaţia depune eforturi pentru a-şi moderniza activitatea proprie şi a comunităţilor, confruntându-se cu mari dificultăţi, în condiţiile existenţei unui mic număr de evrei care trebuie să aibă grijă de întreaga moştenire iudaică lăsată de înaintaşi - de pildă, cele 803 cimitire, dintre care 560 se află în localităţi în care nu mai trăiesc evrei. *(Iaşi)* ● Federaţia nu şi-ar putea desfăşura munca în condiţii bune fără sprijinul acordat de JOINT comunităţilor evreieşti din România. Ea promovează ecumenismul, întreţinând relaţii excelente cu celalalte culte. *(Piatra Neamţ)* ● Guvernul îşi oferă tot sprijinul Federaţiei, care, la rândul său, menţine relaţii bune cu conducerea de stat, cu celelalte culte şi minorităţi. *(Târgu Mureş)* ● Printre preocupările Federaţiei figurează întreţinerea de sinagogi şi cimitire, combaterea negaţioniştilor Holocaustului, acordarea de ajutor celor vârstnici, luarea de decizii făcându-se democratic, în deplină cunoştinţă a problemelor... Mulţumim celor care ne ajută la repararea de sinagogi şi cimitire din oraşele unde nu mai trăiesc decât câţiva evrei. *(Timişoara)*

Hanuca – în comunităţi din ţară

● **LUGOJ.** Sinagoga din Lugoj nu a mai găzduit un serviciu religios de câteva decenii încoace. Cu prilejul celebrării sărbătorii de Hanuca din acest an, frumosul edificiu a fost animat de vocile celor câţiva tineri veniţi special din Timişoara, care au interpretat melodii tradiţionale. Ing. *Ivan Bloch*, preşedintele acestei Comunităţi, *Iosef Schwartz*, secretar, au fost profund impresionaţi de gestul coriştilor. Este deja a treia oară când preşedintele Comunităţii timişorene, dr. *Paul Costin*, împreună cu membri ai conducerii Comunităţii şi câţiva tineri, merg la Lugoj pentru a celebra împreună această sărbătoare. Întâlnirea, găzduită în mod obişnuit în casa de rugăciuni, reprezintă mereu o revedere aşteptată cu nerăbdare de ambele părţi. De această dată, deschiderea porţilor sinagogii a sporit emoţia acestui eveniment. (L.F.)

● **SIBIU.** Hanuca a fost marcată printr-o ceremonie religioasă, o trataţie tradiţională şi muzică. Preşedintele Comunităţii, ing. *Otto Deutsch*, a evocat semnificaţia şi simbolurile sărbătorii. Serviciul divin a fost oficiat de dr. *Arnold Rievel*. Participanţii au ascultat apoi un concert de cântece evreieşti, înregistrat pe DVD în Sinagoga din Amsterdam, întepretate de trei rabini. *(Coresp.)*

● **BRAŞOV.** „A fost un spectacol cu o sală arhiplină, un concert extraordinar, în care s-a aprins cea de-a doua lumânare de Hanuca. Un copil a aprins *şamesul* şi alţi doi - *Hanukia*. A fost un regal", a spus preşedintele Comunităţii, ing. *Tiberiu Roth*.

● **PLOIEŞTI.** Comunitatea evreilor ploieşteni i-a avut ca oaspeţi pe directorul zonal al JOINT, *Jorge Diener*, şi pe reprezentantul permanent al JOINT în România, *Israel Sabag*, împreună cu o echipă a tineretului evreu bucureştean, condusă de *Erwin Şimşensohn*, membru în Comitetul Director al F.C.E.R. Au participat primarul Municipiului Ploieşti, *Emil Calotă*, numeroşi membri ai Comunităţii, inclusiv ai obştilor din Sinaia, Târgovişte şi Câmpina. Programul artistic adecvat sărbătorii a fost realizat de Corul „Divertismento" al Liceului de Artă, condus de prof. *Amalia Secreţianu*, şi chitaristul *Alexandru Amatis Chifu*. Presa locală a reflectat pe larg evenimentul. (I.D.)

Ecouri de la Hanuca

Filmul sărbătorii de Hanuca la Templul Coral din Capitală a putut fi urmărit pe Programul Tv.R.1 (realizator - experimentatul şi talentatul nostru coleg **Ion Bâtu**).

Despre semnificaţia universală a sărbătorii de Hanuca, despre misiunea poporului evreu de a fi „Or Hagoim" (lumină a naţiunilor) a vorbit, cu verbul înaripat ce-l caracterizează, preot prof. univ. dr. **Emilian Cornilescu**, preşedintele executiv al A.C.P.R.I., în cadrul unui reportaj pentru emisiunea „Universul Credinţei", difuzat pe Tv.R.2.

Simpozionul „Codul spiritual-moral al religiilor, temelie pentru prezent şi viitor“

Pledoarie pentru o „morală deschisă“

Dumnezeu l-a creat pe om după chipul şi asemănarea Sa. Altfel spus, Dumnezeu a creat *omul*; nu un popor, nu o rasă. Este punctul de la care pornesc şi la care se întorc toate ideile despre ecumenism, cu atât mai mult, azi, când fundamentalismul religios generează teroare. Prin Decalog, Dumnezeu dăruieşte poporului evreu şi umanităţii întregi un cod moral, inexistent până atunci în Antichitatea idolatră. *A fi om* devine un titlu mult mai demn de respect decât toate demnităţile. Iată cele două fundamente ale temei Simpozionului „Codul moral-spiritual al religiilor, temelie pentru prezent şi viitor“. Parlamentari, diplomaţi, medici, jurişti, sociologi, profesori, scriitori ş.a., aparţinând celor trei mari religii monoteiste - iudaismul, creştinismul, islamul - au susţinut comunicări şi intervenţii la temă (moderator - preot prof. dr. *Alexandru I. Stan*, secretar general al Asociaţiei pentru Pacea Religiilor). Găzduit, nu demult, de Centrul Cultural Comunitar şi organizat de Asociaţia sus-amintită, de Fundaţia Europeană pentru Cultură şi Educaţie Ecologică, Comisia U.N.E.S.C.O. pentru România, Fundaţia Internaţională „Omenia“, Fundaţia Tezaurul Sacru al Religiilor, simpozionul a fost onorat de lideri ai F.C.E.R. şi C.E.B. Au fost rostite cuvinte de salut din partea Guvernului (consilier *Klárik Attila*), Parlamentului (deputat *Ioan Aurel Rus*), Ambasadei Bulgariei (consilier *Stanimir Petkov*), Ambasadei Irakului (consilier *Mohamad Jawad*), Ambasadei Serbiei (consilier *Mira Nicolici*).

„Ce ţie nu-ţi place, altuia nu face“. Sinteza eticii, formulată de Hilel, şi-a păstrat intactă actualitatea, a evidenţiat scriitorul *Toma George Maiorescu*, preşedintele Fundaţiei Europene pentru Cultură şi Educaţie Ecologică. Potrivit lui Hans Küng, autorul „*Proiectului de etică globală*“, *lipsa normelor etice globale duce la* „demontaj social şi la catastrofă politică“ (Holocaust, Gulag, masacrele lui Pol Pot). „Acest tobogan al amoralului ne confirmă că [...] nici o pace nu e posibilă fără solidaritate religioasă şi [...] dialog ecumenic“. Scriitorul a făcut şi o schemă a interferenţelor între religiile abrahamice. Referindu-se la cartea sa, „Ecosofia“ şi la ediţiile ulterioare, „Ecosofia sau îmblânzirea fiarei din om“, vorbitorul a accentuat asupra rolului pe care ecumenismul îl joacă în epoca globalizării, dialogul realizându-se prin acceptul câtorva premise care apropie religiile. 1) Creatorul singur şi unic; 2) Oamenii - fii şi fiice ale Creatorului, respectiv, fraţi şi surori; 3) Perceperea lui Dumnezeu în funcţie de „facultăţile native, culturale, temperamentale etc. strict personale“. Responsabilitatea omului „pentru însăşi continuitatea vieţii pe pământ“, esenţa ecosofiei pusă în practică, poate accelera *reala* integrare a României în U.E.

„Nici o pace nu e posibilă fără dialog ecumenic“

*

Patologiile „moralelor închise“ şi gestionarea lor

Relaţionând sintagma „societate deschisă“ cu aceea de „morală deschisă“, prof. univ. dr. *Vasile Morar* (Universitatea Bucureşti), şi-a construit comunicarea pe obligaţia „societăţii deschise“ post-moderne, promotoare a „moralei deschise“, de a „gestiona“ noile patologii ale „moralelor închise“, generatoare de „fascism religios non-creştin şi anti-occidental“, *devenit megaterorism* după 11 septembrie 2001. Asupra acestor incompatibilăţi ale „moralei deschise“ şi ale celor „închise“, depistate de Bergson şi Popper, într-o lucrare apărută cu un an înainte de venirea la putere a lui Hitler, trebuie să ne aplecăm, azi, într-o „lume desacralizată şi relativist-sceptică“, fără să uităm că, la începuturile istoriei umanităţii, stă fratricidul. Conferenţiarul a punctat similitudinile între anii '30 şi 2000, pentru că, în ambele cazuri, avem de-a face cu atentate împotriva eticii; dragostea de aproape fiind baza oricărei religii. Privilegierea conceptului de societate deschisă în raport cu morala deschisă este inadmisilă în condiţiile în care „globalismul“ coexistă cu „tribalismul“.

*

„Pacea este numele lui Dumnezeu“

Cauza amoralităţii este, în opinia publicistului *Ţicu Goldstein*, „lupta pentru supravieţuire, mai puternică decât cooperarea“. Imperfecţiunea omului a fost explicitată cu unele texte cabalistice, conform cărora Dumnezeu a creat 24 de lumi, de care a fost nemulţumit, distrugându-le, iar după crearea celei actuale ar fi exclamat: „Măcar asta să ţină!“. Discordanţa dintre „geniul tehnic“ şi „geniul etic“ uman a devenit, azi, într-atât de evidentă încât o organizaţie fundamentalistă s-a intitulat... „Partidul lui Dumnezeu“! Democraţiile lumii au datoria de a-şi uni forţele pentru a bloca neoextremismul care, datorită ignoranţei, găseşte teren prielnic în rândurile tineretului.

*

Distorsionări ale eticii în fundamentalism

Au existat intervenţii din *diverse unghiuri*: ● *sociologic*: unitate în diversitate (av. *Iulian Sorin*); respectul libertăţii religioase (dr. *Hary Kuller*) ● *politic*: conflict există doar între *unii* reprezentanţi ai religiilor (ambasador *Urian Szidar*) ● *medical*: supravieţuirea prin reîntoarcere la sacralitate (prof. univ. dr. *Constantin Dumitru*); terapia pe cale spirituală a celor dependenţi de drog (dr. *Elena Preda*, intervenţie prezentată de consilier de comunicare *Carolina Stanciu*); terapia mistică (prof. *Aurel Simionescu*) ● *educaţional*: tineretul şi etica (av. *Ida Schottek*); crearea, în România, a unui grup transnaţional de reflecţie (scriitorul *Corneliu Leu*); bararea agresivităţii prozelite a unor secte religioase (scriitorul *Nicolae Grigore Mărăşanu*); proiectul unui Parlament transnaţional al religiilor (publicist *Gh. Manea*); importanţa trăirii religioase (preot prof. dr. *Gh. Drăgulin*); Dumnezeu, Adevărul, Inteligenţa se află în inimă (publicist *Contele Incappucciato*). Intervenţiile I.P.S. *Ioan Robu*, Arhiepiscopul Romano-Catolic de Bucureşti, consilierului parlamentar *Geo Stroe*, profesoarelor *Rodica Stănculescu* şi *Viorica Marcu*, de la Colegiul Naţional „Octavian Goga“ din Sibiu, au fost citite de ec. *Marcela Ghiulbenghian*, preşedinte al Fundaţiei „Tezaurul Sacru al Religiilor“.

*

În numele Fundaţiei Internaţionale „Omenia“, preşedintele ei, *Minodora Ilie*, a decernat *Diplome de Onoare* economistei *Marcela Ghiulbenghian*, scriitorului *Toma George Maiorescu*, preotului prof. univ. dr. *Al. Stan*, consilierului la Comisia U.N.E.S.C.O. pentru România, *Corneliu Ursu*. Fie ca asemenea reuniuni să sensibilizeze mai puternic opinia publică.

E. SUHOR

Elementele unificatoare ale unui dialog interconfesional

Pentru ca acest dialog să poată exista, trebuie găsite elementele unificatoare [...] menite să spulbere animozităţile şi prejudecăţile, menţinute şi perpetuate de *ignoranţă*, care sunt, în primul rând: 1) credinţa în acelaşi Tată Ceresc; 2) aceeaşi obârşie avrahamică şi 3) dorinţa de a întemeia Pacea universală şi dragostea adevărată faţă de semeni. „Iudaismul, Creştinismul şi Islamul sunt trei religii avrahamitice şi formează împreună mişcarea mondială monoteistă, orientată etic, de origine semită din Orientul Apropiat şi având un caracter profetic ce se deosebeşte fundamental de religiile Indiei şi Chinei din punct de vedere al originii şi structurii“ - scrie marele exeget şi teolog german Hans Küng. La cel de-al doilea Conciliu al Vaticanului, între anii 1962-1965, *Biserica Catolică a recunoscut că ea nu ar putea fi concepută* „fără Avraam şi poporul său“. În lumina acestor clarificări de concepte, Hans Küng conchide asupra necesităţii unui „trialog“ între evrei, creştini şi musulmani [...].

Această nevoie genuină a unui dialog îmi aminteşte de un eveniment istoric revelator şi pilduitor [...], petrecut în urmă cu aproape 500 de ani, pe la începuturile Inchiziţiei spaniole. Pentru a accelera prin constrângere convertirea evreilor şi a musulmanilor din Spania catolică, se organizau predici şi dispute religioase, la care aceştia erau obligaţi să participe. Disputa cea mai celebră s-a organizat la Tortosa. Ea a durat peste doi ani. În perioada februarie 1413 - noiembrie 1414, *la ea au fost obligaţi să-şi aducă aportul*, prin participare şi susţinerea argumentelor, o întreagă adunare de rabini eruditi, dintre care s-a distins [...] Don Vidal Benveniste ibn Labi din Zaragossa. La acest duel dialectic, ce a întrunit 68 de dispute în controversă, cu argumente erudite, rolul de călău spiritual l-a îndeplinit un proaspăt convertit prin botez, Iosua Lorqui - devenit acum Geronimo de Santa Fé -, specializat în diferite teme teologice în legătură cu mesianitatea lui Iisus. Discuţiile, care ameninţau să nu se mai termine, au fost curmate brusc prin ordinul dat de Benedict XIII - anti-Papa din Avignon - de a se confisca Talmudul. Gonzalo de Santa Maria, fiul lui Burgensis - un alt evreu convertit la catolicism - capătă misiunea de a duce la îndeplinire această însărcinare. Se întâmplă un miracol salvator, care, chiar dacă nu a permis continuarea dialogului cu argumentele înţelepciunii şi erudiţiei, a îngăduit neînvinşilor eruditi pe arena disputelor *dialectice să fie cruţaţi de soarta pe care le-o rezerva Inchiziţia în* asemenea situaţii. Papa Martin V a anulat, în 1419, printr-o Bulă Papală, dispoziţiile luate contra evreilor [...]. Bula Papală începea cu următoarele cuvinte: „Deoarece evreii au fost făcuţi după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu şi vor fi izbăviţi, hotărâm, după pilda predecesorilor noştri, ca să nu fie jigniţi în legile, drepturile şi moravurile lor, nici să fie împinşi cu sila la botez, nici să fie constrânşi a purta noi semne distinctive, nici să fie stingheriţi în relaţiunile lor normale cu creştinii“ [...]. Convertirea evreilor avea, însă, efecte contrare aşteptărilor lor. Vechea nobilime catolică vedea în noii botezaţi concurenţi serioşi, pornind contra lor o luptă aprigă şi făţişă [...].

Dialogul înseamnă deschidere, sinceritate, liberul schimb de opinii într-o atmosferă de profund respect şi înţelegere mutuală, frăţietate, toleranţă, empatie şi dragoste. Se vorbeşte tot mai frecvent de ecumenismul avrahamitic, motivat exegetic de profundele argumente ale rădăcinilor comune ale celor trei religii monoteiste. Mai mult ca oricând, dialogul va readuce înţelegerea şi pacea, singurele în măsură să elimine conflictele şi tensiunile, exacerbate de interese şi sentimente ostile atavice, ce scapă raţiunii, gândirii lucide.

Prof. univ. dr. CAROL FRIEDMANN

VICTOR BÂRLĂDEANU z.l. - reper spiritual

Cum să ne plecăm capetele, ascultând un imaginar recviem, în faţa omului, cărturarului, creatorului, directorului de opinie *Victor Bârlădeanu* z.l.? Sunt oameni a căror activitate cotidiană tumultuoasă *ni se pare atât de* firească, încât o considerăm ca având aceeaşi natură cu trecerea anotimpurilor. Abia dispariţia lor ne dezvăluie opera lăsată în urmă, statura lor continuând să crească an de an, generaţie după generaţie. Un astfel de om a fost, este *Victor Bârlădeanu* z.l. Un om despre care nu se poate vorbi la trecut, pentru că face parte din familia spiritelor alese ale culturii româneşti. Zecile de cărţi pe care le-a scris o atestă. Dar, poate, schiţa bibliografică este mai elocventă decât epitaful. Mă gândesc la cărţi de reportaj (*Panoramic trotuşan*; *Chipuri şi măşti*; *Responsabilitate şi destin*; *Martor în timp*), literatură S.F. (*Operaţia Psyho*; *Exilatul din Planetopolis*), piese de teatru (*Dansatoarea, gangsterul şi necunoscutul*; *Drum bun, scumpul nostru astronaut*), proză (*Cei care caută, cei care găsesc*; *Peisaj cu mori de vânt*), spectacole de estradă (*Nu aduce ziua ce aduce noaptea*; *Cosmodromul veseliei*; *Cine-a născocit iubirea*), librete de operă (*Interogatoriu în zori* şi *Challenger*).

Se spune că poezia este a zorilor şi a amurgului. Victor Bârlădeanu a fost poet toată viaţa şi volumul de poezie *Orologiu scufundat* este chiar chintesenţa poeziei-substrat al fiinţei-care-dăinuie. A publicat mii de articole - nu puţine, în paginile „Realităţii Evreieşti“. A fost un statornic colaborator al revistelor literare, o prezenţă consecventă în presa de limbă română din Israel. A *susţinut nenumărate conferinţe pe teme iudaice în* Capitală şi în ţară. A avut un vis: să familiarizeze mai intens societatea românească cu realităţile Israelului cultural. Vis devenit realitate după '89, când a iniţiat şi organizat Asociaţia Culturală de Prietenie România-Israel, fiind, tot timpul, secretar general. A fost distins cu Placheta Asociaţiei Mondiale a Evreilor Originari din România, decorat cu Medalia de Onoare a Asociaţiei Mondiale a Jurnaliştilor „Meritul Cultural“, în grad de ofiţer categoria A - Literatură. A fost *unul dintre membrii fondatori ai* Societăţii Scriitorilor Români. Un astfel de om, soţ, tată, bunic exemplar, care a crezut cu tărie că armonia trebuie să se instaleze în viaţa societăţii şi a fiecăruia dintre noi, este hărăzit să rămână un reper moral şi cultural pentru generaţiile următoare.

*

Nucleul unui viitor medalion

A fost ideea care s-a desprins din cuvintele rostite la catafalcul său, de la Cimitirul Giurgiului, de fostul şi actualul preşedinte de onoare al Asociaţiei Culturale de Prietenie România-Israel (A.C.P.R.I.), acad. *Răzvan Theodorescu* şi, respectiv, av. *Constantin Vişinescu*; gânduri-prinos de recunoştinţă şi admiraţie pentru cel care a fost sufletul multor acţiuni menite să apropie mai adânc lumea românească de realităţile Israelului artistic şi ştiinţific. Despre efervescenţa spirituală care l-a caracterizat, despre spiritul combativ şi comprehensiv al unui om, artist, terapeut social, de care l-a legat o prietenie de 50 de ani, a vorbit maestrul *Vişinescu*. Rememorând primele zile din iarna lui '90, când Victor Bârlădeanu l-a rugat să vină în fruntea A.C.P.R.I., propunere acceptată de acad. *Răzvan Theodorescu*, vorbitorul a destăinuit motivele care l-au făcut să spună „da“: a înţeles că are în faţă un om care a ştiut să realizeze lucruri greu de conceput pentru cineva care a lucrat la „Scânteia“: o informaţie onestă, o adresare *inimoasă*. L-a câştigat şi cauza: strângerea legăturilor culturale între Israel şi România. „A fost un evreu român şi un român evreu de mare calitate“, a spus primul preşedinte executiv al A.C.P.R.I., devenit, apoi, preşedinte de onoare. Compozitorul *Doru Popovici*, cu care a colaborat frecvent, cu deosebire, la cantatele „In memoriam Auschwitz“ şi „In memoriam Beniamin Fundoianu“, a evidenţiat vasele comunicante între literatură şi muzică. Un alt compozitor, *Şerban Nichifor*, a vorbit despre colaborarea sa cu poetul Victor Bârlădeanu la ciclurile de lieduri „Remember“, dedicat victimelor Holocaustului, şi „Challenger“.

Evocările conturau schiţa de portret: ● „Un om care, prin spirit organizatoric, a contribuit mult la strângerea relaţiilor româno-israeliene“ (preşedintele Camerei de Comerţ şi Industrie România-Israel, *José Iacobescu*) ● „Un dăruit al scrisului, care s-a consacrat binelui obştesc“ (senator *Ion Iliescu*) ● „Un gazetar de mâna întâi, unul dintre seniorii presei româneşti, fidel, toată viaţa, unor valori care l-au marcat, un om de atitudine“ (scriitorul *Radu F. Alexandru*).

Preşedintele C.E.B., *ing. Osy Lazăr*, s-a referit, din perspectiva învăţăturii iudaice, la semnificaţia moştenirii spirituale *Victor Bârlădeanu*. Preşedintele F.C.E.R., deputat dr. *Aurel Vainer*, a făcut aprecieri de ordin social (A.C.P.R.I. - o carte de vizită) şi comportamental (modelul uman Victor Bârlădeanu).

În numele ei personal şi al familiei, al copiilor şi nepoţilor, soţia celui plecat dintre noi, *Veronica Bârlădeanu*, a mulţumit pentru cuvintele de îmbărbătare şi pentru omagiile aduse scriitorului, publicistului, omului de acţiune *Victor Bârlădeanu* z.l. Serviciul divin a fost oficiat de *Maximilian Kertesz, Zvi Haskal, Adolf Fătu*. Florilor care au acoperit catafalcul le adăugăm florile gândului nostru îndoliat pentru vechiul prieten şi colaborator al „Realităţii Evreieşti“.

IULIA DELEANU

În memoria lui Victor Bârlădeanu z.l., la plecarea sa dintre noi – opt versuri înfierând orice „masacru de nevinovăţie“. Victor le intitulase:

Bruegel

Masacrul
inocenţilor e-n toi /
cu şuier de securi
şi de topoare /
şi moare-n fiecare
dintre noi /
un inocent
şi-o brumă
de candoare.

Se stinge vag
în cerul mut şi gol /
un strigăt năucit
ca o stafie /
şi-aducem fiecare
un obol /
masacrului
de nevinovăţie.

La intrarea României în Uniunea Europeană, am adus şi noi o modestă contribuţie

Extrase din alocuţiunea rostită de preşedintele F.C.E.R., deputat dr. AUREL VAINER, la şedinţa comună a Camerei Deputaţilor şi Senatului, din 20 decembrie 2006

[...] Acum doi ani, la o distanţă de aproape o săptămână faţă de data în care ne aflăm astăzi, deschideam lucrările Camerei Deputaţilor, în noua legislatură. Şi, uitându-mă pe pagina de pe care am rostit un discurs, am văzut că al doilea obiectiv, pe care-l gândeam eu atunci că este important de realizat de Parlamentul României în noua legislatură, era acesta, al creării cadrului legislativ necesar pentru asigurarea condiţiilor de intrare a României în Uniunea Europeană, la un orizont de timp cât mai apropiat.

Ei, bine, constat astăzi cu bucurie două lucruri: că s-a întâmplat acest mare eveniment din istoria României. Intrăm într-o nouă etapă, în care România calcă cu dreptul, începând cu 1 ianuarie 2007, în Uniunea Europeană. Şi am constatat că Parlamentul nostru - îngăduiţi-mi s-o spun eu, poate ar trebui ca alţii s-o spună - a adus o contribuţie majoră la realizarea acestui lucru. Şi, când spun Parlamentul României, mă gândesc la membrii Senatului, membrii Camerei Deputaţilor, indiferent de orientare politică şi, hai să spunem, şi la noi, la etniile cărora le aparţinem.

Este un mare succes. Îmi iau îngăduinţa să ne felicităm pe noi, poporul român, în totalitatea sa, pentru acest moment cu totul şi cu totul remarcabil. Pentru că România stă pe harta Europei de milenii, dar, din punct de vedere politic, intră de la 1 ianuarie în Uniunea Europeană. Aduc mesajul meu şi al colegilor mei de la Grupul minorităţilor naţionale, care au contribuit cu părticica lor modestă la acest moment. Sunt colegii mei care au lucrat pe această temă cu ţările unde îşi au obârşia: cu Germania, cu Italia, cu ţările nou intrate în Uniunea Europeană - Cehia, Slovacia, Polonia. Iar eu, prin modesta mea contribuţie, am sensibilizat un organism evreiesc european să lanseze o rezoluţie de sprijin pentru România, în sensul favorizării intrării la 1 ianuarie 2007.

Dar, de ce este un mesaj optimist? Pentru că eu am certitudinea că intrarea în această Uniune Europeană înseamnă că intrăm într-o uniune de state unde prevalează câteva elemente esenţiale: progres, bunăstare, dezvoltare, competitivitate. Şi toate acestea, într-un climat şi într-un sistem de existenţă autentic democratic, plurivalent, plurinaţional şi, de ce nu, în mod cert, pluricultural.

Iată că avem toate motivele, stimaţi colegi, doamnelor şi domnilor membri ai Parlamentului României, să ne bucurăm de acest moment, să ne bucurăm că deschidem o nouă filă în frumoasa şi încrâncenata istorie a poporului român, cu convingerea că anul ce va să vină ne va aduce mai bine.

Şi aş vrea să mai adaug ceva. Pentru mine, dar cred că şi pentru celelalte minorităţi naţionale din România, stau mereu în faţă spusele unui profet biblic, Ieremia, care sunau cam aşa, din memorie: de binele Cetăţii în care trăieşti atârnă binele tău. Aşadar, binele nostru, al minorităţilor naţionale din România, atârnă de binele României. Iar România, intrând în Uniunea Europeană, nu poate fi decât pe un drum spre mai bine, spre mai frumos, pe care vom înainta cu bucurie.

Vă mulţumesc şi vă doresc un an bun, cu mult fericire.

REINOLD SIMON, preşedintele B'nai B'rith Europa

„Felicităm România, noua membră a U.E.“

Cu prilejul aderării României la U.E., *Reinold Simon*, preşedintele B'nai B'Brith Europa, şi *John Manheim*, din partea Departamentului de Relaţii Internaţionale, au adresat telegrame de felicitare preşedintelui României, Traian Băsescu, premierului Călin Popescu Tăriceanu şi ambasadorului la U.E., Lazăr Comănescu.

„B'nai B'rith Europa, reprezentat în 28 de ţări, va felicită pe dvs. şi guvernul dvs. cu prilejul primirii ţării în Uniunea Europeană şi vă urează succes pentru realizarea importantei misiuni pe care v-aţi asumat-o în numele poporului dvs.“ - scrie în textul telegramelor.

Preşedintele B'nai B'rith Europa detaliază, în continuare, principiile pe care se bazează organizaţia şi arată că în luna mai 2008 va avea loc, la Bucureşti, convenţia sa bianuală, invitându-l pe preşedintele României să participe şi să ia cuvîntul la acest eveniment. El îşi exprimă speranţa că se va putea întâlni, cu acest prilej, şi cu premierul român.

Realizări din 2006, proiecte pentru 2007

Nota dominantă a întrunirii Comitetului Director al F.C.E.R., din 27 decembrie 2006, a fost perspectiva. Faptul că, la două dintre direcţiile dezbaterilor - proiecte de activitate în 2007 a D.A.S.M. şi reorganizarea Departamentului pentru Identitate Iudaică - a participat şi reprezentantul permanent al JOINT pentru România, *Israel Sabag*, a dat măsura adâncirii parteneriatului F.C.E.R.-JOINT.

Pe agenda reuniunii au figurat pregătirea comemorării a 66 de ani de la pogromul din 21-23 ianuarie '41, din Bucureşti, şi proiectul de intenţii pentru bunul mers al Centrului pentru Studierea Istoriei Evreilor din România, prezentat de noul director al C.S.I.E.R., prof. univ. dr. *Liviu Rotman*. „Împreună cu istoricul Victor Eskenazy, sunt legat de începuturile acestui Centru. De altfel, anul acesta, C.S.I.E.R. va împlini 30 de ani de la înfiinţare, moment pe care l-aş dori marcat de o suită de manifestări aniversare“, a spus vechiul colaborator al revistei noastre. Printre obiectivele pe care şi le-a propus s-au numărat: ● strângerea legăturilor cu Institutul Naţional pentru Studierea Holocaustului din România ● comemorarea a 65 de ani de la deportările evreilor români în Transnistria ● elaborarea unei serii de monografii de comunităţi.

O temă de mare interes supusă discuţiilor a fost problema salvării patrimoniului cultural iudaic. Preşedintele F.C.E.R., deputat dr. *Aurel Vainer*, i-a informat pe cei prezenţi despre *Memorandum*-ul primit de la ministrul Culturii şi Cultelor, *Adrian Iorgulescu*, privind proiectul de sprijinire de către statul român a conservării sinagogilor şi cimitirelor evreieşti. Pe baza acestui *Memorandum*, se va alcătui o Comisie mixtă, compusă din reprezentanţi ai autorităţilor de stat şi ai F.C.E.R., care să evalueze toate cele necesare reparării sau renovării sinagogilor care sunt monumente istorice. Prioritare sunt lucrările de restaurare a Templului Coral din Bucureşti şi a Sinagogii din Constanţa. Pentru salvarea sinagogilor din Iaşi, Piatra Neamţ, Orăştie, s-a amintit că avem şi sprijin material din partea statului. S-a apreciat faptul că Î.P.S. *Nicolae Corneanu*, Mitropolitul Banatului, contribuie la finanţarea lucrărilor de reparare a Sinagogii Fabric din Timişoara. În aceeaşi ordine de idei, s-a pus problema integrării acestor sinagogi-monumente istorice în circuite turistice. S-a discutat şi despre trecerea în comodat sau închirierea sinagogilor obişnuite, care nu sunt în funcţiune, fapt ce le-ar salva de la deteriorare. S-a considerat importantă pentru acţiunea de permanentizare a memoriei evreilor din România realizarea de fotografii-document ale sinagogilor existente, ca şi ale monumentelor dedicate eroilor evrei căzuţi în Războiul de Reîntregire a României.

S-a considerat drept o frumoasă reuşită Hanukiada 5767 şi s-a acordat importanţă faptului că unul dintre traseele conducerii F.C.E.R. s-a împletit, aproximativ la jumătatea drumului, cu traseul tineretului. (I.D.)

La pas prin Israel... (II)

Continuăm, şi în acest număr, turul nostru imaginar prin Israel. Tradiţia şi modernitatea se împletesc în mod fascinant în această ţară, în care diversitatea pare să fie una dintre bogăţiile nepreţuite ale unui stat construit în doar câteva decenii pe fundamentul unei istorii milenare.

● **MASSADA** Greu de imaginat un tur al Israelului care să nu includă Massada. Probabil că acesta este cel mai important obiectiv istoric şi turistic al Deşertului Iudeii. Numele său vine chiar de la „fortăreaţă“ (în limba ebraică, „mitzada“). Pe un platou izolat, la 400 de metri deasupra Mării Moarte, ruinele cetăţii fortificate străjuiesc şi azi, cu măreţie, întinderea aridă. Nu vă gândiţi să ajungeţi la fortăreaţă cu telefericul! Deşi şi această variantă este posibilă... Israelienii vă vor privi dezaprobator, pentru că tradiţia escaladării Masadei pe jos este respectată cu sfinţenie de ghizi şi de organizatorii de grupuri. Drumul Şarpelui - nu pentru că ar fi şerpi (ceea ce nu este chiar imposibil), ci, evident, pentru că este şerpuit - şi vechea rampă romană vă stau la dispoziţie. Sus, la Massada, nu vă miraţi dacă veţi întâlni soldaţi care depun jurământul sau familii care celebrează *Bar* sau *Bat Mitva* copiilor lor. Indiferent de anotimp, „înarmaţi-vă“ cu o sticlă mare de apă, pantofi comozi şi veţi avea parte de o experienţă unică. Nu doar veţi descoperi impresionanta poveste a Massadei, dar veţi avea, de la înălţime, priveliştea unei imense întinderi deşertice, a Mării Moarte şi a platourilor de sare care o străjuiesc precum o zăpadă miraculoasă, rezistentă la orice temperatură. Unicul inamic este, desigur, căldura excesivă, care în lunile iunie, iulie, august, septembrie poate depăşi cu uşurinţă 40 de grade. Dacă ar fi o perioadă ideală pentru vizitarea acestui obiectiv, probabil că aceasta ar fi lunile aprilie-mai.

Dar să privim povestea Massadei şi importanţa sa pentru Israel... Conform lui Josephus Flavius, Herod a fortificat Massada între 37 şi 31 î.e.a. În anul 66 e.a., la începutul primei mari revolte evreieşti anti-romane, un grup de rebeli evrei, numiţi „zeloţi“ sau „kanaim“ (în ebraică), au cucerit cetatea. În anul 70 e.a., alţi rebeli, expulzaţi cu familiile lor din Ierusalim, s-au alăturat comunităţii conduse de Eleazar ben Iair. În anul 72, guvernatorul Iudeii, Lucius Flavius Silva, a asediat fortăreaţa cu legiunea a X-a Romană Fretensis. Revoluţionarii de pe Massada au rezistat cu eroism tuturor atacurilor romane. Cu rezerve limitate de apă şi hrană, ei au luptat luni de zile cu oştile duşmane. Cuceritorii au construit, ca ultimă soluţie, o rampă din tone de piatră, pentru a putea ajunge în cetate. Josephus Flavius nu consemnează nici un fel de rezistenţă. În timp ce romanii construiau puntea, una dintre presupuneri ar fi că ei se foloseau de sclavi evrei, pe care zeloţii, conform credinţei iudaice, nu i-ar fi ucis. Rebelii, care luptau pentru independenţa Statului Evreu, nu au vrut să se predea. Ei au preferat să se sinucidă cu toţii, decât să cadă în mâinile cuceritorilor. Gestul lor ajunge la noi prin filtrul scrierilor lui Josephus Flavius. El afirmă că două femei şi cinci copii au scăpat de pe munte, ascunzându-se şi apoi fugind. Istoricul chiar redă discursul liderului zeloţilor, Eleazar ben Iair, în care exprima dorinţa de libertate a evreilor, de a nu se lăsa învinşi de cuceritori. „Niciodată nu vom mai fi sclavii romanilor şi nimănui altcuiva decât ai lui Dumnezeu Însuşi“, se spune că ar fi zis el, în cuvântul său către zeloţii de pe Massada. Rabinii nu au inclus, totuşi, revolta de pe Massada în Talmud. Sinuciderea în masă nu era, într-adevăr, o practică în consonanţă cu iudaismul. Cu toate acestea, lupta rebelilor de pe Massada, dar şi credinţa lor (se pot vedea şi azi Sinagoga şi cele două „mikva“ - băi rituale) au inspirat populaţia evreiască în vremuri de restrişte. Eroii Massadei i-au inspirat pe luptătorii din Ghetoul Varşoviei, atunci când au preferat să lupte fără şanse de izbândă decât să se lase capturaţi.

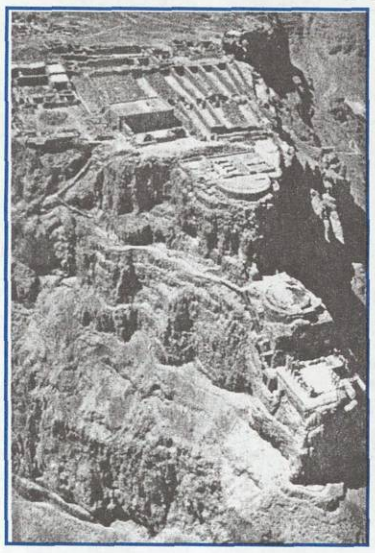

Din toate aceste motive, aproape toate itinerariile israeliene cuprind Massada, sit arheologic cercetat şi redat circuitului internaţional de echipa de arheologi, condusă de Yigael Yadin, care a excavat zona între 1963 şi 1965.

*

● **TAYELET TEL AVIV** Când ajungi în Tel Aviv, locul care te atrage ca un magnet este plaja şi faleza ce o străjuieşte - adică „Tayelet“. „Letayel“ înseamnă, în ebraică, „a se plimba“, deci etimologia cuvântului este mai mult decât evidentă. Albastrul adânc al Mediteranei este mărginit de culorile vii ce îi străjuiesc perfecţiunea. Întinderea dintre Yaffo şi modernul cartier Ramat Aviv înseamnă hoteluri, localuri, restaurante, vaste parcări, magazine, falaferii etc. Dacă Oraşul Vechi este inima Israelului dintotdeauna, putem spune, că aici, în

această zonă, este centrul vitalităţii şi tinereţii sale. Tayelet Tel Aviv este o zonă modernă, unde se află hoteluri ca Hilton, Sheraton, Dan, Intercontinental. Un zid mărginit de camere de luat vederi adăposteşte Ambasada Statelor Unite, obiectiv vizat de atacuri teroriste şi păzit cu străşnicie. În zilele libere, vineri şi sâmbătă, promenada Tel Aviv-ului este plină de lume, venită din întreaga ţară. Copii cu role, tineri, dar şi bunici care practică *jogging*-ul, doamne care îşi plimbă mândre câinii se înghesuie să respire briza răcoritoare a mării. Să te opreşti la o cafea sau un mic dejun, la London Cafe sau la Yotvata, este o „extravaganţă“ pe care şi-o poate permite aproape oricine.

De-a lungul celor doi kilometri ai zonei destinate plimbării, te aşteaptă tot felul de surprize, în special seara. Poţi întâlni muzicanţi, dansatori, pictori care îţi fac un portret la minut. Dacă eşti norocos, nimereşti o zi în care are loc un festival culinar sau o paradă. Pe Tayelet poţi auzi zeci de limbi, vorbite de localnici, dar şi de numeroşii turişti... Dacă ştii engleza, rusa, franceza sau româna, cu siguranţă, te vei descurca fără să cunoşti limba ivrit. În caz că aţi obosit sau este o zi toridă, o baie în mare este destinderea ideală. Faceţi doar un pas peste parapetul ce desparte asfaltul de nisipul fierbinte şi vă veţi găsi pe una dintre cele mai frumoase plaje din lume.

Farmecul Tel Aviv-ului se descoperă foarte uşor. Primitoare şi modernă, cu bulevarde largi, străzi presărate cu şiruri de magazine îmbietoare, *şuk*-uri (pieţe) din care nu îţi mai vine să pleci, „Colina Primăverii“ (în traducere) adăposteşte şi o viaţă culturală animată. Teatrele, Opera, marile săli de concerte găzduiesc evenimente demne de cele mai importante centre culturale ale lumii. Toate aceste atribute ale modernităţii sunt în consonanţă cu o viaţă religioasă păstrată cu sfinţenie şi în acest oraş. Cum altfel s-ar putea explica cele peste 200 de sinagogi ale oraşului?

Tayelet Tel Aviv este un spaţiu viu, ziua şi noaptea. Totuşi, rupându-te de frenezia străzii, seara poţi privi apusul soarelui, ce intră în apa mării, în culori al căror nume nu a fost încă inventat.

LUCIANA FRIEDMANN

Modestia maeştrilor sau „cum încărunţeşte o blondă“

Adriana Bittel îşi intitulează ultima carte într-o cheie nostalgică, oarecum autoflagelantă (amintind de un volum de versuri al Biancăi Marcovici) - *Cum încărunţeşte o blondă* (Ed. Compania, redactor Adina Kenereş), cu subtitlul „Povestiri din secolul trecut“. În urmă cu câtiva ani, am recenzat volumul *Întâlnire la Paris (unsprezece povestiri)*, remarcând originalitatea scrisului acestei prea modeste, sub aspect mediatic, prozatoare. Naturaleţea, umorul autoarei se fac recunoscute de cititorul care i-a parcurs prozele anterioare. Prima povestire, care dă şi titlul cărţii, este un fel de *Ulisse* al lui Joyce, concentrat în nouă pagini.

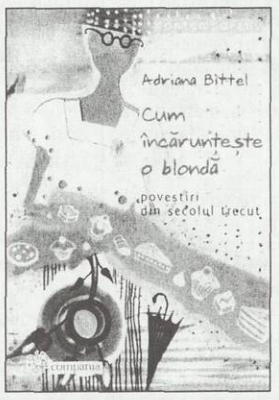

O zi din viaţa unei femei cu familie, griji, la care se adaugă şi o boală, din fericire, tratabilă. Limbajul Adrianei Bittel este colorat „la propriu“: „Ai fost o adolescentă singuratică şi verzuie“. Urmărim în continuare scrisul autoarei fără a expune naraţiunile, metoda fiind neproductivă. Propunem un alt citat: „Plictisul domnului Petrovici se risipi în deschiderea limpede a aerului străbătut de femeie“. Avem aici de-a face cu o frumoasă tradiţie: Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu. Titlul povestirii: „Mutarea accentului pe frunze“. Este Adriana Bittel poetă? Este. Dar ea nu părăseşte acţiunea de dragul „*manierei*“. „Nervii rigizi ca dâra de zahăr de pe tort“, o bijuterie în mersul înşelător al peniţei. Cu ce scrie Adriana Bittel? Aş spune că scrie cu ascuţimea minţii muiată *într-o sevă densă de amintiri, ale ei, ale rudelor, ale noastre*. Povestirile sunt scrise, în bună parte, înainte de 1989, atmosfera este „tomnatică“, „stătută“, ca viaţa unui om aflat în singurătate, fără pericole iminente, în afară de acela al unei dispariţii fără urmă. Lipsesc nevrozele Virginiei Woolf, ca şi frântele zboruri ale eroilor lui Cehov. Dar personajele Adrianei Bittel trăiesc, respiră, se sufocă în propriul „spleen“. Mulţi scriitori moderni, porniţi pe drumuri nebătătorite, pierd pe drum firul acţiunii ori îşi uită „eroii“. Fiecare personaj din cartea pe care o parcurgem are ceva din „bovarismul“ Adrianei Bittel. „Contrariul morţii“ este o povestire care, în ciuda unui titlu obişnuit, *ridică valoarea prozei* acestei dotate scriitoare la cote demne de marile tragedii: o fiică, Estera, îşi veghează tatăl în ultimele clipe, dar exact în momentul culminant, fatal, ea lipseşte din cameră. Rămâne ca vântul să plimbe pufii de plop şi frunzele de arţar, rămâne „senzaţia de înaintare“. Undeva este citat Rilke, iar Adriana Bittel scrie: „un snop de vâsc atârna de lampă, deasupra mesei cu sarmale sleite şi resturi de tort“. Impecabilă pictură. Două-trei povestiri, care poartă pecetea anilor când toţi eram „tovarăşi“, au un anumit haz, dar actualitatea lor este, desigur, depăşită, deşi realismul lor „nesocialist“ nu este trădat. „Iulia în iulie“ este un micro-roman ciudat, cam între Caragiale şi Cehov, dar finalul este, credem, oarecum ratat. Ceva trebuia să se întâmple. Povestirea nu are suficient „absurd“ şi nici „magic“. Poate, *cândva, autoarea va* merge „mai departe“.

„Examenul radiologic“ începe, de asemenea, cu multe promisiuni, dar finalul lipseşte. Poate că nici viaţa nu ar avea un sens, dacă i-am şti finalul. Punctul forte al naraţiunilor este copilăria, care nu se alterează, iluzoriu, nici în anii maturităţii, adică memoria păstrează cu precizie ce au zis bunicul, bunica, părinţii, în timp ce soţul, copiii personajului feminin, care îşi derulează viaţa, rămân ca nişte umbre mai mult sau mai puţin pregnante. Ne amintim de un film al lui Nikita Mihalkov, *Siberiada*, în care copilul evoluează în cursul vieţii păstrând sentimentele din primii ani. „Nimic nu se pierde“. Frumoasă şi tristă este povestirea „Tulpină fragedă, iată securea“, despre o înmormântare la Cimitirul Sefard din Bucureşti.

„Scorpioni“ este una dintre prozele cele mai caracteristice din creaţia Adrianei Bittel. La fel şi „Numele“. A citi prozele acestea este o încântare. Nu pentru că sunt scurte. Fiecare povestire, aproape, pare a fi nucleul unui roman nescris, poate o nouă „Cronică de familie“. Va încerca oare autoarea un asemenea demers? Talentul, timpul sunt de partea ei. Va bene.

BORIS MARIAN

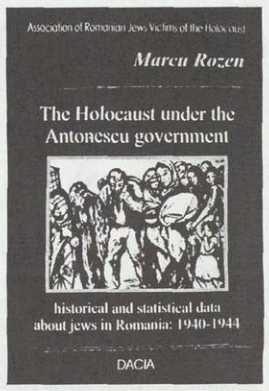

Două cărţi editate de Asociaţia Evreilor din România Victime ale Holocaustului

La Editura Dacia din Cluj-Napoca au apărut recent: „The Holocaust under the Antonescu government“, de regretatul Marcu Rozen (traducere în engleză de Alexandra Beris), şi „Evrei, treceţi Nistrul!“, de Sonia Palty. Pentru cei care nu au citit aceste cărţi, vom menţiona câteva aspecte. Cartea lui Marcu Rozen (un supravieţuitor al Transnistriei, ca şi Sonia Palty) cuprinde capitolele: „Copilărie furată“, „Date statistice despre evrei înainte de deportare“, apoi capitole despre neuitaţii (cel puţin, pentru evrei) ani 1940-1944, cu informaţii statistice, nume, mărturii, documente, hărţi, bibliografie. Sunt menţionaţi şi „Drepţi ai Popoarelor“ din România (56 de nume), ca şi *denumirea ghetourilor, lagărelor de* concentrare din Transnistria (117) şi dincolo de Bug (17). Marcu Rozen consideră că au fost ucişi 155.000 de evrei români, iar 115.000 de evrei erau din Ucraina. Au fost evaluate cifrele reprezentând numărul evreilor plecaţi ori deportaţi de sovietici. Cumulând, în cadrul politicii de exterminare a guvernului antonescian, se ajunge la 270.000 de evrei, iar autorităţile maghiare fasciste au ucis (şi trimis la Auschwitz) 135.000 de evrei din nordul Ardealului. Cine ar putea, cu argumente, să nege Holocaustul din România?

Cartea Soniei Palty, apărută în română în trei ediţii, nu poate fi repovestită. Aşa *cum armata română a trecut Prutul la ordinul* generalului Antonescu, dar cu un alt scop - acela al eliberării Basarabiei -, aşa a trecut „armata“ de copii, bătrâni, femei şi bărbaţi evrei râul Nistru, dar fără a fi îndemnaţi spre altceva decât să moară. Prefaţa la ediţia întâi a fost semnată de M. Rudich, iar acum „Cuvântul către cititori“ îl semnează Magdalena Bedrosian. **(B.M.M.)**

BLOC NOTES

Sentimentul întâlnirii cu un vechi prieten

O carte (distinsă cu Premiul pentru proză al Asociaţiei Scriitorilor - Filiala Iaşi, pe 2006), aparent, pentru vacanţă, despre vacanţe - *Almanahul călătoriilor mele* (ed. a II-a, Editura Sigma, 2006). În realitate - cu mult mai mult decât atât. Sociologul, poetul, umoristul, reporterul, fabulistul G. Mosari este un *causeur* fermecător care te „prinde“ printr-un rafinat simţ al oralităţii. Deşi, dincolo de sentimentul întâlnirii cu un vechi prieten, pe care-l inoculează cititorului, există o capacitate de sinteză a oamenilor, peisajelor, oraşelor din puzderia de lumi colindate cu pasiunea celui care ştie că nu există carte mai fascinantă decât ceea ce creat Dumnezeu şi ceea ce a creat omul. Mosari înţelege că „visul“ care „minte frumos“ nu mai e acceptat de omul contemporan şi atunci se opreşte asupra unuia din genurile de proză la care publicul reacţionează bine: „spectacolul lumii“, văzut cu ochii unui israelian originar din România. Fiindcă dincolo de impresiile despre atâtea universuri câţi oameni, oraşe, continente a cunoscut, desluşim o mentalitate care nu aparţine decât celui născut, crescut, educat în România, trăitor în Israel, revenit acolo unde-l trage mereu aţa. După cum, în călătoriile din Israel, *observaţiilor detaşate* le-au luat locul comentariile cu spirit critic, pe care le poate face numai *cineva pe care-l doare şi-l bucură* ce se-ntâmplă lângă el. Dacă la început, te întâmpină ghidul, care s-ar dori neutru, după câteva paragrafe, *prezentările-tip sunt date la o* parte; ca şi preconcepţiile de orice natură. Israelul e resimţit aşa cum e: cu „bucurii şi necazuri [...], cu oameni cinstiţi şi escroci şi cu tot arsenalul, bun şi rău“. „Întâmplările cu turişti“ sunt crochiuri de excursionişti, întâmplări de vacanţă, în care spiritul de observaţie al autorului merge în direcţia umorului tandru, pentru că inteligenţa sa nu e niciodată malitioasă. „Almanahul...“ are, totuşi, un protagonist: G. Mosari însuşi.

IULIA DELEANU

De la ceasul cu cuc la ceasul cu Internet

Unul dintre principalele merite ale cărţii *Vremuri noi şi mai puţin noi* (Editura RCR Print, Bucureşti, 2006) este focalizarea atenţiei asupra repercusiunilor pe care computerul, Internetul, telefonia mobilă, biotehnologia, sateliţii de telecomunicaţii ş.a. *le* au în viaţa noastră de zi cu zi şi asupra evoluţiilor viitoare în cultură, educaţie, comerţ etc. După un microdicţionar de Internet, suntem familiarizaţi cu vestimentaţia pe care o vor purta adulţii de mâine (echipamentul informaţional portabil), cu interioarele locuinţelor adaptate aceloraşi imperative, cu ceasul de la mână-mijloc de comunicare, continuând cu „frigiderul inteligent“ (cu radio, televizor, Internet ş.a.). Prof. univ. dr. *Rozalia Bines*, israeliană originară din România, are în vedere atât efectele benefice („bluza inteligentă“ pentru prunci, echipamentul pompierilor, dotările video ale pereţilor, comunicările video prin celular - fotbal, ştiri, muzică, filme ş.a.), dar şi pe cele malefice ale *Tişkuv*-ului (*hacker*-ii, programele premeditate, deghizate în programe „eficiente“ folosite în spionajul electronic sau „calul troian“ *al zilelor noastre* ş.a.). Internetul ca *mijloc de socializare* al celor nedeplasabili face obiectul unui program israelian special, *Kav-Or*, destinat copiilor spitalizaţi, vârstnicilor rezidenţi în case de bătrâni. *Un capitol aparte* este consacrat *bionicii, disciplină* interferenţială între biologie şi electronică, folosind „lecţiile predate“ de delfini, păianjeni de mare etc. pentru transmisii sub apă, înot fără ca epiderma să se ude. *Călătorim împreună cu* autoarea prin China şi America, cu realităţi mai îndrăzneţe decât fantezia sau simţim emoţia reintrării sale în spaţiul natural-cultural formativ. „*Berlinul de azi şi evreii*“ *este titlul unui* eseu special în economia cărţii. Special - pentru încărcătura dramatică a unei duble istorii, germană şi evreiască, „împletită, 2000 de ani“, care avea să treacă prin seismul Holocaustului. Special - pentru voinţa actuală de reconciliere (Muzeul Evreilor Europeni Ucişi, Sinagoga Nouă Berlin - Centrul Iudaic, Muzeul Evreiesc Berlin), dar şi pentru unele forme mai mult sau mai puţin camuflate de minimalizare şi negare a Holocaustului: aşa-zisul „parc de distracţii antifascist“. O carte cumulând într-o manieră publicistică de bună calitate, popularizarea ştiinţifică, jurnalul de călătorie, itinerarul sufletesc în căutarea rădăcinilor. **(I.D.)**

Interferenţe evreo-armene

Remarcabilă prezenţă, de peste o jumătate de secol, în presa românească, *Madeleine Karakaşian* s-a impus prin poezie şi rigoare, migală şi sensibilitate, putere de sinteză, capacitate de a diagnostica oameni şi lucruri pornind de la un detaliu. Interviurile, portretele literare, incursiunile în universul cărţii, filmului, muzicii, filosofiei istoriei, însemnările de călătorie sunt tot atâtea modalităţi de a lumina contribuţia armenilor la cultura română, europeană, universală. Cultura este, prin definiţie, multiculturalism şi specificitatea culturală *din care face parte autoarea nu anulează această perspectivă*. Câteva exemple. Conform Bibliei, Arca lui Noe s-ar fi oprit pe Muntele Ararat, la sfârşitul potopului. Şi, tot atunci, Dumnezeu a întins deasupra lumii semnul armoniei între oameni: curcubeul. Toate culorile se întreţes *în curcubeu, simbol al bunei conlucrări între oameni, fii ai aceluiaşi Dumnezeu*, indiferent de modul în care-şi exprimă credinţa. Din această perspectivă e scrisă cartea *Cu şi despre armeni* (vol. II, Editura Ararat, 2005). Se desprind din lectura ei similitudini de destin între Diaspora evreiască şi Diaspora armeană: ● *genocidul armenilor şi Holocaustul evreilor* ● supravieţuirea prin cultură ● centralitatea ţării strămoşeşti (v. prologul cărţii, „Armeanul etern“, traducere de Madeleine Karakaşian a eseului lui David Hovhannes). Interferenţele evreo-armene apar în: ● dialoguri cu personalităţi armene contemporane (prof. univ. dr. *Gérard Dédéyan*, coleg şi prieten cu prof. univ. dr. *Carol Iancu*, la Universitatea din Montpellier) ● recenzii („De la Timişoara la Viena“, de *Ioan Holender*) ● cronici de film („Alogic 11“, în regia lui *Florin Kevorkian*, după „Alogic 14 şi virusurile“, de *Nicolae Cajal* z.l.) ş.a. Cartea introduce în lumea unei culturi străvechi şi moderne şi este scrisă cu nerv gazetăresc, cu profunzime de cercetător, cu fineţe literară. **(I.D.)**

JEWISHLAND

„Klezmedics“ din Chicago – „doctorii“ sufletului evreu

La Chicago există numeroase formaţii klezmer, dar numai una se ocupă, în afară de vindecarea sufletului, şi de cea a trupului. Denumită „Klezmedics“, orchestra - compusă din nouă persoane, dintre care şase medici - activează de cinci ani şi, de fiecare sărbătoare evreiască, membrii ei renunţă la stetoscop sau la şcoală ca să ofere numeroasei comunităţi evreieşti din Chicago muzică est-europeană, atât de apreciată şi iubită de ascultători. Unii dintre ei recunosc că ar fi dorit să se facă muzicieni, au şi urmat cursuri. De pildă, dr. Allan Ruby, ginecolog, a frecventat secţia de vioară a faimoasei Şcoli de Muzică Juillard din New York, dar a dat ascultare sfatului părinţilor, care l-au întrebat dacă va putea supravieţui ca muzician. Dr. John Kern, psihiatru, a fost saxofonist în orchestrele studenţeşti ale Universităţii Michigan. Când a început practica medicală, a renunţat la cariera muzicală. Orchestra mai cuprinde patru medici şi trei profesori. Toţi sunt talentaţi şi, dacă le lipseşte pregătirea tehnică de muzicieni, disciplina, dar şi inspiraţia înlocuiesc calităţile deţinute de orchestre profesioniste. Oricum, spun ei, muzica klezmer s-a bazat mai ales pe „inimă“, pe redarea sentimentelor dulci-amărui ale melodiilor evreieşti klezmer care căutau să ilustreze principalele caracteristici ale vieţii.

Iniţiativa realizării acestei orchestre a aparţinut rabinului Templului Bani, Yehuda Beth Shalom, din Chicago şi preşedintelui comunităţii. Repertoriul formaţiei cuprinde 30 de piese şi are un calendar extrem de aglomerat, fiind invitată la cele mai diverse evenimente, inclusiv festivaluri neevreieşti. Anul acesta intenţionează să scoată şi un album.

Până acum, membrilor orchestrei nu li s-a întâmplat ca activitatea medicală să-i împiedice să participe la concerte şi nici nu au trebuit să dea prim-ajutor când, de pildă, cu prilejul unor nunţi, un invitat să fi jucat prea entuziasmat o horă care să-i facă rău. Membrii orchestrei recunosc că ceea ce fac aici este, de fapt, reţeta pe care o recomandă şi bolnavilor, de a se desprinde de momentele grele, stresante, ale cotidianului, ale suferinţei umane pe care o întâlnesc zi de zi în activitatea lor. **(E.G.)**

„Jurnalul” lui Mihail Sebastian, distins cu prestigiosul Premiu „Fraţii Scholl” din Germania

Versiunea germană a „Jurnalului“ lui Mihail Sebastian (traducere Edward Kanterian) a fost distins cu prestigiosul Premiu „Fraţii Scholl“. Creat în 1980, premiul se decernează anual, la München, pentru „o lucrare care demonstrează gândire originală şi independentă, cu capacitatea de a influenţa şi a face să progreseze libertatea socială, curajul intelectual şi moral, conştientizând probleme importante actuale“, se arată în argumentarea Comitetului de decernare, format din opt membri.

Premiul poartă numele tinerilor Sophie şi Hans Scholl, care, în cea mai grea perioadă a dictaturii naziste, au creat o grupare de rezistenţă studenţească, „Trandafirul Alb“, şi au organizat o campanie de diseminare a unor manifeste de demascare a crimelor naziste, printre care deportarea evreilor din Polonia sau tratamentul evreilor şi prizonierilor de război din Rusia. Cu un curaj deosebit, ei au răspândit manifestele în sudul Germaniei, organizând la München şi o demonstraţie studenţească. Gestapo-ul i-a prins până la urmă pe cei doi. Deşi torturaţi, Sophie şi Hans nu şi-au trădat colegii din organizaţie. Au fost condamnaţi la moarte, prin ghilotinare. **(E.G.)**

Un român-canadian de 13 ani – eroul unui film despre Auschwitz

ALEXANDRE NACHI, în „Emotional Arithmetic“

Alexandre Nachi s-a născut în Canada din părinţi români, emigraţi acolo în 1993, la Montreal. El a fost descoperit de televiziune de la trei ani, când a primit primele roluri. Apoi a cucerit-o pe Susan Sarandon, care i-a sprijinit cariera. Acum a fost distribuit în filmul „Emotional Arithmetic“, adaptare cinematografică a romanului omonim scris de canadianul Matt Cohen. Subiectul e o poveste de dragoste care se înfiripă într-un lagăr de tranzit spre Auschwitz, în timpul celui de-al doilea război mondial, poveste ai cărei eroi se reîntâlnesc trei decenii mai târziu. Alexandre Nachi îl întruchipează pe Cristopher, un băieţel irlandez, ce se îndrăgosteşte de Melanie, care, în întâlnirea de peste ani, va fi interpretată de Susan Sarandon. **(A.B.)**

Aliaua din Franţa

Niciodată Aliaua din Franţa nu a fost atât de numeroasă: faţă de 3.000 de emigranţi în 2005, anul acesta sunt aşteptaţi 3.500 de evrei francezi, dublu faţă de media deceniului trecut. O mişcare identică poate fi observată în Marea Britanie şi în Belgia. O explicaţie ar fi creşterea incidentelor antisemite în aceste ţări, dar experţii întrevăd şi o creştere a interesului religios: 40% dintre evreii francezi care fac Alia sunt practicanţi.

O expoziţie la Paris

Memoria regăsită a Ghetoului din Varşovia

La 3 august 1942, nouă cutii de metal au fost îngropate în ghetoul varşovian sub imobilul de pe strada Nowolipki 58. La sfârşitul lui februarie 1943, li s-au adăugat două bidoane de lapte din metal, pline şi ele cu documente. Cele nouă cutii şi bidoanele conţineau mii de pagini ale arhivei ghetoului - scrisori, rapoarte, afişe, mesaje ale unor copii, bilete de tramvai -, mii de mărturii ale vieţii cotidiene din cel mai mare lagăr polonez, ai cărui locuitori erau, de fapt, deţinuţi care, până la urmă, ori au fost deportaţi ori au fost omoraţi în timpul răscoalei. În primul an de existenţă a ghetoului, circa 100.000 de evrei au murit de frig, de foame, de boli. Cei care au îngropat documentele atunci, în plină ofensivă victorioasă a armatei germane pe toate fronturile, nu se îndoiau că va veni pentru naziştii o zi a înfrângerii şi a judecăţii, când va fi nevoie de probe pentru organizarea unui proces, cum a fost cel de la Nürnberg, la care nimeni nu se gândea serios pe atunci. Şi totuşi rezistenţa evreilor ghetoului pregătea documente pentru el. În „arhiva Ringelblum (Emmanuel)“, acesta scria: „M-aş bucura să văd ziua când această imensă comoară va fi descoperită şi va face să explodeze adevărul în faţa lumii. Astfel lumea va şti totul“. Din 1999 această Arhivă a fost înscrisă de UNESCO în Registrul Memoriei Omenirii.O parte a Arhivei e prezentată acum la Paris într-o expoziţie, deschisă până la 28 aprilie. (A.B.)

Milionarii evrei din Canada – printre cei mai importanţi donatori de fonduri filantropice

Cotidianul „Globe and Mail“, al doilea ziar ca tiraj din Canada, consacră un articol donaţiilor filantropice ale evreilor din Toronto, subliniind valoarea lor pentru întreaga comunitate a oraşului, nu numai pentru evrei. Astfel, recent, Mount Sinai Hospital din Toronto a primit „cea mai importantă donaţie oferită unui spital în istoria Canadei“ - 50 de milioane de dolari. Ea a fost acordată de fraţii Joseph şi Wolf Lebovic. La ceremonia de inaugurare a noului Centru de Sănătate, ce poartă numele donatorilor, Joseph Lebovic a declarat: „Acesta nu este un spital evreiesc, el este deschis întregii comunităţi urbane“. Cu puţin înainte de această donaţie, un alt magnat evreu din Toronto a donat 37 de milioane de dolari pentru Toronto General Hospital - subliniază ziarul -, de asemenea, o unitate de tratament municipală şi nu etnică. După cum se arată în articolul din „Globe and Mail“, în ultimele două decenii, donaţiile filantropice evreieşti au devenit o forţă în dezvoltarea unităţilor spitaliceşti, a celor culturale şi a Universităţilor. Comunitatea evreiască a oraşului a strâns 250 de milioane de dolari pentru Universitatea din Toronto. Comunitatea din Toronto - constată autorul articolului - este una dintre cele mai generoase din lume, a treia după cele din New York şi Chicago. Sute de milioane de dolari au fost donaţi pentru centre de îngrijire a bătrânilor, pentru universităţi (cămine, săli de studii şi sute de hectare de terenuri). Ziarul subliniază că donaţiile caritabile fac parte din tradiţia iudaică, fiind cunoscute ca „tzedakah“, un principiu care afirmă datoria fiecărui evreu de a ajuta la refacerea unei lumi mai bune în timpul propriei sale vieţi. (A.B.)

Bucătărie evreiască

Pui în sos picant

Ingrediente:
un kilogram de pui, tăiat în bucăţi, doi ardei verzi, patru roşii, trei căţei de usturoi, 1-3 ceaşcă de ulei, o ceaşcă de vin alb, piper, sare, pătrunjel după gust

Bucăţile de pui se spală, se usucă şi se freacă cu sare şi piper. Ardeii se taie în felii subţiri, roşiile se curăţă de coajă şi se taie în bucăţi, usturoiul şi pătrunjelul se mărunţesc. După ce uleiul se încinge, se pun bucăţile de pui şi se ţin până când devin aurii, apoi se scot şi se ţin la cald. În uleiul rămas se pun feliile de ardei până se înmoaie, apoi se adaugă roşiile tăiate felii, bucăţile de pui, usturoiul şi o parte din pătrunjel. Se adaugă vinul şi se lasă la fiert, în vasul acoperit, timp de o oră. Se scot bucăţile, sosul se omogenizează cu mixerul, apoi se pune din nou la încălzit. Dacă sosul nu este suficient de consistent, se îngroaşă cu făină şi se mai fierbe puţin. Bucăţile de pui se pun apoi pe farfurie, se toarnă sosul deasupra şi se presară cu pătrunjel. Ca garnitură puteţi servi orez, piure de cartofi sau paste făinoase.

SFATUL MEDICULUI

Rinosinuzita cronică – cea mai frecventă afecţiune O.R.L.

Interviu cu dr. CODRUŢ SARAFOLEANU, şeful Clinicii O.R.L. de la Spitalul „Sf. Maria“ din Bucureşti

Conform statisticilor oficiale, rinosinuzita cronică reprezintă cea mai frecventă boală infecţioasă O.R.L. L-am rugat pe domnul conferenţiar doctor **Codruţ Sarafoleanu**, şeful Clinicii ORL de la Spitalul Clinic „Sf. Maria“ din Bucureşti, să ne explice care sunt factorii ce favorizează apariţia şi agravarea rinosinuzitelor cronice şi să ne precizeze care sunt cele mai moderne mijloace terapeutice.

- Aş începe prin câteva informaţii elementare. Orice rinosinuzită acută prost tratată se poate croniciza. Deviaţiile de sept, cariile dentare, poluarea mediului, fumatul, diversele alergii pot conduce la cronicizarea unei rinosinuzite.

- Cum se tratează astăzi rinosinuzitele cronice?

- Aş menţiona, în primul rând, tratamentul antibiotic corect. Ce înseamnă acest lucru? Conform normelor Societăţii Internaţionale de ORL, antibioticul se administrează timp de două-trei săptămâni, în doze medii sau ridicate, şi - lucru extrem de important - alegerea antibioticului se face după efectuarea unei antibiograme. Se adaugă la tratament substanţe antiinflamatorii şi antialergice, în funcţie de fiecare caz în parte. Tratamentul local de tip cortizonic se mai foloseşte, dar nu mai este la modă, aşa cum se proceda cu câţiva ani în urmă.

- Cât de des se mai practică azi puncţiile sinusale, mai ales în cazul sinuzitelor maxilare cronice?

- Pot să vă dau o veste bună: acest tip de intervenţii este considerat depăşit, desuet chiar. Astăzi, intervenţiile endoscopice, minim invazive, restabilesc cu multă uşurinţă funcţionalitatea normală a sinusurilor. Chirurgia endoscopică este nedureroasă, poate fi efectuată în regim ambulatoriu şi refacerea cvasiintegrală a ţesuturilor este extrem de rapidă.

- Cum poate fi evitată, deci, rinosinuzita cronică?

- Evident, nu putem înlătura poluarea citadină, dar putem renunţa la fumat. Curăţarea periodică a mucoasei nazale cu ser fiziologic sau soluţie marină poate constitui un mijloc de prevenţie, mai ales în acest sezon. În cazul pacienţilor cu acutizări repetate, putem apela la vaccinuri, prezente şi în farmaciile din România. Iar dacă lucrurile nu mai pot fi rezolvate altfel, avem la dispoziţie chirurgia endoscopică, această minune a chirurgiei moderne.

DANIELA REI VIŞAN

DIN PRESA CULTURALĂ

DECEMBRIE 2006

● **„ROMÂNIA LITERARĂ“**, nr. 50/14 dec.: „Totul despre Ceauşescu“, de T. Urian, în cartea lui Ion Ianoşi: *Eu şi El*; „Un autor dizolvant: Drieu La Rochelle“, de M. Lazaroniu (scriitorul francez a fost un „bun“ colaboraţionist *în anii ocupaţiei germane*). Nr. 51-52/dec.: „Scrisoare de la Paris“, de regretatul Lucian Raicu, semnată în februarie 1997, cu titlul: „Necruţare de sine“ (prea puţin spaţiu i s-a acordat şi de către noi, în revistă, acestui mare critic); „Protocronismul proteic“, de Gh. Grigurcu, despre cartea lui S. Damian, *Trepte în sus, trepte în jos* (printre altele: relaţia de colaborare „leală“ între Antonescu şi Hitler, ploconirea lui Noica în faţa lui Ceauşescu etc.); „Prima poruncă a lui Alah“, de Sorin Lavric, despre cartea Gretei Tartler, *Înţeleptul singuratic* (Ed. Humanitas), unde aflăm că Mohamed a spus întâi: „Citeşte!“. Actualii fundamentalişti ce citesc?; Gabriela Melinescu scrie despre „Fraţii serafimi“ (Lucian Raicu şi Virgil Duda); „Ancheta R.L. - anul 2006“: răspund, printre alţii Adriana Bittel, Antoaneta Ralian (cred că e de datoria noastră să-i solicităm semnătura în paginile revistei), Andrei Codrescu ş.a. Şt. Cazimir scrie despre „plastografie“ (Caragiale, Uranus, Albala).

● **„OBSERVATOR CULTURAL“**, nr. 93/7 dec.: Carmen Muşat se referă la Mircea Mihăieş în conflict cu Radu Cosaşu, *numindu-l pe primul*: „Un Javert pentru neliniştea noastră“; Michael Shafir se adresează lui D. Ţepeneag, explicând de ce nu semnează scrisoarea-intervenţie pentru recăpătarea cetăţeniei române a lui Goma (simplu: printre semnatari, Şerban Suru, şeful „cuiburilor“ legionare); despre Lucian Raicu scriu Paul Cernat, Gabriela Adameşteanu; Liviu Ornea - *un bilanţ propriu* pe 2006 (matematică, lecturi din Amos Oz, Joseph Roth ş.a.). În nr. 95-96/2006, aflăm că diferendul Cosaşu-Mihăieş „s-a stins“. Mirel Horodi (Israel) semnează amplul articol „150 de ani de la naşterea lui Moses Gaster“.

● **„CULTURA“**, din 14 dec.: Felicia Antip, „Politichie cu fâţe“ (despre C.V. Tudor şi „noua achiziţie“ a P.R.M., Oana Zăvoranu). În numărul din 21 dec., tot Felicia Antip - „Elogiul prieteniei“, despre regretatul Iordan Chimet.

● **„DILEMA VECHE“**, nr. 152/22 dec.: André Glücksmann, „Bush - ţapul ispăşitor“ (combate ideea că Irakul este un nou Vietnam); Jeffrey D. Sachs este de altă părere. Doru Cojoc semnează „De cine râde Borat?“ (Sacha Baron Cohen, comic evreu britanic).

● **REVISTA „22“**, nr. 875/12 dec.: Nestor Rateş - despre asasinatul de la Londra (Litvinenko), amintind de asasinarea lentă a lui Noel Bernard; Liviu Rotman - „O prezenţă poluantă: Teşu Solomovici“ (ne asociem acestei păreri, deşi apreciem unele reeditări la Ed. Teşu). Nr. 876/19 dec. este dedicat „Raportului Tismăneanu“, despre care însuşi raportorul-şef V.T. spune că nu e un rechizitoriu, iar prof. univ. Gh. Buzatu, „marele istoric“ (v. „România Mare“) spune: „Avortul Tismăneanu“). Reacţiile din Parlament ale P.R.M. au dovedit că multe ţinte au fost atinse. Cu multe părţi criticabile, Raportul are meritul de a arăta natura naţionalist-extremistă a sistemului comunist din România, eliminând şi teza antisemită a „aducerii comunismului de către evrei“ (dintre opt „capi“ ai sistemului, în 1950, erau doi evrei, un bulgar, un ungur, un ucrainean, trei români). Din lista disidenţilor puteau lipsi Calciu-Dumitreasa (fost legionar activ), ca şi neconvingătorii D. Mazilu, Nica Leon). După 1970, evreii nu s-au mai aflat în primele eşaloane ale puterii, fiind treptat eliminaţi. În nr. 877/26 dec.: Andrei Cornea - „Comunismul nu e încă istorie“ (despre reacţia P.R.M. la „Raportul Tismăneanu“, plus duplicitatea P.S.D.); Andrei Oişteanu: „Problema dualismului religios - de la Moses Gaster la Mircea Eliade“ (prelegere în cadrul Simpozionului din noiembrie 2006, la Universitatea Ebraică din Ierusalim).

● **„IDEI ÎN DIALOG“**, nr. 12/2006: H.R. Patapievici semnează articolul „Distrugerea legală a creştinismului european“. O poziţie mai nuanţată exprimă Adrian Romilă în „Luceafărul“ (nr. 43 şi 44/2006): „A fi creştin post-modernist“.

● **„CONTEMPORANUL - IDEEA EUROPEANĂ“**, nr. 12/2006: Ovidiu Morar - „Norman Manea şi excentricitatea“ (titlu cam ambiguu); Liviu Antonesei - poeme (frumoase); Aura Christi - „Oamenii pot deveni zei“; H. Zalis - „Cioran, autor şi *personaj*“ (corect, Cioran era un egolatru); Cassian Maria Spiridon, poet peste măsură elogiat pentru poezia sa „dantescă“ („n-a mai făcut-o nimeni în lirica românească“, zice recenzentul); Mirel Horodi - „Identitate evreiască“ (din „Viaţa noastră“, 4 august 2006).

● **„APOSTROF“**, nr. 11/2006: „Conversaţii“ Marta Petreu - Norman Manea (după Premiul „Médicis Etranger“); Ion Vianu despre Eugène Ionesco, pe care l-a cunoscut personal; Nicolae Balotă despre Cioran (inepuizabilă temă). În nr. 12/2006: despre Norman Manea, Festivalul Naţional de Teatru; S. Damian despre Kafka; Gelu Ionescu despre Eugène Ionesco; poeme de Riri Sylvia Manor (Israel); Andrei Oloşutean despre „Poemele Şoahului“, de Tristan Janco (Carol Iancu); Michael Finkenthal despre Sesto Pals; despre avangardă - Tristan Tzara; Gh. Schwartz despre *Golem*-ul lui Moshe Idel; poeme de Paul Celan în traducerea lui George State ş.a. Un număr de excepţie.

● **„VATRA“** (Tg. Mureş), nr. 11-12/2006: proză de Gabriela Adameşteanu, poeme de Al. Lungu; Al. Zub - „Iluminismul târziu în spaţiul danubiano-carpatin“; proză de Borges. Cristina Timar scrie despre volumul omagial *Paul Goma - 70* (Ed. Criterion Publishing, 2006), în care volum se spune: „Cu Paul Goma începe literatura română contemporană“. Chiar şi recenzenta se arată contrariată. Marcel Marcian prezintă *un poet: Ion Mureşan. Virgil* Diaconu: „Eminescu - geniul fără cărţi“ (teribil!). Alte ştiri: „Hugo Chavez, cel mai bun agent de vânzări al lui Noam Chomsky“ (ambii critică S.U.A.).

● **„NOUA LITERATURĂ“**, nr. 1/ nov. 2006, prezintă cartea *Ceea ce ne uneşte* (Ed. Polirom, 2006); dialog Sorin Antohi - Moshe Idel.

● **„LUMEA“**, nr. 12/2006: Marian Oprea, „S.U.A. şi Israelul, marii perdanţi în 2006“ (bravo!). Marian Oprea este perseverent în atitudinea sa, nedisimulat antiamericană şi antiisraeliană. În schimb, Gigi Becali este declarat de „Lumea“ (nu de lume) „omul anului“. Redacţia are onestitatea să publice o replică a unui cititor-colaborator din Craiova, Doru Dobrescu, care critică atacul la adresa Papei Benedict al XVI-lea, acuzat în „Lumea“ că ar fi „în serviciul lui Bush“. Corneliu Vlad îl consideră pe Nae Ionescu mare român. *O fi! Jostein Gaarder, profesor de filosofie şi scriitor la Oslo,* este prezent cu un articol ce neagă deschis dreptul la existenţă al Israelului. „De două mii de ani, Israelul nu aude glasul umanismului. Noi recunoaştem numai Israelul din 1948“, scrie bravul Gaarder. Cine - „noi“? Sunt publicate două reacţii: Kare Willoch, fost prim-ministru norvegian, susţine ideea neo-nazistului Gaarder (pentru care Holocaustul este o dovadă de „antiumanism“ al evreilor) şi Mona Levin, critic norvegian, care l-a comparat pe Gaarder cu Hitler. Regretabil şi criticabil este faptul că o revistă doldora de informaţii deraiază mereu pe panta antiisraelianismului aşa-zis „argumentat“. Şi alte pante.

● **„MAGAZIN ISTORIC“**, decembrie 2006. Dan Mihăescu şi Manase Radnev semnează „Istorie pierdută, *istorie rămasă*“, despre Tv.R. în urmă cu cinci decenii (primele interviuri, primele „gafe“ politice etc.); Ion Constantin despre Katyn (masacrarea militarilor polonezi); „Biblioteca din Alexandria rediviva“ (proiect egiptean); Basarabia (1940-1941), propaganda nazistă prin film (1.100 pelicule în 12 ani).

● Revenim la revista **„SHALOM“**, din Arad, amintind de *trei articole care ne-au atras atenţia: „De ce sunt evreii atât de puternici?“*, de dr. Farrukh Saleem (despre personalităţi din diverse domenii ale ştiinţei şi artei); „Stefan Zweig - refugiu în deznădejde“, de Francisc Schneider, şi o proclamaţie a preşedintelui Bush cu ocazia instituţionalizării lunii mai ca „Lună a moştenirii iudaice“.

BORIS MARIAN

TELEOBIECTIV

Cine urmăreşte rubrica dlui Andrei Codrescu din revista „Dilema veche“ - rubrică având un chemător şi incitant titlu: „Scrisoare din New Orleans“ -, a avut prilejul să-l şi întâlnească pe autor, nu demult (sigur, pe sticlă), la o recentă emisiune pe Tv.R.-*Cultural*. *Mă şi întrebam* ce impresie le-a făcut fanilor săi acest scriitor extrem de rafinat, care, cu expresia voit comică a chipului, cu îmbrăcămintea americăneşte nepretenţioasă şi cu accentul de-a dreptul hazliu al românei sale, arăta exact altfel decât te puteai aştepta. O contradicţie cât un paradox, primul din cele ce urmau. De înţeles *era, poate, cam uitata sa limbă* maternă în aceşti peste 40 de ani de când a plecat din ţară, la vârsta de 19 ani, doar cu mama sa, vânduţi pe valută cash de către regimul ceauşist statului Israel. Oricum, se vedea clar că, pentru acest al doilea mare scriitor exilat româno-evreo-american, „patria mea“ nu se confundă, ca pentru Norman Manea, cu „limba mea“, dl Perlmutter-Codrescu împăcându-se de minune cu americana, *în care practică o jurnalistică radiofonică de mare notorietate*, predă la Universitatea din Louisiana şi face şi o proză apreciată.

Altă fire, alt destin: Norman Manea priveşte încă înapoi cu mânie, iar înainte cu destulă neîncredere, şi şi-a explicat „neîntoarcerea acasă“ prin faptul că „România nu îmi este încă indiferentă“. Nu e cazul lui Andrei Codrescu, persoană mai senină, mai puţin încărcată nevrotic de trecutul românesc, care *a şi plecat din ţara natală la anii candorilor adolescentine*, când exilul putea fi văzut ca o aventură tentantă. Şi iată-l revenit, în toamna trecută, pentru a-şi căpăta cea mai mare distincţie literară a ţării, Premiul „Ovidiu“, a primi firitiselile şi îmbrăţişările colegilor de breaslă şi coroniţa de premiant pusă, virtual, pe

Vâslind printre paradoxuri

frunte de preşedintele scriitorilor, Nicolae Manolescu. *Atmosferă* festivă, purificată (oare?) de grăunţele otrăvitoare ale invidiei, plină de discursuri entuziaste, stropită cu şampanie şi înveselită, desigur, cu vizite de „*documentare*“ în pivniţele Murfatlarului. Cum să nu conchidă, cu sinceritate, dl Andrei Perlmutter-Codrescu: „Românii sunt oameni cu suflet, frumoşi, pasionaţi şi mari mânuitori ai limbajului... Au una dintre cele mai mari literaturi ale lumii, deşi aceasta este aproape necunoscută dincolo de hotarele ţării. Ţara însăşi este o adevărată comoară de peisaje extraordinare... Bucătăria este bogată şi poţi fi şi vegetarian, dacă vrei. Salata de vinete românească poate, ea singură, să ţină în viaţă trupul şi sufletul oricui. Şi, cu toate astea, cu toţii şi-ar dori să trăiască în Iowa. Să mor dacă înţeleg!“.

Un paradox, nu-i aşa? „Paradoxul nefiind pentru oamenii slabi de înger, ci pentru curajoşi, aşa că românii, care trăiesc zi de zi printre paradoxuri, sunt nişte oameni curajoşi. Sunt şi eu unul - un paradox, vreau să spun“, conchide Andrei Codrescu.

Un paradox a fost şi emisiunea de care vă vorbesc. Plină de bunăvoinţă, desigur. Dar filmată la „împărţirea premiilor“, în grabă, ca pentru jurnalul de actualităţi, avea o imagine tulbure şi vag profesionistă, era scufundată într-un permanent zgomot de fond, care făcea greu inteligibile luările de cuvânt, şi scăldată într-o lumină slabă, care transforma mulţimea de capete strălucite ale ţării în nişte vârstnici veştejiţi, care păreau că nu se bărbieriseră *în acea dimineaţă* şi că *nu-şi* dăduseră de mult hainele la călcat. „Eroul“ principal putea fi rar zărit în cadru şi arăta şi dumnealui total dezavantajat. Şi atunci, s-a „cârpit“, din când în când, emisiunea cu nişte prim-planuri adăugate în care nişte prime figuri ale vieţii noastre literare i-au adus elogii sărbătoritului: cu zâmbetul blând şi vorba dulce ale dlui... Mircea Mihăieş, despre ale cărui revărsări de atacuri antisemite a trebuit să se ia atitudine şi în revista noastră. Dar, cum bine spun evreii, „fiecare antisemit îşi are evreul lui“, aşa că l-am crezut pe dl Mihăieş că îl găseşte seducător şi fascinant pe fostul domn Perlmutter, că e mândru că acesta se afla, literar vorbind, în preajma lui Allan Ginsberg, ce îi aminteşte în scrisul lui de „Biletele de papagal“ ale lui Arghezi etc., etc. Dar mi s-a părut mai convingătoare doamna Denisa Comănescu - *personalitate cu un gust literar sigur şi rasat* -, care l-a complimentat pe literatul româno-evreo-american cu câteva aprecieri memorabile: „Pe tot ce pune mâna, devine poezie. El face ca lucrurile cele mai simple să te emoţioneze [vezi salata de vinete - n.n.]. E un mistic, un poet român înfipt în inima Americii“.

Cred că, într-adevăr, sărbătoritul Andrei Codrescu a plecat tare încântat din fosta *spre* actuala lui ţară, găzduind în inima sa, cu *larghеţe, cele două „acasă“ ale* sale. Şi, desigur, şi tripla sa apartenenţă „paradoxală“.

SANDA FAUR

Conexiuni plastice

Mesaj din Ţara Sfântă

Ziarista **Lavinia Betea**, de la „Jurnalul Naţional“, a făcut o vizită în Israel, prilej cu care a participat la Expoziţia Uniunii Artiştilor Plastici din Haifa, intitulată „Existenţa împreună“. Expoziţia, scrie ziarista, a fost prezentată de pictoriţa de origine română **Liana Saxone-Horodi**, laureată a prestigiosului Premiu „Herman Struck“ pe anul 2004. *„Prezentă în expoziţia organizată recent cu trei lucrări, pictoriţa îşi mărturiseşte preferinţa pentru culoarea aşternută în tuşe puternice* - scrie Lavinia Betea. *«Iubesc măslinul», spune artista. Măslinul, prezent în multe lucrări din expoziţie, este copacul care simbolizează disputa pe pământul acesta, dar este şi simbolul păcii, al coexistenţei de aici. Peisajele pictate de mine reprezintă cartierul greu lovit al Haifei în războiul din această vară. Cei care trăim în Haifa, ca şi ceilalţi locuitori ai Israelului, l-am simţit din plin“, mărturiseşte pictoriţa...Conexiunile plastice ale Lianei Saxone-Horodi exprimă elocvent mesajul artiştilor participanţi la cea mai recentă expoziţie de artă din Haifa: soarta oamenilor dintr-un loc cuprins de războaie, catastrofe naturale şi ecologice, stă sub semnul aceloraşi pericole şi nenorociri, indiferent de credinţele lor religioase şi politice ori de originea lor etnică“*, conchide ziarista.

DAVID SHLOMO - membru al Asociaţiei Scriitorilor de Limbă Ebraică

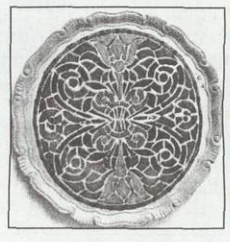

Statornicul colaborator şi prieten al revistei noastre, scriitorul israelian originar din România, *David Shlomo*, autorul monumentalei monografii despre Dorohoi, al unei alte lucrări, impresionant de vaste, (12 volume) despre Ghematria, în ebraică, a fost primit ca membru al Asociaţiei Scriitorilor de Limbă Ebraică. *David Shlomo* este şi un cunoscut animator al vieţii culturale de limbă română în Israel, în calitate de conducător al Cercului literar „Şai Agnon“ din Haifa. În ultima vreme, s-a remarcat şi prin pictură în lemn. Reproducem una dintre lucrările sale care-i atestă înzestrările de artist plastic.

„Telefon ceresc" – performanţă teatrală a liceenilor din Sf. Gheorghe

Laureată a Concursului de Creaţie a Liceenilor, LICART, ediţia 2006 (Festival Naţional patronat de Ministerul Educaţiei şi Cercetării), trupa „Ecou" a Colegiului Naţional „Mihai Viteazu" din Sf. Gheorghe a fost prezentă pe scena Sălii ARCUB din Capitală, cu spectacolul „Telefon ceresc". Trupa are o frumoasă carte de vizită: Marele Premiu la Festivalul Naţional de Arte pentru Liceeni, 2003, pentru spectacolul „Începem", după comediile şi „Momentele" lui Caragiale; Marele Premiu, la acelaşi Festival, cu spectacolele „Nunta", după Cehov, şi „Romeo şi Julieta?", după Shakespeare. Piesa „Telefon ceresc" - spectacol de teatru-mişcare - este o adaptare după „Noaptea", de Elie Wiesel, şi „Fără destin", de Kertész Imre.

Cum te poţi apropia de istoria Holocaustului? Cum poţi exprima, trăind cu intensitate tragedia altor adolescenţi, aidoma cu tine, a căror viaţă a fost frântă atât de cumplit? Iată provocările care au stat în faţa coordonatorilor spectacolului, actorul-regizor *Florin Vidamski* şi actriţa-coregraf *Fatma Mohamed*, nu mai puţin - în faţa interpreţilor: cei 16 adolescenţi ai liceului din Sfântu Gheorghe. Totul a fost conceput prin imagine: ghetuţe pe scena goală; într-un colţ - un maldăr de valize. Tinerii sunt ceaţă, sunt fum şi „telefonul" de la care ne vorbesc se află în Cer. Ne vorbesc despre ultimele lor zile: ghetoul, înmugurirea primei iubiri, trenurile transportându-i spre Auschwitz, selecţia la rampa de sosire în lagăr, despre ce s-a întâmplat în camerele de gazare. Sunt puţine cuvinte, repetate obsesiv. În rest - totul este forţă de expresivitate a gesturilor. O performanţă teatrală, coregrafică competitivă cu spectacolele multor trupe de profesionişti. În pauză, E.S. *Rodica Radian Gordon*, ambasadorul Statului Israel în România, a venit în culise să-i felicite pe tinerii realizatori.

„De unde a pornit ideea acestui spectacol?", l-am întrebat pe regizorul *Florin Vidamski*. „Adolescenţii de azi ştiu foarte puţin sau chiar nimic

despre Holocaust. Nici nu le vine a crede că asemenea atrocităţi au fost cu putinţă. Mai întâi au citit, apoi au încercat să gândească ceea ce au simţit tineri ca ei, trecuţi prin infernul lagărelor de exterminare, şi să exprime ceva din ţipătul lor neascultat de puternicii zilei de atunci, pentru ca lumea de azi şi conducătorii ei să ferească omenirea de repetarea Holocaustului".

Fatma Mohamed lucrează cu trupa „Ecou" din 2002. A terminat Facultatea de Teatru-Actorie din Cluj, ca şi colegul ei. Are experienţa a încă două Festivaluri desfăşurate la Sf. Gheorghe: „Atelier" şi „Mon.infest". Are multă încredere în talentul liceenilor din Trupa „Ecou" şi speră că unii dintre ei vor ajunge, poate, să-i fie colegi la teatrul din oraş. Directoarea Colegiului, *Brânduşa Roman*, prezentă şi ea la spectacol, trăieşte emoţiile finalei alături de „copiii ei". Crede că teatrul este un bun vehicul pentru a-i învăţa pe tineri istoria Holocaustului, a-i educa în spiritul nonindiferenţei în faţa prejudecăţilor, calomniilor, discriminării. Tuturor - mult succes!

IULIA DELEANU

Pe sicriele celor căzuţi în Revoluţie nu a fost scrisă etnia, ci cuvântul „erou"

Extrase din intervenţia doamnei deputat prof. OANA MANOLESCU, rostită cu prilejul comemorării eroilor Revoluţiei din decembrie '89, la şedinţa comună a Camerei Deputaţilor şi Senatului, din 22 decembrie 2006

„[...] Cetăţenii români de altă etnie - albanezi, armeni, bulgari, cehi, croaţi, evrei, germani, greci, italieni, macedoneni, maghiari, polonezi, rromi, ruşi-lipoveni, ruteni, sârbi, slovaci, tătari, ucrainieni - au participat, de-a lungul veacurilor, la trăinicia şi înfrumuseţarea pământului românesc, care i-a primit cu dragoste, care le-a dat un cămin cald şi un zâmbet frăţesc.

România s-a ridicat cu ajutorul braţelor lor, a înflorit şi cu ajutorul gândirii lor, a rămas puternică prin fiecare cetăţean al ei, indiferent de etnie. Iar când sicriele celor căzuţi în Revoluţie au fost purtate şi urmate de mii de oameni, în lacrima şi suspinul unei ţări întregi, pe aceste sicrie nu a fost scrisă etnia celor plecaţi spre veşnicie. A fost scris EROU. Şi aşa va rămâne [...].

Iar bunul Dumnezeu să lumineze şi să odihnească în Cerul Său pe toţi cei care au schimbat definitiv neagra noastră umilinţă în strălucirea uriaşei noastre libertăţi".

Urmare din pag. 1

Sărbători care ne definesc

Într-o vreme când nori sumbri obturau orizontul culturii noastre, Geo Bogza venea cu propunerea ca ziua de 15 ianuarie să fie considerată drept sărbătoare de suflet a Anului Nou pentru oricine vorbeşte şi gândeşte în limba lui Eminescu. Era o replică simbolică dată desconsiderării vieţii spirituale de către oficialitatea tributară dogmatismului rudimentar, înglodată într-un provincialism cu jalnice tendinţe discreţionare şi discriminatorii. Şi mai înainte, susţinătorii ideologiilor extremiste au încercat anexarea poetului la carul lor propagandistic. A.C. Cuza, mentor al legionarilor, scormonea în textele eminesciene argumente pentru ferocele său antisemitism. E greu, însă, a trece peste mărturiile unui cărturar evreu de prestigiul lui Moses Gaster, care a descifrat, alături de Eminescu, la aceeaşi masă de lucru, vechi manuscrise româneşti, şi care contestă orice apropiere posibilă între satira sa morală şi agresivitatea propovăduitorilor rasişti. Asemenea confuzie va fi combătută şi de Ad. Stern (v. *Din viaţa unui evreu-român*), apoi de repetatele intervenţii ale lui F. Aderca, disociaţii critice şi sublinieri în favoarea valorilor universale care asigură perenitatea creaţiei eminesciene. Moştenirea poetului a putut fi reazem în momente de răscruce pentru destinul naţiunii, cum atestă comemorarea a 25 de ani de la moarte în ajunul primului război mondial şi, din nou, la 50 de ani, împliniţi în 1939, puţin înaintea izbucnirii celei de-a doua conflagraţii ameninţătoare pentru întreaga omenire.

Capcane şi viclenii au pândit şi au periclitat însuşi actul fondator al Unirii din 1859. Evenimentul sărbătorit, an de an, la 24 ianuarie, a marcat doar împlinirea unor străvechi speranţe. Ele s-au cerut consolidate, apărate de vicisitudini, cristalizate în realizări pe măsura exigenţelor intrării în concertul statelor suverane, cu o economie mai dezvoltată, cu standarde democratice în viaţa politico-socială. Întâiul Domnitor, ales în persoana lui Alexandru Ioan Cuza, a avut şansa să fie înconjurat de o mână de sfetnici, ca Alecsandri, Kogălniceanu, Ghica, şcoliţi în Europa, oneşti, capabili să se ridice deasupra intereselor meschine, a coteriilor, decişi să conecteze ţara, prin legi şi reforme, la tendinţele avansate ale epocii, încât poporul să se simtă încurajat în aspiraţii normale spre prosperitate. Situaţia de atunci, la alţi parametri, desigur, se aseamănă cu ce se aşteaptă de la noi, o dată cu primirea recentă în U.E. Învăţământul, sănătatea, justiţia, ca apărătoare a proprietăţii private, au rămas la ordinea zilei. Resursele de creativitate originală, într-un perimetru care i-a dat pe Eminescu, pe Enescu, pe Brâncuşi, reprezintă o miză pentru certitudini. Şi un drept de a întâmpina, de a parcurge sărbătorile cu mândrie.

CHIRIL ŞOIMU

FOCŞANI

Revista „MENORA" (nr. 6)

Înainte de toate, dorim colectivului redacţional, în frunte cu preşedintele Comunităţii, *Mircea Rond*, să obţină fonduri pentru a realiza un format grafic al revistei la nivelul conţinutului foarte interesant. Pe lângă evocarea de Hanuca şi pericope, mai citim despre istoria „Maghen David"-ului, prea puţin cunoscută (din sec. VII î.e.n., în Sidon; apoi la cabalistul din sec. IV; în Sinagoga din Germania - sec. XII; pe tipărituri din sec. XVI; peceţile din Viena şi Amsterdam - sec. XVII; până la Congresul Sionist de la Basel, în 1897). Urmează, apoi, o istorie veche şi nouă a oraşului Beer Sheva, calendar, cărţi noi, umor etc. Urăm succes realizatorilor şi felicitări! (B.M.M.)

„Sharon – ne lipseşti"

Sub acest titlu, cotidianul israelian „Haaretz" a evocat personalitatea fostului premier, la un an de la tragedia care a dus la dispariţia lui de pe scena politică. Redăm, în continuare, extrase din acest articol.

„Când s-a îmbolnăvit... Sharon se afla în culmea popularităţii şi puterii sale ca prim-ministru, dar, mai ales, în culmea maturităţii sale ca lider... A dispărut luptătorul nestăpânit care pornea la bătălie, politicianul care smulgea microfonul la adunări politice şi, mai ales, colonistul fără frică şi mascota dreptei din cadrul mişcării pentru Marele Israel.

Dezangajarea a fost pusă în aplicare sub cuvântul de ordine: «cu sensibilitate şi determinare...», dar esenţială a fost determinarea... Coloniştii ştiau adevărul şi au fost foarte precauţi în a nu întinde prea tare coarda. Ştiau că, până la urmă, Sharon îi va scoate din căminele lor şi din colonii, cu forţa. Deoarece astfel acţionează un conducător. Din păcate, deocamdată nu a apărut nici o clonă a lui Sharon, care să aibă aceeaşi stofă ca el.

Întrebarea care se pune frecvent este - dacă Sharon nu ar fi ajuns în comă, ar fi continuat dezangajarea unilaterală? Răspunsul este nu. După retragerea din Gaza, el a declarat explicit că următoarea etapă se va realiza pe baza unei înţelegeri, respectiv ca rezultat al negocierilor... în spiritul planului Bush. Potrivit acestui document, negocierile vor fi precedate de renunţarea la terorism. Sharon „nu a vândut" pământul Israelului, aşa cum pretind oponenţii lui... ci a plasat mingea pe terenul palestinienilor şi a creat un precedent...

Liderul şi omul de stat Sharon era mult mai calculat şi mai precaut decât soldatul şi politicianul Sharon. Lui nu i-ar fi scăpat, ca lui Olmert, acele vorbe despre capacitatea nucleară a Israelului care au ridicat întreaga lume împotriva noastră. Nu ar fi vorbit despre militarii răpiţi de parcă ar fi morţi, subminând justificarea noastră pentru războiul din Liban [...].

Dacă Ariel Sharon ar fi fost astăzi cu noi..., poate că nu s-ar fi lansat nici acest al doilea război din Liban. Oricum, ar fi fost ales un alt moment şi nu s-ar fi desfăşurat aşa cum s-a desfăşurat. Sharon ar fi analizat fiecare detaliu al manevrelor militare, ar fi ales poate numai războiul aerian sau ar fi amânat acţiunile de răspuns până când Israelul ar fi fost pe deplin pregătit şi ar fi încheiat socotelile o dată pentru totdeauna, lichidându-l pe Nasrallah... Dacă el era aici, nu s-ar fi desfăşurat niciodată o operaţie terestră atât de nereuşită. Dacă Sharon s-ar trezi acum şi ar vedea ce a mai rămas din forţa noastră de descurajare, ar cere să fie din nou adormit [...].

Dacă ne-am pune vreodată întrebarea: istoria creează liderul sau liderul - istoria, fenomentul Sharon ne oferă răspunsul. Metamorfoza personalităţii şi gândirii lui Sharon a schimbat istoria. Nici un alt lider israelian nu ar fi avut curajul să evacueze aşezările şi coloniştii din Gaza. A fost omul care a trezit această ţară din visurile şi falsele ei iluzii şi a deschis calea pentru crearea unui stat palestinian. Acum, restul depinde de ei".

YOEL MARCUS

Israelul deplânge moartea „primarului primarilor"

TEDDY KOLLEK - care, timp de 28 de ani, a decis soarta Ierusalimului - a murit la 95 de ani

Locuitorii Ierusalimului, dar nu numai ei, ci toţi israelienii, precum şi numeroase personalităţi din străinătate au deplâns dispariţia, la 95 de ani, a lui Teddy Kollek, timp de 28 de ani primar al Ierusalimului, supranumit „primarul primarilor". Dotat cu o energie deosebită şi cu o pasiune nemărginită faţă de oraşul pe care l-a condus, el este creatorul Ierusalimului modern, al locului unde trăiesc împreună, în armonie, cetăţeni arabi şi evrei.

Considerat unul dintre ultimii „părinţi fondatori" ai statului evreu, Kollek a dus o viaţă tumultuoasă, dedicată cauzei israeliene. Născut în 1911, în oraşul Nagyvázsony (Ungaria), familia lui s-a mutat apoi la Viena. Aici, sub influenţa tatălui său, un sionist activ (i-a dat numele de Theodor, după Theodor Herzl), s-a implicat în mişcarea sionistă de tineret. În 1935, emigrează în Palestina aflată sub mandat britanic. În timpul războiului de independenţă din 1947-1948, Kollek a ajutat la achiziţionarea de arme şi muniţii pentru armata israeliană în curs de formare. Imediat după izbucnirea celui de-al doilea război mondial, s-a întâlnit cu Adolf Eichmann, pe care a reuşit să-l convingă să permită unui număr de 3.000 de tineri evrei să meargă în Anglia. A devenit un apropiat al lui David Ben Gurion şi a fost şeful lui de Cabinet în perioada primului mandat de premier al acestuia. În 1965, Ben Gurion îi cere să candideze pentru funcţia de primar al Ierusalimului. Deşi la început l-a refuzat, fiind convins că va pierde, spre marea lui surprindere, câştigă. A deţinut acest post timp de 28 de ani, fiind învins, în 1993, la 82 de ani, de un contracandidat din Partidul Likud, care se numea Ehud Olmert.

La doi ani după ce a fost ales pentru prima dată, Kollek devine primarul marelui Ierusalim, partea lui de est fiind recucerită în timpul războiului din 1967. În acţiunile sale a fost condus de ideea, pe care o repeta frecvent, că locuitorii Ierusalimului de diferite convingeri, culturi şi aspiraţii trebuie să găsească o cale paşnică de a conviețui, fără vreo linie despărţitoare.

A avut planuri ambiţioase, la care nu a renunţat nici când a întâmpinat o opoziţie dură. Având relaţii excelente cu evreii din Diaspora, mai ales cu cei din S.U.A. (pe care de altfel îi critica din cauza neimplicării lor în problemele israeliene), el a reuşit să strângă fonduri pentru a-şi realiza obiectivele. Lui i se datorează construirea cartierului evreiesc de lângă Ierusalimul de Est (un mijloc de asigurare faţă de eventualele noi încercări de divizare a oraşului), a clădirii Knesset-ului, a Muzeului Israel, a Teatrului din Ierusalim, refacerea Spitalului Hadassa, construirea unor stadioane, a numeroase parcuri. A susţinut proiecte de cercetări arheologice şi a contribuit la reconstrucţia cartierului evreiesc din Oraşul Vechi. Deşi nu-i agrea pe ultrareligioşi, i-a sprijinit în construirea pentru aceştia a unui cartier departe de principalele şosele, ca să nu fie tulburaţi de circulaţia autovehicolelor de Şabat. A dorit şi a făcut eforturi pentru relansarea procesului de pace între israelieni şi arabi.

Moartea celui care este considerat creatorul Ierusalimului modern este o mare pierdere pentru poporul evreu, la înmormântarea lui, mii de oameni aducându-i un ultim omagiu.

EVA GALAMBOS

Valorile prieteniei interetnice

15 ani de la înființarea Asociației Culturale de Prietenie România-Israel

O aniversare implică, întotdeauna, bucurie, bilanț, perspectivă. O fericită coincidență a făcut ca sărbătorirea a 15 ani de la fondarea Asociației Culturale de Prietenie România-Israel (A.C.P.R.I.) să aibă loc în cea de-a opta zi de Hanuca și în preajma Crăciunului. Găzduită în sala de festivități a Liceului Mihai Viteazu din Capitală și derulată sub genericul „Război și pace sub măslini", această triplă meditație asupra evenimentului - moderată de cea care este „sufletul" A.C.P.R.I., secretarul general prof. *Veronica Bârlădeanu* -, a fost realizată de președintele de onoare av. *Constantin Vișinescu*. A fost o profesiune de credință despre valorile prieteniei interetnice, o rememorare a scopului pentru care a fost întemeiată Asociația, după '89: strângerea legăturilor culturale între cele două popoare, român și evreu, a acțiunilor întreprinse în acest sens de-a lungul celor 15 ani. A fost și confesiunea unui cunoscut apărător al sioniștilor și combatant al calomniilor antisemite.

Printre cei prezenți la festivitate s-au numărat coordonatorul F.C.E.R. al Sectorului cultură și știință, dr. ing. *José Blum*, prim vicepreședintele A.C.P.R.I., compozitoarea *Liana Alexandra*, președintele Filialei Târgoviște a A.C.P.R.I., prof. *Ileana Ghenciulescu*, numeroase personalități culturale. Prezența primului ambasador al României în Israel, *Valeriu Georgescu*, și a ultimului ambasador cu aceeași acreditare, reîntors de curând din misiune, *Mariana Valeria Stoica*, a îmbogățit momentul aniversar. Ambasadoarea *Mariana Valeria Stoica* a avut o substanțială intervenție, în care s-a referit la Aliaua română, a doua ca mărime în Israel, la dorința de pace a Israelului și la starea de conflict - din păcate, cvasipermanentă - cu vecinii arabi, în cei 58 de ani de existență. „Aproape fiecare familie israeliană își are morții săi căzuți pentru apărarea Israelului sau în atentatele teroriste ale fundamentaliștilor islamici", a spus Excelența Sa. Dar ceea ce a evidențiat ca definitoriu a fost Israelul, care te invită să mergi pe urmele Bibliei, să cunoști vestigii ale Imperiului Roman; Israelul cultural, în care aportul creatorilor originari din România este deloc neglijabil; Israelul, o țară cu una dintre cele mai dezvoltate tehnologii actuale, cu universități de mare ținută științifică.

Partea a doua a sărbătoririi a fost o temeinică analiză a actualității politice israeliene, un istoric al mișcării sioniste și o pledoarie pentru perspectivele sale, întreprinse de președintele Asociației Sioniste din România, ing. *Tiberiu Roth*. „Cred că este o falsă aserțiune să vorbim despre «război și pace sub măslini», pentru că pace, în adevăratul înțeles al cuvântului, n-a fost în Israel", a spus vorbitorul, argumentându-și punctul de vedere cu date și fapte, de la războiul pentru independență din 1948 până la conflictul Israel-Hezbollah, din vara lui 2006. Sionismul, „comunitate națională a tuturor evreilor, prin istorie, tradiție, limbă, religie, soartă", este instituirea „conștiinței identitare naționale evreiești", având ca principali promotori pe Teodor Herzl, Ahad Haam, Haim Weizmann și, ca reper esențial, Declarația Balfour. Îndemnul de a aprinde, în ultima zi de Hanuca, încă trei lumânările pentru eliberarea celor trei ostateci israelieni din prizonieratul grupărilor Hezbollah și Hamas a fost lansat în încheierea conferinței.

Comentariile teologice ale pr. prof. univ. dr. *Emilian Cornițescu*, președintele A.C.P.R.I., despre *Kol Tora* - Vocea Torei, Vocea Culturii, au ilustrat ideea ecumenică care situează Hanuca și Crăciunul în aceeași sferă a Luminii. Filmul - emblematic pentru Asociație - realizat de cantautorul *Gabriel Finkelstein Mustață*, în memoria mamei sale și a familiei de creștini care l-a adoptat, spectacolul susținut de copiii de la *Grădinița 101 și de* grupul de studenți ai Institutului Teologic din București, dirijat de *Marian Colțan*, au conferit întrunirii căldura și emoția artei. Tratația oaspeților a fost sponsorizată de Societățile Tuborg și Minerna '92.

IULIA DELEANU

„Proștii din Helem", pe scena Teatrului din Piatra Neamț

„Proștii din Helem", în regia lui Moshe Yassur, e o comedie clasică de folclor evreiesc, care face parte din repertoriul T.E.S., unde e jucată în idiș. Iat-o însă - cu titlul ușor modificat: „Poveste dintr-un oraș cu proști" - pe scena Teatrului din Piatra Neamț, jucată în română, sub regia lui Dan Tudor. Ca și la T.E.S., e un succes, după cum ne spune regizorul. Biletele pe luna ianuarie au fost vândute cu mult înainte, se joacă, așa cum se spune, „cu casa închisă". L-am întrebat pe dl *Dan Tudor* cum a ajuns la montarea acestei comedii specifice umorului idiș la un teatru românesc.

- E o comedie de cupluri, iar cuplurile comice au funcționat totdeauna la public

- *Ce v-a determinat alegerea, ce v-a atras la această piesă?*

- Eu caut să realizez o rezolvare a dramatismului problemelor, trecând printr-o zonă de fantezie. Este cea de-a 42-a piesă montată de mine, dar aș prefera să spun că am regizat tot atâtea fantezii pentru public. Caut totdeauna să găsesc un text potrivit cu personaje care stimuleze imaginația actorilor. Textul piesei îl aveam, tradus în română, de doi sau trei ani, mi-l dăduse colegul meu Marius Dogaru, care jucase la T.E.S. S-a întâmplat că directorul Teatrului din Piatra Neamț, Liviu Timuș, cu care am fost coleg la „Odeon", m-a invitat să vin să lucrez un spectacol la ei. Am văzut o parte din repertoriu și mi-am dat seama că aici găsisem exact personajele, sau personalitățile actoricești, mai exact tipologia actorilor, care se potriveau la piesa „Proștii din Helem". Aș putea cita dintre actori pe Anca Andrei, Tudor Tăbăcaru, Dan Grigoraș și Dan Borcea. La Piatra Neamț e un succes. Probabil că pe 8 februarie, vom prezenta spectacolul la T.E.S.

*

L-am întrebat pe Moshe Yassur, regizorul american care a montat piesa la T.E.S., cum i s-a părut spectacolul lui Dan Tudor.

- Dan Tudor a făcut un spectacol foarte imaginativ. El a realizat o fuziune între ce e mai bun în folclorul românesc și cel evreiesc. Eroul principal a arătat ca un Păcală plin de farmec. În felul acesta a *ieșit Tudor din parametrii strânși ai tradiției*. Când un regizor evreu montează un text casic, are în spate 2000 de ani de tradiție. Dan Tudor s-a eliberat de această tradiție și a oltinut un spectacol plin de farmec și poezie. (A.B.)

Propunere... filatelică

Ca vechi filatelist, urmăresc cu interes vechile și noile emisiuni de timbre filatelice. În colecția mea se adaugă acum două timbre franceze exprem de prețioase pentru valoarea lor simbolică. Alătur, pentru ilustrare, plicul unei scrisori primite recent de la prof. Carol Iancu, de la Universitatea „Paul Valéry" - Montpellier... Dacă Franța și-a putut onora pe marii săi rabini și înțelepți evrei, respectiv, pe faimosul Rași (1040-1105), precum și pe Marele Rabin Jacob Kaplan (1895-1944), de ce nu și-ar onora și România, tot astfel, pe marii săi evrei - de pildă, pe Moses Gaster (1856-1939) și pe Alexandru Șafran (1910-2006) -, rabini și savanți, membri ai Academiei Române, atât de legați de limba, poporul și istoria României? Ar fi un gest magnific, fără precedent la noi, un semn de europenitate, adică de normalitate, cu atât mai mult cu cât cei doi iluștri înaintași menționați și-au desfășurat activitatea lor prodigioasă nu numai în România, ci și la Londra și, respectiv, la Geneva, ca mari europeni.

ȚICU GOLDSTEIN

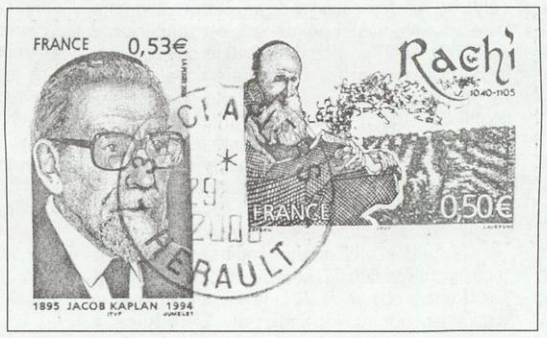

PRECIZARE

Poezia cu titlul „Peste ape", de Iacob Groper, apărută în revista israeliană de limba română „Izvoare", nr. 39-40-41 din 2006 (pag. 47), a fost tradusă din idiș în românește, în forma brută, de către scriitorul *Anton Celaru*, versiune utilizată pentru versificarea realizată de subsemnatul. Este *regretabilă trecerea* sub tăcere a contribuției domnului *Anton Celaru*. Fac cuvenita rectificare, considerând că aportul celor doi tălmăcitori trebuie privit ca unul și același act de cultură dedicat (încă din noiembrie 1988) marelui creator Iacob Groper.

ȘTEFAN IUREȘ

Numele evreiești și fascinanta lor evoluție

După Holocaust, genealogia evreiască a devenit un domeniu din ce în ce mai cercetat. Anii războiului, când au dispărut atâtea familii evreiești, când mulți au fost nevoiți să se ascundă sau să se dezică de numele lor, au condus la un studiu al etimologiei, sensurilor și importanței numelor iudaice. Pe urmele numelor evreiești, se poate reface traseul geografic și spiritual al poporului evreu. În concepția iudaică, numele purtat definește personalitatea și, adesea, soarta celui ce îl poartă. Pornind chiar de la sanctitatea numelui lui Dumnezeu, a Tetragramei Divine, a cărei pronunțare nu este permisă, numele sunt importante pentru evoluția iudaismului. În Talmud există un verset care afirmă că soarta rea a unui om poate fi schimbată prin patru metode: „caritatea, rugăciunea, schimbarea numelui și faptele bune săvârșite". Schimbarea numelui este, deci, în această viziune, o schimbare implicită a sorții.

În timpul ritualului sinagogal, bărbații sunt chemați la Tora în conformitate cu ceea ce numim, în termeni comuni, „numele lor evreiesc". Impropriu spus nume, din această sintagmă lipsește exact numele de familie. Încă din Antichitate, identitatea a fost definită cu particulele „ben" sau „bat" („fiul sau fiica lui..."). Astfel, un nume era format după modelul Avraam ben Iosef sau Sara bat Iacov.

Pentru prima oară numele de familie apar în comunitățile sefarde din Portugalia și Spania, la sfârșitul secolului X și începutul secolului XI. Numeroasele nume germane ale evreilor provin, în majoritate, de la un decret emis în 1787, în timpul Imperiului austriac. Pentru prima oară, evreii erau obligați să fie înregistrați după numele lor de familie. Deoarece cei mai mulți erau de limbă germană, nume ca Gross, Weiss, Weinberg, Fried, Schwartz sau nume germane compuse, ca Weinblatt, Morgenstern, Ehrenfeld, Friedmann au fost primele înregistrate. Această explicație nu este valabilă, însă, cu privire la evreii din Rusia. Probabil că aceștia au aceleași nume datorită migrației din Vestul Europei spre acest spațiu. Numele sefarde provin adesea din limbile spaniolă, portugheză, arabă și, uneori, ebraică. Ca și în cazul numelor așkenaze, numeroase nume provin de la regiunea de origine a familiei. Astfel, există nume ca Alfassi (din Fez, Maroc), Barcilon, Ben Șușan, Cardoza, Castorianos. De asemenea, numele Așkenazi și derivatele sale este un nume destul de frecvent in familiile sefarde.

*

Doar trei nume și derivatele lor se poate spune, cu absolută siguranță, că sunt evreiești: Kohen, Levi și Israel - după împărțirea evreilor din timpul existenței Marelui Templu de la Ierusalim. De la Kohen derivă diferite pronunții și grafii ale acestui nume ca, de exemplu, Cohen, Cahan, Cohan, Kohn și, după părerea unor cercetători, Katz. Se spune că acest nume, cu rezonanță aparent germană, ar fi un acronim al sintagmei *Kohein Țadik* („Preot înțelept"). Numele Kohen înseamnă „preot" și se referă la descendenții patriliniari ai lui Aaron, fratele lui Moșe. În Rusia, prin transformarea lui „h" în „g", acest nume a devenit Kagan sau Kogan, cu derivatul său Koganovici.

Pe urmele Marelui Templu

Numele Levi provine de la tribul cu același nume, ai cărui membri aveau sarcini clare în timpul Templului. De la acesta provin nume ca Levin, Levy, Levitt, Loewy, Lowy și multe altele. De asemenea, există ipoteza conform căreia numele Weil ar fi o anagramă a numelui Lewi. Adeseori, numele Levi este înlocuit cu cel de Segal, o variantă prescurtată a expresiei „segan levieh" („prinț al leviților"). Există numeroase „kinuim", sau „echivalente", pentru numele evreiești. De exemplu, Iuda poate fi înlocuit prin Lion, deoarece Iuda este comparat, în Tanah, cu leul. La fel, Naftali este comparat cu cerbul, de unde provin numele Cerf (în franceză), Hersh (în germană) sau Zvi (în ebraică).

Dacă variații de la Cohen și Levi sunt cele mai frecvente nume evreiești azi în Statele Unite, cel de-al treilea nume ca frecvență este Miller. Paradoxal, Miller este un nume prezent și la foarte multe familii neevreiești, fiind un nume pe care îl putem defini ca fiind, pur și simplu... la modă.

În Rusia, România, Lituania, Polonia, numeroase nume evreiești au azi sufixe locale. Astfel, nu o dată, vom întâlni nume ca Abramovici, Leibovici, în Rusia și România, sau Abramovicius și Leibovicius, în Lituania.

În rândul evreilor așkenazi se obișnuiește numirea noului născut după o rudă decedată și nu după una care este în viață. Explicația mistică a acestui obicei este ca îngerul morții să nu confunde copilul cu tizul său mai vârstnic și să îl ia pe acesta *primul*. Pe de altă parte, „numele" în concepția iudaică înseamnă și „renume". În momentul în care se numește un nou născut după o rudă plecată dintre cei vii, automat renumele acestuia poate trece bariera temporală. În familiile sefarde există obiceiul de a numi copiii și după rudele aflate în viață. Este chiar o onoare acordată unui membru iubit al familiei.

În rândul evreilor din Africa de Nord, sunt comune nume ca Bensoussan sau Bouanich, formate cu *sufixul* „ben" sau „boua" („fiul lui...").

Obiceiul de a avea un nume laic (dacă poate fi numit astfel...) și unul evreiesc pare să provină dintr-o regulă rabinică din secolul XII. Evreii începeau să împrumute tot mai mult nume creștine din cauza prigoanei sau a dorinței de a se integra cu o mai mare ușurință în societate. Astfel, rabinii au emis o „takana", o regulă rabinică, prin care cel ce se naște evreu trebuie să aibă și un nume evreiesc.

*

Evoluția în timp a prenumelor evreiești este cu totul specială. Cercetătorii Torei, dar și ai Bibliei Creștine, afirmă că cele mai frecvente nume evreiești de la începutul erei actuale erau, în ordine, Simon, Iosef și Iehoșua. Azi, în lume, printre cele mai frecvente nume evreiești, împrumutate, însă, și de alte popoare, se află Aron, David, Marc, Sarah.

În Israel, copiii sunt numiți după personaje importante ale Torei, dar și cu nume relativ recent formate în limba ebraică. Să menționăm doar prenume ca Șir (cântec), Gal (val), Noam (plăcut), Șai (dar), Aviv sau Aviva (primăvară), Or sau Orit (lumină), Șahar (zori), Ilan sau Ilana (copac).

Prenume adaptate la modernitate

Dacă inițial chiar și în Israel existau nume așkenaze și nume sefarde, azi nu se mai poate face această distincție - numele israeliene provin, din ce în ce mai mult, din limba ebraică actuală. Totuși, aceste nume rămân deocamdată rar folosite de evreii din Diaspora, care păstrează nume „mai clasice" pentru copiii lor.

Prenumele religioase, spre deosebire de cele laice, nu se modifică în timp. Ele rămân aceleași și sunt folosite ca atare în serviciul sinagogal și pe „ketuba", actul religios de căsătorie evreiască. În special în Israel, numele religios și cel din actul de identitate sunt aceleași. David, Michael, Gabriel sau Sarah sunt nume foarte comune și azi, nu doar în vremurile tanahice.

Fiecare nume are o istorie a sa, poartă *pecetea migrației evreiești* în lume. Totuși, *există o constantă* a acestei evoluții și este foarte interesant de *urmărit* felul în care numele se schimbă, devin *anagrame sau acronime*, dar continuă să păstreze o anumită rădăcină iudaică. Deschizând în urmă poarta numelor iudaice, vom descoperi o lume fascinantă, de care este foarte greu să te desprinzi.

LUCIANA FRIEDMANN

MERIDIANE • MERIDIANE

Holocaustul evocat la Muzeul Evreiesc din Berlin

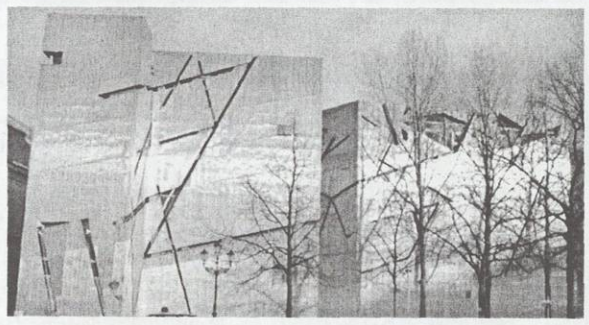

De câte ori se apropie Ziua Internațională a Holocaustului, îmi amintesc de vizita pe care am făcut-o în urmă cu trei ani la Muzeul Evreiesc din Berlin, inaugurat în 2001. Retrăiesc şi acum puternicele emoţii resimţite în acest lăcaş care, fără a fi propriu-zis un muzeu al Holocaustului - el relatând 2000 de ani de istorie evreo-germană -, evocă deosebit de pregnant tragedia evreimii germane în timpul dictaturii naziste.

Construită în zig-zag, cu ziduri înalte din beton, învelite în plăci zincate argintii, cu tăieturi înguste, frânte în loc de ferestre, clădirea arhitectului Daniel Liebeskind pare că ţâşneşte în oraş întocmai unui fulger. Dorită iniţial de Primărie ca o completare a Muzeului de Istorie a oraşului Berlin, noua construcţie, terminată în ianuarie 1999, a fost încă de atunci destinată să devină un muzeu evreiesc de sine stătător. El este finanţat de Guvernul Federal şi de o fundaţie. Intrarea se face însă prin clădirea în stil baroc a vechiului muzeu berlinez. Deschizând o uşă ce mi-a fost indicată şi coborând o scară lungă, m-am aflat dintr-o dată în subsolul Muzeului Evreiesc. Acolo are loc prima şi poate cea mai impresionantă întâlnire a vizitatorului cu Holocaustul; cu ce a însemnat el pentru evreimea germană. Ea se datorează, în special, concepţiei care a stat la baza proiectului lui Liebeskind, evreu american născut în Polonia şi care îşi pierduse majoritatea rudelor în lagărele morţii.

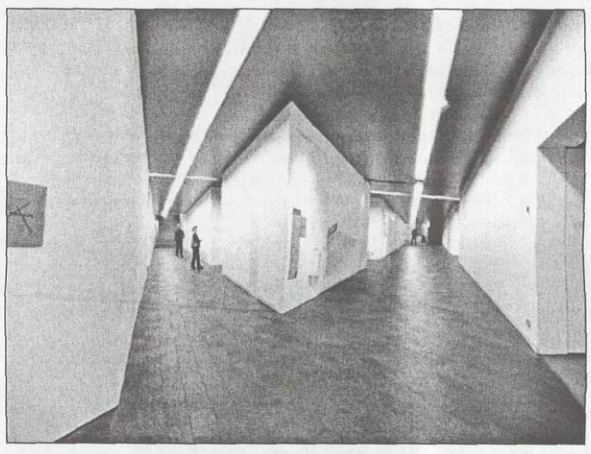

Trei culoare străbat subsolul, două dintre ele intersectându-se la un moment dat. Un ghid m-a îndrumat s-o iau întâi pe cel al „Exilului". În vitrinele încastrate în ziduri poţi citi cărţi poştale şi pagini de jurnal din care reiese destinul unor familii evreieşti, nevoite să părăsească Germania după venirea lui Hitler la putere. Din loc în loc sunt înscrise pe pereţi numele unor ţări în care au găsit azil. Continuând să înaintez pe acest culoar ce urcă treptat, am ajuns la o uşă cu geamuri mari, incolore şi am zărit afară monumentul denumit de Liebeskind „Grădinile exilului". E o mică pădure, înaltă de şase metri, alcătuită din 49 de coloane de beton umplute la vârf cu pământ, din care cresc tot atâţia arbuşti de măslin. Pentru evrei, pomul acesta e un simbol al păcii şi speranţei. Întorcându-mă în subsol, am ajuns din nou la intersecţia cu celălalt culoar, cel al Holocaustului. Şi aici găseşti expuse în vitrine bilete şi cărţi poştale. Dar acestea nu exprimă nici o urmă de speranţă; doar disperarea unor oameni ce se ştiau condamnaţi numai pentru faptul că erau evrei. La capătul culoarului, vizitatorul e invitat de un ghid să intre singur, pe o uşă grea de oţel, în Turnul Holocaustului. Uşa se trânteşte în urma lui, iar el se află timp de câteva minute într-o construcţie foarte înaltă, cu pereţi goi de beton. O dâră subţire de lumină şi vagi zgomote din exterior pătrund aici doar printr-o deschizătură îngustă în tavan, ele fiind singurele legături cu lumea de afară. E un loc al însingurării, al izolării totale, din care oamenii ies profund impresionaţi. De la cel de-al treilea culoar subteran, al „Continuităţii", ajungi la scara care urcă până la expoziţia permanentă. În 12 din cele 14 sectoare ale ei este ilustrată istoria evreimii germane, importanta ei contribuţie - mai ales în ultimele trei secole - la dezvoltarea ţării pe tărâm economic, ştiinţific şi cultural-artistic. Doar al treisprezecelea sector este consacrat Holocaustului. Sunt expuse obiecte, pagini de jurnal şi alte mărturii donate de urmaşii unora dintre exilaţi sau ai celor ucişi în lagăre de exterminare naziste. Tot în acest sector am văzut un panou cu fotografii ale unor familii evreieşti berlineze ce au supravieţuit Holocaustului. O profesoară tocmai explica unui grup de liceene că s-au găsit şi atunci germani omenoşi, care au avut curajul să-i ţină pe vecinii lor ascunşi timp de câţiva ani în subsoluri de case. Astfel au fost salvaţi 1.500 de evrei.

Ultimul sector se referă la prezent. Am aflat printre altele că în Germania trăiesc aproximativ 100.000 de evrei, dintre care 80.000 proveniţi în ultimii ani din fosta Uniune Sovietică. Dar evreimea germană, a cărei istorie ţin s-o cunoască aici în fiecare an şapte sute de mii de vizitatori germani şi străini, acum nu mai există.

JOSETTE DAN MAIDANEK

Cel mai, cea mai...

● O *Genizah* reprezintă o ascunzătoare, un loc secret de depozitare a unor cărţi sacre ebraice. Chiar dacă sunt deteriorate, scrierile sfinte se păstrează, cu grijă, pentru totdeauna. Una dintre cele mai importante descoperiri arheologice o reprezintă o *Genizah* din Cairo, descoperită în 1896.

● Unul dintre cei mai cunoscuţi soldaţi evrei americani a fost Tibor Rubin. Supravieţuitor al Holocaustului, deportat în lagărele de exterminare naziste, acest tânăr a ajuns după conflagraţia mondială în Statele Unite. El s-a înrolat pentru războiul din Coreea şi a fost rănit de mai multe ori în luptele de acolo. Timp de doi ani şi jumătate, a supravieţuit într-un lagăr pentru prizonieri. Datorită curajului lui au fost salvaţi peste 40 de soldaţi americani, cărora le strecura mâncare, pe căi învăţate în condiţiile inumane din lagărele naziste. Pentru curajul său, Tibor Rubin a fost decorat cu cele mai importante distincţii de stat americane.

● Moses ben Israel Isserles, considerat „Maimonide al Evreimii Polone-ze", a fost unul dintre cei mai importanţi cărturari din Polonia. Născut la Cracovia, el a fost strănepotul lui Jehiel Luria, primul Rabin din Brisk. A studiat la Yeshiva Shalom Shachna din Lublin şi s-a căsătorit cu fiica lui Shachna. Soţia sa a murit la doar 20 de ani, iar el a construit Sinagoga Isserles în memoria sa. A fost recunoscut de cei mai mari rabini ai vremii şi a scris comentarii importante, alături de Joseph Caro, Solom Luria şi Iosef Katz.

● *Young Judeah* era cea mai veche organizaţie de tineret evreiască din Statele Unite, fondată în 1909 de Organizaţia Sionistă Americană. Aceasta promova existenţa Statului Evreu, încuraja dezvoltarea fizică şi spirituală a tineretului şi contribuia la întărirea identităţii naţionale a membrilor săi. În primul război mondial, mulţi dintre membrii săi s-au înrolat în regimentele evreieşti ale armatei. Din 1924, organizaţia a colaborat cu unităţile de cercetaşi din Palestina. Începând din 1967, activitatea sa s-a desfăşurat sub patronajul organizaţiei de femei Hadassah.

● Conform tradiţiei locale, comunitatea cu cea mare vechime din Uzbekistan este cea din Bukhara, având peste 2000 de ani. Evreii din acest oraş au ajuns în regiune, imediat după distrugerea Marelui Templu din Ierusalim. Alţii consideră că bazele comunităţii din Uzbekistan au fost puse după prigoana persană, cu peste 1500 de ani în urmă. În orice caz, istoria acestei comunităţi este ancestrală iar bogăţia culturală a evreilor de aici merită cercetată cu minuţiozitate.

● Comunitatea evreiască cu cea mai lungă istorie din Letonia a trăit în regiunea Courland. În secolul XII, Cavalerii Livonieni au preluat controlul regiunii din mâna triburilor locale şi le-au interzis evreilor să se aşeze acolo. Piltene era o zonă separată, aflată în proprietatea conducătorului Bisericii din Courland. Primii evrei au ajuns în Piltene, în 1571, după ce episcopul conducător a vândut pământul regelui Danemarcei. Evreii au avut dreptul să se aşeze doar în această regiune, unde au construit comunităţi importante.

● Una dintre cele mai mari atlete evreice din lume este Janna Pintusevici-Block, campioană în proba de sprint a Ucrainei. Născută la 6 iulie 1972, la Nejin-Cernigovskaia, Janna şi-a început cariera sportivă la 13 ani, iar doar doi ani mai târziu a devenit campioană a Uniunii Sovietice. În anul 1991, a cucerit două titluri europene în probele de 100 şi 200 de metri şi a ocupat locul secund la 400 m. Notorietatea internaţională a obţinut-o la Campionatele

Mondiale din 1997, când a cucerit medalia de aur în proba de 200 m, în faţa americancei Marion Jones. La aceeaşi competiţie a reuşit locul secund, după Marion Jones, în cursa de sprint 100 de metri. În 2001, la un alt Campionat Mondial, a detronat-o din nou pe Marion Jones, după ce aceasta avusese patru ani de victorii neîntrerupte, în 42 de curse de 100 de metri. Sportiva este căsătorită cu Mark Block, managerul lui Donovan Bailey. Janna Pintusevici-Block a vrut să primească cetăţenia israeliană şi să concureze pentru această ţară, dar autorităţile ucrainene nu i-au permis din cauza obligaţiilor contractuale cu ţara sa natală.

LUCIANA FRIEDMANN

CALENDAR

● 2 ianuarie 1927 - a murit, la Tel Aviv, poetul şi gânditorul ACHAD HAAM, născut în Ucraina cu numele Aşer Ghinzburg. Este fondatorul sionismului cultural. În 1922, s-a stabilit la Tel Aviv. Eseurile sale se remarcă prin profunzimea lor filosofică.

● 2 ianuarie 1925 - s-a născut, la Iaşi, actorul şi regizorul SAUL TAIŞLER. A realizat roluri memorabile pe scena Teatrului Naţional din Iaşi. A murit în 1993.

● 3 ianuarie 2007 - 40 de ani de la moartea (1967, Bucureşti) poetului de expresie germană ALFRED MARGUL-SPERBER. A publicat numeroase volume de poezie, eseuri, evocări. A realizat remarcabile traduceri în germană din Eminescu, Arghezi, Philippide. A fost distins cu Premiul de Stat pentru Literatură.

● 5 ianuarie 2007 - împlineşte 70 de ani (n. 1937, Timişoara) pictorul TOMA HIRTH, membru al Uniunii Artiştilor Plastici din România. Lucrările sale se află expuse în muzee din Olanda, Franţa, Israel, SUA etc.

● 5 ianuarie 1992 - a murit, la Ierusalim, poetul MAX ZWEIG, născut în 1892, în Germania.

● 8 ianuarie 1911 - s-a născut, la Calafat, publicistul şi poetul DAN FAUR (de fapt, Avram Alfred Feckner). A fost un apropiat al grupurilor avangardiste.

● 8 ianuarie 1897 - s-a născut, la Giurgiu, TUDOR VIANU, estetician, istoric literar, filosof al culturii şi scriitor. A fost profesor la Universitatea din Bucureşti şi membru al Academiei Române.

● 10 ianuarie 2007 - împlineşte 75 de ani (n. 1932, Ştefăneşti) dr. AUREL VAINER, preşedintele Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România. Este doctor în economie. A publicat numeroase lucrări pe teme de marketing şi macroeconomie. Este deputat în Parlamentul României. Prim-vicepreşedinte la Camera de Comerţ a României.

● 10 ianuarie 1899 - s-a născut, la Varşovia, matematicianul SZOLEM MANDELBROIT.

● 11 ianuarie 1936 - s-a născut, la Hamburg, artista EVA HESSE, creatoarea unor sculpturi din latex şi fibre de sticlă.

● 12 ianuarie 1917 - s-a născut, în comuna Ceica, Prim Rabinul dr. ERNEST NEUMANN. Din 1941 până în 2005, când a trecut în lumea celor drepţi, a fost păstorul spiritual şi preşedinte al obştii evreieşti din Timişoara. A participat la numeroase congrese rabinice şi ecumenice. Şi-a adus o importantă contribuţie la instaurarea unei atmosfere de bună înţelegere între etniile din oraşul de pe malurile Begăi.

ANIVERSĂRILE ŞI COMEMORĂRILE LUNII IANUARIE

● 12 ianuarie 1897 - a încetat din viaţă, la Iaşi, medicul ŞTEFAN STĂNCĂ (Stein). A pus bazele medicinii sociale în România.

● 12 ianuarie 1937 - s-a născut, la Bucureşti, scriitorul AUREL STORIN. Este secretarul literar al Teatrului „Constantin Tănase". Este autorul pieselor *O felie de lună, Cu cine mă bat, Audienţă la regele David.*

● 12 ianuarie 2007 - împlineşte 97 de ani actriţa LUISE RAINER, câştigătoarea a două Premii Oscar în anii '30. În prezent, trăieşte la Londra.

● 20 ianuarie 2007 - se împlinesc 65 de ani de la Conferinţa de la Wannsee (1942), lângă Berlin, la care naziştii au decis nimicirea evreimii europene. Cu punerea în practică a acestui plan diabolic au fost însărcinaţi H. Himmler şi H. Göring.

● 21 ianuarie 1907 - s-a născut, la Botoşani, prof. dr. ing. SIMON CONSTANTINESCU-CĂTUNEŞTI, specialist în construcţii civile şi industriale.

● 21 ianuarie 1926 - s-a născut, la Bucureşti, pictoriţa MARIA CONSTANTIN. Expoziţii personale în ţară şi străinătate (Grecia, Israel, Germania ş.a.). A ilustrat un număr mare de cărţi pentru copii.

● 22 ianuarie 1892 - s-a născut, la Paris, constructorul de avioane MARCEL DASSAULT (Marcel Bloch). Printre altele, a conceput primul avion european care a depăşit viteza sunetului (Mystère IV).

● 24 ianuarie 2007 - împlineşte 75 de ani apreciata actriţă a Teatrului Evreiesc de Stat, LEONIE WALDMAN-ELIAD, născută în 1932, la Bucureşti. Serveşte cu strălucire scena acestui teatru din 1949. A creat roluri memorabile: Beilke, Reizl, Margot, Lea şi multe altele.

● 25 ianuarie 1902 - a murit JACOB PSANTIR, primul cronicar al evreilor din România. Autor a două volume remarcabile: *Carte de istorie pentru Ţările Române, Istoria evreilor din România.*

● 26 ianuarie 1942 - a murit (sinucidere, pentru a evita deportarea) matematicianul FELIX HAUSDORFF.

● 27 ianuarie 1928 - s-a născut, la Bucureşti, SERGIU LEVIN, doctor în ştiinţe medicale. Contribuţii ştiinţifice în domeniul imunologiei şi epidemiologiei. În 1984, s-a stabilit în Israel.

● 28 ianuarie 1927 - s-a născut, la Focşani, publicista şi istoricul literar FELICIA ANTIP. A lucrat ca redactor la „Agerpres", la revista „Lumea" şi la Radio.

● 29 ianuarie 1994 - a murit, la Ierusalim, scriitorul PINCHAS SADEH, născut în Polonia. În 1934, s-a stabilit în Ereţ Israel. A devenit cunoscut prin romanul său *Moartea lui Avimeleh.*

● 29 ianuarie 1872 - s-a născut, la Bradford (Anglia), pictorul WILLIAM ROTHENSTEIN. S-a impus prin portretele sale.

● 30 ianuarie 1969 - a murit, la Beverly Hills, marea cântăreaţă de operetă FRITZI MASSARY, născută în 1882, la Viena. În 1938, a emigrat în S.U.A.

● 31 ianuarie 1864 - a murit, la Berlin, rabinul reformat MICHAEL SACHS. Traducător al *Bibliei.*

SIEGFRIED WOLF

INFORMAȚII DE INTERES GENERAL, EVENIMENTE, ACȚIUNI

DIN VIAȚA COMUNITARĂ

BAR MIȚVA – la Templul Coral

GABRIEL AȘMAN

Infuzia de tinerețe în viața comunitară își găsește expresia și în iubirea de tradiție și nevoia de exprimare identitară a tinerilor. Această apropiere a tineretului nostru de rădăcini, de valorile tradiționale iudaice face din lanțul de aur al generațiilor o realitate de necontestat. A fost și spiritul în care s-a derulat, la 30 decembrie 2006, ceremonia majoratului religios (*Bar Mițva*) al lui *Gabriel Așman*, crescut într-o familie de intelectuali evrei puternic atașați de tot ce înseamnă viață comunitară: ing. *Mirela Așman*, manager F.C.E.R. de proiecte pentru tineret, și ing. *Iulian Dan Așman*. Ceremonia religioasă a fost oficiată de Rabinul *Abraham Ehrenfeld*. În fața numeroasei asistențe - în rândurile căreia s-au aflat lideri ai F.C.E.R. și C.E.B., ca și reprezentantul permanent al JOINT în România, *Israel Sabag* -, *Gabriel Așman* a fost chemat la Tora. La sfârșitul ceremoniei, tânărul a mulțumit familiei, care i-a îndrumat pașii spre cunoașterea valorilor spirituale iudaice, și profesorului care l-a pregătit pentru *Bar Mițva*, Rabinul *Abraham Ehrenfeld*. *Kiduș*-ul oferit de părinți a încheiat o frumoasă dimineață de Șabat, plină de emoții pentru familia Așman și pentru toți participanții la eveniment. (I.D.)

Comunitatea Evreilor din Târgu Mureș – înfrățită cu cea din Glasgow

Contrar prejudecăților, scoțienii s-au dovedit foarte darnici

De peste cinci ani, Comunitatea din Târgu Mureș se bucură de sprijinul unui partener atent și darnic - Comunitatea Evreilor din Glasgow-Scoția. *Totul a început, ne-a povestit* președintele, *Alexandru Ausch*, printr-o vizită efectuată de o delegație a orașului la Primăria din Târgu Mureș, din care făceau parte și câțiva evrei. Din curiozitate, aceștia au întrebat dacă trăiesc coreligionari de-ai lor în Târgu Mureș. La răspunsul afirmativ, i-au căutat și de atunci s-a înfiripat o prietenie care a adus beneficii evreilor târgumureșeni. „Scoțienii" *nu știau prea multe despre ce s-a întâmplat* în această parte a Europei, dar au aflat și, văzând că o mare parte dintre membrii comunității sunt vârstnici și supraviețuitori ai Holocaustului, s-au angajat să-i ajute. De atunci, prin intermediul unei fundații, au contribuit și contribuie la îmbunătățirea situației bătrânilor și a celor bolnavi. S-a instituit un sistem de ajutoare, principalul obiectiv fiind procurarea de medicamente, dar și ajutor gospodăresc. Aproximatv 70-80 de persoane, care nu sunt incluse în sistemul de asistență al F.C.E.R.-JOINT, primesc medicamente și *cam* 20 de familii - ajutor gospodăresc (respectiv, comunitatea a putut *angaja* patru femei care se duc să le facă curățenie sau o mică aprovizionare). De asemenea, prin contribuția „scoțienilor", s-a amenajat bucătăria din clădirea comunității, s-au primit două *computere* și *un televizor*. În afară de medicamente, s-au primit ajutoare și pentru cei cu probleme oftalmologice, s-au achiziționat ochelari ori s-au finanțat intervenții chirurgicale oftalmologice, altele decât cele din cadrul Programului „Project Vision". Anual, „scoțienii" vin la Târgu Mureș, fiind *așteptați cu bucurie* de prietenii lor din comunitate. (E.G.)

FEDERAȚIA COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA

AGENDA

REUNIUNEA CONSILIULUI DE CONDUCERE AL F.C.E.R., din 22 februarie 2007

1. Execuția Bugetului de Venituri și Cheltuieli al F.C.E.R. Preliminări pentru anul 2006
2. Bugetul de Venituri și Cheltuieli al F.C.E.R. *pentru anul 2007. Orientări preliminare*
3. Parteneriatul F.C.E.R.–JOINT, privind eficientizarea activităților de Asistență Socială. Informare la zi
4. Propuneri de modificare a structurii de organizare și funcționare a F.C.E.R. (Organigrama), a politicii de salarizare a personalului F.C.E.R. pentru *anul 2007*
5. Regulament-Cadru privind alegerea organelor de conducere ale Comunităților Evreiești din România
6. Regulament de Organizare și Funcționare a Consiliului de Conducere al F.C.E.R.
7. Informare privind activitatea Comisiei pentru Combaterea Antisemitismului și a Negării Holocaustului
8. Schimb de *informații privind acțiunile* ce se vor organiza pentru sărbătoarea de Purim 5767
9. Legea privind libertatea religioasă și regimul general al *Cultelor și implicații în activitatea F.C.E.R.*
10. Diverse

BACĂU

Expoziție dedicată memoriei Marelui Rabin dr. ALEXANDRU ȘAFRAN z.l.

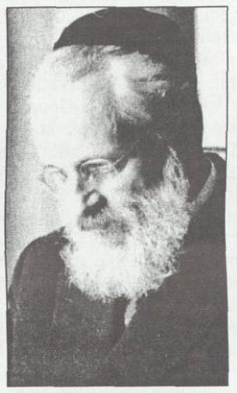

În cadrul Muzeului obștii evreiești din Bacău există o vitrină dedicată memoriei Marelui Rabin dr. Alexandru Șafran z.l. Originar de pe meleagurile băcăuane, fiind ales, în 1977, „Cetățean de Onoare" al orașului, comunitatea a considerat că „nu era posibil ca din muzeul care-i poartă numele să lipsească tocmai documentele privind pe cel ce a fost un fiu iubit al obștii evreiești din Bacăul în care a văzut lumina zilei", ne scrie, într-o corespondență, C. Carol. Astfel, în mica expoziție pot fi văzute, printre altele, copia actului său de naștere, pe numele iudaic Sender Șafran, actul de numire ca Șef Rabin al Comunității din Bacău (1934), textul cuvântării rostite, *în calitate de Șef Rabin al României și senator* de drept în Parlamentul României, cu ocazia Mesajului Tronului (1940). Corespondentul nostru mai arată că, în „zilele inaugurării vitrinei dedicate memoriei marelui dispărut (dată corelată cu zilele în care s-a marcat Holocaustul din România), muzeul a fost vizitat de grupuri de elevi de liceu, cărora le-a fost prezentată personalitatea marelui dispărut". Se citează și câteva fragmente din *Cartea de impresii* a Muzeului, în care vizitatorii își exprimă admirația pentru cele văzute.

REBECA KAUFMAN 75

*C*onducerea Comunității a sărbătorit-o, recent, pe *Rebeca Kaufman*, care a împlinit frumoasa vârstă de 75 de ani. Ea a fost contabil al comunității, multă vreme. Soțul său, *Meer Kaufman* z.l., a fost secretar al aceleiași comunități. Copiii și nepoata - *Edit, Tedy* și *Eliza Croitoru* - s-au bucurat împreună la aniversarea ei. *Eliza*, elevă în ultimul an de liceu, participă la multe programe pentru tineretul evreu. A fost la Seminarul de ludaism și Istoria Evreilor de la Cristian, la Tabăra de vară de la Szarvas, la acțiuni destinate tinerilor evrei din Diaspora, în Israel.

BÂRLAD

210 ani de învățământ evreiesc

În numărul 15 (noiembrie 2006) al revistei „Primii pași", profesorul *Gheorghe Clapa* realizează un interesant studiu despre învățământul evreiesc din Bârlad, alcătuit pe baza unei impresionante bibliografii. Cel dintâi document istoric, despre existența unei școli evreiești la Bârlad, datează din 1727. În 1873, cu sprijinul Lojii Sion, se înființează o școală de băieți. Există opinii diferite privind anul în care a fost fondată Școala evreiască de fete: 1896-1897 (prof. Traian Nicola) și 1899 (dr. Hary Kuller). Școala israelito-română de fete a purtat diverse denumiri: „Cultura", „Baroana de Hirsch", „Leiser și Ghizela Kaufman". Ultima denumire a căpătat-o și Grădinița israelită de copii. În 1936, Școala evreiască de băieți s-au reunit cu Școala evreiască de fete. În perioada legislației rasiale (1941-1944), comunitatea a înființat, pe lângă școala primară mixtă și un liceu evreiesc mixt, care a *funcționat* până în 1943 (director - Aron Rubin).

Postul de radio **KOL ISRAEL** în limba română transmite zilnic două emisiuni, pentru străinătate: ● *19,25–19,45* - pe următoarele frecvențe de unde scurte: 9345 Khz = 32,1 m; 7545 Khz = 39,8 m; 6985 Khz = 42,9m ● *20,45–21,00* - pe următoarele frecvențe de unde scurte: 9345 Khz = 32,1 m; 7545 Khz = 39,8 m; 6985 Khz = 42,9 m

Adresa de Internet unde poate fi recepționată *live* emisiunea de la 20,45 este: *http://reka.iba.org.il*

Adresa emisiunii în limba română este: P.O.B. 1082 Ierusalim 91010, Israel, tel: + 972-2-5302312, fax: +972-2-5302327, e-*mail*: olim@iba.org.il

Donații pentru conservarea patrimoniului iudaic din România

În perioada 21 august - 31 decembrie 2006, au contribuit, prin donații, la *conservarea patrimoniului iudaic din România* (98 de sinagogi și 802 cimitire): ● *în Lei* - dr. Aurel Vainer (500); Hascal Zwy (100); Schwartz Paul (250); Benedek Tiberiu (200); Gueron Adrian (5); Bizas Nadia (5); Kupferberg Albert (250); Popescu Ioan (50); Natan Neta (50); Sterescu Marcel (50); Bănescu Ovidiu (100); Kupferberg Eduard (50); Haler Beatrice (50); Barbăroșie Victor (10); Verzea Cornelia (5); Câlția Alexandru (50); Schachter Isaia (50); Horn Silvian (10); Formescu Rozana (10); Constantinescu V. (5); Costin Moscovici (500); Niță Claudiu - pentru Templul Coral (50); Niță Claudiu (50); Maxim Elena (50); Moses Gerome (5); Constantin Virgil Bănescu (20); Moscovici Ines (20); Camil și Golda Moscovici (100); Șvarțman Hermina (10); Margareta și Vasile Teodorescu (300); Constantinescu Viorica (5), Tătaru Petre (10); Stăncescu Olga (5); Barbăroșie Victor (7); Gherea Valentina (5); Măciucă Victoria (5); Poch Hermi (5); Jelenici Gabriela (5); Singher Lidia (5); Mihăilescu Elisabeta (5); Enășoaie Cecilia (5); Verzea Cornelia (5); Necșulescu Edgar (5); Cogan Mircea (5); *Cotnăreanu* (5); *Drăgan Alexandrina* (5); Pop Elena (1); Rozner Ita (10); Dumitrescu Eugenia (10); Georgescu Stela (5); Bruchmaier Ghidu (5); Sălculescu Sanda (5); Abramovici Ștefania (5) ● *În cont bancar direct* - *Sulamita Iuliana* (100), *Neumann Roza* (10) ● *În Euro*: Oded Wilder (180); Isidor Leon Schip - expediați, pentru Cimitirul din Fălticeni (199,50); Susan Adler, din S.U.A. (200) ● *În USD*: Sperling Lazăr (100); Susan Adler (997,50).

*

Cei care doresc să facă donații și n-au cont bancar sunt rugați să se adreseze, pentru eliberarea chitanțelor, doamnei *Clemansa Teoharie*, de la Serviciul Contabilitate al F.C.E.R.

✡ DECESE ✡ COMEMORĂRI ✡

IN MEMORIAM

O viață dedicată științei și iubirii de oameni: LIVIU CĂLIN z.l.

A plecat dintre noi, la fel de discret cum a trăit, *Liviu Călin* z.l., unul dintre cercetătorii de valoare în domeniul problemelor tehnice ale textilelor, autor a peste o sută de lucrări de specialitate, publicate în țară și peste hotare, cu doctorat la Institutul de Textile din Sankt Petersburg. Soț și tată exemplar, *Liviu Călin* z.l. a fost, deopotrivă, atașat obștii sale, dăruindu-și până în ultima clipă competența și energia muncii în Comitetul de Conducere al C.E.B., unde a coordonat, cu frumoase rezultate, apariția „Jurnalului" Comunității evreiești bucureștene. La Cimitirul Giurgiului, au venit să-l conducă pe ultimul drum, la 14 ianuarie a.c., colegi și prieteni, personalități ale științei și culturii românești. Remarcabila sa contribuție la dezvoltarea industrială a României, în a doua jumătate a secolului XX, a fost omagiată de președintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr*, prof. univ. dr. *Anton Proca* ș.a. Au fost gânduri de mângâiere pentru familia îndoliată. Dumnezeu să-l aibă în paza Sa!

BIBI CAJAL z.l.

Au trecut cinci ani de când o mare de oameni conducea pe ultimul drum, la Cimitirul Filantropia, o făptură de-a pururi dragă pentru cei ce au cunoscut-o: doamna *Bibi Cajal z.l.* Pentru noi, cei care am iubit-o și respectat-o, ea continuă să fie unul din acele spirite tutelare care ne dau curaj în clipe grele. Era înzestrată cu darul de-a pătrunde sufletul omenesc, avea căldură, înțelegere, bunătate. A fost o soție, o mamă și o bunică desăvârșită, un sprijin moral familiei sale. În relațiile cu semenii, *Bibi Cajal z.l.* avea, mai presus de toate, o blândețe, o bunăcuviință, o modestie rar întâlnite. „Mama răniților", i se spunea, supranume moștenit de fiica ei, *Irina Cajal*, cu acoperire în fapte. Fie-i amintirea binecuvântată!

*

SIRA-SARA SORIN z.l.

O legendă midrașică spune că, ori de câte ori este pomenit numele cuiva care a trecut pe acest pământ, harfa lui David din Ceruri vibrează-ecou. Și numele *Sirei Sara Sorin* z.l. a fost pomenit după rugăciunea de *Șahrit*, la 14 ianuarie a.c. Dacă există o moștenire spirituală transmisă nouă de doamna *Sira-Sara Sorin* z.l., ea ar putea fi rezumată în puține, dar grele de înțeles cuvinte: să păstrăm intacte valorile vieții de familie. Cât de multă nevoie avem de aceste valori și cât de puțin sunt ele luate în seamă, azi! Cu câtă energie, inteligență, tact, *Sira-Sara Sorin* z.l. și-a dedicat viața vieții căminului ei! A fost reazem sufletesc înegalabil pentru soț și copii. A trăit pentru ei. I-a mai fost dată bucuria de a participa la nunta nepotului, *Radu*, ajuns și el, de doi ani, tată. În albumul făcut la prima aniversare din viața strănepotului, *Tomim*, fiica ei cea mare, *Iusi*, a adăugat și fotografia mamei, să fie, spiritual, împreună. Fie ca sufletul să aibă odihnă! (I.D.)

Cu o nemărginită durere, anunțăm încetarea din viață a scumpei noastre mame și bunică de excepție, MARICA dr. GOLDSTAIN. A dispărut dintre noi cu discreție, așa cum a trăit toată viața. Amintirea ei va dăinui veșnic în mintea și *în sufletele* noastre. Pușa și Victor – fiică și ginere, Daliada și Ben – nepoți.

La scurgerea a patru ani de la plecarea în veșnicie a neuitatei și mult iubitei soții, mame, bunică și străbunică, SIRA SARA SORIN - o pioasă aducere aminte. Familia.

Se împlinește un an, la 26 Șvat 5767, de când dragul nostru av. VIGDOROVICI EMERIC z.l., fost consilier juridic al Comunității Evreilor din Cluj, timp de 18 ani, a trecut în eternitate. Fie-i memoria binecuvântată! Soția - Lucia, fiul - Gheorghe, nepoții - Sonia și Alon.

Reamintim celor care l-au cunoscut că, pe data de 15 februarie 2007 (27 Șvat), se împlinesc 19 ani de când ISRAIL BERCOVICI ne-a părăsit pentru totdeauna. Dr. Miriam Bercovici, Simeon și Emanuel Ulubeanu.

În luna decembrie 2006, au fost înhumați în cimitirele C.E.B.: IDELOVICI EDI (79 de ani), Aleea Fizicienilor nr. 4; ACHIRI EMILIAN (76), str. Agricultori nr. 15; USCHERSOHN CALMAN SABINA (94), str. Cara Anghel nr. 5; COTNĂREANU JUDITH (76), *Calea Moșilor nr. 143*; ZVORIȘTEANU SILVIU (73), *Șoseaua Iancului nr. 13*; WEISSELBERG RASCHELA (90), str. Lucrețiu Pătrășcanu nr. 13; LIUBARSCHI SUCHAR (82), str. Pitar Moș nr. 27; TACHMAN DAVID (80), Șoseaua Podul Giurgiului *nr. 4*; MICLE TEODOR (83), *Calea Plevnei nr. 1*; TĂLPĂȘANU CLARIS (91), Cămin „Amalia și Șef Rabin dr. Moses Rosen".

JEWISH REALITY

THE COMMEMORATION OF THE LEGIONARY POGROM FROM JANUARY 21 – 23, 1941 IN BUCHAREST

The commemoration of 66 years from the legionary pogrom in Bucharest took place on January 15th at the Choral Temple from Bucharest. In front of a large public, Jews and non-Jews, with the participation of representatives of the Presidency Administration, of the government, of the diplomatic staff, of the national and religious minorities, the speakers – Dr. Aurel Vainer, president of F.J.C.R., Dr. Alexandru Elias, president of the Commission for Fight against Anti-Semitism and Holocaust Negation, Professor Stelian Tanase, Eng. Otto Adler, president of the Association of the Romanian Jews Victims of the Holocaust, Dr. Alexandru Florian, executive director of the Romanian Institute for the Study of the Holocaust in Romania, Professor Hava Haas Guttman, survivor of the pogrom, sister of two victims executed in Jilava forest – evoked the moments of the tragic event in which 120 Jews were assassinated by legionaries, and robbery, devastation and fire destroyed synagogues. The speakers outlined the social, political and historical context in which the pogrom took place, the roots of the Romanian anti-Semitism, and warned against the revival of the anti-Semitism in the world, as well as against its manifestations in Romania, manifestations that need an imperative incrimination. Lya Benjamin, historian, in the article "Truth, History, Memory" quotes from the expressed position and protests of some important leaders of the Jewish communities from that period against the facts that took place during the pogrom, including the evocation of Great Rabbi Alexandru Safran, z.l. The author warns against the tentative of some "historians", such as Ion Coja, to deny the existence of the legionary pogrom from Bucharest, considered by him a mere "invention" of the Jews.

REMEMBERING AND WARNING

Dr. AUREL VAINER 75

The communication art, the power of persuasion

On January 10th 2007, what we, all the participants at the celebration of Dr. Aurel Vainer's 75th birthday, have experienced was different from the classic patterns. The exuberance, the spontaneity, the gist for life's enjoing of the celebrated created the spirit of the spoken and written words of the personalities who came in front of the speaker: spiritual and secular leaders of F.J.C.R., ministers, members of the Parliament, leaders of Joint organization, of the Romanian branch of B'nai B'rith, of the Commerce and Industry Chamber of Romania and Bucharest Municipality, university teachers, presidents of communities, and others. Between the participants – close collaborators from the Federation and from the Jewish Community of Bucharest and from the other cities. There were also many cultural personalities and diplomats. We are adding the congratulating message of our editing team to the *Diploma of Excellence* for the whole career, to the *Anniversary Booklet* edited by the leadership of the two commercial Chambers reminded, to the Diploma of Honorific Member of the Jewish Community of Bucharest, to the great number of greeting messages that came from high governmental and Parliamentarian officials.

HANUKKIADA 5767 IN OUR COMMUNITIES

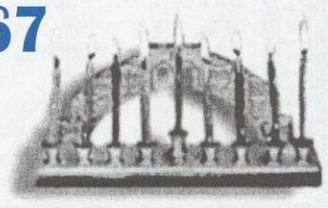

All the Jewish communities from Romania joyfully celebrated the Hanukkah holiday. The first team which included Great Rabbi Menachem Hacohen, prime cantor Iosif Adler and vice-president Eng. Paul Schwartz, arrived in several cities in Moldova and Transylvania and reached Timisoara, in communities with a significant number of Jews. The second delegation - enjoyed the participation of Dr. Aurel Vainer, president of F.J.C.R., Eng. Albert Kupferberg, general secretary, Rabbi Abraham Ehrenfeld and Eng. Rudy Marcovici - was present in the smaller communities in south Romania, Transylvania, Bukovina and north Moldavia. Hanukkah was celebrated in the communities not included in the two itineraries, too. The synagogues where the celebrations took place were full of community members, state officials, other religions and national minorities representatives, many non-Jewish friends, who are impressed by the beautiful celebration and are joining yearly on Hanukkah time. The speeches of Great Rabbi Menachem Hacohen, of Rabbi Abraham Ehrenfeld, of Dr. Aurel Vainer, president of F.J.C.R., of other representatives of the Federation leadership outlined the multiple meanings of the holiday as a symbol of the Judaism spirituality victory, of the monotheism against the all-inclusive and hegemonic spirit of the Hellenism, of the light against the darkness. As the speakers showed, these symbols, although thousands of years old, didn't lost their value and continue to be valuable at present, when the darkness forces – terrorism, anti-Semitism, intolerance, xenophobia and racism, strive to become the dominants in the life of the world nations.

"SCIENCE AND LIFE"

TWO DECENNIALS CORRESPONDENCE: ALBERT EINSTEIN – MELANIA SERBU

In the science page of this edition we publish an article of Solomon Marcus dedicated to the amazing correspondence of more than 20 years between Albert Einstein and an autodidact from Romania, more precisely from Brasov – Melania Serbu. An amazing correspondence, because the great scientist discussed the relativity theory with this girl that had just graduated a commercial school, without even the high school diploma. Nicolae Iorga, minister of Education at the time, changed the law at Einstein's request, only to allow Melania to study at the university. The correspondence continued after the emigration of Einstein to U.S.A. and of Melania to Israel. Melania Serbu published some of these letters in Israel in 1973. It includes only her letters, those of Einstein to her are not yet found.

THE LAW OF THE RELIGIOUS FREEDOM AND OF THE GENERAL REGIME OF THE CULTS

In this edition we publish an interview with Dr. Aurel Vainer, president of F.J.C.R and member of the Parliament, dedicated to the recent release, in the "Official Monitor", of the Law of the Religious Freedom and of the General Regime of the Cults. Our interlocutor made an informed commentary to the law chapters; he referred to the importance of its adoption for the F.J.C.R. Rules of Functioning, together with the expected adoption of the Project of the Law for the National Minorities; they will make possible the Statute of F.J.C.R, considering the ethnic-religious symbiosis typical for the Jewish life. He also mentioned the contribution that the Federation representatives and he personally brought to the elaboration process of the law.

THE AUDIO LIBRARY OF THE «JEWISH REALITY»

AUREL STORIN

"My life commandments"

Maybe the fairies arrived near the new-born crib in March 1937 meant he will become in the future a resistance pillar of the musical theater, knowing that in the next summer a fire would bring to ashes the "Carabusul"("The Beetle") theater of Tanase, and after years Aurel Storin will be needed to build its survival in his books. And for 47 years he is the literary secretary of the theater, so that he had a lot of stories to tell to our "Audio Library".

REALITATEA EVREIASCĂ
www.romanianjewish.org
E-mail: re2000@rdslink.ro
realitateaevreiasca@yahoo.com
Serie nouă a REVISTEI CULTULUI MOZAIC
Fondată în 1956 de Şef-Rabin dr. Moses Rosen
APARE BILUNAR

Director de onoare: HAIM RIEMER
Redactor-şef: DOREL DORIAN
Secretar general de redacţie: ELENA MARINESCU
Redactori: IULIA DELEANU, LUCIANA FRIEDMANN, EVA GALAMBOS, ANDREI BANC, BORIS M. MEHR, AVRAM CROITORU, SOLOMON FLORIAN
Corectură: MIHAELA OBERSCHI

Traducători: Ebraică: TEHILA OFER, Ing. B. TERCATIN (Israel) Engleză: SANDA LEPOIEV
Tehnoredactare computerizată: ANCA MEŞINĂ, MARIUS GELLER
Administraţie: EMIL FINCHELSTEIN N. GHERBEZEANU

REDACŢIA: Bucureşti, str. Popa Nan, nr. 70. Tel. / fax: 322.75.60
ADMINISTRAŢIA: Str. Negustori nr. 5 Telefon: 314.96.90
Tiparul: SINOROM PRINTING & PACKAGING CORPORATION S.R.L.

Preţul unui abonament pe un an este de 25 lei. Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunităţile evreieşti din localitatea respectivă. Pentru cei din Bucureşti – la sediul F.C.E.R. din str. Sfânta Vineri nr. 9-11, cod poştal 030202. Abonamentele se mai pot achita şi prin mandate poştale fie pe adresa F.C.E.R. – la oficiile poştale din localitate, conform catalogului de presă poz. 3030 – pe cont B.C.R. RO51RNCB0074011952750001 filiala sector 3, Bucureşti. Pentru cititorii din străinătate un abonament pe un an costă 65 de dolari USA. Această sumă include taxele vamale şi poştale şi se poate trimite pe adresa F.C.E.R., cont B.C.R. RO40RNCB0074011952750005 (USD), filiala sector 3, Bucureşti - România.

המציאות היהודית

ג טבת – ה שבט תשס"ז ● דו ירחון של ועד הקהילות היהודיות ברומניה

ציון הפוגרום שערכו הלגיונרים בבוקרשט ב- 21 - 23 בינואר 1941

אזכרה ואזהרה

ב- 15 בינואר 2007 נערכה בבית הכנסת הכורלי בבוקרשט אזכרה לציון 66 שנה לפוגרום שערכו הלגיונרים ("משמר הברזל") בבוקרשט. פרטי האירוע הטראגי שבמהלכו נרצחו 120 יהודים, בצד מעשי שוד ושריפת בתי כנסת, תוארו באוזני ציבור גדול שמנה יהודים ולא יהודים ונכחו בו גם נציגים מטעם המינהל הנשיאותי והממשלתי, הפרלמנט, דיפלומטים, נציגי דתות ומיעוטים. עם הדוברים נמנו: יו"ר הפדרציה ד"ר אורל ויינר, יו"ר הוועדה למאבק באנטישמיות ובהכחשת השואה ד"ר אלכסנדר אליאס, פרופ' סטליאן טאנאסה, יו"ר התאחדות יהודי רומניה קורבנות השואה אינג' אוטו אדלר, מנהל המכון הרומני לחקר השואה ברומניה ד"ר אלכסנדר פלוריאן, וד"ר חוה גוטמן, ניצולת הפוגרום אשר בו נרצחו שני אחיה ביער ז'ילאווה. הדוברים התייחסו לסיבות הסוציו-פוליטיות ולרקע ההיסטורי שבהם התקיים הפוגרום וכן לשורשי האנטישמיות הרומנית. בדבריהם הדגישו את הסכנה שבתחיית האנטישמיות בעולם ותופעות מסוג זה גם ברומניה, אליהן צריכים להתייחס באופן רשמי כאל פשעים. במאמר "אמת וזיכרון" מצטטת ההיסטוריונית ד"ר ליאה בנימין עמדות והמחאות שהביעו בשעתם מנהיגים חשובים של הקהילות היהודיות ברומניה נגד ההתרחשויות שהיו בזמן הפוגרום, לרבות מובאות מתוך זיכרונות הרב הראשי באותה תקופה, הרב אלכסנדר שפרן ז"ל. המחברת מעירה את תשומת הלב ל "היסטוריונים" מסוימים, מסוגו של יון קוז'ה, המכחישים את קיום הפוגרום הלגיונרי בבוקרשט וקובעים כי הוא "המצאה" יהודית.

ד"ר אורל ויינר בן 75

אומנות התקשורת כוח שכנוע

חוויה החורגת מכל מה שניתן לתאר בכתב חוו הנוכחים בחגיגת יום ההולדת ה- 75 של יו"ר הפדרציה, ד"ר אורל ויינר, שנערכה ב- 10 בינואר השנה. האווירה החופשית, ההתלהבות וחדוות החיים האופייניות לחתן השמחה, הכתיבו את ה"טון" לדברים שנאמרו או הוקראו על ידי מנהיגים דתיים וחילוניים של הפדרציה, שרים, חברי פרלמנט, ראשי הג'וינט ברומניה, ראשי לשכות המסחר והתעשייה של רומניה ושל עיריית בוקרשט, פרופסורים, ראשי קהילות ועוד. בין האורחים נראו שותפים קרובים של הפדרציה ושל קהילות יהודי בוקרשט וערי השדה, אישים רבים מתחום התרבות, דיפלומטים ועוד. לחתן השמחה הוענקו תעודת הצטיינות בעבור מלוא הקריירה שלו, לוחית ציון ליום ההולדת מטעם ההנהלות של לשכות המסחר והתעשייה הנ"ל ותעודת חבר כבוד מטעם קהילת יהודי בוקרשט. לאגרות הברכה הרבות שקיבל ד"ר ויינר מטעם אישים מצמרת הממשל והפרלמנט, ולאיחולי "עד מאה ועשרים" שכתבו מנהל הג'וינט באזור ומנהלי מחלקות הפדרציה - מצרפים את איחולינו גם אנחנו, חברי המערכת של עיתוננו.

חנוכיאדה 5767 בקהילותינו

כל הקהילות היהודיות ברומניה חגגו את חג החנוכה בטקסים וברוב שמחה. הצוות הראשון - בהשתתפות הרב הראשי מנחם הכהן, החזן הראשי יוסף אדלר וסגן יו"ר הפדרציה אינג' פאול שוורץ - פקד קהילות שבהן רב מניינם של יהודים, בערים במולדובה ובטרנסילבניה, ועד טימישוארה הגיע. הצוות השני, בהשתתפות יו"ר הפדרציה ד"ר אורל ויינר והרב אברהם ארנפלד, ביקר בקהילות יותר קטנות בדרום המדינה, בטרנסילבניה, בבוקובינה ובצפון מולדובה. חג החנוכה נחוג גם בקהילות שלא נכללו בשני המסלולים. בתי הכנסת שבהן נערכו הטקסים מלאו עד אפס מקום במתפללים, אנשי ממשל, נציגי הדתות והמיעוטים, ועוד רבים מידידינו הלא יהודים. כל אלה, בהיותם מתפעלים מיפי החג הזה חוזרים ומשתתפים בחגיגות מדי שנה בשנה. נאומיהם של הרב הראשי מנחם הכהן, הרב אברהם ארנפלד, יו"ר הפדרציה ד"ר אורל ויינר ונציגים אחרים של הנהגת הפדרציה, הבליטו את המשמעויות השונות של חג החנוכה, כסמל הניצחון של הרוחניות היהודית והאמונה באל אחד, על הגשמיות היוונית הכוללנית, ניצחון האור על החשיכה. הדוברים עמדו על כך שלמרות היותם בני אלפי שנים, הסמלים הללו לא איבדו מאומה מהערכים הקבילים גם בהקשר העכשווי, כאשר כוחות החושך - הטרור, האנטישמיות, אי הסובלנות, שנאת הזר והגזענות - מנסים להשתלט על חיי העמים בכל אתר ואתר.

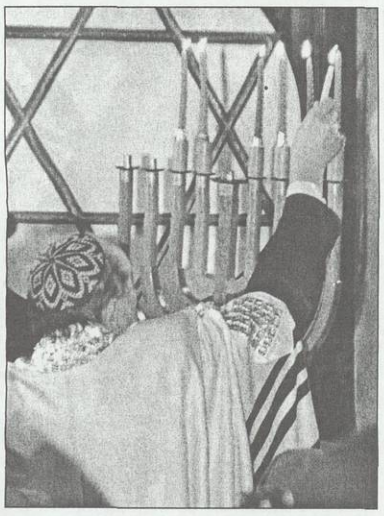

"המצאות היהודית"

התכתבות בת שני עשורים: אלברט איינשטיין ומלניה שרבו

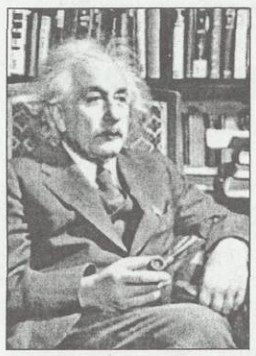

בעמוד לענייני מדע בגיליון זה אנו מפרסמים מאמר פרי עטו של חבר האקדמיה סולומון מרקוס, בדבר ההתכתבות המדהימה שנערכה במשך יותר משני עשורים בין אלברט איינשטיין לבין אישה מרומניה, ליתר דיוק מבראשוב, אישה שרכשה את השכלתה באורח עצמאי - מלניה שרבו. התכתבות מדהימה, משום שהמדען הדגול מנהל דו שיח על תורת היחסות עם בחורה שסיימה בסך הכל לימודי בית ספר למסחר, אפילו ללא תעודת בגרות. ניקולאי יורגה, שכיהן אותם ימים כשר החינוך, שינה את החוק לפי בקשת איינשטיין, כדי שמלניה תורשה ללמוד באוניברסיטה. ההתכתבות ביניהם נמשכה גם לאחר שאיינשטיין היגר לארה"ב ומלניה עלתה לישראל. חלק מהמכתבים פורסם בשלשה כרכים שראו אור בישראל בשנת 1973, על ידי מלניה שרבו. נכללים בהם רק מכתביה שלה, ואילו מכתבי איינשטיין - אין איש יודע היכן מקום הימצאם.

החוק למען חופש הדת והנוהל הכללי לגבי דתות

בגיליון זה אנו מפרסמים ראיון שהעניק יו"ר הפדרציה חבר הפרלמנט ד"ר אורל ויינר ל"המציאות היהודית", בנושא שהופיע לא מכבר ב"במוניטור הרשמי" - החוק למען חופש הדת והנוהל הכללי לגבי דתות. המרואיין פירש את פרקי החוק, תוך התייחסות לחשיבות הנהגתו, על מנת שיחד עם אישור החוק למיעוטים לאומיים, יוכלו נוהלי הארגון והפעילות של הפדרציה להיות בגדר תקנה. כל זה, בהתחשב בצירוף דת-לאום המאפיין את החיים היהודיים. כמו כן צוינה תרומתם של נציגי הפדרציה והיו"ר בעצמו לתהליכי הכנת החוק.

ספריית האודיו של "ההמציאות היהודית"

אורל סטורין: "צוויי חיי"

ייתכן כי הקוסמות שגחנו על מיטת הרך הנולד בחודש מרס 1937 לחשו לו שעתיד הוא להיות אחד מעמודי התווך של הבמה הקלה, מתוך ידיעה שבמשך הקיץ יהפוך התיאטרון "קאראבושול" של טאנאסה לערימת אפר בעקבות דליקה, ושכעבור שנים יהיה צורך באחד, אורל סטורין, שיקים אותו מחדש, לנצח, בכתובים. זה 47 שנה משמש האיש מזכיר ספרותי של התיאטרון, כך שבהחלט היה לו מה לספר לספרית האודיו של "המציאות היהודית".

I.S.S.N. 1223 – 7736

ARHIEPISCOPIA TIMIŞOAREI
BIBLIOTECA EPARHIALĂ
Nr. Mitropolia Banatului

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAŢIE A FEDERAŢIEI COMUNITĂŢILOR EVREIEŞTI DIN ROMÂNIA

ANUL LI • NR. 270-271 (1070-1071) • 26 FEBRUARIE - 15 MARTIE 2007 • 8–25 ADAR 5767 • 24 PAGINI – 2 LEI

NEDUMERIRI ŞI UIMIRE

la ora unor reabilitări, cu consecinţe, încă, imprevizibile: ION ANTONESCU şi... şeful mişcării legionare, HORIA SIMA

Judecat de Tribunalul Poporului, în aprilie 1946, mareşalul Ion Antonescu, şeful Statului Român, între septembrie 1940 - august 1944, avea să fie condamnat la moarte, sub învinuirea de criminal de război, principalul capăt de acuzare constituindu-l războiul de agresiune împotriva U.R.S.S., alături de Germania fascistă. Surpriză, însă, de proporţii: Curtea de Apel a Tribunalului Bucureşti - pusă în situaţia de a rejudeca unele capete de acuzare, la cererea lui Alexandru Sorin Şerban Alexeanu, fiul fostului guvernator al Transnistriei, în anii războiului, George Alexeanu - conferă declaraţiei de război, din iunie 1941, a mareşalului Antonescu o cu totul altă interpretare. Argumentarea: aşa-zisa apariţie a unor documente necunoscute justiţiei şi publicului, privind unele clauze secrete ale Pactului „Ribbentrop-Molotov", din 1939, care învederau o premeditată agresiune sovietică împotriva României, având ca obiect anexarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord. Celebrul apel, cu indiscutabil impact emoţional, „Vă ordon, treceţi Prutul", adresat ostaşilor Armatei Române, ar atesta peste timp nu o agresiune, ci o reacţie de legitimă apărare. Principalul cap de acuzare formulat în faţa Tribunalului Poporului, îndreptăţind condamnarea lui Antonescu, ca învederat criminal de război, este reinterpretat, anulat, reabilitându-l, după 61 de ani, pe Ion Antonescu.

Desigur, mareşalul fusese învinuit şi de crime împotriva umanităţii, crime împotriva păcii, cu consecinţe devastatoare, economice şi militare pentru ţara noastră - toate aceste acuzaţii subzistând şi îndreptăţind sentinţa din 1946.

Antonescu se raliase, prin hotărârea sa, forţelor Axei, tratatul cu Germania fascistă, anterior războiului, deschidea frontierele ţării armatelor germane, asigura aprovizionarea cu combustibil a maşinii de război naziste, fără a mai vorbi de acordul implicit faţă de ideologia fascistă, cu tot corolarul purificării etnice, şi negând întreaga politică şi principiile morale ale Naţiunilor Unite. Sentinţa Curţii de Apel îl exonerează pe Antonescu de toate aceste grave învinovăţiri? Sentinţa, cum declara generalul în rezervă *Mihai Ionescu*, directorul Institutului Naţional pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel", avea să provoace, din multe puncte de vedere, nedumerirea, îngrijorarea şi indignarea chiar faţă de acest act de reabilitare, fie şi parţială, a mareşalului Ion Antonescu, punând sub semnul întrebării unele acte fundamentale cărora statul român le este parte, cum ar fi Tratatul de Pace, din 1947, de la Paris. O astfel de acţiune nu îndeamnă, implicit, la resuscitarea cultului mareşalului Antonescu, ştergând în timp din memoria umanităţii vinovăţia sa în ceea ce priveşte Holocaustul din România?

Nu suntem jurişti şi nu putem estima toate implicaţiile interne şi *internaţionale ale acestei sentinţe* a Curţii de Apel, *dar aşa* cum sublinia dr. *Aurel Vainer*, preşedintele F.C.E.R., nu se poate să nu constatăm că se revine asupra unei condamnări istorice, de esenţă, care a făcut dreptate populaţiei evreieşti pentru tot răul pe care l-a adus Ion Antonescu. „Noi aşteptăm reacţii de la organele în drept de a se autosesiza şi de a proceda la un recurs la această hotărâre a Curţii de Apel. Eu nu cred că nu va fi un recurs, este practic de neconceput [...]. Noi, Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România, *urmărim cu foarte multă* atenţie evoluţia acestei probleme [...]. În fazele următoare, vom vedea *cum şi în ce fel* vom interveni, dar - repet - nu ne face plăcere să auzim că Antonescu şi grupul său a fost absolvit pentru unele capete de acuzare", a mai spus dr. Aurel Vainer.

În acest context, să rememorăm şi o reacţie a Ministerului rus de Externe, care a catalogat decizia Curţii de Apel Bucureşti drept o insultă pentru memoria victimelor celui de-al doilea război mondial, „o încercare de a revizui rezultatele războiului".

Îndreptăţitelor nedumeriri şi îngrijorări pe care le relevă aceste prime aprecieri ale sentinţei Curţii de Apel li se adaugă, însă, şi uimirea cititorului de bună credinţă faţă de reabilitarea, prin aceeaşi sentinţă, a şefului mişcării legionare, Horia Sima.

REALITATEA EVREIASCĂ
(Pt. conf. DOREL DORIAN)

Continuare în pag. 5

HAMANII – NICIODATĂ UITAŢI, NICIODATĂ IERTAŢI

PURIM – rememorare perpetuă

De ce trebuie să citim *Cartea Esterei* noaptea şi s-o *repetăm ziua? De ce rotim* gragărele cu zgomot mare ori de câte ori auzim numele lui Haman? Şi, mai ales, de ce ne *bucurăm de Purim? Citim Cartea Esterei* noaptea pentru că n-avem voie nici să uităm, nici să iertăm Hamanii istoriei. N-avem voie să uităm şi să iertăm tot ce a însemnat întuneric: cruciade, Inchiziţie, pogromuri, Holocaust. Nici să facem abstracţie de ameninţarea nucleară a Hamanului de azi, preşedintele Iranului, Mahmud Ahmadinejad, care vrea să radă Israelul de pe faţa pământului, care susţine că n-a existat Holocaust, declară război democraţiilor lumii. Citim *Meghila*... ziua pentru a ne aminti de momentele bune din istoria noastră: Spania interferenţelor iudeo-arabe din Evul Mediu, Haskala, biruinţa asupra tuturor Hamanilor; de la Hamanul originar la Hitler. Zgomotul gragărelor ne aminteşte de elementul dizarmonic în veselia Purimului. A curs mult sânge evreiesc de Purim, acum aproximativ 2500 de ani în Imperiul Babilonean. Salvarea? A venit de la noi înşine. Am luptat - şi continuăm s-o facem - pentru dreptul de a exista. *Am învins pentru că a existat solidaritate evreiască*. Ne bucurăm de Purim pentru că simţim că această solidaritate evreiască există şi-n prezent. Ea ne dă putere, încredere că vom rezista, că victoria va fi, şi acum, de partea noastră.

PAG. 12-13

5767

O TRADIŢIE: PURIMUL ÎN COMUNITĂŢILE NOASTRE

PAG. 4

Interviu cu reprezentantul permanent al JOINT în România, ISRAEL SABAG

RUBRICI NOI

- *Fax din Tel Aviv*, de I. SCHECHTER (PAG. 16)
- *Destăinuirile memoriei afective*, de OCTAVIAN SAVA (PAG. 15)

A 23-a ediţie a Târgului Internaţional de Carte de la Ierusalim

Un „summit" al cărţilor de pretutindeni

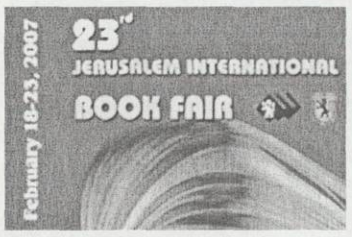

Fiecare popor - cu destinul lui, cu supranumele cu care intră prin poarta istoriei. Poporul evreu a primit şi el un supranume: Poporul Cărţii. De aceea, Târgul Internaţional de Carte de la Ierusalim e, poate, mai mult decât un târg ca oricare altul. Nu pot uita palmele omeneşti deschise sub forma unor pagini de carte, pline cu litere ebraice - limba Bibliei -, pe fond azuriu cum e cerul Ierusalimului în zilele lui Adar, care te întâmpinau de cum înaintai înspre standurile de cărţi din întreaga lume. Pentru că, şi aici, şi-au dat întâlnire nu doar cărţi scrise de autori evrei. A fost o reuniune a cărţilor bune din prezentul atâtor naţiuni, o celebrare a încrederii în umanismul secolului care a început. O fericită coincidenţă a făcut ca Târgul să aibă loc o dată cu venirea Purimului; o *altfel de victorie a umanismului asupra urii şi a violenţei*. Alături de oamenii cărţii de pretutindeni, am trăit sentimentul că nu suntem singuri în faţa Hamanilor contemporani. Că, prin carte, avem puterea de a face să dăinuie Binele. A fost o emoţionantă comuniune sufletească.

Relatarea în PAG. 2-3

„Pune-mi în inimă, Doamne, iubirea de ştiinţă şi de făpturile Tale"

În urmă cu trei ani, chiar în seara zilei de Purim, a trecut la cele veşnice acad. *Nicolae Cajal* z.l., fost preşedinte al F.C.E.R. Vestea a stârnit emoţie şi durere nu doar în comunitatea noastră, ci în întreaga societate românească şi în lume, pentru că a fost, deopotrivă, un mare evreu, un mare român, un mare om universal.

În numărul viitor - evocarea *In memoriam* acad. *Nicolae Cajal*, purtând motoul din Jurământul lui Maimonide: „*Pune-mi în inimă, Doamne*, iubirea de ştiinţă şi de făpturile Tale".

LA ÎNCHIDEREA EDIŢIEI

Expoziţia „Bucuriile culorilor"

HAIFA, 10 martie 2007

Informaţii de ultim moment, sosite de la faţa locului, ne informează despre festivitatea desfăşurată sâmbătă, 10 martie, la Haifa, cu ocazia deschiderii expoziţiei *Bucuriile culorilor*, care grupează lucrări din ultimii ani datorate pictoriţei *Liana Saxone Horodi*. Asistenţa numeroasă a urmărit cu însufleţire diversele luări la cuvânt. Seria lor a fost inaugurată de *Mira Katz*, de multă vreme familiarizată cu activitatea şi progresele artistice ale expozantei. S-au adăugat aprecieri elogioase din partea oficialităţilor (primarul oraşului Kiriat Bialik sau preşedintele Uniunii Artiştilor Plastici), a unor invitaţi la vernisaj, precum *Madeea Axinciuc* (inimoasa directoare a Institutului Cultural din Tel Aviv) şi *Shmuel Rainish*, preşedintele organizaţiei locale a originarilor din România. La dispoziţia celor prezenţi a fost deschisă „Cartea de impresii", inaugurată în 1965 de Marcel Iancu, prin cuvinte pe care artista le păstrează ca un fel de emblemă tutelară. (G.Ş.)

PAG. 5

- RADU IOANID: „Un criminal de război reabilitat?"
- MARCO MAXIMILIAN KATZ: „Reabilitarea mareşalului Ion Antonescu atrage atenţia nu numai pe plan intern, ci, în special, pe plan internaţional"
- LIVIU ROTMAN: „O sentinţă stranie"

Un „summit“ al cărţilor

A 23-a ediţie a Târgului Internaţional de Carte de la Ierusalim

18-23 februarie 2007

Pentru oricine care şi-a petrecut toate cele cinci zile de Târg la *Binyanei Hao'oma* - locul de întâlnire al *summit*-ului cărţilor de pretutindeni - cred că momentul cel mai emoţionant era ora 17,30, când întregul platou de la intrare era ocupat de şiruri lungi de tineri, abia ieşiţi din şcoli, universităţi, servicii, aşteptându-şi rândul să intre în Palatul Cărţii. Tradiţie? Da şi nu. *Da*, fiindcă Târgul Internaţional de Carte de la Ierusalim are, din 1963, o existenţă neîntreruptă nici de Intifada, nici de alte situaţii tensionate. Fiindcă Ierusalim este Oraşul Cărţii. Fiindcă, de când Teddy Kollek z.l. a devenit primarul Ierusalimului, Târgul a căpătat o amploare şi un succes din ce în ce mai mari. Întrebat odată de publicistul Nir Labrach, de ce consacră atât de mult timp şi energie Târgului, Teddy Kollek a răspuns: „Fiindcă-mi dă putere să fac oraşul mai curat“. *Nu*, fiindcă Târgul atrage prin modernitate. Este o uriaşă piaţă a cărţii, unde se desfăşoară variate întâlniri culturale, sociale, simpozioane, filme, spectacole de muzică, poezie, dans, expoziţii de pictură şi fotografie artistică. Fiindcă, an de an, prin nenumărate proiecte devenite realitate, organizatorii Târgului îşi menţin spiritul creativ. Anul acesta, de pildă, a fost pus în operă proiectul, iniţiat de Departamentul pentru Relaţii Culturale şi Ştiinţifice al Ministerului israelian de Externe, „Oameni din întreaga lume scriu în limba lor un verset biblic“. Proiectul este de-acum aplicat în 16 ţări şi 22 de limbi. Amos Oz a inaugurat proiectul la Târgul Internaţional de Carte de la Moscova, în septembrie 2006. La Târgul din Ierusalim au fost organizate: ● simpozioane pe tema „Scriitorul - expresie a conştiinţei umanităţii“ ● o zi specială pentru bibliotecari şi editori ● seminarii pentru agenţi editoriali şi difuzori de carte ● o expoziţie de desene făcute de copii, intitulată „Copiii despre lumea ilustrată a Bibliei“ ● „Cafeneaua literară“, cu întâlniri între scriitori şi cititori ● o conferinţă despre studiul zilnic *Hi-Tech*.

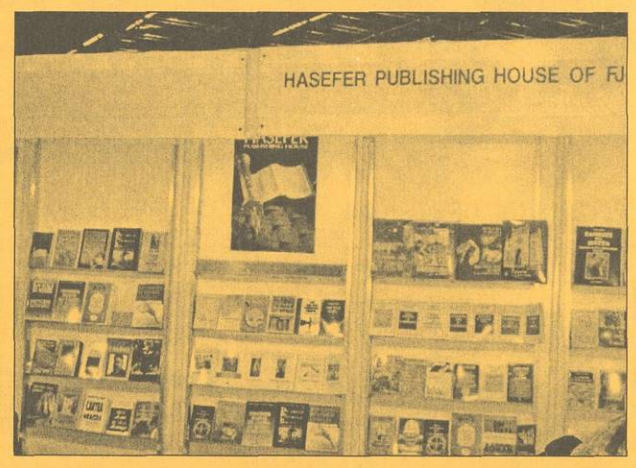

HASEFER a păşit cu dreptul în Israel

Succesul ieşit din comun al Editurii Hasefer la Târg, m-a făcut să-mi amintesc de o replică dată de neuitata Seidy Glück dintr-o piesă idiş, văzută cu părinţii şi cu *baba* în primii mei ani bucureşteni: „*Mit dâ rehtâ fis, Senderl!*“ - „Cu piciorul drept, Senderl!“. Fiindcă, din primul până-n ultimul moment, prezenţa Editurii F.C.E.R. în Israel a fost întâmpinată cu emoţie, prietenie, interes de toţi cei legaţi de cultura română şi de comunitatea evreiască din România. Debutul a fost conferinţa de presă de la Institutul Cultural Român (I.C.R.), în 16 februarie a.c. Dacă, iniţial, directoarea Institutului, dr. *Madeea Axinciuc*, miza pe prezenţa a 10-15 oameni care să ne întâmpine, mare ne-a fost bucuria când am văzut o sală în care n-aveai loc să pui un ac, atât de multă lume venise: scriitori, ziarişti de la „Ultima oră“ şi „Viaţa noastră“, personalităţi ale Alialei române, afirmate în cele mai diverse domenii ale vieţii socio-culturale şi ştiinţifice israeliene. O mobilizare pentru care se cuvine să mulţumim unuia dintre principalii organizatori ai evenimentului, statornicului nostru colaborator şi consilier în probleme de iudaistică, ing. *Baruch Tercatin*. Termenul consacrat, conferinţă de presă, devenise impropriu, pentru că dialogul n-avea nimic protocolar, nimic de suprafaţă. Firesc, la-nceput, am ascultat interesante expozeuri - retrospectivă, prezent, proiecte - făcute de preşedintele Asociaţiei Scriitorilor Israelieni de Limbă Română, *Shaul Carmel*, şi, respectiv, de directorul Editurii Hasefer, *Ştefan Iureş*, toate reatestând puntea de spiritualitate existentă

între noi, reprezentanţii „Hasefer“-ului şi ai „Realităţii Evreieşti“, şi israelienii originari din România, care n-au încetat să gândească şi să scrie în limba în care s-au format intelectual şi afectiv. În acelaşi spirit au fost rostite saluturile, în numele I.C.R. - al directoarei, dr. *Madeea Axinciuc*; în numele Ambasadei României în Israel - al istoricului *Octavian Şerban*. Apoi limbile s-au dezlegat. Din cuvintele *Ginei Sebastian Alcalay*, *Mariei Găitan Moses*, ale lui *Solo Iuster* a reieşit o reală preocupare pentru mai buna popularizare a cărţilor Editurii Hasefer, nevoia de a fi la curent cu „Realitatea Evreiască“, la propriu (aproape că revista ne era smulsă din mâini) şi la figurat. A venit şi rândul informaţiilor concrete pentru ca Standul „Hasefer“ să fie uşor de reperat la Târg. Precizările au fost făcute de ing. *Dan Vecsler*. Subsemnata a fost invitată de *Shaul Carmel* să vorbească, în numele revistei, despre prezentul şi dezideratele în perspectivă ale R.E. S-au făcut fotografii de familie. N-am pus ghilimele pentru că sentimentul era real. Fotoreporter voluntar - prof. *Carolina Jakab*.

„Viitorul este o prelungire a trecutului şi a speranţei noastre: pacea“

Dar, poate, cel mai important moment dintre evenimentele Târgului a fost cel al decernării Premiului pentru Literatură al Ierusalimului, premiu de recunoaştere mondială, dacă ne gândim că cinci dintre laureaţi au primit, ulterior, Premii Nobel. Anul acesta, câştigătorul prestigiosului premiu a fost *Leszek Kolakowski*, scriitor şi filosof polonez, despre care au vorbit, în deschiderea Târgului, profesorii *Menachem Brinker*, *Shlomo Avineri* şi dr. *Michal Govrin*. Dar să încep cu începutul. Respectiv - cu înţeleptele cuvinte ale lui *Shimon Peres* despre Ierusalim şi opera lui Kolakowski: „Tot ce avem este trecutul, memoria. A ucide trecutul înseamnă a ucide memoria. Viitorul este o prelungire a trecutului şi a speranţei noastre: pacea [...]. Puţine oraşe au trăit atâtea distrugeri şi renaşteri ca Ierusalimul. Ierusalimul este oraşul celor care cred în Dumnezeu. Atunci, de ce una dintre cărţile scrise de Kolakowski se cheamă «Convorbiri cu diavolul?». Unde este diavolul? Probabil că în sufletele acelor oameni care preferă răul binelui. Kolakowski exorcizează diavolul, apărând Cetatea de rău într-o realitate concentrată în spaţiu minim: cartea. *Ne arată că nu eşti singur când încerci imposibilul, că nu există limite în dragoste, că eternitatea este un tezaur colectiv, nu o proprietate individuală [...]. Să visezi, să imaginezi, să lupţi împotriva răului. Este ceea ce fac marii scriitori, în toate timpurile; de aceea dăinuie*“. Profesorul *Shlomo Avineri*, cunoscător al scrierilor lui Kolakowski, a „desenat“ un crochiu al laureatului, scriitor care a avut curajul să lupte pentru libertate în anii totalitarismului. Criticismul său vine din experienţa personală de profesor în Polonia comunistă, care, la începutul anilor '60, a simţit antisemitismul, tăcut şi nu tocmai, din ţara lui. Fără a fi evreu, a părăsit Polonia, stabilindu-se în S.U.A., unde a predat literatură. Invitat, prima oară, de Universitatea Ebraică din Ierusalim, a spus: „Vreau să fac o plimbare în *Mea Şearim*“. „De ce?“, l-a întrebat profesorul *Avineri*. „Pentru că vreau să mă întorc în copilăria mea din Razdom. Acum, în Razdom, nu mai sunt evrei“. Din motive de sănătate, Kolakowski n-a mai putut fi prezent la ceremonie decât cu gândul şi imaginea urmărită de noi la retroproiector. A fost, într-un fel, mai mişcător decât dacă discursul de mulţumire ar fi fost rostit *live*; o biruinţă asupra limitelor fizice omeneşti. Chiar dacă picioarele nu-l mai slujesc, mintea, rămasă tânără, a omagiat Ierusalimul, „capitala spirituală a omenirii“. Primarul Ierusalimului, *Uri Lopolianski*, despre care am aflat că este originar din România, a adus prinos de recunoştinţă lui Teddy Kollek z.l., pentru tot ceea ce a făptuit spre a face ca Ierusalimul modern să fie demn de Ierusalimul multimilenar, pentru şansa oferită scriitorilor, editorilor, publiciştilor din toată lumea de a se întâlni în Cetatea Eternă a lui David.

Ce citesc israelienii şi nu doar ei

Câteva cifre revelatoare, cred, privind interesul israelienilor faţă de carte: ● Târgul a fost vizitat de peste 50.000 de potenţiali cititori ● Peste 6.000 de cărţi sunt publicate anual ● Literatura ebraică este tradusă în peste 60 de limbi ● Scriitori ca Amos Oz, David Grossman, A.B. Yehoşua sunt cunoscuţi în toată lumea. Un sondaj de opinie arată că tinerii israelieni preferă literatura veristă, în care regăsesc moduri de viaţă ale diverselor tipuri de israelieni: *sfaradim*-i, *olim*-i, cel mai adesea, femei. *Best-seller*-urile s-au dovedit a fi povestiri de factură autobiografică, concentrându-se asupra relaţiilor de familie. Pe alt palier de interes, temele socio-politice au fost preferate ficţiunii „pure“. Foarte căutate au fost dicţionarele şi enciclopediile. Trei exemple, doar: *Dicţionarul Măslinului*, arab-englez, de conversaţie est-arabă (palestiniană), coordonat de *Yonathan Elihay*, apărut în Editura israeliană Minerva, *Encyclopedia Judaica*, ediţia a II-a, scoasă de Editura Keter, şi *Enciclopedia Iudaismului*, apărută la Editura *Hasefer*. Un alt centru de referinţă printre preferinţele vizitatorilor a fost *Marea carte a umorului evreiesc*, editată şi adnotată de *William Novak*, ajunsă la *a 25-a ediţie*, publicată de Editura Harper-Collins. Şi o altă aniversare: *40 de ani* împliniţi de *Cărţile Ma'ariv*. Aceeaşi editură a mai înregistrat încă un mare succes cu *Sărbătoarea evreiască a artei culinare*. Cartea pentru copii s-a bucurat de mult interes. *Idişul trăieşte în Germania*, vrea să ne convingă seria de *Yidishe bihler*, apărute în Editura „M. Naumann“. *Iudaism redivivus în Polonia* ar putea fi sinteza cărţilor scoase de Editura Stowarzyzenie Pardes. Simptomatic mi s-a părut faptul că Editura Steimatzky Group Ltd., din Israel, cea mai longevivă, înfiinţată în 1925, este şi mai diversificată: cărţile coexistă cu DVD-uri cu muzică, filme, cu dicţionare electronice „de buzunar“, jocuri pentru copii, suveniruri pentru turişti în 20 de limbi, tururi-video prin Ţara Sfântă.

„Dintre sute de catarge...“

„Dintre sute de catarge / Care lasă malurile / Câte oare le vor sparge / Vânturile, valurile?“. Versul eminescian mi-a fost readus în memorie de avalanşa de evenimente culturale, din care selectez: ● expoziţia multimedia deschisă de Institutul Goethe ● omagiul adus *Orianei Fallaci*, de *Enrico Mentana*, şi simpozionul „Literatura construieşte punţi“, despre Târgurile Internaţionale de Carte din Cairo şi Ierusalim, la Pavilionul Italiei ● subiecte de discuţie la „Cafeneaua literară“ despre franceza clasică, cărţi despre Napoli, idiş acum, poeme de la Bergen Belsen, mutaţii de mentalitate din foste ţări totalitariste - printre participanţi, *Florina Ilis*, din România ● condiţia intelectualului evreu european cu *Aharon Appelfeld* şi *Alain Elkann*, *in memoriam* Alberto Moravia ● întâlniri cu scriitori din Rusia ş.a. Nu ştiu cum, paşii m-au purtat spre standul Franţei, unde-am zăbovit cu privirea asupra expoziţiei pictorului israelian, originar din Franţa, *Jacques Vainunska*. M-au atras simplitatea rafinată, sinceritatea, nostalgia anilor '70-'80. Pitorescul era temperat de accente de critică socială, duse, uneori, până la sarcasm. Am început să citesc titlurile: „Gorila“, „Războiul de la 14-18 ani“, „A muri pentru o idee“, „Cântec pentru l'Auvergnat“, „Nu-ntreba de mariaj“... Dintr-o dată, am înţeles: Georges Brassens, de la a cărui dispariţie fizică se împlineau 25 de ani, revenea printre noi. Trubadurul modern îşi găsise pictorul care să poată face minunea.

Cărţi scrise de autori evreo-români

Hasefer a fost coparticipant la un original simpozion realizat împreună cu Centrul de Istorie a Evreilor din România de la Universitatea Ebraică şi Centrul de Studii Ebraice „Goren Goldstein“ al Universităţii Bucureşti, dedicat prezentărilor de carte scrisă de autori evreo-români. *Felicia Waldman*, *Ştefan Iureş*, *Virgil Duda*, *Costel Safirman*, *Shmaia Goshen*, *Leon Volovici* (moderator) au vorbit despre volume recent apărute în Editura Universităţii din Bucureşti şi *Hasefer*. „Necunoscutul Gaster“, de *Măriuca Stanciu*, „Feţele fascismului“, de *Mihai Chioveanu*, „Sfârşitul unei istorii. Evreii din Banat“, de *Victor Neumann*, „Istoria comunităţii evreieşti din Alba Iulia“, de *Ana Maria Caloianu*, „Înainte de a fi prea târziu“, de *Gina Sebastian Alcalay*, „Aventuri ale conştiinţei de sine“, de *Felicia Antip*, „Textul nomad“, de *Norman Manea*. Majoritatea - recenzate în revista noastră. *Felicia Waldman* a prezentat şi revista anuală a Centrului de Studii Iudaice al Universităţii Bucureşti, numărul din 2006, incitantă carte de istorie despre evrei, creştini şi musulmani, aparţinând aceleiaşi rădăcini avrahamitice, de mare interes pentru specialişti şi public.

de pretutindeni

„KOL ISRAEL“ şi „dialogul paşnic al filosofiilor“

Nu numai presa israeliană de limba română a marcat prezenţa noastră la Târg, ci şi „Kol Israel“. Într-un studio deschis, amplasat în foaierul de la intrarea în „Binyanei Hao'oma, Kol Israel“ - „Vocea Israelului“ a făcut zilnic transmisii „în direct“, în ivrit şi în multe limbi ale Diasporei, despre evenimente şi personalităţi prezente la Târg. Canalul care realiza transmisiile s-a deschis pe 19 februarie cu *Vocea Moscovei*, în rusă. „Deşi pare o operaţie tehnică dificilă, în era calculatoarelor, e relativ simplu“, a spus directorul Departamentului de Emisiuni pentru Europa de Est şi *olim*-i, *Noam Iaffe*. „În cadrul emisiunilor în limba română, l-am ales ca invitat pe scriitorul *Ştefan Iureş*, directorul Editurii *Hasefer*, fiindcă menirea noastră principală este să menţinem legătura cu comunităţile evreieşti din Diaspora. În cazul de faţă - cu comunitatea din România“. Realizatorul interviului cu *Ştefan Iureş* a fost un alt binecunoscut ziarist israelian originar din România, colaborator al posturilor naţionale ale Televiziunii Române, *Ioni Ştiubea*. Emisiunea a fost difuzată în aceeaşi seară, 19 februarie a.c., după care, subsemnata l-a „pândit“ pe domnu' *Iureş* pentru a-i culege şi ea câteva impresii.

- V-aţi gândit la o emblemă pentru stand?

- Pentru ediţia a 23-a a Târgului, Editura *Hasefer* a pregătit un poster reprezentând un Sul al Torei înfăşurat pe un suport metalic splendid, învelit în aur, şi o tastatură de computer. Ideea care transpare aici, puntea peste timp, a plăcut tuturor celor de la *Hasefer* şi sperăm să placă şi celor care vizitează standul.

- Cât valorează, pentru o carte, coperta ei?

- Mult. Celor care lucrează coperţi pentru noi le sugerăm idei care să ţină de substanţa cărţii.

- Un exemplu?

- „Frăţia celor care ştiu“, de Jacques Atali. În parte, povestire, în parte, documentar istoric, despre întâlnirea între două vârfuri de spiritualitate: Maimonide şi Averoes. Pentru Maimonide, artistului plastic, *Andone Stan*, i-a fost relativ uşor să reproducă statuia ridicată în centrul Cordobei acum câteva decenii. Dar pentru Averoes a trebuit să caute imaginea cea mai potrivită. A găsit-o într-o frescă din Quiesa catolică. Apoi a «jucat» în aşa fel ondulaţiile între cele două imagini, încât să sugereze dialogul paşnic al filosofiilor, perceput instantaneu, în numele unei împăcări istorice pentru binele întregii umanităţi.

- Care este noutatea nr. 1 adusă de Hasefer la Târg?

- Enciclopedia Iudaismului, redactată de savanţi de renume şi coordonată de *Geoffrey Widower*. O mină de aur pentru cei care nu sunt îndeajuns de familiarizaţi cu studiul iudaismului. Totul - tratat în cuvânt încărcat de învăţătură şi ilustraţie de mare frumuseţe.

- Ce înseamnă Târgul pentru scriitorul Ştefan Iureş?

- O speranţă confirmată. Cartea - de calitate, firească - completează ceea ce lipseşte din lumea audio-vizualului: profunzime, introspecţie, regăsire de sine. Vin la Târg oameni de toate vârstele şi nu par deloc marcaţi de scepticism ori dezabuzare. Se apropie de raft, mângâie cartea cu privirea, chiar şi cu buricele degetelor. Pe chipurile lor se poate citi promisiunea unei apropiate reîntoarceri.

Domnu' *Iureş* n-a fabulat. După primele două zile, multe titluri erau „epuizate“. Până la sfârşit, inclusiv - postfaţa Târgului, de la Haifa, au fost cumpărate absolut toate cărţile *Hasefer*-ului.

O bijuterie - „Enciclopedia Iudaismului“

Editura Hasefer a F.C.E.R. ne-a dăruit o bijuterie în cinstea Târgului de Carte de la Ierusalim, desfăşurat între 18-23 februarie a.c. Cartea este o traducere din limba engleză, publicată de „The Jerusalem Publishing House“ din Israel, redactor coordonator fiind Geoffrey Wigoder. Hasefer a primit asentimentul editurii care a publicat textul în engleză, de a introduce în volum unele personalităţi rabinice marcante din arealul românesc. Traducătorii din limba engleza sunt Radu Lupu şi George Weiner. Cartea are 739 de pagini în format de album şi conţine multe ilustraţii color şi alb-negru. Când se vorbeşte de lunile ebraice, sunt anexate în text sărbătorile lunii respective, cu data din calendarul gregorian, pe timp de zece ani. Este o lucrare la a cărei traducere şi redactare s-a lucrat ani de zile şi sunt onorat că am putut colabora, într-o foarte mică măsură, cu cei ce trebuie felicitaţi.

Dacă răsfoim volumul, începând cu litera „A“, găsim: „Acoperirea capului“ - „Kisui Rosh“, cu explicaţia că, deşi legile Bibliei nu impun acest lucru, totuşi această obligaţie este bine cunoscută şi practicată. Ni se relatează că primul care-şi acoperise capul era Aaron Hacohen - Marele Preot, ce purta un turban de pânză. La litera „B“ găsim: „Bătrâni“ - „zekenim“, dar şi pe Rabinul Enrique Bejerano, care a fost, timp de 28 de ani, Rabin al Comunităţii Evreilor de Rit Sefard din Bucureşti. Citim despre „Brit Mila“ (circumcizie), dar şi despre Martin Buber - teolog, filosof, pedagog şi teoretician al sionismului. La litera „F“, ni se dezvăluie „Flacăra amintirii“ - „ner neshama, ner zikaron“, dar ne aduce şi pe tărâmul hasidic românesc, prin redarea a mici biografii ale celor ce-au fost Admorimii din Ştefăneşti şi Buhuşi: Ştefăneşter Rebe *Abraham Matitiahu Friedman*, Buhuşer Rebe Itzhac Friedman, Paşcaner Rebe Moise Iehuda Leib Friedman. Exemplele interesante ar fi fără de sfârşit - toate cu importanţa lor.

Scriind aceste rânduri, îmi amintesc de cele spuse, în *Pirkei Avot (Sfaturile înţelepţilor poporului evreu)*, cap. 2-9, de către Raban Iohanan ben Zakai către cei cinci discipoli ai săi: „Duceţi-vă şi căutaţi care este calea cea bună pe care să meargă omul“. Rabi Eliezer susţine că ochii buni; Rabi Iehoşua recomandă un prieten bun; Rabi Iosei preferă un vecin bun; Rabi Shimon aprecia că prevederea viitorului; Rabi Elazar susţine că o inimă bună. Raban Iohanan ben Zakai conchide: „Apreciez cuvintele lui Rabi Elazar ben Arah mai mult decât sfaturile voastre, căci în cuvintele sale sunt cuprinse *cuvintele voastre*“. *Îmi iau permisiunea de a* compara Editura Hasefer cu *cele spuse de Raban Iohanan ben Zakai.*

Hasefer editează câte 30 de titluri pe an, dintre cele mai bune şi mai interesante, ce fac cinste editurii F.C.E.R., şi folosesc ca „o carte de vizită“ a lor. Aşa cum *Raban Iohanan ben Zakai* onchide, îmi iau permisiunea să spun că, aşa cum o *inimă bună cuprinde totul*, tot aşa „Enciclopedia Iudaismului“ e o carte cu care Hasefer, dar şi noi ne putem mândri, căci ea cuprinde totul. Fraţii noştri de acolo şi *conducătorii lor sunt* o parte din noi şi noi ne mândrim cu ei. „Et Ahai Anohi me Mevakeş“ - „Pe fraţii mei îi caut“ (*Geneza*, 37, 17).

Ing. BARUCH TERCATIN

Despre părinţi şi copii, la standul României

Poate, cea mai frumoasă lansare la Standul României a fost cartea cunoscutului critic şi istoric literar, *Eugen Campus*, ajuns la patriarhala vârstă de 92 de ani, care, aşa cum a demonstrat-o *ad hoc*, şi-a păstrat mintea la fel de tânără ca acum 60 de ani, când a scris „Povestiri şi legende din folclorul evreiesc“, carte editată, recent, de *Hasefer* (ilustraţia *Burschi Gruder*). Şi nu cred că, pentru lansarea ei, s-ar fi găsit alt prezentator mai nimerit decât *Ştefan Iureş*, pentru că, aflându-mă în preajmă-i de dimineaţă până seara, am simţit cât de apropiat structural este de înţelegerea universului în care domneşte „Măria Sa, copilul“. A fost, din partea ambilor vorbitori, un tur de forţă despre o literatură ce merită să i se dea mult mai multă însemnătate, pentru că de felul în care ne adresăm copiilor depinde viitorul umanităţii. A fost o meditaţie despre etică şi estetică, tradiţie şi modernitate, într-un cuvânt despre educaţie şi „*die goldene keit*“ - lanţul de aur al generaţiilor. A fost inspiraţia directoarei din Ministerul Culturii şi Cultelor, *Ana Andreescu*, de a lansa, în continuare, o carte despre care mi-e greu să scriu, fiindcă aparţine subsemnatei: „Kadiş pentru mama mea“, apărută nu demult în Editura *Kriterion*. Cuvintele, care mă onorează şi mă obligă, rostite de *Ştefan Iureş* şi *Ana Andreescu*, m-au copleşit de emoţie, transmisă, involuntar, publicului. A fost o după-amiază dedicată iubirii între părinţi şi copii. Ce altă încheiere mai nimerită acestei stări de spirit - decât lectura de autor a poemelor lui *Vlad Solomon*, din volumul „În noi e un cer mai adevărat“?!

Seri de poezie, muzică şi dans

În Sala „Teddy D“, poeţi români au interpretat, în română şi engleză, poeme scrise de ei. Dar poemele sunt muzică: se dezvăluie-învăluie singure sau sunt obiect de exegeză. De aceea, singurul răspuns posibil atunci a fost dat de gazde: patru poeţi israelieni tineri şi talentaţi, *Amir Or, Eli Raz, Anat Doberman, Almog Behar*, au recitat, la rându-le, poeme create de ei în ivrit şi engleză. *Trupa Iordache* cu spectacolul de dans *Tango Mas* şi *Insula*, regalul de jazz şi poezie *Alexander Bălănescu - Ada Milea*, au avut parte de spaţii largi şi de o primire excelentă din partea presei, de aplauzele şi de bis-urile entuziaste ale publicului, chiar dacă organizatorii n-au reuşit să facă, la timp, publicitatea pe care o meritau. Dar, toate la un loc - mai greu. Nu pierdem speranţa.

In memoriam LUCIAN RAICU

În aceeaşi după-amiază, a zilei de 21 februarie, am participat la medalionul, organizat de Centrul Cultural din Ierusalim (director - *Lia Baneev*) dedicat unuia dintre marii critici evreo-români, *Lucian Raicu* z.l., stins prematur din viaţă, la Paris. O mică-mare comunitate literară românească (*Leon Volovici, Madeea Axinciuc, Virgil Duda*, fratele celui dispărut fizic, *Ileana Mălăncioiu*) a vorbit în simple, mişcătoare cuvinte despre „un mare suflet, un mare scriitor“, pe care timpul nu-l poate devora. In acest sens, a venit şi iniţiativa lui *Ştefan Iureş*, de a publica o antologie de texte Lucian Raicu, la *Hasefer*. A şi obţinut acordul soţiei regretatului critic, *Sonia Larian*, în urma unei convorbiri telefonice. Cu acelaşi prilej, a fost lansat volumul, scris de *Leon Volovici* şi *Costel Safirman*, „Întâlniri la Ierusalim“, titlu incitant pentru toate experienţele trăite de semnatara acestor rânduri în zilele Târgului, care ar putea face obiectul unui serial R.E. Oricum - într-un număr viitor, vor apărea interviuri cu *Shaul Carmel*, la vârsta Psalmistului (*Ad Mea Veesrim*!), şi cu *Vlad Solomon* despre viitoarea ediţie a volumului de debut. Jurnalişti şi scriitori români (*Grete Tartler, Ioana Ieronim, Denisa Comănescu, Ileana Mălăncioiu, Florina Ilis, Nicolae Tzone, Elena Vlădăreanu, Traian T. Coşovei, Florin Iaru*) au încărcat de metaforă fiecare moment petrecut în Oraşul Sfânt. O astfel de după amiază nu se putea încheia decât muzical. Aşa se face că, după *duo*-ul unor trubaduri moderni de mare clasă, *Ada Milea - Alexander Bălănescu*, m-am bucurat să o reascult pe *Ada Milea* într-un recital care ar fi putut avea ca moto chiar unul din cântecele ei: „O altfel de lume de-am avea / Am putea schimba ceva“.

Israelul cultural, Israelul normalităţii

Chiar de Mărţişor, Centrul Cultural din Haifa a găzduit două lansări care s-au bucurat de mult succes: *Sortiţi să vadă*, de Irina Airinei (cu recomandarea lui G. Mosari), şi *Cartea Rut*, tălmăcită în română şi comentată de binecunoscutul cărturar în domeniul iudaisticii, ing. *Baruch Tercatin*. Buna organizare şi interesul sincer pentru cea de-a cincea carte a unuia dintre promotorii importanţi ai iudaismului în România şi-au spus cuvântul. A fost o sală la fel de plină ca şi cea din Tel Aviv, o prezentare substanţială a biografiei şi a lucrărilor scoase de autor la *Hasefer*, însoţită de comentarii despre actuala apariţie editorială, realizată de *Ştefan Iureş*. Cu prilejul aniversării a 50 de ani de la înfiinţarea R.E., au fost decernate „Diplome de Excelenţă“ dlui ing. *Baruch Tercatin* şi foştilor redactori-şefi ai revistei, stabiliţi în Israel. Calde cuvinte de mulţumire, rostite de ing. *Baruch Tercatin*, care a semnalat succesul excepţional al Editurii la Târg, „cap de afiş“ fiind *Enciclopedia Iudaismului*, au încheiat itinerarul nostru în Israelul cultural, Israelul normalităţii, şi nu cel al unei singure imagini - conflictul cu extremiştii arabi -, prin care lumea s-a obişnuit să-l perceapă din buletinele de ştiri.

IULIA DELEANU

ANAVI ADAM la 98 de ani şi multe primăveri literare

Filiala Timişoara a Uniunii Scriitorilor din România l-a sărbătorit recent pe decanul său de vârstă (şi adesea de spirit...), *Anavi Adam*, pseudonim literar al lui Frucht Francisc. La cei 98 de ani ai săi, poetul, eseistul, dramaturgul şi traducătorul timişorean pare să deţină acel secret, pe care scriitoarea Maria Pongracz l-a numit deja, cu ani în urmă, „anavitamina“. Misterul unei tinereţi perpetue a încercat să-l releve, în cuvântul său, cea care îmbină cariera medicală cu cea literară, dr. *Ildikó Bárány*. Elogii i-au mai adus scriitorului confraţi din breasla truditorilor cu condeiul. Vitalitatea, spiritul ludic, ascuţimea gândului şi versului au fost apreciate - printre alţii - de *Mircea Mihăieş, Ildikó Bárány, Eugen Bunaru, János Oberten, Ildikó Achimescu, Maria Pongracz Popescu, Simona Popovici Donici*. Un moment special al întâlnirii l-a reprezentat cuvântul scriitorului *Şerban Foarţă*, care, împreună cu soţia sa, *Ildikó Gabos*, au realizat traduceri excepţionale ale versurilor poetului în limba română. Una dintre acestea - „Trepte“ - a ilustrat chiar prima pagină a celui mai recent număr al revistei „Orizont“.

Au fost prezenţi, alături de prieteni ai scriitorului, reprezentanţi ai societăţii civile şi ai bisericilor din oraş. Reprezentanţii Comunităţii evreieşti au ţinut, în mod special, să îl salute pe cel care nu doar îi încântă cu versurile sale, dar care a fost, mulţi ani, şi profesor la Liceul Evreiesc. Şi azi foştii elevi ai şcolii evocă prezenţa tânărului profesor, erudit şi exigent, care i-a purtat pe cărările filosofiei.

Cu acelaşi prilej, a fost omagiată şi *Ilse Hehn*, artist plastic, fotograf şi scriitor, cunoscută în România şi Germania. Cei doi au fost distinşi cu „Diplomele de Onoare“ ale Uniunii Scriitorilor din România.

Anavi Adam a pierdut, probabil, şirul diplomelor primite, dar a ţinut să afirme că izvorul creaţiei sale nu este nici pe departe secat. El continuă să creeze, umorul şi stilul caustic carecterizându-l, la fel de bine, şi la această etate.

Spiritul poliglot al Timişoarei a fost evident şi cu această ocazie, în care s-a trecut, fără ezitare, de la română la germană şi maghiară, iar cei mai mulţi - care vorbesc toate aceste „limbi bănăţene“ - nici nu au observat alternarea.

LUCIANA FRIEDMANN

„Alinare, salvare, înnoire“

Interviu cu reprezentantul permanent al JOINT în România, ISRAEL SABAG

JOINT a fost prezent în fiecare moment dramatic din viaţa popoarelor, prin eforturile de salvare în cazul unor dezastre naturale, spre a alina dureri, a lumina chipuri chinuite de suferinţă, a readuce oamenilor puterea de a trăi, a rezista, a renaşte. N-a fost uşoară misiunea JOINT în România ceauşistă, într-o vreme a penuriei de hrană, lumină, căldură. Este aici şi în prezent, când uriaşele, rapidele schimbări ale vieţii sociale din lume, implicit din România, impun JOINT-ului un spirit creativ pentru a ne ajuta să ne ajutăm singuri. Nevoia de mai atentă clarificare a acestor stări de lucruri a fost punctul de pornire al interviului solicitat reprezentantului permanent al JOINT în ţara noastră, *Israel Sabag*. Dar, mai întâi, câteva repere biografice. Israel Sabag s-a născut în Maroc, acum 38 de ani. În 1975, face Alia. În '91, absolvă Institutul Pedagogic Religios „Yamit“ din Israel. În '93, intră în marea familie a JOINT-ului, devenind primul director al Centrului de Asistenţă Socială „Hesed Avraham“ din Sankt Petersburg. În şase ani reuşeşte să realizeze o reţea de asemenea centre în întreaga fostă U.R.S.S. Din 2000 până în 2003, studiază Ştiinţele Sociale la Colegiul „Sapir“, în Israel. Devine responsabil JOINT pentru Programele „Eschel“, calitate în care ajută şi israelieni care au avut de suferit în vara lui 2006, în timpul conflictului cu mişcarea Hezbollah. În tot acest răstimp, acumulează o bogată experienţă în asistenţă socială, programe pentru tineret şi pentru instruirea tinerilor pentru conducere şi dezvoltare comunitară. În prezent, locuieşte la Bucureşti, împreună cu soţia lui, *Maşa*, şi fiica lor, *Tamar*.

- O opinie despre comunitatea noastră?

- Comunitatea evreiască din România are o istorie bogată şi un viitor luminos, datorită unor lideri energici şi talentaţi în Federaţie şi în comunităţi.

- Cum ne veţi ajuta în viitor?

- Printr-o mai adâncă implicare în programe şi printr-o schimbare a punctelor de interes ale JOINT.

- În ce sens?

- JOINT, Federaţia şi comunităţile se află în procesul de creare a unei relaţii caracterizată printr-un parteneriat puternic, pozitiv. Lucrăm cu toţii pentru implementarea schimbărilor care, într-o scurtă perioadă de timp, vor duce la o calitate superioară a vieţii în Federaţie şi în comunităţi.

- Care sunt scopurile acestui nou tip de parteneriat între JOINT şi F.C.E.R.?

- JOINT, împreună cu Federaţia, va continua ajutorarea celor aflaţi în nevoie, prin programe mai eficiente de asistenţă socială şi medicală. De asemenea, vrem să deschidem, la *Bucureşti, un Centru Comunitar* Evreiesc (JCC). Acest Centru va atrage toate vârstele şi va fi pus „pe roate“ de o echipă de profesionişti care vor aduce un plus de vitalitate vieţii evreieşti din România. Scopul nostru este de a apropia de comunitate un număr mai mare de evrei decât cel prezent printr-o multitudine de mijloace. Unul dintre ele va fi şi acest Centru.

- Ce se întâmplă cu programele destinate unui segment deloc neglijabil al comunităţii: generaţia de mijloc?

- După ce ing. *Schwartz* le-a iniţiat, căutăm, în prezent, un responsabil pentru generaţia de mijloc care să organizeze la Centrul Cultural Comunitar programe regulate: filme, concerte, excursii cu obiective iudaice. Vrem să ne îndepărtăm de tendinţa de a axa conferinţele şi seminariile pe *istoria Holocaustului*. Cred că există o gamă largă de teme iudaice care să suscite interes.

- Vă rog să ne oferiţi câteva exemple de îmbunătăţire a eficienţei.

- Un bun exemplu este sistemul cupoanelor alimentare. Dacă, până acum, se distribuiau asistaţilor pachete cu alimente, din aprilie-mai, va intra în funcţiune acest sistem al cupoanelor alimentare. Distribuţia va fi aceeaşi, prin comunităţi, dar vom elimina costurile de achiziţionare şi transport. Vom spori calitatea vieţii asistaţilor, pentru că-şi vor putea cumpăra ce-şi doresc, potrivit nevoilor lor. Ştim că, pentru vârstnici, fiecare schimbare e dificilă, dar vom fi în permanentă legătură cu ei, le vom explica noul sistem şi se vor simţi bine să folosească cuponul alimentar.

- Oportunităţi şi impasuri?

- Oportunităţile constau în colaborarea, personală, laborioasă cu dr. *Vainer*, ing. *Schwartz*, ing. *Kupferberg*. Principala noastră provocare se referă la opoziţia naturală în faţa schimbărilor, în special în cazul vârstnicilor. Ştim însă că suntem parteneri în acest proces, şi acest lucru va funcţiona doar dacă este abordat cu profesionalism, vom comunica eficient şi vom explica procesul în mod deschis.

- Cum aţi defini noul tip de parteneriat?

- O îmbinare între ajutorare şi spirit creativ. O mai adâncă implicare, împreună cu conducerea Federaţiei, pentru îmbunătăţirea vieţii evreilor din România, ţară devenită membră a U.E. Situaţia în România se schimbă în mod pozitiv, din multe perspective, atât la nivel local, cât şi mondial, şi noi trebuie să ţinem pasul cu aceste schimbări. Iată doar două exemple: dr. *Vainer* a creat programul „Mazel Tov“ şi noi îl vom susţine. De asemenea, vom inaugura, în iulie, la Cristian, noul Centru de recreere construit de JOINT, în care se vor organiza şi tabere pentru copii. Cred că, în curând, comunitatea din România va deveni un model pentru alte comunităţi europene. E un fapt constatat după ce am fost în multe locuri din ţară. După zece ani în care am lucrat în fosta U.R.S.S., mă bucur să văd că există aici o comunitate mică, dar foarte activă, bine organizată, cu oameni care încearcă puternic sentimentul apartenenţei comunitare.

- Ce alte aspecte din agenda dumneavoastră de lucru ar mai fi de menţionat cu privire la comunitate?

- Să descopăr cele mai bune căi de atragere spre comunitate a celor încă neimplicaţi. Aş vrea să îi fac să dorească să-şi trimită copiii la comunitate, să le dau maximum de alternative, să le dau sentimentul că sunt parte a acestei comunităţi.

- Care este misiunea globală a JOINT-ului, azi?

- Alinare, salvare, înnoire. JOINT trebuie să ajute evreii în suferinţă de pretutindeni să trăiască o viaţă evreiască în demnitate. Când evreii se află în situaţii de criză, JOINT le oferă siguranţă. De asemenea, JOINT învaţă comunităţile să se susţină singure.

IULIA DELEANU

Forumul B'nai B'rith România se afirmă în viaţa obştii noastre

Întrunirea Forumului B'nai B'rith România, la 1 martie a.c., a avut o agendă bogată. După primirea a doi noi membri - dr. *Frima Acs* (multe elogii din partea conducerii şi colegilor de la D.A.S.M.) şi ing. *Corneliu Cherbis* (cetăţean israelian şi român, ceea ce denotă interesul conaţionalilor noştri din Israel pentru viaţa evreilor din România) -, s-a trecut la ordinea de zi. Preşedintele Forumului, ing. *José Iacobescu*, a prezentat unele aspecte ale activităţii curente: organizarea unui Consiliu Consultativ pentru supravieţuitorii Holocaustului; a unei expoziţii cu produse de înaltă tehnologie, în 28-29 martie a.c., la *Hotel Mariott*; pregătirea întrunirii B'nai B'rith Europa, ca şi o amplă expunere a istoriei şi scopurilor acestei organizaţii şi a celei din România, ca parte integrantă a ei; relaţiile cu principalele instituţii europene (C.E., P.E., UNESCO etc.). Despre istoria B'nai B'rith în România a vorbit dr. *Hary Kuller*, care s-a referit la personalităţi, în special la Şef Rabinul dr. I.J. Niemirower. Asupra istoriei B'nai B'rith vom mai reveni. Publicista *Magdalena Boiangiu* a vorbit despre fenomenul negaţionist în Europa, care devine mai pregnant pe măsură ce trec anii de la săvârşirea Holocaustului şi scăderea numărului martorilor supravieţuitori. Prof. dr. *Andrei Voinea* ne-a informat despre acţiunile de ajutorare a membrilor comunităţii, neasistaţi, trecuţi de 80 de ani (medicamente, organizarea unor vizionări, excursii). La discuţii au participat: *Fr. Antschel* (despre Transnistria); prof. ing. *Osy Lazăr*, preşedintele C.E.B. (despre colaborarea cu B'nai B'rith); *Boris Mehr* (despre „cazul“ Coja, rolul negativ al unor ziarişti de la „Lumea“, „Ziua“ etc.); ing. *Aneta Vainer* (despre relaţia cu cetăţenii israelieni); ing. *Miron Bălţăţeanu* (despre Căminul-spital „Amalia şi Şef Rabin dr. Moses Rosen“); *Dorel Dorian*, redactor-şef al „Realităţii Evreieşti“ (despre rolul unor personalităţi de excepţie); *Octavian Fülöp* (despre asistenţa socială); *Ţicu Goldstein* (despre o piesă de teatru, pusă recent în scenă, „Steaua fără... Sebastian“, de Dumitru Crudu); dr. *Alexandru Elias* (despre asistenţa medicală). În concluzie, putem spune că Forumul B'nai B'rith se implică tot mai mult în viaţa obştii noastre.

BORIS MARIAN

Lista lui Reviczky

N-a fost un geniu. N-a avut talente deosebite. Nici o clădire nu-i poartă numele. Şi nici *n-a* avut bani mulţi să facă faimoase opere de caritate. Şi totuşi, acum, la sfârşit de februarie, când sunt deja 50 de ani de când a plecat dintre noi, Biserica Catolică din Baia Mare e plină de oameni. De unguri, de români, de evrei. La microfon se perindă militari, preoţi, actori, preşedintele Comunităţii Evreilor din Baia Mare, *oameni din mulţime*. Şi fiecare are ceva de spus despre el. O frază, însă, o repetă toţi. El a fost un Om în vremuri de neomenie. Este vorba de colonelul Imre Reviczky, salvatorul a sute de evrei... Militar activ, la 1 mai 1943, este numit comandantul companiei de muncă din Baia Mare. Ce însemna asta? Că era stăpân pe viaţa şi moartea sutelor de evrei adunaţi, trimişi pe front, în Ucraina, cu porunca „Viu să nu se întoarcă nici unul“. Venirea lui a însemnat o schimbare totală a tratamentului faţă de ei. Până atunci erau biciuiţi, batjocoriţi, lăsaţi la *voia unor oameni fără scrupule. Reviczky a interzis bătaia, a oprit trimiterea pe front a companiilor*. Sub comanda lui, evreii erau consideraţi oameni egali cu soldaţii unguri... Se ştiau multe despre el, chiar înainte de venire. Că a ajutat evrei refugiaţi din Polonia, că a făcut rost de acte false pentru cei adunaţi în oraşele din Ucraina subcarpatică şi care urmau să fie mânaţi spre câmpurile răscolite de război şi împuşcaţi acolo. În luna august a aceluiaşi an, au fost concentraţi cei născuţi în 1901-1905. S-au adunat prea mulţi. Şi atunci s-a hotărât ca 300 să fie trimişi acasă. Reviczky a avut grijă să-i aleagă pe cei cu mulţi copii, pe cei cu mari probleme în familie [...]. Şi actele lui de omenie nu se opresc aici. Erau două ghetouri în oraş, cu mii de oameni adunaţi din satele din jur, în aşteptarea deportării. Le trimitea saci cu pâine şi alte alimente. A scos din ghetou, cu acte false, adolescenţi de 14-15 ani, femei şi bărbaţi, ascunzându-i în barăcile companiei de muncă.

August 1944. La nivel înalt, se hotărâse deportarea ultimilor evrei din oraş, adică a celor din compania de muncă. Au fost băgaţi în 16 vagoane, gata să pornească spre Auschwitz [...]. Reviczky ştia că acesta era ultimul drum pentru ei, la capăt fiind doar moartea. Tunurile ruseşti nu erau departe. Şi atunci colonelul a făcut ceva care pare şi acum de necrezut. A deschis vagoanele, a eliberat oamenii, i-a îndemnat să fugă, să se ascundă în pădurile dimprejur, a pus buşteni în vagoane, le-a sigilat şi a lăsat trenul să plece [...].

În 1979, la „Yad Vashem“, este declarat „Drept între Popoare“ şi se plantează un copac pe Aleea celor Drepţi. Străzi în Israel, plăci comemorative în Australia, în Statele Unite, în Biserica Catolică din Baia Mare. Să-i spunem şi lui ce i s-a spus lui Schindler: „Noi nu uităm suferinţele din Egipt, noi nu-l uităm pe Haman, noi nu-l uităm pe Hitler. Şi, tot aşa cum nu-i uităm pe cei nedrepţi, nu-i uităm nici pe cei drepţi. Amintiţi-vă de Imre Reviczky“.

ANA ŞALIC (Baia Mare)

„Au salvat o lume”

Despre omenie şi curaj în condiţii extreme

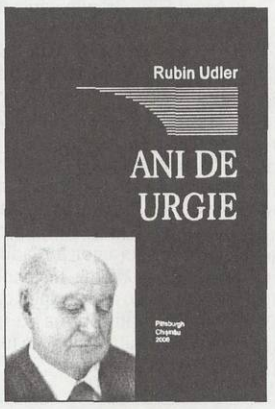

Tragedia şi dramele evreilor din Moldova, supuşi execuţiilor în masă sau putrezind prin ghetourile şi lagărele de concentrare din Transnistria în timpul celui de-al doilea război mondial, sunt de acum tot mai bine cunoscute. Mai puţin cunoscute sunt, însă, cazurile acelor locuitori ai teritoriilor cuprinse de urgia conflagraţiei *mondiale, cetăţeni de diferite etnii şi naţionalităţi*, care nu şi-au pierdut omenia şi nu s-au lăsat pradă isteriei ucigătoare a ideologiei fasciste. Am ales, pentru forţa lor pilduitoare, două exemple extrase din cărţi publicate în ultimii ani la Chişinău (Republica Moldova).

Un prim exemplu îl găsim în volumul de memorii al unui supravieţuitor al lagărelor din Transnistria, dl Rubin Udler, intitulat *Ani de Urgie*, publicat iniţial în limbile rusă şi engleză, iar în 2006, tipărit în limba română. În vara anului 1940, familia lui Rubin Udler, stabilită de 20 de ani la Brăila, este nevoită să se refugieze peste Prut, mai întâi la Akkerman (Cetatea Albă), la gurile Nistrului. Un an mai târziu, în 1941, ofensiva germano-română surprinde familia *Udler la Odessa, un oraş încercuit, în care evreii erau vânaţi şi trimişi* la moarte fără judecată. O situaţie limită, practic fără ieşire. Şi totuşi, îşi aminteşte cu înfrigurare autorul, *„o întâmplare..., asemenea unui miracol greu de imaginat, ne-a salvat viaţa“*. În acele împrejurări dramatice, familia Udler s-a întâlnit la Odessa cu Radu M. Badiu, tânăr locotenent în armata română, cunoscut în perioada petrecută la Brăila. Tânărul ofiţer îşi dă seama imediat de situaţia dramatică a familiei Udler, în primul rând de pericolele care o ameninţă. Împreună cu soţia sa se angajează să facă *„tot ce le stă în putinţă“* pentru a-i uşura soarta şi a o ajuta să supravieţuiască.

După mai bine de cinci decenii, Rubin Udler, astăzi membru corespondent al Academiei de Ştiinţe a Moldovei, stabilit, din 1992, la Pittsburgh (S.U.A.), scăpat ca prin minune cu întreaga sa familie de urgiile vremii, va reda în pagini memorabile imaginea curată a tânărului ofiţer român, care nu concepea să execute orbeşte ordine aberante. *„La cuvintele noastre fierbinţi de mulţumire* - scrie Rubin Udler în memoriile sale -, *Radu răspunse cu mărinimie că el îşi face datoria lui de om, că niciodată nu-şi va întina crezul lui moral: armata nu poate şi nu trebuie să lupte împotriva populaţiei civile neînarmate şi fără apărare. A prigoni şi a distruge oameni numai pentru că ei sunt de altă credinţă este un act criminal, inadmisibil“*. Gestul simplu şi modest al tânărului ofiţer român, astăzi considerat unul firesc, dar neobişnuit în perioada respectivă, se bucură în cartea lui Rubin Udler de unele dintre cele mai emoţionante pagini scrise vreodată despre solidaritate şi conştiinţă civică, bazate pe valorile nemuritoare ale umanismului: *„Numele lui Radu M. Badiu [...], acest om cinstit şi bun, ferm în principiile sale, căruia i-a fost dat să trăiască numai 34 de ani [...], trebuie înscris pe lista scurtă, din păcate, a neevreilor «Drepţi ai Popoarelor», care, în mod dezinteresat, conducându-se numai după propriile comandamente etice şi morale, riscându-şi situaţia în societate, chiar şi viaţa, au salvat evrei de la o pieire sigură“*.

Alte modele de conduită morală exemplară în condiţii extreme le găsim în volumul *Istorii adevărate*, de Mihail Bekker, apărut sub egida Asociaţiei Organizaţiilor şi Comunităţilor Evreieşti din Republica Moldova (A.O.C.E.M.), în 2004, în ediţie bilingvă (română şi rusă). Unul dintre acestea îl întâlnim în satul Năpădeni. La începutul lunii iulie 1941, evreii sunt adunaţi de prin case, umiliţi şi trimişi spre pierzanie. Primarul satului, Ştefan Lazo, este primul chemat să aplice ordinele de război. El are şi o familie numeroasă, nu mai puţin de zece copii, care trebuie ocrotiţi. Dar între obligaţia oficială de a respecta dispoziţiile superioare şi simţămintele sale umane faţă de consătenii cu care era prieten până mai ieri, au învins cele din urmă. Mai întâi, fiind la curent cu măsurile ce se pregăteau *împotriva familiilor evreieşti, le avertizează de pericole şi le* îndeamnă să se ascundă prin gospodăriile ţăranilor moldoveni. Printre cei avertizaţi se numără şi o tânără mamă, Ketroser Hana (născută în 1917), şi micuţul Reuven, de numai şase ani, prieteni de familie. Crainicul satului, *la datorie*, trâmbiţează însă sistematic obligaţia celor ce ascund evrei să-i predea nemţilor, în caz contrar, pe tăinuitori aşteptându-i aceeaşi soartă ca şi pe proscrişi. Ştefan Lazo se decide pentru un gest extrem, de mare curaj civic. Împreună cu numeroasa sa familie şi cu parohul satului, Grigore Dardan, primarul se hotărăşte să-i boteze pe cei doi evrei - mamă şi copil -, în tradiţia bisericii ortodoxe, declarându-i, totodată, copii ai săi. Autorităţile judeţene au declanşat un proces penal împotriva primarului şi a parohului, dar, neavând precedent, procesul a fost în cele din urmă stopat. Mama şi copilul au supravieţuit războiului.

ELENA LUIZA POPA,
IOAN POPA

NEDUMERIRI ŞI UIMIRE

la ora unor reabilitări, cu consecinţe, încă, imprevizibile: ION ANTONESCU şi... şeful mişcării legionare, HORIA SIMA

Urmare din pag. 1

În hotărârea Curţii de Apel de reabilitare a lui Ion Antonescu, prin anularea unor capete de acuzare (război de agresiune etc.), se precizează, totodată, că mareşalul Ion Antonescu este absolvit de vinovăţia de a fi contribuit la „diseminarea ideologiilor fasciste şi naziste". Dar Antonescu şi-a asumat această ideologie, cu toate consecinţele şi implicaţiile ei rasiale în toate acţiunile sale împotriva populaţiei civile, imediat după începerea războiului. Mai mult chiar, cu o săptămână înainte de începerea războiului, Antonescu avea să declanşeze pregătirea genocidului din iunie 1941, de la Iaşi, împotriva populaţiei evreieşti, iar imediat după declanşarea conflagraţiei, avea să prevadă un întreg ansamblu de măsuri conducând la deportarea în Transnistria a evreilor, ca şi a rromilor din Basarabia şi Bucovina de Nord, dar chiar şi din dreapta Prutului, cu consecinţe absolut devastatoare, angajând exterminarea a sute de mii de oameni. Să fi fost absolvit Antonescu şi de aceste capete de acuzare?

Războiului din '41 - mărturiseşte Antonescu - n-a fost un război împotriva ruşilor, ci un război împotriva evreilor

Ni s-ar putea răspunde că mareşalul Antonescu, mai ales după rebeliunea legionară din ianuarie 1941 şi după delimitarea sa de legionari, n-ar mai fi avut de ales... Dacă n-ar fi acceptat integral politica Axei, România ar fi fost, probabil, ocupată, Antonescu - îndepărtat, iar legionarii - readuşi la putere, ar fi determinat o tragedie infinit mai cumplită, la scara întregii ţări. Dar urmărise Antonescu, fie şi un singur moment, să se rezume la eliberarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord? Să uităm că în una dintre cele mai compromiţătoare mărturisiri, într-o scrisoare adresată lui Mihai Anonescu, mareşalul recunoştea că uriaşa conflagraţie în care se implicase nu era un război împotriva ruşilor, ci un război împotriva evreilor? A existat, însă, un moment în care mareşalul a înţeles, totuşi, că războiul era pierdut şi că va trebui să răspundă în faţa întregii lumi pentru sutele de mii de morţi şi răniţi, departe de frontierele ţării, într-o conflagraţie care depăşise demult orice caracter legitim de autoapărare, că înfrângerea de la cotul Donului însemna începutul sfârşitului şi că dezastrul economic şi militar al ţării, imediat şi de perspectivă, nu mai poate fi evitat. Devotamentul său faţă de Axă devenise absolut aberant... chiar dacă, înţelegând noul curs al războiului şi înfrângerea care se prefigura, avea să ia hotărârea - altă înfrângere pentru sine - de întoarcere spre ţară a deportaţilor care mai erau în viaţă, a orfanilor mai întâi, dar chiar şi a comuniştilor, neînţelegând, însă, că nu mai există salvare şi că singura perspectivă reală, şi realistă, ar fi fost un armistiţiu, într-o primă etapă, o desprindere de Germania hitleristă şi, la limită, ceea ce Antonescu încă nu putea înţelege, întoarcerea armelor împotriva foştilor săi aliaţi. Antonescu nu avea, însă, disponibilitatea lăuntrică şi puterea morală a unor astfel de desfăşurări. Armata română continua să fie decimată... Orgoliul său de militar şi de dictator avea să primeze în faţa luciditătii. Ştergerea unui important cap de acuzare, cu toate implicaţiile unei reabilitări, fie şi parţiale, mai poate fi îndreptăţit?

*

Conflictul dintre mareşalul Antonescu şi mişcarea legionară, previzibil încă din primele luni ale creării Statului Naţional Legionar, avea să capete amploarea sa integrală încă înainte de sfârşitul anului 1940. Crimele legionarilor - începând cu uciderea unor personalităţi ca I.G. Duca, Iorga, Madgearu şi, ulterior, Armand Călinescu - erau de notorietate. Dar mareşalul se afla într-un conflict deschis şi tot mai agravat cu tot ceea ce întreprindeau legionarii în diversele departamente economice şi administrative pe care şi le asumaseră. În ianuarie 1941, cu circa şase luni *înainte* de declanşarea războiului din Răsărit, are loc rebeliunea legionară - o rebeliune împotriva lui Antonescu şi a Armatei, împotriva ordinii şi a siguranţei ţării. În paralel cu rebeliunea, în zilele de 21-23 ianuarie 1941, are loc şi un pogrom antievreiesc de proporţii, cu aproape 150 de morţi... Într-un jurnal de actualităţi din amintita perioadă, ca şi în ziarele vremii, s-a putut vedea imaginea cutremurătoare a unui soldat al Armatei Române stropit de legionari cu benzină şi incendiat, carbonizat, ucis...

Reabilitarea legionarilor, a căpeteniilor legionare şi a lui Horia Sima ar fi fost condamnată chiar şi de către Ion Antonescu

Antonescu, faţă cu refuzul legionarilor de a se supune ordinelor sale, e obligat, la o confruntare nemijlocită, să-i aresteze, să-i îndepărteze din funcţii, acceptând, totuşi, ca cei mai mulţi dintre conducătorii legionari să se refugieze, cu sprijinul ambasadei germane, în afara hotarelor ţării. Hitler îi adăposteşte, păstrându-i ca o alternativă, în eventualitatea unor neînţelegeri care s-ar fi ivit, în pregătirea războiului - a operaţiei „Barbarosa" - împotriva U.R.S.S. Să ne reamintim că a existat şi un proces public intentat legionarilor, că a apărut şi o lucrare documentară de proporţii, „Pe marginea prăpastiei", în care legionarii erau definitiv demascaţi.

În iunie 1941, când începe războiul, foştii reprezentanţi ai legionarilor în Guvernul României erau demult o amintire. Ce sens are, în aceste condiţii, reabilitarea legionarilor, începând cu Horia Sima, continuând cu Constantin Papanace, fruntaş al acestei mişcări, cu Dumitru Popescu şi, la capătul unei lungi înşiruiri de aproape 20 de legionari, cu Vasile Iasinschi, unul dintre membrii marcanţi ai conducerii legionare şi ai primului guvern naţional legionar. Care este raţiunea şi pentru ce pledează această reabilitare a conducătorilor legionari? Pogromul de la Dorohoi, ca şi crimele din pădurea Jilava, ori uciderea unei întregi elite româneşti în închisori, de către legionari, pot fi scuzate, cumva, prin această reabilitare aberantă?

Au murit în Transnistria, în anii războiului, circa 250.000 de evrei şi 25.000 de rromi. Guvernatorul Transnistriei, George Alexeanu, fie şi neimplicat nemijlocit în crime, era la curent cu tot ceea ce se întâmpla în Transnistria. Poate fi şi el absolvit de răspundere? Înţelegem obligaţia morală a fiului de a-şi dezvinovăţi tatăl... Terenurile care au aparţinut familiei Alexeanu reprezintă o monedă forte, chiar şi în actuala etapă a României... Nu înţelegem, însă, lipsa de argument a unei atari reabilitări. Dacă recursul Procuraturii împotriva sentinţei nu va veni să răspundă aberaţiilor, cum prefigurează actuala sentinţă, consecinţele ar putea fi, din nou, devastatoare. În rest...

Cinismul negaţionist – o provocare perfidă împotriva democraţiei

Legionarii, însă, au început să se reorganizeze. Apar publicaţii legionare... Martirii legionari sunt comemoraţi ca eroi nemuritori ai ţării... „Obiectiv legionar" - o publicaţie a unei astfel de renăscute organizaţii - îi învinovăţeşte pe cei care reclamă adevărul. (Într-un număr viitor al revistei, vom comenta conţinutul şi semnalele ameninţătoare pe care le lansează această publicaţie). Ce urmăreşte actualul „Obiectiv legionar"? Nu purificarea etnică reprezintă, azi, obiectivul renăscutei mişcări. Nu sunt vizaţi doar cele câteva mii de evrei care se mai află în ţară, în viaţă... Agresiunea şi ameninţarea vizează însăşi democraţia... O Ordonanţă de Urgenţă, devenită Legea 107 din 2006, condamnă negaţionismul... Dar negaţionismul persistă, sub diferite forme, cu felurite măşti... Iar ca o culme a sfidării, într-o scrisoare adresată preşedintelui ţării, se afirmă că, dacă va fi cazul, contestatarii Holocaustului vor organiza ei un Holocaust „ca lumea", cu martori, documente... „făcut cum se cuvine". Într-o recentă replică a unui astfel de negaţionist, se afirmă, nu mai puţin provocator: „Nu neg Holocaustul. Afirm doar că românii n-au participat niciodată la un astfel de Holocaust...". Cei aproape 300.000 de morţi din Transnistria s-au sinucis, probabil, ca să-i compromită prin timp pe negaţioniştii de peste ani... Pogromul din ianuarie 1941 ar fi fost făcut nu de legionari - în pofida oricăror dovezi şi mărturii concludente -, ci de comuniştii evrei (!), îmbrăcaţi în cămăşi legionare...

Reabilitarea lui Horia Sima - cu tot respectul pe care-l nutrim faţă de justiţie - a fost o imensă eroare şi, până la recursul intentat împotriva sentinţei curţii de Apel, eroarea persistă, capătă dimensiuni tot mai periculoase. De ce să uităm că reabilitarea generalului de armată Radu Dinulescu, fostul şef al Biroului 2 al Statului Major, supranumit, în anii săi de glorie, „Eichmann" al României, avea să fie acceptată, sub motivaţia că tot ce a întreprins fusese făcut din ordin... La Nürnberg, o astfel de justificare, aşa cum se ştie, a fost respinsă din start... Şi, totuşi, în 1997, generalul Radu Dinulescu şi adjunctul său au fost reabilitaţi...

După zece ani de la această reabilitare, să ne împăcăm cu ideea că nu se mai poate face nimic? Şi că actualul recurs împotriva sentinţei Curţii de Apel nu are nici o şansă? Vom reveni asupra tuturor acestor aspecte. Legionarii găsesc din nou răgazul şi forţa unor injurii şi agresări nedrepte; adepţii lor ne profanează cimitirele şi scriu pe pereţii instituţiilor noastre macabra inscripţie cinică de pe porţile lagărelor de concentrare: „Arbeit macht frei"... Ştim că toţi aceşti defăimători şi viitori potenţiali ucigaşi există, n-au dispărut... Dar e bine să ştie că şi noi existăm, martorii mai trăiesc, că dreptul la legitimă apărare ne îndreptăţeşte protestul şi riposta.

REALITATEA EVREIASCĂ
(Pt. conf. DOREL DORIAN)

Un criminal de război reabilitat?

Sub acest titlu, **RADU IOANID**, directorul Muzeului Memorialul Holocaustului din Washington şi membru al „Comisiei Wiesel", publică un comentariu în cotidianul „Le Monde" despre reabilitarea parţială în România a mareşalului Ion Antonescu. Executarea lui Antonescu şi a trei membri ai guvernului său, la 1 iunie 1946, scrie autorul, „a fost rezultatul verdictului procesului intentat unui număr de 19 membri ai guvernului său, găsiţi vinovaţi de crime de război, crime împotriva umanităţii şi crime împotriva păcii, Antonescu şi guvernul său fiind responsabili pentru moartea a cel puţin 280.000 de evrei, români şi ucraineni, majoritatea asasinaţi în Basarabia, Bucovina şi Transnistria La sfârşitul anului 2006, Curtea de Apel din Bucureşti i-a reabilitat parţial pe mareşalul Ion Antonescu, pe Horia Sima, conducătorul «Gărzii de Fier» şi pe alţi 19 membri ai guvernului român... Curtea i-a achitat de crimele împotriva păcii - partea acuzaţiei care a dus la condamnarea lor, deoarece au dus un război împotriva Uniunii Sovietice şi a aliaţilor -, dar a reţinut condamnările pentru crime de război şi crime împotriva umanităţii". Motivaţia acestei reabilitări, arată Radu Ioanid, a fost opinia Curţii potrivit căreia „alianţa militară Antonescu-Hitler a fost o alianţă defensivă şi participarea României ca aliată a Germaniei naziste în războiul împotriva Uniunii Sovietice, ca legitimă. În plus, Curtea i-a achitat pe acuzaţi de toate responsabilităţile în diseminarea *ideologiilor nazistă şi fascistă*".

Radu Ioanid menţionează că în *România au mai fost şi alte încercări de reabilitare a criminalilor de război*, majoritatea eşuate, dar unele soldate cu succes, cazul cel mai flagrant în această privinţă fiind reabilitarea, în 1997, de către Tribunalul Suprem al României, a generalului de armată Radu Dinulescu, fostul şef al Biroului 2 al Statului Major General al Armatei, şi a adjunctului său, Gheorghe Petrescu.

„Chiar dacă România este una dintre ţările europene care au promulgat o lege interzicând negaţionismul, nimic nu s-a făcut pentru a se respecta această lege. Decizia, luată de curând de justiţia română este cu atât mai neliniştitoare, cu cât are loc într-un moment în care societatea română face progrese enorme în confruntarea cu trecutul". În acest context, autorul menţionează comemorarea anuală a victimelor Holocaustului românesc, asumarea de către doi preşedinţi ai României, Ion Iliescu şi Traian Băsescu, a concluziilor Raportului „Comisiei Wiesel", crearea Institutului Naţional pentru Studierea Holocaustului. „Dimpotrivă, în conţinutul său şi în contextul actual, decizia Curţii constituie un pas înapoi în ce priveşte voinţa reală a României de a apăra valorile umaniste şi europene", conchide Radu Ioanid.

Reabilitarea mareşalului Ion Antonescu atrage atenţia nu numai pe plan intern, ci, in special, pe plan internaţional

Chiar dacă la nivel oficial Holcaustul românesc a fost recunoscut, într-o atmosferă generată de continua negare a crimelor comise împotriva populaţiei evreieşti (şi nu numai) de regimul Antonescu, reabilitarea, chiar şi parţială, a mareşalului poate constitui numai un demers premergător unei reabilitări generale a celor care au fost declaraţi criminali de război. Astfel de reabilitări vor avea efecte nu numai morale, ci şi economice, cei reabilitaţi şi urmaşii lor fiind repuşi în drepturi pe care şi le-au pierdut atunci când au fost declaraţi criminali de război. Faptul că justiţia din Romania se află în centrul unor astfel de reabilitări este un fapt îngrijorător, în special atunci când ea îşi desfăşoară activitatea într-o societate care devine din ce în ce mai reticentă faţă de necesitatea de a păstra atât memoria victimelor Holocaustului românesc, cât şi memoria celor care au comis crimele care definesc acest Holocaust. În acest context, la fel ca şi alte instituţii din România şi din străinătate, Centrul pentru Monitorizarea şi Combaterea Antisemitismului din România urmăreşte cu interes modul în care autorităţile de la Bucureşti înţeleg să trateze aceste reabilitări.

MARCO MAXIMILIAN KATZ

O sentinţă stranie

În decembrie 2006, într-un moment în care interesul societăţii româneşti era absorbit de aderarea la Uniunea Europeană, Curtea de Apel Bucureşti decide reabilitarea juridică parţială a lui Ion Antonescu, cât şi a unui grup extrem de reprezentativ de lideri ai regimului fascist. Motivul deciziei este desecretizarea protocolului adiţional al Pactului „Molotov-Ribbentrop", prin care cele două părţi aprobau anexarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord. Pornind de la această „noutate", care, în fapt, era cunoscută, instanţa a decis asupra caracterului drept al războiului dus de Antonescu, alături de Germania hitleristă. Ceea ce, fireşte, nu poate decât să ridice o sumă de întrebări şi nelămuriri.

Oare poate fi justificată o alianţă politică şi militară, cu cei ce duceau un război de agresiune, nu numai împotriva Rusiei sovietice, dar şi împotriva puterilor occidentale, implicit izolându-se astfel România de lumea democrată şi de aliaţii săi tradiţionali? Un război care a costat viaţa a 300.000 de români, căzuţi în stepele Rusiei.

O a doua întrebare firească este dacă se poate disocia guvernarea lui Ion Antonescu - şi a principalilor săi colaboratori - de politica de genocid împotriva evreilor, rromilor şi a altor minorităţi religioase sau naţionale (ucraineni, neoprotestanţi etc.).

O altă problemă ce se impune este cea a responsabilităţii morale a Curţii de Apel, implicit lipsa de sensibilitate la efectele deciziei. Căci receptarea în societate a sentinţei tribunalului bucureştean este clară: a fost reabilitat Ion Antonescu şi regimul său. Faptul că o parte a capetelor de acuzare a rămas în picioare este un „amănunt" neglijat sau ocolit. O dovadă sunt diversele comentarii apărute în mass media.

Ne punem întrebarea de ce se resimte în România cea nouă, România democrată, nevoia reluării cultului unui dictator. Invocarea şi eroizarea „cruciadei antibolşevice" a autointitulatului mareşal este mai mult decât problematică. Formula simplistă a idealizării unui Antonescu ca adversar al comunismului, pe care îl condamnăm azi, este simplistă şi nu poate fi acceptată. Căci în viaţa socială, aplicarea formulei din algebră „minus cu minus dă plus" este semnul neînţelegerii complexităţii fenomenului social.

Populaţia evreiască din România, urmaşă a celor ce au trecut prin experienţa Holocaustului - în Transnistria, în lagărele morţii din centrul Europei sau „aşteptând" tragedia ce se putea declanşa în orişice clipă -, nu poate trece cu vederea strania decizie. Istoria vitregă, traumatizantă i-a înzestrat pe evrei cu o sensibilitate specială. Sensibilitate ce funcţionează ca un detector fin al unor viruşi nocivi.

Viruşi ce nu sunt periculoşi numai pentru ei, şi nu în primul rând pentru ei. Spre deosebire de „acei ani", evreii au o patrie gata să-i primească. Pericolul grav este pentru poporul român, căruia spiritul unor „sentinţe stranii" îi îngreunează drumul spre valorile democratice.

LIVIU ROTMAN

IUDAICA

Rabinul Moshe Yosef Rubin – Der Cîmpulunger Rav

Am primit recent cartea *Der Cîmpulunger Rav* direct de la autorul ei, *Moshe Yosef Rubin*. Coperta cărții mi-a spus imediat despre ce este vorba și am simțit o mare emoție, pe care încerc să v-o împărtășesc. L-am cunoscut în copilărie, la Câmpulung, orașul meu natal, pe Rabinul Rubin, acest mare om, iubit și stimat de toți evreii, dar și de neevrei, pentru cultura, probitatea și cumsecădenia sa. Sigur că nu am vorbit niciodată direct cu el, dar bunicul și tatăl meu, care erau religioși, îl apreciau și, la fiecare ocazie, aveau numai cuvinte de respect și laudă pentru Rabinul Rubin.

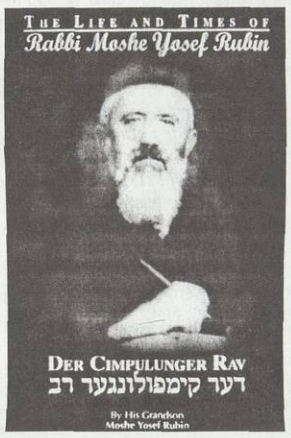

Născut în jurul anilor 1895, la Siret, în inima Bucovinei, dintr-o dinastie rabinică renumită, a studiat cu mari învățați și a dobândit o cultură iudaică impresionantă, încât, la vârsta de 17 ani, a scris prima sa carte - o traducere românească a operelor marelui Malbim, și, la 19 ani, două cărți proprii: „Yad Yosef" (un comentariu din *Gemara*) și „Doraș Moșe" (din *Halacha*). La Câmpulung, a fost ales rabin în 1923. Era căsătorit cu Sara și avea un fiu, Schmelke. Între timp, rabinul urmase și studii seculare la Universitatea din Cluj, pe care le-a terminat cu o teză despre „Libertatea voinței umane". Nu pot și nu este cazul să rezum cartea despre viața acestui mare om. Dar trebuie să pomenesc un eveniment din viața lui, care m-a marcat în mod deosebit și pe mine. În ziua de Iom Kipur a anului 1940, după instalarea guvernului legionar, s-au făcut percheziții în toate casele evreiești, sub motivul că evreii ar ascunde arme. Nici casa noastră nu a fost omisă. Rabinul Rubin a fost luat chiar din sinagogă și, după percheziție, el și fiul său au fost înhămați la o căruță și puși să ducă astfel tot ce s-a considerat suspect în casa lor (alimente, îmbrăcăminte etc.) la sediul legionarilor - „casa verde" din oraș. Toată lumea - evrei și neevrei - a fost indignată de acest act de blasfemie la care a fost supus rabinul nostru. După două zile li s-a dat drumul și trebuie să mărturisesc că acesta a fost numai începutul celor suferite de evreii din orașul meu natal.

Până la primirea acestei cărți, nu am știut prea multe despre ce s-a întâmplat în continuare cu familia rabinului. Știam numai că nu au fost deportați. Acum am aflat din carte că, de fapt, el avea doi fii și că, după cele întâmplate de Iom Kipur, toată familia s-a mutat la București. Aici, în anii grei ai războiului, Rabinul Rubin a fost unul dintre cei mai activi în lupta pentru ajutorarea celor deportați în Transnistria. Alături de Șef Rabinul dr. Alexandru Șafran, a luat legătura cu mai marii Bisericilor Ortodoxă și Catolică, cu Nunțiul Papal și cu Regina Mamă, realizând lucruri aproape incredibile pentru acea vreme, ocupându-se și de evreii refugiați din Polonia și Ungaria, pentru emigrarea lor în Palestina de atunci. Cu unul dintre vapoare a plecat și fiul său cel mare (azi, medic eminent de chirurgie cardiovasculară la Montreal). După multă trudă și peripeții, nu tocmai plăcute, în 1948, Rabinul Rubin, soția și fiul cel mic au emigrat în Statele Unite, unde s-au reîntâlnit cu puținii membri din numeroasa sa familie, care au mai rămas după Holocaust. Aici, el și-a continuat cu mult succes activitatea rabinică și a decedat în 1980. Fiii și nepoții continuă cu cinste, în diverse domenii, activitatea acestei dinastii.

Sunt recunoscătoare Asociației Cîmpulungenilor din Israel, în special dlui Yosef Klein, care i-a dat adresa mea autorului (nepotul rabinului, care-i poartă și numele) și, în acest fel, cartea mi-a putut parveni. Mă simt onorată, din păcate cu întârziere, că pot să-i semnalez apariția (2004), dar cred că și acum este important să fie cel puțin amintit, în „Realitatea Evreiască", numele acestui mare om, Rabinul Moshe Yosef Rubin - *Der Cîmpulunger Rav*.

Onoare și stimă celor care au astfel de merite și despre care nepoții se simt datori să scrie o carte, și cinste și nepoților care fac aceasta!

Dr. MIRJAM BERCOVICI

Recitindu-l pe ISAAC BASHEVIS-SINGER

Un evreu vine la Rabinul din Marszynow. Evreul se simte vinovat de felurite păcate:

- Ce să fac, Rabi?
- Să nu faci nimic rău.
- Asta-i tot?
- Asta-i foarte mult.
- Să trăiesc ca un evreu credincios?
- Cât poți.
- Dar, dacă nu cred în legile lui Moise?
- Și alții s-au îndoit de ele. Când sufletul se va desprinde de trup, vom vedea cu toții dreptatea.
- Și până atunci?
- Până atunci să nu cauzezi durere nimănui, nici chiar ție.
- Ce-i de făcut?
- Trebuie să ne rugăm.
- Chiar și fără credință?
- Nimeni nu este complet necredincios.

Pt. conf. B. MEHR

Din „Celebrare hasidică", de Elie Wiesel (II)

BAAL ŞEM TOV și urmașii săi

Se spune că Baal Șem Tov s-a învoit cu un anume Reb Abraham Efraim Kitiver să o ia de soție pe fiica acestuia, Hana. Dar prezumptivul socru a murit. După câțiva ani, Beșt a venit să-și ceară nevasta de la fratele acesteia, care a cedat cu multă greutate, căci solicitantul era un sărăntoc. Viitorul soț i-a destăinuit Hanei că are o menire de seamă pe acest pământ și ea l-a crezut. Au trăit în Munții Carpați, în sărăcie, lucrând peticul de pământ dăruit de cumnat. Întâlnindu-se cu un rabin, Baal Șem Tov și-a arătat cunoștințele și înțelepciunea, cu totul deosebite pentru un țăran obișnuit. Israel ben Eliezer (Beșt) l-a rugat să nu dezvăluie această însușire a sa, dar nebuna satului, care avea darul prezicerii, a spus că Baal Șem Tov va deveni Învățătorul, când va împlini 36 de ani. În noaptea când s-a împlinit sorocul, izba în care dormea Baal Șem Tov cu soția sa, Hana, s-a luminat ca o flacără imensă. Nebuna satului nu greșise cu prevestirea.

BORIS MARIAN

Rabinul SIMON BERCOVICI – o personalitate a orașului Buzău

Prin bunăvoința doamnei *Rosine Stănescu-Bercovici*, nepoata Rabinului din Buzău, Simon Bercovici, am căpătat o serie de informații pe care le vom prezenta succint în acest număr al revistei noastre.

Rabinul Bercovici a păstorit, timp de peste 70 de ani, obștea evreiască buzoiană. A fost un apropiat al regretatului Șef Rabin dr. Moses Rosen z.l., care l-a sărbătorit cum se cuvine la ocazii aniversare. Avocatul Iacob Berca, unul dintre fiii rabinului, a fost epitrop al Templului Coral din București. Nepoata rabinului, Rosine Stănescu-Bercovici, a fost, ani de zile, profesoară de filosofie.

În anii de prigoană 1940-1944, rabinul a fost scos la muncă obligatorie, la curățat zăpada, sarcină al cărei scop era mai mult umilirea evreilor, ca o „altă variantă" a deportării. A intervenit în favoarea sa P.S. Episcopul de Buzău. Familia din București (fiul, soția acestuia și fiica, Rosine) a fost scoasă din locuința situată pe Calea Moșilor, iar Rosine a urmat școala evreiască de pe lângă Templul „Voința", având-i ca profesori pe Nina Façon, Oscar Kreindler (matematică), Benari ș.a. Urmașii rabinului se află, azi, în Israel și în S.U.A.

Din „Revista Cultului Mozaic" am reținut sărbătorirea, la Templul Coral, în mai 1973, a Rabinului Simon Bercovici, la împlinirea a 93 de ani de viață și 73 de ani de păstorire a obștii, ca rabin. Printre participanții de atunci, i-am remarcat pe cantorul Harnic z.l., Moise Casapu, președintele Comunității Evreilor din Buzău, precum și Episcopul de Buzău, dr. Angelescu. Șef Rabinul dr. Moses Rosen z.l. a rostit o alocuțiune în onoarea celui mai vârstnic și destoinic rabin din România.

Rabinul Simon Bercovici s-a născut în anul *1880, la Tazlău (Neamț), într-o familie de rabini.* La vârsta de 20 de ani a obținut diploma rabinică și a activat, în anii 1900-1902, la Comunitatea Evreilor din Turnu Măgurele. Din 1902 și până la 13 octombrie 1973, când a încetat din viață, a fost rabinul și hahamul Comunității Evreilor din Buzău. Pe lângă amintirea lăsată enoriașilor buzoieni, rabinul a lăsat o lucrare interesantă, rămasă în manuscris, „Contribuții la monografia Comunității Evreilor din orașul Buzău" (1965), pe care o vom prezenta în proximele numere ale revistei.

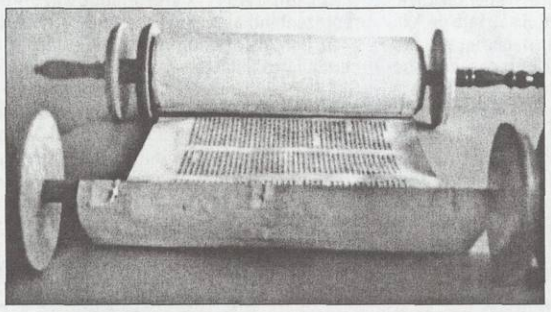

Fiul său, av. Iacob Berca, născut în 1904, a fost un membru activ al Comunității Evreilor din București, apreciat de fostul Șef Rabin dr. Moses Rosen z.l., care a rostit o alocuțiune impresionantă la înmormântarea sa, în 29 septembrie 1989.

Sunt oameni a căror amintire ne apropie mai mult de tradiția noastră și ne insuflă sentimentul frățietății. **(B.M.M.)**

DIVREI TORA

REFLECȚII BIBLICE de ing. BARUCH TERCATIN

● Luni, 2 aprilie 2007 (14 Nisan 5767), seara, celebrăm, timp de opt zile, sărbătoarea *eliberarii din Egipt*, **HAG HAPESAH**, numită și *Hag Haherut* (sărbătoarea eliberarii) și *Hag Hamațot* (sărbătoarea azimei).

Hag Hapesah se referă numai la ieșirea din Egipt. A povesti despre epopeea eliberării din sclavie este una dintre cele *613 Mițvot*, cu obligativitate atât pentru bărbați, cât și pentru femei. O dată pe an, noi îndeplinim această poruncă, citind *Hagada de Pesah*. Importanța care se acordă acestui moment-cheie din istoria evreilor se datorează faptului că atunci ne-am născut ca popor. Până atunci eram „ivrim"; de atunci, am devenit „iehudim" - un popor ca unitate.

În toate cele opt zile de sărbătoare citim din Tora despre ieșirea din Egipt, lectură care culminează, în a șaptea zi, cu „Az iașir Moșe" - „Cântarea lui Moșe" la trecerea Mării Roșii.

✲

● Sâmbătă, 14 aprilie 2007 (26 Nisan), este *Șabat Mevarhim* și citim Pericopa **ȘMINI**. La lectura acestei pericope, atenția ne este atrasă de faptul că două vlăstare ale Marelui Preot Aaron - Nadav și Avihu - mor în mod subit. Aceeași tragedie mai apare în alte trei locuri din Tora. Nadav și Avihu aduseseră foc străin în *Migdaș* (templu). *Subiectul pericopei este inaugurarea Templului în pustiu.* Există multe interpretări asupra morții celor doi tineri, atât de greu pedepsiți.

- **Pericopa ȘMINI** (14 aprilie 2007 - 26 Nisan 5767)
- **Pericopele TAZRIA–METORA** (21 aprilie 2007 - 3 Yiar 5767)
- **Pericopele AHREI MOT – KEDOȘIM** (28 aprilie 2007 - 10 Yiar 5767)

Unii comentatori susțin că ar fi sacrificat ceea ce nu li se cuvenea. Alții opinează că erau prea mândri, datorită poziției lor sociale, sau că-i invidiau pe Moșe și pe tatăl lor, Aaron, așteptând cu nerăbdare să le ia locul. Un conducător trebuie să dea dovadă de modestie și noblețe de caracter și ei nu au fost la înălțimea acestor cerințe morale.

✲

● Sâmbătă, 21 aprilie 2007 (3 Yiar 5767), citim două pericope: **TAZRIA** și **METORA**. *Cele două pericope se leagă una de alta și* chiar de cea anterioară, *Șmini*. Ele ne îndrumă spre a tinde, trupește și sufletește, către perfecțiune. Există o legatură între om și viețuitoarele din jur. Omului i se cere puritate fizică și sufletească. Lepra este o boală provocată de bârfă. Cel ce vorbește de rău despre semenul său este pedepsit și el se poate lecui prin izolare de tot ce-l înconjoară. În acele timpuri, nu doctorul diagnostica boala, ci Cohenul.

✲

● Luni, 23 aprilie 2007 (5 Yiar 5767), Israelul, dar și evreii din întreaga lume sărbătoresc **IOM HAAȚMAUT** - Ziua independenței Israelului -, în care ne bucurăm că poporul evreu a redobândit, după 2000 de ani de exil, căminul său național. În sinagogi, rostim *Halel* - cântarea de laudă față de Atotputernic.

✲

● Sâmbătă, 28 aprilie 2007 (10 Yiar 5767), citim tot două pericope: **AHREI MOT** și **KEDOȘIM**. Ne vom opri asupra inderdicției de a consuma sânge de animal, fiindcă sângele simbolizează sufletul. Tora ne poruncește să varsăm sângele înainte de a consuma carnea unui animal, lucru necunoscut de evrei înainte de primirea Torei. Consumul de sânge era o practică obișnuită a idolatrilor. Rambam enumeră câteva motive pentru care ne este interzis consumul de sânge. În primul rând, este ilogic. În al doilea rând, dacă folosim carnea amestecată cu sânge a unui animal, suntem în pericol să dobândim caracterul acestuia. În al treilea rând, sângele jertfelor animale pe altar reprezintă ofrande pentru iertarea păcatelor omului. A le consuma, înseamnă un sacrilegiu. Rambam susține că numai o comportare în acord cu principiile Torei va apropia omul de dezideratele sale.

ŞI COMUNITĂŢILOR NOASTRE

Dr. PAUL COSTIN
preşedintele Comunităţii Evreilor din Timişoara

„Un preşedinte de comunitate trebuie să ţină viu spiritul iudaic“

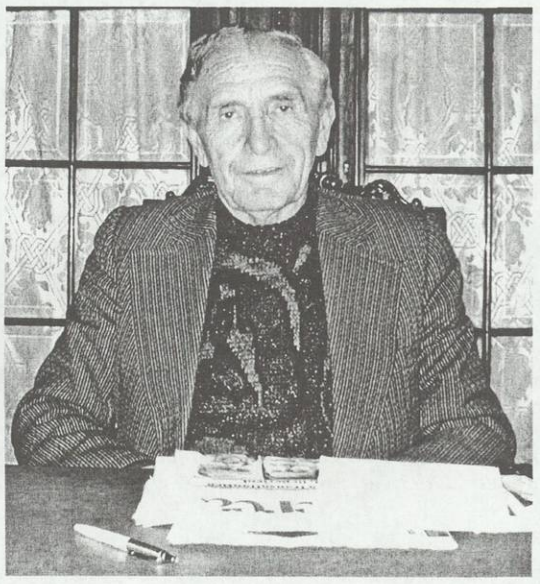

Dr. Paul Costin este preşedintele uneia dintre cele mai mari comunităţi evreieşti din ţară, cea de la Timişoara. Deşi nu este originar din această zonă, pe parcursul a peste 50 de ani, de când trăieşte aici şi a practicat medicina, a reuşit să-i cunoască pe timişoreni, români şi evrei deopotrivă, s-a identificat cu spiritul evreilor bănăţeni, astfel că problemele şi preocupările lor au devenit preocupările lui. Recunoaşte că nu i-a fost uşor să preia o moştenire într-un fel „istorică“, lăsată de înaintaşul lui, Prim Rabinul dr. Ernest Neumann (z.l.), o personalitate iubită şi respectată de întreaga populaţie a oraşului.

Dr. Paul Costin a subliniat de la început că toate deciziile legate de comunitatea evreiască le ia în colectiv, ţinând cont de cerinţele comunităţii şi în respectarea strictă a preceptelor iudaice, pe care le-a moştenit de la părinţi şi de la bunici. A crescut într-o atmosferă evreiască, mai ales că Buhuşi-ul de unde provine a fost un adevărat *ştetl* evreiesc, cu un faimos rabin la care venea lumea să-i ceară sfaturile şi să-i asculte învăţăturile. Astfel că încearcă şi astăzi să păstreze în comunitate acest spirit, participând - lucru firesc - la toate sărbătorile religioase; îl interesează şi este preocupat de iudaism. *„Ţin foarte mult ca aceste comunităţi să servească iudaismul şi aici un rol important îl joacă sinagogile“*, a subliniat el. Deşi comunitatea timişoreană nu mai este ce a fost în trecut, la ora actuală având doar 700 de membri faţă de 12.800 în perioada interbelică - spune domnia-sa -, *„doresc să păstrez mentalitatea iudaică. Am reuşit să menţin, cu eforturi mari, zilnic două minianuri, unul la sinagoga care mai funcţionează şi pe care am încercat să o repar şi unul la Casa de rugăciuni de lângă o sinagogă care se află în paragină. Aceasta, în amintirea acelui mare rabin şi preşedinte al comunităţii care a fost dr. Ernest Neumann, un om excepţional, deosebit de inteligent, având relaţii foarte bune cu autorităţile, mare prieten al Mitropolitului Banatului. Vreau să păstrez cele două minianuri deoarece în acest fel pot să atrag şi tineri preocupaţi de iudaism şi cred că numai în acest fel se poate menţine spiritul iudaic în Timişoara. Vreau să am lângă mine cât mai mulţi adevăraţi evrei, care se nasc cu «Şema Israel» şi mor cu «Eil Mule Rahamim»“*, apreciază dr. Costin.

„În ceea ce priveşte problemele comunităţii - afirmă el -, *până acum ne-am descurcat destul de bine şi în contextul relaţiilor interumane. La noi, în Timişoara, există un ecumenism exemplar, poate cel mai bun din întreaga ţară. De trei-patru ori pe an, ţinem rugăciuni în comun, la care şi eu rostesc de obicei «Şema Israel», iar corul nostru, alături de cele ale altor minorităţi sau confesiuni, interpretează cântece ebraice. Ca dovadă a bunelor relaţii, la toate sărbătorile noastre vin reprezentanţii la cel mai înalt nivel ai celorlalte culte, ai autorităţilor de stat, locale, numeroşi intelectuali neevrei... Din păcate* - a apreciat dr. Costin -, *în ultima perioadă, bunele relaţii interetnice s-au pătat, şi aceasta datorită demersului Consiliului Municipal Timişoara de a acorda titlul de «Cetăţean de Onoare» scriitorului Paul Goma“*. Preşedintele Comunităţii timişorene a relatat apoi despre toate eforturile şi demersurile făcute de domnia-sa, cu sprijinul direct şi al F.C.E.R. şi, indirect, al Ambasadei Israelului, la cele mai diferite nivele (prefect şi primar, presă), pentru a anula această decizie, acţiuni care puteau chiar să-i pericliteze securitatea personală şi a familiei. Deşi a avut sprijinul unora dintre reprezentanţii autorităţilor, cel puţin deocamdată nu a obţinut rezultatul scontat.

O altă preocupare a dr. Paul Costin ca preşedinte al Comunităţii, a fost salvarea sinagogilor timişorene, adevărate opere artistice. Dacă în ceea ce priveşte Sinagoga Mare, din Iosefin, a reuşit să o repare, refăcând zugrăveala, instalaţiile de încălzire, electrice şi de gaze - şi aceasta şi cu ajutorul lui *Ioan Holender*, directorul Operei din Viena, timişorean de origine -, cu Sinagoga din Fabric întâmpină mari probleme. Monument istoric, această sinagogă se deteriorează pe zi ce trece şi, cu toate eforturile şi promisiunile (Mitropolia Banatului s-a angajat să suporte o parte din cheltuieli), deocamdată nu s-a reuşit să se înceapă lucrările. Urmează ca o societate germană să facă un proiect estimativ al cheltuielilor şi poate atunci se va putea face ceva. Cea de-a treia sinagogă, a mai spus domnia-sa, este cedată Societăţii Filarmonice, dar, din cauza unui contract prost redactat, nu s-a început repararea ei.

„Vor exista continuatori ai spiritului iudaic în Timişoara?“, l-am întrebat pe doctorul Costin. Speranţa ar fi în generaţia tânără, mi-a răspuns domnia-sa. Generaţia a doua, aşa-numita generaţie de mijloc, nu a fost educată în spirit iudaic şi este şi prea ocupată să mai ia parte activă la viaţa evreiască. Tineretul, însă, se mobilizează, participă la *Oneg Şabaturi*, se implică în activităţi religioase, dar, din păcate, prea puţini tineri vin la sinagogă şi, mai mult, chiar de marile sărbători. Ne revine nouă să găsim mijloacele pentru a-i atrage, pentru a-i convinge, deoarece, fără ei, va dispărea şi puţinul care a mai rămas din această comunitate, odinioară atât de înfloritoare.

EVA GALAMBOS

EVREI AI ZILELOR

Dr. MIŞU MOSCOVICI – la finele unei tradiţii de personalităţi ştiinţifice evreieşti în chimia românească

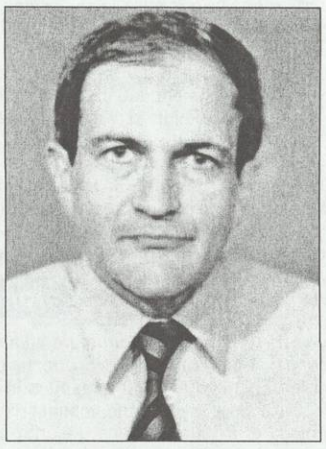

Nu cumva e prea pesimistă afirmaţia din titlu? Prea categorică? Dr. Mişu Moscovici este o reală personalitate a cercetării ştiinţifice în domeniul său: cercetarea chimico-farmaceutică. Este cercetător gr. I (cel mai înalt grad de competenţă în cercetare, echivalent cu cel de profesor universitar). Dar este şi cadru universitar asociat la Facultatea de Biotehnologie a Universităţii Agricole şi de Medicină Veterinară din Bucureşti şi la Universitatea Politehnică din Capitală. În ambele locuri predă cursuri despre domenii de vârf: „Procese şi utilaje în industria biotehnologică“, la prima, şi „Ingineria proteinelor“, la a doua. În plus, ţine şi un curs de Masterat. Are peste 20 de brevete de invenţie... Este, din 1994, directorul general al Institutului Naţional pentru Cercetare şi Dezvoltare Chimico-Farmaceutic. Dar...

...Dar este singurul director evreu de Institut Naţional de Cercetare. Nu pentru că ar fi vorba de discriminări, ci pur şi simplu, în mai toate disciplinele de cercetare ştiinţifică, tinerii şi chiar cei de vârstă mijlocie au emigrat. În institutul pe care îl conduce dr. Mişu Moscovici, de pildă, nu mai există nici un alt evreu. E trist, dar asta e realitatea.

Dr. Mişu Moscovici şi-a petrecut tinereţea la Tg. Neamţ, unde a terminat liceul. *„În clasa întâi, eram o treime evrei. Aveam şi lecţii de idiş, pe care le ţinea secretarul şcolii, dl Wolfson. La liceu rămăsesem singurul evreu în clasă - a fost o Alia mare în anii aceia“*. Dacă se poate vorbi de orientare din vremea şcolii spre chimie, aceasta se datorează faptului că mama lui era farmacistă şi că *„toată copilăria mi-am petrecut-o în atmosfera farmaciei. Şi a mai fost un excelent profesor de chimie în liceu, Constantin Florescu“*.

A dat admiterea la Facultatea de Chimie Industrială din Iaşi şi a intrat primul. *„Pe locul al doilea a fost o fată, Paula Aronovici, care acum e în Israel!“*.

A terminat tot primul, şef de promoţie. La Iaşi, a locuit la o gazdă pe str. Sf. Sava, o evreică din Ucraina, care vorbea doar ruseşte şi idiş şi avea şi o bibliotecă mare în idiş. Acolo s-au consolidat cunoştinţele lui de idiş, a cunoscut clasicii acestei literaturi, dar a rămas şi cu limba rusă. (*„Ca o paranteză: socrul meu a fost câţiva ani redactorul paginii de idiş a «Revistei Cultului Mozaic»!“*). Pe strada Sf. Sava locuiau mulţi evrei. *„Eram vecini cu tatăl şi cu sora ing. Pincu Kaisermann, actualul preşedinte al Comunităţii ieşene“*. Pe atunci, la Comunitatea din Iaşi, se ţineau cursuri de ivrit, le preda ing. Simca Weisbuch, care era ginerele Prim Rabinului Marulis. Apoi a venit şi un profesor universitar de rusă, care la Comunitate, însă... preda ebraica: Fridenthal. În 1989, dr. Mişu Moscovici s-a dus la Comunitatea din Bucureşti, la ing. Blumenfeld, şi i-a propus să predea aici un curs de ivrit. De atunci, în fiecare duminică, remarcabilul chimist devine profesor la cursurile noastre de ebraică. *„Am crezut că, o dată cu trecerea timpului, voi rămâne fără elevi, dar acum am cinci studente, române, de la Facultatea de Filologie care vin la curs. Mi se pare un fapt extraordinar, îmbucurător. De altfel, aproape toţi elevii, cam 80%, sunt români“*.

La Bucureşti, dr. Mişu Moscovici a venit în 1980. Se căsătorise în 1977 şi naşterea unei fetiţe l-a adus în capitală. *„Aici erau socrii mei şi avea, deci, cine să ne ajute la creşterea copilului“*.

La Iaşi lucrase în sectorul de cercetare de la Fabrica de Antibiotice şi în Capitală s-a transferat la Institutul la care e acum director şi unde a început să urce treptele consacrării profesionale, de la cercetător gr. III. În anii '80, fiindcă era evreu şi avea rude în străinătate (care evreu nu avea?), Elena Ceauşescu, care aproba personal toate admiterile la doctorat (doar ea răspundea de ştiinţă în România!!), pe el l-a respins. Abia după 1990 şi-a putut da doctoratul, a publicat lucrări ştiinţifice în ţară şi în străinătate, a devenit cercetător gr. I etc.

„Când mi s-a propus funcţia de director, l-am consultat pe regretatul academician Nicolae Cajal. Mi-a spus să accept, dar că nu crede că voi rezista mai mult de şase luni. Au trecut zece ani...“.

*

Dacă mă întrebaţi ce m-a impresionat cel mai mult la dr. Mişu Moscovici, aş spune: modestia. E o modestie naturală, cea a omului care îşi cunoaşte valoarea, care ştie că şi ceilalţi o recunosc şi nu are de ce să impresioneze prin artificii. Calm, vorbind încet, cu o privire veselă şi luminoasă, singurul evreu din acest Institut Naţional de Cercetări şi director, totodată - ultimul director şi cercetător - el priveşte cu tristeţe golul lăsat, prin Alia, în chimia românească, domeniu care a dat academiceni şi profesori de mare reputaţie ştiinţifică, în care lucrau sute de evrei, printre care, de ce să nu o spun, rude, colegi de şcoală şi prieteni ai mei.

ANDREI BANC

ADINA BENIŞ – contemporană cu noi

La una dintre întâlnirile de la Centrul Cultural Comunitar, din str. Popa Soare, m-a oprit o doamnă pe care nu am cunoscut-o înainte: „Ştiu că sunteţi la revistă; pot să vin la redacţie să discut o problemă?“. Am aflat că o cheamă *Adina Beniş* şi este „mama domnului Beniş“, adică a contabilului-şef al C.E.B. N-aş spune că seamănă mult fiul cu mama, nici fizic, nici la fire, dar se întâmplă. După o săptămână, a venit la noi în redacţie şi am avut revelaţia unei mărturii, aş spune „istorice“, din viaţa evreilor noştri din România. Mi-a povestit, parţial, biografia ei şi mi-a arătat un manuscris de 16 pagini, vechi de 63 de ani. Hârtia îngălbenită, scrisul citeţ, cerneală rezistentă la timp. Am xeroxat această scrisoare-jurnal. Nu voi reproduce nici un rând din ea. Poate, cândva, doamna Beniş va publica, într-o anumită ordine, aceste rânduri scrise de un om extrem de sensibil, iubitor de viaţă, sociabil şi singuratic, totodată, care se adresează tinerei sale soţii, ambii având 19 ani. Era în anul 1943, spre iarnă. Avram Aurel Beniş se afla în lagărul de muncă de la Cotu-Lung (Buzău), pe Siret, internat pentru muncă obligatorie, după ce cunoscuse Malmaison, Jilava şi Doftana pentru absenţa de la această „îndatorire“, stabilită de regimul antonescian *numai pentru evrei*. Fratele soţului ei, Carol Beniş, fusese un membru activ al „Haşomer Haţair“.

Adina Beniş a învăţat la „Notre Dame de Sion“, a avut dascăli eminenţi, precum Iorgu Iordan, la limba şi literatura română, Const. Balmuş, Andrei Oţetea, la latină şi istorie. A studiat limbile franceză şi engleză, în paralel istoria. Cunoaşte patru limbi străine (franceză, engleză, italiană şi germană - aceasta din familie, bunicii erau din Bucovina). S-a căsătorit în 1942, după ce logodnicul ei a trecut printr-o „clipă astrală“. În noaptea când urma să fie trimis în Transnistria, mareşalul Antonescu a ordonat oprirea deportărilor (din raţiuni politice). A urmat o altă deportare, la Cotu-Lung, dar soarta evreilor nu mai era la discreţia celor ce visau să câştige războiul cu Aliaţii. Regimul era „mai blând“. Între militarii puşi să păzească lagărul, erau şi oameni inimoşi. Se putea „trata“, se putea coresponda, se înfiripau speranţe de viaţă. După război, Adina Beniş a lucrat la Editura Academiei - corector, tehnoredactor şi redactor, ani buni. L-a avut director pe Alexandru Graur. I-a povestit despre tinereţea ei din anii războiului, supravieţuirea morală şi fizică a celor cărora, în 1941-1942, nu li se acordau prea multe şanse. Graur a sfătuit-o să-şi scrie memoriile, să scrie proză sau un roman autobiografic.

Timpul a trecut. Acum, un teanc de scrisori şi fotografii aşteaptă cuminţi să le scoată cineva la lumină. Poate, cine ştie, chiar Adina Beniş!

BORIS MARIAN

FONOTECA

GEORGE RADU BOGDAN

O pată de culoare pe tabloul unei epoci

Într-o însemnare, Theodor Paleologu, fiul lui Conu' Alecu, mărturisește că „afecțiunea intensă a lui Radu Bogdan mi-a fost mereu cunoscută. Tata a ținut mult la el și obișnuia să spună că este cel mai bun istoric de artă al nostru... Adevărul e că el chiar a fost nedreptățit în multe privințe. Există unii oameni care atrag nedreptatea contemporanilor asupra lor". Și acum, la cei 87 de ani pe care-i împlinește în luna lui Mărțișor, Radu Bogdan a rămas la fel de intransigent, de dârz, în a-și susține punctul de vedere. Poate și de aceea, în convorbirea noastră, întrebările s-au izbit uneori de o stâncă ce încerca să îndrepte cursul apei spre matca dorită.

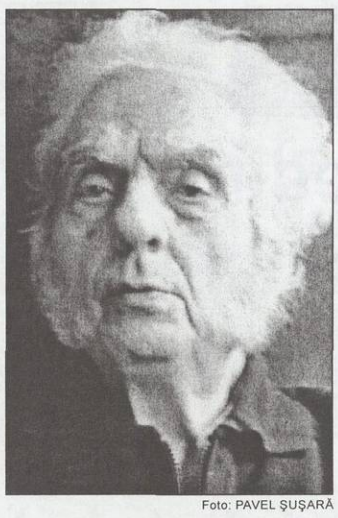

Foto: PAVEL ȘUȘARĂ

AVRAM CROITORU: - *Domnule Radu Bogdan...*

RADU BOGDAN: - George Radu Bogdan, că sunt prea mulți Radu Bogdan ca să fiu recunoscut...

- *Dar sunteți cunoscut și recunoscut ca un eminent istoric al artei. Lumea în care ați trăit v-a dăruit, desigur, multe momente memorabile. Garcia Marquez spunea că viața nu este cea pe care ai trăit-o, ci cea pe care ți-o amintești spre a o povesti. Cu ce amintire începeți?*

Locurile copilăriei

- Cu prima. M-am născut la 11 martie 1920, la Galați, într-o casă care mi-a fost foarte prezentă în memorie, deși am părăsit orașul pe când aveam 3 ani. Înainte de război, mă întorceam adesea, cu drag, în casa copilăriei, pentru a revedea cu ochii minții secvențe din acei ani. Deși tata a murit pe când eu aveam doar 2 ani și zece luni, mi s-a impregnat bine pe retină imaginea feței lui triunghiulare, suptă de boală. Eram mic, dar discuțiile, între ghilimele, întrebările mele și răspunsurile lui parcă le aud și acum. Dialogul nostru era legat de jucăriile mele, dintre care multe înfățișau animalute. Dar dialogul s-a întrerupt mult prea repede. Rămas orfan de ambii părinți, căci mama murise pe când aveam doar cinci zile, am fost crescut, în cele din urmă, de o soră a tatălui, care trăia la Constanța și era căsătorită cu Albert Theiler, președintele Comunității evreiești, al organizației sioniste locale și, mai ales, filantrop al orașului.

- *La Constanța ați făcut școala?*

- Doar un an de primară, în care am obținut și unicul meu premiu școlar, după care am fost trimis la București, intern la Convictul „Sf. Andrei". Toate vacanțele mi le petreceam la Constanța, în casa mătușii. Prezența în casa Theiler a avut o mare influență asupra formării mele. Unchiul, prin poziția pe care o avea, prin preocupările sale, primea ziare și reviste, autohtone și străine, în special cele editate de faimosul „Jüdischer Verlag" din Berlin. Așa am deprins primele noțiuni legate de viața evreiască.

- *Știați germana?*

- Era aproape limba mea maternă, pentru că doica pe care am avut-o la Galați a fost nemțoaică, o chema Berta.

*

Revenire fatală

- *Ați spus că reveneați adesea de la București la Constanța...*

- Una dintre aceste reveniri mi-a fost fatală. Aveam 20 de ani, și venisem la Constanța ca să plec cu vasul „Struma" în Țara Sfântă. Izbucnise războiul și toți evreii au fost evacuați forțat. Am fost internat mai întâi la Cobadin, unde am stat trei săptămâni, și apoi m-au transferat în „Zona de internare Osmancea", în inima Dobrogei. Comandantul era un om excepțional. Ca militar, doar sublocotenent, iar în civilitate - consilier la Curtea de Apel. Îl chema Petre N. Ionescu. El era stăpân peste cei aproximativ 1.700 de evrei internați la Osmancea, pe când la Iași avea loc pogromul. Și a avut curajul să dezavueze public acțiunile persecutorii ale lui Antonescu, iar în lagărul unde era comandant, viața noastră a fost în siguranță. Și comandantul lagărului de la Cobadin a fost un om de calitate. Am avut, mai târziu, prilejul să-mi exprim recunoștința. Cu Petre N. Ionescu m-am revăzut la București și am fost în strânse relații până la moartea sa. Avea o mare dorință: să ajungă, pentru zece zile, la Ierusalim. Cu toate zbaterile mele, nu l-am putut ajuta. Dar am scris despre el în „Scânteia Tineretului", unde lucram în 1945, și am subliniat atitudinea sa curajoasă, antifascistă.

- *La „Scânteia Tineretului" ați publicat primele articole?*

- Nu, în „Ecoul". Debutul meu, sub pseudonimul Ștefan Sava, se situează în februarie 1944.

*

- *Puteți detecta izvorul înclinației dvs. spre artă? Este o moștenire de la părinți, de la familie?*

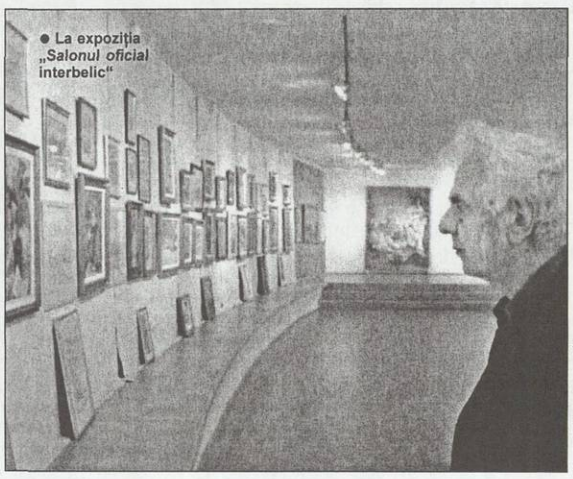

● La expoziția „Salonul oficial interbelic"

Foto: PAVEL ȘUȘARĂ

- De la ambii părinți am moștenit un anumit talent la desen, dublat de o apetență pentru culoare. De asemenea, cu precădere, de la mama, sensibilitatea, firea visătoare, interesul pentru artă. De la familie, în general, pasiunea pentru cultură, călătorii, plăcerea de a face donații și a contactului cu intelectualii de prestigiu, din țară și din străinătate; totala incapacitate pentru afaceri, finanțe, negoț, bunuri materiale, altele decât cărțile și elementele de decor interior; pronunțata curiozitate intelectuală.

Amintirea timpului trecut

- *Vă atrăgea desenul, pictura?*

- Țin minte bucuria cu care am primit, pe când aveam 10 ani, o cutie de culori din partea unui unchi. Era o cutie profesională pentru un pictor adevărat.

- *Și ce ați făcut cu acele culori?*

- Am pictat! De fapt, am desenat, iar bunicul patern a păstrat toate desenele mele. Acum le păstrez eu, ca pe o amintire.

- *Care era subiectul picturilor?*

- De fapt, pictură a fost una singură. Abia primisem cutia cu culori și am făcut un peisaj din grădina noastră din Constanța, pe o hârtie care, în timp, s-a pierdut. Acum trebuie să ne înțelegem: una este desenul pe care-l făceam la 6-10 ani și altul - cel de la 20 de ani.

● Cu Ilya Ehrenburg (septembrie 1945)

- *La 20 de ani ce desenați?*

- Aici e o istorioară deosebită. Sunt niște desene pe care le-am făcut, toate, în aceeași zi, în timpul unei ședințe literare care a avut loc la mine acasă. Era în noiembrie 1942, pe vremea când eram foarte apropiat de Alfred Margul Sperber, inițiatorul cenaclului care s-a bucurat și de prezența altor scriitori. În timpul acelei ședințe, am făcut niște desene cu un caracter special, pe care, după un timp, i le-am arătat lui H. Maxy, rugându-l să-mi spună dacă am talent. El mi-a dat un răspuns pe care, azi, la anii maturității, îl consider greșit.

- *Ce v-a zis?*

- „Cum vrei să-ți spun dacă ai sau nu talent, înainte ca să fi învățat să te exprimi". După părerea mea, îți dai seama dacă un om este talentat, indiferent de instrucția lui. În altă ordine de idei, vreau să amintesc că am lucrat multă vreme în cadrul Muzeului Național de Artă. Acolo mi-am dat seama că muzeul te cultivă, dar ceea ce ai pe pereții de acasă te educă.

- *Să ne întoarcem la ședința literară despre care ați spus că s-a bucurat de o largă participare. Cine a fost acolo?*

- George Lesnea era personalitatea literară predominantă. Cu acel prilej, la mine în casă, Nina Cassian l-a cunoscut pe Vladimir Colin, care îmi era văr și care, în curând, avea să-i devină soț. Pe la cenaclurile din casa mea au defilat mulți scriitori sau viitori scriitori.

- *Spuneați că într-una dintre ședințele cenaclului ați făcut niște desene cu un caracter special.*

- Ei da, aici e problema interesantă. Aveau particularitatea că erau desenate fără ca eu să fi ridicat creionul de pe hârtie.

- *O făceați din teribilism?*

- Nu, pur și simplu, m-am distrat în acea ședință din 29 noiembrie făcând aproape 20 de astfel de desene.

- *Ce reprezentau?*

- În general, chipuri de oameni, însă multe erau fanteziste.

- *În decursul anilor care au urmat, ați cunoscut multe personalități.*

- Încă de copil am crescut într-o lume populată de personalități. În special, din lumea artei.

- *Pe cine? Când?*

- Aveam doar 8 ani când l-am cunoscut pe Vermont.

- *Unde?*

- La Râșnov, unde el venea în fiecare vară, iar eu eram trimis la pensiunea „Waber" de familia mea din Constanța.

- *Ce înseamnă că l-ați cunoscut pe Vermont? Erați doar un puști de opt ani.*

- Îl vedeam pictând și o dată l-am întrebat: „E adevărat că pe dumneavoastră vă cheamă Grünberg?". El a negat, dar eu știam ce știam.

*

- *A fost ușor, greu, plin de neprevăzut, drumul până la 87 de ani?*

Manifestări paranormale

- Îmi știam drumul înainte de a-l parcurge, căci îmi fusese prezis.

- *Cum așa?*

- Trebuie să o iau mai de demult și vom intra într-o zonă care ține, într-un fel anume, de paranormal. Aveam 14 ani, eram la Constanța, când am condus la gară o mătușă și, o dată urcată în tren, mai mult în joacă, i-am spus că trenul nu va putea să plece. Și, într-adevăr, vagoanele s-au poticnit, s-au oprit de câteva ori.

- *O prezicere...*

- ...pentru care am o explicație simplă. Îmi venea în minte să spun ceea ce am spus. De ce? Nu pot să lămuresc nici acel fapt, nici altele asemănătoare pe care le-am trăit. Fenomenele paranormale sunt greu de explicat.

- *Ați căutat să vă documentați?*

- Mereu. Chiar ieri am citit, într-o gazetă, mărturisirile unei ființe supradotate care spune exact ce am simțit și eu. De la un punct încolo lucrurile nu mai pot fi nici explicate, nici înțelese, pentru că nu mai intră în categoria normalului.

- *Ați cunoscut oameni care aveau asemenea însușiri paranormale?*

- Da, un farmacist din Galați, chiriașul mătușii mele. L-am cunoscut într-o vacanță în care venisem să-mi vizitez rudele. Ne-am nimerit amândoi, singuri, în salonul casei. Mi-a spus că vrea să se uite puțin în palma mea, după care mi-a făcut o descriere caracterială perfectă. Mi-a spus că sunt în conflict cu societatea. Eram. Mi-a spus niște lucruri care, atunci, în aprilie 1940, nu se puteau prevedea. De pildă, a zis că, la un moment dat, în jurul vârstei de 30 de ani, viața îmi va fi în primejdie și, dacă supraviețuiesc, voi trăi mult, peste 80 de ani.

- *Care a fost punctul primejdios?*

- În 1935, am făcut o febră tifoidă urmată de trei recidive. Am supraviețuit... ca să putem sta acum de vorbă.

*

Povață argheziană

- *Și ca să aduceți noi teze în domeniul istoriei artei, al criticii de specialitate. Care au fost primii pași?*

- Primii pași au fost în altă direcție. Aveam 17 ani și eram un mare admirator al lui Tudor Arghezi. I-am trimis câteva poezii, pe care le scrisesem în versuri albe. El mi-a răspuns în „Bilete de papagal": „Dacă nu e înșelăciune, manuscrisul aparține unei domnișoare. Nu era un păcat neiertat să semnați deplin. Aprecieri se pot face: incontestabile calități, dar versurile nu sunt versuri. N-ați vrea să încercați povestirea, care avem impresia că ar izbuti mai bine? Nu scăpați însă din vedere că, intrând în litere și cuvinte, este trebuință tot de atâta stăruință, cât și de răbdare".

- *Dar cum ați semnat versurile?*

- Cu inițiale.

- *Și ați trecut la povestiri?*

- E remarcabil că el a intuit foarte exact însușirea mea principală. Eu sunt un povestitor.

- *Ați avut prilejul să-i spuneți?*

- L-am cunoscut, personal, trei ani mai târziu.

- *Cum?*

- Pur și simplu i-am dat un telefon la „Mărțișor" și i-am spus că sunt interesat de o colecție completă a „Biletelor de papagal". Conversația a durat 20 de minute. Eu doream să-l văd, dar el, fiind într-o convalescență, mă tot amâna, manifestându-și totuși disponibilitatea de a ne cunoaște. Când, în sfârșit, în februarie '40, am ajuns la „Mărțișor", Arghezi a înlemnit privindu-mă și mi-a spus că se aștepta să vadă un om de 40 de ani. Eu aveam pe jumătate.

- *Ați menținut legătura?*

- Pe când mă aflam la Constanța, am primit o scrisoare de la Tudor Arghezi. Merită să o citesc la microfonul „Fonotecii R.E.": „N-ai părăsit, bănuiesc, de plăcere Bucureștii, care au ajuns orașul cel mai trist și gol, ca o provincie mică, dar ai compensație în frumusețea mării și a tonului particular al portului. Mie unuia mi-e gândul, ca și copiilor mei, exclusiv la ciudatul pământ dobrogean străbătut de imaginile Vechiului și Noului Testament. Ne-am ascunde acolo, ca să nu mai știm nimic, și să vegetăm numai din închipuire. Tinerețea dumitale e foarte cuminte. Între cărți și ocean, poți rămâne atent la marele dictat al lumii fără oameni".

*

Două zile cu Ehrenburg

- *Ați cunoscut și mulți sciitori de peste hotare.*

- Foarte mulți. Aș vrea să vorbesc acum despre Ilya Ehrenburg, pe care l-am întâlnit în 1945. Lupta lui antihitleristă mi l-a apropiat, mă exprima.

- *Cum l-ați cunoscut?*

- Când a venit în vizită în România, i-am trimis o scrisoare în

care îmi exprimam dorința de a avea o convorbire neprotocolară, anticonformistă. Ne-am întâlnit la hotelul unde locuia. Mi-a acordat două zile, şi a spus aşa: „În prima zi pui tu întrebări, iar în ziua următoare pun eu". Şi aşa s-a întâmplat. Eu aveam 25 de ani, iar el 54, dar a fost o discuție de neuitat, pe teme culturale, dar şi politice. Reţin mărturisirea lui că, atât timp cât există antisemitism, el se consideră evreu.

*

„Dealul" lui Bernea

- Aveți aici, în biroul dumneavoastră, cărți, reviste, clasoare, fotografii, tablouri. Toate sunt dominate de o pictură semnată Horia Bernea.

- L-am cunoscut cu prilejul debutului său expoziţional, care a avut loc în subsolul clădirii Uniunii Artiştilor Plastici. Era în anul 1986 şi ne-a legat o trainică prietenie.

- Tabloul reprezintă un deal.

- Horia are o suită de picturi cu dealuri. Acesta este cu totul aparte, e unic în felul lui, tratat în arginturi. I l-am plătit, nu cu o sumă exagerată, dar de-a lungul a zece ani. A fost de o mare eleganță, altfel n-aş fi putut să-mi permit să am aşa o pictură. Onorantele lui sentimente faţă de mine, le-a exprimat într-o dedicație pe albumul său, apărut în 1997: „Prietenului şi criticului Radu Bogdan, de a cărui prețuire şi prietenie am profitat mult timp".

- De la pictura lui Horia Bernea să trecem la muzeele lumii pe care le-ați văzut. După câte ştiu, v-au atras călătoriile, pe care le-ați elogiat într-un articol...

- Care era intitulat chiar aşa: „Elogiul călătoriei". Am vizitat, cu precădere, muzee de artă, dar şi alte muzee excepționale.

- Dacă ar fi ca mâine să vi se ofere prilejul de a revedea unul...

- Prado este, poate, muzeul care m-a impresionat cel mai mult, pentru că este singurul muzeu în care poți studia în întregime pictura câtorva maeştri, ca, de pildă, El Greco, Goya...

- Şi ați avut răgazul să-i studiați?

- Cumulând timpul, în Prado am stat două săptămâni.

- Spuneați că v-au atras şi muzee cu alt specific.

- Aceste muzee nu m-au atras, ci le-am descoperit. M-aş opri la cel din Loch Ness, pe care l-am văzut în urmă cu 30 de ani. Unicitatea lui consta în faptul că era autoironic. Acolo erau tot felul de exponate ridicole şi caraghioase, privitoare la celebritatea locului şi la presupusa existență, în lac, a unui monstru.

*

Marionete şi bibliofilie

- Din sfera artei, v-ați simțit atras numai de artele plastice?

- Arta, în principal. A existat şi o pasiune pentru marionete. Pe când aveam şase ani, am primit cadou o cutie cu marionete şi am învățat să le mânuiesc. Cu timpul, mi-au devenit familiare. Am scris, am teoretizat în legătură cu ele. O vreme am fost în Comitetul Național al Marionetelor, prezidat de Cezar Petrescu, iar figura principală era Margareta Niculescu.

- Alte pasiuni?

- Bibliofilia m-a pasionat la un nivel foarte ridicat. Printre cărțile rare pe care le-am avut a fost şi „Etica" lui Spinoza, în ediție princeps. Am vândut-o ca să-mi pot aduce publicații de artă luxoase din Franța.

- Ați vorbit despre câteva momente de viață şi, adesea, vorbele dvs. sunau ca nişte sentințe definitive ale unui om sigur pe el, care se cunoaşte bine...

- Nicidecum. Eu nu mă recunosc şi, deci, nici nu mă cunosc. Nu mi-au ajuns 87 de ani ca să mă cunosc. Viața m-a convins că „adevărul" este, de fapt, o minciună, că trăim sub semnul ambiguității.

- Şi atunci, convorbirea noastră ce a fost?

- Deşi nu mă reprezintă ca istoric şi critic de artă, convorbirea noastră a fost ceva cu totul aparte faţă de interviul obişnuit, îndeobşte convențional.

*

„Încerc să redau, în aceste mult-puține pagini, amintirile mele din antecameră, dar şi din marea sală de audiențe a vieții...", scrie George Radu Bogdan în introducerea cărții la care lucrează, „Memorii din antecameră". A trudit peste 150 de pagini dactilo, ajungând cu povestirea la vârsta de 14 ani. Să-i dorim venerabilului intelectual ca „Ad mea veesrim!" să alcătuiască un tom de peste o mie de file, care va pune o dorită şi necesară pată de culoare pe tabloul unei epoci.

AVRAM CROITORU

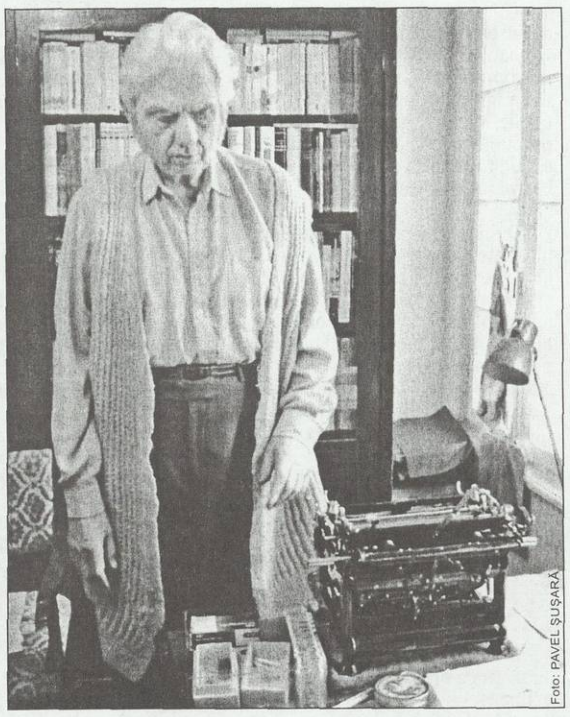

Foto: PAVEL ŞUŞARĂ

Iarțait pentru *kedoşimii* fără de morminte

Interviu cu vicepreşedintele Muzeului „Struma", din Beer Sheva, ing. BARUCH TERCATIN

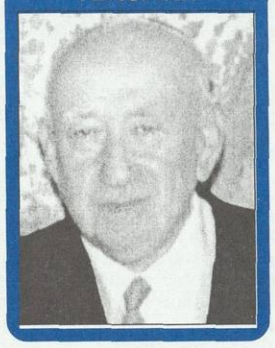

În fiecare 7 Adar, evreii din România şi Israel aduc prinos de neuitare celor 769 de martiri înecați prin scufundarea vasului „Struma" în apele Mării Negre. Anul acesta, când se împlinesc 65 de ani de la acest tragic episod al Holocaustului din România, Muzeul „Struma" din Beer Sheva a organizat, în colaborare cu Ministerul Absorbției şi Primăria oraşului, o comemorare de anvergură. Printre participanți s-au numărat personalități ale vieții socio-politice israeliene, ale Alialei române, înalți ofițeri din Țahal, diplomați. Evenimentul a fost punctul de plecare al interviului cu unul dintre organizatori, vicepreşedintele Muzeului „Struma", ing. *Baruch Tercatin*.

- O succintă evocare a faptelor petrecute acum 65 de ani?

- Pasagerii îmbarcați pe „Struma" voiau să se salveze de cataclismul fascist care se abătuse peste România; să ajungă în Țara Sfântă. Vasului, considerat „un sicriu plutitor", i se dă drumul în larg. Şi, totuşi, vasul rezistă; ajunge la Istanbul. Dar călătorii nu primesc viză de intrare din partea guvernului britanic care mandata, atunci, Palestina. Autoritățile turceşti interzic călătorilor să debarce la țărm, vasul fiind declarat în carantină. După luni de calvar îndurate, la bord, de copii, bătrâni, femei, bărbați în puterea vârstei, vasul este torpilat. Un timp, s-a vehiculat versiunea atacului unui submarin de război german; mai recent - a atacului venit din partea unui submarin sovietic. Enigma continuă să învăluie „Struma".

- Ştiu că, pentru dvs., comemorarea este şi iarțait.

(Ochii i se umezesc de lacrimi).

- Da, am *iarțait* pentru fratele meu mai mare, *Ițhac Tercatin*, *Mezaked Ken Yasy*, care şi-a găsit sfârşitul în apele Mării Negre. Pentru mine, ca şi pentru rudele tuturor *kedoşim*-ilor de pe „Struma", este o datorie sacră să facem tot ce ne stă în putință să descoperim rămăşițele vasului şi, eventual, oseminte ale victimelor. La apelul nostru către Ministerul israelian al Afacerilor Externe, au fost făcute investigații, coordonate de un colonel de marină, şi sunt şanse ca locul indicat de scafandri să fie real, dar, din lipsă de fonduri, cercetările au fost stopate. Tot ce-am putut realiza până acum a fost inaugurarea, anul trecut, a Muzeului „Struma", unde, într-o încăpere pentru *Izkor*, ard tot anul 769 de lumânări, pentru ca sufletele *martirilor noştri dragi* să-şi găsească odihna. Lângă fiecare lumânare - fotografiile lor fac reculegerea mai profundă.

- Ce v-a impresionat mai mult anul acesta?

- Fotografiile prezentate de generalul *Ben Basat*, făcute de *militari ai Marinei israeliene*, de la comemorarea *ad hoc*, în largul mării, acolo unde se presupune că „Struma" a fost torpilată; şi cuvintele pline de înțelepciune şi căldură ale Marelui Rabin *Menachem Hacohen*, care şi-au găsit drum spre inimile celor prezenți.

*

Întru veşnică aducere aminte a celor 769 de evrei români pieriți pe vasul „Struma" şi a celor 301 pasageri, evrei plecați din România, în aceeaşi perioadă, cu aceeaşi destinație, scufundați pe vasul „Mefkure", la Cimitirul Evreiesc din Şos. Giurgiului au fost ridicate două monumente - loc de pelerinaj, la 7 Adar, pentru evrei bucureşteni participanți la ceremoniile comemorative din România.

IULIA DELEANU

24 februarie 1942 „Ultima cursă" a vasului „Struma"

În 1995, apărea la Editura Hasefer o carte semnată de Mihai Stoian, *Ultima cursă*. În fiecare an, obştea noastră comemorează victimele naufragiului vasului „Struma", una dintre tragediile cutremurătoare din anii Holocaustului şi ai celui de-al doilea război mondial. Înainte de război, unul dintre îndemnurile antisemite era: „Jidane, la Palestina" (s-a reluat, uneori, şi după război). În 1923, în „Mein Kampf", Hitler promitea distrugerea evreilor. La 12 octombrie 1940, în România s-au instalat misiuni germane pentru pregătirea războiului cu U.R.S.S.

Pe Calea Victoriei nr. 100 se afla un birou de voiaj, „Turismul mondial". Pentru data de 8 octombrie 1941 erau invitați evreii să se înscrie la cursa cu vaporul „Struma", spre Palestina. Locurile erau limitate, dar s-au îmbarcat 769 de pasageri, mult peste capacitatea vasului. De cursă se ocupa Comitetul „Alya" al Organizației Sioniste (sediul: Calea Moşilor nr. 78). Struma este numele unui fluviu de 430 Km din Bulgaria, ce se varsă în Marea Egee. Vasul cu acest nume se afla sub drapel panamez, ca mai toate vasele care aveau probleme tehnice ori de altă natură (juridice etc.). Prețul biletului era de 200.000 de lei, dar, prin speculă, el s-a triplat. Printre pasageri, doi copii sub un an, 70 până la 15 ani, restul - tineri şi adulți până la 60 de ani.

Scriitorul Maria Arsene a publicat, în 1972, un roman-document despre tragedia vasului „Struma". Acest vas nu putea transporta nici 250 de pasageri şi era un vas fluvial, nicidecum maritim. Căpitanul era un fost timonier, fără brevet de căpitan de vas. Din motive neştiute, data plecării s-a amânat de mai multe ori, dar, disperați, oamenii nu au renunțat, deşi venea iarna, cu furtuni imprevizibile. Fiecare pasager putea lua 20 Kg de bagaj, ceea ce însemna aproape 15 tone pe o ambarcațiune cu totul nedotată pentru acest balast. Aproape jumătate dintre pasageri erau din Cernăuți. Inițial, vasul se numea „Macedonia", fiind vândut armatorului Jean Pandelis. Există o corespondență Mihai Antonescu - Eichmann, din care rezultă nemulțumirea părții germane faţă de emigrarea evreilor. Ei trebuiau să moară. Aşa voia regimul nazist, cu acordul aliaților săi. România şi Bulgaria erau aliate. Turcia era neutră, dar ostilă emigrației evreieşti. Anglia nu agrea nici ea ideile sioniste, în ciuda Declarației Balfour, din 1917.

La 24 februarie 1942, agențiile de presă aflau despre explozia şi naufragiul vasului „Struma" în apropierea Istanbulului. Dintre cei 769 de pasageri, a fost salvat un singur om: David Stoliar (a fost falsă afirmația că au fost salvate 60 de persoane). „Struma" a fost sacrificată, iar evreii de pe vas s-au adăugat celor şase milioane de victime ale Holocaustului. Eforturile Agenției Evreieşti de a trezi sentimentul onoarei, solidarității umane, la niste funcționari cu mințile tocite, au fost inutile.

La Cimitirul Giurgiului se află o piatră memorială cu numele victimelor.

BORIS MARIAN

O poetă pe nedrept uitată: VERONICA PORUMBACU

Mulți dintre istoricii literari de după 1989, dar şi înainte, au ignorat ori au judecat cu asprime poezia Veronicăi Porumbacu (*născută Schwefelberg, tatăl ei fiind un militant cunoscut în istoria* sionismului din România), sora pictoriței Maria Constantin. Au trecut 30 de ani de la cutremurul din 4 martie 1977, în care, printre victime, s-au aflat şi Veronica Porumbacu, cu soțul ei, criticul Mihail Petroveanu, alături de valoroşi oameni de cultură: A.E. Baconsky, Savin Bratu, Mihai Gafița, Al. Ivasiuc, Toma Caragiu, Alexandru Bocăneț ş.a. Avea o invitație la Purim, dar nu a mai apucat să ajungă. Ne facem o datorie de onoare prin readucerea ei în memoria noastră.

Născută la 24 octombrie 1921, a studiat, la București, filosofia şi literele. În 1945, este redactor la Radiodifuziune. A debutat la „Ecoul", în 1944, sub pseudonimul Maria Radu, iar în 1946, a revenit ca poetă, cu *Ars poetica*, în „Lumea". În 1947, publică volumul *Visele Babei Dochia*. Traduce din opera multor poeți: Schiller, Jozsef Attila, Rimbaud, Emily Dickinson, Alain Bosquet, Rafael Alberti, precum şi din poeți israelieni. În 1966, după câteva volume de versuri dedicate „construcției socialiste", în care credea, publică *Întoarcerea din Cythera*, care îi pune mai bine în valoare talentul. În 1968, dedică o plachetă trecutului dacoromanic al patriei pe care a iubit-o - *Histriana* (Editura Tineretului, cu ilustrații de Maria Constantin). A fost apreciată de G. Călinescu, Ov. S. Crohmălniceanu ş.a. Redăm un poem ce aminteşte, oarecum, de Iţic Manger: „ Ieri o pasăre din pom / mă-ntreba cu glas de om / dacă-s om ori pasăre / Nu, eu sunt un Nimene / De eşti Nimene, eşti toți / profeți, mucenici, iloți / pe toți să-i *numeri nu poți / chiar dacă Nimene* umblă / fără să lase o umbră / decât doar în vremea lungă".

B. MEHR

P.S. - Invităm cititorii să consulte o „carte neagră" a zilei de 4 martie 1977: „9 *pentru eternitate*" (*ediție* îngrijită de Mircea Micu şi Gh. Tomozei, sub egida Asociației Scriitorilor din București, 15 decembrie 1977).

HAIM BREZIS – unul dintre marii matematicieni contemporani

Sunt convins că puţini dintre dvs., stimaţi cititori, aţi auzit de *Haim Brezis*. În afara lumii matematicii numele lui nu circulă, matematicienii fiind maeştrii unui domeniu abstract şi puţin accesibil publicului larg. De aici şi relativul anonimat al matematicienilor. Chiar prof. Brezis se indignează, într-un interviu publicat în „Jerusalem Post", că unul dintre marii matematicieni din Israel, dar şi din lume, Hilel Furstenberg (71), *profesor emeritus* la Universitatea Ebraică din Ierusalim, care a făcut Alia în 1965, cu un doctorat luat la Princeton - când a fost propus pentru Premiul „Wolf" în matematică (un prestigios premiu internaţional) -, presa israeliană nu a scris un rând!

Cine este, însă, Haim Brezis? „M-am născut în 1944, în Polonia, când părinţii mei se ascundeau de naziştii într-un mic sătuc, după ce se căsătoriseră în timpul războiului. Am petrecut primele luni de viaţă într-un mic bordei". Apoi au izbutit cu toţii să emigreze la Paris. Haim Brezis este singurul „visiting matematician professor" la „Tehnion"-ul din Haifa. (Interesant este că Haim mai are doi fraţi - unul e medic primar la Centrul medical al Spitalului Hadassah, celălalt e filosof, dar ambii au titlul de „distiguished professor"). Haim Brezis are trei doctorate onorifice de la universităţi din China şi, deşi centrul cercetărilor şi cursurilor sale e la Paris, predă ca „distinguished visiting professor" şi la Rutgers University din New Jersey. Totodată, este membru al Academiilor Naţionale de Ştiinţă din Franţa şi din Statele Unite. Haim Brezis este ortodox modern şi poartă chipa. El a criticat recent faptul că, dacă specialiştii israelieni excelează în fizică şi biologie, şcoala de matematică din Israel e practic inexistentă. Şi face o observaţie interesantă: în matematică, spune Haim Brezis, vârsta dezvoltării talentului e între 17 şi 23 de ani, adică vârsta la care tinerii israelieni sunt în armată. Dar, spune Brezis, dacă în Israel pentru muzicienii talentaţi şi sportivii de performanţă se acordă scutire de serviciu militar, de ce nu s-ar acorda aceeaşi scutire şi pentru tinerii cu aptitudini ştiinţifice deosebite?

Un software care cunoaşte perfect engleza

În revista „Business Week", a apărut un articol entuziast despre programul de computer (*software*) creat în Israel pentru a stiliza traducerile în engleză. Entuziasmul reporterului american se pare că se inspiră din cel al utilizatorilor acestui *software* creat de o firmă din Tel Aviv, care şi-a luat ciudatul nume de „White Smoke" (fum alb). Există în toate ţările, în Israel, ca şi la noi şi oriunde în lume, unde vorbitorii de engleză nu sunt nativi în această limbă, o nevoie permanentă pentru a redacta texte în engleză. De la notari, avocaţi şi comercianţi până la cadre universitare şi cercetători.

Care e avantajul programului „White Smoke"? O dată scris textul în engleză - câtă engleză ştie autorul lui -, acesta face un clic pe text şi într-o clipă întreg materialul apare stilizat într-o engleză sau americană perfectă. Programul „White Smoke" a fost lansat acum un an şi jumătate în Israel, dar acum a început să fie vândut cu succes şi în Statele Unite, unde sunt foarte mulţi oameni care au emigrat, au studiat acolo engleza şi o folosesc zilnic, dar nu o stăpânesc perfect. Unul dintre creatorii programului, Ovil Brenner, declară că, în anii următori, firma se va orienta spre cele două pieţe mari utilizatoare de engleză: China şi India. Deşi Internetul devine din ce în ce mai puţin anglocentric, engleza e totuşi limba folosită cu precădere şi Ovil Brenner speră că programul israelian va ajuta miliarde de oameni să se înţeleagă mai bine.

JACQUES STERN – medalia de aur a C.N.R.S. - Franţa

Cea mai înaltă distincţie ştiinţifică franceză este Medalia de Aur decernată de C.N.R.S. (Consiliul Naţional al Cercetării Ştiinţifice). Anul acesta, ea a fost atribuită lui Jacques Stern, matematician, expert în criptologie, ştiinţa codării şi decodării sau ştiinţa codurilor secrete.

Când ne referim la coduri secrete, avem imediat imaginea luptei pentru descifrarea cifrurilor militare din timpul celui de-al doilea război mondial, de partea britanicilor lucrând pe vremea aceea câţiva dintre cei mai mari matematicieni ai Angliei, printre care şi A. Turing. Fiindcă ştiinţa codurilor e o specialitate a matematicinilor. Iar Jacques Stern e doctor în matematică, şeful Departamentului de Informatică al Şcolii Normale Superioare.

Deşi suntem în vreme de pace, criptologia a căpătat în ultimii ani o mare importanţă, mai ales în tranzacţiile financiare care se fac pe Internet. De altfel - se amuză să observe J. Stern -, aproape fiecare are asupra lui două codificatoare: cartela SIM din telefonul mobil şi cardul de credit. Stern nu poate nici el să explice pentru public cum funcţionează criptarea informaţiilor şi mesajelor, mulţumindu-se să spună, zâmbind, că se folosesc capitole foarte dificil de înţeles ale matematicii. După cum spune el, funcţionarea unui reactor nuclear poate fi explicată în trei pagini, dar e nevoie de zece pagini pentru a explica principiile criptologiei asimetrice cu cheie publică. (Aceste „chei publice" au apărut în anii '70 şi permit ca doi indivizi să schimbe între ei mesaje cifrate pe Internet - ele sunt printre cele mai simple moduri de codare !).

În vârstă de 57 de ani, Jacques Stern a fost la bază logician (se ocupa cu logica matematică) şi de 27 de ani a trecut la criptologie. El este autorul unei serii de lucrări teoretice asupra criptării şi al unei cărţi de popularizare: „Ştiinţa secretului". În ultimii ani, J. Stern a mai fost distins cu Premiul „Carnot" al Academiei de Ştiinţe franceze şi cu Medalia de Argint a C.N.R.S.

WALT MOSSBERG - unul dintre cei mai influenţi ziarişti americani din informatică

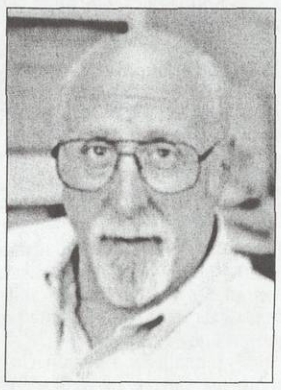

„Wall Street Journal" are un tiraj de peste un milion de exemplare şi e, fără îndoială, cel mai important cotidian economic din Statele Unite, dar e citit şi în toate cabinetele de manageri din lume. *Walt Mossberg* şi-a început cariera la „Wall Street Journal" în 1970, ca reporter. Timp de 18 ani, a scris despre evenimente politice interne şi externe. Acum e unul dintre cei mai cunoscuţi comentatori americani din domeniul tehnologiei.

Revista „Newsweek" îl caracterizează ca fiind „cel mai puternic arbitru al gusturilor consumatorilor în lumea computerelor de azi". Revista „Time" (patru milioane de exemplare) scrie despre W. Mossberg că e „ziaristul cu cea mai mare influenţă în lumea computerelor". „Washington Post" îl numeşte: „unul dintre cei mai puternici oameni din lumea computerelor".

În 1999, W. Mossberg a fost distins cu Premiul „Loeb" pentru comentariile sale, fiind singurul ziarist din domeniul tehnologiei care a luat acest prestigios premiu. Intre 1995-2001, timp de şapte ani la rând, el a fost ales „cel mai influent ziarist care scrie despre computere", în clasamentul anual al revistei „Marketing Magazine". În 2001, a primit un premiu cu un titlu interesant: „National Headliner Award" - premiul pentru cel care scrie cele mai bune articole de pagina întâi.

Walt Mossberg mai are câteva rubrici despre tehnologie, dar cea consacrată inteligenţei artificiale apare în „Wall Street Journal" în fiecare joi, din 1991!

O pagină din istoria ştiinţei

„MESSERSCHMITT 262", primul avion cu reacţie din lume

„Messerschmitt 262" a fost un avion care a produs o revoluţie în tehnica zborului, revoluţie care stă la baza flotelor civile şi militare care străbat acum cerul: a fost primul avion cu motoare cu reacţie, primul avion de vânătoare fără elice. Apariţia lui, mai ales pe Frontul de Vest, i-a luat prin surprindere pe piloţii americani şi englezi, şi fiindcă era ceva nemaivăzut şi fiindcă dispunea de o viteză şi o manevrabilitate superioare faţă de tot ce exista atunci. Curând aliaţii i-au venit de hac, descoperind punctul lui slab: avea un rezervor prea mic şi nu se putea îndepărta mult de bază, aşa că acolo unde apărea, era pe aproape şi aeroportul, care era descoperit uşor şi piloţii americani zburau toată ziua deasupra lui atacând reactorul M262 la decolare, când încă nu avea viteza lui uimitoare. M262 a intrat în istoria aviaţiei, câteva exemplare originale mai sunt păstrate la Muzeul Smithsonian şi la câteva alte muzee ale aviaţiei din lume. Recent, un grup de ingineri americani au construit, prin muncă voluntară, un exemplar din M262, finanţat pentru partea de materiale de EADS, cu două milioane de dolari. EADS este un conglomerat european de aviaţie, al doilea în lume, care include şi fostele fabrici Messerschmitt. Cu prilejul prezentării către presă a acestui model, un ziarist curios a scormonit puţin în istoria avionului M262 şi a publicat un reportaj care a făcut ocolul presei internaţionale. Un reportaj lung şi detaliat, din care vom rezuma în rândurile următoare.

Tehnologia cea mai înaltă s-a amestecat cu cruzimea cea mai cumplită a SS

Dar cine mai ştie, azi, că în lagărul de la Gusen-2, fabricarea lui M262 a făcut 50.000 de morţi?

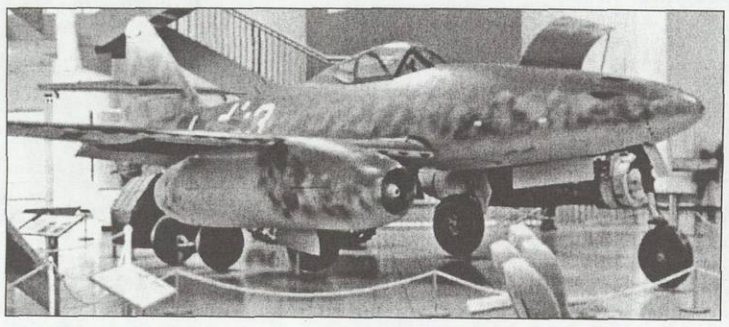

*

Iadul de la Gusen

Gusen e un mic şi liniştit orăşel din Austria. Aici a funcţionat unul dintre cele mai cumplite lagăre de exterminare - exterminare prin muncă, foame şi crimă. La Gusen-2, cuptoarele au ars până la 3 mai 1945. La Gusen, era fabricat M262. Din 70.000 de deţinuţi care au trecut pe acolo, numai ultimii 20.000, eliberaţi de americani la 5 mai 1945, au supravieţuit. În ierarhia SS, lagărele erau de 5 grade. Gradul 1, cel mai puţin groaznic, era... Dachau. Auschwitz era doar de gradul 2. Mauthausen şi Gusen erau gradul 3, iar Gusen-2, unde s-a fabricat M262, era gradul 5 - „iadul iadurilor", cum îl numeşte un supravieţuitor. Recordul de supravieţuire era de şapte luni. În mod curent, nu depăşea două luni.

*

Impuşcaţi sau înecaţi cu capul în latrină

Prizonierii au săpat în stâncă o hală de 50.000 m.p., în care erau produse avioanele. Gianfranco Maria, un prizonier italian, îşi aminteşte: „Am fost pus la lucru într-un grup care căra saci de ciment, de câte 50 kg, de la camioane. Cu mine în grupă erau cinci sau şase evrei. La vremea aceea eu eram capabil să ridic saci, dar evreii erau în vârstă, unul era chirurg, altul - pictor, altul - profesor. Ei nu aveau experienţa muncii fizice. Era teribil. Au fost ucişi". La Gusen-2, cea mai mică slăbiciune însemna împuşcarea, cea mai mică insubordonare - înecarea cu capul în jos în latrina colectivă. Se lucra în trei schimburi şi chiar după sinuciderea lui Hitler, la 30 aprilie, lucrul a continuat fără repaus. În 2 mai, SS-iştii au executat grupurile de comando ale deţinuţilor care lucrau la crematorii şi au fugit... În total, au fost fabricate circa 1.400 de avioane din care Luftwaffe a preluat doar 900.

*

O singură placă...

După război, americanii au ambalat toate aparatele rămase şi toate liniile de fabricaţie ale aparatului M262 şi le-au trimis în Statele Unite. Experienţa lui Willy Messerschmitt a fost folosită din plin la construirea primelor avioane cu reacţie din S.U.A. Cât despre Willy Messerschmitt, el a fost condamnat pentru folosirea muncii forţate, a ieşit după doi ani din închisoare, a redevenit unul dintre primii constructori europeni de avioane şi a murit bogat şi liniştit.

La Gusen, sute de plăci individuale amintesc de numele celor morţi acolo. Doar una singură, în ivrit, e pusă în memoria miilor de evrei care au murit în acel lagăr.

*

Am publicat acest articol în pagina de ştiinţă, fiindcă avionul M262 va rămâne în istoria aviaţiei şi în cea a marilor inventii care au schimbat civilizaţia secolului XX. Numele lui Willy Messerschmitt, un inginer de geniu, a rămas celebru. Dar, în aceeaşi măsură, vrem să contribuim, la fel ca multe alte ziare din lume, la amintirea zecilor de mii de morţi anonimi, printre care mii de evrei, care au pierit ca preţ al gloriei tehnologiei germane.

Pagină realizată de ANDREI BANC

CRONICA ANTISEMITISMULUI

Pentru prima dată

Ministerul israelian de Externe şi-a propus drept prioritate combaterea antisemitismului

„Antisemitismul este încă viu şi patria poporului evreu, Israel, trebuie să-şi asume lupta împotriva acestui fenomen", a declarat ministrul israelian de Externe, *Tzipi Livni*, la cea de-a patra reuniune a Forumului Global împotriva Antisemitismului, la care au participat 160 de lideri ai organizaţiilor evreieşti din Israel şi din întreaga lume. Este pentru prima dată când această acţiune se desfăşoară sub egida Ministerului israelian de Externe. Tzipi Livni a dat de înţeles că Forumul nu trebuie să se rezume numai la discuţii, ci să ia măsuri concrete în cadrul războiului dus împotriva antisemitismului. „Acest război trebuie să devină prioritatea noastră. Suntem martorii unui nou tip de colaborare între stânga radicală, extrema dreaptă şi Jihadul islamic în întreaga lume", a declarat ea, precizând că negarea globală a Holocaustului, acţiune politică condusă de Iran, urmăreşte delegitimizarea Israelului. „De aceea, este inacceptabil ca o ţară care neagă Holocaustul să fie acceptată de lume ca membră a comunităţii internaţionale", a mai spus ministrul.

Malcolm Hoenlein, vicepreşedintele executiv al Conferinţei Preşedinţilor Principalelor Organizaţii Evreieşti Americane, a afirmat că „cel mai mare pericol pentru evrei este apatia şi indiferenţa celor din jur, ceea ce pune în pericol viitorul copiilor şi *nepoţilor noştri*".

Faptul că Ministerul de Externe din Israel şi-a asumat rolul de a se situa în fruntea combaterii antisemitismului este o schimbare majoră de atitudine, apreciază comentatorii. În trecut - a subliniat, într-un comentariu, cotidianul „Haaretz" -, se considera că această *problemă trebuie să fie preocuparea evreimii din întreaga lume*, şi să fie mai puţin evidentă în activitatea diplomatică israeliană, pentru a nu-i submina interesele într-o ţară anume.

Implicarea Ministerului israelian de Externe s-a dovedit fructuoasă şi în ce priveşte participarea la Forum. Pentru prima dată, lista participanţilor a inclus *ambasadori străini şi chiar un* parlamentar britanic creştin. Un alt aspect pozitiv a fost abordarea pragmatică a problemelor. În afara lucrărilor în plen, s-au organizat dezbateri pe şapte grupe de lucru, iar cele două zile de discuţii au avut ca rezultat elaborarea unui număr mare de propuneri vizând combaterea antisemitismului în diferite ţări ale lumii, în presă şi în cercurile academice. De pildă, grupul de lucru legislativ a propus elaborarea unei legislaţii speciale privind antisemitismul, crearea unei reţele internaţionale de jurişti împotriva antisemitismului, crearea unei baze de date şi acţiuni în cadrul O.N.U. şi în alte organizaţii internaţionale.

Ministerul de Externe îşi propune ca reuniunile Forumului să aibă loc de două ori pe an şi să creeze un aparat de monitorizare a punerii în aplicare a recomandărilor.

Broşură antiiudaică, editată sub siglă europeană

Europarlamentarul polonez independent Maceij Giertich a provocat o adevărată furtună în Parlamentul European, dar şi în numeroase alte ţări, prin publicarea, sub sigla P.E., a broşurii sale „Războiul civilizaţiilor în Europa", în care se susţine că evreii sunt imorali, vor să se izoleze şi formează o comunitate tragică, deoarece nu-l recunosc pe Iisus drept mântuitorul lor. „Am rămas stupefiaţi de această carte, care conţine teze contrare valorilor europene", a declarat Martine Roure, unul dintre purtătorii de cuvânt ai fracţiunii socialiste din P.E.

La rândul său, Serge Cwajgenbaum, preşedintele Congresului European Evreiesc, a considerat că este şocant ca un europarlamentar să se refere la teorii rasiste dinainte de cel de-al doilea război mondial, care conţin prejudecăţi lipsite de sens şi cele mai urâte fraze antievreieşti.

Referindu-se la această chestiune, într-un comunicat al biroului de presă al P.E., se subliniază că Parlamentul European nu a sprijinit apariţia acestei broşuri. Preşedintele forului european, Hans-Gert Pöttering, s-a delimitat hotărât de conţinutul acestei scrieri şi a declarat că manifestările ce se bazează pe discriminări rasiale şi antisemitism sunt contrare valorilor europene şi sunt inacceptabile. Cazul va fi investigat cu cea mai mare seriozitate, a mai spus el.

A fi evreu în Danemarca

În ultimii ani, în Danemarca - ţara, odinioară, simbol al filosemitismului în Europa -, situaţia s-a schimbat. În consecinţă, comunitatea evreiască de aici, care se bucura de cea mai înaltă rată a acceptabilităţii, integrării şi lipsei ostilităţii antievreieşti, se confruntă cu bătălii importante pe mai multe fronturi, se arată într-un articol publicat în „Jerusalem Post". Imigrarea musulmană masivă - aproximativ 200.000 în ultimele două decenii, o parte aparţinând curentelor islamice radicale - a determinat creşterea îngrijorătoare a incidentelor antisemite într-o ţară în care, cu câţiva ani în urmă, astfel de lucruri erau pur şi simplu de neimaginat. Copiii evrei sunt adesea ţinte ale hărţuirii vecinilor musulmani, iar, ca reacţie la evenimentele din Orientul Mijlociu, lideri musulmani locali folosesc o retorică antisionistă din ce în ce mai puternică. În cadrul unei recente conferinţe care a avut ca subiect antisemitismul, intitulată „Cu spatele la zid", participanţii şi-au manifestat profunda preocupare faţă de manifestările antisemite din lume, faţă de atacurile împotriva Israelului şi faţă de negaţionism. Dar trăsătura dominantă a conferinţei a fost îngrijorarea faţă de situaţia din ţară. Există probleme de securitate, mai ales privind copiii la şcoală. Trist este că, pentru elevii care au aflat şi despre ceea ce s-a întâmplat cu evreii în timpul celui de-al doilea război mondial, atitudinea ostilă faţă de aceştia nu mai este o problemă abstractă, ci un fenomen cu care se întâlnesc în fiecare zi. Evreii din Danemarca sunt mai puţin speriaţi de ameninţările preşedintelui iranian Ahmadinejad şi mai mult de atitudinea vecinilor lor musulmani, afirmând că, de pildă, a purta kipa pe stradă poate determina *atacuri din partea unor grupuri de tineri musulmani*.

Deşi comunitatea evreiască este bine organizată şi sigură din punct de vedere financiar, numărul mic de evrei face ca viaţa evreiască să devină mai puţin atractivă pentru mulţi membri tineri. Dacă se adaugă şi rata ridicată a căsătoriilor interconfesionale şi Aliaua la care participă mulţi tineri evrei angajaţi faţă de problema evreiască şi Israel, viitorul evreilor danezi nu pare *foarte promiţător, trage concluzia „The Jerusalem Post"*.

Cimitirul evreiesc din Odessa – vandalizat

Lucrători de la municipalitatea din Odessa au vandalizat un cimitir evreiesc, închis încă din anii '70. La sesizarea unor persoane fără locuinţă, care se adăposteau în cimitir, o echipă a televiziunii ucrainene a descoperit că muncitorii au utilizat echipamente grele pentru a săpa gropi mari în pământ. Ei au scos numeroase cadavre, de acum amestecate cu gunoiul care se arunca în cimitir. Roman Schvartzman, preşedintele unei asociaţii a supravieţuitorilor Holocaustului din Odessa, a declarat că echipa de constructori şi-a bătut joc de cei îngropaţi aici. După închiderea cimitirului, municipalitatea a folosit o parte dintre pietrele funerare pentru construcţii, iar reprezentanţii comunităţii evreieşti din oraş susţin că unii cetăţeni le folosesc în continuare.

Premierul Ferenc Gyurcsany atrage atenţia asupra pericolului reînvierii urii faţă de evrei

Premierul Ferenc Gyurcsany a declarat că antisemitismul în Ungaria a atins cel mai înalt nivel din ultimii 50 de ani. Într-un interviu acordat cotidianului britanic „The Times", el a legat acest fenomen de puternica manifestare a forţelor naţionalismului radical, susţinute de formaţiunea de opoziţie Fidesz. Premierul a opinat că cel mai puternic partid de opoziţie este răspunzător pentru faptul că în Ungaria s-au înregistrat manifestări antisemite, necunoscute în ultimii 50 de ani. Referindu-se la prezenţa tot mai frecventă în demonstraţii a drapelului cu dungi Arpad (roşu şi alb), el a arătat că acesta a fost folosit de partidul de extremă dreaptă a hyilaşiştilor în timpul celui de-al doilea război mondial şi astăzi este perceput ca simbol al deportării a sute de mii de evrei la Auschwitz. De aceea, pentru majoritatea democratică, acest drapel este simbolul naţional-socialismului. Dacă Fidesz nu vede nimic rău în folosirea drapelului roşu-alb, aceasta înseamnă că „împărtăşeşte ideile forţelor antisemite de extremă dreapta... că nu vrea să se delimiteze de ele".

La întrebarea dacă, de la evenimentele din toamna trecută (demonstraţiile antiguvernamentale ale extremei drepte - n.r.), antisemitismul s-a intensificat, premierul a apreciat că niciodată nu s-au auzit atât de multe remarci antisemite ca acum. El a povestit că nu demult, soţiei lui, care tocmai pleca de la Universitate unde ţinuse cursuri, i s-a înmânat un pamflet antisemit, nemaivăzut în Ungaria în ultimii 50 de ani... „şi aceasta mă revoltă nu numai pentru că soţia mea are origine evreiască...". „Toamna trecută - a mai spus el -, în piaţa Kossuth [locul demonstraţiilor - n.r.] a fost citită o listă cu 50 de politicieni, cu presupusă origine evreiască. Peste o oră, tot acolo, au luat cuvântul reprezentanţi ai Fidesz, care nu s-au delimitat de această acţiune".

Reacţionând la cele susţinute în interviu, europarlamentarii Fidesz au respins afirmaţiile premierului şi s-au delimitat faţă de orice fel de manifestare antisemită.

În pofida unor fapte confirmate de istorie

Publicaţia „Naţiunea" continuă să susţină cele mai aberante minciuni legate de deportările în Transnistria

Cu toate că societatea civilă din România (sau o parte a ei), clasa politică (o parte a ei), guvernul şi trei preşedinţi ai României au recunoscut existenţa Holocaustului românesc, respectiv deportarea şi moartea a mii de evrei români în Transnistria (şi nu numai din Basarabia şi Bucovina de Nord, ci şi din multe alte locuri din ţară), cu toată existenţa Raportului Comisiei „Wiesel", care demonstrează prin documente crimele comise împotriva etniei noastre, există mincinoşi de profesie pe care nu-i poţi scoate din ale lor. Ei continuă să-şi susţină afirmaţiile aberante, contrazise de realitate, în speranţa că vor găsi audienţă printre cei care cunosc mai puţin istoria celui de-al doilea război mondial, *Holocaustul evreilor europeni şi al evreilor români*.

Astfel, sub semnătura lui Tudor Voicu, săptămânalul „Naţiunea" (nr. 393, din 2007) publică, la rubrica „Dezbateri", articolul „Viaţa antifasciştilor şi evreilor din Transnistria sub guvernarea lui Ion Antonescu". Autorul susţine că în Transnistria au fost deportaţi trei categorii de evrei, cei implicaţi în bursa neagră, trafic de vize, mită, speculă, furt, antifasciştii şi cei pe care „mareşalul Antonescu a vrut să-i protejeze de răzbunările populaţiei civile şi chiar ale militarilor, ca urmare a ostilităţilor şi crimelor săvârşite de mulţi evrei împotriva românilor în anii 1940-41, în *Basarabia şi Bucovina*". În plus, se reia din nou *teza că evreii* au fost scutiţi de armată, deci nu au fost pe front, că trebuiau să presteze doar muncă obligatorie şi nici pe aceea nu o făceau, plătind pe alţii. În ceea ce priveşte condiţiile din Transnistria, acolo cine a vrut a muncit, a câştigat bani şi s-a şi... îngrăşat.

Ca întotdeauna în astfel de articole, adevărurile trunchiate sunt amestecate cu minciuni grosolane şi cu lipsă de logică. Dacă unii evrei au fost duşi în Transnistria fiind criminali de drept comun, *deoarece au fost speculanţi, hoţi etc., de ce nu* au fost sancţionaţi în acelaşi fel românii care au comis aceleaşi fapte? Dacă unii evrei „au comis atrocităţi" împotriva românilor care s-au retras, în 1940, din Basarabia, de ce au fost deportate familii întregi care se aflau în zone din care administraţia română nu s-a retras, inclusiv din Bucureşti? Şi dacă evreii au trăit atât de bine acolo, cum de au murit atât de mulţi? Şi întrebări de acest fel pot fi puse cu sutele.

Cred că, în ceea ce ne priveşte, este inutil să aducem contraargumente la aceste teze aberante, ele au fost aduse de alţii, după ani de cercetări. Există documente care au descris consecinţele dramatice ale deportării evreilor în Transnistria, mai există martori care au supravieţuit condiţiilor cumplite de acolo, unde oamenii, este adevărat, nu mureau în camerele de gazare, ci de foame, frig şi boli. Există tablouri ale artiştilor din lagărele transnistrene, opere literare, nu numai ale unor scriitori evrei, ci şi români. Poate puţini îşi amintesc de capitolele romanului „Scrinul negru", în care George Călinescu zugrăveşte, cu un tragism cumplit, soarta evreilor din Transnistria, povestită ca „un fapt divers" de un ofiţer român, legionar, care şi-a adunat o avere de pe urma jefuirii deportaţilor. Să spunem că aceasta este ficţiune. Dar există fotografii, cu sutele, cele care l-au emoţionat atât de mult la Washington pe preşedintele Traian Băsescu, încât a plecat cu lacrimi în ochi, recunoscând în acelaşi timp implicarea unor militari şi jandarmi români în deportarea evreilor.

Din păcate, este aproape imposibil să stopăm apariţia unor astfel de materiale. Soluţia nu este numai aplicarea Legii care îi sancţionează pe negaţionişti. Aici este necesară o acţiune mult mai largă, o intensificare a activităţii educative în rândul *tineretului*, dar şi o implicare mai mare a societăţii civile româneşti, care să ia o atitudine faţă de cei care neagă Holocaustul românesc.

Pagină realizată de EVA GALAMBOS

5767 O TRADIŢIE: PURIMUL ÎN COMUNITĂŢILE NOASTRE

De 35 de ani, „Purimspiel" la comunitate

Purimul ne este drag pentru că, de la Ester şi Mordehai citire, am învăţat să ne apărăm atunci când suntem atacaţi, să nu acceptăm să fim victime; aşa cum, profesorul Yehuda Bauer, inspirat, poate, chiar de textul *Meghilei*..., a reluat ideea în contemporaneitate. Ester şi Mordehai sunt prototipuri de lideri providenţiali ai poporului evreu, salvându-l prin inteligenţă, tact, curaj. Purimul ne-o reaminteşte dăruindu-ne, de fiecare dată, încredere în resursele noastre de regenerare. „Şi uite că trăim!". Este moştenirea lor, transmisă prin milenii şi ajunsă vers în şlagărul *Purim, seară de Purim!*, pe muzica lui *H. Mălineanu* şi versurile *Taniei Lovinescu*, intrat în tradiţia spectacolelor noastre. De câţi ani? „Este al 35-lea spectacol de Purim la care venim!", mi-a declarat familia *Steriade*, în drum spre casă, la sfârşitul Galei de Purim de la T.E.S. Vasăzică - *Purimspiel*-ul nostru „face" vârsta la care, în comunitate, se intră de la O.T.E.R. la generaţia de mijloc. *Ad Mea Veesrim*! Ca să nu mai vorbim de eroii *Meghilei*, care, în pofida miilor de ani, n-au îmbătrânit de loc. Mai ales, Ester...

(Mulţumiri - tehnicianului de sunet şi cameramanului *Sandu Călţia*. Gratitudinea noastră - ansamblului de artă culinară, coordonat de *Radu Nicolae*; director - *Ion Bosnea*.)

Erev Purim la Templul Coral

Primul spectacol, de *Erev Purim* 5767 (3 martie a.c.), a fost la Templul Coral, arhiplin, înveşmântat cum se cuvine cu betea1ă multicoloră, cu un şnur de lumini, cu baloane şi măşti. Am ascultat *Meghila*..., în lectura Marelui Rabin *Menachem Hacohen* şi a Rabinului *Abraham Ehrenfeld*. Ajunul de Purim a fost onorat de liderii F.C.E.R. şi C.E.B., de reprezentantul permanent al JOINT în România, *Israel Sabag*, de preşedintele B'nai B'rith, *José Iacobescu*, de preşedintele de onoare al A.C.P.R.I., fostul ambasador al României în Israel, *Mariana Valeria Stoica*. Nimeni n-a plecat acasă fără să guste din tradiţionalul *humântaş* şi din tratăţia oferită de Filiala „Habad Liubavici" din România (conducător - Rabinul *Naphtali Deutsch*).

„Mişloah manot" – click şi de la capăt

Purim a venit pretutindeni: la Clubul „Braille", Căminul „Rosen", Centrul de Zi, ca şi la cei care n-au putut ieşi din casă şi au primit *şolhămunăs* sau, în ebraică zis, *Mişloah Manot*. A dat *click* zecilor de comunităţi şi obşti unde şi-a făcut simţită prezenţa. A fost un eveniment de anvergură prin participare, pentru că şi la spectacolele acestui an, de la Centrul Cultural Comunitar şi T.E.S., au venit reprezentanţi ai Preşedinţiei, Guvernului, Parlamentului, ai societăţii civile, cultelor, diplomaţi - printre care E.S. *Rodica Radian Gordon*, ambasadorul Statului Israel în România, alături de liderii ai F.C.E.R., C.E.B, B'nai B'rith România, A.E.R.V.H., A.C.P.R.I. Dar serile de Purim - dincolo de farmecul şi reuşita fiecărui spectacol - au şi o istorie nescrisă. Istoria repetiţiilor, a vizionării întregului, atunci când spectacolul este crud încă; când există încă stângăcii; când rolurile, cântecele îşi caută încă forţa de convingere.

*

Povestea Esterei în versiune originală

Primul miracol sunt copiii. Aceiaşi, parcă, şi, totuşi, alţii, aflaţi la primul lor spectacol de Purim, care trebuie să înveţe cum să se mişte pe scenă şi cum să rostească clar cuvintele. Pentru asta trebuie să înţeleagă ce spun: în idiş, în ivrit. Nu-i uşor, dar reuşesc, pentru că... aproape nici un spectator - minus investitorii israelieni, care noroc că nu prea se înghesuie să vină la comunitate - nu ştie mai bine vreuna dintre cele două limbi. Şi, apoi, exuberanţa lor e molipsitoare. Ne spun *Boker Tov*, joacă povestea Esterei, într-o versiune originală, cu personaje noi introduse în *Meghila* - cocoşul, motanul, broscuţa, albinuţa, iepuraşul - şi ies din scenă cu *Şalom* (regie, text, adaptare muzicală - *Livia şi Albert Froimovici*). Fermecător - duetul (în română) *Mini Estera*, prelucrat după muzicalul lui *Octavian Sava*, interpretat de *Diana Zaharia* şi *Florin Froimovici* (regia - *Sara Dan Meerovici*).

*

„Abisl zing, abisl mozk" – puţin cântec, puţin noroc

Purimul înseamnă şi bucuria de a ne regăsi bune şi vechi prietenii muzicale: *Radu Captari* şi orchestra T.E.S., fetele de la „Menora"; *Bogdan Lifşin*, cu toţi coriştii „mici" (de la „Talmud Tora") şi „mari" (de la „Şira Vezimra"), cu orchestra de *klezmeri* a C.E.B., toţi ascultând de armonica lui fermecată, cu care, din timp în timp, întors spre sală, dirijează şi publicul (a-nvăţat de la concertul de Anul Nou de la Viena). Ce-ar fi un spectacol fără *Oi, Piräm, Piräm, Piräm iz a ghită zah, Raş, Raş, Raş, Abisl zing, abisl mozl, Sipur Purim* şi câte alte melodii pe care le fredonăm împreună cu ei? Cheia succesului? Poate - străvechea formulă evreiască de viaţă: să nu te dai bătut!

*

Farmecul dansului

Ce-ar fi Purimul fără dans? Grupul „Hora" al Clubului „Tnuat Aliya" şi copiii de la „Talmud Tora" (coregrafia - *Dana Vereanu*) ştiu să pună-n mişcări graţie, umor, optimism: dansuri yemenite pline de arabescuri orientale, în transpuneri de mare plasticitate scenică şi sugestivitate a costumelor. Aplaudăm şi un dans hasidic, în care fetele sunt îmbrăcate în travesti, purtând veşminte de învăţăcei la o virtuală *ieşiva*. Trăim, aplaudând la scenă deschisă, sentimentul tonic al bucuriei de a trăi.

*

Am admirat în cupletul *Ah, bărbaţii*, farmecul şi talentul unor actriţe totale:

Tinereţea la ea acasă

Natalie Ester, Geni Brenda, Arabela Grosu, care se-ntrec în citate despre „calităţile" sexului opus. Păcat că nu toate şarjele la adresa doamnelor erau adecvate. Dar, mai presus de toate, rămân numai voia bună. Numai tinereţea sufleteaşcă. Numai curajul.

*

Coana Chiriţa redivivus

Spiritul contestatar al unuia dintre aşii revistei purimistice, *Mihai Ciucă* (textul - *Fred Firea*, acompaniament muzical - orchestra T.E.S., dirijată de *Radu Captari*), pune fermecător şi prompt reflectorul pe tot ce poate face deliciul unei Chiriţe, în travesti, a zilelor noastre: *lifting*-ul, vestimentaţia *caşer*, aventurile amoroase în „salonul oval" (să nu afle Bârzoi!). Chiriţa ne propune şi-o posibilă rubrică de ziar: *Ce-ar fi fost dacă*... E vorba de laşiul de baştină de acum aproape două secole, în care „erau opt evrei pe cap de locuitor". Şi-un prim subiect de articol: ce-ar fi fost să fi cerut evreii regiune autonomă? Capitala - la „Pomul verde", se-nţelege.

*

Simpozionul lu' Pribeagu

Cu aplomb, simţ al parodicului, farmec cu majuscule, *Maia Morgenstern* (în costumul paznicei de închisoare din musicalul *Chicago*) a făcut dintr-un simpozion ecumenic despre „donaţii" - imaginat de *Ion Pribeagu* pe când încă nu ieşise la modă cuvântul (e vorba de ecumenism, nu de donaţii) - un adevărat ghid pentru clienţii DNA. Ce nu se poate de Purim?

*

Salvaţi-vă bucuria pe care v-o faceţi singuri!

Cu ce seamănă o seară de Purim pentru profesorul *Ştefan Cazimir*? (Textul şi interpretarea i-au aparţinut). Cu o dimineaţă în Parlament, se-nţelege: aceleaşi râsete, aceleaşi *blitz*-uri, numai veselia - alta. Fiecare dintre *haiku*-urile (în proză) şi scheciurile, în care comicul venea din interacţiunea luciditate/derizoriu, devenea un S.O.S. către întreaga planetă: salvaţi-vă bucuria pe care v-o faceţi singuri! Aşa ne-nvaţă acum şi Jointu', nu?!

*

Vis purimistic despre viitoarea campanie electorală

Dacă „vârful de lance" al textierilor noştri este *Octavian Sava*, atunci şarmul actorilor îl are ca „purtător de cuvânt" pe infatigabilul *Rudy*, care se pregăteşte de pe-acum de campanie electorală. Caută cu asiduitate un deputat evreu chipeş (cu mustaţă ca a lui Hitler), dicţie şi accent românesc tulburător (şi Vraca l-ar fi invidiat) şi mare priză la electoratul din... puşcării. Până una-alta, *Octavian Sava* a avut un vis, interpretat (cântat pe şlagărul *Andrii Popa cel Voinic*) tot de *Rudy*. „Ca de bani să facă rost / Andrii Popa de-ar fi fost / Trebuia doar circumcis / Andrii Rabi i-am fi zis". Aţi ghicit, sigur, de cine-i vorba... Dacă nu, vă las în compania altor două versuri: „E haiduc şi e bărbat / Domnu' Vainer deputat" ş.a.m.d.

*

Leonie la ora confesiunilor

Un loc aparte-n spectacol: *one-woman-show*, adică *Leonie Waldman Eliad*, aplaudată, omagial, chiar în momentul intrării în scenă. *Leonie* ne-a făcut, ca niciodată, confesiuni: cum şi-a dorit un romantic mariaj cu-n ofiţer şi cum a fost cerută de soţie, pe rând, de-un perceptor, un rabin şi-n cele din urmă de *Harry Eliad*. Şi de ce, între trei realităţi, a ales-o pe cea mai puţin rea... Totul - cântat pe melodii din *My fair lady*, *Hello, Dolly* şi nemuritoare pagini muzicale idiş. A fost unul dintre momentele de vârf ale spectacolului. Când, însă, se va hotărî draga noastră primă doamnă a T.E.S. să ne încredinţeze secretul tinereţii-fără-bătrâneţe (voce şi prezenţă scenică), pe care, sigur, îl posedă?

*

Talk-show despre humântaş

Dacă am organiza un concurs sponsorizat - încă n-avem sponsoru', că se tot eschivează când îl cauţi - cu tema: „Cine-i autorul satiric şi actorul cu har şi haz al tuturor spectacolelor de Purim din secolul trecut şi cel actual?", ar fi o loterie să câştigi. Doar toată lumea ştie cine-i: *Nae Călugăriţa*, cel receptiv la actualitate, şarjând-o cu inteligenţă şi simţ al parodicului. Ne-a convins şi de data asta ca moderator al unui *talk-show* despre humântaş, cu probe practice: *humântaşul* antic, din Evul Mediu timpuriu şi *humântaşul* de după intrarea noastră în U.E. Primul are puţină miere, al doilea - puţină nucă, al treilea - nici una, nici alta. Că aşa-i în Europurim. Dizertaţia a continuat cu un *laudatio* pentru cel mai longeviv director T.E.S., care-a „prins" patru preşedinţi de stat şi trei - de Federaţie, despre „Ghimpel netodul" sau „Cel care merge la vot" şi o varianta ineditâ a „Luceafărului": „Trăind în cercul vostru tern / Bâteţi în apă piua / C-o ordonanţă de guvern / Vă dăm... doar bună ziua".

*

Aplauze pentru Harry Eliad

Ce cuvinte să găsim pentru realizatorul acestui extraordinar tur de forţă, regizorul *Harry Eliad*? Pentru că una-i să faci un spectacol de Purim având la dispoziţie *staff*-ul care, demult, a făcut Alia pe pământ sau la Cer, şi alta-i să obţii un scânteietor spectacol de revistă c-o mână de oameni! Da' ce oameni?! Acesta e răspunsul! Nu întrebarea, cum zice Hamlet. Cum reuşeşte azi, când suntem aşa puţini,

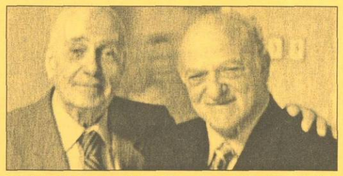

când se zbate cu probleme financiare multe şi grele, când fiecare *bint mit ţurăs* - legătură cu necazuri - a devenit container? Şi uite că, dacă vrei, poţi! Este meritul domnului *Osy Lazăr*, preşedintele C.E.B., căruia îi mulţumim pentru că a oferit evreilor bucureşteni - şi în 5767 - clipele de bucurie aşteptate de-a lungul unui an întreg.

Mare premieră mare / BAL MASCAT în „Popa Soare"

Senzaţia nr. 1 a Purimului din acest an a fost *Balul Mascat* din „Popa Soare". L-aş numi premieră absolută, chiar dacă există şi opera cu acelaşi nume, pe muzica lui Verdi. Chiar dacă, în anii interbelici, „Baraşeum"-ul a fost gazda multor baluri de Purim, despre care îmi povesteşte mama: „Tata - e vorba de *zeida* al meu - era mare dansator. El conducea cadrilurile... Purta perechile, pe scări, de la un etaj la altul. El dădea tonul la polca-mazurcă. Şi cum valsa! Elegant, cu-o mână la spate... Odată - eram de-acum domnişoară - am rămas numai noi, tata şi cu mine, valsând, în sala mare. Nici nu ne-am dat seama când toată lumea s-a oprit pe margini să ne privească. Abia la sfârşit am auzit ropote de aplauze".

Datele şi faptele le-am aflat de la cei doi organizatori: „La parter, a fost *Purimul Modern*, stil disco, unde s-a dansat pe mixajul realizat de DJ Scorpio (*Andrei Glangher*). La etajul 1, *Purimul Clasic* a fost gândit ca un cocteil şi adaptat pentru spectacol. Prezentatoare şi regizoare - *Doina Ghiţescu* (Ansamblul Armatei); cântăreţi - *Eugen Cristea* (Teatrul Naţional), *Lucky Marinescu*, cantautoarea *Tatiana Stepa*, *Natalia Guberna*, *Radu Ghencea* (de la Teatrul Constantin Tănase, Formaţia *Mondial*, Cabaretul *Moulin Rouge*). Alături de *Carmen Rădulescu* (Teatrul Constantin Tănase) au cântat domnu' *Vainer, Adi Gueron*, plus un grup de copii şi tineri cu premii internaţionale la dans sportiv. Prof. *Pană* cu elevii lui de la Liceul „Dinu Lipatti" au interpretat folclor evreiesc la nai. Elevii au jucat sceneta „P» de la Purim", de I. Băieşu şi un fragment din „O noapte furtunoasă", de Caragiale. *Carla Muşat* ne-a încântat cu arii din opere şi operete.

„Un pas înainte" în familia comunitară

I-am avut ca invitaţi pe actorii *Alexandru Lulescu, Iurie Darie, Anca Pandrea* (Teatrul „Nottara"), *Mihai Ciucă* (T.E.S.). La *Purimul Copiilor*, de la etajul doi, prichindeii au văzut piesa „Muc cel mic", cu actori de la Teatrul „Excelsior". În timpul şi la finalul spectacolului au funcţionat, cu mare succes, un bar şi un bufet foarte bine asortat, din care n-au lipsit tradiţionalele *humântaşen* şi un tort. Ne-a onorat cu prezenţa nu doar preşedintele F.C.E.R., ci şi Marele Rabin *Menachem Hacohen*, preşedintele B'nai B'rith România, *José Iacobescu*... Nimic din toate acestea n-ar fi fost fără sponsorii programului artistic: dr. *Morel Rosenthal* şi *Emil Broşteanu*. Fără echipa care a lucrat cu noi: *Pussy Alshek, Otilia Drugu, Andrei Stamate, Ely Nemţoiu, Marcela Golda, Eti Burihovici, Daniel şi Arina Orenstein, Carla Beinish, Mark Fischoff, Andrei Glangher, Marius Herşcu, Edi Ustinescu, Mihaela Zadoina, Şmil Roland.* Fără sonorizarea asigurată de *Sandu Călţia* şi *Daniel Dubău*. Fără arta culinară a *Gabrielei Niţu*, fără serviciile doamnelor de la Restaurantul Ritual, fără coordonarea *Elenei Mudava*. Fără *Florin Necula*, care a condus toată noaptea maşinile Centrului de Zi. Mulţumim JOINT-ului, domnului vicepreşedinte *Schwartz*, D.A.S.M. şi *Haseferuli*, pentru donaţiile la tombolă. Nu vrem să-l uităm pe noul director adjunct al D.A.S.M., *Attila Gulyas*, pentru sprijinul acordat, atât ca prieten, cât şi ca director adjunct. E fantastic să te gândeşti câţi oameni s-au implicat pentru ca Purimul să fie trăit în familia noastră comunitară, cu prietenii ei. E un pas înainte, o dovadă că, împreună, putem face lucruri minunate".

Curaj, modernitate, deschidere

Micro-interviu cu vice-preşedintele F.C.E.R., ing. PAUL SCHWARTZ

Dar calitatea de premieră absolută a *Balului Mascat* din Bucureştii anului 2007 a constat în *curaj, modernitate, deschidere*. Stau de vorbă cu iniţiatorul lui, vice-preşedintele F.C.E.R., ing. *Paul Schwartz*.

- Cum s-a născut ideea de unui asemenea bal?

- Balul Mascat de Purim ne-a fost interzis în anii fascismului şi ai totalitarismului. Şi iată că acum, la peste 60 de ani distanţă, au venit doi tineri voluntari, *Monica Lăzărescu* şi *Silvian Horn*, care au spus: „Vrem să organizăm, împreună cu echipa noastră un Bal Mascat de Purim". Au primit imediat sprijinul Federaţiei şi al JOINT. Cu cheltuiele minime, s-a reuşit un lucru extraordinar: timp de şase ore, peste 350 de oameni, de toate vârstele, de la copii la generaţia de aur, au ocupat cele trei nivele ale Centrului Cultural Comunitar, bucurându-se de muzică bună, de dans, de tratăţii de Purim, din abundenţă.

- Care dintre măşti v-a plăcut mai mult?

- Greu de spus: toate au fost la înălţime. Şi au mai avut un merit deloc neglijabil: au fost confecţionate de tinerii voluntari şi vândute la un preţ simbolic.

- Care a fost surpriza Balului?

- Tombola, la care toţi participanţii au tras bilete câştigătoare, primind mai mult decât costul - şi el modest - al biletului la Bal.

- O impresie generală?

- Toată lumea a râs, a cântat, a dansat. Au fost şi chipuri noi; evrei care nu prea calcă la comunitate, prieteni ai noştri, ba chiar chiar unii care, necunoscându-ne aşa cum suntem, nu s-au prea manifestat, până acum, ca atare. Nu o dată s-a spus că, la orice acţiune organizăm, suntem numai noi şi-ai noştri. Acum, cred c-am spart gheaţa.

Purim la Şcoala „Lauder-Reut"

Când basmul devine realitate şi realitatea basm

Poate nimic nu farmecă mai mult de Purim decât carnavalul copiilor, care durează, de fapt, o săptămână întreagă. Luni (26 februarie), copiii de la gimnaziu ne-au invitat la *Discoteca de Purim*, din sala de sport. A fost dans, muzică bună, un DJ adevărat, concurs de karaoke. Copiii au venit costumaţi în vedetele preferate rock şi pop. Marţi şi miercuri, a fost *Luna Park*, cu 13 „staţii" de machiaj, coafură, ghicit, filmat, concursuri-surpriză pentru Purim şi câte altele. A fost şi un concurs de frumuseţe a costumelor. *Miss Purim* a fost desemnată *Catrinel Rădoi Diţescu*, în prinţesa *Josmin*. „Mi-a plăcut filmul de desene animate *Aladin*, în care *Josmin* era o prinţesă bună", aflu de la laureată. Am stat de vorbă cu „ghicitoarea" *Noemi Guttman*, din clasa a IX-a, care studiază pianul de la patru ani, este „în relaţii foarte bune" cu ebraica, o pasionează literatura. Cu *Alina Brickman*, tot dintr-a IX-a, care tocmai a venit de la „staţia" de coafură. *Alina* s-a calificat la Olimpiadele de matematică şi română pe sector. Am făcut cunoştinţă cu o scriitoare *in spe*: *Cati Bonder*, îmbrăcată în costum oriental-israelian. *Cati* s-a calificat la Olimpiadele de engleză şi română pe municipiu. La Olimpiada de română a luat locul întâi pe sector. A scris prima sută de pagini de proză în engleză. „Acţiunea e plasată în Anglia secolului al XVIII-lea, are o tentă politică - lupta între conservatori şi liberali - şi pune în discuţie condiţia femeii în societate. Şi azi există discriminări în privinţa femeilor, când aspiră la o funcţie înaltă", mă iniţiază în laboratorul ei de creaţie. *Smaranda Lăzărescu* e în aceeaşi clasă. A venit în urmă cu doi ani, cu familia, din Israel. În aceşti doi ani, la Şcoala „Lauder-Reut", a reuşit să-şi însuşească o română impecabilă (a participat la Olimpiada de română pe şcoală), fără a pierde un moment contactul cu ebraica. Joi a fost *Ziua Sportului*. Ghizii mei au fost profesoarele de sport *Felicia Sebastian* (ciclul primar), *Mioara Stoian* (ciclul gimnazial), *Galit Shaine* (clasa a IX-a). Profesori şi elevi au jucat împreună baschet, volei, minifotbal. Vineri, prichindeii de la Grădiniţă (grupa mică, mijlocie, mare şi pregătitoare) s-au dovedit a fi actori plini de ingenuitate şi vervă, mişcându-se în clasă ca-n viaţă. Ghid mi-a fost secretara şcolii, *Nicoleta Tudor*. Au făcut *humântaşen*, au cântat (acompaniaţi de armonica fermecată a lui *Bogdan Lifşin*), au învăţat, prin comparaţie cu poveşti cunoscute (Albă ca Zăpada, Scufiţa Roşie), istoria Purimului (prof. de ebraică - *Luminiţa Franc*), au confecţionat măşti de Purim. Ziua a continuat în curte, cu clovnul aruncat la ţintă, cu „târgul" de dulciuri, în care fiecare copil a „cumpărat" (pe baza tichetelor) popcorn, vată de zahăr, baloane, suc... În fiecare grupă de la grădiniţă s-au organizat „tombole" cu *Mişloach Manot*. Elevii de gimnaziu au prelungit Purimul până la 5 martie, orele 20, când au fost din nou la disco, unde au dansat, au avut un DJ de calitate, muzică bună. Am trăit o săptămână într-o lume mirifică, în care basmul devine realitate şi realitatea basm. O lume care cântă şi încântă în ivrit, engleză şi română. O menţiune specială se cuvine profesorilor de la Catedra de ebraică (*Keren şi Yaron Darmon, Sarit Lazăr, Shula Elsner, Gabi Ştefan, Galia Shalev*), coordonaţi de *Rosa Arsene Brumfeld*, directoarea şcolii. Nu mai puţine cuvinte de laudă - întregului corp profesoral. Zilele de Purim s-au transformat într-un mesaj de pace şi reală interetnicitate al şcolii care-şi merită pe drept cuvânt numele de *Reut - Prietenie*.

În zeci de localităţi PURIM – O EMOŢIONANTĂ COMUNIUNE SUFLETEASCĂ

● **BÂRLAD.** *Meghilat Ester* s-a citit la sinagogă, iar *Seuda* de Purim s-a făcut în familii. Cei singuri, bolnavi şi bătrâni au primit pachetele cu dulciuri de Purim.

● **BRĂILA.** Sărbătoarea a început cu rugăciunea, rostită de *Suhar Goldstein*, pentru pace şi bunăstare în România, Israel, comunitatea evreiască din România. *Meghila*... a fost citită de oficianţii de cult *Suhar Goldstein* şi prof. *Iancu Isidor*. Preşedintele comunităţii, *David Iancu Segal*, a vorbit, în faţa unei numeroase asistenţe, despre semnificaţiile Purimului. Corul „Macabi" al comunităţii, dirijat de *Bogdan Lifşin*, a oferit, la Templu, în faţa unei numeroase asistenţe, un potpuriu de cântece de Purim în idiş şi ivrit. Dansuri israeliene au fost interpretate de studente brăilence care învaţă la Bucureşti.Gospodinele au pregătit dulciuri care au făcut deliciul participanţilor. Cei nedeplasabili au primit *Mişloah Manot*.

● **GALAŢI.** Preşedintele comunităţii, ing. *Sorin Blumer*, a făcut o comparaţie între acţiunea Purimului, petrecută în acelaşi loc; între Haman-ul din Imperiul Persan şi Haman-ul contemporan, preşedintele Iranului. *Meghila* a fost citită în Templu de oficianţii de cult *Elias Ceauşu, Ioselin Iancovici, Suhar Goldstein*. La spectacolul oferit de Corul „Talmud Tora" au participat oficialităţi locale, reprezentanţi ai unor culte, ai unor organizaţii de minorităţi naţionale, mulţi enoriaşi. Sărbătoarea a fost şi o zi a uşilor deschise pentru toţi prietenii comunităţii. Au fost foarte apreciate prestaţia artistică şi preparatele culinare specifice, trimise şi celor care nu pot ieşi din casă.

● **DEVA.** Preşedintele comunităţii, *Max Alexandru*, a făcut un istoric al Purimului din unghi contemporan. Prin bunăvoinţa preşedintelui comunităţii din Arad, ing. *Ionel Schlesinger*, au fost primite prăjituri făcute la Restaurantul ritual din Arad, servite alături de băuturi răcoritoare şi vin.

● **PETROŞANI.** Prin grija familiei *Rosenfeld*, puţinii evrei ai obştii s-au bucurat de o excelentă Purim la sediul comunitar. Preşedintele obştii, *Marius Rosenfeld*, a scos în evidenţă principalele conotaţii ale sărbătorii.

● **FĂLTICENI.** La Templu, a fost făcută lectura *Meghilei Ester*. Preşedintele Comunităţii, *Tania Grünwald*, a vorbit despre însemnătatea sărbătorii. Oaspeţi au gustat din dulciurile de Purim.

Continuare în pag. 14

În zeci de localități

PURIM – O EMOȚIONANTĂ COMUNIUNE SUFLETEASCĂ

IAȘI
Veselie, dans, antren

În Sinagoga Mare, ing. *Pincu Kaiserman*, președintele Comunității, a vorbit despre Purim - sărbătoarea bucuriei de a fi scăpat de o nenorocire, dar și a speranței că în viitor vom fi feriți de alte asemenea situații dificile. El a evocat, totodată, și împlinirea, în această zi, a 30 de ani de la distrugătorul cutremur din 4 martie 1977, în care și-au pierdut viața numeroși cetățeni ai țării noastre, printre care și membri marcanți ai evreimii române. Spectacolul ce a urmat, regizat de consilier *Rudolf Rosemberg*, a fost plin de muzică, poezie și de reușite șarje umoristice. Principalii artizani ai acestui spectacol au fost membrii corului comunității, pregătiți și dirijați de conf. dr. *Aurelia Simion* și de prof. univ. dr. *Florin Simion*. Un reușit „Purim Spil" ne-au prezentat cursanții

Talmud Tora, îndrumați de tânăra lor profesoara *Magda Petrușcă*. A fost prezentat și un program de cântece și poezii, iar copiii, în frumoase costume de carnaval, cu măștile și machiajul tradițional, au înveselit atmosfera. Împreună cu membrii Comunității, la sărbătoarea noastră au participat reprezentanți ai autorităților locale, ai comunității academice și universitare ieșene, membre ale Societății femeilor ortodoxe din România, vecini și prieteni cu care muncim, învățăm și locuim alături în Iașiul multietnic și multicultural. A urmat un îmbelșugat și gustos cocteil pregătit de colectivul Restaurantului ritual, coordonat de *Reli Meer* și *David Rotenstein*. Veselia și antrenul au continuat și în sălile Restaurantului ritual, unde tinerii au încins o tradițională horă evreiască.

*

ARAD
Seară a bucuriei

Aceste cuvinte ar defini cel mai bine celebrarea sărbătorii de Purim de la Arad. În sala Restaurantului ritual al Comunității și-au dat întâlnire cu această ocazie tineri și vârstnici, prieteni ai acestei comunități. Tinerii, care au obișnuit deja asistența cu spectacole la care se muncește câteva luni în avans, au pregătit și de această dată momente artistice. Muzica și teatrul s-au împletit în mod fericit. La reușita spectacolului a contribuit și corul Liceului de Artă „Sabin Drăgoi", care a interpretat, sub bagheta profesoarei *Monica Milichi*, melodii evreiești. Acest cor a devenit deja o prezență constantă în spectacolele și festivitățile pe care comunitatea arădeană le organizează periodic. Președintele Comunității, ing. *Ionel Schlesinger*, a vorbit despre semnificația sărbătorii, care evocă încercările prin care a trecut poporul evreu. Cea mai clară mărturie a supraviețuirii o reprezintă existența statului Israel. La finalul cuvântului său, vorbitorul a rostit, acompaniat de restul asistenței, „Am Israel Hai!" - „Poporul lui Israel trăiește", iar corul a interpretat, ca răspuns, melodia care debutează cu aceste cuvinte.

*

REȘIȚA
Muzică israeliană și discuții incitante

Cei 47 de membri ai Comunității au avut ocazia să vizioneze DVD-uri cu muzică israeliană, prezentate de *Ivan Schnabel*. Cu acest prilej, s-a servit o gustare, iar participanții au stat de vorbă într-o atmoferă relaxată, deconectați două ore de treburile cotidiene. *Maurițiu Schwartz* a rostit rugăciunea și a citit *Meghilat Ester*, iar președintele Comunității, *Beniamin Aspis*, a vorbit despre semnificația acestei sărbătoriri pentru generația noastră.

*

ORADEA
Invitație la bal mascat

Sala Teatrului Municipal din Oradea s-a umplut duminică, 4 martie, cu participanții la spectacolul tradițional de Purim, organizat de tineretul Comunității Evreilor din capitala Bihorului. Copiii și tinerii au venit cu toții mascați și au susținut un program interesant, în care dansul și muzica s-au împletit armonios. Lor li s-au alăturat cei 60 de prieteni din Debrețin (Ungaria) și 30 de membri ai Comunității din Satu Mare. O comisie internă a Comunității, condusă de președintele ing. *Felix Koppelmann*, a decis să înmâneze „Diplome de Onoare" celor care s-au remarcat printr-o activitate deosebită, de-a lungul timpului. Primul omagiat, cu acest prilej, a fost domnul *Lazăr Freund*, personalitate care, de peste jumătate de secol, este implicată în activitățile acestei obști. Tânăra *Kövári Katalin* a primit aceeași distincție, pentru că a înființat și coordonează grupurile de dansuri pentru tineri și copii ale comunității. Cel mai mic laureat a fost *Robert Barta*, un as într-ale calculatorului la cei doar 11 ani ai săi. Cu o seară înainte, s-a citit, la Sinagoga Ortodoxă, *Meghilat Ester*, iar serviciul religios a fost oficiat de tânărul rabin din Canada, *Itzhak Sif*, rezident la Oradea. Ing. *Felix Koppelmann* a ținut să sublinieze, în seara specială a Purimului, însemnătatea evenimentelor din urmă cu mai bine de două milenii și jumătate pentru poporul evreu.

*

TIMIȘOARA
Teatru, muzică, dans

Sărbătoarea de Purim, organizată în sala Casei „Adam Müller Guttembrunn", a debutat cu alocuțiunea președintelui Comunității, dr. *Paul Costin*, care a salutat invitații la această manifestare și a prezentat sensurile sărbătorii. Primarul Timișoarei, dr. ing. *Gheorghe Ciuhandu*, deputatul *Ovidiu Gant*, dar și alte personalități religioase sau laice ale orașului au onorat invitația adresată de Comunitatea evreilor. Cei peste 300 de participanți au asistat la un spectacol de teatru, muzică și dansuri. Piesa tradițională, inspirată de *Megilat Esther (Povestea Esterei)*, a fost prezentată într-un stil inedit și modern, după un scenariu de *Luciana Friedmann*, cu punerea în scenă a regizorului *Sütö Andras*. Un joc plăcut și amuzant, urmat de o gustare cu tradiționalele humăntașuri, a reușit să anime o seară festivă, așteptată de membrii comunității. În program au mai evoluat, alături de corul dirijat de profesoara *Jana Codreanu*, soliștii *Georgiana Ciocan* și *Sandi Fisher*. Juristul *Paul Sterescu* a încântat sala cu glume din umorul evreiesc.

*

CLUJ-NAPOCA
Emoții de Purim

La Cluj, în perioada din prejma sărbătorii de Purim, domnesc emoțiile și așteptarea. Componenții Corului „Talmud Tora" și ai formației „Mazel Tov" își intețesc repetițiile, iar membrii Comunității se întreabă curioși: cum va fi spectacolul de Purim din acest an? Și o pot face, pentru că, în ultimii ani, spectatorii clujeni au fost răsfățați cu programe de Purim dintre cele mai diverse și atractive. Scenete de Ephraim Kishon și fragmente din *Scripcarul pe acoperiș*, dansuri și cântece tradiționale. Prin mâinile *Ecaterinei Halmos*, una dintre cele mai valoroase dirijoare de cor din Cluj, au trecut multe generații de tineri, care, după un an sau doi, au absolvit facultatea și au părăsit Clujul, locul lor fiind luat de „eșalonul următor", alcătuit din cei care uceniceră între timp. Totuși, există câteva voci

permanente, precum *Judith Salamon Werzberger, Diana Weiss* și *Gheorghe Eisikovits*, care alcătuiesc pilonii corului. Anul acesta, alături de ele, au răsunat glasurile tinere ale *Anei Maria Florea, Anei Maria Neag* și *Hannei Vári*. Giumbușlucurile lui *Victor Rosenkrantz* au fost completate de *Andrei Verö, Adi Popa, Dorian Horovitz, Hajnal Vári* și *Mihai Popescu*. Concertul formației klezmer „Mazel Tov", condusă de *Vasile Socea*, solistă *Sulamita Socea*, a stârnit ropote de aplauze. De Purim 5767 s-a dovedit, ca de atâtea ori, că la Comunitatea Evreiască din Cluj, sărbătoarea Esterei creează artiștii și publicul știe să-i răsplătească, iar emoțiile sunt un combustibil valoros.

*

BRAȘOV
A fost un Purim reușit

Ceremoniile de Purim s-au desfășurat la Sinagogă, după ieșirea din Șabat. În prezența membrilor Comunității și a prietenilor lor, precum și a reprezentanților administrației locale, cultelor și partidelor politice brașovene, hazanul *Haim Berger* a dat citire *Meghilei Ester*, tradusă în românește de președintele Comunității, ing. *Tiberiu Roth*. După desfășurarea ritualului, a urmat un alt... „ritual" - programul Corului „B'nei Milu" și al grupului „Yahad", cuprinzând atât cântecele tradiționale de Purim, cât și un program special creat pentru a înveseli publicul. S-au spus glume, bancuri și chiar unele catrene cu adresă „punctuală"... recompensate cu aplauze. Totul s-a terminat într-o bună dispoziție generală. La ieșirea din sinagogă, toți cei prezenți au primit vestitele și delicioasele prăjituri de Purim. După bunul obicei, împământenit cu ani în urmă, tineretul s-a retras în Clubul comunității, petrecând cu reală bucurie întreaga seară. A fost un Purim reușit! Vom reveni și la anul...!

Continuare în pag. 22

Urmare din pag. 13

● **DOROHOI.** După citirea *Meghilei*, la Templu, și comentariile despre importanța sărbătorii făcute de președintele Comunității, prof. *Iancu Isidor*, numeroasa asistență - enoriași, prieteni, oficialități, reprezentanți ai unor culte - a fost servită cu o minunată tratație de Purim, pregătită de doamna *Măriuța*. Au fost trimise *șolhămunăs* celor nedeplasabili.

● **PITEȘTI.** La sediul Comunității, președintele, ing. *Aurel Davidovici*, a rostit un cuvânt despre semnificația sărbătorii. Cei prezenți au fost serviți cu prăjituri și s-au trimis felicitări de Purim tuturor enoriașilor.

● **CRAIOVA.** Înalți ierarhi, profesori universitari, personalități culturale craiovene reprezentanți ai unor organizații ale etniilor, enoriași s-au reunit la templu de *Erev Purim*. Președintele Comunității, prof. univ. dr. *Corneliu Sabetay*, a transpus istoria de Purim la parametri contemporani, cu referiri la Hamanul zilelor noastre, președintele Iranului. Dar - și la numele ebraic al Esterei, Hadassa, purtat acum de marele spital din Ierusalim. Vorbind despre frumusețea Esterei, a promis că, la anul, va realiza un film documentar, care să poată fi urmărit la retroproiector, despre opere de artă dedicate Esterei. *Mihai Cristian*, noul președinte al Filialei O.T.E.R., a subliniat modelul comportamental pentru tineri al Esterei. Noul vicepreședinte al Comunității, *Nelu Abraham*, a mulțumit participanților la *Seuda* de Purim. *Mișloah Manot*, trimise celor nedeplasabili, au fost însoțite de mărțișoare. Au venit și evrei din obști arondate, cărora Comunitatea le-a asigurat cazare. *Meghilat Ester* a fost citită de prof. univ. dr. *Corneliu Sabetay*. Cartea a apărut în 1902, în ebraică și română, în Editura Samitca, și a fost dăruită de fostul președinte al Comunității, av. *Iancu Zimel*, în 1989, lui *Sergiu Sabetay*, fiul actualului președinte. Televiziunea a reflectat evenimentul.

● **SIBIU.** În lipsa președintelui, cuvântul de deschidere despre Purim a fost rostit de secretarul Comunității, *Ladislau Deutsch*. *Meghila* a fost citită de oficiantul de cult *Arnold Rivel*. La sediul comunitar au fost servite dulciuri, fructe, sucuri.

● **PLOIEȘTI.** Meghila a fost citită de *Gilu Iuftaru*. Președintele Comunității, *Adela Herdan*, a specificat însemnătatea sărbătorii, au fost servite humăntașuri, smochine, curmale, sucuri, vin.

● **SUCEAVA.** În prezența unei numeroase asistențe - printre care și un investitor evreu din Toronto, *Dov Milman* -, președintele Comunității, prof. *Sorin Golda*, a citit mesajul de Purim al Marelui Rabin *Menachem Hacoheн*, apoi a făcut și comentarii proprii. Secretarul Comunității, *Marcel Simon*, a recitat poezii umoristice de *Ion Pribeagu*. S-au servit dulciuri tradiționale. A fost ascultată muzică evreiască la calculatorul prof. *Sorin Golda*. Cu același prilej, a fost sărbătorit *Siegfried Feller*, enoriaș care a împlinit 98 de ani. Din tortul cu 99 de lumânări a gustat toată lumea.

● **BACĂU.** Peste 70 de enoriași au luat parte la o bogată masă de Purim, cu specialități pregătite în bucătăria Restaurantului ritual, într-o atmosferă demnă de această sărbătoare. Ing. *H. Brief*, oficiantul de cult, a citit *Meghila* și a povestit despre semnificația Purimului. Corul de copii și tineri a interpretat melodiile tradiționale. Toți participanții și-au manifestat satisfacția față de felul în care s-a desfășurat în acest an sărbătoarea.

● **BISTRIȚA.** Aceeași atmosferă plăcută și în acest oraș. Membrii comunității au ascultat evocarea sărbătorii făcută de președinte, *Fredi Deac*, precum și foarte interesanta expunere a dnei *Frieda Moldovan*, despre acțiunea Esterei - factor determinant în continuitatea iudaismului. A urmat o masă, cu o mulțime de bunătăți, în care humăntașurile au ocupat locul central, însoțit de câte un pahar de vin, așa cum cere tradiția.

● **BOTOȘANI.** După citirea *Meghilei* la Sinagogă, de către oficiantul de cult *Gustav Finkel*, lumea s-a adunat la Club, unde enoriașii, aflați în număr mare, s-au putut înfrupta din toate dulciurile tradiționale, pregătite de harnicele gospodine, în frunte cu dna *Mariana Goldenberg*.

● **FOCȘANI.** 40 de persoane dn Focșani și localitățile adiacente - Odobești, Buzău și Râmnicu Sărat -, precum și invitați neevrei, au participat la sărbătoarea de Purim organizată la Comunitate. A fost citită *Meghila*, iar președintele, *Mircea Rond*, a explicat semnificația sărbătorii. Tinerii i-au încântat pe cei prezenți cu numeroase melodii. Participanții s-au delectat cu dulciurile care se consumă cu acest prilej. Presa locală a redat pe larg evenimentul.

● **PIATRA NEAMȚ.** „O nebunie", a calificat președintele Comunității, ing. *Harry Solomon*, marcarea sărbătorii. După ce la sinagogă, oficiantul de cult a dat citire *Meghilei*, pe care președintele Comunității a redat-o și în limba română, 90 de enoriași și invitați au participat la o masă organizată la Restaurantul „Casa Paharnicului". Oaspeții s-au înfruptat cu bunătăți pregătite la Restaurantul ritual din Bacău. Meniul a fost deosebit de bogat, baza fiind peștele. N-au lipsit nici vinul, nici prăjiturile tradiționale. Veselia a fost întreținută de corul de copii de la Școala generală din Dumbrăveni și de la Liceul „Victor Brauner", care au interpretat cântece de Purim, precum și de orchestra restaurantului, care a prezentat un program de melodii evreiești. Oaspeții au mâncat, au băut și au dansat, nu până-n zori, deoarece masa s-a desfășurat la prânz.

● **ROMAN.** Evreii romașcani au sărbătorit Purimul într-o atmosferă de veselie și bună dipoziție. După citirea *Meghilei* de către dl *Ioină Herman*, președintele Comunității, prof. *Iancu Wexler* a vorbit despre semnificația Purimului. Participanții la sărbătoare au ascultat muzică evreiască și au consumat tradiționalele humăntașuri, pregătite la Restaurantul ritual din Bacău. Au fost evocate tradițiile și amintirile despre sărbătorirea Purimului în trecut.

● **CONSTANȚA.** Purimul a fost sărbătorit în prezența membrilor comunității și a numeroși invitați, printre care vice-prefectul *Adrian Nicolescu*, reprezentanți ai unor partide politice, ai cultelor, profesori de la Universitatea „Ovidiu", colaboratori apropiați ai comunității - istoricul *Stan Florin*, coautor al unei viitoare monografii despre Comunitatea Evreilor din Constanța, și *Nicolae Spirescu*, secretar general al ansamblului de balet „Oleg Danovschi". După ce prof. univ. dr. *Carol Friedmann*, președintele Comunității, a vorbit despre tradițiile și obiceiurile de Purim, etnosociologul *Harry Kuller* a făcut o incursiune istorică despre sărbătoare, scoțând în evidență importanța și semnificația acesteia pentru trecut și prezent. A urmat tradiționalul festin de Purim, oaspeților oferindu-li-se delicioasele humăntașuri, fructe exotice și vin.

Mulțumirile noastre tuturor autorilor acestor relatări colective - IULIA DELEANU, MARTHA EȘANU, LUCIANA FRIEDMANN, EVA GALAMBOS, ANDREEA GHIȚĂ, DORU GOMBOS, SILVIAN HORU, MONICA LĂZĂRESCU, N. SEGAL - , precum și tuturor președinților și secretarilor de Comunități, care ne-au sprijinit telefonic în obținerea informațiilor.

TELEOBIECTIV

TELEOBIECTIV

A fost cândva o Sarah Bernhardt...

O apăsare grăbită, din şirul de tastări iritate pe telecomandă („iarăşi, iarăşi nimic interesant de văzut!"), ne opreşte o clipă pe „Discovery". Titlul anunţă, laconic, „Documentar: Sarah Bernhardt" şi, imediat, cu majuscule, un citat din Mark Twain: *„Există cinci feluri de actriţe: proaste, acceptabile, bune, mari şi... Sarah Bernhardt"*. Plecăciunea adulatoare a unui condei cunoscut pentru spiritul său adesea coroziv onorează şi fixează într-un virtual muzeu al memoriei o actriţă şi o artă - cea a teatrului - faţă de care timpul e atât de ingrat, stingându-i cu cruzime vibraţia, trăirile şi extazul momentului. Ce-a mai rămas, totuşi, din arta Sarei Bernhardt - m-am întrebat -, actriţa aceasta atât de specială care a dominat, timp de şase decenii, scena franceză a secolului al XIX-lea, începând cu acel 11 septembrie 1862, când a debutat în piesa „Ifigenia", de Racine, şi până la fatalul an 1923, când steaua şi-a stins definitiv strălucirea? Memoria scurtă a spectatorului contemporan, exersată la lumina anemică a steluţelor de-o zi, mai are forţa (şi cultura) să-şi amintească de aştrii marilor arte? (Fireşte, dacă au avut şansa să fi auzit sau citit pe undeva despre aceştia!).

Ia să vedem, mi-am zis, cum i se reînvie divei Bernhardt amintirea în acest tele-documentar franco-american? Şi, în timp ce *pe micul ecran* curg pozele - fermecătoarele poze sepia sugerând atmosfera, moda şi parfumul epocii -, comentatorul simte neapărat nevoia să-şi adauge opiniile: tânăra actriţă era de o slăbiciune înfiorătoare, nasul, prea puternic şi voluntar, domina un obraz emaciat, iar cearcănele vineţii îi sporeau stranietatea. Avea o coamă imensă de păr gălbui, aspru, ca de negresă blondă, niciodată bine pieptănat. Ciulesc urechea: nu mi s-a părut prea amabil tonul, dar, oricum, părea o provocare, preferabilă unei prezentări idilic-anflamate. Actriţa - continuă vocea din *off* - era un turbion de energie şi capricii, avea un spirit rebel, izbucnirile îi erau temute, trăirile extatice frizau pe scenă descărcările nervoase. Nu respecta ierarhiile şi o nedreptate o făcea să părăsească pe loc teatrul cu care avea angajamentul. Toată viaţa a invidiat-o pe Rachel, tragediana care a dominat scena franceză în prima jumătate a secolului al XIX-lea şi pe care urmaşa încerca să o imite în gesturi, în mişcări, în tremolourile şi inflexiunile vocii. *„Fiica unui negustor ambulant evreu (Rachel) şi fiica unei celebre metrese israelite din cercurile literare ale vremii şi-au împărţit gloria teatrului francez al unui întreg secol"*, ţine să precizeze comentariul. Dar ceea ce auzim în continuare este nu atât evocarea unei biografii artistice, cât scormonirea răutăcioasă în viaţa personală a actriţei, în căutarea detaliilor cele mai şocante, a bârfelilor cele mai ieftine, începând chiar cu anii copilăriei. La cinci ani, cade în flăcările unui şemineu, mama ei având cu totul alte preocupări decât să-şi supravegheze copila. La 15 ani, încearcă să se sinucidă, aruncându-se de la etajul întâi. La 30 de ani, doarme într-un... sicriu, tapisat în atlasuri albe. A avut un băieţel al cărui tată a rămas necunoscut, ca şi tatăl Sarei, de altfel. Şi-a adorat şi detestat, totodată, mama - o evreică olandeză, extrem de frumoasă, dulce, pufoasă, cu pielea albă şi părul blond ce-i ajungea până la călcâie, care a produs - fără soţ legal - trei fiice, fiind, între timp, întreţinuta de lux a mai multor scriitori, printre care şi Alexandre Dumas-tatăl, sora ei, Rosine, având-l drept amant pe ducele de Mornay, fratele vitreg al împăratului Napoleon III... Etc., etc.

Iată, mi-am zis, prea multe picanterii, prea mult gust pentru trivialitate, poate şi destule invenţii care să ateţe curiozitatea cea mai joasă. Aştept amănunte despre harul tragedianei, despre piesele în care a jucat, marele ei repertoriu clasic - Racine, Corneille, Musset, Victor Hugo -, dar şi cel contemporan ei - Rostand, Sardou, Dumas-fiul („Dama cu camelii" a fost unul dintre cele mai longevive succese cunoscute în istoria teatrului, cucerind şi Statele Unite în acel turneu de şapte luni pe care l-a făcut peste ocean). Mai nimic, în acest sens. Încep să desluşesc tot mai clar cheia în care a fost făcut documentarul, maliţia lui, loviturile pe care autorul le trage în soclul artistei, ca pentru a-i răsturna statuia: obsesia demitizării, coborârea „zeităţilor artei" în praful străzii şi printre oamenii mediocri, mărunţi, „transparenţa" biografiei lor. Un fel de „oameni suntem toţi" şi toţi avem păcatele şi slăbiciunile noastre; de ce să le ascundem pe cele ale geniilor?

Recunosc în acest documentar o modă a vremii noastre: cea de a dezbrăca marile talente, cu un soi de răutate, poate şi cu o invidie inconştientă, de ceea ce are superior înzestrarea lor de elită. S-a tradus, nu de mult, la Editura Humanitas, cartea „Intelectualii", în care scriitorul american Paul Johnson se aventurează prin subsolurile sordide ale vieţii unor mari scriitori ai lumii, pentru a scoate de acolo, cu voluptate de râmător, toate *mizeriile vieţii lor*: marele Jean Jacques Rousseau, cel care a proclamat bunătatea funciară a omului („omul se naşte bun, dar societatea îl corupe"), a trăit o viaţă în concubinaj cu o vulgară şi ignorantă spălătoreasă, trimiţându-şi la orfelinat toţi copiii pe care i-au avut împreună; Simone de Beauvoir şi Sartre s-au „adorat" timp de 50 de ani, fiecare având, concomitent, o aventuroasă existenţă amoroasă, colecţionând o mulţime de „iubiri" homo şi heterosexuale - pe unele dintre ele împărţindu-le între ei; Ibsen a fost un soţ despotic şi o fire egocentrică; Tolstoi şi soţia lui au ajuns să se deteste de moarte şi nu mai ştiau cum să scape unul de altul.

Unde se poate ajunge cu această pornire otrăvită de a-i arăta „în pielea goală" a caracterelor şi existenţelor lor pe marile talente ale omenirii? La „umanizarea", la „democratizarea" lor? Poate, mai curând, la îndepărtarea oamenilor de marea cultură, la neîncrederea în adevărurile creaţiei lor. *Mare păcat!* Sau poate tocmai acest mod de a-i denigra constituie deliciile mulţimii? *Mare jale!*

SANDA FAUR

POŞTA REDACŢIEI

●Domnul **LICĂ FINKELSTEIN** ne trimite o sesizare cu privire la starea deplorabilă a fostei Şcoli Evreieşti din Tecuci, redobândită de Fundaţia „Caritatea", propunând printre altele, ca soluţie, donarea acesteia Primăriei din oraş. Ne-am interesant pentru dvs. la Fundaţia „Caritatea" şi vă transmitem răspunsul acesteia legat de soarta şcolii:

„După cum se ştie, Fundaţia «Caritatea» a fost creată pentru recuperarea bunurilor comunitare evreieşti, luate de regimul trecut, şi valorificarea acestora - prin închiriere sau vânzare - în folosul populaţiei evreieşti. În aceste condiţii, nu poate fi vorba de a se dona clădirea Şcolii din Tecuci statului, respectiv Primăriei, după ce au fost făcute eforturi, inclusiv materiale, pentru a o recupera tocmai de la stat. Situaţia şi viitorul şcolii au fost dezbătute de mai multe ori în cadrul conducerii Fundaţiei. Este o problemă deosebit de dificilă, deoarece, imediat după ce a fost reprimită clădirea, conform legii, cinci ani urma să fie folosită potrivit destinaţiei anterioare, respectiv ca şcoală, şi ar fi fost datoria autorităţilor locale, şi nu a Fundaţiei, să aibă grijă de ea. Abia după ce aceste autorităţi au decis să renunţe la folosirea clădirii, a fost semnat un protocol adiţional prin care a trecut sub jurisdicţia completă a Fundaţiei. În tot acest timp, s-au întâmplat cele semnalate de autorul scrisorii şi este regretabil că, deşi devastarea clădirii a avut loc sub ochii autorităţilor locale, ai poliţiei, ai populaţiei, nimeni nu a intervenit, chiar dacă nu mai era o proprietate de stat. Greşala noastră a fost că nu am pus pază, deşi nu credem că un singur om ar fi putut face faţă acelor jafuri, la care au participat mai mulţi. Regretăm că s-a întâmplat aşa şi sperăm că, în curând, vom găsi o soluţie satisfăcătoare în ce priveşte destinaţia fostei şcoli evreieşti, soluţie care va trebui să ia în considerare reala ei valoare imobiliară".

*

● Domnul **PERL ANDREI**, din Bucureşti, ne roagă să trimitem un xerox de pe textul anunţului legat de despăgubiri, trimis de „Claims Conference" şi publicat în revistă. Vrem să vă informăm că textul cerut de dumneavoastră este întocmai cel publicat în „Realitatea Evreiască", nr.250- 2006, pe care-l deţineţi şi dvs. „Claims Conference" ne trimite pe *e-mail* textul în româneşte, deci tradus de personalul de acolo, la redacţie nu se modifică nici un cuvânt, doar se paginează şi se dă caracterul literei. În concluzie, nu trebuie să aveţi vreun dubiu că nu ar fi cel original. Dacă este prost tradus sau neclar, răspunderea revine celor de la „Claims Conference".

Destăinuirile memoriei afective

Un debut strălucit

La cererea binevoitoare a domnului Dorian, încerc să depăn amintiri din lunga mea carieră presărată cu multe întâmplări vesele şi cu tot atâtea, dacă nu chiar mai multe, triste. În paginile de faţă, mă voi strădui să le pomenesc mai ales pe cele din prima menţiune.

Să începem deci cu debutul. Se spune că Mozart ar fi fost un „copil minune". Vă asigur că eu l-am întrecut. Şi iată împrejurările: în vechea sufragerie a bunicilor mei atârna portretul unui bătrân venerabil, cu o barbă lungă şi cu o „chipa" în cap. Era o fotografie exagerat de mărită, după moda timpului. Respectivul avea o faţă de rabin, dar în disprețul meu juvenil faţă de bătrâni, nu am întrebat-o niciodată pe bunica mea ce profesie a avut acel domn. Mi-era de ajuns să ştiu că era poza străbunicului meu, tatăl bunicii, şi că-l chema Uşer Mendelsohn. De aceea la naşterea mea, bunica a cerut să fiu botezat Uşer, ceea ce tatăl meu a refuzat categoric, hotărând că mă voi numi Octavian. Într-o încercare disperată de a apăra memoria străbunicului, bunica i-a cerut părintelui meu ca măcar să nu-mi spună Octavian, ci Uctavian. Tata s-a opus cu vehemenţă şi la această iniţiativă. Vă închipuiţi cum ar fi sunat vocile crainicelor de la Radio sau Televiziune, anunţând că anumite texte sunt semnate de Uctavian Sava.

Dar paranteza s-a dovedit prea lungă şi nu am ajuns încă la ce doream să povestesc. Domnul Mendelsohn, cel cu figură rabinică, a avut mai mulţi copii, fete şi băieţi. Unul dintre băieţi, cu spirit comercial mai dezvoltat, a avut ideea de a cumpăra de la Poştă toate timbrele ieşite din uz. Cel puţin aşa circula legenda în familie. Se pare că din această afacere s-a îmbogăţit. Dovadă că, vizavi de locuinţa bunicilor, din capătul străzii Romulus, privind în diagonală, către strada Parfumului, vedeai o curte lungă, având căsuţe fără etaj, de-o parte şi de alta, şi care purta numele pompos de Aleea Mendelsohn. Se numea aşa, pentru că toate locuinţele erau proprietatea acelui priceput om de afaceri. Ei bine, din povestirile mamei, rezultă, că pe vremea când aveam doi-trei ani (personal, nu-mi amintesc), copiii din curtea cu pricina ar fi dat o serbare. Fusese improvizată un fel de scenă, o draperie veche ţinuse loc de cortină, iar tinerii şcolari de pe alee s-ar fi produs cu diverse cântece, cum ar fi: „Alunelu, alunelu, hai la joc", şi cu poezii mergând de la „Pisicuţă, pis, pis, pis" până la versuri patriotice, ca „Plecat-am nouă din Vaslui" sau „Câinele soldatului". Cuprins de elanul junilor interpreţi, m-am desprins din braţele mamei, am alergat până pe scenă şi m-am produs şi eu cu o poezie proprie, compusă pe loc şi care va intra, desigur, cu litere de aur, în volumul meu de „Opere complete". Poezia ar fi sunat astfel: „Moşu-n coş, baba-n coş, câinele-n coş, pisica-n coş, gata!". După rostirea acestor versuri nemuritoare, se pare că m-aş fi înclinat, mulţumind publicului ce aplauda entuziasmat. Este de remarcat că opera mea precoce putea fi mai uşor înţeleasă decât multe dintre stihurile ce apar astăzi în revistele literare.

Mai târziu, fascinat de spectacolele de revistă ale „Baraşeum"-ului, m-am apucat, împreună cu *Harry Engelbert*, şi am scris şi eu o revistă intitulată „Haloimăs Pacific". Cum, ca orice spectacol de divertisment, avea şi oarecari aluzii politice, cu caracter antifascist, şi cum eram în plin regim antonescian, tata, mai prudent, mi-a luat textul, dactilografiat în ascuns - pentru că el îmi interzisese să mă ating de maşina lui de scris marca „Remington", la care ţinea ca la ochii din cap - şi a dat pradă focului din soba de teracotă, întreaga mea lucrare, filă cu filă.

Dar la cine era Harry Engelbert, voi mai reveni. Spuneam că am fost fascinat de revistele de la „Baraşeum". Aşa se face că, anul trecut, când Leonie Waldman Eliad a interpretat, în serbarea de Purim, un potpuriu (am luat ortografia din DEX) compus din cuplete şi cântece ale „Baraşeum"-ului, i l-am alcătuit eu, fiind singurul supra-vieţuitor care mai ştia, pe dinafară, toate textele şi melodiile acelor splendide reviste.

Şi acum despre amicul meu, Harry. El este (sper că încă nu a murit) fratele regretatului compozitor Aurel Giroveanu. Tatăl lor, Luţă Engelbert, era şi el un modest umorist de limbă idiş. Tipărise şi o carte glumeaţă: „Şobăs noch tiş" (cunoştinţele mele de limbă idiş nu mi-au permis o ortografie mai corectă). Luţă era chemat la diverse nunţi, *Bar Mitve* şi alte petreceri, să amuze lumea vorbitoare de limbă idiş, destul de numeroasă pe vremea aceea. Dacă eu nu devenisem celebru după „Moşu-n coş..." etc., fratele lui Giroveanu ajunsese faimos de la o vârstă foarte fragedă. El se dovedise un talent extraordinar ca percuţionist, încă înainte de a merge la grădiniţă. Aşezat în faţa unei baterii, cu toate tobele mici şi mari aferente, plus alte adaosuri impuse de jazzul, pe atunci foarte la modă, şi având un păr lung, blond, numai cârlionţi, părea un îngeraş toboşar. „Micul Harry" devenise o adevărată vedetă. Pozele lui apăreau în toate revistele pentru copii şi în multe dintre cele adresate adulţilor. Popularitatea lui era în continuă creştere şi a ţinut până ce a ajuns adolescent. Apoi, deoarece era evreu, nu s-a mai vorbit despre el. Cam pe atunci ne-am împrietenit noi. Cum Harry era şi un excelent pianist, cântând însă numai după ureche, fără să cunoască notele muzicale, el a asigurat partitura melodică a viitoarei noastre reviste, pe care urmau s-o interpreteze copiii din cartier.

Mai târziu, după război, Harrry a cântat o vreme la Teatrul Atlantic, în trupa înjghebată de N. Stroe, iar apoi, pentru scurt timp, la Teatrul de Estradă. Cum tânărul Engelbert a făcut Alia, l-am reîntâlnit în 1973, la Tel Aviv. Conducea orchestra unui hotel de mare lux. A mai fost o dată în vizită în România, după care a plecat definitiv în Statele Unite şi am pierdut legătura cu el, atât eu, cât şi fratele lui. Ce s-a mai întâmplat cu „Micul Harry" n-a mai ştiut nici Aurel, şi nici eu. Dar îmi pare bine că mi s-a dat prilejul să-mi reamintesc, cu dor, de un bun prieten, dublat de un talent extraordinar.

Voi termina însă cu o întrebare, pusă dvs., stimaţi cititori: dacă Einstein şi Lucian Blaga n-au vorbit până la vârsta de trei ani, în timp ce eu, la aceeaşi etate, scriam deja versuri, de partea cui este geniul?

OCTAVIAN SAVA

JUDECĂŢI CRITICE

La cererea exprimată de multă vreme de numeroşi cititori, inaugurăm, începând cu acest număr, o nouă rubrică a revistei, intitulată „Judecăți critice". Ea va oferi spațiu tuturor celor care doresc să-şi exprime opinii sau puncte de vedere critice despre diferitele probleme, aspecte ale vieții evreieşti comunitare sau în afara comunității sau care doresc să facă sugestii legate de soluționarea acestora. Rubrica este deschisă atât cititorilor din țară, cât şi din străinătate. Două mențiuni: nu vom publica atac la persoană şi redacția îşi asumă dreptul de a reduce, în limita spațiului, materialele care sunt prea lungi. (R.E.)

Anotimpul reîntineririi...

La ultima şedință a Consiliului de Conducere al F.C.E.R., ca răspuns la o observație a mea cu referire la aspectul critic al „Realității Evreieşti" şi la părerea mea privind limitele apologeticii în revistă, dl Dorel Dorian *mi-a atras atenția că eu nu am participat la crearea acestui aspect critic cu articole în revistă*. Cred că a avut dreptate şi că, fără participarea noastră, a membrilor comunității, la dezbaterea argumentată critică, şi nu numai laudativă, revista *nu poate schimba* aspectul ei de analiză pentru a creea o atmosferă de dezbatere argumentată pe diferite aspecte ale vieții comunitare. Iată, dar, că mă implic într-o direcție pe care sper să o adopte şi alți membri ai conducerii (președintele Tiberiu Roth, din Braşov, a făcut-o şi în trecut), *alte personalități ale vieții* comunitare, culturale, etc.

Aceste rânduri sunt ocazionate de faptul că în perioda următoare ar trebui să aibă loc noi alegeri ale Comitetelor de Conducere în comunitățile noastre. Problema aceasta, foarte importantă în opinia mea, *nu poate fi abordată exhaustiv într-un articol de revistă*. Voi încerca, deci, să prezint, mai jos, doar un aspect pe care îl consider foarte important pentru viitor.

În primul rând, pe cine alegem? Consiliul de Conducere al F.C.E.R. a elaborat un Regulament orientativ, care va trebui să fie adaptat la fiecare comunitate în parte. În opinia mea, adaptare nu înseamnă că el nu conține prevederi absolut necesare de luat în considerare. Cred că în comunități trebuie să se acorde o mare importanță şi compoziției de vârstă, pe *lângă capacitatea de organizare*, de pregătire iudaică şi orientare politică a membrilor. Este timpul să se instaleze o puternică tendință de „întinerire" a conducerilor comunitare. Aducerea, prin hotărârea Congresului, a reprezentantului O.T.E.R. în comitete mi se pare insuficientă. Conducerea F.C.E.R., ca şi a D.A.S.M., cu ajutorul JOINT, au început unele schimbări în acest sens. Este necesară o revigorare, acolo *unde este posibil*, a președinților, vicepreşedinților, secretarilor şi altor membri ai Comitetelor de Conducere comunitară. Există *comunități mari în care eu nu cred că* lipsesc posibilități în acest sens. Aş enumera numai marile comunități din Bucureşti, Iaşi, Timişoara şi cred că mai sunt şi altele. Aş vrea să fiu bine înțeles: eu respect şi apreciez munca desfăşurată în aceste comunități de către actualii conducători, unii dintre ei îmi sunt foarte apropiați sufleteşte, au merite mari în comunitățile respective, în viața publică şi *socială locală, în lupta împotriva antisemitismului*. Dar asta nu înseamnă că nu trebuie să ne gândim la o nouă generație de conducători „mai tineri" sau „ceva mai tineri", care să aducă noi energii în viața comunitară. Aceasta trebuie să fie o preocupare concretă şi nu formală a conducerilor actuale ale comunităților. Nu pledez pentru „a ne face că promovăm", ci pentru a sprijini concret alegerea în funcții de conducere a *unor noi energii de muncă*. Nu pledez pentru plecarea obligatorie şi fără discernământ a oamenilor în vârstă, dar nici nu cred că perpetuarea dincolo de *orice limită* de vârstă, de stare de sănătate, de disponibilitatea de energie şi capacitatea de abordare a unor noi inițiative este recomandabilă. Pledez pentru echilibru, dar şi pentru întinerire, în fond pentru *viitorul comunităților noastre*. Nu va fi posibil peste tot, dar acolo unde este posibil, să se acționeze în acest sens, nu în vorbe, ci în fapte. Cu măsură, dar şi cu decizie. Cred că actualii conducători ai comunităților trebuie să preia ei înşişi inițiativa şi meritul acestor acțiuni.

Există o preocupare serioasă pentru independența de organizare şi acțiune a comunităților. Ea mi se pare corectă şi firească, după o perioadă de centralizare excesivă. Pe acest fond există susceptibilități de înțeles. Dar nu orice intervenție centrală trebuie considerată ca un „amestec *inadmisibil*", care subminează autonomia comunitară. Cred, chiar dacă unii colegi mă vor dezaproba - şi credeți-mă că nu doresc în nici un fel să ştirbesc această autonomie -, eu cred, deci, că o anumită implicare a conducerii F.C.E.R., măcar orientativ, în alegeri, este necesară pentru a ajuta, nu a impune, orientarea de principiu.

Sunt câteva gânduri pe care le supun discuției generale.

Dr. ALEXANDRU ELIAS

„Denumirea de Cult Mozaic trebuie să figureze în lista cultelor recunoscute în România"

Într-o scrisoare adresată *președintelui F.C.E.R., dr. Aurel Vainer*, ing. **IONEL SCHLESINGER**, președintele Comunității Evreilor din Arad, îşi expune punctul de vedere legat de unele aspecte ale recent promulgatei „Legi privind libertatea religioasă şi regimul general al cultelor". După opinia președintelui Comunității din Arad, „cel mai grav şi inadmisibil aspect este faptul că ÎN LISTA CULTELOR RECUNOSCUTE ÎN ROMÂNIA NU MAI FIGUREAZĂ CULTUL MOZAIC. La poz. 16 din sus-amintita listă figurează «Federația Comunităților Evreieşti din România», care, de fapt, este doar organismul național de *reprezentare al cultului* (*conf. Art. 14.* pct. 1 din Lege, «fiecare cult trebuie să aibă un organism național de conducere sau reprezentare»). În nici un caz, organismul de reprezentare nu se poate substitui cultului".

Gravitatea celor sus-menționate, se *arată în continuare în scrisoare*, „este accentuată de faptul că în textul Legii, la Art. 27 pct. 3, se vorbeşte de «Cultul Mozaic». Inexistența acestei denumiri în lista celor 18 culte recunoscute în România înseamnă, implicit, faptul *că, în România, Cultul Mozaic* nu este recunoscut!".

În condițiile în care o serie de culte au formulat contestații la această lege - arată semnatarul scrisorii -, „presupun că va exista o acțiune legală de modificare a acesteia. Indiferent de motivele care au stat la baza eludării definirii organizațiilor noastre ca şi organizații ale Cultului Mozaic, consider că trebuie întreprinse măsuri imediate de corectare a actualei formulări. Nădăjduiesc că dvs., având şi sarcina şi răspunderea, încredințate de organizațiile noastre, de a ne reprezenta în Parlamentul României, veți găsi modalitatea de a susține înlăturarea acestui grav atentat la substanța *comunităților noastre*", îşi încheie scrisoarea ing. Ionel Schlesinger.

O veche „armă secretă": paradoxul

În cartea sa, intitulată simplu *Paradoxul* (Ed. Albatros, 1984), densă, bogat şi exigent documentată (totuşi, în mod paradoxal... accesibilă profanilor), eminentul savant român, apreciat la scară mondială, *Solomon Marcus*, care îşi onorează pe deplin pronumele, defineşte astfel statutul actual al paradoxului: „El a devenit un mod de a înțelege lumea, fără de care nu putem înțelege *nici modelul, nici metafora, nici umorul, nici* ironia". Dar cred că, pe parcursul istoriei omenirii, paradoxul a deținut mereu, cu discreție şi modestie eficiente (uneori bagatelizat drept un „passe-temps" de lux), rolul de „armă secretă" a spiritelor înaintate. Armă a inteligenței în lupta cu prostia, a toleranței în duel cu opacitatea şi bigotismul, a lucidității amenințate de entuziasme găunoase. „Secretă", doar în sensul că formulările sale, suple şi subtile, ocoleau adesea *incriminările din partea puterii*, converteau pe nesimțite la adevăr. Personal, m-am simțit dintotdeauna direct fascinat de aceste virtuți ale paradoxului, care aruncă punți peste prăpăstii şi îngăduie să poți rămâne credincios triadei vitale: „Să cunoşti, să înțelegi, să comunici".

Cu concizie - uneori îi ajung trei-patru cuvinte - paradoxul înlătură vălul amăgitor al realității convenționale, uzuale, ducându-ne către realitatea esențială din adâncuri. Şi mai face surpriza de a descoperi fațete necunoscute şi chiar nebănuite ale unor personalități de mult categorisite, „zidite": blajinul îşi scoate colții, taciturnul devine guraliv, melancolicul - şugubăț.

Toate aceste virtuți m-au îmboldit ca, din grădina fermecată a culturii şi artei să adun un florilegiu de paradoxuri. În 1983, a apărut la Ed. Albatros (Colecția „Cogito") volumul *Trei secole de paradox (XVIII-XX)* şi am avut via bucurie de a vedea cum 30.000 de exemplare s-au epuizat în scurt timp, iar oameni de valoarea unor Şerban Cioculescu, Valentin Silvestru, *Silvian Iosifescu* şi alții *au primit favorabil încercarea mea*, socotind-o binevenită. Aceasta m-a încurajat ca, de-a lungul unui alt deceniu de lectură şi curiozitate intelectuală, să pregătesc o nouă culegere concentrată pe secolul trecut, sub titlul *Paradoxele unui final de mileniu*. Dacă sunt pline de miez şi sclipitoare de umor şi ironie, vor putea judeca acei cititori care vor avea curiozitatea şi răbdarea de a se apleca asupra lor.

● „Dacă oamenii ar înțelege întreaga forță şi semnificație a acestei opere de artă care este propria lor viață!" *(Lev Tolstoi)*

● „Nici o stupiditate nu este mai insuportabilă decât cea a ideologilor" *(Mihail Sebastian)*

● „Revoluțiile sunt o mare pierdere de vreme" (*Henry de Montherlant*, „Malatesta")

● „Arta este o minciună care ne face să ne dăm seama de adevăr" *(Pablo Picasso)*

● „Acum vedem că abisul istoriei este destul de mare pentru toată lumea" *(Paul Valéry)*

● „Muzica este arta care realizează prezentul" *(Igor Stravinski)*

● „Lăsați-i pe cei blajini să moştenească pământul - aşa şi merită" *(James Thurber)*

● „Din catastrofă în catastrofă, ne îndreptăm către victoria finală" *(Winston Churchill)*

● „Prostia nu dispare o dată cu progresul științei şi al tehnicii. Prostia progresează şi ea" *(Milan Kundera)*

● „Orice interval consacrat lecturii este o renunțare la acțiune şi, în epoca noastră, este o binefacere să reduci acțiunea" (*Iosif Brodski*, Premiul Nobel)

● „Unica fărădelege a guvernării este aceea că guvernează" *(Gilbert Keith Chesterton)*

● „Şperțul este dolarul românesc" (*Tudor Arghezi*, „Țara de Kuty", 1936)

● „Reclama este tehnica de a bloca inteligența cât timp duci mâna la buzunar" *(Stephen Leacock)*

● „În viață, trebuie să-i laşi hazardului partea lui. În definitiv, hazardul este Dumnezeu"

● „În dragoste, bărbații vor forme şi culori, vor imagini; femeile nu vor decât senzații" (*Anatole France*, „Grădina lui Epicur")

● „Am descoperit un mare adevăr: fiecare om ascunde un necunoscut. Fiecare om nu este decât o fantasmă" (*Octavio Paz*, Premiul Nobel)

● „Chiar în inima unui oraş trufaş şi multicolor mi-am putut permite ceea ce constituie pentru omul modern veritabilul şi cel mai costisitor lux: izolarea şi tăcerea" *(Giovanni Papini)*

● „Fiecare viață omenească este un drum care duce la Dumnezeu" *(Husserl)*

● „Căutând cu prea mare stăruință, nu găseşti, căci ochii tăi nu văd decât obiectul căutărilor tale. Ținta pe care o ai în fața ochilor şi pe care încerci să o atingi te împiedică să vezi tocmai ceea ce este foarte aproape de tine" (*Herman Hesse*, Premiul Nobel)

● „Nu dai nimic când nu te dăruieşti pe tine" ● „Voltaire avea dreptate: somnul este, într-adevăr, pe aceeaşi treaptă cu speranța" *(Axel Munthe)*

● „Este o precauție inutilă, dar absolut necesară" ● „Toți medicii nu sunt decât nişte şarlatani; şi bolnavii de asemenea"

● „Era cel mai frumos cadavru din Marea Britanie; nu-şi trăda vârsta" *(Eugène Ionesco)*

● „Sufletul Domnului este o galerie de oglinzi" ● „Nu toți au norocul de a ucide, dar toți au poftă să o facă" *(Jean-Paul Sartre)*

● „Pe el, care citise totul, nu l-am văzut niciodată cu o carte în mână. El însuşi era biblioteca pe care nu o avea" (*Elias Canetti*, Premiul Nobel)

● „Nu putem prevedea tot răul ce se poate naşte din binele pe care ne închipuim că îl facem" (*Luigi Pirandello*, Premiul Nobel)

● „Ce pacoste pe capul nostru: nu există nici un diavol!" *(Mihail Bulgakov)*

● „Două achitări fac cât o condamnare" *(Albert Camus)*

EUGEN B. MARIAN

(Din culegerea în pregătire: *Paradoxele unui final de mileniu*)

Fax din Tel Aviv

Este adevărat?

Am lăsat la Bârlad, de mulți ani, un prieten care, aşa *naiv şi neştiutor cum l-am lăsat*, aşa a rămas. Într-un fel, îl invidiez, pentru că noi, cei veniți în Israel, dacă ne-am pierdut naivitatea nu am devenit mai ştiutori. Prietenul acela îmi scrie din când în când şi de fiecare dată mă lasă perplex cu neştiința sa şi cu întrebările lui. În ultima sa scrisoare, de exemplu, îmi pune următoarele întrebări:

● Este adevărat că cine vine în Israel e întrebat „*Cine te-a chemat?*" şi nimeni nu ştie să răspundă fiindcă într-adevăr nu te cheamă nimeni?

● Este adevărat că limba ebraică e cea mai grea din lume, fiindcă se scrie altfel decât se pronunță şi se înțelege altfel decât se scrie?

● Este adevărat că în Israel, dacă intră două lefuri în casă, lipsa celei de-a treia se resimte dublu?

● Este adevărat că doi frați, care se reîntâlnesc în Israel după 20 de ani, se ceartă imediat şi nu-şi mai vorbesc în următorii 40 de ani?

● Este adevărat că venind în Israel fără o profesie, o poți preda la o şcoală dacă îți găseşti o protecție?

● Este adevărat că cine vine în Israel e obligat de autorități să creadă în Dumnezeu sau cel puțin în impozitul pe valoarea adăugată?

● Este adevărat că Israelul este independent față de americani până într-atât, încât americanii nu-i pot impune să le respingă ordinele?

● Este adevărat că Israelul posedă de două *ori* mai multe bombe atomice decât Islanda, care nu are nici o singură bombă atomică?

...Ei, poftim! Du-te şi răspunde la asemenea întrebări încuietoare!

I. SCHECHTER

JEWISHLAND

După numeroase alte premii
Regizorul israelian ARI SANDEL câştigă Oscarul pentru pelicula

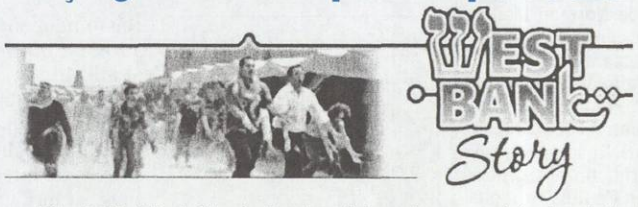

Filmul „West Bank Story", al regizorului americano-israelian Ari Sandel, a câştigat Oscarul în categoria filme artistice de scurt metraj, confirmând evoluţia ascendentă a cinematografiei israeliene din ultimul timp, recompensată cu premii la Festivalul Sundance şi cu mai multe Globuri de Aur.

Deşi comedie muzicală, „West Bank Story" se concentrează asupra conflictului din Orientul Mijlociu. Marea măiestrie a regizorului - au apreciat membrii juriului - a fost că, în 21 de minute, a reuşit să spună, cu ironie, mai mult despre conflictul israeliano-palestinian decât numeroase volume. Sandel transpune conflictul clasic din „Romeo şi Julieta" (şi cel din „West Side Story") în Cisiordania, intriga decurgând din competiţia dintre două standuri care vând *falafel* şi *humus* - unul israelian (*Kosher King*), celălalt palestinian (*Humus Hut*).

Într-un interviu acordat ziarului „Jerusalem Post", regizorul a recunoscut că este „obsedat" de problema Orientului Mijlociu. De altfel, el este membru al mişcării „Pace Acum", care militează pentru reconcilierea israeliano-palestiniană. *„Acest film vorbeşte despre speranţă şi pace între cele două popoare* - a declarat Ari Sandel după ce a primit distincţia. *Am vrut să induc ideea că, în pofida a ceea ce vedem zi de zi la faţa locului, situaţia actuală dintre israelieni şi palestinieni nu poate dura pentru veşnicie, că pacea dintre cele două popoare este inevitabilă. Sper că mesajul filmului meu se va putea alătura şi altor voci care gândesc ca mine".*

• ARI SANDEL

Regizorul nu a fost singurul evreu recompensat cu faimoasa statuetă. Cunoscutul actor american *Alan Arkin* (Wolf) a luat „Premiul pentru cel mai bun rol secundar" din filmul „Little Miss Sunshine", iar *Sherry Lansing* - prima femeie-director de producţie a studiourilor Paramount, participantă la cauze caritabile civile şi evreieşti - a primit Premiul Oscar pentru acţiuni umanitare.

EVA GALAMBOS

IAN SCHRAGER - antreprenorul inovator al hotelurilor americane

• IAN SCHRAGER

În New York, „Studio 54" a fost un loc - şi un local de noapte - de adunare a elitei politice şi artistice a megalopolisului (atmosfera exclusivă de acolo generând şi subiectul unui film artistic). Conceput de *Philippe Stark*, el a devenit un loc de legendă al vieţii de noapte newyorkeze. Nu departe de el, *André Putnam* a desenat interiorul Hotelului Morgan, iar în Florida, la Miami, din nou Stark a transformat un hotel retro, „Delano", într-un loc de atracţie pentru lumea bogată şi celebră a Coastei de Est. Dar „Sudio 54", „Morgan" şi „Delano", ca şi alte hoteluri şi localuri celebre, au fost renovate şi transformate la iniţiativa lui *Ian Schrager*, unul dintre promotorii inovatori ai Americii. E interesant că Ian Schrager, a cerut deliberat designerilor interioare originale, cu un anumit disconfort estetic, desigur, nefuncţional, care au atras amatorii de decor neobişnuit, de cadrul unic şi chic.

Dar un om original rămâne original până la capăt. Astfel că, în 2005, Ian Schrager a denunţat fostele lui succese ca derizorii şi a înfiinţat o nouă companie de decoraţiuni interioare, destinată să realizeze proiecte „inimitabile"! Prima realizare a fost refacerea Hotelului „Gramercy", un hotel de lux, a cărui curte interioară dă spre Parcul Gramercy, singurul parc privat din Manhattan. Oaspeţii hotelului pot căpata o cheie cu care pot intra în parc sau pot urca cu un lift exerior la grădinile de pe acoperiş. Designul îi aparţine lui Julian Schnabel, care a lucrat cu Anda Andrei, o arhitectă de origine română. Printre ideiile lor: îmbrăcarea întregului hotel, de la tapiţierie la fotolii şi scaune, în catifea de diferite culori. Decor în care sunt intercalate tapiserii manuale, pe fond roşu de catifea şi imitaţii de tapiserii de lână, în stilul francez de Aubusson. Camerele sunt îmbrăcate în catifea roşie, verde sau bleu. Holul e lucrat în lemn Douglas sau bârne afumate, iar candelabrul e din cristal venetian. Dar, cum scriu ziariştii, concepţia lui Schrager e nu numai crearea unei senzaţii de căldură, oferită de materialele folosite, ci şi crearea unei comportări a personalului care oferă o caldură umană, familială, oaspeţilor. (A.B.)

Moto: *„Lumea umorului are ca unic paşaport gluma inteligentă"*

Spirite celebre
Înţelepciunea acidulată

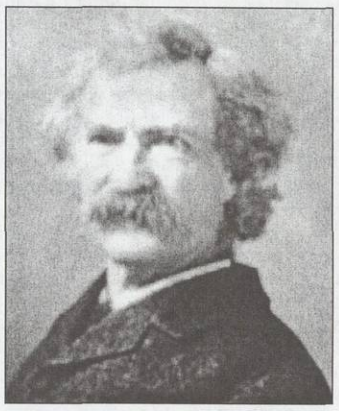

SAMUEL L. CLEMENS *şi-a ales un pseudonim literar ce avea să evoce lumea marinarilor de pe Missisippi, care măsurau adâncimea fluviului marcând nodurile. Aşa a apărut* ***MARK TWAIN****, adică „marchează două", un scriitor ce avea să-şi definească în mod năstruşnic crezul în viaţă: „Să trăim în aşa fel, încât până şi dricarului să-i pară rău când vom muri". Multe dintre întâmplările trăite le-a relatat în stilu-i mucalit, aşa că au intrat în anecdotic.*

Pe când era redactor la o revistă din Nevada, susţinând şi „Poşta redacţiei", a răspuns unuia ce şi-a intitulat poezia submediocră „De ce trăiesc", cu o frază ghilotină: „Fiindcă ai trimis versurile prin poştă şi nu te-ai prezentat personal la redacţie".

*

Într-o zi, ieşind în oraş cu un prieten, s-a dus să viziteze muzeul oraşului. În faţa unei săbii, a rămas multă vreme în admiraţie.

- De ce eşti atât de emoţionat? - l-a întrebat prietenul.

- Fiindcă ne aflăm în faţa sabiei marelui George Washington.

- De unde ştii că e sabia lui?

- O recunosc... E expusă şi am văzut-o în multe muzee.

*

Îi plăcea să viziteze instituţiile unde era invitat nu numai pentru a ţine conferinţe, ci şi spre a-şi da cu părerea despre diferite probleme. La o şcoală, învăţătorul i-a cerut un sfat:

- Credeţi că ar fi posibil să scurtăm perioada de şcolarizare, aşa cum doresc părinţii unor elevi?

- Totul e în funcţie de ce vor părinţii să devină copiii lor - a răspuns Mark Twain şi, după o scurtă pauză, a adăugat: Stejarul creşte în o sută de ani, iar dovleacul în doar două luni.

*

Răspunsurile sale aveau, întotdeauna, o înţelepciune acidulată. Iată-le pe cele date unui chestionar referitor la preferinţele sale, chestionar primit de la o editură din New York.

- *Culoarea? - „Orice, numai să nu fie urâtă".*
- *Copacul? - „Oricare, dar să dea fructe oprite".*
- *Tipul de frumuseţe preferat? - „Al subsemnatului".*
- *Ce aţi dori să citiţi, având la dispoziţie doar o singură oră? - „Carnetul de cecuri al lui Rotschild".*
- *Cum vă imaginaţi fericirea? - „Să poţi găsi nasturii pierduţi".*
- *Cum vă imaginaţi nenorocirea? - „Să ţi se spargă un ou în buzunar".*
- *Care vă este scopul în viaţă? - „Să izbutesc a fi absent când îmi va sosi ceasul ultim".*

La 21 aprilie 1910, îmbolnăvindu-se grav, după o călătorie în Bermude, n-a mai putut... absenta, dar a rămas, prin operele sale, în raiul sufletesc al cititorilor.

AVRAM CROITORU

Să nu fii singur în Paris

Dar de ce numai în Paris? Păcat că nu a preluat încă nimeni aceeaşi idee în Bucureşti! Ideea lui Natan Stern. Şi la Paris, ca în orice oraş mare - asta nu înseamnă numai Bucureştiul, ci şi oraşe cum sunt Iaşi, Cluj ori Timişoara -, oamenii nu se cunosc, adesea, în acelaşi bloc. Sunt mulţi oameni singuri, nu numai pensionari. În Paris, de pildă, jumătate dintre locuinţe sunt ocupate de persoane singure. Natan Stern, care e sociolog ca profesie, a creat un program de calculator şi a deschis un *site* numit „peuplade.fr", la care s-au înscris până acum 40.000 de abonaţi. Cei înscrişi pot afla dacă există în cartierul lor oameni care au aceleaşi preocupări, *hobby*-uri, pasiuni. Poţi găsi un companion de jogging, de şah, de table, de discuţii la o cafea sau poţi participa la o petrecere la vecini ori organiza o petrecere acasă. Până acum, prin intermediul acestui *site* au avut loc 1.100 de petreceri la Paris. Dar acest *site* te şi ajută să găseşti pe cineva care să stea cu copilul sau să viziteze un bătrân singur. Cât ne-ar trebui şi nouă asemenea iniţiative! (A.B.)

Bucătărie evreiască

Pui cu verdeaţă şi usturoi

Reţeta este recomandată şi pentru PESAH

INGREDIENTE
(canitatea menţionată este pentru şase persoane):

- un pui de 2 kg,
- 4 căpăţâni de usturoi (cuprinzând 40 de căţei),
- două linguri şi o jumătate de ceaşcă de ulei de măsline,
- sare şi piper,
- 1/2 linguriţă de zahăr,
- două linguri de pătrunjel mărunţit,
- două linguri de busuioc mărunţit,
- două linguri de arpagic mărunţit,
- o lingură de cimbru mărunţit,
- o lingură de hatmatuki mărunţit,
- o jumătate de foaie de dafin

Usturoiul se desface, dar nu se curăţă de coajă. Se amestecă cele două linguri de ulei, cu sare, piper şi zahăr. Căţeii de usturoi se scufundă în amestec, apoi se scot şi se pun deoparte. Se încălzeşte cuptorul. Tava sau vasul de teflon se unge cu jumătatea de ceaşcă cu ulei, păstrându-se puţin şi pentru a stropi puiul. Se aşează puiul în tavă, se stropeşte cu ulei, se sărează şi se piperează. Căţeii de usturoi se aşează în jurul puiului. Se amestecă pătrunjelul, arpagicul, cimbrul, busuiocul, hatmatuki şi foaia de dafin şi se presară peste pui. Se acoperă şi se ţine la cuptor o oră. Înainte de a fi servit, se scoate foaia de dafin.

SFATUL MEDICULUI

Putem vorbi de valori „normale" ale colesterolului?

Una dintre cele mai frecvente maladii ale vremurilor contemporane - considerată a fi consecinţa directă a prelucrării şi rafinării excesive a alimentelor - este obezitatea, asociată de cele mai multe ori cu diabetul zaharat, boli cardiovasculare de severitate crescândă, dar şi cu apariţia unor boli asociate provocate de creşterea exagerată a concentraţiei de grăsimi din sânge. Măsurarea colesterolului, dar mai ales a trigliceridelor totale din sânge, oglindeşte în mare măsură „încărcarea" cu aterom a vaselor de sânge, fiind deci un element important în prognosticul apariţiei şi evoluţiei diverselor boli cardiovasculare. Am întrebat-o pe doamna prof. dr. CARMEN GINGHINA, de la Institutul de Cardiologie „I.C. Iliescu" din Bucureşti, dacă putem vorbi de valori „normale", nepericuloase, ale concentraţiei de grăsimi din sânge. Răspunsul a fost mult mai nuanţat decât credeam.

Prof. dr. **CARMEN GINGHINA**: - Mă intrebaţi de valori normale ale grăsimilor în sânge... Vă voi întreba, la cine vă referiţi? În ultimii ani, auzim tot mai frecvent următoarea afirmaţie: „Am colesterolul bun" sau, din contră, „mi-au ieşit prea multe grăsimi în sânge", astfel încât, există pacienţi care ar fi trebuit să aibă o atitudine terapeutică mai fermă, dar care devin mult mai indulgenţi cu medicaţia, ca şi cu regimul alimentar, pe motiv că pericolul a trecut sau că e la ani şi ani distanţă de ei, sau, din contră, putem întâlni persoane cu risc cardiovascular redus, dar care sunt îngrijorate sau, mai bine zis, de-a dreptul panicate de valorile prea mari - zic ei - ale grăsimilor din sânge. În anii din urmă, toate aceste rezultate paraclinice sunt mult mai nuanţat interpretate de către specialist [...]. Auzim de multe ori, în practica medicală, următoarea întrebare: „Dacă am un colesterol de 100, mai e nevoie de un tratament de scădere a grăsimilor din sânge?". Răspunsul va fi categoric afirmativ dacă este vorba de o persoană cu multiple riscuri cardiovasculare - un bărbat (chiar de vârstă tânără sau medie) care a făcut un preinfarct. În asemenea situaţii, eu recomand pacienţilor mei să depună toate eforturile pentru a atinge o concentraţie a colesterolului de 70 mg [...].

Extrem de importantă este şi mişcarea (aşa-zisul stil de viaţă sănătos, demonetizat pe nedrept în ultima vreme). Orele-n şir petrecute în faţa televizoarelor sau a calculatoarelor, semipreparatele (mai ales caşcavalul şi mezelurile), mâncarea de tip *fast-food* (poate cel mai pervers factor de risc, dar şi cardiovascular), dulciurile, sedentarismul şi mâncărurile pregătite după reţete „tradiţionale", frăgezite şi înecate aproape în grăsime, ne scurtează, strop cu strop, din viaţă.

DANIELA REI VIŞAN

DIN PRESA CULTURALĂ

IANUARIE - FEBRUARIE 2007

● **„CONTEMPORANUL - IDEEA EUROPEANĂ“** (ianuarie 2007): memorii de Nicolae Breban; D.R. Popescu semnează tableta „Don Zalis“ (comparându-l pe critic cu Don Quijote, prin generozitate); B. Marian (despre Saşa Pană, Nicolae Iorga); Aura Christi (despre Rilke, Rodin); Norman Manea (fragment din viitorul roman „Impostorul“); Ion Ianoşi (un referat pozitiv, în vremea cenzurii, la „Drumul la zid“, de Breban); Henri Zalis recenzează „Scara lui Iacob“ (poeme), de Marta Petreu; Magda Maftei, despre cartea lui Ianoşi, „Eu şi el“ („el“ fiind Ceauşescu) ş.a.

● **„OBSERVATOR CULTURAL“**, nr. 100/2007, ne oferă o amplă analiză a cărţii profesorului Paul Cornea, *Interpretare şi raţionalitate* (semnează: Ovidiu Verdeş, Ştefan Borbely, Şerban Axinte, Adina Dimitoiu ş.a.). Michael Shafir: „De ce comemorăm Ziua Internaţională a Holocaustului?“ (răspuns: pentru a scoate răul din noi). Alături de acest text, autorul îl admonestează pe Gabriel Andreescu pentru un atac nedemn în „Ziua“, care nici nu i-a acordat dreptul la replică. „Orgoliul meu: să fie revista bună“, declară B. Elvin, redactor-şef al excelentei „Lettre Internationale“ (ediţia română).

● **„CULTURA“**, din 1 februarie 2007: „Actualitatea lui Freud în hipermodernitate“ (Izabella Ghiţă); „Poezie după Holocaust“, de Dana Ionescu, despre „Mac şi memorie“ - Paul Celan, în română (Ed. Paralela 45); „Un fel de jurnal“, de Alex. Goldiş, despre „Eugen Ionescu: teme identitare şi existenţiale“, de Matei Călinescu (Ed. Junimea, 2006). În nr. din 15 februarie 2007: editorialul lui Augustin Buzura - „Libertatea: mod de întrebuinţare“ (despre ridicolul dictatorilor); Valentin Protopopescu despre cartea *No Logo - tirania mărcilor*, de Naomi Klein (Ed. Comunicare.ro), „o biblie a mişcărilor contestatare“. Constantin Coroiu comentează „Istoria literaturii române contemporane“, menţionând că biografiile celor 137 de autori analizaţi sunt ignorate. Unii sunt minimalizaţi (precum Norman Manea), alţii primesc elogii excesive, dar există şi note obiective (Ov. S. Crohmălniceanu, Zigu Ornea, Elena Loghinovski ş.a.). Petre Răileanu scrie despre Victor Brauner (fragment dintr-o viitoare carte). Gabriel Andreescu îi răspunde lui Michael Shafir, afirmând cu uşurinţă: „Goma nu este un negaţionist“, comparându-l pe Shafir cu Goma. În numărul din 22 februarie, Felicia Antip semnează un alt serial: „Televiziunea dăunează grav... discernământului“ (despre mediocritatea emisiunilor pentru copii; Gigi Becali şi sloganurile sale; show-urile lui Mădălin Ionescu, cu caracter pseudo-ştiinţific; posturile Cosmos TV şi OTV etc.).

● În **REVISTA „22“**, nr. 5/2007, citim un interesant articol semnat de Petre Iancu, despre noul grup extre-mist din Parlamentul European, în care intră şi deputaţi P.R.M. Sunt prezentate formaţiuni extremiste din Franţa, Austria, Italia, Belgia, Bulgaria, care sunt, mai mult sau mai puţin, neo-fasciste, antisemite, antiamericane. În nr. 7/2007, o polemică: Mircea Suciu (redactor-şef la „Dosarele istoriei“, publicaţie criticată şi de noi) - Liviu Rotman, acesta din urmă răspunzând pe un ton civilizat şi menţinându-şi opinia despre unii care sunt „extremişti fără să ştie“ (parafrază la Molière). Camil Pârvu recenzează *Filosofia într-un timp al terorii. Dialoguri cu Jürgen Habermas şi Jacques Derrida* (Ed. Paralela 45).

● **„IDEI ÎN DIALOG“**, nr. 2/2007: „Comunismul - o crimă transcendentală“, de Vlad Mureşanu (titlu „teribilist“, cu subtitluri şi mai: „O emanaţie a haosului“, „Fanatism“, „Golem al umanismului“, ajungându-se la Cain). Se poate broda orice, dar realitatea, mărturiile, statisticile spun mai exact ce s-a întâmplat. Lipseşte doar definiţia teoretică a „obiectului“ luat în studiu. S. Damian compară *dezvăluirile lui Günther Grass*, despre apartenenţa sa la Waffen SS, cu eroarea unui şahist.

● **„ROMÂNIA LITERARĂ“**, nr. 3/26 ianuarie: prozo-poem de Riri Sylvia Manor, „Casa ucisă“ (amintiri din Bucureşti); „Inventarea de legionari“, de Ion Simuţ, pe marginea cărţii lui Alex. Mihai Stoenescu, *Cele trei dictaturi* (Ed. RAO, 2006), comentariu continuat în nr. 4/2 februarie. Remarcabil este comentariul: „Legionarismul este pus de Alex. Mihai Stoenescu într-o lumină favorabilă“. Prin extinderea „listei“ de simpatizanţi ai mişcării legionare cu nume precum Arghezi, Blaga, Voiculescu, autorul cărţii falsifică istoria şi încearcă o legitimare a legionarismului. Nu este primul demers reprobabil al inginerului - doctor în istorie -, criticat şi de alţi oameni de cultură. Ion Simuţ, vechiul prieten al lui Paul Georgescu, se dovedeşte un om cu vederi democrate. Mai citim în acelaşi număr: „Minciuna vine de la răsărit“, de Ştefan Cazimir (despre Panait Istrati în U.R.S.S.); Solomon Marcus despre un nou dicţionar „Eminescu“ (limbajul poetic); Gabriel Dimisianu despre Mihalaş, Mazilescu, Raicu, Kiropol, Tarangul, în anii lor bucureşteni (1960-1980); din marii poeţi ai secolului XX, alături de Saba ş.a. Daniel Cristea Enache recenzează volumul *Cum încărunţeşte o blondă*, de Adriana Bittel, pe care o apropie de realismul rus. La „Ochiul magic“, citim despre „Le Figaro litteraire“, „Dilema veche“, „Adevărul literar“. D. Hîncu scrie inspirat despre anii '30 şi '40. În nr. 6/2007: „Apocalipsa după Gibson“ (cronică de film de Angela Mitchievici); „Scrisoare din Paris“ (aprilie 1997), de regretatul Lucian Raicu (despre scriitorul Bernard Franck); Dana Pîrvan-Jenaru - despre „Nonconformistul Mihail Sebastian“ (semnalând şi „Jurnal II“, apărut la Editura Teşu cu un titlu... incorect, fiind vorba de publicistică); Constantin Ţoiu scrie despre disputa dintre Rabinul din Amsterdam, Orbio, şi teologul creştin Filip Libosc, la rubrica, mereu interesantă, „Prepeleac“. Incitant este interviul cu Paul E. Michelson, istoric american, cunoscător al literaturii române. Reţinem că în America, mai cunoscuţi sunt azi Andrei Codrescu (scrie numai în engleză, despre America), Norman Manea şi Mircea Cărtărescu. În acelaşi număr: Al. Săndulescu semnează „Fragmente memorialistice“ (legionarii, Moruzov, venirea comuniştilor). În nr. 7/2007, Daniel Cristea Enache scrie despre regretatul Lucian Raicu. Sorin Lavric recenzează *Martin şi Hannah*, de Catherine Clément (Ed. Vivaldi), despre relaţia dintre două personalităţi de prim rang. Barbu Cioculescu revine la volumul de memorii al lui Petre Solomon (Ed. Vinea, 2006), cu un atent comentariu. S. Damian face o paralelă între doi disidenţi: Wolf Biermann, din Germania, şi Paul Goma, aducând elogii scriitorului român. Rodica Binder scrie din München, despre filmele *Mein Führer*, de Dany Levi, şi *The Castle in the Forest (Castelul din pădure)*, de Norman Mailer (despre Hitler, „care îl obseda pe scriitor de când era copil“). „Cronicarul“ semnalează, pe ultima pagină, accente antisemite într-o publicaţie bănăţeană, de la Mehadia, intitulată ostentativ „Eminescu“ şi condusă de un grafoman, N.D. Petniceanu.

● **„LETTRE INTERNATIONALE“**, *nr. 60/iarna 2006-2007*, a ajuns la al 15-lea an de existenţă (la mai mare!). B. Elvin semnează un editorial în „favoarea“ cuvântului scris, pe marginea discursului proaspătului laureat Nobel, Orhan Pamuk. Articole de interes: Anna Politkovskaia (jertfa unui asasinat politic) - despre terorismul din Cecenia; Linda Grant (Marea Britanie) - „Răni psihice“ (despre necesitatea opririi nesfârşitului război din Orient, dar fără soluţii politice!). Alte articole: despre violenţele din Nepal; despre politica internă în Polonia; revista presei internaţionale; un incitant titlu: „Am străbătut cerul pe un porc alb“, semnat Herta Müller; Oskar Pastior - despre represiuni postbelice; despre literatură şi memorie scrie Adrian Mihalache; „Un strop de pornografie maghiară“, de Peter Esterhazy; apoi Umberto Eco, Orhan Pamuk (Premiul Nobel, 2006), Günter Grass (cu ilustraţii - Liebermann, Lovis Corinth, Tudor Jebeleanu), Elfriede Jelinek, Graham Greene; corespondenţă de la Rodica Binder. Mai semnează: Adrian Cioroianu, Gabriela Melinescu, Virgil Duda, Carmen Muşat, Ion Vianu, Adriana Bittel ş.a. Un număr festiv, un festin intelectual. Felicitări, la 15 ani!

● **„MAGAZIN ISTORIC“** (ianuarie 2007): acad. Marius Sala - „Europa“; Mihail E. Ionescu - „România europeană“; album istoric (cu fotografii): Tzara, principesa Bibescu (n. Asquith), Carl Jung, Mircea Eliade, Brâncuşi, Pablo Casals, Martha Bibescu, Lloyd George, R. Poincaré, Elena Văcărescu ş.a. Dan Mihăescu şi Manase Radnev continuă serialul „TVR 50“ cu: „În România, Hristos a fost răstignit pe o antenă de televizor“ (citat din Tona Caragiu). Andreea Mihalcea scrie despre drama socialiştilor francezi între Hitler şi Stalin (1934-1941). Prof. univ. dr. Ion Calafeteanu prezintă un document inedit despre pogromul legionar din ianuarie 1941: 118 evrei *ucişi din totalul de 236 de morţi în timpul rebeliunii*. Restul errau 22 de militari, 41 de rebeli ş.a.

● Pe coperta revistei **„LUMEA“** (nr. 2/2007) citim: „Nori negri deasupra Iranului“ (titlul unui articol din corpul revistei), iar în editorial, Marian Oprea critică dur politica americană de la 11 septembrie 2001 până azi. Consilierul de presă al Ambasadei Elene consideră că în noua Europă (U.E.) au loc toate credinţele. Ministrul britanic John Reid consideră că războiul cu Al Qaida va dura cât a durat „războiul rece“ (adică 45 de ani). Papa Benedict al XVI-lea i-a îndemnat pe creştini şi pe evrei să coopereze în favoarea păcii în lume, a respectului reciproc. La un sondaj în Quebec (Canada), 59% dintre intervievaţi s-au declarat „rasişti“, unii fiind antiarabi, alţii - antisemiţi, iar a treia categorie - împotriva negrilor. Viorel Patrichi scrie cu sârg despre politica internă, amintind de Becali, evident laudativ, ca şi despre sloganul legionar „ca soarele sfânt de pe cer“. În schimb, sunt certaţi Mircea Dinescu şi M.M. Katz, care au luat atitudine. Ion Papuc „face“ un medalion „Milcoveanu“, un personaj cunoscut şi de la Tv., vechi legionar, medic, istoric, urmaş al unei familii boiereşti din vremea lui Mihai Viteazu. Ce-i spun strămoşii?

● În **„SEMNALUL“**, nr. 125/februarie, citim: „Curierul de România“ (C. Florian, G. Bruchmaier, Teşu Solomovici, plus ştiri din R.E.); „Panoramic israelian“ (Ichil Leib); proză de Marius Mircu, Sergiu Fărcăşanu, Sara Kohn; „Gânduri răzlеţe“ (Monica Bilan); un interviu cu Victor Rusu; despre poezia lui Aurel Storin (B. Marian).

● **„SECOLUL 21“**, nr. 10-12/2006 (director - Alina Ledeanu). Tema: „Chişinău - dimensiuni culturale“. În condiţiile în care preşedintele Voronin vorbeşte despre „minoritatea moldovenească“, iniţiativa revistei este binevenită. Basarabia este, azi, într-o cumpănă Est-Vest.

● **„MIŞCAREA LITERARĂ“** (anul V, nr. 4/2006, Bistriţa - revistă trimestrială fondată de Liviu Rebreanu) - bogată în conţinut (137 pag.), având-l ca director pe Olimpiu Nuşfelean. Din sumar: Gh. Crăciun (decedat recent) - proză (*Femei albastre*); Lucia Dărămuş - despre *Dicţionarul biografic al literaturii române*, de Aurel Sasu (Ed. Paralela 45), care conţine 2.301 biografii în 2.000 de pagini; Dora Pavel în dialog cu scriitorul de succes Petru Cimpoeşu; poeme de Georg Heym, în traducerea lui Ovidiu Nimigean. În final, o surpriză: „Realitatea Evreiască“ recenzată la „Cititor de reviste“.

BORIS MARIAN

„Tribuna Antifascistă”

(tr. III-IV 2006)

A apărut, cu întârziere (din lipsă de fonduri), nr. 26 (anul XIII) al publicaţiei „Tribuna Antifascistă“, organ al unei organizaţii-membre într-un forum internaţional, care combate formele de resuscitare a infamei mişcări politice din secolul XX. Articole consistente semnează dr. ing. Aurel Ungur, Magdalena Boiangiu, Ana Bazac, Anton Bejan, Nina Georgescu, despre experienţa tranziţiei şi scopurile propuse de antifasciştii români. Pe primele două pagini, ing. Nelu Rotaru aduce un elogiu Iolandei Balasz-Soter, „doamna atletismului românesc“ (*fiica unui vechi antifascist din România*). Mai semnează Tiziano Tussi (Italia), Petre Ignat, Radu Florin, Boris Marian. (B.M.M.)

Eliade, mărturisitorul

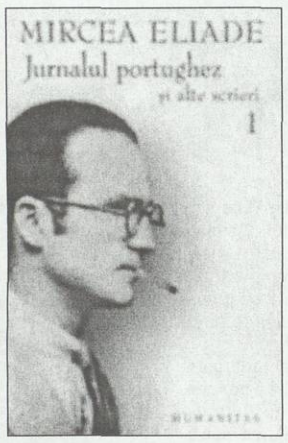

Răsfoind atent *Jurnalul portughez* al lui Mircea Eliade (Ed. Humanitas, 2006, 2. vol.), dau peste două însemnări extrem de interesante. În acest jurnal - ţin să menţionez - evreul propriu-zis există doar prin prietenul său Mihail Sebastian, mai ales atunci când sfârşeşte atât de tragic precum ştim, iar poporul evreu apare ca o naţiune victorioasă în cel de-al doilea război mondial (fără a mai pune la socoteală „pierderile colaterale“ de şase milioane de fiinţe omeneşti şi evreieşti. Se pare că Eliade nici nu a auzit de Holocaust!).

● **24 mai 1945.** ***„Aflu acum, noaptea, de la Radio România că Mihail Sebastian a murit ieri, la 12,30, în urma unui accident de circulaţie. Vestea mă emoţionează prin absurdul ei. Mihai a trăit, fără îndoială, o viaţă de câine în aceşti ultimi cinci ani. A scăpat de masacrele rebeliunii din ian[uarie] 1941, de lagărele antonesciene, de bombardamentele americane, de tot ce-a urmat după lovitura de stat din 23 august. A văzut căderea Germaniei hitleriste. Şi a murit printr-un accident de circulaţie, la treizeci şi opt de ani! ...Îmi amintesc prietenia noastră. În visurile mele, era unul dintre cei doi-trei oameni care mi-ar fi făcut Bucureştiul suportabil. Chiar în climaxul meu legionar, l-am simţit aproape. Am câştigat enorm din prietenia lui. Contam pe această prietenie, ca să mă reîntorc în viaţa şi cultura românească, şi acum - s-a dus, călcat de o maşină! Cu el se duce încă o bucată bună, şi foarte frumoasă, din tinereţea mea. Mă simt şi mai singur. Majoritatea oamenilor pe care i-am iubit sunt acum dincolo... La revedere, Mihai!“*** **(vol. I, p. 363-364).**

Cel de-al doilea citat pe care vi-l semnalez e cu atât mai interesant, cu cât e datat într-o vreme când soarta războiului nu era încă decisă, iar poporul evreu nu avea stat, iar după unii (Stalin), nu era nici naţiune...

● **1 decembrie 1942.** ***„Evreii, englezii şi americanii au marele noroc cu ruşii, singurii care rezistă. Dacă această rezistenţă va aduce căderea militară a Germaniei, nici una dintre cele trei mari naţiuni citate în fraza precedentă nu va ţine seama nici de drepturile noastre, nici de necesitatea noastră istorică“*** **(vol. I, p. 156).**

Iată-ne, dintr-o dată, *naţiune* şi nu numai, ci o *mare naţiune*. Încă şase ani, doar încă şase ani, şi Israel va avea şi *un stat*! O *mare naţiune*, alături de englezi şi americani, biruitori în cel de-al doilea război mondial! Să nu-ţi vină a crede! Nu e un paradox al istoriei? Un popor decimat şi biruitor!

ŢICU GOLDSTEIN

„Idişe ştetl“

Еврейское Местечко

A sosit la redacţie publicaţia în limba rusă „Evreiskoe mesteciko“, nr. 4 (167)/2 februarie 2007 (*site*: www.dorledor.info). Pe pag. 1-2, este prezentat un interviu cu E.S. Naomi Ben-Ami, ambasadorul statului Israel în Ucraina şi Republica Moldova, care a primit, cu prilejul încheierii misiunii sale, „Ordinul de Onoare“ din partea preşedintelui Vladimir Voronin. Ilia Mariaş, redactorul publicaţiei, scrie despre vandalizarea cimitirului evreiesc din Chişinău, abuzurile din perioada sovietică şi din aceste zile (reducerea suprafeţei, profanarea mormintelor rămase în afara perimetrului redus). Se aduc critici primăriei oraşului Chişinău. În pag. 4 este reprodus reportajul Elenei L. Popa (tradus în rusă de T. Magder), despre comemorarea, la Templul Coral din Bucureşti, a pogromului legionar din 21-23 ianuarie 1941. Din presa israeliană este preluată ştirea despre intenţia statului Israel de a fi primit în NATO şi, eventual, în U.E. Iniţiativa e susţinută de oficiali din S.U.A., Italia, Spania, dar există o condiţie: soluţionarea conflictului cu palestinienii. Pe de altă parte, un membru al Autorităţii Palestiniene, din gruparea Hamas, a propus „mutarea israelienilor în Canada“. În S.U.A. a fost publicat romanul lui Norman Mailer, *The Castle in the Forest*, despre copilăria lui Adolf Hitler.

Revista mai oferă pagini din istoria evreilor din Chişinău şi cea a teatrului evreiesc, înfiinţat în 1966 şi desfiinţat abuziv, la scurt timp. Vom reveni cu scurte prezentări.

B. MEHR

Evreii în literatura prezentului

Poveşti ale Doamnelor şi Domnilor din Bucureşti

Pe birou, alături de topul de hârtie şi de pix (ce să fac, mă aflu printre demodaţii care au păstrat cultul scrisului de mână!), stau trei volume masive, absolut intimidante, cam de 500 de pagini fiecare. Cărţile sunt elegante, îngrijit tipărite, pe hârtie bună şi fără ucigătoarele greşeli de corectură obişnuite la destule case editoriale. Performanţa aparţine - o subliniez de la început - unei tinere şi nu prea cunoscute, dar serioase, edituri, „Vremea", girată - înţeleg - de doamna Silvia Colfescu. De pe coperţi, poze de epocă, în nuanţe sepia, te îmbie şi îţi mai taie parcă din sfiala de a te aşterne la o atât de îndelungată lectură: doamne cu chipuri dulci, cocuri în creştet şi pernite amplificându-le, în secret, sub fuste, şoldurile, domni cu mustăţi în furculiţă, gulere tari şi redingotă - cine nu are acasă, uitate prin sertare, asemenea poze de familie? Seducţia a fost săvârşită. *Alte poveşti ale Doamnelor şi Domnilor din Bucureşti* - anunţă titlurile, uşor schimbate de la un volum la altul, ale acestui „serial" de interviuri-portret, realizat de doamna Victoria Dragu Dimitriu. E clar, trecutul e la modă şi-ţi vine să exclami, ca despre regii Franţei: trecutul e mort, trăiască trecutul - desigur, cel reînviat sub condeiele scriitorilor. Prezentul e atât de irascibil şi nevricos, atât de pus pe harţă şi atât de sufocant de aproape, încât întoarcerea cu faţa spre ziua de ieri, alaltăieri, îţi făgăduieşte mai mult calm şi linişte. Dar, de fapt, greşesc: nu despre ziua de ieri e vorba, cu ea încă ne mai răfuim; atrăgătoare pare acea „belle époque" dinaintea primului sau dintre cele două războaie mondiale, care oricum nu prea mai are martori, aşa că putem, la o adică, să o mai şi fasonăm un pic după placul şi iluziile noastre.

Dar nu asta face Victoria Dragu Dimitriu. Poetă, prozatoare şi jurnalistă (culturală!) de radio, ea a pipăit cu vederea şi cu auzul, timp de 40 de ani, această istorie pe care o evocă în cărţile ei, stând îndelung atent şi răbdător de vorbă cu doamne şi domni din Bucureşti - 48 la număr -, cei care şi-au păstrat „domnia" chiar şi pe când îşi ziceau, ca noi toţi, tovarăşi, fără ca aceasta să le fi ştirbit ceva din boiereala lor spirituală, artistică sau ereditară. Şi totul a pornit de la marea dragoste a publicistei pentru frumoasele case ale Bucureştiului, de la interesul ei mereu împrospătat de a le afla biografia, de a le cunoaşte tainele, iar tainele lor erau, de fapt, ale celor care au viețuit, s-au zbătut, au iubit şi poate au şi murit în ele. Ani şi ani de zile, autoarea şi-a lipit urechea de zidurile acestea pline de amintiri şi i-a poftit pe locatarii (tot mai vârstnici) ai arătoaselor case din micul Paris de altădată să-şi spună poveştile. Emisiunile ei săptămânale de la Radiodifuziunea română „extrăgeau" - presupun - fragmente din aceste lungi confesiuni (cele care „mergeau", desigur), dar casetele au fost păstrate în întregime, asemeni unei dote spirituale pe care nu ai voie să o risipeşti, ci obligaţia să o oferi, ca document, viitorului.

Cine spunea că munca jurnalistului rezistă doar o zi, ca viaţa efemeridelor? Cine, mai ales, deplângea soarta scrisului radiofonic, care îşi pulverizează pe loc, în eter, substanţa? Ei bine, iată că dictonul latin „verba volant, scripta manent" nu-şi mai păstrează (în întregime!) înţelepciunea. Victoria Dragu Dimitriu a scos din transcrierea acestor cuvinte, care au zburat patru decenii prin aer, cele trei voluminoase cărţi de documente, poezie şi nostalgie, care alcătuiesc un admirabil portret al Bucureştiului ei natal. Nu ştiu în ce casă a locuit familia Davidovici, cea în care s-au născut Victoria şi fratele ei, Paul Davidovici, pilot de meserie (care a pierit, dramatic, într-un accident aviatic), modestia ei a ocolit amintirile personale. Dar eu am pornit, cu oarecare melancolie, pe urmele personajelor ei, pe care le-am cunoscut şi eu: a marelui pictor Iser şi a micuţei sale soţii, Daisy, în atelierul lui din strada Crăiţelor; am revăzut acea piaţă a Unirii, cu tarabele colorate de colinele paradisiace ale florilor, fructelor şi legumelor, piaţă lângă care a locuit, în tinereţe, Maria Banuş; îl văd pe pictorul Samuel Müntzner pictând (pe ascuns, în timpul războiului), împreună cu soţia, Rodica Maniu, în casa Adrian Maniu de pe strada Plantelor 50; le revăd pe surorile Urseanu-Berman - balerina-coregrafă Tilde şi actriţa Lili; mă întâlnesc în propria-mi amintire cu acel grozav cuplu de amici - freneticul reporter Brunea-Fox şi jovialul caricaturist Ross -, care au îmbogăţit presa română cu harul lor, şi mă simt ca printre prieteni vechi, în locuri în care mulţi dintre noi ne-am plimbat tinereţile, iubirile, iluziile (şi deziluziile!). Mă mir din nou cum de s-a făcut că, deşi am avut preocupări profesionale adesea asemănătoare, nu ne-am întâlnit şi nu ne-am cunoscut niciodată personal - Victoria şi cu mine - şi a trebuit să vină cărţile ei pe lume, ca să am ocazia de a-mi exprima preţuirea pentru talentul, seriozitatea şi neobosita ei stăruinţă în ale scrisului.

Cărţile sale cu „Poveşti despre Doamne şi Domni" bucureşteni rămân un fel de scrisoare de dragoste (de 1.500 de pagini!) pe care Bucureştiul o primeşte, chiar aşa cum e acum - nervos şi agitat, zbârcit şi astmatic (de la poluare), călcat sub roţi de prea multe maşini şi în picioare de prea mulţi edili nepăsători. Nu sunt cărţi de citit cu sufletul la gură. Sunt volume de ţinut mereu aproape, pe etajeră, pe birou, şi de citit câte o poveste-două, când vrei să-ţi răcoreşti sufletul şi să-ţi mai umpli mintea.

Cu o astfel de poveste şi eroul ei - un fabulos evreu bucureştean al primei jumătăţi a secolului XX - vă mai rămân datoare. Să spun, oare, despre cine este vorba? Nu, mai bine rezerv surpriza pentru o rubrică viitoare.

SANDA FAUR

Se face, în sfârşit, dreptate!

Filosoful Iosif Brucăr (1888-1960) a fost, după cum se ştie, „uitat" şi nedreptăţit de două ori (sub fascism şi sub comunism), mai întâi ca evreu, a doua oară ca gânditor „idealist", şi mă întrebam (într-un articol din R.C.M./sept. 1993) dacă va fi uitat şi a treia oară, în zorii noii democraţii... Diligenţele noastre post-comuniste au fost anevoioase şi dezamăgitoare. Zeci de ani, manuscrisele inedite ale lui I. Brucăr au zăcut la secţia de manuscrise a Academiei Române. Abia că i s-a reeditat o broşură, din B.P.T. antebelic, dedicată lui Spinoza. Nepoata filosofului, *Miana Brucăr*, stabilită la Freiburg, a venit de mai multe ori la Bucureşti, în speranţa că editorii vor fi receptivi la manuscrisele inedite ale bunicului ei, dar s-a întors mereu decepţionată. Iată una dintre aceste scrisori (din 15 august 1994). (ŢICU GOLDSTEIN)

Stimate domnule Goldstein,

[...] Vă mulţumesc pentru caldul şi documentatul articol pe care l-aţi scris despre bunicul meu, filosoful Brucăr. Aţi intuit bine şi înclinaţia de meloman a bunicului meu; fiul lui, Mircea (tatăl meu), a fost un talentat pianist, interpret al muzicii lui Mozart şi Beethoven, în special [...]. În str. Sf. Constantin 24, unde au locuit, aveau loc, iniţiate de bunicul meu, seri de filosofie, literatură (veneau aici C. Rădulescu-Motru, N. Bagdasar, F. Aderca) şi muzică...

Câtă dreptate aveţi şi la capitolul uitării, pe nedrept, a scrierii filosofului Brucăr!

Poate că aţi auzit de Gabriel Liiceanu (coleg de şcoală cu mine şi prieten). El mi-a spus, într-o scurtă întrevedere în '89 - când venisem la Bucureşti pentru a-i lua pe părinţii mei la Freiburg -, că Blaga a avut dreptate să-l considere pe bunicul meu ca fiind cel mai bun cunoscător din România al istoriei filosofiei...

Nu corespondez cu Liiceanu, îi voi scrie, însă, după ce-i voi afla adresa editurii unde lucrează, despre frumosul dumneavoastră articol, trimiţându-i şi o xerocopie. Îl voi întreba, cu această ocazie, dacă nu consideră ca justă şi binevenită republicarea unui filosof atât de distins.

Vă urez toate cele bune şi încă o dată: mii de mulţumiri!

BRUCĂR MIANA C.

CENTENAR MIHAIL SEBASTIAN

Exerciţii de acuitate critică (II)

Intuiţia nu-l înşală pe cronicar, dacă îşi propune să stimuleze modul direct de relatare. Aşa se întâmplă de fiecare dată când scrie despre Ion Călugăru. Prozatorului atras de spaţii restrânse (micul târguşor moldovenesc) i se relevă (vezi „Năpasta Varvarei") detalii de grotesc negru. Atmosfera, notează Sebastian, este „atât de puternică şi decisă, încât, *integrate în ea, numele oamenilor* - simple fantoşe -, *prin conţinut, devin realităţi*". Grotescul, adăugăm noi, alăturat predispoziţiilor personale ale lui Ion Călugăru, oniricul, *straniul ilar, miticul religios, fac din mediile* zugrăvite, esenţial evreieşti, ca umanitatea, din zona autobiografică, să fixeze identitatea unor colectivităţi pierdute în sărăcia împăcată cu sine, totuşi fremătând de răsuciri care abstrag timpul din curgerea plată.

S-a vorbit rar, în ultimele decenii, despre Ion Călugăru. A stricat singur bunele impresii lăsate ca scriitor interbelic. Acest „Creangă evreu", fiul Ţiprei Buiumaş, *idilicul trăitor printre calicii obscurelor experienţe ce par* azi consternante, a lăsat deoparte cărţi solid elaborate - „Paradisul statistic", „De la cinci la cinci", „Don Juan cocoşatul", „Copilăria unui netrebnic" - ca să-şi compromită imaginea cu romane gen „Oţel şi pâine", din 1948, sau „Am dat ordin să tragă", din 1949.

Curios lucru, propagatorul de idei comuniste de după 1947 avea la activ, chiar în intervalul incriminat, proze de calitate, piese de teatru decis expresioniste („Ion şi Salomeea", „Clovnul care gândeşte"). Nu le situez deasupra paginilor din „Omul de după uşă", pe seama cărora Sebastian a scris două cronici, fremătând de preţuire, în 1931-1932. *Singulară şi uimitoare* rămâne înrudirea lui Ion Călugăru cu tablourile lui Marc Chagall, văzute de Sebastian cu un an înainte în galeriile Bernheim-jeune. Proiecţia cronicarului le adună şi le alătură. Nimeni, până la Mihail Sebastian, nici după el, nu a sesizat cum cei doi, nuvelistul originar din Dorohoi şi pictorul venit de la Vitebsk, caută, găsesc şi celebrează un model irigat de lirism iudaic în luptă cu nevroza, autorevelaţia, senzualitatea şi burlescul, calităţi explicate de criticul lor entuziasmat *drept feţe ale turmentării tragice de care au avut parte oameni chinuiţi*, miraculos scoşi din abandon de vitalismul anecdotic şi mitologic. Cu sentimentul continuităţii, Sebastian trece mai departe la romanele pe care Ion Călugăru le dă sub titluri, precum „Copilăria unui netrebnic", ori nuvele decupate din epicul bine disciplinat, în „Omul de după uşă" şi „Don Juan cocoşatul". Sunt surprinse înfrigurări, oboseli, accidente de destin, poticniri, toate rezolvate într-o construcţie a temperamentului dublat de cuceritoare febrilitate.

Din perspectiva cu care ne-a obişnuit, Sebastian constată cum meşteşugul îl ajută pe Ion Călugăru să vadă „aspectele contradictorii ale vieţii", iar în Charlie Blum personajul psihologiei confuze, al farsei, *nebulosului înşelător cu care evadează din derută în aventură. Genul* de istorie naturală a insului, cum afirmă Sebastian, transpus ca „escroc şi martir", defineşte un soi de paralelism deschis magicului sau ambiguităţii. Descifrarea ce urmează îi aparţine lui Sebastian, iar în ineditul ei îl revelează pe eseistul de prim-plan: „Umorul este anglo-saxon sau semit. Latinii şi teutonii nu cunosc formula sufletească foarte complicată, sentiment ambiguu, jumătate vesel, jumătate tragic, atitudine ocolită în faţa vieţii, cu rezerve, cu elanuri retezate, cu deformări voite şi cu un gust iniţial pentru moarte".

Umorul, în sfera vieţii cotidiene, ca factor de individualizare a traiului de zi cu zi, modelează felurit evreitatea. E loc pentru umorul blând, pentru cel repezit, mai deloc pentru umorul feroce. Derularea de reacţii umoristice împrăştie neguri, păzeşte de ieşiri disperate şi, de regulă, *înclină spre comic. Umorul iudaic poate fi acid, mai rar şi atroce-virulent.*

Rezum caracterizările la textul foarte aparte din „Copilăria unui netrebnic". O experienţă literară egal pătrunsă de lacrimi şi grimase, după spusele lui Sebastian, ferită de o anumită senzaţie de artificiu şi ironie seacă perceptibilă în unele scrieri ale lui Ion Călugăru. Nota e a lui Sebastian, cu adresă la tristeţea ascunsă sub o mască de volubilitate

Eseistul şi cronicarul literar MIHAIL SEBASTIAN în presa culturală a vremii

a prozatorului. De astă dată suntem în faţa paradoxului: inteligenţa autorului construieşte „o mare carte liniştită", plină de pitoresc, împărţit între lumea închisă a veacurilor de suferinţă, cu iubiri, foame şi moarte, şi emoţiile excepţionale generate de folclorul iudaic inspirat de ghetoul infiltrat cu ghiduşii ţărăneşti, aşa cum le-a cunoscut, le-a trăit însuşi Călugăru în Moldova natală.

Pe seama lui Ion Călugăru sunt subliniate de Mihail Sebastian verva polemică „decisivă în tehnica sa literară", tocmai pentru că, în romanul de maturitate „Trustul", prozatorul depăşeşte complet pamfletul, dar introduce şi elemente de cronică, de relatare nudă, de *inconsistenţă epică. Momentul social din anii următori primului război* mondial trimite la o grevă generală, inclusiv la poziţii ocupate de intelectuali tineri dezorientaţi. Dificultatea creată în interbelic de întrebări insolubile e numai în parte recuperată de fragmentarism poetic. Aici, în „Trustul", Călugăru vrea să meargă mai departe, însă este tras în jos de simpatii de stânga, exterior violente, salvate - la antipodul sociologiei disimulate - de rememorări meritorii, cum este şi cea a înmormântării lui C. Dobrogeanu-Gherea. E locul unde *naraţiunea capătă adâncime emoţională.*

Aplicarea lui Sebastian spre realităţi cu greutate nu află în scrisul lui I. Ludo, alt autor omologabil, motive de reflecţie, aşa că suntem dezlegaţi de recuperări, pentru o mai bună edificare. Putem, aşadar, trece mai departe la necesarul contrast cu alt tip de literatură.

Oarecum derutantă, sigur încă sortită unui public atent la apăsătoare sensibilizări, ceţoase umbre ale trăirilor, proza lui M. Blecher oscilează între confesiune şi obsesie. Înainte de moartea prea timpurie, cauzată de boala teribilă, *morbul lui Pott, Blecher încredinţează hârtiei „Întâmplări din irealitatea* imediată" (1936) şi „Inimi cicatrizate" (1937). Postum, va apărea „Vizuina luminată", abia în 1971.

Sebastian povesteşte în „Jurnal" timpul petrecut la patul de suferinţă cumplită a pacientului fără scăpare. În singurătatea sa, Blecher lasă la vedere lumea lui de senzaţii. Cronicarul întocmeşte diagrama interiorităţii bolnavului, afinitatea cu eposul stărilor sale torturate de prizonieratul impus de tuberculoza osoasă. Nimic nu este închipuit, constată Sebastian. Din perfecta „netrucare" a „identităţii continuu bandajate, supurând exacerbat", vine o literatură deformată de „simţire fabuloasă" şi acuitate analitică. Imobilizarea în subuman *distanţează, pe cât apropie, tabloul conturat de M. Blecher*, căruia îi datorăm un epic de mare acuitate, nemilos de dramatică în diminuare fiziologică şi tensionare erotică. Paginile, irevocabil tragice, de un tragism concis, nu invită la compasiune. Blecher le redactează ca după o beţie cu anestezice, droguri, calmante ce nu induc calmul normalităţii. Singura stare instalată în corpul pacientului e distanţarea medicală de tensiunile prin care trece, de la o ameţeală denunţată volubil la alta, egal detestabilă, paralizantă.

Fiind bărbat tânăr, resimte nevoia contactelor sexuale prelungit exaltate. Nu trecem peste ferocitatea trăirii între atâtea unicităţi kafkiene, înrudite descriptiv. Aspectul clinic descoperă suflul disperat, parcă *insuficient dezvăluit, în duritatea încercărilor. Pe drept cuvânt, Sebastian* vede în „Inimi cicatrizate" o carte despre singurătate. Una indirect patetică, deloc inhibantă, totuşi explicabilă în spirit freudian, în măsura în care sinceritatea înlătură duioşia, vrea efuziuni şi nu le primeşte. Confesivul aprins de perfidia abisalului nu îşi justifică dilemele. Cel puţin ca primă impresie. Apoi, distinct, formula damnării în corsetul de gips tatonează stranietatea, înţelege drama eului, ne convinge că Emanuel, ca personaj, e mai subtil ca mizeria lui fizică să-l copleşească.

Radu G. Ţeposu avea dreptate să îşi concentreze consideraţiile pe ceea ce, în eseul „Suferinţele tânărului Blecher", numea ca repere simbolice: noroiul şi placa de patefon, însoţitoarele existenţei absurde ale bietei fiinţe, diafane, grav disperate, depăşind literatura prin actul de eliberare propus de agonia povestită.

I se potrivesc teribil de veridic lui Mihail Sebastian cuvintele ultime, rostite la dispariţia lui M. Blecher, de parcă şi le pregătea lui însuşi: „Blecher duce cu el, dincolo de mormânt, cărţi pe care a visat să le scrie, secrete pe care singur le-ar fi putut destăinui. Din momentul în care a avut conştiinţa marii sale vocaţii de scriitor, din acel moment a ştiut, desigur, că nu-i va fi iertat să spună tot. Şi de aceea, cu *intensitatea pe care o dă sentimentul sfârşitului, cu paloarea* concentrată a ultimelor cuvinte - irevocabil ultime - a scris aceste două cărţi pe care le păstrăm, convinşi că suntem încă departe de a le fi descifrat în totul".

Pentru cronicar, de menţionat că amplul eseu consacrat lui M. Blecher este penultimul semnat de Mihail Sebastian în presa interbelică („Viaţa românească", iulie 1938), înainte de intrarea în vigoare a legilor rasiale. Semnificaţia textului mi se pare absolut simptomatică...

HENRI ZALIS

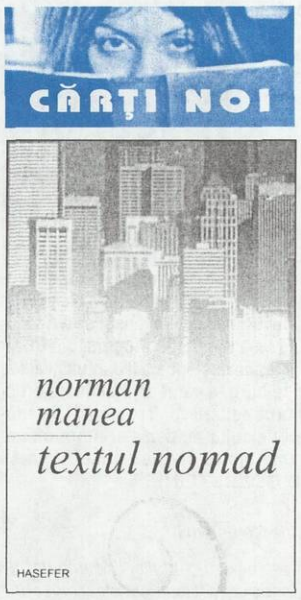

Poți fi în exil în propria cameră

Editura „Hasefer" a publicat *Casa melcului II*, sub titlul *Textul nomad* - un volum de interviuri acordate de Norman Manea unor scriitori şi publicişti, cum sunt Gabriela Adameşteanu, Rodica Binder, Şaul Carmel, Aura Christi, Ruxandra Cesereanu, Radu Herivan, Edward Kanterian, Carmen Muşat, Marta Petreu, Dumitru Radu Popa (New York), Ion Simuț, William Totok, precum şi altor interlocutori români şi străini.

Interesante sunt întrebările, dar şi mai incitante răspunsurile. Referindu-se la literatura Holocaustului, Norman Manea a spus că pe el îl interesează „suferința umană, nu melodrama", „posibila manipulare a acestui subiect", care îl înspăimântă. El dorește „o purificare concentrată, artistică". Trecând la literatură, în genere, a afirmat: „Fiecare tragedie este în acelaşi timp o tragicomedie. Nu există tragedie pură". Punct de vedere discutabil, dar aceasta este părerea lui Manea. El dă şi un exemplu: povestirea sa *Moartea*, în care „un băiețel din lagăr e speriat de o albină". Alt exemplu este Iov, din Biblie. Speranța există în mintea personajului încercat de suferință. „Cititorul are mai multe de învățat de la un scriitor, decât de la un procuror... Nu cred că poți deveni scriitor fără să ai o inimă caldă şi, în acelaşi timp, o minte rece, rațională... Nu doar scriitorul trebuie să corespundă aşteptărilor cititorului, ci şi cititorul „trebuie să răspundă aşteptării", sunt mostre din înțelepciunea scriitorului Norman Manea. Mai cităm: „În romanul *Condiția umană*, Malraux spune că e nevoie de şaizeci de ani să formezi o ființă umană şi de o secundă să o ucizi. Greu să formezi un scriitor". Se discută în interviuri despre „contradicția dintre modernitatea centrifugă şi o nevoie centripetă de apartenență". Remarcăm plasticitatea modului de exprimare a lui Manea şi, în echilibru, precizia modului de gândire. El spune: „Poți fi în exil în propria ta cameră, limbă, familie, țară sau departe de ea". Referindu-se la statutul său actual, Manea consideră că „a schimbat exilul interior cu exilul propriu-zis". La un moment dat, se gândea să facă Alia, dar viața sa a avut un alt curs. America a devenit un nou cămin, deşi se simte legat de România, prin limba în care scrie, prin interesul permanent pentru tot ce se întâmplă în țara natală, prin respectul şi ataşamentul pentru cultura română. A trăit în copilărie în mediul familial, evreiesc, iar maturizarea, formarea sa ca scriitor au fost determinate de condițiile din România. „M-am format şi deformat într-o lume socialistă", declară prozatorul. Totuşi, i-au fost maeştri Proust, Kafka. Privind în urmă, el îi consideră pe dictatorii Hitler, Stalin, Mao ş.a. nişte marginali cu un grad de inteligență, dar cu „fixații". „Realitatea umană nu se măsoară în slogane, ci în adevărul existenței", este crezul lui Norman Manea. „Orice tragedie care se repetă devine farsă" (discutabil, dar...). Trebuie să reținem permanența eticului în gândirea acestui important scriitor. „Clovni sunt şi cei care se cred spectatori", tranşează intervievatul. El îşi declară afinitatea cu Philip Roth, care tratează strălucit... tema „impurității". Vorbind despre Germania, unde a poposit înaintea plecării în S.U.A., afirmă: „Holocaustul a înlănțuit definitiv Germania de destinul evreiesc, aşa că «identitatea colectivă» pare convocată".

A doua *Casă a melcului* a lui NORMAN MANEA

Am culege în continuare zeci şi sute de citate din acest mare înțelept contemporan cu noi. Pentru că Norman Manea este, în ciuda unor contestări venite chiar din breasla scriitoricească de la noi, nu numai un excepțional prozator, dar şi un înțelept de tipul „gaonilor", desigur în modernitate. Este un La Bruyère, un Gogol, dublați de un Pascal, pentru actualitatea noastră. De n-ar fi fost distins cu nici un premiu şi tot ar rămâne în analele literaturii române, europene, universale, dar nici aceste repere nu sunt definitiv stabilite. Să nu uităm că mai are, probabil, multe de spus.

BORIS MARIAN

Incitante demersuri în literatură

Ágnes Heller este profesor la New School of Social Research din New York, laureată a numeroase premii. Născută la Budapesta, în 1929, ea a emigrat, după evenimentele din 1956, în Australia, apoi în S.U.A. Filosof, sociolog, politolog de prestigiu, ea este autoare, printre altele, a patru eseuri incitante, reunite într-un volum apărut la Editura Hasefer (traducerea - Eva Galambos şi Eva Țuțui), *Fiorul evocării unor lumi ucise*. Primul eseu - „Romanul picaresc în umbra Auschwitz-ului" - este dedicat „artei de povestitor a lui I. Bashevis-Singer" şi se deschide cu un moto din proza acestuia: „Ori trăiesc şi morții, ori şi cei vii sunt morți". Pornind de la o teză a lui Kundera, despre revenirea romanului contemporan la surse, la vechi procedee artistice, autoarea consideră că Bashevis-Singer „reinventează" romanul picaresc, personajele sale fiind marcate, în mare parte, de Holocaust. „Familia Moscat", cel mai important şi cuprinzător roman-frescă al lui Singer, se încheie cu două propoziții cutremurătoare: „Mesia este moartea. Iată purul adevăr". Ne amintim că Don Quijote, credincios până-n măduva oaselor, apărător de neclintit al dreptății şi adevărului, moare în cele mai jalnice condiții, nerealizând nimic în afară de o singură victorie: nemurirea. „Singer se referă la întreaga lume", scrie Ágnes Heller şi are dreptate. Autoarea analizează pertinent câteva narațiuni ale acestui important scriitor şi concluzia este aceeaşi: opera sa are o rezonanță universală.

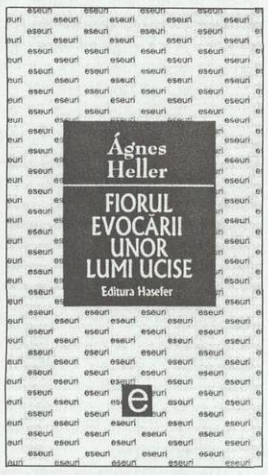

„Cea de-a doua viață a lui Stefan Zweig" este o invitație convingătoare la relecturarea prozei unui scriitor pe nedrept lăsat în umbră. Spiritul pătrunzător al eseistei găseşte cele mai explicite, expresive, ilustre (am spune) momente din creația nefericitului şi sentimentalului Stefan Zweig, iar ceea ce spune în final este perfect valabil, deşi este şocant: „Cunoaşte-te pe tine însuți", îndemnul anticilor greci şi latini este irealizabil. Însuşi Stefan Zweig a dovedit-o, cu prețul vieții.

Al treilea eseu îl are ca „obiect" de cercetare pe Imre Kertész, cu al său *Fără destin*, o proză despre Holocaust, comparată de autoare cu „O zi din viața lui Ivan Denisovici" a lui Soljenițân. Fiind vorba de un adolescent, în romanul lui Kertész, autoarea face referire la alți doi mari scriitori: Dickens şi Dostoievski.

Excelentă cartea eseistei Ágnes Heller, excelentă traducerea, felicitări *editurii*.

B. MEHR

De la colonia muncitorească din Gheorghieni la Budapesta aflată sub nyilaşişti

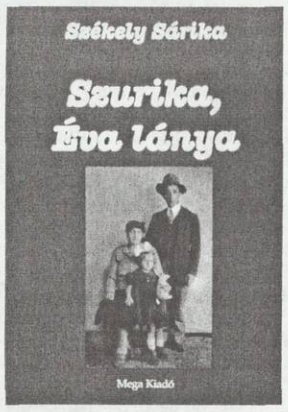

Confesiunile unei fetițe sărace

Volumul „Szurika, fetița Evei", semnată de Sárika Székely, ocupă un loc aparte în literatura memorialistică evreiască din perioada interbelică şi a celui de-al doilea război mondial. Amintirile eroinei evocă două aspecte mai puțin abordate şi cunoscute, legate de viața evreiască şi de Holocaust. Unul este descrierea mediului proletar în care a trăit fetița, greutățile materiale cu care s-au confruntat zeci de familii evreieşti, muncitori săraci, care trăiau în colonia unei întreprinderi forestiere de prelucrare a lemnului din marginea Gheorghieniului, un loc în care evrei şi neevrei conviețuiau în pace, împărtăşeau aceleaşi bucurii şi necazuri, de sărbători îi invitau pe cei de alte confesiuni. Autoarea subliniază frecvent profunda religiozitate a familiilor evreieşti din această colonie, respectarea cu strictețe a tradițiilor şi obiceiurilor, educarea copiilor într-un adevărat spirit iudaic, sărăcia nefiind un impediment pentru ca marile sărbători să capete importanța cuvenită.

Cel de-al doilea aspect, mai puțin cunoscut cititorilor, este descrierea anilor petrecuți într-un orfelinat din Budapesta (mai ales perioada martie 1944 - ianuarie 1945, cea a ocupației germane şi a venirii la putere a partidului de extremă dreapta a nyilaşiştilor), momente în care copiii îşi dădeau seama că în fiecare clipă îi păştea moartea. Aceste amintiri sunt redate cu mare dramatism de autoare. Se vede clar că, nici după mai mult de jumătate de secol, Sárika Székely nu a uitat prin ce a trecut.

O altă idee demnă de luat în seamă este ambiția cu care mama scriitoarei, rămasă văduvă de tânără, caută şi găseşte calea pentru ca fiica ei să aibă posibilitatea să învețe ca să poată ieşi din sărăcia endemică în care trăia familia. În mic, este visul de autodepăşire al fiecărei familii evreieşti. Trimiterea la orfelinatul evreiesc din Budapesta a singurului ei copil a fost sacrificiul pe care mama şi l-a asumat şi, paradoxal, a fost şi salvarea fetiței, care, spre deosebire de mama deportată la Auschwitz, a supraviețuit Holocaustului.

Sunt multe alte momente interesante din carte, cum ar fi perioada, de asemenea dificilă, de după război pentru sutele de evrei tineri rămaşi fără părinți, fără surse de existență, fără adăpost, ajutați de organizațiile evreieşti, eforturile lor de a reuşi să termine şcoala, în condițiile în care trebuiau să şi lucreze, dar şi atmosfera de comuniune şi bucuria de a trăi a acestor tineri, mulți dintre ei făurindu-şi relații de o viață.

EVA GALAMBOS

Meandrele istoriei

Prin noua sa lucrare (*Meandrele Istoriei*, Editura Vivaldi, București, 2006, 391 pagini), ingenios copertată şi provocator structurată, publicistul şi literatul Dumitru Hîncu ne oferă spre lectură o puzderie de secvențe - de regulă, informări, telegrame, scrisori, note, citate, articole de ziar, sau, convorbiri interceptate de „servicii". În ultimă instanță *Meandrele Istoriei* poate fi citită şi ca o deconectantă carte de istorie în care ne putem complace să savurăm picanterii privind: insanitățile cenzurii româneşti din interbelic (cenzura presei, a cărții autohtone şi străine, a convorbirilor telefonice şi corespondenței ş.a.m.d.); rapoarte ale serviciului de filaj, la dispoziția unor potentați ori membri ai Palatului; pertinente rapoarte diplomatice ş.a.m.d. Interceptările şi transcrierile înregistrărilor telefonice ş.a. nu doar că fac deliciul unor „convorbiri" (între oamenii politici, etc.), reproduse în lucrarea lui D. Hîncu, dar elucidează uneori probleme de culise de oarece importanță în dinamica vieții sociale a epocii. Aflăm amănunte despre Tătărăscu, Goga, Crainic, Nae Ionescu, George Brătianu, în relații tot mai strânse cu mesagerii care duc şi aduc veşti din Germania sau fie şi numai de la ambasada acesteia. La antipod, strădaniile lui Titulescu, atât de oribil curmate de regele Carol al II-lea, personaj nefast pentru țară, aşa cum apare chiar din aprecierile propriei sale mame („Scrisoare" către fiul ei şi „Însemnările" reginei Maria), ca şi din relatările despre izgonirea lui Carol din țară (în 1940) ş.a.m.d. Tot aici ne sunt relevate momente din relația Hitler-Antonescu, reproduse după faimosul „Dosar Hitler", a cărui introducere o semnează prof. Horst Möller, directorul Institutului de Istorie Contemporană München-Berlin. Putem citi, de pildă, pe marginea vizitei făcute de Antonescu, la 11 februarie 1942, la Cartierul general al Führer-ului. „Pentru petrolul lor o să le plătesc cu automobile, motociclete, biciclete, cărucioare de copii, dar nu cu arme, că oricum nu ştiu să umble cu ele", afirma Führer-ul într-un anturaj de generali germani. După 23 august 1944, Hitler s-a pronunțat la adresa fostului său aliat, credul, dar devotat până în ultima clipă: „Un sifilitic, asta a fost".

Dumitru Hîncu şi-a adunat în *Meandrele Istoriei* rodul unei îndelungi frecventări a bibliotecilor şi arhivelor din țară şi din străinătate. Traducător din germană şi franceză, a transpus într-o frumoasă limbă română numeroase însemnări găsite în dosare, cărți, gazete ş.a., publicându-le în decursul timpului şi reluându-le în noua sa lucrare. Din arhivele diplomatice germane, însă, cuprinde în cartea sa recentă şi unele inedite: o informație privind episodul evadării lui Horia Sima dintr-un lagăr german; despre relațiile româno-germane dintre 1920-1945. În sfârşit, mai amintesc de bogăția de extrase şi consemnări rezultate din periplul făcut de D. Hîncu prin arhivele vieneze: însemnări despre reluarea relațiilor diplomatice dintre România şi Austria după primul război mondial; rapoarte ale diplomaților austrieci la București, prin care sunt caracterizați diferiți politicieni români de vârf; despre evoluțiile de pe scena politică românească; despre vizita lui I.C. Brătianu, la 4 februarie 1924, în capitala Austriei ş.a.m.d. Dintre notele diplomatice atrag atenția şi cele privind: desfacerea căsătoriei prințului Carol, în 1928, componența guvernului Maniu, zvonurile despre o posibilă lovitură de stat în vara lui 1929, dedesubturile acestei încercări, schimbarea de guvern din1933 şi noul guvern Vaida-Voievod, în sfârşit, amănunte despre tribulațiile revenirii lui Carol al II-lea în țară. Din câte se vede, toate aceste rapoarte trimise de diplomați austrieci acreditați la București interesau îndeaproape Viena. Demersuri similare făceau şi trimişii altor capitale, iar arhivele respectivelor ministere de externe le găzduiesc copios. După depunerea „colbului vremii", toate acestea îşi aşteaptă cercetătorii, care, depistându-le, să întregească o viziune cât mai largă şi cuprinzătoare asupra epocii oglindite cu precădere în lucrare.

În *Meandrele Istoriei*, Dumitru Hîncu, fără să-şi propună concluzii peremptorii asupra unui segment de istorie contemporană a României, izbuteşte, totuşi, un *puzzle* de instantanee, care, aşezate potrivit unei metode istorice adecvate, refac din „cubulețe" izolate anumite aspecte strict necesare esențialului despre interbelicul românesc. Regretăm absența din lucrare şi a unor secvențe care să fi adus în prim plan personaje, evenimente şi acțiuni evreieşti, cu ecou în istoria generală a țării.

HARY KULLER

SALONUL DE CARTE ŞI PRESĂ

BUCUREŞTI, 7-11 martie 2007

Cea de-a 12-a ediție a Salonului de Carte şi Presă, la Muzeul Național de Istorie din Capitală, a reconfirmat faptul că, în pofida dificultăților economice, avem o industrie culturală care arată o stare de normalitate. Că se menține interesul pentru carte, complementar celui pentru Internet. Şi în acest an, Editura *Hasefer*, aflată la cea de-a cincea prezență a sa la Salon, a înregistrat un succes de prestigiu şi de popularitate. (Relatări pe larg - în numărul viitor al revistei).

MERIDIANE • MERIDIANE

Diplomaţi care au salvat mii de evrei de la moarte

Recent, la Sinagoga Park East din Manhattan, New York, a fost lansat volumul documentar *Eroi diplomaţi ai Holocaustului*, realizat de Mordecai Paldiel, director al Muzeului „Yad Vashem" din Ierusalim. În circumstanţele vitrege ale celui de-al doilea război mondial, când evreii au fost lăsaţi de izbeliţte şi prea puţine state sau persoane oficiale s-au angajat să-i ajute, să le salveze viaţa, au existat şi excepţii - diplomaţi care s-au expus, care şi-au sacrificat până la urmă cariera. (R.E. a relatat în mai multe numere despre câţiva dintre ei). Din păcate, volumul este foarte subţire, deoarece au fost doar 29 - a declarat, la lansarea cărţii, Richard C. Holbrooke, fost ambasador al S.U.A. la O.N.U. Aflându-se în post în oraşe care până la urmă au ajuns sub controlul celui de-al treilea Reich, această infimă minoritate de oficialităţi, hotărâte şi ingenioase, au emis paşapoarte, oferind refugiaţilor evrei cetăţenie, uneori în ţări de-a dreptul exotice, cum a fost El Salvador, se arată în volum. Au emis vize de intrare şi ieşire, scrisori de protecţie, au acceptat documente false sau chiar i-au ajutat pe evrei să şi le procure, au confecţionat ştampile false, s-au confruntat cu autorităţile, de multe ori i-au ascuns pe evrei şi i-au însoţit până la frontieră. Mulţi au dus o politică ce contravenea politicii statului pe care-l reprezentau şi, în consecinţă, şi-au pierdut postul. Aşa s-a întâmplat cu Feng Shan Ho, consulul chinez de la Viena, după ce Austria a fost înghiţită de Germania nazistă. A fost scos din funcţie deoarece a eliberat mii de vize pentru Shanhai. Datorită lui, 18.000 de evrei austrieci au ajuns în China, iar alţii au reuşit să plece în alte ţări. Doi diplomaţi din Lituania, Jan Zwartendjik, om de afaceri, consulul onorific al Olandei în Kaunas, şi Chuine Sugihara, consul general (şi spion) al Japoniei, au emis mii de documente care au permis accesul evreilor în insula Curaçao, din Caraibe, controlată de Olanda, şi tranzitul prin U.R.S.S. şi Japonia pentru a ajunge acolo. Nimeni nu a *emigrat în Curacao, dar toţi care au obţinut viza* au scăpat cu viaţa. Cazul lui Raoul Wallenberg care a salvat mii de evrei unguri este cunoscut.

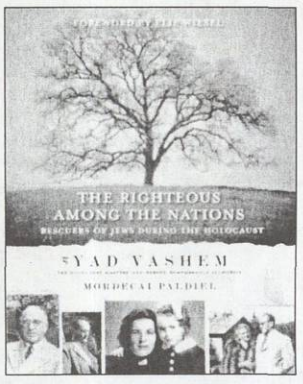

Soarta nu a fost miloasă cu unul dintre diplomaţii cu o comportare mai mult decât exemplară - consulul general al Portugaliei de la Bordeaux, aristocratul Aristides de Sousa Mendes. În mai 1940, s-a confruntat cu mii de refugiaţi, majoritatea evrei, care voiau să scape de iminenta invazie germană în Franţa şi să se refugieze în Spania şi Portugalia. Dictatorul Portugaliei, Antonio de Oliveira Salazar, i-a interzis categoric să elibereze vize de tranzit refugiaţilor, în special evreilor. Sousa Mendes a dus o adevărată luptă de conştiinţă şi, după frământări de mai multe zile, a decis să încalce dispoziţiile guvernului. A declarat că va emite vize pentru toţi, indiferent de rasă sau religie. Nu a cerut bani şi s-a dus personal la graniţa cu Spania să asigure trecerea refugiaţilor. La 23 iunie 1940, guvernul portughez îl demite. Întors în ţară, a continuat să-şi susţină cauza, prin argumente umanitare şi religioase. Dat afară din serviciul diplomatic, având de întreţinut 12 copii, a trebuit să-şi vândă proprietatea. A murit în mare sărăcie, având ca singură sursă de venit un ajutor oferit de comunitatea evreiască din Lisabona.

Efectul povestirilor este cu atât mai puternic, cu cât ele sunt relatate nedramatic, prin mărturiile supravieţuitorilor, ale celor care au scăpat cu viaţă datorită convingerilor umaniste şi morale ale celor 29, convingeri care s-au dovedit mai puternice decât instrucţiunile pe care, ca diplomaţi reprezentând interesele ţărilor lor, ar fi trebuit să le urmeze.

EVA GALAMBOS

Un zâmbet perfect, din Israel

Cine nu îşi doreşte o dantură perfectă? Cred că nimeni nu ar putea să răspundă negativ la această întrebare... Purtarea unui aparat dentar, din acela metalic şi care atrage cu putere magnetică toate privirile, necesită un anume curaj - în special, de la o vârstă încolo.

La Timişoara, în cadrul unui curs destinat stomatologilor din ţară şi străinătate, am avut oportunitatea să cunosc o doamnă care în ultimii ani s-a ocupat, deopotrivă, de terapia,

cât şi de estetica dentară. Dr. *Silvia Geron* este preşedinta I.O.S. (Israelian Orthodontic Society), membru fondator W.S.L.O. (World Society of Lingual Orthodontics), precum şi fondatorul ediţiei electronice a jurnalului „Adult and Lingual Orthodontic". Aşa cum ne-au mărturisit cei care au participat la curs, stomatologul israelian este azi cea mai *cunoscută personalitate în domeniul* ortodonţiei linguale.

Dar ce este, de fapt, acest domeniu? La prima vedere, pare simplu... În loc să se monteze aparatele dentare pentru îndreptare, în faţă, la vedere, pe dantură, ele sunt ascunse în partea interioară. Inconvenientele estetice sunt astfel eliminate. Tehnica este, însă, ceva mai complicată şi necesită îndemânare şi ştiinţă în domeniu din partea stomatologului. Medicii din Israel au adoptat de ceva timp această metodă, iar Silvia Geron este medicul care *promovează această tehnică în întreaga lume*. Ea ţine periodic conferinţe de specialitate în Statele Unite, Europa şi, evident, Israel - unde conduce şi un curs de master în domeniu, la Universitatea din Tel Aviv, care are cursanţi din cele mai diverse ţări.

Născută în Maroc, stabilită de mică în Israel, dr. Silvia Geron are o carieră prodigioasă în domeniul stomatologiei. Pe lângă numeroasele cursuri pe care le susţine, cabinetele particulare ale soţului său (tot stomatolog) şi ale ei sunt printre cele mai solicitate din Israel. Până aici, avem de-a face cu o carieră de invidiat, pentru unii. Aflăm, însă, că doctorul din faţa noastră are cinci copii, dintre care doi îşi satisfac acum serviciul militar. Pe fete le învaţă, nu o dată, reţete la telefon... S-a obişnuit cu stilul acesta de viaţă, mereu în *mişcare, mereu activ. Ei au acum între 19 şi 26* de ani, dar de mici i-a învăţat să fie independenţi.

Dr. Silvia Geron a fost încântată de receptivitatea, de profesionalismul medicilor români, dar şi de interesul manifestat faţă de Israel. Cei care au urmat acest curs - dintre care o menţionăm pe cea care deja practică această metodă la Timişoara şi a fost şi principalul organizator al cursului, dr. Camelia Szuhanek - vor putea preda mai departe această tehnică tuturor ortodonţilor interesaţi de această *metodă, aflată la confluenţa medicinei cu* estetica.

LUCIANA FRIEDMANN

Cel mai, cea mai...

• Sinagoga del Transito din Toledo este considerată una dintre cele mai interesante şi importante monumente evreieşti din Spania. A fost construită în 1366, în stil maur. Acest edificiu este împodobit cu arabescuri impresionante şi inscripţii ebraice, executate cu măiestrie de artiştii vremii. Sinagoga are un muzeu evreiesc de istorie sefardă.

• Unul dintre cei mai importanţi muzicieni evrei ai secolului al XIX-lea a fost *Mordko Fajerman*. Se spune că el a servit drept model pentru personajul Jankiel în cel mai important poem naţional polonez, *Pan Tadeusz*, de Adam Mickiewicz.

• Cel mai cunoscut pictor evreu al începutului de secol XX a fost *Amedeo Modigliani*. Născut într-o familie de negustori evrei din Roma, tânărul a studiat în Italia şi s-a mutat apoi la Paris, unde intră în boema acestei citadele a artelor. În capitala franceză se înscrie la „Académie Colarossi" şi se stabileşte în cartierul Montmartre. Deşi debutul său oscilează între expresionism şi fauvism, stilul şi-l găseşte în anii maturităţii. Portretele sale alungite, cu ochi melancolici şi trăsături schematice, au intrat în istoria *artelor prin expresia lor unică*.

• Pentru cei mai mulţi europeni şi americani, *Haim Topol* înseamnă, în primul rând, personajul Tevie Lăptarul din *Scripcarul pe acoperiş*. Interpretarea sa strălucită, care a rămas în filmografia internaţională, a fost mereu copiată, dar niciodată cu un succes asemănător. Născut la 9 septembrie 1935, Haim Topol este azi unul dintre cei mai importanţi artişti de teatru şi film din Israel. I se spune *simplu Topol şi este o autoritate în* lumea artelor dramatice. În 1961, şi-a fondat prima trupă de teatru, dar, de-a lungul anilor, a contribuit la animarea vieţii artistice din diverse oraşe israeliene. Printre multe alte distincţii, Topol deţine Globul de Aur şi a fost nominalizat la Premiul Oscar.

• Una dintre cele mai cunoscute manechine şi prezentatoare de televiziune din Israel este *Moran Atias* (născută în 1981, în Haifa). A debutat în televiziune la doar 15 ani, într-un *show* de tineret, intitulat „Out of Focus". Cel care a descoperit-o la nivel internaţional a fost Roberto Cavalli, iar Dolce&Gabana a promovat-o în prezentările sale. În România, numele tinerei a devenit cunoscut o dată cu relaţia pe care a avut-o, pentru scurt timp, cu fotbalistul Adrian Mutu.

• *Lera Auerbach* este una dintre cele mai în vogă compozitoare de origine evreiască din noua generaţie. Ea s-a născut la 21 octombrie 1973, în Celiabinsk, Rusia. Creaţia sa este promovată de casa internaţională „Hans Sikorski" şi stilul ei se înscrie în tradiţia virtuozilor pianului din secolul XX. Tânăra compozitoare inovează în domeniul expresiei, tonalităţii, limbajului muzical.

• Unul dintre cei mai cunoscuţi arhitecţi ai New York-ului modern a fost *Leopold Eidlitz* (n. 1823, Praga - m. 1908, New York, S.U.A.). El este cunoscut, în primul rând, pentru Templul „Emanu-El". Conform anumitor cercetări, este primul arhitect evreu *din Statele Unite. Deşi numeroase clădiri ale sale au căzut victimă* ulterioarei modernizări urbanistice, volumele de arhitectură pe care le-a scris rezistă cu siguranţă timpului. (L.F.)

CALENDAR

• 1 martie 1922 - s-a născut, la Ierusalim, omul politic şi comandantul militar YITZHAK RABIN. Până la proclamarea Israelului, a făcut parte din organizaţiile ilegale care luptau pentru crearea Statului Israel. După proclamarea independenţei, a îndeplinit diferite funcţii importante: şef al Marelui Stat Major al armatei israeliene, ambasador în S.U.A. şi prim-ministru al Israelului. În 1994, a primit Premiul Nobel pentru Pace.

• 1 martie 1937 - a murit ARMAND MAURICIU, unul dintre primii jucători de şah din România. A fost autorul primei rubrici de şah dintr-un ziar românesc („Adevărul literar").

• 3 martie 1812 - s-a constituit, în America, Fundaţia „Hadassah".

• 4 martie 1977 - un violent cutremur zguduie Bucureştiul. Se înregistrează un mare număr de morţi şi pagube materiale. Printre victime se află şi reprezentanţi de seamă ai evreimii bucureştene: VERONICA PORUMBACU, poetă, prozatoare şi traducătoare. A scris versuri de factură civică şi familială, jurnale de călătorie, memorialistică, literatură pentru copii. A semnat remarcabile traduceri din literatura universală. A fost distinsă cu Premiul de Stat; MIHAI PETROVEANU, critic şi istoric literar. S-a făcut cunoscut prin studii despre poeţii români din secolul XX (T. Arghezi, G. Bacovia ş.a.); ŞAVIN BRATU, istoric şi critic literar, autorul unor monografii, cum sunt *Ibrăileanu - omul, Mihail Sadoveanu, Ion Creangă*. A fost conferenţiar la Universitatea din Bucureşti.

• 4 martie 1894 - s-a născut, la Berlin, scriitoarea GABRIELLE TERGIT (Elise Reifenberg). A devenit cunoscută prin reportajele ei din sălile de tribunal. În timpul şederii în Israel, a scris romanul de succes *Acceleratul de Haifa*.

• 5 martie 1957 - a murit, la Bucureşti, cercetătorul şi eseistul SAMUEL BAINGLASS, născut la Brăila. Licenţiat în chimie, a desfăşurat o intensă activitate publicistică. Este autorul versiunii româneşti a *Istoriei universale a poporului evreu*, de S. Dubnov.

• 7 martie 1971 - s-a născut, la Londra, actriţa RACHEL WEISZ. În 2006, a obţinut un Premiu Oscar.

• 8 martie 1992 - *a murit*, la Tel Aviv, politicianul israelian MENAHEM BEGIN, născut în 1913, la Brest-Litovsk. În 1942, a venit în Ereţ Israel. În 1949, a creat Partidul „Herut". Din 1977 până în 1983, a fost prim-ministru al Israelului. A fost distins cu Premiul Nobel pentru Pace, în urma semnării acordurilor de la Camp-David, care au dus la Tratatul de Pace între Israel şi Egipt.

ANIVERSĂRILE ŞI COMEMORĂRILE LUNII MARTIE

• 10 martie 1929 - s-a născut IOSUB LEIBOVICI, preşedintele Comunităţii Evreilor din Huşi.

• 11 martie 1877 - s-a născut, la Reims, sociologul şi filosoful MAURICE HALBWACHS. A formulat conceptul de „memorie colectivă". Lucrarea sa fundamentală - *Memoria şi condiţiile ei sociale*.

• 11 martie 1812 - a fost adoptat, în Rusia, edictul de emancipare care recunoaşte dreptul evreilor la cetăţenie. Ulterior, însă, prevederile edictului au fost restrânse.

• 12 martie 1966 - a murit, la Paris, pictorul VICTOR BRAUNER, născut în 1903, la Piatra Neamţ. A făcut parte din grupul suprarealist din capitala Franţei.

• 14 martie 1997 - a murit, la Londra, regizorul de film FRED ZINNEMANN, născut în 1907, la Viena. În 1929, s-a stabilit în S.U.A. Filmografie: *A şaptea cruce; De aici în eternitate; La amiază; Oklahoma* şi altele.

• 16 martie 1897 - s-a născut, la Buzău, pictoriţa MARGARETA STERIAN, autoare de peisaje (*Peisaj din Grecia*), naturi moarte (*Vasul albastru; Irişi în vas galben*), portrete. În opera ei se remarcă influenţe folclorice. A participat la expoziţii internaţionale (Roma, Budapesta, Paris, Geneva etc.).

• 17 martie 1969 - GOLDA MEIR este numită în funcţia de prim-ministru al Israelului.

• 19 martie 1922 - s-a născut actriţa SEIDY GLÜCK. A urcat pe scenă la vârsta de 3 ani, jucând alături de părinţii ei. În 1948, este angajată la T.E.S. din Bucureşti. Aici a interpretat, cu strălucire, roluri din dramaturgia idiş şi universală. Pentru creaţia ei a fost distinsă cu ordine şi medalii.

• 20 martie 1933 - s-a născut IANCU WEXLER, preşedintele Comunităţii Evreilor din Roman.

• 23 martie 1917 - s-a născut, la Cluj, fostul campion al României la tenis de masă, PANETH FARCAŞ.

• 23 martie 1887 - s-a născut SIDNEY HILLMAN, lider sindical din S.U.A.

• 23 martie 1929 - s-a născut TANIA GRÜNVALD, preşedintele Comunităţii Evreilor din Fălticeni.

• 25 martie 1949 - s-a născut SOLOMON FAINBLAT, preşedintele Comunităţii Evreilor din Tulcea.

• 27 martie 2002 - a murit, la Beverly Hills, regizorul hollywoodian BILLY WILDER, în vârstă de 95 de ani. Filme: *Dublă recompensă, Vacanţă pierdută; Unora le place jazzul* şi altele.

• 28 martie 1927 - a ajuns în Ereţ Israel ansamblul Teatrului „Habima", fondat în Rusia, în 1917. „Habima" a devenit Teatrul Naţional al Israelului.

SIEGFRIED WOLF

INFORMAȚII DE INTERES GENERAL, EVENIMENTE, ACȚIUNI

DIN VIAȚA COMUNITARĂ

Proiectul „EUROIUDAICA 2007" – la jumătate de drum

Ambițiosul proiect „EUROIUDAICA 2007" - care, dacă se va realiza, se va desfăşura între 24-27 iunie, în cadrul manifestărilor „Sibiu - Capitală culturală europeană" - se află la jumătate de drum. Trio-ul *Edi Kupferberg, Mirela Aşman* şi *Doina Lupu*, din partea UNITER, au elaborat programul, în care s-a implicat şi dr. *Irina Cajal Marin*. La realizarea acestui proiect îşi aduc contribuția şi Centrul pentru Studierea Istoriei Evreilor din România şi Departamentul pentru Cultură şi Ştiință al F.C.E.R. Aşa cum ne-a declarat *Edi Kupferberg*, directorul Departamentului pentru Relații Internaționale al F.C.E.R. şi directorul proiectului, programul este gata în proporție de 90%, ultimele „retuşuri" urmând să fie făcute în aprilie. De aceea, nici revista noastră nu doreşte să „divulge" conținutul său, precizând numai că va cuprinde o varietate de acțiuni, conferințe şi mese rotunde, *workshop*-uri pe diferite tematici, târg de carte însoțit de lansări, lecturi de autor şi dezbateri, spectacole cu cântece tradiționale şi dansuri evreieşti, concerte de muzică clasică, sinagogală şi de jazz, teatru - cu participarea unor ansambluri străine -, prezentări de filme documentare şi artistice, expoziții pe diferite tematici. Menirea acestui proiect - un adevărat festival internațional al artelor, tradițiilor şi culturii evreieşti, o premieră în peisajul manifestărilor de acest gen din România - este de a oferi publicului o imagine cât mai detaliată asupra contribuției etniei noastre, prin specificitatea şi diversitatea ei, în cultura românească, dar şi în cea europeană, a mai arătat Edi Kupferberg.

„EUROIUDAICA" se bucură de sprijinul material al Ministerului Culturii şi Cultelor, F.C.E.R., JOINT, Asociației „Sibiu 2007". Apelul lansat de organizatori se adresează şi unor sponsori, a căror contribuție ar asigura desfăşurarea în cele mai bune condiții a acestui proiect original şi îndrăzneț. (E.G.)

Bat Mițva la Bucureşti

„Aş vrea să corespund încrederii prin fapte"

O seară deosebită de sâmbătă (*Erev Şabat*) în Templul Coral bucureştean. E seara în care adolescenta **NOA LUPU** va fi confirmată ca *Bat Mițva* (tânără cu majorat religios împlinit). Fireştile şi atât de melodioasele rugăciuni de Şabat s-au oprit la mijloc. Noa a fost invitată să le continue cu noutățile serii, care o priveau. A rostit cu suflet, cu înțelegere deplină, rugăciunea-sinteză „Şema Israel", fragmente din poemul închinat femeii de înțeleptul Solomon, *Eişet hail (O, tu, femeie-erou)*, socotindu-se, după propriile afirmații, femeie evreică în devenire. A urmat binecuvântarea mentorului şi îndrumătorului sărbătoritei, Rabinul *Abraham Ehrenfeld*, „Mi şeberah", rugă de spor în tot ceea ce va întreprinde noua „majoră", şi apoi cuvântul său („Deraşa"). Multe şi însuflețite i-au fost gândurile, cuvintele. Cu emoție stăpânită... „major", Noa Lupu a promis să corespundă, prin *fapte* (sublinierea îi aparține), încrederii celor care au educat-o în spiritul valorilor tradiționale evreieşti: familia şi toți cei ce au pregătit-o pentru responsabilul moment de acum. „De nu voi face aşa - a conchis vorbitoarea -, să nu-mi spuneți mie Noa, să nu-mi spuneți... *Bat Mițva*". Ce-a mai urmat? Voie bună, veselie, prin cântece, prin jeturi de bomboane (trimit balcoanele, trimite parterul) spre sărbătorită, dar, mai ales, prin urări de împlinire realizări şi satisfacții.

G. BRUCHMAIER

La început de martie

Ghiocei şi toporaşi de gând pentru doamna *Victoria De Mayo*, pentru truda făcută cu modestie şi, totdeauna, cu-n zâmbet pe buze. Ea are grijă ca toți membrii Forumului B'nai B'rith România să fie anunțați din vreme ori de câte ori are loc o întrunire, ține evidența prezenței şi a achitării „la zi" a cotizațiilor. Veghează cu discreție la punerea în operă a tot ce creează atmosfera plăcută a reuniunilor (tratații cu fursecuri, pateuri, răcoritoare ş.a.). Mărțişoare cu urări de bine din partea revistei pentru toate doamnele din conducerea Forumului: av. *Ida Schottek*, ing. *Anette Vainer*, publicista *Magdalena Boiangiu*. „La mulți ani!" - tuturor doamnelor care fac parte din renăscuta noastră organizație.

Tuturor cititoarelor, colaboratoarelor revistei noastre şi tuturor doamnelor care ne înfrumusețează viața – cu ocazia Zilei Femeii, cele mai sincere urări de fericire şi tinerețe veşnică.

Comunitatea Evreilor din BRAŞOV se pregăteşte să-şi serbeze cea de a 200-a aniversare

La 16 iunie 2006, Comunitatea evreiască din Braşov va marca 200 de ani de existență. Cu acest prilej - aşa cum reiese din programul pregătit pentru marcarea acestei date -, ea va organiza „o suită de evenimente menite să scoată în evidență aportul comunității într-un oraş cu vocație europeană". La aceste evenimente, Comunitatea braşoveană vrea să invite 300 de persoane din țară şi din străinătate, iar programul va cuprinde, printre altele, mai multe momente solemne la Sinagogă, vernisaje, programe artistice şi simpozionul „Braşovul multicultural şi evreii". (E.G.)

PURIM – O EMOȚIONANTĂ COMUNIUNE SUFLETEASCĂ

Urmare din pag. 14

BAIA MARE
Humăntaşen de casă...

O atmosferă caldă a domnit în sinagoga din Baia Mare cu prilejul sărbătorii de Purim din acest an. Sâmbătă, 3 martie, după serviciul religios, preşedintele Comunității evreieşti din localitate, ing. *Nahman Salic*, a citit din *Megilat Esther (Povestea Esterei)*. Duminică dimineața, cei 25 de enoriaşi reuniți în lăcaşul de cult au avut din nou posibilitatea să reflecteze asupra semnificației acestei celebrări. Humăntaşurile proaspete, pregătite acasă, au trezit nostalgii multora dintre cei prezenți.

*

TÂRGU MUREŞ
Mare sărbătoare

Peste 80 de membri ai Comunității şi-au dat întâlnire la Sinagoga Mare din localitate. *Alexandru Ausch*, preşedintele acesteia, a rostit în deschidere câteva cuvinte despre importanța perpetuei rememorări pentru poporul evreu. În acest context, domnia-sa a făcut o paralelă între drama evitată în urmă cu 2600 de ani şi marea tragedie trăită de poporul evreu în secolul XX. Profesorii *Vasile Dug* şi *Gheorghe Diamanstein* au prezentat în detaliu semnificația religioasă şi istorică a celebrării de Purim. Sub coordonarea profesoarei *Martha Sony*, doi elevi ai Liceului de Arte din Târgu Mureş au interpretat melodii care au încălzit atmosfera sărbătorii bucuriei. Vinul, care nu trebuie să lipsească de Purim, humăntaşurile obligatorii, dar şi alte bunătăți pregătite de membrele comunității i-au reținut pe participanți la... un pahar de vorbă.

*

SIGHETU MARMAȚIEI
Corul generațiilor

O atmosferă deosebită a marcat sărbătoarea evreiască din debutul acestei primăveri. Corul - dirijat de doamna *Lucreția Herşcovici*, a reuşit din nou să se mobilizeze şi să îi încânte, prin bogatul său repertoriu, pe cei aproape 70 de participanți. Masa a fost bogată, iar vinul nu a lipsit. Cu toate acestea, preşedintele Comunității, ing. *Hari Marcus*, ne-a asigurat că, deşi tradițional acest lucru nu este interzis, cu prilejul sărbătorii veseliei, nimeni nu a plecat acasă... pe şapte cărări.

La laşi – zi de rugăciune comună a tuturor cultelor

În fiecare an, la începutul lunii martie, Societatea Femeilor Ortodoxe din România celebrează Ziua Mondială de Rugăciune. În acest an, Clubul generației de mijloc a fost invitat la slujba de rugăciune ce a avut loc în ziua de vineri, 2 martie 2007, sub genericul „Uniți sub cortul lui Dumnezeu". Această slujbă, coordonată în fiecare an de altă țară, a fost pregătită anul acesta de Comitetul Ecumenic din Paraguay. Impresionante rugăciuni de laudă, de mulțumire şi de iertare au fost aduse lui Dumnezeu, a cărui prezență şi ocrotire o simțim asupra noastră, indiferent că aparținem unor etnii şi religii diferite. Femeile, de diverse religii, prezente în Catedrala Catolică „Sf. Anton" din laşi, s-au rugat împreună pentru ca Dumnezeu să le dea puterea de a oferi ajutor şi compasiune tuturor celor în nevoie (vârstnici, handicapați, victime ale violențelor de tot felul). De asemenea, s-au rugat să poată trăi în pace în țara noastră şi să poată crea pentru copiii şi nepoții lor un mediu de dezvoltare demn, fără extremisme, fără foamete, fără violență şi nedreptăți de orice fel.

Coresp. MARTHA EŞANU

ANUNȚ

Cu prilejul sărbătorii de Pesah 5767/2007, distribuirea azimei şi a făinii de azimă se va face la Centrul din Calea Moşilor nr. 76, Sinagoga „Beit Hamidraş".

PROGRAMUL de distribuire va fi următorul: ● *luni*, 19 martie – orele 8-12, 13-18 ● *marți*, 20 martie – orele 8-15 ● *miercuri*, 21 martie – orele 8-12, 13-18 ● *joi*, 22 martie – orele 8-12, 14-18 ● *vineri*, 23 martie – orele 8-13 ● *duminică*, 25 martie – orele 8-12, 13-18 ● *luni*, 26 martie – orele 8-12, 13-18 ● *marți*, 27 martie – orele 8-12, 13-18 ● *miercuri*, 28 martie – orele 8-12, 13-18 ● *joi*, 29 martie – orele 8-12, 13-18 ● *vineri*, 30 martie – orele 8-14 ● *duminică*, 1 aprilie – orele 8-12, 14-18 ● *luni*, 2 aprilie – orele 8-11.

HOL-HAMOED: ● *joi*, 5 aprilie – orele 8-12 ● *vineri*, 6 aprilie – orele 8-12 ● *duminică*, 8 aprilie – orele 8-10.

IARȚAIT în memoria lui ISRAIL BERCOVICI

La începutul de an 2007 (27 Şvat - 15 februarie), comemorăm regretata despărțire de noi a acestui fiu al Botoşanilor de început de secol XX, în primul rând ca un rod al tradiției atât de idiş a locului. Obiceiuri, deprinderi, cânt, poezie, dans - toate „usghepițt" (înveşmântate festiv) în idiş, purtate pe aripile lui. Autodidactul, lansat pe căile cunoaşterii de „melamdim" (învățători... itineranți) ai uliței evreieşti, de prezența frecventă la activitățile „Casei Rabinice" din Ştefăneşti („Stefanester Clous"), devine, după o ascensiune de-a dreptul uimitoare, creator de literatură idiş (trei volume de poezie), redactor de publicații, realizator de emisiuni radiofonice, de conferințe în țară şi pe „mapamondul iudaic". Remarcabila activitate teatrală a lui Israil Bercovici, se dezbate în continuare, poate fi mai bine percepută, dacă ne uităm că, la tot pasul, el susținea că teatrul, în general - iar cel evreiesc, mai ales - trebuie să fie, prioritar, porta-voce „de *limbă* şi de tradiție". Anii rodnici de secretariat literar deținuți la T.E.S. din București au însemnat o împlinire de crez. Impresionanta sa lucrare, *O sută de ani de teatru evreiesc în România*, a fost scrisă *în idiş*, după ani traduşă în românește şi apoi apărută, astfel, în două ediții succesive. Şi pentru că multiplele sale calități de poet, prozator, dramaturg, regizor, teatrolog, conferențiar carismatic, sunt - de ce nu? - „usghepițt" în idiş, „ca să nu greşim (apare o propunere *ad-hoc*), să-i spunem cu un cuvânt larg cuprinzător: «Idişistul Israil Bercovici» (fiu al Botoşanilor, copil de suflet al lui «Ştefăneşter Ruf»)". Dezbatere, pe cât de spontană, pe atât de inimoasă la sfârşit de zi de „larțait", în cadrul intim „eimis" (familial), în *şil*-ul mic de la „Coral", la ora rugii de Minha, la ora meditației, a unor reflecții, mărturisiri. Şi dacă dimineața, la Şaharit, potrivit tradiției, întâlnirea comemorativă s-a încheiat cu stenicul „Lăhaim", acum s-a propus o lectură: fragment din volumul de poezii *Fincn iber doires (Scântei peste generații)*, de Israil Bercovici. (G.B.)

✡ DECESE ✡ COMEMORĂRI ✡ ✡

Mihnea şi Sorin, cu sufletele îndurerate, anunță moartea fulgerătoare a tatălui lor, GUTTMAN ALBERT. Noemi, singura nepoată, Irina, fosta soție, precum şi restul familiei, nu-l vor uita niciodată. Fie-i amintirea binecuvântată!

Pe 18 martie 2007, se împlinesc trei ani de când scumpul nostru tată, bunic şi socru – NASCH EMIL, din Dej (jud. Cluj) – a trecut în neființă. Veşnică recunoştință şi pioasă aducere aminte. Lia – fiică, Emil – ginere, Radu – nepot.

Cu aceeaşi mare durere şi dor nestins, anunț că, la 18 martie a.c., se împlinesc doi ani de când scumpul şi iubitul meu soț, STERN DOLFI, a plecat în eternitate (7 Adar 5765), lăsând un gol imens în sufletul şi casa mea. Fie-i amintirea binecuvântată şi Dumnezeu să-l odihnească în pace! Ella.

S-au scurs şase ani dureroşi de când draga noastră WALDMAN EVELYNE (Mica) a trecut în eternitate. Soțul, fiica, nepoata, sora, cumnatul – toți din Israel – şi prietena ei, Claire, îi vom păstra neştearsă amintirea.

În martie 2007, se împlinesc 21 de ani de la plecarea dintre noi a avocatului HARI RABINSON, din Bacău – anunță, cu durere, sora lui, Paula Litman, şi nepoții din Israel, Dita Pincu şi Fredi Robinson.

Cu multă durere şi dor nestins în suflet, amintim că au trecut doi ani de la plecarea dintre noi a iubitei noastre FRIDA VEINSTEIN, din laşi. Prietenele ei, Elena şi Irina Brucăr, îi binecuvântează în veci memoria.

În luna februarie 2007, au fost înhumați în cimitirele C.E.B.: GROSSVALD FRANCISCA (84 de ani), str. Staicovici nr. 49; CONSTANTINESCU VIORICA (74), str. Muzelor nr. 23; LUPU DORIANA (81), Calea Griviței nr. 148; VEINBERG MOISI (86), B-dul Dimitrie Cantemir nr. 8; BARBĂLATĂ SERGIU (67), str. Ruginoasă nr. 4.

JEWISH REALITY

PURIM IN OUR COMMUNITIES – A TRADITION

The Purim shows 5767 became a way of stating we are not alone in front of the Hamans, of asserting the presence of a common interethnic and interconfessional barrier that defends the democracy values. We listened again to Megilath Esther at the Choral Temple, read by Great Rabbi Menachem Hacohen and Rabbi Abraham Ehrenfeld, and we understood once again its perennial meaning: the right to self defense when our own existence is threatened. We are laughing because the laughter is healing and contagious. This year the youth carnival, a premiere at the Community Cultural Center was remarkable. We praise the script writers, the composers, the actors of the show directed by Harry Eliad and presented on the Purim evening and on March 5th and 6th. We rediscovered in the show the professional musical presences, the choir members, younger and older, the Israeli dance charm. The Purim holiday was celebrated in all our communities, re-asserting the vitality and the regeneration power of our small community. Near the F.J.C.R and J.C.B. leaders, officials, high prelates, cultural personalities attended the Purim shows, in Bucharest and in the country.

ANTISEMITIC MANIFESTATIONS WITH DIFFERENT FORMS

"The Anti-Semitism Chronicle" deals in this edition with new forms and manifestations of these phenomena registered in Romania and in other countries of the world. Thus, one of the articles confronts the forged modality of the "Nation" publication that presents the so-called "reasons" that determined Antonescu to decide the deportation of the Jews to Transdniester, "to save them from the Romanian population fury", angered by the supposed "atrocities" committed by Jews against the Romanian soldiers when they retired from Basarabia and North Bukovina. The page also mentions the apparition of an anti-Semitic brochure, published under the E.U. symbols and the E.U. officials' reactions to its release. The Hungarian Prime Minister, Ferenc Gyurcsany himself warns against the intensification of anti-Semitism in Hungary. "Being Jew in Denmark" deplores the change in the Jews' situation in this country, in the past a model for their integration in the Danish society. Regarding the activity of the Global Forum against Anti-Semitism, we mention that for the first time, the Israeli Foreign Affairs Ministry decided the fight against this phenomenon represents a priority.

THE 23rd EDITION OF THE INTERNATIONAL BOOKFAIR FROM JERUSALEM, February 18 – 23, 2007

A "SUMMIT" OF THE WORLD BOOKS

In this edition we dedicate two pages to the 23rd edition of the International Bookfair from Jerusalem, an important event organized on February 18–23, 2007. The bookfair, organized since 1963 at the former city mayor's initiative, the regretted Teddy Kollek z.l., represents a huge book market where various cultural and social meetings, symposiums, movies, music, dance and poetry shows, painting and photography exhibitions are also taking place. The awarding of the Literature Prize of Jerusalem was maybe the crucial moment of the event. This year the prize of international acknowledgement was awarded to Leszek Kolakowski, writer and philosopher, at the opening of the bookfair. Shimon Peres spoke about the meaning of this year laureate's work and about the writer's constant mission to fight against the evil. The present mayor of the city, Uri Lopolianski, brought a homage to his predecessor. The "Hasefer" Publishing House enjoyed a tremendous success at the bookfair: in terms of prestige – a press conference at the Romanian Cultural Institute in Tel Aviv, an interview with its director, Stefan Iures, at Kol Israel, participations in many cultural activities organized in collaboration with the Center for the Study of the Romanian Jews from the Hebrew University from Jerusalem and the "Goldstein – Goren" Center for Hebrew Studies from the University from Bucharest, book releases at the Romanian stand, the release of the "Book of Ruth" in the translation and with the commentaries of Eng. Baruch Terçatin, at the Cultural Center from Haifa; and in terms of sales – all the books were sold. The music and poetry recitals, the meetings with Israeli poets, the event "In memoriam Lucian Raicu", the dance – the Iordache group – and the jazz performances – Alexander Balanescu and Ada Milea, completed the gallery of the Romanian cultural events at the bookfair.

CONTROVERSIES SURROUNDING REHABILITATION

Under this title we are publishing our review standpoint, as well as that of some intellectuals, Jews and Romanians, concerning the recent decision of the Court of Appeal from Bucharest of partially rehabilitating Ion Antonescu. Arguments concerning the negative character of this decision and its consequences are presented, not only from the Romanian Jews' perspective, but also from the perspective of the appreciation of Romania according to international values.

NEW COLUMNS OF THE JEWISH REALITY

We are continuing to renew the review according to our readers' desires; thus, near the pages and columns already included – "Science and Life", "Jewishland", "Jews in the Literature of the Present" – we are opening two other new columns that we are hoping will please our readers. "The World of the Emotional Memory", signed by the writer Octavian Sava, will evoke many Jewish personalities from the art world – composers, actors, writers – once met by the author. The column "Critical Judgement" will try to present different opinions concerning various aspects and problems of the Jewish life, either in the community, or beyond it, opinions meant to invite to an authentic exchange of ideas. We are waiting for the readers' contribution.

THE AUDIO LIBRARY OF THE "JEWISH REALITY"

GEORGE RADU BOGDAN

A colorful stain on the image of an era

George Radu Bogdan, whom Alecu Paleologu appreciated as the most important art historian of the country, celebrated on March 11, his 87th birthday. In a long conversation that gave birth to the material of the audio library that we are publishing in this edition, George Radu Bogdan, while looking at the long way from the native city Galati to the world museums, evoked from all the remarkable people he had met, some of the moments spent near Tudor Arghezi, Ilya Ehrenburg and Horia Bernea. He had started to write his memories under the title "Memories from the Antechamber", managed to put down only 14 years from his lived experience and has still a lot to say for its completion.

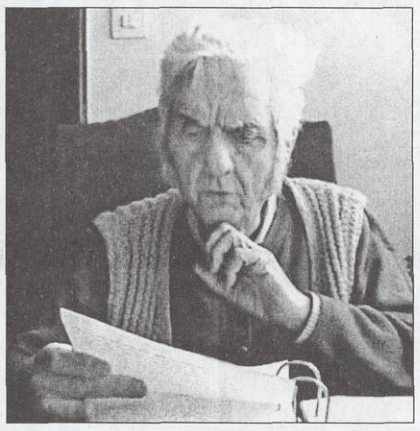

REALITATEA EVREIASCĂ
www.romanianjewish.org
E-mail: re2000@rdslink.ro
realitateaevreiasca@yahoo.com
Serie nouă a
REVISTEI CULTULUI MOZAIC
Fondată în 1956
de Şef-Rabin dr. Moses Rosen
APARE BILUNAR

Director de onoare: HAIM RIEMER
Redactor-şef: DOREL DORIAN
Secretar general de redacţie: ELENA MARINESCU
Redactori: IULIA DELEANU, LUCIANA FRIEDMANN, EVA GALAMBOS, ANDREI BANC, BORIS M. MEHR, AVRAM CROITORU, SOLOMON FLORIAN
Corectură: MIHAELA OBERSCHI

Traducători:
Ebraică: SARIT BLONDER, Ing. B. TERCATIN (Israel)
Engleză: SANDA LEPOIEV
Tehnoredactare computerizată: ANCA MEŞINĂ
Administraţie: EMIL FINCHELSTEIN, N. GHERBEZEANU

REDACŢIA: Bucureşti, str. Popa Nan, nr. 70. Tel. / fax: 322.75.60
ADMINISTRAŢIA: Str. Negustori nr. 5 Telefon: 314.96.90
Tiparul: SINOROM PRINTING & PACKAGING CORPORATION S.R.L.

Preţul unui abonament pe un an este de 25 lei. Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunităţile evreieşti din localitatea respectivă. Pentru cei din Bucureşti – la sediul F.C.E.R. din str. Sfânta Vineri nr. 9-11, cod poştal 030202. Abonamentele se mai pot achita şi prin mandate poştale fie pe adresa F.C.E.R. – la oficiile poştale din localitate, conform catalogului de presă poz. 3030 – pe cont B.C.R. RO51RNCB0074011952750001 filiala sector 3, Bucureşti. Pentru cititorii din străinătate un abonament pe un an costă 65 de dolari USA. Această sumă include taxele vamale şi poştale şi se poate trimite pe adresa F.C.E.R., cont B.C.R. RO40RNCB0074011952750005 (USD), filiala sector 3, Bucureşti - România.

המציאות היהודית

ח – כה אדר תשס"ז ● כתב-עת של איחוד הקהילות היהודיות ברומניה

ויכוח מסביב לזיכוי

תחת כותרת זו אנו מפרסמים את דעתה של המערכת ואת דעתם של אינטלקטואלים, יהודים ולא יהודים, בעניין החלטת בית הדין לערעורים בבוקרשט על זיכויו החלקי של יון אנטונסקו. אנו מביאים הוכחות לחוסר היושר שבהחלטה, ומסקנות שאינן נוגעות רק ליהודים מרומניה אלא לדעת הקהל הבין-לאומי בקשר לרומניה.

5767 מסורת: פורים בקהילות שלנו

ההצגות של פורים 5767 גם עסקו בשאלה האם אין אנו עומדים לבד מול ה"המנים" השונים, והאם אפשר להציב גבולות לערכים דמוקרטיים. שמענו את מגילת אסתר ב"טמפל קוראל" מפיהם של הרב הראשי מנחם הכהן והרב אברהם ארנפלד, ונוכחנו פעם נוספת במסקנה: זכותנו להגנה עצמית בימים ההם, כשקיומנו היה בסכנה. על אף הסוגיות העמוקות שדנו בהן בחגיגות פורים, הוגש הכול באווירה היתולית - שהרי הצחוק מרפא. כדאי לציין את הקרניבל של הצעירים בהצגת בכורה

אשר התקיימה במרכז הקהילתי לתרבות; ברכות חמות לכותבי הטקסט, למלחינים, לשחקנים ששיחקו (ביים הרי אליאד), ב- 5 וב- 6 במרס, לפני פורים. בהצגה נחשפנו שוב לאנשים בעלי יכולות מקצועיות, למקהלה של קטנים וגדולים, ולקסמו של הריקוד הישראלי. את חג הפורים חגגו כל הקהילות היהודיות במדינה, וזה הוכיח שוב את התעוררותן של הקהילות הקטנות. בהצגות פורים בבוקרשט, ובכל רחבי המדינה, השתתפו מנהיגי הקהילה של הפדרציה וקהילת בוקרשט, אישים, נציגי הכנסיות ואנשי תרבות.

יריד הספרים הבין-לאומי ה- 23 בירושלים

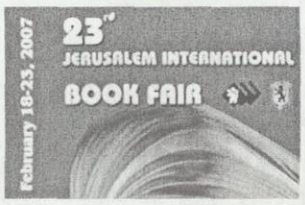

בגיליון זה אנו מייחדים שני עמודים ליריד הספרים הבין-לאומי ה- 23, שהתקיים בירושלים בתאריכים 18 - 23 בפברואר ש.ז. היריד, שמתקיים מאז 1963, הוא פרי יוזמתו של ראש עיריית ירושלים לשעבר, טדי קולק ז"ל. היריד הוא למעשה שוק ענק של ספרים, ומתקיימים בו אירועים תרבותיים, חברתיים, הרצאות, סרטים, קונצרטים, שירה, ריקודים, וגם תערוכה של ציור וצילום אמנותי. הרגע החשוב ביותר, מתוך כל האירועים ביריד, היה אולי הענקת פרס לספרות מטעם העיר ירושלים. עם פתיחת היריד, הוענק השנה פרס חשוב זה לסופר ולפילוסוף הפולני לאזק קולאקובסקי. על משמעות היצירה של מקבל הפרס לאזק קולאקובסקי, ועל תפקידו האינסופי של הסופר, להילחם ברע, דיבר שמעון פרס. אחריו דיבר ראש העיר הנוכחי אורי לופליאנסקי, אשר נשא דברי הערכה לקודמו. ההוצאה לאור של הפדרציה - "הספר" - הצליחה ביריד עד מאוד: מסיבת עיתונאים שהתקיימה במכון התרבות של ממשלת רומניה בתל- אביב; ראיון ב"קול ישראל" עם מנהל ההוצאה לאור, הסופר שטפן יורש; השתתפות במגוון אירועים תרבותיים שאירגן מרכז לחקר יהודי רומניה באוניברסיטה העברית בירושלים ומרכז ללימודי היהדות "גולשטין גורן" באוניברסיטה בירושלים ומרכז ללימודי היהדות "גולשטין גורן" באוניברסיטה בוקרשט; השקת ספר "רות" בתרגומו ופירושו של ברוך טרקטין, במרכז לתרבות חיפה ועוד. מכירות הוצאת "הספר" היו גם הן מוצלחות: כל הספרים שהביאו לישראל נמכרו עד לאחרון. את האירועים התרבותיים הרומניים ביריד השלימו רסיטלים של שירה וזמרה, פגישות עם משוררים ישראלים, ערב "לזכרו של לוציאן ראיקו", הצגות ריקודים (להקת יורדאקה), ג'אז עם אלכסנדרר באלאנסקו ועדה מיליה.

ספריית האודיו של "ההמציאות היהודית"

גורג' ראדו בוגדן

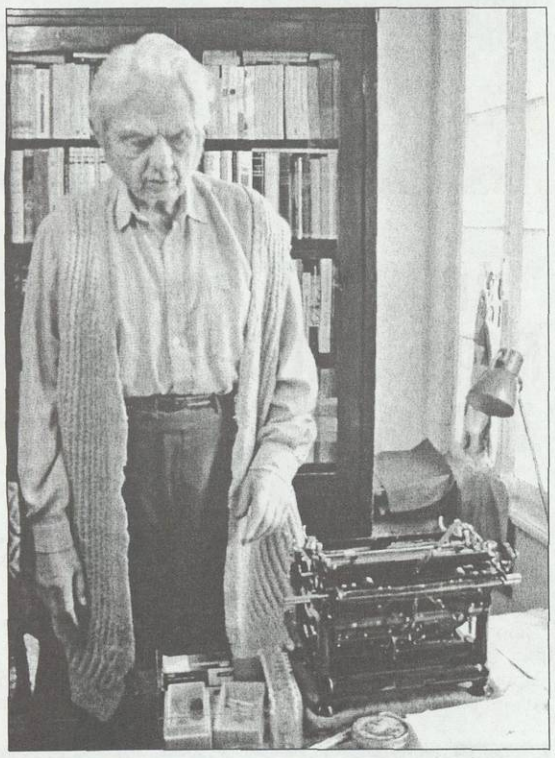

גורג' ראדו בוגדן, שעליו אמר אלקו פאליאולוגו שהוא ההיסטוריון החשוב ביותר במדינה, חגג ב- 11 במרס ש.ז. 87 שנה. בראיון ארוך, שבה נולדה ה"פונוטקה ר.א." שאנו מפרסמים בגיליון זה, פרש לפנינו גורג' ראדו בוגדן בחוכמה ובדיוק רב תיאורים נהדרים של דרכו הארוכה מגאלאצי עיר הולדתו אל מוזיאונים מובילים בעולם. מתוך כל האישים שהכיר, הוא בחר לספר ולתאר רגעים, שבהם בילה בחברתם של טודור ארגזי, איליה ארנבורג וחוריה ברניה. זה מכבר התחיל לכתוב זיכרונות, להם קרא "זיכרונות מהפרוזדור". עד כה הצליח לרשום רק 14 שנה מחייו, ונשאר עוד הרבה לומר על מנת שהתמונה תהיה שלמה.

מדורים חדשים

אנו ממשיכים לחדש את הירחון, ולבקשת הקוראים הוספנו מדורים: על יד העמודים והמדורים החדשים "מדע וחיים", "מדינת היהודים", "יהודים וספרות אקטואלית" הוספנו שני מדורים חדשים - "העולם המחשבתי" - ערוך בידי הסופר אוקטביאן סאבה, שיעסוק באישים יהודים מעולם האמנות, מלחינים, שחקנים, סופרים, אשר הכיר. "משפטים ביקורתיים" - מדור אשר יוגשו בו דעות שונות ובעיות מחיי הקהילה היהודית או מחוצה לה. מטרת המדור להביא לידי החלפת דעות של ממש, וכאן אנו מחכים להשתתפות הקוראים. אנו מקווים ששני המדורים יהיו לשביעות רצון הקוראים.

I.S.S.N. 1223 – 7736

5 948474 000551 11

אירועים אנטישמיים שונים

"מדור האנטישמיות" מגיליון זה מציג אירועים חדשים של אנטישמיות וצורות שונות של תופעה זו, שנרשמו ברומניה ובארצות אחרות בעולם. כך, אחד המאמרים יוצא נגד פרסומים שקריים שפורסמו בכתב-העת "נאציוניה", המציגים כביכול "סיבות" שהכריחו את אנטונסקו להגלות את היהודים לטרנסניסטריה: "כדי להציל אותם מהזעם של האוכלוסייה הרומנית, שכעסה על מה שעשו היהודים כביכול לחיילים הרומנים כשעזבו את באסארביה וצפון בוקובינה". באותו העמוד מצוינת גם חוברת אנטישמית שפורסמה, לצד התגובות של האיחוד האירופאי נגד הפרסום הזה. פרסומים מעין אלה בהונגריה גונו על-ידי ראש הממשלה פרנק גיורסאני. המאמר "להיות יהודי בדנמרק" מציין את השינוי שחל בדנמרק, שבעבר הייתה דוגמה לאחדות. זאת ועוד, בהתייחס ל"פורום הכללי נגד האנטישמיות", מציינים בפעם הראשונה שמשרד החוץ הישראלי שם דגש וקרא להילחם בתופעה זו.

ARHIEPISCOPIA TIMIŞOAREI
BIBLIOTECA EPARHIALĂ
Mitropolia Banatului

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAŢIE A FEDERAŢIEI COMUNITĂŢILOR EVREIEŞTI DIN ROMÂNIA

ANUL LI • NR. 272 (1072) • 16-31 MARTIE 2007 • 26 ADAR - 12 NISAN 5767 • 16 PAGINI – 1,50 LEI

MESAJE DE PESAH 5767

Marele Rabin
MENACHEM HACOHEN

Profetul Eliahu în noaptea de Seder

Cu ocazia sărbătorii de Pesah care se apropie, doresc să vă adresez urările mele de *Hag Kaşer veSameah* (sărbătoare kaşer şi fericită). Când ne adunăm în jurul mesei de Seder, ca evrei liberi, să ne rugăm la Atotputernicul să Îşi trimită binecuvântarea păcii asupra Statului Israel şi asupra fraţilor noştri evrei din întreaga lume. Fie ca această sărbătoare de Pesah să inaugureze o nouă epocă, marcată de căderea forţelor răului şi ale întunericului şi de înfăptuirea viziunii profetice descrise în Haftara din *Şabat Hagadol* (Şabatul de dinainte de Pesah): *„Iată, Eu voi trimite pe Profetul Eliahu la voi, înaintea sosirii zilei măreţe şi temute a lui Dumnezeu. Şi el va aduce împăcarea între părinţi şi copii şi între copii şi părinţi“* (*Regi* 3, 23-24).

În tradiţia populară iudaică, personajul Eliahu Hanavi (Profetul Eliahu) este legat, îndeaproape, de noaptea de Seder. Multe poveşti din folclor au fost create în jurul profetului rătăcitor care apare în literatura iudaică în postura salvatorului celor necăjiţi şi aflaţi în suferinţă, precum şi ca protector al celor slabi şi oprimaţi. Potrivit tradiţiei iudaice, Mântuirea Finală va avea loc în luna Nisan, aceeaşi lună în care strămoşii noştri au fost eliberaţi din sclavia egipteană.

Continuare în pag. 14

Deputat
dr. AUREL VAINER,
preşedintele F.C.E.R.

Forţa de revigorare a comunităţii noastre

Suntem în ajun de Pesah 5767. Ca în fiecare an, de sărbătoarea eliberării noastre din *Miţraim*, ţara sclaviei, trăim mai intens în serile de Seder sentimentul regăsirii noastre identitare. Aceasta, fiindcă sărbătoarea de Pesah are şi un profund caracter educativ. *Hagada şel Pesah*, carte de istorie a naşterii poporului evreu, se adresează, cu precădere, copiilor, tinerilor. Şi faptul că, în pofida diminuării numerice, tinerii noştri, atâţia câţi sunt, îşi manifestă tot mai mult voinţa de a trăi ca evrei, dovedeşte forţa de revigorare a comunităţii noastre, reprezentând - atât prin participarea lor, dar şi a enoriaşilor din toate generaţiile prezenţi la aceste Sedere colective - chezăşia continuităţii. În faţa noastră stau o serie de provocări, deloc uşoare, pe care gândul la momentul sublim din istoria evreilor celebrat acum, eliberarea din robie a strămoşilor noştri, ne dă putere să le facem faţă. Suntem preocupaţi de prezervarea şi dezvoltarea patrimoniului nostru iudaic şi cultural. Unul dintre obiectivele noastre majore, pe care începem să-l punem în lucru în anul în curs, este modernizarea Templului Coral, la care se adaugă numeroase lucrări de reparaţii şi restaurări de sinagogi, cimitire, edificii în care există sedii comunitare ş.a.

Continuare în pag. 3

PAG. 3 • „Drumul nostru prin Marea Roşie a istoriei“
• Simbol universal şi metaforă

E.S. RODICA RADIAN GORDON,
ambasadorul Statului Israel la Bucureşti –
la încheierea mandatului său în România

„Prin numirea mea în România, mi s-a oferit o şansă unică de a redescoperi ţara în care m-am născut“

„Vă pare rău că plecaţi?“ - am întrebat-o pe doamna ambasador. *„Întrebarea nu este bine pusă şi vreau s-o inversez. Îmi pare foarte bine că am fost aici, că mi s-a oferit şansa unică să redescopăr ţara în care m-am născut. La aceasta s-a mai adăugat şi faptul că am venit aici într-o perioadă foarte interesantă, în momentul maturizării democraţiei, când România a fost în stare să se confrunte cu evenimentele dureroase ale istoriei recente - perioada celui de-al doilea război mondial, dar şi cea comunistă. Problema asumării Holocaustului românesc de către autorităţi, de clarificare a unor confuzii, a devenit un subiect important pe agenda mea ca ambasador. În acest sens, pot să afirm că România a făcut paşi semnificativi, aproape fără precedent în ţări din Europa Centrală şi de Est, şi aici mă refer nu numai la faptul că preşedinţii Ion Iliescu şi Traian Băsescu şi-au asumat concluziile «Comisiei Wiesel», ci şi la faptul că autorităţile române au pus în aplicare recomandările acestei comisii. Pe de altă parte, am un sentiment de frustrare din cauza lipsei de reacţie a societăţii civile faţă de problemele Holocaustului sau ale diferitelor manifestări de antisemitism, reacţii pe care le-aş dori mai vizibile“.*

Continuare în pag. 7

Gala Premiilor „Observator cultural“ şi Radio România Cultural

Personalităţi care ne onorează

Seri memorabile la Teatrul Odeon. Gala Premiilor Revistei *Observator Cultural*, ediţia întâi, şi Gala Premiilor Radio România Cultural, intrată de-acum în tradiţie. Participanţii - importante personalităţi ale vieţii socio-culturale româneşti - au fost invitaţi la fermecătoare meditaţii, în care cuvântul, muzica bună, imaginea rafinată s-au întrepătruns pentru a reliefa nevoia de coeziune a intelectualilor atunci când atacurile imunde, *kitsch*-ul, goana după subiecte de scandal, toate - născute din prejudecata „asta cere publicul“, ameninţă s-o distrugă. Printre laureaţi - câţiva prestigioşi intelectuali cu care obştea noastră se mândreşte: • prof. univ. dr. **PAUL CORNEA** (Premiul revistei *Observator Cultural* la secţiunea eseu/critică/teorie literară) • prof. univ. dr. **ION IANOŞI**, membru de onoare al Academiei Române (Premiul de Excelenţă *Radio România Cultural*) • regizorul **DAVID ESRIG** (Premiul pentru Teatru *Radio România Cultural*). Profesorul *Paul Cornea* este autorul unor importante volume de istorie şi teorie literară. Profesorul *Ion Ianoşi* s-a impus ca unul dintre filosofii şi esteticienii români contemporani de prim rang. Reputatul regizor *David Esrig*, a venit special, din Germania, pentru Gala Premiilor Radio România Cultural, care încununează o viaţă dăruită artei scenice.

Meritorie pentru Radio România Cultural este şi instituirea Premiului „In memoriam Iosif Sava“, ai cărui laureaţi au fost anul acesta membrii formaţiei camerale *Romanian Piano Trio*, interpreţii momentelor muzicale ale Galei: *Alexandru Tomescu, Horia Mihai, Răzvan Suma*.

PAG. 2 DIN AGENDA DE LUCRU A CONDUCERII F.C.E.R.

PAG. 5 Scurtă istorie
Trei ambasadori ai României în Israel îşi amintesc cum a fost...

FEDERAŢIA COMUNITĂŢILOR EVREIEŞTI DIN ROMÂNIA
ASOCIAŢIA EVREILOR DIN ROMÂNIA VICTIME ALE HOLOCAUSTULUI

DECLARAŢIE

Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România şi Asociaţia Evreilor din România Victime ale Holocaustului îşi exprimă profunda nedumerire şi amărăciune resimţite la vestea reabilitării parţiale a mareşalului Ion Antonescu şi a altor persoane din „lotul Antonescu“, printre care şi câteva notorii căpetenii legionare. Aceştia au fost exoneraţi, în decembrie anul trecut, de Curtea de Apel Bucureşti, de acuzarea pentru „crimă împotriva păcii“ - respectiv de vina de a fi purtat, alături de Germania nazistă, război împotriva U.R.S.S. şi împotriva Naţiunilor Unite.

Curtea de Apel Bucureşti a găsit de cuviinţă să interpreteze juridic evenimente cruciale înscrise în istoria secolului trecut, ajungând să justifice acţiuni militare al căror caracter agresiv nu a fost contestat. În fapt, se revizuiesc rezultatele celui de-al doilea război mondial şi vinovăţiile stabilite pe plan internaţional pentru toţi cei care au colaborat cu Germania nazistă. Este invocat pretextul că Ion Antonescu nu ar fi făcut, iniţial, decât să riposteze la o agresiune decurgând din aplicarea Pactului Ribbentrop-Molotov. În acest sens, s-a adus argumentul că, în timpul derulării procesului Antonescu, nu ar fi fost cunoscute anexele secrete ale acestei înţelegeri, atât de păgubitoare pentru România.

Astăzi, România este un stat de drept, organizat pe principiul fundamental al separării puterilor. Evident, nu ne amestecăm în funcţionarea justiţiei potrivit mecanismelor democraţiei.

În acele vremuri, Ion Antonescu a fost un aliat de nădejde al lui Hitler, a purtat alături de el un război care a produs mari daune omenirii, cu pierderea a milioane şi milioane de vieţi omeneşti, inclusiv din rândurile poporului român.

Mai mult decât atât, ne punem întrebarea: cum se poate accepta alianţa României, sub conducerea lui Ion Antonescu, cu puterile care au provocat direct ciopârţirea teritorială a României, prin Dictatul de la Viena, din august 1940, şi prin Pactul Ribbentrop-Molotov, din august 1939?

Anii dictaturii antonesciene au însemnat suferinţă umană, crime de război şi uciderea a peste un sfert de milion de civili, pentru că s-au născut evrei sau rromi.

Nu în ultimul rând, îngrijorarea noastră este provocată de faptul că decizia Curţii de Apel Bucureşti de reabilitare parţială a unor exponenţi de seamă ai regimului Antonescu poate genera atitudini şi acţiuni ale extremismului din ţara noastră, cu efecte negative asupra climatului politic naţional şi internaţional, în noile condiţii ale apartenenţei României la Uniunea Europeană şi la NATO.

De aceea, salutăm iniţiativa Parchetului General de a formula recurs la decizia Curţii de Apel Bucureşti.

Ne exprimăm speranţa că Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie va adopta o hotărâre în spiritul adevărului şi dreptăţii.

Dr. AUREL VAINER,
preşedintele F.C.E.R.

Ing. OTTO ADLER,
preşedintele A.E.R.V.H.

„O nouă etapă în dezvoltarea relațiilor româno-israeliene“

Interviu cu deputat dr. AUREL VAINER, președintele F.C.E.R.

Președintele F.C.E.R, deputat dr. *Aurel Vainer*, a făcut parte din delegația guvernamentală care a vizitat, *nu demult*, Israelul, la invitația Ministerului Afacerilor Externe, Departamentul „Românii de Pretutindeni“, și a consulului onorific al României în Israel, președinte al organizației „Legături familiale“, *Richard Armon*. Vizita a fost organizată de Ambasada României din Israel, în colaborare cu Institutul Cultural Român (I.C.R.). O vizită cu un program foarte dens, care a cuprins - așa cum a avut bunăvoința să ne istorisească domnia-sa în interviul acordat - întrevederi și discuții cu importante oficialități, înalți clerici, personalități culturale și, firește, cu mulți israelieni originari din România.

- Ce v-a emoționat mai puternic pe parcursul întregii vizite?

- Trăinicia simțămintelor și puterea legăturilor între evreii originari din România și țara de origine, dorința lor de a fi mai bine informați despre realitățile din țara de baștină, bucuria realizărilor ei în ultimii ani, mai ales, perspectivele care i se deschid în calitate de stat membru al U.E. Folosesc prilejul pentru a aduce încă o dată calde mulțumiri organizatorilor vizitei: ministrul plenipotențiar care conduce Ambasada României în Israel, *Dumitru Neagu*, și directoarea Institutului Cultural Român, dr. *Madeea Axinciuc*.

-Întâlniri notabile?

- Cu: ● înalți funcționari din Ministerul de Externe al Statului Israel, inclusiv, cu viitorul ambasador al Israelului în România ● Patriarhul Ortodox al Ierusalimului, *Theophilos* al III-lea ● Arhimandritul *Ieronim Crețu* al Bisericii și Așezământului Românesc de la Ierusalim ● directorul Memorialului *Yad Vashem*, *Moshe Shalev* ● conducerea Centrului Baha'i ● primarul Nesherului, *David Amar*, și *Shmuel Rainish*, președintele H.O.R. din Haifa ● *Shlomo Leibovici Laiș*, președintele Asociației Mondiale a Evreilor Originari din România (A.C.M.E.O.R.) și *Micha Harish*, președintele Organizației Unitare a Originarilor din România (A.M.I.R.).

- Înțeleg, după această enumerare, că vizita s-a desfășurat atât la Ierusalim, cât și la Haifa și Tel Aviv. Ce vi s-a părut memorabil, acum, la o decantare a impresiilor?

- Conferința „Mihail Sebastian, 100 de ani de la naștere“, susținută de domnul *Mihai Gheorghiu*, la Universitatea Ebraică din Ierusalim, vizita la „Yad Vashem“, la Biserica și Așezământul Românesc de la Ierusalim. Foarte interesant mi s-a părut Seminarul „Diaspora română, Diaspora evreiască“, organizat de Institutul Cultural Român, în parteneriat cu inițiatorii Proiectului „Legături familiale în România“ și A.M.I.R., la Tel Aviv, vicepreședintele Knesset-ului, *Colette Avital*, numărându-se printre personalitățile care au vorbit la deschidere. M-au impresionat vizita la Centrul Baha'i și vernisajul expoziției de fotografie artistică semnată *Itamar Grimberg*; sabru, care, după o excursie în România, a fost cucerit de farmecul spațiului danubiano-carpatin; ambele evenimente derulate la Haifa. În deschiderea expoziției au vorbit: deputatul *Moshe Sharoni*; consulul onorific al României în Israel, președintele organizației „Legături familiale“, *Richard Armon*; președintele și vicepreședintele A.M.I.R., *Micha Harish* și, respectiv, *Moshe Nagor*, care este și președintele Asociației de Prietenie Israel-România.

- Care a fost principala temă supusă dezbaterilor la întâlnirile cu reprezentanți ai organizațiilor de evrei originari din România?

- Sprijinul României și al F.C.E.R. pentru îmbunătățirea activităților fiecărei organizații. În același spirit, a fost lansată, de redactorul șef al ziarului „Viața noastră“, *Nando Mario Varga*, de redactorii principali la același cotidian, *Teodor Răileanu* și *Martin Marcus*, Agenția Internațională de Știri în Limba Română, „Anima News“.

- Concret?

- S-a discutat despre: ● o mai intensă prezență a beletristicii de limbă română ● tipărirea în România a unor cărți scrise în română de autori israelieni ● punerea la dispoziție a unor materiale de arhivă existente în România ● mai buna conservare și valorificare a arhivelor din Israel privitoare la evreii români ● organizarea de conferințe, în Israel, susținute de prestigioși intelectuali evrei din România ● conlucrarea între F.C.E.R. și respectivele organizații în vederea pregătirii Congresului Evreilor Originari din România și a organizării Muzeului de Istorie a Evreilor Originari din România la Tel Aviv și București ● colaborarea cu Centrele Culturale Comunitare Evreiești din România. De altfel, ultimele două probleme au fost discutate și cu directorul Memorialului *Yad Vashem*.

- Comunicări care v-au reținut atenția la Seminarul „Diaspora română, Diaspora evreiască“?

- Sincer, cred că toate.

- Anume?

- Este vorba de expozeurile făcute de: ● fostul ambasador al Israelului în România, dr. *Yosef Govrin*, despre „Contribuția Diasporei la întărirea relațiilor bilaterale între România și Israel“ ● prof. dr. Liviu Rotman - „Diaspora, accident și emblemă a poporului evreu“ ● dr. *Raphael Vago* - „Israel și Diaspora evreiască - probleme, dileme, soluții“ ● ataşatul cultural al României la Tel Aviv, *Octavian Șerban* - „Identități istorice: români și israelieni“ ● dr. *Lya Benjamin* - „Dinamica identității la evreii din România“ ● dr. Măriuca Stanciu - „Diaspora evreiască, locuri comune și idei preconcepute“ ● general dr. *Mihai Ionescu* - o retrospectivă a activității Institutului „Wiesel“: un an de la înființare ● prof. univ. dr. *Gustav Meiseles* - „Limba română în Israel: un studiu de caz“.

● „Trăinicia sentimentelor față de țara de origine“

● „Diaspora română, Diaspora evreiască“

● Lansarea Agenției Internaționale de Știri în Limba Română

- Reacția presei?

- A existat un real interes pentru evoluția relațiilor între România-Israel, pe care l-am remarcat la conferințele de presă de la Haifa și Tel Aviv. Întrebărilor puse de ziariști le-au răspuns secretarul de stat *Mihai Gheorghiu*, general dr. *Mihai Ionescu*, directorul Institutului Național pentru Studierea Holocaustului în România „Elie Wiesel“, dr. *Irina Cajal*, consilier în Ministerul român al Afacerilor Externe, membră în Comitetul Director al F.C.E.R. și subsemnatul. Printre participanți - *Bruno Langsberg* și *Richard Armon*, consuli onorifici ai României, *Shaul Carmel*, președintele Asociației Scriitorilor de Limbă Română, *G. Mosari*, președintele Comisiei Culturale H.O.R. pe țară, *Iehoshua Zontag*, președintele Clubului „Kadima“ din Așdod, *Stelian Lozneanu*, vicepreședintele A.C.M.E.O.R. Problemele discutate au vizat: ● poziția României față de declarațiile făcute de ministrul de externe al Federației Ruse, favorabile ridicării boicotului pentru Autoritatea Palestiniană ● posibilități de valorificare, din partea presei din România și Israel, a informațiilor puse la dispoziție prin „Platforma de comunicare pentru românii de pretutindeni“ ● măsura în care modificările în conducerea Ministerului român al Afacerilor Externe ar putea determina schimbări în relațiile diplomatice dintre România și Israel. Referitor la problemele abordate la conferințele de presă, corespondentul Radio România Actualități, domnul *Dragoș Ciocârlan*, a realizat două scurte interviuri cu secretarul de stat *Mihai Gheorghiu* și cu subsemnatul. În ce mă privește, m-am referit la poziția Federației față de decizia Curții de Apel-București cu privire la Ion Antonescu. Fiindcă o astfel de acțiune îndeamnă, implicit, la stimularea cultului cuiva care a fost al treilea om al Axei Roma-Berlin, vinovat de crime împotriva umanității. Am mai spus-o și o repet: nu cred că nu va fi un recurs. În orice caz, urmărim atent evoluția acestei probleme și vom vedea *cum* și *în ce fel* vom interveni, în situația în care se menține prezenta decizie.

- În ce-au constat intervențiile dvs.?

- Am vorbit despre actualitatea românească și despre situația *la zi a comunităților evreiești, pentru că noi, evreii români, suntem* preocupați atât de dezvoltarea României cât și de păstrarea și dezvoltarea moștenirii istorice iudaice. Ne bucură că există o legislație și un cadru de nediscriminare rasială sau etnică, ne mâhnesc și ne revoltă existența unor acte de antisemitism și de negare a Holocaustului. Am avut și intervenții în probleme de ordin cultural: ● stabilirea de noi contacte în perspectiva Festivalului „Euroiudaica“ 2007, de la Sibiu, pe care îl concepem ca o expresie sintetică a contribuției evreilor din România și din Europa la dezvoltarea civilizației, științei, culturii, artei ● colaborarea mai intensă cu Institutul Cultural Român din Tel Aviv și cu Asociațiile Evreilor Originari din România pentru o mai bună utilizare, cu precădere, pentru specialiști în domeniul istoriei, a fondului F.C.E.R. de carte ● realizarea unui schimb de informații și de experiență privind activități cu tinerii în România și Israel.

- Cum au fost primite în Comitetul Director al Federației inițiativele referitoare la realizarea unor bune relații de conlucrare între F.C.E.R. și Departamentul „Românii de pretutindeni“ din M.A.E.?

- Au fost aprobate: ● proiecte de dezvoltare a colaborării cu organizațiile contactate, atât în formă bilaterală cât și în cadrul unor acțiuni care urmează să se deruleze sub egida Departamentului „Românii de Pretutindeni“ ● trimiterea de cărți din stocurile F.C.E.R. și de lucrări aflate la Institutul Cultural Român din Tel Aviv către organizațiile evreilor originari din România ● proiecte de intensificare a colaborării cu Memorialul „Yad Vashem“ ● implicarea, în colaborare cu Departamentul „Românii de pretutindeni“ și Camera de Comerț și Industrie România-Israel, în organizarea unui program complex de manifestări la Haifa, pe tema „România se prezintă“ sau „Săptămâna României în Israel“ ● conlucrarea cu organizațiile din Israel pentru realizarea Congresului Evreilor Originari din România și a Muzeului de Istorie a evreilor români, la București și la Tel Aviv.

- O sinteză a vizitei?

- Sentimentul de a fi fost părtaș la punctul de pornire al unei noi etape în dezvoltarea relațiilor româno-israeliene, care, în mod cert, va însemna o evoluție favorabilă a lucrurilor pentru toți cei interesați.

IULIA DELEANU

DIN AGENDA DE LUCRU A CONDUCERII F.C.E.R.

● La una dintre reuniunile săptămânale ale Grupului parlamentar al minorităților naționale, președintele F.C.E.R., deputat dr. *Aurel Vainer*, a discutat cu ministrul Educației și Cercetării, *Dumitru Hărdău*, despre promovarea în învățământul preuniversitar și universitar a studierii istoriei evreilor și a istoriei Holocaustului. S-a stabilit o întâlnire cu ministrul Hărdău la care să se dezbată propuneri concrete înaintate de F.C.E.R. și A.E.R.V.H.

● La 20 februarie a.c., lideri ai F.C.E.R. și C.E.B., împreună cu Marele Rabin *Menachem Hacohen*, cu numeroși enoriași, aflați la Templul Coral, au condus 192 de *Sefer Tora*, care urmează să fie restaurate în Israel.

● După conferința de presă de la Templul Coral, președintele F.C.E.R. a prezentat la Radio România Actualități poziția F.C.E.R. față de decizia Curții de Apel București privind reabilitarea parțială a lui Ion Antonescu. În declarația, făcută în numele F.C.E.R. și A.E.R.V.H. se spune, printre altele: „Ion Antonescu a fost un aliat de nădejde al lui Hitler, a purtat alături de el un război care a produs mari daune omenirii, cu pierderea a milioane și milioane de vieți omenești, inclusiv, din rândurile poporului român [...]. Anii dictaturii antonesciene au însemnat suferință umană, crime de război și uciderea a peste un sfert de milion de civili, pentru că s-au născut evrei sau rromi [...]. Salutăm inițiativa Parchetului General de a formula recurs la decizia Curții de Apel București. Ne exprimăm speranța că Înalta Curte de Casație și Justiție va adopta o hotărâre în spiritul adevărului și dreptății“.

● Împreună cu ceilalți parlamentari de la Grupul minorităților naționale, președintele F.C.E.R. a participat la consultările cu partidele politice parlamentare privind situația politică în România, poziția grupului parlamentar fiind de sprijinire a inițiativelor și acțiunilor menite să asigure stabilitate politică în România.

● Într-un interviu acordat lui *Mirel Bran*, reprezentantul postului francez de televiziune „Le Monde International“, dr. *Aurel Vainer* a expus situația economică din România și poziția *comunităților evreiești în contextul recentei intrări a României* în U.E.

● Președintele F.C.E.R. a făcut o intervenție la ambasadorul Libanului în România pentru eliberarea celor doi ostatici israelieni răpiți de Hezbollah în vara anului 2006.

● În cadrul dezbaterilor pe tema „Evreii și comunismul“, organizate de C.S.I.E.R., președintele F.C.E.R. a prezentat o viziune proprie asupra vieții evreilor din România în perioada *august 1944 - decembrie 1989*.

● Conducerea F.C.E.R. a avut întâlniri periodice cu reprezentanții JOINT România, *Jorge Diener* și *Israel Sabag*, privind: restructurarea și eficientizarea activităților pentru ajutorarea vârstnicilor la Căminul „Rosen“; dezvoltarea și modernizarea centrelor de instruire și recreere ale F.C.E.R. de la Cristian, Eforie Nord, Borsec.

● Președintele F.C.E.R. a discutat cu Marele Rabin *Menachem Hacohen* probleme legate de viața religioasă a evreilor în România. S-a întâlnit cu grupul de lucru la Proiectul „Euroiudaica“ în vederea elaborării și definitivării programului de evenimente care vor avea loc, între 24-27 iunie a.c., la Sibiu. A purtat corespondență cu președintele Congresului Evreilor din Rusia, Moshe Kantor, *pentru proiectul unei vizite în România* și încheierea unui Acord de colaborare între cele două organizații.

● Tv.R. 2 a transmis, în cadrul emisiunii „Împreună în Europa“, un interviu cu președintele F.C.E.R. Domnia-sa a participat la lucrările Comisiei pentru combaterea antisemismului și negaționismului. A condus reuniunile Comitetului Director, din 5 și 12 martie. A avut intervenții la: reuniunea „Dialogul și convergența între religii și culturi“ de la Palatul Parlamentului; reuniunea Comitetului de inițiativă pentru elaborarea proiectului „Mihail Sebastian - 100“.

● Secretarul general al F.C.E.R., ing. *Albert Kupferberg*, și ing. *Rodica Boc* au participat, din partea Federației, la lucrările Comisiei mixte, alcătuite pe baza *Memorandumului* primit de la ministrul Culturii și Cultelor, *Adrian Iorgulescu*, pentru conservarea moștenirii iudaice.

● Între 20-21 februarie, secretarul general al F.C.E.R., ing. *Albert Kupferberg*, a participat, împreună cu președintele *Comunității din Dorohoi*, prof. *Iancu Isidor*, la întâlnirea între primarul Municipiului Dorohoi, *Sergiu Lungu*, și o delegație din Israel, condusă de viceprimarul regiunii Mateh Yehuda, *Ishay Snir*, și Rabinul *Yosef Ariel*, în vederea înfrățirii Municipiului cu regiunea sus-amintită. Cu acest prilej, au avut loc întâlniri ale oaspeților cu membri ai comunității, consilieri municipali, oameni de afaceri dorohoieni și o vizită la Liceul „Grigore Ghica Voievod“. Au luat cuvântul: primarul municipiului, viceprimarul israelian, profesoara de istorie care predă cursul opțional de istoria evreilor și istoria Holocaustului, *Lidia Baroi*, ing. *Albert Kupferberg*. Moderator a fost prof. *Iancu Isidor*.

● Conducerea F.C.E.R. s-a implicat în organizarea serilor de *Seder* din 2 și 3 martie.

În numărul viitor - Deciziile reuniunilor Comitetului Director al F.C.E.R. din 12 februarie, 5 și 9 martie.

PESAH 5767

Cu privire la ieşirea evreilor din Egipt, învăţaţii noştri au spus multe cuvinte însemnate care se potrivesc şi pentru timpurile noastre. Cu multă finețe psihologică, ei au caracterizat delimitările umane produse în fața Mării Roşii. O parte dintre evrei, îngroziți de situația lor precară, au vrut să se arunce în mare, găsind că n-au speranță de scăpare și că moartea în valurile mării ar fi de preferat unei vieți în sclavie. Alții s-au decis pentru reîntoarcerea în Egipt, renunțând la libertate, fiind gata de a suporta loviturile robiei. Un al treilea grup s-a entuziasmat pentru luptă, considerând că independența trebuie să fie câştigată prin muncă şi luptă. Al patrulea grup n-a găsit speranța în sine, îndreptându-şi ruga către Dumnezeu. Moşe Rabenu n-a fost mulțumit de nici una dintre aceste opțiuni unilaterale şi a spus: „Stați, veți vedea ajutorul Domnului; pe egipteni nu-i veți mai vedea. Dumnezeu va lupta pentru noi..." (*Exod.*, C. 14. V. 13, 14).

J.I. NIEMIROWER

Pledoarie pentru o sinteză a vieții

„Drumul nostru prin Marea Roşie a istoriei"

Se impune întrebarea: „Ce a vrut marele îndrumător Moşe când s-a opus celor patru opțiuni exclusiviste şi trebuia să fie găsită o soluție însumatoare?". Luptă şi rugăciuni reprezentau soluții compatibile, după cum suportarea sclaviei era opusă clar morții în libertate. La această întrebare s-au dat diferite răspunsuri. Niemirower dezvoltă următoarea idee: Moşe s-a întristat fiindcă el era împotriva unilateralității opțiunilor. Fiecare grup a avut dreptate până la un punct, dar nu în întregime. Celor care au vrut să se arunce în mare, Moşe Rabenu le-a recunoscut că, de multe ori, moartea în libertate e preferabilă belşugului în sclavie, dar asta nu înseamnă pierderea speranței şi a curajului. De aceea, Moşe le-a spus: „Stați, desigur că datoria noastră e de a suporta nevoile vieții!". Dar de aici nu reiese că nu trebuie să încercăm de a înfăptui idealurile libertății. Acelora care au fost pentru reîntoarcerea în Egipt, Moşe le-a dat asigurarea că nu-i vor mai vedea pe asupritorii lor. Cei care au fost gata pentru luptă, desigur că au găsit aprobarea marelui Moşe, deoarece prin luptă ajungem şi la pace, prin osteneală la victorie. Trebuie să ne măsurăm însă puterile şi să ne întrebăm dacă avem şanse de izbândă. Conducătorul poporului a exclamat deci: Dumnezeu va lupta pentru noi! Cei care au avut încredere în puterea rugăciunilor, desigur că au fost înțeleşi şi aprobați de profetul Moşe, care cunoştea puterea rugăciunilor înălțătoare, convins că ele nu pot slăbi unitatea şi voința noastră, îndemnându-ne la luptă şi la înfruntarea dușmanilor.

„Şi în zilele noastre - cum scria Niemirover - iudaismul nu se poate împăca niciodată cu cei unilaterali, ci caută o sinteză în viață. Să fim capabili de un martiriu în serviciul libertății, dar să nu ne jertfim fără nevoie. Să avem virtutea de a suporta necazurile galutului, dar să căutăm a le înlătura. Să ne pregătim pentru lupta vieții, dar să nu uităm de a mări puterea noastră prin legătură permanentă cu sferele înalte ale religiei. Să ne îndreptăm privirea cu evlavie către Cer, dar să nu ne îndepărtăm de pământul realității. Numai astfel vom putea continua drumul nostru prin Marea Roşie a istoriei". (Din vol. „Iudaismul", Editura Hasefer, 2005, p. 397)

SIMBOL UNIVERSAL ŞI METAFORĂ

Parafrază la „Had Gadia"

Plăpândul ied visează că lumea-i o pajişte, în care să poată paşte tihnit, poate, chiar laolaltă cu lupul.

Dar lumea aceasta începe nu cu *alef*, ci cu *bet*. Asta-i mai mult decât imperfecțiune; e sfâşiere. Ce ştie iedul despre lumea-junglă, lumea-ruletă? „Jocurile sunt făcute", anunță sec crupierul, dar nu pasionații, naivii, visătorii câştigă, ci patronul cazinoului. Iedul nu vrea decât să trăiască în acord cu sine însuşi. Şi, atât timp cât se află sub Ocrotire, îşi *creează* propria realitate, trăieşte în ea ca-ntr-o prelungire a existenței de făt în pântecul matern. E țesător de visuri pe trezie. Mai uşoară pradă nici că se poate. Ce-i de mirare că-l dau gata ghearele unui cotoi?

Aşa intră în acțiune clasica reacție în lanț a vărsării de sânge. Dar, într-unul din momentele sublime ale istoriei, în care foştii sclavi, deveniți oameni liberi, cred că lumea poate fi *seder* = ordine = armonie, se naşte ideea că Dumnezeu va nimici îngerul morții; ideea vieții veşnice. Deocamdată, pe pământ, nu există decât ceea ce timpul nu reuşeşte să devore, cunoscută fiind rapiditatea cu care elimină orice formă vegetală, animală, umană ajunsă la maturitate (forma fixă). Timpul operează prin continuă metamorfoză a tot şi toate, prin morțile mici.

Aparent, *Had Gadia* e un cântec pentru copii, învățat împreună cu altele pe care le vor cânta în serile de Seder, atunci când, *ocrotiți* de părinți şi bunici, vor fi curioşi să afle ce scrie-n *Hagada şel Pesah* şi se vor bucura grozav de toate bunătățile pregătite de mama pentru *Seder Nacht*. În esență, *Had Gadia* este o altfel de simfonie „neterminată", nu pentru că s-a născut din instinct vital şi spaimă de moarte de la furnică la om, ci pentru că lasă *perspectiva*. O meditație despre „crimă şi pedeapsă", consideră Niemirower. Vina e numai a primului ucigaş. „Justițiarii" ceilalți? Sunt fericiți că au pretextul „Dreptății". Dreptatea? Numai Dumnezeu o va face!

Puterea de a dăinui

„Da-da-ienu, da-da-ienu / Daienu, da-ie-nu-u, daienu...".

„Dacă Dumnezeu ar fi făcut această minune şi încă ar fi fost destul", sună textul în tălmăcire liberă.

Enumerările privesc epopeea eliberării din Mițraim. Dar cum i se înfățişază Dumnezeirea lui Moşe, chiar în momentul în care primeşte misiunea de a elibera din robie poporul evreu? *Glasul* vine de la tufişul care arde, fără să poată fi mistuit. Este esența tuturor minunilor petrecute cu noi în toate timpurile, rezumate la o singură stare de fapt: refuzul de a dispărea. Mereu, o *rămăşiță a luat totul de la capăt şi a învins*. Numitorul comun al nesfârşitelor minuni pe care Dumnezeu ni le-a făcut şi ni le face este această forță de regenerare.

O generație a pierit în pustiu, dar copiii şi nepoții celor plecați din Mițraim au ajuns în Țara Sfântă. Cucerirea Canaanului nu s-a făcut fără jertfe. Luptele purtate cu filistenii şi victoriile lui David au costat multe vieți de evrei. Care din sărbătorile noastre nu prăznuieşte miracolul supraviețuirii şi al renaşterii? Prețul - acelaşi: sângele vărsat pentru dreptul de a trăi şi a ne păstra tradiția. Mereu o minune a salvat poporul evreu - o rămăşiță a lui - de la pieire. 1492. Expulzarea evreilor din Spania coincide în timp cu descoperirea Americii, făcută de Columb, maranul, care-şi începea scrisorile cu două inițiale ebraice: prescurtarea cuvintelor *Baruh Haşem*. Nici dreptul de a trăi, azi, în Statul Israel modern nu ne-a fost oferit „pe o tavă de argint". Cât de actual, de stimulativ - „*Daienu*"!

IULIA DELEANU

Sentimentul regăsirii

De aproape o jumătate de veac, evreii români trăiesc - din inițiativa Şef Rabinului dr. Moses Rosen z.l. - serile de *Seder* în marea casă comunitară. *Sederele* petrecute astfel ne readuc sub semnul tradiției şi religiozității. Din ce în ce, toate sărbătorile noastre au căpătat același cuvânt de ordine: *împreună*. Meritorie - inițiativa venită din partea președintelui Comunității orădene, ing. *Felix Kopelman*, de a sărbători Anul Nou al Pomilor împreună cu Comunitatea din Debrețin, cu participarea consilierului pentru cultură şi ştiință al F.C.E.R., dr. ing. *José Blum*. Dacă, înainte de '89, serile de Seder colectiv erau şi o formă de rezistență spirituală, după '90, ele au devenit şi o expresie a încrederii în perspectivele deschise de democrație.

Deputat dr. AUREL VAINER,
preşedintele F.C.E.R.

Urmare din pag. 1

Ne rugăm la bunul Dumnezeu să ne dea putere şi să ne sprijine pentru a realiza programul nostru foarte ambițios de punere cât mai mult în valoare a moştenirii noastre iudaice. Astfel, ne propunem să concretizăm proiecte pentru refacerea şi modernizarea sinagogilor din Iaşi, Piatra Neamț, Borsec ş.a. Pentru îngrijirea şi cât mai buna conservare a pietrelor funerare din cimiterele evreieşti vom cheltui mai multă muncă, timp şi bani.

Unul dintre proiectele noastre pentru acest an este Festivalul „Euroiudaica", eveniment care urmează să aibă loc la Sibiu, în perioada 24-27 iunie a.c., şi pe care îl gândim ca o expresie sintetică şi, totodată, diversificată a contribuției iudaice la cultura şi civilizația europeană. Festivalul va pune în evidență numeroase şi variate valențe ale culturii, ştiinței, artei, create de evreii din România şi din alte colțuri ale Europei. În mod cert, la „Euroiudaica" va apărea pregnant contribuția evreilor români la artă, cultură, civilizație. Prin acest Proiect vom asigura şi o mai intensă colaborare cu autoritățile publice, cu organizațiile neguvernamentale din țară, dezvoltând şi relațiile internaționale ale F.C.E.R., mai cu seamă - cu organizațiile şi comunitățile evreieşti din Europa şi din Israel.

Forța de revigorare a comunității noastre

Totodată, avem în vedere o mai intensă colaborare cu mass media în vederea combaterii antisemitismului şi negaționismului; promovarea, în continuare, a ecumenismului.

Obiective de mare interes pentru noi sunt îmbunătățirea condițiilor de viață pentru întreaga populație evreiască din România, dar şi eficientizarea activității de asistență socială şi medicală, pe care trebuie să le gândim şi să le realizăm într-o abordare actuală şi de perspectivă.

Pe un plan la fel de important figurează preocuparea noastră de a regândi activități privind identitatea iudaică, educația şi folosirea timpului liber al membrilor comunităților evreieşti din România. Se află, astfel, în curs de elaborare, cu participarea directă şi *sprijinul nemijlocit al* JOINT România, ceea ce numim Centrul Comunitar Național Evreiesc. În ideea de a asigura o viață comunitară evreiască în România încă mulți ani de-acum înainte, s-a adoptat Programul „Mazal Tov", prin care dorim să avem mai multe căsătorii religioase ale tinerilor noştri, să aducem spre *Bar Mițva* şi *Bat Mițva* cât mai mulți adolescenți evrei din Bucureşti şi din țară şi, nu în ultimul rând, să avem bucuria de a participa la ceremonii de *Brit Mila* în cât mai multe familii evreieşti.

Acum, în pragul marii noastre sărbători de Pesah, este firesc să ne adunăm la tradiționala masă de Seder, care se organizează în fiecare comunitate evreiască din România, punând astfel în practică versetul incitant al *Hagadei*, „toți cei flămânzi să vină să şadă la masa noastră", convinşi fiind că fiecare generație este datoare să retrăiască eliberarea interioară, aşa cum s-a conturat acest proces prin exemplarul efort al lui Moşe Rabeinu de a scoate sclavia din sufletele conaționalilor săi, culminând cu momentul primirii Tablelor Legii.

În numele Federației Comunităților Evreieşti din România şi al meu personal, vă doresc, din toată inima, sănătate, împliniri şi pace în România, în Israel şi în întreaga lume!

BUCUREŞTI, 7-11 martie 2007

SALONUL DE CARTE ŞI PRESĂ

Cartea - prieten şi sfetnic de taină

Primăvara cărţilor a venit o dată cu prima lor întâlnire pe ţară (7-11 martie a.c.) la cea de-a 12-a ediţie bucureşteană a Salonului de Carte şi Presă, de la Muzeul Naţional de Istorie a României. „Spaţiul a început să devină neîncăpător pentru numărul din ce în ce mai mare de edituri care vor să participe la acest Salon", a spus reprezentanta principalului său organizator, *Mariana Marinescu*, director executiv al „Amplus Internaţional Ldt". Afluxul de public care se perindă la orele amiezii prin Salon este un prilej de reflecţii amalgamate. Asistăm la o explozie a ofertei de carte bună, dar şi la o anume inhibiţie a cererii. Din cauza preţurilor ridicate, a concurenţei internetului? Se perindă prin faţa standurilor oameni veniţi anume pentru Salonul de Carte, dar şi destui plimbăreţi pe Calea Victoriei, ajunşi întâmplător şi aici. Totuşi, amplasarea în „buricul târgului" îşi are avantajele ei, fiindcă - spune proverbul - pofta vine mâncând şi, nu o dată, întâmplarea joacă şi rol de revelaţie. O dimensiune a importanţei Salonului ne-au oferit-o şi vorbitorii care l-au deschis: secretarul general în Ministerul Culturii şi Cultelor, *Virgil Niţulescu*; secretarul de stat la Departamentul pentru Relaţii Interetnice (D.R.I.) din Guvernul României, *Marco Attila*; publicistul *Ioan T. Morar*, de la „Cotidianul"; directorul general de la „Amplus Internaţional", *Maria Stancu*; directorul Muzeului Naţional de Istorie a României, dr. arheolog *Crişan Muşeţean*. „Cartea rămâne, cred, pentru multă lume, un prieten de bază", a spus acesta din urmă, rememorând succesele ediţiilor anterioare şi frumoasa tradiţie a Salonului de primăvară al Cărţii. „Ştiu cât de mult s-au zbătut organizatorii să realizeze această fiestă în mijlocul Bucureştiului", a adăugat.

Nota meritorie a Salonului a constituit-o receptivitatea la imperativele prezentului imediat. Peste 120 de firme participante - edituri, importatori şi distribuitori de carte, fundaţii, societăţi şi institute culturale, instituţii de învăţământ superior, muzeale, ziare, reviste, postul naţional de radiodifuziune - au oferit potenţialilor cititori carte beletristică, tehnică, didactică, de toate gradele, literatură pentru copii. Notabil - faptul că D.R.I. a sponsorizat toate editurile prezente la Standul Minorităţilor Naţionale, că Editura Uniunii Sârbilor din România a deschis seria lansărilor cu un tur de orizont al întregii producţii recente de carte aparţinând autorilor de această etnie (prezentatori - prof. univ. dr. *Paula Nedelcu*, şi scriitorul *Slavomir Gvozdenovici*, preşedintele Uniunii Sârbilor din România). Tot la acelaşi stand, au fost lansate cărţi apărute în Editura *Ararat*: „Din istoria armenilor", de *Anais Nersesian*, şi „Mahala, cuib de vise", de Sevag *Hairabedian*. Asociaţia Italienilor din România, împreună cu Editura *Universal Dalsi*, a promovat volumul „Din zori până în amurg" - „Dal mattino al tramonto", de *Mansi Barberis*, carte apărută în ediţie bilingvă, româno-italiană. Recomandarea a fost făcută de *Otilia Doroteea Borcia*, traducătoarea volumului. Asociaţia Italienilor din România a lansat, la Standul finanţat de D.R.I., cartea, tot în ediţie bilingvă, „San Giorgio e il Drago", colecţia 2006-2007 a revistei „Di nuova insieme" şi „Istorioare din viaţa etnicilor italieni", de *Modesto Gino Ferrarini*.

„Minorităţile nu sunt o problemă, ci o bogăţie"

*

Dezbatere şi spectacol

Foarte interesant - simpozionul interactiv, „Ce aşteaptă societatea civilă de la tinerii jurnalişti?" (organizator - Asociaţia Culturală A.R.C.V.I.P.P.), pentru că observaţiile unor publicişti cu experienţă s-au împletit cu remarcile unor studenţi la facultăţi de jurnalism şi alte unor participanţi din public. Printre invitaţii la lansarea-dezbatere a cărţii „Omul din coşmar", de *Nicolae Rotaru*, s-a numărat, alături de alte nume prestigioase din lumea literară actuală, prof. univ. dr. *Ştefan Cazimir*. Momentul artistic, conceput şi prezentat de copii de la Şcoala italiană „Aldo Moro" din Bucureşti, s-a remarcat prin spiritul Commediei dell' Arte. Au fost numai câteva dintre evenimentele culturale derulate la actualul Salon.

*

N-au lipsit nici lansări de carte dedicată iudaismului, carte scrisă sau tălmăcită în română de autori evrei. E vorba despre „Problema evreiască", ediţie alcătuită de *Aura Christi*, şi „Scriitori evrei din România", de *Ovidiu Morar*, ambele făcându-şi „ieşirea în lume" la Standul *Contemporanul - Ideea europeană*. Acelaşi stand a găzduit lansări de cărţi cu titluri incitante sub raport politic sau memorialistic. Este vorba despre „Eu şi el. Însemnări subiective despre Ceauşescu", de *Ion Ianoşi*, şi „Roman epistolar - Rilke, Ţvetaieva, Pasternak", traducere de *Janina Ianoşi*. Din colecţia „100 enigme ale lumii" a aceleiaşi edituri a fost lansat volumul „Proorociri". Editura *Kriterion* a supus atenţiei publicului cartea *Cristinei Deutsch*, „Mitul evreului - între lumea veche şi lumea nouă", „Te aud, Israel", de *Kiszely Gábor*, şi o antologie de poezie a lui *Attila Jozsef*, la centenarul naşterii sale, în tălmăcirea lui *Paul Drumaru*. „Mitul evreului..." este o carte profundă, de excepţională documentare, capacitate de analiză şi sinteză proprie despre: ● mari scriitori evreo-americani: Isac Bashevis Singer, Saul Bellow, Bernard Malamud, Philip Roth ● lumea idiş-polonează a primului şi condiţia evreiască în societatea americană a celorlalţi trei ● „evreul ficţional" în literatura engleză. O carte asupra căreia merită să revenim. „Te aud, Israel" (traducerea în română - *Ana Scarlat*) este un jurnal de călătorie în Israelul modern şi, totodată, o plimbare prin muzeul în aer liber al Israelului antic. Volumul omagial dedicat centenarului lui *Attila Jozsef*, cu ilustraţii de *Alfonso Bardari*, este un remarcabil ghid de iniţiere în poezia unuia dintre creatorii care au marcat literatura maghiară a secolului trecut prin limbaj frust şi sinceritate în solilocviu ori discurs liric despre iubire, om bogat/om sărac, ciclurile vieţii.

Despre scriitori evrei în România şi pe mapamond

*

La o privire mai atentă, s-a putut observa cum mulţi dintre potenţialii cititori au zăbovit în faţa standului editorial „Cartea de Buzunar", care răspunde preferinţelor publicului în domeniile utilului, tehnic, pedagogic, ştiinţific, cultural. Iubitorii de literatură s-au interesat de cărţi apărute la „Polirom", care, din 2005, a preluat şi „Cartea Românească". Au fost căutate şi lucrări apărute, pe suport digital, sub egida Institutului de Memorie Culturală (C.I.M.E.C.), subordonat Ministerului Culturii şi Cultelor şi care privesc patrimoniul cultural, repertoriul teatral, instituţii şi evenimente culturale, referinţe bibliografice ş.a. Mulţi vizitatori au fost, de asemenea, la standurile Editurilor „Teora" şi „Victor - Universitatea Hyperion", care editează cărţi despre: educaţie, calculatoare, electronică, drept, medicină, psihologie ş.a., precum şi tratate universitare.

Încotro merg preferinţele publicului?

*

Salonul de Carte, în actuala ediţie, a fost încă un argument că, într-o lume supertehnologizată, cartea este complementară internetului. O dovadă în plus a fost şi lansarea unui volum având ca obiect de cercetare „Arta cărţii - cartea veche românească", de *Ana Andreescu*. Felicitări pentru perseverenţă şi reuşită tuturor organizatorilor acestei ediţii: „Amplus Internaţional Ltd", „Editura Casa Radio", „S.R.R. - Radio România Actualităţi", Grupul de presă „Bursa", „Burda - Casa Lux", „Contemporanul - Ideea europeană", „Cotidianul", „Publicaţiile Flacăra", „Lumea Magazin", „Vacanţe la ţară", „Ziua S.A.".

Complementaritatea carte–internet

IULIA DELEANU

HASEFER – la cea de-a cincea participare

A fost relativ uşor să depistez *Hasefer*-ul la Standul Minorităţilor Naţionale după numărul mare de cumpărători care-şi aşteptau rândul. În pofida unui spaţiu mic, gratuit, ce-i drept, interesul pentru cărţile scoase în Editura F.C.E.R. a rămas constant. „Cele mai cerute sunt *Enciclopedia Iudaismului*, *Textul nomad* şi *Casa melcului*, de Norman Manea, *Basme evreieşti*, de Claus Stephani, *Desluşirea Sulurilor de la Marea Moartă*", spune ing. *Dan Vecsler*, într-o „pauză" de vânzare. S-a bucurat tare mult că am adus câteva exemplare din numărul recent al *Realităţii Evreieşti*, pentru că „multă lume a întrebat de ea". Unul dintre cumpărătorii cei mai asidui la standul *Hasefer* este *Ioan Popişteanu*, director al Editurii *Ex Ponto*, al Editurii *Ovidius University Press* şi al Bibliotecii Centrale Universitare din Constanţa. „Ce vă atrage spre stand?", întreb. „În primul rând, calitatea excepţională a cărţii, în al doilea, prestigiul internaţional de care de bucură, în al treilea, cererea mare din partea studenţilor constănţeni, dar şi a oamenilor de toate vârstele şi categoriile".

Gazetari evrei şi gazetele făcute de ei

Într-o lume copleşită de mass media, de presa scrisă şi audio-vizuală, de imensitatea VIP-urilor acestei îndeletniciri nu strică, spre comparaţie, să aruncăm o privire în trecut pentru a ne reaminti cum arătau gazetele, în general, cele evreieşti, în special, cine erau gazetarii care le „făceau" şi în ce fel izbuteau ei să devină... formatori de opinie. „Realitatea Evreiască" iniţiază cu acest număr o rubrică a evocărilor de acest fel, pe care mi-o încredinţează pe considerentul că în două cărţi despre „Presa evreiască din România", publicate în ultimii ani, m-am dedicat tocmai unor atari preocupări.

Adevărul e bine să fie recunoscut, oricând şi oriunde, deşi le apare stingheritor multora. Pentru evrei şi nu doar pentru ei, 23 august 1944 a avut conotaţii - politice, sociale şi chiar „existenţiale" - deosebite: un eşec al actului anti-antonescian şi o eventuală ocupare a Bucureştilor de către germani ar fi însemnat o (de)săvârşire a Holocaustului în România, în zone ferite până atunci de „soluţia finală". Continuarea unor confruntări armate între sovietici şi români pe teritoriul ţării ar fi amplificat enorm suferinţele poporului român, în general.

Presa evreiască, revigorată treptat, începând cu **„RENAŞTEREA NOASTRĂ"** (seria a II-a, nr. 1 din 2 septembrie 1944, anul V); **„CURIERUL ISRAELIT"** (seria a II-a, nr.1 din 17 septembrie 1944, an XXXIV) inserează, încă de la primele lor numere ale noilor serii, editoriale şi ample articole în spiritul abordărilor de mai sus. Ieşirea României din coaliţia hitleristă a constituit un fapt istoric pozitiv salutat de întreaga presă a vremii.

În toate gazetele evreieşti se impune, apoi, ca o dominantă: ● aducerea la cunoştinţă a jafurilor şi asasinatelor antievreieşti săvârşite de legionari, antonescieni şi hitlerişti în timpul războiului ● publicarea mărturiilor asupra vieţii şi morţii în diverse lagăre din Transnistria ● pogromurile din Dorohoi, Bucureşti şi Iaşi şi procesele urgente care se cereau intentate împotriva criminalilor, care încă se mai aflau în vecinătatea urmaşilor acestor victime ● bilanţul măsurilor de fapt sau/şi legiferate luate împotriva evreilor între 9 august 1940 şi 24 august 1944. Se acordă o pondere deosebită relevării „factorului german" în inspirarea formelor de antisemitism de stat şi politic autohton. În ce priveşte purtarea războiului din Est, în fond, împotriva tuturor aliaţilor şi pe toată durata sa, Ion Antonescu şi-a adjudecat singur un loc de criminal de război, arătau gazetarii presei la care mă refer şi aproape toţi gazetarii presei democrate din ţară.

O temă de interes major în publicaţiile evreieşti imediat după 1944 a fost reintegrarea coreligionarilor în drepturile, proprietăţile şi activităţile lor. Gazetari străluciţi au pledat în favoarea acestei cauze - cu sorţi mai mari sau mai mici de izbândă -, ca şi în numeroase alte cauze generale evreieşti: confesionale, etnice, culturale, politice, interne şi internaţionale. În acest din urmă sens, problema Palestinei - întrevăzută a fi soluţionată ca viitor Stat Iudeu - devine tema favorită a unui întreg grup de publicaţii, ca **„MÂNTUIREA"**, **„VIAŢA EVREIASCĂ"**, sau de organe ale unor organizaţii sioniste, *Haoved Hazioni*, *Buletinul Hehalut*, *Hanoar Hazioni* ş.a.

● **„RENAŞTEREA NOASTRĂ"** - publicaţie majoră de orientare sionistă, cu preocupări comunitare şi culturale iudaice de ţinută elevată, se dovedeşte a fi una dintre cele mai îngrijite publicaţii evreieşti postbelice.

● **„CURIERUL ISRAELIT"** - aflat, prin reapariţia sa din septembrie 1944, în cel de-al 34-lea an de existenţă, deşi se dedicase, în seria sa anterioară, susţinerii *trendului integraţionist* în fostele realităţi capitaliste antebelice ale ţării, de astă dată - în faţa sumbrelor perspective comunizante - nu mai pleda decât pentru democraţie, cultură, oferind admirabile articole şi eseuri despre iudaism, umanism. Ca organ al unui partid evreiesc (Uniunea Evreilor Români), mai refractar orizonturilor „răsăritene" ale ţării, va fi şi cel dintâi suprimat în vara anului 1945. Toate gazetele evreieşti reapărute după război vor avea, de altfel, aceeaşi soartă până spre finele deceniului cinci.

*

Truismul, potrivit căruia „gazetele sunt făcute de gazetari" nu are întotdeauna deplină acoperire: uneori, imixtiuni din afară pot distorsiona bunele intenţii ale gazetarilor. Dar nu acesta este cazul atunci când avem de-a face cu gazetari şi oameni de cultură şi atitudine ca *A.L. Zissu*, directorul „Mântuirii"; *M.H. Bady*, directorul „Vieţii Evreieşti" (secondat de colaboratori ca dr. *A.M. Beck*, *S. Laivandman*, *R. Siniol*, *G. Segal* ş.a.); *N. Leister*, conducătorul „Neamului Evreiesc", sau chiar o seamă de colaboratori de la „Unirea" - oficios al C.D.E., cu toate ingerinţele acestuia -, dintre care n-aş aminti decât de scriitorul *Em. Dorian* (din „Jurnalul" căruia se desprinde o atitudine extrem de critică la adresa C.D.E. şi a felului în care liderii săi voiau să-şi subordoneze gazeta), *I. Felea*, *Th. Loewenstein*, *Marius Mircu*, *Anton Celaru*.

În ce priveşte publicaţiile sioniste, amintim aici de colaboratori ca: *S. Avni*, *S. Zoller*, *I. Herzig (Itzhak Artzi)*, *Ad. Deutsch* ş.a.

Dacă în acest prim articol, am zăbovit asupra gazetelor, în cele următoare îmi propun să scot în vedetă mai ales gazetarii evrei: din presă, în general, din presa evreiască, cu precădere. Anticipez aici seria de „medalioane" ce va urma prin trasarea câtorva linii în care să cuprind portretul uneia dintre cele mai reprezentative figuri ale presei evreieşti din România: **ABRAHAM-LEIB ZISSU** (1888-1956). Ziarist, scriitor, militant sionist, întemeietorul Partidului Evreiesc din România (P.E.R.), A.L. Zissu va fi un adevărat om orchestră - practician şi teoretician, iudaist şi propagator al curentului naţional evreiesc prin cotidianul „Mântuirea", fondat de el în 1918. Decenii în şir va popula coloanele acestui cotidian cu articole politice, comentarii iudaice, eseuri filosofice privind teme relevante pentru evreitate, pentru condiţia de evreu - cu sorginte fie în realitatea mistico-iudaică de tradiţie hasidică, fie în înţelepciunea unei religii vii şi nedogmatizate, scutite de formalizările excesive ale unor lideri de cult mozaic. Materia ideatică răspândită de A.L. Zissu în gazeta sa - şi nu numai (a mai colaborat la „Egalitatea", „Opinia", „Floarea albastră", „Lumea evree", „Integral", „Adam", „Puntea de fildeş" ş.a.) - s-a coagulat în timp în scrieri beletristice şi doctrinare de amplă respiraţie ca: *Spovedania unui candelabru* (1926); *Ereticul de la Mănăstirea Neamţu* (1930); *Marcu sin Marcu* (1934); *Calea Calvarului* (1935); *Samson şi Dragon* (1939); *Logos, Israel, Biserică* (1937).

A.L. Zissu - una dintre personalităţile proeminente ale lumii evreo-române s-a implicat şi în nenumărate activităţi practice - sociale, politice, economice etc. -, vădind o mare varietate de preocupări şi realizări pe măsură. Nu întotdeauna comod pentru adversari, s-a dovedit un polemist redutabil şi un consecvent apărător al liniei sale naţional - sioniste. În 1951, este arestat pentru activitate sionistă; ţinut trei ani în detenţie, judecat şi condamnat în 1954 la temniţă grea pe viaţă. Graţiat în 1956, face Alia de îndată, dar sosit în Israel, moare după numai câteva luni la Tel Aviv.

HARY KULLER

La Centrul pentru Studierea Istoriei Evreilor din România, s-au deschis porţile laboratorului pentru dezbateri de idei

Primul pas – perspective promiţătoare

O experienţă dobândită în ani buni de investigaţii în arhive, strângeri de documente, elaborări de sinteze şi interpretări analitice, făcute publice în propriul *Buletin* de comunicări al Centrului pentru Studierea Istoriei Evreilor din România, precum şi în volume editate separat, asigură baza intrării recente într-un stadiu mai complex de activitate. Paralel cu restructurări organizatorice, se au în vedere programe cu obiective în măsură a interesa un cerc larg de cercetători, profesionişti în explorarea trecutului, invitaţi să se alăture investigării interferenţelor socio-culturale, de mentalitate şi patrimoniu imaginar, specific sedimentate în cadrul relaţiilor stabilite de-a lungul secolelor între minoritatea evreiască, marcată de vicisitudini dramatic răsfrânte în existenţa cotidiană, şi populaţia majoritară autohtonă. De un eficient ecou în opinia publică, este preconizată a se bucura iniţierea unui „laborator" de dezbateri pe teme de relevanţă actuală, susţinute de specialişti, în spiritul confruntărilor de opinii la un înalt nivel de argumentare şi de căutare a edificărilor reciproce, pe temeiul faptelor obiective şi al respectării punctului de vedere asumat de oricare dintre participanţi, fie şi pe ton polemic, în caz că o cere cursul antrenant al pătrunderii în zone încărcate de adversităţi, insuficient lămurite până în prezent, dacă nu chiar ignorate sau distorsionate.

Pe scurt, astfel ar putea fi rezumate reperele orientative supuse atenţiei de către istoricul *Liviu Rotman* - însărcinat (prin concurs) cu coordonarea şi dinamizarea eforturilor depuse de colectivul Centrului de Istorie de pe lângă F.C.E.R. -, în expunerea introductivă ocazionată de prima întâlnire cu invitaţi la lucrările proaspăt constituitului for intelectual, ca un cadru benefic propulsării schimburilor de păreri. Stimulativ în sine era însuşi spaţiul rezervat întâlnirii, găzduită de Biblioteca Templului Coral, ai cărei pereţi sunt tapetaţi cu rafturi pline ochi de colecţii înglobând vechi tipărituri şi opuri unde sunt înmagazinate comori de înţelepciune iudaică, de perpetuă reverberaţie în gândirea universală. Momentul inaugural a fost completat de vorbirea preşedintelui F.C.E.R., dr. în economie *Aurel Vainer*, care a exprimat convingerea în fertilitatea programului elaborat de membrii Centrului şi în posibilitatea de a asigura un climat deschis dezbaterilor, iar acestea vor trebui să completeze şi să se armonizeze cu abordări similare, în locuri la fel de prielnice conştientizării problemelor evreieşti, de pildă,

sub auspiciile Comisiei de cultură, artă, ştiinţă (încredinţată competenţei scriitorului *Toma George Maiorescu*).

Dintru început, s-a pornit la drum cu multă ambiţie, evidentă chiar din alegerea temei considerate de anvergură suficientă pentru a garanta repere de referinţă, pe mai departe, către viitoarele prelegeri. Doi referenţi, deopotrivă notorii prin prestaţii de înaltă profesionalitate - profesorul *Ion Ianoşi*, împreună cu etno-sociologul *Harry Kuller* - au fost invitaţi să supună atenţiei celor prezenţi consideraţii rezultate din examenul istorico-politic al statutului evreilor în raport cu regimul comunist. Este o chestiune cu multiple ramificaţii, despre care s-au scris şi, desigur, se mai pot scrie numeroase cărţi, tratate, alcătui compacte colecţii de documente, încât nici o sesiune de dezbateri, zile la rând, n-ar ajunge să epuizeze materia. Dar sunt posibile şi de dorit apropieri treptate, circumscrieri pas cu pas, cum au şi demonstrat ambii conferenţiari. Mai teoretic - profesorul Ianoşi; mai aplicat, pragmatic, exploratorul arhivelor, extrem de zelos - Harry Kuller. Atenţia asistenţei s-a dovedit captată, la fel de intens, de rama impozantă creată în jurul subiectului, prin distincţiile operate de Ion Ianoşi asupra genezei şi evoluţiilor înfăţişate de iudaism şi creştinism, ca şi de statisticile de un inedit surprinzător puse pe tapet de Harry Kuller. În esenţă, şi unul şi altul au furnizat argumente împotriva prejudecăţilor instituite în scop de a-i scoate pe evrei ţapi ispăşitori pentru ororile înfăptuite de exponenţi dogmatici ai comunismului, indiferent de apartenenţă etnică. Aspecte spinoase, controversabile (de la afirmaţii exagerate, care atribuie lui Marx fobii antiiudaice, până la procentaje manipulate cu privire la prezenţa evreilor în foruri decizionale ale partidului unic, atotputernic) au invitat la reflecţie nuanţată pentru a se ajunge la estimarea echilibrată a unui trecut care apasă greu încă asupra prezentului, dacă n-ar fi decât semnalele frecvente de anti-semitism primitiv, intolerabil şi incompatibil cu o epocă a emancipării civice garantate de voinţa comună tuturor cetăţenilor României, ca participanţi la competiţia valorilor europene. Birul plătit în trecut prin felurite compromisuri morale se mai resimte în abundenţa suspiciunilor, în atomizarea societăţii, cu efecte nefaste, de tipul risipirii energiilor în improvizaţii conjuncturale (identificabile în slăbirea nucleelor de coeziune, familii destrămate, demografie în declin, scurgerea de capacităţi lucrative în afară), nu fără primejdia alterării particularităţilor de gândire şi sensibilitate.

Nota generală a intervenţiilor ulterioare în discuţie a dat-o preocuparea de a privi cu luciditate realitatea şi a căuta soluţii pornind de la experienţe personale, preferabile speculaţiilor abstracte, mai mult sau mai puţin tributare ideologiilor, infiltrate o dată cu divergenţe între pretendenţii la supremaţie politică. Din sală, s-au auzit voci marcate de dureroase amintiri ale unui trecut întunecat, pe care l-ar dori compensat de evoluţiile actuale, din păcate destul de ezitante, vagi, rămase la stadiul de speranţe, cu un apreciabil grăunte de utopism. De aici, şi apelul aproape patetic la solidaritate comunitară, formulat de preşedintele Vainer.

Ş. CONSTANTIN

Scurtă istorie

Trei ambasadori ai României în Israel îşi amintesc cum a fost...

Trei foşti ambasadori ai României în Israel - Excelenţele Lor dr. *Valeriu Georgescu*, dr. *Radu Homescu* şi dr. *Mariana Valeria Stoica* -, alături de E.S. *Rodica Radian Gordon*, ambasadorul Statului Israel la Bucureşti, au răspuns invitaţiei de a împărtăşi audienţei, prezentă la Centrul Cultural Comunitar, din experienţa lor ca mesageri ai ţării noastre în cealaltă patrie. Amintirile lor au cuprins istoria a aproximativ patru decenii, iar ei au avut prilejul să fie martorii unor „evenimente fierbinţi", cum au fost Războiul de Şase Zile, din 1967, a doua Intifadă, care a început în septembrie 2000, sau războiul din Irak. Evocările lor s-au referit la momente deosebit de importante ale relaţiilor româno-israeliene, unele dintre ele conturând orientarea şi perspectivele acestora pentru anii care au urmat. Cei trei foşti diplomaţi au scos în evidenţă aprecierea de care s-a bucurat şi se bucură România în Israel, relaţiile excelente pe care ei, ca ambasadori, le-au putut stabili cu clasa politică israeliană, şi nu numai, prestigiul de care s-au bucurat, datorită atitudinii României, care, chiar şi în condiţii vitrege, riscând izolarea (ne referim poziţia ţării noastre din 1967), şi-a menţinut, ba mai mut, şi-a intensificat relaţiile cu Israelul.

Atmosfera în care a trebuit să lucreze dr. **VALERIU GEORGEŞCU**, ambasadorul de-atunci al ţării noastre (la început numai ministru plenipotenţiar), nu a fost deloc uşoară. Deoarece România a „ieşit din rând", reprezentantul ei şi-a atras asupra sa frecvent oprobriul celorlalte ţări socialiste, în primul rând al diplomaţilor Uniunii Sovietice.

Dr. **RADU HOMESCU** a acţionat în Israel într-o perioadă de schimbări radicale... în ţara noastră, domnia-sa fiind primul ambasador al României democratice.

În sfârşit, dr. **MARIANA VALERIA STOICA** şi-a desfăşurat activitatea într-o perioadă critică, a fost martora directă a zecilor de atentate teroriste din ultimii şase ani, în care adesea printre victime s-au aflat muncitori români.

La cele relatate de cei trei invitaţi s-au adăugat şi opiniile venite „din partea cealaltă", ale E.S. **RODICA RADIAN GORDON**, care a vorbit despre aceeaşi activitate.. dar în România.

În numărul viitor al revistei, vom încerca să prezentăm cele mai interesante dintre amintirile invitaţilor noştri.

EVA GALAMBOS

„O singură rasă – rasa umană"

Manifestare antidiscriminare la Bucureşti

Printre sutele de informaţii cu care suntem bombardaţi zilnic, a trecut mai neobservată una referitoare la o acţiune care ne dă speranţe şi motive de optimism, legate de generaţia tânără, pe care multă lume o vede apolitică, pragmatică, mercantilă sau înregimentată la mişcări extremiste. Realitatea, deşi timidă, este alta. Mai există şi altfel de tineri, generoşi, cu o viziune clară despre ceea ce este bine sau rău, care consideră că idealuri ale secolelor trecute - cum ar fi o reală egalitate între oameni, indiferent de rasă, religie, origine, sex - nu trebuie aruncate la gunoi. Şi nu numai cred acest lucru, dar se şi manifestă. Şi dacă suntem obişnuiţi cu astfel de lucruri în Occident, iată că ele se întâmplă şi la noi acasă. Recunoaştem că scriem despre o manifestare care s-a întâmplat în urmă cu câteva luni, dar, mai bine mai târziu decât niciodată. Valoarea, importanţa ei nu scad o dată cu trecerea timpului. Speranţa noastră este că vor mai fi şi altele, despre care vom informa cu mai multă promptitudine.

La 10 noiembrie 2006, câteva grupuri de tineri, fără vreo apartenenţă politică sau de altă natură, având ca numitor comun lupta împotriva discriminării de orice fel, au organizat o manifestare la Bucureşti. Ea a fost prilejuită de Ziua internaţională împotriva fascismului şi antisemitismului (9 noiembrie, comemorarea „Kristallnacht", primul pogrom de proporţii care a avut loc, în 1938, împotriva evreilor din Germania). „A fost o manifestare organizată de o reţea de grupuri informale, a *underground*-ului, care a vrut să arate că în România persistă numeroase forme de discriminare" - ne-a relatat Răzvan Martin, unul dintre organizatori. „Contrar aşteptărilor, am fost mult mai mulţi decât ne-am imaginat, aproximativ 300 de tineri din Bucureşti şi din provincie. Nu a fost o acţiune oficială, a unui anume grup organizat, dar am primit sprijinul unor ONG-uri implicate, de asemenea, în combaterea diferitelor forme de discriminare, printre care menţionăm Asociaţia Aqvarius, Accept, Agenţia pentru Monitorizarea Presei, Komunitas, Romani Cris, Centrul rromilor Amare Rromenitza, Organizaţia Naţională a Persoanelor cu Handicap din România, Reţeaua UNITED (reţea europeană împotriva naţionalismului, rasismului, fascismului şi în sprijinul imigranţilor şi refugiaţilor) şi altele".

Manifestarea s-a desfăşurat pe traseul Piaţa Victoriei - Piaţa Romană - Universitate - Piaţa Unirii - cheiul Dâmboviţei - Piaţa Kogălniceanu. Tinerii au făcut mai multe opriri, printre care şi în locul unde se va ridica Monumentul Holocaustului, unde s-a citit manifestul acţiunii. S-a cerut, şi nu inutil, protecţia jandarmeriei, deoarece au existat grupuri care ar fi dorit să conturbe demonstraţia, la fel cum s-a întâmplat la prima manifestare „gay" din Bucureşti, ne-a mai povestit Răzvan Martin. A fost o imagine mai puţin întâlnită în Bucureşti, deoarece printre tineri se aflau mulţi *punk*-işti, cu creste de cocoş, tineri de culoare, rromi, homosexuali. În timpul marşului, tinerii purtau pancarte şi pe drum au scandat sloganuri ca: „Toţi diferiţi, toţi egali", „Alertă antifascistă", „Stop sexismului, rasismului, homofobiei", „O singură rasă - rasa umană".

Demonstraţia a luat sfârşit la Clubul „Underworld" din Piaţa Kogălniceanu, unde au fost prezentate trei filme, printre care cel al cercetătoarei americane Michelle Kelso, despre Holocaustul rromilor. A urmat apoi un concert cu participarea unor cunoscute formaţii *punk* din Timişoara, Bacău şi Craiova, cu puternice mesaje antifasciste. „Au răspuns prompt la invitaţia noastră şi au cântat fără nici o recompensă materială", a arătat interlocutorul nostru. De altfel, formaţia timişoreană *punk* „Pavilionul 32" este cunoscută prin textele sale politice, unul dintre ele servind drept moto la manifestul demonstraţiei.

Acest document, citit în faţa publicului şi răspândit în timpul demonstraţiei, explică motivele pentru care tinerii au decis să organizeze acţiunea: „Am organizat această acţiune... pentru că am simţit nevoia de a spune NU unor lucruri pe care le vedem în jur şi care ne deranjează: intoleranţa, discriminarea de orice fel, ura, xenofobia, autoritarismul... Pentru că nu mai dorim ca sexismul, rasismul, xenofobia, antisemitismul, homofobia şi alte forme de discriminare să fie prezente în gândirea şi comportamentul oamenilor; pentru că suntem pentru egalitate şi respect între oameni, indiferent de rasă, statut social-economic, etnic, orientare sexuală, gen; pentru că vrem abolirea graniţelor vizibile şi invizibile care îngrădesc dreptul de liberă exprimare a grupurilor marginalizate sau minoritare...", se scrie în manifest. Acest text a fost inclus într-o broşură care cuprinde o serie de articole despre diferitele forme de discriminare de-a lungul vremii. O parte dintre ele au ca tematică fascismul şi Holocaustul, inclusiv cel din România, la care se adaugă „O scurtă istorie a extremismului în România", explicându-se că unele dintre aceste idei au fost preluate în doctrina politică a unor formaţiuni ca „Noua Dreaptă". Alte materiale explică prejudecăţile cele mai frecvente - homofobie, sexism, rasism ecologic, discriminarea persoanelor cu handicap. Sunt prezentate şi manifestări discriminatorii pe plan internaţional, de pildă naţionalism în fosta lugoslavie sau rasism şi fascism în Rusia.

Deşi organizatorii ar fi vrut să atragă la această acţiune şi tineri evrei, inclusiv de la O.T.E.R., din cauza unor lacune în organizare, acest lucru nu s-a întâmplat. O viitoare acţiune de acest gen ar merita să se bucure de participarea şi sprijinul comunităţilor evreieşti din România, ea înscriindu-se pe linia promovată, de antrenare a societăţii civile româneşti în combaterea antisemitismului.

EVA GALAMBOS

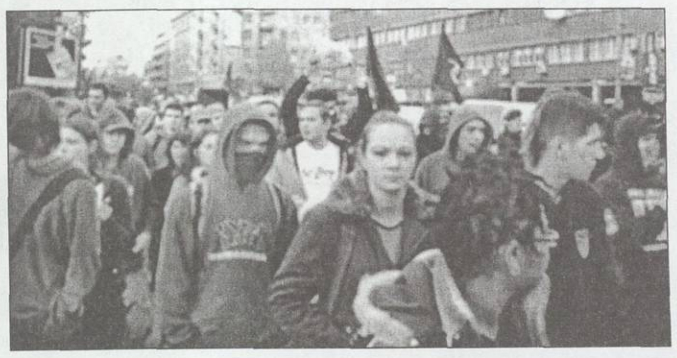

IUDAICA

Rabinul MENACHEM MENDEL SCHNEERSOHN (Lubavicer Rebe)

Mişcarea religioasă „Habad-Lubavitch" se revendică de la hasidism, iar fondatorul ei este Rabinul *Schneur Salman* din Ladi, care a fost şi primul rabin din „dinastia" Schneersohn. „Habad" este un cuvânt rezultat din contracţia: „Hochma" (ştiinţă), „bina" (înţelepciune) şi „daat" (conştiinţă). Fondatorul mişcării s-a născut la 1746, la Liosna. A fost discipolul hasidului Beer din Meserici, a făcut o călătorie, împreună cu 300 de discipoli ai Rabinului Menahem Mendel din Vitebsk, în Palestina, apoi s-a stabilit la Ladi, unde a murit în 1812, când armata franceză a năvălit în Rusia. La moartea sa, mişcarea număra 100.000 de aderenţi, urmaşul său fiind Dov Beer, stabilit la Lubavici (Polonia). A lăsat numeroase scrieri şi *un nume*. S-a opus ocupaţiei franceze, a fost în conflict şi cu autorităţile ţariste, dar ţarul Alexandru I l-a protejat.

Din această spiţă se trage şi **Menachem Mendel Schneersohn**, plecat dintre noi în 1994. S-a născut în 1902, la Nikolaev, în Rusia; era fiul lui *Levi Iţhac Schneersohn*, Şef Rabin la Ekaterinoslav. La vârsta de 13 ani, când sărbătoreşte *Bar Miţva*, viitorul rabin era considerat un „ilui" (savant). În 1923, îl cunoaşte pe Lubavicer Rebe de atunci, *Iosif Itzhac Schneersohn*, căruia îi devine ginere. Studiază la Sankt Petersburg, Berlin, Paris, obţinând diploma de inginer, apoi pe cea de doctor în matematică. Era un poliglot (cunoştea nouă limbi străine) şi avea profunde cunoştinţe în domeniul iudaismului. În 1941, se stabileşte în S.U.A., devenind unul dintre liderii mişcării „Habad". Scrie lucrări despre Cabala, hasidism, Tora, iar în 1950 este ales şef (Rosh) al Mişcării „Habad-Lubavitch", care ia amploare. În S.U.A. şi Canada sunt deschise peste 100 de centre, în Israel se înfiinţează comunităţi „Lubavitch" la Safed, Lod, Ierusalim, iar lângă Tel Aviv ia fiinţă Centrul „Kfar Habad". Centre „Habad-Lubavitch" au fost înfiinţate în Austria, Australia, Argentina, Brazilia, Anglia, Franţa, Olanda, Italia, Scoţia, Spania, Elveţia, Germania, Belgia şi în multe alte ţări, printre care şi în România (conducător al organizaţiei - Rabinul Naftali Deutsch). Scopurile acestei organizaţii sunt: caritatea, păstrarea tradiţiei prin respectarea sărbătorilor, a rugăciunilor zilnice etc. Fondatorul mişcării, Schneur Salman, spunea că „lumina învinge întunericul numai atunci când săracii sunt ajutaţi în nevoile lor".

Există edituri care tipăresc, în milioane de exemplare, cărţi, publicaţii, calendare, în diverse limbi. Cartea cea mai importantă a mişcării este „Tania", difuzată în peste 100 de ţări. Rabinul Menachem Mendel Schneersohn a combătut ideea de „ieşire la pensie", omul nu trebuie să renunţe la activitatea practică şi la cea spirituală, longevitatea însăşi a rabinului fiind o dovadă (a trăit peste 90 de ani).

Mişcarea „Habad-Lubavitch" are o largă deschidere pentru aşkenazi, sefarzi, pentru cei mai mult sau mai puţin tradiţionalişti în privinţa, de pildă, a caşrutului (care trebuie, totuşi, respectat, în măsura posibilităţilor), nu face deosebiri între categoriile sociale, ţara de origine, iar cel mai important lucru - iubeşte şi respectă Statul Israel, considerând că noi trăim în epoca venirii iminente a lui Mesia.

Rabinul MENAHEM NAHUM din Cernobîl

Puţini ştiu că Cernobîl, cunoscut abia după catastrofa nucleară din 1986, a fost un târg cu o viaţă comunitară evreiască destul de intensă. Menahem Nahum a învăţat la *Ieşiva* din Vilnius, a devenit rabin şi s-a dedicat studiului Cabalei, a moştenirii lui Isaac Luria. Practicând principiile cabalistice, a devenit ascet, a renunţat la vinul consumat de sărbători, postea două zile pe săptămână şi în fiecare noapte se trezea spre a se ruga şi a deplânge distrugerea Templului. Auzind de Baal Şem Tov, a dorit să-l cunoască. Întâlnirea cu acesta i-a schimbat modul de a gândi, ca şi obiceiurile. A renunţat la ascetismul propus de Luria, înţelegând că Dumnezeu trebuie cinstit prin bucurie şi nu printr-o jale continuă. După moartea lui Beşt, a rămas discipol al hasidismului, urmându-l pe Dov Ber, marele Maghid din Mesericz. A înţeles că Divinitatea sălăşluieşte în fiecare părticică a Universului (n.n. – a se compara cu panteismul lui Spinoza, care a trăit cu un secol înainte). A munci, a mânca, a bea – sunt bucurii ale vieţii, dar prima obligaţie este de a fi drept. De aici şi denumirea de „ţadic" a hasidului. Rabinul Nahum a înţeles că studiul Torei trebuie însoţit de fapte bune, altfel el devine steril, rupt de realitate, de nevoile oamenilor. Recunoscut de hasizi, el a fost numit Maghid (învăţat) la Cernobîl. Trăia în sărăcie, cu mijloace minime, oferite de obşte. Împărţea din înţelepciunea şi optimismul celui care crede în dreptate şi în Divinitate. Îndemna mereu la întrajutorarea celor săraci, bolnavi, bătrâni. A lăsat scrieri, precum *Meor Enaim (Lumina pentru ochi)* şi *Ismah Lev (Bucuria inimii)*. A fondat o „dinastie hasidică", după tradiţie.

Azi, în Cernobîl, e puţin probabil să mai fie evrei, dar în Ucraina trăiesc circa 250.000. Hasidismul reînvie.

Din „Celebrare hasidică", de Elie Wiesel (III)

BAAL ŞEM TOV şi urmaşii săi

Este curios că Baal Şem Tov, care a trăit în sec. XVIII, fiind contemporan cu Voltaire, Kant, Lessing, Diderot (ca să nu mai amintim de Moses Mendelsohn), a rămas doar în legende. Dar înaintea lui Israel ben Eliezer (numit Baal Şem Tov) au mai trăit „făcători de minuni": Joel Baal Şem, Eliahu Baal Şem, Benjamin ş.a. Numai Baal Şem Tov este mai cunoscut, am spune, nemuritor. Exista credinţa că putea ajunge la Ierusalim, la Safed, printr-un tunel pornit din Munţii Carpaţi.

Rabi Nahum, care a refuzat mult timp să-l accepte, l-a invitat la o „dispută". „Se spune că puteţi citi gândurile oamenilor. La ce mă gândesc eu acum?". „La Dumnezeu", i-a răspuns Beşt. „Prea simplu – a replicat rabi –, orice evreu evlavios se gândeşte la El". „Da, dar fiecare în felul său". Rabi a tăcut şi, de atunci, a început să-l laude pe Baal Şem. Este vorba de pluralitatea credinţei, pe atunci necunoscută. Unui hoţ i-a spus: „Dacă ai ochii atât de ageri, de ce nu cauţi binele?". Unui medic: „Voi vedeţi doar răul de la suprafaţă". Unui rabin: „Mesia vine pentru toţi, nu numai pentru rabini".

Odată, a intrat într-o cârciumă, unde o bandă de răufăcători îşi sărbătorea jaful. Baal Şem Tov era însoţit de un discipol, care ştia să cânte frumos. Banditii au ascultat cântecele şi de atunci nu au mai jefuit decât pe cei care nu ştiau să cânte. Parţial, erau salvaţi şi banditii şi victimele.

Se mai spune că Beşt a promis discipolilor că le va arăta cine e profetul Elie (cel mai popular profet biblic – n.n.). „Deschideţi bine ochii", le-a spus. Ei au văzut un cerşetor care ieşea dintr-o *ieşivă* cu o carte în mână. În altă zi, la o petrecere, un bărbat a plecat cu o lingură de argint luată de pe masă. Altădată, un călăreţ s-a oprit lângă ei şi le-a cerut foc pentru pipă. „El era profetul Elie", le-a spus Baal Şem Tov, iar uimirea discipolilor l-a făcut să adauge: „Secretul stă în privire".

Istoria unei comunităţi

Ana-Maria Caloianu, absolventă a Universităţii clujene (mi-a vorbit laudativ, pe merit, despre ea prof. univ. dr. Ladislau Gyemant), fost redactor la Editura Hasefer, publică o bine documentată lucrare (se pare, de doctorat) *Istoria comunităţii evreieşti din Alba Iulia*, în contextul publicării în ultimii 15 ani a mai multor studii despre evreii din Transilvania (Moshe Carmilly, Victor Neumann, alţi istorici). „Istoria" autoarei se rezumă la perioada secolul XVII - 1948. Cea mai veche atestare a existenţei evreilor la Alba Iulia este datată în anul 1591, amintind de un tribunal rabinic („Beit Din"), ceea ce dovedeşte existenţa unor aşezări mai vechi decât anul atestării. Alba Iulia, aflată practic în centrul Transilvaniei, a fost teatrul a nenumărate acţiuni militare, turcii, austriecii, ungurii încercându-şi forţele în această zonă. În secolul al XVIII-lea, a existat ideea concentrării populaţiei evreieşti în oraşul Alba Iulia, pentru a-i ocroti de diverse acte samavolnice. Reformatorul Iosif al II-lea nu a reuşit prea mult să schimbe lucrurile. Secolul al XIX-lea aduce schimbări majore, în 1867, evreii, alături de alte etnii, capătă drepturi cetăţeneşti. Comunitatea se reorganizează, dar evreii au de înfruntat antisemitismul chiar şi din partea unor convertiţi religios. La începutul secolului XX, comunitatea se divizează în „tradiţionalişti" şi „moderni". Urmează perioada revenirii Transilvaniei la patria mamă, perioada de după 1918, inclusiv dictatura antonesciană, căderea Germaniei naziste, începutul dominaţiei comuniste în România. Un alt capitol se referă la „Evoluţia demografică şi socio-profesională a evreilor din Alba Iulia", apoi „Instituţiile religioase", „Învăţământul evreiesc".

Grupaj realizat de BORIS MARIAN

DIVREI TORA

REFLECŢII BIBLICE de ing. BARUCH TERCATIN

Despre Rabi Iţhac din Berdicev

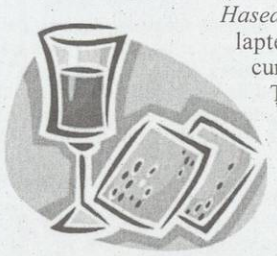

În ajun de Pesah, a venit la ţadic un nevoiaş, să-l întrebe dacă poate face *Kiduş* (binecuvântarea vinului) de *Leil Haseder* (prima seară de Pesah) cu lapte, deoarece nu-şi permite să cumpere vin, care e prea scump. Ţadicul i-a răspuns că e permis, dar că, totuşi, ar trebui să fie vin, aşa cum e scris. Când nevoiaşul a dat să plece, ţadicul i-a dăruit o sumă importantă de bani. „De ce i-ai oferit atât de mult? Doar vinul nu costă atât!", s-a mirat soţia ţadicului. „Nevoiaşul a întrebat dacă poate folosi lapte în loc de vin, dar s-a înţeles din vorbele sale că nu are bani nici pentru carne, nici pentru maţot", a răspuns ţadicul.

*

Leil Haseder la Rabin

În ajun de Pesah, au venit la Rabinul Zonenfeld, din Ierusalim, câţiva turişti care şi-au exprimat dorinţa de a participa la masa lui de *Leil Haseder*. Turiştii i-au dat o sumă de bani pentru masă. Musafirii s-au simţit foarte bine la Rabin, iar după *Leil Haseder*, s-au întors la hotel. După sărbătoare, Rabinul Zonenfeld i-a căutat la hotel şi le-a returnat banii. Miraţi, turiştii l-au întrebat: „De ce, după ce aţi luat banii, v-aţi răzgândit şi vreţi să ni-i restituiţi?". „Fiindcă am vrut să vă

Povestiri hasidice

simţiţi bine, ca şi cum aţi fi plătit masa, dar, de fapt, încă de la început, eram hotărât să nu vă reţin banii", a răspuns Rabinul.

*

Cele zece plăgi

Se obişnuieşte ca, de *Leil Haseder*, atunci când citim despre cele zece plăgi, să vărsăm un strop din paharul cu vin. Ne întrebăm, pe bună dreptate, de ce? Pentru că vinul înveseleşte, iar bucuria noastră nu poate fi completă, când citim cum a fost pedepsit un popor, poporul egiptean, deşi i s-a cuvenit pedeapsa Divină.

*

Ajun de Pesah

Rabi Levy din Berdicev a mers, odată, în ajun de Pesah, în piaţă, moment în care era de-acum interzisă comercializarea *hameţului* (aluat dospit). El s-a adresat unui ţăran, care făcea negoţ şi i-a cerut să-i procure mătase. Ţăranul i-a răspuns că, deşi importul e interzis, el îi poate procura orice cantitate doreşte. Raby Levy a mers mai departe, a intrat în prăvălia unui evreu care vindea tot anul pâine şi i-a cerut negustorului câteva pâini. Acesta, foarte indignat, i-a spus că e ajun de Pesah şi el nu mai are pâini şi nu e dispus să i le procure, oricât ar plăti pentru ele. Ţadicul din Berdicev a ridicat mâinile către Cel Atotputernic şi a spus: „Uite ce evrei buni ai! Autorităţile nu l-ar pedepsi cu nimic pe evreu dacă îmi va face rost de câteva pâini şi, totuşi, din frică de Tine, Doamne, cu nici un preţ, nu vrea să mi le procure. În schimb, ţăranul, care poate fi condamnat la mulţi ani de temniţă, dacă este prins că face comerţ ilicit, nu are frică, fiind dispus să-mi procure orice cantitate de mătase doresc".

În iulie a.c., mandatul de patru ani al E.S. *Rodica Radian Gordon*, ambasadorul Statului Israel în România, va lua sfârşit. Ne va părăsi, spre regretul nostru, o prietenă a comunităţii noastre, persoana despre care, nu cred că greşim dacă spunem că s-a implicat poate cel mai mult în aprofundarea apropierii dintre Israel şi România, dar şi în cunoaşterea problemelor evreilor din România şi susţinerea soluţionării lor. Deşi a fost rugată să mai rămână (o recunoaştere de către partea israeliană a performanţelor sale), de această dată - ne-a spus domnia-sa -, a primat familia, cel mai mare dintre cei trei fii ai familiei Gordon urmând în toamnă să-şi înceapă serviciul militar şi, firesc, mama vrea să fie aproape de el.

Interviu cu E.S. RODICA RADIAN GORDON, ambasadorul Israelului în România

„Prin numirea mea în România, mi s-a oferit o şansă unică de a redescoperi ţara în care m-am născut"

Urmare din pag. 1

„Activitatea unui ambasador are părţi vizibile şi invizibile. La dvs., partea vizibilă este cea culturală, încoronată prin crearea *Fundaţiei întreprinzătorilor israelieni*, care, în timp de aproximativ un an, a înregistrat performanţe remarcabile. Sunt, însă, şi alte aspecte, mai puţin cunoscute în care vă implicaţi, care se desfăşoară, ca să zicem aşa, în culise".

„Da, este adevărat, pentru mine cultura a fost o prioritate, deoarece este un excelent exerciţiu de cunoaştere reciprocă. În acest context se înscrie şi crearea Fundaţiei pentru promovarea culturii iudaice şi israeliene, *care este copilul meu de suflet. Da, îmi pare bine că am reuşit să găsesc persoane care au înţeles scopul ei şi au răspuns cu multă dăruire la iniţiativa mea. Dar, firesc, m-a preocupat tot ce s-a făcut în România şi în alte domenii şi trebuie să spun că ţara se bucură de o mare apreciere în Israel şi există un dialog sincer între cele două ţări, aceasta şi datorită relaţiilor bilaterale neîntrerupte. Un alt aspect important este existenţa unei viziuni politice şi geopolitice comune Israelului şi României. Situate în vecinătate - în fond, Orientul Mijlociu nu este foarte departe, iar România este foarte prezentă în regiune -, ambii parteneri percep similar oportunităţile şi ameninţările şi acesta este un motiv de apropiere. Trebuie să subliniez, în acest context, importantul rol de «mediator» pe care România, ca membră a Uniunii Europene, îl joacă în relaţiile Israelului cu U.E. Există aspecte pe care România le vede şi le abordează altfel decât vechii membri ai Uniunii, jucând în acest fel un rol-cheie în îmbunătăţirea relaţiilor dintre U.E. şi Israel. Pe de altă parte, latura economică este foarte importantă şi toate acestea la un loc conferă un conţinut foarte bogat relaţiilor dintre România şi Israel".*

Fundaţia întreprinzătorilor israelieni – „copilul de suflet" al doamnei ambasador

*

Combaterea antisemitismului, o sarcină a comunităţilor evreieşti din Europa

„Impresia opiniei publice din România, dar şi din alte ţări, este că Israelul pierde războiul mediatic şi, ca să folosesc o expresie cândva foarte populară aici, nu face suficientă «contrapropagandă». Mă refer aici la prezentarea războiului din Liban sau la abordarea antisemitismului".

„Realitatea este alta. În timpul războiului, Israelul a informat zilnic presa despre situaţia reală, dar, deoarece la noi preocuparea principală a fost salvarea şi ajutorarea celor loviţi de război şi luarea unor măsuri urgente pentru a îndrepta urmele lăsate, iar partea adversă nu a făcut-o, sigur, senzaţionalul s-a aflat acolo, în Liban. Dar propaganda antiisraeliană din timpul războiului se înscrie în noua formă a antisemitismului care se manifestă în lume, şi anume antiisraelismul, mai grav, încercarea de a delegitima statul israelian ca stat evreiesc. În ce priveşte lupta împotriva antisemitismului, ea a constituit o preocupare constantă a Israelului, în cadrul Guvernului şi al Ministerului de Externe existând departamente desemnate cu menţinerea legăturilor cu Diaspora. Dar, desigur, este necesar ca şi comunităţile evreieşti din Europa, inclusiv din România, să aibă o vizibilitate mai mare şi să ducă o luptă continuă împotriva acestui fenomen. Responsabilitatea nu trebuie trecută exclusiv asupra Israelului, care, bineînţeles că sprijină demersul comunităţilor. În acest context, şi F.C.E.R. ar trebui să depună eforturi ca să ajungă la formatorii de opinie, în contextul în care comunitatea evreiască este o parte a societăţii româneşti".

*

Israelul şi ameninţările la adresa securităţii sale

„Ultimul război din Liban a demonstrat în mod evident existenţa unui front extremist în Orientul Mijlociu, din care fac parte Iranul, Siria, Hezbollah şi Hamas. Pe de altă parte, Israelul doreşte să acţioneze, împreună cu comunitatea internaţională, pentru întărirea forţelor moderate din Orientul Mijlociu - ne-a răspuns domnia-sa la întrebarea legată de ultimele evoluţii din regiune. *În ce priveşte relaţiile cu palestinenii, în guvern, dar şi în opinia publică israeliană există un consens privind crearea a două state - cel israelian şi cel palestinian. Dar pentru a se ajunge aici, comunitatea internaţională - prin Quartet - cere Autorităţii Palestiniene respectarea unor cerinţe de bază: recunoaşterea statului evreu, stoparea terorismului şi recunoaşterea acordurilor semnate între Israel şi O.E.P. Chiar dacă a fost creat un nou guvern palestinian, din moment ce în programul său figurează continuarea «rezistenţei» faţă de Israel, indiferent de mijloace (cu alte cuvinte, fac cunoscut că nu renunţă la terorism), acesta nu poate deveni un partener viabil de dialog. Totuşi, noi nu am închis toate uşile. Dacă vom constata că acţiunile, măsurile concrete ale noului guvern palestinian contravin teoriei, vom reveni la soluţia realizării celor două state. Nu neînţelegerile privind viitoarele graniţe ne preocupă. Cerem respectarea unor principii care să asigure existenţa statului evreu".*

„Vă mulţumim pentru interviu".

EVA GALAMBOS

„PARC-A FOST IERI"

One-man-show FLORIN PIERSIC la „Popa Soare"

Se pare că *bis*-ul cu care *Florin Piersic* ne-a rămas dator la centenarul „N. Stroe", ni l-a oferit duminică, 18 martie a.c. Un *bis* anunţat în cuvântul introductiv, de preşedintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr*, în faţa unei săli arhipline, din care n-au lipsit diplomaţi, academicieni, actori vestiţi, personalităţi culturale care fac cinste obştii noastre, mulţi „oameni d-ai casei". Matineul a fost un moment de graţie. Am ascultat o mărturisire de dragoste a lui *Florin Piersic* pentru „publicul lui" din România şi Tel Aviv, pentru colegi şi prieteni de-o viaţă. Unul dintre ei - este vorba de *Aurel Storin* - i-a făcut portretul, în preambul, vorbind despre formidabila capacitate a actorului de a improviza şi juca momente din propria-i viaţă lăsând în urmă-i „o cărare de farmec şi o şosea naţională de simpatie". Despre tumultuosul şi aclamatul *Florin Piersic*, împletind miracolul vieţii cu miracolul scenei, pentru ca, atunci când se lasă cortina, „epuizat şi trist", să rămână „singur". Ca orice portretist, *Aurel Storin*, face, involuntar, autoportret. Am regăsit un *Florin Piersic* plin de proiecte pentru viitorul imediat (piesa „Singuri în noapte", regizată de *Beligan*, în care joacă cu *Emilia Popescu*); de trecutul-prezent-în-el, fie c-a fost vorba de Amza Pellea, la Naţionalul craiovean, de Nichita Stănescu, într-o frază memorabilă despre prietenie („Un prieten e mai mult decât un înger"), de Ion Pribeagu; de cele 37 de turnee în Israel. *Florin Piersic* a depănat într-o simbioză perfectă scene de viaţă-teatru din România şi Israel: cum a fost ultima seară a lui Pribeagu la un spectacol în România, cum a revenit după un an în Israel şi nu l-a mai găsit... Ne-a vorbit despre părinţi, despre debutul său în Bucureşti, datorat lui Finţi, şi despre întâlnirea providenţială cu Stroe. „Aceşti doi mari actori ai teatrului românesc mi-au marcat viaţa", a spus; afirmaţie însoţită de piesa antologică cu Stroe, urmărită la retroproiector, „Parc-a fost ieri"; un potpuriu, adaptat la prezentul de-atunci, de nemuritoare melodii interbelice. A fost un veritabil *one-man-show*, încheiat cu darul oferit de preşedintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr*, lui *Florin Piersic*: o reproducere dintr-un text iudaic despre iubirea de oameni datând din anul 1480 î.e.a. Cu mulţumirile, aduse de preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*. Cu promisiunea lui *Florin Piersic* de a reveni cu un nou spectacol la Centrul Cultural Comunitar. **(I.D.)**

„Pune-mi în inimă, Doamne, iubirea de ştiinţă şi de făpturile Tale"

Acad. NICOLAE CAJAL z.l. – la prezentul etern

Despre acad. **Nicolae Cajal** z.l. nu se poate vorbi decât la prezentul etern. Dincolo de ctitoriile culturale, ştiinţifice, de opera socială, există un spirit cajalian care stăruie printre noi; o emblemă, un model. Academicianul Nicolae Cajal rămâne în memoria posterităţii ca un produs, rar azi, al unui umanism de care trebuie s-avem grijă să nu dispară: oază de linişte în oceanul de zbucium în care existăm. Acest om excepţional, mare savant, creator de şcoală a fost, totodată, un model de conduită umană. Opera academicianului Nicolae Cajal, binecunoscută pe plan naţional şi internaţional, prin cele 400 de lucrări, tratate şi monografii ale sale, este continuată de elevii lui, care l-au venerat şi îl venerează, aşa cum şi el şi-a venerat mentorul şi profesorul său, acad. *Ştefan S. Nicolau*. Prin tot ceea ce a făptuit, după '90, academicianul Nicolae Cajal a fost una dintre personalităţile care au contribuit la reaşezarea României pe temelii democratice. Cum ni-l amintim toţi cei care am avut privilegiul de a-l cunoaşte? Cu multă dragoste. Nu refuza pe nimeni. Când cineva îi cerea un ajutor, nu exista pentru el satisfacţie mai mare decât atunci când reuşea să-i împlinească dorinţa. Opera lui a fost mult mai vastă şi mai profundă decât o putem cuprinde în cuvinte. Răsfoind *Caietul Cultural* R.E. „Cajal - 80", găsesc exprimat în cuvinte tâlcul privirilor sale către minunata doamnă Bibi: „Lăsăm în urma noastră un nume pe o carte, pomi pe care i-am sădit, faptele noastre cele de neuitat. Rămân după noi, mai presus de orice, copiii pe care i-am crescut". Cu atât mai tulburătoare este asumarea de către fiica sa, dr. *Irina Cajal-Marin*, a unui destin deloc uşor: „a fi Cajal după Cajal", aşa cum a scris fiica fiicei lui, dr. *Cathrine Cajal Marin De Ugarte*, acum trei ani, în poemul de bun rămas, recitat în faţa catafalcului său. Tot din „Caiet", *ne-ntâmpină* fotografii de epocă: profesorul *Marcu Cajal* cu soţia, cunoscuţi şi iubiţi de toate familiile bucureştene ai căror copii erau îngrijiţi de marele doctor pediatru. „Parcă văd casa; deşi aveam numai patru ani când am fost cu părinţii la el: cele câteva trepte de la intrare, salonul în care intrai fără să simţi c-ai venit «la doctor»", povesteşte mama mea, una dintre pacientele reputatului medic, fondatorul de „dinastie" Cajal. Dar şi fotografii recente: *Oana* şi dr. *Ştefan Cajal*, în locuinţa lor din Canada, cu o dedicaţie de dragoste către bunici din partea celor două nepoţele: *Stéphanie* şi *Annya*; prof. univ. dr. *Alexandru Minou Marin* cu *Cathrine* de numai câţiva ani... Apoi, momente din viaţa de zi cu zi a preşedintelui F.C.E.R., aşa cum au rămas întipărite în memoria afectivă a celui mai apropiat colaborator, secretarul general al Federaţiei, în anii aceia, av. *Iulian Sorin*. Gânduri despre „noblesa, cultura, deschiderea spirituală" ale Marelui Rabin *Menachem Hacohen*. Despre vocaţia alinării suferinţelor celor care au supravieţuit Holocaustului, descoperită încă înainte să devină director al Serviciilor Medicale ale F.C.E.R., de directorul, de atunci, al JOINT pentru România, dr. *Zvi Feine*. Despre meritul, evocat de preşedintele de onoare, din acei ani, al Forumului B'nai B'rith România, ing. *Siegfried Schieber* z.l., de a fi reluat activitatea organizaţiei, după o jumătate de veac în care a fost interzisă, şi-al cărei ultim preşedinte a fost chiar Marcu Cajal... L-au omagiat, când a împlinit 80 de ani, înalte personalităţi ale vieţii politice, culturale, ştiinţifice din România, Israel şi din diverse părţi ale lumii. Revăd fragmente din textele acestui mare terapeut social, care visa să creeze un „vaccin împotriva prostiei, lichelismului şi antisemitismului", medalioane consacrate de el înaintaşilor (Jacques Menachem Elias, dr. Wilhelm Filderman, dr. Moses Rosen, dr. Arthur Kreindler, dr. Alexandru Şafran ş.a.), urări ale membrilor, de atunci, ai Comitetului Director al F.C.E.R., ale preşedinţilor de comunităţi din toată ţara, comentarii ale subsemnatei la piesa de teatru „Alogic 14 şi virusurile", a lui EU, gen IONESCU - „gluma" academicianului care vădea, de fapt, o vocaţie de dramaturg neexplorată.

„Mi-am respectat şi iubit maeştrii, colegii, prietenii, colaboratorii, pe cei cu care am lucrat la Catedra de Virusologie - din 1945 -, la Institut - *de la înfiinţare* -, *la Academia Română*, *la Fundaţia „Elias"*, la Academia de Medicină, la Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România şi în alte locuri", desprind una din frazele de mulţumire ale academicianului Nicolae Cajal la aniversarea de atunci. Fraza sintetiza, cu marea-i modestie, o viaţă de om dedicată facerii de bine pentru România, pentru comunitatea sa, pentru umanitate, în genere. Iată de ce, acum, la trei ani de la dispariţia fizică, simţim cu toţii cât adevăr există în cuvintele Marelui Rabin *Menachem Hacohen*, rostite în dimineaţa înmormântării, în faţa unei uriaşe mulţimi adunate în jurul sicriului depus la Templul Coral despre cei care, plecând dintre noi„ intră în *Casa Vieţii*.

IULIA DELEANU

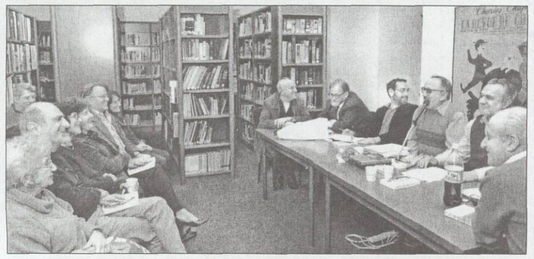

NOI ÎNTÂLNIRI LA IERUSALIM

Există - deşi fără înscrieri în registre de evidenţă, fără reguli de ordine interioară, fără cotizaţii financiare - există şi activează susţinut, la Ierusalim, un Cerc Cultural, cu meritată faimă academică. Faptul că reuniunile sale se desfăşoară în limba română, departe de a limita aria de preocupări, subliniază doar profilul originar al majorităţii participanţilor, deloc timoraţi, deloc sechestraţi în mărginiri regionale de factură tradiţionalistă, dimpotrivă extrem de mobili la altitudini intelectuale competitive. La o eventuală cercetare a actelor de identitate, se constată că întâile manifestări datează din 1993. E mult, e puţin cumulul de experienţă? Răspunsul autorizat îl dau documentele. În tot răstimpul scurs, s-au ţinut reuniuni cu obiective diversificate: conferinţe urmate de dezbateri teoretice, schimburi de opinii axate pe probleme la ordinea zilei, dialoguri cu creatori din domenii variate ale artei, premiere cinematografice sau spectacole ocazionale, prezentări de cărţi noi. O pondere specială a avut-o ambianţa stimulatoare asigurată de spaţiile oferite la sediul Cinematecii din Ierusalim, prin superioara înţelegere a directoarei acestei instituţii prestigioase, doamna Lia van Leer. Cei ce au pus la cale programul în ansamblu şi veghează, cu obstinaţie, realizarea lui optimă - profesorul, istoric şi sociolog, Leon Volovici, secondat de literatul Costel Safirman - au gândit, concomitent, modalitatea ca prestaţiile „cerchiştilor“ să beneficieze de un ecou convenabil, dincolo de perimetrul şi momentul desfăşurării fiecărei şedinţe. Conform principiului „verba volant, scripta manent“, s-a decis transcrierea vorbirilor înregistrate pe benzi electronice şi gruparea lor între coperţi de carte. Succesul aproape spontan al primului astfel de volum obliga la continuitate. De curând, a ieşit de sub tipar al doilea op colectiv: *Noi întâlniri la Ierusalim* (Institutul Cultural Român, 2007, 526 pagini).

Textele reunite acoperă perioada de după anul 2000. Repartizarea lor pe trei compartimente - *Dezbateri, Evocări, Portrete* - furnizează indicii asupra arhitecturii suple, cu largi bolţi de deschidere, apte a permite fertile interferenţe. Pe măsură ce lectura avansează, devine tot mai consistentă senzaţia unei reţele de vase comunicante. Expuneri la date îndepărtate cronologic stabilesc raporturi spirituale apropiate, se întregesc, se susţin reciproc, conduc către o imagine coerent edificatoare. Reconstituirea istoriei Teatrului „Baraşeum“ pe vremea sumbră a războiului urma să se îmbogăţească, peste mai bine de un an, cu datele aduse în discuţie când atenţia asistenţei a fost focalizată în exclusivitate spre eminenta actriţă Lia Konig. Se mai întâmplă şi altceva; deşi pe scenă e programat să apară un singur personaj, fascicolele de lumină ale reflectoarelor scot, din umbra amintirilor, numeroşi alţi protagonişti - bunăoară, reuniunea dedicată poetului Eran Sela, înconjurat pe nesimţite de o întreagă cohortă, de la Norman Manea sau Virgil Duda ori Sonia Larian, la regretaţii Nicolae Labiş, Florin Mugur, Lucian Raicu, împingând discuţia din fragilul orizont al existenţei imediate către meditaţia despre perenitatea prieteniei între creatori, despre aripa invizibilă a destinului. În asemenea împrejurări, nu-i de mirare că dispar graniţe, separaţii, circumscrieri stricte, realităţi din emigraţie se suprapun peste cele anterioare, peisaje diferite capătă rezonanţe reciproc avantajoase, la Ierusalim răzbat ecouri de sorginte românească, tot atât de firesc cum destui invitaţi să vorbească „cerchiştilor“ vin anume din Bucureşti (profesorul Ion Ianoşi, poeta Ana Blandiana), iar, uneori, nici nu provin din comunitate, cum s-au petrecut lucrurile la omagierea lui Marcel Iancu şi cum e cazul autoarei unicei sinteze dedicate lui Mircea Săucan, până în prezent.

Multiple alte semnificaţii rezultă din examinarea atentă a volumului, deocamdată, însă, ne mulţumim cu un simplu semnal al apariţiei, menit a pregăti publicul în vederea apropiatei lansări programate pentru 4 aprilie, la librăria „Cărtureşti“. În avanpremieră, reproducem fotografii din bogata colecţie de imagini inserate în carte, ca o adevărată expoziţie retrospectivă, de natură să plaseze, nemijlocit, cititorul în ambianţa Cinematecii din Ierusalim, să-l facă părtaş printre „cerchişti“.

CHIRIL ŞOIMU

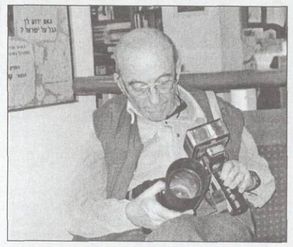

Seninătatea şi plânsul sufletului

Deschisă la Galeria Artelor de la Cercul Militar Naţional, expoziţia *Almei Redlinger* ne conduce într-o lume a bunătăţii, a bucuriilor calme şi cuminţi: magnolii, nuferi galbeni, frunze tinere, frunze uscate... Iluminări interioare hotărâsc ce anume este important să picteze: „naturi“ niciodată „moarte“, pentru că totul „trăieşte“: vaza de sticlă, pipa, feliile de kivi, maşina de scris, cărţile, pensulele, ceşcuţa de cafea, colţul de atelier... Fundalurile personajelor (femei, cu precădere) sunt spaţii în care-şi proiectează universul în care-i place să trăiască: tablouri, cărţi, partituri de Mozart. Nu întâmplător - Mozart. Există corespondenţe adânci între muzica salzburghezului - seninătate, după ce sufletul a plâns - şi înţelepciunea dătătoare de armonie cu care priveşte viaţa *Alma Redlinger*. Elevă a lui Maxy (unul dintre tablouri, se intitulează chiar „Omagiu“ profesorului venerat), pictoriţa valorifică în versiune proprie „soluţiile creatoare ale cubismului, expresionismului şi fovismului“ - spunea criticul de artă *Cristian Velescu*, la vernisaj. Există surâs în toate „Atitudinile“ portretelor sale: *Citind, Pieptănându-se, Pe gânduri, Rochia roşie, Bluza de dantelă, Fotoliul violet...* „O, lucrurile cum vorbesc / Şi-n pace nu vor să te lase / Lemn, catifea, fier sau mătase / Prind grai aproape omenesc...“. Pictura *Almei Redlinger* pare să fie o transpunere în linii şi culori a versurilor macedonskiene. Poate că *Ghiocei cu clepsidră* sunt un răspuns la ceea ce am întrebat-o odată şi n-a ştiut să-mi spună în cuvinte: concepţia despre viaţă. Despre viaţa ei de pictoriţă: un bucheţel de ghiocei într-un pahar cu apă, iradiind comuniunea cu tot ce-i gingaş într-o lume a „zgomotului şi furiei“.

E. SUHOR

EXPOZIŢII

Forma şi culoarea - expresii ale iubirii de viaţă

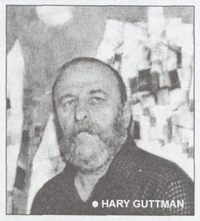

Amfitrionul şi ghidul expoziţiei de tablouri aparţinând pictorului israelian, de origine română, *Hary Guttman*, deschisă pe locul în care a fiinţat multă vreme Grădina „Boema“, este *Dragan Djordjevici*, colecţionar şi negustor de artă, care îşi depăşeşte statutul de „proprietar al unei galerii de pe strada Covaci“, având flerul de a descoperi artişti autentici. Pictura, ca şi muzica, ca şi poezia, *o simţi*; explicaţiile curg pe-alături. Destăinuirea vine după ce privesc colţuri din Ierusalim - oraşul vechi -, o sinagogă, o casă de mahala (bucureşteană), flori, peşti, clovni... Sigur, un specialist în domeniu, cum e *Irina Cajal*, vorbeşte despre „stiluri de exprimare artistică“, în care „se topesc diverse experienţe picturale“, despre reuşita pictorului de a-şi „găsi propriul drum“. „Lumea plastică a lui *Hary Guttman* este o lume ermetică, o lume a abstracţiilor, a simplificărilor, a schematizărilor pentru a ajunge la redarea esenţei“, notează ea, accentuând asupra „excelentului simţ al culorii“, asupra capacităţii de „a sugera mişcarea“. Se referă la „gama subtilă de procedee cubiste“ care „face trecerea de la desenul precis al caselor de mahala spre jocul de cuburi din pânzele *Vechea sinagogă* şi *Margine de Paris*...“. Criticul de artă *Mircea Deac* îi evidenţiază „rafinamentul artistic modern“, caracterizându-i picturile drept „fluide, spiritualizate, uneori, senzuale, deformate voit în spiritul sintezei cubiste“. Nu lipsite de importanţă, pentru evoluţia gândirii sale artistice, par să fi fost întâlnirile cu arta lui Victor Brauner, Marcel Iancu, Paul Klee, reiese din prezentarea operei lui *Hary Guttman*, făcută de acelaşi critic. Pentru cineva care iubeşte frumosul, zăbovind în faţa tablourilor lui, impresia generală este lirismul reţinut, sensibilitatea pentru universul oamenilor neîăiţi din Bucureştiul interbelic. Peisajele din acel Bucureşti nu au nimic din cântecele lui Jean Moscopol, „cu porţită şi cişmea“. Pitoresc ascunde dramatismul. Impulsurile histrionice sunt, de fapt, o formă a veseliei tragice, a sentimentului că fiecare zi este, pentru „clovn“, o echilibristică pe sârmă. Există şi-o lume-junglă tăcută, mascată de culoare (motivul peştilor). Dar există şi ingerescul (floralele). *Hary Guttman* ştie să vadă fabulosul în tot ce-l înconjoară. E modul lui de a pătrunde în miezul lucrurilor. Forma şi culoarea sunt expresii ale iubirii de viaţă. Pictura - un travaliu binecuvântat, care-i dă plinătate. **(E.S.)**

Poetul ca ostaş

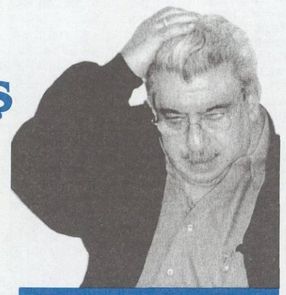

SHAUL CARMEL la vârsta Psalmistului

Pentru a-l înţelege pe *Shaul Carmel*, e nevoie nu să citim *cum* scrie, ci să-i urmărim sfâşierile subterane, sugrumate subtil, sugerate numai printr-un anume timbru, accent, atitudine. Să-l desluşim ca poet-soldat, apărându-şi ţara, care-l apără la rându-i cu puteri de talisman. Este tot ce are vânjos, intens, ferm verbul său. Deşi vârsta Psalmistului a atins-o abia acum, ea exista în el dintotdeauna, fiindcă dintotdeauna poezia lui a fost convorbire cu Dumnezeu.

De unde începe povestea care se cheamă Shaul Carmel? Poate de la bunicul hasid, care stătea de-a dreapta lui Ştefăneşter Rebe, dintr-un capitol de istorie şi legendă a evreilor din Moldova de Sus. Oare, din cele patru elemente ale Creaţiei, focul să fie cel din care poetul e plămădit mai abitir? Sigur, fiecare viaţă de om este o reeditare a luptei lui Iaacov cu Îngerul. O trântă pentru mereu altceva. Pentru iubire, la Iaacov cel Tânăr. Pentru Carte, la Iaacov cel de la Amiază. Pentru dăinuire, la Iaacov cel Târziu. Azi, disputa cu Dumnezeu nu mai poate veni din pricina unui singur fiu (considerat) pierdut, ci a celor şase milioane de fii şi fiice ale lui Iaacov-Israel pierduţi în Holocaust.

Ajuns (oficial) la vârsta Psalmistului, tânărul (structural) Shaul Carmel face o reverenţă de gând în faţa cătorva dintre marii psalmişti ai secolului XX: Balotă, Rilke, Arghezi... Cum arată şirul de bătălii cu Îngerul lui? Poate, mai abrupt decât însemnările făcute de acul electrocardiogramei. Întâi - triumf: debutul la „Iaşiul literar“ cu „Raze de soare“. Apoi - o primă lovitură: retragerea unui volum de versuri, în pregătire la Editura Militară. Pe urmă a fost trecerea dintr-un „ştetl mioritic“ în ţara strămoşilor şi păstrarea până azi a „bagajului“ luat, atunci, cu el: limba română. Orfeul modern, rămas fără Euridice, a încercat şi a reuşit s-o facă să trăiască în pagini de carte. Într-o încleştare cumplită cu Îngerul, a izbutit încă o dată să-l biruie. Este ceea ce el numeşte „reînvierea la malurile Oceanului Indian“. De atunci, a învăţat să preţuiască mai bine fiecare clipă. „Viitorul meu este azi“, rezumă ideea. Şi tot ca-n tinereţe, este plin de curaj şi proiecte. Unul dintre ele - volumul omagial de poezie „Cavaler al Ordinului Veşniciei“, în pregătire la Editura *Cronica*, din Iaşiul debutului de demult. „Veşnicie, în sensul versului lui Vlahuţă: «Nu de moarte mă cutremur, ci de veşnicia ei»“, face cuvenita distincţie între perenitate spirituală şi dispariţie fizică. „Urmează, de asemenea, să-mi apară şi o culegere din pamfletele mele scrise la *Viaţa noastră*“.

- *Credeţi în dăinuire?*

- Care dintre cei care leagă cuvântul fedeleş nu speră? Oricum, sunt la a 27-a carte. Cea mai recentă, „Cerul de sub pământ“.

- *Cum îl priveşte Shaul Carmel-cel-de-azi pe adolescentul Shaul Carmel?*

- Cu-n soi de invidie pentru bogăţia anilor acelora. Eram săraci, dar averea noastră cea mare era tinereţea.

- *O avanpremieră din „Cavaler al Ordinului Veşniciei“?*

- Poate poemul „Berăria din München“. Cred că toată tragedia secolului XX s-a datorat faptului că Academia de Arte Frumoase din Viena l-a respins la examen pe tânărul Adolf Hitler. Din frustrările pictorului ratat s-a născut alienarea care a dus la marea dramă a omenirii: al doilea război mondial şi Holocaustul. *(Îmi recită finalul poemului)* „Viaţa mea de după naştere, / De după morţile repetate / La Auschwitz-Birkenau, / Buchenwald, / Majdanek, / Teresienstadt, / Stepa Ucrainei, / Baby Yar, / Transnistria, / Iaşi, / Dorohoi, / Abatorul din Bucureşti, / Versus Nürnberg, / Viaţa din Tribunalul Academiilor de Arte Frumoase / Ale lumii, / Viaţa din sângele nebăut / În berăriile lumii, / Rămasă puţină / Mi-o trăiesc acum, ca ostaş: / Soldatul cu matricola 50737, / Cu aceeaşi grupă sangvină / Ca Dumnezeu“.

*

Şi iată cum poetul, încărcat de poverile a tot ce-i iudaic, românesc, universal, trece din peren în cotidian, din istorie în contemporaneitate, atotînţelegător al împlinirilor şi suferinţelor iubirii, Cărţii, dăinuirii.

Sentimentul unui dublu „acasă“

Interviu cu MOSHE NAGOR, vicepreşedintele Organizaţiei Unitare a Evreilor Originari din România (A.M.I.R.)

Pe vicepreşedintele Organizaţiei Unitare a Evreilor Originari din România (A.M.I.R.), *Moshe Nagor*, l-am reîntâlnit la Standul *Hasefer* şi la Pavilionul României de la Târgul Internaţional de Carte de la Ierusalim. Nu-l mai văzusem din 2003, când a participat, cu doamna *Mira*, soţia lui, la Hanukiada noastră. A fost o triplă bucurie: mai întâi, a revederii; apoi - a circumstanţelor ei; pe urmă - a împărtăşirii impresiilor despre cartea tipărită în Editura F.C.E.R. şi în România, ca şi a unor proiecte ale A.M.I.R. din viitorul imediat.

- *Cum vi se pare, la prima vedere, cartea Hasefer şi cartea românească, în general?*

- Sunt impresionat de diversitatea tematică, de calitatea grafică, de numărul mare de vizitatori la cele două standuri. Noi, evreii originari din România, suntem foarte interesaţi de tot de apare la Hasefer şi în toate editurile româneşti, pentru că este una dintre principalele noastre posibilităţi de a menţine viu contactul cu viaţa culturală din România.

- *Alte mijloace de a fi la curent cu actualitatea românească?*

- Ziarele şi revistele în limba română care apar în Israel, acţiunile organizate la Institutul Cultural Român şi, desigur, revenirile, de câte ori îmi este posibil, în ţara de origine. Mai mult, sunt israelieni veniţi din alte părţi ale lumii sau sabri, pe care i-am trimis să cunoască România, prin excursii organizate de agenţiile de turism. La întoarcere, mi-au declarat: „De ce nu ne-ai spus că România este atât de frumoasă“?

- *Care dintre proiectele la care lucraţi vă sunt mai mult la inimă?*

- Realizarea Muzeului Evreilor Originari din România şi organizarea Congresului Evreilor Originari din România. Dorim - folosesc pluralul, fiindcă îl am alături pe preşedintele organizaţiei noastre, *Micha Harish*, - să facem Congresul două zile la Tel Aviv şi două zile la Bucureşti. Sperăm într-o bună colaborare cu F.C.E.R. şi cu Asociaţia Culturală de Prietenie România-Israel.

- *Ce vă animă în tot ce întreprindeţi?*

- Sentimentul unui dublu „acasă“; atât în ţara în care m-am născut şi-n limba română, ca şi-n ţara strămoşilor, a copiilor şi nepoţilor noştri.

SheTizke BeMitzvot – a câştiga dreptul de a face bine

Interviu cu scriitorul VLAD SOLOMON

Pe medicul şi scriitorul *Vlad Solomon* l-am reîntâlnit la Târgul Internaţional de Carte din Ierusalim, cu acelaşi pasionat interes pentru actul de cultură, cu precădere pentru noile apariţii editoriale româneşti. Nimic mai firesc - decât o cafea de vorbă despre carte, la prezent şi viitor.

- *O definiţie a culturii?*

- Cultura înseamnă a asuma şi a dărui. A şti să dăruieşti aproapelui ceea ce e mai bun din acumulările şi decantările tale spirituale mi se pare un mod de *SheTizke BeMitzvot* - a câştiga dreptul de a face bine. De aceea, cartea nu va dispărea, pentru că e o dăruire. Consider, însă, că cel mai important bine pe care l-am făcut în viaţa mea a fost să iau interviuri supravieţuitorilor Holocaustului pentru Fundaţia „Steven Spielberg“.

- *Care este diferenţa între a simţi şi a scrie?*

- Aceeaşi ca între un măr şi un felinar de stradă. Poţi simţi fără să scrii şi invers. Capacitatea de a scrie nu este numai un rezultat al talentului, ci şi al unui filtru de absorbţie a datelor din propria-ţi viaţă (intersecţii spirituale şi sentimentale, sau stări sufleteşti legate de o scală de valori sociale în context geopolitic), al unui filtru de asimilare a detaliului, conştient sau inconştient.

- *Cum aţi realiza o reprezentare grafică a vieţii?*

- Printr-o inimă şi, dedesubt, o linie făcută din puncte. Eu m-am împlinit extraordinar în viaţă prin iubire. Totodată, viaţa m-a învăţat să nu pun nimic la inimă, să iubesc fără a pretinde reciprocitate, să pun semnul egalităţii între a fi autentic şi a dărui.

- *Şi linia făcută din puncte?*

- Ar fi plictisitor ca drumul vieţii să fie făcut numai din seninătate...

- *Ce-nseamnă bucuria de-a trăi?*

- E banală urarea „să fii sănătos!“. Dar dacă treci prin momente critice, în care atingi moartea cu vârful degetelor, asta te face să resimţi cu şi mai mare intensitate bucuria de-a trăi. Este şi tema unui roman în episoade, la care lucrez, „Hotel Eden“, publicat în revista internetică „Pasager“.

- *V-aţi creat o disciplină interioară?*

- Nu. Sunt un revoltat, aflat într-un permanent neastâmpăr. Cu excepţia obligaţiilor profesionale, îndeplinite cu plăcere, preocuparea mea preferată e scrisul. Cred că unele lucruri ar trebui să le planific: cercetarea ştiinţifică sau proiectele pe termen lung. Dar sunt un emoţional şi, apoi, un raţional.

- *Există o carte a dvs. sau a tatălui dvs. pentru care aveţi un sentiment aparte?*

- Sub primul impuls, aş spune că nu. Poate c-ar trebui să vorbesc despre volumul meu de versuri, din '84, „În noi e un cer mai adevărat“. L-am publicat la dorinţa, cu limbă de moarte, a mamei mele, care s-a stins în aprilie '84. În 2002, m-a părăsit tata, dr. Benedict Solomon. Sunt fiul unor părinţi care mi-au fost tare buni prieteni. Dialogul meu cu ei a fost deosebit. Cu trei luni înainte de a muri, tata a scos volumul de poezie „Picături de sânge pe-o frunză de măslin“. Era a treia lui carte, după „Strigăt în deşert“ şi „Marşul umbrelor“. Tatăl meu a început să scrie mult după mine. Şi, din nefericire, nu a avut succesul pe care-l merita în viaţă. Abia în aceşti ultimi ani, oamenii îi descoperă poezia. Mulţi cred că l-am urmat. Dar e invers. El a început să scrie abia după ce a ieşit la pensie. Oriunde sunt întrebat despre poezia mea, eu vorbesc despre poezia lui.

Interviuri realizate de IULIA DELEANU

Turneul Naţionalului timişorean – o întâlnire cu avangarda

Publicul bucureştean a avut prilejul să se întâlnească recent cu un teatru al cărui moto ar fi modernitate şi avangardă. Cel puţin, această idee este sugerată de alegerea, regia şi jocul actorilor din cele trei piese prezentate în cadrul acestui miniturneu. *Trecutul îndepărtat, cel apropiat şi prezentul, nu în această ordine* a spectacolelor, sunt ilustrate prin „Edward", de Christopher Marlowe, „Athénée Palace", de Rosie Waldeck, şi „Krum", al dramaturgului israelian Hannoch Levine. Fără să exagerăm, repertoriul teatrului timişorean poartă amprenta familiei Hausvater. Ada Lupu Hausvater, directoarea teatrului, era cunoscută, înainte de a fi numită în acest post, ca o regizoare cu viziune modernă, *adepta dinamismului pe scenă (doar un exemplu*, „Bucătăria", de Arnold Wesker, jucată de Teatrul din Reşiţa), iar regizorul Alexandru Hausvater are un filtru propriu prin care trece piesele pe care le prezintă, spectatorul recunoscând „mâna" maestrului fără să mai citească în program cine este regizorul.

● „Athénée Palace" se înscrie pe această linie. Prezentat pentru prima dată în toamna lui 2006, la Timişoara, spectacolul despre care *R.E. a scris la vremea respectivă, este o pagină de istorie a* României, petrecută într-o singură zi, în vara lui 1940, ziua în care Parisul era ocupat de Germania nazistă. Acţiunea se petrece în hotelul cu acest nume, faimos în Sud-Estul Europei şi nu numai. Un evantai de personaje din diferite clase sociale, din diferite ţări, de diferite naţionalităţi, se perindă în permanenţă, interacţionează, îşi prezintă dramele personale, toate în umbra unui iminent conflict *care urma să afecteze şi România*. „*Raisonneur*"*-ul acestui* spectacol este Rosie, o ziaristă americană, evreică (de fapt, autoarea romanului-reportaj cu acelaşi titlu, dramatizat de Alexandru Hausvater şi Radu Şerban), care nu numai că este un observator atent al evenimentelor şi consecinţelor lor, dar şi o mare admiratoare a poporului român. Deoarece romanul nu are un conflict central, ci este compus din conflicte individuale, spectacolul imaginat de Alexandru Hausvater *cuprinde două elemente* - scene care sugerează secvenţe cinematografice, iar la un moment dat, un imens teatru de păpuşi (chiar scenografia confirmă acest lucru), în care eroii-marionetă sunt mişcaţi de mâna nevăzută a istoriei. Dorinţa eroilor de a supravieţui este un fel de preludiu al Apocalipsei, când oamenii încearcă să se mai bucure de clipe de fericire, chiar şi în aceste condiţii. Actorii - şi aici vom enumera doar pe câţiva dintre ei: Tania Popa (în rolul Rosie), Luminiţa Tulgara (Edith), Ion Rizea (Thierry), un actor cu multiple valenţe pe care-l vom revedea în alte două roluri complet diferite, Cristian Szekeres, Damian Oancea, Georg Peetz, Mihaela Murgu, Oana Rusu, Laszlo Peter şi alţii - au intepretat, cu talent şi cu nuanţările cerute de rol, personajele, atât de diferite, şi relaţiile dintre ele. Sarcina nu a fost uşoară. Pentru a face atmosfera mai autentică, Alexandru Hausvater le-a cerut actorilor să joace în limba ţării din care se presupune că proveneau personajele. O idee cam forţată şi neproductivă. Dacă actorii, care interpretau, de pildă, *un ungur sau un german*, vorbeau chiar în limba lor maternă, cei care foloseau engleza, franceza sau rusa erau departe de a putea fi identificaţi cu limba pe care o vorbeau, iar textele traduse în româneşte, afişate pe un ecran au fost dificil de urmărit pentru cei ce erau aşezaţi lateral faţă de scenă.

● „Krum", al lui Hanoch Levine, este descrierea unei lumi tipice marilor oraşe, a marginalizaţilor, a celor care doresc, dar nu reuşesc să-şi depăşească condiţia. Cu excepţia lui Krum, care pleacă în străinătate, deci iese din lumea lui, dar se întoarce, ceilalţi rămân unde au fost şi cel mai înalt ideal la care aspiră se reduce la condiţia lor de viaţă: fie să-şi găsească o profesie acceptabilă (casieră într-un *supermarket* - Dupa), fie să-şi găsească un amant bogat (Tswitsa). De fapt, nici Krum nu reuşeşte să rupă cercul, romanul pe care vrea să-l scrie nu va fi nici măcar început. În rest, eroii se mulţumesc cu o

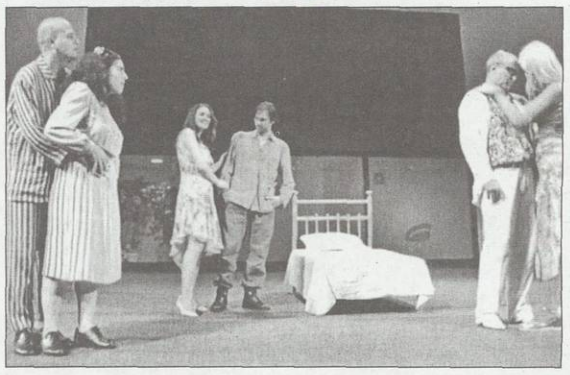

existenţă precară: *să fie invitaţi la cât mai multe nunţi* ca să mănânce bine (perechea Felicia şi Dulce), să se mărite şi să facă copii, chiar dacă nu cu cei pe care-i iubesc (Truda, Dupa), să dea impresia că duc o viaţă aparent normală (Tugati). Dar chiar şi în această atmosferă sumbră, se păstrează o notă de optimism, conştient sau inconştient tinerii discută, se întâlnesc, dansează, se iubesc, există elemente de normalitate fireşti - naştere, căsătorie, moarte. Regizorul, Radu Afrim, a încercat să ascundă drama personajelor sub o haină comică, dar care nu poate amăgi pe nimeni. Abordarea regizorală, apreciată de unii critici drept postmodernă, transmite spectatorului un mesaj trist: toţi eroii acestei drame sunt victimele condiţiei lor. Actorii - şi aici menţionăm, în primul rând, două nume: Ion Rizea (Tugati) şi Andrea Tokay (Dupa), alături de Cristian Szekeres, Luminiţa Stoianovici, Daniela Bostan, Victor Manovici) - au reuşit să aducă pe scenă această lume, care ne este atât de cunoscută şi în realitate.

● „Edward", de Christopher Marlowe, a fost spectacolul-şoc al acestui turneu. Viaţa lui Edward al II-lea al Angliei, care pune pe prim plan dragostea faţă de prietenul său, Piers Gavestone, dar nu în măsura în care să renunţe la coroană şi tron, a prilejuit regizorului Istvan K. Szabo *evocarea unei lumi crude şi sângeroase*, a luptei pentru putere, a prieteniei şi trădării. Dar accentul principal al spectacolului care, în proporţie de 90 la sută, este pantomimă, este pus pe relaţia homosexuală a suveranului, alături de *insatisfacţia sexuală* a reginei Isabella, care-şi alege un amant, cu care ţese intrigi împotriva regelui. Homosexualitatea regelui Edward a fost cunoscută în istorie, dar nu credem că acordarea unui spaţiu atât de mare acestui aspect (nu din cauza unei false pudori) a valorizat spectacolul. Desigur, este opţiunea regizorului, care în acest fel se înscrie în trendul de ultimă oră al literaturii şi *dramaturgiei contemporane, deşi, scena cea mai dramatică* a spectacolului - cea a căsătoriei lui Gavestone - este doar indirect legată de homosexualitate. Actorii, şi aici îl menţionăm din nou pe Ion Rizea, în rolul regelui Edward, au reuşit să redea plastic - aşa cum am mai amintit, mai mult prin gesturi decât prin cuvinte - conflictele şi tensiunile acestei drame.

În concluzie, turneul Naţionalului timişorean ne-a trezit interesul *faţă de acest teatru, pe care îl aşteptăm şi cu alte spectacole.*

EVA GALAMBOS

Inventatorii de cântec

Un cântec este ca o invenţie: nimeni înaintea ta sau după tine nu a compus sau nu va compune vreodată acelaşi cântec. Există chiar, în fiecare ţară, un Oficiu special de brevetare a cântecelor, care-i apără pe inventatorii de melodii de impostură şi de plagiat. Din acest motiv am numit această *rubrică* „*Inventatorii de cântec*" şi mi se pare firesc să-l prezint, în deschidere, pe unul dintre cei mai mari - un creator de melodii plin de fantezie şi de o originalitate fără seamăn: *Henri Mălineanu*. El face parte din elita inventatorilor cântecului românesc, alături de Ion *Vasilescu, Gherase Dendrino*, Nicolae Kirculescu, Radu Şerban.

Mălineanu a început ca pianist. A continuat ca dirijor, apoi a răspândit în lume marile sale şlagăre, melodii fascinante, care fermecau auzul ascultătorului şi-l făceau robul cântecelor sale. „Ce să fac dacă-mi placi ?" (1945), „Marinică" (1950), „Garofiţa" (1952), „Hop ş-aşa" (1953), „Cele mai frumoase fete" (1956), „Am început să-mbătrânesc" (1958), „E de necrezut" (1960), „Nimeni" (1964), „*Cine umblă prin vecini*" (1967), „Nu se poate" (1969) - sunt numai

HENRI MĂLINEANU

● H. Mălineanu, alături de Sile Dinicu

câteva dintre cântecele sale, care i-au cucerit pe interpreţi şi pe ascultători. A mai scris muzică de teatru şi de film, cu aceeaşi *rigoare şi inventivitate melodică*. Uneori era propriul său textier, alături de Jack Fulga şi Eugen Mirea.

Era un bărbat plin de farmec şi de umor, uneori te întâlnea pe stradă şi-ţi răspundea la „bună ziua" timp de o jumătate de oră, în care-ţi spunea cele mai bune şi mai noi bancuri care circulau (sau nu...) prin oraş.

Spre sfârşitul vieţii, într-o perioadă de maturitate care putea fi apogeul *invenţiilor sale melodice*, s-a supărat pe nu ştiu ce mizerie ce i-o făcuseră autorităţile. N-a mai compus nimic timp de peste zece ani şi mă tem că este imposibil de măsurat cât de păgubitoare a fost pentru muzica uşoară românească această absenţă a lui H. Mălineanu.

A fost solicitat să scrie şi pentru spectacolele de Purim care aveau loc, anual, pe scena din Popa Soare a F.C.E.R. A compus, *printre altele*, „Seară de Purim", o bijuterie muzicală, care încheie admirabil toate sărbătorile de Purim ale evreimii din România.

Sigur că, *după ani şi ani*, autorii, interpreţii, compozitorii sau chiar publicul se vor schimba, vor ceda locul altora, conform rigorilor fără abatere ale vieţii pe pământ... Dar sunt sigur că, peste decenii, *din spectacolele de Purim* care se vor prezenta atunci, două lucruri nu vor lipsi niciodată : minunata poveste a Esterei şi *cântecul lui Mălineanu „Seară de Purim"...*

AUREL STORIN

Destăinuirile memoriei afective

Labirintul amintirilor

Eram încă elev de liceu. La „Cultura B". Mai târziu, din păcate pentru foarte puţin timp, a purtat numele lui Mihail Sebastian, profesorul nostru de *limba română*. Deşi *era încă război*, sâmbăta participam noi, băieţii de la „Cultura", împreună cu fetele de la „Focşeneanu" sau „Kreindler", la aşa numitele „ceaiuri". Se dansa, se flirta, se legau prietenii, dintre care unele s-au prefăcut în căsătorii, ce mai durează şi în ziua de azi. Deseori, la întâlnirile noastre îşi făcea intrarea şi Micu Jager, dragul *nostru profesor diriginte*, care, în afara lecţiilor de viaţă, ne-a dat, nu o dată, şi lecţii de dans. La unul din aceste ceaiuri, a apărut un băiat cu un an-doi mai mare decât noi, grăsuţ, cu hainele puţin cam strâmte pentru volumul lui, cu gâtul sufocat de cravata obligatorie pentru moda timpului. Nu-l mai întâlnisem până atunci şi nici nu ştiam cum îl *cheamă*. Deodată am observat că mai mulţi dintre invitaţi se strânseseră în jurul lui. M-am apropiat şi eu. Băiatul a anunţat solemn: „Procesul câinilor" şi brusc a început să latre. Pe diferite voci. Una, ameninţătoare, era a procurorului, un alt lătrat, justificator, era al apărării; lătrau şi acuzatul, dar şi victima. Imperativ era lătratul judecătorului, iar când, solemn, s-a anunţat verdictul, acuzatul a început să schelălăie. Noi ne prăpădeam de râs şi, într-adevăr, imitaţia era absolut irezistibilă. Am întrebat cum îl cheamă pe băiat. Mi s-a răspuns: Mircea Krauss. Era viitorul Mircea Crişan.

Numărul acesta îl va folosi şi mai târziu, când se specializase în tot soiul de imitaţii. Circula o *legendă cum că* tatăl lui *ar fi avut* o baracă la Moşi, cu o „roată a norocului", iar Mircea îndemna clienţii să se apropie, asigurându-i că zeiţa Fortuna o să-i ajute. Nu ştiu dacă e adevărat sau nu. „Si non e vero...". Despre evoluţia lui ulterioară voi mai avea prilejul să vorbesc. Deocamdată, îmi amintesc de prima lui apariţie pe scenă. Era curând după război. La „Baraşeum" se juca piesa *Potopul*, de H. Bergher, adaptată de Mihail Sebastian, care introdusese şi schimbase *multe dintre replici*, transformând o lucrare destul de banală într-un mare succes. Piesa lui Bergher debuta cu un necunoscut care intra într-un bar, sărea pe un scaun foarte înalt, cum se găseau în mai toate barurile, şi cerea un whisky. Îl dădea pe gât şi pleca fără să mai rostească vreun cuvânt. Finalul era identic. Necunoscutul sărea pe scaun, cerea aceeaşi băutură şi pleca la fel de mut. Cum juca Crişan în *rolul necunoscutului, ce făcea anume, mi-e greu* să explic, dar de fiecare dată, la ieşirea din scenă, culegea aplauze furtunoase.

Ce făceam eu pe atunci? Probabil că moştenisem o genă a familiei, care va influenţa existenţa mea ulterioară. Să dau lămuriri: m-am născut într-o casă în care se afla un aparat de *proiecţie profesional şi un depozit de filme. Bunicul* meu, Moriţ Segall (de fapt, îşi spunea Maurice), după ce, prin 1906, sponsorizase o revistă de umor, „Ţivil cazon" (peste 30 de numere ale acestei reviste se găsesc în Biblioteca Academiei Române), devenise patron de cinematograf şi apoi importator de filme. Era perioada peliculelor cu mare afluenţă de public, produse de Studiourile UFA din Berlin. *La început, aduseseră filme mute, de genul* „Niebelungilor" sau „Nosferatu", mai apoi muzicale, cum a fost „Congresul dansează". Tata era salariatul lui. Nepotul, adică eu, deşi la o vârstă foarte fragedă, vedeam toate filmele, atunci când clienţii, patroni de cinema, veneau să vizioneze peliculele ce ar fi urmat să ruleze în sălile lor. Dar bătrânul Segall *era destul de inteligent ca să-şi dea seama* că lucrurile în Germania încep să meargă rău. Înainte ca Hitler să ajungă la putere, Moriţ se retrage din firma OER-Film şi îl lasă pe tata s-o conducă mai departe. Ascensiunea *hitlerismului* a însemnat şi moartea filmului german. Marii regizori, majoritatea evrei, plecaseră în America, iar patronii de cinematografe din România nici nu mai voiau să audă de filme germane, preferându-le pe cele americane sau franţuzeşti. OER-Film *se apropia vertiginos de faliment*. Tata era disperat. O vreme izbuteşte să obţină şi el nişte filme produse în S.U.A. Îmi aduc aminte că atunci când i-a apărut pe piaţă filmul muzical „Strada 42", după premieră, clienţii lui au venit la noi acasă, s-au grimat cu cremă de ghete şi *au dansat* de bucurie până în zori. Un alt eveniment fericit a fost „Extravagantul mister Deeds", cu Gary Cooper. Succesul a fost atât de răsunător, încât tata a hotărât să-şi ia maşină, un Chrysler, cu două locuri în faţă şi două afară, în care pătrundeai deschizând un capac metalic. A încercat să ia şi lecţii de condus. La una dintre primele lecţii, speriindu-se de o cucoană ce împin-gea un cărucior de copil, a virat prea tare şi a izbutit să intre într-o căruţă cu *pepeni*. Aceştia s-au prăvălit peste maşină, turtindo definitiv. După această aventură, a renunţat la ideea şofatului şi, în curând, doborât de criză, a declarat falită firma şi a început să caute o slujbă. Buna lui reputaţie de cunoscător al celei de-a 7-a arte (mi-a confirmat-o D.I. Suchianu, cu care a fost prieten) a făcut să fie repede angajat ca programist al cinematografului ARO (astăzi „Patria"), adică să aleagă şi să achiziţioneze filmele pe care le considera cele mai bune [...]. Priceperea tatei a făcut ca „Asigurarea Românească", patroana cinematografului, să-l păstreze în slujbă în ciuda *legilor rasiale, care interveniseră între timp şi care* pe mine mă trimiseseră la „munca obligatorie". Probleme şi mai grave au început imediat după război. Toate ansamblurile sovietice dădeau spectacole în sala ARO, fără să plătească ceva. Cum tata, ca evreu, nu putea fi suspectat de simpatii antonesciene sau legionare, era trimis la Ambasada Sovietică să *solicite oarecari plăţi*. Aceste *solicitări* au determinat, imediat după naţionalizare, ca noua conducere a cinematografiei, reprezentată prin dl Mocanu, tot un evreu devenit subit ştab, să-l dea afară pe tata, sub acuzaţia că ar fi fost antisovietic. Singura posibilitate ca familia să mai aibă ce mânca, a fost angajarea mamei, întâi casieră la ARO şi apoi repede *mutată, de acelaşi domn Mocanu*, departe, la un nenorocit de cinematograf de cartier. Sper că din povestirea mea s-a înţeles de ce am ajuns eu la Televiziune şi scenarist de film...

OCTAVIAN SAVA

STANFORD OVSHINSKY - omul ale cărui invenţii pot schimba lumea

Stanford (Stan) Ovshinsky are un nume care a devenit substantiv, fără ca mulţi să ştie originea cuvântului respectiv. Ovshinsky a pus bazele cercetărilor în domeniul materialelor amorfe, adică a celor în care structura nu e ordonată în cristale, ci se află în dezordine. În cinstea lui, acest domeniu de cercetare este numit acum „ovionics". Aceste materiale pot fi folosite pentru a genera energie în celulele de combustie şi în cele solare, pentru stocarea energiei, pentru memorarea datelor în computere şi pentru a crea noi materiale cu proprietăţi determinate. Stan Ovshinsky şi-a petrecut 50 de ani din viaţă studiind materialele amorfe. El e inventatorul bateriilor hibride

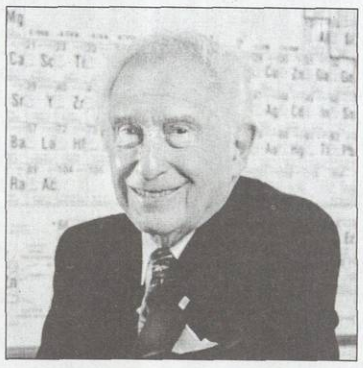

cu nichel şi metale hibride. Circa 1 miliard de asemenea baterii se vând în fiecare an. Ovshinsky a realizat cercetări avansate în domeniul computerelor (în aşa-numita „informaţie criptată") şi deţine brevete de mare importanţă pentru fabricarea filmelor de cristale pentru celulele fotosolare, pentru discurile optice care pot fi şterse şi rescrise, pentru o nouă formă de memorie non-volatilă în computere şi pentru panouri cu *display*-uri plate.

Ca şi Edison, Ovshinsky provine dintr-o familie săracă: tatăl lui colecta fier vechi. Ca şi Edison (cu care e adesea comparat), Ovshinsky şi-a orientat cercetările spre aplicaţii imediate, comercializabile. La fel ca Edison, el nu are studii superioare (doar liceul) şi afirmă ca enciclopedica sa cunoaştere a tehnicii şi a unor ştiinţe fundamentale şi-a format-o la biblioteca din oraşul său natal din Ohio. „Invenţiile - spune el - sosesc numai în minţile pregătite pentru ele".

Acum cinci decenii, Stan Ovshinsky a început să se ocupe de folosirea hidrogenului drept combustibil al lumii viitoare. Era o epocă a petrolului abundent şi hidrogenul părea o idee ştiinţifico-fantastică. Dar Stan Ovshinsky a avut viziunea corectă, cea pe care o au geniile ce duc civilizaţia înainte. Acum, hidrogenul e serios considerat combustibilul vitorului.

O altă idee vizionară a lui Stan Ovshinsky a fost producerea de filme subţiri, din materiale amorfe pentru celulele fotosolare. „Când mi-a spus să mă apuc de aşa ceva, *i*-am răspuns că e o idee *imposibilă*. Aşa ceva e imposibil" - îşi aminteşte dr. Doehler, un veteran al Laboratoarelor Bell de la ATT. „Până atunci cipurile pentru panourile fotosolare erau realizate din siliciu, în băi speciale, sub formă de plăci. Ovshinsky şi-a propus să le producă în flux continuu, «la kilometru», şi a reuşit". O nouă fabrică din Michigan le scoate acum ca o folie nesfârşită, mai ieftină şi mai uşor de montat decât celulele din siliciu. O revoluţie în energetica solară. Pelicula lui Ovshinsky e subţire, dar indestructibilă, produce curent chiar şi în zilele înnorate şi aduce inventatorului un profit de 30%.

Stan Ovshinsky are 84 de ani, dar vine la laboratoarele sale în fiecare zi. Aşa cum spune prietenul său de o viaţă, Isac Rabi, laureatul Nobel pentru fizică: „Ovshinsky e sclipitor, e strălucitor".

Nou „limbaj" între om şi calculator

Xerox are un faimos centru de cercetări la Palo Alto, în California (PARC). În urmă cu zece ani, Xerox a încercat să scape de el şi să vândă o parte dintre acţiunile lui. Nu a izbutit şi atunci le-a dat celor de acolo independenţă totală. I-a lăsat să facă ce vor. Ceea ce a ieşit, a depăşit aşteptările. Cei de la PARC (preşedinte şi director - Mark Bernstein) au anunţat, recent, că vând un pachet de brevete care constituie licenţa pentru un nou „limbaj natural" între om şi calculator, numit „Powerset". Firma cumpărătoare vrea să pună la punct un sistem de căutare pe Internet, care să-l concureze pe cel brevetat de Google. Rodul a 30 de ani de cercetare, noul program de calculator va lucra în franceză şi engleză. Tehnolog-şef şi director al cercetării ştiinţifice este Roland Kaplan (40). PARC a încheiat şi un interesant contract cu celebrul Centru de Cercetări „Scripps", din San Diego, pentru a dezvolta o metodă care foloseşte... tehnologia de printare cu laser pentru detectarea celulelor canceroase.

RENÉ FRYDMAN – „părintele" copiilor francezi creaţi în eprubetă

René Frydman este o somitate a ginecologiei franceze şi un pionier al tehnicilor de vârf în fecundarea artificială. După cum observă el, inventarea anticoncepţionalelor a permis femeilor fertile să nu aibă copii, iar tehnicile de fertilizare *in vitro* permit cuplurilor sterile să aibă copii. În general, la o asemenea operaţie se foloseşte material seminal de la membrii cuplului (în 97% dintre cazuri), dar în unele situaţii se poate recurge şi la donatori. Oricum, fecundarea *in vitro* nu mai e acum decât o operaţie de rutină, dar, în 1982, a fost un act de curaj. Cu opt ani înainte, tehnica aceasta a fost propusă, în premieră, în Anglia, de Robert Edwards, dar nu a fost încercată nici măcar pe animale. Era doar o încercare de laborator. René Frydman a trecut la aplicarea acestei inovaţii direct la oameni. Desigur, tehnica de fecundare, reluată de atunci în zeci de mii de cazuri în lume, a stârnit numeroase controverse atât din punct de vedere etic, cât şi religios. Iar discuţiile nu s-au oprit nici până azi. Între timp, inovarea a continuat în acest domeniu al ginecologiei. S-a ajuns la congelarea ovocitelor, la folosirea celulelor suşă şi la diagnosticul genetic făcut înainte de implantarea fetusului, aşa-numitul DIP. Într-un recent interviu, dr. René Frydman observa că acum problemele de tratare a sterilităţii au căpătat un caracter comercial, aspectele etice fiind în unele ţări escamotate.

René Frydman s-a născut în 1943.

În 1971, participă, alături de Bernard Kouchner, la crearea Organizaţiei „Medicins sans frontières"

1982 - asigură fecundarea „in vitro" a celei ce avea să fie primul copil francez născut ca urmare a acestei tehnici - Amandine, care azi are 25 de ani.

1986 - asigură naşterea primului copil provenit dintr-un embrion congelat.

2000 - prima naştere după un diagnostic preimplant.

În Neghev... ca pe Marte

După cum relatează presa israeliană, NASA a solicitat participarea specialiştilor din Israel la studierea condiţiilor în care vor evolua viitorii astronauţi pe Planeta Roşie. Şi asta, fiindcă relieful şi geologia Neghevului seamănă cu terenurile fotografiate pe Marte.

Specialiştii în geomorfologie de la Universitatea din Beer Sheva colaborează cu NASA pentru a studia cum s-au format elemente ale peisajului marţian sub influenţa vântului. Doi astronauţi şi un şef de departament de la NASA, Benjamin Neumann, au vizitat Israelul pentru a stabili o cooperare în acest domeniu.

NASA are 17 poligoane care reproduc condiţii de pe alte planete, în care experimentează vehicule robotizate şi antrenează astronauţi. Numai cinci dintre ele se află în afara Statelor Unite, unul fiind cel din Neghev. Totodată, Universitatea din Beer Sheva a înfiinţat un centru de studii pentru tineret, Centrul de Fizică „Ilan Ramon", pentru a dezvolta cercetările în astrofizică.

Fizicieni israelieni contribuie la

construirea celui mai mare accelerator din lume

Lângă Geneva, la graniţa franco-elveţiană, pe care o străbate pe sub pământ, se află în construcţie cel mai mare accelerator de particule din lume, numit LHC (Large Hadron Collider). El este instalat la 100 m sub pământ şi are o circumferinţă de 27 km. Este una dintre cele mai avansate realizări tehnologice ale secolului XXI, o lucrare în care gigantismul se întâlneşte cu precizia alinierii cursei protonilor la micron. În LHC, energia la care se vor ciocni protonii este de şapte ori mai mare ca în orice altă instalaţie similară anterioară. Ciocnirea particulelor subatomice se va produce de patru ori de-a lungul traseului de 27 km şi, în fiecare asemenea loc de catastrofă în microcosmos, se va instala câte un senzor care să detecteze particulele produse în urma ciocnirii. Fiecare dintre „senzori" are înălţimea unei clădiri cu opt etaje. Timp de zece, poate chiar 15 ani, în fiecare secundă, vor avea loc 40 de milioane de ciocniri între protoni, secundă după secundă, fără oprire, în încercarea de a afla tainele profunde ale materiei şi, eventual, de a descoperi „Bosonul Higgs", numit astfel după fizicianul scoţian care l-a prezis teoretic acum 42 de ani. Această particulă joacă un rol important în actualul model al microcosmosului subatomic, iar dacă ea nu va fi descoperită, întregul nostru mod de a înţelege structura materiei va trebui revizuit. În LHC, protonii se vor ciocni la viteze apropiate de cea a luminii şi din aceste ciocniri vor rezulta particule grele, neexistente acum în natură, dar probabil formate în perioada imediat după „Big Bang"-ul prin care s-a născut Universul.

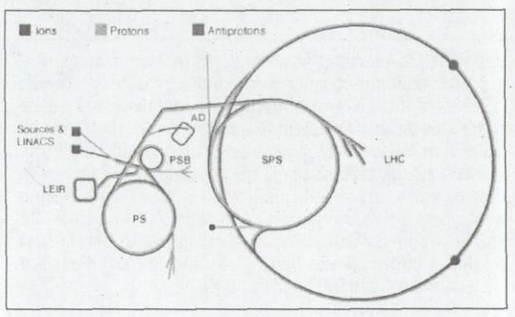

Cel mai mare senzor dintre cele patru a fost numit „Atlas" şi la concepţia şi construirea lui participă şi fizicieni israelieni.

Prof. Shlomit Terem şi prof. Yoram Rosen, de la „Tehnion"-ul din Haifa, se numără printre cei 1.700 de cercetători de la 150 de universităţi din 30 de ţări care participă la construirea LHC, ei aducându-şi contribuţia la crearea „Atlas"-ului. În acest senzor gigant o înregistrare are loc la fiecare 25 de nanosecunde (25 de miliardimi de secundă). Cele mai interesante 100 de coliziuni din cele 40 de milioane ale fiecărei secunde vor fi selecţionate automat de calculatoare specializate şi studiate de fizicieni. Datele ce vor proveni de la accelerator vor umple un milion de hard-discuri pe secundă, de aceea e necesar un aparat care să

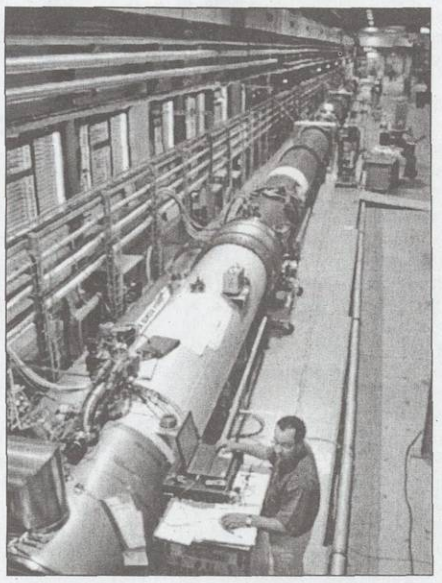

selecţioneze aceste informaţii. Acest aparat e construit în colaborare cu Institutul „Weizman" din Rehovot şi cu Universitatea din Tel Aviv.

Panourile senzorului, construite la Institutul „Weizman", sunt imprimate cu fire electrice având diametrul de 50 de microni, acoperite cu aur. Lungimea totală a acestor fire ar putea înconjura planeta noastră (circa 40.000 km). Sunt 1.500 de circuite în fiecare panou, care controlează activitatea senzorilor. Construcţia acestor senzori e o muncă de înaltă tehnicitate şi participarea specialiştilor israelieni la realizarea „Atlas"-ului e un veritabil certificat de excelenţă pentru ingineria fizică din Israel.

Un nou avion israelian

Cunoscuta companie constructoare de avioane I.A.I. (Israel Aerospace Industries) a anunţat că are în fază de dezvoltare un nou tip de avion care ar putea revoluţiona transporturile aeriene civile şi militare. Aparatul - după cum a relevat „Jerusalem Post" - este un avion cargo fără echipaj uman, cu o lungime a aripilor de 30 m şi care poate transporta o sarcină utilă de 30 de tone.

Acestei inovări i se va alătura un avion a cărui sursă de energie va fi radiaţia solară, aparat, de asemenea, fără echipaj uman şi având o mare autonomie de zbor, ceea ce îi va permite să efectueze misiuni de supraveghere aeriană de lungă durată.

A treia noutate de la I.A.I. este un avion ecologic, destinat zborurilor pe distanţă mică (aşa-numitul avion *inter-city*), care va avea ca sursă de energie celule de combustie.

Toate trei sunt rodul concepţiei inovatoare a lui *Arnold Nathan*, directorul pentru cercetare-dezvoltare de la I.A.I., şi a lui *Shlomo Tasch*, director pentru - interesantă denumire - „Ştiinţa zborului", la aceeaşi companie. Ideile inovatoare, e drept, vin de la firma israeliană, dar dezvoltarea acestor idei cere capitaluri şi capacităţi de producţie peste dimensiunile I.A.I. Aşa că, ele vor fi puse în practică în colaborare cu Uniunea Europeană şi câteva mari corporaţii aviatice.

Pagină realizată de ANDREI BANC

Când aşchiile artei nu sar departe de pom

TELEOBIECTIV

„Eu nu fac decât să râd sau să plâng", recunoştea, cu un oftat de nemulţumire la adresa emotivităţii sale excesive (dar şi cu o anume autoironie), actriţa Emilia Popescu. Greşea. Adevărul e că apariţiile sale scenice îi fac pe alţii, pe spectatori, să rădă sau să se emoţioneze, aşa cum îi manipulează harul ei artistic. Temperamentul vulcanic. Umorul ei inteligent strunit. Şi, de ce nu, feminitatea sa juvenil-drăgălaşă. O cunoaşteţi: adorabila parteneră a lui Ştefan Bănică jr. - de teatru, de televiziune (şi-mi pare rău că nu pot spune „şi de film", pentru că cinematografia nu a ştiut să profite de talentul ei pe cât ar fi meritat). Obrăjor rotund, ochii mari, rotunzi, chiar şi siluetă uşor rotunjoară, zâmbet simpatic: perfect pentru comedie. Dar în „Marlene", unde a întrupat-o pe Marlene Dietrich - femeia fatală, Îngerul albastru - şi i-a cântat melodiile, şi-a scos la purtare forţa dramatică, muzicalitatea şi glasul îndelung lucrat.

A fost ziua ei de naştere (nu întrebaţi niciodată o femeie câţi ani împlineşte!) şi am stat neclintiţi, timp de trei ceasuri şi jumătate, în faţa televizorului, să-i urmărim sărbătorirea pusă la cale - într-o „Duminică în familie" - de „Antena 1". Recunosc: am râs şi ne-am emoţionat, aşa cum şi când şi-a dorit ea, fără să fi existat vreo adiere de melodramă, cum se poartă acum la tele-divertismente! Şi aşa cum ne-a instrumentat şi amfitrioana serii, Mihaela Rădulescu. Tele-gazdă primejdioasă (dar „extraordinară", ca să folosesc superamabilul ei tic verbal), ce scoate de la oaspeţii ei totul (ba şi ceva în plus) şi le pune pe tapet; nu numai talentul, ci şi firea, caracterul, biografia, nimic nu scapă din mâna tele-realizatoarei al cărei debit verbal poate fi invidiat de orice politician al ţării, darmite de colegii ei... *„Lăsaţi orice secret, voi ce păşiţi pe acest platou"* ar trebui să scrie la intrare, iar la ieşire - un patetic *„Vivat, crescat, floreat"* celui ce a scăpat învingător din „storcătorul de talente" care este „Tele-femeia anului 2006".

Am aflat, prin urmare, nu numai cât de emotivă, ci şi cât de modestă şi statornică este Emilia, familistă convinsă şi fără recreaţie, stând de zeci de ani în acelaşi bloc din Drumul Taberei şi având acelaşi soţ de peste 18 ani: Ionuţ Ştefănescu, cu doctorat în muzică şi flautist la Filarmonică, de care a venit însoţită - să-i simtă umărul alături, să-i potolească tracul, să o acompanieze muzical. Am aflat din nou că aşchiile nu sar departe de pomul nobil: actriţa este fiica regretatului actor comic de operetă Emil Popescu şi a cunoscutei coregrafe Malu Iosif, colaboratoare importantă la spectacolele lui Dan Puric şi - surpriză, surpriză pentru cine nu ştia - nepoată a lui Iosif Iser, celebrul pictor româno-evreu al secolului trecut, ea, Emilia, fiindu-i, deci, strănepoată. Şi iată că genele benefice ale acestui arbore genealogic s-au plimbat nu numai de la părinţi la fiică, ci au sărit şi de la stră-unchi la stră-nepoată: Măriuca, fiica adolescentă a Emiliei şi a lui Ionuţ, a moştenit, pare-se, harul pictural al marelui pictor, realizând de copilă expoziţii (în hotul Teatrului de Comedie, de pildă) şi şi-ar fi însoţit şi aici părinţii, cu lucrările ei cu tot, dacă o gripă rea nu ar fi reţinut-o acasă (regrete, o lacrimă şi, bineînţeles, un oftat matern).

Pe platou, Emilia nu s-a zgârcit deloc, ne-a oferit tot ce aşteptam de la ea. A cântat. A dansat. A jucat momente din spectacolele ei. A conversat spiritual. Dar nu aici a fost surpriza. *„Doamnă profesoară Olga Tudorache, dacă nu am fost bine, să nu mă certaţi* - s-a adresat ea, rugător, prin micul ecran, maestrei ei, aflată acasă. *Vă rog să mă lăudaţi şi dvs., dacă m-aţi plăcut, îmi plac la nebunie laudele"*, le-a comunicat şi telespectatorilor. Să auzi şi să nu crezi: o actriţă atât de miruită şi cu atâtea succese, să fie atât de modestă şi să aibă atâta nevoie de confirmări! Într-o lume cu inflaţie de paranoici pe metru pătrat, în care mediocrităţile se umflă în piele autolăudându-se, ca broscoiul din fabulă, şi în care tupeul şi lauda de sine au ajuns să fie considerate arme de atac şi condiţii ale reuşitei, vine o mare (cu adevărat mare) vedetă şi-şi mărturiseşte public nesiguranţa de sine!

Nesiguranţa care e de fapt simptomul nevoii de autoperfecţionare, stimulul mersului mai departe şi marca talentului autentic. Adevărul e că toţi iubim complimentele - oameni suntem! -, dar avalanşa lor contrafăcută poate duce la schimbarea raportului de valori, la falsificarea lor. Cred că au avut multe de învăţat vedetuţele de-o zi şi-o noapte şi cei care le aruncă, inconştienţi, pe cerul „starurilor", dându-le iluzii şi şanse nemeritate. A fost o mare lecţie de adevăr artistic şi uman această emisiune de aşa-zis divertisment!

Sigur că au lăudat-o şi firitisit-o pe Emilia Popescu mari personalităţi ale scenei româneşti - Radu Beligan, Stela Popescu, rectorul Florin Zamfirescu, actorul şi directorul teatrului unde joacă ea în prezent, George Mihăiţă, regizorul Alex. Darie. Iar Emilia ce să facă? Vorba ei: a plâns şi a râs. Şi a plâns din nou. Fără urmă de melodramă, repet. Doar emoţie pură. Iar când şi-a făcut bubuitoarea apariţie seniorul Florin Piersic, cu farmecul şi verbiajul său de nestăvilit, după ce şi-a urcat întâi lui pe frunte virtuala coroană de rege al monoloagelor, iar Emiliei, peste breton, coronita de prinţesă a comediei şi a invitat-o la un dans (pe melodia „Stranger in the night", cântată de actriţă), vraja a fost împlinită: sentiment, graţie, romantism, în epoca aceasta a erotismului sălbatic şi mecanic! Vă îndoiţi de faptul că întreg platoul şi tot tele-publicul (feminin, mai ales) vibra de emoţie? O singură persoană şi-a stăpânit firea: Emilia. Juca un rol, trebuia să intre în joc profesionalismul şi raţiunea. Căci vraja „Străinului din noapte" se va relua, iar şi iar, în spectacolul pe care cei doi actori minunaţi îl pregătesc, în regia maestrului Radu Beligan.

La mulţi ani, Emilia! Şi aşteptăm să vedem cum va izbândi în viaţă rămurica Măriuca din trunchiul artistic numit Popescu - Ştefănescu - Iser.

SANDA FAUR

DIN PRESA CULTURALĂ

MARTIE 2007

● **„CULTURA"**, din 1 martie, conţine articole interesante, dintre care menţionăm: „Stânga, ce este şi cum să ne ferim de ea", de Dan Ungurea („În România, comunismul a fost, în general, acceptat, spre deosebire de Polonia şi Ungaria"), şi „Televiziunea dăunează grav ierarhiei valorilor", de Felicia Antip (despre Becali, Dan Zamfirescu, noul său „camarad", câteva alte personaje ce apar obsedant la TV, politicieni, avocaţi, psihologi, sociologi, regizori, care discută despre politică fără a cunoaşte domeniul). În numărul din 8 martie, editorialul lui Augustin Buzura, „Idoli mici, dar providenţiali". George Maior (nume cunoscut în unele cercuri) semnează articolul „Josef Joffa despre tentaţia imperială a Americii". Gh. Buzatu (fost deputat P.R.M.) scrie despre istoriografia românească, iar Alex. Cistelecan despre „Actualitatea lui Marx" („Marx nu s-ar recunoaşte, astăzi, marxist"). Aflăm că poetul Serghei Esenin se considera „mai la stânga" decât partidul comunist, de aceea nu a fost membru al acestuia. Derrida a analizat cu atenţie marxismul. Mai scriu, pe aceeaşi temă, câţiva analişti români, una dintre concluzii fiind că „globalizarea" de azi este apropiată de concepţia internaţionalistă a lui Marx, căruia nu i se pot imputa toate fenomenele negative din secolul XX (totalitarism, războaie). Felicia Antip continuă acţiunea (cu minime şanse, din păcate) de „igienizare" a emisiunilor TV, amintind de Victor Roncea, fost „locotenent" al lui Marian Munteanu la fosta „Mişcare", de Dan Pavel şi „pupilul" său, Gigi Becali, care-i admiră pe Moţa şi Marin, „eroii legionari", de Dan Diaconescu, cu emisiunile sale insalubre etc. În numărul din 15 martie, se reia tema: „Marx posedă Occidentul" (Bogdan Ducă, Teodora Dumitru). Acum analiza pare mai superficială: marxismul este privit absolutamente în culori negre, or, se ştie, maniheismul este un exces. Victoria Anghescu scrie despre Margareta Sterian (110 ani de la naştere).

● În **„ROMÂNIA LITERARĂ"**, nr. 9/9 martie, Daniel Enache scrie despre „Gărgăunii (*Supravieţuirile* 5)", de Radu Cosaşu (Editura PRO, 2006). Criticul îl numeşte pe Cosaşu: „un Proust al comunismului românesc", diferenţiindu-l de Babel. Remarcabilă cronică-eseu. Elisabeta Lăsconi recenzează romanul de succes „Istoria iubirii", de Nicole Krauss, personajul central fiind un bătrân evreu din New York, dar naraţiunea cuprinde trei destine separate. Cartea a fost elogiată şi de Dan C. Mihăilescu la emisiunea sa TV. Gh. Grigurcu scrie despre Lucian Raicu (un serial). Mihai Zamfirescu se referă la „accidentele de pe parcurs" ale lui Mircea Eliade (cu ocazia centenarului acestuia), la criticii din Occident ai lui Eliade, numindu-i „deliranţi marxistoizi întârziaţi, care fac acum legea" (sic!). Mircea Mihăieş scrie despre poziţia comună a P.N.L., P.R.M., P.S.D., P.C. împotriva intelectualilor care se exprimă în favoarea preşedintelui ţării şi pentru continuarea reformelor. Sorin Lavric ni-l aduce în atenţie pe fizicianul american Richard Feynman („Şase lecţii uşoare", Ed. Humanitas, 2007). Geo Şerban prezintă pagini din „Jurnalul" Mariei Banuş.

● **„OBSERVATOR CULTURAL"**, din 1 martie, ne oferă un editorial semnat de Liviu Ornea, cu accente acute şi bine puse pe nume ca „Alcibiade" de la „România Mare", unii ziarişti de la „Ziua" (Roncea, Hoandă), „becaliotul" Dan Pavel, Buduca „în derapaj", dar şi analişti politici serioşi. Lăudabilă este precizarea din revistă că Zigu Ornea, calomniat de „anonimul" Ion Spânu, nu a fost colaborator al Securităţii. Există o „tehnică" a „înmulţirii" colaboratorilor, pentru a „apăra" alţi reali colaboratori. În numărul din 8 martie, aflăm că filmele lui Radu Gabrea, „Rumenye, Rumenye" (premiat şi de U.C.I.N.), „Itzic Manger" şi „Moştenirea lui Goldfaden", au ajuns la un festival din Belgia. Profesorul Paul Cornea a fost distins cu *Premiul pentru critică literară* al revistei „Observator cultural". Iulia Deleanu este prezentă cu un reportaj despre Târgul de Carte de la Ierusalim (februarie 2007).

● **„CONTEMPORANUL - IDEEA EUROPEANĂ"**, nr. 2/2007. Nicolae Breban semnează articolul „Trei erori" (pe care le numeşte: mişcarea legionară, alianţa cu Hitler, naţional-comunismul). Demn de toată admiraţia acest demers. Din păcate, unii nu văd astfel lucrurile, chiar istorici de profesie. Despre premii şi debuturi scrie, cu amărăciune (şi talent), Magda Ursache. Mai citim: Nicolae Balotă - „Arta lecturii"; Aura Christi - „Religia viului"; B. Marian despre Petre Solomon, Hermann Cohen; Dana Duma despre „Revizorul", de Gogol, la Teatrul de Comedie, şi „Elizaveta Bam", de Daniil Harms, la „Bulandra". Laura Bândilă înregistrează un dialog cu David Esrig (n. 1935, la Haifa), cunoscut ca regizor în România, stabilit apoi în Germania. Andrei Fischof (n. 1940, Turda), stabilit în Israel, semnează un ciclu de poeme pline de prospeţime. Ionel Necula revine la Emil Cioran, care afirma că filosofia modernă este o „activitate de cabinet", nu mai este „peripatetică", precum era la antici; de asemenea, neantul este o alternativă a Divinităţii. Mai citim despre „Jurnalul" lui Rilke (notăm aici că Rilke avea ascendenţi evrei, dar el nu a comentat acest fapt).

● În **„ROMÂNIA LIBERĂ"**, din 13 martie, la pagina „Arte", Elena Vlădărescu publică un interviu cu directorul Cinematecii din Ierusalim, criticul de film, Costel Safirman, originar din România.

● În **„ADEVĂRUL LITERAR ŞI ARTISTIC"**, din 7 martie, Marius Vasileanu semnează „Becalizarea sans frontières". De citit şi de reţinut.

● **REVISTA „22"**, din 13 martie, face reclamă unei cărţi, „Evreul din Linz" (Editura Nemira), în text afirmându-se că „fără Wittgensteini, n-am fi avut un Hitler" (cuvintele aparţin autorului cărţii, Kimberley Cornish). A se reţine pluralul „Wittgensteini". Mai uşor cu reclama... pe scări, exprimarea este ciudată.

● **„IDEI ÎN DIALOG"**, nr. 3/2007. Dan C. Mihăilescu scrie despre al patrulea volum de corespondenţă a lui Mircea Eliade, care, suntem convinşi, este interesant, pentru a înţelege o epocă şi mentalităţile ei. Este uluitor cât de mult aprecia Eliade fondul iudaic al creştinismului, în ciuda ideilor politice ale istoricului religiilor. Ingenios este demersul lui Mihail Neamţu: „Eliade, Marx şi opiumul religiilor". Evident, Marx „pierde". De fapt, este vorba de criticile aduse de Al. Sahia, Belu Zilber, Miron Radu Paraschivescu lui Eliade, acuzat de a fi „purtător de idei fasciste". Se făcea o confuzie de ambele părţi, ştiinţa fiind, în fond, independentă de ideologie. S. Damian semnează „Biermann şi Goma: paralele şi secante". Biermann este un intelectual evreu, fost disident în R.D.G.; Goma este ceea ce este - fost disident, actualmente în derută, credem. Care este secanta? H.R. Patapievici face o analiză pertinentă, de substanţă, a liberalismului, care aminteşte de unele aserţiuni ale lui Karl Popper, Raymond Aron, Lévinas, Isaiah Berlin (teoreticieni ai libertăţii spiritului).

● **„LUNEA"**, nr. 3/2007. Marian Oprea se referă la o acţiune a C.I.A., de arestare a unui cleric musulman, ţinut patru ani în detenţie şi eliberat, după ce a fost interogat şi torturat. Cazul este real, iar intransigenţa editorialistului nu se dezminte niciodată, căci el este un acerb critic al politicii S.U.A. Revista salută ca pe un act „curajos" achitarea „Lotului Antonescu" de Curtea de Apel Bucureşti. Complimentul vine, probabil, tot de la directorul revistei, o publicaţie cu un vechi prestigiu, dar departe de a fi imparţială. Ce mai citim în „Lumea"? Turcia respinge acuzaţia de genocid anti-armean (1915-1917), „corectând" cifra de 1,5 milioane de victime la 300.000-500.000. Tot genocid, nu? Procuratura din München a emis un ordin de arestare a unor agenţi C.I.A.. Premierul francez regretă „lipsa de imaginaţie" a comunităţii internaţionale în poziţia faţă de Iran. În Israel, un grup de rabini ultraortodocşi au fost acuzaţi de instigare la omor. Zidul de separare a fost „împins" în interiorul Cisiordaniei. Israelul achiziţionează mii de bombe „inteligente" din S.U.A.; Venezuela cumpără rachete ruseşti; Israelul se dotează cu roboţi de tip „viespea bionică" (fotografiază, ucide prin teleghidare). La rubrica „Actualitate", redacţia prezintă un text: „Holocaustul - o tragedie ce nu poate fi negată", iar dedesubt, Gilad Atzmon - muzician născut în Israel, dar antisionist (bravos!) - semnează un text în care afirmă că Holocaustul devine o „armă ideologică" împotriva Islamului, adică muzicianul cântă o melodie a lui Ahmadinejad, preşedintele Iranului. Natalia Vlas semnează un articol interesant despre credinţe şi politică în etapa actuală, cauze şi efecte ale terorismului, războaielor locale. Boutros-Ghali, fost secretar general al O.N.U., propune o reformă a acestui for. Aflăm că P.N.G.-C.D., partidul lui Becali, a sponsorizat o masă rotundă despre creştinism în noua Europă (printre participanţi: acad. Răzvan Theodorescu, Claudiu Iordache, Dan Puric, Mircea Micu, Victor Roncea şi... evident, George Becali pe post de „profet"). Corneliu Vlad prezintă „planul Peters" pentru Orientul Mijlociu (s-ar modifica, prin anexare, graniţele Iordaniei, Libanului, ar dispărea Irakul, Arabia Saudită, iar Turcia ar pierde zona locuită de kurzi). O provocare, o dorinţă, cine ştie? Autorul planului este un ofiţer superior în retragere.

BORIS MARIAN

Revista „Perspectiva" – zece ani de la apariţie

Revista „Perspectiva" (nr. 41/februarie 2007), din Nazaret Illit, a ajuns în al zecelea an de apariţie, cu un colectiv de harnici şi dăruiţi redactori: Itzhak Moshe, Iosefina Sara (cândva, redactor la „Revista Cultului Mozaic"), Milu Bachman, Milu David ş.a. Într-un format atrăgător, revista inserează o serie de articole interesante: Nazaret Illit împlineşte 50 de ani de existenţă, ca aşezare nouă, lângă vechiul Nazaret, iniţiativa aparţinând premierului Ben Gurion. Azi, oraşul se poate mândri cu diverse aşezăminte de cultură şi învăţământ. Revista ia atitudine faţă de unele articole ale lui Teşu Solomovici, publicate în „Ziua", ca şi faţă de implicarea sa în „scandalul cimitirelor". M. David scrie despre Iolanda Balazs-Soter, care a fost aleasă preşedinte de onoare al Asociaţiei Antifasciştilor din România. Un alt articol se referă la fostul Şef Rabin dr. Moses Rosen, prezentat într-o falsă lumină în „Raportul Tismăneanu". Multe alte ştiri şi informaţii din lume şi de interes local. Felicitări „Perspectivei", salutări doamnei Sara, cu care am colaborat cândva. (B.M.M.)

EVREII ÎN LUME

SHERRY LANSING – prima femeie, preşedinte al unei mari companii cinematografice

Sherry Lansing este deţinătoarea Oscarului pe 2007 pentru activităţi umanitare. Personalitate remarcabilă, cu o carieră deosebit de interesantă în domeniul filmului, este creatoarea şi, acum, preşedinta Fundaţiei „Sherry Lansing", o organizaţie filantropică care se ocupă de cercetări în domeniul cancerului, sănătăţii şi educaţiei.

La vârsta de 17 ani, mama ei s-a refugiat din Germania nazistă. Născută în 1944, la Chicago, Sherry Lee Heimann a absolvit, în 1962, Universitatea din Chicago şi şi-a dat un masterat în ştiinţe la Northwestern University din acelaşi oraş.

A început ca actriţă, dar, nemulţumită de performanţele ei, a decis să-şi schimbe cariera, orientându-se spre producţia de filme. Ca să afle mai multe despre industria filmului, a pornit chiar de la bază. Astfel, s-a angajat ca *principal script reader* (persoană care citeşte scenariile) şi, în această calitate, a lucrat la două filme care au obţinut succese deosebite, *Sindromul chinezesc* şi *Kramer contra Kramer*. Şi-a continuat activitatea în acest domeniu la mai multe companii cinematografice, iar în 1980, la vârsta de 35 de ani, devine prima femeie preşedinte la *20-th Century Fox*. În 1992, i se oferă preşedinţia *Paramount Pictures*, pe care o va deţine până în 2005 şi, în perioada în care ea s-a aflat la conducere, societatea a produs şi a lansat peste 200 de filme, printre care pelicula de mare succes *Forrest Gump* (1994), care a câştigat şi Premiul Oscar, *Braveheart*, precum şi *Titanic*, filmul cu cele mai mari încasări din istoria cinematografiei. Şase dintre cele zece filme cu cele mai mari încasări au fost lansate în timpul preşedinţiei ei, dintre care trei au câştigat Oscarul pentru cel mai bun film. 80% dintre filmele lansate de ea au adus profituri, un record neatins de nici un alt conducător de studio. În acelaşi timp, a deţinut propria companie de film, *Lansing Productions*, care producea filme pentru *Paramount*.

Ca şef de studio, a căutat să facă filme cu costuri mai reduse, să-şi asume riscuri şi bugete mai mici. În 1994, *Viacom* a preluat studiourile *Paramount* şi, în 2004, a decis să formeze două societăţi. La sfârşitul acelui an, Lansing a decis să plece.

A fost recompensată cu numeroase distincţii, inclusiv titlul de „Doctor Honoris Causa" în arte frumoase al Institutului American de Film. O altă distincţie i-a fost acordată de Centrul „Simon Wiesenthal", pentru Arta spectacolului. A fost primul şef de studio care a căpătat o stea pe faimosul *Walk of Fame* de la Hollywood şi care şi-a imprimat urma de la mână şi picior la *Grauman's Chinese Theater*. Şi-a continuat activitatea în diferite ONG-uri şi fundaţii, legate de cercetarea medicală în domeniul cancerului, organizându-şi propria fundaţie. Eforturile depuse în această direcţie au fost recompensate cu Oscarul pe 2007, pentru activităţi în domeniul umanitar.

Este căsătorită cu regizorul de film, William Friedkin, la rândul său, deţinătorul unui Premiu Oscar.

EVA GALAMBOS

Are 40 de ani. La doi ani, era orfan de ambii părinţi şi îl creştea un unchi din Uhta, orăşel aflat la 1.200 km nord de Moscova, ţinut în care a funcţionat, sub Stalin, unul dintre cele mai teribile lagăre. Un început greu în viaţă, care nu lăsa pe nimeni să bănuiască faptul că micul evreu din nordul Rusiei va ajunge unul dintre marii magnaţi ai lumii. Personalitate controversată, care, ca toţi magnaţii din lume, şi-a făcut averea prin mijloace neortodoxe, *Roman Arkadievici Abramovici* este acum pe locul 11 în clasamentul revistei „Forbes", cu o avere de 18,2 miliarde de dolari. Are cinci iahturi (printre care şi cel mai mare din lume), posedă numeroase palate în toată lumea, dar stă cinci zile pe săptămână la Moscova şi, în *week-end*-uri, la Londra. Prea puţin la Londra - a apreciat soţia sa, Irina, cu care are cinci copii. Din această cauză, la începutul lunii martie, ea a şi intentat divorţul. Roman Abramovici mai are un submarin, trei helicoptere, cateva *Boeing*-uri şi este patronul celebrului club de fotbal englez „Chelsea", unde un timp a jucat şi Adrian Mutu. De asemenea, sponsorizează echipa de fotbal rusă CSKA Moscova şi alte sute de echipe amatoare din Rusia. Acum încearcă să creeze o Corporaţie Naţională a Oţelului. Cum a făcut micul orfan din Uhta o asemenea avere? Răspunsul e simplu: din petrol şi din politică.

ROMAN ABRAMOVICI – o avere de miliarde de dolari

Locul 11 în clasamentul mondial al revistei „Forbes"

La început, Roman Abramovici vindea pe străzile Moscovei păpuşi de plastic. Apoi, primele milioane de dolari le-a făcut intrând în comerţul cu petrol, dovedind o mare abilitate în obţinerea de licenţe de export, profitând de lacunele legislative. Atunci l-a cunoscut pe miliardarul rus, tot evreu, Boris Berezovski, cu care a intrat în afaceri şi, când Elţîn a scos la mezat bunurile statului în schimbul sprijinului oligarhilor ruşi în alegeri, cei doi au cumpărat una dintre marile firme petroliere ruse. Apoi Abramovici a investit în „Aeroflot", în aluminiu... Nu detaliem aici desfăşurarea, în continuare, a afacerilor lui Abramovici. Esenţial pentru progresul lui e alianţa cu Vladimir Putin. După căderea lui Elţîn, dintre cei cinci miliardari evrei care l-au susţinut, patru au intrat în opoziţie cu Putin. Hodorkovski e la închisoare, Berezovski, Gussinski şi Nemţov sunt în exil. Abramovici e în cele mai bune relaţii cu preşedintele Rusiei. Interesant este faptul că, în 1999, când Putin a fost numit prim-ministru de către Elţîn şi a trebuit să îşi recruteze cabinetul, candidaţii la postul ministerial s-au văzut, spre uimirea lor, intervievaţi nu de Putin, ci de Abramovici, care avea numai 33 de ani şi nici o funcţie oficială.

Roman Abramovici a avut înţelepciunea să îşi asigure o imunitate politică candidând şi câştigând titlul de guvernator al ţinutului nordic siberian Ciukotka, o dată şi jumătate cât Franţa, dar cu numai 58.000 de locuitori. Acest ţinut sărac a fost pur şi simplu luat în custodie de Abramovici, care construieşte acolo case, clădiri sociale, aprovizionează populaţia şi, cum scriu nişte ziarişti francezi care s-au aventurat pe acolo, lumea îl priveşte ca pe un semi-zeu. Semnificativ pentru preţuirea pe care i-o arată Putin este faptul că, după ce în Rusia legea s-a modificat şi guvernatorii nu mai sunt aleşi, ci numiţi, Roman Abramovici a demisionat. Putin a pus demisia lui într-un sertar unde stă şi acum. Tot Abramovici conduce Ciukotka în continuare. (Fiecare locuitor al Ciukotkăi are drept la o convorbire gratuită de trei minute anual cu Abramovici, la Londra, dacă vrea să ceară un ajutor sau vrea să reclame ceva! Ajutoarele, de obicei, sunt acordate rapid). (A.B.)

Ştiinţele politice şi cultura sportului se împacă bine în activitatea profesorului ANDREI MARKOVITS

Andrei S. Markovits este una dintre personalităţile remarcabile, dar şi pitoreşti, ale vieţii universitare americane, ocupând, la ora actuală, poziţii importante în Departamentul de Ştiinţe Politice şi în Departamentul de Studii Germane, Olandeze şi Scandinave din cadrul Universităţii Michigan.

S-a născut în 1948, la Timişoara, fiind singurul copil al unor intelectuali evrei. În afară de limbile germană şi maghiară, pe care le vorbea de-acasă, a învăţat româna la şcoală, însuşindu-şi şi limbile franceză şi engleză.

La nouă ani, emigrează, împreună cu tatăl său, mai întâi la Viena şi apoi la New York, cele două oraşe jucând un rol determinant în educaţia lui. Astfel, între 1959-1967, petrecea anul şcolar la Viena, iar vacanţele de vară la New York. După bacalaureatul vienez, se înscrie la Universitatea Columbia din New York, unde se specializează în ştiinţe politice, economie, sociologie şi *business administration*. Îşi dă doctoratul în ştiinţe politice la Universitatea Harvard, unde a condus un grup de studii despre politica germană şi unul intitulat „Evreii în Europa modernă". A editat publicaţia „German Politics and Society", care a devenit cea mai importantă revistă despre politica germană modernă din Statele Unite. A predat şi predă în numeroase universităţi americane.

Specialist în probleme ale Europei Occidentale şi Centrale, mai ales în politica germană şi austriacă, Markovits a publicat 14 cărţi, peste 100 de articole în diferite reviste, luându-i-se numeroase interviuri în presa americană şi europeană. Una dintre ultimele sale lucrări se intitulează „Antiamericanism şi antisemitism" şi analizează rădăcinile celor două fenomene. A fost invitat în numeroase universităţi din S.U.A., Canada, Europa şi Israel, iar cărţile lui au fost traduse în numeroase limbi. În ultimul timp, interesului faţă de ştiinţele politice i s-a adăugat şi cel faţă de sport, Markovits ocupându-se de sociologia comparată a culturilor sportive moderne. Acest interes se explică şi prin dragostea lui, mai ales faţă de sporturile de echipă - baschet, *baseball*, fotbal american şi fotbal european. De altfel, una dintre lucrările lui se ocupă de această temă, mai ales de fotbalul german. Îi plac muzica clasică, dar şi cea *folk*, precum şi... câinii de vânătoare, de care nu s-a lipsit de 30 de ani. Se bucură de o foarte mare popularitate în rândul studenţilor. (E.G.)

Bicentenarul Sanhedrinului din Franţa

Responsabilii Comunităţii Evreieşti din Franţa au acordat o mare importanţă sărbătoririi bicentenarului Marelui Sanhedrin, înfiinţat de Napoleon Bonaparte, în 1807. La 11 martie a.c., a avut loc o reuniune la Hôtel de Ville, Primăria Parisului, clădire care se află pe locul unde, acum 200 de ani, a avut loc prima reuniune a Marelui Sanhedrin. Acesta avea, în viziunea lui Napoleon, roul pe care îl are acum Consistoriul - instituţie reprezentativă a evreilor francezi.

Reamintim că evreii trăiesc pe actualul teritoriu al Franţei încă din antichitate şi reprezintă, azi, jumătate din numărul evreilor Europei. Deşi actele antisemite s-au înmulţit în ultimii ani în Franţa, se pare că ele se datorează militanţilor musulmani, fiindcă un sondaj de opinie în rândurile francezilor arată că, faţă de 1966, toleranţa lor faţă de evrei a crescut mult. 91% dintre francezi nu au nici o reacţie ostilă faţă de evrei, pe 90% nu îi preocupă să ştie dacă medicul sau patronul lor e evreu, 81% ar accepta un preşedinte de Republică evreu. În 1966, jumătate din populaţie era ostilă unei asemenea posibilităţi.

Sondajul a mai arătat că sporirea numărului de acte şi provocări antisemite (cu 64% în 2005 faţă de 2004) a generat o atitudine de simpatie a populaţiei faţă de evrei. (A.B.)

Din istoria comunităţilor evreieşti de pretutindeni

Ipoteza existenţei evreilor în America precolumbiană

Tot mai mulţi cercetători afirmă că America a fost cunoscută de europeni şi de asiatici cu multe secole înainte de Cristofor Columb. Despre vikingi se ştie chiar prin dovezile materiale descoperite în Groenlanda şi Canada. Profesorul C.H. Gordon, de la Universitatea din Massachussets, afirmă că nu numai fenicienii, dar şi evreii au ajuns în America precolumbiană, după distrugerea Primului Templu, adică în sec. VI î.e.n. Simon Wiesenthal scria în cartea sa, *Corabia speranţei*, că unele triburi amerindiene practicau ritualuri religioase asemănătoare cu cele ale vechilor evrei, iar un rabin erudit din sec. XVII, Manasse ben Israel, din Anglia, afirma că în Anzii Cordilieri ar fi trăit triburi ce vorbeau ebraica veche. Mai recent, Lordul Kingsbrough a preluat această ipoteză, comparând civilizaţia Maya cu vechea cultură din Iudeea. Ideea era mai veche, astfel că însuşi Cristofor Columb, în 1492, a luat cu sine în expediţie un cunoscător de limbă ebraică pentru a-l folosi ca interpret. (B.M.M.)

Evreii din Africa de Sud

Istoria evreilor din Africa de Sud este legată de ceea ce s-a numit „a doua ocupaţie britanică", ce a avut loc în 1806, în Colonia Capului. În anul 1880, se aflau în această colonie aproximativ 4.000 de evrei, în majoritate provenind din Anglia şi din Germania. După această dată, au avut loc mai multe valuri de imigrare, în special din Lituania, iar imigranţii evrei au devenit o minoritate semnificativă. În 1841, s-a întemeiat prima congregaţie evreiască din Africa de Sud, denumită „Tikvath Yisrael", şi s-a înfiinţat prima sinagogă. În 1842, s-a clădit prima sinagogă din Port Elizabeth, iar în 1876 - sinagoga din Kimberley, oraş în care evreii de origine germană şi engleză au înfiinţat şi dezvoltat industria diamantelor. Dintre personalităţile proeminente din acest domeniu, îi amintim pe Barney Barnato, fondatorul Societăţii „De Beers Consolidated Mines Limited", şi Sir Ernest Oppenheimer, primar în Kimberley, creatorul industriei moderne a diamantelor. Prezenţa evreilor a fost menţionată şi în 1.281 de sate şi oraşele, cu 381 de comunităţi constituite. Mulţi evrei au adus contribuţii majore în economia Africii de Sud, ei fiind prezenţi şi azi în toate profesiile, în industrie şi în informatică. După descoperirea zăcământului de la Witwatersrand, în 1886, Johannesburg a devenit „Oraşul aurului" şi, în decurs de un deceniu, a ajuns cel mai important centru industrial şi comercial al ţării. Sir Harry Graumann a devenit primul primar evreu al oraşului, în 1909, iar în 1915, a fost ales în Parlament.

Evreii din Africa de Sud s-au manifestat activ în lupta pentru drepturile omului. Amintim în acest sens pe Helen Suzman (timp de 36 de ani, membră a opoziţiei în Parlamentul Africii de Sud), care, mulţi ani, a fost singura voce anti-apartheid din Parlament, pe Albie Sachs şi Hymie Rochman, promotori ai campaniei anti-apartheid, pe avocatul Isie Maisels, care şi-a publicat memoriile, ca apărător în procesul de înaltă trădare intentat lui Nelson Mandela şi altor conducători de culoare.

Primele organizaţii sioniste au fost înfiinţate în 1880, iar în 1898 a luat fiinţă Federaţia Sionistă Sud-Africană, care susţine cu energie Statul Israel.

BETINIO DIAMANT

INFORMAȚII DE INTERES GENERAL, EVENIMENTE, ACȚIUNI

DIN VIAȚA COMUNITARĂ

Marele Rabin MENACHEM HACOHEN

Profetul Eliahu în noaptea de Seder

Urmare din pag. 1

Înțelepții Talmudului spun: *„În luna Nisan au fost mântuiți și în luna lui Nisan vor fi din nou mântuiți"* (Tratatul *Roș Hașana*, 11a). Potrivit poveștii talmudice, Profetul Eliahu va fi acela care va suna marele Șofar (cornul unui berbec) și va anunța lumii întregi venirea lui Mașiah și Mântuirea.

Deoarece sărbătoarea de Pesah simbolizează, mai mult decât oricare alt eveniment din istoria poporului nostru, eliberarea și ieșirea israeliților din Egipt - de la sclavie la libertate și de la robie la eliberare - au apărut o serie de obiceiuri legate de noaptea de Seder și care au legătură cu Eliahu, Profetul mântuirii. În noaptea de Seder se obișnuiește să se deschidă ușa în așteptarea venirii Profetului Eliahu. Acest obicei datează din perioada talmudică. Talmudul povestește despre înțeleptul Rav Huna, care obișnuia să lase deschisă ușa în noaptea de Seder, astfel încât cei nevoiași să i se alăture la Seder. Într-adevăr, începem Sederul cu proclamația: *„Kol dihfin ieitei veieihol"* - „Fie ca toți cei înfometați să vină și să mănânce" - o invitație adresată tuturor celor înfometați și în nevoie să ni se alăture la masa de Seder. Acest lucru se reflectă în alt pasaj din comentarii: *„Această* [înțelepții Talmudului] *nu își închideau ușile în noaptea de Seder, astfel încât oricare evreu sărac să vină și să mănânce"*. Noaptea de Seder este denumită potrivit tradiției *Leil Șimurim*, noaptea de veghe, iar înțelepții Midraș-ului au descris-o ca fiind „noaptea în care Mașiah și Eliahu se destăinuie". Datorită puternicei credințe, potrivit căreia Mântuirea viitoare va avea loc în luna Nisan, prin analogie cu Mântuirea din Egipt, nu ne surprinde faptul că obiceiul de a deschide ușa în noaptea de Seder a devenit și oportunitatea de a-l invita pe Eliahu să vină și să proclame Mântuirea Finală. Mai târziu, în timpul persecuțiilor din Evul Mediu, când evreii trebuiau să țină Sederul în locuri secrete, obiceiul de a lăsa ușa larg deschisă în noaptea de Seder a fost abandonat de frica vecinilor neevrei. A rămas obiceiul de a deschide ușa la încheierea mesei și recitarea *Birkat HaMazon*, rugăciunea de după masă, când se citește fragmentul *Șefoh Hamateha* (*„Dezvăluie-ți mânia"*). În acest fel și-au exprimat evreii dorința de a veni Profetul Eliahu pentru a-i salva de cei care îi persecută, astfel încât să nu le mai fie niciodată teamă să lase ușa larg deschisă și să sărbătorească Sederul ca oameni liberi.

În decursul timpului, au apărut alte explicații referitoare la obiceiul de a se lăsa ușa deschisă în noaptea de Seder. Mă refer la cele care au legătură cu josnicele acuzații de omor ritual, în care dușmanii evreilor i-au acuzat de răpirea și uciderea de copii creștini pentru a amesteca sângele lor cu *matot* și cu vinul care se servește de Seder. Astfel, o explicație posibilă este și aceea că ușa era lăsată deschisă pentru ca participanții la Seder să se asigure că nu există informatori în apropiere. De asemenea, era un bun prilej de a se asigura că nimeni nu a lăsat vreun pachet conținând corpul unui copil creștin care a fost răpit și ucis de către dușmanii evreilor, pentru ca apoi să asigure „dovada" pentru acuzația adusă evreilor.

De-a lungul anilor, au apărut multe legende care descriu vizita lui Eliahu în fiecare casă evreiască, văzând - dar fără a fi văzut - și gustând din „Cupa lui Eliahu", o cupă de vin special pregătită care se află pe masa de Seder. Într-adevăr, această tradiție a fost atât de puternică, încât a servit ca încurajare adresată copiilor de a rămâne treji, de-a lungul Sederului, în speranța de a-l vedea, chiar și pentru un moment, pe Profetul Eliahu.

ORARUL DE PESAH 5767

AJUN DE PESAH

● **Luni, 2 aprilie:** *Minha - Maariv* **(ora 19,00)** ● **Marți, 3 aprilie:** *Șahrit* **(ora 8,30), deschiderea altarului (ora 9,30),** *Musaf* **- rugă de** *tal* **(ora 10,00),** *Minha - Maariv* **(ora 19,00)** ● **Miercuri, 4 aprilie:** *Șahrit* **(ora 8,30), deschiderea altarului (ora 9,30),** *Musaf* **(ora 10,30),** *Minha - Maariv* **(ora 18,00)**

ȘVII ȘEL PESAH – AHRON ȘEL PESAH

● **Duminică, 8 aprilie:** *Minha - Maariv* **(ora 19,00)** ● **Luni, 9 aprilie:** *Șahrit* **(ora 8,30), deschiderea altarului (ora 9,30),** *Musaf* **(ora 10,00),** *Minha - Maariv* **(ora 19,00)** ● **Marți, 10 aprilie (AHARON PESAH IZKOR):** *Șahrit* **(ora 8,30),** *Izkor* **(ora 9,30),** *Musaf* **(ora 10,00),** *Minha - Maariv* **(ora 19,00)**

PESAH CAȘER SAMEAH!

Brit Mila la Templul Coral

În acest început de primăvară, am fost martori ai unui eveniment care vorbește, poate, mai elocvent decât vorbele, despre puterea de regenerare a obștii noastre; despre capacitatea ei de a înmuguri, despre revenirea la valorile tradiției a tinerilor. Concret, în 21 martie a.c., s-a desfășurat la Templul Coral ceremonia de *Brit Mila* a lui *David Solomonovici*. „Mazel Tov!" pentru copil și pentru părinți: *Bogdan și Silvia Solomonovici*. O ceremonie al cărei serviciu religios a fost oficiat de Marele Rabin *Menachem Hacohen*, Rabinul *Abraham Ehrenfeld* și Rabinul *Aron Rabinovici*, care a îndeplinit și calitatea de *mohel*. O ceremonie onorată de reprezentanți ai Ambasadei Israelului în România, de fostul ambasador al României în Israel, *Mariana Valeria Stoica*, de lideri ai F.C.E.R. și C.E.B., de o numeroasă asistență. Impresionantă - cuvântarea Marelui Rabin *Menachem Hacohen*, care a vorbit despre semnele permanenței, de-a lungul vieții de evreu, a legământului lui Dumnezeu cu poporul lui Israel: pe trup (*Brit Mila*), în îmbrăcăminte (*talesim* și *tfilin*), pe usciorii casei (*mezuza*).

Președintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, a vorbit despre emoția stârnită de acest moment - atât de rar, în comunitatea noastră - al celebrării de *Brit Mila*, retrăind impresii de la o altfel de ceremonie la care a luat parte acum 40 de ani. Totodată, a îndemnat tinerii, care, din varii motive, n-au făcut cununie religioasă, *Bat* și *Bar Mițva*, să le facă acum, chiar dacă au făcut căsătoria civilă sau au depășit cu câțiva ani termenul prescris pentru majoratul religios la fete și băieți: 12 și, respectiv, 13 ani. Președintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr*, a mulțumit tuturor participanților la acest eveniment, care a emoționat pe fiecare și le-a dat noi speranțe în ceea ce privește viitorul nostru comunitar. (I.D.)

Foto: SERGIU IOZKOVITS

Mazel Tov pentru „MAZEL TOV"!

Cu cinci ani în urmă, de Purim, se prezenta în fața publicului clujean, formația „Mazel Tov", menită să reînvie și să popularizeze ritmuri evreiești, necunoscute sau de mult uitate. Profesorul de vioară *Vasile Socea* și soția sa, dr. *Sulamita Socea*, solista formației, au constituit nucleul căruia i s-au alăturat, de-a lungul anilor, mai mulți instrumentiști, alcătuind o formație cu un repertoriu care cuprinde, în special, muzica klezmer și cântece idiș tradiționale, dar și muzică sefardă, cântece ladino și israeliene.

În 10 martie, la Sala festivă a Cercului Militar Cluj, „Mazel Tov" a susținut un concert jubiliar. Cu acest prilej, au urcat pe scenă instrumentiștii (în majoritate, profesori la școala de muzică) care au făcut parte din această formație de-a lungul existenței ei: *Sulamita* și *Vasile Socea, Toth Sándor, Antoanela Zsigmond, Ioan Berci, Claudiu Mărgineanu, Daniel Simon, Laurențiu Stoica, Radu Jurca, Marius Moldovan, Sorin Danciu, Cristian Goia, Pusztai Aladár*, singurul care a lipsit motivat, fiind *Radu Racolța*, stabilit între timp în Israel. *Tiberiu Groza*, directorul Centrului județean de valorificare a culturii tradiționale Cluj, a oferit formației *Mazel Tov* o diplomă de excelență, subliniind importanța ei în viața culturală multietnică a Clujului. Concertul a stârnit ropote de aplauze din partea publicului numeros.

La mulți ani și multe succese în continuare pentru „Mazel Tov"! Fie ca formația klezmer clujeană, care se bucură de sprijinul Comunității Evreilor din Cluj, să beneficieze și de atenția F.C.E.R. Poate că astfel mai multe comunități evreiești, din țară și de peste hotare, se vor putea împărtăși din frumusețea muzicii lor.

ANDREA GHIȚĂ

CRAIOVA

Apariție editorială

În Editura *Arves* a Inspectoratului Școlar Județean (I.S.J.) Dolj a apărut o broșură, „Istoria evreilor. Holocaustul", scrisă de un grup de profesori de gimnaziu și liceu din Craiova și Vârvoru de Jos, coordonată de prof. *Toma Lungoci*, inspector școlar de specialitate la I.S.J. Dolj. Broșura cuprinde o introducere cu repere cronologice și momente importante din istoria evreilor, cuprinsul fiind alcătuit din capitole privind: ● definiția și premisele Holocaustului, antisemitismul și ideologia nazistă, soluția finală și lagărele de exterminare ● Holocaustul în România ● repere cronologice ale Holocaustului ● dicționar de termeni ● mărturii ale unor supraviețuitori ● opinii ale unor elevi despre fragmente de jurnal și poezii scrise de copii uciși în Holocaust ● Holocaustul în film și literatură ● „Drepți între Popoare" români ● bibliografie selectivă. Foarte sugestivă - încheierea rostită de Elie Wiesel, președintele Comisiei Internaționale pentru Studierea Holocaustului în România, după elaborarea Raportului Final: „...Pentru noi, aceasta a fost o misiune sacră: să onorăm adevărul prin amintirea morților. Pentru ei este prea târziu, dar nu și pentru copiii lor - și ai noștri". (I.D.)

„EUROIUDAICA"

„Festivalul «Euroiudaica 2007» trebuie să atragă 90% public neevreiesc, un public absolut deosebit de obișnuiții matineelor culturale din Popa Soare", spune directorul de proiect al Festivalului, *Edi Kupferberg*. „Va fi o lume în vacanță, o lume care face turism, așa că am fost nevoiți să realizăm un program echilibrat, în care să se îmbine manifestări cât mai variate, în măsură să facă față concurenței celorlalte tentații pe care le va oferi Sibiul: Capitală Culturală Europeană - 2007", își continuă ideile. Festivalul va cuprinde câteva secțiuni, dintre care enumerăm: expoziții, „Cartea de la ora 5", spectacole (dintre care o parte se vor desfășura în aer liber), precum și conferințe, dezbateri și mese rotunde. O broșură a Festivalului, cu programul detaliat, va fi editată în mai. Va fi o sărbătoare a culturii evreiești - „informație oferită prin *entertainment*", o definește *Edi*. „Principalul e ca participanții *să se simtă bine* și la sfârșit să plece cu o imagine mai clară a ceea ce înseamnă *evreul, cultura și tradițiile iudaice*". (I.D.)

PRECIZĂRI

● O subliniere la articolul „Se face, în sfârșit, dreptate!" *(R.E. nr. 270-271)*: Editura Hasefer a hotărât să ia în custodie publicarea operei în manuscris a lui Iosif Brucăr. (T.G.)

*

● Pe lângă aprecierile la adresa „Fonoteca R.E." *(nr. 270-271)*, criticul *George Radu Bogdan* face următoarele corecții, pentru care îi mulțumim: în casa domniei-sale a avut loc un singur cenaclu inițiat și condus de Alfred Margul Sperber; s-a îmbolnăvit de febră tifoidă în anul 1955; debutul lui Horia Bernea a avut loc în 1966. Fotografia în care dl George Radu Bogdan apare alături de Tudor Arghezi nu a putut fi reprodusă, fiind de o calitate foarte slabă.

Salonul literar R.E.

Ziua Internațională a Poeziei

După cum am procedat și în anii trecuți, pe 21 martie a.c., ne-am întâlnit spre a sărbători Ziua Internațională a Poeziei, stabilită cândva de UNESCO. Prof. *Zigu Tauberg* a citit „Credo"-ul scris de regretatul Arnold Leinweber z.l., participant activ, până în anul 2006, la „Salonul" nostru. S-a trecut, apoi, la lecturi ale unor poeți prezenți, dar și ale unora absenți. Au recitat, cu emoție și dăruire, din propriile creații *C. Benone*, decanul „Salonului", *Zigu Tauberg*, organizatorul principal, *Doina Chilangi*, „aliata" noastră de la „Amicii Operetei", iar *Mihaela Zibileanu*, un oaspete nou al „Salonului", a recitat versurile a doi tineri poeți ce nu au putut fi prezenți: *Daniela Micu* și *Cristian Balint*. De asemenea, s-au mai citit versuri de Grișa Gherghei, Bianca Marcovici, Horia Gane și din clasicul poeziei idiș, Itic Manger. Deși a plouat cu găleata, prezența a fost aproape „bună", iar atmosfera excelentă. Poezia a fost onorată cum merită. (B.M.M.)

JEWISH REALITY

Messages for PESSACH 5767

Great Rabbi MENACHEM HACOHEN

The Holiday of Freedom and Redemption

Being closer to the Pessach Holiday 5767, I address my blessings to you and your dear ones. May our Father in the high sky make this spring holiday of Freedom and Redemption bring on its wings a life of happiness, good health to all the people, peace and prosperity in Israel and in the whole world, may He be blessed. The common reading of the Pessach Haggadah and the study of our wise men commentaries in all the generations, replaced the Exodus from the narrow national historical event with limited meaning, to the universal category of the freedom concept. With this joyful feeling, we have to carry in pride and courage our Judaism, to plant in our hearts the love for our Jewish tradition and heritage, to get closer to spiritual ancestors of Torah Israel. Hag Sameach Ve'Kasher!

Dr. AUREL VAINER, President of F.J.C.R., Member of the Parliament

The revival power of our community

In his message for Pessach 5767 the F.J.C.R. president, Dr. Aurel Vainer, member of the Parliament, outlines the main preoccupations of the Federation leadership for this year: the preservation and the development of the cultural Jewish patrimony; the modernization of the Choral Temple; restoration and reparation of synagogues, cemeteries, community centers; the renovation of the synagogues from Iassy, Piatra Neamt and others; the "Euroiudaica" Festival; a more intense collaboration with the public authorities, with the non-governmental organizations of the country, the development of the international relationship of F.J.C.R., the fight against anti-Semitism and negationism; the permanent promotion of ecumenical attitudes, the life conditions improvement for the Jewish population from Romania, increasing the efficiency of the medical and social assistance, of the Jewish education (the "Mazal Tov" program), all these in collaboration with Joint for Romania.

The position of the Federation of the Jewish Communities from Romania and of the Association of the Romanian Jews Victims of the Holocaust concerning the partial rehabilitation of Ion Antonescu

The Federation of the Jewish Communities from Romania and the Association of the Romanian Jews Victims of the Holocaust adopted a Declaration referring to the Decision of the Appeal Court from Bucharest to partially rehabilitate Marshall Ion Antonescu and other persons, including some Iron Guard leaders who were between those brought to trial for war crimes and damage to peace and humanity. In their outspoken position the two organizations express their "deep astonishment and bitterness" at the news regarding their rehabilitation, underlining that the Court decision "justifies military actions with undisputable aggressive character ". In fact, as shown in the declaration, "the results of World War II and the established guilt on international level of all those who collaborated with the Nazi Germany are revised". "The years of the Antonescu regime – the text states - meant human sufferings, war crimes and the killing of more than a quarter of million civil citizens, just because they were born Jewish or Rroma... Our worry is also determined by the fact that the decision of the Appeal Court from Bucharest to partially rehabilitate some of the outstanding exponents of the Antonescu regime could generate some extremist attitudes and actions in our country, with negative effects on the national and international political climate, in the new context of the membership of Romania in E.U and N.A.T.O." In the end, the Federation of the Jewish Communities from Romania and the Association of the Romanian Jews Victims of the Holocaust "praise the initiative of the General Prosecuting Magistracy to formulate the appeal to the decision of the Appeal Court "

The gates of ideas' debate laboratory opened at the Center for the Study of the Romanian Jews' History

A recent initiative of the leadership of the Center for the Study of the Romanian Jews' History (director Liviu Rotman), came as an incentive for the activity of this institution of scientific research of the past, connecting it to the exigencies and needs of the present. In a reunion at the Choral Temple Library, the "ideas' debate laboratory" was inaugurated, conceived in order to bring to the public attention the newest stages of reflection on crucial and actual issues. For the beginning the selected theme was "The Jews and the Communism", a theme approached by Professor Ion Ianosi, philosopher, from a theoretical perspective, joined by Harry Kuller, sociologist, who shared the results of his latest researches in the recently opened archives to the professional investigations. Both lectures, followed by the interventions of the participants, raised against prejudice in connection with the supposed Jews' "guilt" in supporting the totalitarian system, in order to avoid the confusion between humanism and the dogmatic doctrines of perverting and converting consciences.

THE BOOK AND PRESS SALON

BUCHAREST, March 7 – 11, 2007

The books' spring arrived with their first meeting (March 7 – 11) at the 12th edition of the Bucharest Book and Press Salon, at the National Museum of the History of Romania. More than 120 companies offered their potential readers belletristic literature, technical, didactic, children books at any level. A remarkable fact: the Department for Interethnic Relations was the sponsor for all the publishing houses present at the National Minorities Stand. Between the events we mention some Judaism book releases, as well as books written or translated in Romanian by Jewish authors. Despite the restrictive space, the interest for the books published by Hasefer Publishing House remained constant. The most demanded were *The Encyclopedia of Judaism*, *The Nomad Text* and *The House of the Snail*, by Norman Manea, *Jewish Stories* by Claus Stephani, and others. The Book Salon at the present edition represented an additional argument defending the complementary position of the books beside the Internet in a over-technological world.

A new phase in the development of the Romanian-Israeli relationship

In his interview to our review, Dr. Aurel Vainer, member of the Parliament, referring to his visit in Israel as member of a governmental delegation, mentioned his remarkable meetings with: high officials of the Ministry of Foreign Affairs from Israel, including the future Israeli ambassador in Romania; the Orthodox Patriarch of Jerusalem, Teophilos the IIIrd; the Archimandrite Ieronim Cretu of the Romanian Settlement Church from Jerusalem; Moshe Shalev, director of the "Yad VaShem" Memorial; the leaders of the Baha'I Center; David Amar, Mayor of Nesher and Shmuel Rainish, president of the the Association of the Romanian Olyms from Haifa; Shlomo Leibovici Lais, president of the World Association of the Romanian Jews (A.C.M.E.O.R.) and Micha Harish, president of the United Organization of the Romanian Rooted Jews (A.M.I.R.). He also outlined the chapters on the working agenda of the delegation in Jerusalem, Tel Aviv and Haifa (symposiums, press conferences, exhibitions, visits to "Yad VaShem", to the Romanian Settlement Church in Jerusalem, etc.). Dr. Vainer made a synthesis of his most interesting interventions at the seminary "Romanian Diaspora, Jewish Diaspora", in Tel Aviv, of his speeches to the debates regarding Romania and F.J.C.R. support to the improvement of the activity of each organization of Romanian Israelis. He also appreciated the authentic interest manifested by the Israeli journalists for the positive evolution of the relations between Romania and Israel.

"NEW MEETINGS IN JERUSALEM"

When founded in Jerusalem almost 15 years ago, few , maybe not even its initiators - Leon Volovici and Costel Safirman - would have dared to anticipate that the Cultural Club of the Romanian originated intellectuals would become a prestigious forum of stimulation and promotion of spiritual values. At the beginning it could have the appearance of a kind of cenacle where poets and writers would mutually praise each other. Soon the debate became the main priority and each meeting brought together participants from Haifa and Tel Aviv, from Ashkelon and Beer Sheva, interested to share opinions on the present actuality, not only in literature, but in arts, theater, and cinema as well. Quite often the meetings enjoyed the participation of foreign lecturers, mainly from Bucharest. Consistent with the wise saying "verba volant, scripta manent", the organizers decided to gather in volume all the lectures that took place at the Club, attached to the discussions. Such a synthesis volume was recently published and it reflects the prestigious activity between 2000-2006. More than 500 pages give the reader the feeling of sharing and participating to live and witty dialogues, not at all on a formal or contextual level, dialogues meant to prove the enthusiasm and the strong creative resources. Tens of photographic images, the majority belonging to Sandu Medrea increase the interest for the direct testimonials included in the volume edited with the support of the Cultural Institute from Bucharest.

REALITATEA EVREIASCĂ
www.romanianjewish.org
E-mail: re2000@rdslink.ro
realitateaevreiasca@yahoo.com
Serie nouă a
REVISTEI CULTULUI MOZAIC
Fondată în 1956
de Şef-Rabin dr. Moses Rosen
APARE BILUNAR

Director de onoare: HAIM RIEMER
Redactor-şef: DOREL DORIAN
Secretar general de redacţie: ELENA MARINESCU
Redactori: IULIA DELEANU, LUCIANA FRIEDMANN, EVA GALAMBOS, ANDREI BANC, BORIS M. MEHR, AVRAM CROITORU, SOLOMON FLORIAN
Corectură: MIHAELA OBERSCHI

Traducători:
Ebraică: SARIT BLONDER, Ing. B. TERCATIN (Israel)
Engleză: SANDA LEPOIEV
Tehnoredactare computerizată: ANCA MEŞINĂ
Administraţie: EMIL FINCHELSTEIN, N. GHERBEZEANU

REDACŢIA: Bucureşti, str. Popa Nan, nr. 70. Tel. / fax: 322.75.60
ADMINISTRAŢIA: Str. Negustori nr. 5 Telefon: 314.96.90
Tiparul: SINOROM PRINTING & PACKAGING CORPORATION S.R.L.

Preţul unui abonament pe un an este de 25 lei. Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunităţile evreieşti din localitatea respectivă. Pentru cei din Bucureşti – la sediul F.C.E.R. din str. Sfânta Vineri nr. 9-11, cod poştal 030202. Abonamentele se mai pot achita şi prin mandate poştale fie pe adresa F.C.E.R. – la oficiile poştale din localitate, conform catalogului de presă poz. 3030 – pe cont B.C.R. RO51RNCB0074011952750001 filiala sector 3, Bucureşti. Pentru cititorii din străinătate un abonament pe un an costă 65 de dolari USA. Această sumă include taxele vamale şi poştale şi se poate trimite pe adresa F.C.E.R., cont B.C.R. RO40RNCB0074011952750005 (USD), filiala sector 3, Bucureşti - România.

המציאות היהודית

כו אדר – יב ניסן תשס"ז ● כתב-עת של איחוד הקהילות היהודיות ברומניה

אגרת לפסח 5767

חג החרות והגאולה

בפרוס חג הפסח שלוחה ברכתי לכם ולכל אשר עמכם. יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שחג האביב חג החירות והגאולה,יביא בכנפיו חיים של אושר ובריאות טובה לפרט ולכלל,שלום ושגשוג לישראל ולעולם כולו, ולהתברך ממקור הברכות. הקריאה המשותפת בהגדה של פסח ובעיון בפרשנות המיוחדת שחכמי ישראל נתנו לה בכל הדורות,מפקיעה את יציאת מצרים מן התחום הצר של מאורע היסטורי לאומי במובן המצומצם, ומכניסה אותם לקטיגוריה אוניברסלית של רעיון החרות. מתוך תחושה מרוממת זו, עלינו לשאת בגאווה ובעוז את יהדותנו,להשריש בלבנו אהבה למורשת ומסורת ישראל ולהתקרב לקניניים הרוחניים של תורת ישראל. בברכת חג שמח וכשר!

רב מנחם הכהן
הרב הכולל לקהילות יהודי רומניה

הכוח של חידוש בקהילות שלנו

באיגרת לקראת פסח 5767 של יו"ר הפדרציה דר' אורל ויינר, מציינים את הנקודות העיקריות בעיסוקה של הנהגת הפדרציה לשנה השוטפת: שמירה על הרכוש היהודי והתרבותי ופיתוחו, חידושו של טמפל קורל, תיקונים וחידושים של בתי כנסת, בתי קברות, משכנות הקהילות, חידוש בית הכנסת מיאשי, פיאטרה ניאמץ, בורסק ואחרים. תכנית אירויודאיקה, שיתוף פעולה עם השלטונות, עם הארגונים הלא רשמיים במדינה, קידום יחסים בינלאומיים של הפדרציה, מלחמה נגד האנטישמיות ונגד אלה הטוענים שאינה קיימת, יחסי קרבה ושיתוף עם הדתות האחרות, להיטיב לאוכלוסיה היהודית מרומניה, לייעל את הפעילות בשיתוף הג'וינט רומניה, לעזרה סוציאלית ורפואית וחינוך יהודי (תכנית מזל טוב).

חבר הפרלמנט דר' אורל ויינר, יו"ר הפדרציה

עמדת הפדרציה של הקהילות היהודיות ברומניה ושל ארגון היהודים קרבנות השואה ברומניה, לגבי זיכויו החלקי של יון אנטונסקו

פדרציית הקהילות היהודיות ברומניה וארגון היהודים קרבנות השואה ברומניה, יצאו יחד בהצהרה המתייחסת להחלטת בית הדין לערעורים בבוקרשט, לזכות חלקית את המרשל יון אנטונסקו ואישים אחרים, בהם כמה מנהיגים לגיונרים, אשר נשפטו בגין פשעי מלחמה ונזק שהביאו לשלום ולאנושות. בהצהרתם, שני הארגונים מבטאים "את הפתעתם ואת התמרמרותם" מהידיעה על זיכויים של הנ"ל, בציינם שהחלטת הפורום "מצדיקה למעשה פעולות צבאיות אשר מגמתם התוקפניות לא עוררה". לטענתם, הפסיקה מצביעה על כך ש"בודקים מחדש את תוצאות מלחמת העולם השנייה ואת האשמות שנקבעו בזירה הבינלאומית לכל אלה ששיתפו פעולה עם גרמניה הנאצית". שנות הרודנות של אנטונסקו - הם מוסיפים ואומרים - היו שנות סבל אנושי של פשעי מלחמה והרג של רבע מיליון אזרחים, שכל אשמתם היתה שנולדו יהודים או רומנים. הדאגה שלנו, לדבריהם, קשורה לאפשרות שהחלטת בית הדין לערעורים לזיכוי חלקי של מרכיבים חשובים במשטרו של אנטונסקו, יכולה להביא לפעולות של הקיצוניים במדינתנו ולהשפיע השפעות שליליות על האווירה הפוליטית הלאומית והבינלאומית, וכל אלה בתנאים החדשים של השתייכותה של רומניה לקהילה האירופית. בסוף הדברים, מברכים הפדרציה וארגון היהודים קרבנות השואה ברומניה "על היזמה של התביעה הכללית להגיש ערעור על החלטת בית הדין לערעורים".

"מפגשים חדשים בירושלים"

כשפתחו לפני 15 שנה את החוג התרבותי של האינטלקטואלים יוצאי רומניה, מעטים העזו, ואפילו אלה שיזמו - איש האוניברסיטה לאון וולוביץ ואיש הספר קוסטל סאפירמן - לחשוב שהחוג יהיה מוסד שיעגן בתוכו כוחות תרבותיים. בהתחלה אולי רק קיוו שמשוררים וסופרים יתנו זה לזה שבחים. לא מכבר זכו הדיונים במקום ראשון: כל מפגש הפגיש משתתפים מחיפה, מתל אביב, מאשקלון ומבאר שבע. ואלה החליפו דעות בנושאים אקטואליים לא רק מתחום הספרות אלא גם מתחום האמנות, התיאטרון והקולנוע. מדי פעם היו המפגשים עם אורחים מבחוץ, ומן השורה הראשונה מבוקרשט. ביודעם שהמילים עפות ורק הכתוב נשאר, החליטו המארגנים להוציא כרך ובו כל ההרצאות שניתנו במסגרת החוג, וכל הדיונים שנערכו בכל מפגש. הספר הופיע לאחרונה, והוא משקף את הפעילות החשובה שהייתה בשנים 2000-2006. יותר מ- 500 דף שבספר נותנים לקורא את ההרגשה שהוא משתתף בוויכוח חי ונוקב סביב נושאים מרכזיים וחשובים. עשרות תמונות, שצילם סנדו צדריה, מופיעות בספר והן מוסיפות חיים ואותנטיות לעדויות הנמצאות בספר. הספר יצא בתמיכת המכון לתרבות מבוקרשט.

במרכז ללימוד תולדות יהדות ברומניה פתחו את שערי המעבדה לדיונים

יזמה חדשה של המרכז ללימוד תולדות היהודים מרומניה (מנהלה ליביו רוטמן), באה לתת ביטוי למוסד הזה של חקר מדעי של העבר. במפגש בספריית טמפל קורל חנכו את "המעבדה לדיונים" - כהתחלה נבחר הנושא "היהודים והקומוניזם". הפרופסור לפילוסופיה יון יאנושי התעמת בסוגיה מול הסוציולוג הרי קולר, אשר דיווח על המחקר שערך בארכיונים שנפתחו לא מזמן. שתי ההרצאות, והרבה מן המשתתפים, שללו את המחשבה שהיהודים "אשמים בהחזקת המשטר הטוטליטרי".

תערוכת הספר ועיתונות

בוקרשט 7 - 11 במרס 2007

אביב הספרים הגיע עם המפגש הארצי (7 - 11 במרס ש.ז.) במהדורה השתים-עשרה בבוקרשט של תערוכת הספר והעיתונות במוזיאון הלאומי להיסטוריה של רומניה. יותר מ- 120 מציגים הציעו לקוראים ספרות יפה, ספרות מקצועית, ספרי לימוד בתחומים שונים, וכמובן - ספרות לילדים. מעניין לציין שהמדור ליחסים בין דתות סיבסד את כל ההוצאות לאור שהשתתפו והיו נוכחות בביתן של המיעוטים. כמו כן היו השקות לספרים רבים בתחום היהדות, ספרי מקור וגם ספרים שתירגמו סופרים יהודיים. למרות הביתן הקטן יחסית, ההתעניינות בספרים של ההוצאה לאור "הספר" נשארה יציבה. נדרשות מכול היו "האנציקלופדיה היהודית", "טקסטול נומאד" ו"קאסא מלקולוי" של נורמן מאניה, "באסמה אבריישטי" של קלאוס שטפני ועוד. תערוכת הספרים במתכונת זו הייתה עדות שבעולם של טכנולוגיה מפותחת, עדיין הספר משלים את האינטרנט.

שלב חדש ביחסי רומניה וישראל

בראיון שנתן יו"ר הפדרציה חבר הפרלמנט דר' אורל ויינר, הוא התייחס לביקור בישראל של משלחת ממשלתית שבה היה חבר. הוא מזכיר פגישות חשובות עם צמרת משרד החוץ של ישראל, ובהם שגריר ישראל המיועד ברומניה, הפטריארך האורתודוקסי של ירושלים טיאופילוס השלישי, ראש הכמורה של הכנסייה הרומנית בירושלים ירונים קראצו, יו"ר "יד ושם" מר אבנר שלו, הנהגת מרכז באחאי, ראש העיר של נשר דוד עמר, שמואל ריניש, יו"ר התאחדות עולי רומניה בחיפה, שלמה ליבוביץ ליש, יו"ר אקמאור ומיכה חריש - יו"ר אמיר. בהזדמנות זו מציין דר' ויינר את עבודת המשלחת בירושלים, בתל אביב ובחיפה (סימפוזיונים, מסיבות עיתונאים, תערוכות, ביקור ב"יד ושם", בכנסייה הרומנית בירושלים, ובעוד מקומות אחרים). הוא מסכם את הדברים המעניינים ביותר מהסמינר "התפוצות הרומניות והתפוצות היהודיות" מתל אביב, בדיונים בקשר לתמיכת רומניה והפדרציה לשיפור פעילות הארגונים של הישראלים ממוצא רומני. הוא מעריך מאוד את ההתעניינות של העיתונאים הישראלים לפתח קשרים בין רומניה לישראל כעת.

I.S.S.N. 1223 – 7736

Mitropolia Bonaţului

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAŢIE A FEDERAŢIEI COMUNITĂŢILOR EVREIEŞTI DIN ROMÂNIA

ANUL LI ● NR. 273-274 (1073-1074) ● 1-30 APRILIE 2007 ● 13 NISAN - 12 YIAR 5767 ● 24 PAGINI + EDIŢIE SPECIALĂ (I-IV) – 2 LEI

BUCUREŞTI, 2–3 mai 2007

PRIMA ADUNARE GENERALĂ A F.C.E.R., după alegerile din 2005

EDIŢIE SPECIALĂ

Din cuprins:

PAG. II-III

- IOM HAAŢMAUT
- IOM HAZIKARON
- 40 DE ANI DE RELAŢII DIPLOMATICE ROMÂNO-ISRAELIENE – PRIN OCHII CELOR CARE LE-AU PRACTICAT
- LA PAS PRIN ISRAEL

PAG. IV

- ELOGIU UNOR OAMENI DE CULTURĂ EVREI

- UN PROFESOR ISRAELIAN DE ORIGINE ROMÂNĂ, LIVIU LIBRESCU – EROU AL TRAGEDIEI DE LA UNIVERSITATEA VIRGINIA TECH (S.U.A.)

40 de ani de la reunificarea Ierusalimului

2 mai 2007 *Concert festiv la Ateneul Român, dedicat Zilei Independenţei Statului Israel*

După ziua Independenţei, Israelul sărbătoreşte şi cea de a 40-a aniversare a reunificării Ierusalimului. Visul evreilor de a se bucura din nou de „Ierusalimul de aur" istoric s-a realizat ca urmare a victoriei armatei israeliene în Războiul de Şase Zile, când partea veche a oraşului, aflată sub jurisdicţia Iordaniei, a fost eliberată. Însăşi Ziua Independenţei s-a desfăşurat sub semnul celor „40 de ani de la reunificarea Ierusalimului", iar cei care au aprins torţele au fost toţi rezidenţi ai acestui oraş. „Ierusalimul nu este numai o parte inseparabilă a poporului evreu, ci şi baza existenţei sale", a declarat primarul oraşului, Uri Lupolianski.

Celebrările vor începe la 13 mai, cu reuniuni speciale ale guvernului şi Knesset-ului şi se vor desfăşura pe parcursul întregului an. În cadrul festivităţilor, vor avea loc: ● un concert simfonic al Filarmonicii, sub bagheta dirijorului Zubin Mehta ● un festival de cântece israeliene, care va dura o săptămână ● un festival cultural dedicat Ierusalimului, când publicul va avea acces liber la toate muzeele şi instituţiile culturale ale oraşului, şi multe alte manifestări. Aniversarea reunificării va fi marcată şi în străinătate, prin diferite evenimente culturale.

Pentru a celebra această dată importantă pentru Israel şi pentru poporul evreu, ing. *Tiberiu Roth*, preşedintele Comunităţii Evreilor din Braşov, a lansat un apel, cerând organizarea „unui eveniment cultural-politic de anvergură la Bucureşti, care să demonstreze că, în pofida dificultăţilor cu care se confruntă evreimea din România, trebuie să acţionăm împreună pentru binele comun... să dovedim atât susţinătorilor noştri, cât şi tuturor prietenilor, dar mai ales duşmanilor noştri, că atâta vreme cât o inimă evreiască mai bate în Galut, ea bate şi pentru Israel". (R.E.)

Marele Rabin MENACHEM HACOHEN

ŞAVUOT consfinţeşte existenţa noastră spirituală ca popor

Mai mult decât alte sărbători evreieşti, Şavuot este definitorie pentru poporul evreu. Şavuot consfinţeşte, prin dăruirea Torei, existenţa noastră spirituală ca popor, aşa cum se precizează în *Deuteronomum* (27, 9): „În această zi aţi devenit popor". De Şavuot, poporul evreu a fost învestit cu misiunea de a răspândi pretutindeni în lume lumina credinţei monoteiste, aşa cum a fost ea revelată pe Muntele Sinai. Şavuot semnific, *totodată*, şi independenţa noastră statală, fiind sărbătoarea secerişului şi a primelor roade cultivate pe pământul Israelului.n antichitate, ofrande - roade ale câmpiilor şi livezilor - erau ause din toate colţurile Israelului în Templul din Ierusalim. Există o strânsă legătură între *Cartea Rut*, care se citeşte de Şavuc, în sinagogă, şi Şavuot. *Cartea Rut* ilustrează *Decalogul* în materia sensibilă a vieţii şi acţiunea ei se derulează în timpul secerişului în Israel. Există în *Cartea Rut* o prospeţime, o poezie a naturii în această perioadă, care se răspândeşte în sufletele celor care o ascultă, accentuând sentimentul de sărbătoare a secerişului şi a primelor roade. Este, de asemenea, un mod de conştientizare a misiunii spirituale pe care o are fiecare evreu. Iar chipul fin şi pur al lui Rut, strângând spice în urma secerătorilor, poate fi considerat o metaforă a sărbătorii. Şavuot este şi ziua de comemorare a regelui David, strănepotul lui Rut şi Booz. De aceea, lectura Cărţii Rut, de Şavuot, include şi genealogia regilor din dinastia întemeiată de David. David este simbolul regalităţii în Israel; îmbinare de forţă spirituală şi forţă politică. Fiindcă David este luptătorul care a biruit atacatorii Israelului antic şi, totodată, cântăreţul plăcut în faţa Divinităţii, autorul *Psalmilor (Tehilim)*, fundament al credinţei, triplă legătură între Tora, poporul evreu şi Israel. Aceste elemente esenţiale constituie temelia edificiului spiritual iudaic şi, cu cât relaţia dintre ele va fi mai strânsă, mai puternică, cu atât poporul evreu va fi mai capabil să-şi învingă duşmanii.

HAG ŞAVUOT SAMEAH!

SEDER DE PESAH 5767 în comunităţile din ţară

„Ma nişţana, halaila haze?"

PAG. 2, 3, 22

PAG. 12 *„L'itraot", domnule Rabin ABRAHAM EHRENFELD!*

CARISMĂ, MODESTIE, IUBIRE PENTRU OAMENI

TEMPLUL CORAL DIN BUCUREŞTI, 25 aprilie 2007

In memoriam LIVIU LIBRESCU

Miercuri, 25 aprilie a.c. la Templul Coral din Bucureşti, a avut loc o ceremonie de comemorare a profesorului Liviu Librescu, care şi-a dat viaţa în masacrul de la Universitatea Virginia Tech pentru a-şi salva studenţii. Sala Templului a fost arhiplină, prezenţi fiind nu numai membri ai comunităţii noastre, ci şi personalităţi ale vieţii publice, reprezentanţi ai altor culte, foşti colegi de facultate ai lui Liviu Librescu. Am remarcat prezenţa E.S. *Rodica Radian Gordon*, ambasadorul Israelului, a prinţului Paul de România, cu soţia, a acad. *Constantin Bălăceanu-Stolnici*, a actriţei *Tricy Abramovici*, din Israel. După ceremonialul religios, au luat cuvântul prof. ing. *Osy Lazăr*, preşedintele C.E.B., care a fost cu o promoţie mai mare la Politehnică şi l-a cunoscut pe Liviu Librescu.

Continuare în pag. IV

PAG. 4 PROIECTE DESTINATE VALORIFICĂRII MOŞTENIRII ISTORICE IUDAICE — Interviu cu preşedintele F.C.E.R., dr. AUREL VAINER

Vizita în România a preşedintelui Congresului Evreiesc din Rusia, MOSHE KANTOR

DIN SUMAR

- *FAX DIN TEL AVIV*, de I. SCHECHTER (PAG. 19)
- *EVREII ÎN LITERATURA PREZENTULUI*, de SANDA FAUR (PAG. 6)
- *INVENTATORII DE CÂNTEC*: „Elly Roman", de AUREL STORIN
- *DESTĂINUIRILE MEMORIEI AFECTIVE*, de OCTAVIAN SAVA (PAG. 8)

PAG. 5 Un subiect „provocator"

Istoria evreilor din România văzută de la Ierusalim

PESAH 5767 „Ma nişţana, halaila haze?"

Unitate, interacţiune, libertate-etică, universalism

Sederele colective din Capitală şi din provincie au demonstrat că fiecare celebrare a sărbătorii de Pesah este un reînnoit prilej de regăsire identitară, de meditaţie despre sensul istoriei poporului evreu. Au fost seri care au demonstrat că stă în puterea noastră să ne apărăm dreptul la independenţă şi suveranitate asupra ţării dobândite, consecinţă a ieşirii din robie, după 40 de ani de rătăcire, înainte de a intra în Ţara Promisă. Idee cu reverberaţii de stringentă actualitate, dacă ne gândim că, de 59 de ani, de când a fost proclamată independenţa Israelului modern, am fost şi suntem nevoiţi să facem faţă atâtor confruntări armate cu state arabe, cu mişcări extremist-islamice care neagă existenţa Israelului. În acest spirit a venit şi urarea de *Hag Pesah Sameah*, rostită, în numele conducerii F.C.E.R., de preşedintele Federaţiei, dr. *Aurel Vainer*, care a accentuat asupra ideii de *unitate*. Unitatea ne-a ajutat să învingem toate vicisitudinile istoriei, din momentul în care Dumnezeu, prin intermediul lui Moşe Rabeinu, ne-a scos din Egipt, până azi. Totodată, vorbitorul a evidenţiat faptul că numai eliberarea din robie şi obţinerea statutului de naţiune, al cărei act de naştere îl sărbătorim de Pesah, au permis primirea, în anii peregrinărilor prin deşert, a Tablelor Legii, primul cod de etică al umanităţii. Au fost puse în valoare nu numai interconexiunea între cele două evenimente, eliberarea din sclavie şi Cele Zece Porunci dăruite pe Muntele Sinai, ci şi *deschiderea spre universalitate* a Pesah-ului. Un element de noutate a fost acela că, anul acesta, numeroşi prieteni neevrei – personalităţi ale vieţii socio-culturale, oameni ai Bisericii, parlamentari, diplomaţi - au participat alături de noi la sărbătoarea libertăţii. Tuturor, preşedintele F.C.E.R. le-a adresat calde mulţumiri.

Nevoia de purificare interioară

Esenţialele semnificaţii ale primului nostru pas ca naţiune, confruntaţi „cu Marea Roşie a istoriei", metaforă pentru situaţiile-limită, de-a lungul unei zbuciumate istorii, din clipa eliberării până în zilele noastre, au fost luminate de Rabinul *Abraham Ehrenfeld*, mesaderul serilor de Seder colectiv de la Bucureşti. *Seder* înseamnă Ordine, *Seder Nacht* - stare de veghe, în care semnul de întrebare (*Ma Nişţana*) este punctul de pornire al epopeii din *Hagada şel Pesah*. Cele trei simboluri se extind dincolo de sărbătoare, devenind constante ale modului nostru de a fi, de a acţiona: suntem un popor care pune întrebări nelăsând omenirea să doarmă, în speranţa că ordinea, armonia, moralitatea vor prevala cândva asupra dizarmoniei. Pesah este şi sărbătoarea reînnoirii în natură (împrimăvărarea) şi în mentalitatea umană (fiecare generaţie trebuie să se simtă ea însăşi aidoma strămoşilor ei, foştii robi deveniţi oameni liberi). Dar atât în natură cât şi în fiinţa umană, lucrurile sunt mai complicate. Există reveniri ale frigului iernii în lunile de primăvară, după cum sclavia sufletească, cu diverse denumiri de-a lungul istoriei umanităţii, mai persistă în om. În acest sens, serile de Seder au acţiune terapeutică. Nevoia de purificare interioară a fost pivotul comentariilor făcute de Rabinul *Ehrenfeld*.

*

Cei patru fii – alegorie a raportului faţă de tradiţie al generaţiilor

Există câteva teme centrale de meditaţie la care ne invită să reflectăm *Hagada*, ori de câte ori o redeschidem, în serile de Seder: ● Cum trebuie să gândească un om care vrea să fie liber. ● Cum să-şi cucerească libertatea. ● Cum să se elibereze de mentalitatea de sclav. Şi Rabinul *Abraham Ehrenfeld* a pus în valoare indubitabilul sens educativ al serilor de Seder: împlinind o importantă *mitva*, aşa cum îşi găseşte ea expresie în *Exodus* (13,8). „Să spui atunci [în fiecare an - n.r.] fiului tău: «Aceasta este reamintirea celor înfăptuite de Dumnezeu pentru noi când am ieşit din Egipt»". Simbolurile gastronomice de pe platoul (*cheara*) de Pesah, alternanţe ale bucuriei cu amărăciunea, ne desluşesc nevoia de echilibru în tot ce gândim şi făptuim. Un mod de a spune că iudaismul respinge extremismele de gândire în filosofie şi în viaţa de zi cu zi. Multitudine de sentimente am trăit toţi cei reuniţi în serile de Seder colectiv 5767 la Centrul Cultural Comunitar din Capitală: ● apartenenţă la marea familie a obştii noastre ● regăsire spirituală ● conştiinţă a continuităţii iudaismului în România. Sentimente amplificate prin nemuritoarele cântece de Seder – *Halaila Haze* (mai întâi, intonat de doi copii israelieni, participanţi la Sederul nostru), *Daieinu, Adir Hu, Ehad Mi Iodea* şi câte altele - interpretate de prim cantorul *Iosif Adler* şi reluate de corul tineretului evreu (dirijor - *Bogdan Lifşin*). Sărbătoarea libertăţii este strâns legată de latura activă a istoriei poporului nostru, în pofida înclinaţiei unora de a accentua asupra laturii ei contemplative. Conştiinţa identităţii naţionale s-a cristalizat în aceeaşi măsură prin păstrarea moştenirii spirituale cât şi prin puterea faptelor. Aşa cum explica, în preambulul Sederului, Rabinul *Abraham Ehrenfeld*, lectura *Hagadei* are ca punct de pornire *Ma Nişţana*... - „Prin ce se deosebeşte această noapte de celelalte nopţi ale anului?", întrebare pusă de cele patru ipostaze ale fiilor de care aminteşte Hagada: înţeleptul, nelegiuitul, naivul şi cel care nu ştie să întrebe. Fiecare ipostază este, de fapt, o alegorie despre raporturile evreilor, în decursul a patru generaţii, faţă de tradiţie: 1. Bunicul practicant 2. Fiul ateu; 3. Nepotul neştiutor, dar interesat de tradiţie; 4. Strănepotul ignorant. Este parabola care subliniază că temelia evreităţii este transmiterea moştenirii spirituale către generaţiile care vin.

*

„Cei ce seamănă cu lacrimi, cu bucurie vor secera!"

Sederul evidenţiază trăsături definitorii ale iudaismului: raţionalitate, echilibru, nevoie de cercetare pentru a ajunge la credinţă. Nu însuşirea mecanică a unor lucruri gata mestecate, ci îndoiala este, întotdeauna, productivă. Comentarii la Hagada ale Rabinului *Abraham Ehrenfeld* au fost ilustrate prin lecturi în ebraică şi traduceri în *română de lideri ai F.C.E.R. şi C.E.B. Unul din* popasurile de gând ale mesaderului a fost *Had Gadia*, cântec - parabolă despre datoria de a nu rămâne indiferenţi atunci când se săvârşesc crime împotriva unor vieţi nevinovate şi mod de familiarizare cu una din direcţiile fundamentale ale iudaismului: cultul vieţii. „Şi a venit Dumnezeu şi a tăiat îngerul morţii...!". Aşa sună versetul final din *Had Gadia*. Este un cântec despre supremaţia perpetuă a vieţii şi perspectiva vremurilor mesianice, perspectivă devenită mai vizibilă prin metafora celui de-al cincilea pahar, destinat lui *Eliahu Hanavi*, vestitorul acelor vremuri. Momentele grave ale Sederului - istoria plină de dramatism a exodului - au fost contrabalansate de clipe de destindere, din care n-a lipsit tradiţionalul „furt" al *aficoman*-ului, „negociat" apoi spre returnare. Evrei bucureşteni şi prieteni ai lor împărtăşind aceleaşi convingeri umaniste, au retrăit împreună tot ceea ce înseamnă dreptul la libertate exterioară şi lăuntrică: prima victorie împotriva unui sistem social dictatorial, atât de tulburător exprimată în cuvintele, devenite cântec, ale Psalmului 126: „Cei ce seamănă cu lacrimi, cu bucurie vor secera!" Serile de Seder 5767 au readus, în memoria afectivă a celor vârstnici, momente dragi: serile de Seder ale copilăriei. Iar celor tineri le-au întărit conştiinţa unei datorii de împlinit, a unei concepţii de viaţă de transmis.

*

În ultima zi a sărbătorii de Pesah, înaintea rugăciunii de *Izkor*, Rabinul *Abraham Ehrenfeld* a rostit o inspirată *deraşa* despre recunoştinţă: recunoştinţa lui Moşe faţă de Dumnezeu după trecerea Mării Roşii; recunoştinţa pe care trebuie s-o purtăm faţă de cei plecaţi în Lumea-De-Dincolo, care ne-au dat viaţă, ne-au crescut, ne-au educat, ne-au înconjurat cu iubire. Ruga pentru odihna sufletelor lor este o mărturisire a legăturii sufleteşti cu cei ce continuă să fiinţeze în noi, cât timp suntem; recunoştinţa noastră faţă de cei care şi-au dat viaţa în războaiele de apărare ale Israelului pentru dreptul său la existenţă suverană. În acelaşi spirit al respectului şi dragostei faţă de înaintaşi, Rabinul a vorbit despre importanţa conservării lăcaşelor noastre de cult. După încheierea serviciului divin, preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, a vorbit despre misiunea tuturor celor ce se află la conducerea Federaţiei, dedicându-şi competenţa, energia, timpul pentru binele comunităţii pe care o slujesc.

Recunoştinţă faţă de Dumnezeu, recunoştinţă faţă de înaintaşi

*

Mulţumiri organizatorilor

Demne de menţionat - strădaniile şi reuşitele tuturor celor din Bucureşti şi din ţară, care au pus pricepere, energie, suflet pentru a asigura calitatea mesei de Seder în toate comunităţile unde există restaurante rituale, minunatelor gospodine care au pregătit masa de Seder, cu preparatele culinare specifice, pretutindeni unde nu au existat asemenea restaurante, voluntarilor sociali din Capitală şi din provincie. Mulţumiri speciale - organizatorilor celor două seri de Seder în Capitală şi tuturor organizatorilor de Seder din ţară, tinerilor, *melamdim*-ilor, dirijorilor care au cântat şi încântat sufletele participanţilor de toate vârstele.

IULIA DELEANU

„O seară a bucuriei"

● **CARMEN DIMITRIU:** *„A fost o seară a bucuriei de a mă reîntâlni cu oameni care-mi sunt dragi şi cu care îmi face plăcere să stau de vorbă. A fost o seară a rememorărilor, fiindcă m-am gândit la prieteni care nu mai sunt. A fost o expresie a solidarităţii tuturor oamenilor de bună credinţă în faţa fundamentalismelor generatoare de conflicte. O seară dedicată păcii şi speranţei".*

● Preot prof. univ. dr. **EMILIAN CORNIŢESCU:** *„Am trăit un moment în care materia şi spiritul conlucrează, aşa cum lumânarea care arde este, deopotrivă, materie şi spirit. De aceea, Seder înseamnă Ordine. Fie ca Ordinea instituită de Dumnezeu, unul şi acelaşi pentru toţi fiii săi, să domnească pe pământ. Iar curcubeul armoniei, al bunei colaborări interetnice, dialogul religiilor, respectul reciproc între oameni de toate neamurile şi confesiunile să prevaleze asupra urii şi violenţei".*

● **VICTOR BABIUC**, preşedintele Camerei de Comerţ şi Industrie a României: *„Am trăit cu emoţie itinerarul în care ne-a fost ghid Rabinul dvs. Am gustat cu sfială din plantele amare şi «pâinea săracă», amintind de robia faraonică şi de graba cu care foştii sclavi au ascultat de Moise, ridicându-se toţi ca unul să plece din Egipt şi nemaiavând timp să coacă pâinea. Este aici un gând adânc despre faptul că marea istorie se întemeiază pe acte de sacrificiu, pe rezistenţă în faţa tiraniei şi pe afirmare a demnităţii umane".*

● **IONIŢĂ ŞTEFAN**, director în Ministerul Culturii şi Cultelor: *„A fost prima dată când am participat la o seară de Seder. Am fost deosebit de impresionat de unitatea de gândire şi simţăminte a întregii asistenţe. Şi, în acelaşi timp, am înţeles mai bine frăţietatea care trebuie să existe între oameni, indiferent de neam, de confesiune, pentru că toţi avem acelaşi Dumnezeu iar nevoia de libertate este universală".*

● **ŞTEFAN POPA**, preşedintele Camerei de Comerţ şi Industrie a Municipiului Bucureşti: *„M-am bucurat să trăiesc alături de dvs. acest eveniment, să mă întâlnesc cu oameni care-mi sunt prieteni. A fost o seară care m-a făcut să trăiesc mai intens sentimentul ecumenic, să înţeleg mai profund cât de importantă este schimbarea de mentalitate a omului, de la condiţia de sclav la aceea de om liber. Am întrezărit, ascultând comentariile făcute de domnul Rabin, o lume a prieteniei şi a bunăvoinţei, pe care o aşteptăm toţi".*

● **ALEXANDRINA POPA:** *„La cele spuse de soţul meu, doresc să adaug că nepoţica noastră învaţă la Şcoala «Lauder» şi că, datorită ei, suntem, poate, mai familiarizaţi decât alţii, asupra însemnătăţii acestei sărbători, pentru că ea, nu numai că ne povesteşte ce învaţă acolo, dar, printre lecţiile pe care le are de pregătit, sunt şi cele legate de tradiţiile evreieşti".*

● **CONSTANTIN RÂŞNOVEANU**, vicepreşedintele Camerei de Comerţ şi Industrie a Municipiului Bucureşti: *„Mulţumesc conducerii Federaţiei şi a comunităţii bucureştene pentru că m-a invitat, pentru modul în care a organizat acest eveniment. Este demn de admirat felul în care o comunitate mică, aşa cum este a dvs., ştie să-şi menţină atât de frumos tradiţiile, să le respecte. Totul a fost şi solemn şi plin de savoare, şi sublim şi cu accente de umor. Am simţit că mă aflu printre prieteni".*

În comunitățile din țară

Evreii şi prietenii lor au petrecut împreună seara de Seder

ORADEA

Lupta pentru tradiție

Comunitatea Evreiască din Oradea a celebrat Seder Pesah în acest an în două seri, în care Restaurantul ritual al comunității a fost arhiplin. Celebrarea a fost precedată de *rugăciunea din Sinagoga Ortodoxă*, oficiată de domnul *Gershon Schwartz*, cel care, la cei 95 de ani ai săi, conduce în continuare numeroase servicii religioase ale comunității. La masa de Seder, binecunoscutul cor a interpretat melodii tradiționale, iar tânărul rabin *Ytzahak Szy*, care își desfășoară acum activitatea în Oradea, a oficiat ceremonia tradițională care amintește de ieșirea din robia egipteană a poporului evreu. Repetată mereu, şi totuşi mereu inedită prin legătura sa cu prezentul, istoria eliberării noastre fizice şi spirituale este un prilej permanent pentru a ne aminti valorile perene ale iudaismului. Acest lucru a fost subliniat şi de președintele comunității, ing. *Felix Koppelmann*, cel care a avut şi bunăvoința să ne relateze despre cele mai recente evenimente ce au avut loc la Oradea. Domnia-sa ne-a vorbit despre faptul că această comunitate a fost onorată să îl aibă în mijlocul ei, la sărbătoarea de Pesah, pe domnul *Halmos Sandor*, profesor la Institutul Rabinic din Budapesta. Cu acelaşi prilej, președintele Comunității ne-a relatat despre redeschiderea, după 40 de ani, a *Mikvei* (baia rituală), realizată la standarde moderne şi care așteaptă ca evreii din municipiul de pe Criş, dar şi cei care vizitează orașul să îi treacă pragul. Investiția aceasta, menită să redea Comunității unul dintre locurile importante în Cultul Mozaic, a fost realizată din sponsorizarea Rabinului Tobias din Israel (80%) şi cu o contribuție de 20 de procente a obştii locale.

*

TÂRGU MUREŞ

Despre neuitare

Președintele Comunității din Tg. Mureş, *Alexandru Ausch*, a oficiat, în acest an, atât serviciul religios, cât şi ceremonia de Seder Pesah. În fiecare seară s-au întâlnit câte 80 de persoane pentru a celebra împreună şi pentru a-şi aminti, cu această ocazie, de Darul Supraviețuirii pe care Dumnezeu l-a oferit Poporului Evreu, o dată cu eliberarea sa din Mitraim (Egipt). Printre invitați s-a aflat o familie din Viena, poposită special pentru acest eveniment, şi *David Blum*, din Statele Unite, cel care şi-a făcut o datorie de conştiință din refacerea Sinagogii din Sighişoara. O prezență inedită, în spiritul *ecumenismului*, a fost cea a Maicii *Ileana*, din Ordinul Carmelitelor de la Mănăstirea Stânceni, care a fost interesată de felul în care comunitatea evreiască sărbătoreşte Pesahul.

*

CLUJ-NAPOCA

Melodii şi cuvinte întru amintire

Peste 250 de persoane s-au reunit în total, în cele două zile în care a fost oficiat Seder Pesah, în cadrul Comunității Evreilor din Cluj Napoca. Despre însemnătatea, tradițiile şi felul în care este celebrat Pesah au vorbit, cu această ocazie, președintele interimar al comunității, prof. *Nicolae Kallos*, şi publicistul *Vasile Grunea*. Corul Comunității, dirijat de *Ecaterina Halmos* şi acompaniat de violonistul *Vasile Socea*, a însoțit sărbătorirea cu melodii care povestesc *Hagada*, ne amintesc de valoarea libertății şi Măreția lui Dumnezeu, care şi-a condus poporul spre Țara Promisă. Printre invitați s-au numărat profesori ai Institutului de Studii Iudaice din Cluj şi prieteni neevrei ai comunității, care vin mereu cu plăcere la evenimentele pe care această obşte le organizează.

*

LUGOJ

Experiența Credinței şi Libertății

Casa de rugăciune a Comunității Evreilor din Lugoj a fost plină, în prima seară a Sărbătorii de Pesah, cu toți cei ce au vrut să trăiască împreună această importantă celebrare a calendarului iudaic. Aşa cum ne relata președintele acestei Comunități, ing. *Ivan Bloch*, atmosfera a fost deosebit de plăcută, iar cuvintele din mesajul Marelui Rabin *Menachem Hacohen*, căruia i-a dat citire, au trezit o reală emoție în rândul participanților. *Victor Lowenfeld*, oficiant de cult, a condus rugăciunea tradițională a sărbătorii. Cu mațot, ierburi amare şi un pahar de vin, evreii din Lugoj au încercat să retrăiască, asemeni evreilor din întreaga lume, experiența Credinței şi Libertății.

*

SATU MARE

Întoarcere acasă...

Președintele Comunității Evreilor din Satu Mare, *Nicolae Decsei*, ne-a relatat despre Seder Pesah, la care, în cele două seri, au participat câte 60 de persoane. Ceremonia, desfăşurată în Clubul comunitar, a fost condusă de *George Benedek*, venit, împreună cu familia de la Paris, pentru acest eveniment. Se pare că rădăcinile sătmărene sunt suficient de bine implantate în inimile celor care se trag din această obşte, mare şi roditoare odinioară...

*

TIMIŞOARA

Călătorie (cu viză...) spre vremea eliberării

Cele două celebrări de Seder Pesah de la Timişoara au adus împreună, în sala Restaurantului Ritual al Comunității, copii, tineri şi vârstnici, membri ai comunității şi oaspeți. De mult se auzise că un domn din Statele Unite, sprijinit prin efortul JOINT, va oficia prima seară şi interesul se manifesta şi în acest sens. Într-adevăr, după cuvintele de deschidere şi citirea mesajelor din partea Marelui Rabin Menachem Hacohen şi a conducerii F.C.E.R., de către președintele Comunității, dr. *Paul Costin*, oaspetele - jurnalistul americal *Steve Lipman* - a invitat asistența la o călătorie. Pașaportul şi viza, însoțite de un voluminos ghid de călătorie, au fost primite de fiecare dintre participanți. Din Egiptul sclaviei, prin deşert, spre Țara Promisă, actualul Israel, ei

au putut voiaja printre povești şi pilde, trecând prin acea ordine tradițională a paharelor de vin şi alimentelor, prin binecuvântările şi mulțumirile pentru Creator. A doua seară a fost condusă de oficianții de cult *Andrei Gidali* şi *Solomon Rosenblum*, din Timişoara, acompaniați, în momente ale citirii *Hagadei* (ca şi în prima seară), de corul Comunității. „Ma niştana halaila haze mikol haleilot?", au întrebat câțiva copii. Iar dintre ei, chiar şi cel mai mic şi cel mai emoționat, *Andrei Wiesel*, în vârstă de numai patru ani, a reuşit să stârnească aplauze după ce a rostit tradiționalele întrebări şi răspunsuri, în ebraică şi română, fără greşeală.

LUCIANA FRIEDMANN

• La **PLOIEŞTI**, 34 de persoane, membri ai Comunității şi invitații lor, au participat la seara de Seder, care s-a desfăşurat în frumoasa clădire a sinagogii. Organizatorii - generația de mijloc - au depus eforturi şi i-au adus la această masă şi pe asistații Comunității. Ceremonia religioasă a fost condusă de *Gilu Iuftaru*, președintele Comunității, iar dna *Adela Herdan* a citit mesajul președintelui F.C.E.R. După desfăşurarea părții religioase, cei prezenți au putut să se bucure de o masă de Seder „ca la carte", cu toate bunătățile ce se consumă în această seară.

• La Sederul de la **SIGHETU MARMAȚIEI** au fost prezente 81 de persoane, din oraş şi din comunele în care mai trăiesc coreligionari de-ai noştri, ca şi invitați, prieteni apropiați ai Comunității. Masa s-a desfăşurat într-un frumos spațiu, la restaurantul unui motel din apropiere. Oficiantul de cult, *Simion Leitzner*, s-a ocupat de partea religioasă a evenimentului, iar președintele, ing. *Hari Markus*, a vorbit despre semnificația sărbătorii. Masa, în care un loc important l-a ocupat supa cu găluşti de mațot, a fost pregătită de personalul motelului, cu respectarea strictă a cașrutului.

• La **ROMAN**, cele 25 de persoane prezente la masa de Seder au avut parte de un meniu bogat şi variat. Sărbătoarea s-a desfăşurat în incinta sinagogii, iar *Hagada* a fost citită de oficiantul de

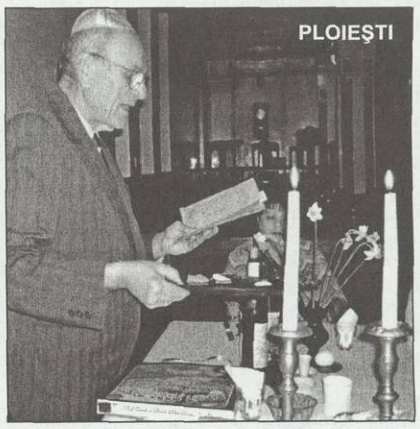

PLOIEŞTI

cult *Herman Strul Ioina*. În deschiderea ceremoniilor, prof. *Iancu Wexler*, președintele Comunității, a vorbit despre semnificația sărbătorii şi a dat citire mesajului președintelui F.C.E.R., dr. Aurel Vainer. Bucatele, pregătite la Restaurantul ritual din Bacău, au cuprins „delicatesuri", cum ar fi salata de ficat, iar după felurile tradiționale, a urmat şi un tort.

• La **SIBIU**, au fost organizate două seri de Seder, cu o participare totală de 50 de persoane, membri ai Comunității şi invitați, reprezentanți ai Forumului German, ai Bisericii Evanghelice, comunității elene şi ziarelor de limbă germană şi maghiară din oraş, care au relatat pe larg despre eveniment. Ceremoniile s-au desfăşurat la noul sediu al Comunității. Oficiantul de cult, *Arnold Rivern*, a dat citire *Hagadalei*, iar președintele, ing. *Otto Deutsch*, a vorbit despre semnificația şi tradițiile acestei sărbători. Doamnele din comunitate au pregătit toate felurile tradiționale, foarte apreciată fiind şi aici supa cu găluşti de mațot.

• Seara de Seder, cu toate obiceiurile ei, a constituit o noutate pentru noii membri ai Comunității din **PITEŞTI**, care au recunoscut că au participat pentru prima dată la un astfel de eveniment. 30 de persoane, membri ai Comunității şi invitați, printre care reprezentanți ai comunităților armeană şi elenă, au fost prezenți la sărbătorirea ieşirii evreilor din Egipt. Au fost rostite binecuvântări, președintele, ing. *Aurel Davidovici*, dând citire mesajului președintelui F.C.E.R. Masa, foarte apreciată, a fost pregătită de trei doamne din comunitate.

• La **TECUCI**, unde Comunitatea este puțin numeroasă, nu s-a putut organiza masă de Seder, dar membrii s-au adunat la sediul Comunității, s-a vorbit despre semnificația sărbătorii şi s-a ciocnit un pahar de vin în cinstea evenimentului.

• **ARAD.** Serile de Seder, cu mare participare de enoriaşi, l-au avut ca mesader pe oficiantul de cult *Rona Pisti*. „Totul e să ştii să motivezi oamenii, ca ei să vrea să vină", a spus președintele Comunității, ing. *Ionel Schlesinger*, care i-a salutat pe cei prezenți la serile de Seder colectiv. În prima seară au fost invitate oficialități locale. În cea de-a doua seară de Seder, oaspeți au fost conducători ai Comunității din Békéscsaba. „Am încheiat un acord de întrajutorare pe termen lung între comunitățile noastre", ne-a relatat președintele Comunității arădene. „Ei vor construi o sinagogă nouă şi o casă de oaspeți. În ce ne priveşte, ne-am angajat să-i ajutăm cu paturi, donație primită din Olanda", ne-a oferit interlocutorul un exemplu. Ambele seri au fost animate de cântecele tradițio-nale interpretate de tineri.

• **BACĂU.** Cei doi mesaderi, oficiantul de cult *Heinrich Brief* şi dr. *Marcel Weisselberg*, au susținut Sederul derulat în Restaurantul ritual. Doi copii au spus *Ma Niştana*, în ebraică şi română. A fost o numeroasă participare, în care sentimentul regăsirii identitare a fost adâncit de frumusețea melodiilor de Seder atât de îndrăgite de toți, tineri şi vârstnici, ne-a relatat telefonic dr. *Vera Maier*.

• **BÂRLAD.** La sinagogă s-a oficiat un serviciu divin adecvat sărbătorii. Conducerea Comunității a avut grijă să nu lipsească asistaților nimic din produsele tradiționale de Pesah. Tuturor membrilor comunității li s-au trimis felicitări. În ultima zi de Pesah, când s-a rostit *Izkor*, au fost prezenți toți cei deplasabili din comunitate.

• **BISTRIȚA.** Președintele Comunității, *Fredi Deac*, a fost şi mesaderul Sederului, care a avut loc la sediul comunitar. Preparatele tradiționale de Pesah au fost pregătite de gospodine, membre ale comunității.

• **DOROHOI.** Mesader a fost președintele Comunității, prof. *Iancu Isidor*, care a vorbit în fața enoriaşilor şi a unor prieteni neevrei despre epopeea eliberării din robia egipteană, despre semnificațiile fiecărui simbol gastronomic de pe platoul de Pesah, ale primei porunci din Decalog: „Eu sunt Domnul Dumnezeul tău, care te-a scos cu braț puternic din casa robiei". „Este cea mai importantă, fiindcă libertatea este valoarea supremă a omului", a comentat mesaderul.

• **BOTOŞANI.** Sederele colective de la Restaurantul ritual l-au avut ca mesader pe *Liviu Goldemberg*. Președintele Comunității, *Iosef David*, a mulțumit enoriaşilor şi invitaților – oficialități locale, reprezentanți ai presei – pentru participare şi a luminat principalele semnificații ale sărbătorii. Nepoata mesaderului, *Carla Goldemberg*, a pus cele patru întrebări. Corul, dirijat de *Emil Mandric* şi pregătit de prof. de Talmud Tora, *Gustav Finkel*, a însuflețit atmosfera.

• **BRAŞOV.** După serviciul divin de Pesah în templu, a urmat Sederul organizat la Restaurantul ritual, unde hazanul *Haim Berger* şi corul tinerilor evrei braşoveni au dat strălucire sărbătorii prin muzică. Președintele Comunității, ing. *Tiberiu Roth*, a făcut interesante incursiuni în istoria iudaismului, pornind de la textul Hagadei. A fost o participare bogată: un mare număr de evrei braşoveni şi invitați neevrei: reprezentanți ai Primăriei, Prefecturii, ai unor culte, ai mass media.

• **ALBA IULIA.** Preparatele culinare specifice sărbătorii au fost pregătite de doamnele *Letiția Marcovici* şi *Iuliana Farkas*. Mesader a fost un investitor israelian, *Marius Gedalia*. Şi fiica lui, *Livered Gedalia*, şi-a adus contribuția la buna desfăşurare a ritualului de Seder. Mesaderul a citit din Hagada în ivrit iar dr. *Mihail Tanner* şi *Adrian Lovinescu* – în română.

• **CRAIOVA.** Printre participanții la Seder s-au numărat mulți evrei craioveni, dar şi din Băileşti, Turnu Severin. Au venit, la invitația comunității, președintele Consiliului Județean Dolj, *Ion Prioteasa*, reprezentanți ai unor culte, profesori şi studenți de la Facultatea de Iudaistică. Mesader a fost prof. *Iancu Isidor*. Comentariile despre istoria poporului evreu, pornind din *Hagada şel Pesah*, au fost făcute de președintele Comunității, prof. univ. dr. *Corneliu Sabetay*. Întrebările copiilor şi cântecele lor au însuflețit atmosfera. În ultima zi de Pesah, la *Izkor*, au fost pomeniți şi soldații israelieni căzuți în războaiele de apărare a Israelului.

• **GALAȚI.** Sederele colective, de la Restaurantul ritual, au atras participarea a numeroşi evrei gălățeni, oaspeți brăileni, invitați din partea presei locale, care au reflectat sărbătorirea Pesahului chiar în zilele următoare. Mesader a fost oficiantul de cult *Elias Ceauşu*, binecuvântarea lumânărilor de Pesah a fost făcută de prof. *Violeta Blumer*. Președintele Comunității, *Sorin Blumer*, a relevat cele mai importante semnificații ale sărbă-

torii şi a mulțumit tuturor *Continuare în pag. 22*

• **VARUJAN PAMBUCCIAN**, președintele Grupului Parlamentar al Minorităților Naționale: *„Mi-a făcut plăcere să particip la Sederul comunității dvs., pe care o apreciez sincer, pentru trecutul şi pentru prezentul ei, pentru oameni față de care încerc, de multă vreme, un sentiment de adevărată prietenie. Până acum am participat la manifestări laice. Dar, de data aceasta, mi-a fost transmis, prin interpretările rabinice, prin cântecele copiilor, şi un fior de sacralitate. Am simțit cum ies din cotidian, a fost un moment de înălțare sufletească".*

• **AURELIAN AGURIDĂ**, masterand la Institutul Teologic: *„Deşi particip pentru prima dată la un Seder, am senzația că mă aflu între cunoscuți, poate şi pentru faptul că una dintre preocupările mele principale este studiul Vechiului Testament. Este foarte interesant ritualul sărbătorii de Pesah, pentru că te inițiază nu numai asupra unui moment de mare însemnătate al istoriei evreilor, ci şi asupra unei concepții despre demnitate, luptă, rezistență, care explică supraviețuirea multimilenară a acestui popor".*

PROIECTE DESTINATE VALORIFICĂRII MOŞTENIRII ISTORICE IUDAICE

Printre participanţii la cea de-a treia reuniune a Consiliului Executiv al European Jewish Fund - Fondul European Evreiesc (F.E.E.), care s-a derulat la Kiev, s-au numărat preşedintele F.C.E.R., deputat dr. *Aurel Vainer*, şi directorul Departamentului Relaţii-Imagine-Protocol, *Edi Kupferberg*. „Întâlnirea, desfăşurată la Hotel *Imperia*, s-a remarcat prin programul ei dens şi proiectele de stringent interes atât pentru evreii europeni cât şi pentru umanitate, în genere", a fost o primă caracterizare făcută de preşedintele F.C.E.R., care a avut bunăvoinţa să acorde un interviu revistei noastre.

- Câteva cuvinte despre istoricul şi obiectivele F.E.E.

- Fondatorul său este preşedintele Congresului Evreiesc din Rusia, Moshe Kantor, care a înfiinţat F.E.E. în 2006. Obiectivul numărul unu al Fondului este întărirea vieţii evreieşti în comunităţile din Europa. Există câteva ameninţări în viaţa evreiască europeană asupra cărora F.E.E. îşi focalizează atenţia pentru a le contracara: asimilarea, antisemitismul, rasismul. Asimilarea se adânceşte şi antisemitismul a redevenit, din păcate, o problemă acută pentru evreii europeni.

- Cum funcţionează F.E.E.?

- Există două Camere ale Fondului: Camera Liderilor Comunitari, cu un Consiliu Executiv, şi Camera Donatorilor, cu un Board de Guvernatori. Un principiu fundamental de funcţionare a Fondului este masa rotundă, la care se aşează toţi membrii săi, vorbesc deschis şi participă, cu drepturi egale, la dezbateri. Trebuie, de asemenea, să menţionez, că Fondul sprijină financiar proiecte comune, regionale şi pan-europene.

- Teme importante pe agenda întâlnirii de la Kiev?

- S-au discutat: ● problemele fiecărei comunităţi ● analize ale proiectelor aprobate în 2006 ● propuneri de proiecte pentru 2007 ● programe ale Uniunii Mondiale a Studenţilor Evrei ● subiecte de interes general pentru evreii europeni.

- Intervenţii personale?

- Am prezentat: ● situaţia socio-demografică a evreilor din România ● organizarea şi funcţionarea F.C.E.R. şi a comunităţilor ● domenii principale de activitate ● relaţii cu societatea românească - autorităţi şi societate civilă -, relaţii internaţionale ● parteneriat F.C.E.R.-JOINT ş.a. Optica a fost concomitent-tridimensională (trecut, prezent, viitor) şi concluzia - optimistă: avem în vedere următorii 40-50 de ani de viaţă comunitară.

- Probleme care v-au reţinut atenţia din relatările celorlalţi participanţi?

- Readucerea la viaţă a unor comunităţi cu îndelungată tradiţie, cum sunt cele din Rusia, Polonia, Ţările Baltice, Ucraina. Interesante mi s-au părut expunerile despre viaţa comunitară din state cu veche democraţie, moderne, cu grad ridicat de prosperitate: Elveţia, Luxemburg, Suedia, Norvegia, Danemarca ş.a. Nu au fost ascunse probleme legate de asimilare, de folosirea excesivă a Internetului. Ascultându-le, mi-am dat seama cât de similare şi cât de diferite sunt problemele noastre evreieşti. Mi-am dat seama cât de important este să le cunoşti şi să le recunoşti, pentru ca, împreună, să putem să facem ca prezenţa evreiască europeană să fie percepută ca expresie a bunei convieţuiri cu popoarele în mijlocul cărora trăim.

- Un proiect al F.E.E. aproape de start?

- Conferinţa Internaţională despre Prevenirea Catastrofei Nucleare, iniţiată de Moshe Kantor, care se va desfăşura între 24-25 mai a.c., la Luxemburg. Există, cel puţin trei idei centrale care au stat la baza acestei acţiuni. 1) Poporul nostru a supravieţuit Holocaustului, fapt pentru care înţelegem mai bine decât oricine gravitatea primejdiei ca arme nucleare să fie posedate de state nedemocrate. 2) Trebuie să avem un rol activ în prevenirea proliferării de arme nucleare şi a unui posibil Holocaust nuclear. 3) Din această perspectivă, Conferinţa va demonstra determinarea poporului evreu, în totalitatea sa, pentru asigurarea viitorului întregii civilizaţii umane.

Interviu cu preşedintele F.C.E.R., dr. AUREL VAINER

- **Readucerea la viaţa a unor comunităţi evreieşti est-europene cu îndelungată tradiţie**
- **Rolul activ al evreilor în prevenirea unui posibil Holocaust nuclear**

- Clipe memorabile?

- Satisfacţia încercată de noi atunci când a fost apreciat Programul "Euroiudaica" şi speranţa că vom prezenta şi alte programe care să suscite interes din partea juriului de evaluare a proiectelor. De altfel, în Organigrama F.C.E.R. există, acum, în urma unei decizii luate în Comitetul Director al Federaţiei, un nou sector, Acţiuni Intercomunitare şi Proiecte, care urmează să elaboreze proiecte finanţabile din diferite surse şi să suscite sprijin internaţional.

- Subiecte care v-au impresionat?

- Prezentarea situaţiei actuale din Ucraina şi incursiunea în subiectul Iran, cu toate implicaţiile posibile asupra Israelului şi vieţii internaţionale.

- Ce a însemnat participarea F.C.E.R. la reuniune?

- 1) *Un succes*. A fost recunoscută valoarea Proiectului „Euroiudaica", cu asi-gurarea unui suport financiar. 2) *O îmbogăţire spirituală şi sufletească*. Am realizat un larg schimb de idei şi experienţe cu lideri comunitari din Europa. 3. *Un mod de a ne face mai bine cunoscuţi*. S-a creat un curent de opinie favorabil pentru caracterizarea evreilor din România, pentru diversitatea preocupărilor lor. 4. *Un mod de a cunoaşte mai bine comunitatea-gazdă*. Am căpătat o înţelegere mai adâncă asupra situaţiei socio-politice din Ucraina.

- Efecte de perspectivă ale F.E.E. asupra comunităţilor evreieşti europene?

- Din punctul de vedere al Federaţiei noastre, cred că Fondul ne va ajuta şi în alte proiecte destinate păstrării şi valorificării moştenirii istorice iudaice din România. Cred că, pe suportul F.E.E., vor putea fi realizate proiecte ale diferitelor comunităţi care vor spori prestigiul evreilor europeni.

IULIA DELEANU

Vizita în România a preşedintelui Congresului Evreiesc din Rusia, MOSHE KANTOR

Nu trebuie să fii specialist în psihologie ca să înţelegi, ascultându-l pe preşedintele Congresului Evreiesc din Rusia, *Moshe Kantor*, oaspete în comunitatea noastră, ce înseamnă, pentru el, să fii evreu, să fii evreu est-european şi, mai ales, să fii om. A cunoscut lumea postbelică est-europeană, cu neconcordanţa între manual şi realitate, cu frazeologia pe care toţi o aplaudă şi-n care nimeni nu crede. Salută lumea de după căderea totalitarismului, în care oamenii şi-au recăpătat demnitatea de a gândi şi acţiona după proprie voinţă. Moshe Kantor nu suportă conformismul şi stereotipiile, iubeşte concizia, nu se mărgineşte să teoretizeze asupra percepţiei unei teme arhiştiute, ci o exemplifică cu limpezime şi echilibru. Un exemplu: „Dacă un lider evreu, imediat după război, vorbea în faţa unui conducător din Germania, Austria despre suferinţele îndurate de evrei în anii Holocaustului şi despre despăgubiri, cuvintele lui găseau audienţă. Azi, aceeaşi cuvântare poate deveni contraproductivă, pentru că repetarea excesivă creează saţ. Important este să avem rezultate în ceea ce întreprindem. Şi atunci când lideri evrei şi conducători de stat şi de guvern din multe ţări ale lumii s-au reunit pentru a comemora împreună 60 de ani de la eliberarea Auschwitz-ului, 65 de ani de la masacrul de la Babii Yar, am putut vorbi de consonanţă spirituală". Modul de adresare e neprotocolar, dar, în acelaşi timp, atent la acurateţea termenilor.

„DEMOCRAŢIA - VALOAREA SUPREMĂ"

Bucuros să ajut este, pentru el, deviză de viaţă, pentru că a înţeles că facerea de bine prevalează asupra oricărei alte virtuţi. Conduita i-a fost cultivată de profesorul şi filantropul evreu-american Ronald Stanton şi-i place să-şi amintească de o discuţie avută cu el pe această temă. „Filantropia este modul în care ne arătăm adevărata spiritualitate", a fost răspunsul magistrului, la întrebarea sa: „Ce este filantropia?". Numai asigurarea de sprijin şi participare la Festivalul „Euroiudaica" este o frumoasă concretizare.

Care-i diferenţa între un evreu est-european şi un evreu occidental? - l-am întrebat. Răspunsul ar putea fi punctul de pornire al unui autoportret Moshe Kantor: „Pentru un evreu occidental, democraţia este aerul pe care-l respiră. Pentru noi, evreii est-europeni, care am trăit sub teroare, democraţia este valoarea supremă". Cum putem supravieţui în viitor? Care sunt oportunităţile de dezvoltare şi colaborare ale comunităţilor noastre? Cum putem lupta împotriva principalelor primejdii care ameninţă, azi, Israelul, evreii din Diaspora? Ce priorităţi există în viaţa evreiască? Cum funcţionează dialogul între generaţii? Ce înseamnă suflet evreiesc şi dublă apartenenţă afectiv-spirituală? Iată numai câteva întrebări la care, dacă şi-ar răspunde, s-ar putea coagula autoportretul început. Sper că nu-i departe ziua în care îl va realiza.

E. SUHOR

Noi prieteni ai evreilor români

Acord de colaborare între Congresul Evreiesc din Rusia şi F.C.E.R.

Comunitatea evreilor români are un nou prieten - numeroasa comunitate a evreilor ruşi. Relaţia a fost pecetluită într-un cadru demn de acest eveniment - o masă prietenească - la care invitatul de onoare a fost **Moshe Kantor**, preşedintele Congresului Evreiesc din Rusia, preşedintele guvernatorilor Congresului Evreiesc European şi iniţiatorul „European Jewish Fund", personalitate distinsă pe care dr. **Aurel Vainer**, preşedintele F.C.E.R., l-a numit „un erou pozitiv al lumii contemporane". Ceea ce s-a semnat acum, a subliniat domnia-sa, reprezintă o punte de legătură serioasă şi trainică în folosul ambelor comunităţi.

Luând cuvântul, Moshe Kantor a salutat evenimentul şi a profitat de ocazie pentru a-şi prezenta viziunea despre viitorul evreilor europeni, o viziune pragmatică, corespunzătoare secolului XXI, care priveşte mai puţin spre trecut şi mai mult spre viitor şi care punctează îndatoririle evreilor pentru a păstra memoria trecutului, dar şi pentru a oferi lumii o altă imagine modernă, eficientă a evreimii.

Cuvintele preşedintelui Comunităţii evreilor ruşi au fost apreciate în mod deosebit de Marele Rabin **Menachem Hacohen**, care a remarcat că viziunea lui Moshe Kantor despre datoriile evreilor de astăzi i-a deschis un nou orizont. Menachem Hacohen şi-a exprimat convingerea că cele rostite nu sunt vorbe goale, că viziunea aparţine unui om care poate să o şi pună în aplicare. Acordul semnat între cele două comunităţi - a arătat Marele Rabin - nu este doar un petic de hârtie, ci semnalează o înţelegere profundă a sentimentelor evreieşti şi umane. Ca evrei, nu ne preocupăm numai de problemele noastre, trebuie să ne pese de orice fiinţă umană. Măreţia poporului evreu constă în faptul că trebuie să-i înţeleagă şi pe ceilalţi. În acelaşi timp, Menachem Hacohen a subliniat importanţa statului evreu, care „nu trebuie scos din istorie, Israelul fiind un simbol al eroismului evreilor".

Acordul - semnat în prezenţa conducerii F.C.E.R. şi a numeroşilor invitaţi, printre care E.S. **Rodica Radian Gordon**, ambasadorul Statului Israel, şi a E.S. **Aleksandr Ciurilin**, ambasadorul Federaţiei Ruse - vizează adâncirea relaţiilor dintre cele două comunităţi, propunând, în acest sens, o serie de acţiuni concrete. Menţionăm, printre altele, organizarea, din doi în doi ani, a unor evenimente dedicate moştenirii culturale iudaice a evreilor din cealaltă ţară, realizarea de studii istorice comune şi asistenţă în cercetarea istoriei celeilalte părţi, cu atenţie specială acordată perioadei Holocaustului, editări comune de studii, documente, cercetări istorice şi sociologice, literatură, realizarea de programe speciale de asistenţă pentru supravieţuitori ai Holocaustului şi „Drepţi ai Popoarelor". În acest context, preşedintele F.C.E.R. a propus mai multe teme de cercetare comune, ca, de pildă, relaţiile dintre evreii români şi ruşi de-a lungul timpului. Domnia-sa l-a invitat pe preşedintele Congresului Evreiesc din Rusia să participe la masa rotundă „Viitorul evreilor în Europa", care se va organiza în cadrul Festivalului „Euroiudaica" de la Sibiu.

Salutând ideile deosebite prezentate de Moshe Kantor, prof. ing. *Osy Lazăr*, preşedintele C.E.B., i-a înmânat invitatului o plachetă cu Cele Zece Porunci, iar F.C.E.R. - o diplomă de apreciere a activităţii acestuia.

EVA GALAMBOS

Un subiect „provocator“

Istoria evreilor din România văzută de la Ierusalim

Cea de-a doua dezbatere pe probleme de istorie şi cultură evreiască - organizată de Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România şi de F.C.E.R. - a abordat un subiect „provocator“: cum este văzută de la Ierusalim istoria evreilor români. Au răspuns acestei întrebări doi oaspeţi de marcă, istoricul dr. **Leon Volovici**, de la Universitatea Ebraică din Ierusalim, şi **Costel Safirman**, directorul Cinematecii din Ierusalim. Au fost două abordări diferite, dar servind aceluiaşi scop - istoria prin prisma istoricilor şi istoria prin prisma culturii.

Prima parte a prezentării lui **Leon Volovici** ne-a întristat. În pofida existenţei unei comunităţi evreieşti în România de mai multe sute de mii de persoane, mult timp istoria evreilor români nu a fost văzută nicicum de la Ierusalim. Mediu neprielnic, lipsa specialiştilor, indiferenţă faţă de origini, poate un complex de inferioritate faţă de celelalte comunităţi: motivele sunt multiple şi sunt greu de analizat. Acest capitol al istoriei evreilor din Europa de Est era marginalizat, lipsea din mediul academic. Dar, a arătat vorbitorul, chiar şi în aceste condiţii vitrege, au existat entuziaşti, care au depus eforturi pentru a face cunoscută istoria evreilor români. La Tel Aviv, mai ales, în anii '70, s-a înfiinţat revista „Toladot“ şi au existat istorici valoroşi pe care i-a preocupat tema şi au cultivat-o. Nume ca T. Armon, Dora Litani, Carol Safirman, I. Bercovici, T. Lavi sau Bela Vago au devenit cunoscute prin cercetările lor în acest domeniu. Bela Vago, a apreciat Leon Volovici, datorită prestigiului său cucerit pe plan internaţional, ar fi putut modifica viziunea despre caracterul periferic al istoriei evreilor din România. Din păcate, starea sănătăţii l-a obligat să se retragă relativ tânăr din activitate. Totuşi, nu se poate neglija elaborarea, la Ierusalim, a unei lucrări fundamentale şi foarte documentate, *Enciclopedia Comunităţilor Evreieşti din România*, în două volume. Tot aici trebuie amintită editarea în limba engleză a publicaţiei „Romanian Jewish Studies“, la iniţiativa istoricului Jean Ancel, dar care, din lipsă de fonduri, şi-a încetat foarte repede apariţia. În anii '80, cercetări serioase au fost efectuate la „Yad Vashem“, unde a activat un nucleu serios de cercetători care s-au ocupat de perioada Holocaustului, mişcarea sionistă, studii despre viaţa religoasă din România.

Leon Volovici a atras atenţia asupra a două fenomene care au afectat demersurile pentru realizarea unei istorii a evreilor din România: încercările pline de bune intenţii, dar la nivel de popularizare, de amatori, în abordarea problemelor în Israel, precum şi blocarea contactelor şi arhivelor în România, activităţi de cercetare ducându-se numai în cadrul Federaţiei. Istoricul israelian a zugrăvit apoi tabloul complet schimbat al situaţiei de după 1989, când s-au restabilit contactele şi s-au deschis graniţele. El a enumerat tot ceea ce s-a realizat de atunci, atât în cadrul Centrului „Goldstein Goren“ din Tel Aviv, sub conducerea lui Liviu Rotman, cât şi la Universitatea Ebraică din Ierusalim, excelenta colaborare cu Centrul pentru Studierea Istoriei Evreilor din România şi cu diferitele Centre de Iudaistică de pe lângă Universităţile din Bucureşti, Iaşi, Cluj, Craiova, Arad. La ora actuală, istoria evreilor din România şi-a căpătat locul binemeritat în cercetările academice din Israel. Suntem într-un moment pozitiv, de colaborare între cercetătorii celor două ţări şi sarcina noastră este acum de a corecta imaginea unilaterală, limitată, despre istoria evreilor din România, care a existat în Israel, a conchis vorbitorul.

În contextul acestei treceri în revistă, Leon Volovici a vorbit despre controversele, polemicile privind diferite aspecte ale istoriei evreilor din România, percepute diferit în ţara noastră şi în Israel. Este vorba de teme ca: rolul Marelui Rabin Şafran în timpul celui de-al doilea război mondial sau al mişcării sioniste în salvarea evreilor din România, politica liderilor evrei, a Rabinului Rosen în perioada Ceauşescu, problema antisemitismului, a intelectualilor români - uneori acestea manifestându-se sub forma unor atacuri nedrepte la persoană.

La rândul său, **Costel Safirman** a prezentat pe larg eforturile Cercului Cultural de la Ierusalim de a face cunoscute valorile culturale evreieşti din România, neglijate pe nedrept în Israel, demers încununat de succes, aşa cum se poate citi în „Întâlniri la Ierusalim“, lucrare al cărei al doilea volum a fost lansat şi la Bucureşti.

Tema „provocatoare“ a prelegerii lui Leon Volovici a stârnit diferite luări de poziţie, reacţii polemice, completări. Astfel, E.S. **Rodica Radian Gordon**, ambasadorul Statului Israel, **Andrei Oişteanu**, dr. **Măriuca Stanciu**, dr. **Lya Benjamin** au încercat să explice, prin diferite abordări, starea de „copil vitreg“ în Israel a istoriei evreilor din România. Prof. **Ion Ianoşi** a ridicat problema încadrării istoriei evreilor maghiari din Transilvania, **Ţicu Goldstein**, **M. Brătescu** şi dr. **Lya Benjamin** au vorbit despre controversa Şafran, Lya Benjamin întrebându-se în ce măsură lucrările istorice apărute în România au ecou în Israel şi dacă ele sunt utilizate în cercetările din Israel. Ing. **Paul Schwartz**, vicepreşedintele F.C.E.R., a propus două teme de cercetare: „cazul jafului de la bancă“ şi suferinţele evreilor în timpul comunismului. Etnosociologul dr. **Hary Kuller** a cerut realizarea unui parteneriat între istoricii din România şi cei din Israel, a subliniat necesitatea folosirii martorilor, aşa-numita istorie orală, precum şi de a se acorda locul cuvenit intelectualilor evrei care au rămas în România, cerând şi clarificări cu privire la istoria sionismului. **Liviu Beris** a avertizat că nici un adevăr ştiinţific nu este absolut şi, în acest context, a vorbit despre necesitatea combaterii *miturilor*. *General* **Mihai Ionescu**, directorul Institutului „Elie Wiesel“, a subliniat rolul evreilor români în crearea statului Israel, menţionând prezenţa evreilor români în toate domeniile vieţii economice, ştiinţifice, militare din statul evreu şi a arătat că se manifestă o tendinţă de recuperare a identităţii evreimii române. Dr. **Aurel Vainer**, preşedintele F.C.E.R., a salutat prezenţa publicului numeros la acest eveniment, care se înscrie în contextul „creării de punţi“ în diferite domenii, inclusiv în colaborarea dintre istoricii din cele două ţări. Domnia-sa a propus chiar organizarea unei comferinţe despre istoria evreilor din România. Referindu-se la diferitele luări de cuvânt, preşedintele F.C.E.R. a atras atenţia că dacă istoricii evrei din România şi-au desfăşurat activitatea în condiţii *dificile*, şi istoricii români evrei din Israel s-au confruntat cu probleme, printre care cea a integrării. *El a cerut să se manifeste generozitate în tratarea unor aspecte sau personalităţi ale istoriei.*

Pe parcursul dezbaterilor, atât Leon Volovici, cât şi Liviu Rotman, directorul C.S.I.E.R. şi moderatorul manifestării, au dat răspunsuri punctuale la problemele ridicate, exprimându-şi propriile opinii asupra unora dintre aspectele prezentate. „Faptul că au avut loc dezbateri vii este un semn că alegerea subiectului a fost bună. În ultimă instanţă, nimic nu ne desparte, deoarece atât noi, istoricii de aici, cât şi cei din Israel, avem aceleaşi interese“, a conchis Liviu Rotman

EVA GALAMBOS

Gazetari evrei şi gazetele făcute de ei

Ziaristul pe care vreau să-l prezint este aproape necunoscut, dar se înscrie cap de serie printre gazetarii evrei de origine română, aflaţi în emigraţie şi deveniţi mărturisitori ai avatarurilor regimurilor de „democraţie populară / comuniste / postbelice - în speţă ai celui din România lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, de inspiraţie stalinistă.

Consider că de mult s-ar fi cuvenit o asemenea evocare, mai cu seamă, în condiţiile locale, în care un anumit segment al opiniei publice şi al „directorilor“ de conştiinţă care o stimulau nu conteneau să agite sloganul iudeo-comunismului şi simpatiei evreilor faţă de regim. Se escamota realitatea că nu mulţi evrei erau comunişti, iar cei care au fost în anii cumpliţi ai ilegalităţii şi totalitarismului brun românesc s-au dezmeticit, după un timp, că nici totalitarismul roşu „internaţionalist“ nu era cu mult mai breaz.

Gazetarul pe care vreau să-l evoc a fost printre primii care au arătat-o; s-a numit **RAUL ROUBSEL**, născut la Botoşani, în 1888, şi a debutat ca publicist la „Adevărul“ lui Beldiman, după care a scos, în 1906, revista de satiră şi umor mult gustată „Ţivil - Cazon“. A colaborat, apoi, la diverse reviste, cu proză, versuri şi epigrame. Nu a dobândit notorietate ca publicist şi nici *Dicţionarele* de literatură nu-l consemnează. Nici chiar cel al lui Mirodan, deoarece nu a ajuns, încă, la litera „R“.

Evocarea lui Raul Roubsel, acum şi aici, se datorează faptului că, în 1955, la Paris, acest autor a publicat în limba română una dintre primele scrieri împotriva comunismului românesc, intitulată sugestiv *Iadul pe pământ*. Apărută în editură proprie, lucrarea era temerară - deoarece vedea lumina tiparului într-un Paris „de stânga“ şi revelatoare pentru că dezvăluia critic-patetic faţa „democraţiei populare“ din România. Sau, în chiar spusele autorului - care părăsise ţara în anii '50, refuzând, ca şi majoritatea evreilor, atât realitatea, cât şi iluzia comunistă: „Încerc prin scrierea mea... să zugrăvesc groaza în care trăiesc astăzi toţi cei care-şi duc zilele amărâte sub jugul comunist...“.

„În ţara mea de baştină, pentru evrei asta însemna şi răbufnirile antisemitismului moscovit, şicanele şi vexaţiunile de tot felul pentru cei care voiau să facă Alia ş.a.m.d.“. Şi toate acestea, într-un context de mentalitate în care mulţi considerau că „bolşevismul“ din România este o „afacere evreiască“. Ecoul de mentalitate era astfel direcţionat încât, dacă un evreu îndeplinea vreo funcţie de partid sau de stat, întreaga lui etnie era făcută răspunzătoare de toate necazurile abătute în „parohia“ aceluia sau în întreaga ţară. Pentru că, ce-i drept, au existat şi evrei fanatizaţi de stalinism ori simpli oportunişti care să devină vajnici propagatori ai ideologiei moscovite, prezentată în „puritatea ei absolută, şi necontaminată de realita-tea lagărelor, mizeriei genera-lizate şi formelor incipiente de antisemitism“, promovate - paradoxal - chiar de înşişi aceşti activişti, care, cuprinşi de un soi de „ură etnică de sine“, loveau în primul rând în coreligionarii lor.

Adevărul privind totalitarismul bolşevic a fost dezvăluit atât de lideri socialişti, sau chiar comunişti, de origine evreiască din ţară, cât şi de gazetari evrei emigraţi în străinătate

Iadul pe pământ, pentru R. Roubsel, nu constituie o metaforă, ci o cumplită realitate descrisă mai curând sociografic decât literar. Dar tot autorul se întreabă: „Sunt, oare, evreii chemaţi ei în primul rând să dezvăluie o asemenea (i)realitate“?!

R. Roubsel reaminteşte că fascismul românesc şi cel maghiar au deportat şi exterminat jumătate din populaţia evreiască a ţării. Comunismul românesc, ce-i drept, nu s-a făcut vinovat de o asemenea crimă faţă de evrei. Deosebirea, *în materie*, nu le ia, însă, evreilor dreptul de a interveni critic în relevarea tarelor acestui regim. Este ideea laitmotiv din paginile cărţii lui Roubsel, care se încheie cu o pasionantă discuţie - între câţiva gazetari evrei de origine română, aflaţi la Paris - pe tema procesului Slanski, a procesului „halatelor albe“ şi a destinului politic al Anei Pauker.

Convorbitorii conchid în sensul antisemitismului subsidiar tuturor acestor „afaceri“, dar şi al vinii liderilor respectivi, care, în calitate de „berbeci“ ai bolşevismului, au atras prin acţiunea lor politică o nouă ură împotriva evreilor - adăugată ca o amarnică suferinţă la cele anterioare ale poporului evreu.

Dar, conchide Raul Roubsel, tocmai în numele acestei noi forme de antisemitism - recte anti „iudeo-comunismul“ - evreii au astăzi cea mai mare autoritate să se ridice şi împotriva totalitarismului roşu. Demers întreprins chiar de la ivirea bolşevismului în lume.

O retrospectivă a ideilor antibolşevice în „spaţiul“ românesc trebuie să-l amintească astfel pe acel Ilie Moscovici, care, în publicaţia „Lumea Nouă“ a vechii social-democraţii române, înfiera, chiar de la începuturile Cominternului (primul Congres din 1919) şi al Partidului Socialist-Comunist [Secţia Română a Internaţionalei Comuniste, înfiinţată la Congresul din 8 mai 1921], înfiera, deci, strategia şi tactica antidemocratică a bolşevicilor împotriva însăşi mişcării muncitoreşti, inclusiv a Bund-ului evreiesc. În timp, de acest adevăr, privind totalitarismul bolşevic al conducerii din exterior şi interior al P.C. (din România), s-au convins o seamă de *alţi lideri* socialişti de origine evreiască (Ghelerter, Geller, Solomon ş.a.) sau chiar comunişti (*Al. Dobrogeanu*-Gherea, M. Pauker, ş.a.). După ultimul război mondial şi instalarea tutelei Moscovei în Centrul şi Estul Europei, în şirul criticilor bolşevismului şi ai regimurilor comuniste locale, inclusiv cel românesc, s-au înscris - în seria deschisă de un Roubsel - o seamă de originari evrei de la ziarele democrate din ţară, dar, mai ales, dintre cei care au emigrat în Occident şi care de la microfonul unor posturi de radio („Vocea Americii“, „Europa Liberă“, „Deutsche Welle“, „Radio Paris“, „Kol Israel“) sau prin scris au dezvăluit adevărata stare de lucruri din ţara pe care au fost nevoiţi s-o părăsească. Şirul numelor care pot fi înseriate în acest sens ar putea constitui obiectul unei monografii speciale în care să fie evocaţi de la Noël Bernard, Miron Grindea şi Iacob Popper până la Iosif Flavius, Ezra Berkovitz şi mulţi alţii.

Sunt, de asemenea, de amintit toţi cei care - scăpaţi din închisorile comuniste, unde ispăşeau pedepse nemeritate pentru activităţi sioniste, de întreţinere a unor relaţii cu rude din exterior etc., etc. - şi-au aşternut pe hârtie „Memoriile“ lor privind anii de restrişte petrecuţi în România comunismului „suspicios“ faţă de orice şi oricine devenea suspect dictaturii.

Experienţa Gulagului se află, de asemenea, „transsubstanţializată“ în inspirate lucrări documentare, literare, artistice, din care cele datorate unor evrei şi prelucrând o „materie“ referitoare la evrei nu se află pe un ultim raft.

Absorbiţi de trauma şi drama Holocaustului, creatorii evrei nu au uitat de Gulag. Uneori le-am şi comparat fără a fi păcătuit, *ea ipso*, de ceea ce un autor numeşte „trivializarea prin comparaţie“ sau/şi „deflectarea culpabilităţii“.

HARY KULLER

Episodul doi al filmului „Rumenye, Rumenye...“ al lui Radu Gabrea

Elizabeth Schwartz în căutarea rădăcinilor

„Rumenye, Rumenye...“, documentarul regizorului Radu Gabrea despre muzica klezmer din Europa de Est şi influenţa doinei româneşti asupra acesteia, va avea o continuare. Dacă în prima parte, petrecută în mare parte în S.U.A., unde, prin intermediul acestei muzici, descendenţi ai familiilor de evrei plecaţi din România îşi amintesc cu nostalgie de pământul natal, partea a doua a filmului o urmăreşte pe marea cântăreaţă klezmer *Elizabeth Schwartz* (prezentă şi în prima peliculă), care, împreună cu soţul ei, cântăreţul, violonistul şi muzicologul *Yale Strom*, vine în România în căutarea rădăcinilor. Itinerarul făcut la Iaşi, Botoşani şi Târgu Frumos, de unde a fost originară familia cântăreţei, a fost şi prilejul pentru familia Strom de a culege melodii klezmer de la câţiva bătrâni evrei şi neevrei care-şi mai aduceau aminte de ele şi de a fi prezentă pe scenele din Botoşani şi Iaşi cu un program compus din cele mai cunoscute melodii, ne-a declarat Radu Gabrea, regizorul filmului. Elizabeth şi Yale au fost acompaniaţi în cele două oraşe de un taraf de lăutari, respectiv de membrii faimoasei formaţii „10 prăjini“. S-au adaptat de minune, au reuşit să realizeze o armonie deplină cu oameni cu care nu au cântat niciodată şi au avut un succes incredibil, ne-a mai relatat regizorul. Referindu-se la această „regăsire“, Elizabeth Schwartz a arătat că rădăcinile sale româneşti sunt destul de îndepărtate, căci familia sa a emigrat, în 1905, din Moldova spre Statele Unite. Totuşi ea nu a uitat această origine. „Evreii au fost o parte a culturii române, iar cultura română şi-a pus amprenta asupra culturii evreieşti. Simt o iubire specială pentru România, dar nu vreau ca românii să îşi uite propria istorie, din care au făcut şi evreii parte“, spune ea.

*

Klezmerul şi jazzul se înţeleg de minune

Intenţia lui Radu Gabrea a fost să-i prezinte pe cei doi artişti în mediile cele mai diferite. Astfel, la Botoşani, ei au cântat într-un restaurant, la Iaşi - pe scena Ateneului din Tătăraşi, iar la Bucureşti au încântat publicul timp de aproape două ore la „Jazz Art Club“. Împreună cu Teodora Enache, la ora actuală cea mai bună cântăreaţă de jazz din România, Elizabeth şi Yale au creat o atmosferă de-a dreptul electrizantă în sala arhiplină a clubului. Nu ştiu câţi dintre cei prezenţi au auzit până atunci de muzica klezmer, dar acum au învăţat. Cei trei artişti, precum şi orchestra clubului (cu care soliştii au repetat doar două ore), au fost răsplătiţi cu aplauzele entuziaste ale celor prezenţi. Cele două soliste nu numai că şi-au interpretat propriile repertorii, dar fiecare a cântat din muzica celeilalte. Că americanca Elizabeth Schwartz a cântat în engleză jazz nu ne-a mirat, surpriza a constituit-o Teodora Enache, interpretând, în idiş şi ebraică, o serie de melodii foarte cunoscute, ca *Hava Naghila* şi altele. Dar Elizabeth şi Yale nu s-au limitat numai să cânte, ci au explicat publicului ce înseamnă muzica klezmer, au vorbit despre influenţa reciprocă dintre muzica evreiască şi cea populară românească, şi ca ilustrare a acestei idei, Elizabeth şi Teodora au interpretat o doină evreiască, respectiv românească. „Multe din melodiile klezmer îşi au originea în muzica hasidică, transmisă oral din generaţie în generaţie. Aşa a supravieţuit o parte din cultura evreiască din această regiune“, a mai explicat publicului Elizabeth Schwartz.

*

Următoarea oprire: Sinagoga din Timişoara

În urmă cu aproape doi ani, când Yale Strom spunea la Timişoara că regretă că soţia sa nu se afla împreună cu el, că nu concertau împreună, nu am înţeles exact la ce se referea. Privindu-i, însă, cântând împreună în Sinagoga din cartierul Iosefin din Timişoara, am realizat cu exactitate ce înseamnă o chimie artistică ce se apropie de perfecţiune. Timp de o oră, publicul a fost purtat în sinagogi în care se rosteau rugăciuni fierbinţi, în *ştetl*-urile moldoveneşti de odinioară, în case de hasizi ce îşi cântau speranţele, pe vapoare, alături de supravieţuitorii Holocaustului, etc. Elizabeth Schwartz, numită de cronicari „o Piaff a muzicii idiş“, este o artistă complexă care combină muzica, arta dramatică şi trăirea profundă, emoţia autentică.

Şi de această dată, ca şi în urmă cu doi ani, cel care a organizat acest concert la Timişoara, cu sprijinul conducerii Comunităţii evreieşti locale, a fost *Andrei Schwartz*. Oaspeţii i-au mulţumit la final, lui şi celor prezenţi, pentru că i-au făcut să se simtă încă o dată acasă şi să îşi dorească să revină cât de curând în acest loc. „Pentru mine, muzica klezmer este un lucru foarte personal“, spunea Elizabeth, când i-am vorbit despre efectul electrizant al vocii ei adânci asupra celor prezenţi. Asumarea acestor „nigunim“ (cântece) este o misiune pe care cei doi soţi o trăiesc în mod cotidian.

*

O sumedenie de proiecte

Yale Strom este mândru că, de când a fost în România, a reuşit să publice un volum cu 330 de melodii autentice klezmer, destul de multe provenite din ţara noastră. De asemenea, a lansat un film despre păstrătorul muzicii klezmer din oraşul ucrainean Munkacs, un rrom, care a fost filonul care a condus vocea unei comunităţi dispărute spre cei ce aveau să o cunoască peste decenii. Familia lui Yale s-a mutat recent la San Diego, unde acesta a fost invitat la Universitatea de Stat să predea un curs referitor la istorie, muzică, tradiţii. Desigur, muzica klezmer este o parte esenţială a seminarului pe care el îl susţine. În curând, Yale şi Elizabeth vor filma o peliculă de ficţiune în România, în care îşi propun să colaboreze cu reputatul muzician Damian Drăghici, el însuşi venind cu o experienţă substanţială de peste Ocean. În proiectele pe care le abordează cei doi soţi, se împletesc diferite laturi ale folclorului, îngemănarea istorică între muzica ţigănească şi cea evreiască a *ştetl*-urilor fiind printre realităţile pe care le cercetează şi care le asigură un material documentar substanţial.

*

Periplul cuplului Strom-Schwartz a continuat, după Timişoara, la Budapesta şi Cluj-Napoca. În capitala Ungariei, cei doi au concertat alături de ansamblul de muzică folclorică Muszikás şi Bob Cohen. Împreună cu echipa cinematografică ce i-a însoţit, după această seară cu totul specială - în care s-au combinat accentele evreieşti, maghiare şi gipsy -, muzicienii s-au întors în România, la Cluj-Napoca. La Casa Tranzit, spectatorii au putut viziona filmul „Rumenye, Rumenye...“, urmat de concertul susţinut de Elizabeth şi Yale, care au coborât spiritual şi esenţa peliculei în realitatea imediată a publicului.

EVA GALAMBOS
LUCIANA FRIEDMANN

ŢICU VALER

Lui Sebastian
(la centenar)

De două mii de ani
grăuntele nu moare
- nici huliganul!

Lui Fundoianu/ Fondane

Urna nu-i -
cenuşa poetului
umple azi Cerul

Lui Voronca
(zece zile înainte de a ne părăsi, a trimis la tipar „Scurt tratat de fericire“)

„Miliardarul de imagini“
ne-a dat fericirea
ce lui i-a lipsit

Lui Celan,
care nu e „Trandafirul nimănui“

Strivita roză
ne lasă doar parfumul
stamina e în Sena

*

Destin zoharic -
şi-un fir de iarbă
îşi are steaua sa!

*

Tihna - o insulă
tot mai mică. Zavera -
marea din jur

*

Cerbul hăituit
îşi odihneşte spaima -
zorii, sângerii...

*

Melancolică
banca hibernează,
în parc - tăcere

*

Pe harta clasei
trece furnica-n grabă
- ce mică-i lumea!

*

Oglinzi strâmbe
redau fidel o lume:
o pânză de Bosch

(Din placheta în pregătire: „Eternităţi de-o clipă“)

Destinul unei bijuterii literare

Cărţile îşi au şi ele soarta lor: „Habent sua fata libelli“ - spuneau latinii. Unele cunosc o glorie meritată (ori fabricată!), altele o prea rapidă şi ingrată uitare; iar celor ghinioniste, înşişi autorii le refuză - în mod ne neînţeles uneori - paternitatea, necatadicsind să le atribuie, în acte sau pe copertă, numele lor. Să fie chiar întotdeauna vorba de ghinion, sau poate dimpotrivă? Un asemenea destin paradoxal a avut romanul franţuzesc „La vie devant soi“ („Ai toată viaţa înainte“), care a produs senzaţie când a apărut, în 1975, la Paris, sub un nume total necunoscut - Emile Ajar -, stârnind o curiozitate geloasă şi controverse arţăgoase printre specialiştii care se străduiau să identifice autorul din stilul şi tehnicile sale de scriitură. Inutil: romanul era genial, părintele său - de nedepistat. Drept care i s-a acordat, totuşi, cel mai prestigios şi râvnit premiu literar francez, „Goncourt“ (pe care nu a venit nimeni să-l revendice), şi s-a vândut rapid într-un milion de exemplare (de ale căror drepturi de autor nu se ştie cine a beneficiat). Abia în 1981 a explodat adevărul: autorul era... nimeni altul decât cunoscutul romancier-cineast diplomat Romain Gary, care, evident, nu din neîncredere în valoarea cărţii o renega, ci, mai curând, pentru a juca o festă juriului. Ori poate era un fel de a da cu tifla orgoliilor din breaslă sau - mai ştii - un truc pentru a obţine un al doilea Premiu „Goncourt“, ceea ce nu i se mai întâmplase nici unui scriitor francez, darmite unuia de origine iudaică. Orgoliu? Nu mai era cazul: Romain Gary se scuturase din 1980 de orice vanitate omenească, sinucigându-se la vârsta de 66 de ani, când mai avea, poate, destul de trăit din „Viaţa pe care o avea înainte“... Taina şi bârfele au învăluit finalul tragic al autorului, aşa cum învăluiseră naşterea binecuvântată a cărţii sale.

Dar „odrasla nerecunoscută“ îşi pornise deja călătoria sa prin lume, poposind şi la noi, în 1993, la Editura „Univers“, într-o versiune românească excepţională, datorată lui Laszlo Alexandru. Şi a reapărut, de curând, în aceeaşi editură, difuzată împreună cu o ediţie a ziarului „Cotidianul“: idee admirabilă, de vreme ce, astfel, mii de exemplare au pătruns, în aceeaşi zi, în mii de case şi miracolul poate s-a întâmplat: o mulţime de cititori s-au desfătat concomitent cu această mică bijuterie literară, având un continuu zâmbet pe buze şi o lacrimă mereu prezentă la colţul ochilor. Căci fiecare frază hazlie se contrazice, parcă, pe sine însăşi, cu mâhnire, dându-se peste cap ca un clovn amărât ce simulează veselia. Şi în care este vorba - era momentul să suspend suspansul, nu? - despre o mare iubire. Dragostea maternă (ori bunicească, spuneţi-i cum vreţi) a unei bătrâne evreice aproape senile, fostă prostituată, madam Roza, purtată micuţului arab Mohamed, zis şi Momo, în vârstă de 10 ani, care îi fusese dat de mic în gazdă şi grijă. Dragoste cu disperare reciprocă, fireşte. De fapt, aceasta era meseria târzie a lui madam Roza: ţinea un „clandé“, un adăpost clandestin, neîngăduit de poliţie, pentru copiii *„fetelor din branşă, care nu aveau dreptul la paternitate, pentru că-şi vindeau ce nu trebuia, dar toţi o voiau, şi la urmă apărea câte un plod plângăcios şi că...cios, pe care madam Roza îl creştea frumos, în religia tatălui lui necunoscut“*, explica micuţul arab cu obrazul alb şi ochii albaştri. De fapt, aceasta este marea găselniţă stilistică a poveştii: e istorisită la persoana întâi de acest băieţaş orfan crescut într-un cartier rău famat al Parisului, în care foşgăie delincvenţii, travestiţii, damele de consumaţie, drogaţii, întâmplările fiind trecute prin înţelegerea naivă şi vorbirea argotică a copilului. Iar tehnica aceasta îi permite autorului acel amestec de ingenuitate adorabilă şi de precocitate brutală, *înflorite într-un mediu sordid*, ca şi tandreţea puştiului, mascată *într-un soi de cinism inconştient*. De aici şi savoarea irezistibilă a cărţii, iar din solidaritatea generoasă a acestor oropsiţi ai sorţii, înfricoşaţi de viaţă mai mult decât de moarte, se conturează şi valorile ei morale.

„Madam Roza zice că pentru ea toţi oamenii sunt egali când sunt în rahat - ne povesteşte micul Momo -, *iar dacă evreii şi arabii îşi trag şuturi în cap, nu trebuie să credem că evreii şi arabii sunt altfel decât ceilalţi, fac asta tocmai din fraternitate, spre deosebire de hitlerişti, unde* e vorba de ceva mai mult. *Am uitat să vă spun* - continuă Momo - *că madam Roza se născuse ca evreică în Polonia, dar lucrase în branşă în Maroc şi Algeria, aşa că vorbea arăbeşte ca dumnea-voastră şi ca mine. Ştia şi evreieşte din aceleaşi motive şi ne înţelegeam adesea în această limbă... Trebuie să spun că madam Roza păstrează sub pat un portret mare de-al lui nenea Hitler şi când e nefericită şi îi e frică, îl scoate, îl priveşte şi imediat se simte mai bine, oricum scăpase de el şi din Israelul acela evreiesc pe care nenea Hitler îl făcuse în Germania ca să le ofere un cămin şi au fost primiţi acolo toţi evreii, în afara dinţilor, a oaselor, a hainelor şi a pantofilor în bună stare, care le erau luate din cauza risipei...“.*

V-am dat o mostră şi mă opresc la ea, sperând să vă fi sedus cu sugerarea cheii în care e scrisă toată cartea. În filmul realizat după apariţia romanului, în rolul lui madam Roza a fost distribuită celebra actriţă Simone Signoret. În care eu nu aş prea fi văzut-o, la drept vorbind, pe acea imensă, tandră, cheală şi obeză păpuşă grotescă, cu inimă de aur, pe care o construise imaginaţia lui Gary-Ajar. Mi se părea că nu au nimic în comun, mai ales când destinul îi taie lui madam Roza sforile de marionetă defectă şi ea se prăbuşeşte, în final, în stare de legumă. Simone Signoret - actriţă rafinat intelectuală şi capabilă de trăirea unor mari aventuri existenţiale - s-ar fi potrivit, poate, mai bine în rolul Ninei Kacev, mama lui Romain Gary: acea mamă evreică nebună de iubire şi ambiţii pentru fiul ei şi care, aflată pe patul de spital, bolnavă de cancer, îi scrie feciorului - aviator pe front - 250 de scrisori încurajatoare, care să-i fie trimise, zilnic, şi după moartea ei.

Dar acest film aşteaptă încă să fie făcut.

SANDA FAUR

Forumul de cooperare Hi-Tech România–Israel

Comunicaţii şi informatică – industrii cu un export de zeci de miliarde de dolari

În 28 şi 29 martie a.c., la Hotel Mariott din Bucureşti, în organizarea Departamentului Economic al Ambasadei Israelului, s-au desfăşurat lucrările celei de-a VIII-a ediţii a Forumului de cooperare Hi-Tech, consacrat anul acesta industriei comunicaţiilor şi celei de informatică. Au participat la lucrări miniştrii comunicaţiilor din cele două ţări: *Zsolt Nagy*, din România, şi *Ariel Attias*, din Israel. Pe lângă oamenii de afaceri din ţara noastră, a sosit din Israel o delegaţie importantă, prin calitatea membrilor ei, preşedinţi şi vicepreşedinţi de societăţi cunoscute în toată lumea („desantul de agenţi secreţi", descoperit la Mariott de ziarul „Tricolorul"!!!). Şefii delegaţiei erau *Peter Varadi*, vice-preşedinte la „Alvarion", şi *Elisha Yanai*, director general la „Motorola" Israel, dar şi senior vicepreşedinte al companiei americane multinaţionale „Motorola". La deschiderea lucrărilor au participat şi E.S. *Rodica Radian Gordon*, ambasadorul Israelului în România, *José Iacobescu*, vicepreşedinte al Camerei de Comerţ a României. Din partea F.C.E.R., au fost prezenţi *Paul Schwartz*, vicepreşedinte, şi *Osy Lazăr*, preşedintele C.E.B.

În expunerea pe care a avut-o la Masa Rotundă din 29 martie a.c., *Elisha Yanay* a subliniat că industriile de comunicaţii şi IT din cele două ţări, România şi Israel, nu sunt competitoare, ci complementare, ceea ce deschide largi posibilităţi de colaborare. Ca director general al „Motorola" - Israel, care are 3.200 de salariaţi, Elisha Yanay a făcut o interesantă analiză a industriei Hi-Tech din această ţară. (După cum spunea ministrul român al comunicaţiilor, *Zsolt Nagy*, în cursul vizitei făcute în Israel anul trecut, s-a întâlnit şi cu Shimon Peres, care i-a spus printre altele: „Ţara noastră e mică, pământul nostru e limitat, dar inteligenţa şi creativitatea nu au limite").

În 2006 – export de 32 de miliarde de dolari

Industria de comunicaţii şi IT din Israel a avut anul trecut vânzări de 32 de miliarde de dolari, ceea ce a reprezentat 70% din exportul industrial al ţării, care a fost, în total, de 52 de miliarde de dolari. Industria israeliană de comunicaţii s-a adaptat rapid la revoluţia produsă de sistemul de transmisie „broadband" (în bandă largă) - un lider mondial fiind firma israeliană „Alvarion", participantă la Forum -, ceea ce nu e de mirare, fiindcă Israelul se află pe primul loc în lume ca procent din PIB alocat pentru Cercetare şi Dezvoltare (4,7%). O problemă interesantă tratată de E. Yanay a fost cea a resurselor umane necesare dezvoltării în continuare a domeniului Hi-Tech. Israelul dispune acum în acest sector de 25.000 de cadre cu studii superioare, iar în 2010 va avea nevoie de 29.000 de cercetători. Dacă în 1994, în Israel erau 1.200 de absolvenţi anual în „electrical computing engeenering", în 2004 au fost peste 8.000. Şi totuşi nu e suficient. Dar se pare că s-a ajuns la o limită, fiindcă dintre absolvenţii de liceu numai 20.000 sunt orientaţi spre matematică (circa 20% din total) şi dintre aceştia nu se pot recruta mai mult de 8.000 pentru comunicaţii şi IT, restul alegând alte profesii. Şi atunci, a spus Yanay, industria se orientează acum spre elevii din ieşive, unde sunt foarte mulţi tineri deştepţi ce reprezintă un capital uman pentru industria Hi-Tech.

Interesant, şi semnificativ, e faptul că miliardarul american Warren Buffet a investit anul trecut 1,4 miliarde de dolari în Israel. „Unii investitori americani se orientează după petrol. Eu mă orientez după creiere" - a spus Buffet. De altfel, „venture capital" (capitalul de risc) investit în Israel - a subliniat şi ministrul Ariel Attias - a fost constant, de 1,4 miliarde de dolari anual, în ultimii zece ani. Iar guvernul alocă şi el sute de milioane de dolari anual pentru „start-up", cum sunt numite întreprinderile bazate pe inovare, care se lansează în producerea de elemente de înaltă tehnicitate. Cu o populaţie 90% urbană, cu o industrie de vârf pe plan mondial, Israelul s-a prezentat ca un excelent partener al dezvoltării unei industrii competitive a României, intrată acum în Uniunea Europeană, ceea ce, aşa cum au şi subliniat mai mulţi participanţi la Forum, sporeşte interesul investitorilor străini pentru piaţa noastră.

Cel care a condus crearea sistemului antirachetă „Arrows"

„Mr. Interceptor" – ARIEH HERZOG – povesteşte...

Ce este sistemul de interceptare antirachetă „Arrows"? E unul dintre cele mai perfecţionate din lume şi a fost proiectat şi construit în Israel, special pentru a distruge rachetele iraniene. Să ne imaginăm următorul scenariu: din Iran a fost lansată o rachetă balistică Shihab-4. La câteva secunde după lansare, ea este prinsă de radarul israelian de la Green Pine. În timp ce sirenele sună în toată ţara, dând alarma, sistemul „Arrows" este activat automat de către radar şi o rachetă de intercepţie este lansată de la baza Palmahim, aflată la sud de Ashdod. Ea atinge viteza de 8.000 km/h şi interceptează Shihab-ul deasupra stratosferei la numai 60 de secunde de la lansarea acestuia.

Într-un interviu acordat ziarului „Jerusalem Post", conducătorul proiectului „Arrows" explică strategia care a dus la construirea acestui formidabil sistem antirachetă. *Arieh Herzog* (66) a lucrat 30 de ani în industria aviatică. În anul 2002, a fost numit la conducerea HOMA, un departament special al Ministerului Cercetării şi Dezvoltării, departament creat în 1991.

După cum explică Arieh Herzog, în ultimii zece ani, Iranul şi Siria s-au lansat într-o cursă accelerată pentru construirea de rachete balistice, cu sprijinul tehnic al Coreei de Nord. De aceea, în stabilirea parametrilor de luptă ai sistemului „Arrows", s-a ţinut cont nu numai de realizările prezente ale Iranului, în special, ci şi de proiectele de dezvoltare ale industriei de rachete ale acestei ţări. În prezent, Iranul dispune de rachete Shihab-3D, cu o rază de acţiune de 2.200 km. În proiect se află Shihab-4 şi 5, cu combustibil lichid, capabile să ajungă până la 6.000 km sau să plaseze sateliţi pe orbite circumterestre. Serviciile de informaţii ale armatei israeliene au anunţat că Iranul a cumpărat din Coreea de Nord rachete sol-sol cu o rază de acţiune de 3.000 km, capabile să lovească obiective din Europa cu focoase nucleare. Siria dispune de rachete cu rază de acţiune de 700 km. După cum explică Herzog, până acum în proiectul „Arrows" au fost investite trei miliarde de dolari, din care două treimi provin din Statele Unite. De altfel, sistemul israelian foloseşte, în proporţie de 35%, componente produse de Boeing. Dar, în majoritatea sa, sistemul este fabricat în Israel şi concepţia lui este integral israeliană.

Arieh Herzog a mai dezvăluit şi alte proiecte antirachetă ale Israelului. În colaborare cu firma „Raytheon", din S.U.A., cunoscuta fabrică de armament „Rafael", din Israel, va construi sistemul numit „David sling" („Praştia lui David") capabil să intercepteze rachetele cu rază medie de acţiune, care sunt foarte răspândite în ţările din jurul statului evreu. Sistemul va deveni operaţional la finele acestui deceniu. El va anihila rachetele Zezal şi Fajr, produse de Iran şi folosite de Hezbollah, ca şi Katiuşele ruseşti utilizate de Fatah (dintre care 4.400 au lovit nordul Israelului în timpul ultimului război din Liban).

La finele lunii martie, a fost efectuat cu succes un nou test al sistemului „Arrows" (al 16-lea), folosindu-se o rachetă cu 20% mai ieftină decât precedentele, procent care contează când rachetele costă zeci de milioane de dolari bucata.

Al 23-lea Simpozion Internaţional de Medicină Sportivă de la Ierusalim

Psihologul – ca antrenor de performanţă

Sportivii de performanţă - toată lumea ştie - au un antrenor. Eventual şi un maseur-terapeut. Mai au adesea şi un nutriţionist, care le stabileşte meniurile. Şi, la nivelul performanţei internaţionale, au şi un psiholog, fiindcă altfel nu ar putea ajunge în top. Un exemplu este ciclistul american Lance Armstrong, care a câştigat de şapte ori Turul Franţei. L-a câştigat şi după ce a învins un cancer la testicule, care metastazase la creier şi la plămâni. Pentru asta a angajat un psiholog care i-a antrenat nu muşchii, ci voinţa, l-a pregătit mental pentru lupta cu boala şi, apoi, cu adversarii din competiţia sportivă. Campioana de tenis a Israelului, Shahar Pe'er, are şi ea angajat un psiholog.

După cum explică unul dintre organizatorii Simpozionului, dr. Gil Goldzweig, medicina sportivă a inclus psihologia încă de acum un secol. Primele studii au fost făcute de dr. Norman Triplett, în 1898. Două decenii mai târziu, Coleman Griffith, considerat părintele psihologiei sportive din S.U.A., a publicat numeroase articole pe această temă. În 1938, el a fost angajat de P.K. Wrigley, proprietarul Clubului de fotbal american „Chicago Cubs", pentru a îmbunătăţi performanţele echipei. În cei doi ani în care a lucrat cu fotbalişti, Griffith a scris peste 600 de articole despre munca sa ca psiholog sportiv. Primul Congres Internaţional de Psihologie Sportivă a avut loc în 1965 şi de atunci disciplina aceasta a câştigat teren. Goldzweig spune că sportivii care nu au convingerea că sunt buni au o motivare mai mică pentru a ţine o dietă specială şi a se antrena dur. Între vârsta de 12 şi 16 ani, circa o treime dintre tinerii care renunţă la sportul de performanţă o fac fiindcă se tem de competiţie. Rolul psihologului este acela de a le însufla atleţilor şi jucătorilor încredere în forţele lor, de a le forma capacitatea de concentrare în momentele de mare tensiune ale meciurilor sau curselor, de a le sădi convingerea că ei sunt „cei mai buni". Fără convingerea asta, spune Goldzweig, nu poţi învinge.

O sarcină specială a psihologului sportiv, spune dr. Oren Lahak, este de a-l ajuta să echilibreze cerinţele sportului cu cele ale vieţii personale, ale vieţii în familie, fiindcă sportul în sine şi antrenorul tind să dezvolte la sportivi spiritul de agresivitate.

Pentru tenismeni, subliniază dr. E. Slutzker, pregătirea psihologică este esenţială, fiindcă tenisul e un sport individualist, care cere o mare concentrare mentală. „Eu îi sfătuiesc pe tenismeni ca mai întâi să îşi fixeze mental anumite scopuri şi abia apoi să treacă la antrenamente şi exerciţii tehnice. Tenismenii sunt învăţaţi să ignore strigătele şi insultele din tribune, zgomotul publicului, să depăşească emoţia creată de prezenţa părinţilor sau a prietenilor. Ei trebuie să îşi excludă din conştiinţă insomnia, durerile provocate de băşici sau bătături, durerile de stomac. Ei trebuie să îşi economisească energia mentală şi să elimine orice e irelevant pentru competiţia în care sunt angajaţi.

NDS - una dintre cele mai puternice firme de informatică

Programe vândute în toată lumea, create de evrei ultra-religioşi

NDS e denumirea unei firme de *software* cunoscută în toată lumea, un lider de piaţă în domeniul ei, ocupând 24% din vânzări în sectorul softurilor pentru media electronică. NDS nu înseamnă nimic, e un nume dat la întâmplare de un grup de evrei ultraortodocşi din Londra, care au creat firma, în 1989. Acum NDS are 40% dintre salariaţi la Ierusalim, numai evrei ortodocşi, firma, care are 2.700 de salariaţi, neangajând personal laic. Cifra de afaceri a acestor informaticieni (600 de milioane de dolari anual), îmbrăcaţi ca orice *hasidim*, cu barbă şi perciuni, se dezvoltă rapid, fiindcă NDS investeşte o mare parte a profitului în cercetare. Ironia acestei situaţii neobişnuite - cei mai mulţi dintre angajaţi interzic la ei acasă folosirea dispozitivelor pe care le proiectează şi le produc, în primul rând fiindcă nu acceptă acasă televiziunea. NDS a creat softuri care permit difuzarea pe telefoanele mobile a televiziunii HD, adică de înaltă definiţie. Tot NDS a creat programe care permit ca programele media (Tv., jocuri pe calculator, publicaţii electronice) să fie difuzate simultan pe ecrane amplasate în toate încăperile unei locuinţe. Programele lor permit oricui care are un telefon mobil sau un laptop să recepţioneze, în orice loc din lume - oraş, sat, în câmp, în deşert sau pădure - 150 de programe Tv., prin satelit, plus Internetul, plus convorbiri telefonice globale. După cum spun cei de la NDS, ei „oferă acces la orice media, în orice moment, în orice loc din lume"

După lumea diamantelor, iată că hasidimii au făcut un pas ferm şi în lumea informaticii, integrându-se în acest fel secolului XXI, lumii moderne, pe care o prefigurează pentru noi.

Un nou concept: ştiinţele convergente

În lumea ştiinţifică disciplinele sunt bine închise în graniţele lor: fizică, biologie, chimie şi aşa mai departe... La fel, ele se predau ca atare la facultăţi. În urmă cu câţiva ani, US National Science Foundation a lansat ideea de a crea un Centru de Studiu al ştiinţelor convergente, adică ceea ce am putea traduce într-un limbaj mai simplu: al ştiinţelor de graniţă, în care diferite specialităţi - şi specialişti - să se întâlnească pentru a colabora cu competenţele lor complementare la studiul problemelor tot mai complexe cu care se confruntă ştiinţa în prezent. La Universitatea din Ierusalim, sub conducerea prof. Dan Gazit, a luat fiinţă recent un asemenea Centru de Studii Convergente. Interesant este faptul că iniţiatorul e profesor la facultatea de... Stomatologie. Iar Centrul va urmări studii care să reunească experienţa unor specialişti în nanotehnologie, informatică, biotehnologii, biomedicină,ştiinţele cunoaşterii, artă şi ştiinţe umane. Dan Gazit şi-a exprimat convingerea că noul concept de cercetare multidisciplinară va avea rezultate în ingineria organelor şi a ţesuturilor. Gazit şi colegii săi au demonstrat de pe acum că celule stem luate de la adulţi pot fi folosite pentru a creşte cartilagii, ligamente şi tendoane, ceea ce ar deschide în viitor şanse de vindecare pentru milioane de oameni care au fracturi, rupturi de ligamente sau boli degenerative. Un alt proiect va dezvolta şi vinde nanodispozitive pentru detectarea cauzelor bolilor. Al treilea proiect important reuneşte specialişti din chimia fizică, lingvistică, arheologie şi informatică pentru a studia originile preistorice ale limbii ebraice. Cel mai bizar proiect, am spune, reuneşte biomedicina, ştiinţele cognitive, sociale şi informatica pentru a investiga care este baza hormonală, genetică şi neurologică a altruismului în societatea umană.

Pagină realizată de ANDREI BANC

„Salvându-l pe Da Vinci“

Pe urmele operelor de artă furate de naziști

În ultima parte a celui de-al doilea război mondial şi în anii imediat următori, a acționat o echipă militară inedită formată, în majoritate, din americani şi din câțiva ofițeri englezi. Scopul ei era să depisteze, să recupereze şi apoi să transporte, în cele mai bune condiții, operele de artă jefuite de naziști în țările cotropite de ei. Recent, în Statele Unite, a apărut o lucrare, iscălită de Robert Edsel, consacrată acestei vaste şi complexe operații, intitulată „Salvându-l pe Da Vinci“ („Rescuing Da Vinci“, Laurel Publishing, 2006). Denumiți „Monuments Men“, ei erau specialiști în domeniul arhitecturii, artelor plastice şi arhivelor, numele întreg al grupului fiind „Monuments, Fine Arts, Archives“ (M.F.A.A.)

După cum se ştie, victimele principale ale raptului au fost evreii, cărora li s-au adăugat diverse lăcaşuri publice - muzee, biserici, biblioteci etc. Autorul aminteşte o declarație vestită a lui Hermann Göring: „Intenționez să jefuiesc şi să fac asta în mod metodic“. Dacă acesta şi-a umplut reşedințele cu mii de obiecte furate, Hitler a prădat pentru a-şi dota faraonicul „Muzeu al Conducătorului“, plănuit a se înălța în oraşul copilăriei sale, Linz. Capodopere de Michelangelo, Da Vinci, Rembrandt, Vermeer, au fost smulse din colecții particulare, galerii şi muzee aflate în Polonia, Rusia, Belgia, Olanda, Franța, chiar şi în Italia aliată, ajungând fie direct la căpeteniile naziste, fie în depozite plasate în locuri aşa-zis sigure, ca adâncurile minelor (revista americană „Forbes“, martie 2007).

Hitler şi naziştii n-au fost primii cuceritori care şi-au însuşit samavolnic bunurile culturale din teritoriile ocupate. Dar, observă Robert Edsel, sunt cei dintâi care au furat sistematic, organizat, cu o perseverență diabolică, timp de şapte ani. Jaful a fost instituționalizat, devenind politică oficială. Când au întâmpinat rezistență, au recurs la amenințări şi, uneori, au ucis chiar, pentru a acapara lucrurile dorite. Culmea cinismului a reprezentat-o utilizarea unor eufemisme pentru a masca manevrele hoteşti: „punere în siguranță“, „protejare“, „achiziții“, „tranzacții“ etc. Între 1938 şi 1945, hitleriştii au furat milioane de obiecte, printre ele aflându-se şi numeroase exemplare de înaltă valoare ale civilizației occidentale.

Descriind proporțiile jafului, autorul subliniază, însă, eroismul bărbaților şi femeilor din țările ocupate care au apărat, au salvat şi au reuşit să readucă în patrimoniul lor obiectele prădate. Personalitățile locale au fost decisiv ajutate de cei numiți de autor „Oamenii Monumentelor“, mai bine spus „salvatorii monumentelor“. Aproape fiecare muzeu american important avea unul sau mai mulți tineri reprezentanți care au acceptat, voluntar, să facă parte din grupul ofițerilor M.F.A.A. După război, ei au devenit conducătorii unor celebre instituții de artă şi, în acest sens, revista „Forbes“ citează numele lui James Rorimer, directorul Muzeului de Artă Metropolitan, Lincoln Kirstein, fondatorul formației „New York City Ballet“, şi Charles Parkhurst, deținând o funcție înaltă la Galeria Națională de Artă.

Evident, aceşti tineri curajoşi şi destoinici n-au avut drept ghid decât cunoştințele şi bunul lor simț. Totul era atât de neobişnuit încât n-avea cine să le dea instrucțiuni sau să le indice metode de lucru. „Peste o mie de locuri ascunse - notează autorul - au fost descoperite de forțele Aliate, adesea grație unor recompense oferite localnicilor. După depistarea unui nou depozit, înainte de inventariere, erau instituite măsuri severe de siguranță“.

Apoi urma o muncă anevoioasă, care cerea timp şi precizie: împachetarea obiectelor, identificarea pe cât posibil a proprietarilor, găsirea unor vehicule şi a unor şoferi pricepuți care să le transporte la punctele de colectare, pe drumurile distruse de război şi, uneori, minate. Din fericire, „oamenii monumentelor“ şi-au îndeplinit cu brio nobilele sarcini, izbutind să ducă la destinație, chiar traversând Alpii austrieci, inestimabilele valori recuperate. „Ingeniozitatea, activitatea neobosită şi puțină şansă le-au ținut companie“, conchide Robert Edsel.

MANASE RADNEV

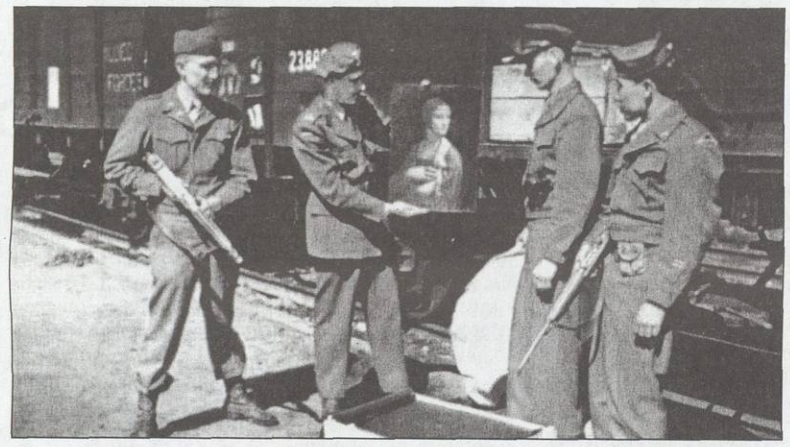

Inventatorii de cântec

ELLY ROMAN

Când l-am cunoscut eu, Elly Roman avea părul alb, dar inima tânără, romantică şi mereu îndrăgostită. Eram atât de tânăr pe atunci, încât era prea devreme să-l înțeleg. Iar acum, e prea târziu...

Era un compozitor profesionist. Studiase la București, cu Filip Lazăr şi Alfonso Castaldi, iar la Berlin urmase o şcoală superioară de muzică.

A dirijat orchestrele teatrelor „Maria Ventura“, „Alhambra“, „Colos“, „Baraşeum“. Între 1949-1952, a fost director şi dirijor la „Savoy“, într-o perioadă dificilă, când spectacolul de revistă îşi căuta identitatea pierdută în 1945, o dată cu stingerea din viață a lui Constantin Tănase.

A compus muzică de teatru, corală şi uşoară. A traversat o perioadă de glorie la „Baraşeum“, unde s-a arătat unul dintre cei mai fantezişti inventatori de cântec. Şlagărele sale, lansate pe strada Iuliu Barasch, circulau fără discriminările atât de prezente atunci, prin București.

Prima sa piesă, „Gratitude“, editată de Țicu Eşanu, a apărut în 1924, când compozitorul avea 19 ani. Au urmat alte cântece de largă circulație, „Ilona“(1931), „Două viori“(1937), „De ți-ar spune poarta ta“(1942), „Panseluțe, albăstrele“(1946), „Tropa-tropa“ (1955), „În tot ce e frumos pe lume“ şi multe altele.

Pe scena Teatrului „C. Tănase“, a compus muzica pentru singura revistă scrisă de Al. Mirodan, „Deschis pentru renovare“. Era o revistă plină de spirit şi de umor subțire, pe care însă cârcotaşii vremii n-au iertat-o, spunând despre acest spectacol că a produs un adevărat cutremur pe Calea Victoriei: la 4 martie 1977. Adevărul este că revista a început bine, se prevestea un succes, dar, după cutremur, cui credeți că-i mai ardea de revistă...

Elly Roman şi-a continuat cariera, scriind parcă din ce în ce mai sofisticat, ca să evite, probabil, simplismul şi banalitatea cântecelor care circulau. Pe vremea aceea, într-un mod parcă ostentativ, i-am scris un text care se numea „Cântec simplu“, aşa cum fusese, de fapt, muzica lui cea mai bună. Această piesă a luat - o raritate pentru compozitor - premiu la Festivalul Național de Muzică Uşoară de la Mamaia.

Acest emerit artist şi inventator de cântec s-a născut în București, la 7 mai 1905. În mai 2005, lumea muzicală a uitat să sărbătorească centenarul naşterii sale. După cât se pare, lumea, în general, l-a uitat. „Realitatea Evreiască“, nu.

AUREL STORIN

Destăinuirile memoriei afective

La 23 august 1944, aveam 16 ani şi mă pregăteam să intru în clasa a VII-a de liceu (actualmente, clasa XI). Trecusem prin spaima deportării, a bombardamentelor, a muncii obligatorii (poate odată am să scriu şi despre ea), a dării afară din casă şi din şcoală, aşa cum se întâmplase pe când eram elev al Liceului „Sfântul Andrei“, înainte de a ajunge la „Cultura B“. Evreii răsuflau uşurați. Nu ştiau ce-i aşteaptă. În vara următoare, un bun prieten al familiei, doctorul Saşa Şmilovici, care în anii dinaintea războiului fusese cel mai prețuit medic al stațiunii balneare Tuşnad, avu inițiativa de a-i convinge pe ai mei şi pe alții să ne întoarcem în acele locuri, unde, de altfel, petrecusem majoritatea vacanțelor copilăriei. (Marea aveam s-o întâlnesc abia la 21 de ani). Propunerea doctorului a fost primită cu entuziasm. Familiilor evreieşti le fusese interzisă ieşirea din București în perioada antonesciană şi tuturor ne era dor de munți, de aer curat. Bucureşi erau şi localnicii din Tuşnad, care îşi vedeau revenind vechii clienți. Vilele, pensiunile, micul şi unicul hotel s-au umplut repede. Doamne cu copii sau fără (soții erau ocupați şi veneau uneori în *week-end*), domnişoare, tineri celibatari, oameni în vârstă, dar şi opusul lor, au dat năvală, să simtă mireasma pădurilor, să guste apele minerale binefăcătoare, să se îmbăieze în micul ştrand cu ape feruginoase sau în undele limpezi ale lacului montan, toate dăruite localității de natura mai binevoitoare aici, decât în alte părți.

Dacă cei mai mulți dintre vilegiaturişti erau persoane avute, nu acesta era cazul familiei mele, care în acea vreme avea o situație destul de precară. Tatei îi trebuia odihnă pentru că avusese un atac cerebral, din fericire tranzitoriu, dar mama, descurcăreață, avusese o idee productivă. Câțiva colegi de clasă, buni prieteni de-ai mei, ai căror părinți nu aveau timp sau dispoziție să vină la Tuşnad, îşi încredințaseră odraslele mamei. Ea, sărmana, organizase o minusculă pensiune, în care gătea, spăla vasele, făcea curățenie şi avea grijă ca scumpele progenituri (inclusiv subsemnatul, care nu o ajutam cu nimic) să fie bine hrănite şi să nu-şi facă prea tare de cap. Părinții mei închiriaseră o odaie într-o mică vilă, iar noi, băieții, ocupam două camere luminoase, nu prea departe, în singurul hotel din stațiune, intitulat pompos: „Astoria“.

TUŞNAD

Întâlnirea cu Aurel Felea şi alte întâmplări

Cu importul unei populații atât de eterogene, Tuşnadul colcăia de mici bârfe, intrigi între familii, flirturi nevinovate sau mai vinovate, care mi-au inspirat primul meu cuplet satiric. Folosind melodia unui şlagăr la modă, încropisem nişte versuri destul de naive, din care refrenul şi două strofe, mi le mai amintesc şi acum: „Într-o splendidă regiune / Pripăşită prin Carpați / O să dați peste-o minune / E de-ajuns s-o căutați. / Are ape minerale / Brazi, copac lângă copac / Şi cucoane-aproape goale, / Ce fac plajă lângă lac. / Tuşnad, Tuşnad, / O stațiune de bonton / Tuşnad, Tuşnad / Apă, soare şi ozon“.

Cupletul terminat, colegii mei s-au gândit să nu-l mai interpretez „în cercul nostru strâmt“, ci, folosind şi alte forțe artistice din localitate, să realizăm un spectacol. Vedeam adesea pe promenadă, plimbându-se un june înalt, cu păr ondulat şi aer aristocratic, cu vreo câțiva ani mai în vârstă decât noi, despre care auzisem că scrisese pentru N. Stroe. Ba mai mult decât atât, era autorul unei reviste jucate, cu câțiva ani în urmă, de elevii din clasa a VIII-a a liceului nostru. Am mers la el şi l-am solicitat să scrie şi să interpreteze prezentarea spectacolului. Pe lângă grupul nostru de băieți, se aciuiseră şi o balerină, destul de faimoasă pe atunci, Clara Volini, împreună cu o cântăreață, pricepută şi la dans, Dita Berti, care avea să devină ulterior una dintre soțiile marelui actor Ion Finteşteanu. Amândouă aveau să se producă în spectacol. Nu mai spun că unul dintre colegi, Jerome Joles, era un acordeonist de forță, izbutind să interpreteze la instrumentul său piese clasice de virtuozitate. Şi astfel programul nostru se profila a fi destul de interesant.

Domnul care urma să scrie prezentarea nu era altul decât Aurel Felea, de care, mai târziu, avea să mă lege o strânsă prietenie şi o colaborare fructuoasă. Prefăcându-se că şi-a scris prezentarea pe spatele hârtiei pe care era tipărit meniul restaurantului „Trei husari“, anunțurile erau cam de felul acesta: „Urmează un număr excepțional de dans: Gulaş picant cu mult papricaş. Pardon, am citit contrapagina... urmează balerina... etc.“.

Trebuie să mărturisesc, fără falsă modestie, că micul meu cuplet, pe care îl şi interpretam ca solist, colegii mei formând corul care cânta numai refrenul, a avut un succes neobişnuit. Mă aşteptam ca numeroasele înțepături şi dezvăluiri de oarecari infidelități privitoare la doamnele din sală vor provoca proteste. Ei bine, soții le luau drept glume nevinovate; doamnele în cauză păreau şi ele că le consideră ca atare; cei doi medici din localitate, aflați în veşnică luptă concurențială, nu s-au supărat nici ei că erau satirizați, şi toată lumea a râs cu hohote.

Este bine să adaug că, la sfârşitul spectacolului, fetele din trupă treceau pe la mese, cu câte o şapcă în mână, adunând bani pentru sărmanii refugiați din lagărul de la Auschwitz, drumul multora trecând prin Tuşnad. Spre cinstea vilegiaturiştilor, se strângeau sume destul de importante. Spectacolul s-a repetat de câteva ori şi, într-o zi, s-a prezentat la mine un cunoscut dansator de varieteu, Harry Harwey (sau cel puțin acesta îi era pseudonimul de artist). Şi el fusese închis în odiosul lagăr şi m-a rugat să-l ajutăm. Am organizat un nou spectacol în beneficiul lui, la care Harwey a participat cu un număr de step. Dar, în timp ce dansa, s-a apropiat un alt fost deținut şi mi-a şoptit: „Ăsta a fost *kapo*“, adică unul dintre evreii cărora nemții le încredințau supravegherea şi conducerea celorlalți deținuți, adeseori obținând de la aceştia, prin trădare, bani sau bijuterii pe care apoi le dădeau comandanților lagărului, nu o dată păstrând şi *kapo*-ul o parte.

După ce şi-a terminat numărul, Harwey a venit să-şi ia banii. N-am fost în stare să-l pălmuiesc. I-am întins banii, stropşindu-i printre dinți: „Şterge-o, să nu te mai văd!“. Alb ca varul, ghicind probabil că am aflat de comportarea lui din lagăr, s-a întors şi a plecat fără să mai rostească vreun cuvânt. Dar l-am mai văzut! O vreme a mai dansat pe la teatrul de revistă sau prin cabarete. Apoi chiar a dispărut. O fi emigrat sau poate l-a luat Dumnezeu. Adonai l-o fi iertat? Nu cred!

OCTAVIAN SAVA

FONOTECA

Vizionarea unui film documentar de lung metraj

MOSCU IANCU

Când am declanşat reportofonul, parcă am apăsat pe butonul unui aparat de proiecţie spre a viziona un film documentar - „scenariul şi regia, Moscu Iancu". Secvenţele în alb-negru, în color, ca în viaţă, le-a relatat cu detaşarea nostalgică a spectatorului avizat şi, evident, implicat.

AVRAM CROITORU: - *Anul trecut aţi fost premiat şi sărbătorit.*

MOSCU IANCU: - M-am bucurat când Consiliul Naţional al Cinematografiei, Uniunea Cineaştilor şi Arhiva Naţională de Filme s-au gândit să marcheze cele opt decenii de viaţă pe care le-am împlinit. Criticul Călin Căliman, Laurenţiu Damian, prorectorul Universităţii de Artă Teatrală şi Cinematografică, colegi şi prieteni au avut cuvinte bune despre filmele pe care le-am făcut într-o viaţă de om.

Prin practică

- *Când aţi început?*

- În septembrie 1953, dar nu cu filme documentare, ci la „Jurnalul de Actualităţi". De atunci şi până la pensionare, n-am mai părăsit studioul. Un timp, am fost şi redactor şef al „Jurnalelor".

- De ce *la plural?*

- Pe atunci erau trei jurnale - de Actualităţi, agricol şi pentru copii. După o vreme, care înseamnă ani, am ajuns ca, prin practică, să devin regizor de filme documentare, unde subiectul era de multe ori pe aceleaşi coordonate, numai că modul de tratare, de dezvoltare era altul.

- *Şi durata?*

- De la 10 până la 20 de minute.

- *Aţi spus că aţi ajuns regizor de documentare prin practică. Nu aţi făcut Institutul?*

- Studiile mele au fost de filosofie, dar în meseria noastră era o modalitate destul de frecventă ca oameni fără studii de specialitate să ajungă regizori de mâna întâi. De pildă, Mirel Ilieşu, Ion Bostan sau doctorul Mircea Veizer, care şi-a părăsit meseria de medic pentru a deveni „doctor" în cinematografie.

- *Şi dumneavoastră - cel mai bun regizor de documentare dintre filosofi.*

*

„Sunt un supravieţuitor"

- *Unde aţi studiat?*

- La Facultatea de Filosofie din Bucureşti. În 1944, familia mea s-a stabilit aici. Sunt un supravieţuitor al pogromului de la Iaşi. Două zile la rând, în 29 şi 30 iunie 1941, am fost ridicat de acasă împreună cu tata şi duşi la Chestură. Locuiam pe strada Cuza Vodă, într-o curte mare, unde se ştia că îşi au casele mai mulţi evrei. La Chestură era o mulţime de oameni. Nu ştiam pentru ce am fost aduşi. Au început să ne trieze.

- *Pe ce criterii?*

- Cred că nu exista nici unul. Nouă ni s-a dat un bilet şi ne-am dus acasă. A fost şansa noastră, pentru că majoritatea evreilor de acolo nu s-au mai întors la familiile lor. A doua zi, tot pe la ora 7 dimineaţa, iar am fost luaţi de acasă, dar, de astă dată, în curtea Chesturii nu mai era decât o mână de oameni. Abia mai târziu aveam să aflăm că o bună parte dintre cei care fuseseră aici în ziua anterioară, printre care şi prietenul meu Andrei Călăraşu, au ajuns în „Trenul morţii". Alţii au fost împuşcaţi. I-am văzut când, însoţiţi de santinele, am fost duşi pe străzile alăturate ca să ridicăm cadavrele oamenilor ce fuseseră ucişi. Grupul nostru nu trecea de 50. Revenind la poliţie, am văzut acolo şi militari nemţi. Eram convinşi că vom fi executaţi. Stăteam, aşteptam toţi într-o tensiune maximă. Aveam convingerea că trebuie să sosească un ordin. Soarta ne-a fost din nou favorabilă şi, după un timp, ni s-a dat drumul acasă. Nu mai insist. Se ştie cât de cumplit a fost traiul evreilor din Iaşi în acea vreme, în care aveam doar 16-17 ani.

*

- *De ce aţi urmat Filosofia şi nu Conservatorul?*

- Încă de pe când eram elev al Liceului Evreiesc din Iaşi, îmi plăceau textele filosofice. Le discutam ore întregi cu prietenul şi colegul meu Tolea, Anatol Vieru. Ţin minte zilele când mă duceam la el în Târgul Cucului şi, neterminând subiectul, mă conducea el spre casă, dar tot discutând, ne întorceam iar spre casa lui. Tot pe atunci am luat şi lecţii particulare de filosofie cu un tânăr mai mare decât mine. Îl chema Jean Popper. Făcea parte dintr-un trio de intelectuali cu faimă în oraş.

De la filosofie la cinematografie

- *Cine forma acel trio?*

- Popper, Henri Dona şi Miki Ghimpu. Ei mi-au cultivat gustul pentru lectură, pentru filosofie.

- *Dar după facultate aţi abandonat problemele filosofice.*

- Într-un fel. Dintr-o binecunoscută cauză - „dosarul" - a trebuit să aleg un alt domeniu de activitate şi m-am întors la o mai veche dorinţă, aceea de a face film.

- *Veche? De când?*

- Tinereţea e plină de visuri. Schimbătoare. Unul dintre ele a predominat şi m-a dus la Studioul „Sahia".

- *Aţi încercat vreodată să număraţi câte documentare aţi realizat?*

- Am încercat, dar mereu uitam câteva. În orice caz, peste 150.

- *Eraţi şi scenaristul documentarelor realizate?*

- Al multora. La filmele documentare scenariul e mai mult o schiţă de direcţie, de orientare. El se îmbogăţea, se definitiva în

● Alături de regizorii Dorian Segal şi Titus Mesaros

timpul lucrului pe teren, unde apăreau noi elemente. Nu era uşor să filmezi un om care să se comporte normal, fără artificialitate, dacă nu chiar să se blocheze când avea în faţă o aparatură de 60 de kilograme.

*

„Irepetabila trufanda"

- *Unele subiecte le aducea viaţa spre documentarist; au fost şi subiecte pe care le-aţi propus?*

- Foarte multe. În special despre Iaşi. Cunoşteam bine oraşul şi nu aveam nevoie de prospecţie. De multe ori prospecţia e ca o plantă, o trufanda. Dacă o scoţi din mediul ei, începe să se ofilească. Trebuie mâncată imediat după ce e culeasă. Aşa e şi cu documentarul. Faptul de viaţă trebuie surprins pe viu. Poţi să-l refaci cu mijloacele filmului artistic, dar îşi pierde din farmec. Nu mai e documentar pur. Fiecare moment al vieţii e irepetabil, iar spontaneitatea şi unicitatea îi dau savoare.

- *În documentare se trag „duble"?*

- Se trag, dar nu mai au valoarea faptului frust.

- *Dintre cele peste 150 de documentare făcute sunt, desigur, unele de care vă amintiţi cu mai multă plăcere.*

- Sunt cele cu subiecte din care am putut extrage nişte esenţe filosofice chiar despre adevărurile vieţii.

● Cu Florin Piersic (filmare în Bucovina)

*

Bumerangul

- *Vă rog să vorbiţi despre asemenea filme.*

- „Eternul feminin" - film care a fost premiat la Festivalul de la Melbourne, în Australia.

- *În ce an?*

- 1973. Trofeul este statueta aceasta de metal, reprezentând un bumerang.

- *Bumerangul s-a întors şi cu alte premii, pentru alte filme?*

- Da, la Roma, la Cracovia şi aici, în ţară.

- *Să revenim la „Eternul feminin".*

- Este o tratare metaforică a condiţiei femeii. Porneşte de la tradiţia încondeierii ouălor.

- *Aţi filmat în Bucovina?*

- În satul Moldova-Sulita. Filmul avea pe generic un moto: „Arta este ideea în materie". Definiţia îi aparţine lui Hegel. Ca să vezi legătura dintre dragostea dintâi, filosofia, şi meseria pe care am practicat-o. Porneam de la strădania artistului de a încorpora viziunea lui într-o materie cât mai rezistentă, ca să o poarte în timpul imemorial al eternităţii. Numai că aici avem o artă care dezminte total această dorinţă, o artă care se încorporează în cea mai fragilă materie. Filmul meu înfăţişează o femeie care, deşi istovită de muncă, la câmp, acasă, totuşi, îşi mai găseşte timp şi pentru artă. În final, ea aruncă în curte cojile pe care găinile se reped să le ciugulească. Este un mod de nemurire a artei care nu se face prin păstrarea ideii în materie, ci eternizarea se datorează repetării ciclului. Arta pe coajă de ou e o metaforă a eternului feminin; sub aparenţa fragilităţii se ascunde forţa irezistibilă a sexului slab.

*

Filme perene

- *Alte filme documentare?*

- „Dacă aş fi cowboy" - în care am mers pe urmele unei scrisori, publicată în revista „Cinema", prin care un tânăr protesta că se critică filmele western. Documentarul meu e făcut prin imagini paralele din filme western şi din Bucovina reală, imagini care vin să arate că România secolului XX este aidoma Americii anilor 1800.

- *Aţi vorbit despre filmografia dumneavoastră...*

- ...şi cred că merită să mai stăruim puţin la momentul când s-au împlinit 110 ani de la existenţa cinematografiei în România. Într-unul dintre filmele mele am prezentat trei precursori - operatori şi realizatori din prima generaţie, care mai trăiau: Tudor Posmantir, Eftimie Vasilescu şi Constantin Ivanovici. Aceştia şi-au comentat propriile filme. Acţiunea se petrecea într-o sală de cinema, la cinematecă. La acest documentar a colaborat şi un tinerel - Costel Safirman, cel ce îşi dezvoltă acum aceleaşi aptitudini la Cinemateca din Ierusalim. Am abordat şi alte teme care... aş putea spune că au asigurat filmului perenitatea. De pildă, „30 de operatori pândesc eclipsa". Atunci, în 1960, filmul se încheia cu „La revedere în 1999". Şi documentarul a rulat şi în anul 1999 şi va rula, probabil, de fiecare dată când va fi eclipsă totală de soare în România.

● Premiul Special la Festivalul de Film de la Melbourne - Australia (1973)

- *Amintind de câteva filme cu care vă mândriţi, sunt tentat să vă întreb dacă au existat şi ratări.*

- Fără îndoială. Unele documentare au fost tăiate, s-au scos secvenţe şi la proiecţie arătau altfel. Dar le-am impus existenţa. Acum, gândul mă duce la realizarea primului film documentar cu caracter ecologic din istoria cinematografiei române. Era o anchetă despre fabricile de ciment care poluau zone întregi la Bicaz, la Turda, la Comarnic. *Filmul, pe care l-am intitulat „Fabrica de* împachetat fum" a trecut cu greu prin furcile caudine ale cenzurii şi doar datorită fermităţii lui Mihnea Gheorghiu, care era pe atunci preşedintele Cinematografiei, a putut vedea lumina ecranului.

- *Dacă ar fi să faceţi un documentar despre viaţa dvs., cum l-aţi începe şi ce moment ar constitui punctul central? De fapt, viaţa este ca un film documentar.*

- Uneori chiar fluviu. Nu m-am gândit cum l-aş începe, însă, cu siguranţă, punctul central l-ar constitui pogromul de la Iaşi, ce l-a marcat teribil pe copilul care eram prin ceea ce am văzut şi prin faptul că am resimţit cruzimea cu care au fost omorâţi oameni nevinovaţi, în râândul cărora au fost fratele mamei şi fratele tatei, împreună cu fiul său. Atunci s-a născut în mine dorinţa aprigă de a trăi şi de a face ca neamul meu să nu dispară.

- *Câţi copii?*

- Doi: Veronica şi Peter, care sunt stabiliţi în Germania.

- *Documentarul vieţii cu ce secvenţe l-aţi termina?*

- Dumneata îmi ceri un întreg scenariu, dar cu siguranţă nu ai bani să mă plăteşti! Poate aş încheia documentarul cu cei doi nepoţi din partea lui Peter, poate cu pregătirile mele pentru o călătorie în Alaska!

- *Vă gândiţi şi la aşa ceva?!*

- Acum nu, dar n-am de gând să termin documentarul astăzi.

*

Dacă Moscu Iancu a scris documentare cu aparatul de filmat, Peter scrie despre evenimente la zi cu pixul, ca redactor la postul de radio „Deutsche Welle", ca membru în colectivul de redacţie al cotidianului israelian „Viaţa noastră", colaborează la revistele „Dilema Veche" şi „22", iar pentru Tv.R. trimite corespondenţe din Germania. Este, desigur, dorinţa fiului de a perpetua un crez al tatălui, acela de a fi, într-un fel, cronicar al vieţii.

AVRAM CROITORU

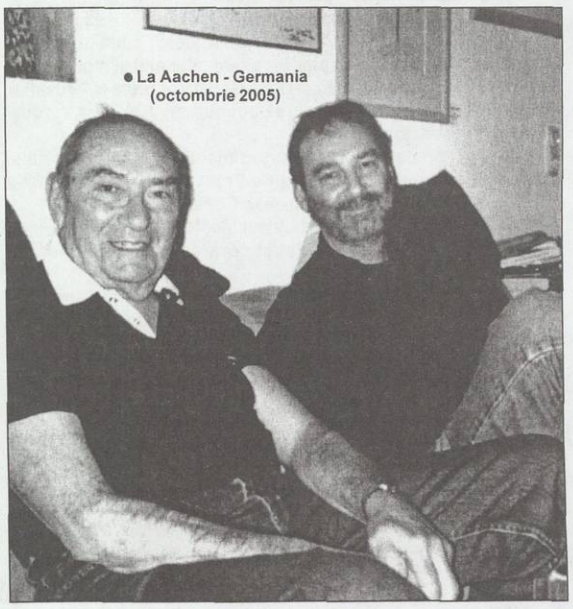

● La Aachen - Germania (octombrie 2005)

DIN AGENDA DE LUCRU A CONDUCERII F.C.E.R.

● Comitetul Director al F.C.E.R. a aprobat creşterea gradului de confort la Centrului de odihnă şi recreere „Mira“, din Eforie-Nord, până la 1 iulie 2007 sau - eşalonat - până la sfârşitul anului. Totodată, au fost alocate fonduri pentru întreţinerea şi funcţionarea Centrului de odihnă şi recreere de la Borsec (drenare, cantină, bucătărie, reparaţii şi centrală termică) ca şi a sinagogii din staţiune.

● Lucrările de modernizare ale Centrului de instruire şi recreere de la Cristian urmează a fi urgentate.

● A fost încheiat un contract de închiriere şi de folosire a spaţiilor din Complexul „Băluş“, cu menţinerea caracterului evreiesc.

● S-a aprobat majorarea salariilor şi tarifelor angajaţilor, în medie, cu 10%.

● În *Nota de prezentare* a modificărilor din Organigrama F.C.E.R. au fost introduse următoarele poziţii noi: 1) Centrul Comunitar Naţional Evreiesc; 2) Centrul pentru Administrarea şi Valorificarea Patrimoniului Imobiliar (în locul actualului Departament - Patrimoniu Imobiliar); 3) S-a renunţat la Departamentul de Educaţie Iudaică, parte din atribuţii fiind preluate de alte sectoare, sub coordonarea preşedintelui şi secretarului general al F.C.E.R.

● Cărţile Editurii Hasefer vor fi vândute cu reducere de 30% pentru membrii Comunităţilor evreieşti, la stand sau la sediul Editurii.

● După înregistrarea legală a parteneriatului F.C.E.R. – David Blum, a fost încheiat un contract de comodat pentru lucrări de reparaţii la Sinagoga din Sighişoara.

● Editura Hasefer a fost solicitată să realizeze: 1) un stand permanent de carte la Institutul Cultural Român din Tel Aviv şi la sediul H.O.R. din Haifa; 2) un program de prezentare de carte pe 2007, la toate târgurile de carte din ţară şi străinătate; 3) introducerea în planul editorial a publicării câtorva lucrări în engleză şi, eventual, franceză; 4) Proiectul „Sebastian - 100 de ani de la naştere“; 5) mediatizarea mai largă a cărţilor editate de Hasefer; 6) acţiuni pentru reducerea substanţială a stocurilor de carte.

● Domnul Beneş Avital va activa, fără remunerare, în funcţia de consilier al preşedintelui F.C.E.R.

● Procedura de aplicare a Programului „Mazal Tov“ a fost aprobată.

● A fost constituit Comitetul Consultativ al Supravieţuitorilor Holocaustului, care va funcţiona pe lângă F.C.E.R.

● Toţi angajaţii F.C.E.R. cu o vechime mai mare de zece ani vor primi medicamente gratuite, în limitele baremului, de la Centrul de Ajutor Medical al F.C.E.R. Fondurile pentru lunile martie, aprilie, mai, iunie a.c. sunt suportate, în întregime, de Federaţie.

● În cadrul programului anual de comemorare a Holocaustului în România, a fost aprobată iniţiativa realizării de monumente dedicate Holocaustului în diferite oraşe ale ţării.

● Centrele de instruire şi recreere ale F.C.E.R. au primit nume: „Familia Sandler“ (Cristian), „Acad. Nicolae Cajal“ (Borsec), „Familia Ghelerter“ (Eforie-Nord).

● Ing. *Rudy Marcovici* a fost nominalizat ca director al Centrului pentru Administrarea şi Valorificarea Patrimoniului Imobiliar al F.C.E.R.; ing. *Rodica Boc* - director adjunct al aceluiaşi Centru; prof. dr. arh. *Tiberiu Benedek* - consilier al preşedintelui în probleme de patrimoniu.

● Proiectul de organizare şi funcţionare a Centrului Comunitar Evreiesc din Bucureşti a fost aprobat de principiu.

● Blocul alimentar „Martin Băluş“ a primit aprobarea de funcţionare în incinta Căminului „Amalia şi dr. Moses Rosen“.

● În parteneriat cu Fundaţia „Caritatea“, imobilul din str. Dunărea Albastră, din Capitală, va fi reamenajat şi modernizat.

● Preşedintele F.C.E.R. şi Dalia Golda vor pleca la Ierusalim, pentru participarea la întrunirea conducerii JOINT - a aprobat Comitetul Director al F.C.E.R.

● S-a aprobat plecarea preşedintelui F.C.E.R. şi a şefului Departamentului Relaţii-Imagine-Protocol la cea de-a 101-a întâlnire anuală a American Jewish Committee.

● Un grup de copii de la Liceul „Victor Brauner“ din Piatra Neamţ va susţine un spectacol coral la Centrul Comunitar Evreiesc din Bucureşti.

● Şase tineri evrei participanţi la emisiunea Tv. concurs „Noi, voi, ei“, din martie a.c., vor primi premii din partea F.C.E.R.

● La şedinţa din 17 aprilie a.c., Senatul României a aprobat propunerea legislativă, susţinută de deputatul Aurel Vainer, privind modificarea Ordonanţei Guvernului nr. 105/1999, privind acordarea unor drepturi persoanelor persecutate de regimurile instaurate în perioada 6 septembrie 1940 - 6 martie 1945, din motive etnice. Propunerea legislativă a fost prezentată, în 2006, la Camera Deputaţilor, de deputaţii Grupului Parlamentar al Minorităţilor Naţionale - Aurel Vainer, Nicolae Păun, Miron Ignat, Nicolae Mircovici. Propunerea prevedea, în esenţă, actualizarea indemnizaţiei lunare pe care o primeau persoanele persecutate pe motive etnice în perioada mai sus-amintită.

„Problemele Federaţiei sunt şi problemele B'nai B'rith“

Intrunirea Forumului B'nai B'rith „Dr. Moses Rosen“ din România

Câteva repere semnificative au marcat întrunirea Forumului B'nai B'rith România, din 29 martie a.c.: 1) *Atractivitate*. De altfel, primirea de noi membri în Forum a şi fost primul punct de pe ordinea de zi. *Sarica Krauss (Sorina Dan), Sergiu Iczkovits, Rosa Arsene Brumfeld* au intrat, cu recomandări afectuase, în rândurile membrilor B'nai B'rith. Tot în preambulul întâlnirii am sărbătorit şi aniversarea uneia din fondatoarele Forumului, reactivat după '90: *Franca Oprescu Aronovici*. Florilor oferite din partea conducerii B'nai B'rith România le adăugăm florile de gând ale R.E. 2) *Bucurie şi responsabilitate*. Acest sentiment s-a amplificat ascultând expunerea preşedintelui F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, şi informarea reprezentantului permanent al JOINT în România, *Israel Sabag*, despre evoluţia la zi a activităţilor F.C.E.R. Prima relatare a cuprins: ● modalităţi de încurajare a tinerilor pentru punerea în aplicare a Programului „Mazal Tov“ ● mai marea eficientizare a sistemului de asistenţă socială şi medicală ● valorificarea la maximum a moştenirii iudaice în România ● restaurarea la parametrii modernităţii a Templului Coral, dar şi a unor sinagogi din ţară ● restructurarea şi modernizarea Căminului „Rosen“ ● promovarea în posturi de conducere a tinerilor ● reamenajarea centrelor de instruire şi recreere de la Cristian, Borsec, Eforie Nord. Cea de-a doua prezentare a punctat: ● 40 de ani de parteneriat JOINT-F.C.E.R. ● sincronizarea între schimbările în plan social din România şi modalităţile de ajutorare ale JOINT ● procesul de transformare, în acord cu prezentul, privind sprijinul acordat de JOINT asistaţilor ● nevoia de a atrage un număr sporit de evrei înspre viaţa comunitară. 3) *Meditaţie despre evreitate*. Cele două informări au suscitat vii dezbateri, coagulându-se, toate, într-o *atitudine de mai mare implicare a B'nai B'rith în ajutorarea vârstnicilor din comunitatea noastră. B'nai B'rith a reconfirmat, o dată mai mult, că alineatul din statutul „Fiilor Legământului“, elaborat în 1843, în care ajutorarea celor în suferinţă, a bătrânilor şi bolnavilor, figura la loc de cinste, are şi azi aceeaşi putere de acţiune*. Discuţiile, sincere, au impresionat prin bogăţia informaţiei, prin observaţiile pertinente, în care pasiunea faţă de temă era controlată de luciditate şi pragmatism. Au fost puse în ecuaţie: ● strângerea legăturilor între B'nai B'rith şi JOINT (*José Iacobescu*) ● accentul mai puternic asupra vieţii spirituale, concretizat, la Braşov, prin angajarea unui cantor şi a unui rabin (*Tiberiu Roth*) ● importanţa de a veghea asupra stării de spirit a asistaţilor, inclusiv a celor internaţi în cămin, pentru ca schimbările să nu le producă nelinişte (*Irina Cajal*) ● nevoia de îmbunătăţire a acţiunilor tineretului (*Sandra Segal*) ● grija mai mare faţă de asistaţi la capitolul „suflet“ (*Anette Vainer*) ● însemnătatea lămuririi asistaţilor despre schimbările care vor surveni în tipul de ajutorare al JOINT (dr. *Alexandru Elias*) ● importanţa reanalizării situaţiei fiecărui asistat (*Veronica Bârlădeanu*) ● adăugarea la Programul „Mazal Tov“ (premii pentru *Hupa*, *Bat* şi *Bar Mitva*, *Brit Mila*) a unui premiu pentru „Nunta de aur“ (*Aurel Storin*) ● nerenunţarea la servicii spitaliceşti în cadrul Căminului „Rosen“, dat fiind situaţia deloc uşoară în care se găseşte sistemul sanitar în România (*Miron Bălţăţeanu*). Relevantă a fost concluzia-sinteză a preşedintelui B'nai B'rith România, *José Iacobescu*: „Problemele Federaţiei sunt şi problemele B'nai B'rith“.

IULIA DELEANU

Sinteze, proiecte, provocări

Chiar la închiderea ediţiei, 26 aprilie a.c, o nouă întrunire a Forumului a reconfirmat punctele de reper mai sus-amintite. S-a produs o primă „deconspirare“ a Programului de Festival „Euroiudaica“, făcută de directorul Departamentului Relaţii-Imagine-Protocol, *Edi Kupferberg*. Un Program conceput în patru compartimente: ● expoziţii ● dezbateri academice ● spectacole şi concerte ● cafenea literară. Pe întreaga durată a Festivalului, Sinagoga din Sibiu va fi deschisă publicului. Întregul Program va apărea în revistă la sfârşitul lunii mai. Preşedintele Forumului, ing. *José Iacobescu*, a relatat câteva aspecte de la întâlnirile avute la Bruxelles şi Amsterdam în vederea Convenţiei B'nai B'rith Europa, din luna mai 2008. În Grupul de Sprijin al Forumului B'nai B'rith România au fost primite trei personalităţi prestigioase ale vieţii socio-culturale româneşti: fostul ambasador al României în Israel, *Mariana Valeria Stoica*, acad. *Ioan Pop de Popa*, prof. univ. dr. *Radu Macovei*. Foarte incitantă a fost expunerea doctorului *Hary Kuller*, „Evreul - oriental sau occidental?“. O temă de mare atractivitate, complexă şi profundă, fapt pe care auditoriul l-a realizat numai din nucleele supuse dezbaterilor, dat fiindcă timpul nu a permis conferenţiarului să le dezvolte. Subiectul merită să devină conferinţă de sine stătătoare pentru unul dintre matineele noastre culturale duminicale. Într-un număr viitor, vom reveni asupra intervenţiilor de real interes ale participanţilor la dezbateri. (I.D.)

JOSÉ IACOBESCU, preşedintele Forumului „Dr. Moses Rosen“ – ales în Comitetul Executiv al B.B.E. şi în boardul guvernatorilor B.B.I.

Ca o recunoaştere a activităţii desfăşurate de B'nai B'rith România, Forumul „Dr. Moses Rosen“, preşedintele acestei organizaţii, ing. José Iacobescu, a fost ales în Comitetul Executiv al B'nai B'rith Europa (B.B.E.), înlocuindu-l pe ungurul Laszlo Koranyi, numit ambasador al Ungariei în Israel. Numirea în conducerea forului european i-a fost comunicată fratelui Iacobescu la Bruxelles, unde domnia-sa a efectuat o vizită împreună cu av. *Nasty Vlădoiu*, preşedintele grupului de sprijin al B'nai B'rith România. José Iacobescu a prezentat mai marilor europeni stadiul pregătirilor Convenţiei B.B.E., care se va desfăşura la Bucureşti, în primăvara lui 2008, şi a propus includerea în FAN Group (Foreign Affairs Network - Reţeaua de Afaceri Externe) din România , alături de dr. Irina Cajal Marin şi de domnia-sa, a av. Nasty Vlădoiu, în calitate de însărcinat cu afaceri. Tot ca un semn de apreciere cu privire la rezultatele B'nai B'rith Romania, B.B.E. l-a propus pe ing. José Iacobescu, împreună cu Marc Lombroso, preşedintele organizaţiei similare din Italia, să facă parte, cu un mandat de patru ani (2006-2009), din Boardul guvernatorilor B'nai B'rith International (B.B.I.), cu sediul în S.U.A. Acceptarea fratelui José Iacobescu a fost confirmată şi salutată de însuşi preşedintele B.B.I., Moishe Smith. (E.G.)

Un nou mijloc de stimulare a mediului românesc de afaceri

Camera de Comerţ şi Industrie România–Marea Britanie

Camera de Comerţ şi Industrie România – Marea Britanie este o pârghie care va contribui la sprijinirea şi ajutorarea oamenilor de afaceri români dornici să acţioneze în mediul de afaceri britanic, a declarat, la festivităţile de inaugurare ale noii organizaţii, preşedintele acesteia, av. *Nasty Vlădoiu*, organizaţie creată, după cum a spus domnia-sa, la cererea unui grup de oameni de afaceri. Scopul ei îl constituie promovarea *serviciilor* şi industriei celor două state atât în relaţiile bilaterale, cât şi în cele internaţionale. Ea va acţiona pentru crearea unui mediu de afaceri stabil şi coerent, propice dezvoltării sectorului privat, a unei economii de piaţă reale, durabile şi deschise spre exterior, a mai arătat vorbitorul.

Iniţiativa de creare a Camerei a fost salutată de numeroşii invitaţi care au participat la eveniment. Astfel, E.S. *Robin Barnett*, ambasadorul Marii Britanii la Bucureşti, a subliniat că acest demers va stimula în continuare schimburile dintre cele două ţări, care, la ora actuală, se cifrează la două miliarde de euro. E.S. *Nicholas Taubman*, ambasadorul S.U.A., a vorbit despre oportunităţile care li se crează în acest fel oamenilor de afaceri români. La rândul său, *Victor Babiuc*, preşedintele Camerei de Comerţ şi Industrie a României, a menţionat sprijinul acordat de organizaţia pe care o reprezintă la crearea noii Camere. Ing. *José Iacobescu*, preşedintele Uniunii Camerelor de Comerţ Bilaterale din România, a scos în evidenţă rolul acestora, în ţara noastră funcţionând la ora actuală 32 de astfel de organizaţii. În acest context, domnia-sa a salutat iniţiativa avocatului *Nasty Vlădoiu*, exprimându-şi satisfacţia că un avocat se implică în mediul economic. *Dragoş Mihalache*, vicepreşedintele nou înfiinţatei organizaţii, preşedintele Confederaţiei Patronatelor din România, a arătat că s-a realizat un cadru favorabil activităţii oamenilor de afaceri români. La sfârşitul festivităţii, au fost înmânate *Diplome de excelenţă* şi de *membri de onoare* ai noii Camere unor personalităţi care au sprijinit crearea noii organizaţii.

EVA GALAMBOS

BUCUREŞTI, 28-29 martie 2007

SIMPOZIONUL „Acad. NICOLAE CAJAL“

Ediția a III-a

Omenia, terapia prin zâmbet, facerea de bine

Tulburătoarea stare emoțională a *Irinei Cajal Marin* - anunțând, în Amfiteatrul „Ion Heliade Rădulescu“ al Bibliotecii Academiei Române, deschiderea celei de-a treia ediții a Simpozionului „Acad. Nicolae Cajal“ - a cuprins întreaga audiență, formată din academicieni, profesori universitari din țară și din străinătate, lideri ai F.C.E.R. Așa cum era și firesc, ținând seama de faptul că simpozionul era dedicat memoriei acad. Nicolae Cajal, fiecare dintre distinșii vorbitori - acad. *Ionel Haiduc*, președintele Academiei; acad. *Victor Voicu*, vicepreședintele Academiei; prof. univ. dr. *Costin Cernescu*; prof. univ. dr. *Eliot Sorel* (S.U.A); prof. univ. dr. *Jean Ashkenazy* (Israel); cercetătorul dr. *Oswald Hörer* (cărora le-a mulțumit secretarul Fundației, dr. *Dorel Iordănescu*) - au scos în evidență modul în care marele om de știință și terapeut social rămâne în memoria lor. Au luminat, fiecare, fațete inubliabile din multitudinea de înzestrări ale acestei complexe personalități: ● Tactul, înțelepciunea, toleranța activă (acad. *Ionel Haiduc*) ● Formator a generații de medici, desăvârșit patriot (acad. *Victor Voicu*) ● Îndemnul de a alege mereu ținte înalte, dacă vrem să avem realizări de substanță (prof. univ. dr. *Costin Cernescu*) ● Vasta cultură, multiplele înzestrări, iubirea de oameni (prof. univ. dr. *Eliot Sorel*) ● Emblemă a școlii românești de medicină (prof. univ. dr. *Jean Ashkenazy*) ● Puterea generatoare de armonie a zâmbetului cajalian (cerc. dr. *Oswald Hörer*).

Moștenirea spirituală Cajal include, așa cum a reieșit din preambulul simpozionului, ajuns la a treia ediție, spiritul de echipă, forța de muncă și de convingere, plenitudinea Binelui, militantismul pasionat pentru parteneriatul minorități-majoritate, credința că *lucrarea spiritului înfruntă efemerul* condiției umane, modestia, generozitatea, arta medierii.

Scriam, la începutul acestui reportaj, despre forța emoțională a discursului rostit de *Irina Cajal Marin*. Ea s-a datorat, firește, sentimentelor filiale, dar și capacității de obiectivare, adică - expunerii de motive a *remember*-ului derulat sub cupola Academiei, din care citez un fragment: „Poate mai mult ca niciodată, astăzi, în România, este nevoie de a descoperi OMENIA, respectul față de individ, respectul față de munca fiecăruia, față de diversitate, de alteritate, față de spiritul inovator [...]. De câte ori aceste valori au fost uitate sau «arestate» de aceia care nu puneau preț pe demnitate și dreptul la viață, mari tragedii au curmat vieți și au distrus mari valori ale istoriei umanității [...]. Boli fără remediu, eliberarea individului de sub tirania disfuncțiilor corpului, reabilitarea unor vieți chinuite de dureri și umilințe provocate de invaliditați, sisteme de asistență medicală care să susțină voința omului de a trăi demn în comunitate și de a se exprima profesional conform competențelor sale, adoptarea tehnologiei înalte ca resursă a unor soluții de îngrijire medicală mai puțin agresive, mai flexibile și mai curate - iată ce poate aduce perioada care urmează și care s-ar putea numi «o nouă epocă a luminilor»“ [...]. Nu uitați să *râdeți și amintiți-vă că doctoria pe care tata* o folosea pentru a ne scoate din impas era râsul și o vorbă bună. Zâmbiți și iubiți-i pe cei de alături și când sunt nedrepți cu voi. Și nu uitați că tata spunea: să faci bine e un privilegiu pentru tine“.

Simpozionul, derulat între 28-29 martie a.c., în același Amfiteatru academic, s-a bucurat de participarea unor prestigioase personalități ale vieții medicale din România, Israel, Franța, Danemarca, Belgia, Italia ș.a. Comunicările s-au axat pe teme de: biochimie, biologie celulară și monocelulară, medicină dentară, medicină generală, virusologie, toxicologie, neuropatii, pediatrie, alergologie, hematologie și transplant medular, nefrologie, pneumologie, microbiologie, imunologie, ORL, anatomie patologică, endocrinologie, oncologie hematologică pediatrică, farmacologie, diabet, nutriție și boli metabolice, acupunctură și homeopatie, endocrinologie, boli infecțioase, patologie celulară etc.

IULIA DELEANU

Câteva adevăruri despre relațiile Antonescu–Filderman

Unul dintre subiectele predilecte de care se ocupă negaționiștii se referă la relațiile dintre Conducătorul statului și Conducătorul obștii evreilor din România. S-a creat un adevărat mit în jurul acestui subiect prin prezentarea lui Antonescu ca unicul dictator din Europa care, în epoca Holocaustului, a acceptat să primească un evreu în audiență și să-i mai și satisfacă revendicările.

Un sâmbure de adevăr în acest lanț al mistificărilor, trebuie să recunoaștem, a existat. Filderman, în încercările sale temerare de a acționa pentru salvarea evreilor în anii Holocaustului, a căutat să stabilească legături personale cu Antonescu, a adresat sute de memorii și proteste Conducătorului statului și membrilor guvernului împotriva politicilor antievreiești promovate în epocă. A fost primit și în audiență de Conducătorul statului. A repurtat și un succes real atunci când a reușit să-l determine pe Conducător să retragă, fie și parțial, decizia privind obligarea evreilor de a purta *steaua galbenă*. Și totuși, nu la aceste aspecte se reduce adevărul istoric în legătură cu relațiile Antonescu-Filderman. Negaționiștii, și nu numai, trec sub tăcere lupta disperată a lui Filderman împotriva măsurilor antievreiești, în general, și împotriva deportărilor în Transnistria, în special. Nu prea găsim consemnată reacția brutală a mareșalului la protestele în care Conducătorul evreimii române denunța acțiunea deportărilor drept criminală. Mareșalul nu s-a lăsat înduioșat de aceste proteste. El nu a renunțat la planurile sale de deportare a evreilor, de purificare etnică a României, de curățirea ei „de *neghina*“ care, în ochii lui, *erau evreii. Ce-i drept, însă*, protestele lui Filderman n-au rămas fără răspuns. În ziua de 26 octombrie 1941, cotidianele de mare tiraj publicau o scrisoare de răspuns a mareșalului Antonescu la petițiile dr. W. Filderman. Unii consideră un caz unic faptul ca un dictator fascist, în epoca Holocaustului, să adreseze o scrisoare unui „paria“ de evreu. Numai că ei trec sub tăcere că scrisoarea a constituit mai degrabă, în conținutul ei, un caz unic de instigare antisemită exacerbată. Fapt recunoscut de presa din Germania nazistă, atunci când a reprodus pe loc scrisoarea mareșalului, salutat, de altfel, cu satisfacție de însuși Josef Goebbels.

Petițiile lui Filderman nu au fost publicate, căci, așa cum s-a apreciat într-un referat al serviciilor secrete, „dr. Filderman descrie în petițiile lui starea evreilor în culori atât de jalnice și arată măsurile autorităților române față de evrei ca fiind atât de barbare și lipsite de orice simț de umanitate încât publicarea acestor petiții n-ar face decât să arunce un prost renume asupra țării noastre“.

În aprecierea Conducătorului statului, prin scrisoarea sa i-a dat o pedeapsă lui Filderman, „plesnindu-l public și pentru vecie“. Peste doi ani și jumătate, i-a dat o pedeapsă și mai mare, deportându-l în Transnistria pe motivul că a demonstrat, prin date și fapte, că evreimea română, adusă de politica regimului Antonescu la o stare de totală degradare social-umană, este incapabilă să plătească o contribuție de 4 miliarde de lei care i s-a impus, în primăvara anului 1943, prin constrângere și amenințări.

Iată câteva date despre adevărata față a relațiilor dintre Antonescu și Filderman. În lumina acestor realități, este greu de acceptat susținerea *unora că Filderman ar fi lăsat un* „Testament“ de reabilitare a politicii mareșalului Antonescu față de evrei. De altfel, despre acest document am mai scris atunci când s-a publicat, în prefața broșurii lui Sabin Manuilă și Wilhelm Filderman (?), despre *populația evreiască în timpul celui de-al doilea război mondial* (Fundația Culturală Română, Iași, 1994). Întrucât în nota de subsol la document s-a indicat că „o copie se află în Arhiva Centrului de Istorie și Civilizație Europeană a Academiei Române Filiala Iași“, am solicitat dlui profesor Gh. Buzatu o copie după copie. Spre cinstea domniei-sale, mi-a mărturisit că, de fapt, această copie nu există și că documentul a fost preluat din ziarul „Baricada“ din iulie 1991. Într-adevăr, ziarul respectiv a publicat, chipurile, textul mult citatului „Testament“, cu explicația că el provine de la profesorul Matei Cazacu, din Paris. Adresându-ne cu o scrisoare lui Matei Cazacu pentru obținerea unei copii a „Testamentului“, domnia-sa a răspuns că nici n-a auzit de existența unui astfel de document, dar să-l mai și aibă!

Peste câtva timp, „Testamentul“ s-a transformat într-o declarație pe care, chipurile, Filderman ar fi făcut-o într-un proces al unor legionari la Berna, iar acum se susține că el s-ar afla în Arhiva secretă a „Yad Vashem“-ului.

Acest document nu a apărut sub formă de facsimil nici până astăzi. Un lucru este cert, că dr. Filderman, până la sfârșitul vieții sale, nu și-a schimbat convingerea că antisemitismul lui Antonescu de factură rasistă a îmbrăcat de multe ori forme paroxistice. *Și dacă*, totuși, Conducătorul statului a acceptat anumite schimbări îin politica sa antievreiască, în anii 1943-1944, a făcut-o pentru sælvarea sa și a României și nu din porniri „filosemite“.

Dr. LYA BENJAMIN

TIMIȘOARA

Caldă aducere aminte pentru Prim Rabinul dr. ERNEST NEUMANN

Rabinul a fost una dintre cele mai importante personalități ale urbei. Considerat o autoritate în domeniul social și religios, o personalitate de marcă, domnia-sa a impus, de-a lungul anilor, un respect deosebit pentru această obște, împuținată numeric, dar care a oferit, în istorie, valori esențiale în dezvoltarea orașului de pe Bega.

La trei ani de la plecarea dintre noi a Prim Rabinului dr. Ernest Neumann, Comunitatea Evreilor din Timișoara, al cărei lider a fost decenii la rând, a ținut să își aducă aminte, prin manifestări de anvergură. În casa de rugăciune în care Prim Rabinul a oficiat zi de zi, zeci de ani la rând, cei prezenți - enoriași și oaspeți - și-au adus aminte de glasul, zâmbetul și cuvintele sale pline de înțelepciune. *Geta Neumann*, fiica sa mult-iubită, și *Daniel*, nepotul pe care l-a adorat și care i-a adus mereu un zâmbet pe buze, au organizat detaliile acestor întâlniri. După rugăciunea oficiată de *Solomon Rosemblum* și *Andrei Gidali*, av. *Iulian Sorin*, împuternicitul special al președintelui F.C.E.R., a transmis mesajul de regret, compasiune, dar și apreciere, pentru personalitatea unică ce a fost Prim Rabinul dr. Ernest Neumann z.l. Astfel, liderii F.C.E.R. - președintele dr. *Aurel Vainer*, vicepreședintele ing. *Paul Schwartz* și secretarul general, ing. *Albert Kupferberg* - și-au exprimat, prin intermediul cuvintelor încărcate de nostalgie ale av. *Iulian Sorin*, aprecierea pentru personalitatea covârșitoare a rabinului timișorean.

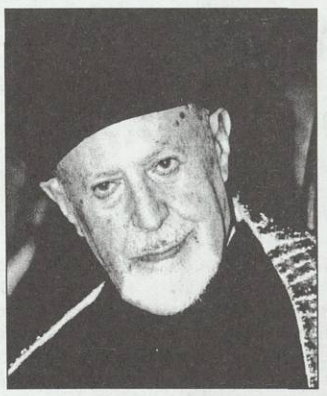

În continuare, av. Iulian Sorin a evocat activitatea prodigioasă a rabinului, cele peste șase decenii în care, „prin carisma, tactul și înțelepciunea sa, a reușit să dirijeze corabia comunității prin toate valurile ce au străbătut țara noastră“. Pe de altă parte, domnia-sa a evocat calda și impresionanta viață de familie pe care a avut-o Prim Rabinul Neumann, fiind - împreună cu soția, plecată prea curând dintre noi, cu fiica și nepotul, Daniel - o insulă de căldură și stabilitate. O altă latură, imposibil de omis de av. Iulian Sorin, a fost dăruirea și abnegația în munca dedicată comunității. Anuala călătorie individuală prilejuită de sărbătoarea de Hanuca, din comunitate în comunitate, până în Maramureș - indiferent de cât de năpraznice erau iernile -, fiind doar una dintre secvențele ce i-au marcat decenile de activitate.

*

În deschiderea manifestării, desfășurată la Restaurantul ritual, președintele Comunității Evreilor din Timișoara, dr. *Paul Costin*, a ținut să aducă un omagiu celui care a oblăduit această comunitate peste șase decenii. În acest sens, domnia-sa a evocat câteva date biografice și a enumerat binecunoscutele virtuți pentru care Prim

Cu această ocazie, tineretul comunității a pregătit o prezentare *power-point* în care (în text și imagini) au fost evocate secvențe din ultimii ani de viață ai rabinului. Cei de față au putut astfel revedea relația strânsă peste generații, în care a susținut cele mai noi și curajoase inițiative ale tinerilor. Au fost prezentate imagini de la marile sărbători - Pesah, Purim, Roș Hașana, Hanuca - evenimente pe care le-a animat prin elocința și dăruirea sa. Un capitol special, evocat atât în cuvântul doctorului Paul Costin, cât și în cuprinsul prezentării, a fost relația unică și deosebit de caldă cu Mitropolitul Banatului, dr. Nicolae Corneanu, cel care i-a fost alături în toate demersurile făcute în ultimii ani. Cei doi au stat la baza inițierii frecventelor întâlniri inter-religioase, care au pecetluit renumele Timișoarei ca oraș al multiculturalității și prieteniei. Prim Rabinul dr. Ernest Neumann nu a fost doar o importantă autoritate religioasă, ci și o autentică „voce a Cetății“, invitată în mass media, la întâlniri și conferințe. Cu același prilej, *Geta Neumann* a prezentat un film referitor la reparațiile executate în Cimitirul Evreiesc timișorean, prin donațiile pe care a reușit să le strângă în Israel, Germania, S.U.A., Elveția, Canada și, evident, România. Acest efort conjugat al fiicei rabinului și al conducerii Comunității timișorene va continua și în perioada ce urmează.

Evocare prin cuvinte și muzică

Geta Neumann a invitat pentru această comemorare ansamblul baroc „La Follia“, format din *Codrin Emandi* și *Diana Emandi* (vioară), *Alexandra Guțu* (violoncel) și *Valentina Kohonicz* (clavecin). Această formație, compusă din unii dintre cei mai cunoscuți muzicieni din vestul țării, a interpretat, la final „Ieruşalaim Șel Zahav“ - o premieră fiind adaptarea acesteia la instrumente muzicale ce datează de la începutul secolului al XVII-lea.

Din această rememorare trebuie să extragem ideea că, și pe viitor, comemorarea Prim Rabinului dr. Ernest Neumann va fi ocazia unor întâlniri culturale, în nota pe care el însuși a impus-o acestei comunități. Sala Restaurantului ritual al Comunității se va numi, la propunerea avocatului Ernest Toma, „Sala dr. Ernest Neumann“.

LUCIANA FRIEDMANN

„L'itraot", domnule Rabin ABRAHAM EHRENFELD!

CARISMĂ, MODESTIE, IUBIRE DE OAMENI

Întâlnirea din 15 aprilie a.c. la Centrul Cultural Comunitar, a fost dedicată Rabinului *Abraham Ehrenfeld*, cu prilejul încheierii misiunii sale în obştea noastră. A fost o întâlnire neprotocolară, la care au luat parte lideri F.C.E.R., C.E.B., A.E.R.V.H., reprezentanţi ai tuturor Departamentelor Federaţiei, preşedinţi de comunităţi din ţară. Aproape fiecare vorbitor a evocat o amintire personală legată de Rabin. A fost, pe drept cuvânt, cum rezuma cineva, un mod de a spune că Rabinul nu pleacă; el rămâne în sufletele noastre. Rabinul *Abraham Ehrenfeld* ne-a devenit apropiat prin căldura, înţelegerea, bucuria de a face bine, de care amintea preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*. Dar personalitatea Rabinului n-ar fi întreagă fără Rabineasă, doamna *Rifca*, suport moral extraordinar pentru soţ, dar şi atentă la problemele obştii. Doamna Rabineasă s-a implicat în ajutorarea activităţii Secţiei Sacra şi în pregătirea *kiduş*-urilor de Şabat, fapt care a atras mai mulţi enoriaşi la serviciul divin de sâmbătă dimineaţa. Preşedintele F.C.E.R. a amintit un moment din recenta Hanukiadă, la Piatra Neamţ, în care s-au aflat împreună. „Era iarnă, frig, dar modul în care ştia să se adrese oamenilor crea apropiere sufletească, încălzea atmosfera. Îi spunem *l'itraot* - la revedere, şi-l invităm peste câteva luni la Sinagoga Mare din Bucureşti, în noul său veşmânt, pentru că Templul Coral intră în renovare şi sperăm ca, de Hanuca 2008, să-i celebrăm reînnoirea".

Bucuria de a crea armonie

„Dr. Aurel Vainer a spus că Rabinul Ehrenfeld este modest. Consider că oamenii din obştea dvs. îl îndreptăţesc să fie mândru de a fi păstorit-o", a spus Marele Rabin *Menachem Hacohen*. „Există oameni cu care e uşor să lucrezi, dar asta înseamnă că nu pun suflet. Rabinul Abraham Ehrenfeld nu face parte din această categorie şi, chiar dacă au fost divergenţe între noi, ne-am înţeles până la urmă, pentru că ne uneşte respectul faţă de opinia celuilalt şi dragostea de aproapele nostru", a relevat vorbitorul, arătând ce rol important, complementar joacă doamna Rifca în viaţa lui familială şi profesională. „Armonia din casă a fost extinsă la armonia pe care Rabinul a ştiut s-o creeze în jur", a continuat, încheind cu binecuvântarea *cohanim*-ilor: „Să-şi îndrepte Dumnezeu faţa spre tine şi să-ţi dăruie har. Veşnic Dumnezeu să te aibă sub aripa Sa şi să-ţi dăruiască mult râvnita pace". Datoria de a fi om, înainte de a fi evreu, de a dărui celorlalţi din cunoştinţele tale - mod de a te îmbogăţi spiritual tu însuţi - au fost ideile centrale ale *speech*-uluii ţinut de preşedintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr*. Cuvintele prin care a caracterizat comportamentul Rabinului Ehrenfeld au fost însoţite de mulţumirile adresate Rabinesei, pentru meritele mai sus menţionate. Reprezentantul permanent al JOINT în România, *Israel Sabag*, a evocat ospitalitatea Rabinului în primul Şabat petrecut în România, i-a mulţumit pentru tot ce a făcut încât viaţa religioasă din comunitatea noastră să se deruleze în parametri normalităţii, considerând că activitatea sa va continua oriunde va avea prilejul să o desfăşoare.

*

Harul de a aduna oamenii în jur

Un om cu suflet bun, cu darul de a aduna oamenii în jurul lui, cu harul de a iubi, a vedea binele din om, cu simţul umorului: aşa l-a caracterizat preşedintele comunităţii braşovene, ing. *Tiberiu Roth*. Cu acest prilej, vorbitorul i-a oferit invitaţia de a oficia serviciul divin la ceremoniile care vor avea loc la Templul din Braşov, marcând împlinirea a 200 de ani de prezenţă evreiască în acel oraş. Prim cantorul *Iosif Adler* a subliniat buna colaborare, respectul reciproc, prietenia care l-a legat de Rabin. Vicepreşedintele Federaţiei, ing. *Paul Schwartz*, i-a pus în lumină cultura, arătând că Rabinul Ehrenfeld stăpâneşte ebraica, idişul, maghiara, româna, germana, engleza. După ce a dat citire caldelor cuvinte de apreciere transmise de preşedintele comunităţii orădene, ing. *Felix Koppelmann*, secretarul general al F.C.E.R., ing. *Albert Kupferberg*, a evocat un moment petrecut în recenta Hanukiadă, la Dej: Rabinul Ehrenfeld a cântat cântece idiş împreună cu două supravieţuitoare de la Auschwitz, aducând lacrimi în ochii tututor celor din jur.

*

Puterea de a se ridica, *împreună* cu enoriaşii, la înălţimea învăţăturilor Torei

Din cuvintele-culori, rezultă un portret al Rabinului Abraham Ehrenfeld care vădeşte iubirea şi respectul cu care a fost înconjurat, a arătat consilierul preşedintelui, av. *Iulian Sorin*. „Marele său merit este că nu vorbeşte oamenilor de pe amvon, ci coboară printre ei, pentru ca, împreună, să urce spre înălţimile învăţăturilor Torei". Referindu-se la „spiritul practic, capacitatea de a răspunde şi de a dărui" ori de câte ori a fost solicitată în probleme obşteşti, vorbitorul a considerat că doamna Rifca este o „Rabineasă - model", cum nu au fost altele în comunitatea noastră. Preşedintele A.E.R.V.H., conf. dr. *Otto Adler*, a reţinut un detaliu semnificativ pentru sensibilitatea Rabinului: în timpul unei recepţii, Rabinul Ehrenfeld l-a rugat să participe la un minian pentru că există cineva care vrea să rostească un *Kadiş*. „Totdeauna va găsi în mine un prieten", a încheiat preşedintele A.E.R.V.H. „Oamenii dau glas sentimentelor reale sau nu", a afirmat prof. dr. arh. *Tiberiu Benedek*. Încerc să găsesc doar câteva cuvinte care să exprime ce simt. Acestea sunt: „Îmi veţi lipsi enorm". Vorbind în calitatea sa de oficiant de cult, preşedintele comunităţii dorohoiene, prof. *Iancu Isidor*, a amintit de atestatul primit din partea Şef Rabinului dr. Moses Rosen z.l., dar a subliniat faptul că Rabinul Ehrenfeld l-a învăţat să oficieze acompaniat de cor. Pentru aceasta, potrivit Talmudului, este dator să i se adreseze cu apelativul de *învăţător*.

*

Consilierul F.C.E.R. în probleme medicale, dr. *Alexandru Elias*, a evocat o reuniune în comunitatea din Constanţa, în care totul se desfăşura corect, dar lipsea bucuria. Ea a înflorit pe chipurile oamenilor, atunci când a luat cuvântul Rabinul Ehrenfeld. Directorul D.A.S.M., ing. *Nilu Aronovici*, a accentuat asupra exigenţei Rabinului în respectarea Halahei şi a faptului că, întotdeauna, a avut ceva de învăţat de la el. „Un om care ştie să se apropie de oameni", a fost caracterizarea preşedintelui comunităţii din Piatra Neamţ, ing. *Heinrich Solomon*, care a avut cuvinte de laudă şi pentru Rabineasă: „A fost pentru prima dată când am văzut o Rabineasă făcând *ciulnt* în sinagogă şi învăţând alte gospodine să facă". O Hanukiadă petrecută cu Rabinul Ehrenfeld şi un episod muzical de mare emoţie la Tg. Mureş, rememorate de redactorul şef al R.E., *Dorel Dorian*, bucuria de a fi avut parte de sfaturile sale înţelepte, exprimată de şeful Sectorului F.C.E.R. Cultură şi Ştiinţă, dr. ing. *José Blum*, înţelegerea faţă de enoriaşi (*Friedrich Antschel*), capacitatea de a-i ajuta pe necunoscători să înţeleagă principiile religiei mozaice (*Eva Galambos*), au fost completate de aprecieri ale colaboratorilor direcţi: sensibilitatea (*Berta Wexler*), străduinţa de a învăţa şi a realiza performanţa de a oficia cu cor (*Maximilian Kertesz*), forţa de a rămâne în inimile oamenilor (*Ghidu Bruchmaier*). A luat, apoi, cuvântul un „evreu pneumatic", dr. *Liviu Beris*, care, folosind metafora lui Celan, a vorbit ca laic care inspiră şi expiră evreitate. El a văzut, copil fiind, cum au fost împuşcaţi Rabinul şi melamedul din Herţa şi a folosit prilejul pentru a-şi exprima admiraţia pentru tot ce înseamnă învăţătură iudaică răspândită, azi, în comunitatea noastră, de Marele Rabin *Menachem Hacohen* şi Rabinul *Abraham Ehrenfeld*.

Un om care aduce bucurie

*

Arta de a vorbi pe limba tinerilor

În numele tinerilor, a vorbit directorul Departamentului Relaţii Internaţionale, *Edi Kupferberg*, care a relevat faptul că Rabinul a ştiut, întotdeauna, să vorbească pe limba tinerilor şi a celor care nu mai ştiu ce înseamnă religia, să dea un sfat oricui i l-a cerut, să împrăştie supărarea cu o glumă. Voluntara JOINT, *Ariella Brunwassir*, a mulţumit soţilor Ehrenfeld, pentru sprijinul moral oferit atunci când a sosit în România şi nu cunoştea pe nimeni: „Rabinul şi Rabineasa m-au făcut să mă simt bine şi m-au familiarizat cu această comunitate atât de frumoasă". Rabinul a primit mulţumiri pentru că a ridicat moralul cuiva, atunci când a avut un necaz (*Jean Bercu*), a oferit prilejul celor care o doreau să se instruiască în materie de iudaism (*Zvi Haskal*), le-a înlesnit apropierea de religie (*Nathan Netta*), a fost om între oameni (*Sandu Câlţia*).

*

Dacă dăruieşti iubire, primeşti iubire

O *Diplomă de Onoare* a F.C.E.R., o cupă de *kiduş* din partea JOINT, o recentă apariţie editorială *Hasefer*, „50 de evreice care au uimit lumea", oferită de pictorul *Toma Hirth*, graficianul cărţii, au fost daruri primite de Rabinul *Abraham Ehrenfeld*. Mulţumind tuturor, vorbitori şi participanţi la festivitate, Rabinul s-a declarat că face parte dintre cei cărora le place să făptuiască mai mult decât să vorbească, exprimându-şi convingerea că, dacă dăruieşti iubire, primeşti iubire. Un cuvânt special de mulţumire i-a adresat soţiei, pentru ajutorul moral în toate realizările sale.

IULIA DELEANU

Abraham Ehrenfeld – un rabin ortodox, cu gândire modernă

Zilele acestea, şi-a luat rămas bun de la noi Rabinul Abraham Ehrenfeld, care, timp de peste trei ani, a păstorit comunitatea noastră evreiască. Deşi cu toţii am înţeles dorinţa lui de a se întoarce în Israel, la numeroasa lui familie - cei şase copii şi 19 nepoţi -, cu toţii am regretat decizia lui. Abraham Ehrenfeld a fost mai mult decât un rabin, sau, mai bine zis, a fost ceea ce înseamnă să fii rabin. În afara pregătirii lui religioase solide, pe care ne-a împărtăşit-o la fiecare slujbă sau sărbătoare, a fost un om deosebit de apropiat de membrii comunităţii. De altfel, aşa înţelege că trebuie să fie rolul unui rabin - să nu existe o distanţă între el şi obşte. Acest principiu l-a şi pus în aplicare, mulţi dintre membrii comunităţii având prilejul să se bucure de ospitalitatea domniei-sale şi de minunatele feluri tradiţionale, pregătite de dna Rifca.

Rabinul Abraham Ehrenfeld a străbătut toată ţara, a fost oaspetele comunităţilor, a cunoscut problemele de acolo, dar, în primul rând, ale oamenilor, care i s-au adresat cu mare încredere. Cu sfaturi înţelepte, vorbe bune, ajutor concret şi glume (dispune de o colecţie întreagă, din care poate alege în funcţie de „caz"), a ştiut să-i cunoască pe oameni, şi-a făcut mulţi prieteni, atât printre evrei, cât şi printre neevrei. A manifestat întotdeauna înţelegere faţă de slăbiciunile omeneşti, faţă de diferitele mentalităţi, nu a fost un dogmatic sau un închistat. „Sunt rabin ortodox, dar înţeleg lumea modernă", spune el. Într-un singur domeniu nu a cedat şi nu cedează: când se pune problema respectării principiilor iudaismului, ale religiei mozaice. „Ele au fost salvarea noastră, ele ne-au ajutat să supravieţuim, să putem redeveni un popor", declară domnia-sa.

Desigur, un mare atu a fost şi originea sa. Născut în România, la Oradea, deşi a plecat în Israel la vârsta de 12 ani, nu a uitat ţara sa de baştină şi i-a plăcut întotdeauna să revină. Chiar şi înainte de a fi numit rabin, a fost invitat în calitate de cantor la evenimentele religoase din ţară. În Israel, a devenit un adevărat israelian. Deşi a absolvit Ieşiva, completându-şi mai târziu studiile superioare rabinice, şi-a făcut serviciul militar de trei ani, cu toate că nu era obligat. A participat la Războiul de Iom Kipur, unde a fost chiar rănit de nişte schije (nu s-a lăudat cu acest lucru, a fost un răspuns la o întrebare pusă de mine).

Este convins că multă lume de la noi, mai ales vârstnicii, se întorc la viaţa religioasă, că după o viaţă plină de avataruri, în care convingerile religioase s-au estompat, îşi amintesc de tradiţiile copilăriei şi tinereţii lor, găsesc o alinare în credinţa în Divinitate. Tinerii? „Ştiu multe, sunt documentaţi, sunt interesaţi, dar nu ştiu dacă la toţi este vorba de credinţă". Îi pare bine că, după trei ani, lasă în urmă un lucru pe care-l consideră important - apropierea oamenilor în cadrul comunităţii. Promite că va mai veni în România. Îl aşteptăm cu drag.

EVA GALAMBOS

Prima Adunare Generală a F.C.E.R., după alegerile din 2005

EDIȚIE SPECIALĂ

În zilele de 2 şi 3 mai, se vor desfăşura lucrările Adunării Generale a F.C.E.R., cel mai important organism reprezentativ, în afară de Congres, al membrilor comunităţilor evreieşti din întreaga ţară. În acest cadru, profund democratic, urmează să se dezbată probleme de o importanţă deosebită pentru prezentul şi viitorul populaţiei evreieşti. Este vorba, mai ales, de două dintre cele opt puncte de pe ordinea de zi: prezentarea de către Consiliul de Conducere a „Raportului privind activitatea F.C.E.R. pentru perioada 22 septembrie 2005 - 31 decembrie 2006" şi „Obiectivele de bază privind activitatea F.C.E.R. pentru anul 2007". Pe baza primului document, participanţii vor putea aprecia în ce măsură forurile conducătoare alese - respectiv, Consiliul de Conducere şi Comitetul Director - şi-au îndeplinit obligaţiile cu care au fost însărcinate de către adunarea de alegeri. De asemenea, ei vor cunoaşte şi vor putea să-şi formuleze opinii legate de cel de-al doilea document care conturează perspectivele viitoare ale F.C.E.R. Printre celelalte puncte de pe ordinea de zi, menţionăm: „Aprobarea bugetului pe 2007", „Parteneriatul JOINT-F.C.E.R. Orientări şi proiecte în curs", „Proiectul de program de sponsorizare din Fondul «Caritatea» pentru F.C.E.R. şi comunităţi".

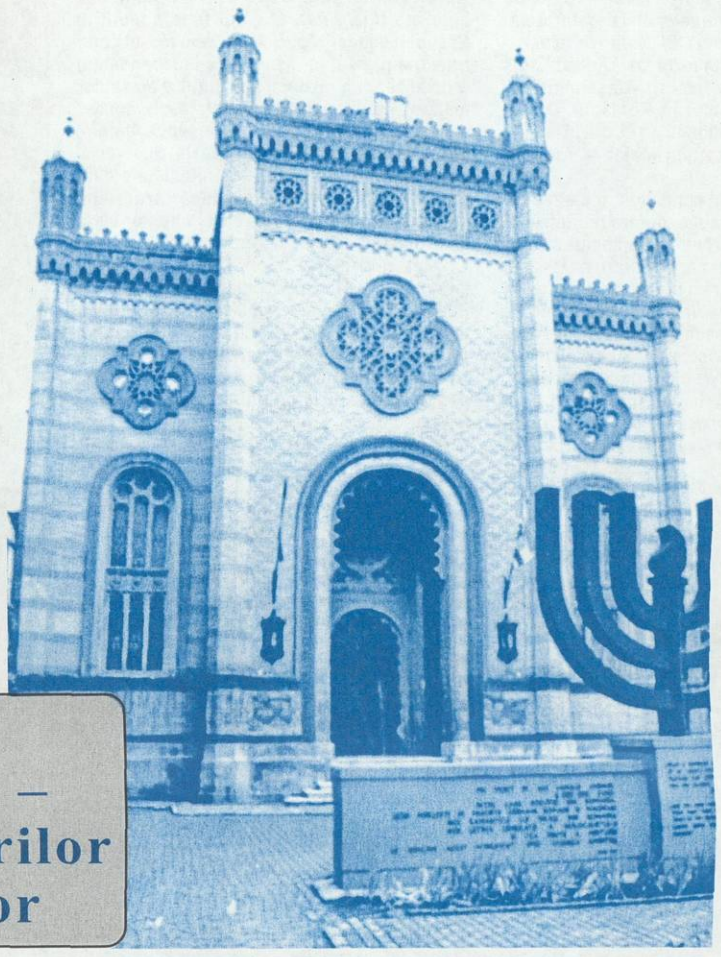

Raportul de activitate – oglinda eforturilor comunităţilor

Ţinând cont de numeroasele dezbateri şi controverse legate de definirea, rolul şi structura F.C.E.R., aşa cum au fost adoptate de Legea privind libertatea religioasă şi regimul general al cultelor, Raportul face o amplă trecere în revistă a acestei problematici.

În document se precizează că „F.C.E.R. este organizaţia care reuneşte, în mod liber consimţit, comunităţile evreieşti de pe teritoriul ţării, recunoscută de Statul Român". „F.C.E.R. - se arată în continuare - este persoană juridică de drept privat, non profit, organizaţie non guvernamentală şi apolitică, cu profil etnic, cultural, social şi de Cult Mozaic, reprezentantul la nivel naţional şi internaţional al evreilor - cetăţeni români, care acţionează pentru păstrarea, apărarea şi dezvoltarea identităţii iudaice..., continuatoarea de drept a Federaţiei Uniunilor Comunităţilor Evreieşti din România, înfiinţată în anul 1936, reorganizată în anul 1949, potrivit Statutului Cultului Mozaic aprobat prin Decretul nr. 589/1 iunie 1949". Se precizează, de asemenea, că „Structura de organizare şi funcţionare a F.C.E.R. se bazează pe adeziunea comunităţilor locale... iar relaţiile dintre F.C.E.R. şi comunităţile evreieşti locale funcţionează pe principiul frăţietăţii şi solidarităţii, cu respectarea normelor de conducere democratică în comun convenite".

Raportul detaliază condiţiile în care sunt primiţi membrii F.C.E.R., structura de organizare şi funcţionare a Federaţiei, precum şi a O.T.E.R., este prezentată Organigrama F.C.E.R., rolul organelor ei conducătoare, al Cancelariei Rabinice. Se precizează că, la 31 decembrie 2006, numărul membrilor F.C.E.R. a fost de 9.351, iar personalul angajat sau asimilat care lucrează în cadrul Federaţiei se cifrează la 932. Activitatea de Cult Mozaic - se arată în Raport - este condusă de Marele Rabin Menachem Hacohen, împreună cu doi rabini, un rabin-şohet şi oficianţi de cult. Patrimoniul sacru mozaic, arată documentul, cuprinde 98 sinagogi, din care 41 în funcţiune, 804 cimitire evreieşti, trei băi rituale. Este prezentat, de asemenea, şi patrimoniul imobiliar al F.C.E.R.

Un alt capitol al Raportului se ocupă de activităţile concrete, respectiv cea de asistenţă pentru vârstnici, de acasă şi din cele două cămine de bătrâni - incluzând, în totalitate, 1.360 de persoane -, asistenţă medicală, activitatea restaurantelor rituale.

Aproape 10.000 de membri înscrişi în F.C.E.R.

Documentul prezintă *relaţiile de colaborare* ale F.C.E.R. cu reprezentanţi ai organelor puterii de stat (preşedintele României, guvernul, autorităţi publice locale) şi cu societatea civilă, precum şi formele în care se desfăşoară ele, subliniind unele realizări concrete, cum ar fi *Memorandumul* aprobat de premierul României, Călin Popescu Tăriceanu, privind adoptarea unui set de măsuri pentru asigurarea urgentă protecţiei Patrimoniului Istoric Iudaic din România. Raportul se ocupă şi de activitatea deputatului populaţiei evreieşt., dr. Aurel Vainer, inclusiv iniţiativele sale *legislative*.

Raportul prezintă, de asemenea, stadiul îndeplinirii celor 12 hotărâri ale Congresului F.C.E.R. din septembrie 2005, printre care finalizarea Statutului F.C.E.R., combaterea manifestărilor de antisemitism, discriminare etnică, xenofobie şi negaţionism, creşterea resurselor financiare ale Federaţiei, educaţie iudaică, valorificarea şi promovarea moştenirii culturale evreieşti, promovarea unei imagini veridice a Comunităţilor Evreieşti din România pe plan intern şi internaţional şi altele. Se menţionează, de asemenea, drept rezultat al activităţii deputatului F.C.E.R., adoptarea de către Parlamentul României a Legii nr. 107 din 2006, privind interzicerea organizaţiilor şi simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob şi a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârşirea unor infracţiuni contra păcii şi omenirii, precum şi contribuţia la adoptarea Legii nr. 489/2006, privind libertatea religioasă şi regimul general al cultelor.

Obiective ambiţioase pe termen scurt şi în perspectivă

Adunarea Generală urmează să dezbată şi documentul „Obiectivele de bază privind activitatea F.C.E.R. pentru anul 2007". Reflectând direcţiile principale ale activităţii Federaţiei, ele vizează îmbunătăţirea acesteia în toate domeniile. Obiectivele se referă la o serie de aspecte importante pentru continuarea şi ridicarea la un nivel calitativ superior a vieţii iudaice din ţara noastră. Astfel, se preconizează:

- Definitivarea Proiectului Statutului F.C.E.R. în concordanţă cu Legea Libertăţii Religioase şi Regimul General al Cultelor şi cu Legea Statutului Minorităţilor Naţionale (în curs de elaborare la Camera Deputaţilor). Acest demers se va realiza pe etape.
- Dezvoltarea relaţiilor F.C.E.R. şi ale comunităţilor evreieşti pe plan intern şi internaţional. Se au în vedere continuarea unor acţiuni începute în perioada precedentă şi organizarea altor acţiuni, menţionându-se, în mod special, proiectul „Eurojudaica", organizarea ceremoniilor de comemorare a Holocaustului din România, o atenţie sporită acordându-se celui de la Dorohoi, colaborarea directă cu JOINT pentru realizarea Centrului Cultural Comunitar, precum şi numeroase alte acţiuni, inclusiv mediatizarea largă, prin „Realitatea Evreiască" şi *site*-ul F.C.E.R., a evenimentelor organizate şi a informaţiilor despre şi din Israel.
- Diferite acţiuni legate de combaterea manifestărilor de antisemitism, discriminare etnică, xenofobie şi negaţionism al Holocaustului, inclusiv demersuri la Procurorul General al României, urgentarea punerii pe rol a plângerii penale intentate de F.C.E.R. lui Ion Coja, dezvoltarea de legături cu factori din mass media pentru asocierea cu F.C.E.R. la realizarea unor acţiuni de combatere a antisemitismului şi negaţionismului Holocaustului, întărirea legăturilor F.C.E.R. cu numeroase organisme evreieşti europene şi internaţionale şi altele.
- Îmbunătăţirea în continuare a activităţii de asistenţă medicală şi socială, prin realizarea măsurilor preconizate, în cadrul parteneriatului între F.C.E.R. şi JOINT vizând eficientizarea activităţii F.C.E.R.
- Accent mai mare pe educaţia iudaică, prin dezvoltarea activităţii de cult mozaic, cu lărgirea ariei de cuprindere a tuturor categoriilor de vârstă.
- Păstrarea, întreţinerea şi punerea în valoare a Patrimoniului iudaic sacru, prin repararea şi renovarea unor lăcaşuri de cult, aplicarea Programului de acţiuni pentru Cimitirele Evreieşti, susţinerea poziţiei ferme a F.C.E.R. privind neamestecul din afară în problemele de administrare şi punere în valoare a patrimoniului evreiesc, inclusiv de combatere a intenţiilor de modificări la legislaţia în vigoare.
- Îmbunătăţirea substanţială a activităţilor din unităţile F.C.E.R. existente în staţiuni turistico-balneare şi mijloacele de realizare a acestui obiectiv.
- Dezvoltarea şi îmbunătăţirea activităţilor atât în cadrul F.C.E.R., cât şi în comunităţi, pentru cunoaşterea şi popularizarea istoriei, culturii şi artei evreilor din România, prin diferite mijloace, inclusiv elaborarea, în parteneriat cu JOINT, a Conceptului şi Programului privind Centrul Comunitar Evreiesc din Bucureşti.
- Continuarea pe un plan superior a preocupărilor pentru utilizarea cât mai eficientă a resurselor materiale şi financiare ale F.C.E.R.
- Asigurarea dezvoltării democratice şi transparenţă în activitatea de conducere a F.C.E.R.
- Îmbunătăţirea în continuare a imaginii F.C.E.R. şi a Comunităţilor, pe plan naţional, teritorial şi internaţional.
- Îmbunătăţirea activităţii O.T.E.R.

*

Cele două documente sunt, de fapt, orientative, ele servind participanţilor ca bază de pornire pentru dezbateri largi, critice sau autocritice, şi pentru propuneri constructive privind viitorul. Suntem convinşi că această abordare va fi eficientă. **(R.E.)**

IOM HAZIKARON la Templul Coral

IARŢAIT PENTRU EROII ISRAELULUI

O ceremonie fără discursuri, fără patetisme, fără emfază, derulată sub cerul liber, în faţa monumentului consacrat victimelor Holocaustului, din curtea Templului Coral. Un gest simbolic, un jurământ. Eroii Israelului au făcut jertfa supremă, cu arma în mână, pentru ca nimeni să nu-şi mai poată permite vreodată să mâne la moarte evrei lipsiţi de o ţară care să-i apere. Printre numeroşii participanţi la comemorare - lideri ai F.C.E.R., C.E.B., B'nai B'rith, A.E.R.V.H., reprezentantul permanent al Joint-ului în România, *Israel Sabag*, preşedintele Fundaţiei „Lauder" în România, *Tova Bin Nun*. E.S. *Rodica Radian Gordon*, ambasadorul Israelului în România, E.S. *Nicholas Taubman*, ambasadorul S.U.A. în România, ofiţeri superiori ai armatei române, ataşaţi militari ai unor misiuni diplomatice acreditaţi în România. După onorul militar şi momentul de reculegere, fâclia neuitării a fost aprinsă de *Meir Burkis*, luptător în armata israeliană. Sub cerul liber din curtea Templului au răsunat cuvinte sacre: *Izkor* - rostit de Rabinul *Abraham Ehrenfeld*; *Sivisi* - interpretat de *Maximilian Kerzesz*; *El Male Rahamim* - psalmodiat de prim cantorul *Iosif Adler*; *Kadiş* - intonat de *Iosif Ben Harush*. Ataşatul militar al Ambasadei Israelului în România, *Daniel Davidi*, a dat citire Ordinului de Zi, din 22 aprilie a.c., dat de şeful Statului Major al Armatei Israeliene.

Fiecare moment al comemorării s-a remarcat prin simplitate, emoţie, durere reţinută. Fie că a fost *hesped*-ul rostit de ataşatul militar, despre neuitarea celor căzuţi pentru ca Israelul să trăiască, despre „războaiele de apărare pe care Israelul, iubitor de pace, le-a avut de suportat". Fie - de preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, care a subliniat continuitatea eroismului militar al poporului evreu din antichitate până azi, un popor care „ştie să-şi apere dreptul la viaţă". Fie - de preşedintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr*, care a vorbit despre unitatea evreiască în faţa duşmanilor. Muzica pătrunde acolo unde sfârşesc cuvintele. Şi *Sapir Blau*, adolescenta care a interpretat „Atar leudi" şi „Mar Avareh", cu acompaniament de orgă electronică, a adus lacrimi în ochii oamenilor.

Impresionante - depunerile de coroane de flori din partea: ● Statului Israel (E.S. *Rodica Radian Gordon* şi *Daniel Davidi*) ● S.U.A. (E.S. *Nicholas Taubman*) ● F.C.E.R. şi C.E.B. (dr. *Aurel Vainer*, ing. *Osy Lazăr*) ● familiilor îndoliate (*Igal Elişa*, al cărui frate a murit în Războiul de Iom Kipur; *Aurel Ianovici*, al cărui frate s-a pierdut în războiul de independenţă) ● invalizilor de război (*Meir Burg*) ● ataşaţilor militari acreditaţi în România (ataşatul militar al Ambasadei Italiei, general *Giuseppe Angelo*) ● M.Ap.N. (general *Mihail Orzeaţă*, director al Statului Major General). Ceremonialul a avut ca fundal mişcătoare cântece israeliene interpretate *sotto voce* de corul tinerilor evrei din Bucureşti (dirijor - *Bogdan Lifşin*).

Ceremonia s-a încheiat cu intonarea imnurilor de stat ale României şi Israelului. Publicul a fost invitat, apoi, să intre în Templu, unde, în faţa *Aron Kodeş*-ului deschis, Rabinul *Abraham Ehrenfeld* şi prim cantorul *Iosif Adler* au rostit, în ebraică şi română, rugăciuni pentru pacea şi prosperitatea României şi Israelului.

IULIA DELEANU

IOM HAAŢMAUT

La cea de a 59-a aniversare a statului

Israelul a cerut duşmanilor săi să abandoneze calea confruntărilor

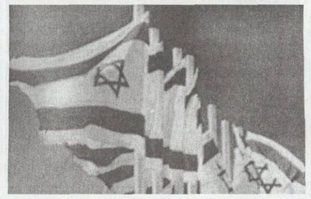

Cea de a 59-a aniversare a Israelului a adus locuitorilor ţării veşti şi bune şi rele. Din păcate, aşa cum au arătat oamenii politici, în pofida încercărilor de negociere cu palestinienii şi cu statele arabe pentru relansarea procesului de pace, ameninţarea externă se menţine în continuare. Bombardamentele cu rachetele Quassam nu au încetat, Hamas recunoscând că se află la originea lor. În acest context, preşedintele interimar al statului evreu, Dalia Itzik, a lansat un apel duşmanilor ţării, cerându-le să abandoneze calea violenţelor şi să depună eforturi pentru îmbunătăţirea situaţiei propriilor societăţi. „Sfatul nostru este să înlocuiţi Katiuşele şi Quassamurile cu computere şi o educaţie în spiritul dragostei faţă de aproapele", a declarat ea, la ceremoniile de aprindere a torţelor care au marcat începutul sărbătoririi Zilei independenţei. „Auzim cum se ascut săbiile şi vocile războinice în apropiere şi la distanţă de noi. În Iranul îndepărtat, în Siria vecină şi în pragul nostru, în teritoriile palestiniene, mai există lideri fanatici, plini de ură, care cred că au capacitatea de a face rău Statului Israel. Cetăţenii din Iran, Siria şi de pe teritoriile palestiniene ar trebui să se gândească bine şi să vadă de ce sunt atât de dornici să înceapă noi bătălii sângeroase. Nu credeţi că aţi vărsat de acum suficient sânge?", a întrebat preşedintele interimar al Statului Evreu.

În afara pericolului extern, societatea israeliană se confruntă şi cu o serie de probleme interne, care se vor acutiza o dată cu publicarea Raportului Comisiei Winograd, care analizează desfăşurarea războiului din Liban. O eventuală apreciere negativă a comisiei legată de rolul guvernului, care ar fi lansat acest război fără ca armata să fie suficient de pregătită, ar putea - afirmă analiştii - să ducă la demisia cabinetului Olmert şi la alegeri anticipate.

Vestea cea bună a fost adusă de rezultatele făcute publice de Biroul Central de Statistică. În ajunul Zilei Independenţei, instituţia a anunţat că populaţia ţării a crescut în ultimul an cu 121.000. La ora actuală, statul evreu are 7.150.000 de locuitori, dintre care 80% - respectiv 5.725.000 - sunt evrei. În 1948, anul fondării statului, pe teritoriul ţării locuiau 806.000 de persoane. (E.G.)

La pas prin Israel... (IV)

JAFFO – istoria străjuind Tel Aviv, „colina primăverii"

Puţini se referă la al doilea oraş ca importanţă al Israelului: Tel Aviv - Jaffo. Deşi acesta este numele său oficial, iar administraţia oraşului se ocupă de întreaga regiune. Dacă vom privi dimensiunile celor două componente ale oraşului, acest lucru ni se va părea normal. Jaffo reprezintă doar un mic procent din populaţia metropolei aflate la ţărmul Mediteranei. Dacă vom privi, însă, din perspectivă istorică, vom vedea că Jaffo este o citadelă indispensabilă într-o reconstituire a cronologiei acestei regiuni. Jaffo, sau Yafa, este unul dintre cele mai vechi oraşe-port din lume.

Primul document în care oraşul apare menţionat sunt scrisorile de la El Amarna, sub numele Ya-Pho (Yapu). În Tora, ca şi în alte scrieri Tanahice, Yafa apare, însă, în mod repetat. După unii cercetători, numele său este legat de fiul lui Noe, Japhet. Alţii sunt de părere că, pur şi simplu, frumuseţea sa a făcut această regiune să se numească Yafa (frumoasă). În Tora apare ca unul dintre oraşele primite de Tribul lui Dan. De asemenea, este menţionat ca port de intrare al lemnului cedrilor libanezi, aduşi pentru construirea Marelui Templu în vremea lui Solomon, dar şi pentru Al Doilea Mare Templu. Tot de aici este scris că a plecat Iona către Tarsis.

Jaffa a fost un port Seleucid până la revolta Macabeilor. Conform lui Josephus Flavius, în timpul Revoltei Evreieşti, Jaffa a fost ocupată de Cestius Gallus şi 8.000 de locuitori au fost masacraţi. În istorie, portul, situat într-o zonă strategică, a fost dorit şi adesea cucerit de diverse imperii. Saladin a cucerit portul, dar cruciaţii au reuşit să îşi impună dominaţia. Richard Inimă de Leu a subjugat portul, după trei ani de dominaţie islamică, după bătălia decisivă de la Arsuf. La 7 martie 1799, Napoleon a ocupat Jaffo şi şi-a impus dominaţia, care a debutat cu uciderea a 2.000 de prizonieri albanezi încarceraţi.

De Jaffo se leagă şi numele Rabinului Şef Abraham Isaac Kook (1864-1935), care a influenţat viaţa evreiască, religioasă şi socială, a aşezării.

Cea mai mare schimbare în demografia cetăţii s-a produs după 1948. Fiind un oraş cu o majoritate absolută arabă la acea vreme, aşezarea a fost desemnată ca enclavă arabă în Planul de Partiţie al Naţiunilor Unite, din 1947. Arabii au refuzat, însă, acest plan. Au urmat numeroase atacuri arabe împotriva populaţiei evreieşti. În 25 aprilie 1948, Irgun-ul a lansat o ofensivă în urma căreia cei mai mulţi arabi au părăsit zona. În amintirea soldaţilor evrei ce au fost ucişi în această bătălie, a fost plantată în Jaffo „Grădina victoriei".

Azi în Jaffo trăiesc evrei, arabi şi creştini. Citadela care străjuieşte Tel Aviv-ul este renumită pentru magazinele sale de antichităţi, galeriile de artă, teatrele pe care le găzduieşte. De asemenea, restaurantele, evident cele mai multe cu specific pescăresc, reprezintă o atracţie turistică. Dincolo de frumuseţea lui Yaffo, valoarea sa artistică face regiunea imposibil de ocolit.

Anticipând secvenţa israeliană de mai jos, trebuie să menţionăm Şuk-ul „Pashpishim" din Jaffo, o piaţă care îţi taie pur şi simplu respiraţia... Poţi găsi aici absolut de toate, de la mobilier stil într-o stare degradată, la haine orientale şi bijuterii de aur şi argint pe care le poţi alege din adevărate mormane ce aşteaptă să fie remarcate de un ochi avizat.

*

Poate vă întrebaţi de ce am ales să alătur unui loc istoric şi fascinant, cum este portul Jaffo... o piaţă, un şuk. Dacă aţi vizitat, însă, zona aceasta comercială, despre care vorbim mai jos, sunt convinsă că nu aveţi o asemenea dilemă... „Mahane Yehuda", ca şi alte şuk-uri din Israel, este un oraş în miniatură viu, exuberant, înţesat de culori şi arome. „Mahane Yehuda" este un loc de întâlnire, un spaţiu al complicităţii dintre locuitorii Ierusalimului, care, indiferent de statut social, ştiu să aprecieze o ieşire la cumpărături. În şuk se întâlnesc două categorii de oameni, fiecare are tagma sa şi limbajul propriu: vânzătorii şi cumpărătorii.

Şuk-ul „Mahane Yehuda"

Primii sunt artişti ai marketingului. Cred că ar putea concura cu cele mai sofisticate firme în domeniu. Cum îşi fac publicitate fructelor şi legumelor? Este o întreagă versificaţie... în ebraică, arabă sau rusă. Iar dacă dezvălui că eşti „din România", toţi (dar absolut toţi!), îţi vor spune „ce faci, bine?" şi (eventual, cei mai „docţi" în domeniu) „n-ai cu cini". De aici începe negocierea... Preţul poate fi dus, aparent, oricât de jos, dar un lucru e cert: dacă o dată ai intrat în discuţie, nu o să pleci fără să cumperi „un ceva", cât de mic! Veţi spune: da, ce e interesant, o piaţă tipic orientală! Ei bine, eu cred că nu este deloc aşa. Şuk-ul israelian este unic prin această întâlnire a Europei şi Orientului. Doamne vărstnice, elegante şi sofisticate (deşi uneori extrem de sărace...) - din Rusia, Lituania, Ucraina – stau la tocmit cu „pieţarii".

„Mahane Yehuda" este un spaţiu al întâlnirilor culturale, oricât de straniu ar părea... Taraba de condimente etiopiene are în spate o întreagă istorie, ce vine de atât de departe şi se împleteşte atât de interesant, încât merită să stai la poveşti, într-o limbă aproximativă de ambele părţi. Cei din Maroc deţin secretele lor în legumicultură. Yemeniţii au ierburi misterioase, bune la orice.

În piaţă nu se vând doar fructe, legume, peşte, carne etc. În „Mahane Yehuda" se comercializează şi delicioase preparate culinare. Aici să te ţii: cu adevărat, interculturalitatea! Falafelul şi şaorma zâmbesc dintr-o vitrină cu specific iranian. Dintr-un mic magazin cu aură europeană se spune că se pot achiziţiona cele mai bune „beigale". Şi apoi sunt malaua, kubane, matbuha şi alte misterioase bunătăţi, pe care vă lăsăm plăcerea să le descoperiţi singuri. Sute de sortimente de măsline, ardei umpluţi, murături te cuceresc şi nu poţi să nu guşti din aromatele atracţii. Apoi sunt diverse „egozim" (alune) – unele mai bune şi mai interesante decât altele. Câte s-ar mai putea scrie... o mulţime. Dar cred că v-am convins, cu această succintă descriere, să nu ocoliţi acest cartier istoric în care s-a născut o comunitate specială, formată în jurul acestui şuk fascinant.

LUCIANA FRIEDMANN

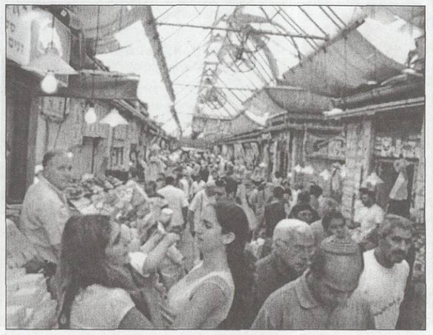

40 de ani de relaţii diplomatice româno-israeliene – prin ochii celor care le-au practicat

Trei foşti ambasadori ai României în Israel - Excelenţele Lor, dr. *Valeriu Georgescu*, dr. *Radu Homescu* şi dr. *Mariana Valeria Stoica* - şi-au depănat amintirile, la Centrul Cultural Comunitar, în faţa unui public interesat de evoluţia relaţiilor româno-israeliene de-a lungul vremii, în condiţii vitrege şi mai puţin vitrege. Am organizat acest eveniment - i-a introdus pe oaspeţi preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, gazdă şi moderator -, deoarece peste un an se împlinesc 60 de ani de la crearea statului evreu şi, în acest context, este interesant să cunoaştem aspecte inedite ale activităţii diplomaţilor noştri în această ţară.

Ambasador în timpul „Războiului de Şase Zile"

Primul dintre invitaţi, dr. *Valeriu Georgescu*, economist de meserie, dar diplomat de carieră, a fost, timp de 25 de ani, ambasador în diferite ţări, din care cinci ani în Israel. Are amintiri cu totul excepţionale, deoarece anii petrecuţi acolo, la început ca ministru plenipotenţiar, apoi ca ambasador, s-au desfăşurat înainte, în timpul şi după Războiul de Şase Zile, din 1967. Dr. Valeriu Georgescu a punctat felul în care au evoluat în aceste condiţii relaţiile româno-israeliene şi a scos în evidenţă poziţia unică adoptată de România în acel moment dramatic, de a nu se alinia cu celelalte ţări socialiste şi cu Uniunea Sovietică şi de a menţine relaţiile diplomatice cu Israelul. Subliniind dificultăţile cu care s-a confruntat ţara noastră, domnia-sa a arătat că până şi la O.N.U. a existat intenţia de a scoate Israelul vinovat. În schimb el, în calitate de reprezentant al României, a depus eforturi pentru a informa corect conducerea ţării despre *situaţia din statul evreu*, astfel că decizia Bucureştiului de a nu rupe relaţiile diplomatice nu a fost rezultatul unei politici conjuncturale. Această poziţie singulară a avut drept consecinţă numeroase discuţii şi controverse aprige ale ambasadorului român în Israel, mai ales cu Ambasada U.R.S.S. Spre deosebire de celelalte ţări socialiste, România nu a considerat Israelul stat agresor şi a calificat războiul drept unul de apărare. În această privinţă, diplomaţia română şi-a manifestat forţa, linia constructivă, curajul şi independenţa în politica dusă în Orientul Mijlociu, a subliniat dr. *Valeriu* Georgescu. Ca urmare, ulterior, s-a înregistrat o dezvoltare excepţională a relaţiilor româno-israeliene pe toate planurile, la aceasta contribuind şi prezenţa comunităţii evreilor români din Israel, care şi-a adus o contribuţie esenţială în consolidarea statului evreu. Au existat încercări de izolare a României, dar ele au eşuat, a mai arătat vorbitorul. Mai mult, România a avut o serie de iniţiative politice şi diplomatice, susţinând conceptul israelian de pace în schimbul teritoriilor. Prin atitudinea sa, România şi-a câştigat atât de mulţi prieteni în Israel, încât au fost organizate chiar demonstraţii de simpatie şi de prietenie ale emigranţilor români în faţa Ambasadei României, a conchis vorbitorul.

*

Dr. *Radu Homescu*, de meserie fizician, a „picat" în diplomaţie, după 1989, din mediul universitar, fiind numit ambasador în Israel, unul dintre cele mai importante posturi diplomatice. Recunoaşte că nu a primit nici un fel de instrucţiuni, dar l-a ajutat sinceritatea, precum şi prezenţa impresionantă a comunităţii evreilor români din Israel, a unor reprezentanţi străluciţi care s-au afirmat în cele mai diverse domenii, ca ingineri, medici, militari. Toţi au fost produsul şcolii româneşti şi deveniseră „vârfuri" în Israel. În perioada în care a deţinut postul de ambasador, a arătat domnia-sa, relaţiile economice bilaterale au luat o amploare deosebită, schimburile comerciale ajungând de la 38 de milioane de dolari la 200 de milioane de dolari. Au fost create 1.300 de societăţi mixte, existând trei zboruri zilnice Bucureşti-Tel Aviv. Din punct de vedere politic, a arătat dr. Radu Homescu, a fost o perioadă în care se făceau eforturi susţinute spre realizarea unei păci cu lumea arabă, când s-au încheiat Acordul de la Oslo şi Acordul de pace cu Iordania. A colaborat foarte bine cu premierul Yitzhak Rabin, „soldatul păcii", precum şi cu Shimon Peres, pe atunci ministru de externe. A asistat la dezvoltarea impetuoasă a Israelului şi a rămas cu o admiraţie profundă faţă de patriotismul israelian.

Diplomaţi în timp de pace şi faţă-n faţă cu terorismul

Dr. *Mariana Valeria Stoica*, care şi-a preluat postul în 2000, a avut parte de şase ani de tensiuni şi război, nu cu un duşman extern, ci cu cel intern, cea de-a doua Intifadă, în cadrul căreia teroriştii palestinieni organizau atentate împotriva populaţiei civile israeliene. Domnia-sa şi-a caracterizat mandatul drept cea mai dinamică perioadă în relaţiile româno-israeliene. În ceea ce priveşte aspectul politic, vorbitoarea a arătat că a fost etapa de iniţiere a unui proces de pace care tindea spre echilibru. Deşi lumea a considerat că răspunsul Israelului faţă de Intifadă a fost supradimensionat, România a sprijinit în permanenţă statul evreu. A fost perioada în care terorismul a revenit în forţă, iar printre victime s-au aflat mulţi români, situaţie care a impus o implicare personală a ambasadorului, având trista obligaţie de a sta de vorbă cu familiile victimelor. Dificultatea identificării victimelor sau a răniţilor s-a datorat şi faptului că mulţi muncitori români lucrau ilegal. La fel ca ceilalţi doi colegi, şi dna Mariana Valeria Stoica şi-a manifestat admiraţia faţă de comunitatea evreilor români din Israel, subliniind rolul pe care l-au jucat şi-l joacă în această ţară, precum şi permanenta legătură pe care o menţin cu România. Domnia-sa a subliniat şi importanţa pentru imaginea României în Israel, a recunoaşterii de către autorităţile române a istoriei adevărate a României în perioada celui de-al doilea război mondial, respectiv asumarea de către conducerea ţării a concluziilor *Raportului Wiesel*. În ce priveşte factorul economic, dacă investiţiile israeliene în România însumează peste un miliard de dolari, regretul domniei-sale este că în Israel sunt prea puţine companii româneşti. A plecat, rămânând cu amintirea căldurii sufleteşti, a curiozităţii şi manifestărilor de prietenie ale israelienilor faţă de România şi de români.

Atât domnia-sa, cât şi dr. Radu Homescu şi-au exprimat recunoştinţa pentru ajutorul primit de la E.S. *Marcel Dinu*, un excelent cunoscător al Orientului Apropiat, fost ambasador în numeroase ţări arabe.

În ceea ce priveşte perspectivele de pace în regiune, potrivit dr. Mariana Valeria Stoica, „şi peste 25 de ani vom discuta despre procesul de pace". Mai optimist, dr. Radu Homescu are încredere în capacitatea israelienilor de a ajunge la pace. Ei trebuie să manifeste un spirit tolerant, dar să fie intoleranţi dacă nu se respectă ceea ce s-a stabilit. Dr. Valeriu Georgescu a arătat că pacea trebuie fixată prin tratate bilaterale, fără condiţii prealabile şi fără folosirea armelor.

Invitată la acest eveniment, E.S. *Rodica Radian Gordon* a prezentat punctul de vedere israelian asupra evoluţiei relaţiilor bilaterale, pe care le-a caracterizat drept strategice, dinamice şi vii. Azi, când mass media domină lumea, ambasadele au rolul de a crea un dialog cu toate segmentele societăţii, pe de o parte, şi cu ţările cu care împărtăşesc aceleaşi puncte de vedere, pe de altă parte. În cazul Israelului este vorba de a se crea un front comun împotriva forţelor extremiste.

EVA GALAMBOS

La 16 aprilie, în Israel şi în numeroase ţări ale lumii, a fost marcată ziua comemorării celor şase milioane de evrei, victime ale Holocaustului. Israelienii au păstrat două minute de reculegere în amintirea lor. Luând cuvântul la cea mai importantă ceremonie, desfăşurată la Muzeul memorial „Yad Vashem", unde au fost citite numele victimelor, premierul Ehud Olmert i-a criticat „pe cei care nu au învăţat nimic din experienţa Holocaustului". „Sarcina istorică a statului evreu,

Comemorarea victimelor Holocaustului, în Israel şi în lume

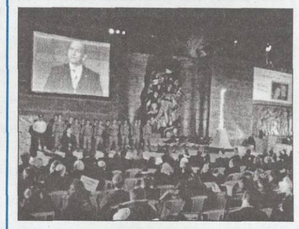

a declarat premierul, este de a combate orice manifestare a rasismului sau xenofobiei. La rândul ei, *Dalia Itzic*, preşedinte interimar al Israelului, a calificat Holocaustul drept „o pată ruşinoasă a omenirii", „o amprentă a lui Cain".

Ca în fiecare an, în lagărul de la Auschwitz-Birkenau, a fost organizată o comemorare internaţională, fiind prezenţi şi cei 8.000 de participanţi la cea de a 19-a ediţie a „Marşului Vieţii", veniţi din Israel, S.U.A., Canada, Franţa, Mexic, Austria, Brazilia, Ungaria şi România. Ceremonii de comemorare au avut loc şi în alte ţări, însoţite de mesaje de solidaritate ale unor şefi de stat şi de guvern, adresate comunităţilor evreieşti şi concetăţenilor lor evrei. (E.G.)

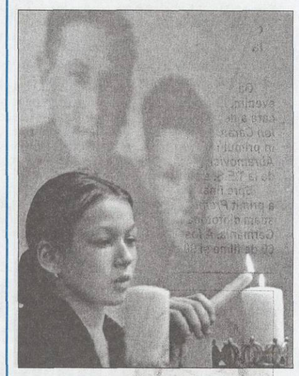

Un profesor israelian de origine română, LIVIU LIBRESCU – erou al tragediei de la Universitatea Virginia (S.U.A.)

Universitatea Virginia este cea mai mare din statul cu același nume, clădirile ei se risipesc pe o suprafață de peste 1.052 de hectare, o frecventează 25.000 de studenți (printre care circa 20 de români), dintre care, în fiecare zi, 11.000 de studenți și profesori vin din localitățile învecinate. Ceilalți dorm în campus.

Era ora 7,15 dimineața. Un student de origine sud-coreeană, îmbrăcat în uniformă de *boy-scout* și o vestă neagră, înarmat cu două revolvere, a intrat într-una din clădirile cu dormitoare, a deschis o ușă și a început să tragă. Doi morți (fosta lui iubită și actualul ei prieten) și 13 răniți! După care a plecat calm. Toți care l-au văzut în ziua aceea au fost impresionați de fața lui calmă, fără nici o expresie în timp ce trăgea rafale la întâmplare. Nu ținea pe nimeni anume. Cum spuneam, campusul e mare, împușcăturile nu s-au auzit în alte clădiri, studenții s-au dus la cursuri și alarma s-a dat târziu. Pe asta s-a bazat și asasinul. A intrat, după două ore, în clădirea „Norris Hall", unde sunt săli de cursuri, a blocat porțile pe dinăuntru cu lanțuri și lacăte și a urcat la etaj. A deschis o ușă și a tras o serie de focuri. Împușcăturile s-au auzit și în clasa în care preda profesorul Liviu Librescu. Care și-a dat seama ce se întâmplă. El s-a aruncat asupra ușii sălii de clasă, blocând-o cu trupul său și a strigat studenților să se salveze, sărind pe ferestre. Asasinul a încercat să intre, nu a putut, a întredeschis ușa, profesorul l-a blocat cu trupul său aruncându-se asupra asasinului, care l-a împușcat pe profesor în cap și a plecat mai departe. Bilanțul „celui mai tragic masacru produs de rafale de împușcături din istoria modernă a Statelor Unite" a fost de 32 de morți și 15 răniți, plus asasinul, care s-a sinucis. Toți studenții lui Librescu au scăpat nevătămați datorită sacrificiului său. Ei au trimis *mail*-uri de mulțumire soției, Marlena, și fiilor, Joe și Arie, care locuiesc la Tel Aviv, caracterizându-l pe dascălul martir ca pe un erou.

Prof. Liviu Librescu, care avea 76 de ani, este un savant de talie internațională. El a absolvit Facultatea de Mecanică - secția Aeronautică a Politehnicii din București. Și-a dat doctoratul în *Mecanica fluidelor* la Institutul de Mecanica Fluidelor al Academiei Române. A publicat cărți și peste 200 de articole, unele în colaborare cu oameni de știință străini, fiind distins, în 1972, cu Premiul „Traian Vuia" al Academiei Române. A avut o contribuție de seamă la proiectarea avioanelor românești IAR, unele dintre lucrările lui fiind încă de atunci traduse de NASA. În 1975, a cerut să plece în Israel și, ca urmare, a fost concediat și șomat trei ani. A făcut Alia în 1978, a lucrat la Universitatea din Tel Aviv ca profesor universitar, iar în 1985, a plecat în Virginia, în cadrul unui an sabatic. Și a rămas acolo ca profesor. Prof. Liviu Librescu este o autoritate pe plan mondial, mai ales în domeniul stresului pe care îl suportă materialele. În 1999, a fost ales membru de onoare al Academiei de Inginerie din Armenia și în 2000 - membru al Academiei de Științe Navale din Ucraina. În anul 2005, a fost numit în Consiliul de experți al Ministerului Educației din Italia.

În anul 2000, Facultatea de Aeronautică a Universității Politehnice din București i-a decernat titlul de „Doctor Honoris Causa".

*

Liviu Librescu s-a născut la Ploiești, la 18 august 1930, oraș unde a făcut și primii ani de școală, până a fost dat afară pe baza legilor rasiale ale administrației antonesciene. Tatăl său, Isidor, care era avocat, a fost exclus din Barou și deportat în lagărul de la Teiuș, apoi la muncă obligatorie, la Focșani. În 1941, Liviu și mama sa, Mina, au plecat la Focșani pentru a fi alături de Isidor și au stat acolo tot timpul războiului.

Președintele României, *Traian Băsescu*, l-a decorat pe Liviu Librescu, post mortem, cu Ordinul „Marea Cruce a României", cea mai înaltă decorație civilă a țării noastre, decernată anterior președinților Italiei și Franței. (Consilierul prezidențial Gh. Anghelescu a sosit special în Israel, la înhumarea lui Liviu Librescu pentru a înmâna familiei decorația). Președintele american *George W. Bush* a spus, elogiind fapta eroică a savantului român: „Aducem un omagiu în memoria sa și devenim mai puternici ca urmare a acestui exemplu".

Prof. Liviu Librescu a fost înmormântat în Israel, la Ranana. Fiul său, *Arie*, a spus cu acest prilej: „Din 16 aprilie, cursurile de aeronautică au luat sfârșit și părintele nostru a început o nouă carieră, predând un nou subiect: Eroismul, pe care milioane de studenți îl învață de la el". Prof. *Jean Askenasy*, care a prezentat omagiul colegilor de la Universitatea din Tel Aviv, a subliniat un fapt esențial al acestui sacrificiu: „Liviu Librescu simbolizează pentru întreaga lume hotărârea de a-ți da viața pentru a da viață, în opoziție cu cei care își dau viața pentru a ucide. În momentul în care și-a dat viața, el și-a câștigat nemurirea".

În masacrul din Virginia a murit un mare om de știință, care, spre deosebire de ceilalți ce și-au pierdut viața atunci, nu a fost o victimă: prof. Liviu Librescu a ales conștient sacrificiul pentru a-i salva pe ceilalți. Ca români și ca evrei putem fi mândri de el.

ANDREI BANC

Urmare din pag. 1

În luarea sa de cuvânt, președintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, a subliniat că adunarea de la Templul Coral îl comemorează nu numai pe Liviu Librescu, *dar ea constituie și o manifestare de* solidaritate cu toți studenții omorâți la Facultatea din Virginia. Rectorul Universității Politehnice, prof. dr. *Ecaterina Andronescu*, a omagiat valoarea omului de știință care a fost Liviu Librescu și a anunțat că un amfiteatru al Politehnicii va purta numele său. Doi foști remarcabili profesori ai Politehnicii - ambii foști președinți ai Academiei Române - dr. *Radu Voinea* și dr. *Virgil Constantinescu*, au

In memoriam LIVIU LIBRESCU

povestit amintirile lor despre fostul coleg de facultate. Dr. V. Constantinescu a amintit că, în același an cu Librescu, a studiat și fiul fostului Rabin Efraim Guttman, care și el a plecat în Israel, unde a făcut o carieră strălucită în industria aviatică din acea țară. De altfel, ulterior, s-a dat citire unui mesaj de condoleanțe și solidaritate de la *Zvi Guttman. Otto Adler*, președintele A.E.R.V.H., a fost coleg de an, la Facultatea de Mecanică, cu regretatul Liviu Librescu și a evocat figura acestuia *ca student, subliniind* că, prin excepționala sa capacitate profesională, Liviu Librescu a izbutit să depășească obstacolele pe care dosarul său de cadre le punea pe atunci la repartiția la secția de aeronautică și apoi la repartizarea la locul de muncă.

Liviu Librescu a acționat în spiritul religiei noastre iudaice, care spune că, salvând o viață umană, salvezi omenirea. De aceea și sacrificul său a transmis o undă de umanitate care a străbătut toată lumea. **(A.B.)**

Elogiu unor oameni de cultură evrei

Gala UNITER – reîntâlniri neașteptate

- Actrița TRICY ABRAMOVICI – venită special din Israel – a decernat „Premiul pentru cel mai bun interpret"
- MIRCEA CRIȘAN – după patru decenii de la stabilirea sa în Germania – laureat al Galei UNITER

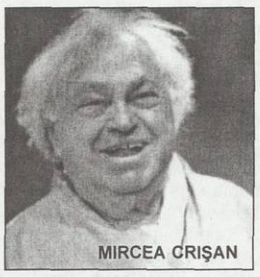

MIRCEA CRIȘAN

Gala UNITER a fost difuzată de Tv.R.1, așa că milioane de oameni au participat la acest eveniment. Dacă ne oprim, în câteva rânduri de revistă, asupra acestui spectacol consacrat, care a devenit *Gala Premiilor* din lumea spectacolului, este pentru a saluta și noi, alături de *Ion Caramitru*, doi invitați care ne-au rămas dragi, în ciuda timpului care ne-a despărțit de ei. În primul rând, în ordinea cronologică a premiilor, am avut bucuria să o revedem pe *Tricy Abramovici*, la fel de frumoasă și parcă neschimbată după două decenii de când această stea de la T.E.S. a apus pentru noi. Tricy a înmânat „Premiul pentru cel mai bun interpret".

Spre finalul primei părți, a apărut *Mircea Crișan*, însoțit de Stela Popescu. Mircea Crișan a primit *Premiul pentru spectacole de revistă*. La cei 83 de ani ai săi, era totuși cel pe care îl știam dintotdeauna. În 1967, după un turneu la Paris, nu s-a mai întors în țară și s-a stabilit în Germania. A fost distribuit în peste 20 de piese de teatru. La televiziunea germană a jucat în 60 de filme și 90 de *show*-uri. **(A.B.)**

„Premiul pentru poezie" al revistei „Convorbiri literare" – decernat lui SHAUL CARMEL

În zilele de 20 și 21 aprilie, la Iași, s-au desfășurat Zilele revistei „Convorbiri Literare" (ediția a XI-a). Cu acest prilej, au fost acordate și premiile revistei, ocazionate de sărbătorirea a 140 de ani de la apariția primului număr al acestei remarcabile publicații ieșene. Îl felicităm pe prietenul și colaboratorul nostru *Shaul Carmel* (președintele Asociației Scriitorilor de limbă română din Israel) care a fost distins cu *Premiul pentru poezie*.

Decorarea scriitorului NORMAN MANEA

Scriitorul *Norman Manea*, a fost decorat de *președintele* României, Traian Băsescu, *cu Ordinul* „Meritul Cultural" în grad de Comandor. În cadrul unei ceremonii ce a avut loc la New York, ambasadorul României la O.N.U., Mihnea Motoc a înmânat scriitorului decorația, în prezența altor doi mari scriitori: Philip Roth și Orhan Pamuk. Norman Manea a fost distins, de-a lungul timpului, cu două premii americane de mare prestigiu: Premiul „McArthur" și Premiul „Guggenheim", iar în Franța a primit Premiul „Médicis Etranger" pentru romanul „Întoarcerea huliganului".

RADU COSAȘU – Premiul Național pentru Literatură

Uniunea Scriitorilor i-a acordat prozatorului *Radu Cosașu* Premiul Național pentru Literatură, pentru anul 2006. Eseist și nuvelist, el este și autorul ciclului „Supraviețuitorii".

*

ANTOANETA RALIAN a *primit un premiu pentru* traducerea romanului „Nexus", de Henry Miller.

Istoricul dr. LYA BENJAMIN și publicista FELICIA ANTIP – laureate ale Premiului „Ianculovici" pe 2007

Istoricul dr. *Lya Benjamin* și publicista *Felicia Antip* au fost recompensate cu Premiul anual acordat de Fundația Culturală „Haim și Sara Ianculovici".

În argumentarea acordării premiului dnei dr. Lya Benjamin, se arată că este vorba de un „eminent istoric al evreilor din România". A editat colecții de documente fundamentale pentru studierea capitolului românesc al Holocaustului: „Evreii din Romania între anii 1940-1944. Vol. II"; „«Problema Evreiască» în stenogramele Consiliului de Miniștri" (1996); „Evreii din România în texte istoriografice. Antologie (2002); „Prigoană și rezistență în istoria evreilor din România, 1940-1944. Studii (2003)". Documentele publicate de domnia-sa au stat la baza *Raportului* final întocmit de Comisia Internațională pentru Studierea Holocaustului din România.

Publicista *Felicia Antip* a primit premiul *pentru recentul volum* apărut la Editura Hasefer, intitulat „Scriitori evrei față-n față cu destinul lor". „Autoarea - se scrie în prezentarea laureatei - reunește în acest volum însemnări despre scriitori care, în creațiile lor, au abordat problematica condițiilor de scriitori evrei (Paul Celan, Aharon Appelfeld, Philip Roth și alții).

Alți laureați ai Premiului „Ianculovici" sunt: *Arie Leibish Laish* - pentru cartea „În umbra târgului"; *Iaakov Akerman* - pentru volumul „De la Holocaust la viață"; Getta Berghoff - pentru volumul de proză scurtă „Pe firul de ață"; *Alexandru Andy Kessler* - pentru romanul „Hoțul care a furat luna"; *Costel Safirman* - pentru „Noi întâlniri la Ierusalim"; *Lelia Zuaf-David*, sculptoriță - pentru întreaga activitate artistică. **(E.G.)**

Un eveniment: Premiile Societății Umoristice „Păcală"

Premiul „Mihail Sebastian" decernat lui AUREL STORIN

Luni, 23 aprilie a.c., la Casa Universitarilor din București, au fost decernate Premiile Societății Umoristice „Păcală", pe anul 2006, unor reputați scriitori, compozitori, actori, oameni de teatru și de film. Ne-a făcut plăcere să-l recunoaștem printre laureați pe colaboratorul nostru, scriitorul *Aurel Storin*, care a fost distins cu Premiul „Mihail Sebastian". **(R.E.)**

IUDAICA

Ilustra familie ABULAFIA

În istoria sefarzilor, circa 30 de personalităţi au purtat numele de Abulafia, nume evreo-arab, provenind de la „Ab" (tată).

Vom începe cu *Abraham ben Samuel* (1240-1291), născut la Saragossa, cabalist şi promotor al mesianismului. La vârsta de 18 ani, a vizitat Palestina, a călătorit în Grecia, Italia, apoi în alte ţări europene. Când a fost la Roma, unul dintre discipolii săi a încercat să-l convertească la mozaism pe Papa Nicolae III. Şi-a riscat viaţa de mai multe ori, a fost respins de rabinii din Italia, Spania, fie pentru pretenţia de a se declara pe sine Mesia, fie de a declara că Mesia va veni în anul 1290 (5050, după calendarul iudaic). Dar Abraham Abulafia nu a fost un aventurier, el a scris o serie de cărţi originale - după ce l-a studiat asiduu pe Maimonide („Călăuza rătăciţilor" ş.a.) -, „Meghilat setarim", „Sefer haolam haba", care au creat o şcoală cabalistică la Sefad, în Ereţ Israel, apoi „Gan naaul", „Sifre Tora", comentarii la Cartea Sfântă, la creaţia lui Maimonide, „Imre Sefer", comentarii cabalistice ş.a. El face parte din şcoala veche a Cabalei, bazată pe combinaţia literelor (Tseruf) şi a cifrelor (Ghematria). A fost un important premergător al lui Isaac Luria, din Sefad, fondatorul actualei Cabale. Spre sfârşitul vieţii, după ce străbătuse întreaga Europă, s-a retras pe o insulă, lângă Malta, unde a continuat să scrie.

*

Un antecesor al cabalistului a fost Rabi *Meir Halevi Abulafia*, născut la Burgos, în 1180, şi stabilit la Toledo, unde a murit în 1244. Era o autoritate a comunităţii evreieşti toledane (membru al „Beit-din"-ului - tribunalul religios) şi în întreaga Spanie. S-a ocupat de Halaha (partea legislativă a Talmudului), Masora (tradiţia biblică), poezie, ca şi de creaţia lui Maimonide, pe care a criticat-o. A lăsat un comentariu la Talmud (pentru uzul rabinilor), extrem de doct, scris în arameică. Deşi l-a criticat pe Maimonide, Rabi Meir Abulafia a adus un cald elogiu la moartea maestrului.

*

Samuel ben Meir Halevi Abulafia (1320-1361) a fost finanţist şi diplomat, apropiat al Curţii Regale castiliene. A susţinut monarhia în faţa revoltei granzilor, a organizat sistemul financiar. A contribuit, în paralel, la construirea a 16 sinagogi în Spania, inclusiv „Del Transito" din Toledo, celebră şi azi. În urma unui denunţ mincinos, a fost ucis în torturi, dar la Toledo s-a păstrat o casă-muzeu în amintirea sa.

*

Îi mai amintim aici pe învăţatul *Todros ben Iosef Abulafia*, poet, cabalist, nepotul talmudistului Meir Abulafia (a purtat titlul de „Nassi" - prinţ al învăţăturii), şi pe *Haim ben Iacob Abulafia*, născut în Palestina (a reconstruit Tiberiada la începutul secolului al XVIII-lea).

LEO BAECK – rabinul supravieţuitor

Leo Baeck s-a născut la Leszno, în Polonia ocupată de Prusia, în anul 1873, şi a trăit 83 de ani într-o Germanie care a provocat două războaie mondiale, inclusiv un Holocaust, sub regimul nazist. A studiat la Seminarul Rabinic de notorietate europeană din Breslau (Wroclaw), apoi la Berlin, unde obţine diploma rabinică, în 1897. Funcţionează ca rabin la Oppeln, în Silezia, şi la Düsseldorf. Revine la Berlin, unde predă la Seminarul liberal. În anii primului război mondial, este rabin militar (sute de mii de evrei au luptat pentru patria lor, Germania, care apoi le-a mulţumit, după cum se ştie). După război, este ales preşedinte al Asociaţiei Naţionale a Rabinilor Germani şi al Secţiei „B'nai B'rith" din Germania (1922). Leo Baeck a combătut antisionismul unor rabini cu vederi ultrareligioase. În 1933, refuză să emigreze, deşi era chemat în S.U.A., Anglia, devenind preşedintele Comitetului Evreiesc de reprezentare în faţa guvernului nazist. Pentru acest motiv a fost calomniat în alte ţări, dar firea sa de om integru şi curajos a trecut peste orice acuzaţii gratuite. Este arestat de două ori de Gestapo, dar este eliberat. Regimul încerca să salveze aparenţele. În 1943, este deportat la Theresienstadt (soarta sa are similitudini cu aceea a lui W. Filderman, din România). În lagăr, organizează lecţii de istorie a iudaismului, iar la un moment dat, comandantul lagărului îl trece pe lista pentru Auschwitz. Este salvat datorită unei confuzii, astfel că anul 1945 îl găseşte în viaţă. Se stabileşte la Londra, nemaiputând suporta amintirile anilor Holocaustului. Devine preşedinte al Uniunii Mondiale a Iudaismului Progresist şi înfiinţează un institut de studiere a istoriei evreilor din Europa Centrală, care-i va purta numele.

Printre lucrările sale se remarcă *Esenţa iudaismului*, o polemică la cartea teologului Adolf von Harnack. Leo Baeck susţine că iudaismul este militant în apărarea bazelor sale şi combate pasivitatea, romantismul „pacifist" promovat de unii teologi creştini. „Poruncile înaintea harului" - era deviza lui Leo Baeck, care, probabil, l-a ţinut în viaţă. „Prin credinţă, omul percepe lumea; prin faptă, el dă lumii un sens"; „A crede în Dumnezeu, înseamnă a crede în omenire"; „Între faptă şi credinţă trebuie să existe unitate" - sunt câteva aforisme ale lui Baeck, pe care l-a apreciat cu căldură şi Martin Buber.

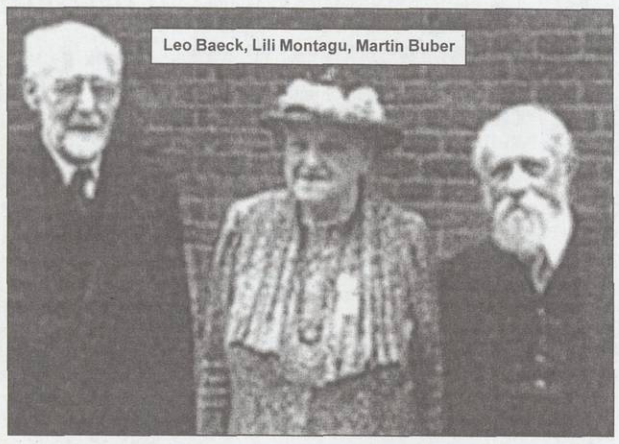

Leo Baeck, Lili Montagu, Martin Buber

Regina din Saba

În capitolul „Regi" din Biblie, putem citi despre regina din Saba următoarele: „Regina din Saba (Seba) a auzit de faima lui Solomon, în ce priveşte slava Domnului, şi a venit să-l încerce prin întrebări grele. A sosit la Ierusalim, cu un alai foarte mare şi cu cămile care aduceau mirodenii, aur foarte mult şi pietre scumpe". Se spune în Biblie că regina era din Ofir, se pare un stat din Arabia meridională. Josephus Flavius afirmă că ea era regina Egiptului şi a Etiopiei, dar afirmaţia nu se confirmă. Mai mult, s-a impus legenda că Saba era, de fapt, din Etiopia, iar dinastia regilor Menelaus (Menelik), care au ajuns până la mijlocul secolului XX, ar avea drept „strămoşi" pe Solomon şi regina misterioasă, care putea fi de culoare, între numeroasele iubite ale regelui fiind reprezentante ale multor rase. „Leul din Ierusalim" a fost chiar stema dinastiei regale etiopiene. „Regina din Saba" a fost preluată şi de tradiţia şi miturile arabe. Se spune că o pasăre măiastră purta scrisorile de dragoste dintre Solomon şi regina din Saba. Mai misterioasă este existenţa falaşilor iudaizaţi, care, în mare parte, „s-au repatriat" în Israel, în urma tulburărilor şi violenţelor tribale, religioase din ultimele decenii ale secolului XX. O frumoasă plăsmuire: regina din Saba.

Când va dispărea antisemitismul?

Unii spun că antisemitismul s-a născut şi va muri o dată cu evreii ori cu toată lumea. Concluzie gravă, riscată. Antisemitismul nu s-a născut o dată cu evreii, ci cu Abel şi Cain. Dacă ura dintre ei va dispărea, atunci... În 1768, Voltaire scria, în *Dicţionarul filosofic*, că „evreii sunt stăpânii şi duşmanii noştri... sunt cel mai admirabil popor de pe pământ". Voltaire a fost ateu până în ultima clipă a vieţii, nu-i acuza pe evrei de deicid, pentru că nu credea. Ateismul l-o fi făcut antisemit? „Totuşi, evreii nu trebuie arşi", zice, cu milă, Voltaire.

Din înţelepciunea Talmudului

● *Dumnezeu a creat un singur om, pentru ca nici un urmaş să nu spună că-i este superior celuilalt. Şi astfel El a mai arătat că a ucide un om este echivalent cu a ucide genul uman, iar cine salvează un om, salvează umanitatea.*

● *Dumnezeu nu le-a spus îngerilor că din Adam vor purcede şi oameni răi, căci... Îngerul Dreptăţii n-ar fi îngăduit creaţia omului.*

● *Întrebat de omorârea fratelui său, Cain s-a justificat: „Eu nu am văzut înainte nici un mort. De unde să ştiu că Abel va muri?".*

Grupaj realizat de BORIS MARIAN

DIVREI TORA

REFLECŢII BIBLICE de ing. BARUCH TERCATIN

- **Pericopa EMOR** (5 mai 2007 - 17 Yiar 5767)
- **Pericopele BEHAR – BEHUKOTAI** (12 mai 2007 - 24 Yiar 5767)
- **Pericopa BAMIDBAR** (19 mai 2007 - 2 Sivan 5767)
- **Pericopa NASO** (26 mai 2007 - 9 Sivan 5767)

● Sâmbătă, 5 mai 2007 (17 Yiar 5767), citim Pericopa **EMOR**. Putem numi această pericopă a sărbătorilor, deoarece aici ni se vorbeşte de sărbătorile anului. Interesant este că putem să împărţim capitolul în două părţi. Prima parte face referire la prima lună, iar partea a doua - la luna a şaptea. Trebuie menţionat că, în Tora, nu este vorba de calendarul uzual. Nisan e considerată prima lună din an, căci am ieşit din Egipt şi am devenit popor, iar Tişrei, luna a şaptea, are aceeaşi semnificaţie pentru că atunci a fost creată lumea. Primului an nou (Nisan) i se spune „gher„ (străin), fiindcă am fost în ţară străină, iar lunii Tişrei i se spune „ezrah„ (cetăţean). În prima parte, ni se vorbeşte de *Şabat Hag Hamaţot Pesah*, cele şapte săptămâni între Pesah şi Şavuot. În partea doua a capitolului ni se relatează despre sărbătorile de toamnă, mai ales, de ziua pocăinţei, Iom Kipur. Legătura între cele două părţi ale capitolului se face prin Sucot - Sărbătoarea Corturilor -, despre care se specifică: „Să ştie generaţiile că evreii au stat în corturi când au ieşit din Egipt".

*

● Sâmbătă, 12 mai 2007 (24 Yiar 5767), citim două pericope: **BEHAR** şi **BEHUKOTAI**. Subiectul lor este economia, agricultura, unele probleme de administraţie. Ceea ce ne atrage atenţia este porunca „de a nu înşela". Un om nu trebuie să înşele pe celălalt şi să aibă frică de Dumnezeu. Această poruncă e de o importanţă majoră. Putem extrapola porunca. A nu înşela înseamnă a face în aşa fel încât să nu provocăm cuiva durere sau necaz. Aşa ne învaţă Tora.

*

● La 16 mai 2007 (28 Yiar 5767), sărbătorim **ZIUA IERUSALIMULUI**, în care Zidul Plângerii a fost recucerit de armata Israelului şi oraşul a fost reunit.

*

● Sâmbătă, 19 mai 2007 (2 Sivan 5767), începem să citim din cartea a patra a *Pentateuh*-ului: *Numerii* - **BAMIDBAR** (în pustiu). Pericopa se deschide cu recensământul populaţiei. Ne putem întreba de ce Leviim - tribul Levi - nu a fost numărat? La ce folosise recensământul? Ramban susţine ca acest recensământ era necesar pentru a scoate în evidenţă faptul că, din 70 de suflete câte au mers cu Iacov în Egipt, acum era vorba de un popor mare. Desigur că şi apartenenţa fiecaruia la un trib era importantă. Tribul Levi nu era chemat în armată pentru că nu se putea elibera din serviciul Divin şi din aceasta cauză nu era necesar a-l număra. Putem, deci, conchide că recensământul era necesar din punct de vedere administrativ, dar nu mai puţin militar.

*

● În zilele de 23-24 mai 2007 (6-7 Sivan 5767), sărbătorim **HAG HAŞAVUOT** (sărbătoarea revelaţiei). Sărbătoarea aceasta o mai numim şi Sărbătoarea Săptămânilor (cele şapte săptămâni), *Hag Habikurim* - sărbătoarea trufandalelor, *Hag Hakaţir* - sărbătoarea secerişului, *Hag Zman Matan Torateinu* - sărbătoarea dăruirii Torei. De Şavuot, sărbătorim revelaţia sinaitică din urmă cu 3300 de ani. Fie ca idealul înfrăţirii, iubirii aproapelui, credinţei şi speranţei să domnească între noi.

*

● Sâmbătă, 26 mai 2007 (9 Sivan 5767), citim Pericopa **NASO**. Tema la care ne vom opri comentând această pericopă este „Birkat Cohanim" - *Binecuvântarea Cohanimilor*. În Israel e practicată zilnic, în Diaspora - numai de sărbători. Binecuvântarea o împărţim în trei versete. Primul are trei cuvinte, al doilea cinci şi al treilea şapte. Primul verset se referă la avere - ceea ce înseamna lumea pământeană. Versetul al doilea - la reuşită, însuşirea cunoştinţelor şi la facerea de bine. Versetul al treilea este dedicat lumii de apoi. Frumoasă este încheierea celor trei versete care ne binecuvantează cu „Şalom" - pace, atât de necesară poporului evreu, dar şi întregii lumi.

CRONICA ANTISEMITISMULUI

Uniunea Europeană a aprobat noi legi pentru combaterea urii şi rasismului

Uniunea Europeană a aprobat o nouă legislaţie pentru combaterea rasismului şi urii, aplicabilă celor 27 de state membre şi care include pedepse de trei ani închisoare pentru cei care neagă sau relativizează Holocaustul. Acordul a fost obţinut după şase ani de negocieri intense, de curând miniştrii justiţiei şi de interne ajungând la un compromis care, afirmă specialiştii, este o „diluare" a prevederilor din 2001.

Potrivit lui Franco Frattini, comisarul U.E. pentru justiţie şi afaceri interne, noile reglementări transmit un mesaj puternic cu privire la angajarea Europei în lupta împotriva rasismului, xenofobiei şi antisemitismului, în creştere în Europa în ultimii ani. Ţinând cont de trecutul nazist al Europei, susţine Frattini, U.E. are autoritatea morală de a reafirma valorile toleranţei şi refuzul oricărei forme de violenţă. „Nu există porturi sigure în Europa pentru violenţa rasistă, antisemitism, xenofobie", a declarat el.

Textul, deocamdată sub formă de proiect, obligă guvernele statelor membre ale Uniunii Europene să impună sancţiuni împotriva persoanelor sau grupurilor care incită public la violenţă sau ură împotriva unui grup de persoane sau a unui membru al unui astfel de grup, definit prin rasă, culoarea pielii, religie, origine naţională sau etnică. Se cere statelor membre sancţionarea cu trei ani închisoare a celor condamnaţi pentru negarea genocidurilor, ca, de pildă, a Holocaustului sau a masacrelor din Ruanda, din anii 1990.

Reglementările care fixează doar standarde minime ale luptei împotriva rasismului şi xenofobiei, se referă numai la genocidurile recunoscute oficial de către Tribunalul Penal Internaţional. Astfel că, cererea statelor baltice, de a include în legislaţia U.E. atrocităţile staliniste, a fost respinsă.

Tinerii israelieni, conştienţi de existenţa antisemitismului global

Două treimi dintre adolescenţii israelieni consideră că Israelul trebuie să reacţioneze la manifestările de antisemitism din lume, de fiecare dată când ele au loc, se arată într-un sondaj de opinie realizat de „Market Watch", la comanda Ligii Antidefăimare, în rândul israelienilor din categoria de vârstă 15-18 ani. 45% dintre tinerii chestionaţi sunt „foarte conştienţi" de incidentele antisemite din lume, iar 49% - parţial conştienţi. Potrivit sondajului, 22% dintre adolescenţii israelieni şi 36% dintre adulţii israelieni (a fost realizat şi un sondaj comparativ printre adulţi), *au afirmat că au asistat la incidente* antisemite, numărul fiind mai mare la membrii de familie ai supravieţuitorilor Holocaustului sau la cei care au călătorit în străinătate în ultimii cinci ani.

Conştientizarea fenomenului este însoţită de dorinţa ca Statul Israel să acţioneze împotriva acestui fenomen. 28% dintre respondenţi cred că Israelul trebuie să reacţioneze la incidentele antisemite din lume numai în cazurile deosebit de grave, iar 64% - că Israelul trebuie să reacţioneze în toate cazurile. Cifra ajunge la 74% *când este vorba de adolescenţii religioşi.*

Chiar dacă tinerii asociază, în primul rând, antisemitismul cu Holocaustul, majoritatea consideră că negarea existenţei statului evreu şi declaraţiile antiisraeliene din diferite ţări ale lumii demonstrează existenţa prejudecăţilor împotriva evreilor. 48% dintre respondenţi cred că aceste critici provin de la antisemiţi, cifra ajungând la 63% la tinerii de 18 ani. În plus, 59% dintre adolescenţi cred că existenţa statului este în pericol, afirmând că Israelul se confruntă cu o ameninţare semnificativă. Totuşi, majoritatea (62%) susţine că un nou Holocaust în Diaspora nu mai poate avea loc; 31% cred că acesta ar fi posibil. Chiar dacă în Israel adolescenţii nu se confruntă direct cu antisemitismul, aşa cum se întâmplă cu colegii lor de generaţie din Diaspora, ei sunt foarte conştienţi de realitatea acestui fenomen, afirmă Abe Foxman, directorul *naţional al* Ligii Antidefăimare. „Rezultatul sondajului indică faptul că tinerii israelieni îşi dau seama de seriozitatea fenomenului", a recunoscut şi Isaac Herzog, ministru pentru problemele Diasporei.

Concluzia unor istorici britanici

Churchill nu a fost antisemit

Un articol, până acum necunoscut, scris în 1937 şi al cărui autor se presupune că ar fi fost Winston Churchill, ar cuprinde o dovadă că fostul prim-ministru britanic, sub conducerea căruia, ani de zile, Marea Britanie a fost singura ţară care a ţinut piept Germaniei naziste, ar fi avut vederi antisemite. Documentul a fost scos la lumină de politologul Richard Toye, din Arhivele Churchill, păstrate la Universitatea Cambridge. Sub titlul „Cum ar putea evreii să se confrunte cu prigoana?", presupusul autor susţinea că „prin izolarea şi separarea practicate, poporul evreu este, parţial, vinovat de duşmănia pe care trebuie să o suporte". Articolul consideră că evreii sunt „un popor înţelept, muncitor şi care respectă legea", dar li se reproşează că „nu doresc să se integreze în societatea mai vastă... (în schimb) în fiecare ţară, ei constituie o comunitate separată, un mic stat în stat". Drept recomandare pentru evitarea „antisemitismului care se acutizează", articolul arată că evreii trebuie să se ferească „să trăiască în coloniile, în grupurile lor proprii mici... şi, mai ales, să nu ţină în mod exagerat partea altor evrei".

Istorici care s-au ocupat de personalitatea lui Churchill, printre care sir Martin Gilbert, biograful lui oficial, consideră că este imposibil ca articolul să fi fost scris de acesta sau măcar să-l fi aprobat. Potrivit lui, materialul ar fi fost redactat de ziaristul Adam Marshall Diston. La un moment dat, acesta făcea parte din echipa *lui Churchill şi*, potrivit *lui Gilbert*, există dovezi că, de multe ori, nu a ţinut cont de dispoziţiile scrise ale viitorului premier. Încă din 1931, Diston, care avea ambiţii politice, a fost candidatul partidului fascist al lui sir Oswald Mosely pentru Camera Comunelor. În schimb, Toye afirmă că pe prima schiţă a articolului se regăsesc observaţiile scrise de Churchill, ceea ce ar atesta că ştia de conţinutul său.

Până la urmă, articolul nu a fost niciodată publicat şi, potrivit cotidianului britanic „The Guardian", însuşi Churchill a cerut oprirea *lui. Ziarul* „Haaretz" menţionează că materialul urma să apară în „Sunday Dispatch", în 1940, dar biroul lui Churchill ar fi respins cererea de publicare, apreciind că „nu este recomandabilă" apariţia sa. Aceasta în condiţiile în care, peste câteva săptămâni, Churchill devenea prim-ministru al Marii Britanii.

De necrezut, dar adevărat

Manifestări antievreieşti în Israel

Deşi majoritatea locuitorilor Israelului sunt evrei, ţara nu este ferită de manifestări de antisemitism - relatează într-un articol cotidianul „Haaretz". La începutul anului, şase tineri au fost arestaţi, suspectaţi fiind că ar fi dat foc unor steaguri israeliene şi că ar fi furat mai multe *mezuze* de la o şcoală. Potrivit organizaţiei „Damir", care ajută victimele antitsemitismului, în ultimele luni s-au înregistrat spargeri în sinagogi, furturi ale *cutiilor milei, vandalizarea unor cimitire, s-au* descoperit inscripţii obscene, zvastici şi lozinci antisemite pe pereţii lăcaşurilor de cult. De asemenea, există o serie de *site*-uri de Internet, unele dintre ele pe servere israeliene, altele - pe cele din străinătate, care propagă ura faţă de evrei şi susţin idei neonaziste.

Autorii acestor manifestări sunt, în majoritate, tineri ruşi imigraţi din fosta U.R.S.S., numai cu câte un antecesor evreu (eventual, *un* bunic), şi care, după căderea comunis-mului, profitând de legea reîntoarcerii, au venit în Israel. Cei mai mulţi nu s-au putut integra în societatea israeliană, în parte şi deoarece, din cauza originii lor, se simţeau respinşi de israelienii nativi. Sentimentul de insatisfacţie s-a transformat în manifestări antisemite, negaţioniste şi exacerbarea naţionalismului rus - mai arată „Haaretz", *după ce a stat de vorbă cu mulţi tineri ruşi, membri* ai unor grupuri de *skinheads* sau chiar cu orientare neonazistă. De multe ori, aceste grupuri îi atacă mai ales pe evreii religioşi.

Unul dintre operatorii unui astfel de *site* a declarat că reprezintă Centrul Naţional Rus, o asociaţie naţionalistă a ruşilor care trăiesc în Israel. El neagă că ar propaga antisemitismul şi susţine că scopul asociaţiei este *de a-i încuraja pe etnicii ruşi din Israel să se întoarcă în Rusia, dar se opune revenirii evreilor sau convertirii la iudaism. Printre* membrii acestei organizaţii se află mulţi tineri care şi-au efectuat serviciul militar. În pofida celor afirmate de operatorul *site*-ului, că nu ar propaga antisemitismul, el recomandă cărţi ce neagă Holocaustul, filme şi formaţii muzicale ale căror programe au conţinut nazist. El consideră că imigrarea evreilor ruşi în Israel a fost cea mai bună soluţie pentru rezolvarea chestiunii evreieşti în Rusia, în schimb emigrarea etnicilor ruşi *a fost o mare eroare, pe care organizaţia sa încearcă să o* corecteze.

Paradoxul este - scrie „Haaretz" - că atunci când aceşti naţionalişti antisemiţi revin în Rusia, antisemiţii ruşi nu-i vor accepta şi-i vor persecuta... ca evrei.

O sinagogă din Chicago - vandalizată

Sinagoga „Ner Tamid Ezra Ha-Bonim" din Chicago a fost vandalizată tocmai în timpul sărbătorilor de Pesah. Pereţii clădirii, a declarat poliţia, au fost acoperiţi de inscripţii, ca „Palestina liberă" şi „Moarte Israelului", precum şi de „alte mesaje formulate într-un limbaj jignitor la adresa evreilor". Izzie Weinzweig, preşedintele a ceea ce este considerată cea mai liberală sinagogă din oraş, a arătat că, pe uşa sinagogii, lozinca „Palestina liberă" a fost scrisă folosindu-se alfabetul arab. „Suntem prezenţi aici de 70 de ani şi este primul incident de acest fel", a declarat preşedintele sinagogii.

Michael Kotzin, vicepreşedintele Federaţiei Evreieşti din Chicago, a calificat acest act, şi altele asemănătoare, drept un exemplu de manifestare a atitudinii antiisraeliene, răspândită pe scară globală. „Este un exemplu al noului antisemitism, legat de atitudinea ostilă faţă de Israel, a explicat el. «Palestina liberă» a fost inscripţionată deasupra simbolului nostru care semnifică faptul că susţinem Israelul, iar cele două texte se pot interpreta în sensul: iată ce am face cu Israelul dacă am ajunge la putere". De aceea, a apreciat el, în acest caz nu este vorba de un incident întâmplător, de un vandalism fără discrimnare, ci de o declaraţie politică deliberată. „Actul de vandalism anticipează ceea ce se poate întâmpla şi nici o legislaţie care condamnă manifestările de ură nu va putea opri acest proces", a declarat, la rândul său, Jack Berger, un membru important al comunităţii evreieşti din Chicago. „La acest lucru trebuie să se aştepte evreii americani", a *mai spus el.*

Biroul din Chicago al Consiliului pentru relaţii americano-islamice a condamnat vandalizarea sinagogii, apreciind că un astfel de atac ruşinos împotriva unui loc de cult trebuie condamnat de toţi americanii, indiferent de credinţa lor.

Potrivit unor organizaţii ale societăţii civile

Predarea Holocaustului trebuie reintrodusă în şcolile britanice

Pentru a nu-i jigni pe musulmani, o serie de şcoli din Marea Britanie au renunţat să mai predea lecţiile de istorie a Holocaustului, se arată *într-un studiu realizat de Asociaţia de Istorie*, organism aparţinând Departamentului britanic pentru Educaţie. Profesorilor le este teamă să vorbească elevilor musulmani despre antisemitism şi negarea Holocaustului, a constatat documentul, care s-a ocupat de predarea aspectelor „emoţionale şi controversate" din *istorie. Măsura nu este generalizată, dar autorii* studiului au găsit multe şcoli în care s-a renunţat la tema Holocaustului. De asemenea, există şcoli în care se evită predarea cruciadelor, de teama „furiei musulmanilor", deoarece, aşa cum este predat acest capitol al istoriei, contravine felului în care este prezentat în moschei.

Karen Pollock, director executiv al „Holocaust Educational Trust" (H.E.T.), a recunoscut că, în ceea ce priveşte renunţarea la predarea Holocaustului, este vorba de cazuri particulare şi nu este un fenomen reprezentativ, dar aceasta nu înseamnă că situaţia nu trebuie tratată în modul cel mai serios şi că nu se impune *o monitorizare mult mai atentă a felului în care* este prezentată problema Holocaustului în şcoli.

„H.E.T. doreşte să se vorbească despre Holocaust pentru învăţămintele care pot fi desprinse pentru prezent şi viitor. Colaborăm cu mii de profesori din Marea Britanie, pentru a-i pregăti în mod corespunzător ca să poată face faţă problemelor pe care le ridică acest subiect. Ne-am dat seama că noţiunile despre Holocaust îi *pot inspira pe tineri să facă diferenţierile necesare*, fie în propriile comunităţi, ca de pildă, organizarea unor campanii împotriva grupurilor de extremă dreapta care promovează ura sau conştientizarea unor aspecte mai generale, cum ar fi actualele genocideuri din Africa", a arătat Pollack, care a subliniat că predarea Holocaustului este foarte importantă pentru tineri, deoarece îşi dau seama unde duce extremismul. „De aceea, ne bucură decizia guvernului britanic de a sprijini proiectul nostru de a duce mii de elevi să viziteze lagărul de exterminare Auschwitz-Birkenau, pentru a vedea la faţa locului ororile Holocaustului. Mulţi dintre ei se întorc nu numai cu o înţelegere profundă a trecutului, dar şi cu sentimentul unei misiuni reale pentru viitor - de a se asigura că astfel de fapte nu vor mai avea loc vreodată", a mai spus directoarea H.E.T.

Comandantul Poliţiei berlineze, nemulţumit

Elevii de la Şcoala de Poliţie nu vor să înveţe despre perioada naţional-socialistă

Elevii unei Şcoli de Poliţie din Berlin au refuzat să participe la lecţiile despre Holocaust, obiect de studiu obligatoriu în programa şcolară. Ei au afirmat că nu vor să fie prezenţi la predarea perioadei naţional-socialiste, deoarece „nu trebuie ca tot timpul să li se aducă aminte de Holocaust". Atitudinea tinerilor l-a revoltat pe Dieter Glietsch, comandantul poliţiei berlineze, care şi-a manifestat nemulţumirea faţă de comportamentul acestor elevi, dar şi faţă de faptul că a fost informat prea târziu. Cazul a determinat şi un protest al Consiliului Central al Evreilor din Germania. Potrivit unuia dintre membrii Consiliului, de la Berlin, cele întâmplate reflectă o trăsătură caracteristică întregii societăţi. „Manifestările periodice ale antisemitismului sunt ameninţătoare şi regretabile", a declarat el. Acest incident urmează după un altul, întâmplat nu demult, în cadrul căruia persoane, despre care se crede că aparţin unor grupări de extremă dreapta, au atacat o grădiniţă evreiască din Berlin. Fapta a fost condamnată ferm de cancelarul Angela Merkel.

Pagină realizată de EVA GALAMBOS

Însoţind un grup de elevi la Muzeul de Istorie a Evreilor din România

Lecţii de istorie „pe viu“

Într-un anume sens, un muzeu este un personaj colectiv, o călătorie, un film complex, profund, contemporan, fiindcă, indiferent de vechimea ei, istoria este mereu contemporană, ba, mai mult, - un punct de reper pentru viitor. Iată de ce este salutară iniţiativa profesoarei de istorie *Gabriela Vasilescu*, de a aduce la Muzeul de Istorie a Evreilor din România "Şef Rabin dr. Moses Rosen", elevi din clasele a IX-a şi a XII-a, care învaţă la Colegiul Naţional "Gheorghe Şincai". Astfel de vizite se întipăresc mai adânc în memoria lor afectivă, ajutându-i să înveţe din trecutul etniei noastre mai mult decât din lecţiile predate la cursurile de istorie a evreilor şi de istorie a Holocaustului în România. Am însoţit al doilea grup (format din adolescenţi dintr-a XII-a), avându-i drept ghid pe directoarea Muzeului, dr. *Elena Maxim*, ajutată de muzeografele *Tania Saiciuc* şi *Hilda Grünberg*, de-a lungul unei asemenea călătorii.

Un muzeu care va împlini, curând, 30 de ani

Dar, mai întâi - câteva cuvinte despre istoria muzeului însuşi. Anul viitor se vor împlini 30 de ani de când Şef Rabinul dr. Moses Rosen z.l. a ajuns să-şi vadă visul cu ochii. Un vis pentru care a cheltuit multă energie, abilitate, perseverenţă ca să ajungă să obţină ceea ce părea fantasmagoric într-un regim totalitar: o etnie să se regăsească pe ea însăşi de la începuturile fiinţei sale până în prezent, în spaţiul dunăreano-carpatin, într-un vast roman concentrat într-una din Casele sale de Învăţătură (fosta Sinagogă „Unirea Sfântă"). A înlocui cuvântul cu imaginea, a o descoperi pe cea mai sugestivă cu putinţă, a spulbera prejudecăţi - falsa dihotomie tradiţie/modernitate; minimalismul civic raportat la minorităţi; a găsi noi modalităţi care să sugereze „ţipătul" cenuşii, altfel decât îl percepuse Edward Munch - iată câteva provocări pe care aveau să le depăşească, în 2000, cu prilejul Zilei Europene a Moştenirii Culturale Iudaice, dr. *Lya Benjamin* şi dr. *Harry Kuller*. Fiindcă atunci, muzeul a fost restructurat, regândit în chipul sub care ni se înfăţişază azi, de la aspectul exterior al edificiului însuşi la distribuirea modernă şi aerată a exponatelor, pe cele trei niveluri ale incintei.

*

Aripile hasidimilor dansând

„Operele de artă sunt suflete", par a spune privirile vizitatorilor. Într-adevăr, nimic nu poate frânge lumina *lăuntrică a unui* evreu în rugăciune, de Iosif Iser, visul gingaş de dragoste din tablourile-poeme ale Margaretei Sterian, *aripile hasidim*-ilor dansând ai lui Reuven Rubin, dramatismul şi, totodată, ironia tinerească dătătoare de curaj, de rezistenţă interioară a tinerilor la munca obligatorie dintr-o pictură a lui Herman Maxy... Fotografii ale actorilor din trupa lui Goldfaden, afişe, costume, scrisori alcătuiesc un spectacol mut, un fel de joc interactiv, în care fiecare este invitat să imagineze nesfârşite variaţiuni şi finaluri la temă. De la costume de teatru la costume de epocă purtate pe stradă; de la semne ale breslelor meşteşugăreşti la obiecte iudaice de cult; de la momente din mişcarea sionistă a evreilor în România la ambulanţele Sion (donaţie a Lojii B'nai B'rith România, în Războiul de Independenţă) - toate sunt expresii ale istoriei unei minorităţi - parte din istoria României.

*

Date şi fapte, în loc de polemici sterile

Muzeul este o replică subiacentă, blindată cu argumente ştiinţifice la adresa tuturor acuzaţiilor care ni s-au adus de antisemiţii de ieri; la adresa calomniilor vehiculate de antisemiţii şi negaţioniştii Holocaustului, azi. Documente medievale atestă rolul evreilor în dinamizarea economică a 30 de târguri româneşti. Diplome militare vorbesc despre prezenţa evreilor ca luptători în armata romană din secolul I î.e.a. pe teritoriul Daciei. Sunt expuse fragmente de cronici amintind de „soldaţi evrei în oastea lui Mihai Viteazul". Există un panou cu voluntari în Războiul pentru Independenţă, fotografii ale combatanţilor în Războiul de Reîntregire, medaliaţi pentru „fapte de arme excepţionale". Proporţional cu numărul populaţiei evreieşti, în 1916, am participat pe câmpul de bătălie cu un procent egal cu cel al majorităţii: 10%. Sunt luminate momente de la Marea Unire din 1918, articolul din Constituţia din 1923, care consfinţeşte drepturile noastre cetăţeneşti, abolite, din nefericire, în scurtă vreme, o dată cu înfiinţarea statului naţional-legionar şi promulgarea legislaţiei rasiale.

*

Dar laitmotivul central al muzeului este contribuţia evreilor români la cultura şi civilizaţia românească, europeană, universală. Cred că nu există domeniu în care ei să nu se fi ilustrat: muzică (de la Alberto della Pergola la Iosif Sava); editorialistică (patru generaţii - familia Şaraga, trei generaţii - familia Samitca ş.a.); lingvistică (de la Moses Gaster la Lucia Wald); medicină (de la Sigismund de Steiner la familia Cajal); scriitori, publicişti (sunt prea mulţi şi prea buni pentru a fi enumeraţi); ştiinţe, economie, industrie, finanţe, mecenat. Totul e copleşitor. Evreii români au mai avut un alt mare noroc: acela de a avea şi conducători laici de mare valoare, de la Filderman până în contemporaneitate. „Oricine este interesat să cunoască îndeaproape un aspect sau altul enumerate mai sus - studenţi, profesori, doctoranzi, scriitori ş.a. - poate avea acces la baza de date existentă în calculatorul muzeului", spune dr. *Elena Maxim*.

Aportul evreiesc la modernizarea României

*

Moment de reculegere: *remember* Holocaustul din România

Poate, cel mai adânc îi impresionează pe vizitatori - observ asta pe chipurile lor -, încăperea dedicată memoriei celor ucişi în Holocaust. O încăpere aflată în semiîntuneric, în care adevărul este condensat în imagini din pogromurile din Bucureşti şi Iaşi, atrocităţile comise în Transnistria. Există o limită peste care nu se mai poate teoretiza asupra suferinţei. O dată ajuns în faţa ei, oricine trebuie să ştie cum să păstreze tăcerea. Este ceea ce ni se poate întâmpla în faţa statuii cu chipul acoperit de tales, realizată de sculptorul Lazăr Dubinovski, din Chişinău.

*

Rolul colectivităţii în iudaism

Ce înseamnă comunitate evreiască? Sinagogă, heder, mikva, cimitir. Viaţă spirituală, însufleţită de mari rabini. Şi evreii români au avut norocul să-i aibă pe Niemirower, Şafran, Halperin, Brezis, Halevy, Beck, Abraham Leib Rosen, Moses Rosen ş.a. Admirăm *parohet*-urile lucrate cu migală şi autentică artă. Fiecare îşi are istoria sa. Un *parohet* a fost donat de *Carol Marcusohn*, fost cercetător la C.S.I.E.R., actualmente stabilit în Israel. *Parohet*-ul a fost lucrat de mama lui pentru Sinagoga Cerealiştilor din Bacău. Un interior de *Aron Kodeş* a fost creat de pictorita *Sarah Einik*, expus la World Trade Center în '97, apoi - donat muzeului. Zăbovim în faţa machetelor de sinagogi din Carei, Tg. Mureş, Oradea, Iaşi, Sinagoga din lemn de la Piatra Neamţ, unde s-a rugat - spune legenda - Ba'al Şem Tov. Toate există şi aievea, afară de una singură, dată pradă flăcărilor în pogromul de la Bucureşti, în '41: Cahal Grande. Privirile ne sunt atrase de fotografii ale lui Ştefăneşter Rebe sau Curtea Rabinică de la Sadagura. Unele exponate pot stârni consideraţii estetice despre versiunea transilvană a stilurilor baroc şi neoclasic, a lui Wiener Secession. Altele pot oferi o explicaţie mai adâncă a rolului jucat de colectivitate în iudaism. Fiindcă în Casa Adunării şi a Învăţăturii rugăciunea se încarcă de atât de necesarul sentiment al nonsingurătăţii în faţa rarelor bucurii şi al prea deselor necazuri ale vieţii tuturora. Murmurul imaginar al vocilor din secolele trecute, urcând din elementul vizual, se metamorfozează într-un S.O.S. de stringentă actualitate: păstraţi monumentele arhitectonice iudaice de mare preţ din România! Este, de altfel, una din preocupările majore ale conducerii Federaţiei, ca şi îngrijirea cimitirelor evreieşti.

*

Terapeutica spirituală

Marile seisme sociale din veacul trecut, începuturile dramatice ale celui prezent sunt de natură să clatine încrederea omului contemporan în raţionalitatea universului, în virtute, în stabilitatea societăţii. Ceea ce l-a salvat, însă, şi continuă s-o facă este un instinct al performanţei spirituale. În acest sens, muzeul este o terapeutică.

IULIA DELEANU

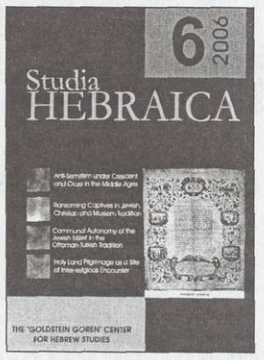

O privire în patru zări

Excelent - ultimul număr al publicaţiei „Studia Hebraica", nr. 6/ 2006, anuarul Centrului pentru Studii Iudaice „Goldstein Goren" din cadrul Facultăţii de Litere a Universităţii Bucureşti. Am intitulat prezentarea „O privire în patru zări", deoarece studiile şi articolele acoperă aspectele cele mai diverse ale problemelor şi istoriei iudaismului dintr-o vastă arie geografică ce cuprinde cel puţin două continente: Europa şi Asia (ne referim aici la Orientul Mijlociu şi la fostul Imperiu Otoman), iar ca tematică - de la istorie, cu toate perioadele sale, filosofie, religie, până la problemele politice cele mai actuale legate de Israel. Cea mai mare parte dintre materiale au figurat în programul Seminarului Internaţional „Evrei, creştini, musulmani: coabitare şi confruntare de-a lungul secolelor", desfăşurat anul trecut la Bucureşti.

Este dificilă o prezentare exhaustivă a tuturor comunicărilor, astfel că vom aminti câteva mai semnificative din fiecare arie tematică. De pildă, „Antisemitismul sub semnul semilunii şi crucii în perioada medievală", de Marc R. Cohen, este o analiză comparativă a situaţiei evreilor în Europa creştină şi în Imperiul Otoman, confirmând teza, de altfel cunoscută, a condiţiilor mult mai bune de existenţă şi supravieţuire a evreilor pe teritoriul aflat sub dominaţie turcă. Tot în această sferă de subiecte se include şi articolul „Autonomia comunală a Millet-ului evreilor, potrivit tradiţiei otomano-turce", de Bulent Şenay. Influenţa reciprocă a celor trei religii este tratată, sub diferite aspecte, în câteva comunicări: „Evrei, creştini şi musulmani: unele dispute teologice în Europa medievală", de Andrei Oişteanu, „Întâlniri mistice iudaice, creştine şi islamice în Renaşterea timpurie din Europa occidentală", de Felicia Waldmann, o documentată analiză comparativă a Cabalei iudaice şi creştine, „Influenţe creştine în Liviyat Hen al lui Levi ben Avraham", de Howard Kreisler, în care este menţionată şi influenţa musulmană asupra lucrărilor filosofilor evrei şi creştini din perioada respectivă, sau „Iudaismul şi relaţiile sale cu alte religii potrivit lui Yehuda ben Mordehai (Iuliu Barasch)", de Lucian Zeev Herşcovici. Dintre numeroasele studii care se ocupă de istoria evreilor şi iudaismului din Principatele Române, respectiv din România, menţionăm: „Politici religioase şi politica religiei în România anilor 1930: hipernaţionalismul redemptiv al Legiunii Arhanghelului Mihail", de Mihai Chioveanu, o prezentare multilaterală a ideologiei legionare, cu o serie de clarificări privind folosirea religiei în politica dusă de această mişcare. Referitor la problemele de etică şi morală, foarte interesantă este abordarea comparativă de către Vasile Morar a noţiunii de „Societate deschisă", la Henri Bergson şi Karl Popper, precum şi lucrarea „Etica după Auschwitz", de Cristian Iftode. În cadrul tematicii legate de istoria recentă, menţionăm analizele „Relaţiile dintre evrei şi arabi în primele etape ale mişcării sioniste", de Liviu Rotman, o istorie a acestei problematici determinante pentru soarta statului evreu, de la buna convieţuire la confruntare, „Religie, etică şi politică în Israel: Războiul de Şase Zile şi politica în teritoriile ocupate", de Alina Stănescu, despre întărirea orientării religioase în viaţa politică israeliană după victoria militară în acest război, şi „Retragerea din Gaza şi reacţia societăţii israeliene", de Raluca Rus.

Aşa cum am scris la început, „Studia Hebraica" mai cuprinde şi alte articole, dar cel mai bun mijloc de a cunoaşte întregul conţinut al revistei este citirea lor. Merită, cu prisosinţă.

EVA GALAMBOS

Pacea este numele lui Dumnezeu

Aşa ar putea fi sintetizat evenimentul găzduit de Centrul Cultural Comunitar, la 22 aprilie a.c., prilejuit de vizita în comunitatea noastră a Marelui *Rabin René Samuel Sirat*, a soţiei sale şi a istoricului *Carol Iancu*, profesor la Universitatea din Montpellier, prezentaţi succint de şeful Departamentului F.C.E.R. cultură - ştiinţă, dr. ing. *José Blum*. Ambiţiosul demers de soluţionare a conflictelor contemporaneităţii, cărora li se dedică aceşti „fruntaşi ai vieţii culturale europene", cum îi caracteriza moderatorul matineului duminical, preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, se coagulează în câteva nuclee: ● rolul oamenilor religiei în realizarea bunei înţelegeri umane ● importanţa punţilor iudeo-creştine de comunicare ● rădăcina monoteistă comună a celor trei mari religii: iudaism, creştinism, islam. De fapt, chiar volumul editat de *Hasefer*, aparţinând Marelui Rabin *Sirat*, „Tandreţea lui Dumnezeu", este o concretizare a acestor preocupări. Cărturarul de mare anvergură, Marele Rabin Sirat, promotor al dialogului interreligios în Franţa, a făcut un popas la Bucureşti venind de la Cluj, unde a primit titlul de *Doctor Honoris Causa* al Universităţii „Babeş Bolyai". A venit cu drag, a fost primit cu drag. În conferinţa susţinută la Bucureşti, Marele Rabin Sirat a omagiat personalitatea doctorului Alexandru Şafran, care, în 1947, la Selisberg, a pus bazele dialogului interreligios. A avut cuvinte calde faţă de Cardinalul Ratzinger, actualul Papă Benedict al XVI-lea, de care îl leagă o frumoasă prietenie. A vorbit despre forţa convingerii, ilustrată prin acţiunea de succes în privinţa anulării deciziei de a se construi o mânăstire a Ordinului Carmelitelor la Auschwitz, pentru că la Auschwitz s-a practicat idolatria supremă. Doar Dumnezeu dă viaţa şi moartea şi ceea ce s-a distrus acolo nu va putea fi reconstruit vreodată. Marele Rabin Sirat a fost impresionat de vitalitatea comunităţii noastre, înainte de război, a treia din Europa ca mărime, azi - mult diminuată numeric, dar de o forţă spirituală şi o activitate demne de admirat. Vorbitorul a accentuat pe faptul că umanismul evreiesc îşi găseşte expresie în Mişna. În această carte a Talmudului aflăm de ce Dumnezeu a făcut un singur cuplu de oameni şi nu două: pentru că a salva o viaţă înseamnă a salva lumea. Prof. univ. dr. *Carol Iancu* a pus în ecuaţie convingerile sale ecumenice, pornind de la elemente biografice: învăţătoarea Hilda Dumitrescu, cernăuţeană de origine germană, căsătorită cu un român, predând „dulcea limbă românească" elevilor evrei, rromi, lipoveni, români. O altă sursă a ideilor sale sunt cărţile lui Charles Peguis şi Jules Isaac, de la care a înţeles că „învăţătura dispreţului" trebuie înlocuită cu învăţătura respectului reciproc. Câteva succese în această direcţie: Papa Ioan al XXIII-lea a şters, în 1956, un text în care era scris: „Să ne rugăm pentru evreii perfizi". Papa Ioan Paul al II-lea a fost primul Papă care a intrat într-o sinagogă, la Roma. Acelaşi Papă a vizitat Israelul şi s-a rugat la Kotel. A disociat, amintind de cartea sa despre Shoah în România, noţiunea de Holocaust cu nuanţă metafizică, de cea de Şoah = voinţă de stat pentru a distruge un întreg popor. La discuţiile care au urmat, au participat: *Boris Marian Mehr*; ing. *Osy Lazăr*, preşedintele C.E.B.; *Ţicu Goldstein*, prof. *Veronica Bârlădeanu*; reprezentanta Institutului Teologic Romano-Catolic din Bucureşti, *Cristina Mareş*; prof. univ. dr. *Viorica Constantinescu*; prof. *Al. Singer*. În aceeaşi dimineaţă, a fost semnat un Acord de colaborare între C.E.B. şi Fundaţia „Pop de Popa", pentru ajutorarea medicală a evreilor bucureşteni neasistaţi, supravieţuitori ai Holocaustului. (I.D.)

Sentimentul brahmsian al îndepărtării

Întâlnirea cu *Cerul de sub pământ* (Editura Cronica, Iaşi, 2006) al lui Shaul Carmel ne pune faţă în faţă cu adevărurile fără fard despre condiţia umană, făcându-ne *să participăm* cu intensitate afectivă la solilocviul dramatic al omului care e conştient că *drumul* are un sfârşit şi, din această perspectivă, începe jocul necontrafăcut dinspre centru spre marginea lumii vii. „Cerul de sub pământ" este un altfel de mod de-a privi *Dincolo*, aşa cum numai tumultuosul Shaul Carmel o poate face: cu sentimentul că viaţa este mai puternică decât moartea, fiindcă „soarele / de pe tărâmul celălalt / răzbate / printre grăunţele de lut, / să însămânţeze, / din nou, / viaţa". Dumnezeu îi vine în ospeţie dimineţile să-şi bea împreună cafeaua ca doi vechi prieteni. Prietenie complexă şi contradictorie, aşa cum e şi personalitatea gazdei.

Ce s-a schimbat la Shaul Carmel? S-a produs, poate, o deplasare de accent: de la preaomenescul iubirii, amestec de patimă şi evlavie, care-i marcau poemele, la conştientizarea efemerului trecerilor pământene, a rotirii fără sfârşit a Timpului, a obsesiei morţii. Ştim, desigur, că fiecare dintre noi merge într-*acolo*. Dar una e să învăţăm la şcoală că „toţi se nasc pentru-a muri..." şi alta e să încercăm drama pierderii cuiva apropiat. Totul începe din momentul în care apare gândul morţii. Apoi vin presimţirile: „De la o vreme, Doamne, / Tot ce-ating se preface-n cenuşă". Se petrece un fel de-nstrăinare de sine a fiinţei de carne şi sânge, cea în care exista dorinţă şi rană, entuziasm şi deziluzie. Există tristeţi fără leac şi nevoie de ocrotire. Grotescul („căruţa cu nebuni") e născut din *sfâşierea fiinţei umane, din neputinţa de a înţelege ce s-a-ntâmplat* cu cei care-au coborât din căruţă (viaţa însăşi). Ce rămâne? Rămâne Poezia, „albă" cum e „cămaşa de in"; rămân „urmele de zbor / ale păsării care-ai fost / dacă ai fost...". Îndepărtare, îndoială şi speranţă sunt, cred, semnele distinctive ale acestui jurnal liric, în care aparent-indiferenţa nu poate ucide iubirea, târcoalele date de sentimentul stingerii, nu fără pigment ironic, sarcastic, uneori, nu pot opri patosul *structural al poetului*. Mai ales, *atunci când filosoful coboară în forum* pentru a lupta, cu armele care-i sunt proprii, împotriva tuturor celor care neagă, azi, Holocaustul („Şi Dumnezeu ardea"). Distorsionarea metaforei, atenţia la detaliul infinitezimal, duritatea care ascunde sensibilitate - toate converg spre autoportretul celui care, preaiubind viaţa, îl roagă pe Dumnezeu să „însufleţească descărnarea".

Un volum de poezie răscolitor prin sinceritate, concizie, profunzime, *în care forţa faptului tragic şi sugestiile trăirilor intime* ne oferă o nouă înfăţişare a celui pândit de „valul de frig", tivit, totuşi, c-un fir de speranţă: existenţa perpetuată prin urmaşi.

IULIA DELEANU

O cronică de familie

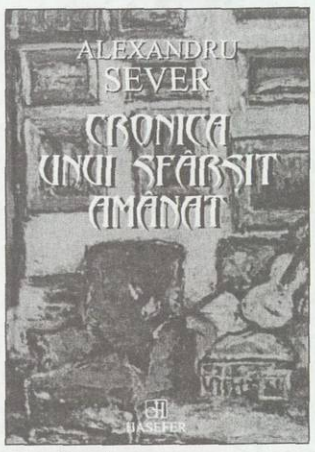

Rănit pe frontul de Est, unde se aflase un timp în calitate de coresponent de război, tânărul Leonid Leordeanu, vlăstar al unei vechi familii boiereşti, revine în Capitală şi îşi reia ocupaţia de profesor la Facultatea de Filosofie. *În împrejurările atroce din Transnistria*, el salvase de la moarte o tânără evreică, Ruth Reichler, izbutind apoi, cu ajutorul unui unchi *al său*, generalul Constantin Leordeanu, s-o readucă pe fată în Bucureşti. Tatăl lui Leonid, *Ion* Leordeanu, om politic de prestigiu şi fost prim-ministru, se află pe patul de moarte, dar mai apucă să asculte relatarea *fiului său şi să-i* aprobe intenţia de a se căsători cu Ruth: „La urma urmei, de ce nu? O soţie evreică, după ce atâta vreme ne-am bătut joc de ei, poate să fie o foarte bună acoperire... adicătelea, un foarte bun *paşaport pentru ziua de mâine!*". Obstacolul survine din partea opusă: bunicul fetei este rabin! O cununie *sui generis* a celor doi este oficiată în cadru intim de un prieten al lui Leonid, matematicianul Rebedea, spiritele invocate pentru a pecetlui legătura fiind Pitagora şi Platon, Spinoza şi Pascal, Euler şi Lobacevski. *Dar tinerii nu vor locui împreună, din teama de a* nu o primejdui pe Ruth. Lui Leonid îi revine sarcina de a pleca la Iaşi, spre a răspunde chemării adresate generalului Leordeanu de verişoara sa, Bogdana – prilej de a lua cu sine şi de a citi în tren manuscrisul unchiului Mihăilă, *o cronică de familie intitulată De neamul Leordenilor*. Spaţiul cel mai larg revine aprigei Bogdana Leordeanu, cea care, în 1907, îl împuşcase pe Ţarălungă, *capul sătenilor răzvrătiţi şi*, totodată, fratele ei natural! Gândul de acum al Bogdanei, când ruşii se apropie ameninţător de Iaşi, este de a fugi din ţară cu un avion pe care i l-ar pune la dispoziţie generalul Leordeanu. Asupra Iaşiului apasă amintirea teribilă a pogromului din 1941. Fiul Bogdanei, *nepricopsitul Tony, se dovedeşte a fi fost şi el un participant la* ororile săvârşite de legionari, sub incitarea diabolicului Vintilă Şova, pe care îl ucide spre a şterge *urmele propriei crime, pentru ca, ulterior*, să-şi curme la rându-i viaţa, nesuportând imputările soţiei sale şi teama de a fi denunţat. Întors în Bucureşti, Leonid trăieşte o noapte de dragoste cu Ruth, care apoi dispare, plecând în Israel. *Atmosfera anilor postbelici se reîncarcă* de spaime şi suspiciuni, generate de instaurarea unui nou regim politic. Leonid *primeşte din* Israel o scrisoare fără adresă retur, prin care Ruth îl anunţă că a născut un băiat; iritat şi dezamăgit, profesorul de filosofie se căsătoreşte cu Ella, fiica unui demnitar comunist de rang *secund. Prietenul său*, matematicianul Rebedea, adăposteşte o fată urmărită de Securitate pentru difuzarea unor manifeste ostile; spaima de urmările gestului său îl va împinge la sinucidere. Nici căsnicia lui Leonid nu evoluează fericit. Un accident de automobil o transformă pe Ella într-o infirmă, a cărei boală fără leac înnegurează existenţa soţului. *Opera vieţii lui, o Etică în* manuscris, va fi azvârlită de el în foc, ca un gest de supremă iubire faţă de soţia muribundă, care expiră în aceeaşi clipă. Despre fiul lui Ruth aflăm din *Postfaţă* că „ar fi fost dat dispărut într-unul *din războaiele Israelului*".

*

Cronica unui sfârşit amânat este o carte a dilemelor existenţiale, a destinelor frânte şi a întrebărilor fără răspuns. Diversitatea tipologică şi inventivitatea narativă susţin interesul lecturii, în *pofida, uneori*, a dialogurilor prea extinse. Romanul se adaugă unei ample opere de prozator, dramaturg şi eseist, care i-a asigurat autorului ei aprecierea cititorilor şi a *criticii literare*. Părăsind România în 1990, scriitorul s-a stabilit în Israel. Dar patria literaturii lui Alexandru Sever rămâne, în continuare, ţara lui natală.

ŞTEFAN CAZIMIR

Temă cu variaţiuni despre nevoia de iubire

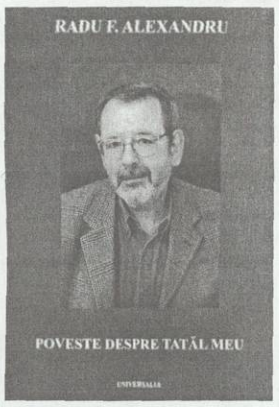

Lansarea, la Editura „Mihail Sadoveanu", a recentului volum de teatru „Poveste despre tatăl meu", de *Radu F. Alexandru* (Editura Universalia, 2006), a avut ursitoare de prestigiu: *directorul general* al Editurii, *Doina Uricariu*, prof. univ. dr. *Manuela Cernat*, scriitorul *Dan Cristea*, care au urat drum bun pe scenele teatrelor celor trei piese ale autorului („Poveste despre tatăl meu", „Recviem" şi „Domnul Sisif"). A fost exprimată încrederea că eclipsa prin care *trece, în prezent, producţia literară de calitate va fi depăşită*. Autorul este cunoscut pentru curajul de a lansa filme incisive, cum a fost „La capătul liniei", care nu şi-a pierdut valoarea nici azi, a spus *Manuela Cernat*. Comparând teatrul lui Radu F. Alexandru cu teatrul de idei al lui Camil Petrescu, *Dan Cristea* a parafrazat aforismul despre teatrul celui din urmă, „câtă luciditate, atâta dramă", rezumând actualul volum de teatru al lui R. F. Alexandru prin „câtă iubire, atâta existenţă". Dar ceea ce ne-a *făcut pe fiecare să „palpăm"* emoţional textul a fost dublul recital *Maia Morgenstern - Mircea Albulescu*, care au interpretat un fragment din „Domnul Sisif". Sunt două roluri complexe, în care personajele, El şi Ea, la vârsta a treia, trăiesc sentimentul iubirii la modul adolescentin *din anii lor*, chiar dacă există protecţia lucidă, uneori, sarcastică, *datorată atâtor experienţe demoralizante*. Sublinierea epocii se datorează faptului că, azi, adolescenţii îşi cenzurează drastic tot ceea ce ţine de sentiment, de frica ridicolului. Sunt piese în care dramele interioare sunt puternice, în care *căutarea iubirii este concepută terapeutic*, într-o lume a avalanşei informaţionale, violenţei, apatiei. Sunt metafore despre vină şi remuşcare, despre credinţa în împlinire prin refugiul în iubire, în universul familiei. (I.D.)

Poezia, ca... jurnal de front

Recentul volum al poetei Bianca Marcovici este intiutlat *Cireşe amare sub katiuşe*. Evident, este vorba de bombardamentele din Haifa, oraşul în care locuieşte poeta, produse de Hezbollah, care a utilizat armament din dotarea fostei armate sovietice, pe lângă alte dotări.

„În vremuri de război învinge poezia", afirmă autoarea, contrazicând dictonul: „Când armele vorbesc, muzele tac". Poate că are dreptate Bianca Marcovici, ar fi prea frumos.

Volumul se deschide cu un poem în franceză, *L'oeil de la parole* (netradus, deci destinat *francofonilor*), cu un moto din Al. Lungu. De fapt, originalul român a fost tradus de Clara Nor şi Nicole Pottier. Titlul şi textul sunt frumoase, iar ultimul cuvânt este „Shalom". Urmează un ciclu de 40 de pagini - *Monolog pe o coardă* -, incluzând un poem dedicat regretatului Adam Simantov. Versurile Biancăi Marcovici respiră sinceritatea pe care i-o *cunoaştem din volumele precedente* (peste 20): „Prea târziu ne dăm seama că am fost învinşi" (n.n. - să nu generalizăm, OK?). Ne cam necăjeşte un titlu: *Sarmale filosofale*, dar *Magia lehamitei* merge. Puşi fiind pe critică, deşi admirăm poezia autoarei, semnalăm şi abuzarea de pluralul „noi, toţi etc.", înţelegând că stihuitorul se simte solidar cu noi, dar noi suntem foarte diverşi. Remarcăm poemele *Pânză de păianjen, Poemul dedublării* ş.a. „Dumnezeu e femeie?" - este o întrebare pusă, probabil, cabalistului Moshe Idel. El ştie, credem, răspunsul. Mai amintim: *Aş modela târziul*; *Statuia libertăţii mele*, *Cireşe amare* (Emil Brumaru ar avea o altă variantă). N-am înţeles *Decor sumbru B. Fundoianu / Bianca* şi datele 30.6.2006 / 2.4.1916. Ritmul şi rimele poemului nu sunt ale lui Fundoianu, poate numai iubirea pentru nefericitul poet.

Multe poeme au aura intimităţii poetice, cum am găsit la Maria Banuş, de pildă. *Femeia din lut* este o inovaţie şi o semnalăm. La fel şi *Dihaiku* (nu aderăm, haiku este haiku). Urmează *Jurnal de război, din adăposturi, Povestiri, Note de lectură - Tel Aviv* şi *Bio-bibliografie*.

„Jurnalul" are o valoare sentimentală şi documentară, despre august 2006, o lună tragică pentru Israel şi pentru orice evreu care iubeşte Israelul. „Povestirile" sunt, în bună parte, autobiografice, *nu au legătură cu titlul volumului*, nici cu poemele şi „Jurnalul", ele fiind destinate, probabil, unui viitor volum de proză, demn de o analiză separată. „Note de lectură" se referă la volumul anterior de poeme şi regretăm că nu a fost inclusă şi recenzia din „Realitatea Evreiască", în care ne-am expus, cu sinceră admiraţie, opinia.

Bio-bibliografia, notele de la începutul cărţii sunt impresionante (apariţii, premii, opinii), dar Bianca Marcovici este, *credem, destul de cunoscută ca să* mai reia expunerea propriei activităţi.

Este o carte interesantă, singura obiecţie majoră fiind amalgamarea poeziei cu proză, *jurnal*, note, ceea ce defavorizează *impactul dorit de autoare*. Ca vechi cititor şi „colecţionar" (cum a spus chiar Bianca Marcovici) al cărţilor distinsei poete, îi urez în continuare succes şi *aşteptăm noi cărţi*.

BORIS MARIAN

IMRE KERTÉSZ - „un autor pe care să-l citeşti la nesfârşit"

Samuel Tastet, directorul Editurii EST, este extrem de activ pe piaţa cărţii româneşti, iar tematica abordată în cărţile acestei *edituri sunt demne de atenţia cititorilor dornici de a cunoaşte* adevărul istoric. Premiat cu Nobel în 2002, Imre Kertész are câteva cărţi publicate la Editura EST: *În afara destinului, Eşecul, Lichidarea, Kadiş pentru copilul nenăscut*. Ne vom opri la această ultimă carte, originalul fiind publicat la Budapesta, în 1990, iar în traducerea românească a lui Paul Drumaru, în 2005.

Cuvintele admirative din titlul cronicii noastre îi aparţin lui Samuel Tastet şi ele reflectă o realitate. *Stilul lui Kertész este* „special", cartea pare scrisă dintr-o suflare, ca un poem în proză, ca o rugăciune ori un geamăt al unui supravieţuitor trecut prin încercări cumplite. Kertész, ca şi Semprun, Primo Levi, a cunoscut direct Holocaustul, dar el, ca şi cei doi confraţi menţionaţi, sunt scriitori-artişti. Ei nu demonstrează ceva, nu demontează, cum fac istoricii, mecanismul unor evenimente. Ei exprimă ceea ce nu poate oricare martor să exprime: „A ajuns cu totul firesc ca *instinctele noastre să funcţioneze în* contra propriilor noastre instincte".

Naratorul îşi expune, într-un ritm abia perceptibil, cadrul şi personajele: pădurea, camera de lucru, „ego"-ul, un partener de discuţii, filosoful dr. Oblát, fosta soţie. Descrierile sunt picturale, motivele aparent „avangardiste", ca de exemplu „femeie cheală, în halat roşu, la oglindă". Să *nu uităm că avangardiştii au simţit printre primii că lumea se apropie de o catastrofă*, grotescul fiind o expresie a disperării. Şi, brusc, este amintit lagărul de la Auschwitz: „adică nu se poate găsi o explicaţie pentru ca Auschwitz să nu fi existat... Auschwitz *plutea în aer... de* veacuri întregi, ca un fruct întunecat". Kertész face o paralelă între dostoievskianul Stavroghin şi criminalul ajuns în vârful piramidei politice. Supravieţuitorul are o obsesie: „Acum se întorc nemţii". Este marea traumă, iar „nemţii" nu sunt priviţi aici ca etnie, ci ca o transfigurare a celor întâmplate. Scriitorul reia chiar cunoscutul vers al lui Celan: „Moartea este un meşter din Germania / are ochiul albastru" („*Der Tod ist ein Meister aus Deutschland / sein Auge ist blau*"). A se reţine: „din Germania" (*nu* „german", cum se traduce adesea), iar „ochiul este albastru" (nu „ochii", la plural, personajul ffiind mono-oftalmic, ca o efigie). Kertész vorbeşte de „boala Auschwitz" în faţa căreia ştiinţa este neputincioasă, supravieţuitorul nu se poate vindeca. Scriitorul monologhează şi, în acelaşi timp, discută cu „un copil ce nu s-a născut". Este trecutul său, înghiţit de anii Holocaustului.

JEWISHLAND

IZHAR şi TIMNA NEUMANN

Artizanii care produc hârtie făcută manual

În localitatea Zichron Ya'akov, una dintre aşezările pionerilor care au creat Israelul, se află unul dintre cele mai originale ateliere artizanale din ţară: în el se produce manual hârtie, la comandă. De 20 de ani, Izhar şi Timna Neumann continuă aici unul dintre cele mai vechi meşteşuguri din lume.

„Hârtia, aşa cum o cunoaştem astăzi - povesteşte Yzhar -, a fost produsă prima dată în China, din orez, în anul 105 al erei noastre, dar ceea ce azi e cunoscut în lume ca hârtie de orez e, de fapt, făcută din cânepă, lemn de dud sau alte plante. Secretul fabricării hârtiei de orez a plecat din China pe „Drumul mătăsii", prin Bagdad, unde a fost produsă în 793, sub Harun al-Raşid. În sec. XII, ea a ajuns şi în Europa. După cum se vede, în 11 secole europenii nu au fost în stare să inventeze acest produs care pare atât de simplu. Noi producem manual hârtie de orez, după vechea metodă chineză".

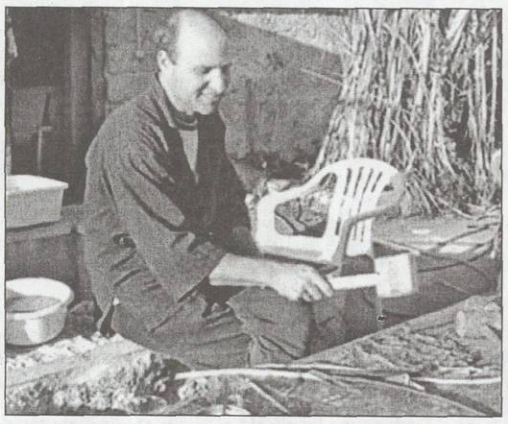

Familia Neumann oferă, în mare măsură pentru export, hârtie cu inserţie de frunze, de plante, de diferite culori şi dimensiuni, grosimi, densitate. Uneori ei folosesc ca materie primă şi fibre exotice, ca trestia de zahăr sau tulpina de iris.

O hârtie specială este cea care include fibre de pătrunjel. Ea este folosită la scrierea cărţilor sfinte iudaice, cum este *Hagada*, într-o ediţie realizată în America. Rabinul american Mathew Berkowitz, din Boca Raton (Florida), este un specialist în scrierea de mână a cărţilor religioase pe hârtie cu pătrunjel. Până acum, el a scris *Meghilat Ester (Sulul Esterei)*, a pictat o serie de „ketubot" (contracte de căsătorie) şi produce, în serie limitată, pe această hârtie specială, un album cu 27 de peisaje, o *Hagada* şi un comentariu al ei. Familia Neumann a făcut câteva sute de pagini cu pătrunjel pentru Rabinul Mathew Berkovitz, dedicate cărţilor religioase pe care acesta le scrie şi pictează manual. Tot manual sunt făcute etichetele pentru unul dintre cele mai scumpe vinuri produse în Israel, sub marca Barkan, în ultimii zece ani fiind livrate 17.000 de etichete de acest fel.

Trebuie spus că, înainte de a se stabili la Zichron, meşterul Izhar Neumann, devenit maestru, a studiat arta producerii manuale a hârtiei timp de doi ani în Japonia şi alţi doi ani în China.

ANDREI BANC

Câţi evrei sunt în America?

În toamna anului trecut, autorităţile israeliene anunţau, cu nedisimulată satisfacţie, că Israelul a ajuns ţara în care trăieşte cea mai mare comunitate evreiască din lume. Până atunci, Comunitatea din Statele Unite deţinea, cu orgoliu, acest titlu. Numai că a le spune americanilor că sunt pe locul doi în lume nu le face plăcere în nici un domeniu şi evreii americani nu au acceptat sfidarea. Uniunea Naţională a Comunităţilor Evreieşti din S.U.A. (UJCN) stabilise, prin sondajele sale, că în această ţară locuiesc 5,2 milioane de evrei. Anul acesta, în 2007, două noi sondaje - unul desfăşurat de un grup de sociologi de la Universitatea Brandeis şi altul condus de sociologul Ira Sheskin - au ajuns la concluzia că numărul real al evreilor din S.U.A. e cu cel puţin 1 milion mai mare, ei fiind, probabil, 6,2 milioane. Şi a mai concluzionat că sondajele efectuate de UJCN sunt greşite ca metodică. În primul rând, ele se fac telefonic la orele când oamenii sunt la lucru, astfel că în multe cămine nu li se răspunde. Ele nu cuprind evreii din campusurile universitare. Apelurile care se fac seara, iarăşi nu cuprind o parte a populaţiei evreieşti tinere, care seara iese în oraş să se distreze. Acest segment important nu e inclus în sondajele NSJC şi fiindcă mulţi tineri americani nu mai au numere fixe de telefon, ci preferă numai aparatul mobil. Rezultatele sondajului ar presupune un efort suplimentar din partea UJCN pentru a atrage la viaţa comunitară - şi la donarea de fonduri - un segment important al comunităţii evreieşti nord-americane şi anume tineretul. (A.B.)

Niciodată reduşi la tăcere

Compozitori victime ale Holocaustului – în concert la New York

Au trecut aproape şapte decenii de când naziştii i-au redus la tăcere, crezând că, o dată cu uciderea unora dintre cei mai valoroşi compozitori evrei ai generaţiei lor sau interzicerea operelor lor, vor şterge din muzica universală numele evreilor. Dar când uitarea părea să se fi aşternut peste aceste nume şi compoziţii, la Los Angeles au fost organizate două concerte cu operele unor compozitori din Germania, Austria, Cehoslovacia şi Polonia. Pe afişe au apărut Arnold Schoenberg, Erich Zeist, Alexander Zemlinsky, Pavel Haas, Viktor Ulman, Izzy (Jack) Furman şi Wladyslaw Szpilman (cel care a inspirat filmul „Pianistul"). Ideea unui concert „in memoriam" a apărut în anul 2001, în oraşul Schwerin din nordul Germaniei, unde directorul Conservatorului, Volker Ahmels, a organizat un Festival muzical internaţional intitulat „Verfemte Music" („Muzica ostracizată"). Toamna trecută, Festivalul din Schwerin a durat cinci zile. La el a fost invitată şi Briggite Medvin, din Los Angeles. Tatăl ei, Izzy Furman, violonist, compozitor, un pionier al jazz-ului, a fost separat de familie în anii războiului - *el a luptat ca partizan* în Polonia, soţia sa, Annemarie, a locuit cu acte false în Varşovia, iar Brigitte a fost ascunsă la o familie poloneză, care a declarat-o ca fiind un copil catolic. După război, familia s-a reunit la Berlin, iar în 1949, a emigrat în Statele Unite, unde Izzy, deşi şi-a creat o orchestră de jazz, şi-a întreţinut familia lucrând într-o fabrică.

● IZZY FURMAN

La iniţiativa lui Brigitte, la 15 aprilie a.c., un concert a avut loc la Centrul „Simon Wiesenthal" al Muzeului Toleranţei din Los Angeles, iar în 16 aprilie, acelaşi concert s-a desfăşurat la Centrul „Hillel" de la UCLA. Concertele au fost sponsorizate de consulii Germaniei şi Israelului. (A.B.)

O carte scrisă de un copil a cucerit lumea

„Copilul în pijama cu dungi" este o carte scrisă de un... copil! Un copil irlandez, care şi-a imaginat o prietenie, la Auschwitz, între Bruno, fiul comandantului lagărului, şi un copil evreu, deţinut acolo, Shmuel. Cartea a fost, timp de 40 de săptămâni, pe locul întâi în lista *best-seller*-urilor din Irlanda, a fost distinsă cu „Irish Booker Awards" şi a fost nominalizată la premii literare în Anglia, Statele Unite şi Italia. Autorul, John Boyne, a mai scris câteva lucrări literare pentru adulţi, care nu au avut nici pe departe acelaşi succes. Dar povestea de la Auschwitz - desigur, pură ficţiune - a fost până acum tradusă în 24 de limbi, printre care şi ivrit. Iar în aprilie, casa de producţie cinematografică americană „Miramax" a început, la Budapesta, turnarea unui film după cartea lui Boyne. (A.B.)

După o întrerupere de cinci ani

Cântăreaţa Dana International lansează primul single

După o pauză de cinci ani, cântăreaţa Dana International, câştigătoarea de la „Eurovision" 1998, cu cântecul *Diva*, a revenit, lansându-şi un nou album, întitulat „It's all for the better". Acum lucrează în continuare la noul album, care include cântece al căror text şi muzică îi aparţin. „Nu este pentru prima dată când îmi compun melodiile sau textul. Întotdeauna mi-a plăcut să încerc, dar acum este pentru prima dată când am luat lucrurile mai în serios. De ani de zile le-am avut în cap şi am decis să le folosesc. Una dintre melodii este veselă şi mă prezintă pe mine când sunt într-o astfel de stare de spirit. Altă melodie este plină de melancolie. Textele sunt foarte personale", a declarat ea, la lansarea *single*-ului. (E.G.)

Bucătărie evreiască

KNEDLACH

Deşi Pesah-ul a trecut, toată lumea mai are rezerve de azimă şi făină de azimă. De aceea, vă oferim o reţetă foarte bună şi... testată de *knedlach*.

Ingrediente (pentru patru porţii):
- o foaie de azimă
- un ou
- o lingură de ulei
- făină de azimă (după gust)
- sare, piper, ghimbir, pătrunjel mărunţit, ceapă rasă (nu este obligatorie).

Se înmoaie foaia de azimă în apă şi apoi se stoarce. Se adaugă oul, uleiul, mirodeniile şi se amestecă. Se pune apoi făina de azimă, în funcţie de gust - dacă unii doresc o compoziţie mai tare, mai multă, dacă se doreşte mai moale, mai puţină făină, eventual şi puţină apă. Un mic secret - se poate pune şi un vârf de bicarbonat, care face compoziţia mai pufoasă. Se lasă în frigider două ore, apoi se formează găluştile cu mâna şi se pun în supa clocotită. Se aşteaptă ca găluştile să iasă la suprafaţă, se mai lasă câteva secunde şi apoi se scot. Două recomandări: mai întâi se fierbe o singură găluşcă-test şi, în funcţie de cum se prezintă, se mai adaugă făină sau apă. Deoarece *knedlach* înghite mult lichid, este mai bine să se fiarbă separat.

SFATUL MEDICULUI

Cât de periculoasă este boala de reflux gastro-esofagian

Conform statisticilor oficiale, bolile „civilizaţiei" „consumă" anual peste 50% din totalul consultaţiilor medicale, fie că este vorba de diabet, obezitate, hipertensiune arterială, afecţiuni cronice din sfera ORL sau gastrointestinală, astm bronşic sau bronhopneumopatie cronică obstructivă (boală provocată de fumatul excesiv). Un vechi dicton ne reaminteşte - cu severitate, şi ironie - că oamenii îşi sapă mormântul cu... dinţii. Alimentaţia incorectă, haotică sau excesivă provoacă boli cronice extrem de grave şi ar fi suficient să citäm ateroscleroza, diabetul zaharat, obezitatea, sindromul de colon iritabil, ulcerul gastro-intestinal sau boala de reflux gastro-intestinal. Despre aceasta ultimă suferinţă, l-am rugat să ne ofere câteva repere pe dl profesor doctor **SILVIU CONSTANTINOIU**, şeful Clinicii de Chirurgie de la Spitalul Clinic „Sfânta Maria" din Bucureşti.

Prof. dr. Silviu Constantinoiu: - În ultimii ani, am constatat o creştere importantă a tumorilor intestinale superioare; mă refer, în special, la tumorile stomacului şi ale esofagului. Acest lucru poate fi explicat cu relativă uşurinţă dacă ţinem cont de tipul de alimentaţie agreat din ce în ce mai mult şi în ţara noastră: mă refer atât la bucatele gătite „tradiţional", în multă grăsime, cu ceapă călită, rântaşuri sau prăjeli, dar şi la alimentaţia de tip *fast-food*, cu *dresinguri* indigeste, de cele mai multe ori extrem de condimentate şi bogate în grăsimi de tip animal. De câte ori pot, încerc să-mi atenţionez pacienţii asupra tipului de alimente pe care le consumă, dar, mai ales, asupra modului în care le prepară. Aş dori să subliniez agresivitatea alimentelor prăjite sau foarte grase asupra mucoasei gastrice şi esofagiene.

- Ne-aţi putea argumenta acest lucru?

- Explicaţia este simplă. Alimentele prăjite sau bogate în lipide stimulează în mod extrem secreţia de suc gastric, bogată, la rândul ei, în acid clorhidric. Interesant este faptul că această hipersecreţie gastrică se menţine pe toată durata zilei; mai mult decât atât, s-a constatat o hipersecreţie gastrică extrem de acidă şi în timpul nopţii, fapt ce provoacă la rându-i un reflux gastroesofagian prin care mucoasa esofagiană normală este înlocuită progresiv cu ţesut gastric sau intestinal anormal, cu un risc de malignizare ridicat. Nu de puţine ori, au existat pacienţi cu afecţiuni ORL cronice de cauză intestinală.

- Concret, la ce anume vă referiţi?

- Refluxul gastro-esofagian persistent şi de intensitate ridicată afectează mucoasa faringiană şi laringiană prin inflamaţii cronice de cele mai multe ori rebele la tratamentele ORL obişnuite. După cum am menţionat anterior, mucoasa esofagiană degenerată se poate transforma malign în numai câţiva ani de zile. Din acest motiv, persoanele cu boală de reflux gastroesofagian ar trebui monitorizate, din trei în trei luni, prin endoscopie şi biopsie.

DANIELA REI VIŞAN

Aflat în România, cu contribuția JOINT

STEVE LIPMAN – în vizită, după zece ani, la „Realitatea Evreiască"

Cum poate deveni biroul unei redacții, aceea a „Realității Evreiești", escală în drumul unor „reporteri frenetici", cum este *Steve Lipman*, de la „The Jewish Week", din New York? Publicist, scriitor, absolvent al unui seminar rabinic, el s-a aflat pentru a doua oară, după mai bine de zece ani, în vizită la noi. De data aceasta, însă, noi suntem cei intervievați: redactorul șef, *Dorel Dorian, Andrei Banc, Eva Galambos* și subsemnata. Și-a păstrat același interes pentru comunitatea noastră, motivat de scene pe care le reține din vizita de demult: femei binecuvântând lumânările la Satu Mare, un cantor oficiind la Templul din Cluj... Centrul de greutate al discuției este viitorul comunității evreiești din România. Oaspetele primește un răspuns realist: suntem majoritar vârstnici, tineret avem puțin... Totuși, sunt schimbări față de acum zece ani, când nu exista organizație de tineret pe țară și activând în filiale, generația de mijloc era o pată albă, mulți dintre cei care sunt acum în conducerea Federației, din aceste două categorii de vârstă, nu veniseră încă „la comunitate".

Steve Lipman este foarte la curent cu recrudescența antisemitismului și xenofobiei în Europa și se interesează despre situația de la noi. Nu doar că este pus în temă - avem și noi antisemitiții noștri, îl parafrazăm pe Caragiale -, dar și aici trebuie să constat o structurare a formelor de replică, mai ales, în ultimul timp: existența unei baze de date a manifestărilor antisemite, prin monitorizarea presei, înființarea și acțiunile unei Comisii F.C.E.R. împotriva antisemitismului și negaționismului, funcționarea, de un an, a Institutului Național de Studiere a Holocaustului în România.

Musafirul vrea să știe mai multe despre viața noastră religioasă. Și trebuie să recunoaștem *existența unor schimbări în bine*: de circa opt ani, păstorește obștea Marele Rabin *Menachem Hacohen*; de aproximativ șapte ani, au loc seminarii - pentru tineret, de iudaism și istorie a evreilor; la inițiativa președintelui F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, a luat ființă, recent, Programul „Mazal Tov". Musafirul își notează totul cu obișnuința de-o viață de-a „prinde" semnificativul din observațiile interlocutorilor.

Îi mulțumim că nu ne-a uitat și ne promite că, la următoarea vizită, ne va vorbi despre viața comunitară evreiască americană, prin prisma propriilor impresii.

IULIA DELEANU

Un Seder Pesah cu iz.... jurnalistic

Interviu cu STEVE LIPMAN,
redactor al publicației
„The Jewish Week" (New York)

Comunitatea Evreilor din România l-a avut recent ca oaspete pe redactorul publicației „Jewish Week", *Steve Lipman*. Domnia-sa a luat parte la seara de Șabat din București și a avut discuții cu președintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, și cu alte personalități din cadrul Federației. Prima seară de Seder Pesah, celebrată la Timișoara, a fost condusă de oaspetele din S.U.A. În decursul celor patru zile petrecute în orașul de pe Bega, a avut prilejul să cunoască o parte a istoriei și a prezentului orașului și a comunității evreiești din regiune. La finalul vizitei sale, am vrut să aflăm câteva detalii despre cum s-a simțit în a doua sa vizită în România.

- Domnule Steve Lipman, care este specificul publicației dumneavoastră și cui se adresează cu preponderență?

- De 24 de ani sunt redactor la revista „Jewish Week", publicație care prezintă știri și analize despre evreii din New York și Statele Unite, în general, și informații internaționale. Grupul-țintă îl reprezintă comunitatea evreiască, în afară de cei foarte asimilați și cei foarte religioși. Având un tiraj de 100.000 de exemplare, este cel mai important ziar evreiesc din Statele Unite.

- Ați mai fost în România în urmă cu 11 ani. Ați sesizat vreo schimbare față de acele vremuri?

- Este ceva extraordinar ce am găsit aici, după 11 ani! Bogăția, dezvoltarea impresionantă a orașelor, traficul rutier, înșiși oamenii - totul s-a schimbat în bine. Nu am mai văzut atâția cerșetori pe străzi, iar populația, în general, e mai bine îmbrăcată. Nu mai arată ca o țară din lumea a treia, ci ca o țară europeană medie. Cred că nu aș fi putut recunoaște străzile, am rămas impresionat de dezvoltarea fiecărui detaliu.

- Dar evreii din România?

- Sunt mai încrezători, mai independenți. Când am venit, era cu doi ani după dispariția Șef Rabinului dr. Moses Rosen z.l. Tinerii pe care i-am întâlnit acum știu să se descurce singuri, nu mai au nevoie să se consulte în fiecare detaliu cu autorități din Israel sau din S.U.A.

- Cum ați ajuns, din inima New York-ului, să țineți ceremonia de Seder Pesah tocmai la Timișoara?

- În ultimii cinci ani, cu ajutorul JOINT, am avut posibilitatea să conduc ceremoniile de Seder din diverse țări. Fiecare experiență a fost diferită de cealaltă și am avut foarte multe de învățat. După Buenos Aires (Argentina), Belgrad (Serbia), Santa Clara (Cuba), Grodno (Belarus) și Karaganda (Kazahstan), am avut plăcerea să oficiez Sederul la Timișoara. Despre Timișoara am auzit lucruri foarte bune și am fost curios să cunosc acest oraș și comunitatea evreiască.

- Care a fost lucrul care v-a rămas cel mai puternic în minte după experiența din această parte a lumii?

- Sunt evrei care nu au avut posibilitatea, multă vreme, să trăiască o viață evreiască și, totuși, vor să fie în continuare evrei, să recupereze această perioadă. Când am fost în Karaganda, a venit la mine un bătrân care lucrase într-o mină de aur. Mi-a spus emoționat că din 1927 nu mai participase la un Seder adevărat. Nu își pierduse interesul! Mi-a spus că era prea periculos, în regimul sovietic, să iei parte la o asemenea manifestare religioasă. Îmi este greu să îmi imaginez ce fel de viață era aceasta și cât era de dificil să rămâi evreu.

- În Cuba, pentru că spuneați că ați oficiat și acolo Sederul, nu este riscantă afirmarea religiei?

- Regimul cubanez a devenit, din nou, unul laic. Oamenii nu mai sunt pedepsiți pentru confesiunea lor religioasă.

- Ați petrecut câteva zile la București înainte de a veni la Timișoara. Ce ați remarca din acest popas?

- M-a impresionat faptul că generațiile lucrează împreună. La *Oneg Șabat*, am vorbit participanților din București și am văzut *lideri de 82* de ani și de 23 de ani, care colaborează foarte bine. Tinerii pe care i-am cunoscut - în București și la Timișoara - sunt mai europeni decât cei pe care i-am cunoscut în urmă cu 11 ani. M-au convins că nu ar sta aici dacă nu ar fi convinși că există un viitor în România.

- În fine, să ne oprim și la Timișoara, unde ați petrecut ultimele patru zile...

- Mi-au plăcut toate locurile unde am oficiat Sederul, dar aici în mod cu totul special. Am cunoscut oameni extraordinari, m-am simțit parte a comunității, iar oamenii au râs la glumele mele - fapt care poate părea minor, dar care arată cât sunt de receptivi. Se crede că în această parte a lumii nu mai există interes pentru iudaism, dar eu sunt de cu totul altă părere. A fost interesant pentru mine să particip la un serviciu divin în Timișoara. Oamenii au fost foarte ospitalieri. Necunoscuți au venit la mine, mi-au strâns mâna și m-au primit cu deosebită căldură. După ce am oficiat prima seară de Seder, în cea de a doua, ținută de oficianții de cult locali, aceștia au avut bunăvoința să mă lase să spun câteva întâmplări, istorii, legate de această sărbătoare. Acest fapt demonstrează că oamenii, indiferent de generație, sunt deschiși. Trebuie să mai menționez ceva: pentru mine a fost ceva extraordinar faptul că există o cantină casșer; pentru cei care păstrează obiceiurile religioase este foarte important.

LUCIANA FRIEDMANN

Întâlnire cu prof. univ. dr. ELIOT SOREL

Prof. univ. dr. *Eliot Sorel*, din S.U.A., președintele Asociației Mondiale pentru Psihiatrie Socială din Washington, evreu originar din spațiul carpato-dunărean, promotor al culturii românești în lume, apropiat de obștea-mamă, a participat la Simpozionul „Nicolae Cajal", ediția a III-a. Participare legată de calda prietenie și admirație pe care a nutrit-o față de ilustrul savant, de sentimentul apartenenței la evreimea română, de afecțiunea pentru *Fălticenii natali*, de constanta preocupare de a face cunoscut chipul real al României în lume. Într-o pauză a lucrărilor Simpozionului, profesorul *Sorel* mi-a vorbit despre proiectul înființării Institutului Român de Științe Avansate (medicină, matematică, fizică, chimie, sociologie, antropologie, psihologie), acțiune în care s-au implicat reputați oameni de știință români și străini. În acest scop a avut întâlniri cu președintele Academiei Române, *Ionel Haiduc*, cu consilierii prezidențiali, *Virgil Păunescu* și *Teodor Baconski*, cu secretarul de stat în Ministerul Culturii și Cultelor, *Anton Anton*. Profesorul *Eliot Sorel* a avut, de asemenea, o întâlnire cu conducerea Institutului Cultural Român (*Horia Roman Patapievici* și *Tania Radu*).

Retrospective, realizări, proiecte

Printre proiectele discutate a fost și înființarea unei arhive virtuale pe Internet care să cuprindă cele mai semnificative realizări ale *intelectualilor români. Promovarea tinerilor a* constituit un alt subiect de discuție. Concret, a fost vorba de acordarea a trei-patru burse în străinătate pentru studenți doctoranzi. Invitat să participe cu o comunicare la Școala de vară *de la Sighet*, profesorul Sorel a declarat că intenționează să facă o expunere despre relațiile României cu S.U.A. și Anglia, subiect care-i este la inimă atât din punctul de vedere al experienței personale, cât și din punctul de vedere al experienței istorice.

În perioada 5-7 iulie a.c., urmează să organizeze la Sibiu, în parteneriat cu F.C.E.R., cu Asociația Psihiatrilor Români și cu Universitatea „Spiru Haret", o suită de manifestări culturale dedicate lui Iacob Levi Moreno, evreu originar din România, fondatorul psihodramei. De altfel, profesorul *Sorel* a avut, pe această temă, o întâlnire cu președintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*. Un alt proiect de anvergură al profesorului este organizarea unui simpozion internațional, care să aibă loc la *Paris, dedicat împlinirii a 60 de ani de la punerea* în aplicare a Planului *Marshall*. Proiectul, menit să încălzească relațiile *între Franța* și S.U.A., va fi pus în operă cu sprijinul Ambasadelor O.E.C.D., S.U.A. și U.N.E.S.C.O.

„Intenționăm să rezervăm circa 30 de locuri pentru studenți din țările membre în U.E., inclusiv din România - a spus profesorul *Sorel*. Dar cele mai mari realizări ale mele sunt copiii". Simt mândrie în vocea lui. Fiul lucrează la Ministerul Siguranței Naționale, fiica este studentă la Facultatea de medicină de la Harvard și a înființat o nouă revistă a studenților, scrisă și editată de ei, pe Internet. Sunt o familie dedicată studiului. Soția, avocat, a terminat un curs de *Public speaking*, luându-și ca temă pentru diploma de absolvire „Femei în diplomație: Madeleine Allbright și Condoleezza Rice". Acum predă, la rându-i, acest curs. A fost o discuție care a reconfirmat concepția constructivă despre lume a profesorului *Eliot Sorel*, bazată pe convingerea că a fi de folos obștii tale și societății în care trăiești înseamnă să te reîncarci cu viață. (I.D.)

Ofertă tentantă de programe în Israel, pentru tinerii evrei din România

În urmă cu vreo 15 ani, pentru tinerii din comunitățile evreiești din România, Agenția Tnuat Alyia București - condusă de peste un deceniu de doamna Tova Bin Nun - reprezenta principalul loc de întâlnire, de efervescență iudaică, de sinceră apropiere de Israel. De multe ori am simțit nevoia să exprim căldura acelor vremuri, cred eu, unice în evoluția acestei comunități. Timpul a adus cu el plecarea multor tineri în Israel (doar acesta era și scopul principal...), dar și nostalgia unor manifestări de o asemenea amploare. Totuși, marile seminarii, excursii și activități care aveau loc în acel cadru ne-au unit peste timp pe foarte mulți dintre noi. De peste un an, Agenția Tnuat Alyia București este condusă de Moshe Sharet, director pentru Europa de Est al Agenției Evreiești (Sohnut). În cei 17 ani de activitate în cadrul Sohnut, Moshe Sharet a cunoscut instituțiile evreiești din numeroase țări și a participat la organizarea valurilor de Alia, care au avut loc după căderea „Cortinei de Fier". Recent, domnia-sa, împreună cu Gabriela Bucătică, secretara filialei bucureștene, au vizitat Timișoara. Am profitat de această ocazie pentru a afla cum percepe noul lider Sohnut viața evreiască din comunitățile noastre.

Interviu cu MOSHE SHARET,
directorul Agenției
Tnuat Alyia România

- Domnule Moshe Sharet, ce înseamnă activitatea dvs. în România?

- Lucrez de un an și șase luni în România, dar vin în țară doar patru zile pe lună. Fiind director pentru Europa de Est și pentru Bulgaria al Agenției Sohnut, activitatea mea se împarte între aceste atribuțiuni. Totuși, în timpul petrecut aici, am încercat să cunosc cât mai bine comunitățile evreiești din România. Desigur că, la București, am întâlniri frecvente cu președintele Comunității, ing. Osy Lazăr, dar am vizitat și comunitățile din Oradea, Galați, Brăila, Ploiești, Craiova, Brașov și acum Timișoara.

- Care a fost scopul acestor întâlniri?

- Am dorit să cunosc felul în care gândesc oamenii, care sunt problemele care îi preocupă. Am vizitat sinagogi, cimitire și sediile comunităților. Am constatat că mulți dintre membrii comunității, cei care au rude în Israel, dar nu doar ei, sunt foarte interesați de situația de acolo. De multe ori, am fost rugat să vorbesc celor prezenți despre realitatea israeliană actuală.

- Care sunt activitățile care au loc în cadrul Agenției Tnuat Alyia din București?

- În fiecare duminică se organizează dansuri israeliene, „rikudei am", conduse de Dana Vereanu, liderul formației „Hora". Scopul principal în momentul de față este să atragem cât mai mulți tineri spre programele pe care le organizăm. În 14 aprilie, 20 de tineri evrei din România au plecat la „Mitzad HaHaim" - „Marșul Vieții", care se desfășoară anual în Polonia, între Auschwitz și Birkenau. Un alt program, la care așteptăm să se înscrie tineri între 18 și 26 de ani, se numește „Taglit" sau „Birth Right" și îi vizează pe aceia care nu au avut prilejul să participe până acum *într-un program* organizat în Israel. Cu această ocazie, ei vor putea vizita cele *mai importante* obiective turistice israeliene, într-un tur în întregime sponsorizat. De asemenea, îi așteptăm pe tineri la programele de burse, practică profesională în diferite domenii și pentru programul MASA, de voluntariat în Israel.

- Știu că seminariile anuale pe care le organiza Sohnut au atras mulți participanți. Asemenea programe de amploare vor mai avea loc?

- Anul acesta nu va avea loc un asemenea seminar. La *anul este posibil să organizăm unul*, în special dacă vom reuși să atragem noi membri ai comunității spre aceste manifestări. Este important ca această comunitate evreiască din România să se întărească numeric, prin apropierea celor care deocamdată nu se implică în activități. (L.F.)

Întâlnire cu SORINA DAN

O artistă pe care dorim s-o revedem pe scenă

Sorina Dan, actrița pe care o cunoşteam mai mult din interpretări muzicale (a plecat din țară în 1970), la radio, cu melodii de H. Mălineanu, Vasile Veselovski, ne-a vizitat la redacție, prezentându-se: Sarica Şaraga. Este numele ei de acasă. Tatăl ei a fost mecanic, avea un atelier pe care legionarii l-au „românizat", apoi atelierul a dispărut cu totul. Mama a lucrat la un magazin de lux (dantelărie, perdele) din centrul Bucureştiului, patron fiind un evreu francez, Paneth. Au plecat cu toții în Israel, în 1970, părinții şi-au încheiat acolo viața, iar Sorina s-a stabilit în Germania, de unde vine uneori în România.

Dar să ne întoarcem puțin în timp. Născută la Turnu Măgurele (nu spunem anul, deşi doamna Sorina Dan este o femeie frumoasă; eu nu fac complimente gratuite, niciodată), a intrat prin concurs la T.E.S., în 1948, împreună cu Lya König şi Leonie Waldman. Îndrumător i-a fost generosul Haim Schwartzmann, care i-a fost întâi profesor de muzică şi religie la şcoala de pe lângă Templul Coral, apoi la Liceul Comercial „Instrucțiunea". A învățat idiş, a cântat în idiş. Din anii copilăriei i-au rămas în memorie scene de groază, când legionarii aruncau evrei pe fereastră, chiar din blocul de pe str. Brezoianu, în care locuia. Regretabil, pe vremea aceea, Ion Dacian umbla în cămaşă verde cu centiron, ceea ce nu l-a împiedicat, totuşi, după război, să fie un solist de seamă, cu talent real. O, tempora! În 1953, Sorina Dan s-a angajat la Teatrul de Revistă al Armatei (pe str. Uranus). În 1954, s-a căsătorit cu Mircea Crişan (da, celebrul comic, pe numele său de acasă – Mauriciu Craus, cu „C" datorită unui notar mai puțin cunoscător de onomastică). Iar dacă veni vorba de Crişan, după ce a plecat din țară, în 1966, circula un banc: „cică, răscoala din secolul al XVIII-lea a fost condusă de Horia, Cloşca şi... atât". În anii 1958-1970, Sorina Dan a fost actriță la Teatrul „C. Tănase", după care a părăsit țara.

Mircea Crişan şi Sorina Dan - la căsătoria fiului lor, Theodor

A participat, de-a lungul carierei sale, la turnee în S.U.A., Israel, în multe țări europene, la Moscova (unde a cântat „Podmoskovnâie vecera"), în fosta R.D.G. (la Friedrichstaatspalast din Berlin, alături de Udo Jürgens) etc. A cunoscut şi colaborat cu o seamă de regizori, muzicieni, actori, soliști: Nicuşor Constantinescu (regizor), Sile Dinicu (dirijor), Teodor Cosma (de la „Electrecord"), Jancsi Körösy, Gigi Marga, Sergiu Malagamba, Dorina Drăghici, Doina Badea, Aida Moga, Arkadi Raikin (comicul venit de la Moscova şi dublat, la București, de Mircea Crişan), Dina şi Lya König, Sevila Pastor, Seidy Glück, Rudy Rosenfeld, Carol Marcovici, Bebe Marcovici şi mulți alții.

Fiul ei, Theodor Craus-Crişan, este profesor universitar, doctor în ştiințe medicale, iar nora ei este, de asemenea, doctor. Are doi nepoți de vârstă şcolară. Cu Mircea Crişan, doamna Sorina Dan discută uneori la telefon.

Am întrebat-o dacă ar mai cânta în fața publicului. I-a făcut plăcere întrebarea, dar a mărturisit că ar fi un efort prea mare. Cu speranța că ne va mai bucura cu prezența sa fermecătoare, i-am urat „la bună vedere" şi... pe curând.

BORIS MARIAN

Fax din Tel Aviv

Numai din cauza Israelului

Vineri, 15 mai 1948, ora 4 după-amiază, Ben Gurion a lovit cu un ciocan în masă la Muzeul Dizengoff din Tel Aviv - şi astfel a luat ființă Statul Israel. Dar tot atunci, pentru milioane de evrei din lume, a început o lungă serie de necazuri din cauza noului stat.

Prin simplul fapt că a apărut pe hartă, Statul Israel a stricat o mulțime de dosare de cadre. Zeci de mii de comsomoliști şi utecişti au început atunci să aibă rude în Israel. Or, se ştie că fiecare rudă în Israel e o pată la dosar. Ah, e groaznic! Din cauza unei mătuşi din Petah Tikva să nu poți tu să avansezi, să ajungi lector de marxism sau căpitan de miliție?

Din cauza proclamării Statului Israel, agenții Securității au primit ordin să studieze „Istoria sionismului", de Theodor Loewenstein. Dar probabil că nu le-a plăcut, căci la anchetă, Loewenstein a încasat asemenea „drepturi de autor", încât a rămas schilod pe viață.

Fiindcă noul stat şi-a făcut o armată, copiii de pe Calea Văcăreşti şi din Brooklyn n-au mai vrut să se facă doctori şi advocați, ci tanchişti şi piloți de bombardament.

Din cauza limbii ebraice, toți au început să-şi uite limbile materne şi fac pe ei o mulțime de greşeli gramaticale.

În fine, din cauza Statului Israel, care ne-a băgat democrația în cap, toți ne credem mai deştepți, ceea ce n-ar fi rău să fie adevărat.

I. SCHECHTER

Vizita ambasadorului Cehiei în comunitatea timişoreană

Deosebit de onorantă pentru Comunitatea Evreilor din Timişoara a fost recenta vizită a ambasadorului Republicii Cehe în România, *Petr Dokladal*, aflat pentru prima oară la Timişoara. În programul, care a cuprins întâlniri cu oficialitățile județului şi orașului, întrevederi de natură economică sau cu un caracter cultural, delegația reprezentanței diplomatice cehe a cuprins şi acest obiectiv. Cu această ocazie, excelența-sa şi atașatul economic al Ambasadei s-au întâlnit cu președintele Comunității Evreilor din Timişoara, dr. *Paul Costin*. Conducătorul obştii iudaice locale a prezentat, cu această ocazie, evoluția în timp a acestei comunități, însemnătatea sa pentru urbea de pe Bega şi felul în care este ea astăzi organizată. Dr. Paul Costin şi-a adus aminte, cu acest prilej, de frumosul cartier evreiesc din capitala cehă, spațiu unic în istoria evreiască. Oaspeții s-au arătat deosebit de interesați de viața evreiască din urbea multietnică din vestul țării, pe care au asemuit-o cu Praga, probabil cel mai frumos oraş istoric din Europa Centrală. Ambasadorul Cehiei a admirat sinagoga din centrul orașului, care este pe cale să devină un edificiu cultural pentru întreaga urbe. Relațiile demarate cu acest prilej, concretizate prin cuvintele de apreciere înscrise în cartea de onoare a comunității, vor continua în viitoarele vizite pe care Ambasadorul Republicii Cehe le va întreprinde, în curând, la Timişoara.

LUCIANA FRIEDMANN

Minoritățile – în atenția parlamentarilor europeni

Toate grupurile etnice şi religioase din Timişoara au fost invitate la o dezbatere inițiată de *Graham Watson*, președintele Alianței Liberalilor şi Democraților pentru Europa (A.L.D.E.), şi ministrul de Externe, *Adrian Cioroianu*, aflați într-o vizită de două zile la Timişoara. A.L.D.E. reprezintă cel de-al treilea grup parlamentar ca mărime din Europa şi are o influență considerabilă în deciziile ce se iau la nivel continental. La Timişoara a fost prezent întregul birou executiv al alianței, din care face parte şi baroana *Emma Nicholson* - în total, 18 europarlamentari.

Comunitatea Evreilor din Timişoara a fost reprezentată la această întâlnire de președintele său, dr. *Paul Costin*, care a intervenit în dezbaterile referitoare la relațiile interetnice şi interconfesionale din orașul de pe Bega. După această întâlnire, domnia-sa a ținut să sublinieze „ecumenismul practic ce există de decenii în Timişoara, în inițierea şi păstrarea căruia, alături de Mitropolitul Banatului, dr. Nicolae Corneanu, un rol major l-a avut regretatul Prim Rabin dr. Ernest Neumann". (L.F.)

«Ad mea veesrim» pentru PANETH FARKAS – seniorul paletei!

Cu părul alb ca neaua, ținuta elegantă şi surâsul cuceritor, *Paneth Farkas* a trecut pragul celor nouăzeci de ani. Viața sa dedicată sportului şi încununată de laurii internaționali a început pe vechea Uliță Regală din Cluj, la 17 martie 1917, în casa unui croitor nevoiaş. Tatăl său dorea să-l vadă rabin, asemenea rudelor din faimoasa dinastie Paneth, dar tânărul rebel n-a rămas mult timp pe băncile şcolii evreieşti, urmându-şi pasiunea pentru mingea de celuloid. După cum spune, cele însuşite în anul petrecut la leşiva i-au fost de folos în viață şi în activitatea sportivă.

A început să joace ping-pong la Clubul evreiesc *Haggibor*, dar curând s-a legitimat la Clubul Electrica Cluj şi a fost selecționat în echipa națională a României. În 1936, a cucerit titlul de vice-campion mondial, stabilind un record care n-a fost egalat nici până astăzi: cea mai lungă minge jucată într-un meci. Două ore şi 15 minute, în partida cu polonezul Alex. Erlich. Războiul a întrerupt cariera promițătoare a lui *Paneth Farkas*, care, dintr-un performer sărbătorit, a devenit un paria, un evreu persecutat şi trimis pe front, într-un detaşament de muncă.

În primăvara lui 1944, părinții, soția, socrii şi frații au fost adunați în ghetoul de la Cluj şi îmbarcați în trenul către Auschwitz. Tânărul *Paneth*, revenit de pe front, s-a ascuns un timp în orașul ocupat de germani şi curățat de evrei, până când a fost prins de autorități, arestat şi apoi îmbarcat într-un tren cu destinația Auschwitz. Grație condiției fizice excelente, voinței şi curajului, care uneori friza nebunia, a înfruntat mașinăria morții. A evadat şi a fost capturat în mai multe rânduri. Norocul deosebit şi întâlnirea cu oameni inimoşi l-au ajutat să supraviețuiască şi, la sfârşitul războiului, să se întoarcă în orașul natal, unde avea să afle că n-a supraviețuit nimeni dintre rudele sale deportate în lagărele naziste.

În acele momente sportul a devenit singurul punct de sprijin pentru sufletul său răvăşit de durere. A inițiat reorganizarea clubului de tenis de masă şi a reînceput antrenamentele. Peste câțiva ani şi-a început cariera de antrenor, care a durat patru decenii şi i-a adus cele mai mari satisfacții. Dacă în calitate de jucător, a fost vicecampion mondial şi multiplu campion al României, în cea de antrenor a adus *15 titluri mondiale şi 33 europene, 56 de campioni naționali individuali şi 126 de titluri cu echipa şi un rezultat inegalabil: cinci titluri consecutive în Cupa Campionilor Europeni, cu echipa C.S.M. Cluj*. Distins cu titlul de antrenor emerit, *Paneth Farkas* a continuat să muncească pentru a găsi noi soluții tehnice şi a creşte juniori talentați, fiind încredințat că secretul campionilor se află în descoperirea lor timpurie.

Anii senectuții i-au adus *Medalia de Merit a Federației Internaționale de Tenis de Masă*, o recunoaştere a rezultatelor excepționale ca jucător şi ca antrenor. Clujul natal, al cărui nume l-a înscris pe harta campionilor lumii, i-a acordat titlul de „Cetățean de Onoare". *Paneth Farkas* nu şi-a irosit nici anii de pensie; împreună cu istoricul clujean Gheorghe I. Bodea, a scris cartea *Paleta şi Planeta*, a cărei primă ediție a apărut în 1997, iar a doua în 2001. O lectură palpitantă despre viața sa, despre triumful tenisului de masă românesc.

Paneth Farkas nu şi-a negat niciodată originea şi nici nu şi-a schimbat numele (în Panait), ceea ce, poate, i-ar fi adus unele avantaje. Chiar dacă puterile i-au mai slăbit, de Roş Haşana, Iom Kipur sau Hanuca, este prezent la sinagogă, spre bucuria celor care acum, la cea de a 90-a aniversare, îi doresc, multă sănătate şi „Ad mea veesrim!".

ANDREEA GHIȚĂ

„IOV" - ca viziune asupra lumii

Cu inteligenţă şi creativitate, mimând toate nuanţele veseliei tragice, *Johannes Pump* şi *Katharina C. Sobotka* (Austria) au transpus în parametri moderni tragedia biblicului Iov. De altfel, *Johannes Pump*, care a adaptat şi regizat piesa „Iov", după cartea scriitorului austriac *Joseph Roth*, a intrat cu atâta subtilitate „în pielea" personajului - melamedul Mendel Singer, dintr-un ştetl ucrainean, de la sfârşitul secolului al XIX-lea - începutul secolului XX -, încât fiecare detaliu al dramei era trăit aidoma propriei experienţe de viaţă. Iov cel modern şi soţia sa, Debora, oameni modeşti şi curaţi sufleteşte, au patru copii. Dar fiecare le este „luat" în alt fel. Unul îmbrăţişază cariera militară şi se îndepărtează de tradiţie, de familie. Un altul dezertează şi, după multe peripeţii, ajunge în America, fără a avea, însă, parte de noroacele visate. Fiica devine prostituată. Mezinul este retardat. Cine este Iov? Nu doar melamedul şi soţia lui, ci şi copiii lor, fiecare în altă variantă. Evident, mezinul este cel mai încărcat de povara „Iov", chiar dacă e lipsit de judecata care i-ar face suferinţa şi mai adâncă. „Iov" este, de fapt, o viziune asupra lumii, pe care atât talentaţii actori, cât şi iscusitul traducător în română al piesei, scriitorul *Peter Sragher*, a reuşit s-o transmită publicului, pe fundalul unor cunoscute melodii evreieşti, prin aparent-detaşată naraţiune, cu nuanţe amar-frivole, prin tăceri, oftat, puncte de suspensie.

• JOHANNES PUMP

A fost un spectacol-regal, oferit de Ambasada Austriei (Forumul Cultural Austriac) şi găzduit de T.E.S.

E. SUHOR

TELEOBIECTIV

Frumoasele iubiri fără frontiere etnice

Mihaela Rădulescu - subiect al emisiunii „9595", de pe „Antena 1"?! Ce să caute victoriosul tele-star pe teritoriile doctorului psihiatru Cristian Andrei, unde eşuează îndeobşte nevrozele şi fantasmele paranoice, pârele dintre soţii care au ajuns să se deteste şi sfâşierile dintre fraţi moştenitori ori dezamăgirile sinucigaşe din amor? Ce să caute specialistul în nefericiri la însăşi imaginea fericirii? Cred că tocmai asta căuta: resorturile norocului şi fericirii. Mecanismul succesului. Şi preţul lui.

Dar iată că nu numai. De astă dată, avea o idee în plus - şi încă foarte importantă - în susţinerea căreia Mihaela Rădulescu avea argumente greu de contrazis, dintre care unul îl constituia ea însăşi sau, mă rog, propria-i experienţă: armonia dintre etniile convieţuitoare. Posibila comunicare între credinţele religioase, semn al superiorităţii gândirii omeneşti într-o perioadă în care fanatismele se dovedesc a fi suportul tragic al terorismului. O zi internaţională a combaterii rasismului - ce tocmai se consuma - se cuvenea a fi susţinută nu numai prin pledoarii teoretice, ci şi cu exemplificări concrete smulse din viaţă. Iar povestea Mihaelei Rădulescu, ce amesteca elemente de „senzaţional" modern şi monden cu parfumul unor istorioare de iubire din Biblie, era concludentă şi tonică. Despre această poveste de amor (marital!) a chestionat-o, timp de peste un ceas - sigur, cu decenţă -, dr. Cristian Andrei, despre ea a istorisit vedeta, cu o francheţe, o seriozitate şi o deschidere care nu se prea obişnuiesc într-o lume în care se tropăie cu adidaşii prin viaţa personală, iar unii îşi deschid exhibiţionist porţile intimităţilor. La drept vorbind, lucrurile erau cunoscute, Mihaela nu şi-a ascuns - dar nici nu şi-a fluturat insistent - povestea prin presa de scandal.

Femeia „number one" a televiziunii româneşti, care şi-a învins încet şi pe rând toate rivalele din branşă, s-a îndrăgostit de un evreu, ba şi israelian pe deasupra, dintre cei care-l sperie pe bietul domn cu nervii slabi, Ion Coja, că ar invada România. Ba, s-au şi căsătorit, cuplul adunând până acum nouă ani de convieţuire. Fără gălăgie mediatică, fără exces de amănunte picant-personale - o căsătorie mixtă reuşită, ca atâtea altele în lume. A declarat, apoi, public că a trecut la religia mozaică şi că băieţelul lor, Ayan, a fost circumcis în Israel, conform tradiţiilor iudaice. La drept vorbind, nu cred că Mihaela Rădulescu să fi făcut vreo criză mistică, ea fiind, evident, o femeie raţională şi echilibrată. Dar şi-a dorit o familie solidă cu bărbatul în care credea şi pe care îl iubea şi să ofere, totodată, socrilor israelieni doritul nepoţel evreu. Cred că ştia bine ce obţinea, dar şi ce risca: prejudecăţile antisemite, ignoranţa şi fixaţiile ce persistă încă în destule minţi neaerisite îi puteau atrage - să zicem - antipatii şi clătina poziţia obţinută în televiziune, îi puteau disloca „box-office"-ul. Putea fi acuzată de interese materiale, ar fi fost posibil să aibă probleme cu prietenii ori cu familia ei din Piatra Neamţ. Nu ar fi fost o noutate: amintiţi-vă de filmul în care Meryl Streep interpreta o „idişe mame", speriată şi ea de ideea că odorul de fecior s-ar putea căsători cu o fată de altă religie; în fond, prejudecăţile funcţionează din ambele sensuri, nu? Interese materiale? Televedeta era o femeie bogată când s-a căsătorit cu bogatul om de afaceri israelian, având propriile ei venituri obţinute nu numai din *showbiz*, ci şi din firmele personale. Şi, după cum a povestit ea, pe larg, în emisiunea doctorului Cristian Andrei, simpatia ce o lega de Elan se iscase când erau încă studenţi, cu vreo 20 de ani în urmă, şi, într-un fel, s-au aşteptat unul pe celălalt până şi-au trăit experienţele sentimentale, pentru a se regăsi şi rămâne împreună: suflete pereche, ce mai! Şi deşi conversaţia dintre cei doi colegi de la „Antena 1" nu se desfăşura pe platou, ci acasă, la soţii Schwartzenberg-Rădulescu, operatorul a evitat să plimbe privirile indiscrete ale camerei de luat vederi prin jur, ca să ne arate încăperile şi decoraţiile de interior (deci, posibila opulenţă a casei), ci s-au oprit asupra unui colţ de-a dreptul modest şi, mai ales, asupra chipului gazdei. Şi a multor fotografii - înrămate frumos, sentimental-americăneşte - ale soţului şi fiului, pe care, de altfel, nu i-am văzut niciodată, fie şi măcar în fugă, la televizor: discreţie elegantă şi precaută.

Vedeta a povestit apoi, cu pasiune şi o anume tensiune interioară (plus debitul ei verbal de nestăvilit), despre proiectele ei actuale. O ştiam amatoare şi practicantă a sporturilor extreme, de ce ne-ar mira că se pregăteşte acum să atace teritoriile minate ale cinematografiei? Şi nu oricum, ci ca autor total: scenarist, regizor şi, la nevoie, şi producător. A fost sedusă de o povestire a lui Mircea Cărtărescu, din volumul „De ce iubim femeile" - o iubire imposibilă, ca toate iubirile livreşti ce aleargă pe urmele lui Romeo şi ale Julietei. Numai că el e român şi ea e ţigancă - ficţiunea pornind de la cazul (să zicem real) al cântăreţului Vasile Cristian şi al focoasei guriste Zaraza: patimi ucigătoare, muzică de inimă albastră, fuste largi, înflorate, dar şi prejudecăţi, şi ură de rasă, şi intoleranţă (reciprocă), şi cutume perimate. Cărtărescu i-a dat poveştii lui un final fabulos-tragic, scenariul Mihaelei l-a înlocuit cu un *happy-end*, întrucât ea îşi doreşte o... comedie romantică muzicală. Ştie ea ce ştie despre gustul public şi despre captarea audienţei! Numai că Centrul Naţional al Cinematografiei are alte criterii şi, la concurs, scenariul i-a fost respins. Până una-alta. Căci Mihaela Rădulescu nu se lasă şi, la o adică, îşi va găsi singură finanţatorii care să investească în debutul ei cinematografic!

Ea rămâne o fiinţă a *happy-end*-urilor. Căreia destinul i-a hărăzit o stea norocoasă, ba chiar şi o a doua, aceasta având cele şase colţuri, considerate sfinte şi purtând numele lui David.

SANDA FAUR

P.S. - Invitat la „Surprizele" Andreei Marin Bănică, multilateralul coregraf-dansator-actor *Răzvan Mazilu* a făcut o adâncă plecăciune, omagială, în faţa celei care a avut o influenţă hotărâtoare în destinul său creator. Nimeni alta decât marea noastră artistă *Maia Morgenstern*. Alături de care a transpus (la Teatrul Naţional din Bucureşti) - cu ani în urmă - „Dama cu camelii", într-un provocator spectacol de teatru dansat, ce a deschis calea de afirmare a unei noi specii artistice. „A plouat" peste Maia noastră cu exerciţii verbale de admiraţie şi cu daruri exotice, ea oferindu-ne, în schimb, un moment de emoţie poetică (un poem de Omar Khayyam) şi un altul, de dragoste familială, interpretat împreună cu cele două încântătoare fetiţe ale sale.

DIN PRESA CULTURALĂ

MARTIE 2007

• **„ROMÂNIA LITERARĂ"** (nr. 11/23 martie). Mircea Mihăieş scrie despre xenofobia ce se „lăţeşte" pe stadioane, într-un mediu de oameni cu educaţie minimă ori sub limita minimă. Xenofobia se referă la oricare „străini". George Damian, redactor de politică externă la ziarul „Ziua", se delimitează de colegul său Victor Roncea, într-o replică publicată în „România literară". Sorin Lavric critică cu asprime un volum al lui Vianu Mureşan, *Heterologie. Introducere în etica lui Lévinas* (Editura Limes, Cluj-Napoca, 2005). În nr. 12/30 martie, tot Mircea Mihăieş compară „Ziua" cu „Săptămâna" lui Barbu, mustrându-i pe colaboratori, unii chiar personalităţi. Frumoase versuri semnează Constanţa Buzea. Daniel Cristea-Enache recenzează cartea „Tânărul Eugen Ionescu", de Eugen Simion (F.N.S.A., 2006).

• **„OBSERVATOR CULTURAL"** (nr. 106/15 martie). Jean Baudillard semnează articolul „De la antiterorism la război", în care acesta critică „violenţa mondializării". Autorul este împotriva răzbunării violente, el pledează pentru metode de influenţare psihologică. Uşor de zis şi scris! Scriitorul suedez Aris Fioretes, vizitând România, îi mulţumeşte public, într-un interviu, lui Norman Manea, pentru prietenia, sprijinul acordat altor scriitori din diverse ţări. Jean Ancel semnează, în nr. 107/22 martie, „Replică la adresa lui Teşu Solomovici" (care nu a fost publicată în „Ziua"), în care arată poziţia mult discutatului jurnalist faţă de Antonescu. Jean Ancel îl califică „plagiator şi grafoman". După articolul lui Liviu Rotman, acesta este al doilea act critic venit din partea unor concetăţeni faţă de Teşu Solomovici. Poate că ar fi vremea să-şi facă unele „auto-analize" de conştiinţă. Lăudabilă este aprecierea, meritată, faţă de o scriitoare ca Adriana Bittel, venită din partea unor confraţi: „Cum rămâne în umbră o scriitoare" (Bianca Buşta-Cernat).

• **„DILEMA VECHE"** şi **„CULTURA"**, din luna martie, prezintă diverse puncte de vedere referitoare la acţiunile S.U.A. în Orientul Apropiat şi Mijlociu, la relaţiile israeliano-palestiniene. Nu am intrat în amănunte, pentru că problemele sunt mai complexe decât par a fi la o simplă lectură. Informaţiile sunt lacunare, iar viitorul este imprevizibil. Un lucru este limpede: unii aprobă ori acceptă politica S.U.A., ca şi acţiunile israeliene, alţii vin cu critici, dar nu oferă nici o soluţie practică.

• Mai la obiect, **REVISTA „22"** (nr. 13/27 martie) vine cu comentarii: „Guvernul palestinian", de Nando Mario Varga; „O *doamnă bine*, în derivă", de Petre Iancu (despre „pacifismul" vest-european); „Despre sursele violenţei", de Charles Taylor (despre morală, filantropie). Editura Antet (de proastă „faimă"), face reclamă la „Ciocnirea civilizaţiilor", de S.P. Huntington, unde se spune că „universalismul occidental este periculos pentru lume, deoarece poate duce la un război intercivilizaţional... şi ar putea să ducă la înfrângerea Occidentului". Cam mulţi „cobesc" acest sumbru viitor. Liviu Rotman protestează în „Istorie, morală şi justiţie" faţă de reabilitarea parţială a lui Antonescu.

• Din **„CONTEMPORANUL - IDEEA EUROPEANĂ"** (nr. 3/2007) reţinem: „Vinovăţia aidoma unui obiect", de Nicolae Breban; Basarab Nicolescu despre Stéphane Lupasco; Aura Christi (proză); Nicolae Balotă (eseu); B. Marian (despre Saul Steinberg, Moses Gaster); Henri Zalis (despre proza Aurei Christi); Agi Mishol (*poezii*, în traducerea Silviei Manor, din ebraică), Ion Ianoşi (*despre totalitarism*). Lucia Dărmăruş critică dicţionarele literare apărute până în 2005, pentru că sunt „misogine şi xenofobe". Andrei Codrescu este prezent cu proză. Paul Aretzu scrie despre poeta evreo-româno-americană Anca Pedvis.

• **„APOSTROF"** (nr. 3/2007) - una dintre cele mai reuşite apariţii - ne oferă: Andrei Şerban la Viena - întâlniri cu Ioan Holender, la montarea operei „Manon", de Massenet; despre Panait Istrati, fotograf ambulant la Nisa; Bulgakov în vogă la Bucureşti şi la Cluj; Ioana Pârvulescu conduce un cenaclu „Lovinescu" în casa lui... Lovinescu. În „Amintiri despre Lucian Blaga" (M. Iubu), aflăm că filosoful-poet a fost ţinta unor atacuri ale Mitropolitului Ardealului, Nicolae Bălan, şi ale părintelui D. Stăniloaie, pentru „abateri" de la ortodoxie. Despre poezia Magdei Cârneci (numită recent director al I.C.R. din Paris) scrie Iulian Boldea.

• **„ORIZONT"** (nr. 2/2007), din Timişoara, se deschide pe prima pagină cu o poezie a lui Anavi Adam (98 de ani, membru al Comunităţii Evreilor din Timişoara), versuri ce ar merita reproduse şi în revista noastră: „Nu suntem decât trepte" (traducere Ildiko Gabos şi Şerban Foarţă). Interesant articolul lui Cornel Ungureanu, redactor şef adjunct: „Prefaţă la o istorie secretă a literaturii române", despre avatarurile criticii faţă de evoluţia din anii '30, '40, '50 până în prezent. Mai citim un interviu şi un fragment de jurnal al Marianei Şora (puţini dintre cititorii noştri o cunosc), alte texte de autori români, sârbi, germani – Timişoara este multiculturală. Rodica Binder scrie despre romanul lui Dieter Schlesak, „Capesius, der Auschwitz apotheker"; poetul David Berman este prezent, în traducere, cu poemul „New York" ş.a.

• **„TIMPUL"** (nr. 3/2007), din Iaşi, prezintă recenzia cărţii „Istoria iubirii", de Nicole Krauss (Ed. Humanitas, traducere Antoaneta Ralian), roman de mare succes. Mihai Baltag recenzează „Eseuri despre iudaism", de Nicolae Steinhardt (Ed. Humanitas, 2006).

• În **„LE MONDE DIPLOMATIQUE"** (martie 2007, varianta română), citim: „C.I.A., zboruri secrete", de Ignacio Ramonet. Ambasadorul Pakistanului reafirmă politica antiteroristă a guvernului ţării sale. Apoi „Marile puteri prinse în capcana Kosovo"; „Faţetele contradictorii ale Republicii Moldova"; „A sosit momentul unui stat binaţional?" (este vorba de Israel şi Palestina, propunere veche de 60 de ani, reluată de unii politologi occidentali); „Spania, bolnavă de propriul trecut" (desprinderea de franchism); „De ce se încăpăţânează Casa Albă în Irak?" (despre bătălia pe piaţa petrolului, războaiele genocidare din Africa, relaţiile Argentina – Iran etc.).

• Am primit la redacţie **„CAFENEAUA LITERARĂ"** (nr. 1/43, ianuarie 2007), din Piteşti – o revistă interesantă, cu numeroşi colaboratori. Reţinem şi un articol al Marianei Şenilă-Vasiliu despre Victor Brauner şi moştenirea sa din Franţa.

• **„ISRAFAX"** (nr. 258/martie 2007), din Canada, conţine numeroase articole, dintre care am reţinut: F. Krantz ş.a. – comentarii din Orientul „fierbinte"; Baruch Cohen despre Purim; o istorie a înarmării Iranului; Natan Sharansky – „Supravieţuirea poporului evreu" şi multe altele.

• **„ULTIMA ORĂ"** (23 martie), din Israel, conţine, printre altele: Jean Steiger despre politica lui Ehud Olmert; Gina Sebastian Alcalay despre Pesah; Ioran Segal despre „Claims Conference" (critic); B. Marian despre antisemitism. Mai citim despre Colette Avital, candidată la preşedinţia Israelului, iar „Jurnalul C.E.B." este elogiat de Carol Isac.

BORIS MARIAN

Jurnalul
Comunităţii Evreilor din Bucureşti
PURIM LA TEMPLUL CORAL

• A apărut **„JURNALUL"** (nr. 4/martie 2007) al C.E.B., care conţine relatări ale sărbătoririi, la Templul Coral, a Anului Nou al Pomilor (Tu Bişvat) şi Purimului, precum şi articole despre: istoria B'nai B'rith în lume; 150 de ani de presă; „Istoria" Templului „Cahal Grande"; arhitectura sinagogilor din Bucureşti; „Sefarzii din Bucureşti"; istoria idişului. Toma George Maiorescu este prezent cu poemul „Puterea cuvântului". Mai remarcăm, de asemenea, o prezentare a regizorului Moshe Yassur, momente de la „Ora veselă", cu Florin Piersic (matineu iniţiat de prof. ing. Osy Lazăr, preşedintele C.E.B.), umor, calendar, poşta redacţiei, reclame. Colectivul redacţional (B. Mehr, Sergiu Iczkovits, Andrei Acatincăi) aşteaptă de la cititori propuneri de colaborare. Mulţumiri anticipate. (Rep.)

MERIDIANE • MERIDIANE

In memoriam MIHAIL FRIEDMAN

„Cetățean de Onoare" al orașului Cluj-Napoca

În anul 2006, s-a stins din viață un prieten al literaturii române, traducător, în Rusia, din diverși autori români - Mihail Friedman z.l. La 26 decembrie 2000, el a suferit o mare tragedie: și-a pierdut fiica, un dăruit artist plastic, membru al Asociației Internaționale a Artiștilor Plastici, al Asociației similare din Germania și Rusia. A fost un tragic sfârșit la vârsta unor avântate năzuințe: 42 de ani. Creațiile ei s-au făcut cunoscute în țări europene, în S.U.A., Israel. A ilustrat o serie de cărți pentru copii: *Alice în țara minunilor, Winnie the Pooh* ș.a.

Mihail Friedman i-a dedicat două cărți: *Recviem pe două voci* (cu poeme proprii și ilustrațiile fiicei) și *Cartea lui Iosif*. Versurile sunt pătrunse de tragism, dar și de curajul omului în fața inexorabilului: „Nu minți despre tandrețe / Nu minți despre datorie / Să uităm de temeri / De fatalitate".

Preocupată de Vechiul Testament, dar și de Evanghelii, artista a redat episoade biblice memorabile, amintind de maniera vechilor maeștri, dar și de moderniști (ciclul „Golgota Vechiului Testament" - titlu remarcabil). „Am realizat visul strămoșilor", scria undeva artista.

Dar să revenim la „Cartea lui Iosif". Prima parte a fost scrisă în 1993, iar partea a doua în 2002, fiind reeditată în 2005, la Editura Krug (Moscova). Motoul din deschiderea primei părți provine dintr-o lucrare necunoscută nouă - *Pseudodoxia epidemică*, de T. Brown -, în care se spune că, în secolul XIII, Ahasverus („evreul rătăcitor") a luat numele de Iosif. Se știe că de la Iosif, cel din Vechiul Testament, fiul lui Iacob (cel care i-a adus pe evrei în Egipt), la Iosif dulgherul, „tatăl formal" al lui Iisus, apoi la alți purtători ai acestui nume, în Noul Testament, există un traseu la marginea dintre imaginar și istoria biblică. Ca și Mihail Bulgakov, Mihail Friedman își aduce personajele biblice în secolul XX, cu dureroasele episoade ale Transnistriei, apoi postbelice, autobiografice, iar în partea a doua apare fiica, Lidia Șulghina, care este prezentă și cu desene (gen Gustav Doré, amintind de „Infernul" lui Dante). O carte cu multe chei, unul dintre capitole intitulându-se, de pildă, „Samson și comunista Dalila".

*

Pentru cei care nu cunosc biografia autorului, oferim câteva date. Născut la 1 mai 1922, lângă Lăpușna, în Basarabia, în familia unui negustor, Mihail Friedman a studiat la București, apoi la Chișinău, la Moscova. A fost cercetător al literaturii române, în cadrul Academiei U.R.S.S. A fost interpret și traducător al lui Sadoveanu, Cezar Petrescu ș.a., precum și autor al unui dicționar român-rus-român. În anul 2000, a oferit un interviu în „România literară" (nr. 47). Orașul Cluj-Napoca i-a conferit titlul de „Cetățean de Onoare".

BORIS MARIAN

Spirite celebre

Pe terasa unei cafenele din Cartierul Latin al Parisului, se întâlneau, spre seară, actorii. Înainte de spectacol, sorbeau o cafeluță, priveau scena străzii și presărau discuțiile cu câte un calambur, care, de multe ori, era atât de savurat, încât făcea ocolul orașului încă înainte de gongul final al piesei.

*Printre clienții nelipsiți ai cafenelei era și **Sacha Guitry**, recunoscut ca un om plin de sine. Într-o zi, stând de vorbă cu un prieten, a afirmat:*

- Pe lume, nu există decât doi oameni pe care i-am admirat dintotdeauna.

Mirat, interlocutorul l-a întrebat:

- Cine-i al doilea?

Pe terasa șuetelor

Guitry a savurat replica, deși, de obicei, îi plăcea ca poanta să-i aparțină. Ca în cazul unei discuții cu Yvonne Printemps, căreia i-a spus:

- Să știi că fumezi prea mult!

- N-are importanță, răspunse ea. Tatăl meu are șaizeci de ani și a fumat o viață întreagă.

La care, Sacha Guitry îi spuse, zâmbind subțire:

- Ei, dacă nu fuma, ar fi avut cel puțin șaptezeci de ani.

*La o altă măsuță, alte personaje. **Mistinguette** se laudă unei colege că se mărită și îi spune cine va fi fericitul.*

- O, îl cunosc foarte bine, exclamă interlocutoarea. E fostul meu amant.

- Dar nu mă mir deloc. Există oare în tot Parisul vreun bărbat care să nu-ți fi fost... fost?

*Să încheiem această scurtă incursiune pe terasa șuetelor cu celebra compatrioată **Elvira Popescu**, care a jucat mulți ani pe scenele pariziene. Stătea la masă cu un prieten care, răsfoind ziarul, îi spuse:*

- Absolut nimic nou în gazeta de azi!

Elvira Popescu îi ia ziarul din mână, îl privește și remarcă:

- Și totuși, e ceva nou!

- Ce?

- Data!

A. CROITORU

Cel mai, cea mai...

• Cea mai veche populație evreiască ce a locuit pe teritoriul Greciei este cea romaniotă. Aceasta are o istorie de două milenii, care a marcat evoluția regiunii. Interesant că ei au dezvoltat tradiții specifice, influențate de civilizația și limba greacă, cunoscute sub numele de „minhag Romania" (fără vreo legătură cu România...). Aceste comunități s-au dezvoltat în perioada bizantină, care a durat între 476 și 1453 e.a. De-a lungul timpului, chiar și cu mult înaintea Holocaustului, evreii greci nu au fost scutiți de persecuții și prigoană, dar au reușit să supraviețuiască în comunități compacte. Evreilor romanioți li s-au alăturat evreii sefarzi, după expulzarea lor din Spania.

*

• Unele dintre regiunile în care evreii au fost primiți cu cea mai mare căldură, după expulzarea lor din Spania, a fost Italia, unde s-au aflat sub protecția regelui Ferdinand de Napoli. Don Isaac Abravanel a avut chiar o funcție la Curtea regală, pe care a deținut-o și în timpul domniei regelui Alfonso II. Evreii din Spania au fost primiți bine și în Ferara și în Toscana. În schimb, la Roma și la Genova au avut parte de prigoană și înfometare. După dispariția Papei Paul III, a urmat o perioadă nefastă pentru evrei, care a culminat cu expulzarea lor din Genova. Printre cei maziliți se afla și doctorul Joseph Hacohen, medicul de curte al dogelui Andrea Doria. Acesta nu a fost doar doctor, ci și un reputat istoric.

*

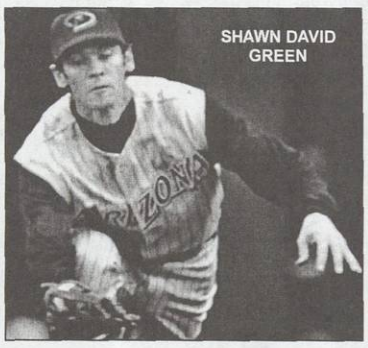

• *Shawn David Green* este cel mai cunoscut jucător evreu din Liga de Baseball Americană. Născut în 1972, în Ilinois, el evoluează pentru echipa „New York Mets". De-a lungul carierei sale formidabile - în special, pentru americani, care sunt foarte pasionați de acest sport -, Green nu a participat la meciurile ce se joacă în ziua de Iom Kipur. Pentru convingerea sa religioasă, a decis să nu participe la *playoff*-ul din 2004, în care echipa „Dodgers" urmărea cucerirea titlului național.

*

• Cea mai mare comunitate evreiască din Marea Britanie este cea londoneză, care numără azi aproximativ 200.000 de evrei. Încă 100.000 de evrei locuiesc în comunitățile din Salford și Manchester (cele mai mari, după capitala britanică), Leeds, Brighton, Liverpool, Birmingham, Bournemouth, Gateshead, Southend on Sea.

LUCIANA FRIEDMANN

Salonul literar R.E.

Proză la superlativ

• **ȘTEFAN IUREȘ** – **„Intrarea candizilor interzisă"**

• **FELICIA MOHR** – **„La persoana întâi"**

În seara zilei de 18 aprilie a.c., am ascultat proză. Au citit **Felicia Mohr** (fragmente din viitorul volum „La persoana întâi") și **Ștefan Iureș**. Putem spune că ambii autori, deși de calibre și maniere diferite, au avut emoții. Emoții de artist. Proza Feliciei Mohr este de inspirație autobiografică, din care poezia aceleiași autoare nu lipsește. Ștefan Iureș a citit, cu talent interpretativ, „Intrarea candizilor interzisă", tot un fragment ori o povestire dintr-un ciclu despre impactul visului/iluziei cu o realitate care nu este nici urâtă, nici frumoasă. O tehnică impecabilă asigură acestei proze autenticitatea necesară. Au discutat din unghiuri diferite: Zigu Tauberg, C. Benone, Țicu Goldstein, Em. Reicher, A. Weisenberg, Horia Aramă, Nicolae Stelea, B. Marian, Ștefan Iureș. S-a pus în discuție, îndreptățit, chestiunea publicării unor producții valoroase care se citesc în cadrul „Salonului". Sperăm că va apărea în curând o revistă de literatură care să găzduiască aceste minunate texte. **(B.M.M.)**

CALENDAR

• 13 martie a.c. - a împlinit 81 de ani av. IULIAN SORIN, lider al evreilor din România, fost secretar general al F.C.E.R., actualmente - consilier al președintelui Federației.

• 23 martie 1925 - s-a născut dr. ALEXANDRU ELIAS, președintele Comisiei consultative a F.C.E.R. pentru combaterea antisemitismului și negaționismului, membru în Comitetul Director al Federației.*

*

• 1 aprilie 1954 - s-a născut TOVA BIN NUN, director general executiv al Fundației „Caritatea", fost director general al Filialei din România a Agenției Evreiești. La ora actuală - președintele Fundației „Lauder" România.

• 1 aprilie 1946 - s-a născut ALEXANDER SIVAN, director general al F.C.E.R.

• 1 aprilie 1940 - s-a născut PAUL SCHWARTZ, vicepreședinte al F.C.E.R.

• 1 aprilie 1944 - s-a născut dr. CORNEL SABETAY, personalitate marcantă a medicinii românești, specialist în ortopedie pediatrică, cadru didactic la Universitatea din Craiova. Este președintele Comunității Evreilor din Craiova.

• 1 aprilie 1952 - a murit, la New York, dramaturgul, romancierul și publicistul FRANZ MOLNAR (Ferenc Neumann). Piese: *Avocatul; Diavolul; Liliom; Santinela; Lebăda* etc. Cel mai cunoscut roman al său este *Băieții de pe strada Pal*.

• 2 aprilie 1938 - s-a născut AUREL DAVIDOVICI, președintele Comunității Evreilor din Pitești.

ANIVERSĂRILE ȘI COMEMORĂRILE LUNII APRILIE

• 3 aprilie 1857 - a apărut primul număr al săptămânalului „Israelitul Român".

• 5 aprilie 1992 - a murit, la New York, ISAAC ASIMOV, autorul unor cărți SF de mare succes. S-a născut la Smolensk, apoi s-a stabilit în S.U.A., unde a studiat biochimia. Dintre cărțile sale, amintim: ciclul *Fundația; Civilizații extraterestre; O piatră pe cer; Soarele gol*.

• 5 aprilie 1997 - a murit, la New York, poetul ALLEN GINSBERG (n. 1926, New Jersey). Debutează în 1955, cu volumul de versuri *Howl and Other Poems*. Este autorul impresionantului poem *Kadiș* (1960). Scrierile sale se remarcă prin stilul deosebit și ritmicitatea versurilor.

• 9 aprilie 1871 - s-a născut LEON BLUM, lider al Partidului Socialist Francez, fost prim-ministru al Franței.

• 10 aprilie 1955 - s-a născut SORIN BLUMER, președintele Comunității Evreilor din Galați.

• 10 aprilie 1847 - s-a născut, la Budapesta, JOSEPH PULITZER, creatorul faimosului concern de presă care purta numele lui. Este inițiatorul Premiului „Pulitzer" pentru jurnalism. A murit în 1911.

• 11 aprilie 1987 - a murit, la Torino, scriitorul PRIMO LEVI (n. 1919, Torino), supraviețuitor al lagărului de la Auschwitz. Opere: *Dacă acesta poate fi socotit om* (o relatare a ororilor naziste); *Armistițiul; Tabelul periodic; Dacă nu acum, când?; Cei înecați și cei salvați*.

• 13 aprilie 1944 - s-a născut MIRCEA CORNIȘTEANU, regizor, director al Teatrului Național din Craiova.

• 15 aprilie 1922 - s-a născut prof. dr. ANDREI VOINEA, ortoped.

• 15 aprilie 1897 - s-a deschis, la București, prima școală evreiască din România.

• 16 aprilie 1945 - s-a născut dr. IRINA CAJAL, președintele Fundației „N. Cajal", membră în Comitetul Director al F.C.E.R., consilier în M.A.E.

• 16 aprilie 1932 - s-a născut, în Polonia, producătorul de filme JACK KUPER (Jankele Kuperblum). În 1947, s-a stabilit în Canada. Își povestește viața în cartea autobiografică *Jankele trăiește - un copil evreu în refugiu*.

• 17 aprilie 1997 - a murit HAIM HERZOG, fost președinte al Israelului. S-a născut la Belfast și s-a stabilit, în 1935, în Eret Israel.

• 19 aprilie 1950 - s-a născut BEATRICE HALER, șefa Departamentului Juridic al F.C.E.R.

• 20 aprilie 1922 - s-a născut compozitorul VASILE TIMIȘ.

• 20 aprilie 2006 - a murit, la Tel Aviv, ITZAK BEN-EFRAIM, născut la Piatra Neamț. A făcut parte dintr-un grup de parașutiști voluntari pregătiți pentru o misiune în spatele trupelor naziste.

• 21 aprilie 1956 - a murit, la 81 de ani, compozitorul și muzicologul STAN GOLESTAN (n. 1875, Vaslui). În 1892, s-a stabilit la Paris. A primit numeroase distincții: Premiul întâi de compoziție „George Enescu" (1915), Premiul „Verley" al Societății pariziene de concerte (1921), iar guvernul francez i-a acordat titlul de Ofițer al Marelui Ordin „Legiunea de Onoare".

• 24 aprilie 1942 - s-a născut, în Brooklyn, actrița și cântăreața BARBRA STREISAND. A apărut în numeroase musicaluri și filme de mare succes: *Hello, Dolly!; Yentl; Anii tinereții noastre* ș.a. A cucerit Premiul Oscar.

• 27 aprilie 1917 - a murit, la Varșovia, dr. LUDWIG LAZARUS ZAMENHOF, creatorul limbii artificiale internaționale Esperanto. În 1887, a publicat lucrarea „Lingvo Internacia", sub pseudonimul Doktoro Esperanto (Dr. Speranță), de unde și numele acestei limbi. A tradus în esperanto „Vechiul Testament".

• 27 aprilie 1932 - s-a născut, la Paris, actrița ANOUK AIMÉE (Françoise Dreyfus). A jucat în 70 de filme. De mare succes s-au bucurat *Un bărbat și o femeie* și *La dolce vita*.

SIEGFRIED WOLF

N.R. - Anul nașterii domnului HARY MARKUS, președintele Comunității Evreilor din Sighetu Marmației, este 1942.

• La 11 aprilie a.c., a împlinit 60 de ani dr. **LIVIU ROTMAN**. Născut în România, a făcut Alia în 1985. Este cercetător în domeniul istoriei evreilor din România, și-a luat doctoratul și este cadru universitar. În prezent, este directorul C.S.I.E.R. și director științific al Centrului „Goldstein-Goren" din cadrul Universității București. De la numirea sa în fruntea C.S.I.E.R., Liviu Rotman a organizat două simpozioane interesante, prezentate și de revista noastră. Îi dorim succes și „Ad Mea Veesrim"! **(B.M.M.)**

INFORMAȚII DE INTERES GENERAL, EVENIMENTE, ACȚIUNI

DIN VIAȚA COMUNITARĂ

BRAŞOV

Spectacol de dansuri israeliene

În cadrul zilelor Braşovului, desfăşurate între 13-15 aprilie a.c., la care au participat toate oraşele înfrăţite cu Braşovul, printre care şi Rişon LeZion, au avut loc diverse manifestări culturale dedicate evenimentului. La 14 aprilie, în Piaţa Primăriei, braşovenii au aplaudat spectacolul susţinut de o trupă de dansuri israeliene din Rişon LeZion. Toate delegaţiile reprezentând oraşe înfrăţite cu Braşovul au vizitat Templul.

BOTOŞANI

SARA MILŞTAIN 85

„La 22 martie a.c., prof. *Sara Milştain* împlinea 85 de ani. Văduvă, singură, nu aştepta ca ziua de naştere să-i aducă vreo bucurie. Dar iată că, la amiază, membre ale Clubului Comunitar, preşedintele Comunităţii, *Iosef David*, prieteni, foşti elevi au venit să-i ureze «La mulţi ani!» şi «Ad Mea Veesrim!», să-i aducă daruri şi flori. Cenuşiul cotidian s-a transformat într-o zi plină de bucurii", ne *relatează corespondenta noastră, Mariana Goldberg.* Oaspeţii au fost serviţi cu tort, fructe şi băuturi răcoritoare. Au fost ore de căldură sufletească pe care sărbătorita nu le va uita nicicând.

SIBIU

„Ad Mea Veesrim", RIEVEL ARNOLD

A devenit un bun obicei ca, în sânul Comunităţii noastre, să ne cinstim enoriaşii cu ocazia zilelor lor de naştere, în special ale celor care au împlinit o vârstă respectabilă. De curând, l-am sărbătorit pe dl *Rievel Arnold*, oficiantul nostru de cult de mai bine de 20 de ani, la împlinirea vârstei de 82 de ani, prilej cu care cei prezenţi, adunaţi în jurul mesei la un păhărel şi alte bunătăţi, i-au urat din inimă „până la 120 de ani... ca la 20!". Atmosfera plăcută, cuvintele şi urările l-au emoţionat profund pe sărbătorit, care este văduv de foarte mulţi ani. A simţit, o dată în plus, că familia lui este Comunitatea. Dragului nostru Rievel Arnold, îi adresăm tradiţionala urare: „Ad Mea Veesrim!".

Ing. OTTO DEUTSCH,
preşedintele C.E. Sibiu

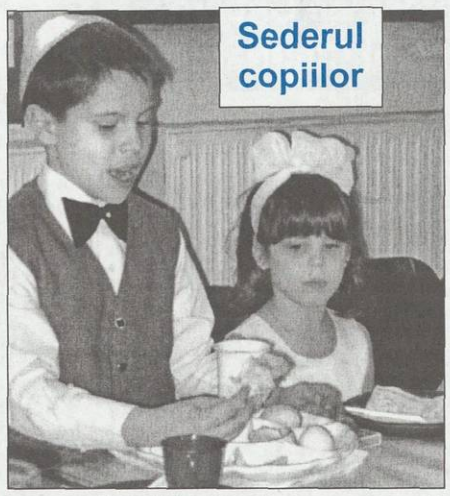

Când adulţii învaţă de la copiii...

Masa de Seder Pesah este locul unde se întâlnesc, în mod simbolic, generaţiile: părinţi şi copii, tineri şi bătrâni, evreii care au ieşit din Egipt şi evreii care rememorează acele zile şi îşi imaginează că ei înşişi au scăpat de sclavie şi se îndreaptă către libertate... Fiecare individ are un rol special în desfăşurarea ordinii etapelor parcurse - una după alta, fiecare etapă marchează un moment de cotitură în naraţiunea exodului.

Duminică, 1 aprilie, generaţiile s-au reunit din nou în jurul mesei de Seder Pesah, dar de data asta rolurile s-au inversat. Copiii au parcurs toate etapele tradiţionale, în vreme ce părinţii şi invitaţii i-au ascultat din băncile sinagogii mici din Templul Coral, asistând încântaţi la acest mini-Seder. Împreună cu profesorii lor, *Daniel Orenstein* şi *Eduard Ustinescu*, am coordonat din „umbră" aspectele logistice ale activităţii, *iar Ina Dinescu* şi *Miriam Rosenzweig*, colegele mai mari de la Talmud Tora, s-au asigurat că nu lipseşte nimic de pe mesele invitaţilor şi că toată lumea este mulţumită.

Sederul copiilor şi-a îndeplinit misiunea, fiindcă de Pesah suntem datori să transmitem copiilor noştri valorile şi mesajul epopeii ieşirii din Egipt. Libertatea, solidaritatea, demnitatea şi speranţa sunt cuvintele-cheie, *iar cu prilejul mini-Sederului* de duminică, am avut ocazia să redescoperim valoarea acestor concepte, din perspectiva inocenţei şi a simplităţii copiilor.

ANDA DUMITRU

Seara de SEDER în comunităţile din ţară

Urmare din pag. 3

pentru participare. *Corul de Talmud Tora* a avut un aport însemnat la frumuseţea serilor de Seder.

● **IAŞI.** „Doi tineri rabini din Statele Unite au fost mesaderi la Sederele colective. Ei au oficiat şi la Sederul organizat de Habad", ne-a relatat preşedintele Comunităţii, ing. *Pincu Kaiserman*, care a făcut, în faţa auditoriului ieşean, un expozeu al evenimentelor antice prin prisma contemporaneităţii. „Ne-am simţit bine, a fost multă lume, din toate generaţiile, am avut invitaţi de la radiodifuziunea locală. Soţia mea a dat şi un interviu despre bucătăria evreiască, în general, şi mâncărurile de Pesah, în special". Corul tineretului evreu din Iaşi a creat bună dispoziţie în rândul participanţilor, prin cântecele de Seder care merg, totdeauna, la inimă.

● **PIATRA NEAMŢ.** Sederul a fost celebrat aşa cum se cuvine, cu ajutorul *preparatelor culinare* trimise de la Restaurantul ritual din Bacău. Mesaderi au fost: invitatul de onoare, reprezentantul permanent al Joint-ului în România, *Israel Sabag* (traducerea în română a fost asigurată de *Erwin Şimşensohn*), şi oficiantul de cult, *Marcel Bergman*. Au luat parte un număr mare de membri ai obştii şi evrei din Tg. Neamţ. Preşedintele Comunităţii, ing. *Heinrich Solomon*, a vorbit despre conotaţiile esenţiale ale sărbătorii şi a mulţumit tuturor pentru participare. (EVA GALAMBOS, E. SUHOR)

● **SUCEAVA.** *Aproape jumătate dintre evreii suceveni* au petrecut împreună Sederul de Pesah, la sediul Comunităţii. Alături de ei au fost şi oaspeţi din Canada, care au dăruit preşedintelui Comunităţii, *Sorin Golda*, o tavă simbolică de Seder. Tânărul *Daniel Blumenfeld* a fost cel care a aprins lumânările şi a citit din *Hagada*. Masa tradiţională a fost pregătită de soţia preşedintelui Comunităţii, dna *Dorina Golda*, şi de alte câteva doamne din comunitate, care şi-au dat silinţa ca tot ceea ce poate fi pregătit într-o asemenea seară deosebită să nu lipsească. Toate alimentele tradiţionale pentru platoul de Seder s-au regăsit pe masă. La fel, *paharele cu apă sărată, care evocă lacrimile evreilor* în robia egipteană, azima şi paharele cu vin. În amintirea ultimei mese luată de evrei în Egipt, în zori, înaintea eliberării lor, din cele trei azime pregătite în faţa lui pentru Seder, *Daniel Blumenfeld* a rupt o bucată, pe care a ascuns-o sub faţa de masă şi a împărţit-o la sfârşitul ceremoniei. Participanţii au apreciat atât faptul că au petrecut seara împreună, cât şi efortul preşedintelui Sorin Golda şi al doamnelor care au pregătit bunătăţile ce au umplut masa. (DANA HUMOREANU)

TÂRGOVIŞTE

Dr. NATHAN COHEN – oaspete al Universităţii „Valahia"

Dr. *Nathan Cohen*, preşedintele Asociaţiei Originarilor din România (H.O.R.), vicepreşedinte al H.O.R. în Israel, profesor la Universitatea din Beer Sheva, a fost oaspetele Universităţii „Valahia" din Târgovişte, în vederea realizării unor schimburi de experienţă între studenţi şi profesori şi programe de cercetare comune. Dr. Nathan Cohen a fost impresionat de acţiunea Rectoratului Universităţii „Valahia" de a consolida Sinagoga locală, în care va funcţiona o bibliotecă de carte rară, unde oricine va dori, se va putea documenta pentru realizarea de studii *despre evreii din România. Se va crea o Catedră cu acelaşi profil.* Acţiunea este cu atât mai salutară, cu cât, în Târgovişte, nu mai există decât un singur evreu.

GALAŢI

Placă memorială pentru cinstirea victimelor Holocaustului

O numeroasă participare la Templu a marcat *Iom Haşoa* - Ziua Holocaustului. Printre cei prezenţi - prefectul judeţului, *Mihai Capră, alte oficialităţi de stat, reprezentanţi ai unor culte, ai unor* organizaţii de minorităţi naţionale, ai mass media. Şase lumânări au fost aprinse în memoria celor şase milioane de victime ale Holocaustului. După *El Male Rahamim*, intonat de *Elias Ceauşu*, şi binecuvântări pentru România şi Israel, rostite de oficiantul venit din Brăila, *Suhar Goldstein*, au urmat alocuţiuni, dintre care menţionăm pe cea a prefectului *Mihai Capră* şi a preşedintelui Comunităţii brăilene, *David Iancu Segal*. În cuvântul său de salut către participanţii la eveniment, preşedintele Comunităţii, ing. *Sorin Blumer*, a arătat că Ziua Holocaustului se comemorează de trei ori pe an (Ziua Mondială a Holocaustului, Ziua Holocaustului din calendarul ebraic, Ziua Holocaustului în România) pentru că nu dorim să lăsăm ca această tragedie, unică în istoria universală, care nu este doar a poporului evreu, ci a întregii umanităţi, să se şteargă din memoria colectivă a omenirii. Cu acest prilej, a fost dezvelită o placă memorială pentru cinstirea celor şase milioane de victime ale Catastrofei.

D.A.S.M. angajează:

Persoană cu studii pentru Serviciul de Asistenţă Socială, birou şi teren.

Relaţii la telefon: 322.40.67

Se prezintă C.V.

ORGANIZAŢIE EVREIASCĂ NON-PROFIT angajează:

MANAGER

Cerinţe:
- Experienţă în manageriat;
- Calităţi de coordonare a unei echipe;
- Iniţiativă şi comunicare;
- Responsabilitate şi seriozitate;
- Cunoştinţe de limba engleză şi operare PC reprezintă un avantaj.

Candidaţii vor trimite CV (inclusiv adresa şi numărul de telefon) la adresa de *e-mail*: office@jdc.ro până la data de 10 mai 2007. Informaţii suplimentare pot fi obţinute la telefon: 0742.264.990.

✡ DECESE ✡ COMEMORĂRI ✡

Cu profundă durere, anunţăm că, la data de 17 martie 2007, s-a stins din viaţă domnul MARGULIES CAROL, membru al Comunităţii Evreilor din Târgu Mureş. *Fie-i amintirea binecuvântată! Familia* nu-l va uita niciodată. Hari Margulies - frate, Elvira Margulies - cumnată, Edmond Margulies - nepot.

Vigdar Hari şi Bianca - nepoţi, din Bacău, anunţă, cu durere în suflet, încetarea din viaţă a mătuşii lor, prof. *VIGDAR FRIDA, din Suceava. Amintirea ei va rămâne neştearsă în sufletele* noastre.

Lacrimi de recunoştinţă pentru omul, soţul şi tatăl desăvârşit care a fost ing. SAMUEL BLUMENFELD, din Suceava - la şase ani (18 Nisan) de la trecerea în eternitate. Chiar dacă eşti departe, gândul meu e mereu cu tine, iar amintirea ta e vie în sufletul meu. Rog pe bunul Dumnezeu să te odihnească în pace, alături de mama, iar memoria să-ţi fie veşnic binecuvântată.

Gând de neuitare pentru MAXIM BEINISCH z.l.

Colegi, prieteni, lideri ai F.C.E.R. şi C.E.B. au venit, la 20 aprilie a.c., să-l conducă pe ultimul său drum pe *Maxim Beinisch* z.l. (contabil-şef al C.E.B.) şi să fie alături de familia îndoliată - soţia, copiii, mama - în aceste clipe grele. Chiar dacă durerea nu poate fi alinată şi orice gest este neputincios, ceea ce rămâne este solidaritatea umană. La catafalcul său, în Cimitirul Giurgiului, au rostit rugăciuni, pentru odihna sufletului celui plecat dintre noi, Rabinul *Abraham Ehrenfeld* şi prim cantorul *Iosif Adler* (traducerea în română - *Adolf Fătu*). „Maxim Beinisch z.l. va dăinui în cugetele noastre prin bunătate, dăruire profesională, dragoste de oameni", a spus preşedintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr. Fie ca Dumnezeu să-l aibă în paza Sa!*

Au trecut nouă ani de tristeţe şi dor nestins de când a plecat de lângă mine dragul meu soţ, avocatul ŞTIRBU JEAN. Iarţaitul va avea loc pe data de 13 Yiar 5767 (1 mai 2007), la Templul Coral. Familia nu-l va uita niciodată. Tina - soţie, Loretta - fiică, *Puiu - ginere şi Yarit - nepoată.*

Cu profundă durere şi tristeţe, comemorez 12 ani de la trecerea în nefiinţă a iubitului meu soţ, IONAS ACS (Puiu) - om de o deosebită noblеţe sufletească. Va rămâne, pentru totdeauna, în sufletul şi în gândurile mele. Mutzi Acs.

Cu aceeaşi adâncă durere şi dor nemărginit, readucem în memoria celor care l-au cunoscut pe bunul, devotatul şi mult iubitul nostru frate şi cumnat, inginerul IONAS ACS, de la al cărui tragic sfârşit se împlinesc 12 ani, la data de 12 mai 2007. A fost un om integru, de o deosebită perspicacitate şi valoare intelectuală, un exemplu de dăruire până la uitare de sine şi sacrificiu. Va trăi mereu în gândul şi inimile noastre îndurerate. Liza - soră, Adolf - cumnat şi familia.

În luna martie 2007, au fost înhumaţi în cimitirele C.E.B.: GUTTMAN ALBERT (70 de ani), din Elveţia; SUCHER REGINA (98), Căminul „Amalia şi dr. Moses Rosen"; *FUX DAVID (88), str. Oborul Nou nr. 13;* BLUM DENISE (77), str. Dristor nr. 104; COHN ALBERT (83), str. Spătarul Preda nr. 21; POSTOLEA ANA (77), str. I.L. Caragiale nr. 1A; MISOSNIKY LEON (86), B-dul Pache Protopopescu nr. 68.

În trimestrul IV 2006 - trimestrul I 2007, au fost înhumaţi în cimitirele din provincie: *Bacău* - ABERMAN EMANOIL (78), GRUMBERG ARTUR (77), WEIMBERG BERNARD (93), BOIANGIU MAX (65); *Buhuşi* - IANCULOVICI ERNEST (92), ALTERESCU DAVID (85); *Moineşti* - ROSENFELD ETI (84).

JEWISH REALITY

EXCERPT FROM THE SHAVUOTH MESSAGE OF GREAT RABBI MENACHEM HACOHEN

THE SHAVUOT HOLIDAY REFLECTS THE UNIQUENESS OF THE PEOPLE OF ISRAEL

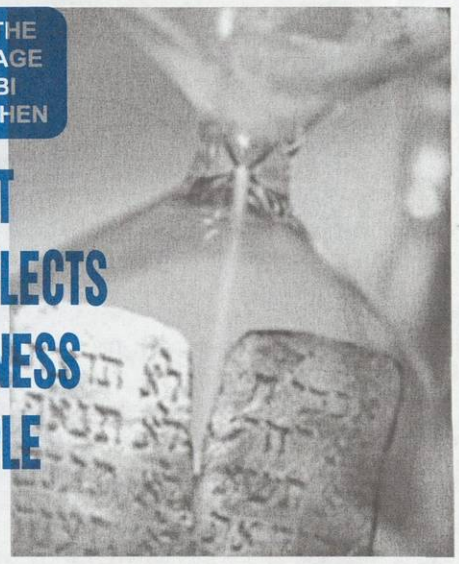

More than any other Jewish holiday, the Shavuot Festival reflects the uniqueness of the Jewish nation. We celebrate Shavuot as the Festival of Receiving of our Torah, as the moment of becoming a spiritual nation, as it is written: "that day we became a nation". This is the day we received on Mount Sinai the universal mission of becoming the light for the world and to guide the belief in one and unique God. We celebrate the harvest holiday, Hag Hakatzir and Habikurim, as an expression of our state independence, of the sovereignity of the nation settled on his own land, caring for and gathering its harvest, lifting its first fruits to God's temple.

Shavuot holiday is also the day of David, King of Israel; according to the tradition, David died on Shavuot holiday and the Book of Ruth is in fact the book on the genealogy of King David royalty.

I wish you all a happy holiday and a joyful time,

Rabbi MENACHEM HACOHEN
Great Rabbi of the Romanian Jewish Communities

"MA NISHTANAH, HALAILAH HAZEH..."

PESSACH 5767

We gathered again on these Seder evenings of 5767 in Bucharest and in the country with the feeling of the will of maintaining the continuity of the Jewish life in Romania. We enjoyed seeing each other again, being together and celebrating the *Pessah* holiday, full of meanings: from the delivery from slavery to the identity rediscovered nowadays. We also enjoyed having near us guests with any ethnic identity, with any religious beliefs, who share the same humanist beliefs congruent with the philosophical *meaning of the holiday, as underlined by Dr. Aurel Vainer*, president of F.J.C.R. The Seder evenings were celebrated in Bucharest and in the other communities from Romania, either in communities that are running a traditional restaurant, or in communities where the talented housewives members of the community prepared traditional food. The *mesaderim*, the *melamedim*, the choir Talmud-Torah and the conductors enlivened the atmosphere with tours in the Jewish history and philosophy, with commentaries upon the multiple national and universal meanings of the holiday, with the perennial Seder songs. Rabbi Abraham Ehrenfeld, the *mesader* of the collective 5767 Seder evenings in Bucharest, while referring to the gastronomic symbols from the *Pessah* plate (*Kearah*), spoke about the imperative of getting involved each of us, in the counter-offensive against all anti-humanism, innocent bloodshed, either ordered in the ancient times by the Pharaoh, or provoked in our days, from distance or by suicidal attackers. In the country communities the *mesadrim* and the local presidents outlined with meaningful and penetrating words the richness of the holiday symbols. There was no one, not even in cities with one single Jew, who wished to attend the holiday and wasn't able to.

PROJECTS AIMED TO REEVALUATE THE JEWISH HISTORIC HERITAGE

Interview with Dr. AUREL VAINER, president of F.J.C.R.

Dr. Aurel Vainer, member of the Romanian Parliament and president of F.J.C.R and Edi Kupferberg, director of the P.R. department, participated to the 3rd reunion of the Executive Council of the European Jewish Fund that took place in Kiev. *„The meeting at the Imperia Hotel was remarkable due to its intense program and* to the interesting projects for the European Jews, and for mankind generally speaking", these were the first words of the Federation president, who had the generosity to offer an interview to our review. He mentioned some of the most important topics: • the resuscitation of some of the old East European communities; • the life of the communities in countries with old democracy; • personal interventions; • a near starting project: an International Conference on Preventing Nuclear Catastrophe. The Federation president expressed his belief in our contribution to the European Jews' prestige through our projects.

"THE FEDERATION PROBLEMS ARE B'NAI B'RITH PROBLEMS TOO"

The increasing attraction of the B'nai Brith Forum – Romania is reflected by the fact that new members are received at each meeting. The main issue of the recent meeting focused around the president F.J.C.R., Dr. Aurel Vainer's presentation and report of the permanent representative of JOINT in Romania, Israel Sabag, concerning the daily problems of the Federation activities. Several issues were underlined: the necessity of synchronization of the JOINT aid modalities with the social changes in Romania; the transformation process according to the present of the JOINT aid for the assisted persons; the importance of attracting a larger number of Jews to the community life. The two presentations provoked powerful debates and determined a more significant attitude of involvement of B'nai B'rith in helping the aged people from our community. The sincere discussions were remarkable due to the richness of information, to the pertinent remarks, in which the passionate involvement in the subject was controlled by lucidity and pragmatic perspective. The synthetic conclusive remark of the president of B'nai B'rith Romania was relevant: "The Federation problems are B'nai B'rith problems too".

BUCHAREST, May 2-3, 2007

THE GENERAL ASSEMBLY OF THE FEDERATION OF THE JEWISH COMMUNITIES FROM ROMANIA

The General Assembly of F.J.C.R. scheduled on May 2-3, 2007 has the activity report of F.J.C.R. between September 22, 2005 and December 31, 2006, as a starting point. Dr. Aurel Vainer, president of the Federation will present the report which will include: the yearly financial situation at December 31, 2006; the Censors' Commission report for 2006; income and expenses budget of F.J.C.R.; the partnership JOINT–F.J.C.R. ; directions of activity and present projects; the sponsorship project for F.J.C.R. in 2007 from the „Caritatea" Fund.

FAREWELL TO RABBI ABRAHAM EHRENFELD

The leadership of F.J.C.R, of the Jewish Community from Bucharest., of the youth organization O.T.E.R. and the parishioners, came to say good bye to Rabbi Abraham Ehrenfeld, who leaves for Israel after 3 years of rich activity. The participants at the reunion at the Cultural Community Center expressed their high appreciation for the activity of the Ehrenfeld family, the rabbi and his wife, Mrs. Rifka Ehrenfeld, who dedicated themselves to the community members. Many speakers, between them the rabbi's collaborators outlined in moving words not only his activity as a rabbi, as the „shepherd" of the believers, but also Abraham Ehrenfeld's character, his closeness and understanding of mankind, the spiritual support he offered to those in need.

A PROVOKING SUBJECT

THE HISTORY OF THE ROMANIAN JEWS SEEN FROM JERUSALEM

The second debate with the focus on Jewish history and culture took place with the support of the Center for the Study of the Romanian Jews History and of F.J.C.R.; the theme this time: the way the Romanian Jews' history is seen from Jerusalem. Two guests from Israel answered to the challenge: Leon Volovici, Ph.D, from the Hebrew University from Jerusalem and Costel Safirman, director of the cinemateque from Jerusalem. Leon Volovici spoke about two phases in the approach to the Romanian Jews' history: the first, till the end of the 80'ies when from various reasons, this history was marginalized. But even then, there were historians who dealt with the subject: T. Armon, Dora Litani, I. Bercovici, T. Lavi, Bela Vago. The situation changed after 1989 when the borders and archives opened, the contacts with the Center for the Study of the Romanian Jews' History and with the different Judaic centers near the universities from Bucharest, Iassy, Cluj, Craiova, Arad were established. At present the history of the Romanian Jews is in its right and well-deserved place in the academic research from Israel. At his turn, Costel Safirman presented in detail the efforts of the Cultural Circle from Jerusalem to make the cultural Jewish values from Romania known, after being unjustly neglected in Israel. The theme of the two lectures provoked intense debates; the participants presented their point of view and completed the information brought by the guests.

REALITATEA EVREIASCĂ
www.romanianjewish.org
E-mail: re2000@rdslink.ro
realitateaevreiasca@yahoo.com
Serie nouă a
REVISTEI CULTULUI MOZAIC
Fondată în 1956
de Şef-Rabin dr. Moses Rosen
APARE BILUNAR

Director de onoare: HAIM RIEMER
Redactor-şef: DOREL DORIAN
Secretar general de redacţie: ELENA MARINESCU
Redactori: IULIA DELEANU, LUCIANA FRIEDMANN, EVA GALAMBOS, ANDREI BANC, BORIS M. MEHR, AVRAM CROITORU, SOLOMON FLORIAN
Corectură: MIHAELA OBERSCHI

Traducători:
Ebraică: SARIT BLONDER, Ing. B. TERCATIN (Israel)
Engleză: SANDA LEPOIEV
Tehnoredactare computerizată: ANCA MEŞINĂ
Administraţie: EMIL FINCHELSTEIN, N. GHERBEZEANU

REDACŢIA: Bucureşti, str. Popa Nan, nr. 70. Tel. / fax: 322.75.60
ADMINISTRAŢIA: Str. Negustori nr. 5 Telefon: 314.96.90
Tiparul: SINOROM PRINTING & PACKAGING CORPORATION S.R.L.

Preţul unui abonament pe un an este de 25 lei. Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunităţile evreieşti din localitatea respectivă. Pentru cei din Bucureşti – la sediul F.C.E.R. din str. Sfânta Vineri nr. 9-11, cod poştal 030202. Abonamentele se mai pot achita şi prin mandate poştale fie pe adresa F.C.E.R. – la oficiile poştale din localitate, conform catalogului de presă poz. 3030 – pe cont B.C.R. RO51RNCB0074011952750001 filiala sector 3, Bucureşti. Pentru cititorii din străinătate un abonament pe un an costă 65 de dolari USA. Această sumă include taxele vamale şi poştale şi se poate trimite pe adresa F.C.E.R., cont B.C.R. RO40RNCB0074011952750005 (USD), filiala sector 3, Bucureşti - România.

המציאות היהודית

י"ג ניסן - י"ב אייר תשס"ז • כתב-עת של איחוד הקהילות ברומניה

"הלילה הזה, הלילה הזה..."

מצאנו את עצמנו בערבי הסדר, בבוקרשט ובערי השדה, תשס"ז-5767, בהרגשה של רצון להמשיך את חיי היהודיים ברומניה. שמחנו להתראות ולהתאחד כשחגגנו יחד את הפסח, חג מלא סמליות, מיציאה משעבוד ועד ימינו אנו. שמחנו מאוד שבין האורחים היו אנשים מדתות אחרות אשר להם דעות דומות על משמעות החג. ואת זאת גם ציין יו"ר הפדרציה ד"ר אורל ויינר. ערבי הסדר נחגגו בבוקרשט ובקהילות השדה, במקומות שיש בהם מסעדות כשרות, ובקהילות שם הכינו גברות הקהילה מטעמים כשרים לפסח. אלה שניהלו את הסדרים – מלמדים, מקהלות של

תלמוד תורה ומנצחיהן – חיממו את האווירה כשפירטו וחדרו אל תוך סיפור תולדות העם היהודי והפילוסופיה שלו, נכנסו למשמעות של החג ושרו את השירים המרובים של ליל הסדר. מפי הרב אברהם ארנפלד מסדר הסדר בבוקרשט, שמענו את המשמעויות של כל מה שנמצא בקערת הפסח. הוא גם דיבר על נושא של שפיכות דמים, בין שההרג היה בימי קדם לפי פקודת פרעה או בימים אלה, כשההרג הטרוריסטי בא ממרחקים או נגרם על-ידי טרוריסטים מתאבדים. בערי השדה, המסדרים ויושבי ראש הקהילות ציינו בהרחבה את המשמעויות של החג. לא היה אף יהודי אחד, גם לא במקומות שבהם יש רק יהודי אחד, שרצה לשמור את החג ולא היה לו כל הנדרש.

חג השבועות מבטא את ייחודו של עם ישראל

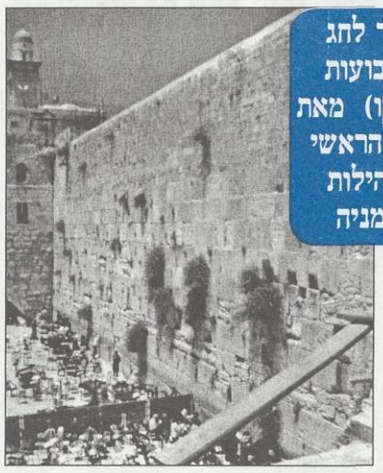

מסר לחג השבועות (בחלקו) מאת הרב הראשי לקהילות רומניה

יותר מכל חגי ישראל האחרים, מבטא חג השבועות את ייחודו של עם ישראל. חוגגים אנו את שבועות כחג מתן תורה, על היותו לעם מבחינת רוחנית-כנאמר (דברים כז, ט): "היום הזה נהיית לעם". ביום זה קיבלנו במעמד הר סיני את השליחות האוניברסלית להיות אור לעולם ומורי דרך לאמונה הצרופה באל אחד. חג הקציר וביכורים, אנו חוגגים, כבטוי לעצמאותנו המדינית, עצמאות של עם היושב על אדמתו, קוצר קצירה, מניף ראשית חנוכתה, ומעלה ביכורי פירותיה, ביכורים למקדש ה'. חג השבועות הוא גם יומו של דוד מלך ישראל, לפי המסורת מת דוד בחג השבועות, ומגילת רות, זו מגילת היוחסין של מלכות בית דוד.

בברכת חג שמח ומועדים לשמחה

הרב מנחם הכהן
הרב הראשי לקהילות יהודי רומניה

האסיפה הכללית של איחוד הקהילות היהודיות ברומניה

בוקרשט 2–3 במאי 2007

האסיפה הכללית של הפדרציה מ- 2-3 במאי ש.ז. הציגה דוחַ על פעילותה בתקופה שבין ה- 22 בספטמבר 2005 לדצמבר 2006. את הדוחַ הציג יו"ר הפדרציה, חבר הפרלמנט דר' אורל ויינר. בדוחַ הובאו: המצב הפיננסי ל- 13 בדצמבר 2006, דוחַ ועדת ביקורת על המצב הכספי לשנת 2006, תקציב הכנסות והוצאות הפדרציה, השותפות ג'וינט-פדרציה, תכניות שוטפות, תכנית של עזרה מקרן קאריטטיה לשנת 2007.

תכניות המיועדות למימוש הירושה היהודית מדורי דורות

ראיון עם יו"ר הפדרציה ד"ר אורל ויינר

בין המשתתפים במפגש השלישי של ההנהגה האקסקוטיבית של הקרן האירופית היהודית, אשר התקיים בקיהב, היו יו"ר הפדרציה ד"ר אורל ויינר ומנהל המחלקה של קשרי חוץ אדי קופפרברג. המפגש, אשר התקיים במלון אימפריה, התרכז בעניין יהודי אירופה והאנושות בכלל. יו"ר הפדרציה נתן לירחון שלנו ראיון. הוא התייחס לכמה נושאים שדובר עליהם ובייחוד על המסורת של החיים הקהילתיים בארצות עם דמוקרטיה מדורות. בין הצעותיו הייתה ההצעה למפגש, שבו ידונו על סכנת האטום בעולם. היו"ר הביא תקווה שהקרן, באמצעות תכניותיו, תביא לחיזוק היהדות האירופאית.

מסיבת פרֵדה לרב אברהם ארנפלד

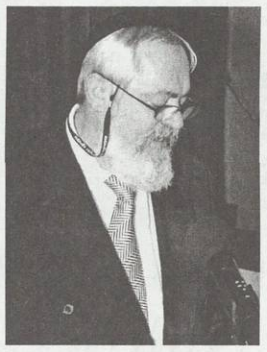

הנהלת הפדרציה, קהילת בוקרשט, או.ט.ר. וציבור המתפללים נפרדו מהרב אברהם ארנפלד, אשר חוזר לישראל אחרי שלוש שנים של פעילות אינטנסיבית במסגרת הקהילות ברומניה. במפגש, שהתקיים במרכז לתרבות קהילתית, הביעו הנוכחים הערכה כלפי הפעילות של משפחת ארנפלד, וגם לכבוד הרב ורעייתו הרבנית רבקה ארנפלד, שהקדישו את עצמם, בגוף ובנפש, לקהילה. במילים מאוד רגישות, העלו על נס דוברים רבים, רבים מאלה שעבדו אתו, לא רק את פעילותו כ "רועה צאן המאמינים", אלא גם את תכונותיו של הרב אברהם ארנפלד, את יכולת ההתקרבות שלו לאנשים, ההבנה שגילה, והעזרה הנפשית שנתן לאנשים במצוקה.

תולדות היהודים מרומניה – מבט מירושלים

ביזמת המרכז ללימוד תולדות היהודים מרומניה והפדרציה, התקיים הדיון השני על בעיות היסטוריות ותרבות יהודית, כשהנושא הוא: איך רואים בירושלים את תולדות היהודים מרומניה. לשאלה זו ענו שני היסטוריונים – ד"ר לאון וולוביץ מהאוניברסיטה מירושלים וקוסטל סאפירמן, מנהל הסינמטק מירושלים. לאון וולוביץ דיבר על שתי תקופות בתולדות יהודי רומניה: הראשונה עד סוף שנות השמונים, תקופה אשר מסיבות שונות הייתה מוגבלת, אבל גם אז היו היסטוריונים כמו ט. ארמון, דורה ליטני, קרול סאפירמן, י. ברקוביץ, ת.לאבי ובלה ואגו שטיפלו בנושא זה. המצב השתנה אחרי 1989, כשפתחו את הגבולות, את הארכיונים, וחודש הקשר עם מרכז ללימוד תולדות היהודים מרומניה ועם מרכזי יודאיקה שעל יד האוניברסיטאות מבוקרשט, יאשי, קלוז, קראיובה, אראד. ברגע זה, נושא תולדות היהודים מרומניה קיבל את המקום הראוי במחקרים האקדמיים מישראל. קוסטל סאפירמן, הציג בהרחבה את המאמצים של המרכז לתרבות מירושלים להחדיר את הכרת ערכה התרבותי היהודי מרומניה, שהוזנח בישראל ללא צדק. הנושאים של שתי ההרצאות הביא לדיון מעמיק, כשהמשתתפים מביעים את השקפתם ומוסיפים לנאמר.

הבעיות של הפדרציה הן גם הבעיות של בני-ברית

פעילות הפורום בני-ברית גדלה באופן תמידי שכן בכל מפגש מצטרפים פנים חדשים. אבל הנקודה המרכזית במפגש האחרון היה נאומו של יו"ר הפדרציה ד"ר אורל ויינר והודעתו של נציגו הקבוע של הג'וינט ברומניה ישראל סאבג, על הבעיות היומיות בפעילות הפדרציה. הם הדגישו את הצורך להתאים את עזרתה של הג'וינט לדרישות האקטואליות שהן: עזרה לנזקקים, והצורך למשוך כמה שיותר יהודים לפעילות הקהילתית. שני הנאומים משכו דיונים ובהם הציעו השתתפות יתר של בני-ברית לעזרת הזקנים מהקהילה שלנו. הדיונים היו מרשימים מאוד הודות להצעות הרבות שהועלו ולהערות מלאות החכמה. הסיכום שעשה יו"ר בני-ברית רומניה ז'וסה יאקובסקו היה מרשים: "הבעיות של הפדרציה הן גם הבעיות של בני ברית".

I.S.S.N. 1223 – 7736
5 948474 000551 17

Mitropolia Banatului

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAȚIE A FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA

ANUL LI ● NR. 277 (1077) ● 1-23 IUNIE 2007 ● 15 SIVAN - 7 TAMUZ 5767 ● 16 PAGINI + EDIȚIE SPECIALĂ (I-VIII) – 2 LEI

PROIECT FINANȚAT CU SPRIJINUL MINISTERULUI CULTURII ȘI CULTELOR

Zile de bucurie, zile de emoție, zile încărcate de așteptări și speranțe

Da, există zile de bucurie... Am avut uneori impresia, o dată cu înaintarea în vârstă, că zilele de bucurie ar fi din ce în ce mai puține. Crezusem, bunăoară, că frumusețea zilelor din anul 2000, când pregăteam tulburătoarele momente ale Săptămânii de aur a moștenirii culturale iudaice - cu concerte, cu inaugurarea unor admirabile expoziții, cu acel freamăt unic al fiecărei premiere - nu s-ar mai putea repeta și retrăi. Și iată-le, repetându-se sub ochii noștri, mai tulburătoare decât oricând, în această fascinantă „Euroiudaica" pe care o parcurgem în această reafirmare spectaculară a orașului Sibiu, devenit capitală a culturii europene. Entuziaștilor de altădată, care încă mai sunt printre noi, li s-au adăugat reprezentanții unor generații cu aspirații care devin realitate sub ochii noștri chiar.

Dar nu numai „Euroiudaica" ne încarcă de o nouă bucurie a clipei, de emoție și de nesfârșite așteptări... Se împlinesc chiar în aceste zile 200 de ani de viață iudaică în tânărul Brașov și 300 de ani de o tot atât de intensă viață religioasă și culturală evreiască în bătrânul Bârlad. Evident, la evrei, bucuriile nu sunt aproape niciodată depline, li se adaugă, din însuși neprevăzutul timpului, neașteptate mâhniri. Pe când se pregăteau festivitățile de la Bârlad, o furtună a smuls parțial acoperișul sinagogii, veche de 220 de ani. S-au luat de îndată măsuri, acoperișul sinagogii a fost aproape imediat reparat, spaima și mâhnirea de o clipă fiind depășite prin voința constructorilor și prin patima enoriașilor bârlădeni. Speriați de consecințele neplăcute, câțiva dintre participanții la acest moment trisecular al existenței evreilor pe aceste plaiuri s-au grăbit să ceară imediat un ajutor frățesc bârlădenilor de peste hotarele țării. Cu o disperare, aproape de înțeles în amintitul context...

DOREL DORIAN

Continuare în pag. 3

PAG. 3

DESCHIDERE, DISPONIBILITATE, EVOLUȚIE

Interviu cu președintele F.C.E.R., dr. AUREL VAINER

CENTENAR
MIHAIL SEBASTIAN
„De două mii de ani", o actualizare cu implicații în istorie
EDIȚIE SPECIALĂ (II)
1907–2007
„...Să ne ferim de păcatul deznădejdii"
REALITATEA EVREIASCĂ

În PAGINA 2 a revistei publicăm selecțiuni din programul manifestărilor de la Festivalul „Euroiudaica". În numărul viitor - vom reflecta, în relatări ample, de la fața locului, despre acest eveniment de excepție pentru viața iudaică din România.

EUROIUDAICA 2007

Am pregătit pentru dvs. un ghid selectiv al Festivalului artelor, culturii şi tradiţiilor evreieşti „Euroiudaica", Sibiu, 24-27 iunie 2007, cu regretul că lipsa de spaţiu nu ne permite să reproducem integral calendarul manifestărilor.

Dr. AUREL VAINER, preşedintele F.C.E.R.

Manifestare a prezenţei multiseculare evreieşti în România

Desemnarea Sibiului drept Capitală Culturală Europeană pentru anul 2007, sub deviza *„Oraş al Culturii - Oraş al Culturilor"*, oferă, prin multiculturalismul său, un excelent prilej pentru manifestarea pe plan larg a prezenţei evreilor din România în cultură, artă şi ştiinţă. Evident, este vorba de o implicare profundă în tot ceea ce înseamnă integrarea în Uniunea Europeană, în evoluţia culturii şi civilizaţiei materiale şi spirituale a Europei, în care fiecare popor şi etnie au şi pot aduce contribuţii importante.

Prin cuprinderea a numeroase componente ale culturii şi artelor evreieşti, tradiţionale şi contemporane, Festivalul *EUROIUDAICA 2007* este menit să ofere o imagine cât mai variată a lumii iudaice, a diversităţii moştenirii culturale a populaţiei evreieşti, trăitoare pe meleagurile României de peste şase secole.

Conducerea F.C.E.R. şi echipa direct implicată în conceperea, structurarea şi organizarea acestui proiect de amploare îşi exprimă convingerea că participanţii la Festival vor avea satisfacţia de a beneficia din plin, de programul său complex de manifestări: expoziţii, conferinţe, mese rotunde, dialoguri culturale, cafenele literare, târg de carte, concerte, dans, teatru şi film.

Pentru Festivalul *EUROIUDAICA 2007*,
Mult success şi tradiţionala urare *Şalom*!

EXPOZIŢII

VIENA EVREIASCĂ
(Expoziţie de holograme, Muzeul Evreiesc din Viena)

Cel puţin 21 de holograme vizualizează momente esenţiale din trecutul şi prezentul evreiesc al Vienei: comunitatea medievală, de la ghetou la emancipare, Holocaust, actualitate.

22-27 iunie, între orele 9,30 - 19,00
Complexul Naţional Muzeal „Astra", Muzeul de Etnografie Universală „Franz Binder"

VOCAŢIA EUROPEANĂ LA EVREII DIN ROMÂNIA

(Realizatori: *dr. Lya Benjamin, George Dumitriu, dr. Irina Cajal-Marin, Adrian Bejenariu)*

Procesul de modernizare a societăţii evreieşti din România în fotografii şi documente.

Vernisaj, 24 iunie, ora 17,00;
Complexul Naţional Muzeal „Astra", Muzeul de Etnografie Universală „Franz Binder"

TÂRG DE CARTE

24-27 iunie, între orele 9,30 - 18,30
Universitatea „Lucian Blaga" - Rectoratul Universităţii

CAFENEAUA LITERARĂ

TREI ARTIŞTI EVREI ÎN DIALOG

(Lory Wallfisch, Dan Mizrahi, Aurel Storin; prezentare şi lectură - *Roxana Guttman)*

Recital oferit de doi renumiţi muzicieni, pedagogi şi virtuozi ai claviaturii
24 iunie, ora16,00 - Cafeneaua Atrium

„CARTEA VIEŢII OMULUI"

(Invitat: autorul cărţii - *Marele Rabin Menachem Hacohen)*

Antologie a celor trei volume, despre naştere, mitzvoturi, legi, apărute în ebraică. Fiecare – momente esenţiale din viaţa evreului.
25 iunie, ora 17,00 - Cafeneaua Atrium

ARTIŞTI EVREI ÎN AVANGARDA ROMÂNEASCĂ

(Invitaţi: *dr. Andrei Oişteanu, Geo Şerban)*

Discuţie despre valori evreo-române în mişcarea de avangardă - între un cunoscut etnolog şi un reputat autor de studii consacrate temei.
26 iunie, ora 17,00 - Cafeneaua Atrium

„NEBUNA DORINŢĂ DE A DANSA"

(Invitaţi: *Silviu Dragomir, Magdalena-Cojocea, Doru Mareş)*

O dezbatere despre cartea sus-amintită, scrisă de Elie Wiesel, despre încercarea de a supravieţui tragediei Holocaustului.
27 iunie, ora 17,00 - Cafeneaua Atrium

FILME

O VIAŢĂ DE LUPTĂ, O RAZĂ DE LUMINĂ", de *Carol Iancu*, autorul detaliind numeroasele bătălii ale acestuia cu vremurile şi oamenii.

*

Marţi , 26 iunie, ora 10,00 - Complexul Naţional Muzeal „Astra" - Studioul de film „Astra" - vor continua prezentările de filme, cu: ● **TREI MAME** (Israel) - destinul a trei surori evreice, născute în Egipt care imigrează în Israel. Într-unul dintre roluri - *Tricy Abramovici*; ● **SARA** (România). Prezintă regizorul *Napoleon Helmis*, povestea unei imposibile iubiri din timpul războiului; ● **ALOGIC 11** (România). Prezintă regizorul *Florian Kevorkian*, după un scenariu de academicianul Nicolae Cajal, o dezbatere despre iubire şi iertare, speranţă, credinţă, şansă şi logică; ● **IŢIK MANGER**, de *Radu Gabrea*, prezentat de regizor; ● **TEATRU DE PĂPUŞI** (marionete), de *Rădulescu-Zola*.

*

Miercuri, 27 iunie, ora 10,00 - Complexul Naţional Muzeal „Astra" - Studioul de film „Astra" - vor fi prezentate fimele: ● **THE WORLD after AUSCHWITZ,** producător - *Moshe Kantor*, preşedintele EJC Board of Governors; ● **GOLDFADEN,** de *Radu Gabrea*, prezentat de regizor.

CONFERINŢE

„IDENTITATEA EVREIMII TRANSILVĂNENE: EVREI, MAGHIARI, ROMÂNI. IDENTITĂŢI ÎN PERIOADE DE TRANZIŢIE"

Conferenţiază: *prof. univ. dr. Tov Assis, Departamentul de Istorie Evreiască, Centrul Mondial de Studii Evreieşti - Universitatea Ebraică din Ierusalim*
24 iunie, Aula Universităţii „Lucian Blaga"

„STETL-UL ŞI LUMEA SA"
Masă rotundă

Moderatori: prof. univ. dr. *Leon Volovici* (Universitatea Ebraică din Ierusalim), preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer.* Invitaţi: dr. *Hary Kuller* (C.S.I.E.R), prof. univ. dr. *Carol Iancu* (Universitatea din Montpellier)
25 iunie, ora 9,30 - Centrul de Reuniune Academică, Universitatea „Lucian Blaga"

„MOISE MAIMONIDE: PROFETUL ŞI MERELE DE AUR SAU DESPRE ALEGORIE ÎN «CĂLĂUZA RĂTĂCIŢILOR»"

Conferenţiază: dr. *Madeea Axenciuc*, director al Institutului Cultural Român din Tel Aviv
26 iunie, ora 9,30 - Sala Senatului, Universitatea „Lucian Blaga"

MIHAIL SEBASTIAN – 100
Masă rotundă

Moderatori: *B. Elvin*, prof. univ. dr. *Leon Volovici.* Invitaţi: dr. *Măriuca Stanciu*, dr. *Andrei Oişteanu, Geo Şerban, Nico Nitai* (Israel), prof. univ. dr. *Ştefan Cazimir*, dr. *Mihai Gheorghiu, Ditza Goshen* (Israel).

În cadrul festivalului se vor prezenta primele două „Ediţii speciale" ale R.E. dedicate centenarului.
25 iunie, ora 12,00 - Sala Senatului, Universitatea „Lucian Blaga"

CE ESTE UN EVREU?

Conferenţiază: Marele Rabin *Menachem Hacohen*
26 iunie, ora 12,00 - Aula Universităţii „Lucian Blaga"

CONDIŢIA DE EVREU A SAVANTULUI ROMÂN

În dialog: acad. *Solomon Marcus* şi *Ion Ianoşi*, membru de onoare al Academiei Române
26 iunie, ora 15,00 - Sala Senatului, Universitatea „Lucian Blaga"

IUDAISM ŞI CREŞTINISM

Dezbatere. Moderator: dr. *Aurel Vainer*. Invitaţi: prof. univ. dr. *Andrei Marga*, prof. univ. dr. *Moshe Idel*
27 iunie, ora 15,00 - Sala Senatului, Universitatea „Lucian Blaga"

SPECTACOLE

● **„CĂDEREA",** după Albert Camus
Nico Nitai (Teatrul „Karov", Tel Aviv)
24 iunie, ora 11,00 - Cafeneaua Atrium

● **Recital SILVIA MARCOVICI** (vioară), **AIMO PAGIN** (pian)
24 iunie, ora 18,00 - Filarmonica de Stat din Sibiu, Sala Thalia

● **„ANOTIMPURILE".** Muzica: Antonio Vivaldi
Interpretează formaţia de dans contemporan „Kolben Dance Group" (Israel)
24 iunie, ora 20,30 - Teatrul Naţional „Radu Stanca"

● **RECITAL AL ANSAMBLULUI DE MUZICĂ DE CAMERĂ „MEITAR" (Israel)**
25 iunie, ora 17,00 - Filarmonica de Stat din Sibiu (Sala Thalia)

● **„ROMANUL UNUI OM DE AFACERI"**
Musical de *Harry Eliad*, după Şalom Alehem - T.E.S., Bucureşti
25 iunie, ora 19, 30 - Teatrul Naţional „Radu Stanca"

● **CONCERT DE MUZICĂ SINAGOGALĂ**
Îşi dau concursul cantorii *Avi Kozma* (Macedonia), *Asher Alkalay* (Belgrad), corul Sinagogii „Beth Yaakov" din Skopje, dirijor *Tomislav Shopov*, Formaţia „Shira U'Tfila" - Belgrad, Serbia
26 iunie, ora 19,30 - Sinagoga din Sibiu

● **CONCERT A.G. WEINBERGER**
În program: *compoziţii de Arthur Hammilton, Joe Bihari, Eric Maschwitz, Gershwin Brothers, A.G. Weinberger, Lou Adelman*
26 iunie, ora 22,00 - Filarmonica de Stat din Sibiu (sala Thalia)

● **„ROSE",** de Martin Sherman
Regia - *Liliana Ceterchi*, interpretează - *Rodica Negrea. Povestea vieţii unei supravieţuitoare a ghetoului varşovian.*
27 iunie, ora 17,30 - Teatrul pentru copii şi tineret „Gong" Sibiu

● **EKODOOM** – spectacol de dans contemporan
The Kibbutz Contemporary Dance Company –Israel
Un spectacol focalizat pe problemele globale ale omenirii, cu numeroase imagini vizuale şocante.
27 iunie, ora 20,00 - Teatrul Naţional „Radu Stanca"

DESCHIDERE, DISPONIBILITATE, EVOLUȚIE

Interviu cu preşedintele F.C.E.R., dr. AUREL VAINER

Într-un răstimp foarte scurt (10-15 iunie a.c.), preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, a participat la: ● ceremonia de *smiha* (primire a titlului de rabin) a lui *Şlomo (Sorin) Rosen*, absolvent al *Ieşivei* „Hovevei Tora", prestigioasă şcoală rabinică din New York; ● aducerea în Israel a 192 de Suluri ale Torei (*Sifrei Tora*) din România; ● decernarea Premiilor „Haim şi Sara Ianculovici", la Centrul Cultural din Haifa. Au fost momente de mare intensitate emoţională, retrăite în interviul acordat R.E.

- Ce a însemnat smiha la New York a unui tânăr evreu din România?

- O premieră: după aproape jumătate de secol, comunitatea evreiască din România îşi formează propriii rabini, ştiut fiind că *Ieşivot*-urile existente imediat după război au fost desfiinţate în zorii anilor '50. Pe măsură ce rabinii noştri au făcut Alia, ne-am aflat în situaţia de a aduce rabini din Israel, cu ajutorul JOINT. Şi am avut şansa, ca aproape ultimii zece ani să-l avem printre noi pe Marele Rabin *Menachem Hacohen*, care s-a apropiat extrem de mult de problemele comunităţilor noastre. De altfel, Marele Rabin *Menachem Hacohen*, conducători ai JOINT, *Steven Schwager*, dr. *Zvi Feine*, reprezentantul permanent al JOINT în România, *Israel Sabag*, mentori şi finanţatori ai proiectului „Sorin Rosen, rabin în România", au fost prezenţi la ceremonie. Faptul că Sorin Rosen a terminat mai întâi o facultate cu profil tehnic (electronica) nu este un caz singular. Printre cei nouă absolvenţi, promoţia 2007, ai şcolii rabinice se numără şi alţi colegi ai săi în aceeaşi situaţie.

- Momente notabile?

- Discursurile de mare valoare sub raportul iudaisticii, al Marelui Rabin *Menachem Hacohen* şi al directorului *Ieşivei*, Rabin *Avi Weiss*. Acesta din urmă m-a recomandat asistenţei şi, apoi, m-a integrat în imensa horă rabinică.

- După câte ştiu, Aliaua Sulurilor Sfinte în Israel are o istorie care a început în 1968, când Şef Rabinul dr. Moses Rosen z.l. a adus în Israel 3.100 de Sifrei Tora.

- Într-adevăr. Eminenţa Sa a iniţiat şi a pus în operă această acţiune timp de trei decenii. Chiar dacă actualele *Sifrei Tora* nu sunt la fel de valoroase ca cele din primele două loturi, ne-am bucurat că eforturile noastre de a le identifica, colecta, pregăti pentru Alia au avut succes. Şi mulţumesc vicepreşedintelui F.C.E.R., ing. *Paul Schwartz*, consilierului preşedintelui, av. *Iulian Sorin*, preşedinţilor de comunităţi din Oradea, Dorohoi, Bucureşti, ing. *Felix Koppelmann*, prof. *Iancu Isidor*, ing. *Osy Lazăr*, domnului *Zvi Haskal*, care s-au implicat, secretarilor de stat la Secretariatul pentru Culte şi la Departamentul Relaţiilor Interetnice, *Adrian Lemeni* şi *Attila Marko*, care ne-au sprijinit, toţi - invitaţi de Heichal Shlomo, prin Fundaţia „Menora", la ceremonie.

- Cum aţi caracteriza-o?

- Lacrimă şi bucurie. Lacrimă, pentru că 15 *Sifrei Tora* n-au putut fi restaurate şi au fost înmormântate (*gniza*) în Cimitirul de pe Muntele Măslinilor din Ierusalim, unul din locurile cele mai sfinte ale poporului evreu. Alocuţiuni de mare profunzime au rostit Şef Rabinul de rit aşkenazit al Israelului, *Iona Metzgher*, Marele Rabin *Menachem Hacohen*. Bucurie, fiindcă 177 Sifrei Tora, care urmează să fie restaurate de specialişti de la Fundaţia „Menora", au fost aduse la sediul Heichal Shlomo, lângă Sinagoga Mare din Ierusalim, unde, în sala arhiplină, am putut asculta cuvântările de excepţie ale Şef Rabinilor Israelului, aşkenazit şi sefard, *Iona Metzgher* şi *Shlomo Amar*, a Marelui Rabin *Menachem Hacohen*, a preşedintelui Fundaţiei „Menora" şi Heichal Shlomo, *Moshe Moscovici*. Secretarii de stat *Adrian Lemeni* şi *Attila Marko* au avut revelaţia a ceea ce înseamnă legătura între poporul evreu, Tora, Dumnezeu. Rabinul *Iehuda Amital*, supravieţuitor al Holocaustului în România, a vorbit despre puterea de a alina a cuvintelor din Tora în marea suferinţă îndurată în anii prigoanei. În ce mă priveşte, am spus că trăim o Simhat Tora specială, o avanpremieră la *Simhăs Toiră*, frumoasa încheiere a sărbătorilor de toamnă. Programul de muzică klezmer s-a încheiat cu o horă a Torei, în care s-au prins oameni de toate vârstele, chiar cele mai înaintate.

- Ce semnificaţie are evenimentul sub raportul conservării patrimoniului iudaic din România?

- La conferinţa de presă de la Ierusalim, tema a făcut obiectul intervenţiilor atât a celor doi secretari de stat, cât şi a mea. Aducerea de *Sifrei Tora* în Israel este expresia colaborării între F.C.E.R., autorităţi, societate civilă românească. Printre altele, am amintit recenta hotărâre de guvern de a pune la dispoziţia Federaţiei 400.000 lei (4 miliarde lei vechi) pentru repararea, modernizarea, restaurarea unor sinagogi din România. F.C.E.R. face parte dintr-un colectiv interministerial vizând măsuri de sprijin pentru sinagogi şi, mai ales, cimitire evreieşti din România. Sub raportul imaginii, atât F.C.E.R., cât şi România au numai de câştigat din această acţiune, lucru constatat de mine, ca membru al Parlamentului României, oriunde, în străinătate.

- Alte reflectări în mass media?

- Atât postul de radio România Actualităţi - mulţumesc domnului *Dragoş Ciocârlan* -, cât şi „Kol Israel" - mulţumesc domnului *Noam Iaffe* -, au făcut transmisii directe.

- Reacţii din partea Alialei române?

- Poate, cea mai concludentă a fost reuniunea de la Primăria din Haifa, unde au fost decernate Premiile „Ianculovici", din partea Centrului Cultural „Şai Agnon". Erau prezenţi, cred, 95% israelieni din Aliaua română. Aproape toţi laureaţii îmi erau cunoscuţi. La un moment dat - un nume, credeam, necunoscut: Chesler. După ce s-a referit la rolul editurilor de a scoate pe piaţă cărţi fără greşeli de ortografie, proaspătul laureat ne-a citit o schiţă despre Scufiţa Roşie, plină de asemenea greşeli. Ieşeau lucruri de un comic irezistibil. Mi-am dat seama că-l am în faţă pe unul dintre talentaţii textieri ai lui Mircea Crişan. În cuvântarea mea, l-am invitat, împreună cu soţia, pictoriţă, să vină în România, împreună cu 30 de artişti plastici israelieni pentru mai buna cunoaştere a sinagogilor şi a comunităţilor din ţară. Dar miezul intervenţiei mele a fost prezentarea celor două laureate din România: istoricul *Lya Benjamin* şi publicista *Felicia Antip*. Prima - foarte cunoscută prin lucrările ei despre Holocaustul din România, cea de-a doua, cu o carte despre scriitori evrei, unul din *best seller*-urile *Hasefer*-ului.

- Un numitor comun al acestor zile?

- Deschidere, disponibilitate, evoluţie a relaţiilor între evreii din România, Israel, S.U.A.

IULIA DELEANU

Adevăruri despre sinagogi şi cimitire evreieşti din România

Dr. AUREL VAINER, preşedintele F.C.E.R.

Preocuparea pentru păstrarea moştenirii istorice iudaice este una din marile priorităţi ale Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România. Aşa se explică faptul că sute de cimitire, în primul rând cele în funcţiune sunt bine întreţinute. Noi, cei de azi, reprezentând aproximativ un procent din ceea ce am fost înainte de război (circa 800.000 de evrei), suntem moştenitorii a 804 cimitire şi a 98 de sinagogi. În perioada 1996-2006, s-au cheltuit pentru întreţinerea cimitirelor evreieşti din România peste 220.000 USD şi s-au executat 300 de lucrări. Mai mult decât atât, în Programul de lucru şi în Bugetul pe anul 2007 al Federaţiei sunt prevăzute sume care depăşesc nivelul de cheltuieli din perioada de zece ani anterioară, sus-amintită.

Cu toate acestea, nu putem contesta faptul că, în multe cimitire, împrejmuirile existente nu oferă siguranţa necesară. Există, de asemenea, cimitire năpădite de vegetaţie, cu pietre funerare răsturnate sau sparte, cu goluri în împrejmuiri sau chiar cu garduri furate.

Federaţia a prezentat pe larg Guvernului României situaţia existentă, solicitând sporirea sprijinului pentru păstrarea patrimoniului sacru evreiesc, de fapt, şi patrimoniu al României.

Drept urmare, în afară de alocările iniţiale din Bugetul de stat pe 2007, din care se realizează lucrări de consolidare şi restaurare la sinagogile din Orăştie, Iaşi, Piatra Neamţ, Primul Ministru al României a aprobat, recent, un *Memorandum* menit să asigure implicarea mai consistentă în salvgardarea patrimoniului religios evreiesc. În acest sens, s-a constituit Grupul de lucru, coordonat de Ministerul Culturii şi Cultelor, din care face parte şi reprezentantul F.C.E.R. În plus, în mod concret, Guvernul României a aprobat, prin Hotărârea de Guvern nr. 544, din 7 iunie 2007, suma de 400.000 lei, echivalentul a circa 150.000 USD pentru realizarea, în primă urgenţă, a lucrărilor necesare reparării sinagogilor din Dorohoi, Câmpulung Moldovenesc, Oradea, Bacău, Carei şi la un număr de opt cimitire evreieşti din Alba-Iulia, Braşov, Craiova, Timişoara, Bacău, Oradea, Satu Mare, Cluj-Napoca. Totodată, din Bugetul Federaţiei pe anul 2007, se execută numeroase şi importante lucrări la sinagogi şi cimitire din Bucureşti şi din multe alte localităţi din ţară. De curând, s-au terminat lucrările de restaurare a faţadelor şi împrejmuirilor la Sinagoga Mare din Bucureşti, monument istoric de arhitectură. Cu finanţarea de la Bugetul statului şi din fondurile F.C.E.R., au fost începute lucrări de proiectare pentru consolidarea, restaurarea şi modernizarea celui mai cunoscut edificiu mozaic din România, - Templul Coral - pentru care, se vor efectua, în anul 2008, toate lucrările necesare. Cu ajutorul Bunului Dumnezeu, nădăjduim să putem celebra reinaugurarea acestui lăcaş sfânt la sărbătoarea de Hanuca 2008, anul iudaic 5769.

Pentru a dispune de resurse financiare care să ne permită să ne îndeplinim îndatorirea sfântă de a păstra şi pune cât mai bine în valoare patrimoniul iudaic sacru, am lansat, încă din anul 2006, un Apel către evreii din România şi cei de peste hotare să ne acorde sprijin financiar pentru a se realiza de către cei mai mulţi evrei din România a Cincea Poruncă din Decalog: „Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta, ca bine să-ţi fie şi mulţi ani să trăieşti". Din păcate, rezultatele nu au fost pe măsura aşteptărilor, astfel că, până acum, abia dacă s-au adunat 34 de milioane lei (vechi), 1.100 USD şi 560 Euro. În urma evaluărilor noastre, numai pentru aducerea cimitirelor evreieşti la o deplină stare de normalitate, ar fi necesară o sumă totală de circa 20–25 milioane USD.

În mod firesc, ne exprimăm recunoştinţa faţă de Fundaţia „Avoteinu", din S.U.A., care a restaurat foarte bine un număr de cimitire evreieşti din ţară. Este regretabil, însă, că reprezentanţii săi au preferat să lucreze fără ştirea conducerii Federaţiei, îndrituită să coordoneze această muncă, evitând elaborarea unui program de colaborare, care s-ar fi întocmit pe criterii de urgenţă. Poate, Fundaţia „Avoteinu", mai exact, reprezentanţii săi, au preferat să evite controlul Federaţiei asupra modului în care au fost derulate acţiunile sale. Din păcate, relaţiile reprezentantului în România al acestei Fundaţii se află pe o cale inacceptabilă, după ce a iniţiat o campanie de calomnii şi minciuni la adresa reprezentantului Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România. Totodată, a recurs la sprijinul direct al preşedintelui Partidului România Mare, senatorul Corneliu Vadim Tudor, pentru a crea atmosferă în Parlamentul României şi a formula o propunere legislativă care să permită un amestec extern neîntemeiat în realizarea deplină a dreptului de proprietate şi dispoziţie al Federaţiei asupra patrimoniului sacru evreiesc din România. Drept urmare, se află în curs de examinare la Camera Deputaţilor, Proiectul de Lege care vizează completarea Legii 598/2004 de aprobare a O.U.G. nr. 36/2002 privind proprietăţile comunitare evreieşti. Faţă de această propunere, Federaţia a luat o atitudine fermă de contestare a necesităţii de completare a Legii, care ar însemna un amestec nejustificat în treburile comunităţilor evreieşti din România, fapt nepermis de Statutul Federaţiei.

Fără îndoială, pentru conducerea Federaţiei, implicarea în tot ce înseamnă o mai bună punere în valoare a sinagogilor şi cimitirelor din România, rămâne o misiune esenţială.

Urmare din pag. 1

Desigur, cei solicitaţi ar fi putut să se intereseze de îndată care-i raţiunea acestui S.O.S. Din păcate, apelul lor a fost răstălmăcit: aveţi destule căi de a ieşi din necaz (JOINT, statul român, posibilităţile încă neepuizate ale Federaţiei voastre), pe noi nu contaţi... Nu veţi primi de la noi nici un ban... Desigur, am simplificat mult datele problemei: ne-am descurcat şi ne vom descurca totodeauna cu sau fără sprijinul binevoitorilor noştri moralişti din afară. Oricum, înaintea oricărui sprijin şi înainte de a ni se întinde o mână, ni s-a oferit, salutară, o lecţie de morală. Nu comentăm şi sperăm să nu răstălmăcim această formă mai puţin uzuală de solidaritate. Cel mai surprinzător a fost faptul că cei care ne comunicau refuzul lor ferm nu ne-au dat un telefon, amical, să ne întrebe ce s-a întâmplat, ce v-a făcut să apelaţi la noi cu atâta disperare... Dar totul este bine, când totul se termină cu bine şi relaţiile interumane devin infinit mai clare.

Zile de bucurie, zile de emoţie...

Am relatat şi în numărul acesta, o vom face şi în numărul viitor, despre cei 200 de ani de viaţă iudaică sărbătoriţi în incinta renovată a Sinagogii braşovene. Cu sprijin din afară... Am relatat în numerele precedente despre acţiunea de renovare a Sinagogii din Iaşi, a Sinagogii din lemn, de pe vremea lui Ştefan cel Mare, din Piatra Neamţ, a sinagogilor din Tecuci şi din Roman... Despre miracolul salvării Sinagogii din Tg. Mureş şi câte multe altele încă, în curs de reînnoire... Fermitatea refuzului bârlădean ne-a învăţat o lecţie esenţială. Şi punem punct. Pe prietenii şi pe fraţii noştri vom continua să-i preţuim, cum se cuvine, şi să-i invităm să ne fie aproape în orice ceas de bucurie... În momentele de mai grele încercări - vom fi mai prudenţi.

Şi tot pentru numărul următor al revistei, promitem o prezentare a comemorării de la Iaşi a dramaticului moment 29-30 iunie 1941, o evocare a recentelor manifestări B'nai B'rith şi, mai ales, o reflectare a unei impresionante acţiuni - recenta sesiune a O.S.C.E. (deocamdată, în acest număr, o convorbire cu congresmanul *Christopher Smith*).

Recitim tot ce am scris şi asociem titlului dintâi, „Zile de bucurie, zile de emoţie", rezervatul adagio: „Zile încărcate de aşteptări şi speranţe". (D.D.)

ISTORIE ŞI PREZENT ÎN COMUNITĂŢILE NOASTRE

BÂRLAD – 300
O comunitate cu viaţa în faţă

Poate, cel mai important lucru pentru o comunitate mică, cum e cea din Bârlad, este că se *regenerează*. Din vorbă-n vorbă cu preşedintele şi secretarul comunităţii tricentenare, ***Bernard Uscher*** şi ***Lazăr Croitoru***, descopăr că aproape jumătate dintre membrii săi, azi, în număr de 30, sunt tineri şi oameni de vârstă medie. Înainte de război, din şase bârlădeni, unul era evreu. Bârladul este unul dintre atâtea târguri moldoveneşti care au prosperat devenind oraşe datorită aportului adus de cetăţenii lor evrei, *chemaţi* de domnitorii ţării la sfârşitul evului mediu. „Nasc şi la Moldova oameni", spune cronicarul. Câte *nume de renume* ale unor evrei bârlădeni afirmaţi în economie, medicină, armată, diplomaţie, literatură, publicistică ş.a. n-aş putea înşira?! Câţi evrei bârlădeni, printre care şi tatăl meu, nu şi-au înzidit anii lor cei mai buni, reconstruind oraşul distrus, imediat după război?!

**Comunitarea avea, în perioada interbelică, 12 sinagogi, două şcoli, un spital, două cămine pentru vârstnici, un abator de păsări, o mică fabrică de azimă. „*Kinder, mî est moţis*?" - „Copii, mâncaţi azimă?", şi-aminteşte domnu' Uscher, cum îmbia moş Bercu copiii zăbovind la gard, atraşi de mirosul de azimă caldă. Şi-aminteşte şi de şeful poliţiei din anii '40 - '44, Constantin Strătulescu, care n-a permis persecuţii antievreieşti. A fost ajutat până la sfârşitul vieţii de comunitate. O furtună recentă a distrus o parte din acoperişul singurei sinagogi rămase „în picioare" din cele 12. O sinagogă de 220 de ani, renovată în 1914, reparată după cutremurele din 1940 şi 1977, cu picturi murale purtând semnătura unui artist renumit în epocă, Gherşn Horowitz. În sinagoga aceasta a fost ţinuţi ostateci evrei din oraş, în timpul războiului, urmând să fie executaţi, dacă s-ar fi constatat sabotaje locale împotriva Axei. Tot acolo a funcţionat şcoala evreiască, când elevi şi profesori evrei au fost daţi afară din învăţământul de stat. *Zeida* căruia-i port numele a fost prieten cu ultimul ei rabin, Reb *Şaikiolă Feier*. Pe dinafară, sinagoga arată ca nouă. „I-am renovat exteriorul în 2004-2005", spune domnu' Croitoru, care este şi oficiant de cult. „Acum, vin la sinagogă şi doi investitori israelieni, agricultori, administratori ai unor sere distruse după '89, pe care le-au readus la viaţă. Unul dintre ei are voce şi-a cântat de *Kol Nidrei*. A fost tare frumos! Vreau să trimit o scrisoare de mulţumire conducerii Federaţiei pentru promptitudinea cu care ne-a venit în ajutor, cu specialişti, cu fonduri". Schele s-au înălţat, meşteri lucrează. „Tabla e în bună stare, punem tablă nouă numai unde e stricăciunea. Picturile sunt bine conservate, dar igrasia urcă în tencuială. Numai după ce-o vom rade până la cărămidă şi o vom reface, vom putea sărbători cei 300 de ani ai comunităţii aşa cum se cuvine". Simt hotărâre în cuvintele lui. Din cele trei cimitire evreieşti din Bârlad, unul, din secolul al XVIII-lea, e declarat *monument istoric*. Studiile despre pietrele sale funerare au fost începute de regretatul Iţic Kara z.l. „Merită să-l rugăm pe profesorul Silviu Sanie să realizeze un *album cum este cel despre cimitirul evreiesc din Siret*", spune domnu' Uscher. Tema dăinuirii prin cultură l-a preocupat şi pe doctorul Marcel Vainfeld, care, în '82, a donat colecţia sa de artă Muzeului „Vasile Pârvan". În prezent, cercetarea istoriei comunităţii face obiectul numeroaselor studii publicate în periodicele locale de unul dintre membrii ei simpatizanţi, prof. *Gheorghe Clapa*. (Vom reveni.) Cimitirul în funcţiune e bine îngrijit. Singura problemă e cositul ierbii. Primarul oraşului, ing. *Constantin Constantinescu*, a promis c-o va rezolva. Există o alee a militarilor eroi evrei căzuţi în primul război mondial, un memorial al victimelor Holocaustului şi un momument unde au fost înmormântate Sulurile Sfinte distruse de fascişti. Domnu' Croitoru e ieşean. Pentru el, masacrul din „duminica aceea", e pagină de viaţă. „Eram copil, când tata a venit plin de sânge de la Chestura din Iaşi, în '41. Mama îşi smulgea părul din cap. Târgu' Cucului, unde şedeam noi, era plin de cadavre zăcând în stradă". Cuvintele-i vin din adânc şi mărturisirea nu vindecă. La Puieşti, Plopana şi Murgeni există trei cimitire evreieşti aflate în custodia comunităţii. Marea problemă e lipsa de paznici; de fapt, lipsa de fonduri. Salariul pe care comunitatea poate să-l ofere, pe lună, unui paznic este atât cât ar câştiga el într-o zi. Consecinţa? O parte din garduri rupte, vegetaţie abundentă. Problema nu e singulară. *Comunităţi bogate sunt puţine, doar acolo unde a existat carte funciară. Dacă s-ar cerceta Arhivele Statului, s-ar putea descoperi lista de proprietăţi evreieşti din Bârlad făcută de*

legionari în vederea „românizării". Poate - şi din alte comunităţi. E o perspectivă. Dar comunitatea *în mişcare* înseamnă oamenii ei. Stau de vorbă cu cineva care a traversat veacul XX şi aproape primele decenii ale secolului XXI: decana de vârstă (93 de ani), *Sura Aron*. Pentru ea, lectura este pasiune, ajutând-o să-şi păstreze mintea tânără, vorbirea fluentă, vocabularul bogat. A trecut prin multe momente dramatice, când viaţa sa şi a familiei atârna de-un fir de păr. O viaţă care ar putea face subiectul unui film. Selectez o scenă. Nemţii pleacă, ruşii vin. Haos, foamete, frică. Casa - rechiziţionată. Familia Aron e salvată de nişte ţărani dintr-un sat învecinat. Gazdele nu puteau trăi fără băutură. Soţul ei se oferă să-i ajute să şi-o procure. E îmbrăcat în straie ţărăneşti, urcat pe cal şi trimis la oraş după alcool. Marcel nu călărise vreodată. „Noroc că era calul blând şi l-am văzut teafăr înapoi". Dar câte altele! Naţionalizarea farmaciei, în '48, dizenteria descoperită târziu a copilului, cu febră mare, cu lipsa medicamentelor, cu aducerea lor din Tecuci... Acum fiul lor, Marian, e profesor universitar în Anglia; unul dintre nepoţi e doctor, celălalt - student la Oxford. Mă bucur s-o cunosc pe *Alexandra (Aliuţă) Croitoru* dintr-a X-a, de la Colegiul „Ghe. Roşca Codreanu". E olimpică, pe ţară, la engleză în 2006 şi 2007. A studiat pianul de la 7 la 14 ani. Îi iubeşte pe Chopin şi Susanne Vega. Ultima „e ceva între pop şi rock", capăt lămuriri. Crede că „muzica te ajută să te regăseşti în orice situaţie". Îi preferă pe poeţii simbolişti şi pe Nichita Stănescu. Citeşte pe internet cărţile pe care nu şi le poate cumpăra. Dar „e mai plăcut să ţii în mână o carte; mai puţin obositor". Şi-ar dori să lucreze fie în publicitate - domeniul tehnic, fie „să facă" jurnalistica. E pasionată de psihologie, datorită profesoarei care „explică excelent". A scris câteva articole despre economie şi despre generaţia sa la revista Asociaţiei pentru tineret „Dan Dorofte". Cu „grupul ei" discută „politică, religie, percepţie asupra vieţii". Vrea să vadă lumea. A cântat cântece evreieşti, cu mare succes, la „Ziua minorităţilor naţionale", anul acesta. Aliuţă-şi salută bunicul („tătălică"), din mers, bătându-şi palmele, cum fac sportivii.

Comunitatea îşi întâmpină tricentenarul cu viaţa în faţă.

IULIA DELEANU

BRAŞOV – 200
Efervescenţa pregătirilor

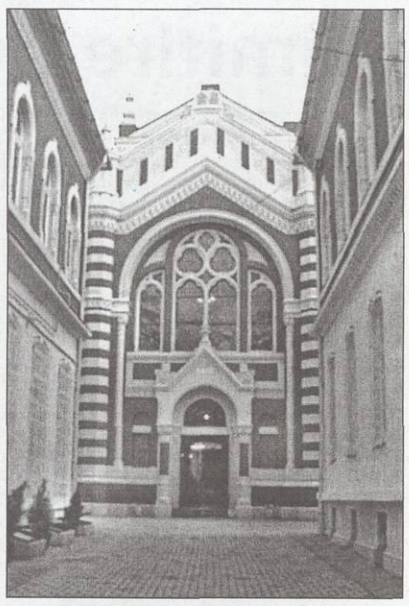

Au mai rămas doar câteva zile până la „marea aniversare" a comunităţii braşovene - împlinirea a 200 de ani de la prezenţa în acest oraş a primei familii de evrei. Pentru ca totul să decurgă în cele mai bune condiţii - şi aici nu mă refer numai la program, ci la foarte multele detalii organizatorice şi „logistice" care însoţesc organizarea unui astfel de eveniment, a fost format un comitet extins la care participă, începând cu preşedintele, ing. *Tiberiu Roth*, toţi cei care răspund de bunul mers al comunităţii. În fiecare săptămână, comitetul s-a adunat, a ascultat informările membrilor comitetului şi a decis următorii paşi.

Un aspect căruia i s-a acordat atenţie a fost înfrumuseţarea Sinagogii unde se vor desfăşura multe dintre manifestările festivităţilor. Deşi renovată nu de mult, cei de-ai casei au considerat că ar mai fi unele lucruri de făcut. Astfel, s-au zugrăvit zidurile exterioare, se pregătesc două plăci comemorative, s-a aranjat curtea unde vor fi instalate patru corturi alb-albastru, locul de servire a meselor oferite de comunitate. Una dintre cele mai importante realizări, care a necesitat eforturi materiale şi organizatorice, a fost punerea la punct a celor două cimitire - ortodox şi neolog -, vizita acestora fiind inclusă în program. Rezultatele sunt vizibile. Au fost îndreptate pietrele de mormânt căzute, au fost reînhumate rămăşiţele celor care s-au aflat în mormintele care au alunecat, s-a refăcut monumentul vechi din spatele Cimitirului Crişan, canalizarea, s-au construit ziduri de protecţie, s-au plantat flori... Printre monumentele refăcute este şi cel al lui Victor Herzl, un nepot al lui Theodor Herzl, despre care foarte puţini au ştiut că a trăit la Braşov.

Între timp, comitetul s-a ocupat de închirierea hotelurilor pentru ca participanţii să aibă asigurate cele mai bune condiţii de cazare şi ni s-a garantat că nu vor fi plângeri, totul este ca cei ce doresc să vină, să-şi confirme participarea. Am fost de faţă şi la o „consfătuire" deosebit de importantă, la care s-a stabilit meniul pentru toate mesele. Nu vreau să le desconspir, dar sunt convinsă că lumea va fi mulţumită.

Continuă, bineînţeles, repetiţiile corului, care se va prezenta în costume nou-nouţe, culoarea dominantă fiind albastru-alb, şi ale formaţiei klezmer din Braşov şi se duc discuţii despre participarea celorlalte formaţii klezmer din ţară. Am observat, totuşi, o oarecare lipsă de cooperare, inexplicabilă, din partea unor persoane solicitate în acest domeniu de la alte comunităţi.

S-au tipărit şi s-au distribuit invitaţiile şi am asistat la solicitări venite de la o mare varietate de organizaţii, şcoli şi alte instituţii braşovene care vor să fie de faţă la acest eveniment. Este considerat unic, şi ideea este cel mai bine ilustrată de paginile dedicate aniversării de revista culturală „Astra", un adevărat omagiu adus contribuţiei de-a lungul vremii a locuitorilor evrei în dezvoltarea, din toate punctele de vedere, a oraşului de sub Tâmpa. În ceea ce ne priveşte, nu putem decât să urăm succes tuturor celor care s-au implicat, pe drept cuvânt, „cu trup şi suflet" în organizarea acestei frumoase aniversări.

Evreii din Braşov întâmpină cu bucurie, dar şi cu nostalgie această aniversare. Unii dintre ei, persoane vârstnice, îşi aduc aminte cum era viaţa evreiască în oraş, când, de marile sărbători, ambele sinagogi - şi cea neologă şi cea ortodoxă- se umpleau de enoriaşi.

„Am şi amintiri frumoase şi mai puţin frumoase - povesteşte *Ştefan Guth*, vicepreşedintele Comunităţii braşovene. Ca elev la şcoala evreiască, ţin minte cum ne aşteptau la ieşire tineri înrolaţi în organizaţii hitleriste şi ne luau la bătaie. Pe de altă parte, nu pot uita orele petrecute la echipa de fotbal Hacoah, a comunităţii evreieşti. Jucam la juniori, aveam meciuri palpitante, dar numai la nivel de amatori. De sărbători, Templul era plin, iar noi, copiii, ne jucam în curte. Când am ajuns elev la un liceu românesc, religia am învăţat-o la comunitate. Îmi aduc aminte şi de *Bar Mitva* mea, clipă memorabilă pentru orice tânăr evreu. M-a pregătit rabinul H. Deutsch, iar sinagoga a fost plină cu familia, rudele şi prietenii mei. Înainte de război, au fost două comunităţi, dar după aceea, mai ales că au început plecările, s-au unificat".

Pentru *Rudich Manin* şi familia lui, comunitatea i-a fost de un mare ajutor. „Când am venit la Braşov, în 1946, din Cernăuţi, după ce am fost în lagăr, comunitatea ne-a oferit casă, iar un instalator evreu ne-a făcut pe gratis instalaţia de gaz metan. Fiind foarte săraci, preşedintele de-atunci m-a angajat curier. Duceam scrisori, invitaţii, adunam cotizaţiile. Erau pe vremea aceea foarte mulţi evrei la Braşov. În ambele sinagogi se făceau zilnic rugăciuni, a aduna un *minian* nu era o problemă. Vineri seara se organiza *Oneg Şabat*, nu ca astăzi când se serveşte masa, se oferea eventual un suc, dar era un prilej de întâlnire a evreilor. În mod excepţional, rabinul Deutsch mi-a permis să-mi fac *Bar Mitva* la 14 ani, deoarece, când am împlinit 13 ani, eram în lagăr. A venit foarte multă lume. Oamenii erau apropiaţi, comunitatea - puternică. După aceea, de prin anii '50, au început plecările. Acum am rămas o mână de oameni...".

O mână de oameni, dar devotaţi, care doresc ca „marea sărbătoare" a celor 200 de ani să rămână mult timp în memoria membrilor comunităţii, ca şi a invitaţilor.

EVA GALAMBOS

Comemorări ale deportărilor din Transilvania de Nord

Atitudinea față de Holocaust – un test asupra democrației

Sunt 63 de ani de când evreii din Transilvania de Nord au fost deportați la Auschwitz. „Și lumea a tăcut", scria sigheteanul Elie Wiesel, în prima lui carte dedicată memoriei celor ce au fost prefăcuți în fum: șase milioane de evrei europeni. De ce comemorăm an de an? De ce subiectul este actual? Pentru că, azi, atitudinea față de Holocaust a devenit un test asupra democrației. Fiindcă nu avem voie „să lăsăm să cadă fumul apatiei peste tragediile trecutului", spunea urmașa unei supraviețuitoare a Holocaustului, realizatoare de emisiuni la Tv. Cluj, *Andreea Ghiță*, la comemorarea care a avut loc, la 10 iunie a.c., în acest oraș. 18.000 de evrei clujeni au fost trimiși la moarte de fasciștii unguri într-un moment (iunie '44), în care devenise clar și pentru un copil că Hitler era *kaput*. Puțini au supraviețuit și, în timp, rândurile lor se subțiază tot mai mult. Și dacă azi, negaționismul este în creștere, ce se va întâmpla când ei nu vor mai fi? Dar cărțile dăinuie. Cărțile lui Wiesel, Kertesz, ale atâtor scriitori care au înțeles să facă din experiența Holocaustului menirea supraviețuirii lor. A fost laitmotivul alocuțiunilor rostite de președintele interimar al comunității, prof. univ. dr. *Nicolae Kallos*, de prof. univ. dr. *Vasile Nussbaum*, ambii - supraviețuitori al Holocaustului, de secretarul general al F.C.E.R., ing. *Albert Kupferberg*. Acesta din urmă a accentuat asupra influenței nefaste, mai ales, în rândul tinerilor, a celor care susțin că în România n-a existat Holocaust. Dar Dorohoi, Iași, Transnistria, Odessa? Sunt tot atâtea nume înscrise pe harta sinistră a Holocaustului în România. După cuvântul mai sus amintit, teleasta *Andreea Ghiță* a recitat poezia scrisă de dr. *Serena Grössfeld*, în 1945, la revenirea din deportare, în memoria fratelui ei, *Bandika*, gazat la Auschwitz. Șase supraviețuitori ai Holocaustului au aprins, în Templul Deportaților, șase lumânări în memoria celor celor șase milioane de frați și surori. Serviciul divin a fost oficiat de *Beniamin Müller*. Impresionantă a fost prestația corului, sub bagheta *Ecaterinei Halmoș*, și a solistului *Robert Weinblatt*. A fost regretabil că, în afara consulului Ungariei la Cluj, a unor reprezentanți ai minorităților armeană și maghiară, au lipsit oficialități ale statului și slujitori ai cultelor religioase.

A apăra memoria Holocaustului înseamnă a apăra fundamentele civilizației

„Să nu fii călău! Să nu te lași ucis! Să nu fii indiferent niciodată!". Aceste trei porunci, propuse de profesorul israelian Yehuda Bauer spre a fi adăugate Decalogului, ar putea constitui motoul comemorării, care a avut loc, în după-amiaza aceleiași zile, la Sinagoga din Oradea. Sensul dominant al comemorării a devenit constructiv pentru că, prin participare și intervenții, am încercat sentimentul că nu suntem singuri în demersul nostru de neuitare. Este vorba de prezența unor reprezentanți de vârf ai Bisericilor Ortodoxă Română, Greco-Catolică, Reformată, a subprefectului *Todor Albert*, a directoarei Consiliului Județean al Culturii, Cultelor, Patrimoniului, *Ligia Mirișan*, a unei delegații a Consiliului Național al Ofițerilor în Rezervă și în Retragere din România - Filiala Bihor. Respingerea tuturor formelor de intoleranță s-a desprins din cuvântul P.S. *Sofronie Drincec*, noul episcop al Oradiei, Bihorului și Sălajului, care a subliniat bunele relații existente între Biserica Ortodoxă Română și comunitatea evreiască și a cerut iertare, în numele său personal, pentru suferințele îndurate de evrei în anii Holocaustului. Sentimentul a fost întregit de alocuțiunea rostită de general de brigadă *Ștefan Neagoe*, președintele Consiliului susamintit, care a remarcat contribuția populației la dezvoltarea culturală, economică a orașului, în trecut și în prezent, colaborarea foarte bună a comunității evreiești orădene cu toate organizațiile obștești locale. Importanța comunității evreiești în viața orașului, respectul de care se bucură în rândul concetățenilor, ajutorul acordat de Prefectură comunității au fost evidențiate de subprefectul *Todor Albert*. Președintele comunității, ing. *Felix Koppelmann*, a relevat necesitatea socialpolitică, religioasă a comemorării an de an a deportărilor din Ardealul de Nord, pentru că a apăra memoria Holocaustului înseamnă a apăra fundamentele lumii civilizate. În încheierea discursului său, secretarul general al F.C.E.R., ing. *Albert Kupferberg*, a mulțumit autorităților de stat și înalților ierarhi pentru participare.

Corul „Gyuri Vilan" și „Hakeshet Klezmer Band" (dirijor - *Ari Nagy Sandor*), serviciul divin oficiat în sinagogă de Rabinul *Yitzak Szyff* și, în fața Monumentului Deportaților, de Rabinul *Baruh Adler*, au adus lacrimi în ochii multor oameni din public.

IULIA DELEANU

SATU MARE

Cifre mai grăitoare decât vorbele

Și comunitatea evreilor sătmăreni, condusă de *Decsei Nicolae*, a comemorat și în acest an deportările din Ardealul de Nord. Corespondentul nostru, secretarul comunității și responsabilul clubului comunitar al generației de mijloc, *Sebok Alfred*, a rememorat dramaticele momente de acum 63 de ani. *26 aprilie '44*: secretarul de stat Endre Laslo dispune, după consfătuirea din oraș, deportarea evreilor. *3 mai '44*: primarul Cska Laslo, șeful poliției, Czengeyi Karoly, comandantul jandarmeriei, Demany Miklos, trimit trupe mixte pentru a strânge toți evreii în ghetoul mărginit de zona „Pieței Mari". 18.900 evrei din Satu Mare, 2.200 din Carei și din județ. Sarnozi Bela e numit comandantul ghetoului. Se formează și un Comitet evreiesc alcătuit din cei mai respectați membri ai comunității: Zoltan Schwartz, Samuel Rosenberg, Josef Borgida ș.a. *19 mai '44*: primele șase trenuri, fiecare - cu circa 3.300 evrei, pleacă spre Auschwitz-Birkenau. Sunt deportați 18.863 evrei sătmăreni. Au supraviețuit 14.440, care au preferat să facă Alia. În 2004, a fost inaugurat Momentul Holocaustului din curtea Sinagogii din oraș.

TG. MUREȘ

Să nu uităm Holocaustul

La 13 mai a.c., Comunitatea din Târgu Mureș a organizat la sinagogă comemorarea a 63 de ani de la deportarea și exterminarea celor 5.943 de victime din Târgu Mureș și din împrejurimi. După partea religioasă a ceremoniilor, președintele Comunității, *Alexandru Ausch*, și *Samuel Czernovitz* au evocat momentele dramatice ale acestui eveniment tragic, au subliniat semnificația comemorării victimelor Holocaustului, necesitatea de a se păstra în memoria colectivă și au atras atenția asupra reînvierii negaționismului și antisemitismului în România și în lume.

Ing. IULIA NEGREA, secretar al Comunității

Proiect educațional pentru studierea Holocaustului

În premieră pentru orașul de pe Bega, un grup de 30 de liceeni de la Grupul Școlar „Emanuel Ungureanu" au participat la un program educațional de trei zile la fostul lagăr de exterminare Auschwitz-Birkenau. Cel care a pus în practică acest proiect-pilot a fost tânărul profesor de istorie *Adrian Cohan*, absolvent al Cursului de formatori pentru studierea Holocaustului din cadrul Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca. Foarte mulți tineri s-au arătat interesați de această vizită comemorativă, desfășurată chiar în preajma Zilei Holocaustului. Așa cum ne preciza Adrian Cohan, câțiva dintre participanți au renunțat chiar la balul de absolvire pentru a putea merge în Polonia.

Pentru realizarea programului, organizatorii au primit sprijinul Centrului pentru Studierea Holocaustului de la Auschwitz-Birkenau. Proiectul nu s-a limitat doar la vizitarea acestui complex al morții, ci a cuprins cursuri, activități și vizionarea de filme și expoziții. Profesorii *Alicia Bialecka* și *Igor Bartusik* i-au introdus pe tineri în realitatea istorică, dar și emoțională a Holocaustului. Desenele și picturile realizate în taină de cei încarcerați la Auschwitz au fost reunite într-o expoziție, care surprinde o parte din viața în imediata apropiere a camerelor de gazare și cuprinde, de asemenea, visurile și speranțele, amintirile și durerile artiștilor care au ajuns în acest univers al disperării. O secțiune specială a fost destinată memoriei comunității rrome - capitol care continuă să fie cercetat asiduu. Unul din scopurile principale ale cursurilor a fost învățarea acestei lecții negre a istoriei prin prisma experiențelor individuale. Biografiile, ilustrate cu fotografii, i-au ajutat pe elevi să înțeleagă ce au trăit cei deportați acolo.

„Consider că excursia noastră pedagogică a fost o reușită. Am realizat o premieră pentru învățământul românesc. Acest program a contribuit la maturizarea tinerilor și la conștientizarea dimensiunilor Holocaustului. Am considerat că este important să realizăm acest proiect, deoarece vizitarea complexului Auschwitz-Birkenau valorează poate mai mult decât orice carte, document și uneori chiar mărturie", spunea profesorul timișorean. Cât despre reacția adolescenților, Adrian Cohan cita pe una dintre participante: „Mi s-a derulat toată istoria în față", spunea o elevă în fața mormanelor de ochelari și pantofi de copii de la Auschwitz.

LUCIANA FRIEDMANN

„Never again" – o problemă de educație

Miercuri, 6 iunie a.c., Institutul Național pentru studierea Holocaustului în România „Elie Wiesel" a organizat la sediul său, în colaborare cu Ambasada S.U.A., o masă rotundă cu tema: „Holocaustul în România: probleme nerezolvate?". Din partea americană, au participat *Christian Kennedy*, ambasador, reprezentant special pentru problematica Holocaustului în cadrul Departamentului de Stat al S.U.A., *Alcee Hastings*, membru al Congresului S.U.A., *Elisabeth Nakian*, șefa biroului din Departamentul de Stat care se ocupă cu monitorizarea manifestărilor de antisemitism în lume, în contextul în care o hotărâre a Congresului S.U.A. a încredințat Departamentului de Stat sarcina de a monitoriza manifestările de antisemitism si de discriminare în toată lumea. A fost prezent și dr. *Radu Ioanid*, directorul Muzeului Memorial al Holocaustului, din Washington. Să adăugăm prezența doamnei *Rodica Radian Gordon*, ambasadorul Israelului, în final de misiune la noi, și a noului ambasador, *Oren David*, a secretarului de stat în Ministerul Culturii și Cultelor, *Virgil Ștefan Niculescu*, a președintelui F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, și a întregii conduceri a Federației, a deputatului etniei rromilor, *Nicolae Păun*, pentru a avea o imagine a nivelului protocolar ridicat la care s-a desfășurat reuniunea. Au luat cuvântul numeroși vorbitori, masa rotundă fiind moderată de directorul Institutului, general dr. *Mihail E. Ionescu*. S-a vorbit în engleză și în spirit american, adică în spiritul celor pentru care „timpul înseamnă bani": câte 3-5 minute, concis și la obiect.

Care este problema principală? Cea care a revenit ca un numitor comun în mai toate intervențiile: cea a educației. Celebra lozimcă israeliană „Never again" trebuie extinsă la întreaga lume, niciodată asemenea orori, cum au fost cele ale Holocaustului, nu trebuie să se mai petreacă, a spus congresmamul *Alcee Hastings*. Dacă nu luptăm contra antisemitismului și intoleranței, atunci alte generații și alte popoare vor repeta experiența Holocaustului. Educația ca prioritate a revenit în mai multe intervenții, amintind aici ce a spus *Otto Adler*, președintele A.E.R.V.H., care a pledat pentru predarea în școli a adevărului asupra acestei tragedii. Asociația pe care o conduce a trimis în școli peste 20.000 de broșuri asupra acestui subiect, a ținut 300 de conferințe, dar niciodată nu e destul, nu este prea mult. Să recunoaștem, însă, alături e deputatul *N. Păun*, că prea puțin se face pentru popularizarea suferințelor îndurate de rromi în timpul guvernării antonesciene, care a exterminat în Transnistria 25.000 de membri ai acestei etnii.

Radu Ioanid a subliniat că antisemitismul este o problemă de securitate națională, nu numai la noi sau în alte țări, ci și în S.U.A., fiindcă oriunde se manifestă, antisemitismul e o amenințare pentru democrație. Radu Ioanid a citat o serie de cazuri șocante din România, printre care insultarea publică de către un deputat peremist a ambasadorului american, care e evreu, cu un atac la adresa etniei sale, atac rămas nesancționat, și a subliniat că România e singura țară din Europa în care un partid socialist se raliază unor forțe politice extremiste.

Miercuri 6 iunie 2007 la ora 12, trecând ca un val peste meridiane, pe tot globul s-a așternut treptat câte un minut de tăcere în memoria celor morți în Holocaust. La propunerea prof. ing *Osy Lazăr*, participanții la această masă rotundă au păstrat un moment de reculegere la ora 12, gest impresionant de solidaritate umană.

O veste bună a adus secretarul de stat *Virgil Ștefan Niculescu*: până la finele anului viitor, se va ridica Monumentul Holocaustului, în memoria celor care au murit în teritoriile românești din timpul războiului.

Dar este antisemitism în România? Răspunzând acestei întrebări, care nu a fost formulată direct, dar care plutea în aer, dr. *Aurel Vainer*, președintele F.C.E.R., a spus că poate afirma cu toată răspunderea pe care o implică funcția sa că acum în țara noastră antisemitismul este un fenomen marginal. Spre deosebire de perioada antebelică, când era o politică de stat, de perioada comunismului, când subiectul era eludat cu bună știință, acum putem vorbi liber despre ceea ce s-a întâmplat și, mai ales, au fost adoptate legi severe care elimină la maximum posibilitatea manifestărilor de antisemitism, de discriminare rasială. Desigur, factorul extern și mai ales sprijinul Statelor Unite au contribuit la acest climat legislativ, îndeosebi decizia Congresului de a monitoriza manifestările de antisemitism în lume. F.C.E.R. a deschis acțiune în justiție în cazul Coja, cel care ne-a promis un Holocaust făcut bine, fiindcă cel din trecut nu l-a mulțumit. Din fericire, avem relații ecumenice foarte bune, la sărbătorile noastre asistă totdeauna reprezentanți ai altor culte, a subliniat dr. *Aurel Vainer*.

În încheiere, menționăm o declarație pe care ne-a făcut-o, într-un interviu acordat după reuniunea menționată mai sus, directorul executiv al Institutului „Elie Wiesel", dr. *Alexandru Florian*: Muzeul Holocaustului din Washington a pus integral la dispoziția institutului român întreaga sa arhivă asupra Holocaustului din România, ceea ce e o adevărată comoară de documente, probabil cea mai completă din lume.

ANDREI BANC

STRUGA (MACEDONIA), 17–20 mai 2007

BALKAN BLACK SEA GESHER

Un program flexibil pentru oameni deschişi

Al şaselea stâlp de susţinere al Podului Balcanilor şi Mării Negre - „Balkan Black Sea Gesher" (punte) - a fost construit recent, la Struga, în Macedonia. Organizatorii au ales acest loc cu aer atemporal, pierdut între munţii dintre Albania şi fosta Iugoslavie, ca destinaţie pentru programul care a debutat în 2002, în Bulgaria. S-a dovedit o alegere reuşită, de la început până la sfârşit. Un peisaj de poveste, cu lebede care „se plimbă" agale pe râu, cu cetăţui şi oraşe cu iz medieval, au completat un seminar pregătit până în cel mai mic detaliu.

Ce este Gesher?

O iniţiativă a Departamentului de Dezvoltare Comunitară al JDC (Joint) - cu sprijinul Fundaţiei „Harry şi Jeanette Weinberg" -, „Gesher" a luat fiinţă pentru a creea o punte între tinerii evrei din regiune. Programul urmăreşte să motiveze, să implice şi să atragă participanţii către activităţi comune - în diferite domenii. Programele pe care acest proiect urmăreşte să le introducă sunt flexibile şi creative, se adresează tuturor celor care cred că au un cuvânt de spus în privinţa identităţii evreieşti în secolul XXI. Aşa cum arăta cu acest prilej Jorge Diener, proiectul intenţionează să se dezvolte şi pentru grupe de vârstă mai înaintate - să devină un forum de întâlnire şi dezbatere pe cele mai diverse teme.

*

Programul propriu-zis

„Istoria sefardă a expulzării din Spania"; Krav Maga (curs israelian de autoapărare); „Teatrul evreiesc - un teatru cu un scop"; „Publicitatea = Propagandă", „Dansuri israeliene"; „Tremurând în faţa lui Dumnezeu" – iată doar programele care s-au desfăşurat într-o singură oră şi jumătate.

Oren Ashkenazi, cel mai cunoscut şi apreciat profesor de dansuri israeliene din regiune, a reuşit să insufle o atmosferă atât de plăcută încât (non-stop) holul hotelului a fost întesat de tineri care exersau paşii unor coregrafii realizate de instructor şi de alţi colegi de-ai săi israelieni. Cine a vrut a putut participa în atelierul de artă, cine a dorit să se relaxeze cu „Biblioyoga" a avut toate condiţiile. Deopotrivă, au fost cursuri şi dezbateri despre religie, istorie, literatură, actualitate israeliană, evreiască, în general, în lume.

*

Conducerile comunităţilor invitate în familia „Gesher"

Pentru prima oară la întâlnire au fost prezenţi reprezentanţi ai conducerilor comunităţilor evreieşti din Macedonia, Bulgaria, Grecia, Turcia, Ucraina, Serbia, Croaţia şi România. F.C.E.R. a fost reprezentată de ing. *Paul Schwartz*, vicepreşedinte, şi ing. *Rudy Marcovici*, şef de cabiret al preşedintelui F.C.E.R. Directorul JOINT pentru Bulgaria, România şi Ungaria şi, totodată, directorul Programelor Regionale Weinberg în Europa, *Jorge Diener*, i-a invitat pe toţi cei prezenţi la o dezbatere referitoare la sensul şi direcţia colaborării regionale în domeniul proiectelor cu un caracter iudaic. Cu acest prilej, ing. *Paul Schwartz* a manifestat deschiderea F.C.E.R. pentru sprijinirea unor asemenea proiecte şi pentru diverse colaborări cu reprezentanţii tuturor comunităţilor evreieşti prezente. În condiţiile în care aceste comunităţi sunt împuţinate numeric, o asemenea iniţiativă este menită să apropie indivizi care astfel pot simţi că fac parte dintr-o familie evreiască mai mare. Cu acelaşi prilej, domnia-sa a prezentat participanţilor proiectul Festivalului „Euro-iudaica", ce va avea loc între 24 şi 27 iunie, în Capitala Culturală a Europei, Sibiu, şi i-a invitat pe toţi cei interesaţi să participe la acest prim eveniment de o asemenea amploare. La finalul întâlnirii s-a constituit un comitet restrâns ce se va ocupa de dezvoltarea unor proiecte regionale în cadrul programului „Gesher".

*

Organizatorii

Un program făcut de tineri pentru tineri. Aşa s-ar putea rezuma felul în care a fost construit acest program. Este un fapt mai mult decât important, încurajat chiar de reprezentanţii JOINT - directorul JOINT pentru Europa, *Alberto Senderey*, şi *Jorge Diener*, cel care, printre multe alte responsabilităţi enumerate mai sus, este şi director JOINT pentru România. Cei 21 de tineri care şi-au asumat munca organizării au depus un efort considerabil. Pregătirile au început cu luni în urmă şi fiecare a avut misiunea sa exactă. Mare parte din merit le-a revenit celor două tinere responsabile de program, *Julia Dandolova* (Bulgaria), director al programului „Gesher", şi *Lela Sadikario* (Macedonia), coordonator al acestui program. Lela, fata crescută în mica obşte iudaică din Skopje, nu a putut să îşi reprime la final lacrimile de emoţie. Într-un fel, timp de patru zile, comunitatea sa şi-a dublat dimensiunile prin prezenţa celor aproape 400 de tineri.

„Veteran" între organizatorii din România este *Adrian Gueron*. Tânărul a fost în echipa „Gesher" încă de la prima ediţie, cea din Bulgaria. Lui i s-au alăturat, în timp, *Dalia Golda, Dana Vereanu, Erwin Şimşensohn, Anda Dumitru* şi *Gabriela Bucăţică* - cei care au muncit cu sârg pentru reuşita programului. Dalia şi Dana ne-au mărturisit cu mândrie că textul imnului „Gesher" - repetat frecvent - le aparţine, aşa că noi, cei din România, a trebuit să îl cântăm aşa cum se cuvine.

*

Ohrid, oraş-patrimoniu

Organizatorii nu au vizitat în prealabil oraşul Ohrid doar în scop turistic. Ei au pregătit un program interactiv – o „vânătoare de comori" sau un „concurs de orientare" – prin care tinerii au putut vizita cele mai importante obiective turistice ale oraşului. Despre oraşul Ohrid cel mai clar vorbesc imaginile. Lacul, cetatea, oraşul cu străduţe înguste, construit în etaje pe dealuri, reprezintă un spaţiu pe care este un privilegiu să îl poţi vizita. Macedonia nu este o ţară cu oameni cu venituri mari, nici chiar faţă de noi, cei veniţi din România. Există, însă, o căldură şi o simplitate a oamenilor şi locurilor care fac din ea un spaţiu ospitalier.

*

Shabat Shalom!

...şi-au rostit la unison vineri seara toţi participanţii. Au urmat pupături „internaţionale", cu cei cunoscuţi, dar, de ce nu, şi cu cei pe care nu i-ai văzut în viaţa ta. O seară care ne-a apropiat „într-o unitate în diversitate" - slogan al Uniunii Europene, atât de valabil şi în ceea ce priveşte acest răgaz autentic iudaic. Fiecare a putut participa la o ceremonie de *Kabalat Şabat* - fie conform tradiţiei ortodoxe, fie alternativ, însoţit de muzica lui Shlomo Carlebah sau doar pentru femei. Bucureşteanul regizor de film, *Erwin Şimşensohn*, membru al Comitetului de Conducere al F.C.E.R., a fost cel care a oficiat ceremonia în stil *Carlebah*, la care au luat parte tineri din toate ţările participante.

La cina festivă, *Kiduşul* a fost din nou cântat de *Jorge Diener*, care reuşeşte să surprindă mereu prin ceva nou asistenţa. Dincolo de glasul remarcabil, în pauzele seminariilor l-am putut urmări interpretând la pian, în holul hotelului. Cei mai buni la muzică, au spus că el chiar se pricepe...

*

Gesturi de prietenie, la final

„Balkan Black Sea Gesher" s-a încheiat cu un program prezentat de Erwin Şimşensohn şi de Jack „Jacko", din Turcia. În program a evoluat Benita, gimnasta din Bulgaria ce îi uimeşte de fiecare dată pe participanţi, grupul de dansuri „Nahar Haesh" din Serbia, cantorul Sinagogii din Belgrad, cu o serie de cântece în dialectul Ladino, al evreilor sefarzi. Apoi a urmat *şuk*-ul cu surprize... Fiecare participant a adus un obiect specific ţării de proveniență şi s-a negociat pe îndelete. Obiectele de artizanat, alimentele şi băuturile specifice (printre care şi tradiţionala noastră ţuică...) s-au bucurat de mare succes. La final, toţi banii obţinuţi au fost donaţi unei case de copii din Macedonia.

Aşa se încheie o poveste de patru zile care este gata să continue printr-o serie de programe de mai mică anvergură şi printr-unul de amploare, la anul. Nu se ştie încă locul de desfăşurare, dar supriza o vor scoate, cu siguranţă, din mânecă organizatorii.

LUCIANA FRIEDMANN

CRONICA ANTISEMITISMULUI

CHRISTOPHER SMITH, vicepreşedintele Comitetului de Relaţii Internaţionale din cadrul Camerei Reprezentanţilor a S.U.A.

„Antisemitismul este o formă particulară insidioasă a urii"

Congresmanul *Christopher Smith* este un mare prieten al României. Prezent în ţara noastră începând din 1985, el a cunoscut şi tarele regimului Ceauşescu, pe care a încercat să le dezvăluie opiniei publice americane, şi eforturile ţării noastre după 1989 de instaurare a democraţiei, pe care le-a sprijinit, fiind autorul rezoluţiei de primire a României în NATO. Este unul dintre cei mai cunoscuţi militanţi pentru respectarea drepturilor omului şi, în această calitate, este puternic implicat în combaterea antisemitismului. Preocupat de situaţia evreilor din statele comuniste, l-a cunoscut pe rabinul Rosen, de la care a aflat despre odiosul târg al lui Ceauşescu: evrei contra bani. Ca membru al Comisiei S.U.A. pentru Securitate şi Cooperare în Europa, a fost unul dintre iniţiatorii conferinţei O.S.C.E. de la Viena care s-a ocupat şi de problema antisemitismului, a participat la cea de la Cordoba şi a fost prezent şi la cea de la Bucureşti. Cu acest prilej, domnia-sa a acordat un interviu R.E.

„Am decis să organizăm aceste conferinţe în 2002, când, la o audiere în Camera Reprezentanţilor, ne-am dat seama de reizbucnirea bruscă a antisemitismului în anumite ţări ale O.S.C.E., inclusiv în ţara mea. Trebuie să fim conştienţi - Holocaustul s-a întâmplat ieri şi pentru a ilustra situaţia de astăzi vreau să-l citez pe dr. Samuels de la Centrul Wiesenthal din Paris (pe care l-am amintit şi în cuvântarea mea rostită la O.S.C.E.): «Timp de 30 de ani, Holocaustul a acţionat ca un strat de teflon puternic împotriva antisemitismului faţiş. Dar acest teflon s-a erodat şi ceea ce până atunci s-a considerat de prost gust şi incorect politic, azi devine doar o opinie şi această stare de fapt ar putea avea consecinţe grave. Avem suficiente exemple concludente în acest sens, cel mai ilustrativ fiind cel al Iranului, care, pe de o parte neagă Holocaustul, pe de altă parte, cere distrugerea statului Israel»", ne-a declarat congresmanul american, care ne-a atras atenţia şi asupra coalizării ciudate, de exemplu în Franţa, a extremei drepte şi stângi şi a musulmanilor extremişti în propagarea antisemitismului, a antiisraelismului. *„Antisemitismul* - a opinat Chris Smith - *este o formă specială, insidioasă a urii, cu consecinţe oribile, inclusiv genocidul. Nu este justificată nici atitudinea ostilă faţă de Israel, ţară cu o democraţie reală şi stabilă, pe care noi, Statele Unite, o sprijinim. Din această cauză, suntem şi noi ţinta urii extremiştilor, antiamericanismul însoţind toate manifestările antiisraeliene"*.

L-am întrebat pe congresman despre eficienţa conferinţelor O.S.C.E.

„De la bun început, multe ţări din O.S.C.E. au considerat că a aborda numai problema evreilor ne-ar expune la riscuri. De aceea au propus includerea pe agendă şi dezbaterea şi a altor forme de intoleranţă. Dar, părerea mea este că oricât de bine intenţionate au fost aceste propuneri, ele au diluat concentrarea noastră asupra acestei teme atât de importante. Holocaustul şi moştenirea Holocaustului nu trebuie date uitării, mai ales în contextul existenţei negaţioniştilor. La fiecare conferinţă O.S.C.E., statele participante s-au angajat să pună în practică cele declarate. Deşi în anumite state au fost înregistrate progrese, în alte state actele antisemite nu au putut fi oprite sau chiar s-au înmulţit, concludent fiind recentul raport, dat publicităţii în preajma conferinţei de la Bucureşti, privind creşterea incidentelor antisemite în lume. De aceea, trebuie găsite şi puse în aplicare cele mai eficiente măsuri de combatere a acestor manifestări", ne-a declarat Chris Smith. (E.G.)

Maculatură antisemită la Sfântu Gheorghe

Nici nu se putea un titlu mai potrivit ca „Timpul European" („Europai Idö") pentru o publicaţie - maculatură ce apare la Sfântu Gheorghe în limba maghiară şi care prin cele scrise într-un număr recent (14-27 aprilie) ne aminteşte de epoca Holocaustului, când sub egida antisemitismului rasial şi a culpabilizării poporului evreu s-au comis cele mai abominabile crime împotriva umanităţii. Autorii acestui număr de ziar par să fi rămas la nivelul timpurilor de atunci sau poate vor să le reînvie. Căci, timpul Europei de astăzi le repudiază şi le condamnă. Şi în loc să-şi manifeste neliniştea pentru faptul că în Ungaria de astăzi apar semne îngrijorătoare de recrudescenţă antisemită, declanşează o adevărată ofensivă de calomniere a poporului evreu, a Israelului şi a iudaismului în general. Şi toate acestea deoarece câţiva tineri israelieni care trăiesc şi studiază în capitala Ungariei îşi exprimă dezacordul şi fac observaţii critice, în presa israeliană, poate pe drept dure, la adresa unor manifestări antisemite pe care le-au trăit pe propria lor piele. Sensibilitatea lor este explicabilă dacă ne gândim că au trecut doar şase decenii de la data când regimul horthyst, în strânsă colaborare cu Germania nazistă, a trimis sute de mii de evrei în camera de gazare de la Auschwitz.

Ce-i drept, atacul murdar nu este dezlănţuit doar împotriva iudaismului, sionismului şi Statului Israel. În spiritul stereotipului antisemit de altă dată, este calomniat şi guvernul Gyurcsany. Pentru că nu promovează o politică antisemită de stat, el este acuzat în editorialul publicaţiei că a împins Ungaria sub dominaţie sionistă. Sub titlul „Talmudul despre neevrei", se publică citate rupte din context, deformate, falsificate, răstălmăcindu-se astfel învăţăturile talmudice despre neevrei. Ne întrebăm dacă autorii au citit măcar un rând din Talmud sau ce fel de literatură i-a inspirat în redactarea acestui articol care cuprinde texte a căror falsitate a fost demonstrată de mult. Să amintim doar de cazul faimosului proces Rohling-Bloch de la sfârşitul secolului al XIX-lea, în care s-a demonstrat, fără drept de apel, că falsificatorii Talmudului habar n-aveau de limba ebraică şi nu cunoşteau Talmudul. Acest lucru se poate aplica şi în cazul de faţă.

Sub titlurile: „Războiul sionist" şi „Întrebări şi răspunsuri despre Israel şi sionismul evreiesc internaţional" (de parcă ar exista şi alt sionism, nu numai evreiesc), sunt citate acuzaţiile unor extremişti antiisraelieni împotriva unor măsuri şi politici ale Statului Evreu, trecându-se cu bună ştiinţă sub tăcere situaţia complexă din regiune, ameninţările teroriste, în general istoria tensionată a Israelului. De asemenea, se reia teza mult vehiculată a antisemiţilor despre conspiraţia mondială evreiască, autoarea tuturor războaielor actuale din lume. Într-un alt articol, „Cine sunt adevăraţii antisemiţi", evreii unguri sunt învinovăţiţi pentru „tragedia istorică" a Ungariei.

Mai mult decât atât. Nu este suficient că limbajul articolelor aminteşte de retorica cea mai condamnabilă, folosită de presa nazistă, ea este susţinută şi de caricaturi preluate din aceeaşi presă care, altădată, instigau la pogrom. Citind revista „Timpul European", ne dăm seama că această maculatură odioasă de la Sf. Gheorghe ar putea uşor lua locul întâi în „concursul" publicaţiilor antisemite din ţara noastră.

EVA GALAMBOS, LYA BENJAMIN

Ca reacţie la acest articol, Liga „Pro Europa" a trimis sesizări Clubului Român de Presă, Ministerului de Interne şi Ministerului Culturii, cerând luarea unor măsuri în conformitate cu Legea nr. 107/2006, care sancţionează negarea Holocaustului şi manifestările fasciste, rasiste sau xenofobe. Reacţia publicaţiei „Timpul European" la demersul Ligii a fost că, în numărul următor, redactorul-şef, prevalându-se de ideea „libertăţii presei" din România, a continuat publicarea unor articole antisemite, cu acelaşi caracter ca şi cele incriminate de „Realitatea Evreiască". (E.G.)

FONOTECA

RADU GABREA - 70

„Sunt fascinat de cultura idiş, absolut fabuloasă“

Regizor, scenarist şi producător, Radu Gabrea are o bogată filmografie construită în aproape patru decenii, filmele sale au fost bine primite atât în ţară, cât şi peste hotare. Cele cinci documentare (deocamdată) care au surprins aspecte din trăirea în spaţiul evreiesc, se bucură de un binemeritat succes şi în rândul spectatorilor israelieni.

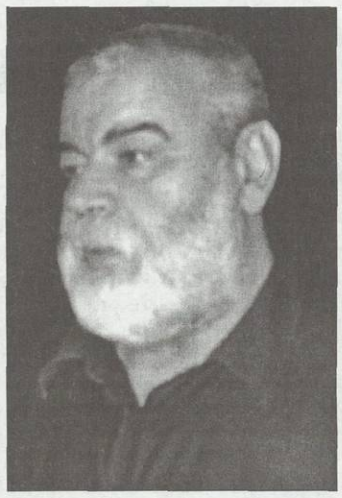

AVRAM CROITORU: ***- A existat un moment, o stare de spirit, poate educaţia primită acasă, poate prietenii, care să marcheze apropierea dumneavoastră de cultura iudaică?***

RADU GABREA: **- Nu pot găsi o determinare. Pe mama o** chema Lermann şi era, probabil, venită de undeva din Boemia. Tata, care a fost profesor universitar, mi-a povestit că a fost apostrofat de ziarul „Porunca vremii“ cu privire la etnia mamei. Eu nu m-am întrebat niciodată care este motivaţia sau originea simpatiei mele pentru poporul evreu. Mi s-a părut naturală, firească. Desigur a contat şi rolul prietenilor căci cei mai buni, mai constanţi, mai serioşi dintre ei erau evreii. M-a interesat cultura străveche a acestui popor şi de aceea am citit foarte mult şi Cabala şi mistica iudaică.

Inginer cu visuri de actor

- E vorba de perioada când aţi făcut filmul artistic „Nu te teme, Iacob!“?

- Nu numai când am realizat această adaptare a nuvelei. „O făclie de Paşte“, de I.L. Caragiale, dar şi înainte, pe când eram inginer.

- Inginer?

- Da, am făcut Institutul de Construcţii şi abia mai târziu am dat examen la Conservator. Doream să fiu actor de pe când eram elev la „Spiru Haret“. În 1953, am debutat ca artist amator în rolul principal din „Jucătorii de cărţi“. Se pare că am jucat bine din moment ce soţia actorului Jules Cazaban mi-a spus că ar trebui să urmez drumul spre teatru. Pasiunea nu m-a părăsit, iar în ultimul an de liceu, am încercat, noi, elevii de la „Spiru Haret“, împreună cu fete de la „Şcoala Centrală“, să punem în scenă piesa „Avarul“, de Molière, cu mine în rolul lui Harpagon, dar apropierea bacalaureatului a întrerupt repetiţiile la actul întâi. Dorinţa mea de a face teatru s-a împlinit când Val. Săndulescu m-a distribuit într-un rol de comsomolist într-o piesă în care am jucat alături de Florin Scărlătescu, Migri Avram Nicolau şi Lia Pop-Fărcăşan. Am vrut să dau examen la Conservator, dar tot Val. Săndulescu m-a sfătuit să mai aştept, că la 17 ani nu aveam nici vocea schimbată. Şi aşteptând, m-am dus la Facultatea de Construcţii.

- De ce acolo?

- Pentru că nu se dădea examen de admitere. Aşa că, în timp ce alţii învăţau ca să intre la o facultate, eu eram pe plajă la mare. Oricum, visul meu era spre teatru, unde mă prezentam la examen în fiecare toamnă. Şi n-am intrat. Nu eram bun. Aşa că, după absolvirea Facultăţii de Construcţii, am lucrat la Iernut şi la Brazi. În 1963, când s-a reînfiinţat secţia de regie de film la I.A.T.C., am dat examen şi m-am clasat pe primul loc. Acesta e şi motivul pentru care eram decan de vârstă al seriei, mai mare cu 5-6 ani decât colegii mei.

*

Primul film - primul premiu

- Care a fost primul film pe care l-aţi regizat?

- Când am absolvit, existând un vid de regizori, căci o bună perioadă, facultatea nu funcţionase, mi s-a promis că vom face un film de lungmetraj. Fiind bun prieten şi coleg cu Horia Pătraşcu, de la secţia de critică, am fost primul cititor al scenariului său pentru filmul „Reconstituirea“. Dar a trebuit să plec la Brăila ca să fac un film pentru diplomă, despre protecţia muncii. A fost o poveste cu filmul „Suspecţii“, căci aşa l-am intitulat. Ei, când m-am întors de la Brăila, Horia îi dăduse scenariul lui Pintilie, aşa că eu am primit un scenariu scris de D.R. Popescu. Şi am făcut filmul „Prea mic pentru un război atât de mare“, film care a fost premiat la festivalul de la Locarno.

- Primul film, primul premiu.

- Nu, mai primisem până atunci un premiu pentru un film de turism. Dar nu la un festival important, aşa că putem spune că primul premiu serios a fost cel de la Locarno, iar filmul a fost selecţionat în secţiunea „Quinzaine des réalizateurs“, la Cannes, în 1970.

*

Pus la păstrare

- Care a fost povestea cu filmul „Suspecţii“?

- Împreună cu Tudor Eliad, coleg de an, am plecat la Brăila să facem două documentare pentru protecţia muncii.

- De ce la Brăila?

- Se deschisese cu mare pompă cel mai mare combinat de celuloză. Era o fabrică ultramodernă, importată din Finlanda. Numai că, fabricarea celulozei trebuia să se facă din arbori coniferi. Când a venit Ceauşescu în vizită, a dat o „indicaţie preţioasă“, în loc de brazi, să se folosească stuf. Pasta care se făcea, se lipea de tambururi. Aşa că au fost angajaţi 20-25 de tineri, care, înzestraţi cu nişte cuţite lungi, degajau pasta. Am făcut un interviu cu aceşti oameni care lucrau într-un mediu ultratoxic de sulfură de carbon. Ei îşi povesteau cu candoare nenorocirea, bucurându-se că vor ieşi la pensie mai devreme şi că primeau lapte ca antidot. Laptele îl duceau acasă, la familie, ei se îmbolnăveau şi nu mai apucau pensia. Când filmul a fost vizionat la Ministerul Chimiei, l-au pus bine, la păstrare.

*

Premiera n-a mai avut loc

- Să continuăm derularea filmografiei după „...Un război atât de mare“.

- Un film de montaj, „Amintiri bucureştene“, şi apoi televiziunea mi-a comandat un serial poliţist, „Urmărirea“, film care s-a vândut bine şi în Suedia, Germania, Canada. Timp de 6 luni am fost plecat la Paris, pentru a răspunde unei invitaţii, iar la întoarcere m-am apucat să fac un film după romanul lui Fănuş Neagu, „Îngerul a strigat“. Am lucrat cu plăcere, dar când a fost programată premiera, la „Patria“, a început nebunia. M-am dus cu forşpanul la televiziune ca să-l dea pe post ca reclamă, dar redactorul de servici, fiindu-mi prieten, l-a programat prea des şi a atras atenţia lui Ceauşescu. A cerut să-l vadă, căci i se spusese că-i un film foarte bun. Dar el l-a interzis. Aşa că luni, la cinematograful „Patria“, premiera n-a mai avut loc. Am strâns din dinţi şi am mers mai departe, dar când filmul „Dincolo de nisipuri“ a fost puternic amputat, am

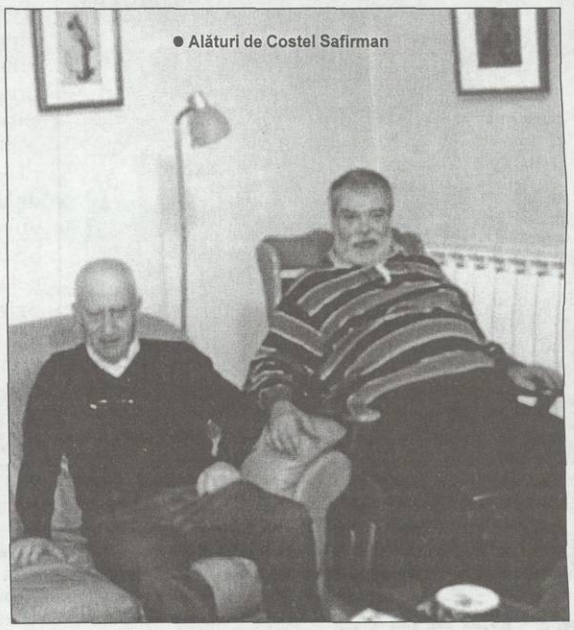

● Alături de Costel Safirman

profitat de primul prilej şi, ducându-mă cu filmul pentru a fi prezentat la Cannes, am rămas în Germania, unde mi-am continuat meseria.

- Aţi schimbat platoul de filmare.

- Primul film făcut în Germania a fost „Nu te teme, Iacob!“, adaptare după „O făclie de Paşte“, de I.L. Caragiale. Acolo, în bibliotecile din Heidelberg şi München am citit multe scrieri despre religia iudaică. Filmul a fost prezentat la multe festivaluri, iar timp de opt ani a deschis Festivalurile de Film pentru evreii din America.

*

- E momentul să aducem în convorbirea noastră cele cinci documentare de lung metraj pe care le-aţi realizat şi care surprind aspecte din viaţa şi cultura poporului evreu.

- Primul a fost „Struma“, având la bază scenariul lui Stelian Tănase. Pentru a mă apropia de această temă dramatică, am citit mult, m-am documentat, am stat de vorbă cu singurul supravieţuitor care avea 85 de ani şi locuia în America şi cu alţi oameni implicaţi în subiect. A urmat filmul „Moştenirea lui Goldfaden“, după un scenariu al lui Manase Radnev, filmat la Festivalul ieşean. M-am apropiat de oraşul Iaşi datorită unor prieteni - Dita şi Sorel Goşen - care acum locuiesc în Israel, dar mi-au vorbit mult de oraşul lor de baştină.

- I-aţi cunoscut în România?

- Nu, în Israel. Eu mă duc acolo cam de două ori pe an. De pildă, sunt mereu prezent la Festivalul Internaţional de Film de la Ierusalim - în 2001, când „Struma“ a fost distins cu premiul special, în 2005 cu filmul „Moştenirea lui Goldfaden“, în 2006 când a fost prezentat „Rumenye! Rumenye!“.

„Înţeleg şi inima personajelor“

- Deocamdată mai suntem la Iaşi, la Festivalul de Teatru „Goldfaden“.

- Am fost fascinat de cultura idiş, absolut fabuloasă. Din fericire, înţeleg idişul ceea ce mi-a dat posibilitatea să înţeleg şi inima personajelor. Am o mare dragoste pentru această limbă fascinantă. Văzând desfăşurarea Festivalului, am filmat din plăcere şi pasiune. Acolo, la Festival s-a născut şi ideea filmului „Rumenye! Rumenye!“, căci am întâlnit doi cântăreţi, doi klezmeri din New York. M-au invitat la ei ca oaspete, dar eu am ascultat şi am înregistrat lungile lor povestiri, cântecele care îmi plac la nebunie şi reîntors acasă, am făcut filmul care demonstrează influenţa doinei româneşti asupra muzicii idiş.

- Cine pe cine a influenţat?

- Dacă doina a fost izvorul, mai apoi s-au amestecat şi influenţat reciproc.

- Să precizăm că „Moştenirea lui Goldfaden“ a fost al doilea film din această serie, iar „Rumenye! Rumenye!“ al patrulea. Cel de al treilea...

- Păi să vedeţi cum se leagă lucrurile. Ducându-mă cu filmul „Moştenirea lui Goldfaden“ la Festivalul de la Ierusalim, am fost invitat de prietenul meu, Costel Safirman, la Cinematecă. Mi-a făcut o surpriză plăcută. A invitat un domn care a cântat acompaniindu-se cu un fel de chitară. Aşa l-am cunoscut pe Arie Laiş, un mare baladist israelian de origine română, care a dat glas poeziilor lui „Itzic Manger“. Şi aşa s-a născut filmul care poartă ca titlu numele poetului, film pe care l-aţi văzut şi la un „Matineu duminical“ în cadrul Centrului Cultural Comunitar.

*

„Idei cât pentru o filmotecă“

- Cu ce filme artistice urmează să ne bucuraţi?

- Am terminat recent un film de lung metraj după romanul de succes „Cocoşul decapitat“, de Eginald Schlattner, şi am în pregătire un film artistic despre pogromul de la Iaşi. „Călătoria lui Gruber“, căci aşa se va intitula acest film, care are la bază o idee din romanul „Kaput“, de Malaparte. Scriitorul italian a fost în Iaşi la două zile după pogrom. Sper să pot prezenta cât mai curând aceste filme.

- Acum aveţi propria casă de producţie.

- Am două firme: „Total T.V.“ şi „Radu Gabrea studio“.

- Şi ce face Radu Gabrea când nu filmează?

- Eu toată viaţa n-am făcut altceva. Şi nu-mi pare rău că a fost aşa. Am văzut lumea, dar toleauna călătoriile au fost legate de filmele mele. Aşa merge viaţ mea. Am în cap idei cât pentru o filmotecă. De altceva nu mai m timp.

- Asta acum. Dar în tinereţe'

- Până la 28 de ani am juca: baschet. Din păcate, acum nu mai pot juca. Ar trebui să mai găsesc nouă graşi ca să facem un meci. Era mai bine dacă jucam tenis.

- Dacă tot timpul îl dedicaţi filmului, familia nu vă trage de mânecă?

- Soţia, Victoria Cociaş, mă înţelege perfect, căci e actriţă la Teatrul „Nottara“. De altfel, plecăm în lume împreună. Între 1994 şi 2004 ea a jucat la Washington, New-York, Sydney, Canberra, Melbourne şi Tampere rolul principal din piesa „Maria Callas - La divina“, pe care am pus-o în scenă.

- Dintre filmele făcute, aveţi unul preferat?

- Nu sunt tată vitreg pentru nici unul dintre filmele mele. Toate îmi sunt dragi. Fiecare, în felul lui. Documentarele despre care am vorbit, de la „Struma“ la „Rumenye! Rumenye!“ partea a doua, despre care „Realitatea Evreiască“ a scris recent, toate au o componentă de mare emoţie care le scoate din categoria documentarelor obişnuite.

*

Convorbirea cu jovialul Radu Gabrea s-a desfăşurat în cochetul său birou amenajat la etajul construcţiei unde îşi are firmele de producţie cinematografică, iar faptul că o publicăm în luna iunie, este tocmai pentru a-i aduce un mic omagiu acestui cald prieten, cu prilejul aniversării a 70 de ani de viaţă rodnică.

AVRAM CROITORU

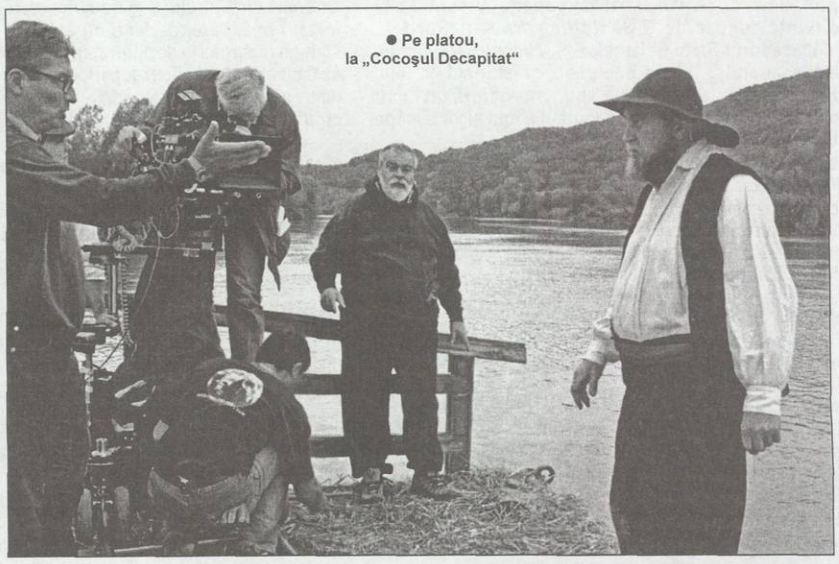

● Pe platou, la „Cocoşul Decapitat“

Tradiţie şi modernitate

Bookfest
6 - 10 iunie 2007

Oricine care a trecut pragul Târgului de Carte de la ROMEXPO, sâmbătă după-amiază, a putut fi impresionat de ceea ce se petrecea în spaţiul dedicat literaturii pentru copii: *0-9 ani*. Spaţiul era ocupat de *copii veniţi cu părinţii lor să cumpere o carte*. În ochii copiilor se putea citi bucuria de a vedea *cum arată aievea, de-a o avea*. Aici se închega interesul, deprinderea şi, poate, pasiunea „plăcutei zăbave a spiritului". De ce procedau aşa părinţii? Tradiţie? Da şi nu. *Da*, fiindcă şi ei au fost educaţi la fel de înaintaşi. Bucureştiul a fost supranumit în anii interbelici „micul Paris", în care anticariatele, librăriile erau întotdeauna pline. Nici în Bucureştiul postbelic n-a lipsit interesul pentru cartea bună. Ba, mai mult; interesul era sporit de cvasiabsenţa televiziunilor şi a presei scrise „vii". Fiindcă, *Bookfest* are tradiţie: cei 15 ani de când „s-a ţinut" la Teatrul Naţional; 2006 şi anul acesta - la ROMEXPO. *Nu*, fiindcă Târgul atrage prin modernitate. Este o uriaşă piaţă a cărţii, unde se desfăşoară variate întâlniri culturale, sociale, simpozioane, spectacole de muzică, poezie, concursuri, tombole. Fiindcă, an de an, prin numeroase proiecte devenite realitate, organizatorii Târgului îşi menţin spiritul creativ. Anul acesta, de pildă, au fost puse în operă proiectele: ● *Agora*, unde s-au desfăşurat dezbateri culturale, literare, sociale, moderate de cunoscuţi scriitori, publicişti, jurnalişti ● *Audio&E-books*, unde cărţile preferate au putut fi accesate/ascultate printr-un simplu *click* ● *Culinaria*, unde gurmanzii şi-au putut pregăti ei înşişi delicii culinare împreună cu vedete şi/sau participa la concursuri pentru cea mai reuşită exemplificare a unei reţete din cărţi de bucate ● *Silentium*, refugiu pentru cei ce doresc să fie departe de „zgomotul şi furia" lumii, să citească în tihnă, în spatele draperiilor groase, cărţi dragi inimii lor. Un alt punct de atracţie al *Bookfest*-ului din acest an a fost prezenţa unui studio de televiziune, în care, pe întreaga durată a Târgului au fost organizate dezbateri interactive cu jurnalişti, teleaşti, actori şi public. N-a lipsit nici oaspetele de onoare al *Bookfest*-ului, ediţia 2007: *Peter Weidhaas*, preşedinte al Conferinţei Internaţionale a Târgurilor de Carte, preşedinte, timp de 25 de ani, al unuia din cele mai prestigioase Târguri Internaţionale de Carte: cel de la Frankfurt.

„*Lifting* pentru suflet"

Dar să încep cu începutul. Respectiv - cu conferinţa de presă susţinută la deschidere de preşedintele Asociaţiei Editorilor din România, *Grigore Arsene*. Apreciază cu multă luciditate situaţia actuală a cărţii în România: „Dezvoltarea economică are şi efectul pervers de a mânca timpul omului şi, deci, pofta de lectură. Sistemul educaţional este într-o degringoladă care se reflectă şi în piaţa de carte, se citeşte puţin, tinerii nu citesc". Pune reflectorul pe sloganul inventat de *Leo Burnett*, care a devenit şi moto-ul acestui Târg, creaţia unor tineri inteligenţi, care nu mai au timp să citească şi-şi aduc aminte cu nostalgie de anii copilăriei, în care aveau acest răgaz: „Dacă nu sunt citite, poveştile nu se întâmplă". Organizatorii Târgului şi partenerii lor media (Realitatea - Catavencu, Realitatea TV, Romantica TV, Money Channel, Tv.R. Cultural) sprijină Fundaţia „Noi citim" (director - *Monica Tatoiu*) al cărei scop este să găsească *noi metode de a stimula lectura*. La standul Editurii *Trei*, fac cunoştinţă cu o reprezentantă a Fundaţiei care-mi oferă prospectul „*Lifting* pentru suflet". Se experimentează vânzarea de carte cu jumătate de preţ, cu obligaţia de a te înregistra într-un sistem de aducere, la rându-ţi, a unui cititor care să procedeze la fel ca tine.

Pact cu binele şi frumosul

Succesul *Hasefer*-ului la Târg s-a datorat ofertei de carte bună, specificului ei, calităţii noilor apariţii editoriale, care au făcut obiectul lansărilor . Printre participanţi - şeful Sectorul F.C.E.R. cultură-ştiinţă, dr. ing. *José Blum*, consilierul preşedintelui, av. *Iulian Sorin*, redactorul şef al Editurii *Kriterion*, *Elena Diatcu*, jurnalistele israeliene de limbă română, *Doina Meiseles* şi *Rita Askenasy*, profesorul *Andrei Oişteanu* ş.a. Prima lansare a fost „Valorizări (eseuri, cronici, studii)" de *Henri Zalis*, reputat istoric şi critic literar, prozator şi poet, intelectual de aleasă stirpe. Prologul şi epilogul ei au fost semnate de directorul Editurii *Hasefer*, scriitorul *Ştefan Iureş*. Un prolog-lectură a textului lui *Radu Cosaşu*, cunoscut pentru reticenţa sa de a apărea în public, mărturisitor doar în scris al simţămintelor sale de veche prietenie şi înţelegere faţă de autorul „Valorizărilor". Prietenie şi înţelegere reciprocă, aşa cum a reieşit din scrisoarea-eseu: „De peste 50 de ani ne citim cu o tăcere vivace şi comprehensivă". Epilogul a destăinuit o faţetă mai puţin cunoscută a scriitorului *Ştefan Iureş*, al cărui *violon d'Ingres* e pictura. Destăinuire indirectă - prin comentariul rafinat la coperta de carte, reproducere a unui tablou de Rembrandt, înfăţişând un adolescent citind. Pentru tânărul din secolul XVII, îmbrăcat în veşminte elegante, lectura însemna desfătare a spiritului. Pornind de la exegeza lui Zalis, care l-a făcut să reevalueze meritele lui Aderca, aşezându-l pe primul raft al literaturii române, *Dumitru Radu Popescu* a considerat că şi teatrul lui Mirodan şi poeziei Ninei Cassian trebuie să li se acorde locul cuvenit în literatura română. A atras atenţia şi asupra unei dominante a lui Zalis: biografia lui e opera lui. *Henri Zalis* a pus accentul asupra actului de dreptate, din nefericire, postum, făcut cărţilor lui Aderca, care a murit fără să-şi vadă, măcar în perspectivă, o ediţie completă a operei sale. Despre cartea profesorului universitar, israelian născut în Bulgaria, format intelectual în România, dr. *Jean Askenasy*, „Creierul şi universul său", a vorbit prof. univ. dr. *Ion Vianu*. A prezentat sinteza cărţii, biografie şi operă de ştiinţă, fapt care i-a permis să caracterizeze personalitatea autorului, „imagine a multiculturalismului", prin studiile făcute la Cluj, Bucureşti, în Israel, prin experienţa ştiinţifică parizianâ. A făcut un interesant comentariu despre somn: somnul, profund, fără vise necesar refacerii organismului; somnul cu vise, „regândire" a vieţii prin prisma sensibilităţii umane descătuşate, generator de creaţie artistică. Comentariul despre copertă al lui *Ştefan Iureş* - comunicarea între micro şi macro univers (picătura de jos cu cea de sus) - a căpătat complementaritate prin interpretarea lui *Ion Vianu*: picătura care stă este o metaforă a momentului privilegiat al creaţiei, înainte de a se deforma, reintrând în mişcare. Dr. ing. *José Blum* a realizat un succint istoric al Editurii *Hasefer* şi o prezentare a spectrului ei larg de preocupări: filosofie, istorie, beletristică evreiască ş.a. *Jean Askenasy* a mulţumit redactorului de carte, *Al. Singer*, vorbitorilor, participanţilor la eveniment. „Din anii *Jurnalului*", sinteză scenică scrisă de *Dumitru Solomon*, este una din suita de cărţi scoase de *Hasefer* în anul centenarului Mihail Sebastian, din a căror publicare, editura îşi face un „titlu de onoare", a spus *Ştefan Iureş*. Cartea a fost recomandată de *Magdalena Boiangiu*, care a vorbit mai puţin despre piesa inspirată de personajele *Jurnalului*, cât despre „istoria mică", în care vecini, proprietari, oameni de pe stradă te văd, dintr-o dată, „ca pe ceva rău", datorită campaniei mediatice antisemite şi politicii antisemite de stat. O frumoasă prezentare a volumului scris de *Debora Felder* şi *Diana Rosen*, „55 de femei care au uimit lumea", a fost realizată de av. *Ida Schottek*. Frumoasă prin sensibilitatea şi discernământul cu care au fost punctate momente de istorie a evreilor, din antichitate până azi, în care sunt încrustate nume de profetese şi judecătoare biblice, femei-oameni de afaceri în evul mediu, oameni politici din Europa secolului trecut şi din Israelul modern, scriitoare, juriste de renume, mari actriţe europene şi americane. Numitorul lor comun - modestia, strălucirea profesională, abnegaţia pentru binele umanităţii.

Lansări de carte la HASEFER

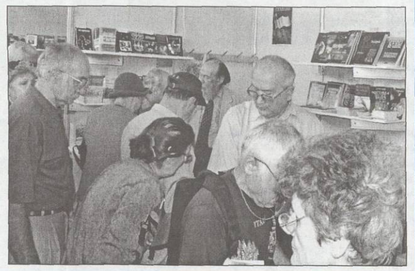

Zone de interes pentru vizitatori

*

Câteva cifre revelatoare, cred, privind această călătorie în lumea cărţii: • au participat peste 200 de edituri • au avut loc peste 190 de evenimente. *Best-seller*-uri s-au dovedit a fi povestiri de factură autobiografică, concentrându-se asupra relaţiilor de familie. Pe alt palier de interes, temele socio-politice au fost preferate ficţiunii „pure". Foarte căutate au fost dicţionarele şi enciclopediile, între care - *Enciclopedia Iudaismului*, apărută la Editura *Hasefer*. Un alt centru de referinţă printre preferinţele vizitatorilor au fost cărţile în care textele coexistă cu DVD-uri (muzică, filme, jocuri pentru copii). Foarte sugestiv - capitolele pe domenii ale expozanţilor din Catalogul *Bookfest*: actualitate, afaceri, agricultură, urbanism, albume, cărţi practice, biografie, memorii, religie, antologii, istorie, iudaism, medicină, ştiinţe sociale, ficţiune, pedagogie, religie, sport, fitness, turism ş.a.

„Vin la *Hasefer* pentru că găsesc cărţi interesante, la preţuri acceptabile"

*

Nu numai lansările au atras publicul spre *Hasefer*. Iată câteva declicuri, „luate" în câteva minute, cu opinii ale celor care s-au oprit la stand. „Întotdeauna vin la Hasefer, pentru că găsesc cărţi interesante, la preţuri acceptabile", îşi motivează interesul *Maria Platon*, cumpărând „Până la Ierusalim şi înapoi" de Saul Bellow. *Mădălina Mândiţă*, absolventă a Facultăţii de Sociologie, vrea să-şi dea doctoratul cu tema „Spiritualitatea iudaică în comparaţie cu spiritualitatea poporului român". A cumpărat „Izvoare şi mărturii referitoare la evreii din România". *Gabi Florian*, absolvent al Facultăţii de Geografie, Secţia - Protecţia mediului, e atras de un volum nou-nout: „Florin Mugur în 37 de lecturi critice". „Confesiunile" lui Henri Wald şi „Subiect banal", de Ury Benador, au fost achiziţionate de *Vasile Savin*, *Maria Crişan*, *Sanda Socoliuc*. Maria a venit tocmai de la Hunedoara, mai ales, pentru *Hasefer*. Sanda, colega mea de la Radio România Cultural, l-a cunoscut pe Wald. Un motiv în plus să-i citească „Confesiunile". În afară de „Enciclopedia Iudaismului", printre cele mai cerute cărţi *Hasefer* sunt „Iudaismul", de Hans Küng, volume scrise de Alexandru Şafran şi Esther Starobinski Şafran.

*

Poporul Cărţii

Numai din secolul XX şi din actualitate sunt atât de mulţi scriitori evrei de primă mărime încât enumerarea lor ar deveni împovărătoare. Mă hotărăsc să amintesc editurile în care-i descopăr. Dar unde nu sunt? Humanitas, Polirom, Edest, Paralela 45, Curtea Veche, Trei, Tritonic, All ş.a. Renunţ. Mă limitez la autorii evreo-români, care-şi lansează cărţi acum. Sub titlul „*Nina Cassian vine la Bookfest*" este lansată antologia de poezie şi desene a autoarei (1947-2007). Printre prezentatori - *Yvonne Hasan* şi *Geo Şerban*. *Vladimir Tismăneanu*, „Refuzul de a uita". Centenarul Mircea Eliade atrage şi el interesul autorilor evrei: Este vorba de *Andrei Oişteanu*, „Religie, politică şi mit. Texte despre Mircea Eliade şi Ioan Petru Culianu, printre prezentatori - *Andrei Cornea*. *Teşu Solomovici*, „Mircea Eliade şi evreii", carte scoasă în propria editură. Tot *Teşu Solomovici* mai lansează: „Istoria Holocaustului din România. Transnistria. Transilvania de Nord", Mihail Sebastian - „Jurnal II. Jurnal indirect, 1926-1945", „75 de poeţi ebraici în româneşte". *Ion Ianoşi* lansează „Modele europene"... Poporul Cărţii suntem supranumiţi. De ce n-am continua să ne onorăm supranumele? Cartea este chemare spre regăsirea de sine prin lectură, tezaur colectiv, mod de a lupta împotriva răului. Este ceea ce fac marii scriitori în toate timpurile. De aceea dăinuie.

IULIA DELEANU

(Fotografii de SERGIU ICZKOVITS)

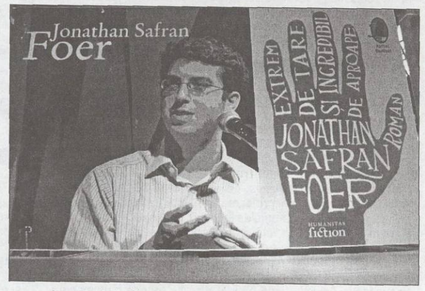

Aspecte de la alte standuri ale editurilor participante la Târg

CĂRŢI NOI

„Pogromul de la Iaşi" în documente

Editura Polirom a publicat, spre finele anului 2006, volumul „Pogromul de la Iaşi - 28-30 iunie 1941 - prologul Holocaustului din România", în care sunt cuprinse lucrările Sesiunii din 2006, organizate de Institutul Naţional pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel", Centrul de Istorie a Evreilor al Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi şi F.C.E.R. - Comunitatea Evreilor din Iaşi. Ediţia este îngrijită de prof. univ. dr. *G. Voicu*, iar pe coperta IV sunt citate cuvinte rostite de E.S. *Rodica Radian Gordon*, ambasadorul Statului Israel, E.S. *Nicholas Taubman*, ambasadorul S.U.A. la Bucureşti, şi istoricul dr. *Paul Shapiro*. Acesta din urmă a spus într-o frază un lucru esenţial: „Tragedia evreilor români a fost şi va rămâne tragedia României". Sesiunea a fost salutată de Preşedintele României, Traian Băsescu, de ministrul Afacerilor Externe de atunci, Mihai-Răzvan Ungureanu, de ambasadorii Statului Israel, SUA, Germania, de Marele Rabin Menachem Hacohen, dr. Mihai Ionescu, director general al I.N.S.H., dr. Aurel Vainer, preşedintele F.C.E.R., iar deschiderea lucrărilor a fost anunţată de preşedintele C.E. din Iaşi, ing. Pincu Kaiserman, şi de prof. univ. dr. D. Oprea, rectorul Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi. Vom prezenta, sintetic, comunicările.

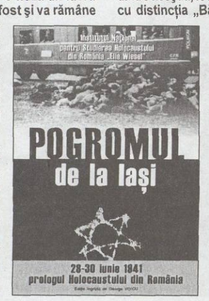

Profesorul *Jean Ancel*, de la Institutul „Yad Vashem" din Israel, a pus în evidenţă responsabilitatea autorităţilor statului pentru pregătirea şi executarea pogromului de la Iaşi. În 1996, a fost descoperit, în arhive, ordinul secret al lui Antonescu privind evacuarea forţată, în 27 iunie 1941, a tuturor evreilor din Iaşi, în caz de nesupunere, vinovaţii urmând a fi executaţi pe loc. Regimul începea un „război" cu civilii. Acest „război" era dus în coordonare cu trupele germane venite în Moldova. La 29 iunie 1941, urmau să fie evacuaţi circa 50.000 de evrei (de toate vârstele). Ordinele dictatorului sugerau încercarea evreilor de a folosi arme, care, de fapt, nu existau. Conducătorul statului recurgea la dezinformare şi manipulare. Printre executanţi au fost ofiţeri superiori, grade inferioare, unul dintre aceştia, fost legionar, Mircea Manoliu, fiind decorat cu distincţia „Bărbăţie şi credinţă". Despre actele de barbarie în Basarabia şi Bucovina de Nord s-a aflat şi din arhivele fostei U.R.S.S. La pogromul de la Iaşi au participat, alături de militari, civili care îşi manifestau, astfel, ura faţă de concetăţenii lor evrei.

Radu Ioanid s-a referit la modul de reflectare a pogromului în fotografiile-document din Muzeul Holocaustului din Washington, S.U.A., al cărui director este.

Ottmar Trașcă, de la Institutul de Istorie din Cluj, a prezentat date din arhivele germane. În ajunul pogromului, la Iaşi se aflau trupe germane, de luptă, trupe SS şi funcţionari ai Gestapo. Autorul a dezvăluit şi falsurile fabricate de propagandiştii ai P.C.R., privind modul de colaborare germano-român, eliminând astfel teza responsabilităţii exclusive a militarilor germani şi a legionarilor pentru pogrom.

Au mai prezentat comunicări: *Tuvia Friling*, de la Universitatea „Ben Gurion" din Israel, *Raphael Vago* (Universitatea din Tel Aviv), care s-au referit la reacţia evreilor din Palestina faţă de Pogromul din Iaşi.

Dr. Lya Benjamin (C.S.I.E.R.) a prezentat lucrarea „Procesul masacrului de la Iaşi". Acest proces a început în 1945 şi a continuat doi ani, tergiversările fiind datorate felului în care erau încadrate crimele: infracţiuni de drept comun ori crime de război. Au intervenit prin rechizitorii publice I. Peltz, Marius Mircu, Emil Dorian. Justiţia a înclinat spre bagatelizarea crimelor, eludând factorul politic, motivaţia rasială. Dezbaterile din Adunarea Deputaţilor au arătat cât de puţin era interesată clasa politică în promovarea adevărului, fiecare grup parlamentar, inclusiv comuniştii, căutând obţinerea unor avantaje electorale. S-a făcut remarcată poziţia realistă şi umanitară a deputatului social-democrat Dumitru Pop, alături de cea a av. E. Manolescu, reprezentant al evreimii române.

Mihai Dinu Gheorghiu, *Andrei Oişteanu*, *Liviu Rotman*, *Al. Florian*, *Victor Neumann*, *George Voicu* au venit cu cercetări în domeniul literar, didactic, jurnalistic etc. Despre mărturii şi cu mărturii de la „faţa locului" au vorbit *S.C. Ionescu*, *A. Cioflâncă*, *A. Ciuciu*, *Iancu Ţucărman*, *Leonard Zăicescu*, *C. Benone*, aceştia din urmă fiind supravieţuitori ai „Trenurilor morţii".

Prezintă interes „masa rotundă" de la finalul lucrărilor, unde s-a încercat definirea terminologică a evenimentelor tragice din 28-30 iunie 1941, la Iaşi.

Volumul la care ne-am referit aici va trebui să fie pus la dispoziţia pedagogilor, profesorilor, studenţilor, elevilor, ca îndrumar în cunoaşterea istoriei României din anii războiului mondial şi după.

Menţionăm că R.E. nr. 257 a redat pe larg desfăşurarea sesiunii ştiinţifice de la Iaşi, iar studiul lui Jean Ancel a fost publicat, în două părţi, în nr. 260-261 şi nr. 262.

Cartea lui Jean Askenasy la Academia Română

Despre Jean Askenasy ştim că este unul dintre cei mai prestigioşi neurologi, în prezent profesor la Universitatea din Tel Aviv, director al Institutului de Studii asupra somnului „Oscar Sager", din acelaşi oraş. Este „oltean de origine", a absolvit liceul „Regele Carol" din Craiova. Azi este membru al Consiliului Ştiinţific al Federaţiei Mondiale de cercetare Neurologică, consilier al Facultăţii de Criminologie a Universităţii din New York. S-a stabilit în 1972, în Israel. Maestrul său a fost profesorul Gheorghe Marinescu, unul dintre pionierii neurologiei moderne, care a aplicat în acest domeniu metode histo-chimice şi electro-fiziologice.

În ziua de 6 iunie, în aula Bibliotecii Academiei Române, a fost prezentat volumul lui Jean Askenasy, „Creierul şi Universul său" (Ed. Hasefer, 2007). Preşedintele Academiei, dr. *Ionel Haiduc*, a salutat apariţia cărţii, adăugând că „o insectă ştie mai multă chimie decât oricare dintre noi, pentru că ea o aplică în mod natural". Este o paralelă care ne introduce şi în tainele naturii noastre umane, în tainele creierului uman, ale gândirii. Academicianul prof. dr. *Constantin Popa* a prezentat în detaliu cartea, care are două părţi: prima - biografică, a doua - ştiinţifică. În partea ştiinţifică sunt tratate chestiuni precum: „creierul emoţional", somnul, creierul şi muzica, silueta, bătrâneţea, moartea. Sentimentele de iubire, ură, depresiile, patologia creierului au fost reţinute, ca repere, de vorbitor. Se spune că generalul Kutuzov suferea de o somnolenţă patologică, Iulius Caesar visa în timpul campaniilor militare, căutând soluţii ş.a. Pierderea memoriei, demenţa sunt în atenţia neurologiei moderne, căutându-se cauzele biochimice (proteine nocive), pe lângă cele sociale, socio-profesionale. Vinul din zona Bordeaux ajută pe cei care îl cultivă şi îl consumă să-şi îmbunătăţească circulaţia sanguină, ca şi activitatea cerebrală. Influenţa muzicii lui Mozart, Ceaikovski, Rahmaninov, Chopin, Beethoven se poate constata şi la evoluţia embrionului, a fătului înainte de naştere.

Un alt caz este cel al afaziei (pierderea capacităţii de a înţelege limbajul). S-a constatat că bolnavii uită limbile învăţate de-a lungul vieţii, păstrând, un timp, limba maternă. În cazul lui Lenin, acesta vorbea, în ultimele luni de viaţă, limba germană.

În 1970, a fost înfiinţată Societatea Ştiinţifică Internaţională „Neuroscience", la ale cărei activităţi participă şi şcoala românească.

„Cartea lui Jean Askenasy este interesantă şi pentru filosofi, filologi, fizicieni, informaticieni, teologi", a spus în concluzie acad. prof. dr. C. Popa, considerând că ne aflăm în domeniul interdisciplinarităţii.

Prof. dr. *Jean Askenasy* a expus partea biografică a cărţii, prezentând şi fotografii cu personalităţile evocate. El i-a amintit, în „mitologia sa", pe Oscar Sager, Gh. Marinescu, eminenţi neurologi şi dascăli, A. Kveindler, asistent al profesorului Marinescu, el însuşi o somitate, Nicolae Cajal, om cu excepţionale calităţi intelectuale şi morale, membru de onoare al Academiei Regale a Marii Britanii, al Academiei Române, fost preşedinte al F.C.E.R., al Fundaţiei Elias, pe profesorul Vlad Voiculescu, care s-a stins din viaţă în 2001, la vârsta de 88 de ani.

În final, preşedintele Academiei, prof. dr. *Ionel Haiduc*, a mulţumit autorului şi celor prezenţi pentru reuşita manifestării.

Au fost prezenţi academicienii *Eugen Simion*, *C. Bălăceanu-Stolnici*, *Dan Berindei*, E.S. *Rodica Radian Gordon*, ambasadorul Statului Israel, E.S. *Mariana Valeria Stoica*, ambasador, dr. *Aurel Vainer*, preşedintele F.C.E.R., *Hary Eliad*, directorul T.E.S., profesori, literaţi, actori, prieteni ai autorului, reprezentanţi ai Radiodifuziunii Române.

Grupaj realizat de BORIS MARIAN

Un volum omagial – Henri Zalis

Cu prilejul împlinirii a trei sferturi de veac de către cunoscutul scriitor *Henri Zalis*, Editura Hasefer a publicat volumul „Valorizări", care cuprinde articole, studii mai vechi şi mai noi, ale acestuia, gest salutar nu numai pentru sărbătorit, dar şi pentru viaţa literară din România. Trecând peste titlu, care ni se pare inedit, fără corespondent în Dex, înţelegem sensul şi pătrundem în „obiectivul" propus. „Valorizări" urmează „Istoriei condensate a literaturii române", vol. I-II (2005-2006), apărută sub aceeaşi semnătură la Editura Bibliotheca - Târgovişte.

Volumul de faţă permite unele reluări, aprofundări şi completări necesare. Menţionăm aici că „Istoria" lui Henri Zalis a fost insuficient receptată de unele publicaţii, confraţi etc. Sperăm că acest volum va fi citit cu mai mare (meritată) atenţie. „Pilonii" pe care se sprijină actualul volum sunt Felix Aderca şi Mihail Sebastian, scriitori asupra cărora Henri Zalis s-a aplecat cu asiduitate şi competenţă.

Se vorbeşte despre „demistificările amicale" la adresa lui Aderca din partea unor congeneri: Geo Bogza, Tudor Vianu, dar şi despre „confirmări prietenoase" din partea lui Ov. S. Crohmălniceanu, Eugen Barbu (credem şi ne mirăm), Macovescu, Fulga. Se amintesc dificultăţile de publicare a prozelor „Ţapul", „Femeia cu carnea albă", din cauza cenzurii comuniste. În situaţii similare se aflau Ury Benador, Sergiu Dan, I. Ludo (o perioadă antrenat în literatura „angajată") Oscar Lemnaru. Felix Aderca este privit în contextul diverselor epoci pe care le-a traversat, de la „Omul descompus" la „Cristofor Columb", de la „Domnişoara din strada Neptun" la „Idei şi oameni". Felix Aderca a fost şi autor de teatru, mai puţin cunoscut. În 200 de pagini, Henri Zalis a reuşit să realizeze o monografie - mozaic ce poate fi oricând o referinţă pentru istoricii şi cercetătorii literaturii la noi. Urmează Ury Benador (Simon Moise Grinberg, n. 1 mai 1895), Sergiu Dan (Isidor Sergiu Rotman, n. 28 dec. 1903), ambele studii cu note binevenite. Revenind, autorul oferă un studiu de caz: „Umanismul dezolat de antisemitism" (Aderca, Sebastian). În partea a III-a avem „Actualizări numai aparent livreşti", titlu explicabil prin cunoaşterea îndeaproape a autorilor supuşi evaluării critice, fie numai din operă, fie (şi) din relaţia directă cu aceştia: De la Titu Maiorescu, la filologi evrei, apoi B. Fundoianu, Blaga. Henri Zalis se opreşte la „Zeii cei răi" (sintagmă introdusă de George Voicu, prin cartea cu acest titlu), adică iniţiatorii mişcării de extremă dreaptă şi intelectualii care au aderat mai mult sau mai puţin la această mişcare. Autorul ştie să nuanţeze analiza efectului negativ în literatură al naţionalismului extremist. Au fost atacaţi în anii '30 atât scriitori evrei, cât şi români cu vederi democrate. Un model de cameleonism a fost Nichifor Crainic, pretins poet şi militant activ, extremist (n.n. Crainic a colaborat la presa comunistă, după ieşirea din închisoare).

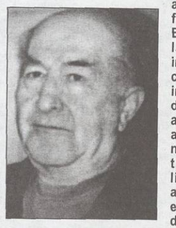

Citim despre Tudor Vianu, Tristan Tzara, Paul Celan, I. Peltz, Ion Călugăru, M, Blecher, Edgar Papu (n.n. Papu era de origine sefardă), Z. Ornea (din păcate, puţin). Despre Nina Cassian se scrie cu multă asprime, deşi poeta a avut şi are realizări demne de luat în seamă, în contrast cu perioada „proletcultistă", Florin Mugur, Ştefan Iureş, T.G. Maiorescu, Horia Gane, Radu Cosaşu, Aurel Baranga, Dorel Dorian (din păcate, puţin), B. Marian ş.a. intră în atenţia lui Henri Zalis. Ultima parte, a IV-a, se referă la Mihail Sebastian, anul 2007 fiind un an centenar pentru scriitorul dispărut prematur, într-un accident stupid ori suspect, în 1945. „Mihail Sebastian - magia paginii", „Dublu centenar: Mircea Eliade - Mihail Sebastian", ş.a. sunt capitole incitante, cu elemente inedite.

Cartea reprezintă o valoroasă contribuţie la istoriografia literară românească.

DIN PRESA CULTURALĂ MAI 2007

● **„IDEI ÎN DIALOG“**, nr. 5/2007 - Traian Ungureanu: „Fereastra spre regresie“ - o tristă constatare: societatea merge înapoi, perioada 1990-2007 nu a adus „fructele dorite“. Camil Ungureanu se întreabă: „Sunt laicismul şi secularismul depăşite?“. Răspunsul ar fi că religia este o chestiune a fiecărui individ, o problemă personală. Al. Călinescu semnează: „Lenin, Hitler, Bin Laden“, o recenzie la o carte a unui autor belgian, Michel Hellas, despre trei fundamentalisme: comunist, nazist, musulman. Mai citim un poem de Paul Celan, „Târziu şi adânc“ (traducere Luminiţa Graur şi Ion Papuc): „Mâncăm merele muţilor / să vină un om din mormânt“.

● **„ROMÂNIA LITERARĂ“**, nr. 17/4 mai. Sorin Lavric recenzează „Cum să lecuieşti un fanatic“, de Amos Oz (Ed. Humanitas). Amintiri din 1962 cu fotografii de la redacţia R.L.: Tudor Arghezi, Al. I. Ştefănescu, Mioara Cremene, Haralamb Zincă, Dumitru Solomon ş.a. apoi, din 1971: Valentin Silvestru, Sami Damian ş.a. Remember: Mstislav Rostropovici (m. 27 aprilie 2007). În nr. 18/11 mai - despre Octavian Paler, care a încetat recent din viaţă. În nr. 19/18 mai - Ion Pop despre eseurile lui Andrei Vieru, stabilit la Paris. În nr. 20/25 mai, Lucian Raicu - postum: „Richter şi Proust“. Pavel Şuşară despre sculptorul Peter Jacobi (n. Ploieşti 1935), stabilit în Germania în 1970. T. Urian despre „Noi întâlniri la Ierusalim“, de Costel Safirman şi Leon Volovici (Ed. I.C.R., 2007).

● În **„OBSERVATOR CULTURAL“**, nr. 113/3 mai, citim despre Premiile U.S.R. pe 2006: Premiul Naţional - scriitorului Radu Cosaşu; pentru critică - lui Matei Călinescu, despre Eugen Ionescu; Antoanetei Ralian - pentru traducerea romanului *Nexus*, de Henry Miller (Ed. Est) ş.a. Jean Bricmont, autor belgian, profesor universitar de fizică, este prezent cu eseul „O stângă adormită de ipocrizia imperială“. Autorul critică Israelul pentru politica faţă de palestinieni şi libanezi, uitând că Statul Israel se află într-o „mare“ arabică şi islamistă. Este un exemplu tipic de „stângism“ şi „pacifism“ ipocrit, pe care unii analişti le practică în numele iubrii de aproapele-departele necunoscut. Articolul este preluat din „Le monde diplomatique“ (nr. 8/august 2006). Regretabil. Adam Michnik îi aduce un omagiu lui Ryszard Kapuczinski, recent dispărut. Laura Voroneanu scrie despre Witold Gombrowicz. Literatura Poloniei a dat mari nume în ultimele decenii, dar şi înainte. Un articol percutant scrie Bogdan Cristian Iacob: „Victor Roncea sau problema deficitului de ruşine“. Pentru cei care nu cunosc prea bine poziţia neprietenoasă a susnumitului faţă de Israel, şi nu numai, articolul este, credem, edificator. Societatea civilă, se vede, dezaprobă jurnalistica de scandal, servilă unor interese de grup. În nr. 115/17 mai: Richard Wagner - „Germanii şi Estul“ (o istorie a relaţiilor germano-slave); Nichita Danilov - „Hitler şi arta nazistă“. În nr. 116/24 mai - un comentariu despre un spectacol în regia lui Al. Hausvater, „Judecata“, de B. Collins, la Timişoara. În nr. 117/31 mai, aflăm despre o expoziţie de fotografii, a lui Peter Şragher (fiul lui I.M. Ştefan), deschisă la Muzeul de Istorie a Bucureştiului. Apoi, un interviu cu scriitorul Jean-Claude Kaufman. Citim despre Colocviul Internaţional „Literatura în istoria culturii“, de la Colegiul Noua Europă, şi ne mirăm că nu au fost prezenţi şi cercetători evrei din România, Israel. Liviu Ornea oferă „Istorioare talmudice“ (de ce nu povestiri?), Mariana Şora - 90, elogii, ca şi în „Cultura“.

● **„CULTURA“**, nr. 17/3 mai. Editorial de Augustin Buzura: „Securitatea pe înţelesul noilor turnători“. C. Stănescu comentează cu oarecare subiectivism „vâltorile“ din lumea literară. Referirea la Maiakovski, un mare poet al sec. XX, ni se pare superficială. Adrian Jicu semnează articolul „Un model de critică ştiinţifică: H. Sanielevici“. La acest controversat om de cultură vom reveni. Dana Ionescu recenzează cartea lui Irvin D. Yalom, „Plânsul lui Nietzsche“ (Ed. Humanitas). „În plină pornografie politică“, scrie Felicia Antip cu îndreptăţită indignare: „S-a trecut la hingherie, nu mai e luptă“. În nr. 20/21 mai, Liana Saxone-Horodi scrie despre lansarea, la Haifa, a memoriilor tatălui ei, Valentin Saxone (sionist din interbelic).

● **„REVISTA „22“**, nr. 18/1 mai: E.S. Nicholas Taubman, ambasadorul S.U.A.: „Sunt îngrijorat cu privire la unele lucruri pe care le-am auzit despre jocuri politice care nu mi se par fair-play“ (din interviul cu Armand Goşu); Camil Al. Pârvu recenzează cartea lui André Glucksmann: *Les discours de la haine (Discursuri despre ură*, Ed. Plon, 2004, Paris) - despre xenofobie, misoginism, antiamericanism, terorism în diverse zone din Est şi Vest; Dragoş Paul Aligică - „Intelectualii şi oligarhia“ (temă la zi). Nicolae Filpescu prevede o „redistribuire a puterii globale“: S.U.A., China, U.E., Japonia, India, Rusia, ceea ce va crea noi conflicte. Pesimist. În nr. 19/8 mai, un apel semnat de Tom Gallagher (Anglia), Vladimir Tismăneanu (S.U.A.), Dennis Deletant (Anglia) către un fost demnitar al U.E., în sprijinul preşedintelui Traian Băsescu. În acelaşi număr: Andrei Oişteanu - „Mircea Eliade, de la opium la amfetamine“. În nr. 21/22 mai, aflăm că „Jurnalul“ lui Sebastian a fost tradus în limba polonă şi lansat la Varşovia, în prezenţa lui Leon Volovici şi Andrei Oişteanu. În nr 22/29 mai: Andrei Oişteanu, („Dezamăgire“), Al. Racu, Mihaela Miroiu critică atitudinea discriminatorie a preşedintelui Băsescu în incidentul cu jurnalista Andreea Pană. Mariana Şora, la 90 de ani de viaţă, e omagiată de Aurelian Crăiuţu şi Luiza Palanciuc. Este semnalată retragerea Ordinului „Steaua României“ lui Vadim Tudor.

● **„CONTEMPORANUL - IDEEA EUROPEANĂ“**, nr. 5/2007: Nicolae Breban - „Roadele Revoluţiei“, despre arivism, politicianism, corupţie, dezamăgire; Aura Christi - „Fratele meu, Ivan Ilici“, despre Lev Tolstoi şi personajul evocat; Bogdan C. Târziu recenzează „Textul nomad“, de Norman Manea (Ed. Hasefer, 2006); B. Marian despre acelaşi autor; poem de Riri Sylvia Manor (Israel): „Nu vă obişnuiţi / Vreodată / A muri“.

● **„MAGAZIN ISTORIC“**, aprilie 2007. Număr aniversar - 40 de ani. Felicitări! Mihail E. Ionescu scrie despre răscoala de la 1907, care a deschis drumul spre modernizarea capitalistă a ţării (se fac trimiteri la C.D. Gherea). Sorin Iftimi explică legătura calendaristică dintre Paştele Creştin şi Pesah. Manase Radnev se referă la o enigmă a istoriei: dispariţia obiectelor de preţ, inclusiv Menora de aur, din Templul lui Solomon, care se afla pe locul moscheelor Omar şi Al Aqsa.

● **„DILEMA VECHE“**, nr. 169/4 mai: Anca Manolescu semnează „Religie şi democraţie“ (despre Marx, Besançon, Ricoeur, Biblie). În nr. 171/18 mai, Radu Cosaşu aduce un elogiu lui Fred Astaire (Austerlitz), care a încetat din viaţă în urmă cu 20 de ani.

● **„LUMEA“**, nr. 5/2007. Pe copertă: „Alianţa Ighen“, formulă, după opinia noastră, cu nefericite conotaţii, ca şi editorialul în care se afirmă că a minţi este o dovadă de apartenenţă la comunism. Mai citim: „Război secret contra Hezbollah“ (agenţi americani în Liban), criminalul Karadzici se ascunde la Muntele Athos, Azerbaidjanul face pact cu Iranul; extremismul religios - mai periculos decât terorismul (O.K.!); este necesară o cunoaştere reciprocă; o carte - „Cruciada islamismului“, de dr. Barna (Ed. Top Form, 2007); în discuţie - dosarul nigerian „despre uraniul livrat“ lui Saddam Hussein (real ori fals?); Corneliu Vlad - o „filipică“ anti-S.U.A.; Marian Oprea „demască“ tot felul de operaţiuni israeliene de „intoxicare informaţională“ începând cu atacul terorist palestinian din 7 oct. 1985, pe vasul „Achille Lauro“. Autorul ajunge şi la agentul evreo-american Marc D. Rich, care, în 1990, l-ar fi convis pe primul ministrul Petre Roman să combată antisemitismul. Dar, ciudat, se uită că prin '90-'91 zburdau două publicaţii vădit xenofobe „Europa“ lui Ilie Neacşu şi cunoscuta revistă a unui şef de partid. „Europa“ a şi dispărut între timp. Marian Oprea le cunoaşte, povestea cu M. Rich nu are sens. Frumoase „File de jurnal Israel - Iordania“ sunt semnate de Eliane G. Caradima.

● **„APOSTROF“**, nr. 4/2007: Centenar Eliade - Dosar: Ştefan Borbely: „Legionară convinsă (n.n. - Nina, prima soţie a lui Eliade) şi fire extrem de sensibilă“ - stranie alăturare de termeni; Marta Petreu: „Eliade continuă să fie un mit“. În acelaşi număr - un poem de Paul Celan, „Atâtea astre“, tradus de Ion Vianu.

BORIS MARIAN

TELEOBIECTIV

...Aşadar, regizorul Andrei Zincă şi serialul „De urgenţă“ au primit ce li se cuvenea: consacrarea. Gala A.P.T.R., transmisă pe Tv.R.1 (cu o întârziere de neînţeles, păcat pe care - iată - suntem constrânşi să-l repetăm şi noi), ne-a oferit acea „serbare“ de împărţire a *telepremiilor naţionale*, însoţită de cunoscutul ritual: voci sugrumate de emoţie, laude şi mulţumiri mai mult sau mai puţin convenţionale, plus invidiile aferente. Ca sa-şi ridice premiul pentru cel mai bun serial românesc al anului, regizorul a urcat pe scenă cu suita de excelenţi actori cu care a împărţit truda realizării celor 15 episoade, într-un context exersat mai ales în nesfârşite „Vacanţe mari“, scandaluri „La bloc“ ori „fapte de arme“ ale celor „Trăsniţi în NATO“. Vecinătăţi compromiţătoare, să recunoaştem, dar care îi evidenţiau prin contrast şi mai mult calitatea! Sigur că în lumina triumfului de la Cannes al tinerei cinematografii româneşti - premiile *Palme d'or* şi *Fipresci* ale lui Cristian Mungiu şi *Un certain regard* acordat regretatului Cristian Nemescu - telesuccesul obţinut de echipa lui Andrei Zincă se restrângea la o arie mai limitată ca audienţă şi importanţă. Dar mult mai accesibilă pe plan local, Tv.R.1 pătrunzând în toată ţara şi fiind capabilă să poarte un mesaj artistic (aş îndrăzni să spun şi educativ!) care să mai contracareze trivialitatea „reality show“-urilor ce se revarsă de pe posturile comerciale. Chiar dacă iniţial au fost unii care au strâmbat din nas, reproşând banalitatea consumată a subiectului şi excesul de uşurătate morală a unora din personaje, serialul a izbutit până la urmă să închege din bucăţele de poveşti spitaliceşti imaginea unei Românii disperate şi nepăsătoare în acelaşi timp, agonizantă şi rezistentă totuşi, în care se trăieşte chiar ca într-un spital de urgenţă, dar se aleargă mai departe, vesel, descurcăreţ şi adulterin politiceşte. Iar faptul că un regizor plecat de 28 de ani din România sa natală a reuşit să simtă atât de bine pulsul

„De urgenţă“ – cel mai bun serial al anului

actualei perioade, în care ţara se dă mereu peste cap, dar reuşeşte să cadă până la urmă în picioare, e un fapt ce ţine nu de fler, ci de rădăcini. „Apa băută în copilărie nu iese niciodată din componenţa sângelui“, spunea savantul Henri Coandă, şi ştia bine ce spune. Să mă grăbesc să adaug aici, din nou, contribuţia distribuţiei bine gândite, în care actori de valoare precum Rebengiuc, Mălăiele, Piersic jr., Istodor, Daniela Nane şi Crina Matei, plus alţii şi alţii, unii aflaţi la început de drum, alţii consacraţi, dar acceptând apariţii episodice, au sprijinit construcţia complicată a acestei „poveşti a poveştilor“ legată de îngrijirea sănătăţii noastre - problemă care ne terorizează pe toţi.

Am încercat să-l găsim la telefon pe regizorul Andrei Zincă, pentru a-i transmite, din partea redacţiei noastre, felicitările curente (şi mândria comunităţii din care familia Zincă face parte) şi l-am găsit abia după ce s-a întors de la Paris. Participase la *Bar Mitzva* fiului cineastului Radu Mihăileanu, Iuri; şi brusc, am avut revelaţia că ne aflăm iarăşi în miezul unei frumoase *poveşti evreieşti*, al unui destin care îi ţine laolaltă pe membrii *unei familii* împrăştiate în lume, dar în continuare unită, peste graniţe, timp sau istorie. Stela Zincă (soţia cunoscutului scriitor Haralamb Zincă) şi fratele ei, Ion Mihăileanu (distins publicist şi om de cultură), au dăruit familiei lor, dar şi lumii, iar eu aş zice că, în primul rând, României, ţara lor de origine - pe aceşti doi talentaţi regizori, veri între ei, Radu Mihăileanu şi Andrei Zincă, realizatori ai unor filme valoroase. Amintiţi-vă de acel amar hohot de râs al „Trenului vieţii“, în care harul lui Radu Mihăileanu punea amprenta umorului evreiesc pe un titlu de o originalitate cu totul specială. După această tradiţională întâlnire, Zincă se întorcea în Bucureşti (împreună cu prietena sa, talentată şi graţioasă actriţă, Daniela Nane, „darul“ pe care serialul „De urgenţă“ i l-a oferit parcă, asemeni unei recompense, pentru acea văduvie tragică ce l-a lovit la o vârstă tânără, lăsându-l singur cu doi copii). În ţară, Zincă şi-a reluat colaborarea (ca producător de astă dată) cu „Castel film“, unde patronul firmei, fostul său coleg de facultate, operatorul Vlad Păunescu (nici o legătură cu „dinastia“ fraţilor Păunescu, nici o rudenie cu poetul Păunescu, şi totuşi o carieră reuşită în *showbiz*!!) l-a invitat să lucreze la pelicula americană *Mirrors (Oglinzi)*. Regizorul filmului, Alexander Aja, un tânăr francez de origine evreiască, în vârstă de 27 de ani, va beneficia substanţial - gândeam eu - de experienţa şi ajutorul calificat ale lui Andrei Zincă, mai ales că Societatea „New Regency“, care finanţează filmul, a ales România pentru întreg procesul de producţie. Zincă mi-a refuzat însă această părere, considerând că junele Aja şi-a confirmat deja valoarea cu un film de succes, „Colinele au ochi“, fapt care a şi determinat alegerea sa de către bossul firmei „New Regency“. Nimeni altul decât magnatul american Alfred Milchan, provenit dintr-o veche familie de israelieni sabri, aflaţi de multe generaţii pe Pământul Sfânt.

Cine zicea că solidaritatea etniei funcţionează numai în nenorociri? Iată că e valabilă şi la bine!

SANDA FAUR

A apărut «Jurnalul» C.E.B.

Noul număr (5) al „Jurnalului“ C.E.B. (1 aprilie - 10 mai, 2007) conţine 16 pagini despre: Pesah la Bucureşti, citate din Chagall, Niemirower, Heine, Ludo; oameni care au fost: av. Martin Băluş, Edmond Deda; Iom Hazikaron (22 aprilie 2007), Sărbătorirea Zilei Independenţei Statului Israel; „Israel, ieri şi azi“, lirică de Z. Tauberg, Arnold Weisenberg, B. Marian, despre Liviu Rotman, directorul C.S.I.E.R. (60 de ani de viaţă); comemorarea prof. Liviu Librescu; întâlnire cu Marele Rabin René-Samuel Sirat şi dr. Carol Iancu, interviu cu actriţa Tricy Abramovici, umor de bună calitate ş.a.

«Die Stimme» – revista bucovinenilor din Israel

„Die Stimme“ (mai 2007) scrie despre Şavuot, despre comemorarea victimelor din Gura Humorului în anii Holocaustului, ca şi despre Congresul Mondial al Bucovinenilor Evrei (Crown Plazza Hotel, Tel Aviv, 17-18 aprilie 2007). S-a discutat despre refacerea unor clădiri, cimitire în Rădăuţi, Siret, Gura Humorului. Au fost evocate personalităţi: Paul Celan, Joseph Schmidt, adolescenta Selma Meerbaum, ucisă în Transnistria ş.a. Mai aflăm veşti despre scriitoarea Nava Semel, fiica regretatului Itzhak Artzi, despre un nou film, „Falsificatorii“ (cei ce falsificau dolari, deţinuţi în lagărele naziste, obligaţi la această muncă) - regia Ştefan Ruzowitzky. În curând, va apărea o carte despre „Evreii din Suceava“. S-a tipărit deja o carte despre „Evreii din Câmpulung“ (1.000 pag.).

Salonul literar R.E.

Dramaturgie... şi parabolă

În ziua de 23 mai a.c., am avut parte de un „regal“ *Aurel Storin*, cu piesa în trei acte „Audienţă la regele David“. Scris într-o manieră modernă, pe linia unui Marin Sorescu, a unui Dumitru Solomon ş.a., cu „idişisme“ delicioase, referiri la contemporaneitate, reflecţii filosofice despre evreitate şi istorie evreiască, textul a fost urmărit cu interes de invitaţii noştri, care l-au comentat din diverse unghiuri de vedere. În piesă apar generalul Moşe (poate fi şi Moşe Daian, care s-a ocupat şi de arheologie, ca şi personajul lui Storin), Josafat - scriitorul „angajat“, Urie - hititul, Batşeba, dar, evident, nu este o dramă istorică şi nici dramă, ci o parabolă. Şi-au exprimat opinia Z. Tauberg („satiră savuroasă“), Ştefan Cazimir („cărui public se adresează piesa?“), Ştefan Iureş („anacronisme ce ar putea fi evitate“, „măiestrie, fără îndoială“), Dorel Dorian („meditaţii filosofico-istorice“, „dificultăţi de a fi pusă în scenă“), Magdalena Bedrosian („o piesă pentru lectură“, „un oarecare statism“, „calităţi certe ale textului“, „lipseşte David - psalmistul“), Horia Aramă („încântare“, „măiestrie“), Em. Reicher („un rege David privit doar sub un anumit aspect“, „lipseşte David, ca personaj universal“). Reţinem, „din cele 200 de fraze memorabile“ (cum spunea Em. Reicher): „E mult mai greu să porţi o pace, decât un război“; „Pacea lor nu este pacea noastră“; „Scriitorul face din oameni regi“; „Voi confundaţi iubirea cu politica“; „Unii câştigă atât cât să-şi plătească impozitele“; „Să punem un impozit pe sărăcie“. Îi mulţumim scriitorului Aurel Storin pentru darul făcut. (B.M.M.)

IUDAICA

Hagada talmudică

Evreii (cu excepția caraiților) recunosc două învățături: scrisă (Tanah) și orală (Talmud). Talmudul este un corp de comentarii la Tora - *Neviim (Proorocii)* și *Ketuvim (Scrieri)* - și conține: *Hagada* (narațiuni, pilde) și *Halaha* (legi, reguli sociale, etice, de familie, practică religioasă).

Hagada a fost timp de secole o mângâiere pentru evreii care nu aveau acces la cultura universală, fiind un rezultat al prelucrării folclorice a Tanah-ului. *Halaha* a fost elaborată riguros de învățați. În 1922, Haim Nahman Bialik a publicat la Berlin un articol explicativ „*Hagada* și *Halaha*". El scrie că „*Halaha* are un chip sever, iar *Hagada* surâzător... *Halaha* este ca fierul dreptății, *Hagada* este îngăduitoare, milostivă". *Hagada* nu se bazează numai pe „da" și „nu", este mai nuanțată. *Hagada* se adresează sufletului, *Halaha* - minții. Ea se reînoiește mereu, *Halaha* este de neclintit. Dar numai împreunarea lor poate da tărie cugetului evreului. În Talmud, *Hagada* și *Halaha* se contopesc una cu alta, nu există separație. *Halaha* ne învață cum să trăim, *Hagada* ne îndeamnă la visare, contemplare. De Șabat („Prințesa Șabat"), de sărbători, evreul își amintește atât de *Halaha*, cât și de *Hagada*. De la Iehuda Halevi la Heinrich Heine, „Prințesei Șabat" i s-au dedicat versuri înaripate. În cele 524 de pagini dedicate Șabatului în Talmud, se vorbește mai puțin de *Hagada*. În schimb, la restul sărbătorilor, *Hagada* trece pe primul loc. *Hagada* - așa cum este publicată în ediții succesive în sec. XX (în Talmud nu există o separație în *Hagada* și *Halaha*) - conține următoarele capitole: „Creația lumii și primele generații", „Patriarhii", „Robia și Exodul", „Mersul în pustiu", „Judecători, Regi, Prooroci", „Distrugerea Primului Templu", „De la Primul la cel de al Doilea Templu", „Distrugerea celui de al Doilea Templu", „Rabi Șimon ben Șetah", „Hilel cel Bătrân", „Șamai și Hilel", după care urmează o serie de rabini din perioada elaborării Talmudului, până în sec VI.

Hagada depășește cu mult Tanahul, ca volum și număr de narațiuni, pilde, iar împreună cu *Halaha*, formând Talmudul, reprezintă un monument impresionant, unic în lume.

Un omagiu adus fostului Șef Rabin al evreilor din România, dr. ALEXANDRU ȘAFRAN

Carol Iancu, istoric, profesor la Universitatea „Paul Valéry" din Montpellier, o personalitate în domeniu, aduce un frumos omagiu unei alte personalități: fostul Șef Rabin al evreilor din România, dr. Alexandru Șafran, Mare Rabin al Genevei, publicând la Ed. Universității din Montpellier III cartea „Alexandre Safran – une vie de combat, un faisceau de lumière".

Trăind între anii 1910-2006, acest ilustru iudaist, îndrumător spiritual, om de cultură a traversat cu demnitate cele mai dificile perioade ale secolului XX. S-a născut la Bacău, a fost educat de tatăl sau, rabinul Bezalel Zeev Safran, în spiritul talmudic, al respectului pentru oameni și pentru adevăr. A studiat la Seminarul Rabinic de la Viena, apoi a obținut doctoratul în filosofie. Revenit la Bacău l-a urmat pe tatăl său ca rabin. În 1940 a fost ales Șef Rabin, succedându-i dr. J.I. Niemirower. Avea doar 29 de ani împliniți. A intervenit pe tot parcursul războiului, pentru salvarea multor evrei de la deportare. În 1947, a părăsit România, neacceptând colaborarea cu noul regim totalitar. În 1948, a fost ales Mare Rabin al Genevei. Și-a dedicat viața studiului, scrisului și dialogului dintre evrei și creștini. Pe bună dreptate, Carol Iancu îl numește: „fascicol de lumină". A vizitat România de două ori, după 1989. Este demn de reținut faptul că Alexandru Șafran și-a ales ca temă pentru doctorat: „Sionismul ca problemă mondială,. Este expresia unei viziuni moderne a autorului. În 1933-1939, scria articole în „Tribuna evreească": „Romantismul și realismul macabeean" (despre Ahad Haam și Th. Herzl); în „Renașterea noastră" - „De la Herzl la Dubnov", despre Nahum Sokolov; în „Curierul israelit", în „Hasmonaea", apoi despre Disraeli, Buber ș.a.

S-a preocupat de reprezentarea unor figuri biblice în artă (Esther, Judith), de mari învățați (Philon), de scriitorii H.N. Bialik, Heine, Isaac Abrabanel, de istoria și tradiția iudaică. Dr. Alexandru Șafran a scris despre prietenii evreilor, precum Lev Tolstoi, Masaryk, Balfour, Emile Zola ș.a. A studiat și a comentat capitole din Biblie, Talmud, dar cele mai originale contribuții le-a adus în cunoașterea Cabalei, toate acestea concretizându-se în cărți publicate în franceză și, la noi, în română, la Ed. Hasefer. Un harnic traducător al Cărților Rabinului Al. Șafran este Țicu Goldstein.

Pogromul de la Dorohoi (1940), București (1941), Iași (iunie, 1941) au găsit în dr. Al. Șafran un activ apărător

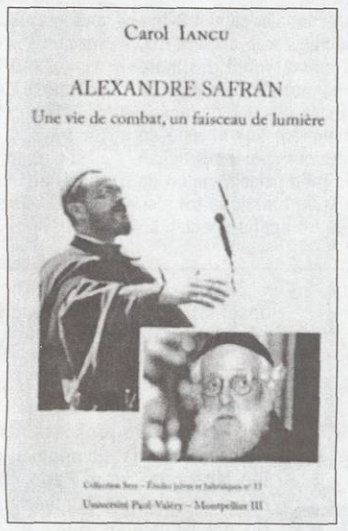

al evreilor, o conștiință și o voce de neignorat. În spirit sionist, el a încurajat Alia (emigrarea în Ereț Israel). Refugiat în Apus, a întreținut corespondență și a făcut intense schimburi de idei cu Ed. Fleg, Em. Lévinas, André Neher, René-Samuel Sirat, Mare Rabin al Franței. A combătut rasismul, antisemitismul, inclusiv cel din U.R.S.S. Un important rol l-a jucat, alături de Marele Rabin Sirat, în dialogul cu Vaticanul, cu diverse culte religioase. A susținut permanent poziția Statului Israel în lume. A fost ales membru de onoare al Academiei Române, cetățean de onoare al orașului Bacău. Cartea profesorului Carol Iancu nu este doar un omagiu adus unui mare om, ea se constituie și într-o istorie a unei etape importante din istoria lumii moderne.

Academiile de la Sura și Pumbedita

ABA ARIHA – Rabinul „Cel Înalt" al Academiei din Sura

Aba bar Aivu sau Aba Ariha („rabinul cel înalt") a trăit între anii 175-247, în Babilonia și Palestina, unchiul său fiind un cunoscut învățat, Rabi Hiya. A studiat la Academia lui Iuda ha-Nasi, cel care a finalizat Mișna, parte din Talmud. În anul 217, întemeiază Academia de la Sura, care, alături de cea de la Pumbedita, au fost centre ale iudaismului oriental timp de secole. Academia de la Sura avea la un moment dat 1200 de studenți, aspiranți la titlul de rabin. Se spunea ca rabinul Aba Ariha era un descendet din Casa lui David, iar fiica sa era căsătorită cu fiul exilarhului (conducător politic în Diaspora orientală). A colaborat cu Samuel, conducătorul Academiei din Nehardeea. Dezbaterile lor pe teme de ritual și drept civil sunt redate în Talmudul babilonian. Rav Aba Ariha a mai lăsat, scrise, rugăciuni închinate Creației, perioadei de Lună Nouă. Adversar al ascetismului, el spunea că „în lumea cealaltă, omul va da socoteală de toate bucuriile refuzate". Din proverbele sale mai reținem: „Dumnezeu se roagă: fie ca îndurarea Mea să triumfe asupra mâniei Mele", „Dacă spiritul omului nu e liniștit, el nu trebuie să se roage"; „Ceea ce nu este îngăduit în public, nu trebuie îngăduit nici în particular".

*

Rabinul ABAIE din Pumbedita

Conducătorul Academiei din Pumbedita (Babilonia) a trăit între anii 280-338 e.n. Era orfan de când s-a născut, iar învățători i-au fost Rabi bar Nahmani, apoi Iosif bar Hiya (n.n. „bar", în aramaică, înseamnă fiu). Tânărul Abaie studia ziua, iar noaptea își ara ogorul. Era un om cu o educație completă: a muncii și a studiului. A colaborat cu Rav Aba, fiind coleg cu acesta. Rav Aba a întemeiat academia din Mahaza. Ne dăm seama, astfel, de nivelul vieții spirituale a Diasporei evreiești din Orientul Mijlociu. Rav Aba sau Rava ne-a lăsat două proverbe de neuitat: „Mai bine să te lași ucis, decât să ucizi un nevinovat" și „De Purim trebuie să bem până când nu-l mai deosebim pe Haman de Mordehai. Este o Serbare a bucuriei". În anul 323, Rabinul Abaie preia conducerea Academiei din Pumbedita. Discuțiile dintre Abaie și Rava sunt reproduse în Talmud. De altfel, Talmudul conține o serie de dispute (*pilpul*) care constituie un element fundamental al evoluției iudaismului, precum „Dialogurile" lui Platon pentru filosofia antică. Rabi Abaie cerea elevilor săi să devină exemple morale, astfel ca autoritatea rabinică să se bazeze pe respect real și nu impus. „Erudiția și moralitatea sunt surori", spunea Abaie. El a adus în tradiția iudaică ideea existenței a 36 de înțelepți" pe care se „bazează lumea terestră". Dintre îndemnurile sale, mai citãm: „Pe robul tău să-l socotești egalul tău", „Când te rogi, să spui «Dumnezeul nostru» și nu «al meu», pentru că faci parte dintr-o comunitate".

Din istoria evreilor orașului Rouen

Rouen, vechi oraș și centru cultural al Normandiei, a cunoscut prezența evreilor încă din primele secole ale erei moderne. În anul 1976, cu ocazia unor lucrări, au fost descoperite vestigii ale unei clădiri în stil roman, cu ziduri groase de 1,5 m. Savantul Norman Golb, din Chicago, venit la fața locului, a constatat că e vorba de o construcție aparținând comunității evreilor din sec XI. De altfel, în apropiere se află Rue des Juifs și Rue du Massacre (amintind de masacrarea evreilor de către cruciați). Clădirea descoperită este, probabil, a fostei Academii ludaice din Normandia, for superior, cunoscut în sec. XI-XII. Este cea mai veche clădire de acest tip din Franța și dintre cele mai vechi în Europa. În 1499, pe locul academiei, distruse din ordinul unui senior laic ori religios, s-a ridicat Palatul de Justiție al Normandiei. În Rouen, la Biblioteca Municipală, există numeroase manuscrise ebraice. Actuala sinagogă, în funcțiune, se află pe locul fostei biserici Sainte Marie la Petite. La Institutul Tehnologic din Rouen au învățat și au predat cadre universitare, printre care și evrei, care au contribuit la civilizația Franței.

Grupaj realizat de BORIS MARIAN

DIVREI TORA

REFLECȚII BIBLICE de ing. BARUCH TERCATIN

- Pericopa PINHAS (7 iulie 2007 - 21 Tamuz 5767)
- Pericopele MATOT - MAASEI (14 iulie 2007 - 28 Tamuz 5767)
- Pericopa DVARIM (21 iulie 2007 - 6 Av 5767)
- Pericopa VAETHANAN (28 iulie 2007 - 13 Av 5767)

● Sâmbătă, 7 iulie 2007 (21 Tamuz 5767), citim Pericopa **PINHAS** din cartea *Numeri - Bamidbar*. În pericopă, ni se relatează despre o problemă de legislație iudaică, din acea vreme, care prevedea că numai bărbații și, mai ales, primii născuți sunt moștenitorii bunurilor rămase de la părinți. Ce se întâmplă dacă nu există moștenitori-parte bărbătească? Fiicele lui Țefarad, unice moștenitoare ale tatălui lor, care încetase din viață, se prezintă în fața lui Moșe și, într-o formă respectuoasă, îl roagă să le soluționeze problema, respectiv, să le acorde drept de moștenire. Ele sunt însoțite de un mic grup de femei. Feminismul, mișcare care se va naște abia în secolele XVIII - XIX, are un punct de pornire în această pericopă. Moșe rămâne uimit, fiindcă este pus în fața unei situații cu totul inedite și atunci se adresează Domnului: cum să rezolve problema? Divinitatea îi răspunde clar: „Ken" - „Da". Fiicele lui Țefarad au dreptate. Li se cuvine moștenirea. În generația celor ieșiți din Egipt, femeile sunt considerate, în general, potrivit comentariilor făcute de înțelepții noștri, un exemplu de devoțiune față de Divinitate, până într-atât încât se consideră „că în favoarea lor, a femeilor credincioase, am fost eliberați din Egipt".

*

● Sâmbătă, 14 iulie 2007 (28 Tamuz 5767), citim două pericope - aceasta pentru a echilibra calendarul - **MATOT** și **MAASEI**. În pericopa *Matot* ni se istorisește despre rugămintea triburilor Gad și Reuven de a se așeza lângă Iordan. Cu alte cuvinte, aceste triburi nu doreau nici măcar să intre în țară, ci să rămână pe loc, iar celelalte triburi să treacă Iordanul și să lupte pentru cucerirea Canaanului. Triburile Gad si Reuven erau alcătuite din oameni bogați, posesori ai multor cirezi și câmpiile de pe malul Iordanului erau foarte potrivite pentru creșterea vitelor. În fond - o cerere justificată. Răspunsul lui Moșe era judicios și inteligent: „Frații voștri se vor lupta și voi veți sta aci?". Moșe a rezolvat logic problema. Da, ei pot lăsa vitele pe aceste terenuri, în grija femeilor, dar bărbații să meargă să cucerească țara, împreună cu frații lor, și apoi să se întoarcă la familii.

● Sâmbătă, 21 iulie 2007 (6 Av 5767), citim Pericopa **DVARIM**, prima pericopă din *Deuteronom*. Aceasta sâmbătă o numim *Șabat Hazon*, după Haftara spusă la terminarea lecturii pericopei. Suntem înaintea zilei de *Tișa Be Av* - postul care ne amintește de distrugerea Templului. Povestirile *Kamța* și *Bar Kamța*, rememorate cu acest prilej, sunt menite să ne readucă în memorie motivele pentru care înțelepții noștri consideră că a fost distrus Templul. În această povestire talmudică este vorba despre doi oameni care erau certați și o greșală face ca cei doi să se întâlnească și să se insulte public. A umili un om în public este cel mai mare păcat. Ura fără nici o justificare e și ea un păcat mare. Potrivit opiniilor formulate de înțelepții noștri,Templul a fost distrus din cauza acestor păcate.

*

● Sâmbătă, 24 iulie 2007 (13 Av 5767), citim Pericopa **VAETHANAN** și numim această sâmbătă *Șabat Hazon*, după Haftara din acea zi: *Hazon Ieșaiahu*. În această pericopă - pentru a doua oară în Tora - sunt scrise Cele Zece Porunci. Există o mică diferență între textul din Pericopa *Itro* și cel de aici. Cuvântul „Zhor" („ține minte") Șabatul, apare în Pericopa *Itro*; aici e scris „Șmor" („păzește") Șabatul. Comentatorii biblici susțin c-ar exista douăsprezece diferențe între cele două prezentări ale Celor Zece Porunci. Vom menționa câteva. Prima oară, ele au fost date generației care a trăit în pustiu și, cu timpul, a decedat. A doua oară, ele au fost adresate celor care urmau să intre în Țara Promisă. Situația socială și mentalitatea lor diferă. Generația care a rătăcit 40 de ani în pustiu mânca Mana și n-avea grijă să se întrețină. Generația care avea să intre în Țara Făgăduinței trebuia să muncească ca să se întrețină. Prima oară, Cele Zece Porunci erau adresate celor care au comis păcatul recăderii în idolatrie, construind vițelul de aur. A doua oară, Decalogul era receptat de urmași.

CENTRUL COMUNITAR EVREIESC – continuitate, modernizare, atractivitate

„Ca unul care m-am ocupat câțiva ani buni de generația de mijloc, căutând forme noi de atragere spre comunitate pentru acest segment de vârstă, am fost încântat de ceea ce am văzut la Centrul Comunitar Evreiesc «Balint» din Budapesta", a spus vicepreşedintele F.C.E.R., ing. *Paul Schwartz*, recent întors de la o întâlnire cu directorul zonal al JOINT, *Jorge Diener*, la care a participat, între 29-30 mai a.c., împreună cu preşedintele şi cu secretarul general al Federației, dr. *Aurel Vainer* şi ing. *Albert Kupferberg*. A fost punctul de pornire al interviului pe care vicepreşedintele Federației l-a acordat R.E.

Interviu cu ing. PAUL SCHWARTZ, vicepreşedintele F.C.E.R.

- Obiectul discuțiilor?

- Continuarea, îmbunătățirea, diversificarea activităților de la Centrul nostru Cultural din Capitală, după modelul celui vizitat la Budapesta, care va deveni Centru Comunitar Evreiesc (C.C.E). Este vorba de o concepție modernă de activitate comunitară, aşa cum se practică şi în Israel, în multe țări din Europa. Dar înainte de toate am fost să vizităm «Balint»-ul.

- Ce v-a convins văzându-l?

- Faptul că se adresează tuturor categoriilor de vârstă şi evreilor de toate orientările religioase, de la ultraortodocşi la liber cugetători, şi modul în care este organizat. Există încăperi pentru fitness, gimnastică, autoapărare, săli de cinema, cursuri de iudaistică, limbi străine, calculatoare, spații de joacă pentru preşcolari, pentru elevi, bibliotecă, sală de audiții muzicale, de divertisment şi instruire pentru vârstnici, aceasta din urmă - echivalent al Centrului nostru de Zi.

- Era populat?

- Cu excepția spațiilor de joacă pentru cei mici, care dormeau la ora aceea, noi am ajuns acolo după ora 20, toate sălile erau pline. Oamenii vin cu multă plăcere la „Balint", de dimineață până seara, în funcție de timpul lor liber.

- Ce se urmăreşte prin reorganizarea actualului Centru Cultural?

- Creşterea gradului de atractivitate pentru evreii care există în scripte, dar nu sunt prezenți în viața comunitară. Se începe cu Bucureştiul, care este cea mai mare comunitate, dar se intenționează să se extindă formula în toate comunitățile mari şi medii. Cele 26 de cluburi comunitare vor deveni Centre Comunitare Evreieşti locale. Se va începe cu Oradea, Timişoara, Iaşi, Cluj ş.a.

- În ce constă modernizarea?

- Vor exista săli multifuncționale, camerele vor fi zugrăvite şi decorate atractiv. Vor fi: camera roz, albastră, galbenă ş.a. Vor exista spații destinate elevilor de clase primare şi gimnaziale, ca şi copiilor de grădiniță, dotate cu mobilier adecvat, cu jucării. Un instructor îi va supraveghea. Vor fi: sală de fitness, de calculatoare şi internet, de dans israelian şi dansuri moderne, de audiții muzicale, salon de înfrumusețare. Centrul de Zi va funcționa tot aici. Generația de mijloc va avea un spațiu special. La subsol va fi o cafenea, unde se vor desfăşura şi programe artistice. O echipă complex pregătită îi va ghida pe cei veniți aici să-şi petreacă timpul liber. În funcție de participanți, C.C.E. se va exinde şi în localul unde a funcționat fosta Şcoală Focşăneanu.

- Şi restaurantul ritual?

- Va fi mutat într-un nou amplasament. În paralel, se studiază formula de primire a prânzurilor la casoletă pentru abonați, la servici sau acasă.

- Oneg Şabat-ul şi mesele festive?

- Tot la Centrul Cultural Evreiesc. Matineele duminicale vor continua să se desfăşoare acolo. Cursurile de Talmud Tora se vor ține, de asemenea, la Centru.

- Alte proiecte discutate la sediul zonal al JOINT?

- Sub egida aceluiaşi Centru vor fi organizate excursii pentru tineret în țară şi străinătate. Unele excursii vor fi pentru toate categoriile de vârstă, cum a fost, de exemplu, excursia organizată de generația de mijloc la Snagov. F.C.E.R., în colaborare cu C.C.E., va inaugura cele trei centre de recreere şi instruire modernizate, cu asigura-rea încălzirii iarna, de la Eforie Nord, Borsec, Cristian. Ele vor funcționa permanent, pentru toate segmentele de vârstă, în serii de şapte zile. La Eforie şi Borsec, activitățile culturale vor putea fi îmbinate cu tratament balnear.

- Când încep lucrările de modernizare ale actualului Centru?

- Tema a fost înaintată spre analiză câtorva firme. Se aşteaptă o ofertă, cu devize, urmând ca firma câştigătoare a licitației să demareze lucrările în jurul datei de 15 iunie. Sperăm ca, peste aproximativ două luni, C.C.E. să fie inaugurat.

IULIA DELEANU

SHIMON PERES – noul preşedinte al Statului Israel

Vicepremierul Shimon Peres a devenit cel de-al nouălea preşedinte al Statului Israel. În cel de-al doilea tur de scrutin, 86 din cei 120 de deputați din Knesset au votat în favoarea lui. După primul tur, cei doi contracandidați – Reuven Rivin (Likud) şi Colette Avital (Partidul Muncii) s-au retras din cursă. Unul dintre părinții fondatori ai Statului Evreu şi promotor al instaurării păcii în Orientul Mijlociu, (pentru care a şi fost distins cu premiul Nobel pentru Pace), Peres a deținut toate funcțiile importante (premier, vicepremier, ministru de externe), cu excepția celei de preşedinte, la ultimele alegeri de-acum şapte ani fiind învins de Moshe Katsav. A fost un apropiat al premierului David ben Gurion, care i-a servit drept mentor în politică.

La anunțarea rezultatelor, toți deputații au izbucnit în aplauze. Emoționat şi zâmbitor, Peres a mulțumit premierului Olmert şi partidului Kadima pentru sprijinul acordat în campania electorală, precum şi deputaților care au manifestat o rară unitate de vederi. După anunțarea victoriei, el s-a dus la Zidul Plângerii unde s-a întâlnit cu rabinul Ovadia Yosef, liderul partidului Shas, care, spre deosebire de precedentele alegeri, l-a sprijinit pentru dobândirea funcției. Ultimul cuvânt de mulțumire a fost adresat soției sale, Sonia, care a fost alături de el în toate acțiunile politice.

EHUD BARAK a devenit noul lider al Partidului Muncii

Cu o infimă majoritate - 51,3% din voturi -, Ehud Barak a câştigat preşedinția Partidului Muncii în fața lui Ami Ayalon, deşi toate sondajele indicau victoria acestuia din urmă. În cuvântarea ținută la sediul partidului, noul preşedinte s-a pronunțat pentru unitate, angajându-se ca această misiune să o ducă la bun sfârşit împreună au Ayalon. De asemenea, el a vorbit despre necesitatea de a recâştiga încrederea populației în partid, zdruncinată în timpul conducerii lui Amir Peretz.

Barak a primit şi portofoliul Apărării, deținut până acum de Peretz şi, în acest context, el s-a angajat să reinstaureze securitatea Statului Israel, militând în acelaşi timp pentru relansarea procesului de pace. Înainte de alegeri, analiştii avansau ipoteza că Barak va retrage din guvern Partidul Muncii dacă premierul Olmert nu-şi dă demisia, declanşând în acest fel alegeri anticipate. Acum, toată lumea aşteaptă să vadă care vor fi primii paşi făcuți de noul lider.

RONALD LAUDER, ales preşedinte interimar al World Jewish Congress

Ronald Lauder a fost ales preşedintele interimar al World Jewish Congress (WJC), cu o majoritate covârşitoare de voturi (59-17). Mandatul său va dura până în 2009, când WJC va ține următoarea reuniune plenară şi va alege un preşedinte permanent. Lauder îi succede lui Edgar Bronfman, care s-a retras, după 30 de ani de activitate. Noul preşedinte a candidat pe o listă comună cu Matthew Bronfman, care a devenit preşedintele Comitetului pentru finanțe al WJC. Ambii s-au angajat să reformeze organizația care, în ultimii ani, a fost marcată de conflicte interne.

Grupaj realizat de
EVA GALAMBOS

CONSTANȚA, 30 mai 2007

Simpozionul Internațional

„Religia şi Dreptul şi impactul lor asupra societății umane"

La 30 mai a.c., la Universitatea „Ovidius" din Constanța, a avut loc o manifestare cu un caracter unic prin faptul că a fost organizată de un Centru - şi el unic în țara noastră - de studii şi cercetări religioase şi juridico-canonice al celor trei religii monoteiste. Manifestarea a avut loc sub patronajul Arhiepiscopiei ortodoxe a Tomisului, a Î.P.S. Arhiepiscopul Teodosie Petrescu. Nivelul ridicat al acestei manifestari ştiintifice, ecumenice , îl arată şi faptul că au susținut comunicări ambasadorii Azerbaidjanului şi Georgiei, consulul Israelului, *Jonathan Rosenzweig*, muftiul Cultului musulman, dr. *Murat Iusuf*. Din partea F.C.E.R., au participat dl consilier av. *Iulian Sorin* şi dr. ing. *José Blum*.

Dr. *G.I. Chiuzbaian*, preşedintele Uniunii Juriştilor din România, a decernat Medalia Uniunii Juriştilor din România celor trei religii monoteiste, reprezentate de arhiepiscop *Teodosie Petrescu*, prof. univ. dr. *Nicolae Dură* (directorul Centrului de cercetări), muftiul *Murat Iusuf*, şi F.C.E.R. (prin av. *Iulian Sorin* şi dr. *José Blum*), pentru contribuția acestora la înțelegerea între religii. Comunicările au debutat cu cea a prof. *Asher Maoz*, de la Universitatea din Tel Aviv. Au mai prezentat comunicări reprezentanți ai Facultăților de Drept din Moscova, Lyon, Paris, Bologna, Salamanca, Roma, Ankara, Navarra, Chişinău, Cumberland (S.U.A.), Plovdiv, Sofia, Bucureşti, Braşov, Constanța, Galați, Oradea, Suceava. Din partea F.C.E.R. a vorbit dr. ing. *José Blum*, care şi-a consacrat comunicarea „Iudaismului", inspirându-se, după cum a declarat, dintr-o serie de lucrări fundamentale editate mai ales de „Hasefer". El a prezentat o serie de aprecieri asupra acestei filosofii religioase, care „este sufletul al cărui corp este poporul evreu" (Samuel S. Cohen).

La sfârşitului acestui articol să reluăm chiar finalul comunicării ținute de dr. ing. *José Blum*, care citează din lucrarea monumentală (800 pag.) „Iudaismul" al lui Hans Küng: „Fidelitatea față de propria credință religioasă şi deschiderea față de alte credințe religioase nu se exclud nici pentru evrei, nici pentru creştini şi nici pentru musulmani. Scopul final al eforturilor conjugate nu poate fi o religie unitară, dar cu siguranță o pace între religii. În acest scop, trebuie să ne intre bine în memorie că:

- Nu există pace între națiuni fără pace între religii.
- Nu există pace între religii fără dialog între acestea.
- Nu există dialog între religii fără cercetarea fundamentală a acestora". (A.B.)

BUCUREŞTI, 28-29 mai 2007

Conferința Internațională

„Viața evreiască în Diaspora"

Centrul de Studii Ebraice „Goldstein Goren" din cadul Facultății de Litere - Universitatea Bucureşti a organizat o sesiune ştiințifică, având tema „Viața evreiască în Diaspora, înaintea celui de-al doilea război mondial - Europa şi spațiul mediteranean". La deschiderea sesiunii a participat E.S. *Rodica Radian Gordon*, ambasadorul Statului Israel. Moderatori au fost pe secțiuni: *Andrei Oişteanu, Măriuca Stanciu, Liviu Rotman, Mihai Chioveanu*.

Despre „Diaspora evreiască: locuri comune şi idei preconcepute" a vorbit *Măriuca Stanciu*, exprimând poziția evreului modern față de un trecut evolutiv de la ghetou la Haskala, apoi la emancipare, fără a uita antisemitismul ca prezență nocivă. *Michael Iancu*, director al Institutului „Maimonide" din Montpellier, fiul profesorului Carol Iancu de la Universitatea „Paul Valéry", a expus o istorie culturală, cu preponderență sefardă, a evreilor din acest oraş universitar, aflat în sudul însorit al Franței. *Ronit Meroz*, de la Universitatea din Tel Aviv, a tratat unele aspecte ale literaturii cabalistice cu referire la „Zohar" (*Cartea Splendorii*), expunere de interes ştiințific deosebit, interesul pentru Cabala fiind ascendent în ultimele decenii. *Liviu Rotman*, profesor la Şcoala Națională de Ştiințe Politice şi Administrative, director fondator al Centrului Goldstein-Goren din Bucureşti, director al C.S.I.E.R. (F.C.E.R.), a dezvoltat tema „Comunitatea evreiască şi spațiul urban", sub următoarele aspecte: tendința evreilor de a se proteja în ghetouri, la început, apoi de a ieşi din ghetou, în perioada emancipării, urbanizarea unor localități rurale, datorită evreilor, aspecte sociale, educaționale, instituționale, demografice.

Michael Shafir, de la Universitatea „Babeş-Bolyai" (Cluj), a expus tema: „Mussolini şi evreii italieni înaintea şi în timpul celui de-al doilea război mondial". Am reținut unele informații inedite: specificul mişcării fasciste italiene, lipsit de îndemnuri rasiste, antisemite, sprijinul acordat de unii intelectuali evrei şi participarea acestora la mişcarea lui Mussolini, modificarea poziției Ducelui în preajma războiului mondial, fără a se şti dacă era din convingere ori din interes strategic, relațiile cu Hitler şi căderea dictatorului italian în mâinile partizanilor, execuția fără proces. *Mihai Chioveanu* a expus nuanțat o temă „inflamabilă" - despre comportamentul regimului antonescian, armatei subordonate lui Antonescu în primul an de război cu U.R.S.S. Titlul este: „The Harvest of Anger", amintind de un roman al lui John Steinbeck, „Fructele mâniei". Raptul teritorial din 1940 (Bucovina de Nord, Ardealul de Nord), ca şi întețirea unei propagande antisemite au produs o „explozie" în rândul celor chemați să redobândească teritoriile pierdute. Dar dictatorul Antonescu nu a reuşit, din septembrie 1940 până în iunie 1941, să pregătească armata pentru un război extrem de dificil, astfel că în prima lună de la declanşarea operațiunilor, înaintarea trupelor s-a datorat armatei germane. Era nevoie de „diversiunea antisemită", de sloganul pericolului „iudeo-bolşevic". După 1942, mareşalul a schimbat politica față de evrei, fapt cunoscut şi explicat îndeajuns. Profesorul Carol Iancu a expus modul cum au reacționat evreii din Franța şi din Algeria franceză în timpul Afacerii Dreyfus (1894-1906). Am reținut o istorie de secole a evreilor din Algeria sub arabi, sub otomani, apoi sub francezi, faptul că atât evreii din Franța, ca şi cei din Algeria, erau integrați în viața socială, economică, dar sărăcia, nivelul educațional scăzut al evreilor arabizați, parțial islamizați şi-au pus amprenta pe relațiile dintre metropolă şi colonia Algeria. Antiiudaismul din Algeria s-a suprapus pe antisemitismul unor cercuri franceze. În Franța trăiau 80.000 evrei, în Algeria 30.000, la care se adăuga un conglomerat de etnii: spanioli, arabi ş.a. O istorie despre care ştim prea puțin.

În numărul viitor, vom relua şi alte aspecte ale conferinței.

BORIS MARIAN

Evreii în literatura prezentului

În căutarea iubirilor pierdute

Chemarea cărții sună atrăgător. Un titlu care împrăștie promisiuni: „Istoria iubirii". O autoare foarte tânară, Nicole Krauss, evreică newyorkeză, care și-a scris romanul înainte de a fi trecut pragul a 30 de ani. Bestseller internațional al anului 2005, vândut în peste 30 de țări (apărut recent și la noi, pe „Raftul Denisei" al editurii Humanitas, cu marca impecabilei traduceri a Antoanetei Ralian). Gata pregătit să-și ia zborul și către marele ecran, în regia lui Alfonso Cuarón. Ultima momeală - sau de fapt prima - e coperta în stil retro, de pe care îți zâmbește, cu chipul scăldat în nuanțe trandafirii, o fragedă copilă în care pulsează mugurii feminității... Prea multă dulcegărie publicitară ca să nu devii puțintel suspicios, nu?

Aveți puțintică răbdare. Șocul te lovește imediat, ca un pumn izbit în falcă, de la prima pagină, de la primele rânduri: *„Când o să-mi scrie necrologul, o să sune așa: Leo Gursky, căruia îi supraviețuiește un apartament plin de c...* (traducătoarea îi spune cuvântului pe nume, cum cere originalul). *Mă mir că n-am fost îngropat de viu. Locuința e minusculă. Trebuie să mă străduiesc să păstrez o trecere liberă între pat și toaletă, între toaletă și masa de bucătărie, între pat si ușa de intrare...".* Nicole Krauss ne aruncă de la început, cu cruzime, în acest univers al decrepitudinii, al bătrâneții și însingurării deznădăjduite, al umilințelor fiziologice care devastează ultima etapă a vieții. De unde să știe un om atât de tânăr - te întrebi, chiar dacă îi acorzi credit talentului său - cum se descompune de viu trupul omenesc și cât de torturant îi poate deveni psihicul la senectute, cum pot anii transforma omul într-o „fostă ființă", într-un nimeni, un anonim invizibil, care nu mai poate vorbi decât prin tăceri? Leo Gursky și prietenul său Bruno, doi bătrâni evrei polonezi ajunși în salvatorul New York încă din anii invaziei naziste, comunică între ei prin calorifer: două lovituri înseamnă „trăiesc". Una singură - „mor". Așa a putut fi salvat Bruno de pumnul de pastile înghițite. Așa și-a revenit Leo după un atac de cord. Au supraviețuit totuși istoriei. Dezrădăcinării. Ratării. Ca să ne convingă că nu e o stafie, că e încă vizibil, Leo Gursky pozează nud în fața studenților la un curs de desen, cu pieile sale zbârcite atârnând peste trupu-i scheletic, înțepenit de frig, de rușine și de reumatisme, dar triumfător: a fost văzut, deci există! Se duce acasă, scoate din cuptor o cutie de pantofi în care se află ascunsă opera vieții sale: romanul unei iubiri începute la adolescență și nicicând înlocuită. Să nu fie chiar această „ Istorie a iubirii"?

Ați ghicit: este! O iubire care a durat o viață, deși viața o făcuse imposibilă. Cu această izbucnire de vitalitate și întoarcerea cu fața spre tinerețe - calea fiind, desigur, cea a neuitării - se încheie acest dramatic capitol - prolog al cărții, căruia nu-i deslușești semnificația decât privind pagina de gardă: patru fotografii de buletin țepene și ușor desuete, a patru personaje aflate la vârste încă tinere - două femei și doi bărbați cu vădite trăsături semitice est-europene, cărora autoarea le închină romanul: *„Pentru bunicii mei, care m-au învățat opusul dispariției".* Și după această dedicație tandră făcută „rădăcinilor ei supraviețuitoare" și după acel capitol crud despre jalea bătrâneții, Nicole Krauss face o piruetă, schimbă tonul și deschide porțile lumii ei tinere, pentru a scrie poveștile de iubire ale personajelor în ritmul amețitor, buimăcitor, dezordonat și parcă rupt în bucăți. Cu cât mai frumoase și curate, dar și credincioase erau acele iubiri, cu atât mai greu de urmărit meandrele lor.

Imaginația clocotitor-juvenilă a autoarei începe să zburde, să alerge printr-un soi de labirint al căutărilor detectiviste, aruncându-te dintr-un colț al lumii în altul, de la o poveste melodramatică la alta. Eroina principală este o adolescentă de paisprezece ani, care vrea mai întâi să afle cine a fost Alma (căreia ea îi poartă numele), personaj literar din „Istoria iubirii", romanul pe care tatăl ei i l-a dăruit mamei ei, puțin înainte ca el să moară. Și pe care aceasta - traducătoare poliglotă - îl traduce din spaniolă în engleză - deși inițial fusese scris în idiș. De fapt, tânăra fată e în căutarea propriei identități, care e tare greu de precizat: după Zeida-bunicul e poloneză, după Babe-bunica e unguroaică, după mamă e englezoaică, iar după tată - israeliancă. *„Sunt americancă",* hotărăște dânsa, dar frățiorul ei Bird care, după ce a citit „Cartea gândirii evreiești", se crede un „vovnik ales", pune lucrurile la punct: *„Ești evreică".* Alma aceasta poate fi, la o adică, o metaforă a evreului pribeag, aruncat de ici-colo de o istorie vitregită, dar și de vocația sa rătăcitoare. Și, alergând în căutarea Almei originare, autoarea își urmărește cele două obsesii definitorii, și ale ei, și ale evreului în general: cartea și dragostea familială. Scrisul devine astfel o esență a vieții, o conservă de vitalitate. Dar motorul existenței rămâne iubirea, care rămâne aceeași, întotdeauna unică și de neînlocuit!

Fie și numai pentru aceste iluzii, cartea Nicolei Krauss își merită lectura. Poate și succesul...

SANDA FAUR

Fax din Tel Aviv

Moți Spakov rupe maxilarele antisemiților

În 1935, Moți Spakov terminase de bătut pe toți adversarii săi - pe Vasile Șerbănescu, pe Gh. Axioti - și era campion absolut la box. Crezând că nu mai are adversari, își neglija antrenamentele. Dar în epoca aceea începuse o epocă nouă în mahalalele din politică și din presă - epoca naționalismului bătăuș - astfel că Moți Spakov s-a pomenit cu o mulțime de adversari noi.

Printre primii care l-au provocat a fost boxerul cultural Nichifor Crainic. Înaintea meciului, a spus că îi va arăta el „acestui jidov slab și fricos" ce înseamnă să fii „puternic, curajos și verde ca bradul". Când Crainic a apărut în ring, toată galeria de la ziarele „Porunca Vremii" și „Sfarmă Piatră" l-a ovaționat. Meciul trebuia să se dispute în 10 runde, însă Moți era grăbit - avea bilet la cinema „Izbânda", la un film cu Maciste - și a terminat treaba în prima rundă.

Chiar a doua zi s-a ivit un nou adversar: profesorul de filosofie Nae Ionescu, cel cu „trăirismul".

- Te voi masacra! striga prof. Nae, făcând să răsune de trăirism Arenele Romane.

Moți Spakov era slab la filosofie - trebuie s-o recunoaștem. Avea însă în pumni un spirit critic foarte dezvoltat. I-a rupt maxilarele profesorului.

Mulți ani după aceea, a apărut un slăbănog, Corneliu Vadim Tudor, care a crezut că Moți al nostru moțăie și l-a provocat, făcându-l de „străin" și „ludă".

L-am chemat pe bătrânul Spakov, i-am pus mănușile de box și i-am dat drumul în ring.

- Las' că ajung eu șef de partid la „România Mare" și am să-ți arăt eu, striga Vadim.

- Despre ce vorbește ăsta? a întrebat Moți. Ce-i aia „România Mare"?

- Las' că îți explic eu după meci. Până atunci rupe-i mandibulele.

I. SCHECHTER

Inventatorii de cântec

Cei doi RADU ȘERBAN

Radioul, cea mai generoasă formă de neuitare, transmite din când în când un cântec de Radu Șerban, și atunci memoria mea afectivă vibrează de emoție și amintirea mă doare și gândul mă duce pentru o clipă la destinul atât de plin de glorie și atât de tragic al acestui mare compozitor. El era modern fără să vrea să fie, avea o fibră de melodist-inventator și era un orchestrator cum erau puțini la vremea lui. Radu știa să-și îmbrace melodiile, era un fel de Yves Saint-Laurent al cântecelor sale. Și publicul, care știa întotdeauna unde trebuie să caute ceea ce trebuia să găsească, îl răsplătea pe compozitor cu o glorie ce năvălea torențial peste mereu fragila lui alcătuire. Cele mai mari vedete se băteau pentru un cântec de Radu Șerban, care le asigura din pornire, o șansă imensă de succes. Pe vremea aceea un șlagăr însemna ceea ce înseamnă de fapt, adică o lovitură. Și Radu știa să „lovească".

Am destule motive să cred că am fost prieteni: și atunci când i-a fost bine și atunci - nu de puține ori - când i-a fost rău...

Mă suna la telefon și mă chema adesea la el. În casa lui l-am cunoscut pe Răducu, un copil tăcut, serios, mereu preocupat, purtând ochelari cu lentile groase și semănând grozav cu taică-su, un Radu Șerban în miniatură. Îi preziceam un destin de matematician sau atomist. Dar, mai târziu, când Răducu a crescut, preocupările și talentul său l-au condus în alte direcții: a făcut filologia (limba engleză) și, de asemenea, a devenit un poet remarcabil. După trecerea în infinit a lui Radu Șerban-tatăl, fiul l-a urmat la o nedrept de puțină vreme, sporind destinul tragic al unei familii de intelectuali și de artiști de o mare valoare.

...Acum câteva decenii, când, în muzica românească, s-au impus numeroși compozitori evrei, cineva de la Uniunea Compozitorilor a aruncat pe piață o vorbă de duh, cu largă circulație în epocă, după care „românul s-a născut compozitor... evreu". Nu m-a încântat „spiritul" acesta, nu l-am gustat nici atunci, nu-l gust nici acum. Oricum, Radu Șerban constituie, în acest caz, o fericită abatere. El este un strălucit compozitor român, care s-a născut român, și care-și prețuia colegii de la Uniunea Compozitorilor după valoarea cântecelor lor și nu după alte criterii.

Acest lucru mă îndeamnă să-i amintesc mereu, în rubrica mea de la „Realitatea Evreiască", pe marii inventatori de cântec, nu după ciudate criterii etnice, ci, pur și simplu, după contribuția lor artistică la tezaurul și la destinul cântecului românesc.

AUREL STORIN

Destăinuirile memoriei afective

O, medicina...

„Trec anii și lunile-n goană"... Terminasem liceul și trebuia să-mi aleg o profesie. Pe mine mă trăgea ața către Istorie. Aș fi vrut să devin profesor ca excelentul meu dascăl, Grubea. Mama însă visa să mă facă doctor. A venit și ziua examenului. Amfiteatrul și sălile de curs gemeau de candidați. Unii dădeau examenul pentru a treia și a patra oară. Se spunea despre unul că își încercase puterile de zece ori, iar acum venise din nou. Ca printr-un miracol, am fost printre fericiții admiși, dar cu o medie minusculă. Nu-mi venea să cred! De altfel, examenele de absolvire ale anului I au fost catastrofale. În vară căzusem cu brio la Anatomie, iar la fizică trecusem ca gâsca prin apă. La celelalte două examene, nici nu îndrăznisem să mă prezint. O vară întreagă am rupt tratatele. Dar, cu folos. Mărturisesc că abia atunci am învățat să „învăț", devenind un student excelent. Dar nu am renunțat la scris. După absolvirea anului I, la primul bal, s-a cântat „Imnul medicinișt ilor", cu versurile mele și muzica lui Edy Kahane, devenit ulterior Popp, redevenit Kahane după ce a ajuns un stomatolog vestit în Israel. Îmi mai aminteam doar primele două versuri ale imnului: „O, Medicină, / Tu ești o știință divină". Doar că această știință divină l-a ucis pe Edy, pentru că niște medici nepricepuți au confundat un cancer anal cu niște simpli hemoroizi.

Anul acesta, promoția mea a sărbătorit 55 de ani de la absolvire. Deși eu am fost un fel de dezertor, m-au invitat și pe mine. La petrecere, doctorul Sandu Târpa, un fost coleg, mi-a amintit și începutul unei alte strofe a imnului: „O, Agripina, / Cum de-ai urmat Medicina?". Tot în anul I, cu viitorul doctor, Victor Vulcan, priceput nu numai în arta lui Esculap, dar și într-ale muzicii, am început să colaborăm la *Ora Tineretelui*, o emisiune radiofonică. Dar „arta" era doar un *hobby*. Asta până în anul 4, când s-au produs mai multe evenimente: primul a fost hotărârea unui ministru imbecil de a împărți Facultatea de Medicină într-una de Stomatologie, una de Pediatrie, una de Igienă și, în sfârșit, una de Medicină Generală. Eu aș fi vrut să urmez ultima, mai ales că profesorul Milcu mă aprecia în mod deosebit și îmi închipuiam că voi deveni și eu un endocrinolog la fel de renumit. Scumpii colegi, importanți în ierarhia de Partid, s-au autorepartizat la Generală și m-au vârsat pe mine la Pediatrie. Am urât această ramură din momentul când, în stagiul de la Leagănul „Sfânta Ecaterina", am dat peste mirosul pestilențial, peste mizeria copiilor aduși de mame iarna, pentru ca de îndată ce dădea firul ierbii, acestea s-o șteargă englezește. În mai puțin de o lună, pruncii părăsiți, până atunci înfloritori, deveneau distrofici, bolnavi și murdari, adevărate mici epave. Al doilea eveniment a fost și mai hotărâtor. Unii îmi urmăriseră activitatea în emisiunile adresate tinerilor și mi-au propus să devin redactor la Radio. Era ceva cu totul nesperat. Situația familiei mele era jalnică. Ca student, nu o dată am suferit de foame. Perspectiva unui salariu, într-o profesie care mă atrăgea, îmi părea atingerea stelei mele norocoase. În plus, faptul că aveam acum un trai asigurat, mi-a permis să mă și însor.

Primul meu șef de la radio a fost Nicolae Mihăescu, tatăl lui Eugen Mihăescu, faimosul grafician, ajuns, spre surprinderea mea, senator P.R.M. Fost asistent al lui Mihail Dragomirescu, N. Mihăescu era de o prudență exagerată. Deoarece lucrase în Radio și înainte de 23 august, își simțea situația periclitată, căzând uneori în capcanele proletcultismului. Îmi amintesc cât de indignat fusese, pentru că dedicasem o emisiune unui poet burghez. Era vorba de Gh. Topârceanu. Îi port însă recunoștință lui N. Mihăescu pentru limba română pe care am învățat-o de la el. Printre multe altele, fostul șef, care ulterior mi-a devenit subaltern, m-a corectat atunci când am scris: *A urmat apoi*, expresie pe care o aud atât de des la Radio și Televiziune. El a fost cel care m-a întrebat: „Crezi că poate *urma și înainte*?". La început am scris niște reportaje anoste, din activitatea tinerilor. Ulterior, am realizat câteva scenarii despre oameni de știință celebri: Galileo, Lobacevski, Cobălcescu etc., cu o normă de patru biografii dramatizate pe lună. Curând însă aveam să fiu repartizat în Redacția pentru Copii. Aici, o strânsă prietenie m-a legat de scriitorul Octav Pancu-Iași, a cărui literatură a încântat generații întregi de copii, și care mi-a fost și șef. De asemenea aici va deveni Titi Acs regizor. Fără a avea studii, Titi mânca teatru pe pâine, îl știau și-l iubeau toți marii actori, iar în plus avea și mult talent muzical. Compunea excelente melodii, după ureche, fără să cunoască notele muzicale. El mi-a compus melodiile și a semnat regia primului serial al cărui scenariu l-am scris și care a fost și cel dintâi serial difuzat de către Radiodifuziunea Română. Era vorba de o adaptare liberă după romanul lui Alphonse Daudet, „Tartarin din Tarascon". Distribuția a fost strălucită și succesul pe măsură. Tartarin era interpretat de Nicolae Gărdescu, atât de amuzant cu binecunoscuta sa graseiere. (La debut, un cronicar a scris despre el: „N. Gărdescu se dovedește talentat. Dacă va renunța la graseiere, va ajunge actor". Mare actor a ajuns, dar la graseiere n-a putut renunța niciodată). În numeroasa distribuție mai figurau: Radu Beligan, N. Stroe, Marcel Anghelescu și mulți alții. Povestitor era chiar Alphonse Daudet, interpretat de Jules Cazaban.

Dar adevăratul meu succes radiofonic a fost invenția primului concurs de cultură generală, desfășurat între reprezentanții a două clase de liceu, din școli diferite. Se numea „Drumeții veseli". Difuzată în fiecare sâmbătă seara, emisiunea golea străzile, adunând mii de auditori în fața aparatelor de radio (televiziunea a apărut ceva mai târziu, când au început să fie și televizate aceste concursuri). Prezentator era profesorul de limba română, Nicolae Saftu. Emisiunea a ascultat-o Gheorghiu-Dej și i-a plăcut. Asta a determinat decorarea mea și a lui Saftu, premierea cu bani și primirea unui televizor. Însă Octav Pancu-Iași, Țuțu, cum îi spuneau prietenii, a protestat:

- Înțeleg de ce au fost premiați Saftu și Sava. Dar eu de ce n-am primit nimic?

- Dar tu ce-ai făcut ca să primești? - a întrebat conducerea instituției.

- Eu nu m-am opus!

Avea dreptate! Pe atunci difuzarea unei emisiuni pe propria barbă, fără o aprobare prealabilă de sus, era un act de curaj, pasibil de consecințe grele.

Dar despre prietenul meu Țuțu, foarte talentatul scriitor pentru copii, voi mai reveni. Sunt multe de povestit.

OCTAVIAN SAVA

INFORMAȚII DE INTERES GENERAL, EVENIMENTE, ACȚIUNI

DIN VIAȚA COMUNITARĂ

Liceul „Lauder-Reut" –premieră în România

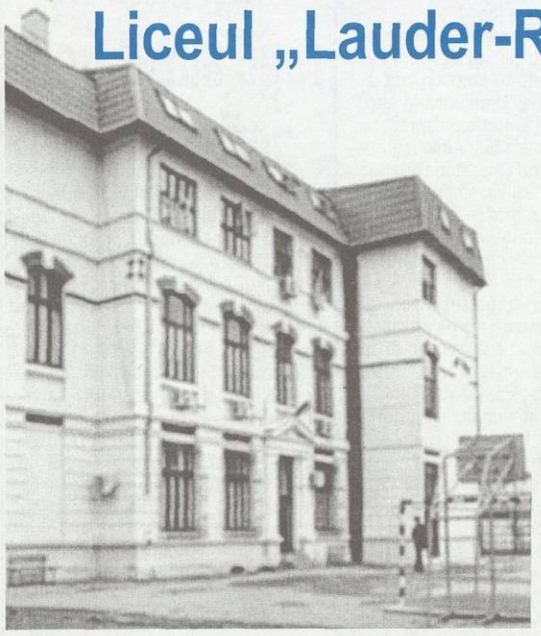

Un moment emoționant pentru elevii și profesorii primei clase de liceu „Lauder-Reut": sfârșit de an la Liceul cu profil de *Business-Media-Diplomație*. Liceul este o *premieră în România*. Și încheierea de an școlar e mai puțin obișnuită, fiindcă substanța ei nu o reprezintă atât cuvântările, cât expunerile de proiecte ale absolvenților. *Cati Bonder*, care e la „Lauder-Reut" de la înființare, prezintă un proiect de publicitate (gel de duș 365) pentru firma belgiană „Dalhaize", însoțit de un istoric al firmei, inclusiv - date despre pătrunderea ei pe piața românească. *Noemi Guttman* face o analiză a câtorva *clip*-uri publicitare: impact asupra publicului, grad de performanță, de convingere ș.a., implicit - o caracterizare a psihologiei vedetelor care acceptă să facă reclamă unor produse comerciale. *Ariel Constantinof* și-a ales tema „Descurajarea fumatului în România" și pledează pentru ea cu ajutorul statisticii. *Mihaela Dinică* pune în lumină efectele concurenței între firmele de telefonie mobilă „Vodafone" și „Cosmote". *Mircea Horlaci* și *Mihnea Vădeanu* ne vorbesc despre: ● ce înseamnă antreprenoriat ● cunoștințele de care este nevoie pentru administrarea unei afaceri (noțiuni de drept internațional, financiar-contabile, tehnici de management, marketing, negociere și comunicare). *Cristi Ștefănescu, Maria Chircă, Alina Brickman* ne împărtășesc opiniile lor despre diplomație. Se încheagă aici o schimbare de mentalitate nu numai în perceperea Celuilalt, dar și o schimbare de mentalitate asupra a ceea ce este necesar să cunoască un tânăr care se pregătește să intre în viață. Este îndreptățită mândria președintelui Fundației „Lauder" în România, *Tova Bin Nun*, a directoarei *Miruna Carianopol*, așa cum a reieșit din mulțumirile aduse profesorilor și elevilor, pentru pionieratul acestei școli a excelenței demonstrată prin vocea absolvenților primei sale clase de liceu. *Diplome, flori, aplauze au întregit acest sentiment.*

IULIA DELEANU

Majorarea indemnizației primite de persecutați din motive etnice și rasiale (1940-1944)

„Actualizarea cuantumului indemnizațiilor lunare". Acesta a fost primul dintre criteriile expunerii de motive pentru *majorarea respectivelor indemnizații primite de persecutații din motive etnice și rasiale în perioada 6 septembrie 1940 - 23 august 1944, pe baza O.G. 105/1999, devenită Legea nr. 189/2000, cu modificările și completările ulterioare*, expunere făcută de deputatul F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*. Al doilea criteriu a fost „respectarea principiului echității și drepturilor omului", dat fiindcă nu trebuie să existe discriminare între acești persecutați și cei care au avut de suferit după instaurarea dictaturii de la 6 martie 1945. Deoarece numărul persecutaților din motive etnice și rasiale este extrem de redus, deputatul F.C.E.R. a propus ca sumele suplimentare să fie acoperite din „rezerva bugetară pusă la dispoziția Guvernului". Expunerea de motive, semnată, alături de deputatul dr. *Aurel Vainer*, de încă trei deputați ai Grupului Minorităților Naționale (*Nicolae Păun, Miron Ignat, Nicolae Mircovici*) a devenit Proiect de Lege, a fost înaintat președintelui Camerei Deputaților, *Bogdan Olteanu*, supus dezbaterii și adoptat. Apoi, a fost trimis, spre a fi supus discuțiilor, la Senat. În baza Raportului favorabil prezentat de Comisia pentru muncă și protecție socială la Reuniunea Plenului Camerei Deputaților, din 5 iunie a.c., Propunerea Legislativă a fost aprobată cu 194 voturi pentru din totalul de 204 deputați prezenți. Legea a fost adoptată de Parlamentul României cu respectarea prevederilor art. 75 și ale art. 76. alin. (2) din Constituția României, republicată.

Potrivit acestei Legi, care va intra în vigoare începând cu data de 1 ianuarie 2008 - beneficiarii ei, atât cei direcți cât și soțul supraviețuitor al celui decedat din această categorie, dacă, ulterior, nu s-au căsătorit, - vor avea indemnizația mărită cu 100 lei lunar, urmând ca majorarea să fie asigurată prin bugetul de stat pe 2008. (I.D.)

APEL

La inițiativa și directa îndrumare a Departamentului de Asistență Socială și Medicală a F.C.E.R. s-a deschis, la sediul din str. Maximilian Popper nr. 8-10, un birou de HOT-LINE (linie fierbinte) deservit exclusiv de voluntari. El are menirea de a extinde ajutorul material acordat asistaților cu unul de sprijinire morală și de strângere a relațiilor de prietenie a asistaților cu comunitatea. Totodată, se va cere asistaților să facă propunerile necesare pentru îmbunătățirea activității și să apeleze la ajutor în caz de urgență.

Acest apel are scopul de a mobiliza mai mulți voluntari să sprijine activitatea - care constă în a da telefoane celor asistați o dată pe săptămână, sau la două săptămâni, depinzând de timpul ce-l au voluntarii. Eventual, acei ce pot, vor ajuta persoanele nedeplasabile în achiziționarea alimentelor și rezolvarea unor mici probleme administrative gospodărești. Se cere un minim de disponibilitate sufletească și de conștiință civică evreiască. Sperăm că vom avea suficiente oferte, așa cum se întâmplă în toate comunitățile evreiești din țările civilizate.

ESTE NEVOIE DE DUMNEAVOASTRĂ! VĂ AȘTEPTĂM!

Detalii de contact: tel.: 021/316.52.09, doamna Craiu.

TG. MUREȘ

ALEXANDRU AUSCH – decorat de președintele Ungariei

Cu prilejul primei sale vizite din acest an în România, președintele Ungariei, *Laszlo Solyom*, i-a înmânat personal președintelui Comunității evreiești din Târgu Mureș, *Alexandru Ausch*, „Ordinul Republicii Ungaria, în grad de cavaler". Distincția a fost acordată drept recunoaștere a eforturilor președintelui Comunității târgumureșene de a menține vie activitatea religioasă, culturală a comunității israelite și pentru supraviețuirea etniei, precum și pentru activitatea desfășurată, de-a lungul mai multor decenii, în folosul îmbunătățirii situației sociale a comunității.

BRĂILA

Dialog între generații

Sărbătoarea primirii Decalogului și a recoltei, Șavuot, a fost marcată prin organizarea, de către reprezentanți ai tineretului și generației de mijloc - respectiv, *Nadia Ustinescu* și *Roxana Angelescu* -, a unei mese tradiționale cu largă participare a tututor segmentelor de vârstă. Oficiantul de cult *Suhar Goldstein* a vorbit despre multitudinea de semnificații a sărbătorii. Membri ai comunității au mers la asistații nedeplasabili și i-au servit cu prăjituri specifice de Șavuot. În numele lor, *Irina Bernstein*, supraviețuitoare de la Auschwitz, a mulțumit voluntarilor și conducerii comunității că n-au fost uitați.

DAVID SEGAL IANCU, președintele C.E. Brăila

ÎN NUMĂRUL VIITOR

Relatări despre: ● 3 iunie 2007 - manifestarea „Ziua Ierusalimului", organizată de A.C.P.R.I. ● 10 iunie 2007 - lansarea, la Sinagoga Mare, a cărții „Speranțe în întuneric", de Valentin Saxone ● 17 iunie 2007 - festivitatea de rămas bun a E.S. *Rodica Radian Gordon*, ambasadorul Statului Israel.

● PRECIZARE. În articolul „Săptămâna dansurilor israeliene la Szarvas", apărut în nr. 275-276 al R.E., se va citi corect: *Dana Vereanu*, director adjunct al J.C.C. București

✡ DECESE ✡ COMEMORĂRI ✡ ✡ ✡

Cu profundă durere, reamintim că, la data de 17 martie 2007, a încetat din viață scumpa noastră mamă, soacră și bunică – GHIZBERG NAHA PERLA, din Brăila.

Ne-a părăsit, în ziua de 7 iunie, iubitul nostru MILUȚ FERARU, soț, tată, bunic, frate de excepție, suflet cald, gata întotdeauna să ajute pe toți cei în nevoie. Ne va lipsi și-l vom păstra veșnic în sufletele noastre. Țili, Dan, Andrei, Patricia, Roda, Șoma.

Familiile luster, Șerbănescu, Weber, Strujan, Rauser, Țiclete, Marieta și Kati anunță, cu nemărginită durere, plecarea în lumea celor drepți, după o lungă suferință, a celui ce a fost MILUȚ FERARU (Sami), în data de 7 iunie 2007. Amintirea lui va rămâne veșnic în gândurile și în inimile familiei și prietenilor.

Familiile Feraru, luster, Șerbănescu, Weber, Strujan, Rauser, covârșite de tristețe, sunt alături de Hedda, fiică, la vestea stingerii din viață a mamei sale, PAULA SZMUK. Amintirea ei ne va însoți mereu. Dumnezeu să o odihnească în pace!

Sunt șapte ani de când îl plâng pe soțul meu KAHN DAVID și regret moartea lui. Fiii îți simt lipsa. Îți respectăm sfaturile și ducem dorul vocii tale calde. Te vom iubi mereu.

Berta, soție, aduce la cunoștință - cu aceeași durere - că, la data de 24 iunie 2007, se împlinesc 13 ani de când soțul meu, LEIBOVICI LEON (Lonciu), fost magistrat, a decedat.

Au trecut 20 de ani de când a plecat de lângă noi SCHACHTER CHAIM, fost membru al conducerii Comunității Evreilor din Suceava, și 14 ani de când ne-a părăsit iubita sa soție, SCHACHTER SARA. Vor trăi mereu în gândurile și inimile noastre. Izaia - fiu, Coca - noră și Armand - nepot.

Reamintim că, la 25 Tamuz 5767 (11 iulie 2007), comemorăm trei ani de la decesul scumpei și mult devotatei soții, mamă, bunică și străbunică - REBECA SINGER -, cu mari calități omenești, suflet ales. Nu vom înceta să plângem pierderea ei. Familia Singer (România și Israel).

În luna mai 2007, au fost înhumați în cimitirele C.E.B.: CHITIS MOISE (87 de ani), str. Sibiu nr. 3; MARCUS MORITZ (Marcel Marcian) (93), str. Roșia Montană nr. 1; GORUN JEANA (93), B-dul Mărășești nr. 42; IOSIFESCU BEATRICE (87), str. V. Conta nr. 7-9; BERARIU MARIUS (89), B-dul D. Cantemir nr. 17; MARCOVICI GUTMAN (76), Calea Floreasca nr. 140; NEGREANU DAN (74), str. Nic. Constantinescu nr. 5; REDLER VIORICA (85), str. Ciungan Florin nr. 5; MITTELMAN ELISABETA (97), RAPAPORT HENRIETTE (95) – Cămin „Amalia și dr. Moses Rosen".

CALENDAR

● 2 iunie 1922 - s-a născut ALEXANDRU MAX, președintele Comunității Evreilor din Deva.

● 4 iunie 1909 - s-a născut, la București, ELLA MARCUS, reputată specialistă în astronomie. A studiat la Universitatea din București și la Sorbona. În 1949, este angajată la Observatorul Astronomic din București. A participat la realizarea *Catalogului de stele slabe*, premiat de Academia Română.

● 5 iunie a.c. - se împlinesc 80 de ani de la nașterea (1927, comuna Budeasa, jud. Argeș) dramaturgului și jurnalistului AL. MIRODAN. Autorul pieselor *Ziariștii, Șeful sectorului suflete, Celebrul 702, Ședința*. În 1977, s-a stabilit în Israel, unde a inițiat o vastă lucrare - *Dicționar neconvențional al scriitorilor evrei de limbă română*. Din 1987 editează revista „Minimum".

● 6 iunie 1917 - s-a deschis, la Petrograd, a VII-a Conferință a sioniștilor ruși. Au participat 550 de delegați.

● 7 iunie 1967 - a fost înălțat pe Zidul de la Apus (Zidul Plângerii) din Ierusalim drapelul Israelului.

● 9 iunie 1900 - pleacă din Moinești un grup de emigranți spre Ereț Israel. Printre susținătorii *grupului se afla* Rabinul Mendel Adelstein.

● 10 iunie 1878 - s-a fondat, la Bârlad, Societatea Filantropică Israelită „Aurora", având-l ca președinte pe H. Schwarz.

● 14 iunie 1932 - s-a născut, la București, scriitorul și publicistul IOSIF PETRAN. Scrieri: *Lișița, Fotografii mișcate, Faruri în ceață*.

● 15 iunie 1928 - s-a născut, în Basarabia, poeta MARIA GĂITAN-MOSES. În 1977, s-a stabilit în Israel. Aici publică volumele *Identitate* și *Mărturii*. În poemele sale își exprimă dragostea pentru Țara Sfântă.

● 15 iunie 1915 - s-a născut, la Râmnicu Sărat, scriitorul și desenatorul SAUL STEINBERG. Și-a început cariera în 1936, schițând un desen pe un

ANIVERSĂRILE ȘI COMEMORĂRILE LUNII IUNIE

șervețel într-un restaurant din Italia. Acest desen a fost publicat într-o revistă. După 1941, a devenit ilustratorul principal al revistei „The New Yorker". A participat la expoziții personale și colective.

● 17 iunie 1927 - s-a născut, la Pașcani, regizorul de operă HERO LUPESCU. A debutat la București, în 1954, cu *Boema*. A montat peste 70 de spectacole în țară și străinătate. De asemenea, a organizat ceremoniile de deschidere a unor importante competiții sportive (Jocurile Mediteraneene, Jocurile Panafricane și altele).

● 18 iunie 1936 - guvernul francez de front popular condus de Léon Blum a hotărât dizolvarea unor organizații fasciste.

● 20 iunie 1929 - s-a născut, la București, PAULA SEGAL și tot pe 20 iunie, dar 1930, s-a născut, tot la București, DORU SEGAL. Cei doi cineaști sunt autorii unui mare număr de filme documentare, dintre care amintim: *Marile emoții mici, Examene, Absolvenții, Orgi din Transilvania, Brazi și palmieri*.

● 20 iunie 2000 - Episcopului romano-catolic de Alba-Iulia MÁRTON ÁRON i s-a decernat, post mortem, titlul de „Drept al Popoarelor". Episcopul Márton Áron s-a pronunțat ferm, în timpul celui de-al doilea război mondial, împotriva deportării evreilor din Transilvania.

● 21 iunie 1917 - s-a născut, la București, criticul și istoricul literar SILVIAN IOSIFESCU. Fost profesor la Universitatea din București. A elaborat numeroase studii de specialitate, dintre care menționăm: *Dimensiuni caragialiene, Literatura de frontieră, Reverberații, Drumuri literare*.

● 22 iunie 1952 - s-a născut, la Iași, poeta BIANCA MARCOVICI. S-a stabilit în Israel, unde a devenit membră a Uniunii Scriitorilor de limbă română. A publicat antologia *În noi e un cer mai adevărat*.

● 22 iunie 1924 - s-a născut ing. PINCU KAISERMAN, președintele Comunității Evreilor din Iași.

● 24 iunie 1922 - a fost asasinat, la Berlin, omul politic, scriitorul și industriașul WALTHER RATHENAU.

● 26 iunie 1919 - s-a născut scriitorul și traducătorul ANTON CELARU.

● 26 iunie 1957 - a murit scriitorul și medicul ALFRED DÖBLIN, autorul romanului *Berlin Alexanderplatz*.

● 30 iunie 1965 - a murit, la Sao Paolo, scriitorul ENRIC FURTUNĂ (Heinrich Perelman), născut în 1881, la Botoșani, și emigrat în America de Sud. A colaborat în țară la revistele „Mântuirea" „Israelitul", „Sămănătorul". Este autorul volumelor *Pustnicul, De pe stâncă* și altele.

● 30 iunie 1926 - s-a născut, în Brooklyn, biochimistul PAUL BERG. Este membru al Academiei Naționale de Științe a Statelor Unite. Laureat al Premiului Nobel pentru chimie (1980).

SIEGFRIED WOLF

JEWISH REALITY

OPENESS, AVAILABILITY, EVOLUTION

Interview with AUREL VAINER, Ph.D., president of F.J.C.R

During a very short period (June 10th- 15th, 2007), Aurel Vainer, Ph.D., president of F.J.C.R., participated to: ● the *Simha* ceremony (receiving the rabbi title) of Shlomo (Sorin) Rosen, who graduated "Hovevei Torah" Yeshiva, a prestigious rabbinical school in New York; ● the bringing of 192 Torah Scrolls from Romania in Israel; ● the awarding of "Haim and Sarah Ianculovici" Prizes at the Cultural Center in Haifa. There were moments of high emotional intensity that were re-lived during the interview to the *Jewish Reality*. He also spoke about the meaning of each common project of the Federation, of the authorities, of the Romanian civil society, about the interest shown by the mass media for the bringing of the Torah Scrolls from Romania to Israel, about the rich cultural life of the Romanian *Allyiah*.

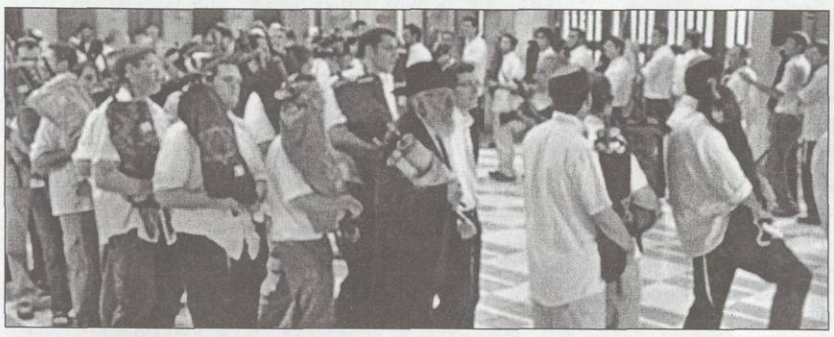

THE COMMEMORATION OF THE DEPORTATIONS FROM NORTH TRANSYLVANIA

The deportation of the Jews from North Transylvania to Auschwitz 63 years ago was commemorated this year too in Cluj, Oradea, Satu Mare. "And the world kept silent" wrote Elie Wiesel from Sighet in his first book dedicated to the memory of those disappeared in smoke: six million European Jews. Why are we commemorating year after year? Why the subject is still in actuality? Because of the fact that nowadays the attitude towards the Holocaust became a test on the democracy. This was the common theme of the speeches held in Cluj by Dr. Nicolae Kallos, president of the community, professor Vasile Nussbaum, Andreea Ghita. The rejection of any form of intolerance was the central theme of the speeches held in Oradea by eng. Felix Koppelman, president of the community, His Holiness Sofronie Drincec, bishop of Oradea, Bihor and Salaj, Stefan Neagoe, brigade general , Todor Albert, vice-prefect. Eng. Albert Kupferberg, general secretary of F.J.C.R., emphasized the negative influence of those stating there was no Holocaust in Romania, particularly upon the young people. In Oradea, Satu Mare and Tg. Mures pilgrimages to the monuments dedicated to the Holocaust victims took place.

BRASOV AND BARLAD – COMMUNITIES OF 200 AND 300 YEARS

In this edition we are publishing two feature reports dedicated to Jewish communities that celebrate three and respectively two hundred years of documented attestation of their existence: the Jewish communities from Barlad and Brasov. The community from Barlad, counting 30 members regenerates due to the fact that half of them are young and middle-aged persons. Before the Second World War in Barlad lived 4,000 Jews, amongst a population of 28,000. The community had 12 synagogues, two schools, two elderly people homes, a ritual slaughter house, a small matzos factory, etc. At present there is only one synagogue left. In order to organize the celebration of the three-centennial on high standards, the leaders are making great efforts. Valuable wall paintings are at risk of decay due to the dampness. The community owns three cemeteries, from which one a historical monument from the 18th century, and in custody the Jewish cemeteries from Ploiesti, Plopana, Murgeni. The Jewish organizations of the natives from Romania, the Jews from Barlad who live in Israel or anywhere in the world are asked to make donations for the survival of these religious sites of their ancestors.

On June 29th – July 1st the Jewish community from Brasov will celebrate 200 years from its foundation. The leadership of the community is in the preparation fever. They wait for 300 guests from Romania, Israel, and other countries of the world. We are looking forward for exhibitions, symposiums, book releases, for a Jewish folklore festival, for some of the Jewish Theater and of the Yahad group of the Jewish community from Brasov performances. The Brasov Temple was built in 1901 and restored in 2001. If before the war the community counted some thousands of members, at present the Jewish population of Brasov and Covasna counts 274 persons.

THE BOOKFAIR "BOOKFEST" 2007

The "Bookfest" 2007 organized on June 6-10, at ROMEXPO, opened with the press conference of Grigore Arsene, president of the Romanian Editors' Association, who appreciated with lucidity the book present situation in Romania and expressed his support for the Foundation "We are reading" aiming to discover new methods for reading stimulation. The success of the "Hasefer" Publishing House at the book fair was determined by its book offer, by its specificity, by the quality of its new editorial apparitions, object of its releases: "Valorizations (essays, chronicles, studies)", by Henri Zalis, important literary historian and critic; "The Brain and Its Universe", by professor Jean Ashkenasy (born in Bulgaria, educated in Romania, living in Israel); "From the *Journal* Years", a scenic synthesis written by Dumitru Solomon – one of the series of volumes published by "Hasefer" for the Centennial Mihail Sebastian, for which publication the publishing house keeps the merit; "55 Women Who Amazed the World", by Debora Felder and Diana Rosen. Between the 190 events organized during the five days – book releases, symposiums, music and poetry performances, competitions, prize-winnings, etc, through the creativity and the good taste of the organizers, the present edition became a pact with the Good and the Beauty signed by the visitors and by the buyers.

THE FRIENDSHIP OF THE YOUNG JEWS FROM THE BALKANS

The most important manifestation of the young Jews from the Balkans and Black Sea region took place on May 17-21, 2007 in Struga in Macedonia. *Gesher* was founded 6 years ago, as an initiative of the Department for Community Development of JDC (Joint), with the support of the "Harry and Jeanette Weinberg" Foundation, with the objective of creating a bridge between the young Jews from the region. With the Joint support, more than 350 participants enjoyed a program including religion, arts, theater, film, history. Between the organizers were: Adrian Gueron, Dalia Golda, Erwin Shimshensohn, Dana Vereanu, Anda Dumitru and Gabriela Bucatica from Romania. Vice-president Paul Schwartz and eng. Rudy Marcovici, chief of the president's cabinet, represented the Federation of the Jewish Communities from Romania. After the interesting debates led by Jorge Diener, regional director of Joint, all the representatives of the Jewish communities from the Balkan and the Black Sea region decided to intensify the collaboration in the Jewish programs.

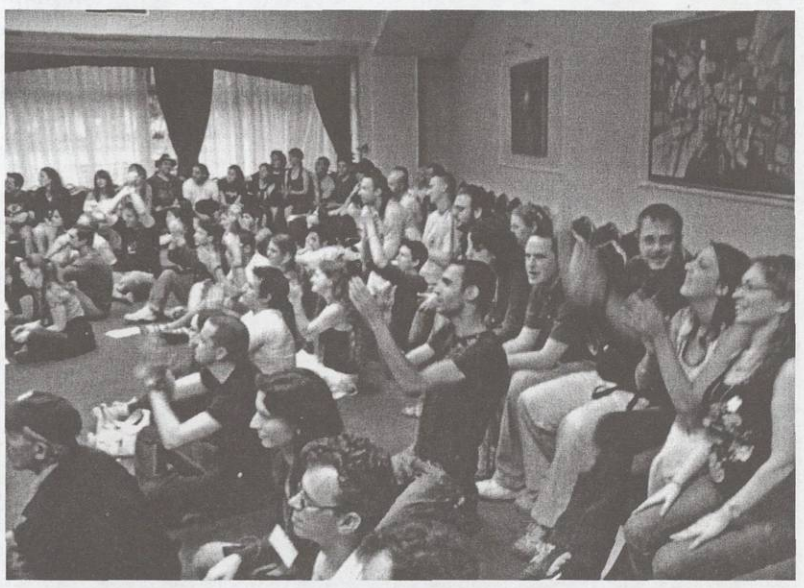

SIBIU EUROPEAN CAPITAL OF CULTURE 2007

EURO-JUDAICA 2007

Under the title we are publishing in this edition the program of the "Euro-Judaica" Festival that will take place on June 24th – 27th, in Sibiu, European cultural capital in 2007. During the three days we are looking forward for: exhibitions, book fairs with Jewish thematic, conferences, debates, and panels dedicated to Judaism topics, philately with Jewish themes, the celebration of the centennial Mihail Sebastian, etc. The festival expects the participation of prestigious personalities from Romania and from other countries, of the leaders of F.J.C.R. Our review correspondents will be present and will report in the future edition this event-premiere in Romania.

REALITATEA EVREIASCĂ
www.romanianjewish.org
E-mail: re2000@rdslink.ro
realitateaevreiasca@yahoo.com
Serie nouă a REVISTEI CULTULUI MOZAIC
Fondată în 1956
de Şef-Rabin dr. Moses Rosen
APARE BILUNAR

Director de onoare: HAIM RIEMER
Redactor-şef: DOREL DORIAN
Secretar general de redacţie: ELENA MARINESCU
Redactori: IULIA DELEANU, LUCIANA FRIEDMANN, EVA GALAMBOS, ANDREI BANC, BORIS M. MEHR, AVRAM CROITORU, SOLOMON FLORIAN
Redactor documentarist: NEDEEA BURCĂ
Corectură: MIHAELA OBERSCHI
Traducători: *Ebraică:* SARIT BLONDER, Ing. B. TERCATIN (Israel) *Engleză:* SANDA LEPOIEV
Tehnoredactare computerizată: ANCA MEŞINĂ

REDACŢIA: Bucureşti, str. Popa Nan, nr. 70. Tel. / fax: 322.75.60
ADMINISTRAŢIA: Str. Negustori nr. 5 Telefon: 314.96.90
●
Tiparul: SINOROM PRINTING & PACKAGING CORPORATION S.R.L.

Preţul unui abonament pe un an este de 25 lei. Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunităţile evreieşti din localitatea respectivă. Pentru cei din Bucureşti – la sediul F.C.E.R. din str. Sfânta Vineri nr. 9-11, cod poştal 030202. Abonamentele se mai pot achita şi prin mandate poştale fie pe adresa F.C.E.R. – la oficiile poştale din localitate, conform catalogului de presă poz. 3030 – pe cont B.C.R. RO51RNCB0074011952750001 filiala sector 3, Bucureşti. Pentru cititorii din străinătate un abonament pe un an costă 65 de dolari USA. Această sumă includ taxele vamale şi poştale şi se poate trimite pe adresa F.C.E.R., cont B.C.R. RO40RNCB0074011952750005 (USD), filiala sector 3, Bucureşti - România.

המציאות היהודית

ט'ו בסיון – ז' במוז תשס"ז ● כתב-עת של איחוד הקהילות היהודיות ברומניה

פתיחה, חפשיות, התקדמות

ראיון עם יו"ר הפדרציה דר' אורל ויינר

במשך זמן מאד קצר (15-10 ליוני ש.ז.) יו"ר הפדרציה דר' אורל ויינר,השתתף בטקס הסמכה לרבנות של שלמה(סורין) רוזן, בוגר ישיבת "חובבי תורה",סמינר רבני בעל רמה, הבאתם לישראל של 291 ספרי תורה מרומניה,וחלוקת פרסי "חיים ושרה ינקולוביץ", באולם הישיבות של עיריית בחיפה. היו רגעים מאד מרגשים, שחיו מחדש בראיון שנתן ל ר.א. הוא הסביר את משמעות כל אירוע עבור הפדרציה ,השלטונות,החברה הרומנית,התועלת של האינטלקטואלים לענין הבאתם של ספרי תורה מרומניה לישראל והחיים התוססים של העליה הרומנית.

"אירויודאיקה" 2007

תחת כותרת זו, אנו מפרסמים בירחון זה את תכנית הפסטיבל "אירויודאיקה". הפסטיבל יתקיים בעיר סיביו, עיר הבירה התרבותית האירופית לשנת 2007, מ- 42 ביוני עד 27 ביוני. במהלך שלושת ימי הפסטיבל, ייפתחו תערוכות, יהיו ירידי ספרים שיעסקו בנושאים יהודיים, יינתנו הרצאות, דו-שיח, שולחן עגול בנושא יודאיקה, תערוכת בולים בנושא יהודי מרכז אירופה, יתקיימו רסיטלים של מוזיקה דתית וחופשית, יהיו מופעי שירה, הצגות תיאטרון, ריקוד, יוקרנו סרטים דוקומנטריים וסרטים על אמנות בנושאים יהודיים. כמו כן יצוין מאה שנה להולדתו של מיכאיל סבסטיאן. בפסטיבל יהיו נוכחים אישים מרומניה ומחו"ל, מנהיגי הפדרציה. במהלך הפסטיבל יהיו נוכחים גם עורכי הירחון, ובירחון הבא הם יסקרו בכתבות רחבות את האירוע הראשון בסוגו ברומניה.

יריד הספרים

Bookfest

6 - 10 iunie 2007

יריד הספרים "בוקפסט", שהתקיים מ-6 ביוני עד 10 ביוני ש.ז. ב"רומאקספו" , נפתח עם הרצאה של יו"ר האגודה של ההוצאות לאור מרומניה גריגורה ארסנה. יו"ר האגודה דיבר על מצב הספר ברומניה והביע את תמיכתו בקרן "אנחנו קוראים", שמטרתה למצוא שיטות חדשות כדי להמריץ את הקריאה. הצלחתה של ההוצאה לאור "הספר" הייתה הודות לטיב הספרים החדשים אשר הושקו ביריד הספר "הערכות" מאת הנרי זאלים, חוקר ספרותי ידוע; הספר "המוח והעולם" מאת פרופסור זאן אשכנזי, יליד בולגריה, שלמד ברומניה וכעת חי בישראל; הספר "משנות הייומן" מאת דומיטרו סולומון, הוא אחד הספרים ש"הספר" יוציא בשנה זו – שבה מציינים מאה שנים להולדתו של מיכאיל סבסטיאן. הוצאתם לאור מביאה כבוד רב להוצאה לאור. 190 אירועים התקיימו במהלך חמשת הימים – השקות, סימפוזיונים, הצגות של מוזיקה ושירה, תחרויות, הגרלות ועוד. והכול בארגון למופת של המארגנים. אין מה לומר – היריד חתם ברית בין הטוב והיופי שעליהם חתמו המבקרים והקונים.

I.S.S.N. 1223 – 7736

אזכרות לקרבנות צפון טרנסילבניה

גם בשנה זו נעשו אזכרות בקלוז, אורדיה, סאטו מארה, במלאות 63 שנה להגלייתם של יהודי צפון טרנסילבניה. "והעולם שתק", כך כתב אלי ויזל, איש סיגט, בספרו הראשון שהקדיש לזכרם של אלה שנהפכו לעפר -שישה מיליון יהודים אירופיים. למה אנו מזכירים זאת שנה בשנה? למה הנושא עדיין אקטואלי? התשובה נמצאת עמוק בהבנה שנושא השואה הוא מבחן לדמוקרטיה. על היבט זה דיברו בקלוז יו"ר הקהילה פרופסור ניקולאי קאלוס, פרופסור ואסילה נוזבאום ואנדרעיה גיצה. באותו נושא דיברו באורדיה יו"ר הקהילה אינג' פליקס קופלמן וראש הכנסייה סופרוניה דרינצק. מזכ"ל הפדרציה אינג' אלברט קופפרברג ציין את השפעתם השלילית על הצעירים של אלה ברומניה הטוענים עוד היום שהשואה כלל לא הייתה. באורדיה ובסאטו התקיימו תהלוכות ליד קבריהם של מקצת קרבנות השואה.

קהילות של מאות שנים – קהילת בארלאד וקהילת בראשוב

בירחון זה אנו מפרסמים שני מאמרים על שתי קהילות יהודיות. המאמרים סוקרים שלוש מאות שנים להקמתה של קהילת בארלאד, ומאתיים שנים להקמתה של קהילת בראשוב. כל המידע נסמך על מסמכים שנמצאו, המספרים על הקהילות מבארלאד ומבראשוב. הקהילה מבארלאד, שהיום יש בה 30 יהודים, מתחדשת היות שמחציתה הם צעירים ואנשים בגיל ממוצע. לפני המלחמה היו בבארלאד 4,000 יהודים מתוך 28,000 תושבים. הקהילה החזיקה 12 בתי-כנסת, שני בתי-ספר, שני בתי-אבות, בית מטבחיים, מאפייה למצות ועוד. היום לא נשאר דבר אלא רק בית כנסת אחד. כדי לחגוג 300 שנה לקיומה משקיעה הקהילה מאמצים רבים. ארגונים יהודיים של יוצא רומניה ושל יוצא בארלאד במיוחד מתבקשים לתת תרומות שיעזרו לשמור על המקומות הקדושים כדי שנוכל להתייחד עם קודמינו. התרומות יסייעו גם בצביעת קירות מתקלפים במקומות שבהם תלויים ציורים יקרי ערך שעלולים להתקלקל מקילוף הקירות. לקהילה שלושה בתי-קברות, ולאחד מהם, שנבנה במאה ה-18, ערך היסטורי רב. הקהילה גם דואגת לבתי-קברות מפוישטי, פלופאנא, ומורגני.

חגיגות הקהילה מבראשוב, במלאות 200 שנים להיווסדה, ייערכו מ- 92 ביוני עד האחד ביולי. הציפייה היא ל- 300 מוזמנים שיגיעו מרומניה, מישראל ומארצות שונות בעולם. במסגרת החגיגות ייפתחו תערוכות, יאורגנו סימפוזיונים, יוצגו ספרים חדשים, יהיה פולקלור יהודי, הצגות של תיאטרון האידיש מבוקרשט והמקהלה "יחד" של הקהילה מבראשוב. באם לפני המלחמה היו בעיר בראשוב כמה אלפי יהודים, כעת האוכלוסייה היהודית של בראשוב וקוואסנה מונה 274 נפש בלבד. בית-הכנסת בבראשוב נבנה בשנת 1901 וחודש בשנת 2001.

מאה שנה למיכאיל סבסטיאן

מהדורה מיוחדת שניה בסדרה הקשורה למאה שנה לסבסטיאן (2007–1907), מוקדשת כולה לרומן החומר הדוקומנטרי "מאלפיים שנה" רוב רובו חדש וגם התיחסות היסתורית.

ידידות הנוער היהודי מהבלקן

הים השחור – גשר 2007

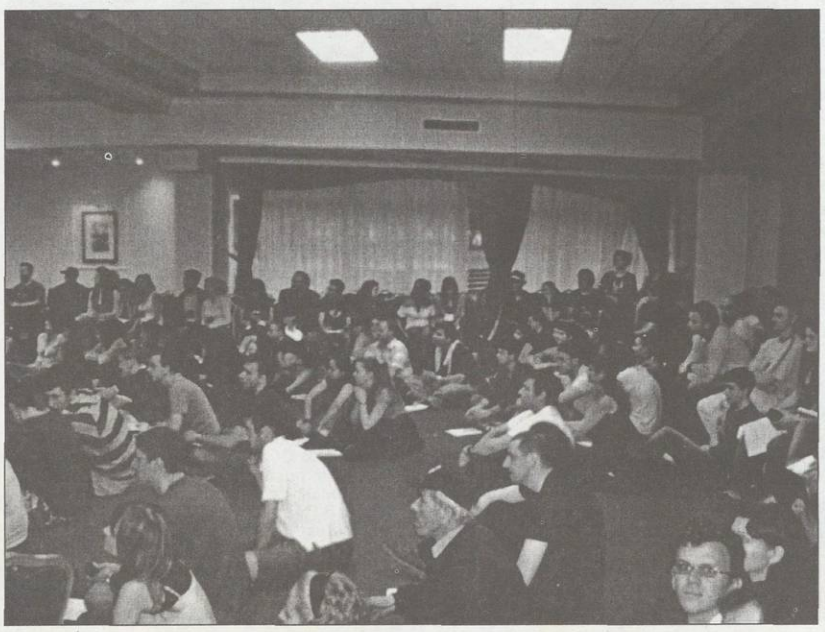

האירוע החשוב ביותר של נוער יהודי מאזור הבלקן והים השחור התקיים מ-71 במאי עד 20 במאי ש.ז. בסטרוגה אשר במקדוניה. האירוע התקיים ביזמת המחלקה לפיתוח קהילתי של הג'וינט, בתמיכת הקרן "הרי וז'נט ווינברג". גשר נוסד לפני שש שנים כדי לגשר בין צעירים יהודיים מהאזור. בעזרת הג'וינט נהנו למעלה מ-053 משתתפים בתכנית אשר חשפה את התרבות היפה של דתם - אמנות, תיאטרון, קולנוע והיסטוריה. בין הצעירים שארגנו את האירוע היו: אדריאן גוארון,דליה גולדה, ארוין שימשנסון, דנה ווריאנו, אנדה דומיטרו, וגבריאלה בוקציקה מרומניה. את הפדרציה של הקהילות מרומניה ייצגו סגן היו"ר אינג'ינר פאול שוורץ ואינג'ינר רודי חיימוביץ, ראש לשכת יו"ר הפדרציה. לאחר הדיונים, שבראשם עמד המנכ"ל האזורי של הג'וינט ז'ורז' דינר, החליטו נציגי הקהילות מאזור הבלקן והים השחור להגביר את שיתוף הפעולה בכל הנוגע לתכניות יהודיות לכל הקבוצות.

CENTENAR

MIHAIL SEBASTIAN

„De două mii de ani“, o actualizare cu implicații în istorie

EDIȚIE SPECIALĂ (II)

1907–2007

„...Să ne ferim de păcatul deznădejdii“

„Am stat mult, în clipele acestea de disponibilitate, și m-am gândit la cele ce despart în ultimul timp pe oameni, la patimile care frâng prieteniile și legăturile sufletești, la suflul acesta demonic care bântuiește de câtăva vreme mințile și inimile.

Mă gândeam, cercetând adânc în mine: sunt oare eu mai puțin român decât ceilalți, decât Mișu Polihroniade, de pildă ?

Copilăria mea – ca și a tuturor celor din generația mea – s-a scurs sub semnul grijii și al dragostei de țară. Aveam 11 ani atunci când din capătul străzii Lucaci au apărut cei dintâi ulani, călări, și am plâns când i-am văzut.

Am trăit atmosfera aceea înfrigurată, când fiecare veste despre un succes al nostru, al românilor, era o sărbătoare și fiecare înfrângere, o umilință și o deznădejde.

Când s-a zvonit că nemții vor pleca, am ieșit noi, băieții de liceu, în stradă, cu temeritatea adolescenței și am cucerit ultimele tunuri părăsite de fugari. Și apoi, luni de-a rândul, am participat din plin la beția victoriei – care era și a mea pentru că era a noastră – și am jucat Hora Unirii în jurul statuii lui Mihai Viteazul, cu Vaida Voievod și acela care avea să devină mai târziu Patriarhul Miron Cristea.

De câte ori era – și este – vorba de România, inima îmi bate la fel.

La Paris, când scriam la „Le Soir“, făceam propagandă pentru țară, fără nici un îndemn, fără nici o răsplată, ci dintr-o chemare firească. Și tot astfel la congresul Uniunii Internaționale de Teatru a lui Gemier și pretutindeni unde pătrundeam.

De ce să fiu eu considerat mai puțin român decât Mișu Polihroniade, de pildă, și ceea ce este și mai umilitor, să mi se refuze chiar permisiunea de a avea un sentiment patriotic?

Pentru că nu sunt creștin?

[...] A, ar fi argumentul vechimii în țară! Străbunicul meu din partea mamei, pe la 1802, era bancher în București. A ajutat pe șefii revoluției de la 1848 cu bani. Părinții mei, amândoi născuți în țară (tata la 1868), au vorbit numai românește și ne-au crescut românește. Părinții lui Mihail Polihroniade mai vorbeau încă grecește, atunci când i-am cunoscut. Și nu știu când au venit în țară [...].

În numele cui mi se contestă mie dreptul de a mă considera român?

În numele interesului patriei? Dar ce pierde patria prin devotamentul meu? N-am cerut și n-am avut niciodată nici o subvenție, nici o slujbă, nici un ajutor și nici o gratuitate din partea Statului. Mi-am îndeplinit întotdeauna cu conștiinciozitate toate datoriile.

Dar nu iau numai cazul meu. Ce pierde țara prin talentul unui Mihail Sebastian sau al unui Ion Călugăru? Întrucât poate strica țării darurile unui doctor Daniel sau Anghel Radovici? Ce a avut de suferit România din devotamentul unui M. Gaster sau Tiktin? Și sunt atâția alții...

Sunt lucruri cari depășesc posibilitățile mele de înțelegere.

Și în fața acestor forțe oarbe, iraționale, cari pustiesc sufletele, înlătură orice generozitate și cuprindere mai largă a lumii și a vieții, mă simt adânc întristat.

De ce atâta neînțelegere? De ce atâta patimă oarbă ? De ce să refuzi dreptul la viață în numele unui principiu frumos, sub care se ascunde însă numai un interes meschin, personal, care dăunează principiului?

De ce un Mihail Polihroniade – pentru simplul motiv că s-a născut din părinți creștini, veniți din altă țară – să poată flutura stindardul urii împotriva mea și a celorlalți ca mine?

Iată atâtea întrebări fără de răspuns cari îmi întrețin amărăciunea și tristețea. Nu există mijloace mai nobile, mai demne, ca un om să-și realizeze ambițiile și să-și mulțumească oportunismul?

Dar soarele a venit și pe terasa mea, de unde-ți scriu, și îmi alungă gândurile negre.

Trebuie să sperăm într-o reînălțare a spiritului omenesc. Trebuie să sperăm că, după norii aceștia negri cari întunecă mințile, va răsări soarele și în sufletele oamenilor.

Dumnezeu – care ne-a trimis și încercările acestea, și toate amărăciunile lor – ne va dărui și alinarea. Trebuie să ne ferim numai de păcatul cel mare al deznădejdii.

Nu pot deznădăjdui nici pentru țara aceasta, de care îmi e legată întreaga viață, nici pentru oameni, deoarece cred încă în demnitatea noțiunii de om.

Va trece furtuna, vor trece negurile: dar pe câți dintre prietenii de odinioară îi voi putea regăsi pe drumul curatei omenii“.

MIHAIL SEBASTIAN

(Scrisoare către Petru Comarnescu, aflată în fondul Muzeului Național al Literaturii Române, cf.„ Manuscriptum“ 4/1978)

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAȚIE A FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA

NR. 277
(1077)
1-20 IUNIE
2007
(8 PAGINI)

Incursiune documentară, comentată: **GEO ŞERBAN**

Coperta: **SERGIU GEORGESCU**

Tehnoredactare computerizată: **ANCA MEŞINĂ**

REMEMBER

Scriitorul, pentru care valuri de lume – demnitari, confraţi, artişti şi anonimi cititori, desigur – inundaseră cimitirul evreiesc Filantropia, în acea după-amiază de 30 mai 1945, ca să aducă un ultim omagiu dispărutului, merita cu vârf şi îndesat ampla manifestare de simpatie. Mulţi din cei prezenţi vor fi venit dintr-un impuls compensator, pentru a demonstra cât de mult regretă lungul şir de nedreptăţi comise faţă de Mihail Sebastian şi pentru a da o replică tuturor încercărilor de discreditare, practic de a-l îngropa de viu, ca scriitor, încă de la apariţia romanului *De două mii de ani*, în 1934. Ce-a fost atunci a semănat cu o cabală, parcă pusă la cale printr-o înţelegere subită între extremiştii opiniilor publice, decişi să scoată din competiţie un redutabil adversar al discriminărilor şi abuzurilor pe seama demnităţii individuale, a dreptului de gândire şi exprimare liberă, primejduite de către furibundele tendinţe colectiviste, bezmetic întreţinute de la dreapta, ca şi de la stânga. Până a cădea victimă legiferărilor rasiste, eliminat din Barou, scos de la Fundaţii, împiedicat să-şi mai exercite profesiunea cu condeiul în mână, în schimb trimis la lopată să râneească nămeţii de pe arterele de circulaţie ale Capitalei, s-a încercat subminarea prestigiului intelectual, pe merit dobândit de Sebastian. I s-a lipit eticheta de „huligan“, exact de unde era mai puţin de aşteptat, într-o notiţă strecurată anonim la „Viaţa Românească“ – e drept, după ce el decretase ceva mai înainte, cam de sus, uşor arogant, decesul bătrânei reviste. La învălmăşeală, între loviturile sub centură date de naţionalistul N. Roşu şi invectiva înveninată venită din partea lui I. Ludo, managerul revistei evreieşti „Adam“, rămăsese suficient spaţiu manevrelor de ostracizare, prea puţin camuflate, cum a procedat Petre Pandrea, pus pe lichidări de conturi în „Adevărul literar şi artistic“ (*D. Mihail Sebastian între umilinţă şi impertinenţă*, numărul din 9 septembrie 1934), dovedind încă din titlu dorinţa răzbunării împotriva celui ce îi retrăsese intransigent creditul moral (cf. „Cuvântul“, la 2 apr. 1932, un cursiv corosiv, dar mai ales, la 13 ale aceleiaşi luni, devastatorul foileton: *Cuvinte la o trădare*) Inculparea furibundă a romanului *De două mii de ani* şi, implicit, a autorului, a continuat pe teme adesea contradictorii. S-a mers până la contestarea autenticităţii vocabularului, a expresivităţii stilistice, împotriva evidentelor calităţi confirmate de succesul la public. La un semnal dat de Nichifor Crainic, s-a pornit o perfidă campanie contra „stricătorilor“ de limbă, fireşte toţi evrei: Peltz, Benador, Călugăru, Sebastian. E uimitor să constaţi, astăzi, că Ovidiu Papadima a riscat să intre în jocul stigmatizărilor şovine, cerând expulzări, interdicţii, scoaterea din circulaţie a autorilor prost cotaţi la capitolul "purităţii" sângelui. Încă şi după dispariţia urgisitului prozator, *De două mii de ani* a cunoscut, decenii fără întrerupere, regimul punerii sub obroc. Pe coperta îngrijit legată a exemplarului din ediţia 1946, păstrat la Biblioteca Academiei, rezistă timpului o etichetă special aplicată, cu inscripţia *secret*, ceea ce însemna indezirabil, funest, reacţionar. Până la prăbuşirea totalitarismului de tristă amintire, fireşte că romanul n-a mai fost reeditat şi nici nu s-a mai vorbit despre el. Întâiul gest de normală reabilitare era întreprins de Matei Călinescu, la numai câteva luni după marea răsturnare. Din exilul său american, destina „României literare“ o distinsă exegeză menită să deschidă noi orizonturi interpretative, în spiritul acelei „poetici a relecturii“ cu care profesorul de la Bloomington este faimos între comparatiştii contemporani. Imediat, Editura „Humanitas“ (1990), apoi o alta din Braşov (1991), în fine „Hasefer“ (2003) au pus în circulaţie tiraje succesive, totuşi insuficiente, de vreme ce titlul nu e de găsit în nici o librărie, nici să tragi cu puşca.

Pe fondul variatelor adversităţi conjugate în vederea eliminării sale din lumea literară, chiar ajuns la apogeul carierei, fără a se ţine seama cât spirit critic desfăşura, promotor şi garant al valorilor cu adevărat competitive, fie că pleda pentru Hortensia Papadat Bengescu (a cărei europenitate o susţinea încă din 1929), fie că îl propulsa în prim plan pe oropsitul de soartă M. Blecher, este perfect legitimă ieşirea din ţâţâni a lui Mihail Sebastian în acea scrisoare (din 1939, nu '36, cum greşit era datată în „Manuscriptum“, 4/1978), aproape manifest, trimisă lui Petru Comarnescu spre a protesta că i se neagă buna credinţă, cumpănita mândrie de a interfera, suplu, lucid, inconfundabil (e drept, deseori şi incomod) în angrenajul spiritualităţii pe pământ românesc. Tonul exasperat corespunde exigenţelor cu care ia în considerare în *Jurnal* (abia postum şi foarte târziu pus la îndemâna cititorilor fideli), substanţa romanului între celelalte compartimente ale creaţiei sale originale. Nota în toamna lui 1936: „Am recitit zilele trecute unele pagini din *De două mii de ani*. Voi mai scrie vreodată un lucru egal de grav?“. Peste doi ani, în febra debutului ca autor dramatic, avea grijă a nu cădea pradă euforiilor disproporţionate sau, invers, rigorilor faţă de actori rău plasate: „Poate voi avea de apărat în viaţă lucruri mai grave. Sper că şi în cariera mea de scriitor îmi sunt rezervate bătălii mai onorabile. Între cazul *De două mii de ani* şi cazul *Jocul de-a vacanţa* sunt totuşi diferenţe pe care nu am dreptul să le uit. Acolo era vorba de ceva care mă angaja cu propria mea viaţă...“. Sintagma „cu propria mea viaţă“ sună cumva patetic. Cum altfel, când era vorba de fibre constitutive ale fiinţei sale, cristalizate pe două planuri îngemănate, omogene, definitorii? Pe de o parte, apoteoza Dunării, simbol inalienabil al fixării într-o matcă ce-i asigura calmul, liniştea lăuntrică pentru a examina, pe de altă parte, reperele unei genealogii, dacă nu foarte îndepărtate în timp, încărcate de reverberaţii vecine mitului. Pe cât se refuză sentimentalismului, pe atât caută concreteţea edificatoare a situaţiilor simbolice, de natură să pledeze obiectiv "cauza" scriitorului. Din atare perspectivă, un relief special capătă episodul întâlnirii în tren cu bătrânul anticar, prototip al "evreului rătăcitor". E de reţinut că exact aceste pagini alege scriitorul, în ajunul lansării romanului pe piaţă, ca să însoţească interviul acordat lui Camil Baltazar pentru revista „Reporter“, când ţine să se separe, tranşant, de prefaţa aducătoare numai de blam. Îşi declară răspicat insatisfacţia faţă de disputa teologală invocată de Nae Ionescu, abil în mânuirea sofismelor, însă fără a da răspuns la întrebările ce frământă pe eroul cărţii (niciodată numit, dar transparent asimilat cu experienţele de viaţă ale lui Iosif Hechter, alias Sebastian),obsedat de căutarea identităţii, în contextul vremurilor sumbre, dramatic tulburate de antisemitism.

Cu trecerea timpului, disputele iscate de roman s-au mai stins, însă nu de tot, nu definitiv. Petre Manoliu reaprindea scânteia gâlcevei, la „Credinţa“ prin 1936, iar ostracizarea pe temeiul „trădării“ rămăsese intactă în anumite cercuri iudaice, în pofida înseşi invaziei nemaipomenite de la Filantropia. N-ar fi exagerat să se vorbească de un boicot, de vreme ce gazete reprezentative pentru mentalitatea evreiască au evitat să acorde măcar câteva rânduri dispariţiei de un absurd uluitor (aşa a procedat „Mântuirea“ lui Zissu). La capătul unui an de la moartea lui Sebastian, Ury Benador semnala împrejurări absolut paradoxale, în periodicul „Unirea“ (vineri, 31 mai 1946): „...iată-l pe sfiosul copil al liniştitului târg dunărean şi al modestei case evreieşti, cultivând cercurile celei mai înalte aristocraţii intelectuale, financiare şi politice. Cultivându-le şi fiind cultivat în copil alintat şi în exemplar de rasă, sclipitor. Şi iată-l pe el, fierbintele evreu, numai freamăt în faţa unui vers în idiş sau a unei melodii sinagogale, pe el, evreul preocupat de toate aspectele problematicei evreieşti – şi preocupat în evreu integral – iată-l, apărând sau părând, înstrăinat de neamul său. La fel cum, admirabil cap limpede şi sensibilă mână pe pulsul vremii, el activează alături de oameni deveniţi noţiuni în legătură cu lumea cea nouă. Totuşi, trece drept fără aderenţă în această lume şi vreme. Până acolo, încât moartea sa este în primele zile ignorată“. Oprobriul viza, evident, presa comunităţii. Comunitate, gata să uite cum împricinatul lua cuvântul la adunarea cercului „Libertatea“, ca să pledeze pentru ajutorarea intelectualilor evrei şomeri, la 23 martie 1940; erau de faţă Peltz, Benador iar dezbaterile au fost conduse de dr. W. Filderman, după informaţii din „Renaşterea noastră“. Alte informaţii deopotrivă de grăitoare se află în arhiva Aderca, depusă la cabinetul de manuscrise al Bibliotecii Academiei, scrisori despre un proiect de revigorare a unei instituţii teatrale evreieşti, pentru punerea căreia pe picioare Sebastian convenea să furnizeze un generos concurs de consilier, bizuit pe experienţa analistului hârşit al vieţii (şi... culiselor) din teatrul românesc. Şi nu numai, căci să nu uităm atenţia acordată de el teatrului din Vilna, cu verificabile înrâuriri, la noi, până târziu. În materie de repertoriu, a nu omite că *Potopul*, prelucrat de autorul *Stelei fără nume*, se făcuse, foarte probabil pe un text jucat de echipa din Vilna, în toamna lui 1925 (vezi Israil Bercovici: *O sută de ani de teatru evreiesc în România*). Din aceleaşi surse, circulau unele referinţe la o primă tentativă juvenil-redacţională a lui Sebastian de a se acomoda cu cerinţele gazetăreşti printre echipierii foii preponderent sioniste „Ştiri din lumea evreiască“. Cine cotrobăieşte în colecţia „Ştirilor...“ găseşte la 9 februarie 1929 un articol care trădează preocuparea timpurie a viitorului romancier pentru modul de a implica exponenţi ai lumii evreieşti în trama unei

Cu Mircea Eliade şi alţi prieteni, pe cărări de munte

naraţiuni epice, reflectând la antecedente oferite de Proust. Însă zvonurile plasează mai devreme colaborarea lui Sebastian, şi anume cu un comentariu despre o expoziţie a pictorului M.W. Arnold. Există un asemenea exerciţiu de cronicar plastic în numărul de la 27 nov. 1927, continuat o săptămână mai târziu. Ambele analize sunt semnate cu iniţialele S.B. Ar fi un mod de prescurtare pentru numele recent adoptat, Sebastian, cum găsim şi în „Universul Literar“ din 10 iunie 1928. Cronicarul debutant era preocupat să distingă prin ce mijloace, mai ales portretistice, izbuteşte artistul să restituie caracteristicile de mediu şi umanitate întâlnite la Ierusalim, de unde revenise recent. Referentul avea motivul lui tainic să insiste asupra izvoarelor de inspiraţie, dacă avem în vedere că Ierusalimul fusese, cândva, suprem refugiu al unuia dintre bunici. Poate, în concordanţă cu tradiţii de familie (sugerate şi de Benador, el însuşi brăilean), S.B. intră în intimitatea credinţelor iudaice, profitând că se apropia în calendar Hanuca. Reface povestea străveche, cu o doză de melancolie abia strunită: „Se va povesti zilele acestea copiilor aceeaşi poveste de vitejie evreiască a Macabeilor şi lumânările se vor aprinde iar, luminând acelaşi basm ascultat altădată pe băncile unui heder, cu pumnii strânşi şi ochii miraţi. O clipă gândul ni se va întoarce către minunea scrisă în cărţi şi bucuria altor zile va stărui acum“. El caută în popasul festiv o lecţie, „acum când viaţa ne este mai frământată şi liniştea mai primejduită“. De aici, insistenţa pe semnificaţia activă, de reflecţie solidară: „Hanuca este o sărbătoare de voinicie şi nădejde. Se înţelege lesne de ce, în toate zilele noastre mari, găsiţi o egală urmă de tristeţe şi împărtăşeşti o aceeaşi străveche melancolie. Un neam atât de greu şi de mult încercat nu-şi poate uita durerile şi nu şi le poate aniversa altfel decât într-o împărtăşire cu toate sângerările şi tristeţile trecutului. Nenorociri pe veci neuitate se leagă între ele într-un nesfârşit lanţ de poveşti şi aniversări. Toate, prilej de obştească întristare. Orice sărbătoare evreiască se împarte între spiritul Sionului şi nenorocirea ghetoului. Între Sion şi Diaspora se desluşesc amintirile noastre, între Sion şi Diaspora se înalţă zilele noastre mari [...]. În istoria noastră făcută din veşnice frământări între paginile cărţii, este amintirea unei clipe unice de dârză şi neînfricată răzvrătire. Este chezăşia vigoarei noastre de neam, este siguranţa bărbăţiei noastre... Dar poporul, care ştia să răsfoiască paginile şi să însemneze cu grijă literele sfinte ale unei Tore, a dovedit că ştie să învârtească la fel săbii şi să întoarcă lovituri“. Refuză categoric să accepte opinia celor ce pretind că inteligenţa şi eficienţa pragmatică ar fi antinomice. „Ne-am înfrăţit totdeauna rosturile noastre cu rosturile Torei, am trăit cu legile rugăciunilor şi ale cuvântului, dar în clipa când viaţa ne-a cerut efortul unei lupte, i l-am dat. Bărbăteşte, sigur, dârz. Şi-am învins atunci, fiindcă în dosul săbiilor străluceа o lumină şi o credinţă. Am învins fiindcă nu luptam ca să umilim, ci ca să apărăm un gând. Fiindcă am fost neamul Spiritului, am izbutit să fim şi apărătorii lui“. Ultima frază cade ca o deviză pentru întreaga activitate ce avea să urmeze. Argumentaţia are stângăcii, candori, redundanţe, poticneli, însă unele secvenţe au aer axiomatic, nuclee ale unor formulări ulterioare mai meşteşugite, poate, nu mai sincere, ci doar mai orgolioase, cum stă bine oricărui tânăr emancipat de febrele adolescenţei: „Opera noastră trebuie să crească din muncă şi pace, din încordare şi străduinţă. Trebuie să dovedim încă o dată că pe noi nu ne paralizează cartea şi că, dimpotrivă, ne obligă şi ne uşurează munca“. Să fie aici sâmburi ai confuntărilor trecute ulterior pe seama maturizării din întâlnirile cu Winkler, cu S.T. Haim, pe de o parte, cu Pârlea, cu Mircea Vieru, pe de alta, pe parcursul desfăşurării romanului?

Sigur, dialectica dialogului pe teme iudaice l-a atras pe scriitor fără a face din ea o preocupare constantă. Când se iveşte ocazia, precum la apariţia cărţii lui Zissu, de analize istorice şi polemici la zi, ia taurul de coarne şi lasă să-i scape mărturia că va produce propriile soluţii şirului de dileme contemporane într-o carte ce avea să fie tocmai *De două mii de ani*. Era în 23 martie 1932. Nici nu bănuia ce calvar îl pândea din cotloanele întunecoase ale epocii. Deocamdată era în culmea fericirii dacă mai apuca să dea o raită pe malurile împodobite de sălcii ale Dunării, repede speculată într-o pagină de reporter frenetic (*Plimbare printre catarge*, „Cuvântul“, 5 mai 1932). Pentru a se feri de rutină, mai schimba ţinta plimbării, să vadă şi alţi oameni, alte repere comparative, ca de pildă la Peştera Ialomicioara, de unde va fi putut să dateze fotografia de grup, cu Mircea Eliade, tolănit pe iarba tăpşanului, sub privirile lui Sebastian, de strajă, parcă, celor patru sau cinci femei amice, toţi în ţinută de sportivi imbatabili (de vorbă cu Ion Gârbacea, „Cuvântul“, 27 iulie 1932). Turism alternativ la ceasurile de lectură asiduă pentru pregătirea cărţii promise. Era fericit să reflecteze la diverse maniere epice (lua act de Moravia, de Italo Svevo), incitat de recenta lucrare a unui literat francez antrenat în judecarea vălmăşagului istoric de la război încoace. Îşi da curaj lui însuşi că va putea desluşi ţelele evenimentelor proiectate a alcătui ţesătura romanului, tocmai fiindcă exerciţiul viziunii artistice ajută la atingerea unei viziuni ferme în trierea faptelor şi atitudinilor: „...această ţinută obiectivă şi în acelaşi timp vioaie, această atitudine calmă faţă de lucruri, dar de asemeni curioasă, căutătoare şi trează, nu ar fi izbutit să o aibă un istoric de profesiune şi o are, în chip firesc, un literat. Adică cineva care a învăţat, din profesiunea lui, să privească viaţa detaşat, simplu, nuanţat, gata pentru orice surpriză, receptiv pentru orice pasiune, dispus la orice situaţie. Este un gust al spectacolului de viaţă, pe care nu cred să-l dobândeşti mai disciplinat decât în literatură şi, poate, în gazetărie“ („Cuvântul“, 10 august 1932). Până una alta, făcea publice, când şi când, fragmente din *Oraşul cu salcâmi*, unde sufletul lui zburda în voie, detaşat de grijile tot mai apăsătoare, cumulate, ca nori grei, deasupra Dunării, pe întregul ei curs românesc şi european. (G.Ş.)

A trădat Mihail Sebastian?

Explicații într-un dialog cu Camil Baltazar

- Mi-e foarte greu să-ți vorbesc despre noua mea carte. Când am scris-o? de ce am scris-o? – iată întrebări care merg departe, dincolo de confidențele literare, la care cititorii dumitale ar avea dreptul şi care i-ar putea, eventual, interesa.

De două mii de ani este şi nu roman, dar este mai ales altceva, un lucru atât de intim, încât astăzi, la apariția cărții, mă întreb cu spaimă dacă n-am trădat prea multe lucruri, dintr-o experiență, pe care mă mândream multă vreme s-o ascund sub un surâs.

Ştiam că voi scrie într-o zi această carte. Într-un fel. Într-un fel, a fost poate unica mea rațiune de „a mă face scriitor" (lucru pe care nu l-am dorit şi pe care nici azi nu-l doresc). Aveam de spus anumite lucruri, care mă sufocaseră în cele mai vechi amintiri ale mele de copilărie şi adolescență. Credeam că spunându-le mă voi simți mai liber. Iată că le-am spus.

- Mă surprinzi şi nu cred că sunt singurul surprins. Dumneata eşti un scriitor care te-ai interesat mereu de probleme de cultură şi politică românească. Iată-te, deodată, evreu – şi încă evreu pasionat.

- Nu. Nu te poți converti la o tragedie. Nu e o convertire şi nici măcar o întoarcere nu e. Am rămas mereu evreu, fără simulare, fără echivoc. Dar am crezut şi cred că e posibil, evreu fiind, să iubeşti cultura românească şi să creezi în cadrul ei. Această convingere nu mergea însă până la idilă, căci am ştiut totdeauna că existența mea va trebui plătită cu suferință. Am plătit deci şi voi mai plăti. Între timp însă, fără revoltă şi fără iluzii, mi-am spus că ciudata mea situație (ca să nu spun „dramă", cuvânt ce te-ar putea sperja) merită să fie privită cu luciditate şi, pe cât posibil, înțeleasă. E ceea ce am încercat să fac în *De două mii de ani*.

- De ce acest titlu curios?

- Nu mi se pare curios. Mai degrabă explicit. „De două mii de ani", pentru că de 2000 de ani drama iudaică a fost şi a rămas aceeaşi. Eu nu cred în cauze locale şi specifice ale antisemitismului. Întâi e antisemitismul – pasiune ireductibilă – şi pe urmă se inventează cauzele – focul este etern. Poate cam monoton, dar foarte eficace.

- E o carte de luptă romanul dumitale? Şi, mai ales, este un roman sau un pamflet?

- Nu. În nici un caz o carte de luptă. Poate una de renunțări. Şi, în nici un caz, un pamflet. Vezi, greşesc vorbindu-ți despre „tema" ei. Ai putea crede că am scris o carte cu teză, cu revendicări, cu proteste.

Nu ştiu dacă anumite erori de construcție ale cărții, pe care eu le văd foarte bine, nu vor ascunde, din nefericire, linia ei directoare. Sper că nu. În orice caz, pentru că mă întrebi, îți voi răspunde şi pentru dumneata şi pentru cititorii dumitale.

Romanul acesta are trei momente esențiale: 1923, 1929, 1933. Primul moment este al marilor scandaluri universitare, când eroul cărții („un evreu neprevenit", cum spune Nae Ionescu în prefață) descinzând la Bucureşti este dintr-o dată readus la conştiința de evreu, tocmai de persecuțiile la care este supus. Această primă parte, exact până la pagina 141 a volumului, este un lung *examen iudaic de conştiință* şi formează oarecum momentul interior al cărții.

Al doilea moment al romanului se depărtează voit de atmosfera primului. Intervin aici cu totul alte personagii şi preocupări. Suntem prin 1929. Antisemitismul este în descreştere, scandaluri nu mai sunt, liniştea pare reală. Eroul meu trece printr-o epocă de indiferență față de iudaism. El are credința că se află ancorat în viața şi în cultura românească. În această de a doua parte, până pe la pagina 280, cartea nu mai are de aceea nimic iudaic, ceea ce îl va deruta probabil pe cititor, care îl va bănui pe autor de a-şi fi pierdut busola. Adevărul e că această absență de preocupări evreieşti în miezul cărții (contrastând cu titlul) a fost voită şi a urmat o logică interioară, pentru mine limpede. Amoruri, discuții, fapte, oameni, portrete, tot ce se află în această parte a fost acumulat anume pentru a marca distanța între două momente opuse.

A treia parte a romanului este însă o întoarcere la punctul de plecare. Liniştea din 1929 a fost superficială. Acum, în 1933, în plină criză economică, antisemitismul îşi recapătă vechile lui drepturi sub varianta unei mişcări revoluționare, confuză, dar mai ales păcălită de obiectivele ei, care sunt mereu aceleaşi: moarte jidanilor! Eroul meu înțelege încă o dată, dar acuma pentru totdeauna, că destinul lui nu poate fi amăgit, ci că trebuie trăit până la urmă, cu resemnare. Poate şi cu puțină ironie. Tot ce îi rămâne de făcut este să lucreze pentru lumina lui şi să nu-şi facă altminteri nici o iluzie despre nimeni şi despre nimic.

Îmi pare foarte rău că m-ai obligat să-mi rezum cartea, şi-mi pare şi mai rău că am rezumat-o atât de schematic. Bănuieşti însă că toate acestea nu sunt nici atât de abstracte nici atât de „principiale" – dacă-mi îngădui cuvântul. Cred, dimpotrivă, că sunt oameni în *De două mii de ani*, fapte şi oameni.

- Cei care au citit romanul cred să fi recunoscut acolo oarecari modele din viață. Are într-adevăr cheie cartea dumitale? Şi dacă are, nu vrei să ne-o comunici şi nouă?

- Nu, nu are nici o cheie. Cel puțin eu n-o cunosc. E o adevărată manie această pasiune dedectivistică de a căuta în orice roman care apare numele eroilor reali. Când a apărut *Întoarcerea din rai* a lui Mircea Eliade, au fost oameni serioşi care să-şi piardă zile şi nopți pentru a „identifica" nu ştiu ce personagii. Amuzamentul ăsta mi se pare copilăros şi plin de păcăleli. Nu afli niciodată nimic pentru că nu ai ce afla. În orice caz, cartea mea nu ascunde asemenea secrete. Sunt probleme şi conflicte ce s-au dezbătut public la noi, ceea ce va sugera, poate, oarecari asemănări cititorului inventiv – dar asta e tot.

- E totuşi fatal ca într-o carte de strictă actualitate, cum este a dumneatale, să se afle oarecari elemente de cronică adevărată.

- Dar te înşeli: romanul acesta este poate de interes actual, dar în nici un caz nu e ceea ce se chiamă o „carte de actualitate". N-am scris-o acuma şi, mai ales, n-am scris-o sub presiunea evenimentelor de acum. E un vechi, un foarte vechi proiect al meu. M-am gândit de mult, din liceu poate, mai de demult chiar, la o asemenea carte în care „să spun tot". Romanul l-am început la Paris în 1931 – deci, după cum vezi, într-un moment când antisemitismul era numai aproape o inofensivă prostie, nu o „forță revoluționară" cum e astăzi.

Întorcându-mă în iulie acel an, în țară, primul lucru pe care l-am spus profesorului meu Nae Ionescu a fost acesta: „scriu o carte evreiască". M-a îndemnat bucuros s-o scriu şi s-o termin.

- Tot de atunci datează proiectul prefeței cu care apare „De două mii de ani"?

- Desigur. I-am cerut profesorului o *prefață în 1931 şi acum, în 1934, când mi-a* fost gata cartea, mi-a dat-o. Ceream o prefață nu numai profesorului meu, lângă care am învățat să gândesc, dar o ceream şi bunului cunoscător de probleme iudaice, Nae Ionescu, autor al câtorva tulburătoare studii asupra iudaismului, apărute de mult, prin 1926 în „Cuvântul". Eu nu le-am uitat, cum n-am uitat nici îndurerata „Duminecă"[1], pe care el a scris-o în iarna lui 1927-1928, după Oradea Mare. Bunii mei evrei şi bunii mei antisemiți au memoria scurtă.

- Prefața luminează oare semnificația cărții dumitale?

- Nu ştiu. N-am căderea să o judec. E şi acolo un punct de vedere teologic, în lumina căruia nu mă recunosc. Întrebările mele sunt altele, dar dacă nici profesorul meu Nae Ionescu nu le-a răspuns, e probabil că nu le va răspunde nimeni. E un destin într-asta şi nu o carte să fi scris, dar cinci, dar cincizeci, tot acolo aş ajunge. Fiecare dintre noi rămânem baricadați în ceea ce am apucat să fim şi, dincolo de asta, totul este zadarnic.

- Atunci? Nici o soluție? Nici un îndreptar? Cartea dumitale nu-i propune cititorului, care ar trăi o dramă identică, nici un mijloc, nici un sfat de salvare?

- Nu. Nu am soluții de dat. Fiecare îşi rezolvă sau nu-şi rezolvă pentru sine propriile sale răfuieli. Aş fi fericit să ştiu că un om, un singur om, a găsit o consolare citindu-mă, că unuia singur l-am ajutat să-şi lămurească drumul, dar nu cred că voi avea această bucurie. Cartea mea a fost scrisă pentru dezlegarea câtorva triste ți, dar ea însăşi, astăzi, nu e decât o tristețe mai mult.

(„Reporter", miercuri 27 iunie 1937)

[1] *Rubrică permanentă a profesorului, la fiecare capăt al săptămânii.*

— 6 —

Couleur des Yeux / Colour of Eyes / Farbe der Augen: verts

Couleur des Cheveux / Colour of Hair / Farbe des Haares: Châtains

Signes particuliers / Special Peculiarities / Besond. Kennzeichen:

Adresse ordinaire / Permanent Adress / Wohnort u. Wohnung: 930, rue de Vaugirard. Paris

Nationalité / Nationality / Staatsangehörigkeit: roumaine

Université / University / Hochschule: de Paris

Faculté / Faculty / Facultät: de Droit

Association des Étudiant de / Students' Association / Studentenschaft: Paris

Début de la Validité / Date of Issue / Ausgegeben am: 9 Juin 1931

— 7 —

Date d'Expiration / Date of Expiry / Erlischt am: 9 Juin 1932

Ed. H. Mark

Secrétaire – Secretary – Schriftführer

Cachet officiel de l'U. N. / Official Stamp of N. U. S. / Amtsstempel der Studentenschaft

Flechter Joseph.

Signature du porteur. Signature of bearer. Eigenhändige Unterschrift des Inhabers.

Vu pour légalisation de la signature ci-dessus

Flechter Joseph.

Le Commissaire de police

Note pe o carte de A.L. Zissu

În literatură, d. A.L. Zissu aduce un material epic şi psihologic, care păstrează un timbru cu totul distinct. Este o întreagă lume de pasiuni, eroi, tragedii, peisagii, este mai ales o întreagă atmosferă, pe care acest talmudist-scriitor de limbă românească o revelează ochiului nostru surprins. Târgul ovreesc obscur, umbrele sinagogilor seara, tinerii lunateci istoviți de lectură şi speculație metafizică, apăsarea veacurilor de «gheto» şi de singurătate, căutarea intimă, vrăjitorească aproape, a lui Dumnezeu, evadările şi înfrângerile celor ce nu mai cred sau cred prea mult - atâtea accente ce fac din literatura d-lui A.L. Zissu un district personal de artă! Aliajul lor cu limba românească - simplă, lapidară, cursivă, limbă de raporturi sociale, nu limbă de speculație interioară, este un aliaj curios, inegal, cu semnificații dramatice, cu întorsături şi căutări înfrigurate, cu un ritm când domol şi grav, când precipitat, neliniştit şi violent.

***«Noi...»*, acest volum cu titlu de proclamație, fără să fie o carte de literatură, ci una de polemică şi luptă, afirmă încă odată atributele de scriitor ale d-lui Zissu, trecându-le din lumea artei în lumea cotidiană a gazetei, unde departe de a-şi pierde virulența, şi-o măreşte prin nu ştiu ce valoare de reprezentanță colectivă, vibrând în fiecare din aceste pagini, scrise de un om pentru un neam.**

Volumul este o culegere de eseuri, pamflete şi studii, publicate în timpul a zece ani dintre cei mai dificili şi mai neclari pentru poziția sufletească şi politică a evreului din România. Paginile d-lui Zissu, desprinse din luptă, sunt calde încă de învolburarea acestei lupte, încordate şi pătimaşe deci, dar în acelaşi timp (printr-o lege care îl face pe evreu pasionat şi lucid laolaltă) neiertător de critice cu ele însele. Atacurile d-lui Zissu sunt complexe prin obiectul lor şi prin spiritul lor: dușmanii cărora li se adresează stau şi de o parte, şi de alta a baricadei. Procesul antisemitismului desigur - dar de asemeni procesul judaismului, procesul anumitor forme de judaism, prea timide sau false, pornind de la grave confuzii şi de la ușoare renunțări şi diluând astfel o poziție spirituală, care ori este patetică şi intransigentă, ori nu este deloc.

Sunt simple desigur (vreau să spun imediat explicabil), resorturile atitudinei d-lui A.L. Zissu față de antisemitism. Pasagiul următor (pe care îl transcriu mai puțin pentru obiectul lui polemic, cât pentru forța dialectică, pentru subtilul lui de a disocia) rezumă această atitudine.

Panica şi tulburarea de azi, deşi potențial cele mai formidabile în istoria civilizației, au totuşi, aceeaşi veşnică supapă: naționalismul. Nu acel naționalism care, sinteză creatoare a tuturor virtuților şi caracteristicelor unui grup de oameni cari suferă, se bucură, se pasionează, cântă, se frământă cu unelte de expresie şi făurire comune moştenite de la strămoşi comuni şi încadrat într-un peisaj care înfige în ochii tuturora aceleaşi tipare de frumusețe, devine un patrimoniu al culturii universale, făcut danie de acest grup. Ci, acel naționalism văduvit de orice virtute: anarhic, fără a fi revoluționar; obscurantist, fără a fi fanatic; distructiv, fără viziunea arhitectonică a reconstruirii; exaltat, fără a fi creator; arțăgos, fără a fi curajos; brutal, fără a fi hotărât; criminal, fără a fi eroic; violent, fără a fi energic; patetic, fără a fi profetic; retoric, fără a fi gramatical; necesarmente laş, pentru că atacă numai dezarmați şi al cărui unic ventil este: antisemitismul.

Mai puțin cunoscute sunt motivele, care îl fac pe d-l A.L. Zissu să fie în chiar sânul judaismului (al celui din România bine înțeles şi anume numai din centrul «aristocrat» al oraşelor), să fie un dizident. Căci adversarul cel mai de temut al orientării d-sale spirituale nu este antisemitul, ci «izdraelitul», specie jucând jumătate pe banda asimilării şi jumătate pe banda sionismului [...].

Este în reacțiunile d-lui Zissu un nerv tragic, căruia în limbaj freudian i se zice complex de inferioritate şi care pare să comande întreaga sensibilitate judaică în «gheto». Purtând stigmatul unei adversități generale de veacuri, trăind sub apăsarea bruscă sau lentă a istoriei, dar în acelaşi timp aducându-şi aminte de o ascendență biblică şi regală, conştient de chemarea lui spirituală, iudeul este împărțit între

Continuare în pag. VIII

„Împărăteasca mea Dunăre"

Secvențe din romanul „De două mii de ani"

„Aș vrea să cunosc, bunăoară, legiuirea antisemită care va putea anula în ființa mea faptul irevocabil de a mă fi născut la Dunăre și de a iubi acest ținut".

Mi-am amintit aseară, nu știu de ce, după atâția ani, de bunicul meu din partea mamei. Îl văd la masa lui de lucru, între miile lui de arcuri, resorturi, șuruburi, rotițe, cadrane și minutare. Îl văd aplecat deasupra lor, cu un ochian prins mereu în arcada ochiului drept, descântând cu mâinile lui lungi acea lume de minuni mecanice, pe care o stăpânea cu asprime, supunând-o, impunându-i mișcare.

Din masa aceea monstruoasă, de care, copil, nu aveam dreptul să mă apropiu, fiindcă o rotiță rătăcită înseamnă un început de haos, din acele minuscule puncte de metal, el organiza mici lumi autonome, mici ființe abstracte, care își împreunau sutele de glasuri ritmate, într-o muzică măruntă și dințată, care făcea o armonie strictă, severă, supusă. Sub fiecare geam de ceasornic se afla o planetă cu o viață personală, indiferentă la tot ce se petrecea dincolo și geamul era parcă anume facut să o despartă de acest «dincolo».

Bătrânul, neliniștit, cum simțeam că este, trebuie să fi invidiat nu odată liniștea acelor ființe de metal, ieșite din mâna lui. Trăia între ele absorbit, ore, zile, ani. Meseria lui tot o evadare trebuie să fi fost, tot un refugiu. Și el fugea poate de el, și el a suferit de spaima de a nu se întâlni cu sine însuși.

Căci seara, când se făcea întuneric, și când se ridica deodată, cu o tresărire subtilă , de la masa deasupra căreia tăcuse ziua întreagă, nu era nici o oprire, niciun surâs de odihnă, pe fața lui de om atât de blând totuși. Era mereu grăbit. Grăbit de ce? Grăbit spre ce?

Își căuta pălăria, haina, bastonul, spunea în treacăt un cuvânt și fugea, fără să închidă ușa, în stradă, spre sinagoga de peste drum, unde năvălea cu același aer de om fugărit, strângea câteva mâini întinse și se oprea în sfârșit în fața pupitrului său, unde își regăsea, aplecat peste o carte deschisă, încordata lui tăcere din fața rotițelor de ceasornic. L-am privit de multe ori citind acolo. Părea adâncit în construcția altor mici mecanisme și literele din carte - sălbatec de mici - păreau să fie alte piese minuscule, pe care ochiul lui trebuia să le organizeze, chemându-le din neant, din nemișcare. Acasă erau ceasornice, aici erau idei - și unele și altele abstracte reci, exacte, sub controlul lui de om care încerca să uite de sine însuși. Izbutia? Nu știu. Avea uneori priviri care luminau de departe, în așteptarea nu știu căror lucruri, în deznadejdea nu știu cărora.

Între el și mine sunt cel puțin 60 de ani de viață și 20 de ani de moarte. Mai mulți chiar - mult mai mulți. El trăia în Evul Mediu, eu trăiesc azi: câteva secole ne despart. Citesc alte cărți decât a citit el, cred în alte lucruri decât în cele în care a crezut, umblu între alți oameni, sufăr de alte întrebări, și totuși mă simt azi așa de mult nepotul lui, coborâtorul lui direct, coborâtorul melancoliei lui fără leac [...].

*

Cu cât mă gândesc mai bine, cu atât întâlnirea de ieri din tren mi se pare miraculoasă. Omul acela scund, viu, cu privirea neliniștită, cu tresăriri ciudate în mijlocul vorbei, ca în mijlocul unui somn agitat, omul acela îngrămădit de pachete în colțul compartimentului de-a treia, era Ahasverus în persoană.

În primul moment, când a intrat pe ușe precedat de două geamantane și urmat de alte vreo trei, plus nenumărate pachete mari și mici, prost legate în foi zdrențuite de ziar, în acest prim moment, am simțit o subită furie împotriva lui.

„Cine l-a mai adus și pe ăsta". Tocmai mă felicitasem de a fi găsit un loc atât de bun, într-o zi ca asta, în plină vacanță de Crăciun, într-un tren asaltat de studenți și militari plecând în provincie, când iată-l pe ovreiul ăsta, ducând după el o întreagă gospodărie, deschizând larg ușa ca să intre tot frigul înăuntru, dându-mi deoparte valiza, călcându-mi galoșii, trântindu-și paltonul peste al meu și îmbulzindu-se apoi pe bancă, între mine și vecinul meu, cerându-și iertare din ochi, dar nu mai puțin tenace în hotărârea lui de a-și cuceri un loc, în numele biletului de tren, pe care îl ținea demonstrativ între degete.

Era o apariție comică și toată lumea surâdea, ceea ce am încercat să fac și eu, cu destulă silă, căci pe de o parte mi-era milă de ridicolul lui, dar pe de altă parte aș fi suferit crunt, dacă aș fi fost bănuit de simpatie pentru el. Nu pot să-mi explic bine de ce, dar aveam un ciudat sentiment de complicitate, de care simțiam nevoia urgentă

M.V. ARNOLD - *Evreu din Ierusalim*

să mă dezic. Mi-am căutat în grabă agenda și m-am arătat foarte adâncit în socoteli, absent dintr-o dată la tot ce se petrecea lângă mine. Dar îl urmăriam pe nefericitul meu vecin cu coada ochiului.

Se calmase, sigur de poziția ocupată, își trimitea acum în recunoaștere priviri speriate în jurul lui, fixând cu atenție pe fiecare tovarăș de compartiment și oprindu-se într-un sfârșit la mine, nu definitiv liniștit în ce mă privește, dar adresându-mi oricum un început de surâs cordial: semn că mă recunoscuse.

Asta m-a înfuriat odată mai mult. Mi se părea că privirea aceasta, intenția aceasta de familiaritate, mă solidarizează cu el, cu ridicula lui apariție, cu incomoda lui prezență.

Am ridicat capul și l-am fixat fioros, ca să priceapă că nu vreau să am de a face cu el. Simțeam că voiu muri de jenă, dacă-mi va vorbi.

Dar dușmănia mea nu l-a dezarmat, căci m-a privit mai departe, clătinând din cap și clipind des.

- Nu trebuie să te superi, tinere. Ovreiul e un om cu pachete. Câte necazuri, atâtea pachete.

L-am iubit dintr-o dată pentru cuvintele acestea și m-a cuprins un val de rușine pentru cât de poltron fusesem cu el și cu mine, încât am simțit nevoia să mă pedepsesc imediat, exemplar.

I-am răspus pe loc cu o bruscă vioiciune, întradins exagerată, vorbind tare, ca să mă audă toți călătorii din compartiment și să înțeleagă că nu mă jenez de bătrânul acesta incomod, că recunosc în el un prieten, că accentul lui ovreesc nu mă supără, că de ghetele lui pline de zăpadă puțin îmi pasă, că pachetele lui insolente nu mă deranjează, că dimpotrivă totul mi se pare obișnuit și nu înțeleg ce ar putea fi comic aici și de cine s-ar putea râde.

Bătrânul vorbea românește curat, cu ușoare inflexiuni de ovreiu moldovean și atunci printr-un efort asupra mea m-am silit să vorbesc și eu cu același accent întrebător, luat din idiș, ceea ce nu mi s-a întâmplat niciodată până atunci - dar hotărâsem să mă pedepsesc zdravăn, căci lașitatea mea de la început simțeam că trebuie răscumpărată.

Bănuesc că bătrânul meu Ahasverus a înțeles jocul la care mă supuneam de bună voie, căci avea un permanent zâmbet de îngăduință, pe care îl plimba asupra mea, ca pe o pată de lumină a unei mici lămpi de buzunar.

„Lasă asta, lasă asta - părea să spună zâmbetul lui - eu nu-ți cer atât de mult. Eu te cunosc și știu că nu ești nici așa de rău cum ai vrut să fii adineauri, nici așa de bun cât vrei să fii acum. Eu sunt pornit la drum lung și ce vrei să fac eu cu pietrele care mi se aruncă sau cu mâinile care mi se întind, eu care n-am vreme nici să le primesc, nici să le răspund, fiindcă vezi, undeva tare departe, sunt așteptat, sunt mereu așteptat și trebuie să merg într-acolo, chiar dacă ar fi să nu ajung niciodată?,,.

Zâmbea cu această neîncredere, cu această clătinare din cap și am înțeles că într-adevăr eu nu pot face nimic pentru el, iar ceilalți nimic împotriva lui.

Mi-a spus că se numește Abraham Sulitzer, spre deziluzia mea, căci pentru integritatea simbolului trebue să se cheme deschis Ahasverus.

- Cu ce te ocupi? l-am întrebat. Ce faci?

- Ce face un ovreiu? Umblu.

Răspunsul i se părea suficient.

Abraham Sulitzer umblă: asta îi e meseria. E negustor de cărți ovreești. În duzina de valize, cufere și pachete, pe care le târăște după el, duce tot soiul de cărți: biblii, talmuduri, comentarii, istorii hassidice, povești din ghetto, poezii ebraice, literatură idiș...

El face legătura între tipografiile din Germania sau Polonia și cititorii ghettoului moldovean. El cunoaște toate târgurile Bucovinei, în care se mai învață serios carte, toate casele basarabene în care se gândește serios pe un text talmudic, toate sinagogile de mahala în care se mai comentează o problemă de cugetare judaică. El poartă în amintire un catalog general al tuturor manuscriselor și tipăriturilor ebraice, care se află în țară, știe anume în ce târg, știe în ce casă. Închide ochii și îți poate spune cine anume stăpânește cutare rarisim exemplar din „Megillat Efa" a lui Sabbatai Kohen, lituanianul, carte tipărită la Amsterdam în 1651. Se gândește o clipă și îți spune precis ce rabin, de unde și cum, îți poate da lămuriri despre marea dispută asupra Talmudului de la Barcelona din 1240, sau de la Tortoza din 1413...

Le știe pe toate, le are pe toate adunate, sub fruntea lui îngustă, dincolo de ochii aceștia, care clipesc mărunt și căutător.

Cărți, manuscrise, autori și probleme, de care aud acum întâia dată, cuvinte stranii, nume din alte veacuri, date dintr-o istorie pe care nu o bănuiam - Abraham Sulitzer le poartă cu el, vii, tot atât de vii astăzi în mintea lui, cât erau cu veacuri în urmă, în mintea cui le-a scris și cugetat. El trăiește în actualitatea lor, în pasiunea lor permanentă și zadarnic au trecut peste aceste adevăruri câteva sute de ani, zadarnic s-a schimbat fața pământului, zadarnic s-au topit în neant atâtea timpuri, aceste vechi lumini tot prezente sunt, aceste vechi patimi tot tulburătoare.

Iar Abraham Sulitzer le poartă pe toate drumurile, în slujba eternității lor.

I-am cumpărat o biblie în idiș cu poze pentru bunică-mea și o istorie nemțească a lui Șapsă Zwi pentru mine. Aveam impresia că se desparte greu de ele: părea că se întreabă dacă nu le dă pe mâini rele [...].

*

M-am hotărât pentru o sindrofie de familie. Mi-am convocat în jurul teracotei, amândouă bunicile: Mama-mare și Baba.

Mama-mare e mama tatei. Baba e a mamei. Mama-mare are vreo 85 de ani, Baba nu cred să fi trecut de 70. Este mai tânără și mai vioaie: are încă amor propriu, vanitate, cochetărie.

A fost foarte frumoasă în tinerețe și o știe. Din splendoarea ei de atunci, au rămas mereu frumoși ochii, albaștri, curați, cu ceva orgolios în sclipirea lor ușor răutăcioasă.

Poartă pălării de mătase și pai, probează de trei ori o rochie și îi dă indicații croitoresei, se uită mult în oglindă și când nu o vede nimeni, se pudrează puțin, foarte puțin. Cum bunicul a fost ceasornicar și giuvaergiu, i-au rămas de la el cercei mari de diamant, un lanț de aur, ochelari de aur și o brățară de rubin.

Le poartă pe toate cu importanță, vizibil măgulită în amintirile ei de femeie frumoasă.

Mama-mare a intrat dimpotrivă în bătrânețe cu totul resemnată, fără părere de rău, fără vanități întârziate.

De când o știu, poartă un singur fel de rochie neagră, dreaptă, simplă, închisă cu nasturi obișnuiți de os. Albă, obosită, calmă - e o bunică dintr-o carte de citire. Vorbește o limbă românească aspră, o limbă de țară, de sat muntenesc. S-a născut aici, în oraș, prin anii Regulamentului Organic și a trăit mult prin județ. Tatăl ei a lucrat ani de-a rândul la o moșie din Gropeni, unde ținea registrele cu socoteli, iar mai târziu bărbatul ei, bunicul meu dinspre tată, a fost și el muncitor în port. Ea, mama-mare, a trăit cu Dunărea în față. Când o întreb și când am timp să o ascult, povestește lucruri miraculoase din veacul trecut, despre oraș, despre oamenii orașului, despre mondenitatea acelor ani. Povestește mai ales despre un bal, primul ei bal, care trebuie să fi fost un lucru senzațional în viața târgului. Din câte detalii mi-a dat, bănuiesc că a fost pe la 1848, poate prin zilele Proclamației de la Izlaz. Iată istoria, aliată cronicii mele de familie.

Sunt foarte ciudate deosebirile ramurilor noastre ascendente. Dinspre partea tatei, numărăm cel puțin un veac de viață românească, în oraș și județ, trăind cu vecini români, lucrând cu ei, având legături cu ei. Câți zeci de ani înainte, sau câte sute am fost pe aici, izolați însă noi în de noi, nu știu. Dar la 1828, în catagrafia orașului, numele strămbunicului meu este trecut lămurit. Nu poate fi vorba de asimilare desigur, dar simt în linia aceasta familiară un aer de duritate, ce se datorește cu siguranță Dunării, lângă care patru generații de-a rândul au crescut. Strămbunicul acela de la 1828 - Mendel din Gropeni, cum i se zicea - vorbea și scria românește, purta cizme și surtuc. Cât despre bunicul meu, țiu și astăzi minte ce ciudată înfățișare de barcagiu avea, seara când se întorcea de la docuri, cu cismele lui grele de ținte și potcoave, cu mâinile bătătorite, alb din cap până în picioare de praful sacilor cu grâu și porumb, pe care îl respirase o viață întragă, 14 ore pe zi, din zori până în noapte. Era ceva aspru și colțuros în el: ceva de barcagiu, de căruțaș, de muncitor cu ziua. Citia și el în serile de sărbătoare, din nu știu ce imense cărți ebraice, dar nu punea în lectura aceasta, patima pe care o simțeam cutremurându-l pe celălat bunic, tatăl mamei. Acela era un intelectual, acesta nu, deși știa și el - se zice - foarte multă carte.

Trăia afară, între vânturi, cu picioarele pe piatră și pământ, scrutând zarea inundată a bălții, vorbind tare ca să acopere cu glasul lui vuetul fluviului, sirena vapoarelor, uruitul elevatorului. Un om de la Dunăre.

Familia mamei a ieșit însă mult mai târziu din ghetto. Bucovineni și moldoveni din nord, au fost cu toții oameni trăiți în casă, la lumina lămpii, deasupra cărților.

Au viețuit mereu în jurul sinagogilor. De acolo aduc poate ochii lor negri, mâinile lungi și subțiri, paloarea obrajilor. Au o sănătate precară, neliniștită, care rezistă mai mult prin încordarea nervilor, decât prin puterea trupului.

O veste rea, o noapte nedormită, o așteptare, îi devastează subit: cercuri negre în jurul ochilor, buze albe, ochi calzi. Ciudată sensibilitate de seră - pe lângă care duritatea oamenilor din familia tatei pare o grosolănie. Așa se și explică poate surda neînțelegere, care i-a despărțit totdeauna, unii prea nepăsători, alții prea susceptibili, vigoarea unora părând celorlalți necioplită, iar sensibilitatea acestora părând la rândul ei fasonată.

Neînțelegere între Dunăre și ghettou [...].

*

Mă gândesc mereu la acel străbunic de la 1828. Trebuie să se fi născut prin ultimele decenii ale veacului al XVIII-lea. Revoluția franceză, revoluția americană, Napoleon... Mi se pare că e ceva fabulos în existența lui și am încercat să capăt precizări, de la câteva mătuși bătrâne care l-au mai apucat în ultimii lui ani de viață, dar n-am aflat lucru mare.

S-a născut aici și a trăit aici. Muncise cumplit o viață întreagă, aproape un secol întreg.

Într-o bună zi - trecuse cu mult de 90 de ani - și-a strâns lucrurile, și-a chemat copiii, le-a împărțit ce avea de împărțit, și-a oprit câțiva galbeni, câteva cărți și câteva hârtii, le-a pus pe toate într-o traistă și a spus că pleacă. Unde? În Erez Israel! Acasă. Cu cine? Singur.

Hotărârea aceasta a unui om de 100 de ani, mi se pare atât de sălbatică, încât am pus o mie de întrebări mamei-mari, ca să înțeleg ce a fost anume la rădăcina acestei fugi. Adevărul este că nu a fost o fugă. Totul era de o simplicitate ultimă. Bătrânul se deșteptase într-o dimineață cu gândul acesta - și gata.

L-au implorat, au încercat să-l țină cu de-a sila, s-au luptat să-l facă a primi cel puțin un însoțitor până la Jafa - unul din feciori l-ar fi dus până acolo și i-ar fi căutat casă - totul zadarnic. Era neînduplecat. Le-a dat tot ce avea, și-a pus în spate puținul pe care-l păstrase și a coborât spre port, urmat ca într-o scenă biblică, de feciori, fiice și nepoți, plâns de toți, numai el recules, limpede, împăcat.

Viforos bătrân. A murit la Jerusalim, câteva luni după sosirea lui acolo. Mama-mare pretinde că în noaptea aceea i-a apărut în vis, în haina albă a morților și i-a spus: „Iată, eu am murit. Ai să ai un fecior și ai să-i dai numele meu".

Era în anul 1876. Cu precizarea asta poate că n-ar fi greu să-i găsim într-o zi piatra de mormânt, dacă cumva i-a pus careva o piatră. E mult mai probabil că mormântul i s-a pierdut fără nume, între alte morminte fără nume [...].

*

I-am dat Babei bibilia cu poze, cumpărată în tren, de la Abraham Sulitzer și acum ne citește cu glas tare mie și mamei-mari, care nu știe carte.

E o traducere idiș, destul de ordinară, cred; tipăritură populară, se vede, pe hârtie proastă, cu gravuri ieftine. Baba citește cu nu știu ce aer de superioritate adresată mamei-mari și mie, care suntem, din punctul ei de vedere, deopotrivă de analfabeți, căci pentru ea și pentru biblia ei, toate cărțile mele franțuzești și nemțești nu mă fac mai puțin ignorant.

Am luat-o cuminte de la început, de la facerea lumii. O ascult pe Baba și mi se pare că povestea devine nouă, de un interes aproape reportericesc, nu biblic. Baba citește cu aviditate, cu vizibilă curiozitate, întoarce nervoasă foile și participă la lectură, ca și cum ar fi vorba aici despre oameni pe care îi cunoaște, despre vecini de mahala, despre rude apropiate.

Uneori la pasagiile decisive, se oprește puțin, clatină din cap și face cu limba lipită de cerul gurii, un sunet de mirare, regret sau necaz (‘ntch, ‘ntch, ‘ntch) ca și cum ar vrea să le atragă atenția lui Abraham, Esterei, Sarei ori lui Iacob, că fac o prostie sau o imprudență.

Nu e nimic ceremonios în lectura Babei. Patriarhii n-o intimidează. Sunt și ei niște gospodari cu copii și neveste, cu necazuri și griji. Și dacă ea, bunica mea, poate să le pună la dispoziție experiența ei de femeie bătrână, care a văzut multe și a trecut prin multe, de ce n-ar face-o?

Cine știe? Or fi având patriarhii ăștia un copil bolnav, care trebuie frecat cu oțet aromatic, sau s-o fi lovit careva la un deget, și are nevoie de niște frunze de pătlagină sau, mai știi? i-o fi trebuit vreunei neveste din biblie, puțină sare de lămâie să pună la mâncare, că i s-a isprăvit și băcănia e departe... Se întâmplă - în viață - de ce nu s-ar întâmpla în biblie?...

O dimineață albă, vastă, de cleștar. Toată noaptea s-a zbuciumat Crivățul, pe străzi, pe la ferestre, pe acoperișuri.

Acum totul e încremenit și transparent, ca sub un nesfârșit glob de sticlă. Dacă strigi la un capăt al străzii, se aude până la capătul celălalt, mai departe, poate, spre Dunăre.

Am fost în sfârșit în port. Troienele de zăpadă, care ieri urcau vijelioase în tromboane, spre noi, zac acum învinse, ca niște fiare imense puse cu botul pe labe. Niște lei albi gigantici, pletoși, cu coama moale, plecată.

E o lumină totală, ca într-un sâmbure de soare înghețat. Ceva abstract în liniștea și strălucirea aceasta fixă.

Numai Dunărea e tulburată și aspră. Bolovănoasă, cenușie, incremenită în rosto-golire are ceva agonic, calmul ei aparent. S-ar zice că a înghețat val cu val, că pentru fiecare din aceste valuri a luptat, că pierderea fiecăruia a durut-o.

Nimic nu amintește viia, repedea mea Dunăre din Martie, domoala, împărăteasca mea Dunăre din toamnă. E altceva, cu totul altceva, mai adânc, mai tumultuos, mai surd.

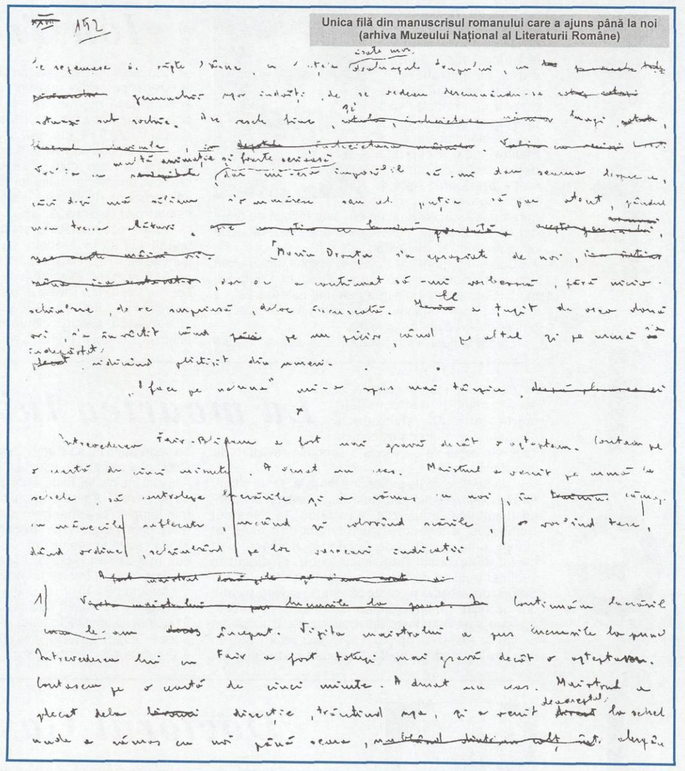

Unica filă din manuscrisul romanului care a ajuns până la noi (arhiva Muzeului Național al Literaturii Române)

E F I G I

Ion Trivale

Vinerea trecută a fost dus la groapă, după 17 ani de la moarte, trupul regăsit al lui Ion Trivale. Mort cu capul pe mitralieră în primele săptămâni ale războiului, în prima linie, în fruntea companiei pe care, sublocotenent, o comanda, omul acesta era destinat cărților, gândirii, vieții interioare. Asta îi face moartea, nu mai dureroasă – căci o viață de om este o viață de om – dar adâncită de un înțeles, ce îi luminează de două ori mormântul lui de soldat.

Dintre toți morții de război ai Franței, umbra cea mai emoționantă este a lui Alain Fournier. Dintre toți morții Germaniei, amintirea cea mai patetică este a lui Georg Trakl. Amândoi treceau pragul adolescenței, amândoi îl treceau pe al morții.

Soldat și poet – sunt două vocații străine una de alta, adverse aproape, dar pe culmi, în ceasurile mari, le unește pe amândouă un lucru, care s-ar chema eroism, dacă nu s-ar chema mai simplu: uitare de sine. Numai cine se uită pe sine este un adevărat poet și poate fi cu adevărat soldat.

Această dublă noblețe o salutau vinerea trecută, în Gara de Nord, ofițerii și soldații care veniseră să prezinte armele, amintirii lui Ion Trivale. Era salutul camarazilor de arme. Îl așteptam pe acela al camarazilor de scris. A lipsit.

Există o *societate a scriitorilor*. Nimeni nu s-a învrednicit să vină acolo, ca să se descopere în numele ei. Nici un cuvânt, nici un semn, nici o floare.

Ar fi numai o absență tristă, dacă ar fi cea dintîi. Dar numele lui Ion Trivale, scriitorul-soldat, a fost șters, *cu știință sau fără știință, de oriunde ar fi trebuit* să strălucească, pentru cinstea noastră a tuturora câți ținem un condei în mână. Când la Predeal s-a ridicat, acum trei ani, monumentul lui Mihail Săulescu, au fost pomeniți acolo, în fața Regelui, toți scriitorii căzuți în război. Ion Trivale a fost uitat. *Uitare ce nu-l putea* lovi pe el, cel din eternitate, căci glontele care îl lovise din față anula pe totdeauna loviturile ce mai puteau veni din spate.

Adevărul este că Ion Trivale se chema pe numele lui de acasă Iosif Netzler. Și era evreu. Un evreu care trăise din plin drama spirituală a izolării lui și gândise cu luciditate toate punctele lui de contact cu o cultură românească în care se integra și în slujba căreia aducea un spirit critic dintre cele mai precise și mai pasionate. Marile lui studii publicate după 1910 în „Noua Revistă Română" revin mereu asupra *problemelor pe care prezența* lui pe acest pământ românesc le ridica într-o minte loială și într-o inimă deschisă.

Câțiva ani mai târziu, Iosif Netzler verifica totala lui sinceritate, murind.

Crede cineva, are cineva stupiditatea de a crede că o uitare poate să suprime o moarte?

(„Rampa", joi 23 noiembrie 1933)

La moartea lui Tiktin

Dacă societatea noastră ar avea curajul de a-și pune *fățiș marile întrebări privitoare* la alcătuirea ei, moartea izgonitului Tiktin ar trebui să provoace o serioasă revizuire de conștiință.

Cuvântul rostit de profesorul Iorga la Senat a fost, *fără îndoială, emoționant. Articolul pe care* tot *domnia*-sa îl publica, două zile mai târziu, în „Neamul Românesc" a fost deasemeni un act de pietate. În sfârșit, omagiul adus de Academia Română, prin glasul profesorului Rădulescu-Motru, prezident al *ședinței publice de vineri, a exprimat oficial doliul* culturii românești la moartea bătrânului savant, pierdut dar nu uitat, în singurătatea lui de la Berlin. Toate acestea sunt frumoase, dar insuficiente. Insuficiente pentru că ele nu vor opri ca mâine, sub ochii noștri, un nou caz Tiktin să se repete. Destinul său de muncă și de nedreptate nu se sfârșește cu o piatră de mormânt. Ostilitatea sălbatecă, refuzul orb, opacitatea totală, ce i-au stat înainte lui Tiktin, sunt astăzi tot atât de crunte, *ca pe vremuri. Antisemitismul* rămâne încă reduta cea mai simplă, cea mai comodă și cea mai sigură a mediocrității organizate. În cultură sau în politică, în știință sau în economie, el oferă și astăzi diversiunea cea mai ușoară. Atât de ușoară, încât pentru a nu *recurge la ea*, îi trebuie un *adevărat* eroism moral.

Moartea lui Tiktin ar putea fi o mustrare. Prin ce miracol de rezistență sufletească, acest om ultragiat în iubirea lui, mutilat în puterea lui de muncă, a stăruit decenii întregi în studiul unei culturi, care a făcut tot ce a putut ca să-l descurajeze? Prin ce miracol, omul *acesta gonit a rămas mai* departe, de-a lungul unei lungi vieți admirabile prin modestia ei laborioasă, credincios unui legământ, ce nu-l lega decât pe el ? Nimeni nu va răspunde. Nimeni nu-și va aminti – la Londra Moses Gaster, la Paris Lazăr Șeineanu, la Berlin H. Tiktin au trebuit să plătească cu pribegie greul păcat de a fi iubit limba românească, greul păcat de a fi servit spiritul și istoria ei.

Moartea trebuia să-l ajungă pe Tiktin într-o cameră *de student, pentru ca astfel* viața lui întreagă să capete o ultimă lumină tragică.

(„Rampa", luni 30 martie 1936)

Doctorul Gaster

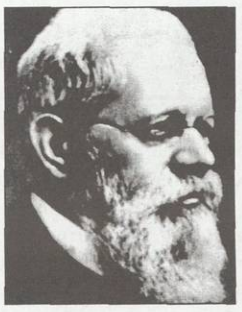

La optzeci de ani, „în ciuda vârstei sale înaintate și a ochilor săi întunecați", cum spune singur într-o emoționantă prefață, doctorul Gaster ne dă – în melancolica și târziu împăcata lui depărtare de țară – o nouă ediție a lui Anton Pann. O introducere de aproape o sută de pagini, numeroase note, numeroase planșe însoțesc textul, controlat cu prestigiul și rigoarea unei munci *„care a început cu mai bine de cincizeci de ani*, căci eu am început de la 1877 să mă ocup de dânsul".

Care tânăr om de carte va ceti fără un sentiment de umilință aceste cuvinte modeste ale unui mare bătrân ? Cine nu va primi drept o mare lecție de demnitate viața acestui om, oprit să lucreze, supus celui mai aspru regim, contestat, refuzat, alungat și continuându-și, totuși, din pribegia lui, din exilul lui, munca devotată, iubitoare pentru literatura și istoriografia românească ?

Manuscrisele doctorului Gaster sunt de câtăva vreme în țară. Bătrânul savant a vrut ca cel puțin ele să se întoarcă în patrie. Academia se află în posesia lor și – la toamnă, probabil – va face recepția lor oficială. Să nu ne întrebăm ce ar fi făcut doctorul Gaster, pus din tinerețe în fruntea unui institut universitar. Să nu ne întrebăm ce drumuri noi ar fi deschis studenților săi, dacă i-ar fi fost îngăduit să aibă studenți.

Nu. Să primim viața lui ca pe un simbol necesar, astăzi mai *util decât oriând, mai mândru și mai* consolator decât oricând.

Și să nu rostim cu glas tare ceea ce el are blândețea, resemnarea și ironia de a tăcea, când după o așa de zbuciumată și fertilă viață, semnează: „M.Gaster, în preajma anului al optzecilea al vieții mele, în iulie 1935, în casa mea – 193, Maida Vale London W 9".

(„Rampa", luni 22 iunie 1936)

„Tipul" evreului în opera lui Marcel Proust

Când anumite considerații de istorie *literară vor încerca să-l revendice* pe scriitorul francez Marcel Proust – evreu după mamă – pentru gloriile esențiale ale neamului lui Israel, obiecții serioase vor putea fi făcute. Autor al unui roman de peste trei mii de pagini, adevărată epopee și istorie vie a Franței contimporane, acest mare creator *n-a* fost ispitit decât lăturalnic și întâmplător de problemele puse spiritului și existenței iudaice în primii ani ai veacului acestuia, căruia el a vrut să-i fie și cel mai de seamă cronicar.

O operă cu un cadru închizând patruzeci de ani de viață socială a Franței nu putea ignora nodul ei principal, centrul ei motor, punctul nevralgic de la care configurația sufletească și politică a țării acesteia avea să se schimbe profund. Afacerea Dreyfus exprimă și rezumă toate frământările și *conflictele ivite între două mentalități* și între două timpuri. Soluția ei este în realitate nu sfârșitul unui proces și al unei chestiuni personale, ci soluția unui imens proces social, deznodământul unui conflict de proporții enorme și pragul social *către zorii* altei epoci.

Evident, acest cadru de realități nu putea fi ocolit. Opera lui Marcel Proust era nevoită să-l cuprindă. După cum Anatole France pornind să scrie o „istorie contimporană" a trebuit să-și grupeze toți eroii în jurul afacerii Dreyfus, tot astfel și Proust și-a situat lumea romanului său în vecinătatea acestui eveniment. Uneori o simplă aluzie, alteori un nume propriu, o localitate sau o dată îi *amintea cititorului în care timp* anume trebuie să se situieze și în așteptarea cărei întâmplări. Tragedia Franței, divizată nu de partea dreptății și a nedreptății, cât mai ales de partea trecutului mort și a viitorului, este prezentă în întreaga operă, *asemeni unei* ape subterane gata să țâșnească prin prima crăpătură a pământului.

Ei bine, care este atitudinea romancierului față de această dramă? Evident, atitudinea lui morală și interioară, pentru că nu poate fi vorba de o intervenire grosolană *în economia operei* și nici de o judecată directă a faptului. Nici una. Marcel Proust, acest tip de mare pasionat, făcând să vibreze totdeauna în dosul unui cuvânt un sentiment și în dosul unei formule de politeță o sinceră simpatie, înregistrează de astă dată evenimentul procesului cu o indiferență de cronicar. Afacerea Dreyfus îi solicită atenția întrucât e un fapt de o amploare ce nu se poate neglija, dar nu-l preocupă, nu îl emoționează, nu îl câștigă. O pomenește în detalii, o face să intre în viața unora dintre *eroii săi, o comentează prin gura unui duce* și apoi prin mintea unei bucătărese, o înseamnă, ici și colo, ca pe un zvon îndepărtat sau ca pe o catastrofă imediată. Dar tuturor acestora nu dă o semnificație personală. El nu participă la emoția colectivă a societății. Nu acceptă nici o parte, nici pe cealaltă, le observă pe amândouă.

Această lipsă de atitudine, pentru cine cunoaște frumoasa figură morală a omului Proust, nu este greu de explicat. Pasionat de evenimentele lăuntrice și de marile tragedii ale sufletului, el coboară în inimile oamenilor și îi cunoștea în ce au ei mai personal și mai intim. Ce puteau să însemne nenorocirile și accidentele de afară, când el știa că *adevăratele dureri nu se trăiesc* decât în imaginație? Și cum l-ar mai fi interesat un eveniment politic – oricât de mare – când el aflase că o singură variație personală de dispoziție sufletească poate depăși în intensitate și lărgime emoțională prăbușirea unui întreg imperiu?

Așadar, de vreme ce sub aspectul social problemele vieții evreiești nu l-au interesat deloc, Marcel Proust ar mai putea fi reclamat drept un exponent al neamului mamei sale?

Nu cu multă greutate, cineva ar putea să găsească și alte argumente care ar îndreptăți un răspuns negativ la această întrebare. Galeriei personajelor proustiene nu i-a lipsit tipul evreului: familia Bloch. Un bunic desfrânat, un tată prost, vanitos, nedelicat, lacom, o fiică nerușinată, practicând cele mai *dubioase perversități sexuale și*, în sfârșit, un fiu nu lipsit de inteligență, dar prost crescut, impertinent, grosolan, intrând cu nerușinare în viața cuiva, insinuându-se fără modestie în saloane, afectând o cultură pe care nu o are, snob, *răutăcios și meschin* în tot ceea ce face – iată membrii singurei familii evreiești prezentă în imensul roman al lui Marcel Proust. Inutil să spunem că nu se poate citi în faptul acesta nici o semnificație alta decât de ordin estetic și că este perfect străin de "intenții"! Cine ar vroi să tragă vreo concluzie de aici, ar trebui să afle că în *vecinătatea acestei familii de oameni* respingători și de suflete mici, Marcel Proust a creat un alt evreu, Charles Swan, unul din evreii principali ai romanului, evocat cu o simpatie unică și urmărit cu o sinceră emoție de-a lungul tuturor dramelor sufletești, ce îi este dat să le întâmpine. Un tip de o nobilă distincție intelectuală, generos și limpede, om de autentică cultură și perfect bun gust. Cine ar citi romanul cu stupida intenție de a sublinia atitudinea romancierului față de probleme, pe care nu și le-a pus, ar putea *să vadă în relațiile Bloch – Charles Swan un* procedeu romantic de antiteze.

În realitate, nici Bloch nici Swan nu sunt studiați întru cât sunt evrei, ci întru cât sunt oameni. Nu există în opera lui Proust un tip de „rasă"; există numai categorii sociale și sufletești.

În acest sens, titlul acestor însemnări devine fără cuprins. Concluzii, într-un fel sau altul, nu se pot trage. Întrebarea noastră de la început rămâne în picioare. Este Marcel Proust un reprezentant al spiritului iudaic?

Vom încerca într-un articol viitor* să arătăm de ce – din alt punct de vedere al constatărilor de azi – răspunsul trebuie să fie afirmativ.

(„Știri din lumea evreiască", 9 febr. 1929)

** În numerele următoare ale ziarului unde au apărut însemnările de mai sus nu există o continuare. Poate autorul a reluat discuția mult mai târziu sau, poate, în altă parte. Sau, eventual, colecția la îndemână, de la Biblioteca Academiei, nu este completă.*

ATITUDINI

Trupa din Vilna se reîntoarce

Două afişe sobre anunţau ieri fără detalii, cu siguranţa lucrurilor ce se ştiu de la sine, şi cu nobilul orgoliu al unei superiorităţi conştiente, această veste scurtă: trupa din Vilna revine.

Aşadar, din nou vor poposi pe scândurile jalnice ale unui teatru sărac şi în faţa unor săli nu întotdeauna înţelegătoare, aceşti inspiraţi ai cuvântului vorbit. Şi din nou îşi vor statornici pentru atâta timp cât destinul lor de nomazi le va îngădui, între trei pereţi goi, laboratorul lor de experienţe dramatice pe care îl lucrează aici acum vreo doi ani.

Vă amintiţi? Circula zvonul (şi nu ştie nimeni cum începuse) că undeva, într-un cartier obscur, într-o sală dubioasă, se fac pe o scenă - altădată sortită pornografiilor evreieşti - demonstraţiile de mare artă. Se spunea, ici şi colo, că zece actori excelenţi, legaţi de o înţelegere şi o disciplină interioară uluitoare, izbutise să creeze cu mijloace inedite un teatru nou. Şi pentru că zvonul se impunea din zi în zi mai insistent, într-o seară oarecare v-aţi dus să vedeţi „minunea". Şi aţi aflat, astfel, cum într-o limbă inteligibilă, pe o scenă ingrată şi între trei pânze jalnice se poate crea o bucată de viaţă profundă, concisă, veridică şi inimitabilă. Aţi aflat cum dimensiunile normale prind să fie altele, cum ochiul poate să vadă, dincolo de clişee, unghiuri şi stridenţe, ovaluri şi culori noi.

Era acolo o şcoală de teatru, pe care nici sărăcia, nici izolarea jargonului şi nimic nu o împiedicase să izbândească. Sudismul a adus pe urmă lumea în loji şi staluri, dar succesul n-a îndepărtat mizeria, după cum n-a izbutit să altereze arta. Şi după plecarea trupei din Vilna ne rămăsese tuturor amintirea unor Tolstoi, Andreev, Molière pentru întâia oară parcă jucaţi cu elementele prime din care viaţa şi esenţa lor e făcută. Mai rămăsese ecoul glasului unui formidabil actor şi poate încă tristeţea de a nu o fi oprit - în ciuda tuturor imbecililor - aici la noi. Îşi făcuseră oamenii, prin locurile noastre, prietenii şi aderenţe. Se pregăteau să ne tălmăcească pe coardele lor unice ceva din drama românească: Caragiale, Săulescu, Arghezi.

Dar aceeaşi amarnică sărăcie de gheto i-a rupt din teatrul pe care îl creaseră şi i-a dus mai departe. Să credem că un noroc mai bun şi o primire mai prietenoasă ni-i va aduce, de astă dată pentru vreme îndelungată, sau că aceeaşi chemare a drumului mare ni-i va lua din nou?

Oricum: trupa din Vilna se reîntoarce.

(„Cuvântul", marţi 12 martie 1929)

Ion Călugăru via Chagall

Cunosc un tablou de Marc Chagall (poate mai atârnă şi astăzi la Paris, în galeriile Bernheim-jeune, pe peretele din stânga, în vestibul), tablou curios ce nu părea, la întâia vedere, a fi de Chagall şi era totuşi. Un vas cu flori albe. Flori multe, înalte, despletite, adunate într-o singură şi mare pată fosforescentă, care ocupa aproape întreaga pânză. Erau de un alb intens, vehement, albul pe care trebuie să-l aibă florile din visurile unui bolnav tânjind după soare. Privirea îţi era luată de această izbucnire a culorii şi o bună bucată de vreme nu erai în stare să observi detaliile pânzei. Detaliile: câteva imagini adunate sub florile vasului ca sub o tulpină de copac. Desluşeam obrazul palid, talmudic, al eroilor lui Chagall, tineri amorezi, buimăciţi, tinere madone iudaice, anemiate de senzualism şi castitate.

M-am gândit în acea zi la înrudirile certe ale lui Ion Călugăru cu arta lui Chagall. (I-am scris, de altminteri imediat, ca să nu uit, şi să nu uite). Cine a cetit *Caii lui Cibicioc* trebuie să fi fost surprins de iureşul liric al acelor pagini, tremurătoare de bogăţie interioară, de răsuciri, salturi, întoarceri, ocoluri, toate într-un ritm şi la o tensiune de nevroză, care caută inutil un loc de linişte şi împăcare. E

După bacalaureat, în mijlocul unor colegi de clasă

învălmăşeala picturilor lui Chagall, în care dorul de simplicitate este în fiecare moment trădat de o expresie complicată, obscură, mergând involuntar spre caricatură şi grimasă. Ca Chagall, cred că Ion Călugăru este un poet pastoral. Dar unul care e în căutarea unor pajişti pierdute. Copil trăit în casă ca în temniţă şi pentru care un car cu fân este, în aroma lui, cu mângâierea lui aspră, un fel de paradis rătăcitor şi inaccesibil.

Asemeni imaginilor lui Chagall, adăpostite idilic sub bolta unui buchet de flori albe, eroii lui Ion Călugăru, aşa cum sunt, isterizaţi, nebuni, groteşti, ridiculi, trăiesc în prezenţa invizibilă a florilor albe. Puritatea este presupusă în literatura lui Călugăru.

(Comentariu la vol. *Omul de după uşă* - „Cuvântul", 17 dec. 1931)

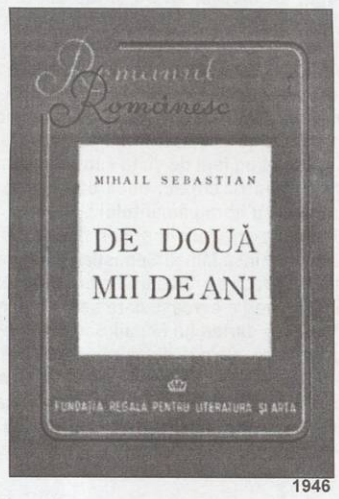

1946

*

...Acest mic târg evreiesc din *Copilăria unui netrebnic* are duble rădăcini iudaice şi moldoveneşti. Este ceva rural în existenţa lui, o anumită apropiere de peisaj, de animale şi plante, ceea ce dă întregii cărţi un gust viu, senzual, plin.

Este de remarcat vigoarea plastică pe care o au, în *Copilăria unui netrebnic*, faptele simple de viaţă: lumina zilei, întunericul nopţii, ploaia, anotimpurile. Toate cresc cu o realitate, cu o plinătate senzorială, cu o bogăţie de culoare şi sunet, ce sunt cu adevărat de sursă folclorică. [...]

Sunt foarte mulţi oameni în cartea lui Călugăru, ca şi încărţile lui anterioare. Dar, în timp ce altădată ei se pierdeau într-un fel de negură, de unde era foarte greu să-I desprinzi ca existenţă individuală, aici fiecare personaj este diferenţiat văzut, conturat. Nu este nici o apariţie nesemnificativă în galeria eroilor săi. Fiecare aduce o comedie proprie sau o dramă proprie - şi de multe ori ajunge o singură trăsătură, o singură notaţie, pentru a realiza convingător un tip, o prezenţă. Nu vorbesc numai despre personajele care ocupă planul întâi al cărţii. Vorbesc despre siluetele episodice, despre apariţiile secundare, despre vocile care se pierd în rumoarea, în mişcarea, în aglo-merarea întregii opere [...].

Trecerea lor prin carte este - s-ar zice - întâmplătoare, dar de neuitat.

(„Rampa", 9 mai 1936)

Einstein la Madrid

[...] Prezenţa lui Einstein la Madrid răscumpără alte pribegii istorice, de care, ce e drept, Spania modernă se desolidarizează, dar care nu mai puţin îi umbresc pământul. Se cunosc poate insistentele încercări ale ţării acesteia de a plăti, cu o sinceră şi dureroasă mustrare, tot sângele iudeu pe care l-a vărsat. Remuşcare nu numai târzie, dar şi zadarnică. Pentru că Spania nu împlinea un oficiu de barbarie gratuită, ci un destin, un comandament istoric, o funcţie spirituală. Responsabilitatea veacurilor ei de sânge nu cade asupra neamului spaniol, ci asupra neamului iudeu, a cărui chemare în lumea asta este să se zbată şi să ardă pe diverse ruguri. Odihna îi este pervertitoare şi popasurile lungi îl alterează. Când nu are suficiente motive istorice de a fi nefericit, neamul ăsta îşi născoceşte motive spirituale. Când nu sunt în afară suficiente ruguri, îşi ridică ruguri interioare. Tragicul este vocaţia lui.

Sub unghiul mărunt al faptelor, există poate cauze şi condiţii diverse pentru fiecare ciclu antisemit. În Germania unele, în Rusia altele. În Spania mereu altele. Acum o mie de ani, acum o sută de ani, astăzi, peste o sută de ani - într-una noi justificări locale. Sub unghiul larg al semnificaţiei însă, toate aceste complexe condiţii politice se reduc la un singur lucru, care se cheamă necesitatea iudaică de a suferi.

Când - asimilişti - evreii speră într-o deplină contopire cu neamurile civilizate sau când - sionişti - aşteaptă o regenerare naţională prin ei înşişi, şi-ntr-un caz şi într-altul ei clădesc speranţe naive şi trădătoare. Naive, pentru că sunt net imposibile. Trădătoare, pentru că nesocotesc un destin dramatic, de care omeneşte e explicabil că vor să fugă, dar metafizic e inadmisibil. Tranzacţii, ei au încheiat cu toată lumea, poate şi cu orice. Numai cu sufletul lor nu.

Panta ce duce astăzi de la Berlin la Madrid este un episod, în care nici Berlinul nici Madridul nu sunt altceva decât punctele geografice ale unei hărţi spirituale ce rămâne veşnic aceeaşi, puncte geografice cărora nu li se cuvin nici reprobări, nici recunoştinţă. Tot ce se petrece, se petrece fără voia lor, peste ele.

(„Cuvântul", 13 aprilie 1933)

Documentul în competiţie cu literatura

Ludwig Lewisohn sau un nou tip de emigrant. Cel care se întoarce în Europa cu aceeaşi nelinişte cu care el sau părinţii lui au trecut mai demult oceanul, spre New York. Emigrant în înţelesul exact al vorbei: ins care fuge de opresiune şi mizerie. Continentul nostru bătrân îşi reia drepturile şi steagul liberalismului, („liberalism", nu în înţeles de formulă politică, ci de atmosferă socială: ideal variabil, dar prin aceasta nu mai puţin cuprinzător de fapte sigure). Nouă ne vine greu să credem şi să înţelegem, dar se pare că Europa, văzută dinspre America, ia înfăţişarea unui pământ de libertate, moştenitor al câtorva revoluţii şi orgolios de tradiţiile lui radicale. Spre acest pământ, al unor noi şi vechi făgăduinţi, se îndreaptă astăzi pâlcurile emigranţilor disperaţi. Sunt aceleaşi cete dezorientate de la 1890. Că atunci se duceau spre New York şi acum vin spre Paris, că atunci călătoreau în burta neagră de cărbune a vapoarelor comerciale şi acum dorm în cabinele de lux ale transatlanticelor, că atunci erau nenorociţi de sărăcie şi acuma sunt neurastenizaţi de confort, lucrul puţină importanţă are. În desagii lui de la 1890 şi în valiza luxoasă de astăzi, emigrantul aceeaşi povară tragică poartă.

Dar să-l oprim din această lungă procesiune de evadaţi pe Ludwig Lewisohn. E un om care poate să dea valoroase lămuriri, în împătrita lui calitate, de american, german, evreu şi scriitor. A trăit de copil într-o familie şi într-un cerc, în care mitul vechi de libertate şi frăţie americană stăruia cu o putere de folclor. Visul unei ţări în care nici o minciună nu stă în calea insului, nici o prejudecată în urma lui, rămânea în viaţa acelor oameni ca o relicvă de familie.

Ludwig Lewisohn a asistat la dezagregarea acestor aşteptări idilice [...]. Evreul Lewisohn a făcut repede cunoştinţă cu antisemitismul masiv, deşi indirect, al societăţii aceleia. Germanul Lewisohn a descoperit - în 1917 - resursele ei şovine. Două întâlniri neaşteptate cu America liberă.

Întâia experienţă, Ludwig Lewisohn a cercetat-o în romanul *Ascultă, Israel!*, carte de reputaţie mondială astăzi (tradusă şi în româneşte sub titlul *Israele, încotro?* - n.m. G.Ş.), adevărată epopee al cărei fir, începând odată cu veacul al XIX-lea, se desfăşoară în lumi şi situaţii foarte deosebite până în zilele noastre, confruntând cu o rară pasiune şi cu o pătrundere incisivă complexul iudaismului. Este un proces psihologic, pe care desele lui elemente freudiste nu-l opresc să fie subtil şi personal. A doua experienţă - conflictul brusc dintre reminiscenţele germane ale lui Lewisohn şi pasiunile războinice ale ţării lui (conflict care, pentru cine cunoaşte istoria intervenţiei americane în războiul cel mare, a avut o importanţă capitală), această de a doua experienţă deci este amplu refăcută în *Cazul domnului Crump*, roman de mare întindere epică, în care nu ştiu dacă valoarea documentară nu depăşeşte marea lui valoare artistică. E de ajuns să spunem că alături de *Babitt*-ul lui Sinclair Lewis, mai mult chiar decât *Babitt*, *Cazul domnului Crump* este romanul tipic al Americii de azi, cuprinzând în cercul lui psihologic toate problemele de seamă ale vieţii de dincolo de ocean, de la moravuri amoroase la moravuri sociale, de la pasiuni personale la instincte colective, de la chestiuni de artă la chestiuni de politică.

Materialul dens, bogat, semnificativ, amănunţit care edifică precis ca o călătorie. Dacă am găsi într-o zi trei ceasuri libere, n-ar fi rău să-l trecem în revistă împreună. Aş bănui - îl bănuiţi poate de pe acum, din aceste prea puţine note - complexul unei personalităţi şi al unei tragedii, care se încadrează în cele mai de seamă direcţii ale ceasului de faţă.

(„Cuvântul", 30 noiembrie 1931)

1990

CEEA CE NU SE UITĂ

GEORGE MIHAIL ZAMFIRESCU

Un apărător interzis de poliție

Dragă Domnule Sebastian,

Am fost, de la lectură, un prieten, deci un înțelegător al cărții dumitale. Nu am scris, ca să te apăr, pentru că nu am crezut că ai nevoie de apărare. Pe de altă parte, discuțiunea asupra „cazului!" în sine a fost susținută așa de fals, de prieteni ca și de dușmani și s-a făcut atâta tămbălău, acolo unde totul ar fi fost limpezit printr-un simplu gest de bună credință, încât ar fi fost necesar să urlu, ca să impun o clipă de liniște și să spun, astfel, un adevăr care odată și odată tot va fi spus.

Am vrut, în adevăr, să fac ceva, aici, pentru cartea dumitale, mai ales că am întâlnit, îndeosebi printre intelectualii ieșeni, de dincolo și de dincoace de baricadă, o mentalitate tot așa de obtuză ca și în presa bucureșteană. Fixasem o conferință despre: o carte, un om, o polemică - și un proces literar, în care, între acuzarea unui avocat antisemit: Nelu Ionescu și apărarea altui avocat: Omer Popovici, eu aveam să aduc cuvântul scriitorului *de azi și de oricând, care voia să afirme, o dată mai mult, dezideratul misiunii lui de creator, în ciuda și mai presus de orice considerent politic, politicianist, de castă sau de clasă socială, de rasă.*

Din păcate, conferința a fost interzisă de autoritățile militare, în ajunul datei fixate, deși la început ne dăduseră autorizația (cine va fi intervenit, prin ce mister s-a revenit asupra aprobării, nicicum n-am înțeles) iar procesul literar, fatal, a fost amânat pentru... timpuri mai bune.

Asta e tot.

Te rog să mă scuzi că-ți scriu în fugă, noaptea, după o zi de repetiții tare obositoare.

Al dumitale cu toată prietenia,
George Mihail Zamfirescu
Iași, febr. 1935

(Ștampila poștei la sosire: 20 II 1945 - adresa destinatarului, pe plic: D-lui Mihail Sebastian, 14, Sfinții Apostoli)
Arhiva M.L.R. 5545

LILY POPOVICI

Revelație de vacanță

După o călătorie la Paris, își încheia vacanța la Mangalia și, chestionată de un reporter asupra felului cum își petrece timpul, răspundea: „Am trândăvit toată ziua, într-un *dolce farniente* oriental, într-un cort imens, necitind nici un fel de gazete - dar am citit, în schimb, o minunată carte: *De două mii de ani* a lui Mihail Sebastian".

(„Rampa", 24 august 1934)

BARBU BREZIANU

Raiul interzis

Dintre scoarțele romanului d-lui Mihail Sebastian, roman „cu tendințe", roman celebru prin vâlva discuțiilor - dintre scoarțele acestui roman au sărit diverși iepuri cari, în afară de oficiul de reclamă adus autorului celor *Două mii de ani*, au înviorat sezonul aliterar prin excelență.

Au fost desigur lămuriri date în cea mai mare parte de către redactorii unui ziar amuțit; a fost un bun serviciu camaraderesc (de ținem seama de faptul că haita certăreților e alcătuită din domnii Nae Ionescu, Mihail Sebastian, Mircea Eliade și temutul ortodox Ghiță Racoveanu).

Discuția a fost onorată de pana părintelui Petre Chiricuță, de la a cărui știință tragem întotdeauna învățăminte de preț - și care a dat o altă orientare discuției.

Reamintirea creștinismului apostolului Iuda, de pildă, a răsturnat dintr-o dată temelia teoriei profesorului Ionescu. Iuda nu ar trebui luat drept un plenipotențiar al „iudaismului" care e condamnat, ca atare, unei perpetue suferințe.

Mai stângace pare analogia d-lui Nae Ionescu când vrea să repete cu noi istoria, înlocuind purtarea păgânilor, prigonitori ai creștinilor dintâi, cu antisemitismul creștinilor de azi. Această tristă analogie pare inspirată cel mult din crezul Gărzilor de fier.

Atitudinea creștinului conștient ar trebui să fie diametral opusă. Spiritul creștin, cum spune părintele Chiricuță, are îngăduință față de toți. Este larg, mult mai larg și decât crede dl G. Racoveanu (deși acesta stă cramponat de texte atât de venerabile).

Domnul Racoveanu crede oare sincer că un chinez care, fiindcă e peste mări și țări, fiindcă niciodată n-a fost cercetat de vreun vlădică, fiindcă nu citește „Credința", fiindcă - în fine - nu-i trăsnește prin cap că s-ar putea mântui sau c-ar exista aci biserica noastră - un chinez care n-are putința să cunoască pe Hristos, și care totuși a fost iluminat într-un fel și duce o viață sfântă, crede oare dl G. Racoveanu că acest perfect chinez (desăvârșit prin forța lucrurilor, chinezește), crede că va merge direct În iad? în gheena păcătoșilor?

Spre durerea Satanei, noi ne îndoim.

Acest ins, sufletul acestui ins, chiar dacă nu face parte din turmă, din corp, face, credem, parte din sufletul Bisericii.

Dumnezeu, care vrea mântuirea câtor mai mulți, nu o poate refuza unui biet om a cărui purtare, a cărui voință bună a fost călăuzită de Sus.

D.G. Racoveanu vede, însă, raiul restrâns botezaților. D.G. Racoveanu, cu o fariseică prezumție, pune - bazat pe texte - piedici și bariere la poarta paradisului ceresc, uitând desigur cât de trist e să te mărginești la un calapod, la o literă - uneori moartă - și lăsând de o parte tot duhul viu ce împrospătează viața.

Această zgârcenie, această tipicară severitate nu pare a ffi creștină. Noi, neștiutori, nu vrem să anticipăm asupra alcătuirii raiului.

Îl întrevedem, însă, mai aproape de cele opt dioptrii pierdute ale domnului Mircea Eliade.

(„Rampa", vineri 31 august 1934)

CAMIL BALTAZAR

Viața continuă

[...] Noi, ceilalți scriitori, născuți evrei, dar scriitori români, ca și Mihail Sebastian de altfel, am avut fiecare perioada noastră de ardere, autocauterizare și autoflagelare și, până la urmă, în loc să ne răzvrătim și să ieșim în stradă să ne spunem cuvântul, ne-am aplecat grumajii, umiliți, în gură cu gustul coclit al sinuciderii.

Eroul lui Mihail Sebastian își spune că:

„Individual, fiecare evreu se poate întreba cu panică ce arre de făcut. Să fugă, să moară, să se sinucidă, sau să se boteze. Chestie de aranjament personal, în care intră nesfârșite dureri desigur, pe care dumneata, om simțitor, nu le ignorezi, dar nimic mai mult totuși decât o «chestie de aranjament personal». Colectiv însă, nu există decât o singură cale: așteptarea, supunerea la destin. Și nu cred că asta însemnează o dezertare din viață, ci dimpotrivă o reintrare în biologie, cu conștiința că viața continuă peste toate morțile acestea individuale, care și ele tot un fapt de viață sunt, după cum fapt de viață este căderea frunzelor pentru copac, uscarea copacului pentru pădure, moartea pădurii pentru flora pământului".

Și așa ne-am spus-o și noi, fiecare dintre scriitorii români născuți evrei. Singur însă Mihail Sebastian a avut accesul de conștiință care l-a îndemnat să facă o profesie de credință a spiritualității evreiești ultragiată, a spiritului tragic evreesc care se vrea flagelat și supus suferinții.

De aceea cartea lui Mihail Sebastian este o mărturisire de credință evreiască; un strigăt de curaj gratuit, fiindcă fără efect, al acestei conștiințe evreiești care se deșteaptă în clipa când scriitorului român născut întâmplător evreu i se amintește că este evreu. Și e cu atât mai prețioasă această mărturisire cu cât vine nu din partea unui scriitor evreu, ci din partea unui scriitor român născut evreu [...].

(„Reporter", 27 iulie 1934)

Note pe o carte de A.L. Zissu

Urmare din pag. III două sentimente contrarii, unul de înfrângere, altul de victorie, două sentimente ce stau învălmășite la baza a ceea ce A.L. Zissu numește «esența imperialismului evreu», formulă cutezătoare și dramatică pentru un neam umblat pe toate drumurile suferinței. Dar chiar această necesitate de a-ți afirma valorile specifice, de a impune până la exagerare, până la depășire, calitățile proprii, nu este un fel de a lupta cu propria ta spaimă de a te pierde și de a renunța?

[...] Te întrebi, cu tristețe, dacă un om care a găsit într-adevăr cheia echilibrului sufletesc, simte nevoia să o declare și dacă cumva faptul de a o declara nu suplinește mai de grabă o liniște interioară primejduită. Sunt strigăte de *triumf* care ascund un rug ce arde încă și poate va arde în eternitate. Rug mai rezistent și mai dureros decât al inchiziției, pentru că văpăile lui sunt interioare și calvarul lui, ocult.

D-l Zissu crede a fi găsit insula spirituală pe care neamul lui Israel să poată poposi calm și constructiv. Mă tem că este, în această credință a d-sale, mai multă deznădejde decât liniște. Ceea ce desigur nu se dovedește într-un articol, ci într-o altă carte, care poate va veni.

MIHAIL SEBASTIAN

CENTENNIAL

MIHAIL SEBASTIAN (II)

The second *Special Edition* dedicated to Mihail Sebastian's Centennial draws the public attention to the most powerful creation from the author's literary heritage. It is the novel *For Two Thousand Years* conceived as reflecting the turmoil of a young Romanian intellectual from the Jewish environment, who was confronted with the anti-Semitism ravages, more and more burdening at the time the volume was published, in 1934. The echoes of the social reality blend with the psychological analysis of the confusion created by the ethnic confrontations, where the Jewish sufferings seemed not to find any human or right solution. The story uses a personal voice, increasing the feeling of confession, vaguely disguised by the author who isn't capable of providing the hero the energy to overcome the tragic destiny tyranny. As a proof for his weakness, the author accepted to publish Professor Nae Ionescu's preface, considered by the public opinion a condemnation without any appeal of the Jews, primarily for religious reasons. Here from comes the terrible accusation brought to Mihail Sebastian to have offered the gas for the hooligans' fire. He reacted to the invectives in an admirable polemic text, «How I Became a Hooligan», without completely effacing the suspicions of betraying his identity. Even a part of the dogmatic Jewry put him under a spiritual ban before the communist authorities put his novel on the forbidden publishing list. The present *Special Edition* gathers texts chosen from the publications of the period, the great majority almost forgotten, by which it intends to prove how concerned Mihail Sebastian had been in relation with his ethnic brothers, to whom not only he remained faithful, but strived to motivate in keeping a moral and civil attitude of dignity, at the height of the Jewish traditions of highest spiritual essence. Thus the novel file is re-opened as for a debate, with opened documents, in order to give back to the author his well-deserved eminent profile, in the antecessors gallery.

„Noi nu putem rămâne indiferenți..."

Relatare din presă asupra conferinței *Actualitatea lui Shakespeare*

Demnă de laudă este activitatea Grupului artistic al Uniunii Patrioților, de sub conducerea doamnei Elena Pătrășcanu, care organizează reușite manifestări cu caracter cultural: conferințe, concerte, expoziții ș.a.

În cadrul acestor manifestări, distinsul și subtilul scriitor și critic Mihail Sebastian a vorbit despre actualitatea lui Shakespeare.

Shakespeare știa el însuși că este etern. Opera sa, neatinsă de ruina timpului, e un „mesagiu scris", trimis pe deasupra veacurilor, omenirii. M. Sebastian și-a propus și a reușit să ne arate că Shakespeare este și actual. Problemele politice, problemele sociale, libertatea, egalitatea socială trăiesc viu în dramele shakespeariene.

Coriolan, care se juca la Paris, pe scena Comediei Franceze, în februarie 1943, răspundea atât de bine *actualității celei mai fierbinți, încât împinse* reacțiunea la atac. Lumea de fascii nu putea suporta drama shakespeariană, această tragedie a dictaturii și a luptei pentru libertate. Cu o transparență supărătoare, problemele Franței erau evocate, nu de autorii la „modă" (Achard, Bernstein, Bourdet etc), ci de Shakespeare, singurul care, răspunzând prin piesa sa „à thèse", funcțiunii primordiale a teatrului, agita temele mari ale actualității. Întrebarea era dacă, un guvern, expresie a voinței liber exprimate a poporului, poate cădea prin agitația, în Place de la Concorde, a minorității înarmate ce se punea în serviciul dictaturii. Drama shakespeariană punea problema pe față și îi răspundea: „Cetatea e poporul".

În Anglia, Shakespeare este necontenit prezent, mereu întrebat, mereu evocat. Orice idee, orice pornire sau eveniment poate găsi în el o analogie, un argument, un sprijin. El este numele cel mai des citat în Camera Comunelor; de la el se inspiră, adesea, autorii, pentru titlurile, argumentele și motto-urile lor. Titlul cărții lui Erich Knight, *This obove all* (în românește: *Mai presus de orice*), este luat din Shakespeare; de asemenea, *Brave New World* a lui Aldous Huxley.

Shakespeare e plin de potriviri neașteptate, de replici făcute parcă pentru actualitatea imediată. Cum ar fi sunat replica de mai jos a lui Doll Tear-Sheet, în epoca în care crimele legionare erau achitate cu alai de tribunalele noastre sau când „eneralul", evocând figura Căpitanului, cerea gărzilor jurământul, pentru a face „o țară ca soarele sfânt de pe cer":

„Căpitan! Scârbos și blestemat flecar, nu ți-e rușine să-ți spui căpitan? Dacă m-ar asculta pe mine ăi de sunt cu adevărat căpitani, te-ar tăia în bucăți, că le porți numele fără să fi câștigat gradul. Tu căpitan, secătură? Căpitan! Sfinte Dumnezeule! Păcătoșii ăștia or să facă din vorba "căpitan" *o vorbă de rușine!*".

În căutarea unei piese antisemite, legionarii au încercat să joace *Shylock*. Nu s-a putut.

Mihail Sebastian arată că antisemitismul literaturii elisabetane este cu totul convențional. De aceea, când Shakespeare a vrut să facă, scriind *Shylock,* o comedie, creatorul de oameni din el a fost mai tare decât elisabetanul. Oamenii lui Shakespeare sunt mai puternici decât atitudinile, grandoarea lui Shakespeare aici este hotărâtoare, în creația de tipuri vii.Shylock este om înainte de toate. Cea mai antisemită interpretare n-ar fi putut escamota acest adevăr, care dă valoarea firului tragic al dramei.

Mesajul acesta de umanitate al lui Shakespeare străbate spre eternitate, dar vremurile sub care trăim i-au dat o actualitate nespus de vie. Și pentru că s-a încercat cu vorbe meșteșugite să ni se impună, printr-o teroare încă mai neauzită, „pentru o mie de ani", un regim politic a cărui preocupare esențială era și aservirea valorilor eterne - noi nu putem rămâne indiferenți, și nu vom rămâne indiferenți niciodată.

(„Jurnalul de dimineață", 27 ianuarie 1945)

ARHIEPISCOPIA TIMIŞOAREI
BIBLIOTECA EPARHIALĂ
Nr.
Mitropolia Banatului

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAȚIE A FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA

ANUL LI ● NR. 282-283 (1082-1083) ● 13 SEPTEMBRIE - 10 OCTOMBRIE 2007 ● 1-28 TIȘREI 5768 ● 24 PAGINI + EDIȚIE SPECIALĂ (I-VIII) – 3 LEI

Să înceapă Anul Nou 5768 cu binecuvântările sale

PAG. 3

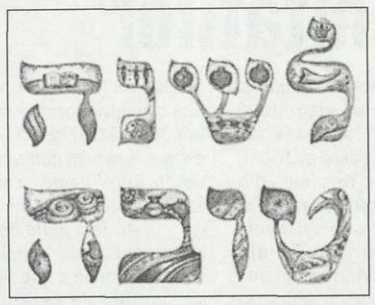

Am încheiat anul 5767 cu renovarea Sinagogii Mari din Capitală, cu modernizarea unor sinagogi, repararea și împrejmuirea unor cimitire din țară, cu modernizarea Căminului „Rosen". Am terminat prima etapă a Programului de reconstrucție și modernizare a Centrelor de instruire și recreere de la Cristian, Borsec și Eforie-Nord. Am inaugurat Centrele Comunitare Evreiești din Oradea și București. Recepția de consacrare a tânărului Rabin Șlomo Sorin Rosen din acest început de an a încununat politica de promovare a tinerilor, începută în anul trecut. Fie ca anul 5768 să aducă realizarea revirimentului, reformei și reîntineririi vieții F.C.E.R., mijloacele cele mai eficiente în combaterea antisemitismului, antiisraelismului, negaționismului, o mai mare deschidere ecumenică, iar comunitatea noastră să devină un factor tot mai puternic de coeziune în relațiile româno-israeliene. (R.E.)

Decizia și rugăciunea noastră
Să nu lăsăm șansele să treacă pe lângă noi

SHIMON PERES, președintele Statului Israel

În pragul Anului Nou Evreiesc și ca urmare a alegerii mele în funcția de Președinte al Statului Israel, în primul rând și înainte de toate, aș dori să împărtășesc cu voi cea mai adâncă și sinceră dorință de permanentă prosperitate, siguranță, sănătate și bunăstare pentru poporul evreu în întreaga lume și pentru toți cei ce sunt în căutarea păcii și toleranței.

Este un moment al armoniei atât în țară, cât și în afară.

În cadrul larg al dilemelor și provocărilor pe care le înfruntăm în noua eră, poporul evreu trebuie să se ocupe de probleme legate de existența noastră, de rolul nostru în inițiativele globale și modelarea propriei noastre identități. De mult timp Israelul este perceput ca o „problemă" globală. Acum, problemele care preocupă lumea întreagă sunt și pe ordinea de zi a Israelului.

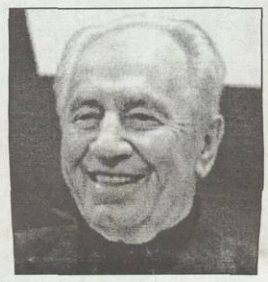

În acest sens, este necesar să conlucrăm pentru a rezolva prezentele și viitoarele dificultăți, nu numai să le înfruntăm, dar să și visăm și să creem, să venim cu noi priorități strategice și, așa cum poporul nostru a demonstrat de-a lungul istoriei, să credem și să izbândim. Numai prin unirea eforturilor noastre, a Israelului și a poporului evreu, vom putea modela viitorul și bunăstarea poporului nostru [...]. Este inerent în moștenirea iudaică de a căuta o răspundere globală în contextul de *Tikun Olam*. În ciuda dimensiunor sale reduse, Israelul a dovedit că este capabil să creeze o economie unică. În același fel, a devenit un pionier mondial în domeniul dezvoltării științifice. Este esențial ca Israelul să continue să-și croiască un drum propriu în sfera științei mondiale și a tehnologiei și să fie un pionier în căutarea nelimitată a soluțiilor problemelor globale în domeniul educației, telecomunicațiilor, agriculturii, încălzirii globale și a altora. Poporul evreu, în toată lumea, a fost și continuă să fie coloana vertebrală a unor astfel de realizări. Împreună, statul Israel și evreii din Diaspora, au potențialul de a contribui la accelerarea păcii și prosperității la nivel mondial și de a consolida existența evreiască în particular [...].

Statul Israel apreciază profund participarea comunităților evreiești din întreaga lume la asigurarea bunăstării sale. O valoare particulară o are continua participare a tineretului evreu de astăzi - liderii de mâine [...]. Într-adevăr, încă ne mai confruntăm cu diverse provocări și cea mai importantă este să nu lăsăm șansele să treacă pe lîngă noi. Aceasta este decizia noastră. Aceasta este rugăciunea noastră [...].

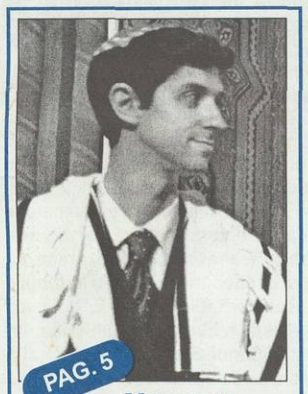

PAG. 5

Moment important în biografia obștii noastre

Recepție dedicată consacrării unui nou rabin în comunitățile evreiești din România: ȘLOMO SORIN ROSEN

Două parabole de An Nou

Îmi plăcea să-l ascult pe Șef Rabinul dr. Moses Rosen z.l. vorbind, era un retor desăvârșit, capabil, întotdeauna, să capteze publicul; mi-a plăcut, îmi place și azi, să-l ascult pe Menachem Hacohen, totdeauna convingător, inventiv ori fascinant, chiar și în traducerea lui Bruchmaier. L-am auzit, cândva, și pe bătrânul Șafran, mi-a plăcut mult și Halevy.

Am avut prilejul, recent, să-l ascult și pe tânărul rabin *Șlomo Sorin Rosen*, tocmai întors de la *ieșiva* americană. Încă din prima clipă, a știut să capteze atenția celor prezenți. Două dintre predicile sale de Anul Nou mă urmăresc și azi. Cea dintâi - o frumoasă parabolă despre un cedru care își înălțase ramurile falnice spre cer, alături de un măr tânăr, inevitabil mai scund și care cu greu putea privi cerul printre ramurile stufoase ale uriașului său prieten, despre care ajunsese să creadă, cu admirație și

DOREL DORIAN

Continuare în pag. 4

MESAJE DE ROȘ HAȘANA 5768

Marele Rabin MENACHEM HACOHEN

Calendarul iudaic, marcat de începutul lunii Tișrei, pe care îl celebrăm astăzi, este călăuza prin timp a evreului. Înțelepții evrei au fixat începutul Anului Iudaic la finalul verii, sfârșitul unui ciclu natural și începutul unui alt ciclu. Întreaga natură se pregătește în aceste zile de o reînnoire și iată că suntem și noi, ca evrei, în *momentul unei reînnoiri - aceea a anului* calendaristic.

Ziua de Roș Hașana este una a suflării din Șofar și a vestirii acestei reînnoiri. Strângem rândurile, în sinagogi și comunități, venim mai aproape unul de altul și facem *Heșbon Hanefeș*, o socoteală a celor bune și mai puțin bune din anul care se încheie, privind cu speranță către 5768.

Îl reîncoronăm pe Dumnezeu ca Rege al lumii și ne rugăm în această sfântă zi la El să curme

Continuare în pag. 3

Deputat dr. AUREL VAINER, președintele F.C.E.R.

[...] Încrezători că Atotputernicul ne va înscrie în Cartea Vieții, pășim în Noul An 5768 cu convingerea că mai avem multe de înfăptuit pentru a răspunde afirmativ dorinței noastre de mai bine. Sperăm ca, în anul care vine să ne bucurăm, cu ajutorul lui Dumnezeu, de sănătate, putere de muncă, împliniri, de Pace în lume [...]. Gândurile noastre, înainte de Roș Hașana, se îndreaptă spre Statul Israel, pe care-l purtăm în suflete, nădăjduind că valorile democrației, dialogul pentru redemararea procesului de pace vor prevala în fața urii și a violenței, cu efecte atât de nocive pentru situația din zonă și din lume.

Fie ca Atotputernicul să ne ajute în adeverirea tradiționalei urări de Roș Hașana: „Să se termine anul cu relele sale! Să înceapă Noul An cu binecuvântările sale!".

În numele Federației Comunităților Evreiești din România, vă doresc din adâncul sufletului un An Nou cu sănătate, bunăstare și pace!

TRAIAN BĂSESCU, președintele României

Sărbătoarea Noului An inaugurează, potrivit tradițiilor iudaice, un timp al responsabilității și al speranței.

„Roș Hașana" este un prilej de a ne aminti și de a reflecta asupra *responsabilității care revine fiecărui om* față de întreaga creație, față de darul vieții și față de semeni.

Sărbătoare cu multiple semnificații religioase, „Roș Hașana" vorbește și astăzi despre sensurile profunde ale comunității și ale moștenirii spirituale a poporului evreu.

În aceste momente de rugăciune și bucurie, însuflețite de speranța unui nou început, doresc să transmit membrilor Comunităților Evreiești din România salutul meu călduros împreună cu urarea tradițională „ShanaTova"!

CĂLIN POPESCU-TĂRICEANU, prim-ministrul României

Cu prilejul marcării Noului An Evreiesc *(Roș Hașana)*, am plăcerea să vă transmit, dumneavoastră și tuturor membrilor comunităților evreiești din România, cele mai bune urări de împliniri, pace și prosperitate.

Ne dorim cu toții ca Anul Nou care va începe să reconfirme și să întărească spiritul de armonie și solidaritate care animă pe toți cetățenii României. Fie ca acest spirit să ne dea puterea de a învinge împreună orice greutăți și să aducem în casele și familiile tuturor clipe senine, pace și bucurii.

Cu cele mai alese sentimente prietenești.

ÎN NUMĂRUL VIITOR

- **ZIUA HOLOCAUSTULUI ÎN ROMÂNIA**: ceremonia de la Templul Coral din București, de la Teatrul Național București și comemorarea de la Institutul Național pentru Studierea Holocaustului în România „Elie Wiesel"
- Comemorarea pogromului de la Dorohoi

Prea Fericitului DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

PREAFERICIREA VOASTRĂ,

Marți, 12 septembrie 2007, în timpul în care, împreună cu *enoriașii noștri și cu invitați de seamă din lumea religioasă, politică*, socială, celebram Serviciul Divin dedicat începerii Noului An Evreiesc 5768, am luat la cunoștință informațiile privind alegerea Dumneavoastră, Î.P.S. Daniel, Mitropolit al Moldovei și Bucovinei, în cea mai înaltă funcție de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

A fost o veste foarte importantă pe care am prezentat-o, de îndată, publicului din Templul Coral, fiind primită cu sincere aplauze.

Potrivit bunelor tradiții îndelungate de înțelegere și respect reciproc, călăuzit de sentimente ce îndeamnă la colaborare și bună conviețuire a Cultului Mozaic cu Biserica Ortodoxă Română, în folosul comun al păcii și binelui tuturor celor care trăiesc în România, al celor care descind din Patriarhul comun Avrahaam, vă asigur, Prea Fericite Părinte Patriarh DANIEL, de respect profund și admirație din partea mea, fiu al Moldovei, dar și a tuturor coreligionarilor mozaici, reuniți în Federația Comunităților Evreiești din România.

Fie ca Bunul Dumnezeu să vă dea tot ce vă doriți pentru a aduce la îndeplinire misiunea Dumneavoastră de cea mai înaltă onoare și de maximă responsabilitate, ce vă revine ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Din adâncul inimii noastre, îngăduiți-ne să vă adresăm felicitări călduroase, împreună cu urarea de viață îndelungată și rodnică, spre binele tuturor.

Totodată, nu ezit să folosesc urarea iudaică tradițională „Ad Mea Veesrim".

Cu înaltă considerație,
Al dumneavoastră sincer,

Deputat dr. AUREL VAINER, președintele F.C.E.R.

A VI-a reuniune a Consiliului de Conducere al F.C.E.R.

PAG. 2, 4

- **Realizări și perspective în activitatea Federației și a comunităților**
- **Noi forme de combatere a antisemitismului**

PAG. 6-7

- **JCC ORADEA sau șansa unei renașteri**
- **„Bine ați venit în casa dumneavoastră" la JCC BUCUREȘTI**

PAG. 8

FRUMUSEȚEA ȘTIINȚEI

Interviu cu acad. IONEL HAIDUC, președintele Academiei Române

O nouă etapă în viața Bisericii Ortodoxe Române

La ceremonia de întronizare ca Patriarh a Prea Fericitului *Daniel*, de la 30 septembrie a.c., derulată la Catedrala Patriarhală din București, au participat numeroase delegații ale Bisericilor Ortodoxe surori, ale altor Biserici creștine, ale altor culte, oficialități publice. F.C.E.R. a fost reprezentată de președintele Federației, dr. *Aurel Vainer*, și de Marele Rabin *Menachem Hacohen*. Numărul 39/2007 al săptămânalului „Lumina de duminică", dedicat în întregime evenimentului, pune în valoare un citat prin care se autocaracterizează noul Patriarh: „Ortodoxia este prin definiție tradiționalistă. Dar nu înțelegem Tradiția ca fiind una statică, ci dinamică. *Metodele Teologiei s-au adaptat vremurilor și contextului istoric*. Eu nu sunt un modernist, ci *mă consider un tradiționalist dinamic*". Disponibilitatea pentru dialog, nevoia de a gândi și trăi frumos sunt teme de meditație pentru acest important eveniment. Câteva repere bio-bibliografice despre P.F. *Daniel* sunt, de asemenea, consemnate în număr: ● originar din satul Dobrești, comuna Bara, județul Timiș, născut la 22 iulie 1951, în familia învățătorului Alexie și Stela Ciobotea ● licențiat al Institutului Teologic Universitar din Sibiu ● cursuri de doctorat la Institutul Teologic Universitar Ortodox din București, la Universitățile din Strasbourg și Freiburg im Breisgau, doctor al Universității din Strasbourg ● discipol al pr. prof. univ. dr. Dumitru Stăniloae ● în 1987, intră în viața monahală ● în 1990, este ales Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Bucovinei. Din mesajele de felicitare primite din partea capilor Bisericilor Ortodoxe surori, P.F. *Bartolomeu*, P.F. *Alexei*, P.F. *Hristodoulos*, al Arhiepiscopului Mitropolit de București și președinte al Conferinței Episcopilor Catolici din România, *Ioan Robu*, se desprinde o schiță de profil a P.F. *Daniel* - „largi orizonturi, orientare europeană, atașament față de rădăcini, bunăcuviință"-, este subliniată importanța unității și colaborării. Considerațiile sunt însoțite de „deplina încredere în înțelepciunea și experiența" noului Patriarh „de a afirma valorile credinței într-o societate modernă și europeană", exprimată în mesajul de felicitare al președintelui României, *Traian Băsescu*. Este subliniată importanța acordată evenimentului din partea presei internaționale, cu accent pe faptul că acestea au fost primele alegeri democratice din Biserica Ortodoxă Română. La ceremonia de întronizare, Î.P.S. *Laurențiu*, Mitropolit al Ardealului, a rostit o alocuțiune din partea Sfântului Sinod.

Din cuvântul P.F. *Daniel* la întronizare, publicat în același număr, reiese responsabilitatea și dăruirea de sine, prețuirea și cultivarea moștenirii spirituale, intensificarea implicării Bisericii în societate, deschiderea ecumenică. Președintele României, *Traian Băsescu*, i-a conferit noului Patriarh, la Palatul Cotroceni, Steaua României în Grad de Mare Cruce.

Domniei sale,
domnului dr. AUREL VAINER,
președintele Federației Comunităților Evreiești
din România

Domnule președinte,

Vă mulțumim pentru cuvintele de felicitare pe care ni le-ați adresat cu prilejul alegerii ca întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române, prin lucrarea Preasfântului Duh și voința membrilor Colegiului Electoral Bisericesc.

Ne exprimăm nădejdea că Hristos Iisus, Arhiereul cel mare, ne va întări și călăuzi spre împlinirea voii Sale, păstrând și cultivând moștenirea bogată lăsată de înaintașii noștri, pentru zidirea și mântuirea credincioșilor încredințați nouă spre păstorire.

Vă dorim sănătate, bucurie și lungime de zile.

DANIEL,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

A VI-a reuniune a Consiliului de Conducere al F.C.E.R.

Realizări și perspective în activitatea Federației și a comunităților

Întrunirea, care a debutat cu o *braha*, rostită de Rabinul *Șlomo Rosen*, și cu inaugurarea noului Restaurant ritual din incinta D.A.S.M. - pe usciorii ușii a fost bătută *mezuza* - a avut drept numitor comun *nevoia schimbării de mentalitate în abordarea problemelor, în interdependență cu schimbările rapide care au loc în societatea românească*. Desigur, în cei doi ani, împliniți chiar în aceste zile, de la Congresul de alegere a noii conduceri a F.C.E.R., viața Federației a cunoscut un proces continuu de reviriment, reîntinerire, reformă, reflectate chiar în agenda de lucru a reuniunii.

Prima temă de dezbatere a fost *noul concept de odihnă și tratament* prezentat de șeful Sectorului Centre de Instruire și Recreere, *Ivan Truțer*, una din realizările spectaculoase ale Federației în această vară. A fost și punctul de vedere al JOINT, reprezentat de *Israel Sabag*: „Federația a făcut o revoluție: din trei vile cu un grad redus de confort a făcut trei centre renovate, frumoase, cu mobilier nou". Trebuie spus că JOINT suportă 50% din cheltuieli. Discuțiile privind *adoptarea Regulamentului de organizare și funcționare a acestor Centre* au fost purtate pe baza unui material documentar minuțios alcătuit, document semnat împreună cu directorul economic, *Ovidiu Bănescu*, și directorul tehnic, *Rodica Boc*. Noul concept are în vedere folosirea permanentă a centrelor și, în acest scop, se duc tratative cu Sanatoriul Balnear din Eforie Nord, cu o clinică specializată din Brașov - pentru Centrul de la Cristian. La Borsec, după ce se va realiza etapa a doua a lucrărilor de modernizare, în care este prevăzută funcționarea unor cabinete pentru tratament medical, se va putea beneficia, de asemenea, de odihnă și tratament tot timpul anului. A fost prezentat proiectul de organizare și funcționare a acestor centre, „proiect flexibil, care poate fi îmbunătățit", și-a exprimat *Ivan Truțer* deschiderea la propunerile membrilor Consiliului de Conducere a Federației. Gradul de ocupare a Centrelor pe întreg parcursul anului a fost propus includerea în proiectul de regulament a unor mențiuni mai clare privitoare la respectarea cașrutului. În esență, această importantă realizare a Federației este încă o *implementare a ideii de management comunitar*, formulată cu prilejul unui simpozion, de dr. *Aurel Vainer*, care a relevat faptul că, în cazul renovării fostelor vile ale F.C.E.R., *oferta a împins cererea*.

Un spectaculos *quod erat demonstrandum* de management comunitar

Au fost luate hotărârile: 1) ● la terminarea sezonului, în primul an de funcționare, se va prezenta situația eficienței economice și sociale a acestor Centre ● se vor asigura condiții de cazare tot anul, cu respectarea *caşrut*-ului ● funcționarea Centrelor va fi mediatizată pe *site*-ul F.C.E.R. 2) adoptarea Regulamentului va servi drept instrument relațional între furnizorul de servicii și beneficiari, cu completările propuse la întrunire.

*

Dreptul inalienabil al F.C.E.R. de proprietate asupra patrimoniului sacru evreiesc din România

Un alt punct pe ordinea de zi a fost discutarea *principiilor de funcționare a Programului de investiții pentru sinagogile și cimitirele evreiești*, eșalonat pentru perioada 2007-2010, prezentat de prof. dr. arh. *Tiberiu Benedek*. Au fost puse întrebări: ● De ce este nevoie de aceste principii de Program? ● De ce Federația și nu comunitățile să aibă drept de administrare a cimitirelor? (ing. *Tiberiu Roth*). Au fost date răspunsuri: ● nu toate comunitățile au drept de administrare ● Legea Cultelor ne obligă să avem regulament, pentru că, în cimitirele confesionale nu se fac înhumări ale celor de altă religie decât prin voința testamentară a decedatului și cu acceptul rudelor (prof. dr. arh. *Tiberiu Benedek*) ● este firesc ca legea gestionării să intre în atribuțiile Cancelariei Rabinice a F.C.E.R., fiindcă nu există rabini în comunitățile din țară (Rabinul *Șlomo Rosen*). O altă problemă discutată a fost nevoia de a contracara tendința de acaparare a unor proprietăți de cult; în speță, a unor părți din terenurile aparținând cimitirelor evreiești.

În urma dezbaterilor, *s-a decis*: 1) menținerea, fără modificări, a sumelor prevăzute în planul pe 2007 și prezentarea documentațiilor necesare la Fundația „Caritatea" pentru obținerea de fonduri; 2) obligativitatea tuturor comunităților de a realiza integral lucrările de investiții din planul pe 2007.

*

Analiză „la zi" a situației de la Căminul „Amalia și dr. Moses Rosen"

Stadiul de îmbunătățire a situației rezidenților din Căminul „Rosen" a fost prezentat la retroproiector de *Attila Gulyas*, director adjunct al D.A.S.M. și director al Căminului „Rosen", însoțit de un bogat material documentar existent în mapa fiecărui participant la întrunire. Au fost evidențiate: ● activitatea prof. univ. dr. *Sașa Ionescu*, care, de zece ani, face voluntariat social la Cămin ● voluntariatul social al tinerilor. Au fost aduse mulțumiri pentru sprijin Federației și JOINT-ului. Președintele F.C.E.R. a apreciat reușitele Comisiei pentru internări în Cămin și ale conducerii D.A.S.M.

*

Comunitatea din România – factor de coeziune în relațiile româno-israeliene

Întrunirea a fost onorată de participarea E.S. *Oren David*, ambasadorul Israelului în România, care a vorbit despre: ● întâlnirile sale cu oficialități la vârf ale statului român ● comunitatea evreiască din România, factor de coeziune între cele două state ● relațiile speciale între România și Israel, având un numitor comun cu două componente majore: strategie politică și strategie economică (Israelul - unul dintre investitorii cei mai importanți în România, unele firme israeliene - *brand*-uri în România) ● îmbunătățirea relațiilor bilaterale în domeniul turismului, al culturii. A fost evidențiată participarea israeliană la Festivalul „Euroiudaica". S-a accentuat asupra festivităților care vor marca 60 de ani de la independența Statului Israel, în 2008, a participării Ambasadei Israelului la Ziua Holocaustului în România, asupra implementării hotărârilor din Raportul Comisiei „Wiesel".

IULIA DELEANU

una dintre problemele care au suscitat diverse propuneri: ● în fiecare lună câte un membru de comunitate cu venituri foarte mici să primească bilet gratuit și, la întoarcere, să împărtășească celorlalți membri din comunitate cele văzute (prof. *Tania Grinberg*, referent de specialitate al JOINT la Rădăuți) ● premii pentru tineri care s-au remarcat în activitatea comunitară, reclame în presa israeliană (publicista *Eva Galambos*) ● vacanțe sau/și seminarii pentru tineri evrei din Lojile B'nai B'rith cu care a fost semnat Acordul de înfrățire (ing. *José Iacobescu*, președintele B'nai B'rith România) ● asigurarea, din partea administratorilor, a unor mijloace de transport mai facile pentru copii și, mai ales, pentru vârstnici (*Iulia Deleanu*) ● organizarea unor simpozioane interetnice, interreligioase (președintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*), propunere sprijinită și de ing. *Sandra Segal*, care a făcut un succint istoric al momentelor conducând la renovarea vilei de la Cristian ● la paragraful privind respectarea religiei mozaice, să se adauge: indiferent de religia participanților (ing. *Mirela Așman*, șefa Sectorului Dezvoltare Comunitară și Proiecte de Finanțare).

Au fost apreciate: ● meritele colegilor de la Serviciul Tehnic pentru munca depusă (prof. dr. arh. *Tiberiu Benedek*) ● economiile pe care le face Federația organizând manifestări socio-culturale, de educație iudaică în aceste centre (vice-președintele F.C.E.R., ing. *Paul Schwartz*) ● meritele de manager ale lui *Ivan Truțer* și implicarea JOINT (redactorul șef al R.E., *Dorel Dorian*) ● transformarea fostei Vile „Mira" din Eforie Nord într-un spațiu de cazare și masă apropiate de standardele unui hotel (prof. univ. dr. *Carol Friedman*, președintele Comunității din Constanța).

Au existat obiecții: ● centrele să fie coordonate de comunitățile învecinate și nu de Federație ● hrana caşer pentru Cristian poate fi asigurată de Restaurantul ritual din Brașov ● diferența de salarizare între personalul bucătăriei caşer de la Cristian față de personalul de la bucătăria caşer din Brașov (ing. *Tiberiu Roth*, președintele Comunității din Brașov).

Ivan Truțer a arătat că: ● există posibilități de colaborare cu organizații aparținând altor minorități naționale, cu firme israeliene ● de problema caşrutului răspunde Cancelaria Rabinică ● personalul de la bucătăria caşer la Cristian asigură trei mese gătite și două gustări, hrană rece pentru excursii, munceşte, în sezon, de la patru dimineață până noaptea târziu, drept pentru care trebuie plătit; dacă nu – pleacă. Rabinul *Șlomo Rosen* a

Să înceapă Anul Nou 5768 cu binecuvântările sale

ROŞ HAŞANA – Ziua Judecăţii, a autojudecării, a căutării luminii din noi

Poate că dialogul nostru cu Dumnezeu nu capătă nicicând o asemenea intensitate ca de *Roş Haşana*, intensitate implicată în însăşi ideea de *Heşbon Hanefeş* - bilanţ sufletesc, individual şi comunitar, aşa cum îl realiza preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, de *Erev Roş Haşana*. Amintind de denumirea dată zilelor dintre Roş Haşana şi Iom Kipur, *Iamim Noraim* – Zile Înfricoşătoare, vorbitorul a interpretat expresia în sensul scrutării propriei conştiinţe, al autojudecării, fără menajamente, a tot ceea ce am făptuit în anul care a trecut. Există situaţii în care verdictul Divin este uşor de dat: *ţadikim*-ii, la un pol; răufăcătorii, la celălalt. Dar există categoria cea mai largă, a oamenilor „obişnuiţi", în care luminile şi umbrele se amestecă şi verdictul e dificil de pronunţat. Zilele Înfricoşătoare sunt, de fapt, zile purificatoare prin zbucium, prin întoarcere la Dumnezeu. În ceea ce priveşte retrospectiva comunitară, preşedintele F.C.E.R. observa: „a fost un an destul de bun iar, dacă am fi şi mai exigenţi, am spune – acceptabil". Un an caracterizat prin câteva dominante: ● culturală (rezonanţa Festivalului „Euroiudaica" de la Sibiu) ● ecumenică (dialogul interetnic şi interreligios prin care ne-am făcut remarcaţi la Festivalul „ProEtnica" de la Sighişoara) ● religioasă (reinaugurarea Sinagogii Mari din Bucureşti). Roş Haşana este, de asemenea, un moment în care gândurile noastre se îndreaptă spre viitor. Şi, de la amvonul Templului Coral, preşedintele F.C.E.R. a pus în fruntea proiectelor pentru 5768 reinaugurarea acestui monument arhitectonic de mare valoare. Printr-o fericită coincidenţă, de *Erev Roş Haşana* a fost ales noul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericirea Sa *Daniel*, prilej, pentru preşedintele F.C.E.R., de a-i adresa calde felicitări. „Să fiţi înscrişi în Cartea Vieţii, cu sănătate, cu pace, cu împliniri!". Urarea tradiţională a încheiat substanţiala alocuţiune.

Au fost împreună cu noi, E.S. *Oren David*, ambasadorul Israelului în România, E.S. *Edi Iosiper*, noul ambasador al României în Israel, E.S. *Jan Soth*, ambasadorul Slovaciei în România. Ne-au împărtăşit sentimentele preşedintele Academiei Române, acad. *Ionel Haiduc*, preşedintele nou ales al Societăţii Române de Televiziune, *Alexandru Sassu*, directorul editorial al Societăţii de Radiodifuziune, *Doru V. Ionescu*, reprezentanţi ai Parlamentului României, ai Camerei de Comerţ şi Industrie a României şi Municipiului Bucureşti, ai unor culte, ai unor organizaţii aparţinând minorităţilor naţionale, diplomaţi. Cântecele coriştilor din comunitatea bucureşteană (dirijor - *Bogdan Lifşin*) ne-au întărit, o dată mai mult, încrederea în continuitatea iudaismului în România. Mesajele de felicitare adresate comunităţii noastre de preşedintele României, *Traian Băsescu*, de primul ministru, *Călin Popescu Tăriceanu*, de ministrul Lucrărilor Publice şi Locuinţelor, *Laszlo Borbely*, au fost citite de directorul Departamentului Relaţii-Imagine-Protocol, *Edy Kupferberg*. Au mai fost primite mesaje din partea secretarului de stat în M.AE., *Adrian Vieriţa*, şi a primarului Municipiului Dej, *Ioan Ungur*. E.S. *Oren David* a dat citire mesajului transmis de preşedintele Israelului, *Shimon Peres*, comunităţilor evreieşti din Diaspora. Din predica festivă, rostită de tânărul Rabin *Şlomo Rosen*, despre Roş Haşana, ca Zi a Autodescoperirii, ne urmăreşte parabola despre măr şi „stelele" sale lăuntrice; simbol al nevoii de căutare a ceea ce există mai bun în noi.

IULIA DELEANU

MESAJE DE ROŞ HAŞANA 5768

Marele Rabin MENACHEM HACOHEN

Urmare din pag. 1

suferinţele şi neajunsurile şi să ne dăruiască un an cu pace şi înţelegere între oameni şi popoare, un an al prosperităţii şi bucuriei, un an în care să abunde momentele fericite şi realizările.

Acestea sunt şi gândurile pe care vi le transmit şi eu, cu ocazia zilei de Roş Haşana. Permiteţi-mi să vă adresez, în această zi, tradiţionala urare de *Shana Tova* şi fie voia lui Dumnezeu să fim cu toţii înscrişi şi pecetluiţi în Cartea Vieţii! Un an bun tuturor!

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL DEZVOLTĂRII, LUCRĂRILOR PUBLICE ŞI LOCUINŢELOR

Stimaţi Prieteni,

Îngăduiţi-mi să vă adresez cele mai calde şi sincere urări de sănătate şi bucurii dumneavoastră şi celor dragi.

Vă doresc să vă bucuraţi, în anul care vine, de toate lucrurile pe care vi le doriţi: de pace, de tihna căminelor, de veşti bune de la copiii aflaţi departe sau aproape de dumneavoastră şi de viaţă lungă, de respectul, încrederea şi înţelegerea celor din jur.

Vă doresc şi le doresc tuturor cetăţenilor acestei ţări, ca bucuria celebrării diversităţii să ne facă să fim nu doar mai buni vecini, mai buni colegi, mai buni cetăţeni, ci şi mai buni europeni, mai buni locuitori ai satului global, în care pacea, renunţarea la intoleranţă şi respectul faţă de celălalt să ne ajute să găsim căile necesare pentru a depăşi riscurile şi a face faţă provocărilor unui viitor mai bun.

Ca părinte, ca om politic şi, mai ales, în calitatea mea inalienabilă de cetăţean, voi face tot ce pot pentru a contribui la succesul unei societăţi democratice moderne, în care respectarea drepturilor omului să constituie o normă de bază, iar diversitatea să fie o sursă de prosperitate.

Sărbători fericite şi un An Nou fericit.

Cu multă preţuire,

LASLO BORBELY

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE

Domnului dr. AUREL VAINER, *preşedintele F.C.E.R.*

Dragă domnule Preşedinte,

Cu ocazia Anului Nou Evreiesc - 5768, vă adresez calde şi sincere urări de sănătate şi succes în importanta activitate pe care o desfăşuraţi în cadrul Comunităţii şi vă doresc „Shana Tova!".

Cu cele mai bune gânduri,

ADRIAN VIERIŢA, secretar de stat

Le Shana Tova, Safta ve Saba!

De fiecare dată, de Roş Haşana vrem să ne simţim mai aproape de Dumnezeu şi de oameni. Şi nu numai noi, ci şi prietenii noştri din comunitate, care vrem să începem noul an cu dreptul, în stil mare, să mergem la petreceri, sau să fim alături de familie, şi să sperăm că noul an va fi mai bun ca cel care a trecut. Noi suntem foarte norocoşi fiindcă îi avem pe cei dragi alături şi la bine şi la rău. Însă nu la fel sunt „bunicii" de la Căminul „Rosen", pe care vârsta şi boala îi ţin la pat, care sunt singuri, departe de familie sau prieteni, şi care mai au atât de puţine bucurii de la viaţă. Aşa că ne-am hotărât să începem Anul Nou mai puţin egoişti şi, sponsorizaţi de F.C.E.R., cu „complicitatea" directorului Căminului „Rosen", le-am făcut o surpriză „bunicuţilor". Astfel, duminică, 9 septembrie, la 7 dimineaţa, ne-am apucat de făcut felicitări, cumpărături şi, în final, pachetele pentru asistaţii de la cămin au fost gata: mere, mandarine, banane, kiwi, suc de portocale, ciocolată (din păcate, miere nu am găsit). La 11:30, un grup de zece voluntari (*Andrei Glangher, Alexandra Ciuciulin, Mădălina Horhocea, Tony Softiuc, Mark Fischoff, Silvia Simovici, Monica Lăzărescu, Silvian Horn, Adrian Urseanu*), împreună cu *Atti Gulyas* şi cu invitaţii-surpriză, *Carla Muşat* şi soţul ei, *Robert Olteanu*, am ajuns la cămin. Mulţumiri speciale şi şoferului, dl Lazăr, care ne-a ajutat şi dânsul la făcutul pachetelor.

Mulţumim asistentei sociale *Mirela-Cristina Calotă* pentru ajutorul acordat la distribuirea pachetelor şi la partea de logistică a „mini-concertului", susţinut de soprana *Carla Muşat*. Rezidenţii căminului s-au bucurat să-i revadă pe voluntari şi să o audă pe Carla cântând.

Nu a fost un program greu de organizat, dar a fost un program ce a adus multă bucurie „bunicilor"; iar nouă, voluntarilor, ne-a reamintit cât de importanţi sunt prietenii şi familia în viaţa noastră.

Am vrea să precizăm că toţi aceşti voluntari au fie serviciu, fie facultate, fie amândouă, şi, cu toate acestea, au reuşit să-şi facă timp pentru o *mitvah*.

Însă astfel de acţiuni nu sunt suficiente pentru cei în vârstă, singuri, bolnavi; ei ar avea nevoie de prieteni care să-i scoată la o plimbare, cu care să stea de vorba, şi care să-i viziteze cât de des posibil. Poate într-o zi chiar tu vei dori să participi la o astfel de acţiune, indiferent de oraşul unde te afli, cu siguranţă vei putea ajuta vârstnici evrei singuri, nevoiaşi şi bolnavi.

Multumim F.C.E.R. pentru ajutorul financiar şi sprijinul acordat, fără de care acţiunea aceasta ar fi rămas doar o idee bună. Mulţumim şi prietenului nostru Atti, care, după program, a cinstit întregul echipaj de voluntari hămesiţi.

Iar voluntarilor, nu le putem spune decât să continue ce au început şi să-i felicităm fiindcă ştiu ce înseamnă să fii om în adevăratul sens al cuvântului. „Shana Tova!".

Ing. MONICA LĂZĂRESCU
Ec. SILVIAN HORN

IOM KIPUR – dialogul cu Dumnezeu

În iudaism, Dumnezeu nu se află situat undeva, dincolo de percepţia omului şi de posibilitatea de a-l cunoaşte, chiar dacă ne izbim de impedimentul imaterialităţii Sale. Nimic mai aproape de nevoia noastră de dialog cu Dumnezeu decât ziua de Iom Kipur. De Iom Kipur, trecutul nu mai e decât în noi, prezentul e-o clipă, viitorul - o necunoscută. Ziua Ispăşirii, Ziua Iertării. Facem fiecare *Teşuva*, în faţa *Aron Kodeş*-ului deschis. Cum să faci *Teşuva*? La prima vedere, pare imposibil să intervii în trecut. Dar, dacă ai greşit, dacă suferi din pricina asta, dacă remuşcările sunt sincere şi adânci, atunci se produce purificarea, apropierea de Dumnezeu; tot ceea ce simţim de Iom Kipur. O zi unică, în care intrăm toţi ascultând *Kol Nidrei*, chemarea străveche, cântecul răscolitor, care ne însoţeşte de la primii paşi ai vieţii, reamintindu-ne de toate cele (aparent) uitate în vălmăşagul existenţei cotidiene. *Kol Nidrei* este mai mult decât un cântec, este o stare de spirit, o emoţie a începutului de dialog cu Dumnezeu, stând de vorbă cu ceea ce avem mai bun în noi. *Al Het* - mărturisirea cu voce tare a greşelilor - nu înseamnă cât de tare te baţi cu pumnii în piept, ci cât de tare o faci cu inima. Greşelile enumerate nu se referă nici una la Dumnezeu, ci la răul făcut faţă de părinţi, de familie, de prieteni, de societate, într-un cuvânt. Dialogăm cu Dumnezeu spunând *Izkor* - ruga de pomenire a celor dragi care nu mai sunt cu noi. Înaintea acestui moment, în care Templul Coral este totdeauna mai plin decât de obicei, Rabinul *Şlomo Rosen* a desluşit câteva dintre semnificaţiile conceptului de *Teşuva*. Nucleul cuvântării a fost parabola despre Rabinul Zusia, bătrân, plângând. Întrebat de discipoli de ce plânge, Rabinul Zusia a răspuns: „Când mă voi înfăţişa în faţa lui Dumnezeu şi voi fi întrebat de ce n-am fost precum Moşe Rabeinu, precum Maimonide, e simplu răspunsul: n-am avut înzestrările lor. Dar când voi fi întrebat de ce n-am fost ca Zusia, atunci ce replică să găsesc?". A fi neconcesivi faţă noi înşine, a ne strădui să fim oameni de omenie, a ne judeca în primul rând pe noi înşine înainte de a-i judeca pe ceilalţi - toate acestea sunt cărări care duc spre Dumnezeu. În acelaşi spirit, Rabinul *Şlomo Rosen* a evocat memoria socrului său, *Solomon Weinberg* z.l., de la a cărui trecere în Lumea-De-Dincolo s-au împlinit, în aceste zile, şapte ani. „A fost un om obişnuit, aşa cum ar trebui să fie toţi oamenii", a spus. A fost un elogiu mai mare decât orice altă caracterizare şi un îndemn ca fiecare dintre noi să fim oameni adevăraţi.

Împletind mai departe ideea de *Teşuva* cu *Izkor*-ul, Marele Rabin *Menachem Hacohen* a interpretat momentul în care spunem *Izkor* drept comuniune spirituală cu cei plecaţi dintre noi. O comuniune care ar trebui să existe permanent, fiindcă noi, cei rămaşi în această lume, avem o datorie sfântă: să ne străduim să împlinim ceea ce dragii noştri, care nu mai sunt, aşteaptă de la noi. Înaintaşii noştri s-au rugat în Templul Coral, în atâtea temple şi sinagogi din Capitală şi din ţară. Au dat viaţă zidurilor acestor Case de Rugăciune, de Adunare, de învăţătură. Să continuăm, la rându-ne, să le-o dăm. Lideri spirituali şi laici purtând Tora în braţe, prim cantorul *Iosif Adler*, Corul Templului Coral dirijat de *Maximilian Kertesz*, enoriaşi chemaţi la Tora, au fost secondaţi de murmurul glasurilor îngânând cutremurătoare rugăciuni de exprimare a credinţei în Dumnezeu Unicul.

E. SUHOR

SUCOT – unitatea în diversitate a poporului evreu

Sucot - Sărbătoarea Corturilor, a culesului - a marcat momentul înseninării după zbucium. Au fost zile dulci de toamnă în care am stat în Suca, aşa cum au stat strămoşii noştri, după ce au ieşit din robia egipteană. Din acest punct de vedere, Suca e un simbol al libertăţii. Suca reprezintă timpul preliminar în care foştii sclavi s-au pregătit să devină cetăţeni ai unui stat suveran: Ereţ Israel. Suca este şi un mod de a spune că, indiferent de rang şi avuţie, suntem egali în faţa lui Dumnezeu. Ne bucurăm de chihlimbarul ciorchinilor de struguri; bucurie estetică, fiindcă am împodobit cu ei tavanul cortului; bucurie olfactivă şi gustativă. Dar, în acelaşi timp, bucurie spirituală, fiindcă în Suca primim, simbolic, „musafiri": patriarhii, profeţii, marii noştri cărturari. Îi primim cum se cuvine. De aceea „pereţii" au fost ornamentaţi cu cele mai frumoase *parohet*-uri, măiestrit lucrate, tur de forţă al comunităţii bucureştene. După serviciul religios din Templu, am fost invitaţi în Suca construită lângă Templu. Ne-au împărtăşit bucuria prieteni ai noştri din conducerea Academiei Române, a Societăţilor Naţionale de Televiziune şi Radiodifuziune, a A.C.P.R.I., diplomaţi. Iudaismul înseamnă a gândi înainte de a da curs cerinţelor elementare ale vieţii. Iată de ce binecuvântăm pâinea şi vinul. Anul acesta, semnificaţiile centrale ale sărbătorii, ca şi importanţa de a ne simţi bine împreună, au fost plăcut desluşite de Rabinul *Şlomo Rosen*, care a dat glas sentimentului şi la propriu: a cântat binecunoscutul „Yahad, yahad...", alături de tinerii corişti care au însufleţit muzical serile de Sucot (dirijor - *Bogdan Lifşin*), dar şi de numeroşi evrei bucureşteni prezenţi în Suca. Alocuţiunea preşedintelui F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, s-a centrat pe tema celor patru feluri de plante din Ţara Sfântă, *Arba Minim* - palmier, mirt, salcie, *etrog* -, care simbolizează unitatea în diversitate a poporului evreu. Au fost seri în care tensiunii lăuntrice i-au urmat destinderea, voia bună, speranţa lucidă. După *Hoşana Raba*, menită să ne readucă în suflete sentimentul că suntem trecători în această lume, după gravitatea zilei de *Şmini Ateret*, în care am rostit, din nou, *Izkor*, *am atins*, prin *Simhat Tora*, zona sublimului. Am dansat cu Cartea nemuritoare, de la cel mai tânăr la cel mai vârstnic, semn al permanenţei învăţăturilor Torei şi a poporului evreu. (I.D.)

A VI-a reuniune a Consiliului de Conducere al F.C.E.R.

Noi forme de combatere a antisemitismului

Prezentând un scurt raport despre această problemă, dr. **Alexandru Elias**, preşedintele Comisiei consultative de combatere a antisemitismului şi negaţionismului, a arătat că în acest domeniu ar fi necesare abordări noi de demascare, menţionând două aspecte importante: diversificarea activităţii de combatere a antisemitismului şi atragerea - în completarea numelor de evrei, care resping antisemitismul - a unor intelectuali neevrei, care să-şi exprime puncte de vedere la fel de ferme în respingerea xenofobiei. Un rol important de perspectivă ar putea avea cea de-a doua întâlnire a F.C.E.R. cu organizaţiile evreieşti din România în care să se stabilească modalitatea de a acţiona împotriva antisemitismului.

În dezbaterea, care a durat peste trei ore, s-au conturat o serie de poziţii şi idei. Ing. *Tiberiu Roth*, preşedintele Comunităţii din Braşov, a vorbit despre forma modernă a antisemitismului - antiisraelismul şi antisionismul, existând o întreagă literatură în această privinţă. Aici, oamenii de cultură, scriitorii trebuie să facă front comun şi să arate, de pildă, ce a făcut Israelul în România. Vicepreşedintele F.C.E.R., ing. *Paul Schwartz*, a atras şi el atenţia asupra campaniei antiisraeliene în lume, finanţată din fonduri de proveniență fascistă, de către organizaţii arabe, şi s-a alăturat unei idei propuse de semnatara acestui articol, de a se organiza, împreună cu Ambasada Israelului, conferinţe de presă vizând prezentarea realităţilor israeliene. Pe de altă parte, a arătat el, trebuie popularizate lucrări care au prezentat cazurile de victime sioniste în închisorile comuniste din România, al căror număr este mai mare decât al aşa-zişilor securişti evrei.

Contracararea propagandei antiisraeliene şi rolul ecumenismului

Prof. ing. *Osy Lazăr*, preşedintele C.E.B., a subliniat şi necesitatea prezentării realizărilor din Israel şi a realizărilor israelienilor din România.

Problema ecumenismului, a relaţiilor cu celelalte culte, a fost abordată de mai mulţi vorbitori. S-au scos în evidenţă bunele raporturi cu actualul Patriarh *Daniel* şi cu Mitropolitul Banatului, *Nicolae Corneanu*, ajutorul acordat refacerii uneia dintre sinagogile din Timişoara, dar şi faptul că, deşi iniţial a avut alte obiective, la întâlnirea ecumenică de la Sibiu, cultele necreştine nu au mai fost invitate (dr. *Paul Costin*, preşedintele Comunităţii din Timişoara), faptul că relaţiile ecumenice cu Biserica Ortodoxă trebuie abordate „de la vârf" (*Tiberiu Roth, Erwin Şimşensohn*), realizarea, la Arad, a asociaţiei de dialog în contextul ecumenismului avrahamitic între cele trei religii monoteiste (ing. *Ionel Schlesinger*, preşedintele Comunităţii arădene), organizarea de către Î.P.S. Daniel, pe-atunci Mitropolit al Moldovei şi Bucovinei, a două reuniuni între preoţi şi rabini, şi sprijinul material oferit pentru refacerea Sinagogii din Iaşi (*ing. Pincu Kaiserman*). Arh. *Tiberiu Benedek* a atras atenţia asupra unui fenomen mai ciudat - deşi guvernele României au manifestat bunăvoinţă faţă de evrei, oferind fonduri pentru restaurarea sinagogilor, probabil din motive electorale, aceste măsuri nu au fost făcute publice.

*

Forme de antisemitism şi mijloace de acţiune

Ing. *Ionel Schlesinger* a subliniat că lupta împotriva diferitelor forme de manifestare a antisemitismului trebuie dusă şi în teritoriu, nu numai la Bucureşti. De fapt, a opinat vorbitorul, aceasta este în primul rând problema creştinilor, nu a evreilor, sarcina noastră ar fi să ne facem cunoscuţi, să prezentăm istoria evreilor, viaţa comunităţilor evreieşti şi relaţiile cu ceilalţi concetăţeni, aşa cum încearcă să facă Comunitatea din Arad. Nu trebuie să ne uităm trecutul, trebuie să vorbim, să comemorăm Holocaustul, dar să ne concentrăm asupra prezentului şi viitorului, a afirmat el. *Iulia Deleanu* a vorbit despre formele insidioase ale antisemitismului şi mijloacele subtile de infiltrare în opinia publică. Dr. *Irina Cajal-Marin* a afirmat că prezenţa noastră în viaţa culturală, de pildă organizarea Festivalului „Euroiudaica", este unul dintre cele mai bune mijloace de combatere a antisemitismului. Dr. *Carol Friedmann*, preşedintele Comunităţii din Constanţa, a vorbit, de asemenea, despre diferitele forme de manifestare a antisemitismului, atrăgând atenţia asupra dificultăţii de a acţiona în unele cazuri „sensibile". În acest context, el a propus elaborarea unei strategii diversificate. Un exemplu de manifestare gravă de antisemitism în Consiliul judeţean Galaţi a fost prezentat de ing. *Sorin Blumer*, preşedintele Comunităţii, care a propus sesizarea Comisiei de Antisemitism şi Comisiei pentru Discriminare. Ec. *Ivan Truţer*, şeful sectorului Centre de instruire şi recreere ale F.C.E.R., a avut trei propuneri pentru îmbunătăţirea activităţii în domeniu: organizarea unor cursuri de comunicare, folosirea mass media minorităţilor naţionale şi accesarea unor fonduri destinate campaniei împotriva discriminării. *Liviu Beris*, vicepreşedintele A.E.R.V.H. (propus responsabil al Departamentului de combatere a antisemitismului), a sugerat o strategie de formare a formatorilor, respectiv organizarea de cursuri pentru persoane cu mare acces la public, tineri de la teologie, studenţi de la facultăţile umaniste, profesori de istorie, cu antrenarea preşedinţilor de comunităţi în această acţiune. În cuvântul său, etnosociologul *Hary Kuller* a vorbit despre poziţia pe care a adoptat-o la Congresul Internaţional al naţionaliştilor români (organizaţia lui Coja), prin care a reuşit să desfiinţeze toate tezele antievreieşti prezentate de participanţi. De asemenea, el a menţionat existenţa unor evrei care doresc să facă din Holocaust o platformă de afirmare şi care ar prezenta şi teze antievreieşti. Scriitorul *Dorel Dorian*, redactor-şef al R.E., a opinat că nu trebuie să îndepărtăm, să pierdem pe nici un evreu din mica noastră comunitate, subliniind ca în campania împotriva antisemitismului să fie antrenaţi şi neevrei. El a salutat desemnarea lui Liviu Beris în fruntea activităţilor de combatere a antisemitismului, apreciind că A.E.R.V.H. a dus cel mai bine această campanie. *Erwin Şimşensohn* a propus ca, după modelul AJC, să fie trimişi în Israel tineri diplomaţi şi ziarişti neevrei, ca să cunoască la faţa locului realităţile de acolo.

Pe marginea articolului despre Zelea Codreanu, scris de Teşu Solomovici, numeroşi vorbitori au cerut Federaţiei să stea de vorbă cu autorul şi să-i atragă atenţia asupra neoportunităţii semnării unor astfel de materiale.

Dr. *Alexandru Elias* a propus să se acorde atenţie mijloacelor folosite în campania împotriva antisemitismului, atrăgând atenţia că reacţiile noastre nu trebuie să se banalizeze. În ceea ce-i priveşte pe intelectualii evrei sau neevrei, prieteni de-ai comunităţii, ar fi o imensă greşeală să fie daţi deoparte din considerente subiective, exagerate. Există şi o seamă de manifestări pro-semite, pro-israeliene şi oameni pentru care argumentele noastre contează. Problema combaterii antisemitismului trebuie reconsiderată, şi organizatoric şi financiar, de aceea s-a propus ca Liviu Beris să preia această sarcină.

Dr. *Aurel Vainer*, preşedintele F.C.E.R., a afirmat că problema combaterii antisemitismului este o sarcină primordială a Federaţiei şi a comunităţilor. Este necesară, în acest sens, elaborarea unui program de măsuri, cu termene stabilite, care să fie trimis preşedinţilor de comunităţi spre consultare şi îmbunătăţire. Vorbitorul a apreciat bunele relaţii avute la „vârful" Bisericii Ortodoxe şi i-a îndemnat pe preşedinţii de comunităţi să dezvolte în continuare ecumenismul. Este necesar, a subliniat domnia-sa, să se dea mai multă amploare pro-israelismului, să se elaboreze un program comun cu Asociaţia Sionistă şi cu Ambasada Statului Israel, iar R.E. să acorde un spaţiu mai mare evenimentelor din Israel. El a propus şi publicarea mai multor materiale despre suferinţele evreilor din perioada comunistă.

*

Preşedintele F.C.E.R.: „Trebuie să păstrăm toate lăcaşurile de cult"

Participanţii au dezbătut raportul prezentat de arh. *Tiberiu Benedek*, legat de criteriile de stabilire a priorităţilor în repararea sinagogilor şi cimitirelor şi de chestionarul privind situaţia acestora. Vorbitorii (*I. Schlesinger, C. Friedmann, P. Costin, S. Blumer, H. Solomon, T. Roth, T. Grimberg, N. Decsei*) şi-au expus opiniile, au prezentat situaţia din comunităţile lor, realizările în acest domeniu şi problemele cu care se confruntă, în condiţiile în care există numeroase localităţi cu cimitire evreieşti sau sinagogi, dar fără locuitori evrei. Cazul cel mai ilustrativ este la Satu Mare, unde comunitatea răspunde de 125 de cimitire. Cu toate acestea, s-au înregistrat o serie de realizări, ca fişarea unui număr de 112 cimitire, fotografierea pietrelor funerare din 30, defrişarea a 35 de cimitire etc. S-a discutat şi problema diversificării fondurilor şi s-a cerut implicarea Rabinatului în stabilirea priorităţilor vizând refacerea templelor, sinagogilor şi cimitirelor. În cuvântul său, preşedintele F.C.E.R. a arătat că nici un lăcaş de cult nu are voie să moară, de aceea repararea sinagogilor ameninţate cu prăbuşirea trebuie să aibă prioritate, pentru efectuarea expertizărilor, el menţionând în acest sens cazul sinagogilor din Tulcea, Constanţa şi Buzău. „Pentru toate aceste lucrări vor fi alocate fonduri şi, dacă este cazul, le vom avansa". Acolo unde nu există posibilităţi materiale sau nu mai sunt enoriaşi, sinagogilor trebuie să li se dea o altă destinaţie. În ceea ce priveşte cimitirele, o sarcină de primă urgenţă este intabularea şi împrejumuirea lor. Cele mai importante monu-mente trebuie incluse în circuitul turistic, iar pe pereţii sinagogilor ar trebui afişat un scurt istoric. În ceea ce priveşte prevederile bugetare votate cu privire la refacerea sinagogilor, a cimitirelor, ele se vor menţine, aşa cum s-a stabilit, a subliniat vorbitorul.

*

O mai bună pregătire a alegerilor în comunităţi

Problema invalidării alegerilor din Fălticeni şi a contestării celor din Comunitatea clujeană, unde, potrivit raportului de constatare prezentat de vicepreşedintele F.C.E.R., ing. *Paul Schwartz*, şi de vicepreşedintele D.A.S.M., *Atilla Gulyas*, nu s-au respectat o serie de prevederi din Regulamentul-cadru al Federaţiei privind alegerile, a dat naştere la concluzia - prezentată de dr. *Aurel Vainer*, ing. *Paul Schwartz* şi ing. *Albert Kupferberg*, secretarul general al F.C.E.R. - că este necesară o mai bună pregătire şi organizare a acestora, elaborarea în fiecare comunitate a propriului regulament de alegeri şi respectarea *ad litteram* a acestuia. De asemenea, este obligatorie organizarea, măcar o dată pe an, a adunărilor generale din comunităţi, cunoaşterea candidaţilor şi a programelor lor, o evidenţă strictă a membrilor, acordarea unei atenţii sporite comisiei de organizare, celei de numărare a voturilor, întocmirii procesului-verbal. Dr. Aurel Vainer a subliniat că relaţiile între Federaţie şi comunităţi trebuie să se bazeze pe principiul informării reciproce, arătând că ing. Albert Kupferberg şi ing. Mirela Aşman lucrează la întocmirea unui sistem modern de informare reciprocă. Până anul viitor, a arătat ing. *Paul Schwartz*, cu mici excepţii, comunicarea se va face prin Internet.

EVA GALAMBOS

Două parabole de An Nou

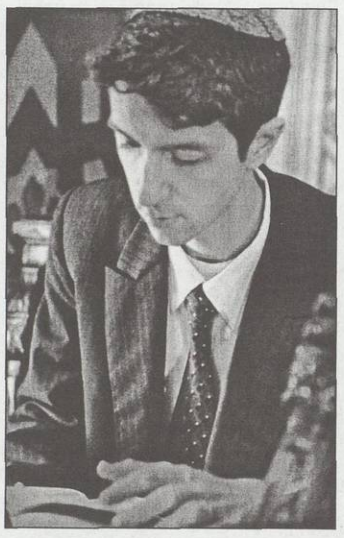

Urmare din pag. 1

chiar puţină invidie, că poartă stele aninate în crengi. În noaptea Anului Nou, de 1 Adar, când luna se ascunsese - nu se mai vedea câtuşi de puţin! (Prima zi de Roş Haşana se şi numeşte, fără ca mulţi dintre noi să mai ştie de ce, *ziua ascunderii*) - mărul vedea, totuşi stelele, agăţate parcă, întru eternitate, în cedrul cel falnic. „Ce păcat că n-am şi eu steluţe!" - se necăjea mărul, crezându-se lipsit de noroc. S-a întâmplat însă că fructele sale prea coapte, merele cele roşii, au căzut pe pământ, câteva dintre ele s-au spart în jumătăţi, lăsând astfel la vedere inima lor, cu seminţele aşezate în formă de stea. Şi mare a fost bucuria mărului care a înţeles că, iată, are şi el stelele sale în ramuri şi că Marele Creator nu-l uitase câtuşi de puţin... Fiecare, cu fructele şi cu stelele lui... Fiecare, cu rostul său sfânt, pentru că, să nu uităm, din fiecare inimioară de fruct trebuia să crească un alt măr. Aşa fusese sortit...

Cea de-a doua parabolă rostită de tânărul Şlomo Rosen m-a impresionat până la a nu o uita, cred, niciodată. Într-o bună zi, o femeie a dat buzna în sinagogă. Părea răvăşită de o mare durere, nu vedea pe nimeni în jur şi, repezindu-se direct spre *Aron Kodeş*, l-a deschis şi, întinzându-şi mâinile spre Sulurile Sfinte, ca într-o îmbrăţişare, a început să vorbească, numai ea ştia ce, repede, neîntrerupt, aproape ţipând, uneori, şi nimeni nu se dovedea în stare s-o oprească. Tinerii rabini, aflaţi în sinagogă, au alergat imediat la mentorul lor, un rabin mai bătrân, care se afla într-o încăpere alăturată. „Rabi, a năvălit în templu o femeie nebună care a deschis *Aron Kodeş*-ul şi urlă neîntrerupt ceva. Bătrânul a intrat în sinagogă şi a rămas o vreme, ascultând foarte atent cuvintele femeii: „Doamne, bărbatul meu este greu bolnav, de multă vreme nu mai poate munci, am mulţi copii cărora n-am ce să le dau să mănânce; iar acum m-am îmbolnăvit şi eu. Doamne, de ce?! De ce să îndurăm atâta suferinţă? ...la-ne la tine, salvează-ne!!". Rabinul, însoţit de discipoli, s-a întors, apoi, în cămăruţa lui şi s-a aşezat să-şi continue studiul, nu înainte de a-i linişti pe tineri. „Femeia aceea - a spus el - nu-i deloc nebună. Ea stă de vorbă cu Dumnezeu, Îl ceartă pentru toate nedreptăţile care o asupresc fără milă, Îl întreabă de ce, noi, oamenii, suntem uneori osândiţi să suferim fără nici o speranţă?! Aşa că n-o tulburaţi... Cum v-aţi putut gândi s-o izgoniţi din templu?! Voi, ca de obicei, vă rugaţi, *dovănăm*, cum zicem noi, şoptind şi reunind între ele cuvinte citite din cărţi... Femeia pune întrebări, asemenea lui Iov, ea are curajul să întrebe şi cere să i se facă dreptate. Nu ştiu dacă Cel Sfânt o s-o audă sau o s-o ajute, dar sper, fiindcă ea a avut îndrăzneala unei rugăciuni izbucnite din inimă, cu chemare, cu credinţă, cu nesfârşită încredere în puterea Lui şi asemenea rugăciuni izbutesc întotdeauna să se înalţe spre Dumnezeu...".

Da, n-am uitat nimic Şlomo Rosen... poate că am istorisit parabolele altfel, cu vorbele mele... Mi le-am înscris în suflet şi, mărturisesc, am fost impresionat când te-ai apropiat de mine, spunându-mi că parabolele astea nici nu-ţi aparţin, ci le-ai citit din cărţi, iar acum te mulţumeşti doar să le transmiţi altora. Iar eu îţi răspund acum, repetându-le, ca să învăţăm şi noi să ne rugăm în modul cel mai sincer şi, nu în ultimul rând, *să „furăm" ceva, cât de puţin, din modestia ta, Rabi!* Îţi mulţumim, Şlomo Rosen!

DOREL DORIAN

Nevoia de echilibru – reper spiritual cajalian

La 1 octombrie a.c. - ziua de naştere a ilustrului savant acad. *Nicolae Cajal* z.l., fost ambasador itinerant al României, fost preşedinte al F.C.E.R. între anii 1994-2004 -, nenumăraţi oameni pentru care profesorul continuă să fiinţeze în sufletele lor, personalităţi ale vieţii socio-politice, ştiinţifice, culturale româneşti, foşti colaboratori din conducerea F.C.E.R., diplomaţi, au venit în Casa Cajal omagiindu-i memoria. Oaspeţii au fost primiţi de amfitrioana Casei, fiica lui, dr. *Irina Cajal*, azi, membră în actualul Comitet Director al Federaţiei, consilier în M.A.E. Fiecare a încercat sentimentul că spiritul cajalian continuă să trăiască în Casa cu Uşi Deschise. Din portretul academicianului Nicolae Cajal, care domină salonul, se transmitea echilibrul lăuntric, dominantă a personalităţii sale, de care contemporaneitatea are atâta nevoie. Am trăit un intens moment colocvial, marcat de spiritualitatea dragului nostru Profesor, creator de şcoală în medicina românească, terapeut social, dăruindu-ne forţa de a depăşi obstacolele în plan personal şi profesional. (R.E.)

IUDAICA

Moment important în biografia obştii noastre

Recepţie dedicată consacrării unui nou rabin în comunităţile evreieşti din România: ŞLOMO SORIN ROSEN

O zi cu loc aparte în memoria noastră afectivă. Nu doar fiindcă participam, mulţi – pentru prima oară la recepţia dedicată consacrării unui Rabin, dar pentru că devenirile sale făceau, într-un fel, parte din propria noastră viaţă. O fericită coincidenţă – semn că ecumenismul este condiţie de viaţă în secolul XXI – făcea ca în aceeaşi dimineaţă de 30 septembrie să fie întronizat al şaselea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, P.F.*Daniel*. Mesajul de felicitare al noului Patriarh către noul Rabin, a fost citit de Părintele *Constantin Preda*. Şi o altă providenţială potrivire: inaugurarea în aceeaşi zi a Centrului Comunitar Evreiesc. Totul avea măreţie şi simplitate: ● cântecul sinagogal şi profan ● citirea *Psalmului 128*: „Fericit este cel care merge pe căile Domnului" ● primirea *talit*-ului rabinic ● citirea *Diplomei de absolvire* a *Ieşivei* new-yorkeze.

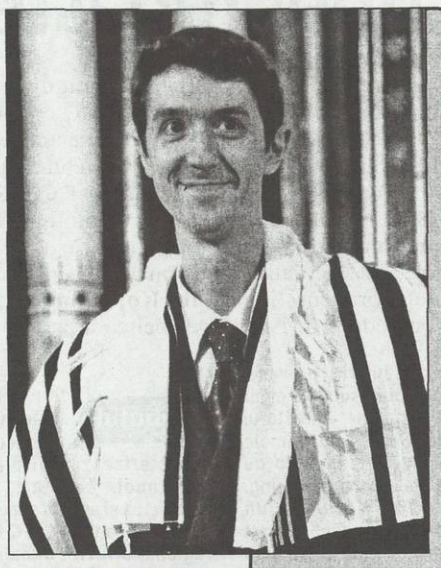

„Rabinul pământean" Şlomo Rosen – semn al înnoirii

Punând accent pe „înnoirea" reprezentată de revenirea printre noi ca „Rabin pământean" a lui *Şlomo Sorin Rosen*, „*fiu* îndrăgit" al comunităţii, preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, şi-a exprimat încrederea în înzestrările intelectuale ale „învăţăcelului Marelui Rabin Menachem Hacohen", care are „multe şanse de a deveni un învăţat" şi a mulţumit mentorului acestuia, principalului sponsor, *Patricia Uhlmann*, şi JOINT-ului pentru ajutorul de excepţie.

Garanţie a continuităţii vieţii evreieşti în România

International, *José Iacobescu* l-a asigurat pe noul Rabin de tot sprijinul. Preşedintele Comunităţii orădene, ing. *Felix Koppelmann*, şi-a exprimat bucuria de a avea un „rabin autohton" şi speranţa că Marele Rabin *Menachem Hacohen* îl va ajuta şi-n viitorii ani „să readucă viaţa evreiască pe făgaşul pe care-l merită". Noul rabin „poartă un nume care-l obligă". Şeful Sectorului Relaţii–Imagine–Protocol al F.C.E.R., *Edi Kupferberg*, a apelat, pentru a-l caracteriza, la o parabolă midraşică. Înainte de a dărui Tora evreilor, Dumnezeu a spus: „Care va fi garanţia că veţi perpetua învăţătura Torei?". „Noi", a fost primul răspuns. „Patriarhii", a fost al doilea. „Copiii noştri", a fost al treilea, decisiv. Tinereţea noului Rabin reprezintă o garanţie a continuităţii vieţii evreieşti în România. Preşedintele Comunităţii braşovene, ing. *Tiberiu Roth*, a pus accent, în mesajul său, pe preţuirea calităţilor intrinseci ale unui om, nu a poziţiei sale sociale, apreciindu-i „*inteligenţa, dedicaţia, perseverenţa*" şi urându-i să poarte cu „demnitate şi înţelepciune nobila povară".

*

„Suntem reprezentanţi ai religiilor avrahamitice"

Spiritul ecumenic a fost nota dominantă în discursul Muftiului *Iusuf Murat*. „Suntem toţi – evrei, creştini, musulmani – reprezentanţi ai celor trei mari religii avrahamitice, monoteiste. Mă rog la bunul Dumnezeu să-i dea putere de muncă şi succes!".

„Comunitatea din România dovedeşte că are, mereu, resurse vitale"

Conştient de „dificila provocare" pe care Rabinul *Şlomo Rosen* a acceptat-o şi încrezător în reuşită pentru că îi are alături pe conducătorii obştii şi pe „prietenii care au crezut în el", directorul zonal al JOINT, *Jorge Diener*, a apreciat: „Comunitatea din România trăieşte, dovedind că are, mereu, resurse vitale". În numele conducerii JOINT, *Patricia Uhlmann* a vorbit despre viitorul poporului nostru, împlinit prin urmaşi. „Nu putem exista fără rădăcini şi este de datoria noastră să ne respectăm înaintaşii, dar, în acelaşi timp, trebuie să ducem mai departe moştenirea iudaică". Preşedintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr*, a atras atenţia asupra locului încărcat de istorie, Templul Coral, în care a avut loc evenimentul, a mulţumit celor care au contribuit la formarea spirituală a noului Rabin şi sponsorilor, dăruind *Patriciei Uhlmann* o insignă, simbol al C.E.B.

*

În numele B'nai B'rith România, al Comitetului executiv al B'nai B'rith Europa şi al Comitetului Guvernatorilor B'nai B'rith

PATRIARHIA ROMÂNĂ

Eminenţei Sale, Rabinului SHLOMO SORIN ROSEN

Eminenţa Voastră,

Biserica Ortodoxă din România îşi exprimă astăzi bucuria desosebită de a fi prezentă la un moment atât de important din viaţa comunităţilor evreieşti din România şi anume la consacrarea Eminenţei Sale Shlomo Sorin Rosen, în calitatea de Rabin. Este un moment important ce coincide cu întronizarea Noastră ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Această fericită coincidenţă constituie un semn de la Dumnezeu că relaţiile tradiţionale dintre Biserica Ortodoxă Română şi Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România, precum şi dialogul dintre reprezentanţii lor trebuie să continue şi să se dezvolte în spiritul păcii şi al respectului reciproc, în evitarea sau depăşirea oricărei forme de discriminare.

Discriminarea este un rău care se opune adevărului lui Dumnezeu, Creatorul întregii umanităţi, care iubeşte pe fiecare om şi pe fiecare popor în parte. Întrucât deosebirile religioase şi circumstanţele politice în care trăim pot da naştere unor tendinţe rasiste, acestea trrebuie combătute pentru ca fiecare persoană şi comunitate etnică şi religioasă să-şi poată manifesta în mod liber şi demn propria identitate şi vocaţie în folosul dreptăţii şi al păcii,, al afirmării aspiraţiilor legitime şi fireşti ale acestora.

Cu prilejul consacrării Eminenţei Voastre ca Rabin, în numele Bisericii Ortodoxe Române, Vă adresăm alese urări de sănătate şi mult ajutor de la Dumnezeu în noua activitate şi misiune pentru binele Comunităţilor Evreieşti din România.

Întru mulţi şi binecuvântaţi ani!

DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

*

„Am revenit în această comunitate pentru a o ajuta să devină puternică"

Rabinul *Şlomo Rosen* a ţinut o *deraşa* de *Sucot, enunţând şi apoi interpretând opinii* aparţinând unor rabini ilustri despre cuvintele din Tora definind *etrogul*: „fructul unui copac, *hadar*"; cu specificarea că *hadar* provine de la cuvântul ebraic „*hidur*, însemnând frumos şi bun". Prima: un copac al cărui lemn are acelaşi gust cu al fructelor. A doua: un copac ale cărui fructe rămân pe ramuri şi când e pe cale să apară următoarea recoltă. A treia: un copac ale cărui fructe rămân pe ramuri de la un an la altul. Şi – interpretările. Prima: *oferta făcută obştii trebuie să aibă „tradiţia lemnului şi prospeţimea fructelor"*. A doua: „pentru a reuşi", trebuie „să rememorăm şi să acordăm credit", declarând că nu ar fi, azi, Rabin fără „iniţiativa şi sprijinul Marelui Rabin *Menachem Hacohen*, al fostului preşedinte al F.C.E.R., acad. *Nicolae Cajal* z.l., al fostului secretar general al F.C.E.R., av. *Iulian Sorin*, al fostului director al JOINT în România, dr. *Zvi Feine*, al doamnei *Trisha Uhlmann* [...], fără cei cu care am lucrat la Centrul Pedagogic «Iosif Hirsch»", condus de doamna *Sandra Segal* [...], „fără ajutorul prietenilor şi familiei mele, în special, al minunatei mele soţii, *Livia*". „Nu pot fi uitate toate realizările şi proiectele de viitor ale noii conducerii a Federaţiei [...], ale conducerii actuale a JOINT". A treia: nevoia creării *împreună* a viitorului. „Sinagoga şi educaţia iudaică din România nu pot supravieţui fără voi".

IULIA DELEANU

Marele Rabin MENACHEM HACOHEN

„Dacă Rabinul Şlomo Rosen va izbândi, cu toţii veţi izbândi"

După ce l-a felicitat pe P.F. *Daniel*, „un foarte bun prieten al comunităţii noastre", Marele Rabin *Menachem Hacohen* a reliefat legătura între inaugurarea Centrului Comunitar Evreiesc şi această solemnitate, pentru că „toţi trebuie să fim o singură comunitate", abordând o temă sensibilă: atitudinea faţă de practicarea religiei mozaice, azi. Mai important decât conservatorismul sau reformismul este sentimentul apartenenţei la poporul evreu. „Tradiţiile trebuie respectate, dar trebuie adus un suflu nou" realizat prin dialog între generaţii; fapt dificil datorat prăpastiilor create de Holocaust, totalitarism. „Există două lucruri de care este obligat să ţină seama Rabinul *Şlomo Rosen*: toleranţa şi acceptarea diversităţii. Am o mare satisfacţie că unul dintre visurile mele a devenit realitate: instalarea unui Rabin care s-a născut, a crescut, a primit educaţie evreiască în această comunitate [...]. Sunt şi puţin îngrijorat, fiindcă misiunea lui nu e deloc uşoară. Dacă el va izbândi, cu toţii veţi izbândi".

DIVREI TORA

REFLECŢII BIBLICE de ing. BARUCH TERCATIN

- **Pericopa LEH LEHA** (20 octombrie 2007 - 8 Heşvan 5768)
- **Pericopa VAIERA** (27 octombrie 2007 - 15 Heşvan 5768)
- **Pericopa HAIEI SARA** (3 noiembrie 2007 - 22 Heşvan 5768)
- **Pericopa TOLDOT** (10 noiembrie 2007 - 29 Heşvan 5768)

● Sâmbătă, 20 octombrie 2007 (8 Heşvan 5768), citim Pericopa **LEH LEHA**. Divinitatea porunceşte lui Avraham să părăsească ţara, ţara tatălui său, şi să meargă unde îl va îndruma. De zece ori, Avraham fusese incercat de Divinitate, după cele relatate de *Pirkei Avot – Sfaturile Înţelepţilor poporului evreu* (5, 3). Lucrul nu era deloc uşor: să lase tot ce tatăl prognozase pentru viitorul lui şi să se conformeze noii situaţii. Un exemplu: a susţine că frumoasa sa soţie Sara este sora sa, pentru că, altfel, le-ar fi în pericol viaţa. Avraham, primul monoteist din lume, *e răsplătit*. Din el se va trage un popor mare. Asupra *încercărilor la care este supus* Avraham există păreri diferite. Avraham ben Ezra susţine ca Divinitatea l-a încercat pe Avraham ca să constate cât de mult are frică de Dumnezeu. Ramban consideră că încercările au adus numai bine lui Avraham. Iar Rashi - că încercările avea un scop educativ pentru lumea întreagă.

*

● Sâmbătă, 27octombrie 2007 (15 Heşvan 5768), se citeşte Pericopa **VAIERA**. Evenimentul cel mai impresionant în aceasta pericopă este, desigur, sacrificarea lui Iţhac. Avraham se pregăteşte a îndeplini porunca. Trebuie menţionat că şi Iţhac, care are 37 de ani, consimte la executarea poruncii, ni se relatează în versetul în care el aude că, dacă Divinitatea nu le va da un miel, va fi el sacrificat, şi, totuşi, au continuat drumul împreună, fiindcă credinţa în Dumnezeu era primordială. Noi ne putem întreba: de ce Avraham n-a încercat să schimbe hotărârea Divinităţii, aşa cum a făcut-o când era vorba de a distruge oraşele Sodoma şi Gomora? Acolo era vorba de o pedeapsă, iar aici - de o încercare. Înţelepţii aseamănă cazul lui Avraham cu cel al lui Iov, care spune: atât binele, cât şi răul le vom primi de la Dumnezeu.

*

● Sâmbătă, 3 noiembrie 2007 (22 Heşvan 5768), vom citi Pericopa **HAIEI SARA**. Pericopa se numeşte „Viaţa Sarei", dar, de fapt, ne vorbeşte de moartea Sarei. Sara a trăit 127 de ani. Înţelepţii leagă cifra de cele 127 de ţări ale lui Ahaşveroş, împăratul Persiei (*Sulul Esterei*). Rambam, în valoroasa sa lucrare *More Nevuhim*, se ocupă pe larg de problemă, raportând-o la teoria lui Pitagoras. Noi vom menţiona numai faptul că, probabil, Sara a murit subit, când a auzit că iubitul ei fiu, Iţhac, e dus la sacrificiu. Avraham s-a îndoliat mult de această pierdere şi înţelepţii au stabilit: „Ein haişa meta ela lebaala" - „Soţia nu moare decât soţului ei". El suferă cel mai mult.

*

● Sâmbătă, 10 noiembrie 2007 (29 Heşvan 5768), vom citi Pericopa **TOLDOT**. Pericopa ne înfăţişează două personaje: pe Iacov, un om integru, legat de casă, şi pe Esav, omul câmpiei, vânătorul. Rabi Saadia Gaon analizează personalitatea lui Iacov şi susţine că el studia Tora, *era un om care gândea, bine documentat*. Pe Iacov îl interesa filosofia Torei. După unii interpreţi, el ar fi fost păstor, lucrând în această calitate pe pământurile lui Lavan, viitorul socru, şi astfel se încadrează perfect situaţiei. Părerea majorităţii înţelepţilor este că el, studiind Tora, era departe de rău şi de tot ce reprezenta Esav. Aşa îl vom vedea pe ttot parcursul vieţii sale.

JCC ORADEA
sau şansa unei renaşteri

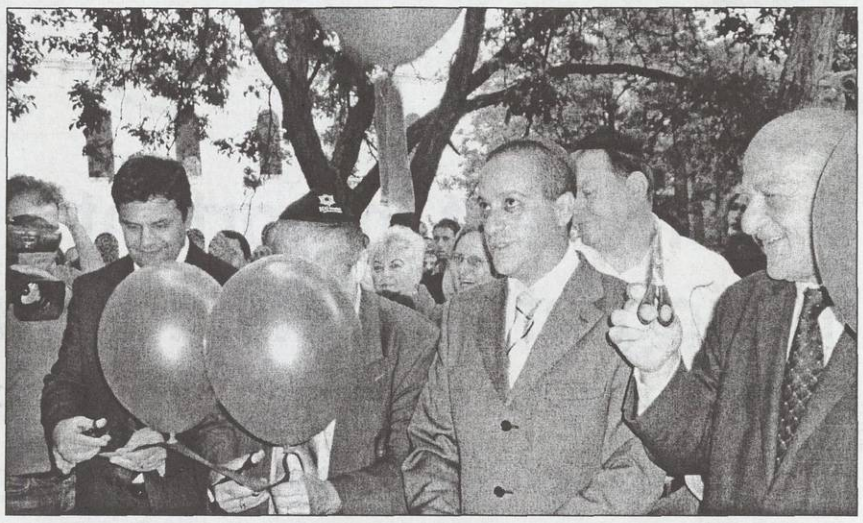

Primul Centru Comunitar Evreiesc din România a fost inaugurat, la 10 septembrie, în Oradea. Delegaţii ale conducerii F.C.E.R. şi JOINT, conduse de deputat dr. **Aurel Vainer**, preşedintele F.C.E.R., şi **Jorge Diener**, director regional JOINT, au participat la acest eveniment de amploare. Membrii Comitetului Director al Federaţiei şi lideri (ing. **Albert Kupferberg**, secretarul general al F.C.E.R., ing. **Nilu Aronovici**, preşedintele D.A.S.M., **Attila Gulyas**, vicepreşedinte, şi **Erwin Şimşensohn**), preşedinţi ai altor comunităţi evreieşti din ţară, precum şi reprezentanţi ai administraţiei locale, intelectualităţii şi armatei au luat parte la manifestare. Preşedintele Comunităţii orădene, ing. **Felix Koppelmann**, a fost amfitrionul acestei reuniuni, fără precedent în istoria postbelică a acestei obşti.

Naşterea

Zile şi nopţi de muncă. Căutări şi proiecte. Animatorul lor a fost - aşa cum sublinia chiar preşedintele Comunităţii orădene - directorul de programe JDC pentru România, *Israel Sabag*. În ultimele săptămâni, acesta a devenit „aproape orădean". Dincolo de contribuţia decisivă pe care a avut-o preşedintele Comunităţii, ing. *Felix Koppelmann*, un grup format din *Kati Kövari, Edith Hommonai, Andrei Saidler, Cristian Ezri, Adam Freundlich* a lucrat eficient pentru ca acest amplu proiect să se materializeze. Dincolo de partenariatul Comunitatea Evreilor Oradea - F.C.E.R. - JOINT, posibilitatea deschiderii acestui centru s-a datorat şi unor inimoşi evrei din Statele Unite, familia Arnall, care au fost profund impresionaţi de stăruinţa de a supravieţui a acestei comunităţi.

Ing. FELIX KOPPELMANN,
preşedintele Comunităţii Evreilor din Oradea

„Secretul este de a avea o echipă"

- Ce se schimbă azi în viaţa comunităţii evreieşti orădene?

- În viaţa comunităţii a apărut un Centru Comunitar Evreiesc, dotat cu toate condiţiile necesare anvergurii pe care a luat-o, în ultimii ani, activitatea cultural-iudaică a membrilor comunităţii din Oradea. Acesta se adresează tuturor generaţiilor. Acest Centru Comunitar va deservi patru categorii de vârstă, cu activităţi culturale specifice, dar cu un caracter

preponderent evreiesc. Proiectul intenţionează să dezvolte şi să prezinte tradiţiile noastre, să le păstreze şi să le înfrumuseţeze, pentru ca să rămână în urma noastră un edificiu care să marcheze prezenţa vieţii culturale evreieşti în acest oraş, care a găzduit pe vremuri 33.000 de evrei. Cei 700 de membri rămaşi azi vor să păstreze memoria şi respectul faţă de această populaţie evreiască, care a lăsat o amprentă în acest oraş

- Spuneţi-ne, vă rugăm, unul dintre secretele funcţionării eficiente a Comunităţii orădene.

- Secretul este de a avea o echipă de oameni serioşi, inimoşi, care ţin la religia noastră, la unitatea noastră şi, în final, la bunul simţ general.

*

Dotările

Fără nici o exagerare, sute de jucării luminează „camera copiilor". Culori vii şi calde, mobilier adecvat vârstei, tablă pentru cursuri, televizor - tot ceea ce te face să te desprinzi cu greu din acest cadru de vis. Cel mai clar s-a văzut acest fapt când copiii au călcat pragul încăperii şi nu se mai lăsau „dezlipiţi" de pe covorul proaspăt aşezat pentru ei. Aceeaşi surpriză plăcută au produs-o primilor vizitatori sala de festivităţi, cafeneaua, sala de *fitness*, clubul de calculatoare, bucătăria. Compartimentat inteligent, acest cadru

este desăvârşit pentru organizarea diferitelor evenimente. Împreună cu Sinagoga Ortodoxă, casa de rugăciune, sediul Comunităţii, JCC Oradea reprezintă azi un complex atractiv pentru cei care vor să aibă o viaţă evreiască reală.

Primul care a aşezat *mezuza* pe uşa JCC a fost Rabinul *Shlomo Sorin Rosen*, care, cu această ocazie, a urat succes „locatarilor" edificiului şi numeroaselor activităţi organizate aici.

*

Debutul

Membrii Comunităţii orădene şi-au întâmpinat publicul în stilul care îi caracterizează cel mai bine – cu un spectacol. La start, şi-au exprimat aprecierea şi au urat succes organizatorilor locali preşedintele F.C.E.R. şi directorul regional JOINT. Formaţiile Comunităţii – corul ce poartă numele iubitului său dirijor, dispărut anul trecut, Gyuri Vilan, formaţia de dansuri „Or Neurim" şi formaţia klezmer „Hakeshet" - au ridicat asistenţa în picioare. Sala, spaţioasă de fapt, s-a dovedit neîncăpătoare pentru cei peste 200 de participanţi. Viceprimarul municipiului Oradea, conf. dr. ing. *Mihai Groza*, a salutat această iniţiativă şi contribuţia sa la înflorirea culturală a oraşului de pe Crişuri. Acelaşi gest l-a făcut şi primarul, conf. dr. ing. *Petru Filip*, după doar o zi de la deschiderea Centrului.

*

Dialoguri ale liderilor şi ale tinerilor

Preşedintele F.C.E.R., deputat dr. *Aurel Vainer*, şi reprezentanţii JOINT s-au întâlnit cu această ocazie cu membri ai Comitetului Director al F.C.E.R. şi cu liderii de comunităţi prezenţi la deschidere. A fost o ocazie, pentru toţi cei prezenţi – preşedinţi ai Comunităţilor din Oradea, Braşov, Timişoara, Arad, Sibiu, Satu-Mare - să-şi poată exprima opinia despre Centrele Comunitare şi despre rostul lor în comunităţi.

Reuniunea de la Oradea a cuprins şi o întâlnire a preşedintelui F.C.E.R., deputat dr. *Aurel Vainer*, a directorului JOINT pentru România, *Jorge Diener*, şi a directorului de programe, *Israel Sabag*, cu lideri ai tineretului evreu din România. Deschiderea Centrului Comunitar Oradea a reprezentat un moment ideal pentru o reevaluare a mişcării de tineret. Cei prezenţi au fost de acord că trebuie să existe o formă de reprezentare şi organizare a celor cu vârsta cuprinsă între 15 şi 35 de ani.

*

O clipă orădeană de suflet

Privesc îmbătrânitele cărţi de rugăciune. Câte mâini le-au atins? Câte buze le-au sărutat? Unde sunt ei azi? Cărţile acestea, de început de secol XX, au aparţinut evreilor orădeni. În primăvara lui 1944, bătrâni şi copii, femei şi bărbaţi au fost cu toţii urcaţi în vagoane de vite şi duşi la Auschwitz. Cărţile au rămas... Statice şi impasibile, literele sunt în locurile ce le-au fost hărăzite de milenii. Literele nu au sângerat, dar stăruitoarea lor rămânere este semn de trăire iudaică în aceste locuri.

La 10 septembrie 2007 – aşa cum spunea chiar directorul JOINT pentru România, Bulgaria şi Ungaria, *Jorge Diener* –, s-a deschis o nouă pagină pentru această comunitate.

LUCIANA FRIEDMANN

Continuare în pag. 10

Deputat dr. AUREL VAINER,
preşedintele F.C.E.R.

„Consider că particip la o minune"

- Deschiderea Centrului Comunitar Oradea a stârnit multă admiraţie în rândul participanţilor la eveniment...

- Aşa cum am mai precizat cu această ocazie, consider că particip la o minune. Nu arunc vorbe în vânt, am argumente să vă demonstrez că este o minune. O minune poate deveni şi minunăţie, aşa cum se vede, acum, la Oradea... Dacă am intra puţin pe fondul acestui obiectiv care este Centrul Comunitar Evreiesc al Comunităţii Evreilor Oradea, JCC, cum le place tinerilor mai mult să spună, am vedea că nu sunt vorbe în vânt. Aici se vor desfăşura lucruri extrem de interesante. Sigur, va depinde de oamenii care vor lucra aici dar, fiind vorba despre Oradea, ştim că aici vorbele se preschimbă în fapte. Am convingerea că va fi un loc de mare excelenţă şi o posibilitate de a-i atrage pe cei din comunităţile evreieşti din jur. Nu văd doar o activitate internă ci de aici poate porni un un suflu înoitor.

- Cum vă simţiţi, organizând şi luând parte la noianul de proiecte noi din comunitate?

- E o minune să asist la asemenea minuni. Cu voia lui Dumnezeu şi a celor care m-au ales, particip la o viaţă comunitară extrem de bogată, cu multiple întâmplări. Se îndeplineşte această nădejde a permanentizării vieţii evreilor în România. Într-un spirit foarte deschis de convieţuire, cu gândul la statul nostru Israel, care împlineşte 60 de ani, reuşesc să se împlinească o parte dintre visurile noastre.

- Aţi demonstrat în timp o viziune modernă asupra a ceea ce înseamnă îmbinarea tradiţiei cu valorile începutului de secol XXI. Cum percepeţi ceea ce se s-a întâmplat azi la Oradea?

- Nu am putut decât să aplaud; tot ce am văzut la Oradea este uluitor – arată că se poate să fim adaptaţi la nou. Am o viziune pozitivă cu privire la acest partenariat reciproc, eficient, constructiv cu JOINT. Eu am convingerea că avem ce învăţa din această „şcoală JOINT". Un mare impuls în realizarea centrului l-a avut Israel Sabag, despre care pot să vă spun că este o mare surpriză plăcută pentru mine. Acum s-a implicat extraordinar şi vădeşte calităţi pentru a impulsiona, a motiva, a duce mai departe această viaţă comunitară. Am convingerea că este benefic să dezvoltăm o reţea de JCC-uri.

- Cum vedeţi integrarea Centrelor Comunitare Evreieşti în ansamblul vieţii iudaice din România?

- Dorim să creăm trei poli, pentru o viaţă evreiască cu multiple deschideri. În primul rând, unul religios (Templul Coral şi Sinagoga Mare, care azi are o nouă înfăţişare), apoi Centrul Comunitar din strada Popa Soare şi, la fel de important, asistenţa socială şi medicală. Visăm la un adevărat centru medical, iar în str. Anton Pann sperăm să reuşim să creăm o grădiniţă, un centru de educaţie fizică, fizioterapie, masaj. Vilele noastre de la Cristian, Eforie Nord, Borsec reprezintă un cadru de socializare pentru toate vârstele. De ce venim într-o comunitate? Să avem o viaţă comunitară - să ne sprijinim şi să reuşim să trăim cu adevărat, nu doar să supravieţuim.

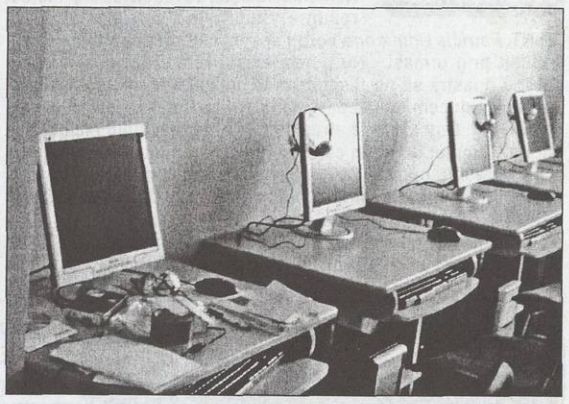

JORGE DIENER,
director JOINT pentru Bulgaria, Ungaria şi România

„Evreii din România creează o bază pentru un viitor solid"

- Ce înseamnă Centrele Comunitare ce se deschid începând de azi şi în România?

- Cred că azi, o dată cu deschiderea primului JCC aici, în Oradea, şi apoi în Bucureşti, în cadrul comunităţii evreilor din România există noi alternative pentru exprimarea identităţii iudaice. În al doilea rând, această inaugurare demonstrează faptul că evreii din România creează baza pentru un viitor solid.

- Cum se va reflecta JCC Oradea în viaţa evreilor orădeni?

- JCC Oradea oferă o gamă foarte largă de oportunităţi, chiar pornind cu felul în care el a fost proiectat. Vor exista programe pentru copii, tineret, părinţi şi bunici - care să îşi găsească fiecare locul.

- Din discuţiile purtate la Oradea, a reieşit ideea că va exista o reţea de centre comunitare.

- Viziunea pe care o împărtăşim, împreună cu preşedintele Aurel Vainer, este legată de construirea unei reţele de JCC-uri în toate comunităţile evreieşti din România, care au un număr suficient de mare de membri. Sper să vedem că se deschid JCC-uri în Iaşi, Timişoara, poate în Cluj – comunităţi unde sunt suficienţi oameni. Pentru comunităţile mici, ideea este de a realiza relaţii tot mai strânse cu marile comunităţi.

- Împărtăşiţi-ne un moment special al zilei.

- A fost o deschidere foarte emoţionantă. Azi am înţeles că marea sală festivă este prea mică pentru cei care sunt gata să asigure continuitatea acestei comunităţi.

„Bine aţi venit în casa dumneavoastră" la JCC BUCUREŞTI

Porţile J.C.C. (Jewish Community Center) Bucureşti s-au deschis în mod festiv duminică, 30 septembrie, printr-o manifestare amplă dedicată noii şi primitoarei case pentru toate generaţiile. Placa inaugurală a fost dezvelită de vicepreşedintele F.C.E.R., ing. *Paul Schwartz*, iar Marele Rabin *Menachem Hacohen* a aşezat *mezuza* la poarta principală a Centrului. Conducerea F.C.E.R., evrei şi neevrei, preşedinţi ai unor comunităţi evreieşti, oaspeţi din ţară, din America şi din Israel au onorat manifestarea, fără precedent ca amploare pentru obştea evreiască bucureşteană.

Centrul Comunitar Evreiesc se adresează bucureştenilor, în special, evrei din România şi din Israel, care îşi petrec timpul în Capitală, cu un set de programe foarte incitante, cu o echipă profesionistă şi plină de iniţiativă. Prezenţa directorului JOINT pentru Europa, *Alberto Senderey*, şi a doamnei *Patricia Uhlmann*, precum şi a fiicei sale, *Meg Uhlmann Show*, a sporit sensul festiv al întâlnirii. Preşedintele F.C.E.R., deputat dr. *Aurel Vainer*, vorbea despre „naşterea unui copil în familia evreiască bucureşteană", iar directorul regional JOINT, *Jorge Diener*, afirma: „Vreau să vă amintesc că azi, aici, facem istorie". Despre partea practică a realizării celor două Centre Comunitare - Oradea şi Bucureşti -, cel mai bine ar putea vorbi directorul de programe *Israel Sabag*, care s-a implicat în naşterea acestor aşezăminte de la începuturi până la cele mai mici detalii ale finisării lucrărilor. O echipă inimoasă, formată din *Adrian Gueron, Dalia Golda, Dana Vereanu, Karolina Jakab*, a fost garantul unei deschideri, despre care puţini credeau că va putea avea loc la timp. *Adrian Gueron* spunea, la intrarea invitaţilor în sediul JCC: „Bine aţi venit în casa dumneavoastră!", iar aceste cuvinte rezumă poate cel mai bine sensul evenimentului din Strada Popa Soare nr. 18.

Prefaţă la deschidere

Pre-inaugurarea, pe care organizatorii au pregătit-o cu minuţiozitate, s-a desfăşurat sâmbătă seara. Organizată pe trei nivele, aceasta a cuprins două recitaluri, urmate de câte o petrecere, adaptată vârstei participanţilor. În cafeneaua de la subsol, le-a dat întâlnire invitaţilor *Ada Milea* - autoare, compozitoare, actriţă -, o artistă completă, care ştie să te ducă departe, de această dată în lumea lui Don Quijote. La etajul I, a avut loc, în acelaşi timp, un recital *Adrian Daminescu*, primit cu deosebită căldură de cei ce trăiesc nostalgia anilor romantici. Între cele două programe, la parter, pe acorduri de pian, participanţii au discutat despre însemnătatea Centrului în viaţa Bucureştiului.

Preşedintele F.C.E.R., deputat dr. *Aurel Vainer*, a fost prezent şi în pre-ziua evenimentului inaugural la sediul Centrului Comunitar. Amfitrion al manifestării, împreună cu directorul regional JOINT, *Jorge Diener*, cu directorul de programe *Israel Sabag* şi cu echipa locală care a pus pe picioare evenimentul şi JCC-ul, domnia-sa a ţinut să vadă şi marea petrecere din ajunul inaugurării.

Împreună cu cei prezenţi s-au aflat - pe parcursul deschiderii - doamna *Patricia Werthan Uhlmann*, membră a Comitetului Directorial al JDC şi membră a Conducerii evreilor din Kansas, şi fiica sa, *Meg Show*, numărându-se printre acei oameni care au făcut imens pentru ca evreimea din România să aibă parte de programe speciale de educaţie şi de spaţii amenajate la standarde internaţionale.

*

Inaugurarea festivă

Pianistul *Dan Mizrahy* a deschis ceremonia J.C.C. Bucureşti, fiind în ton cu ceea ce se doreşte acest spaţiu - un loc de întâlnire, în primul rând, culturală.

Preşedintele F.C.E.R., deputat dr. *Aurel Vainer*, afirma că „naşterea JCC - a Centrului Comunitar Evreiesc Bucureşti - este similară cu naşterea unui copil", iar ceremonia o asemuia cu un *Brit Mila*. Cu această ocazie, preşedintele F.C.E.R. a menţionat contribuţia Fundaţiei „Spitzer" la partenariatul deja tradiţional F.C.E.R.-JOINT şi a salutat prezenţa doamnei Patricia Uhlmann şi a fiicei sale.

„Nu putem uita unii de ceilalţi - afirma *Patricia (Trisha) Uhlmann*. Azi suntem aici în faţa unui vis realizat, a unui vis la care am sperat în ultimii ani când am călătorit în România". Pe de altă parte, s-a referit la întoarcerea tânărului Sorin Rosen în România, devenit rabin - un rabin cu o deschidere largă, modern şi crescut aici, împreună cu generaţia căreia îi aparţine. Aşa cum afirma Patricia Uhlmann, prezenţa Rabinului Şlomo Sorin Rosen este un motiv de bucurie şi speranţă, iar consacrarea sa vine în sprijinul misiunii sale viitoare.

Consilierul primului ministru, diplomatul *Mihnea Constantinescu*, a dat citire mesajului premierului *Călin Popescu Tăriceanu*, referindu-se la JCC ca la „un model pentru ceea ce se poate realiza atunci când interesul comunităţii este pus la loc de cinste. Dincolo de poluarea constantă în care trăim - din punct de vedere fizic şi moral -, o asemenea iniţiativă reprezintă o oază de lumină".

Directorul JOINT pentru Bulgaria, Ungaria şi România, *Jorge Diener*, a subliniat, în cuvântul său, sensul istoric al evenimentului, dar şi semnificaţia sa asociată sărbătorii de Sucot. Evocând hălăduirea sub acoperişuri provizorii, Sucotul ne aduce aminte, în antiteză, de importanţa statorniciei Israelului şi a Caselor sale. JCC Bucureşti - cum afirma directorul regional JOINT - este o asemenea casă stabilă, care aminteşte de nevoia noastră de a duce mai departe tradiţia prin orice mijloace, arhaice sau moderne.

Marele Rabin *Menachem Hacohen* s-a referit la importanţa unui asemenea lăcaş pentru toate generaţiile. Efortul lui Israel Sabag şi al echipei care a pus pe picioare acest JCC a fost amintit, cu admiraţie, şi de domnia-sa. Pe de altă parte, Marele Rabin a evocat responsabilitatea pe care o are JOINT pentru continuitatea vieţii evreieşti în România. În acest cadru festiv, a menţionat nevoia ca Rabinul Shlomo Rosen, instalat în funcţia rabinică chiar în ziua deschiderii JCC Bucureşti, să se bucure de tot sprijinul în activitatea sa, pentru care s-a pregătit ani buni, în România şi în Statele Unite.

Formaţia Klezmer a T.E.S., condusă de maestrul *Radu Captari*, i-a purtat pe participanţi în zona mai tradiţională a iudaismului. Ataşatul cultural al Ambasadei Israelului la Bucureşti, *Jonathan Rosenzweig*, a adresat felicitări noului Centru, care îşi propune o apropiere constantă de valorile israeliene trecute şi prezente. Scriitorul *Aurel Storin* a onorat evenimentul cu un poem-pamflet în care le-a amintit organizatorilor de misiunea şi responsabilitatea lor pentru întreaga comunitate. Preşedintele Comunităţii evreieşti orădene, ing. *Felix Koppelmann*, şi tânărul *Cristian Ezri* au oferit, din partea Comunităţii şi a JCC Oradea, un dar simbolic colegilor bucureşteni. La final, *Israel Sabag*, cel care a contribuit esenţial la punerea în practică a acestui vis, a chemat pe scenă echipa - *Dana Vereanu, Dalia Golda, Karolina Jakab, Adrian Gueron, Arina Orenstein, Sanda Wolf, Gabriela Bucătică* şi *Ofir Tzviran*. Israel Sabag atenţiona asistenţa despre faptul că munca adevărată şi constantă se află doar la început.

*

Israel Sabag sau „Mr. Push"...

Acest foarte sugestiv apelativ - la adresa directorului de programe JOINT pentru România - îi aparţine chiar preşedintelui F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*. În discursul său, domnia-sa spunea, în spirit de glumă: „Dacă America îl are pe Mr. Bush, noi îl avem pe Mr. Push... De câte ori îl întrebam, în ultima vreme, pe Israel Sabag ce mai face, îmi spunea: «I push, I push» - adică «împinge» lucrurile înainte. Acest lucru este azi evident şi oricând vom avea nevoie «to push», ştim exact la cine să apelăm", spunea domnia-sa. Israel Sabag a depus în ultimele luni un efort copleşitor, soldat - cu ajutorul liderilor de comunităţi şi al unei echipe - cu deschiderea a două Centre Comunitare Evreieşti care s-ar putea regăsi oricând la New York, Paris sau Tel Aviv.

*

Cafenea ca la Tel Aviv

Israelianul *Ofir Tzviran* este administratorul cafenelei JCC, iar prezenţa sa şi a colegilor săi se reflectă nu doar în meniu, în decor, dar (mai ales!) în atmosfera acestui spaţiu atractiv. În miez de zi, la o cafea, sau seara, la un pahar de vin (caşer), „Caffe JCC" îşi aşteaptă oaspeţii. Aşa cum s-a putut vedea chiar de la inaugurare, cafeneaua este un spaţiu ideal pentru manifestări culturale - concertul Adei Milea fiind foarte bine integrat în ambianţă.

*

Cum este la JCC

Din holul spaţios se deschid camera copiilor şi o cameră multifuncţională, cu fotolii comode, bibliotecă şi mese, numai bune de stat la o şuetă. În prima remarcăm, inevitabil, desenul imens de pe pereţi cu Albă ca Zăpada şi cei şapte pitici. Mai toţi, dar mai cu seamă frumoasa cu păr de abanos, poartă câte un *Magen David* la gât... Această interpretare iudaică a poveştii Fraţilor Grimm are un rol simbolic foarte puternic pentru cei mici, care se pot apropia de iudaism din primii ani ai existenţei lor, prin mijloace specifice vârstei. În rest, o explozie de culoare, cu zeci de jucării şi spaţii ideale pentru copii. *Living*-ul, în tonuri de gri şi roşu, este spaţiul în care vor veni - aşa cum ne mărturisea *Karolina Jakab* - în special cei ce aparţin generaţiei mijlocii şi vârstei „de aur". Sala festivă - binecunoscuta sală festivă din Popa Soare - a suferit o impresionantă schimbare de *look*. La ultimul etaj - spaţiu de sport şi relaxare. Un club de *fittness*, excelent utilat, şi sauna îşi aşteaptă vizitatorii. Între acestea se află birouri, camere de reuniune, sala de calculatoare - toate utilate astfel pentru ca, în paralel, constant, să aibă loc mai multe activităţi comune. Un hol larg, deschis, în culori moderne - totul emană optimism, un aer care nu ne aminteşte de ideea „supravieţuirii evreieşti", ci, mai degrabă, de un nou mod de trăire evreiască, lipsită de complexe, temeri şi tabu-uri.

LUCIANA FRIEDMANN

Concertul de la Ateneu

Inaugurarea Centrului Comunitar Evreiesc (C.C.E.) a făcut o breşă, poate, pentru prima dată, în istoria Ateneului Român. Este vorba de concertul de *blues*, susţinut de unul dintre marii jazz-işti contemporani, **A.G. Weinberger**, şi de **David Broza**, foarte popular cântăreţ şi chitarist israelian, în faţa unei săli arhipline, cu mult tineret. Prezentatorul spectacolului, actorul **Mihai Călin**, a salutat momentul inaugural, pe importanţii oaspeţi ai JOINT din S.U.A., Europa, lideri zonali ai JOINT şi a adus mulţumiri conducerii F.C.E.R. şi preşedintelui Confederaţiei Mondiale a Centrelor Comunitare Evreieşti, cu sediul în Israel, **Jerry Spitzer**, a cărui familie este originară din România. Apoi a dat citire mesajului de felicitare din partea preşedintelui României, **Traian Băsescu**. (Publicăm, alăturat, textul). Cei doi muzicieni şi-au reconfirmat renumele. Spre sfârşitul concertului, tinerii şi-au legănat braţele, au aprins luminiţe, au fluierat aşa cum ar fi făcut-o în orice alt loc şi la orice alt spectacol cu artişti faimoşi, mesageri ai acestei muzici deloc uşoare, dacă este făcută cu talent, sensibilitate, profesionalism. Doar că Ateneul, care beneficiază de o acustică impecabilă, nu avea nevoie de amplificare suplimentară.

IULIA DELEANU

Mesaje adresate cu prilejul inaugurării Centrului Comunitar Evreiesc din Bucureşti

TRAIAN BĂSESCU, preşedintele României

Inaugurarea Centrului Comunitar Evreiesc reprezintă un moment important pentru comunitatea evreiască din România, reliefând contribuţia şi implicarea activă a acesteia în planul vieţii publice, culturale şi religioase din ţara noastră. Sunt convins că acest proiect modern şi actual va reuşi să vină în întâmpinarea aspiraţiilor şi iniţiativelor membrilor comunităţii evreieşti, contribuind, totodată, la o mai bună cunoaştere în România a identităţii, a istoriei şi a culturii poporului evreu.

Consider că evenimentul de astăzi confirmă bogăţia şi diversitatea prezenţei culturii iudaice în România şi dialogul acesteia cu istoria şi cultura poporului român, în spiritul respectului şi al preţuirii reciproce.

Aprecez eforturile Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România, care a dovedit mereu o implicare remarcabilă în viaţa noastră publică, împreună cu cele ale American Jewish Joint Distribution Committee, dorind totodată să transmit tuturor participanţilor la acest eveniment cultural cele mai călduroase urări de bine împreună cu salutul meu cordial.

CĂLIN POPESCU-TĂRICEANU, prim-ministru

Domnule preşedinte al Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România,
Domnule preşedinte al Comunităţii Evreieşti în Bucureşti,
Eminenţe Voastre,
Doamnelor şi Domnilor,

Este o plăcută ocazie de a fi alături de dumneavoastră la acest eveniment pentru a vă transmite din partea Guvernului României şi a Primului Ministru cele mai calde felicitări cu prilejul inaugurării Centrului Comunitar Evreiesc din Bucureşti [...].

Doresc să transmit aprecierea pentru eforturile celor care au contribuit la această reuşită, Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România, American Jewish Joint Distribution Committee, Spitzer Fundation [...]. Doresc să vă exprim deschiderea Guvernului României pentru a contribui la dezvoltarea activităţilor acestui Centru ca partener la ceea ce JCC propune prin programul său de activităţi.

Avem convingerea că Centrul Comunitar Evreiesc va fi un model pentru armonia şi diversitatea vieţii comunitare din Capitală, iar reţeaua de asemenea centre din ţară va promova acest spirit la nivelul cât mai multor comunităţi locale.

Este un lucru îmbucurător că suntem prezenţi astăzi, la această inaugurare, un număr atât de mare de participanţi şi mai ales un număr însemnat de tineri, ceea ce demonstrează un spirit nou, entuziasm şi un proiect care atrage cu adevărat interesul comunităţii [...].

Într-o perioadă în care spaţiul public devine tot mai poluat de politică, de riscurile de mediu, de agresiunile oraşului, iar liniştea căminelor pare câteodată tulburată de obsesiile globalizării mass media, acest Centru este o oază de lumină şi armonie, de care cu toţii avem nevoie, tineri sau vârstnici [...].

În încheiere, doresc să vă asigur, domnule preşedinte Vainer, de disponibilitatea Guvernului României de a sprijini programele şi acţiunile pe care Centrul Comunitar Evreiesc le va dezvolta.

Felicitări, tuturor celor care au contribuit la realizarea acestui proiect. Vă urăm mult succes.

FRUMUSEŢEA ŞTIINŢEI

Interviu cu acad. IONEL HAIDUC, preşedintele Academiei Române

Cu prilejul Anului Nou evreiesc 5768, în prima zi a lunii Tişrei - 13 septembrie 2007, după calendarul oficial -, F.C.E.R. şi Comunitatea din Bucureşti au invitat la această sărbătorire, sub semnul ecumenismului, reprezentanţi ai oficialităţilor, ai instituţiilor de cultură, ai mass media bucureştene. Printre cei care ne-au onorat invitaţia s-a numărat şi preşedintele Academiei Române, acad. **IONEL HAIDUC**. A fost un bun prilej - cum avea s-o declare dr. Aurel Vainer, preşedintele F.C.E.R. -, al reconfirmării şi reînnoirii bunelor relaţii dintre oamenii de ştiinţă români şi evrei din ţara noastră. Un bun prilej, totodată, pentru a-i solicita preşedintelui Academiei Române şi o întâlnire cu cititorii revistei „Realitatea Evreiască", interviul de faţă confirmând acceptul d-sale. „Şana Tova!" - un An Nou fericit, domnule Ionel Haiduc!

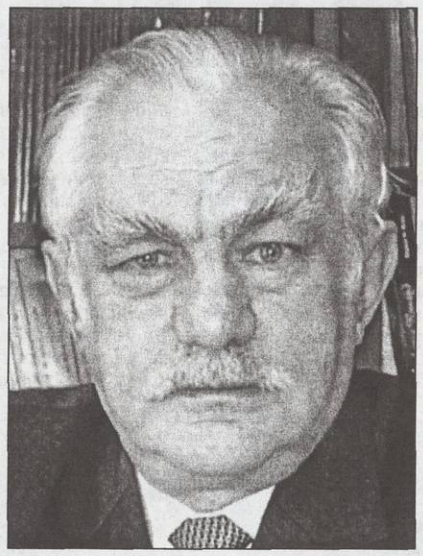

Aşa cum spunea, cândva, Ilya Prigogine, „ştiinţa este, fără îndoială, arta de a manipula natura". Dar ea este, în acelaşi timp, un efort de a o înţelege, pentru a răspunde la câteva întrebări pe care, din generaţie în generaţie, oamenii n-au încetat să şi le pună. Pentru că ştiinţa înseamnă, înainte de orice altceva, *dialog*, şi *explorări*, care - şi să-l citâm acum pe Serge Moscovici - „împrospătează tot ce ating, încălzesc pretutindeni unde pătrund şi adevărurile care ne permit să trăim. La fiecare cotitură se ascunde nu ecoul unui sfârşit, nu dangătul de clopote anunţând o dispariţie, ci vocea unei renaşteri şi a unui început, din nou proaspete, a umanităţii şi a materialităţii încremenite doar o clipă în efemera lor permanenţă. De aceea, marile descoperiri nu devin cunoscute doar când autorul lor e pe patul de moarte, ca în cazul lui Copernic, ci sunt oferite, ca în cazul lui Kepler, la vârsta visării cu ochii deschişi şi a pasiunilor puternice".

Mi-am reamintit aceste cuvinte, tulburătoare prin adevărul profund conţinut într-însele, în timpul discuţiei purtate cu acad. IONEL HAIDUC, preşedintele Academiei Române, specialist în chimie anorganică, chimia compuşilor organometalici şi - nu în ultimul rând - chimia supramoleculară. D-sa, trebuie s-o mărturisesc de la bun început, m-a uluit pur şi simplu, nu numai prin C.V.-ul său, cu totul ieşit din comun, ci şi prin celelalte date ale personalităţii sale: căldură, totală lipsă de emfază şi acea sinceritate a dialogului, caracteristici atât de rare şi preţioase, constituind, de fapt, *marca*, imposibil de falsificat, a adevăratei personalităţi ştiinţifice, a celui ce s-a realizat pe deplin şi s-a împlinit pe sine, ocupând un loc care de drept i se cuvine pe deplin.

- Aş vrea să vă întreb, înainte de orice altceva, ce anume v-a împins înspre chimie... a fost o întâmplare sau o pasiune, mai mult sau mai puţin spontană?

- Da, cred c-a fost o pasiune spontană, pentru că îmi amintesc, eram elev în clasa a VI-a, încă nu făceam chimie... clasa noastră era vecină cu laboratorul şi, când s-a deschis, odată, uşa, am văzut acolo aparate, sticluţe, borcane cu reactivi... şi imaginaţia mea a luat-o razna, am fost profund impresionat...

- Câţi ani aveaţi?

- Cam 13 ani. Atunci am simţit prima curiozitate. Pe urmă, din clasa a VII-a, am făcut chimia; aveam o profesoară care a avut curajul să-mi lase cheile laboratorului, unde puteam intra şi singur, în timpul liber, după masă... şcoala avea un laborator bun, este actualul Liceu „Emil Racoviţă", din Cluj.

- Deci, de la vârsta aceasta n-aţi mai avut nici o ezitare asupra a ceea ce vă pasiona cu adevărat.

- N-am ezitat deloc când am cunoscut chimia, nu mi-a trecut nici o clipă prin cap să mă gândesc la altceva, de la bun început a fost ca un destin, sau ca un blestem! Când am absolvit, făceam parte din prima promoţie cu zece clase, iar cei care aveau diplomă de merit intrau la facultate fără admitere. Părinţii mei erau oameni simpli, aşa că problemele de origine socială de care se izbeau unii, pe vremea aceea, eu nu le-am avut... S-a încercat chiar recrutarea mea pentru diplomaţie... Cei care se ocupau cu recrutarea au insistat foarte mult, dar i-am refuzat categoric. Am fost ameninţat că n-o să pot intra în altă parte şi am replicat atunci că *nu mă tem de nici un examen de admitere corect*! Şi, până la urmă, am făcut, am făcut chimie!

- Şi pasiunea pentru cercetare?

Pentru că una e să faci o facultate de chimie, să devii apoi profesor undeva, şi e în regulă, dar pentru ca să fii om de ştiinţă, cercetător, ai nevoie de ceva în plus, de o curiozitate ieşită din comun...

- Sigur! Curiozitatea! Iar mie, în afară de faptul că mi-a plăcut în laborator, îmi plăcea enorm să citesc. În anul I, profesorul Liteanu mi-a sugerat o temă care la început m-a şocat, fiindcă tema asta se afla atunci abia la început - *polimeri fără carbon*, ceea ce ducea cu gândul la o chimie asemănătoare celei organice, dar cu alte elemente... ce alte elemente ar putea imita carbonul?!

- Era o idee nouă!

- Da. Şi am început să scormonesc prin bibilioteci, am găsit lucruri interesante... totul s-a terminat cu o lucrare de diplomă care a ajuns carte, *Chimia ciclurilor anorganice*. A fost publicată de Editura Academiei, la un an după terminarea facultăţii.

- Un început foarte promiţător!

- Era destul de interesant şi neobişnuit, pentru că foarte mulţi profesori nu aveau o carte publicată, iar eu abia terminasem facultatea. Am ajuns, apoi, să fac aspirantura la Moscova fiindcă publicasem mai înainte, în ţară, un articol în care propuneam o clasificare originală, articol care a căzut în mâna unui academician rus care, cu prilejul unei vizite în România, s-a interesat de „profesorul Haiduc"; nimeni n-avea habar, fiindcă nu eram decât un student de la Cluj, aproape anonim... Numai că academicianul ăsta avea un aspirant român, care, după terminarea aspiranturii, a venit în ţară şi m-a căutat. I-am spus atunci că nu pot lucra în România, fiindcă nu există condiţii şi aş vrea să merg în străinătate, preferabil în Germania. „Nu, în Germania n-ai să poţi merge - mi-a zis el -, dar te putem trimite în Uniunea Sovietică!", şi eu am acceptat, am mers în Uniunea Sovietică. După ce-am terminat doctoratul la ruşi, am făcut un stagiu post-doctoral în S.U.A.

În premieră: chimia organometalică sau cea de-a treia chimie

- Deci, perioada dvs. de dezvoltare a corespuns cu aceea de relativă deschidere din România...

- Când au fost destul de mulţi trimişi în străinătate, cu burse Humboldt sau Fulbright - sigur, o condiţie esenţială era să fii acceptat acolo şi pentru asta trebuia să ai nişte argumente. Eu aveam cartea şi, desigur, lucrările publicate împreună cu profesorul meu de la Moscova; deci aveam o oarecare carte de vizită.

- Şi după aceea?

- M-am întors în ţară şi, pe baza experienţei mele americane, m-am lansat într-un alt domeniu, *chimia organometalică*, un domeniu care face puntea dintre chimia organică şi cea anorganică, supranumit şi „cea de-a treia chimie". Am scris iarăşi o carte şi pe această temă - temă pe care am reuşit astfel s-o introduc în România şi în învăţământul universitar... Aşa se face că, în 1975, am fost vizitat de profesorul *Jerry Zuckerman*... vieţile noastre s-au intersectat într-un mod interesant. El cunoştea ceva lucrări de-ale mele şi a văzut şi această carte de chimie organometalică. Mi-a propus să o publicăm în limba engleză.

- Deci de la el a venit ideea!

- Pentru că, ce se întâmplă: în limba engleză şi pe plan internaţional, existau pe vremea aceea, sau nişte cărţi foarte voluminoase, sau unele cărticele mult prea simpliste. Când a văzut cartea mea, a zis că exact aşa ceva i-ar trebui pentru studenţii americani, ar fi fost un bun curs universitar. Am pregătit ediţia în limba engleză, el aducea materialul mai nou, la noi cartea apăruse în 1974, el a adus completări, a verificat traducerea pe care o făcusem în engleză, apoi am publicat-o împreună. Cartea noastră a apărut în 1985, la Berlin, ne-am întâlnit acolo, pentru ultima oară, pentru că Zuckerman a şi murit curând după aceea...

- Era mult mai în vârstă decât dvs.?

- Nu, dar a avut un cancer... Era profesor la Oklahoma, era o figură foarte pitorească... a venit în România cu soţia şi cei cinci copii, de mai multe ori... Am avut o colaborare frumoasă, care, în afara cărţii menţionate, s-a concretizat şi în vreo cinci lucrări publicate într-o revistă americană de chimie... Cartea am pregătit-o în paralel, dar aveam şi aceste lucrări de cercetare originală.

- Probabil prioritară pe plan mondial...

- Erau noutăţi, nu foarte spectaculoase, dar interesante în domeniul respectiv.

- Şi pe urmă?

- Pe urmă a venit Revoluţia şi drumurile mele au devenit mult mai numeroase, în S.U.A., în Mexic...

- Am văzut în C.V.-ul dvs. că aveţi o listă absolut impresionantă de locuri unde aţi fost invitat ca „Visiting professor"...

- În urma unei corespondenţe cu un chimist brazilian, am fost în Brazilia... tot Zuckerman îl chema!

- Ce ciudat!

- Julio Zuckerman-Schpector. Tot evreu. Şi cu el am avut câteva lucrări publicate... M-a invitat în Brazilia, am fost la început două luni, am ţinut acolo un curs, am publicat împreună cu el câteva lucrări şi ultima dată m-a vizitat anul acesta.

- Dânsul e tot profesor?

- Tot profesor. Ceva mai tânăr decât mine. Cu vreo zece ani mai tânăr. Experienţa asta în Brazilia mi s-a părut foarte interesantă şi dintr-un punct de vedere care nu este pur ştiinţific. El m-a invitat foarte des, i-am făcut multe vizite acasă, în familie şi, cu acest prilej, am văzut ce înseamnă familia evreiască. Cu o coeziune pe care eu n-am mai văzut-o la alte naţiuni şi care m-a impresionat... avea trei copii şi, fiind de foarte multe ori la ei, la masă, m-a frapat faptul că fiecare copil îşi cunoştea rolul: fetiţa cea mai mică avea vreo şase sau şapte ani, ea aducea şerveţelele la masă, băieţii puneau tacâmurile, vasele - ei erau mai mari, să fi avut 16-17 ani... Foarte bine educaţi! Şi tot el m-a dus de mai multe ori vineri seara, la el, la comunitate; erau un grup mic, unde iarăşi am fost impresionat de faptul că nu asistam la o simplă întrunire religioasă, ci la un fel de întâlnire de familie... de altfel, grupul de evrei de la Sao Carlos nu era deloc mare... Şi m-am împrietenit acolo cu mai mulţi din grupul acesta...

- Acum, din perspectiva pe care o aveţi, instalat în scaunul pe care cu onoare îl ocupaţi, cu foarte multă onoare, aş putea spune...

- Şi cu foarte multă greutate.

- ...dacă priviţi înapoi... nu ştiu dacă veţi fi sau nu de acord cu mine... eu cred că în România continuă să persiste o teribilă confuzie a valorilor. Adică, impostura mi se pare a fi extrem de răspândită...

- Din păcate, e adevărat. E adevărat!

- Credeţi că suntem noi sortiţi să continue treaba asta la infinit, pentru că aşa a fost dintotdeauna? Întrevedeţi vreo îmbunătăţire, sau credeţi că va fi mereu aşa?

- Nu întrevăd o îmbunătăţire curând. La noi valoarea este *cunoscută*, dar nu şi *recunoscută*. Adică, dacă cineva realizează ceva, totdeauna se vor găsi unii care să spună că şi ei ar fi putut să facă... or, de cele mai multe ori, nu-i deloc aşa! Dar până la urmă totul se nivelează şi *nu, nu* se recunoaşte valoarea, uneori nici chiar între colegi, decât între anumite limite... Sigur, sunt unii care se impun prin rezultatele lor...

- Dar, şi aici, posibilitatea contrafacerilor de tot felul, a simulării este nemaipomenită, de la o teză de doctorat pe care ţi-o poate scrie oricine...

- Da...

- ...până la orice fel de carte pe care, de asemenea, ţi-o poate scrie altul, contra cost, fireşte, şi, încet-încet, te poţi pomeni, la un moment dat că eşti o mare somitate şi vorbeşti la televizor!

- Acum se poate publica orice, mai cu seamă dacă plăteşti şi de multe ori numărul contează mai mult decât calitatea. Aşa-zise reviste ştiinţifice - şi sunt peste 500 în România! - publică ceea ce n-ar accepta nici o revistă serioasă şi vin oameni cu câte-o listă de publicaţii... pe care, când o citeşti, constaţi că este vorba de prestaţii la reviste total obscure. Sunt foarte puţini aceia care au publicat şi pot publica în reviste de circulaţie internaţională.

- Dar, există, după părerea mea, şi un revers al medaliei, adică sunt oameni cu adevărat capabili, dar care nu pot să răzbată şi sunt nevoiţi să îşi „îngroape lucrările"...

- Exact!

- ...în reviste şi revistuţe de provincie, pentru că ei nu au acces acolo unde poate că ar merita.

- Dacă ar avea calitate, ar avea acces!

- Cum? Cine măsoară calitatea?

- Orice revistă serioasă, când primeşte un manuscris pentru publicare, îl trimite la doi-trei referenţi care sunt oameni serioşi şi calificaţi. Vorbesc despre revistele internaţionale.

- Iar eu, despre ce se întâmplă la noi...

- A, nu, la noi poţi publica orice! Dar, revenind la publicaţiile internaţionale, în afară de calitate, există şi o altă condiţie: cunoaşterea limbii. Aici sunt multe deficienţe, mulţi dintre oamenii noştri de ştiinţă nu cunosc suficient de bine o limbă de circulaţie internaţională, or, fiecare disciplină îşi are un jargon specific...

- M-am gândit, nu o dată, la toţi cei care, în perioada de închidere absolută a României, s-au pierdut, pentru că nu aveau posibilitatea de a ieşi în afară cu ceea ce, eventual, ar fi fost capabili să facă...

- Doamnă, eu am publicat şi în această perioadă în reviste străine!

- Deci, era posibil.

- Era foarte greu. Aveai nevoie de o mulţime de aprobări, trebuia să treci printr-o întreagă filieră cu un manuscris, ca să-l poţi trimite în străinătate. Asta descuraja pe mulţi, se temeau că ar putea avea necazuri. Dar, sunt câţiva care, şi în această perioadă, au publicat în străinătate.

Cei doi Zuckermani – coautori de suflet

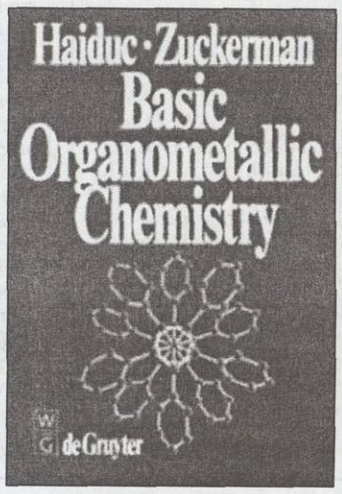

A consemnat NEDEEA BURCĂ

(Continuare în nr. viitor)

2 septembrie 2007

APEL PENTRU ARMONIA LUMII

ZIUA EUROPEANĂ A CULTURII IUDAICE

Oricine a intrat în Templul Coral, la 2 septembrie a.c. - Ziua Europeană a Culturii Iudaice -, a înțeles mai adânc ce înseamnă muzica în viața evreiască; muzica sacră și *muzica profană*

La Sinagoga Mare, iubitorii de cinema au putut viziona un film israelian de îndreptățit succes, „Trei mame", în care una dintre protagoniste este îndrăgita actriță *Tricy Abramovici*. Filmul se deschide cu binecuvântarea făcută de regele Faruk al Egiptului, acum mai bine de 60 de ani, la nașterea unor tripleți într-o familie evreiască stabilită în Alexandria. Aparatul cinematografic insistă pe imaginea farfuriei pline cu toate fructele atât de dulci ale Orientului, pentru ca viața nou-născutelor să fie la fel de dulce. Cât de dramatic avea să dizolve soarta duioșia metaforei! Mama fetițelor moare în urma unei epidemii, tatăl și fiicele fac Alia, se stabilesc la Tel Aviv, unde, cu destulă greutate - sunt primii ani ai existenței Israelului - reușesc să ducă o viață decentă. Ciclurile naturii umane își urmează cursul: adolescența vine cu exuberanța și impetuozitatea ei, creând stări conflictuale în familie. Rose, una dintre fiice, dorește să devină cântăreață și surorile se solidarizează cu ea împotriva tatălui, care nu-și poate impune autoritatea. Împăcarea între tată și fiice, adusă de nunțile fetelor, toate trei o dată, e tivită cu negru. Tatăl moare de inimă. Necazurile nu se opresc aici. Soțul Florei suferă un accident grav și nu va mai putea avea copii. Când Yasmin naște tripleți - doi băieți, David și Amnon, și o fată, Rahel (Ruha) - hotărăște să i-l dea pe Amnon Florei. Flora mimează de ochii lumii sarcina și nu declară adopția autorităților. Rose are o aventură extraconjugală, soțul ei află, trece peste infidelitate, dar n-o iartă pe Flora, care, la rugămintea surorii sale, a tăinuit-o, mințindu-l. Se va răzbuna declarând autorităților falsul. Amnon îi este luat Florei și pus sub protecția autorităților. Este o istorie sub pecetea tainei pentru Ruha, fiica Rosei, care, adultă fiind, descoperă adevărul din mărturisirile celor două mătuși și ale mamei. Filmul începe și se termină în Alexandria. Yasmin, grav bolnavă, revine pentru un transplant în locurile natale, împreună cu surorile ei. În drum spre spital, taximetristul le arată palatul regal, în care au fost aduse pentru a primi binecuvântarea, acum nelocuit. Sfârșitul Yasminei este un alt început. La rugămintea ei, cu valoare de testament, Ruha îi trimite lui Amnon, în kibuțul unde trăiește, un DVD cu istoria familiei. „Trei mame", scrie pe plic. O *sinteză și o recuperare*.

Dacă există o trăsătură comună între acest film și „Alogic 11", adaptare cinematografică, în regia lui *Florin Kevorkian*, a piesei „Eu Gen Ionescu", de acad. Nicolae Cajal, având-o pe *Roxana Guttman* în rolul principal, aceasta constă în generosul apel la solidaritate umană *în fața intoleranței. Comportamentul regelui* egiptean față de o familie evreiască, vizita lui Sadat în Israel - o secvență din „Trei mame" - sunt simboluri care se întâlnesc cu dorința savantului din „Alogic 11" de a crea un vaccin împotriva urii, dorință neîmplinită, fiindcă viața avea să-i fie frântă de atentatul terorist de la 11 septembrie 2001.

Un *remember* despre „Euroiudaica" 2007 a avut darul să pună în valoare câteva dintre cele mai semnificative momente din Festival.

Matineul de film de la Sinagoga Mare s-a încheiat cu o plimbare în timp prin „Bucureștiul amintirilor - cartiere evreiești". O lume plină de pitoresc, trăind încă în memoria afectivă a celor care l-au „prins" și - de ce nu? - o invitație pentru restaurarea lor ca obiectiv turistic de real interes.

*

După-amiază, au continuat manifestările, centrul „activităților" mutându-se la Teatrul Evreiesc de Stat. A fost o sală arhiplină, fiind prezenți, în afară de conducerea F.C.E.R. și C.E.B., E.S. *David Oren*, ambasadorul Statului Israel, și *Jonathan Rosenzweig*, atașatul cultural și de presă al aceleiași ambasade, alte personalități, membri ai comunității și prietenii lor. Organizatorii au ales două momente artistice care au fost prezentate cu succes la Sibiu, dar aici, la T.E.S., nu a fost vorba de o repetare, ci de un spectacol calitativ superior.

„Artiști evrei în recital" - *trio*-ul *Lory Wallfish, Dan Mizrahi, Aurel Storin*, plus *Roxana Guttman* - a încântat publicul, așa cum s-a întâmplat și la Sibiu. Prezentarea pe care *Aurel Storin* i-a făcut-o lui *Dan Mizrahi*, la care s-a adăugat dialogul său cu Cel de Sus, a scos în evidență din nou, pe de o parte, valoarea

excepțională a artiștilor evrei, pe de-altă parte, chiar dacă sub o formă ironic-amară, marile probleme cu care evreimea se confruntă și în zilele noastre. Recitalul de poezie din ultimul volum al lui Aurel Storin, „Morminte călătoare", a fost susținut cu emoție, sensibilitate și măiestrie artistică de actrița *Roxana Guttman*. Momentului poetic i-a urmat momentul muzical. După cuvintele frumoase rostite de maestrul *Dan Mizrahi*, adresate marii pianiste Lory Wallfish, și evocarea de către aceasta din urmă a momentului în care a păși în sala Teatrului „Baraşeum" ca să-l asculte pe cel care-i va deveni tovarăș de viață, violistul Ernst Wallfish, cei doi artiști s-au așezat la pian. Ei au prezentat, separat și împreună, un mic program, pianista - și astăzi cu „mâini de aur" - interpretând sonata „De ce", de Robert Schumann, apoi Mozart, iar împreună cu Dan Mizrahi, „Sonata la patru mâini", de Beethoven. În sfârșit, la cererea insistentă a publicului, maestrul Dan Mizrahi a încântat cu fragmente din versiunea pentru pian a faimoasei „Rapsodii albastre", de George Gershwin. *După aplauzele de-a dreptul* frenetice ale spectatorilor, președintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, a mulțumit artiștilor pentru clipele emoționante dăruite în această după amiază, iar prof. ing. *Osy Lazăr*, președintele C.E.B., a oferit dnei Lory Wallfish o *Diplomă de onoare*.

Sibiu redivivus la un nivel superior

Cel de-al doilea moment artistic memorabil a fost recitalul „Morgenberger" - combinație de cuvinte ascunzând două mari personalități artistice: *Maia Morgenstern* și muzicianul *A.G. Weinberger*. Chiar dacă acest spectacol a putut fi văzut la Sibiu, și sub o formă mai scurtă la Brașov, impresia creată la T.E.S. a fost copleșitoare. Altele au fost condițiile în pivnița de la „Imperium Club" din Sibiu, de la Sinagoga din Brașov și aici. A fost mai mult decât un recital de poezie, a fost un dialog între cei doi artiști - întrebările puse de Maia, *de fapt* de poeții pe care *i-a* recitat, au primit răspunsuri de la A.G. Weinberger, prin intermediul muzicii, dramatismul melodiilor scoțând în evidență dramatismul situațiilor. Dar Maia nu a dialogat numai pe scenă, ci și cu sala, a coborât printre spectatori, le-a cerut părerea despre un subiect valabil în timp și spațiu - istoria și soarta poporului evreu. Cu accente dramatice, ironice, uneori patetice, Maia a reușit să redea esența ideilor autorilor - Aurel Storin, Toma George Maiorescu, Ștefan Iureș, Tania Lovinescu, Boris Marian Mehr. Marea măiestrie a lui A.G. Weinberger a contribuit esențial la reușita acestui moment artistic de excepție.

În pauză, spectatorii au putut viziona expozițiile prezentate cu mare succes și la Sibiu: „Vocația europeană a evreimii române" (realizatori - dr. *Lya Benjamin*, dr. *Irina Cajal-Marin* și un grup de tineri graficieni și fotografi) și „Pictori celebri". Gazdele - F.C.E.R. și C.E.B. - au oferit participanților un *cocteil*.

IULIA DELEANU
EVA GALAMBOS

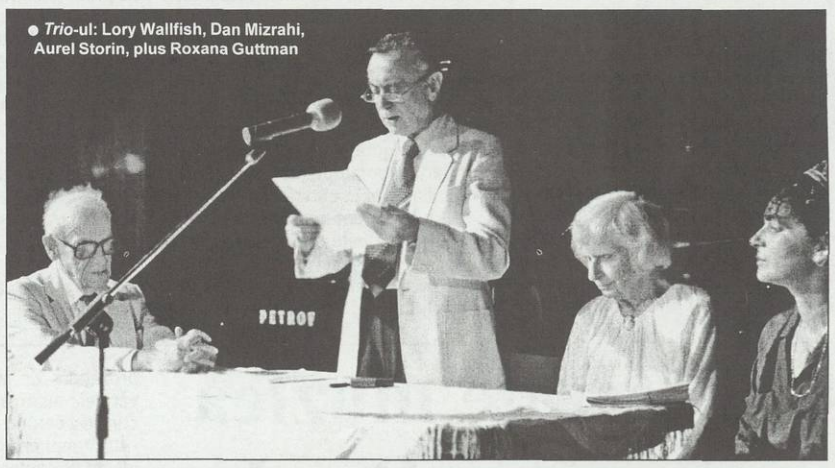

● *Trio*-ul: Lory Wallfish, Dan Mizrahi, Aurel Storin, plus Roxana Guttman

● Secvență de recital: Maia Morgenstern și A.G. Weinberger

CLUJ-NAPOCA

Valoarea personalităților sporește prestigiul comunităților

Cei prezenți la Templul Memorial al Deportaților, la simpozionul cu tema „Contribuția evreilor la dezvoltarea economică, socială și cultural-științifică din Cluj, Transilvania, România", au avut prilejul de a audia patru expuneri care au captivat auditoriul. Prof. univ. dr. *Ladislau Gyémánt*, directorul Institutului de ludaistică din cadrul U.B.B., a ținut o prelegere despre istoria evreilor transilvăneni de la începuturi și până la primul război mondial. Tânărul cercetător *Attila Gidó*, doctorand la Institutul de ludaistică, a vorbit cu competență despre instituțiile evreilor transilvăneni din perioada interbelică, în timp ce dr. *Maria Radosav*, de la același institut, a susținut o expunere bine documentată despre un subiect inedit: tipăriturile ebraice din Transilvania și tipografii acestora. În final, prestigiosul muzicolog și profesor universitar *Ferenc László* a vorbit despre muzicienii evrei din Transilvania, creația și activitatea lor reflectând din plin spiritul pluriculturalității transilvane. În final, președintele interimar al Comunității Evreilor din Cluj a subliniat că evocăm personalitatea savanților și artiștilor evrei pentru că valoarea creațiilor lor sporește prestigiul comunității de origine.

Simpozionul, onorat de prezența unor personalități ale vieții culturale și publice clujene, precum *Nicolae Bocșan*, rectorul Universității „Babeș-Bolyai", și senatorul *Péter Eckstein Kovács*, a dovedit încă o dată importanța existenței unui climat elevat în cadrul Comunității Evreiești din Cluj.

ANDREEA GHIȚĂ

SATU MARE

„Ziua porților deschise" la Sinagoga Mare

Ca în toate comunitățile din țară, și la Satu Mare a fost marcată, la 2 septembrie a.c., Ziua Europeană a Culturii Iudaice, „prilej de a populariza printre locuitorii orașului istoria uneia din cele mai importante comunități din Ardeal", ne scrie corespondentul nostru, *Sebok Alfred*, secretar și responsabil pentru activitățile Clubului generației de mijloc al Comunității. A fost o „Zi a porților deschise" la Sinagoga Mare, în care vizitatorii au putut cumpăra de la standul amenajat la intrarea în sinagogă cărți editate de „Hasefer" și cele mai recente numere ale revistei „Realitatea Evreiască". A fost și acesta un mod de a apropia potențialii cititori de valorile culturale iudaice. *Sebok Alfred* le-a oferit, de asemenea, explicații privind istoricul sinagogii și informații despre viața evreiască. Cei dornici de a adânci această temă - a specificat - își pot procura cărți prin intermediul Internetului, pe *site*-ul *www.hasefer.ro*.

IAȘI

Retrospectivă și prezent

Comunitatea Evreilor din Iași a marcat Ziua Europeană a Culturii Iudaice printr-un simpozion intitulat „Personalități din domeniile socio-comunitar, cultural-artistic și științific, ilustrative pentru trecutul obștii evreiești ieșene". În deschiderea simpozionului, ing. *Martha Eșanu* a făcut o succintă prezentare a contribuției evreilor la dezvoltarea economică, socială și culturală a României, în general, și a orașului Iași, în special. Despre personalitatea farmacistului dr. Simion Caufman, președintele Comunității până în 1992, a vorbit inginerul *Pincu Kaiserman*, care i-a fost colaborator apropiat și care i-a urmat la conducerea Comunității ieșene. Duioase amintiri au fost evocate de prof. univ. dr. *Odette Caufman Blumenfeld*, fiica acestuia. Prof. univ. dr. *Silviu Sanie* a vorbit despre profesorul, istoricul, folcloristul și scriitorul Iițic Șvartz-Kara, iar ing. *Adrian Cuperman* - despre profesorul său, Șlomo Fridental. În încheiere, cercetătorul *Leon Eșanu* a evocat personalitatea actorului și regizorului Saul Taisler, care și-a desfășurat întreaga carieră artistică, de peste 40 de ani, pe scena Teatrului Național din Iași, consacrându-se acestei prestigioase instituții și glorioaselor ei tradiții culturale.

Tot cu acest prilej, au fost deschise: o expoziție de fotografii a dnei *Benjamina Valdcovsky*, dedicată Ierusalimului, și o expoziție de carte cu tematică evreiască apărută la Editura Hasefer și la alte edituri din România și din Israel.

Ziua de 2 septembrie – Ziua Europeană a Culturii Iudaice - a fost „o zi a porților deschise" pentru toți cei care au dorit să ne cunoască cultura, obiceiurile și tradițiile. Simpozionul a fost urmat de un cocteil oferit de conducerea Comunității ieșene. Evenimentul a fost amplu mediatizat de Studioul teritorial Tv.R Iași și de către Radio Iași.

MARTHA EȘANU

Cea mai tristă ştire din Tel Aviv

O lume fără SCHECHTER

Îmi amintesc de-o tulburătoare întâlnire cu I. Schechter - de ce tocmai acum, în acest nefericit moment?! - la puțin timp după apariția acelui volum al său, absolut de neuitat, *Ştiri eterne*. I-am declarat atunci că subscriu la panegiricul lui Walter Lippmann, un ziarist „care ştia să scrie articole-Roentgen, / articole-scafandri care coborau / adânc, în smârcurile evenimentelor". (Şi, ca o paranteză, şi la poezia lui Schechter de atunci: „Puțini ştiu să scrie articole / şi mai puțini ştiu să le citească / iar cei ce le-nțeleg sunt ca bizonii / pe cale de dispariție").

Lippmann fusese mereu consultat de președinții diverselor state, solicitându-l să le explice ce a vrut să spună în diversele sale articole, deşi aceiaşi oameni politici „Făceau războaie fără să-l consulte / şi pe urmă se milogeau de el / să-i învețe cum să iasă din noroi. // Nu-şi închipuiau că el va muri / şi ei vor rămâne orfani de oracol".

Da, de asta mi-am amintit de acest volum tocmai la moartea lui Schechter. „Bine-mi pare! - mai spunea poetul - să vadă şi ei / că nimeni nu se poate lipsi de ziariştii - / nici guvernele, nici Cenzura / ba nici măcar redacțiile de ziare!".

Nici noi, dragă Schechter - Igor, cum îți spuneam în tinerețile noastre -, nu ne putem lipsi de spiritul tău viu. Cum să accept că nu mai eşti printre noi?!

În ziarul „Ultima oră", unde erai redactor principal, rubrica ta, „1 minut", a continuat să apară şi vineri, 28 septembrie 2007, atunci când nu mai erai. Şi din nou ai reuşit să ne tulburi.

„EVREI. Scriitorul evreu-american Bernard Malamud a spus că «toți oamenii sunt evrei». Afirmația e discutabilă, deoarece mulți evrei nu vor să fie evrei şi reuşesc să nu fie".

Cum să nu-mi fi amintit de întrebarea ironică: *„Cine este chinez?"*, din același volum de *Ştiri eterne*: „Culcat pe spate stau sub pinii falnici / Din pădurea Wang-Yun / Şi-n ochii mei / Privesc spre nicăieri / Trec filosofi din vremi apuse: / Maimonide, Spinoza, Buber, / Rabi Levi Itzhak din Berdicev, / O droaie de mari înțelepți galițieni / Frământați de problema «cine este... chinez?» / Iar eu culcat sub pinii chinezi le răspund: / «Eu sunt chinez. Voi sunteți chinezi. / Până şi chinezii sunt chinezi. / Numai cine se face chinez [sau ne declară că n-ar mai fi chinez, iartă-mi intervenția] / Nu-i chinez".

S-a scris în aceste zile despre Igor că ar fi fost un umorist prin excelență, cu o disponibilitate satirică strălucitoare, dar era mai mult decât atât, era un om cu un admirabil surâs, cu o vervă încântătoare şi cu un farmec - cum să-i spun? – „à la Schechter". Era, mai presus de orice, un moralist (a se citi *discret*) şi fără acel rictus disprețuitor pentru ceilalți... Îmi amintesc cele zece porunci pe care-a hotărât să le dăruie celor care nu-l iubeau, ba chiar, dimpotrivă, dar se amuzau şi ei, citindu-l: *Decalog* - 1. Să nu ucizi încontinuu / 2. Să nu furi în prostie / 3. Să nu girezi / 4. Fii treaz şi în somn / 5. Nu regreta delictele înainte de le comiți / 6. Nu-ți fie teamă să te compromiți / 7. Fii ce pari / 8. Fă invers / 9. Cinsteşte-i pe cei ce plătesc pentru asta / 10. Pupă-te".

Îmi scriai, dragă Schechter, pe coperta ştirilor tale eterne: „Dorelului - care este pentru mine singura ştire bună primită din Bucureşti; străvechea prietenie a lui I. Schechter". Îi scrisesem atunci că, în ceea ce mă privește, „încă mă zbat şi mă străduiesc să rezist". Şi iar mi-am amintit de zilele când lucram împreună la o neobişnuită piesă de teatru: *Nu, nu, nu*, care încă nu s-a jucat. Cine ar fi putut s-o joace în acei ani ai tinereții noastre? Dar o să fie jucată cândva, îți promit, şi se va intitula, ca şi atunci, ca şi astăzi, aceste rânduri: „Nu, nu, nu... nu-i adevărat!". Cărăbuşul (aşa se numea eroul piesei) - ziaristul-cărăbuş nu moare niciodată!

Şi parcă te văd, surâzând, la viitoarea piesă, chiar în seara premierei: „Singura veste bună care mi-a parvenit din Bucureşti, după ce murisem puțin...".

Igorului, cu străvechea îndârjire de a rămâne același, orice s-ar întâmpla,

DOREL DORIAN

Fax din Tel Aviv

Mafia inexistentă există

În toți anii, poliția a susținut că în Israel nu există o mafie. Abia de o lună avem şi noi o mafie pentru că poliția a recunoscut că o avem de mulți ani.

Acum, chiar dacă mafia ar dispărea, ea tot va exista pentru că poliția susține că există.

Spre deosebire de mafioții din mafiile străine, care sunt materialişti până la sânge, mafioții din mafia israeliană sunt idealişti cu prețul vieții altora.

Ce vor ei în fond? Să ridice țara în rândul țărilor dezvoltate. Căci nu e de suportat ca America să aibă o mafie şi până şi Italia să aibă o mafie, iar Israelul nu.

Mafioții israelieni sunt şi modeşti. Ei nu se amestecă în literatură. Avem scriitori escroci, dar nu avem scriitori criminali. Mafioții noştri au aspirații modeste: vor numai cazinouri şi bordeluri.

Au vrut să intre în politică, însă nu au reuşit. Pentru politică, mafioții israelieni încă nu sunt destul de corupți.

I. SCHECHTER z.l.

IN MEMORIAM

DUMITRU SOLOMON ar fi împlinit 75 de ani

(1932-2004)

Puțini dramaturgi s-au salvat de presiunea „neslăbită" a cenzurii şi ideologiei comuniste, fără a ocoli teme majore. Redactor şef la „Teatru, azi", Dumitru Solomon s-a dovedit mai puțin „ortodox" ca alți „funcționari de partid". Îi avea ca maeştri pe Socrate, Diogene, Erasmus. S-a ținut departe de intrigile dinainte de '89 şi, mai mult, de „rechiniada" de după. Aparent dur, sceptic, autorul este un refulat al „iluziilor pierdute".

Născut la 14 decembrie 1932, la Galați, licențiat al Facultății de Litere din Bucureşti, Dumitru Solomon a scris numeroase eseuri, cronici de teatru, proză şi, mai mult, dramaturgie. Din bibliografia sa, menționăm: „Socrate, măşti contemporane" (1970), „Fata Morgana" (1973), „Socrate", „Diogene câinele" (1974), Teatru (1997). A fost premiat de U.S.R. (1982, 1985), U.N.I.T.E.R. (1995). Talentul său s-a „realizat" mai plenar după 1989, căci „Miriam şi nisipurile mişcătoare", alte piese despre Holocaust nu plăceau cenzurii.

În calitate de critic literar, a scris despre Camil Petrescu, ca prozator a excelat în schițe. Unii critici i-au comparat maniera cu aceea a lui Brecht, în dramaturgie. „Fata Morgana" a fost scoasă de pe scenă de către cenzură.

După generația Baranga, au urmat Mirodan, D. Dorian, apoi D. Solomon, Iosif Naghiu, Radu F. Alexandru.

BORIS MARIAN

Urmare din pag. 6

Copiii evrei duşi la Auschwitz ar avea azi peste 60 de ani. Dintre orădenii deportați, puțini au supraviețuit şi cei ce sunt printre noi au transformat comunitatea în a doua lor casă.

JCC Oradea reprezintă, citându-l pe președintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, „o minune a supraviețuirii". Copiii de azi sunt nepoții, faptici sau spirituali, ai celor de ieri. Ei construiesc un viitor, nesperat la un moment dat. Centrul acesta comunitar este şansa unei vieți evreieşti înfloritoare într-un oraş în care cărțile de rugăciune nu s-au clintit din loc. Poate că tot mai multe degete, de copii şi maturi, vor căuta frenetic Cuvântul lui Dumnezeu în sinagogă, dar, de ce nu, şi la lecțiile de Talmud Tora din cadrul Centrului Comunitar Evreiesc.

*

Manageriat la superlativ

Aproape toți cei pe care i-am întâlnit, fie ei orădeni sau oaspeți, ne-au vorbit despre capacitatea unică de a organiza viața comunitară a președintelui ing. Felix Koppelmann. Zi de zi, domnia-sa este implicat în ameliorarea vieții tinerilor şi vârstnicilor care trăiesc aici. Câteva dovezi clare sunt chiar edificarea rapidă a Centrului Comunitar, calitatea, deocamdată neegalată, a cantinei, felul în care arată, pentru trecători, Marea Sinagogă Ortodoxă.

JCC ORADEA sau şansa unei renaşteri

ISRAEL SABAG,
directorul de programe JOINT pentru România

„JOINT identifică nevoile din comunități"

- Care este scopul înființării Centrelor Comunitare Evreieşti?

- Aceste centre încearcă să aducă mai aproape populația evreiască de viața comunitară. Timp de peste 2000 de ani, în Galut, evreii au fost uniți prin religie, prin apartenența la Sinagogă şi la ludaism, ceea ce îi făcea să se simtă împreună. Azi, viața religioasă este completată de JCC-uri care, împreună, urmăresc același lucru – atragerea evreilor spre comunitate, spre o viață evreiască completă.

- Care este atu-ul Centrelor Comunitare?

- În lumea modernă, spre deosebire de trecut, în fața oamenilor se deschide un evantai larg de oferte. JCC reprezintă o alternativă adaptată la modernitate, în care elementul iudaic este predominant.

- Cum vor funcționa JCC-urile şi cui se adresează acestea?

- Prin politica şi concepția sa, JOINT încearcă să identifice mereu nevoile care apar în comunități. Punem un accent deosebit pe profesionalism şi ne adresăm tuturor grupelor de vârstă, de la cei foarte mici la cei ce aparțin „vârstei de aur". Tinerii au programe speciale, de asemenea cei de vârstă medie. Un alt fapt foarte important este că dorim să asigurăm activități constante. Centrele Comunitare Evreieşti sunt parte a comunităților, iar în cazuri fericite, ca acela din Oradea, ele se află chiar în curtea comunității, alături de Sinagogă.

- Ştiu că intenționați că contribuiți la definitivarea unei rețele de JCC-uri. Care este condiția ca un asemenea centru să ia naştere într-un oraş?

- Oriunde unde sunt suficienți evrei, cred că putem face un pas pentru punerea pe picioare a unor asemenea proiecte.

NILU ARONOVICI,
preşedintele D.A.S.M.

„Vor veni în acest centru vârstnici, care îşi vor petrece zilele în compania celor tineri, şi va fi un moment de referință pentru viața lor. Pentru noi este un lucru deosebit de bun. Această apropiere este benefică pentru socializare, pentru desprinderea din singurătate şi izolare."

Ing. ALBERT KUPFERBERG,
secretar general al F.C.E.R.

„Am asistat la un eveniment deosebit, ca urmare a colaborării dintre Comunitatea Evreilor din Oradea, JOINT şi Federație, care deschide noi perspective în cadrul comunității din Oradea. Centrul Comunitar Oradea, fiind primul inaugurat, este un exemplu pentru celelalte comunități. La 29-30 septembrie se inaugurează şi Centrul Comunitar Evreiesc Bucureşti, în Strada Popa Soare, care sperăm să aibă același succes ca acesta."

Concert de muzică evreiască pe Dunăre

Vocile coriştilor brăileni şi armonica fermecată a lui *Bogdan Lifşin* s-au făcut auzite pe Dunăre, într-un spectacol original, organizat pe unul din vasele de croazieră, de conducerea comunității (președinte - *David Iancu Segal*, vicepreşedinte - *Herman Goldemberg*, secretară - *Roxana Angelescu*) şi generația de mijloc (responsabilă - *Nadia Ustinescu*). „Heveinu Şalom Alehem" - „Să fie pace în lume". Cunoscutul cântec, purtat de valurile Dunării în preajma Anului Nou iudaic, a fost adresat lumii întregi. Gândurile interpreților, gândurile noastre s-au înălțat către „Adon Olam", aşa cum se cuvine, mai ales, în luna Elul. Ne-am amintit că din „Sion" va porni glasul lui „Adon Olam", că suntem „Am ehad, lev ehad" - „Un singur popor, o singură inimă". Muzica a însoțit poporul evreu de-a lungul unei istorii pline de dramatism, devenind, în timp, una dintre cheile renaşterii noastre. Cu sufletul îndreptat spre Israel, cu conştiința *idişkeit*-ului, aşa au cântat talentații corişti, impresionând publicul: gazde şi oaspeți (delegația F.C.E.R., condusă de vicepreşedintele ing. *Paul Schwartz*, din care au făcut parte dr. *Irina Cajal*, membră în Comitetul Director al Federației, *Ivan Truțer*, şeful Sectorului F.C.E.R. al Centrelor de instruire şi recreere, prof. univ. dr. *Mircea Botescu*). Membri ai comunității de toate vârstele au aplaudat în tact, au cântat sau au murmurat numai, cum le-a cerut-o dirijorul. S-au simțit bine împreună. Au reconfirmat - dacă mai era nevoie - că nu anul naşterii înscris în cartea de identitate contează, ci vârsta inimii şi a minții. „În numele Federației şi al meu personal, felicit activitatea comunității din Brăila, pe domnul președinte David Iancu Segal şi întreg colectivul său", a spus ing. *Paul Schwartz*. „Organizarea acestui spectacol de muzică evreiască pe Dunăre se înscrie în noul concept de instruire şi recreere inițiat de președintele F.C.E.R., dr. Aurel Vainer. Şi nu întâmplător este cu noi şeful acestui sector, Ivan Truțer, căruia i se datorează urgentarea reconversiei celor trei Centre de instruire şi recreere ale Federației, de la Cristian, Borsec, Eforie Nord". Mulțumind pentru aprecieri şi pentru participare la spectacolul de pe vas, „pe un traseu al liniştii şi recreerii", președintele comunității, *David Iancu Segal*, a evidențiat faptul că liderii F.C.E.R au „răspuns favorabil ori de câte ori au fost probleme de rezolvat în comunitatea brăileană. Asigurăm conducerea Federației că ne vom strădui ca realizările comunității din Brăila să fie întotdeauna la înălțimea aşteptărilor, că-i vom fi, întotdeauna, alături. Ne bucurăm că am reuşit să reunim, sufletește, toate generațiile, ştiut fiind că muzica şi natura sunt buni catalizatori".

Am trăit visul unei dimineți de vară, cu prea plinul recunoştinței pentru ospitalierele gazde şi pentru talentații muzicieni. Vizita la Sinagogă, care ne-a impresionat prin buna întreținere, curățenie, frumusețe arhitectonică, a încheiat ziua de neuitat petrecută în comunitatea din Brăila. (I.D.)

FONOTECA

Ropote de aplauze pentru un împătimit al scenei

HARRY ELIAD - 80

Fiecare pas care mă apropia de Teatrul de pe Udricani îmi aducea în memorie, tot mai pregnant, „zăpezile de altădată" când, copil fiind, eram nelipsit de la spectacolele „Baraşeum"-ului. De la Finţi la Stroe, de la Jeny Smilovici la surorile Gambertto, de la Teodor Cosma la Micu David, pe toţi îi purtam spre acel sălaş al celor mai frumoase amintiri din cele mai cumplite timpuri. M-am trezit din reverie când am intrat în biroul directorial al lui Harry Eliad şi când acesta, cu distinsă gingăşie, a păşit în culisele anilor.

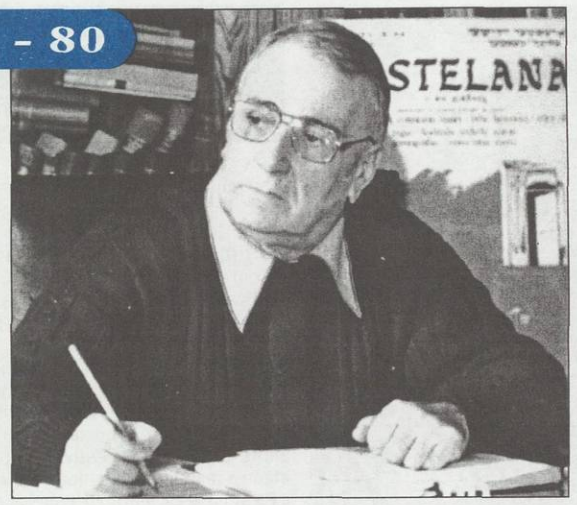

AVRAM CROITORU: - *Un slujitor al scenei, care, asemeni dumneavoastră, oficiază în Templul Thaliei, e vorba de regizorul Peter Brook, spunea că teatrul nu este nimic altceva decât o experienţă împărtăşită. Pentru dumneavoastră, ce reprezintă teatrul?*

„În competiţie demnă"

HARRY ELIAD: - O experienţă împărtăşită, dar, mai ales, o mare parte din viaţa fizică şi spirituală a omului, a artistului. În cazul meu, cei 60 de ani de teatru, dintre care 19 ani de teatru evreiesc, reprezintă o experienţă uriaşă. Această ultimă parte a vieţii mele, legată nemijlocit de teatrul evreiesc, este un mare pariu cu activitatea mea teatrală, dar mai ales cu iudaismul, cu viaţa spirituală a iudaiştilor. Din păcate, am găsit acest teatru într-o stare de ruină. Am încercat şi cred că am reuşit ca, de-a lungul anilor, să-l aduc la un stadiu în care poate fi într-o competiţie demnă cu celelalte teatre bucureştene. Peste 120 de oameni slujesc acest teatru de repertoriu, un teatru care face mari turnee, reprezentând nu numai imaginea României, a drepturilor minorităţilor, ci reprezintă şi un bastion cultural, un monument cultural al evreimii din răsăritul Europei.

*

- Cum a fost copilăria lui Harry?

- Din cauza vicisitudinilor vremii, am fost nevoit să trec prin câteva şcoli craiovene, începând cu „Lumina" şi continuând cu „Buzeşti", „Ghiţu" şi liceul evreiesc din sinagogă. Încă de pe când eram la „Lumina", am făcut primii paşi spre teatru. Şcoala avea o sală corespunzătoare, iar profesorii ne-au insuflat dorinţa de a ne exprima prin teatru, prin muzică, prin artă plastică. Era o metodă de educaţie foarte îndrăzneaţă pentru acel timp.

- În ce aţi fost implicat? Aţi recitat poezii?

- Nu. De la început tendinţa mea a fost spre *dirijare. Se spune că un actor prost e un regizor bun, iar eu mă* simţeam stingher pe scenă. Dar, fiind ahtiat după teatru, eram nelipsit din galeria teatrului craiovean.

- Aveaţi cam 10 ani.

- De pe atunci i-am văzut jucând pe marii actori. Mi-l amintesc pe Bulfinsky, care era un apropiat al comunităţii evreieşti şi venea la manifestările ocazionate de Hanuca sau Purim, dar şi la spectacolele şcolare de sfârşit de an. Mult mai târziu, am fost asistentul lui când a pus în scenă piesa „Manasse" la teatrul craiovean.

Ahtiat după teatru

- Ce aţi făcut după absolvirea liceului, înainte de a vă îndrepta spre teatru?

- Eram copii săraci. Şi eu şi fratele meu ne-am descurcat greu. Am rămas orfan de pe când aveam 11 ani.

- Fratele e mai mic?

- Da. Acum îl cheamă Yakov Zohar şi e stabilit în Germania. Copilăria n-a fost deloc uşoară. Am lucrat pentru un scurt timp, forţat de împrejurări, ca ucenic la un laborator dentar şi mai apoi ca vânzător ambulant de cărţi. Făceam toate astea de nevoie, în timp ce aspiraţiile mele se îndreptau spre teatru. Ţin minte că în acea perioadă, împreună cu Armand Penhas, cel care avea să devină compozitorul Alexandru Mandy, şi, alături de mai mulţi tineri evrei, am realizat câteva spectacole muzicale.

- Unde le prezentaţi?

- În case particulare. Familia Benvenisti avea o casă cu un hol *mare care se preta la aşa ceva. Acolo mi-am făcut ucenicia cu un* regizor bătrân, Alexandru Braun. Era foarte exigent. De la el am primit primele două palme.

- Cu ce prilej aţi beneficiat de ele?

- Nu i-am îndeplinit indicaţiile. A fost o perioadă grea, foarte grea, dar noi rezistam cu dârzenie, iar teatrul ne mai pansa rănile.

- Conservatorul?

- Întâi la Conservatorul „Cornetti" din Craiova, apoi la cel din Timişoara, avându-i ca mentori pe Bulfinski, Victor Ion Popa, Marin Iorga şi N. Al. Toscani.

*

Primul spectacol, primul succes

- De când aţi început să lucraţi ca regizor profesionist?

- Din 1950. Primul spectacol pe care l-am montat a rămas în analele teatrului craiovean. Era piesa lui Victor Eftimiu - „Sânziana şi Pepelea". O montare strălucită, feerică. Veneau ţăranii din satele apropiate cu căruţele ca să vadă piesa. S-a jucat de zeci de ori cu casa închisă. Pe atunci mi s-a consolidat certitudinea că teatrul e viaţa mea.

- Şi aţi stat la Craiova...

- Până în 1953.

- Dar ce s-a petrecut în '53?

- M-am întâlnit cu Toma Caragiu la Ministerul Culturii. Aşteptam amândoi să intrăm în audienţă. Stând de vorbă, el mi-a spus că tocmai a plecat de la teatrul din Constanţa, iar eu i-am mărturisit că doream să mă îndrept spre scena băcăuană. El a intrat primul în audienţă şi când a ieşit mi-a spus că a primit direcţia teatrului din Ploieşti şi mi-a propus să facem echipă acolo. Aşa a început o colaborare care a durat peste 30 de ani.

- Cum se lucra cu Toma Caragiu?

- Ca regizor, am montat 31 de spectacole cu el. De la dramă la comedie. Devenisem prieteni, dar nu înseamnă că în colaborarea noastră curgea numai lapte şi miere. S-a comportat ca toţi marii actori pe care i-am cunoscut: respect pentru regie, putere extraordinară de a asculta şi adopta indicaţiile. La un timp, după plecarea lui la Bucureşti, am devenit eu director, conducând şi secţia dramatică şi cea de estradă. La teatrul ploieştean jucau mulţi actori din Bucureşti, aşa că am avut prilejul să regizez piese în care evoluau Adela Mărculescu, Ştefan Bănică, Furdui, Zephy Alşek...

- Zephy era la Ploieşti, când aţi venit de la Craiova?

- Da, era o vedetă a oraşului, foarte iubit, bun cozeur, puţin gargaragiu, frumos, interesant. A făcut multe cupluri cu Margareta Pogonat.

● Fotografie de familie: cu Leony şi Zahava (nepoata din Naharia)

- Era şi Alexe Marcovici la Ploieşti?

- Se ocupa de teatrul de estradă. Ca regizor şi uneori ca actor. Am făcut o bună echipă cu el atrăgând alături de noi textieri renumiţi ca Sadi Rudeanu, Avian, Fred Firea, iar mai apoi, venind la Bucureşti, am făcut cu Aurel Felea toate spectacolele de Purim care au fost nişte *microreviste, dar şi reviste,* care s-au jucat la T.E.S.

- La T.E.S., ce actori aţi găsit când aţi venit ca regizor?

- Soţia mea, Leony Waldman, juca deja aici alături de Fischler, Sevila Pastor, Dina şi Lya König, Tricy Abramovici, Bebe Bercovici, Carol Marcovici şi distribuţia ar putea continua.

- Vă mai amintiţi primele spectacole regizate?

- „Pe placul tuturor", „Cu femeile nu-i de glumit".

- Iar când aţi devenit director...

- ...am dat întâietate altor regizori, iar eu montam o piesă pe an.

*

- Când citiţi o piesă, probabil că o şi vedeţi pe scenă.

- Absolut! Văd imagini, mişcarea actorilor. O recitesc a doua şi a treia oară până mi se cristalizează fiecare scenă.

- Chiar dacă ştiţi că altcineva o va monta?

- Orice regizor cu o anumită experienţă, când citeşte o piesă, o vede în picioare, cum spunem noi.

Vizualizarea textului

- Dar când citiţi un roman?

- La fel. În mintea mea el capătă o valoare de text dramatic.

- Aţi regizat numai ce v-a plăcut?

- Dacă la început nu am agreat un text, după ce l-am pus în scenă şi am văzut spectacolul, a început să-mi placă. Eu am o teorie: cât lucrezi la o piesă, dacă nu începi s-o iubeşti, dacă nu te apropii de ea, eşti un om terminat, nu-ţi iese nimic. Dacă nu te autostimulezi, atunci te stimulează actorii. Totdeauna am câştigat prin actori, care au adus acel plus ce-i lipsea piesei.

- Aveţi actori preferaţi?

- În general, îmi plac actorii creatori, intelectuali, care au personalitate.

- Ca de pildă?

- Dau un singur exemplu - Maia Morgenstern. E o actriţă căreia îi spui de la început ce vrei şi ea imediat recepteaza, transpune, iar regizorul nu mai face altceva decât să lucreze la broderie, la amănunte. Dacă actorul îşi dă seama că regizorul ştie ce vrea, îl acceptă.

- Maia crede în dumneavoastră?

- Lucrăm de mulţi ani împreună. Primul ei spectacol, pe când mai era elevă de liceu, l-a făcut sub regia mea. Era un musical. Eu am adus-o de la teatrul din Piatra Neamţ unde juca.

*

- Aveţi autori dramatici preferaţi?

- Există trei autori cărora le-am pus în scenă toate piesele pe care le-au scris. Aceştia au fost Aurel Baranga, Paul Everac şi Victor Eftimiu, în casa căruia am avut acces. În fiecare joi luam masa acolo. El citea ce a scris, iar noi, ucenicii, eram *numai ochi şi urechi.*

- Cum se desfăşura o zi de joi în apartamentul cu vedere spre Cişmigiu, unde locuia Victor Eftimiu?

- În ziua sa de primire, venea multă lume. Acolo i-am întâlnit pe Moisil, pe Jebeleanu, pe Hulubei şi fireşte, pe amfitrioana Agepsina Macri. Mâncarea preferată era tort de spanac, iar la final se servea şvaiţer cu fructe. Uneori, când nu aveam loc la masa principală, noi, tinerii, stăteam la o masă separată. După dejun se animau discuţiile între musafirii aşezaţi pe fotolii, într-un ritual al fumatului. O asemenea întrunire ţinea de la ora 11.00 până la 15.00-16.00. Se discuta despre literatură, despre curente literare, despre politică, despre masonerie...

Dejunul de joi, la Eftimiu

- Cum aţi ajuns să fiţi prezent la aceste reuniuni?

- M-a simpatizat Eftimiu de pe când i-am pus în scenă prima sa piesă. I-a plăcut stilul meu, mai îndrăzneţ. Schimbam cu el opinii. Chiar contrare. „Nemuritorilor" le plac oamenii care îi înfruntă. Era destul de greu să intri în asemenea cercuri, iar eu am avut acest privilegiu.

- Pe ce teme aţi avut confruntări cu Victor Eftimiu?

- În general, pe probleme de teatru şi se aluneca şi spre cele filosofice. Eu puneam multe întrebări.

- Sunteţi un om curios, adică avid de cunoaştere?

- Sunt foarte curios, foarte îndrăzneţ şi foarte ofensiv. Îmi place să înfrunt um om şi să-l oblig să răspundă. Aşa am procedat mereu până acum.

*

Moşteniirea

- Există un specific repertorial al T.E.S.?

- Categoric. Repertoriul nostru se face cu eprubeta, atât clasic, atât idiş, atât comedie sau dramă, atât *respectarea tradiţiei şi menirii teatrului evreiesc. Jucăm* în idiş nu numai pentru că este limba bucuriei şi a durerii, ci şi pentru că este o cae de comunicare. Idişul va exista atât timp cât vor fi pe lume doi evrei, unul în Argentina, altul în România, şi nu se pot înţelege decât într-o imbă care e comună - idiş, un esperanto al evreilor...

- Ce vă mai bucură în afara teatrului?

- O bibliotecă interesantă, cărţi mai vechi, cărţi cu autografe şi fotografii cu dedicaţii de la personalităţi ca Lucia Sturdza Bulandra, Storin, Ion Manolescu, Pop Marţian, Baranga, Moisil. Aveam pasiunea de a obţine autografe de pe când eram copil, la Craiova. După ce vedeam spectacolul de la galerie, mă duceam prin culise, pentru a lua o dedicaţie de la actori. Am multe amintiri pe care o să le aştern pe hârtie cândva.

- Când?

- Am fişe pentru două cărţi. Una va fi un studiu despre raportul spectatorului cu actorii şi se va intitula „Sala în întuneric, sala în lumină", iar cealaltă, „Miliarde de lacrimi, miliarde de zâmbete", va cuprinde amintiri şi învăţăminte de-o viaţă.

- Din noianul de învăţăminte desprindeţi unul.

- Numai unul? Crede în tine, crede în oameni, nu face rău şi, mai ales, fii evreu. Trebuie să trăieşti pe picioarele tale, să fii onest şi să doreşti să laşi ceva în urmă.

- Şi consideraţi că aţi lăsat o moştenire?

- Mai ales în perioada de aici, de la teatrul evreiesc, pe care îl consider un port-drapel al culturii, al tradiţiei şi al inteligenţei poporului nostru.

*

Într-o viaţă de om, care acum, în octombrie, a rotunjit 80 de ani, Harry Eliad a adunat, nu mii, nu milioane, ci miliarde de lacrimi şi de zâmbete. Şi ce a făcut cu ele? Ni le-a dăruit nouă, spectatorilor. Să-i urăm ca până la 120 de ani să-l însoţească ropotele de aplauze, binemeritate de acest împătimit om al scenei.

AVRAM CROITORU

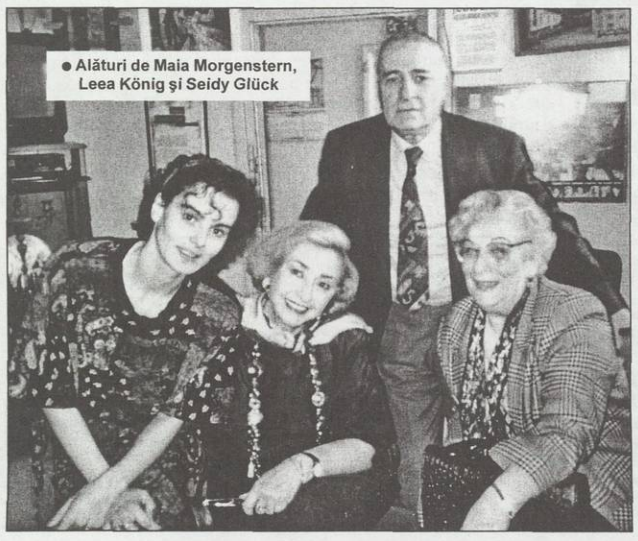

● Alături de Maia Morgenstern, Leea König şi Seidy Glück

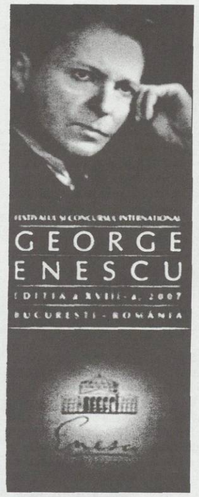

Festivalul şi Concursul Internaţional „George Enescu“

Ediţia a XVIII-a

1-23 septembrie 2007

VALORILE CULTURALE - IMAGINE A ETERNEI ROMÂNII

...la aproape jumătate de veac de la prima ediţie

Tradiţia şi modernitatea au ilustrat, în această a 18-a ediţie a Festivalului, capacitatea de satisfacere a unei multitudini de preferinţe, având valoarea drept criteriu primordial. Festivalul, pentru care multe oraşe din ţară, iradiind cultură, şi-au disputat onoarea de a-i fi gazde - Cluj, Iaşi, Braşov, Sinaia, Timişoara -, a inclus, fireşte, Sibiul, capitală culturală europeană în 2007, drept unul din popasurile sale importante. Au fost multe premiere în Festival: ● prima etapă a reabilitării acustice a Sălii Mari a Palatului ● cel mai mare buget acordat de Guvern Festivalului, de la începuturi până în prezent, amintindu-ne că, anul acesta, Festivalul „Enescu“ împlineşte aproape o jumătate de veac de la prima ediţie, în 1958 ● organizarea, la Ateneul Român, a unei serate „In memoriam 11 septembrie 2001“. A fost mult promovată muzica simfonică românească, din care nu lipsesc nume de rezonanţă ale compozitorilor evreo-români: Alfred Alessandrescu, Marcel Mihalovici, Ludovic Feldman, Vasile Timiş, Anatol Vieru. Ultimul a fost prezent nu numai în sălile de concert, dar, în premieră, şi pe afişul Operei Naţionale Române, cu „Ultimele zile, ultimele ore“. O noutate a fost şi participarea corului şi orchestrei Operei Naţionale din Timişoara la spectacolul „Tosca“, de Puccini, rod al colaborării între muzicieni, regizori, scenografi, cântăreţi din câteva ţări europene. Ca şi la ediţiile precedente, Concursul internaţional (anul acesta, numai la vioară, pian şi compoziţie), Simpozionul internaţional de muzicologie, în Aula Palatului Cantacuzino, concertele în aer liber, din Piaţa Festivalului, expoziţiile - notabilă, expoziţia de autografe, realizată de *Barbu Schechter* (Israel), ale unora dintre marii virtuozi ai contemporaneităţii (printre care Arthur Rubinstein, Yehudi Menuhin, Itzhak Perlman, Isaac Stern, Leonard Bernstein, Leonid Kogan, Daniil Şafran ş.a.), deschisă în holul Ateneului, lansările de carte (printre care monografia „Mândru Katz“, de *Ruth Ben Zvi*) au reconfirmat vasele comunicante existente între arta sunetului, a culorii, a cuvântului. Întreaga noastră gratitudine – organizatorilor şi sponsorilor.

Revelaţii

În data de 9 septembrie a.c., la Ateneul Român a avut loc Gala laureaţilor Concursului „George Enescu“. Cum spunea şi ministrul Culturii, Adrian Iorgulescu, nivelul valoric al concurenţilor, în acest an, a fost, poate, superior tuturor celorlalte ediţii. La vioară, din 47 de concurenţi, premiul I a fost câştigat de Anna Tifu (n. 1986, România), reprezentând Italia, unde s-a stabilit cu familia. La spectacolul de gală ea a fost solistă în „Concertul pentru vioară şi orchestră“, de Jan Sibelius. La pian, din 38 de concurenţi, premiul I a fost obţinut de Eduard Kunz (n. 1980, Rusia), care a interpretat partea de pian din „Concertul nr. 1 pentru pian şi orchestră“, de Piotr Ilici Ceaikovski. A debutat în public la vârsta de 10 ani. Publicul prezent în sală l-a ovaţionat minute în şir ca pe o mare revelaţie în arta interpretativă. Erau în sală personalităţi precum Valentin Gheorghiu, Dan Grigore, Dan Mizrahi ş.a. (B.M.M.)

Concertul inaugural, din 1 septembrie a.c., de la Sala Mare a Palatului, onorat de prezenţa preşedintelui României, *Traian Băsescu*, sub patronajul căruia a avut loc Festivalul, a membrilor Guvernului, a unor diplomaţi, a numeroase personalităţi culturale din ţară şi de peste hotare, a fost deschis de ministrul Culturii şi Cultelor, *Adrian Iorgulescu*. A fost evidenţiată importanţa sporită a Festivalului desfăşurat în acelaşi an cu desemnarea Sibiului capitală culturală europeană, fapt care denotă afirmarea României ca una din vocile puternice ale culturii europene. Un barometru al anvergurii evenimentului a fost prezenţa a zeci de ziarişti străini, semn al interesului presei internaţionale pentru Festival. Cuvinte de mulţumire au fost adresate postului naţional 1 al Televiziunii Române, ARTEXIM-ului, marilor maeştri ai muzicii participanţi la Festival. Concertul a fost o altă premieră, fiindcă nu o simfonie, nu un dirijor au fost „protagoniştii“ serii, ci un „buchet“ de voci româneşti afirmate pe marile scene lirice ale lumii, care au studiat în România şi care au venit să aducă prinosul lor de dragoste pentru ţara pe care o reprezintă cu atât succes. Preşedintele de onoare al Festivalului, *Ioan Holender*, a motivat emoţionant raţiunea acestui început: „Doresc să onorăm instrumentul muzical cel mai sensibil, mai preţios: vocea umană. Vreau să prezint melomanilor din ţară cântăreţi mai puţin cunoscuţi în România, care şi-au făurit cariera în străinătate“. Faima unora a premers întâlnirii - *Alexandru Agache, Elena Moşuc* sunt doar două „nume“ şi exemplele ar putea continua. Nu mai puţin strălucitori – cântăreţi prim solişti ai Operei Naţionale Române: *Roxana Briban, Ştefan Ignat*. Un alt moment de emoţie: Ioan Holender l-a felicitat pe *Nicolae Herlea*, prezent în sală, care a împlinit nu demult 80 de ani. Sărbătorit a fost mult aplaudat de întreaga asistenţă. Orchestra Operei Naţionale din Bucureşti şi dirijorul Filarmonicii timişorene, *Gheorghe Costin*, împreună cu tinerii, puternicii, talentaţii cântăreţi ne-au făcut să retrăim pagini cu cât mai cunoscute, cu atât mai dragi, din operele lui Mozart, Verdi, Puccini, Donizetti, Enescu, Wagner, Rossini... Aplauzele, florile, ovaţiile au însemnat nu sfârşitul visului, ci începutul lui. Trei săptămâni în care şi-au dat întâlnire în România Eschenbach, Zukerman, Argerich, Gergiev, Sir Colin Davis, José Cura, Compania de balet „Béjart“... Un copleşitor omagiu dedicat lui Enescu.

România – o voce puternică a culturii europene

Reîntâlniri

Una dintre marile atracţii ale Festivalului au fost „altoiurile“ muzicale: două seri, o renumită orchestră germană – Filarmonica din Dresda, având-l ca dirijor pe *Raphael Frühbeck de Burgos*, corul naţional al Spaniei, condus de *Mireia Barrera*, reputaţi soliştii ai Operei Naţionale Române şi artişti lirici spanioli cu impresionante C.V.-uri au revelat inedite interpretări ale creaţiei mahleriene (*Simfonia a VIII-a* în Mi bemol Major), ca şi ale lui Manuel De Falla. Cel de-al doilea - într-o operă în concert, „La vida breve“. Tipuri diferite de exprimare a tragismului existenţial au fost puse în valoare prin stabilirea unei relaţii complexe, intime între orchestră, cor, soliştii, public. O reverenţă de gând pentru minunata balerină stăpânind cu graţie şi fermitate dansul popular spaniol, din opera lui De Falla. Reîntâlnirea cu *Dan Grigore*, în *Concertul nr. 2 pentru pian şi orchestră* op. 18 în do minor, de Rahmaninov, acompaniat de aceeaşi Filarmonică, a însemnat reîntâlnirea cu gravitatea, lirismul, puritatea melodică a unei partituri celebre în versiunea unuia dintre muzicienii români de prim rang. De altfel, iubitorii pianului au fost răsfăţaţi în această ediţie a Festivalului.

Puterea sufletului omenesc de a se bucura de clipă

Filarmonica din München, cu *Ion Marin* la pupitru, urmându-i unui alt mare dirijor român, Sergiu Celibidache, a concertat în finalul Festivalului. Au fost seri în care a precumpănit muzica veche (Paul Hindemith) şi muzica secolului XX (Prokofiev, Enescu, Orff). Ion Marin ne-a „vorbit“ despre smerenie şi extaz în faţa măreţiei şi simplităţii naturii-opera lui Dumnezeu, cu ajutorul unei orchestre care şi-a reconfirmat renumele. Ne-a „vorbit“ – în „Carmina Burana“- despre puterea sufletului omenesc de a se bucura de clipă. A fost ajutat, în această a doua lucrare, de soliştii – *Simina Ivan, Cosmin Ifrim, Ştefan Ignat* - şi coruri excepţionale: Corul Filarmonicii „George Enescu“ condus de *Iosif Ion Prunner*, Corul Naţional de Cameră „Madrigal“, dirijat de *Marin Constantin* (tatăl lui Ion Marin), Corul de Copii al Radiodifuziunii. Am trăit, timp de 23 de zile, într-o oază de armonie în oceanul de nelinişti în faţa ameninţărilor antiumaniste. Spunea regretatul Sergiu Comissiona: „Să te rogi sau să faci muzică, nu e acelaşi lucru?“. Cât adevăr era în cuvintele lui a reconfirmat-o extraordinara bucurie a publicului de la Ateneu, Sala Palatului, Opera Naţională, Piaţa Festivalului, a celui din alte oraşe româneşti-gazde ale Festivalului, dar şi a publicului nevăzut din faţa aparatelor de radio deschise pe frecvenţele Radio România Muzical şi Radio România Cultural. Un extraordinar festin spiritual pentru orice iubitor de Frumos.

IOAN HOLENDER, preşedintele de onoare al Festivalului

„Rădăcinile la care mă reîntorc în momente de cumpănă, în clipe de bucurie“

Un cuvânt despre „cel mai longeviv director al Operei de Stat din Viena“, *Ioan Holender*, pentru a treia oară – preşedinte de onoare al Festivalului. Timişoreanul plecat din ţară la 24 de ani, după ce, în urma revoluţiei anticomuniste din Ungaria, în 1956, a fost exmatriculat din facultate, după ce, în timpul regimului antonescian, tatăl său, fusese „internat“ într-un lagăr din Tg. Jiu, Ioan Holender păstrează pentru România, locul naşterii şi al formării sale spirituale, o afecţiune aparte. Există în paginile fără litere ale Timişoarei sale sufleteşti o filă care se cheamă „Sinagoga din Cetate“. După ’89 a avut norocul s-o revadă. Trăia atunci Rabinul Neumann, care i-a fost profesor. L-a rugat să deschidă sinagoga, s-o privească. Asta spune ceva despre ce reprezintă evreitatea pentru sine, aşa cum şi-a autodefinit-o într-un gând, înainte de Roş Haşana, pentru cititorii revistei: „Rădăcinile la care mă reîntorc în momente de cumpănă, în clipe de bucurie“.

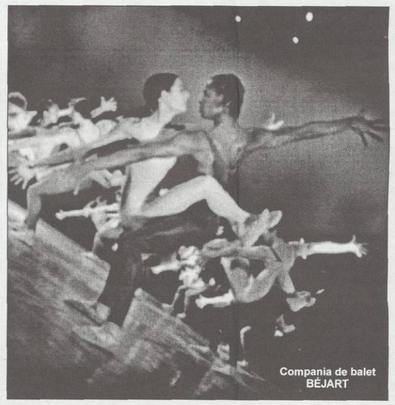

Ceea ce deosebeşte o ediţie a Festivalului de alta este prezenţa unor orchestre şi programe muzicale mai puţin cunoscute, pe care publicul le poate descoperi şi însuşi, aşteptând apoi includerea lor în repertoriul orchestrelor simfonice de la noi. În această categorie s-ar include cele două concerte ale Filarmonicii din Oslo, o orchestră bine închegată şi armonizată, care, sub bagheta dirijorului finlandez *Jukka-Pekka Saraste*, a prezentat două programe, cu conţinut diametral opus. Primul a fost dedicat muzicii nordice, cu o creaţie a lui Rolf Wellin, compozitor modern, a cărui piesă, „Act“, a atras prin dinamica şi coloritul compoziţiei, prin îmbinarea reuşită clasic-modern. Foarte popularul *Concert pentru pian şi orchestră în la minor*, op. 16, al lui E. Grieg - de fiecare dată o încântare -, l-am putut asculta în interpretarea excepţionalului pianist rus, Boris Berezovsky, despre care criticii afirmă că va deveni un al doilea Sviatoslav Richter. Seara de muzică nordică a fost încheiată cu suita „Lemminkainen“, inspirată din epopeea „Kalevala“, compoziţie ce evocă toate misterele legendelor scandinave, prilej cu care l-am redescoperit şi l-am îndrăgit pe Sibelius. A doua seară a fost cea a muzicii moderne – Stravinsky, Enescu, Bartok, la care s-a adăugat „Valsul“ lui Ravel -, un program menit probabil să ne prezinte elementele de inspiraţie comună ale celor patru compozitori ai secolului trecut care au schimbat percepţia despre muzica simfonică.

Două momente excepţionale ale Festivalului

La această ediţie a Festivalului, muzica rusă a fost mai frecventă decât în alţi ani. Nu este vorba de Ceaikovski, Rahmaninov, Stravinski, compozitori predilecţi incluşi de obicei în programe, ci de ceilalţi mari compozitori ruşi – Rimsky-Korsakov, a cărui „Şeherezada“ a putut fi ascultată, împreună cu *Simfonia nr. 2* a lui Johannes Brahms, în interpretarea, poate uneori mai puţin reuşită, a Filarmonicii „Arturo Toscaninni“, sub bagheta dirijorului Emmanuel Krivine, dar şi de Prokofiev, Mussorgski sau Glinka - prezenţi în cele două seri ale Orchestrei Naţionale Ruse, sub bagheta lui Charles Dutoit, respectiv Cristian Mandeal. Le-am putut asculta, în plus, în cele două seri, pe talentatele pianiste Martha Argerich şi Polina Leschenko, prima cu *Concertul pentru pian şi orchestră nr. 1*, al lui Beethoven, cea de a doua - cu *Concertul nr. 1 pentru pian şi orchestră*, de Franz Liszt, în care am putut admira vigoarea şi tuşa mai degrabă bărbătească a tinerei pianiste ruse. Deşi se află printre piesele „populare“, „Tablouri dintr-o expoziţie“, de Mussorgski-Ravel, ne-au încântat, oare a câta oară, urechile şi ne-au hrănit fantezia.

Ar fi o mare îndrăzneală pentru un simplu amator de muzică să disece performanţa Orchestrei Simfonice din Londra, talentul dirijoral al lui sir Colin Davis sau excepţionalele calităţi ale pianistului rus, Evgheni Kissin, precum şi programul în exclusivitate Beethoven: *Concertul pentru pian şi orchestră nr. 5* („Imperial“) şi simfonia „Eroica“. Ambele perfecte. Nu degeaba i se spunea lui Kissin: „tânărul Mozart“, calităţile lui de pianist confirmă această poreclă.

Am lăsat la urmă două seri absolut excepţionale: „Missa“ lui Leonard Bernstein şi seara Béjart de la Teatrul Naţional. Prima a stârnit pasiuni – de la neînţelegere şi respingere, până la acceptare ca o „curiozitate“, sau entuziasm total. A fost, după părerea noastră, o performanţă de mare clasă, rar auzită la noi. „Missa“, deşi, ca formă, creştină (unul dintre semnele de întrebare: de ce un compozitor evreu creează o astfel de muzică), a avut un mesaj atât de generos, încât se adresează tuturor religiilor, mai ales că ideea călăuzitoare este credinţa în Dumnezeu. Apoi însăşi construcţia muzicală a piesei, cu îmbinarea fericită a liturghiei cu *spiritual*-ul negrilor americani, a muzicii de jazz (poate o încercare de reflectare a complexităţii societăţii americane), cu întrebările puse de cei cinci solişti şi răspunsurile date de cele trei coruri, îţi induce o stare de spirit deosebită, apropiată de celest, dar şi de terestru, de dilemele cu care te confruntă zi de zi. Compoziţia, scrisă la cererea lui Jacqueline Kennedy, a fost dirijată maiestuos de Wayne Marshall, din S.U.A. (se simţea clar afinitatea lui faţă de această creaţie) şi interpretată cu mult talent şi dăruire de Orchestra Naţională Radio, Corul Academic Radio, Corul Filarmonicii „George Enescu“ şi corul de copii al Radiodifuziunii Române, alături de soliştii de care am amintit. Unii s-au întrebat ce căuta „Missa“ la Sala Palatului? Răspunsul este că ea îşi găseşte locul oriunde, dacă i se creează condiţii de interpretare.

În sfârşit, neuitata seară de balet „L'Amour - la Danse“ a lui Maurice Béjart. Ceea ce o face de neuitat este - alături de tematica iubirii, în toate ipostazele, condiţiile şi la toate popoarele - modalitatea de realizare. Se confirmă ideea enunţată de specialişti şi critici – Béjart formează dansatori. Fără tehnica, precizia, calităţile fizice şi artistice ale membrilor trupei, nu s-ar fi putut atinge perfecţiunea spectacolului, de fapt un remember compus din piese alese dintre cele mai bune realizări ale maestrului. La acestea se adaugă puritatea decorului. Propriu-zis, acesta lipsea aproape cu desăvârşire, doar ici-acolo câte un obiect pentru a marca conţinutul - cum au fost, de pildă, cele două garduri de sârmă ghimpată, inspirate evident din conflictul israeliano-palestinian -, decorul fiind înlocuit de jocurile sugestive de lumină. Acelaşi lucru este adevărat şi în ceea ce priveşte costumele, uneori nişte bucăţi de pânză sub formă de saci care au produs efecte absolut senzaţionale. Selecţia muzicală şi formele de reprezentare a temei iubirii, au dus până la urmă la concluzia pe care a vrut să o sugereze Béjart - dragostea ar trebui să învingă totul, până şi războaiele. Dă, Doamne, să fie adevărat!

EVA GALAMBOS

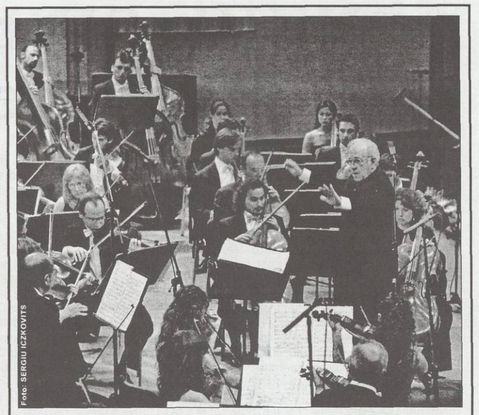

Interviu cu dirijorul LAWRENCE FOSTER

Muzica enesciană – iubire de-o viaţă

- Se ştie, maestre, ca sunteţi primul care a înregistrat cu diverse case de discuri occidentale, cu orchestre străine, de un înalt nivel artistic, muzica lui George Enescu. Începutul a fost în 1980. Ce v-a determinat?

- Dragostea pentru acest geniu muzical de renume mondial şi faptul că părinţii mei au fost români. Am ascultat muzica enesciană încă din anii de tinereţe şi de atunci mi-a rămas în suflet. Relaţia mea cu muzica lui Enescu a devenit mai strânsă când am venit la Monte-Carlo ca director muzical al Orchestrei Filarmonice. Cum Compania de Discuri „Erato“ era în căutarea unui proiect de înregistrări, le-am propus primul ciclu orchestral în Occident al mai multor lucrări ale compozitorului român. Şi astfel a început colaborarea noastră: am înregistrat *Rapsodiile* şi *Poema Română opus 1*. Apoi au urmat cele trei *Suite* pentru orchestră. Fiind şi director al Orchestrei de Cameră din Lausanne, între 1982-1987, am înregistrat şi *Dixtuor*-ul, *Simfonia de cameră* şi încă două „Intermedes“. Ce să mai spun? Iată că în 1989 s-a ivit posibilitatea unei înregistrări deosebite cu Orchestra Filarmonică din Monte-Carlo şi Corul „Orfeon Donostiera“ din Spania, având o distribuţie magistrală, în frunte cu Jose Van Damm, cu opera „Oedipe“. A fost prima înregistrare originală în versiune franceză cu Casa de discuri „Emi“. Au urmat, în continuare, *Simfonia nr. 1* şi *2*. *Simfonia a 3-a* şi „Vox Maris“ au trebuit să aştepte 14 ani, până în 2005, înregistrarea lor fiind realizată cu Orchestra Simfonică din Lyon şi cu tânărul şi talentatul tenor român Marius Brenciu.

- Din 1967 şi până acum aţi venit de 11 ori în România.

- Prima mea vizită în Romania a fost cu ocazia concertului dat de Orchestra Simfonică din Los Angeles, sub bagheta directorului muzical Zubin Mehta, al cărui asistent am fost timp de trei ani. După aceea am fost invitat ca dirijor al diverselor orchestre din ţară. La Bucureşti, în 1998-99, am avut onoarea şi satisfacţia enormă de a fi preşedintele Festivalului „George Enescu“, din 1998, şi al concursului din anul următor. Cu această ocazie, am iniţiat câteva acţiuni de bun augur. Prima a fost descentralizarea Festivalului Enescu, organizând concerte simultan şi în alte oraşe din Romania (Cluj, Iaşi, Sinaia etc.). De asemenea, am iniţiat şi concertele *by night*, care s-au bucurat de mare succes. În aceeaşi calitate, am cerut şi obţinut acreditarea Festivalului George Enescu ca membru al Asociaţiei Festivalurilor din Europa. Părinţii mei, fiind evrei, au fost nevoiţi să fugă datorită prigoanei legionare, stabilindu-se la Paris. Şi acolo, în 1939, a început prigoana nazistă. A fost un miracol că s-au îmbarcat pe un vapor pentru o excursie spre America, pentru că vasul „Normandie“ a fost ultima lor şansa de evadare din Franţa! Astfel, părinţii mei, fugiţi din România, au ajuns în America, unde s-au şi stabilit şi unde m-am născut.

- Eu vă simt legat sentimental de România...

- Sigur că sunt legat de ţara părinţilor mei. Aici mi-am găsit şi sufletul-pereche, soţia mea, Angela. Pentru România nu am ajuns să fac câte mi-am dorit. Fiind impresionat de consecinţele cutremurului din 1977, am venit imediat la Bucureşti şi am dat un concert în beneficiul sinistraţilor. După revoluţie, a fost o încântare să vizitez nordul ţării, apoi am petrecut o săptămână la Mănăstirea Tismana. Am fost şi în Deltă, am fost şi la sărbătorirea centenarului şcolii primare unde a învăţat soţia mea, lângă Arad. Pe linie profesională, am acceptat invitaţiile la mai multe ediţii ale Festivalului „George Enescu“, iar în 1998 am fost şi director artistic al acestuia.

- Mai aveţi rude aici?

- La Cimitirul Evreiesc Filantropia se află mormântul fratelui meu. Sper ca zilele acestea să văd şi eu Templul Coral din Bucureşti, fiind un monument arhitectural cum în S.U.A. nu avem, după spusele soţiei mele. Ea l-a vizitat, pentru că a participat la Iom Haatmaut (Ziua Independenţei Israelului), fiind Consul Onorific al României în Monte-Carlo.

- Aveţi copii, maestre?

- Avem o fiică, Nicole, care de ani de zile face o permanentă navetă profesională între Europa şi Israel, ca asistentă de proiect a dirijorului Daniel Barenboim, în cadrul Fundaţiei „Barenboim-Said“. Acum are un masterat la New York. Cu emoţie, îmi amintesc de momentele când am fost amândoi pe scenă, interpretând compoziţia muzicală „Jurnalul Annei Frank“ în faţa a 3.000 de spectatori, în Portland, S.U.A. În 1995, adolescentă fiind, la sugestia renumitului dirijor şi compozitor evreu american Michael Thomas, a interpretat rolul Annei Frank în compoziţia acestuia. Succesul a fost enorm şi astfel au mai urmat invitaţii la Chicago şi Manchester.

- Ce planuri de viitor aveţi?

- În 2008, voi înregistra „Octuorul“ lui Enescu cu Orchestra Filarmonică din Monte-Carlo, în varianta lărgită a orchestrei de coarde, compusă din 60 de persoane. Cu această operă voi completa discografia orchestrală prin înregistrarea compoziţiilor enesciene pentru orchestră începută în 1980. Nu ştiu când voi reveni în România. Dar, ceea ce e sigur, e că voi veni, ca întotdeauna, cu mare plăcere şi bucurie, aici simţindu-mă ca acasă.

Interviu realizat de SERGIU ICZKOVITS

JURNAL DE FESTIVAL

Fluidul unei stări de bine

Să-i asculţi pe Berlioz (*Carnavalul Roman*, op. 9), Enescu (*Simfonia concertantă pentru violoncel şi orchestră în si bemol minor*, op.8), Debussy (Suitele simfonice *Iberia* şi *Marea*), în versiunea dirijorală a lui *Christoph Eschenbach* la pupitrul Orchestrei din Paris, înseamnă să te bucuri de rafinamentul, coloritul cromatic, înlănţuirile armonice ale muzicii franceze şi româneşti, dincolo de curentele artistice ale vremii (romantism, impresionism). Forţa, plasticitatea mişcărilor, freamătul lăuntric ale dirijorului s-au întâlnit cu visarea dublată de echilibru şi profunzime a violoncelului lui *Steven Isserlis*, cu profesionalismul de înaltă clasă al instrumentiştilor. Un gest impresionant - reunind artişti şi public în aceeaşi bătaie a inimii: *Christoph Eschenbach* şi *José Cura* au adus o ofrandă de gând lui *Pavarotti*, cel plecat în aceeaşi zi, 6 septembrie 2007, în nemurire. Orchestra din Paris s-a făcut remarcată prin popularizarea muzicii franceze. După Berlioz şi Debussy, am ascultat, a doua seară, *Suita nr. 2, op. 43, Bacchus şi Ariadne*, de Albert Roussel, impresionând prin energie, expresivitate, modernism. Unul dintre marii violonişti ai contemporaneităţii, *Pinchas Zukerman*, a ridicat în picioare publicul din Sala Mare a Palatului arhiplină (4 500 de oameni), după interpretarea *Concertului pentru vioară şi orchestră nr. 1 în sol minor, op. 26* de Max Bruch. Tandreţea dialogului vioară – orchestră a alternat cu clipele de mare intensitate pasională, cu impetuozitatea strălucitoare. Fluidul unei stări de bine, zâmbetul lui Eschenbach-cel-sobru dirijând fermecător binecunoscuta partitură, s-au transmis publicului transfigurându-l. Poate, dirijor şi orchestră şi-au dat cel mai mult măsura în interpretarea *Simfoniei nr. 9 în mi minor, op. 95, „Din Lumea Nouă“*, de Antonin Dvorák.

Un examen trecut cu brio

Seria de spectacole de operă din Festival s-a deschis cu unul din cele mai îndrăgite, mai populare, mai vii: „Carmen“, de Bizet. Protagonistă – mezzosoprana israeliană *Hadar Halevy*. O Carmencită care a trebuit să facă faţă competiţiei (mentale), deloc uşoare, cu multe mari artiste lirice, care au evoluat în acest rol pe scena Operei bucureştene. A reuşit prin timbrul vocal cald, naturaleţe, vitalitate. Tenorul argentinian *José Cura*, a cărui faimă i-a premers prestaţiei artistice, a trebuit să fie la înălţimea aşteptărilor publicului. Şi a fost, pentru că este o voce plină de bogăţie melodică, pasionalitate, o prezenţă scenică tumultuoasă. O Micaela remarcabilă – soprana *Nicoleta Ardelean*. Aria mare din actul III a stârnit aplauze la scenă deschisă. Au impresionat linia melodică pură şi calitatea jocului scenic. Cunoscut iubitorilor de operă bucureşteni, baritonul *Ştefan Ignat* a făcut, din nou, în Escamillo, dovada certelor sale înzestrări artistice într-o distribuţie-provocare, oferind o replică redutabilă partenerilor de scenă. Bravo – corului de copii, ansamblului vocal şi coregrafic al Operei Naţionale din Capitală, regiei (inclusiv – regiei coregrafice, aparţinând unei mari balerine: *Alexa Mezincescu*), scenografiei, dirijorului – şi el argentinian – *Mario de Rose*. O sală arhiplină, mulţi tineri, unii – la balcon, aşezaţi şi pe trepte, fiindcă locuri nu mai erau. O comunicare spontană, deplină; o seară de neuitat.

PINCHAS ZUKERMAN

„Bucuria de a face ceea ce fac“

Simt din urarea de Roş Haşana, pe care *Pinchas Zukerman* o face în idiş, pentru cititorii revistei noastre, vibraţia profund evreiască şi profund universală a sufletului său: *„A ghit iur, a iur mit ghizintkeit, a zis iur un zol zan Şulăm in di velt!“* – „Un an bun, un an cu sănătate, un an dulce şi să fie pace în lume!“. Părinţii lui Pinchas Zukerman, originari din Polonia, supravieţuitori ai Holocaustului, vorbeau idiş în casă.

- *Ce înseamnă faptul artistic pentru dvs.?*
- Modul meu de a fi.
- *Cum vi s-a părut publicul românesc?*
- Capabil să trăiască muzica reunit într-o singură inimă.
- *Aţi putea defini împlinirea?*
- Bucuria de a face ceea ce fac.

Disponibilitate interpretativă remarcabilă

Filarmonica „Toscanini“ nu şi-a dezminţit renumele, dăruindu-ne două seri de celebrare a umanismului imperisabil. Cu *Lawrence Foster* cât şi cu *Emmanuel Krivine* la pupitru, cu un itinerar muzical divers, dovedind o disponibilitate interpretativă remarcabilă, ne-a îndreptat sufletele spre piscuri ale muzicii secolului XIX (Brahms, Rimski-Korsakov) şi ale secolului XX (Ravel, Enescu). Redutabila pianistă *Lise de la Salle* a intrat cu gingăşie şi rigoare în universul muzicii lui Ravel. Impresionant, serafic, grav – corul Filarmonicii „George Enescu“ (dirijor – *Iosif Ion Prunner*) în ultima parte a *Simfoniei a III-a* în do major op. 21, de George Enescu.

11 septembrie 2001 – o catastrofă care „ne atinge pe toţi“

Amintind de „Seratele muzicale“ ale regretatului Iosif Sava, *Ioan Holender* a moderat pe scena Ateneului „In memoriam 11 septembrie 2001“, având-u-i invitaţi pe *Ana Blandiana, Ion Caramitru, Dan Dediu, Emil Hurezeanu* şi *Horia Roman Patapievici*, într-un regal ideatic pe o temă de mare actualitate. Analiza lui Emil Hurezeanu a avut multe incursiuni în viaţa politică a României postdecembriste, terorismul fiind receptat ca „duşman asimetric“, instaurând starea de nesiguranţă oriunde în lume. Horia Roman Patapievici a considerat că „11 septembrie arată cu degetul“ asupra nevoii de a ne reaminti de straturile formative ale civilizaţiei occidentale pe care o reprezentăm: elenism, iudaism, drept roman. „Să nu confundăm islamul, care este o religie, cu islamismul, care este o ideologie“, a esenţializat Ana Blandiana, accentuând asupra faptului că noi luptăm împotriva orientării extremiste a acestei ideologii. Ion Caramitru a comparat catastrofa de la 11 septembrie cu arderea Bibliotecii din Alexandria şi războiul antiterorist cu războaiele între creştinism şi anticreştinism din evul mediu. 11 septembrie trebuie resimţit ca o catastrofă a umanităţii, „pentru că ne atinge pe toţi“, a spus Dan Dediu, prefaţându-şi astfel compoziţia scrisă în memoria victimelor atentatelor teroriste. Seara comemorativă de la Ateneu a fost înveşmântată muzical de Bach, Enescu, Richard Strauss, Aaron Copland, în interpretări de aleasă ţinută (*Răzvan Suma, Horia Mihail, Alexandru Tomescu, Laura Tătulescu*). A fost o seară înnobilată şi de prezenţa unei mari doamne a teatrului românesc: *Valeria Seciu*.

Grupaj de comentarii şi cronici: IULIA DELEANU

„NIHIL SINE DEO" sau „Nimic nu este întâmplător"

În numărul 10 al publicației Comunității noastre, „SHALOM", am scris despre Regina Mamă Elena, distinsă cu titlul de „Drept între popoare" pentru faptul că, în perioada Holocaustului, primejduindu-şi propria existență, a căutat să salveze evreii din România de soarta ce le era pregătită de naziști și antonescieni. Am amintit acolo că, folosindu-mă de prilejul de a-l felicita pe Majestatea Sa Regele Mihai, aflat la castelul din Săvârşin, cu ocazia zilei Sale de naştere, i-am exprimat, în numele evreilor din Arad, profunda recunoştință pentru faptele Reginei Mamă. În cele câteva momente cât am avut privilegiul de a mă afla în fața Majestății Sale, am simțit fizic greutatea onoarei şi bucuriei de a fi în apropierea unui OM de o valoare rarisimă, a unui OM care a făcut istorie, a unui OM care demonstrează perpetuu că adevărata noblețe şi măreție nu stă doar în scaunul pe care îl ocupi temporar. În acele momente m-a încercat un sentiment de regret pentru faptul că poate doar o dată în viață ni se întâmplă să putem prezenta omagii unei personalități care a avut o contribuție pozitivă substanțială în momentele cruciale ale istoriei țării Sale cât şi a celei universale. De atunci, sub puternica impresie a acelor neuitate momente, am căutat să mă documentez mai profund cu privire la istoria dinastiei române, interesându-mă în special aspectele legate de viața Majestății Sale Regele Mihai. M-a fascinat povestea acestui OM, un Suveran al sorții, care a ştiut, în pofida originii sale, să trudească *ca orice om de rând, pentru a asigura o existență demnă familiei* Sale. Nu mai puțin impresionantă este şi contribuția Majestății Sale, Regina Ana, la traversarea cu succes a celei mai dificile perioade din viața Familiei Regale.

Ni se întâmplă să repetăm, până la banalizare, expresia „nimic nu este întâmplător". Uneori, sensul acesteia ni se confirmă sub altă formă: evenimentele se leagă între ele, se interconectează chiar. Un astfel de şir de evenimente ne-a adus - pe soția mea şi pe mine - în onoranta şi fericita situație de a fi primiți în vizită, preț de aproape două ore, la reşedința Majestăților Lor, Regele Mihai al României şi Regina Ana. Iată, pe scurt, şirul evenimentelor: cu adâncă credință în Creator (*Nihil sine Deo!*), doamna Thea Haimovitz, originară din Arad şi revenită din Israel, s-a prezentat la sediul Comunității noastre, solicitând să fie înscrisă ca membru. Cu această ocazie, mi-a relatat că deschide la București un Centru de tratament de microbiologie, combinat cu cosmetică, „Laboratoarele Thea". În afară de aceasta, este implicată într-o serie de proiecte de binefacere, de tratament al vârstnicilor şi de sprijin al tinerilor artişti. Acest Centru este dedicat memoriei bunicii sale, pe care ea a iubit-o şi a stimat-o nespus, iar bunica aceasta a fost o mare regalistă şi a cunoscut personal Familia Regală. În consecință, dorința ei fierbinte este de a prezenta personal omagii Majestății Sale Regelui Mihai. În plus, mi-a relatat că unicitatea tratamentelor care se vor aplica la noul Centru se datorește faptului că acestea sunt bazate pe nişte brevete de invenție ale prietenei sale, doamna doctor Carmen Pepelea, al cărei tată, Silviu Pepelea, a fost subprefect de Arad şi apoi ultimul prefect al Timişoarei înaintea instaurării regimului comunist şi - cum nimic nu este întâmplător - mare regalist şi care, şi el, a avut onoarea să cunoască personal Familia Regală. Ca urmare, şi doamna Carmen are dorința fierbinte de a prezenta omagii Regelui. I-am spus atunci doamnei Thea că şi eu am acest sentiment de stimă şi recunoştință față de Casa Regală şi mi-aş dori să mai am ocazia de a-l întâlni pe Majestatea Sa. În consecință, am făcut legătura doamnei Thea cu *viceprimarul Aradului, Tiberiu Dekany, care a organizat vizitele* Majestății Sale la Arad. Acesta i-a recomandat să apeleze la doamna Constanța Iorga, şeful de cabinet al Majestății Sale Regelui. Rezultatul: după câteva zile, mă sună doamna Thea şi-mi spune: vineri, 17 august, la orele 10:30, suntem invitați la reşedința din Elveția a Majestății Sale! Mi-am amintit că tocmai în acea zi este aniversarea căsătoriei mele şi am realizat că mi se oferă un prilej de a cinsti această aniversare cum puțini au ocazia: mulțumind din nou, de data aceasta în numele întregii comunități evreieşti din România (în calitate de membru al Consiliului de Conducere al Federației Comunităților Evreieşti din România), pentru faptele Reginei Mamă, cât şi ale Majestății Sale, pentru înfăptuirea curajosului act de la 23 august 1944. Aşadar, am răspuns afirmativ: merg cu soția!

Şi iată-ne pe toți patru: Thea Haimovitz, Carmen Pepelea, soția mea şi cu mine, vineri, 17 august 2007, la ora 10:25, apropiindu-ne cu maşina, ghidați pe telefonul mobil, de reşedința Majestăților Lor din La Croix-de-Luisant, Elveția. La poartă ne aşteaptă distinsa, frumoasa şi deosebit de amabila doamnă Constanța Iorga. Parcăm maşina, doamna Iorga ne deschide uşa casei şi ne trezim față în față cu Majestățile Lor, care ne aşteaptă, în picioare, în antreu... Pentru moment, ne-am blocat. Apoi, prezentările fiind făcute, Regina Ana ne invită în salon, unde ne aşteaptă cu o cafea... Lângă *măsuța cu cafea două canapele, două scaune şi un fotoliu.* Pe o canapea se aşează doamnele Thea şi Carmen, iar Majestatea Sa Regina pe scaunul de lângă ele. Pe cealaltă canapea se aşează Majestatea Sa Regele, iar Majestatea Sa Regina o invită pe soția mea să ia loc lângă Rege. Speriată, cu sfială, soția mea se aşează. Eu sunt invitat să stau pe fotoliul din apropiere, pentru a putea conversa cu Majestatea Sa. Regina ne toarnă cafea, apoi conversația începe. Încet, încet, se leagă dialoguri, se ating subiecte diverse. Deşi Regina vorbeşte româneşte, cu ea vorbim în engleză şi în franceză. Majestatea Sa Regele vorbeşte o română splendidă, contrazicând pe neisprăviții care afirmă contrariul. Ne asistă doi cățeluşi, dintre care unul stă în brațele Reginei, care-l mângâie drăgăstos. Regina este fermecătoare, vorbeşte despre lucruri grave cu un umor care te cucereşte.

Când i-am transmis Majestății Sale Regele Mihai omagiile şi mulțumirile evreilor din România pentru cele făcute de Regina Mamă, mi-a dat un răspuns memorabil, cum numai un OM mare poate da: „Să ştiți că nu am făcut destul. Dar, *în condițiile acelea*, nu se putea face mai mult...". Ştim, Majestate, i-am răspuns. Şi mai ştim că, prin actul de la 23 august 1944, ați salvat România de la un dezastru, iar cei care Vă contestă acest merit, sau nu cunosc istoria, sau sunt de rea credință. Armata Roşie nu mai putea fi stăvilită, iar regimul comunist oricum ar fi fost impus de sovietici. Dacă, din încăpățânarea mareşalului Antonescu, s-ar fi continuat luptele alături de trupele hitleriste, singurul efect ar fi fost pierderea unui număr imens de vieți din rândurile ostaşilor români şi ale populației civile, şi distrugerea majorității localităților țării.

Majestatea Sa ne-a arătat apoi, cu mândrie, medalia cuvenită „Drepților popoarelor", conferită de Institutul „Yad Vashem" Reginei Mamă, cât şi diploma aferentă.

Am mai discutat cu Regele despre pasiunea Majestății Sale pentru maşini. A povestit cu mândrie cum, cu mâinile sale, a reparat şi pus în funcție un jeep provenit de la generalul Patton. Cu mult umor, a relatat că la o recepție, la care a participat cu Regina Ana, s-au dus cu jeepul, care arăta cam ciudat fiind parcat între Rolls-Royce-uri şi Cadillac-uri. Am mai abordat şi alte teme, Majestatea Sa dovedindu-se un partener de dialog cum nu se poate mai agreabil şi mai plăcut. Mai apoi, la invitația Majestăților Lor, am ieşit pentru scurt timp, pe terasa casei, de unde aveam o splendidă perspectivă asupra lacului Leman. A fost ca un vis, în care ne simțeam realmente ca fiind de-ai casei. Am avut certitudinea că senttimentele noastre, care ne-au determinat să facem acest drum din România doar pentru a-i întâlni şi a le mulțumi, au fost receptate ca atare. Cea mai scurtă rugăciune iudaică, care sintetizează doar în şase cuvinte crezul fundamental al iudaismului, spune: „Şema Israel, Adonai eloheinu, Adonai ehad" („Ascultă, Israel, Domnul e Dumnezeul nostru, Domnul e unul"). Deviza familiei Hohenzollern, „Nihil sine Deo", sună ca un corolar al acestei rugăciuni.

Fie ca Domnul nostru comun să binecuvânteze pe acești *minunați* OAMENI, *cărora le dorim sănătate*, viață lungă şi multe bucurii, alături de țara în care mulți le doresc la fel, din toată inima.

IONEL SCHLESINGER,
preşedintele Comunității Evreilor din Arad,
membru al Consiliului de Conducere al F.C.E.R.

Un muzicolog de marcă – RUTH GUTTMAN BEN-ZWI

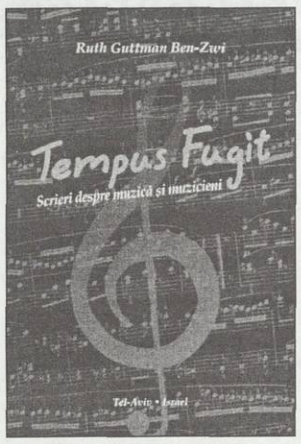

Ruth Guttman Ben-Zwi este soția specialistului în aeronautică ing. Itzhak Guttman Ben-Zwi, fiul rabinului Zvi Guttman care şi-a pierdut alți doi fii, ucişi la Jilava în 22 ianuarie 1941. Cu ocazia Simpozionului Internațional de Muzicologie „George Enescu", Ruth Guttman a susținut în ziua de 8 septembrie o comunicare despre „Documente nepublicate" ale marelui compozitor. Cu prilejul vizitei în România, doamna Ruth Guttman ne-a lăsat un volum, donat cândva şi Bibliotecii C.E.B., „Tempus fugit", editat la Tel Aviv (2004), cu o prefață de Mendi Rodan, cunoscut dirijor israelian, originar din România. În peste 600 de pagini, autoarea reuşeşte să adune cronici scrise de-a lungul timpului despre: Arthur Rubinstein, Daniel Barenboim, Robert Stolz, Zubin Mehta, Sergiu Celibidache, Nehama Lifschitz (solistă din fosta U.R.S.S.), Isaac Perlman, Jasha Heifetz, Shlomo Minz, Mândru Katz, Lorin Maazel, Radu Lupu, Mendi Rodan, Yehudi Menuhin, Lawrence Foster ş.a. La aceste nume se adaugă numeroase referiri de reală competență despre compozitori clasici, moderni, din Israel, din lume. Cartea este extrem de utilă celor doritori să cunoască fenomenul muzical din ultimele decenii. În plus, ea oferă posibilitatea cunoaşterii unei bogate vieți muzicale în Israel, unde, fiecare familie are cel puțin un meloman. Ca să nu mai amintim de numeroşii muzicieni veniți din fosta U.R.S.S. Volumul merită să fie cunoscut de cititorii din România.

BORIS MARIAN

S-a redeschis Salonul literar R.E.

Ne-am reîntâlnit în după- amiaza zilei de 6 august 2007, noi, vechii prieteni ai *Salonului*, iubitori de poezie, proză, a noastră şi... a altora. Au citit: *Emil Burlacu* (poeme nostalgice, cu sunet curat, uneori, esenian, impresioniste, impresionante), *Felicia Mohr* (proză de dragoste cu un personaj, Robert, în timpul războiului; apoi Robert pleacă în Israel, unde moare în luptă), *Doina Chilargi* (poem în bună manieră romantică, de romanță), *Țicu Goldstein* (terține, unele „haiku", fine observații psihologice, de cultură, pentru un viitor volum „Eternități de o clipă" - splendid titlu), *C. Benone* (epigrame în stil Topârceanu, adresate nouă, „cerchiştilor"), *Zigu Tauberg* (poemul „Nava mea spațială", momente urbanistice din Bucureştiul vechi). Au comentat, pe larg, *Em. Reicher, Țicu Goldstein, Zigu Tauberg* ş.a. O seară foarte reuşită. **(B.M.M.)**

Recomandăm cititorilor noştri

● **SERGHEI DOVLATOV:**
„Rezervația Puşkin"
(Editura Humanitas, 2007)

O carte excepțională despre „omul sovietic" în ultimii ani de existență a U.R.S.S. (romanul a fost scris în 1983, în S.U.A.). Stilul aminteşte de Gogol şi „Ilf plus Petrov", autorii celor „12 scaune", dar autorul câştigă prin modernitate, profunzime, tragism mascat de satiră. Tatăl său era evreu.

● **ELIE WIESEL:**
„Nebuna dorință de a dansa"
(Editura Trei, 2007)

Un roman original, al lui Wiesel, diferit de scrierile sale cunoscute. Tema: un „dibuk" fericit, în cuda traumelor. Vom reveni.

● **MISHA DEFONSECA:**
„Printre lupi"
(Editura RAO, 2007)

Roman autobiografic (plus ficțiune) al unei supraviețuitoare a Holocaustului, scris cu ajutorul a două profesioniste (Vera Lee, Marie-Thérèse Cuny). Un periplu gigantic al unei fetițe de 8 ani prin Europa şi Rusia, în timpul războiului. Lupii se dovedesc mai „omenoşi" decât oamenii. O concluzie amară, dar cine ar putea explica Holocaustul, unul dintre cele mai absurde şi gigantice masacre din istorie, poate unicul. Romanul va rămâne ca o referință tragică.

● **ISAAC BASHEVIS SINGER:**
„Pierdut în America"
(Editura Hasefer, 2007)

În traducerea lui Anton Celaru, care şi-a consacrat decenii de muncă fructuoasă acestui nobil țel, adică înfățişării în limba română a laureatului cu Nobel, I.B. Singer, romanul este, evident, autobiografic, despre asimilarea evreului venit din Polonia în S.U.A. anilor '30. Scriitorul nu numai că „nu s-a pierdut" în America, ci a găsit o a doua patrie, mai mărinimoasă şi mai liberă.

● **ANDREI OIŞTEANU:**
„Religie, politică şi mit"
(Texte despre Mircea Eliade şi I.P. Culianu)
(Editura Polirom, 2007)

După cum mărturiseşte autorul, cartea cuprinde studii, articole, eseuri din perioada 1984-2007. De remarcat este curajul lui Oişteanu de a coresponda cu *Eliade, Culianu, într-o perioadă de control strict al* relațiilor cu „străinii". De asemenea, reținem două profiluri: unul controversat, minat de atitudini mai mult decât regretabile, celălalt, I.P. Culianu, de înaltă moralitate şi verticalitate spirituală. O carte valoroasă ca document şi prilej de reflecție. Vom reveni.

● **TEŞU SOLOMOVICI:**
„Mircea Eliade şi evreii"
(Editura Teşu, 2007)

Cartea are meritul de a pune la dispoziția cititorului opinii, informații ce îl pun în lumini diferite pe Mircea Eliade: relația cu Gershom Scholem, trecutul legionar, relația cu Sebastian, opiniile lui Eugen Simion, Norman Manea, Z. Ornea, Leon Volovici, A. Oişteanu, Moshe Idel, Eliezer Palmor. Cititorul are dreptul să ştie ce a fost „bun" şi ce nu a fost „bun" la Eliade, *care nu a fost, evident*, „un înger".

● **MURIEL SPARK:**
„Domnişoara Brodie în floarea vârstei"
(Editura Univers, 2007)

Domnişoara Brodie este un personaj ciudat, profesoară la *un colegiu, are simpatii profranchiste* şi pronaziste. După război va spune: „Hitler era foarte rău". Dar personalitatea ei a influențat generații de eleve, cărora le-a fost idol. Un roman psihologic al unei mari scriitoare britanice, născută în 1918, la Edinburgh.

● **FLORENTIN POPESCU:**
„Florin Mugur în treizeci şi şapte de lecturi critice"
(Editura Hasefer, 2007)

„Sunt o singură silabă care tremură", scria Florin Mugur. Au trecut 16 ani de când el „nu mai tremură", dar uitarea nu îl acoperă. Scriu despre regretatul poet Nicolae Baltag, George Alboiu, Al. Călinescu, Livius Ciocârlie, Al. Cistelecan, Val Condurache, Ilie Constantin, Ov. S. Crohmălniceanu, Gabriel Dimisianu, Şt. A. Doinaş, Al. George, Paul Constantinescu, Gh. Grigurcu, Mircea Iorgulescu, Dan Laurențiu, Nicolae Manolescu, I. Negoițescu, Mihail Petroveanu, Al. Piru, Lucian Raicu, H. Zalis ş.a., nume de prestigiu, unii dintre semnatari fiind în lumea umbrelor. O oglindă, cu multiple fațete, a ceea ce a fost şi este Florin Mugur pentru litertura română actuală.

B. MEHR

ŞTIINŢA ŞI VIAŢA

Un inginer genial – SIMON BRUECKHEIMER

Într-un interviu exclusiv pentru revista noastră

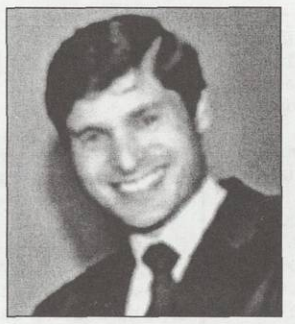

Medalia de argint a Academiei Regale a Inginerilor din Anglia a fost creată în 1995 şi se acordă anual inginerilor mai tineri de 50 de ani pentru „contribuţii strălucite la dezvoltarea tehnologiei în Marea Britanie". În anul 2005, Simon Brueckheimer a fost distins cu această medalie. Profesorul Peter Selway de la Colegiul Imperial din Londra, care l-a prezentat pe laureat, a spus: „Simon este unul dintre cei mai importanţi ingineri ai generaţiei sale". Meritul lui Simon Brueckheimer este că la mijlocul deceniului trecut a întrevăzut posibilitatea de a încorpora într-un singur mijloc de transport (cablul optic de bandă largă) servicii distincte, în special din categoria multimedia, care până atunci erau oferite pe infrastructuri diferite, revoluţionând proiectarea reţelelor de comunicaţii. El a depus duzini de brevete în anii care au trecut de atunci. Simon a desenat şi primul microprocesor VLSI şi sistemele care permit folosirea acestuia, asigurând astfel apariţia reţelelor de comunicaţii care transmit semnalele vocale compresate. De curând, firma la care lucrează, marele concern multinaţional „Nortel", l-a invitat la o reuniune a managerilor săi din toată lumea, la Boston, pentru a-i înmâna un premiu special. De fapt, e firesc: numai în 2004, Nortel a avut beneficii de 1,7 miliarde de dolari din exploatarea invenţiilor lui Simon Brueckheimer. I-am solicitat acestui geniu al ingineriei comunicaţiilor un interviu pe Internet şi ne-a răspuns a doua zi, amabil şi deschis.

A.B. - Ştiu că la ceremonia de la Boston aţi apărut deloc protocolar, în cămaşă, dar şi cu chipa. Bănuiesc din acest amănunt că sunteţi un evreu observant?

S.B. - M-am născut la Londra, într-o familie de evrei ortodocşi, şi am mers numai la şcoli evreieşti, astfel că universitatea a constituit prima mea expunere la un mediu şcolar neevreiesc. De fapt, eu am fost singurul evreu care a ales ingineria, pe care şi-l putea aminti cineva - şi până astăzi eu nu cunosc mulţi ingineri evrei, în afară de cazul în care includem Statele Unite şi Canada. Ingineria nu e o alegere pe care evreii să o facă în Marea Britanie. Tatăl meu a scăpat din Germania nazistă în 1939, iar mama mea e a treia generaţie născută în Anglia. Partea engleză a familiei e mai puţin ortodoxă decât ramura germană a familiei. Eu sunt ortodox şi căsătorit de curând, iar soţia mea este, de asemenea, ortodoxă - de fapt, noi am fost membri ai aceluiaşi *şil*, dar nu am ştiut: ea era acolo când nu eram eu şi vice-versa.

A.B. - Conducătorii laici şi religioşi ai Comunităţii Evreieşti din Anglia au afirmat de mai multe ori în ultimul timp că actele antisemite s-au intensificat până la un nivel atins doar în anii '40. Dvs. resimţiţi acest antisemitism recrudescent?

S.B. - Eu nu am trăit nici un caz grav de antisemitism în cariera mea sau în viaţa mea, în general. Îmi pare bine că pot să spun asta. Când eram un băieţel, fugeam din faţa manifestărilor de tachinare sau violenţă ocazională care se întâmplau pe drumul dintre şcoală şi casă. Ele erau perpetuate de copii de aceeaşi vârstă, erau bătăi ocazionale între copii, dar asta era tipic pentru Marea Britanie şi posibil pentru toată Europa în anii '70 şi '80. Acest comportament e mult mai rar acum şi, deşi bătăile între copii li se întâmplă multor şcolari, fenomenul e mult mai rar ca înainte. La universitate nu am avut nici o problemă, deşi faptul că plecam vineri după masă era poate mai dificil decât ar fi trebuit să fie. Dar pentru fiecare persoană care încerca să îmi facă dificultăţi, erau poate zece care mă ajutau să particip la cursuri sau laboratoare altădată. Acelaşi lucru e valabil pentru mediul în care lucrez. Când am început să lucrez la Nortel, compania nu se mai întâlnise cu cazul unui salariat care dorea să plece mai devreme, vinerea. Dar ei au modificat regulile special pentru mine, ceea ce era excepţional în mediul de lucru tehnic din acea vreme. Acum este un drept considerat normal şi asigurat - ceva de la sine înţeles -, ca urmare a legilor contra discriminării. Am avut, o data sau de două ori, reacţii negative inexplicabile din partea unor persoane, care probabil se datorau unui antisemitism latent, dar, altfel, eu am fost acceptat şi onorat pentru munca mea de către colegi, atât în Anglia, cât şi în toată lumea, inclusiv de clienţii firmei. Acum tocmai am venit de la Frankfurt, unde am purtat chipa fără nici un incident. Singurul loc în care trebuie să fiu precaut, în Europa, este Franţa, după experienţa mea.

Ştiinţa în Israel

● Domeniul ştiinţelor vieţii - „bio med" cum e denumit în Israel - se dezvoltă atât de rapid încât aproape săptămânal se înscrie câte o nouă firmă (un „start-up", cum sunt ele numite). Dintre cele 750 de companii care activează în acest domeniu de vârf, aproape trei sferturi au fost fondate în ultimii zece ani. De fapt, jumătate dintre companii au fost înfiinţate în ultimii cinci ani, iar 60 de companii au fost create anul trecut. În domeniul aparaturii medicale, Israelul se află pe locul întâi în lume ca număr de brevete raportat la numărul populaţiei. În anul 2005, în „bio-med" lucrau în Israel 25.000 de persoane, cele mai multe în sectorul farmaceutic. În acest sector, un mare succes l-a constituit crearea de către Ruth Arnon şi Michael Sela, de la Institutul Weizman, a unui medicament pentru tratarea sclerozei în plăci, numit „Copaxone" şi ale cărui vânzări s-au ridicat în 2006 la 1,4 miliarde de dolari. În perioada 2002-2007, se estimează că vânzările în „bio-med" vor totaliza 46,1 miliarde de dolari. Este important să semnalăm că în Israel, atât statul, cât şi Rabinatul sprijină cercetările în domeniul celulelor suşă (stem), cercetări care nu vin în contradicţie cu religia iudaică.

● O companie israeliană a creat un test simplu al sângelui, care permite să se distingă între faza slabă sau acută a sclerozei multiple.

● În Israel a fost produs un aparat care permite refolosirea mâinilor paralizate. El permite stimularea electrică a muşchilor mâinilor, oferind speranţe milioanelor de bolnavi suferinzi de sechele ale atacurilor cerebrale sau ale accidentelor.

● Copiii cu probleme de respiraţie vor respira mai uşor în timpul somnului prin înlocuirea măştii pentru inhalare cu un sistem care asigură eliberarea controlată a unui medicament nou creat în Israel, ce oferă copilului o respiraţie liberă şi uşoară.

● Un cercetător de la Universitatea „Ben Gurion" a creat anticorpi umani monoclonali ce pot neutraliza virusul foarte contagios al variolei, fără să includă actualele efecte secundare neplăcute ale vaccinului existent.

● Programul pentru chirurgia mişcărilor dezordonate, aplicat la Spitalul Hadassah, a eliminat cu succes manifestările fizice ale unor bolnavi de Parkinson, prin stimularea electrică a unor centri din creierul lor.

● Pentru femeile care suferă histerectomii pentru extirparea fibromului uterin, în Israel a fost creat sistemul „Ex Ablate" care oferă o rezolvare non invazivă, ca alternativă la cea chirurgicală clasică.

● In Israel a fost creat un vaccin contra gripei care se ia sub forma unor picături în nas şi asigură protecţie timp de cinci ani.

● O mare parte a sistemului de operare Windows a fost dezvoltată în Israel. Tot acolo a fost creată tehnologia de fabricare a microprocesorului Intel Pentium NMX, microprocesorului Pentium 4 şi procesorului Centrum. Tehnologia pentru Voice Mail a fost creată tot în Israel, ca şi cea pentru AOL Instant Messenger ICQ.

Premiul „Michael" pentru prof. ALON FRIEDMAN

Cercetători israelieni descoperă cauza epilepsiei

Prof. Alon Friedman a primit de curând Premiul „Fundaţiei Michael" din Germania, pentru descoperirile sale în tratarea epilepsiei. La baza cercetărilor sale a stat observaţia pe care a făcut-o cu ani în urmă, când trata militari supuşi unui stres puternic, că singurul element comun care leagă pe cei bolnavi de epilepsie după o traumă sau după o boală este căderea barierei din circulaţia sanguină în creier. Timp de zece ani, cercetătorul israelian, împreună cu prof. Uwe Heinemann, din Berlin, şi prof. Daniela Kauffer, de la Universitatea Berkeley, au studiat aceasta reală problemă, căruia nu îi găseau răspunsul. De ce căderea barierei sanguine provoacă epilepsia? Acum ei au un răspuns care pare să ofere o cale de tratament a acestei boli psihice. Ideile lor sunt susţinute şi de Institutul National american pentru Sănătate.

Cele mai multe boli ale creierului îşi au originea în vasele de sânge care irigă creierul - explică prof. Friedman. În creier există o delicată barieră care separă fluxul de sânge de conexiunile neurale. Studiile amintite au arătat că persoanele care au fisuri în această barieră sunt predispuse la epilepsie. Fisurile apar după o lovitură la cap sau după un atac cerebral. Pot apărea şi din cauza diabetului. Când se produc, prin ele se scurge în creier albumina, una dintre cele mai comune proteine din sânge. Albumina poate dăuna unor tipuri de celule nervoase din creier, declanşând un lanţ de evenimente moleculare care duc la o activitate anormală a celulelor. Şi, treptat, la degradarea lor. Şi tocmai această activitate anormală, această degradare, duce la apariţia atacurilor de epilepsie. Se ştie că loviturile sau traumele la cap pot declanşa epilepsii după multă vreme. Uneori, un accident la naştere poate constitui cauza unei epilepsii la adolescenţă. În Statele Unite, 2,5 milioane de americani suferă de epilepsie şi 5 milioane suferă traumatisme cerebrale. Din aceste 5 milioane se estimează că 20% vor face epilepsie şi alţi 20% vor dezvolta deficienţe cognitive. Dar epilepsia poate avea multe alte cauze, printre care şi bolile de rinichi! Însă la tineri ele sunt cel mai adesea consecinţa unor lovituri la cap, iar la bătrâni apar după atacuri cerebrale.

Cercetătorii cred acum că, blocând interacţiunea dintre serul albuminoid şi semnalul electric ce declanşează epilepsia, pot împiedica declanşarea crizelor. Experienţele desfăşurate pe mai multe specii de animale au reuşit. Dar găsirea unui medicament eficient va mai lua câţiva ani.

MARK ZUCKERBERG şi fenomenul „Facebook"

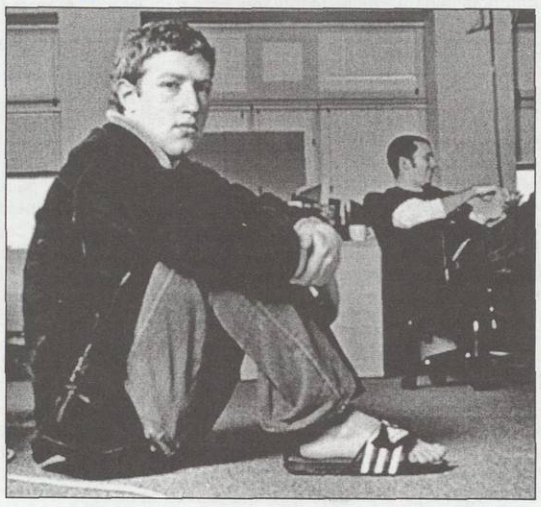

Pentru cititorii noştri, sunt convins că cele două nume din titlu nu spun nimic, fiindcă *site*-ul „Facebook" e destinat studenţilor, iar Mark Zuckerberg, creatorul lui „Facebook" nu e cunoscut în afara cercurilor interesate în afacerile pe Internet. Trebuie să vă spunem că „Facebook" este una dintre afacerile de pe Internet cu cel mai mare succes. *Site*-ul, creat în 2004, are acum circa 31 de milioane de abonaţi. O dezvoltare fabuloasă, compania creată de Zuckerberg fiind estimată ca valoare de cumpărare la 2 miliarde de dolari.

Cine este Mark Zuckerberg şi cum a început această poveste care îi uimeşte pe analiştii Internetului? Tânărul antreprenor a pornit afacerea când era student la Harvard şi avea numai 20 de ani. Născut în 14 mai 1984, într-o familie de evrei din Debbs Ferry, Westchester County, New York, Mark Elliot Zuckerberg a avut ideea de a crea o reţea pe Internet destinată colegilor săi de la Harvard. O reţea pe care a caracterizat-o ca „socială". Ea îşi propunea să ofere studenţilor de la Harvard posibilitatea de a-şi pune pe Internet fotografiile, de a le schimba între ei, de a stabili legături pentru proiecte comune de cercetare sau pentru a organiza „evenimente": petreceri, aniversări, nunţi... S-a întâmplat însă un fenomen pe care nu l-a putut prevedea nimeni: în mod spontan, „Facebook" s-a răspândit fulgerător la universităţile Yale, Stanford, apoi la toate cele 12 universităţi din Yvy League şi mai departe... astfel că, apoi, a fost deschis pentru peste 30.000 de şcoli, licee şi facultăţi din ţările de limbă engleză şi de aici s-a trecut la deschiderea lui pentru orice tânăr care ştie engleza. „Facebook" foloseşte acum 200 de salariaţi şi are încasări din publicitate de 150 de milioane de dolari anual. Încă din anul 2004, în faţa succesului ideii sale, Mark Zuckerberg a părăsit studiile de la Harvard. Alături de el, au mai venit în conducerea companiei alţi doi colegi de facultate: Dustin Moskowitz şi Chris Hughes. „Facebook" este opera unor studenţi, spre deosebire de Google, care a fost creat de doi doctoranzi. „Facebook" este acum cel de-al cincilea *site* de pe Internet ca număr de vizitatori şi 1,5 milioane de fotografii sunt încărcate pe el zilnic. Folosirea lui este gratuită.

Pagină realizată de ANDREI BANC

TELEOBIECTIV

TELEOBIECTIV

Rude de sânge

Dacă se întâmplă cumva ca Tv.R.2 să reprogrameze filmul „Rude de sânge", nu-l pierdeți: merită să fie văzut. Deși titlul sună oarecum neliniștitor, rubedeniile se presupune a trezi sentimente afectuoase, dar - cine nu o știe? - provoacă adesea și reacții alergice. Iar sângele, fie el pur, amestecat ori „impur", a dus la tragedii antice și la crimele globalizate ale rasismului. Dar o fi oare adevărat că sângele apă nu se face?

Asta urmează să aflați în filmul regizorului american Paul Seed, căruia nu-i lipsesc nici unul dintre ingredientele unei bune rețete: un „story" original și bine articulat, o picătură de duioșie, un praf de sare umoristică și un bob de piper erotic, dar mai ales probleme esențiale, ca lupta pentru salvarea unei vieți ori cea împotriva xenofobiei.

Plus calitate actoricească de mâna întâi: filmul a primit Premiul BAFTA pentru cea mai bună interpretare feminină - acordat Juliei Walters.

Povestea. Un tânăr și arătos medic psihiatru din New York (interpretat de actorul Paul Reiser), specialist de mare succes în branșă, în conturi bancare și la clientela feminină - începe să aţipească în timp ce-și ascultă pacientele. Chefliu? Blazat? Șarlatan? Situația pare comică, adevărul e tragic: picoteala e un simptom al leucemiei. Fără un transplant de măduvă, sfârșitul e grabnic. Cel mai sigur e cel făcut de la rudele de sânge. Dar de unde? Doctorul Lipman află abia acum, la 39 de ani, că e fiul adoptat, din primele sale zile de viață, de o bogată familie de evrei americani de la o tânără catolică din Anglia, care „greșise". Devenise evreu „en titre", cu circumcizie și *Bar Mițva* de rigoare. Și cu educația aferentă. Mama lui adoptivă (interpretată de cunoscuta actriță Olympia Dukakis) n-are nimic, în distincția și snobismul ei, din clocotul unei „idișe mame" („I am a cold fish" - „Sunt un pește rece", recunoaște ea), dar își adoră fiul. În schimb, acest produs inițial pur englezesc are chipul cu trăsături semitice dintre cele mai caracteristice, moliciuni în accent și pasiune pentru carte; doar ochii albaștri sunt atipici. Pornește în marea aventură: își caută în Liverpool mama naturală, birocrația îi încurcă pașii (ca și la noi) și îi slăbește forțele. În cele din urmă, o găsește: într-o periferie sordidă (ca și pe la noi), într-o locuință extrem de modestă (ca și multe ale noastre). Mama (actrița Julia Walters - premiată cu BAFTA) e încă tânără, oxigenată, rotofeie și de o cumsecădenie vizibilă - chiar dacă ușor patinată de vulgaritate. Văduvă: ce să-i faci, bărbații se grăbesc mai la toate. Când află că elegantul domn american care îi calcă pragul e pruncul abandonat de ea la tinerețe, o podidește întâi plânsul, apoi rușinea și simțământul de culpabilitate și în cele din urmă fericirea, sărbătorită cu cârnăciori cumpărați la tarabă și câte o bere. De fapt, aflăm și noi și doctorul Lipman - mai are doi feciori din căsnicia ei legală: doi muncitori zdraveni, unul mare, gras, bun și molâu, pe care îl terorizează, ba îl și pocnește, nevasta. Celălalt e un bețivan leneș și escroc, care și-a lăsat fosta nevastă și copiii în casa și în seama mamei. Doi frați? Ce fericire! Măduva și sângele lor îi pot salva viața. Numai dacă sunt compatibili. Dar or fi oare? Cum să nu-i sperie cerându-le investigațiile medicale necesare? Mama e singura care află adevărul vizitei și devine aliata lui discretă, diplomatică și eficientă. Acum începe adevărata aventură și testul cel mai important: cel psihologic. Îi vor da „substanța vitală" și salvatoare acestui „frățior" străin, acestui domn evreu plin de bani și reușite? Celui molâu îi e frică de nevastă, escrocului - de puncția sternală dureroasă, dar îi lucesc ochii la gândul banilor. Singurul lucru care nu se pune nici o clipă în discuție e faptul că nou descoperitul frate nu e botezat creștinește. Ideea că are un fiu devenit evreu nu o supără pe catolica mamă naturală. Nici măcar pe frații lui bolovănoși. Iar fosta (și pasionala soție) a bețivanului chiar se îndrăgostește sincer, dezinteresat și pasional, de tânărul doctor bolnav de cancer. Frumos, chiar dacă pare idilic: faptul că aripa neagră a prejudecăților xenofobe și a antisemitismului nu pâlpâie nici o clipă deasupra acestor povești și ideea că oamenii pot fi frați - de sânge ori nu - indiferent de credința religioasă, e un simptom al sănătății minților omenești. Merită să vedeți singuri cum se sfârșește filmul - chiar dacă scenaristul a imaginat un final deschis, pe care îl puteți cârmi cum doriți. Dar fiți liniștiți: ce film american rezistă fără a avea - sau măcar a sugera - un *happy-end*? Așa că-l puteți urmări și spre miezul nopții (cum a fost programat și prima dată) fără frica de a vă provoca vreo insomnie...

SANDA FAUR

N. KIRCULESCU - un compozitor boier...

Inventatorii de cântec

N. Kirculescu (n. 28 decembrie 1903, la București) a fost unul dintre cei mai de seamă creatori de muzică românească. L-am cunoscut în urmă cu câteva decenii și am trăit clipe de emoție și desfătare, în preajma lui. Era un boier, nu numai prin descendență, ci și prin comportament. Îmi răsună și astăzi în urechi foșnetul halatelor sale de mătase și al eșarfelor pe care le purta dezinvolt. Nu l-am auzit niciodată vorbind urât despre cineva. Când se așeza la pian, parcă îngenunchia în fața unui altar. Trăia muzica de parcă ar fi respirat-o, ca pe aer. Îi plăceau tinerii și se înconjura cu tinerețea lor. Îl vizitam adesea și fiecare vizită în apartamentul de pe Batiștei era pentru mine o sărbătoare. Într-o vreme când țigările *Snagov* dețineau supremația în gusturile și posibilitățile fumătorilor, Maestrul fuma numai *Chesterfield*. Cine știe cum și le procura, dar unii dintre colegii mai tineri, observându-i slăbiciunea, ajunseseră să-l cam „tapeze" nemăsurat. Și pentru că nu-i putea refuza niciodată și pentru că rezerva sa de Chesterfield se subția simțitor, Kirculescu umbla întotdeauna la el cu două pachete, ținute în buzunare diferite și, la orice solicitare de „o țigară", scotea *Snagovul* cu dezinvoltură. Acest mic truc îi salva și țigările și onoarea.

Într-o perioadă când lucra pentru un teatru de revistă din provincie, pleca la Deva ca la Paris. Cufere și geamantane uriașe îi asigurau confortul de două-trei săptămâni, într-un hotel mizerabil, în care apa caldă era o raritate. Dar pe stradă, la repetiții, la premiere, când apărea Kirculescu, se simțea un parfum de boierie. Era înalt și drept și avea un glas puternic și răspicat. Mereu în căutare de idei, știa să provoace discuții în care obișnuia să-i asculte și pe ceilalți. A colaborat mult cu Puiu Maximilian, dar și cu Eugen Mirea, Aurel Felea, Harry Negrin, Jack Fulga...

Mă întreb, câți își mai amintesc oare de cântecele sale celebre: *La căsuța cu zorele*; *Inimă, de ce nu vrei să-mbătrânești?*; *Coșarul*; *Ploua în seara-aceea, doamnă*; *Să nu-ți spui dorul nimănui*; *Așa începe dragostea*; *Eu pentru voi ridic paharul*; *Pleacă-n zori un tren* și multe, multe altele, mari șlagăre care circulau fără odihnă...

Și mă mai întreb, oare câți boieri mai există astăzi în cântecul românesc?

AUREL STORIN

DIN PRESA CULTURALĂ

AUGUST–SEPTEMBRIE 2007

• **„IDEI ÎN DIALOG"** (septembrie 2007) - un număr interesant, în care Sergiu Rednic semnează: „Exclusivitate etnică și multiculturalism", comentând dialogul dintre doi politologi canadieni - Richard Rorty și Charles Taylor. Este vorba de relații intra și intercomunitare, problemă mereu actuală și acută. Bogdan Cristian Iacob susține Raportul Comisiei Tismăneanu în fața unor critici precum C. Șiulea, Florin Abraham, dar îl critică la rândul său pe Michael Shafir („O clarificare necesară"). Raportul este doar un start pentru dezbateri. Corect! H.R. Patapievici condamnă tendințele anticreștine din societatea modernă, libertinajul dus până la obscenitate al mișcărilor pro-gay. Se așteaptă reacții.

• **„FLACĂRA"** - august-septembrie 2007 (director Mihai Gălățanu) - într-o excelentă prezentare grafică, subiecte diverse atractive. Articolul „Infernul propagandei", semnat de Călin Hentea, este demn de atenție, se menționează numele lui Gustave Le Bon, apoi propaganda nazistă, se ajunge la ceaușism ș.a.m.d. Nedumerește prima ilustrație din text, înfățișând un bătrân vrăjitor ce poartă o tichie și are o fizionomie orientală, ținând în mână o lingură de lemn pe care e fixată „Steaua lui David", cu care amestecă o fiertură, cazanul fiind globul pământesc. Este o eroare, credem pentru că ilustrația nu este explicitată, autorul contribuind la ... „infernul propagandei" (fără voie?). Semnalăm și interviul despre rasism cu jurnalistul Hannes Stein, autor al unei noi cărți „Cum m-am lăsat de gândit" (Ed. Nemira, 2007).

• **„OBSERVATOR CULTURAL"**, din 30 august 2007, propune: Nichita Danilov - „O zi din viața lui Vladimir Ilici" (despre uciderea Romanovilor, în 1918). Florina Pîrjol semnalează suplimentul „Realității Evreiești" dedicat „Centenarului Sebastian", redactat de Geo Șerban. În numărul din 16 septembrie a.c., Radu F. Alexandru răspunde unor acuzații aduse de Bujor Nedelcovici, trăitor în Franța, negând orice colaborare cu Securitatea, care l-a anchetat pentru amenințări la adresa lui Ceaușescu. Autorul scrisorii anunță intenția de a-l aduce pe Bujor Nedelcovici în fața Justiției.

• **„CULTURA"**, din 30 august 2007. Editorialul semnat de Augustin Buzura și intitulat „Dictatura nulităților", se referă la PNG și președintele său, George Becali. Florin Ilis semnează „Românii vs. ceilalți". Bine scris, la obiect, articolul definește xenofobia ca formă de imaturitate a unei societăți, a unor oameni. Alex Cistelecan îl critică vehement pe Vladimir Tismăneanu, amintind de unele articole scrise de el în 1980-1981, în țară. Vehemența nu este semn de obiectivitate, dar... *scripta manent*. În același număr, ne este semnalată cartea lui Andrei Codrescu „Instrumentul negru" (Ed. Scrisul Românesc, 2005). Cătălin Sturza revine la Becali, ironizînd maniera de exprimare a acestuia. Al. Bogdan Duca semnează „Eterna țiganiadă?". Cu totul absurd, autorul propune nici mai mult, nici mai puțin, crearea „unui stat al țiganilor, după modelul statelor africane". Gândirea dlui A.B. Duca ne amintește de cineva cu nume mai cunoscut în istorie. În plus, același autor face evaluări generalizatoare, contrare conceptului de interetnicitate. Regretabil. Despre Mihail Sebastian scrie Eugen Simion, înercând să facă prezumții în cazul că „Sebastian ar fi trăit după 1945". Interesant. Sebastian, la 38 de ani, ajunsese la o reală maturitate artistică. Moartea l-a oprit pe un drum ascendent. În nr. din 13 septembrie 2007, citim despre revista „Mișcarea" de la Bistrița, care, din fericire, nu este defuncta revistă a lui M. Munteanu. Este o revistă literară. Dan Ungureanu îl „combate" pe Mircea Mihăieș, se referă și la C.V. Tudor, cum se cuvine „tribunului". Ne disociem de ideea că rușii (generalizant!) au preluat „cruzimea mongolilor". Este o idee veche și neconfirmată, find și etnicistă. Al. B. Duca își continuă filipica anti-Tismăneanu, cu o perseverență demnă de alte cauze. Alex Goldiș recenzează cartea lui Boris Groys, „Stalin - opera de artă totală" (Ed. Ideea Design, Cluj, 2007). Este vorba de realismul socialist. Despre Expoziția „Rodica Maniu" (soția lui Samuel Mützner) scrie sora lui Adrian Maniu, Victoria Anghelescu, cu admirație și competență. Expoziția, puțin mediatizată, a fost deschisă la M.N.A.R.

• **„ROMÂNIA LITERARĂ"**, din 24 august 2007, dedică o pagină scriitoarei Gabriela Melinescu, la împlinirea a 65 de ani de viață. Născută în București, poeta a cunoscut mediul evreiesc prin intermediul unor prieteni din copilărie. În 1971, s-a stabilit în Suedia, unde și-a reconfirmat talentul de poet, prozator, traducător, publicist. În același număr, citim despre regretatul Șt. Augustin Doinaș, poetul „cu cel mai larg orizont cultural dintre poeții perioadei actuale". Simona Grazia Dima semnalează volumul de versuri al poetei Ruth Fainlight, tradus din engleză „Autorul la rampă" („Author! Author!"), apărut la Ed. *Univers Enciclopedic*, care amintește și de *Holocaust*. *B. Marian* scrie despre Isidore Ison, decedat recent la Paris. Ioana Pârvulescu se referă la Kafka într-o expunere despre diverși prozatori, în care explică de ce „nu este ușor a face proză". Nora Iuga a obținut un prestigios premiu „Gundolf", iar C. Abăluță o vede ca pe o posibilă premiată cu Nobel. A murit Al. Dan Condeescu, directorul Muzeului de Istorie a Literaturii Române, scriitor, editor, organizator al unor neuitate reuniuni cu scriitori din România, Israel ș.a. Gh. Grigurcu scrie despre „Jurnalul" lui Mihai Sebastian (Ed. Humanitas, 1994). Aflăm de la Liviu Dănceanu despre Tristan Tzara, ca inspirator pentru compozițiile unor muzicieni români și străini, un domeniu inedit pentru mulți cititori. D. Avakian scrie despre „Enescu și muzica lumii" (în fotografie, Enescu și Menuhin, adolescent). Ion Simuț își exprimă rezervele asupra valorii întregii proze a lui Eugen Barbu, acuzat cândva de plagiat. Eugen Barbu a fost în ultimul timp oarecum „reabilitat" de Paler și Eugen Negrici. Tudorel Urian ne recomandă cartea lui Ion Pop despre Ilarie Voronca (reeditare) la „Carrtea Românească", 2007. Dora Pavel îl intervievează pe Emil Brumaru, unul dintre poeții de seamă ai actualei literaturi, prieten cândva cu Lucian Raicu, Florin Mugur ș.a. În nr. 36/14 septembrie 2007, Grete Tartler prezintă cartea lui Max Scheler, „Omul resentimentului" (Ed. Humanitas, 2007), care se referă la comunism, xenofobie, antisemitism ș.a. Ion Simuț comentează primul volum din „Jurnalul" lui George Macovescu, fost ministru de Externe, președinte al Uniunii Scriitorilor. Este perioada jurnalelor. Când au fost scrise? Tudorel Urian recenzează „Opiul intelectualilor" de Raymond Aron (Ed. Curtea Veche, în colecția „Constelații" coordonată de V. Tismăneanu). Constantin Țoiu scrie despre suniți și șiiți, cu umorul privitorului din afară. Problema este mult mai gravă. La rubrica „Poezie" publică Aura Christi, nume de prestigiu în literatura actuală.

• **„TIME-OUT"**, nr. 37/7 septembrie, revistă bimensuală, cu diverse informații culturale, dintre care reținem: o prezentare a celebrului coregraf Maurice Béjart. Günther Grass este comentat cu recenta sa autobiografie „Decojind ceapa", care a produs vâlvă, scriitorul mărturisind că la vârsta de 17 ani s-a înrolat voluntar în trupele Waffen S.S (cartea a apărut la Ed. Polirom). La rubrica „Teatru" sunt semnalați actorii Maia Morgenstern și Tudor Istodor în „Pescărușul", de Cehov, în regia lui Andrei Șerban. Mai citim o critică nefavorabilă la romanul Monicăi Lovinescu „Cuvântul din cuvinte" (Ed. Humanitas, 2007).

• **„CUVÂNTUL"**, nr. 9/2007 - o revistă în format nou, care apare la Chișinău și la București. Din paginile acesteia, bine alcătuite, reținem o recenzie semnată de Radu Aldulescu la romanul „Ravelstein" al lui Saul Bellow, pe care recenzentul îl consideră nefinalizat. Mai citim despre un regizor de excepție, Tadeusz Kantor, care a lansat, în 1975, manifestul „Teatrul Morții", după textele de Witckiewicz, Gombrowicz și Bruno Schulz. Știm prea puțin despre acest important regizor.

• **În REVISTA „22"**, 11 septembrie 2007, Anca Hațiegan recenzează „Spectrele lui Marx", de Jacques Derrida (Ed. Polirom, 1999), reluând anumite concepte critice. Norman Manea acordă un interviu lui Edward Kanterian (pentru un viitor volum „Curierul de Est"). Jana Thiele scrie despre „Literatura germană de la 1945 până azi". Traian Ungureanu evocă ziua de 11 septembrie 2001 și urmările ei. El consideră că Al Quaida nu mai are rezerve umane ca în urmă cu șase ani.

• În revista **„ARARAT"**, nr. 15/2007, la pagina de cultură, Anna Melik Ter-Muradian recenzează cartea lui Serghei Dovlatov „Rezervația Pușkin" (Ed. Humanitas, 2007) și prezintă biografia acestui scriitor important, care a trăit prea puțin față de giganticul său talent (la mai puțin de 60 de ani, a murit în 1990). Tatăl său a fost evreu, mama armeancă, iar el s-a exilat în S.U.A., nereușind să publice nimic în fosta U.R.S.S. Alte romane, povestiri: „Vocea", „Zona", „S-au întâlnit, au vorbit", „Discurs fără motiv", cărți netraduse la noi.

• Din **„LUMEA"**, nr. 9/2007, aflăm că Norman Mailer îl susține pe Günther Grass în poziția acestuia, după ce a recunoscut că la vârsta de 17 ani s-a înrolat în trupele Waffen S.S. În continuare, în revistă se fac speculații pe seama Mossad-ului în legătură cu atacul terorist din 11 septembrie 2001, speculații sterile, cât timp nu se știe exact cine și cum a coordonat atentatele. De asemenea, este reprodusă o conferință a lui Elie Barnavi (fost ambasador al Israelului în Franța) ținută la Colegiul Noua Europă, despre integrism islamic și reacții integriste în Israel. Aflăm din alte articole că familii bogate saudite i-au finanțat ani de zile pe islamiștii din Kosovo, Bosnia, Cecenia, în ciuda interdicției solicitate de S.U.A. Un interviu cu Mircea Crișan, luat de Liviu Vălenaș, dovedește modul cum nu trebuie să procedeze un jurnalist obiectiv. Până când nu a reușit să-l facă pe marele comic să spună că „Antonescu era cumsecade", dl Vălenaș nu s-a lăsat. Îl iertăm pe Mircea Crișan pentru erorile exprimate într-un limbaj, evident, simplist. Alt *ziarist, Viorel Patrichi*, regretă că S.U.A. livrează arme Israelului, Arabiei Saudite și Egiptului. Era mai bine, oare, să ajute Al Qaeda?

BORIS MARIAN

EIN HOD
sau oraşul în care muzele îşi fac de cap

Tabere de creaţie. Ateliere. Festivaluri dedicate diverselor arte. Competiţii naţionale şi internaţionale. Galerii şi studiouri. Şi cam atât... Pentru ca artiştii, firi sensibile, receptive şi empatice, să se poată desfăşura, aceasta este „oferta" binecunoscută... În Israel, în 1953, lua fiinţă, la iniţiativa arhitectului şi pictorului evreo-român Marcel Iancu, prima aşezare pentru artişti. Într-o patrie renăscândă, printre supravieţuitori ai Holocaustului, kibutznici ce îşi căutau rostul, tineri care se înrolau pentru prima dată în armata propriei lor ţări, ocolind mlaştinile şi deşertul, la poalele Muntelui Carmel, satul Ein Hod urma să fie un refugiu pentru cei hărăziţi cu talent.

Mască. Portret Tzara, de Marcel Iancu (1919)

Însăşi locaţia satului Ein Hod te invită la creaţie. Marcel Iancu pare să fi prefigurat minunat acest lucru. Visul lui a devenit realitate alene, crescând mereu după plecarea sa dintre noi. Memoria lui Marcel Iancu nu este păstrată doar de cei ce compun această aşezare cu totul specială, dar fiica sa, Dadi Janco, şi nepoata sa sunt dintre cei care duc mai departe concepţia despre lume a artistului.

Azi, Ein Hod este spaţiu exclusivist şi de recreere unde este de „bon ton" să îţi petreci un sfârşit de săptămână... intelectual. Desigur, locul a căpătat, cum era firesc, şi o anumită aură comercială. Numeroşi artişti care locuiesc aici îşi vând lucrările. Bijuterii, pictură, ceramică şi sculptură - sunt toate prezente aici şi au darul să îţi fure ochii şi să îţi (a)tenteze... buzunarul. După ce vizitezi galeriile, poţi să te delectezi la un pahar de „bere de casă" sau la o cafea servită pe terasă îmbrăcată în iederă.

*

Janco - fondatorul şi artistul

Marcel Iancu era un artist ce venea cu o experienţă foarte diversă. Fusese bucureştean şi îşi lăsase amprenta în arhitectura românească. Fusese la Zurich şi Paris în grupările dadaiste şi avangardiste ale vremii. Fondase, alături de Ion Vinea, „Contimporanul". Devenise un artist israelian care lupta pentru construirea unui fundament naţional pentru promovarea artei moderne a creatorilor evrei...

S-a născut în capitala României în 1895. În 1916, proaspăt student la arhitectură în Elveţia, s-a alăturat grupului de artişti de la Cafeneaua Voltaire din Zurich şi au pus bazele Mişcării Dada. După şase ani, a revenit la Bucureşti, unde a lucrat ca arhitect dar a şi pictat în aceeaşi perioadă. La vârsta de 46 de ani, Marcel Iancu a emigrat în Israelul pre-statal. În 1948, anul declarării independenţei Israelului, a fondat grupul Orizonturi Noi. În 1953, pe ruinele satului arab Ein Hawd, a pus bazele „satului pentru artişti". Ultimii ani ai vieţii i-a petrecut aici şi a fondat muzeul Janco Dada în 1984. S-a stins din viaţă la zece luni de la încheierea acestei opere.

Marcel Iancu reprezintă una dintre personalităţile de seamă ale avangardei româneşti şi europene. Arta plastică şi publicistica sa ilustrează un spirit mereu inovator şi dornic să experimenteze, să treacă de barierele interioare şi exterioare, inerente existenţei.

*

Dada

Nu este foarte clară originea numelui acestui curent pe care unii dintre creatorii săi l-au definit ca „anti-artă". Fenomenul lua naştere în anii primului război mondial, într-o lume sfâşiată de ură. Grupul acesta de creatori a propagat cea mai dură formă de deconstructivism, ca un protest împotriva degringoladei spre care se îndrepta întreaga lume. Era o fază trecătoare, un avertisment, pe care îl promova grupul lui Tristan Tzara, *Hugo Ball, Emmy Hennings, Jean/Hans Arp, Marcel Janco, Richard Huelsenbeck, Sophie Täuber.*

Unii spun că numele de dada a fost extras la întâmplare dintr-un dicţionar franco-german însemnând „căluţ de jucărie". O altă variantă susţine că originea sa ar fi chiar românescul „da", care dublat are o tentă sarcastică.

Dadaismul s-a născut în cabaretul Voltaire, din strada Spiegelgasse, la numărul 1. Acest spaţiu era destinaţia revoltaţilor, a celor care vroiau să se ridice împotriva a tot ceea ce se construise în artă de secole.

Prin strigătul lor, dadaiştii păreau să ştie că urmează să se nască o epocă a ordinii ucigaşe, că avea să apară nazismul, concepţia crimei industrializate. Mesajul lor se opunea la tot ce însemna prejudecată, reguli prestabilite, ură şi rasism. Reprezenta tuşa libertăţii într-un univers care îşi pierdea tot mai mult sensul raţiunii, în timp ce, atât de fals, era convins că îl regăseşte.

Dadaismul poate să îţi placă sau poţi să îl consideri o idee trăznită, un teribilism al unei generaţii. Un lucru este cert: au existat mari artişti care l-au creat şi fenomenul merită analizat în special din perspectiva evoluţiei care a urmat în secolul XX.

Mişcarea a fost uneori contestată cu vehemenţă. Totuşi, ea s-a întipărit puternic în mentalitatea publică, vestind vremea libertăţii absolute pentru artiştii de oriunde.

*

Rivka Arzi este director adjunct al Complexului Muzeal Janco Dada din Ein Hod. Sâmbătă, în ziua în care au *loc majoritatea vernisajelor*, a avut bunăvoinţa să ne povestească puţin despre acest spaţiu cu totul special în peisajul israelian. În primul rând, domnia-sa ne-a mărturisit că Muzeul din Ein Hod este un loc în care cei tineri şi chiar copiii pot învăţa noţiuni de bază din domeniul artei. Şcolari şi studenţi vin în grupuri să viziteze Casa Memorială şi Muzeul Marcel Iancu, ei aflând astfel atât despre originile sale din spaţiul românesc cât şi despre evoluţia artei europene în perioada primului război mondial şi în perioada interbelică.

Muzeul Janco Dada

Expoziţia permanentă Marcel Iancu este completată cu panouri care prezintă biografia acestuia. Doamna Rivka Arzi ne-a prezentat, cu amabilitate, valorile pe care le promovează acest muzeu, vizitat de foarte multe persoane, de toate vârstele. Muzeul Janco Dada este, aşa cum mărturisea şi Rivka Arzi, un loc viu – în care oamenii pot atinge, simţi, trăi arta. Şi chiar acesta a fost scopul lui Marcel Iancu.

Colecţia Janco – cum este cunoscut Marcel Iancu în Israel – trece prin toate epocile de creaţie ale artistului şi prin biografia sa. De la prima lucrare expusă, realizată când avea doar 16 ani, expoziţia parcurge perioada dadaistă şi ajunge în perioada culorilor puternice şi închise din „epoca" israeliană. Vedem secvenţe din istoria dureroasă a evreilor europeni dar şi viaţa celor veniţi pentru a construi Israelul Modern. În expoziţie regăsim, în câteva lucrări, atmosfera cabaretului Voltaire, pe care Marcel Iancu l-a surprins în deplina sa efervescenţă.

Muzeul „Janco Dada" reprezintă un spaţiu de întâlnire pentru artişti din toate generaţiile, un spaţiu de lansare pentru plasticieni inovatori, care cred în impactul artei asupra lumii în care trăim.

*

Copii... dadaişti

În muzeul Marcel Janco din Ein Hod se găseşte un „dada-lab"... Ce este acesta?! Orice vizitator merită să afle. Aruncate anapoda sau stivuite cu grijă stau, în aceeaşi încăpere, vase, cărţi, haine, şuruburi, capace de toaletă, mărgele, materiale, culori. Pare o nebunie... Şi totuşi, e un laborator de creaţie! Copiii care vin aici se familiarizează cu povestea „dada", după care au posibilitatea să-şi realizeze propria lucrare. Pare o nebunie, şi totuşi este o primă intrare a celor mici în lumea artei reale!

Ei înţeleg astfel că nu fiecare lucru are o singură destinaţie, că privirea noastră poate modifica esenţa lucrurilor, că simbolul poate fi complet diferit de obiectul în sine. Fără să filozofeze, ei se joacă într-o lume a culorilor puternice care îi marchează pentru evoluţia lor viitoare.

*

În Ein Hod trăiesc într-o proximitate absolută artişti plastici, muzicieni, actori, maeştrii ai circului, etc. Zece dintre cei ce sunt sau au fost rezidenţi ai localităţii au primit, de-a lungul timpului, cea mai prestigioasă distincţie internă, Premiul Israel. Printre aceştia, primul care trebuie menţionat este chiar Marcel Iancu.

Dintr-un experiment, în care puţini credeau la început, Ein Hod a devenit o realitate ce dăinuie de peste jumătate de veac. Marcel Iancu a dovedit, prin investiţia sa sufletească în construirea acestui spaţiu, că omul căruia îi este dat să inoveze pentru semenii săi, o poate face în orice spaţiu.

LUCIANA FRIEDMANN

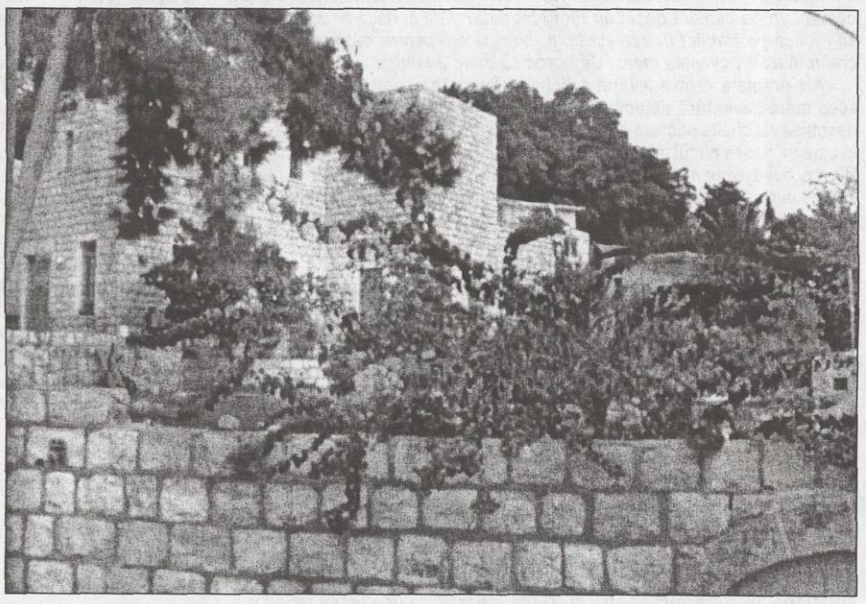

EVOCĂRI

Lui A

În interviul pe care doamna doctor *Mirjam Bercovici* îl acorda revistei „Realitatea Evreiască" (nr. 278-279, din iunie/iulie a.c.), m-a bucurat şi emoţionat să găsesc, printre modelele profesionale ale unor medici evrei, majoritatea născuţi în România, şi pe tatăl meu, doctorul *Alfred Merovici*. Sunt recunoscător redacţiei „Realităţii Evreieşti" că mi-a permis să inserez câteva gânduri în memoria sa. *Le kol adam iesh shem.*

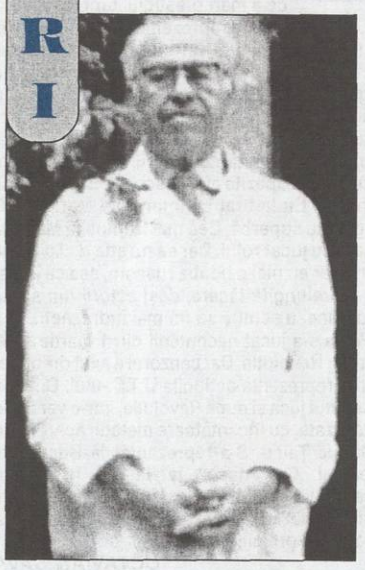

...fiecare om are un nume - iar în ceea ce îl priveşte pe tata, numele Merovici, derivat din ebraicul „meir" (lumină), îi rezumă ideal profilul lăuntric. Există printre noi oameni, cărora li se poate reproşa doar un singur lucru: acela de a fi *ireproşabili*. Aş vrea să cred că tatăl meu, doctorul Alfred (Fredy) Merovici z.l. aparţinea, ca om şi ca medic, acestei categorii. O spun pentru că el avea o încăpăţânată modestie, o verticalitate, o puritate interioară neobişnuite şi rare pentru acele timpuri de „sluţenie" sufletească. O spun pentru că ştiu că tatălui meu i-au cerut sfatul oameni obişnuiţi, dar şi persoane cunoscute ale spaţiului public, fără a face între ei vreo distincţie sau a-şi face vreun titlu de glorie din întâlnirea cu ultimii. O spun, deoarece, deşi tatăl meu a fost un evreu mândru de apartenenţa sa, asumându-şi fericit identitatea iudaică, a rămas totuşi legat spiritual şi de ţara în care s-a născut şi a trăit.

Tatăl meu s-a născut în 1926, într-o familie de comercianţi evrei bucureşteni, care, deşi laică, păstra cu evlavie tradiţiile iudaice. Şcoala primară, ca şi liceul, le va face la Bucureşti, pentru ca, în anii legislaţiei antisemite a regimului legionar, să fie mutat, împreună cu ceilalţi colegi evrei, în faimosul liceu „Cultura B"!

Din aceşti ani grei ai războiului, alături de amintirile de coşmar şi teamă ale rebeliunii legionare sau ale zilelor de „curăţat zăpada", tatălui meu i-a rămas vie în memorie imaginea tânărului şi strălucitului profesor de literatură română, ajuns în această postură silit de împrejurări, nimeni altul decât Mihail Sebastian, de la care va învăţa să iubească literatura interbelică românească.

Sunt convins că, pentru tata, medicina a fost o *vocaţie*, nu numai ca profesiune, ci şi ca împlinire a unor trăsături sufleteşti înnăscute. El a fost printre puţinii Medici care îşi pot purta numele meseriei, atât cu conştiinţa datoriei împlinite, cât şi cu respectul aproape religios al celui vindecat sau uşurat în suferinţa sa, „exersându-şi arta", conform preceptelor hyppocratice, „cu simplitate şi corectitudine", văzând *Omul* - în primul rând - în pacientul său, precum o cerea Rambam în celebrul lui *Jurământ*.

Tatăl meu a murit în vara lui 1991, în timpul unei vacanţe la prieteni, în Germania, pe când eu aveam doar 20 de ani. De aceea pot spune că marele meu regret este de a nu-l fi avut aproape decât prea puţină vreme şi de a nu îmi fi putut sprijini maturitatea cu sfaturile, înţelepciunea şi căldura lui umană. Dar, undeva, în mine, există lecţia lui de viaţă, felul lui de a fi „ein Mensch" - un om -, repere care îmi călăuzesc, discret, Calea.

Scriind aceste rânduri în memoria tatălui meu, sunt conştient că-i încalc unul dintre principiile fundamentale ale existenţei sale: acela de a nu se aşeza în mijlocul scenei, în lumina reflectoarelor. Însă datoria mea de onoare şi, deopotrivă, cea de fiu şi de evreu - evreitate pe care tot tata mi-a insuflat-o - mă îndeamnă la acest act public, pentru a-i păstra vie memoria şi pentru a-i binecuvânta numele...

JACKY MEIROVICI (Tel Aviv)

Evreii în literatura prezentului

„Un roman asemeni unui foc de artificii“

Un cuplu de tineri romancieri americani, evrei cu rădăcinile aflate undeva prin estul Europei, a țâșnit, nu de mult, în prim-planul vieții literare new-yorkeze, captând imediat interesul breslei, al editurilor, ba și al cititorilor (din multe țări ale lumii), chiar așa cum sunt la ora actuală, tot mai leneși în fața paginii scrise. Se numesc *Nicole Krauss* și *Jonathan Safran Foer*. Au apărut ținându-se solidar de mână, cu verighetele pe inelarul stâng, cu talentele lor care nu se iau la harță și legați de o iubire care îi face să-și dedice unul altuia cărțile, ba chiar să-și potolească – desigur – și orgoliile, atât de înfloritoare printre creatori. Până la acești 30 de ani, pe care i-au rotunjit amândoi în acest an 2007, au și publicat câte două romane fiecare, traduse în 30 de limbi, răsplătite cu diverse premii, ba și cu oportunitatea de a fi transpuse pe ecran.

Cunoscută pentru promptitudinea (și simțul pragmatic!) cu care descoperă valorile universale, Editura *Humanitas* a spus, politicos, „First the ladies“ și ne-a oferit mai întâi romanul Nicolei Krauss, *„Istoria iubirii“* (pe care l-am prezentat într-unul din numerele trecute ale revistei). Iar acum, iată și traducerea *romanului soțului ei, Jonathan Safran Foer, „Extrem de tare și incredibil de aproape“*: titlu încifrat și, să recunoaștem, aproape imposibil de ținut minte, pentru o poveste, vă asigur, imposibil de uitat, duioasă și sfâșietoare totodată, străbătută de disperare, dar și de un umor delicat, despre suferințele iscate de atentatul de la 11 septembrie. O meditație ludică despre despărțire și moartea celor dragi făcută în numele personajului principal, pe care îl las să se recomande singur: *„Mă numesc Oskar și sunt inventator, astrofizician și fan Beatles. Am nouă ani. Tati a murit la 11 septembrie 2001. Chiriașul bunicii e mut și are palmele tatuate cu DA și NU. În camera lui tati am găsit o cheie pe care am de gând s-o încerc în toate încuietorile din New York. Știați că acum sunt mai mulți oameni vii pe pământ decât au fost vreodată? Adică, dacă ar vrea cu toții să-l joace pe Hamlet în același timp, n-ar putea, pentru că n-ar fi destule cranii. Asta e povestea mea... Ce noroc că m-ați întâlnit...“.*

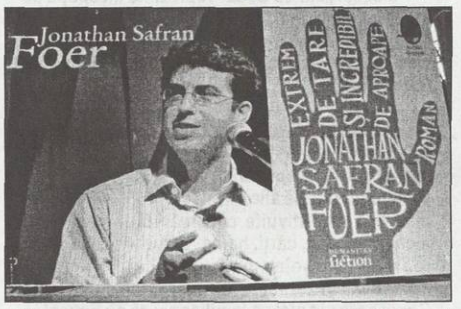

Are dreptate. E un adevărat deliciu intelectual să-i poți urmări povestea, acea mare „aventură detectivistică“ în căutarea broaștei care să poată fi deschisă cu cheița secretă găsită în biroul lui „tati al meu“, pusă într-o vază în care se găsea plicul misterios cu un singur nume „Black“, drept adresant. Nu e o poveste pentru copii, n-are nimic din vrăjile aiuritoare ale lui Harry Potter, care îi fascinează pe copiii născuți cu Internetul la căpătâi. Pentru Oskar, băiețașul supradotat, cu o imaginație fabuloasă, o sete de cunoaștere neostoită (cultivată de părinți, desigur) și un dor nebun după tatăl cu a cărui dispariție tragică nu se putea împăca, această plecare în căutarea misterioasei încuietori se putea sfârși –mai știi? – și cu regăsirea părintelui prefăcut, de fapt, în fumul negru al turnurilor gemene. O consolare? O speranță? O iluzie infantil-fantasmagorică? De fapt, începutul unei expediții inițiatice în descoperirea sufletului omenesc, a solidarității în nefericire, pe care blazarea și cinismul actual le neagă cu vehemență. Oskar ia în mâini cartea new-yorkeză de telefon, își întocmește o listă cu numele tuturor *persoanelor numite Black și face socoteala că, toate laolaltă, ar putea* poseda cam o sută șaptezeci și două milioane de încuietori. „A piece of cake“, pentru el, un fleac, nu-i așa? Ca să încerce cheia misterioasă în toate broaștele, îi vor trebui sâmbetele și duminicile unui an și jumătate. *„Acesta este planul meu măreț. În felul acesta mă înveseleam, pentru că mă apropiam de tati. Dar mă întristam pentru că mă îndepărtam de mami“.*

Periplul său prin metropola americană, întâi de unul singur, apoi însoțit de bătrânul lor vecin de la 5A – un fost corespondent de război pe multe din fronturile zbuciumatului secol 20, acum ros de artroze și singurătate – a fost marea escapadă a cunoașterii în mijlocul unei faune umane pestrițe, adesea stranii, așezată în straturi sociale diferite, într-o ierarhie dictată de voința zeului „Money“. Să regăsim oare, în această investigație pe fărâma de coajă americană a Terrei, ceva din voiajul inițiatic al „Micului Prinț“, să regăsim, în destinul și hazul dureros al lui Oskar, ceva din umorul dulce ca pelinul, al eroului lui Șalom Alehem din „Halal de mine, sunt orfan“ sau al micuțului Momo din „Ai toată viața înainte“ a lui Romain Garry? Poate. Dar mai mult decât „întâlnirea dintre marile spirite“ există, cred, ceva din *înrudirea psihică a scriitorilor evrei*, uniți prin acea veselie tristă și acea speranță stăruitoare care a ținut iudaismul în viață. Și care ni se revelează mai ales în cea de a doua poveste, strecurată în cotloanele romanului lui Foer și ale cărui capitole, paragrafe, situații sunt intercalate în povestea lui Oskar. „Romanul din roman“ se referă la bunicii băiețelului, la destinul lor tragic. Despărțiți înainte chiar de nașterea fiului lor – tatăl lui Oskar – (bunicul nesuportând căsnicia cu sora primei sale iubiri, ucisă în anii nazismului), ei se regăsesc doar atunci când fiul lor – mort în apocalipticul atentat – nu mai este în viață. Dar comunicarea e și acum imposibilă. Bunicul și-a pierdut glasul, în urma șocului psihic, și nu poate „vorbi“ decât cu palmele sale tatuate: una cu DA, cealaltă cu NU. Tragediile celui de-al doilea război mondial reverberează astfel și-și trimit ecourile până *spre gigantica crimă din 11 septembrie 2001.*

Va reuși micul Oskar să-și reunească bunicii, să găsească încuietoarea potrivită cheii? Veți afla din lectura cărții, care te intrigă și te încântă în egală măsură, *te derutează uneori și te surprinde la fiecare pagină, prinzându-te în* vârtejul neașteptatelor sale tehnici narative și chiar prin formulele sale grafice.

Cred că Salman Rushdie, scriitorul indian rejectat de fundamentaliștii din propria sa țară, a fost cel care a exprimat *cel mai concentrat și exact* calitățile acestei cărți născute din harul unui tânăr romancier american-evreu: „Un roman ambițios, strălucitor asemeni unui foc de artificii, jucăuș și atât de duios. O carte extraordinară!“.

SANDA FAUR

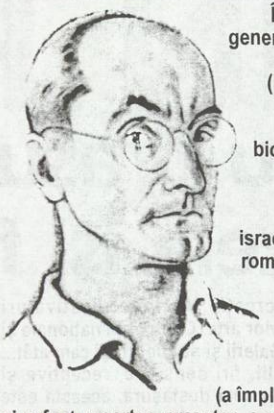

În „Dicționarul general al literaturii române“ (Ed. Academiei Române) găsim datele biografice ale lui Marius Mircu, astăzi „decan al scriitorilor israelieni de limbă română“, apreciat de cititori și de confrați. S-a născut la Bacău, la 9 iulie 1909 (a împlinit 98 de ani!) și a fost reporter, prozator, cea mai „solidă“ carte a sa totalizând aproape 1000 de pagini cu titlul „M-am născut reporter“ (2 volume, Ed. Glob-Papyrus, Israel, 1998). Este fratele academicianului Solomon Marcus și al regretatului scriitor din România, Marcel Marcian. A absolvit Facultatea de Drept la *București, în 1936. Până în 1938, a fost reporter* la „Gazeta“, apoi legile rasiale l-au împiedicat să-și continue munca, dar este ales președinte al Asociației Tinerilor Scriitori și Artiști Evrei. După război, scrie despre Pogromul de la Dorohoi, despre cel de la Iași, despre Transnistria. În 1951 este laureat al Premiului de literatură pentru copii. Între anii 1942-1987, *a condus* secția de arhivă-documentare a Comunității Evreilor din București și a F.C.E.R. Între anii 1946-1949, a fost secretar general de redacție *la* „Națiunea“ lui G. Călinescu. A colaborat la numeroase publicații și are la activ numeroase cărți (peste 40): *24 de ore în jurul lumii* (1932), *Văzduhul ne cheamă* (1934), *N-am descoperit America* (1937), *Poate știința să împiedice războiul?*, *Croitorul din Back* (1979), *Oameni de omenie în vremuri de neomenie* (1987), un masiv volum *Treizeci și șase de stâlpi ai lumii* (1994) (despre oameni remarcabili în treizeci și șase de profesii), câteva volume despre iluștri defuncți, înmormântați la Cimitirul Filantropia (titlul comun: *Șapte momente*) ș.a.

ISRAEL MARCUS, alias MARIUS MIRCU, aproape de centenar

Jean Ancel, istoric israelian, îl numea pe Marius Mircu „părinte spiritual“ (1988). Despre acest prolific publicist, eseist, prozator, au scris Valeriu Cristea, Alexandra Indrieș, Iosef Campus, Victor *Bârlădeanu*, Al. Mirodan, Alex. Ștefănescu, Ion Cristofor, Tania Lovinescu ș.a. Marius Mircu a scris despre celebrități și personalități din domeniul *culturii, artei, științei, politicii*: Paul Valéry, Einstein, Shirley Temple; din România: despre Eugen Lovinescu, Mihail Sadoveanu, Nicolae Iorga, Ury Benador, Ion Pas, Al. Șahighian, Veronica Porumbacu, Victor Eftimiu, Ștefan Roll, M.H. Maxy, Mihail Dragomirescu, Tudor Arghezi, F. Aderca, Norman Manea ș.a. pe care i-a cunoscut personal, ca și despre Ana Pauker, Iosif Chișinevschi, (evident, după plecarea din România).

A fost primul director, timp de cinci ani al Muzeului de Istorie a Evreilor, înființat la inițiativa Șef Rabinului dr. Moses Rosen, în 1982. Întrebat de Solo Har, în Israel, ce a făcut *după ce s-a pensionat, în 1969, Marius Mircu a* răspuns: „Primul profit al libertății: m-am căsătorit [n.n. - avea 60 de ani]. În ziua următoare mi-am procurat o mașină de scris, a treia zi un top de hârtie și un litru de cerneală“. Tot el povestește că, mergând la doctor pentru a-și trata o durere la mâna dreaptă, acesta i-a pus diagnosticul: „boală de scriitor“. Tot ce a scris Marius Mircu este atractiv, trezește curiozitatea, provoacă, adeseori este amuzant. Fără a avea pretenția de a fi un scriitor „abisal“, el a sesizat mereu elementul de structură, fie condamnând crima (în cazul pogromurilor, al Holocaustului), fie descoperind farmecul vieții unor oameni mai mult ori mai puțin celebri, dar oameni! El este cel ce-și iubește aproapele. „Ad mea veesrim“, Marius Mircu!

BORIS MARIAN

Destăinuirile memoriei afective

„Nota 0...“ (III)

Verdictul sever al primului cenzor arunca în aer munca îndârjită a actorilor, a regizorului și bineînțeles a autorilor piesei „Nota 0 la purtare“. Ce era de făcut? Nimic! Nu cunoșteam pe nimeni suficient de puternic pentru a anula prima decizie. Și deodată mi-a fulgerat prin minte un nume: Fred Mahler. Fusese coleg de școală cu mine. Dar cu doi ani mai mic. Tatăl lui, un priceput arhitect și un pictor de talent, ne preda desenul. Însă felul cum desenam eu, îl trecea cu vederea. Indiferent ce obiect ne-ar fi propus ca model, în desenul meu semăna cu orice vreți, numai cu obiectul respectiv, nu. Poate că dl Mahler mă iertа, gândind că și la Picasso ceea *ce picta nu prea semăna cu modelul.* Fiul profesorului, Fred, datorită cunoștințelor serioase din domeniul sociologiei, ajunsese la o funcție *destul de importantă în cadrul Uniunii* Tineretului Comu-nist. Luându-mi inima în dinți, m-am dus la locuința profesorului și, adresându-mă acestuia, aproape cu lacrimi în ochi, i-am spus: „Ajută-mă! Nu-ți cer vreo intervenție. Te rog doar atât: vino să vezi piesa!“.

Fred mi-a dat ascultare. Doar că n-a venit singur. Îl însoțea Petre Gheorghe. Fiu de erou al clasei muncitoare, acesta chiar avea o funcție mare în U.T.C., dar și reputația unui proletcultist.

Spre surprinderea mea, Petre Gheorghe a râs cu hohote, a aplaudat entuziast, iar după ultima replică, a spus: „Piesa e bună! Dați-i drumul!“. Câteva zile mai târziu a avut loc *premiera. Lume multă* și bună. La balcon, în locuri de onoare, Constanța Crăciun, pe atunci ministru al Culturii, și sfătuitorul ei de taină, *Aurel Baranga.*

Cine merge la Cinemateca din Eforie - căci acolo funcționa „Studioul actorului de film“ - știe că la marginea sălii e un *pilon masiv și rotund.* De el, rezemat, stătea în picioare tata. La una din scenele mai emoționante – se vorbea de deportări, l-am văzut pentru prima oară lăcrimând. Nu știu dacă o făcea din pricina celor ce rosteau actorii pe scenă sau de mândrie pentru ceea ce scrisese fiu-său. Ori din ambele motive.

După furtunoasele aplauze de la final, au urmat felicitările din partea oficialităților, sărutări, călduroase strângeri de mână, mă rog, *tot tacâmul unei premiere foarte izbutite.*

Ion Lucian, regizorul și descoperitorul piesei, exulta. Seară de seară, sala era arhiplină, cu multe locuri în picioare. Despre succes s-a dus vestea repede:

- Vreți încasări, puneți „Nota 0 la purtare“.

La Cluj, Iași, Timișoara, Brașov, Galați, Brăila, Craiova, Bacău... Și acum mai întâlnesc numeroși actori, care îmi spun:

- Știi, eu am jucat în „Nota 0...“.

Ba și în școli, începuseră s-o joace elevii.

Curând, au venit și invitații din străinătate. Simultan, premiere și la Moscova și la Berlin. Ni s-a aprobat, celor doi autori, lui Virgil Stoenescu și mie, să plecăm la Moscova. Pe atunci, relațiile oficiale erau cordiale. Primirea în capitala sovietică a fost triumfală. În gară, deși iarna rusească își făcea de cap, toți actorii Teatrului Central de Copii ne așteptau înșirați pe peron. Aproape o lună ne-a stat la dispoziție o mașină Zil, o ghidă frumușică, o cameră la hotel Smolenskaia, unul dintre cele mai elegante – cu turnulețe ca o tortă, după moda stalinistă.

Teatrul, așezat la stânga „Balșoiului“, gemea de lume, când a avut loc reprezentația la care fuseserăm invitați. Prezenți și membrii ambasadei României. Am fost asigurați că *totdeauna, la piesa noastră, sala e la fel de plină.* Elevii de pe scenă, adică actorii, erau îmbrăcați în uniforme elegante. Succesul, copleșitor. *Traducătorul, A. Florian, izbutise să realizeze o* versiune perfect adaptată atmosferei din școlile rusești. Traducerea sa a fost repede tipărită. De altfel, ca și în România, piesa începuse să fie jucată și de elevi, în școli. La un liceu am fost poftiți și noi. Un școlar, mai răsărit, înainte de a începe reprezentația propriu-zisă, a citit, cu un aer marțial, colegilor săi, biografiile noastre. Din nou aplauze, din nou flori, din nou obiecte de artizanat drept cadou.

Tata, care lucrase cu nemții înainte de venirea la putere a lui Hitler, îmi prevăzuse și un mare succes în Germania. Nu-l credeam:

- Cum o să le placă fasciștilor ălora piesa noastră?

Însă tata a avut dreptate. Sincu, cel care ne respinsese piesa la București, ajunsese în *R.D.G. mare regizor.* El a pus piesa și la Berlin și la Leipzig deodată. Succesul - asemănător celui de la Moscova. Numai că aici nemaiexistând un *acord cultural de reciprocitate, am avut de* încasat și frumoase drepturi de autor, nu ca în Rusia, unde ni s-a plătit ceva numai pentru tipărire. Dacă ni s-ar fi plătit procentul pentru toate biletele vândute în câte teatre s-a jucat, de la Moscova până la Vladivostok, am fi devenit milionari.

Ulterior s-a mai jucat și în Iugoslavia, în Ceholovacia (unde s-a și tipărit) și în Ungaria (la Televiziune), ba chiar și în îndepărtata Chină. Probabil însă că existau acorduri culturale pentru că n-am mai văzut nici un ban, și nici Ministerul Culturii nu s-a învrednicit *să ne răsplătească efortul cultural* de a mări prestigiul țării în lume.

Legat de aceste reprezentații în străinătate, *mai nutresc și acum un singur regret.* După spectacolul de la Moscova și după banchetul obligatoriu, unde m-am cam cherchelit din pricina numeroaselor toasturi, care fiecare trebuia neapărat însoțit de un pahar cu votcă, am plecat împreună cu actorii, să ne plimbăm pe străzile înzăpezite ale Moscovei. Era o noapte splendidă. Eu la brat cu interpreta Marianei. O georgiancă superbă. Cea mai frumoasă Mariană din câte au jucat rolul. Dar ea nu știa nici o limbă străină, iar eu nici o boabă rusește, așa că a fost doar o prelungită tăcere, deși actorii din spate îmi tot făceau semne să fiu mai îndrăzneț...

Piesa s-a jucat necontenit din 1 martie 1956 și până la Revoluție. Dar cenzorul a avut dreptate: nu prea reprezenta acțiunile U.T.C.-ului. Dovadă că s-a putut juca și după Revoluție, într-o versiune *muzicalizată, cu încântătoare melodii aparținând* lui Marius Țeicu. S-a reprezentat la București, în Teatrul „C. Tănase“, iar la Iași, în Teatrul „Luceafărul“. Și din nou: aplauze, flori, *felicitări*, dar și regretul că nu mai am 20 și ceva de ani ca la cea dintâi premieră.

OCTAVIAN SAVA

JEWISHLAND

RUTKA LASKIER – un destin ca al celebrei Anne Frank

După 60 de ani, un *Jurnal* al unei fetițe poloneze, Rutka Laskier, a apărut în presa din toată lumea, stârnind senzație.

Era 20 februarie 1943, în Polonia ocupată de armatele naziste. În micul orășel Bedzin, populația evreiască a fost adunată într-un ghetou, neștiind atunci că în august va fi trimisă la Auschwitz. Rutka Laskier avea 14 ani și a început să scrie un Jurnal. „Am sentimentul că scriu pentru ultima oară. E o «Aktion» în oraș. Nu am voie să ies pe stradă și simt că înnebunesc, prizonieră în propria mea casă. De câteva zile e ceva în aer, un zvon. Orașul e fără suflare, așteptând evenimentul anticipat și această anticipare e cel mai groaznic lucru care se poate întâmpla. Aș vrea să se termine odată. Această frământare e un iad. Încerc să scap de aceste gânduri despre ziua de mâine, dar ele mă urmăresc ca niște muște".

Jurnalul Rutkăi Laskier nu are decât 60 de file, dintr-un carnet de notițe. El a fost oferit Institutului „Yad Vashem" de Stanislawa Sapinska, în vârstă de 89 de ani, o prietenă din copilărie a Rutkăi. Ea a păstrat carnetul șase decenii, până când nepoții ei au convins-o să îl scoată la lumină. Rutka era prietenă cu Stanislawa și i-a încredințat acesteia secretul *Jurnalului*, pe care îl scria fără știrea părinților. „Oh, bunule Dumnezeu - scrie Rutka -, probabil că ai înnebunit cu totul. Noi ne rugăm la Dumnezeu ca și cum acesta ar exista. Puțina credință pe care o aveam s-a făcut complet țăndări. Dacă Dumnezeu exista, El în mod sigur nu ar fi permis ca ființe umane să fie aruncate de vii în cuptoare și capetele bebelușilor să fie zdrobite cu paturile puștilor ori să fie aruncați în saci și gazați. Cei care nu au văzut asta nu o vor crede niciodată. Dar nu e o poveste, e adevărul curat". O pagină descrie ziua în care a avut loc „Aktion" - selecția pentru deportare. „M-am uitat prin gard și am văzut soldați cu mitraliere îndreptate spre piață pentru cazul în care cineva ar fi încercat să scape - dar cum s-ar fi putut scăpa de acolo? Oamenii leșinau, copiii țipau. Pe scurt, Judecata de Apoi. Oh, eu am uitat cel mai important lucru. Am văzut cum un soldat a smuls un bebeluș de câteva luni din brațele mamei și i-a zdrobit capul de un stâlp de electricitate. Creierul copilului s-a împrăștiat pe lemn. Mama a înnebunit. Eu scriu asta ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Ca și cum fac parte dintr-o armată experimentată în cruzime. Dar eu sunt tânără, am 14 ani, și nu am văzut mare lucru în viață".

În una din ultimele însemnări, Rutka scrie: „Eu vreau să trăiesc și aștept ziua de mâine". Ultima însemnare e din 24 aprilie 1943, când familia a fost trimisă în ghetou. În 24 august 1944, Rutka și întreaga ei familie a fost trimisă la Auschwitz, unde fetița, mama și fratele ei au fost gazați chiar la sosire. (A.B.)

Premiul „Korel" pentru ELIE WIESEL

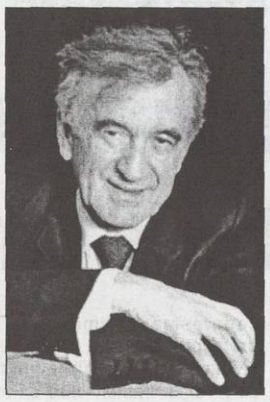

Fundația „Korel" acordă premiul său, de 250.000 de dolari, pentru „contribuții extraordinare la viața și cultura evreiască". Premiul nu a mai fost acordat din 2004 și recent i-a fost decernat lui Elie Wiesel, care a anunțat că banii vor fi alocați Fundației care îi poartă numele. Reamintim că, în februarie, laureatul Nobel, care participa la San Francisco la o conferință pentru pace, a fost scos cu forța din lift și lovit de Eric Hunt (22), un negaționist al Holocaustului. Hunt este arestat și va fi judecat și pentru alte acte de violență comise anterior, ca și pentru furt, fals, pentru că a bătut niște bătrâni etc. De data asta, Elie Wiesel a fost escortat de doi polițiști și patru bodyguarzi. El a declarat presei că niciodată nu s-a simțit mai sigur ca acum, dar în februarie, când l-a atacat Hunt, s-a speriat ca niciodată în viața lui. „Eu am fost, după 1945, în multe locuri periculoase și nu mi-a fost niciodată frică. Dar atunci, în San Francisco, am simțit teama". Wiesel a reamintit că, în 1986, când i s-a decernat Premiul Nobel, a avut loc la Stockholm o demonstrație a negaționiștilor Holocaustului veniți din toată Europa. A adăugat că negaționiști sunt peste tot în lume, dar el îi consideră nu bolnavi mintal, ci bolnavi moral.

Prof. MERVYN GOTSMAN – Premiul „Ierusalim"

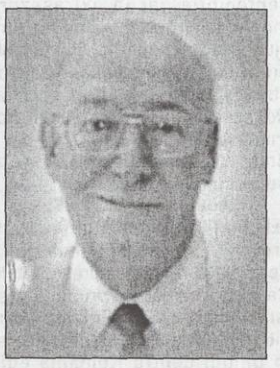

În primul rând, trebuie să vă informăm că Premiul „Ierusalim" se decernează numai rezidenților acestui oraș care au depășit vârsta de 70 de ani și au contribuit semnificativ la viața orașului. Prof. Mervyn Gotsman locuiește acolo de 36 de ani și este un cardiolog de reputație mondială, care a creat la Spitalul Hadassah o prestigioasă școală de cardiologie. Originar din Africa de Sud, el a practicat acolo mai mulți ani ca medic generalist și apoi a lucrat într-un mic orășel din Zimbabwe. (Mervyn Gotsman e un evreu ortodox practicant și trebuie spus că, de-a lungul timpului, a devenit și un erudit al Torei). Dar asta e o paranteză). În Zimbabwe atmosfera se schimba, doctorul cu chipa croșetată nu era prea bine văzut, așa că a plecat în Anglia, unde a studiat cardiologia. Întors în Africa de Sud, a lucrat la celebra clinică de la Groote Schuur, a fost cardiologul lui Louis Washkansky, un mic băcan evreu din Cape Town, care intrat în istorie ca primul om căruia i s-a făcut, în 1967, un transplant de inimă. (Gotsman a fost în echipa doctorului Cristian Barnard în timpul operației. A mai participat la alte trei transplanturi, după care a fost numit cardiolog șef la Durban).

În 1971, Gotsman a făcut un stagiu de două luni la Hadassah și s-a îndrăgostit de Israel. Nu a mai plecat de acolo. În 1973, și-a adus soția și pe cei cinci copii (de la care are acum zece nepoți), iar în anii următori o parte a echipei cu care lucra la Groote Schuur l-a urmat la Ierusalim. Mervyn Gotsman a fost medicul personal al lui Menahem Begin, pe care l-a însoțit în toate deplasările în străinătate. A avut numeroase personalități printre pacienții săi și i-a implantat un pacemaker președintelui Africii de Sud. „Cincizeci de ani de carieră și 30 de ani la Hadassah m-au învățat multe lucruri: să tratezi pacienții și nu bolile, să le acorzi bolnavilor o grijă excepțională, să fii cu ei scrupulos de cinstit, să urmărești aflarea adevărului în cercetarea medicală, să introduci noile tehnici de diagnostic și tratament, să nu te intereseze niciodată să câștigi cât mai mult..." - a scris Mervyn Gotsman într-un articol autobiografic, publicat în „Jurnalul israelian al bolilor de inimă". (A.B.)

La Hollywood

Un film despre GOLDA MEIR

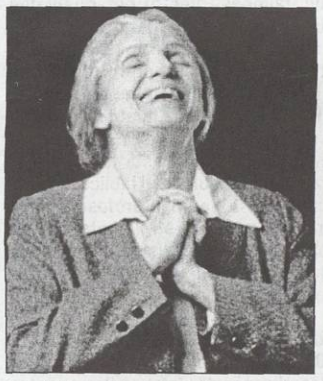

În anii din urmă, figura Goldei Meir a fost evocată în patru filme, printre care și cel al lui Steven Spielberg, „Münich", dar abia acum Hollywood-ul s-a hotărât, după aproape 30 de ani de uitare, să consacre un film acestei mari figuri politice israeliene, celui de al patrulea prim-ministru al statului evreu, în vreme de pace și război, Golda Meir. Ea a mai fost interpretată de Ingrid Bergman, în „A Woman called Golda" (1982), și de Anne Bancroft, pe o scenă de pe Broadway, în altă piesă, intitulată „Golda", rol distins cu un Premiu „Tony". Actrița care o interpretează în noul film, *Valerie Harper* (66), a sosit la Eilat, cu prilejul Festivalului Internațional de Film, pentru a lansa pelicula ce constituie o adaptare după piesa „Golda's Balcony", de William Gibson. E un film ciudat, fiindcă piesa e scrisă pentru o singură actriță, așa că filmul e și el un „one woman show".

Filmul debutează cu ziua (ipotetică, desigur) în care Golda Meir împlinește 109 ani. „Sunt bătrână, sunt obosită, sunt bolnavă, sunt pe moarte" - acestea sunt primele cuvinte din film, rostite de Golda în timp ce își aprinde o țigară. Era o fumătoare care aprindea țigară după țigară. Realizatorii filmului nu speră într-o difuzare largă pe ecranele americane, dar cred că el va fi distribuit mai târziu pe canalele HBO sau PBS. Actrița Valerie Harper interpretează 16 personaje diferite, printre care Henry Kissinger, lideri arabi, copiii lui Meir. În film, Golda își reamintește, din copilărie, cum tatăl ei bătea ușa în cuie în timpul unui progrom, pe soțul ei întrebându-se dacă e mai bine pentru evrei să moară în Israel sau în Pinsk, în Ucraina.

Golda Meir este evocată și pentru rolul ei major în colectarea de fonduri pentru mișcarea sionistă și contribuția ei la formarea statului Israel. (A.B.)

Bucătărie evreiască

Supă-cremă de broccoli

Ne-am gândit să vă oferim rețeta supei-cremă de broccoli. Cantitățile sunt suficiente pentru șase persoane.

INGREDIENTE: 1,3 kg broccoli (partea cu inflorescență tăiată în bucăți medii; se păstrează și tulpina), 3 linguriță de unt sau ulei, o ceapă mică, tăiată julien, un cățel de usturoi pisat, 2 linguriță de făină, 3,5 cești de supă de zarzavat, o frunză de dafin, sare și piper, praf de nucșoară, o jumătate de ceașcă de lapte, o ceașcă de paste mici-scoică, eventual smântână.

Se încălzește uleiul sau untul, în care vom căli ceapa, apoi usturoiul și se presară făina, care se amestecă și se călește aproximativ două minute. Se ia oala de pe foc și se stinge treptat cu supa de zarzavat. Se pune din nou pe foc și, amestecând tot timpul, se lasă până când zeama se îngroașă. Se pun foaia de dafin, sarea, piperul și nucșoara. Păstrând două cești din broccoli-ul tăiat bucăți, restul, împreună cu tulpina se adaugă la zeama pregătită. Se fierbe până când bucățile de broccoli se înmoaie. Se aruncă foaia de dafin, iar broccoli se fărâmițează cu o furculiță, apoi se scoate din supă, se pune în mixer și se face un piureu. Se adaugă treptat o parte din zeamă, apoi tot amestecul se încălzește din nou, se adaugă restul de zeamă, se ține pe foc până la punctul de fierbere și se adaugă broccoli-ul pus deoparte cu care supa se mai fierbe două minute. Se adaugă laptele și se mai lasă pe foc două minute. Pastele se fierb separat, se scurg, apoi se adaugă la supă.

SFATUL MEDICULUI

În oncologie, rolul laparoscopiei trebuie încă evaluat

Tumorile, în special cele pulmonare, dar și cancerele de sân, de col uterin sau de colon, reprezintă în lumea civilizată a treia cauză de deces (după bolile cardiovasculare și accidentele rutiere). În următorii 10-15 ani, se estimează o creștere semnificativă a numărului de persoane cu diverse forme de tumori. În cazul tumorilor operabile, procedeele laparoscopice reprezintă o speranță pentru foarte mulți bolnavi. Perioadele de spitalizare mai reduse, inciziile mult mai mici, convalescența mai scurtă și mai ușoară sunt doar câteva motive pentru care mulți pacienți preferă extirparea laparoscopică a tumorilor. Acest tip de alegere este doar parțial justificat în chirurgia oncologică. L-am rugat pe domnul profesor doctor **SILVIU CONSTANTINOIU**, șeful Clinicii de Chirurgie Generală și Esofagiană de la Spitalul Clinic „Sfânta Maria" din București, să ne explice care sunt riscurile aplicării procedeelor laparoscopice în extirparea tumorilor.

Dacă ar fi să mă refer la riscurile aplicării procedeelor laparoscopice în oncologie, aș începe cu posibilele probleme intraoperatorii; nu de puține ori tumorile, mai ales cele de grad 3 sau 4, cum operăm noi cel mai frecvent în Romania, dezvoltă în timp aderențe importante față de țesuturile înconjurătoare. Nu de puține ori țesutul tumoral prinde, în expansiunea sa, pediculi vasculari importanți, existând deci riscul declanșării unor hemoragii intraoperatorii importante. Aceste incidente intraoperatorii destul de frecvente, mai ales în cazul tumorilor voluminoase sunt mult mai ușor de controlat prin procedeele chirurgicale clasice, când o simplă compresiune manuală a acestui pedicul vascular, urmat desigur de ligatura acestuia, poate opri hemoragia. Un alt risc major, din punctul meu de vedere este legat de siguranța oncologică a gestului chirurgical; iar aici putem diferenția doua aspecte.

Studii recente, efectuate in Europa Occidentală și în S.U.A., semnalează apariția unor tumori-satelit, așa-zisele „însămânțări de trocar", rezultate prin răspândirea celulelor canceroase inițiale în locurile de inserție ale trocarelor. O a doua problemă, extrem de importantă și care ține tot de siguranța oncologică a gestului chirurgical, are în vedere așa-numita radicalitate oncologică; nu de puține ori există diferențe semnificative între localizarea macroscopică și cea microscopică a tumorii. Ce înseamnă acest lucru? Mai toate tumorile vizibile macroscopic sunt dublate de celule tumorale răspândite în zonele adiacente tumorii inițiale și care scapă tehnicilor operatorii laparoscopice obișnuite. O altă problemă este legată de extirparea corectă a ganglionilor limfatici „invadați" deja de celulele tumorale. Prin procedeele clasice, simțul tactil, dar și evaluarea integrală, directă a tumorii oferă chirurgului informații extrem de importante privind extinderea tumorii, aderența la țesuturile adiacente, vascularizarea ei, ceea ce duce la reevaluarea intraoperatorie a zonelor de rezecție. Voi încheia cu un ultim aspect legat de dimensiunea tumorilor pe care le operăm noi în România. Insuficienta educare a populației, dar și calitatea mediocră a serviciilor ambulatorii de depistare a cancerului, duc la diagnosticarea întârziată a tumorilor, fapt ce complică extrem de mult atitudinea terapeutică, dar mai ales prognosticul bolii.

DANIELA REI VIȘAN

Mii de oaspeţi din străinătate vizitează

Obiective culturale evreieşti din România

Istoria evreilor din România, tradiţiile, obiceiurile, partea lor de contribuţie la cultura şi civilizaţia din ţara în care au trăit şi trăiesc de mii de ani, se regăsesc întruchipate în multiple forme în „urmele materiale" care au fost create de populaţia evreiască. Pe teritoriul ţării au fost ridicate sinagogi, au fost create şi muzee, se organizează expoziţii - permanente sau ocazionale, iar centrele de iudaistică dispun de biblioteci bogate, oferă cursuri la diferite niveluri pentru studierea iudaismului, pun la dispoziţie documente tocmai pentru cunoaşterea trecutului şi prezentului evreilor din România. Aceste indicii ale istoriei noastre prezintă un interes deosebit nu numai pentru cetăţenii români din cele mai diverse categorii profesionale sau de vârstă - de la elevi de şcoală până la academicieni, ci sunt puncte de atracţie pentru sute, chiar mii de turişti veniţi din toate colţurile lumii. Nu este o exagerare - caietele de impresii de la Muzeul de Istorie a Evreilor din Bucureşti sau de la Memorialul Martirilor Holocaustului din Sinagoga Mare vorbesc de la sine.

Sinagogile sunt locuri unde evrei de pretutindeni, dar nu numai ei, vin să se reculeagă, să se familiarizeze cu mozaismul sau să aibă informaţii despre istoria comunităţilor. Un mic tur de orizont ne oferă câteva date legate de acest aspect.

TEMPLUL CORAL este unul dintre locurile cele mai căutate , în primul rând de turiştii israelieni, dar şi din S.U.A., Marea Britanie, Irlanda şi multe alte ţări. Există zile în care vin câte patru, cinci grupuri de turişti, numărul lor ridicându-se uneori la 150, ne-a declarat M. Gălăţeanu, care îi conduce prin acest minunat loc de cult, prezentând istoria acestuia şi răspunzând întrebărilor puse. De obicei, grupurile organizate vin în sezon, în perioada aprilie-septembrie, iar în extrasezon - persoane individuale. Anual, numărul turiştilor străini ajunge la aproximativ 2.000. **SINAGOGA DIN BRAŞOV** *primeşte, de asemenea, foarte mulţi vizitatori străini, „multe mii", ne-a declarat ing. Tiberiu Roth*, preşedintele Comunităţii. Aceasta datorită frumuseţii lăcaşului de cult, dar şi faptului că Braşovul şi împrejurimile sunt o zonă turistică, *frecventată de israelieni.*

SINAGOGA DIN TG. MUREŞ şi **MONUMENTUL DEPORTAŢILOR** al sculptorului Márton Izsák, dar şi cimitirul sunt vizitate anual de 2.000 de străini, ne-a relatat *A. Ausch*, preşedintele Comunităţii. Ca proveniență, pe primul loc se află turiştii israelieni, dar şi din Polonia, Ungaria, S.U.A. şi alte ţări. Cele trei monumente se află înscrise în ghidul pentru România editat în Israel. Turiştilor li se prezintă Sinagoga, precum şi istoria evreilor din Târgu Mureş cu accent pe perioada Holocaustului care a redus semnificativ numărul membrilor comunităţii.

TEMPLUL MEMORIALUL DEPORTAŢILOR DIN CLUJ este vizitat anual de aproximativ 1.000 de turişti. Există mai multe categorii de vizitatori. Desigur, şi aici pe primul loc sunt turiştii israelieni care *vin în grupuri, nu numai să vadă lăcaşul de cult,* ci - după cum ne-au relatat conducătorii comunităţii clujene - să şi celebreze o slujbă, reuşind să creeze o adevărată *atmosferă iudaică. Vin, de* asemenea, turişti din S.U.A., Ungaria, Marea Britanie şi alte ţări. Câteodată, numărul lor a fost atât de mare încât au umplut sinagoga. Un grup de israelieni s-a simţit atât de bine încât, după ce au luat masa la restaurantul ritual, au rămas până seara târziu, au cântat şi au dansat, ne-au relatat clujenii. Printre personalităţile care au vizitat sinagoga s-a aflat fostul rabin de Cluj, Weinberger-Carmilly, congresmanul american Tom Lantos sau profesorul Braham, care a ţinut şi o cuvântare *în faţa enoriaşilor.* Vizitatorii primesc explicaţii de la dl B. Muller, care cunoaşte foarte bine istoria evreilor din Cluj, specificul lor. Templul Deportaţilor fiind odinioară o sinagogă neologă, li se explică şi diferenţa dintre ortodocşi şi *neologi, li se dau date despre cultura evreiască.*

Muzeele cu tematică evreiască sunt de asemenea un punct de interes pentru vizitatorii străini. Cei mai mulţi dintre ei, firesc, se îndreaptă către **MUZEUL DE ISTORIE A EVREILOR DIN BUCUREŞTI**, care *îşi are sediul la fosta Sinagogă* a Croitorilor. Ei sunt impresionaţi atât de frumuseţea sinagogii, cât şi de ceea ce găsesc în ea şi acest lucru este valabil şi în cazul **MUZEULUI MEMORIALUL MARTIRILOR EVREI DIN SINAGOGA MARE**.

Vizitatorii ambelor muzee provin din toate colţurile lumii, din toate continentele. La Muzeul de Istorie a Evreilor, numărul lor se ridică anual la 1.500 - atât evrei, cât şi neevrei. În afară de ţările cunoscute (Israel, S.U.A.), ţări europene, au vizitat ambele muzee turişti din America de Sud, Africa sau Australia. Ei află despre existenţa muzeelor din *site*-ul F.C.E.R., de la familie şi prieteni, dar şi din unele ghiduri. Astfel, în ghidurile despre România, editate în Austria şi Franţa, Muzeul de Istorie a Evreilor *este trecut printre obiectivele turistice.* Vizitatorii, în grupuri sau individual, sunt de toate vârstele şi sunt interesaţi de cele mai variate probleme, de pildă, vor să afle despre un pictor sau scriitor evreu, despre curente *literare iniţiate de evrei români, de pildă* dadaismul. Dar cele mai frecvente întrebări puse ghizilor, foarte bine pregătiţi, din Muzeu (directoarea, dna Elena Maxim, şi dnele Hilda Grümberg şi Tania Zaiciuc, care fac în sezon „săptămână lumină", venind inclusiv şi duminicile, fără vreo zi liberă, cu excepţia sâmbetei) se referă la istoria evreilor din

România şi la Holocaust, despre care mulţi evrei, de pildă din S.U.A. şi Canada, nu ştiu aproape nimic. De asemenea, sunt interesaţi de situaţia actuală a evreilor din România şi admiră capacitatea de supravieţuire a comunităţii. Sunt şi persoane care vin „să-şi caute rădăcinile", descendente ale unor familii plecate chiar de un secol şi mai bine, şi de multe ori demersul *lor a avut succes. Cea mai puternică impresie* le produce Camera Holocaustului, din care ies profund emoţionaţi, cu lacrimi în ochi În plus, numeroase personalităţi, ambasadori, profesori universitari, cercetători, directori ai altor muzee de profil, lideri ai B'nai B'rith au vizitat muzeul. Ce impresie le-a făcut? Vom cita câteva însemnări din *Cartea vizitatorilor* (pe care, din păcate, am găsit-o numai la acest muzeu şi, parţial, la Memorialul Martirilor Holocaustului). „O moştenire extraordinară pentru evreii din România, una pe care eu, ca evreu din America a cărui mamă s-a născut în Bucureşti, am apreciat-o atât de mult"; „Un loc important pentru menţinerea identităţii evreilor" - a scris un vizitator din Olanda. „E bine să vezi că viaţa evreiască şi comunitatea renasc", este mesajul *unui turist din Londra.*

Memorialul Martirilor Holocaustului este vizitat de un evantai larg de oameni, de la copii până la vârstnici, de la elevi de şcoală la profesori universitari şi rabini, studenţi de la *Teologie, preoţi, directori de muzee*, „chiar şi o femeie rabin din New York", ne-a povestit arh. *Aristide Streja*, care serveşte drept ghid în Sinagoga Mare. Din caietul în care înscrie numele şi adresa vizitatorilor care, uneori, în *afara semnăturii, notează şi impresii, reiese că* vizitatorii, individuali sau în grupuri, provin de pe toate continentele. Bineînţeles, şi aici pe locul întâi se situează israelienii, dar am găsit şi persoane din Taiwan, Africa de Sud, Australia, S.U.A. şi toate ţările europene. Aproape în unanimitate, oamenii sunt impresionaţi de frumuseţea Sinagogii Mari şi de Memorial. „Au fost şi momente dramatice când vizitatori proveniţi din România şi-au găsit numele *rudelor pe listele celor care au murit în* pogromuri sau în deportări", ne povesteşte domnia-sa. Mulţi evrei, dar şi neevrei vin să se documenteze aici. În timpul vizitei li se prezintă sinagoga din punct de vedere arhitectural şi apoi exponatele. Întrebările puse sunt dintre cele mai diverse, foarte multe dintre ele *referindu-se la comunitatea evreiască şi la* situaţia actuală a evreilor din România.

La Sighet funcţionează **CASA MEMORIALĂ „ELIE WIESEL"**, care este şi un fel de muzeu al istoriei evreilor din zonă, existând aici cărţi, obiecte de *cult şi obiecte specifice evreieşti. În plus, în* cadrul Muzeului în aer liber se găsesc două case evreieşti. Vizitatorii, în număr mare - evrei şi neevrei -, provin din multe ţări, din Israel, S.U.A., Canada, Europa Centrală şi de Est, ne-a relatat ing. *Markus Hary, preşedintele Comunităţii. Din primăvară până în toamnă* se prezintă zilnic grupuri de câte 30-40-50 de persoane. Apoi, mulţi, mai ales tineri, vin cu prilejul Zilei Holocaustului din România, sau la comemorări. Cei mai mulţi sunt interesaţi de istoria iudaismului din această regiune, leagăn al hasidismului, faimoasă pentru personalităţile care au trăit aici, cum a fost Israel Baal Şem Tov, care a fost rabin la Borşa.

Expoziţia pictorului şi sculptorului Egon Lövith, de la Cluj, dedicată Holocaustului, se *află în* **CENTRUL DE IUDAISTICĂ**, *situat într-o veche* sinagogă refăcută. Cu câteva tablouri şi sculpturi evocatoare pe această temă, dar şi unele reprezentând personalităţi biblice iudaice, ea este vizitată de studenţii şi profesorii de la *Centru, mulţi dintre ei din străinătate, dar au* venit şi diferite grupuri de turişti din Israel, mai ales din oraşul Beer Sheva, înfrăţit cu Cluj-Napoca, ne-au povestit cei de la Centrul de Iudaistică.

Un **MUZEU AL HOLOCAUSTULUI EVREILOR DIN ARDEALUL DE NORD** funcţionează la Şimleu Silvaniei, dar, din păcate, întrebărilor noastre nu li s-a dat curs.

Numărul muzeelor de istorie a evreilor se va îmbogăţi prin cel în curs de organizare de la Dorohoi, dedicat zonei Moldovei, astfel că *vizitatorii interesaţi de istoria tuturor* comunităţilor de la noi vor avea posibilitatea să se documenteze din multiple surse şi să aibă o privire de ansamblu despre această problemă.

EVA GALAMBOS

„Lumea se împarte în oameni şi neoameni"

Interviu cu ec. ALEXANDRU VENŢEL

„Erau anii Holocaustului. Bunicul era şef de post de jandarmi în comuna Ciuciulea, raionul Foleşti, judeţul Bălţi. A primit ordin să împuşte doi evrei deţinuţi în Ciuciulea. S-a gândit: ce să facă, cum să-i salveze? A luat un soldat de încredere şi, împreună, au tras două gloanţe în aer, ca superiorii lor să creadă că ordinul ar fi fost îndeplinit. I-a făcut scăpaţi". Povestitorul acestei fapte de omenie în vremuri de neomenie este nepotul acelui şef de post de jandarmi, directorul restaurantului de la Complexul hotelier „Venus", ec. Alexandru Venţel. A simţit nevoia să vină în mijlocul nostru, al participanţilor la Conferinţa Internaţională „Rasism, xenofobie, antisemitism - probleme educaţionale: Holocaustul", care s-a ţinut chiar în incinta acestui hotel, şi să povestească acest fragment de istorie trăită de înaintaşii lui. Într-o pauză a lucrărilor, am stat de vorbă cu Alexandru Venţel.

- Cum îl chema pe bunicul dvs.?

- Radu Ioan Venţel. Împreună cu bunica, Neonila, au venit din Basarabia, după '44, înainte de închiderea graniţei, şi s-au stabilit în comuna Palanca, judeţul Bacău.

- Cum se face că ţineţi minte atât de bine episodul acesta?

- Întâi de toate, fiindcă face parte din educaţia primită: lumea se împarte în oameni şi neoameni. Poate, şi fiindcă urmarea lui e legată, într-un fel, de copilăria mea.

- Urmare?

- Da. După război, bunicu' a trecut în civilie. Într-o dimineaţă, ne-am trezit cu doi ofiţeri la poartă. Bunicu', ştiind c-a fost şef de post de jandarmi, s-a gândit că vin să-l aresteze. A zis în gând o rugăciune şi le-a deschis poarta. Erau cei doi foşti deportaţi în Transnistria. Veniseră să-i mulţumească pentru că le-a salvat viaţa. Se numeau... *Scoate un carneţel şi citeşte*: Herşcu Froimovici şi Hil Feierman.

*

În timpul altor pauze ale lucrărilor, tineri ospătari, din subordinea lui *Alexandru Venţel*, m-au rugat: „Am dori şi noi să citim cărţi din acelea pe care le-aţi împărţit profesorilor de istorie veniţi la Conferinţă. Mai aveţi?". I-am condus la organizatori, care le-au oferit câte un set de cărţi importante despre istoria Holocaustului în România, scoase de „Hasefer". Am înţeles, din interesul lor, că nepotul lui Radu Ioan Venţel transmite generaţiei actuale educaţia primită de la bunici.

IULIA DELEANU

Şcoala evreiască „Ciocanul"

110 ani de la înfiinţare

Cu prilejul împlinirii a 110 ani de la înfiinţarea Şcolii evreieşti „Ciocanul", foşti absolvenţi ai săi, de acum 55 de ani, din România, Israel sau stabiliţi în diferite alte ţări ale lumii, s-au reunit la Biblioteca Templului Coral, *într-o „întâlnire cu tinereţea"*, cum observa corespondentul nostru, prof. *Mauriciu Leibovici*, „sufletul" organizatoric al acestui eveniment.

La momentul aniversar, din 15 august a.c., au participat vicepreşedintele F.C.E.R., ing. *Paul Schwartz*, şi preşedintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr*, fost profesor la această şcoală. A fost strigat catalogul, s-au depănat amintiri. Apoi a fost reîntâlnirea cu şcoala. „Nu mai suntem cei de odinioară, nici şcoala nu mai este aceeaşi, remarca Mauriciu Leibovici [...]. Unde este atelierul de strungărie, cu uşa sa metalică, în care rămăsese urma ciocanului aruncat după noi de maistrul Marinescu, supărat că eram gata să-i stricăm singura freză? Unde este atelierul de lăcătuşerie, de ajustaj, unde sunt maistrul Lentz, maistrul Nisim...? Unde sunt lecţiile atractive, calde ale profesorului Ionel Cohn...? Unde este terenul «Macabi», unde se desfăşurau manifestările sportive ale şcolii? [...] Şi, totuşi, ceva a rămas neschimbat: Sinagoga Mare, monument istoric şi de artă sinagogală, protejat de Lege, restaurat, căruia i s-a redat întreaga strălucire de odinioară [...]. Să-i mulţumim lui *Dumnezeu că suntem în viaţă şi am putut să ne reîntâlnim. Să ne* bucurăm de fiecare zi, de lumina ei".

MERIDIANE • MERIDIANE

Un copil evreu – mascotă a propagandei naziste

O poveste incredibilă a ieşit la iveală, la 60 de ani de la terminarea celui de-al doilea război mondial. Alex Kurzem, evreu originar din Belarus, care trăieşte în Australia, a arătat, în cartea *Mascota*, scrisă de fiul său, că, în timpul războiului, când avea cinci ani, a fost adoptat de SS şi a devenit mascota acestor forţe. Dezvăluirea târzie s-a datorat faptului că el nu a ştiut că imaginea lui a fost folosită de naziştii în scopuri propagandistice. Fiul său, care efectua cercetări legate de război, a descoperit că fotografia tatălui lui a apărut în diferite publicaţii şi jurnale de actualităţi naziste, îmbrăcat în uniformă SS şi având o armă de jucărie. Era supranumit „cel mai tânăr nazist al Reich-ului".

„Un singur nazist ştia că sunt evreu şi m-a pus să jur că nu voi spune acest lucru nimănui. Din fericire, arătam ca un arian adevărat şi nimeni nu bănuia că sunt evreu", a declarat Alex cotidianului israelian „Yediot Aharonot".

Totul a început în 1941, când satul din Belarus unde trăia cu familia, a fost invadat de armata germană. Copilul de cinci ani a reuşit să scape din masacru, dar a asistat la uciderea mamei şi a fraţilor lui, precum şi a celorlaţi locuitori ai comunei. Timp de nouă luni, băieţelul s-a ascuns în pădure şi a supravieţuit hrănindu-se cu mure şi alte fructe de pădure, până când a ajuns în mâinile unei unităţi de poliţie letone, încorporată mai târziu în SS. Letonii erau convinşi că este un orfan rus de origine germană; de aceea a devenit mai târziu mascota lor.

Kurzem spune că nu-şi aminteşte să-l fi văzut pe Hitler, dar într-un jurnal de actualităţi este filmat defilând în faţa dictatorului nazist, care l-ar fi elogiat ca un exemplu pentru tinerii germani „Eram prea mic ca să-mi dau seama cine sunt. Nici nu ştiu, de fapt, câţi ani am, cred că 70. Nu am avut nici un document, nu mi-am găsit niciodată certificatul de naştere, dar am descoperit că numele meu adevărat era Galperin şi că m-am născut în apropiere de Minsk", povesteşte Alex Kurzem. În armată trebuia să cureţe pantofii militarilor şi să aprindă focul. Când armata rusă s-a apropiat de Letonia, a fost trimis la o familie de letoni din Riga. Aceştia au fugit în Germania, la Dresda, unde copilul a asistat la bombardarea oraşului, apoi a ajuns într-un lagăr de refugiaţi de lângă Hamburg. Acolo a fost întrebat dacă nu ar vrea să se stabilească în Australia şi de atunci a trăit în această ţară. Nu a vizitat niciodată Israelul, dar ştie că are acolo rude din partea tatălui său.

EVA GALAMBOS

O filă din caietele cu amintiri ale lui VICTOR RUSU

Ne aflăm la Bat Yam – în „Casa mării" – departe de Bucureşti, poate şi mai departe de un Botoşani arhaic, încă plin de evrei. Scriitorul Victor Rusu a intrat în această lume la Botoşani, târg sau „ştetl mai mărişor" moldav, unde românii şi evreii trăiau laolaltă într-o (relativă) înţelegere. Azi, la 85 de ani, scriitorul locuieşte de trei decenii în Israel. Cu nostalgie, alături de soţia sa, medicul Ruth Rusu, ne povesteşte de câţiva dintre anii româneşti care i-au marcat destinul. O întâlnire emoţionantă şi revelatoare după ce îl putem descoperi pe Victor Rusu, în sute de articole şi câteva romane. Acestea, poate chiar mai autentic decât materialele de presă, uneori contextualizate, ne dezvăluie un scriitor plin de umor, uneori cinic alteori melancolic, dar care ştie să scruteze până în străfunduri lumea în care trăim. Cine crede că acesta este un lucru uşor, în special când ai trecut printre idealuri şi dezamăgiri, se înşală... Victor Rusu are, însă, puterea să meargă mai departe. Nu se sfieşte să privească înapoi nici la o înălnire personală, aşa cum nu o face nici în volumele sale *Iţic şi lumea lui* (2000), *Jurnal israelian* (2001), *Vedere din Bat Yam* (2002), *Elefantul şi evreii* (2003), *Ultimii evrei* (2004), *Zile şi nopţi în Israel* (2006) sau în recenta culegere de *Scrisori către şi de la prieteni.*

Scriitorul şi-a încercat pentru prima oară penita pentru a cuceri o fată, într-o polemică de clasa a VI-a, între foile „Raiul" şi „Maiul" pe care cei doi le redactau. Nu s-a ales cu fata, dar s-a ales pe viaţă cu microbul jurnalisticii. Redactor-şef al „Revistei Cultului Mozaic", între 1964 şi 1978, Victor Rusu îşi aduce aminte de perioada tensionată a acelor vremi. Angajarea sa, de către Rabinul Şef dr. Moses Rosen z.l., s-a datorat surprinzătoarelor cunoştinţe de Tora.

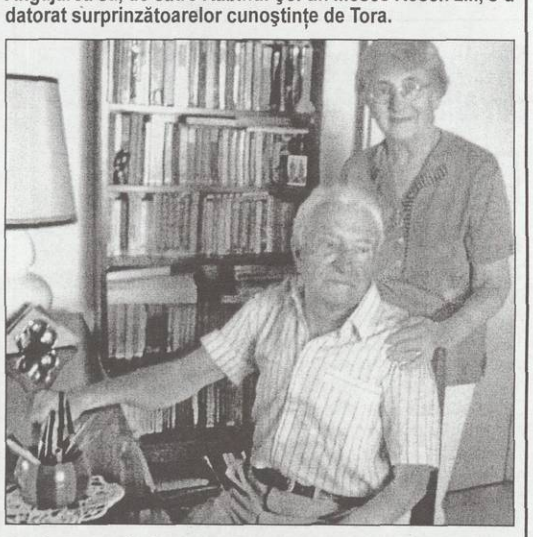

Se bucură că acum, în vremuri de libertate, poate povesti despre avatarurile cenzurii, trecută succesiv de la Departamentul Cultelor la Direcţia Presei. Treceau nopţi nedormite pentru un cuvânt interpretabil, cu redactori urmăriţi mereu de cei doi civili din maşina parcată discret în colţul redacţiei din strada Popa Rusu. Publicaţia evreilor români era o oglindă a unei anumite libertăţi de expresie religioasă pe care o îngăduia regimul, în faţa Occidentului, dar, pe de altă parte, fiecare cuvânt „trebuia" verificat. Îşi aduce aminte că revista avea cititori diverşi, adesea ţărani care aveau cumva acces la publicaţie... Spre exemplu, Floarea C., din comuna Bujoru (n.r. - asta da, memorie!), a devenit o corespondentă constantă a publicaţiei şi redactorul-şef a invitat-o la celebrarea unui Seder Pesah. Revista a ajuns chiar şi în Siberia, trimisă cuiva de rude din România, iar cele trei pagini în limba idiş, ca şi cea în ebraică, le erau accesibile evreilor dintr-o largă arie de comunicare. Nu poate uita grupul de rromi şătrari din Câmpia Turzii care a intrat pe poarta redacţiei pentru a învăţa despre cum se face o slujbă de înhumare evreiască. Alături de ei a trăit un evreu fugit dintr-un lagăr de exterminare, care a devenit parte a comunităţii lor... De această poveste se leagă, de altfel, un telefon al scriitorului Aurel Baranga către Victor Rusu, care afirma că, citind despre această întâmplare, în paginile publicaţiei, închide un cerc din viaţa sa. Autorul s-a întrebat, ani la rând, ce s-a întâmplat cu un evreu fugar pe care l-a întâlnit accidental în anii prigoanei, imaginea sa hăituită l-a bântuit nu o dată. Baranga îşi spunea că acest evreu, adoptat de o comunitate de rromi, ar putea fi cel pe care îl văzuse odinioară.

Recentele scrisori publicate sunt un document al unei epoci. Poate cel mai fascinant schimb de rânduri este cel cu Nicolae Steinhardt, „monahul evreu de la Rohia". Cum l-a cunoscut, însă, Victor Rusu pe Steinhardt? Acesta a venit - nu o dată -, ca de altfel şi alţi intelectuali evrei, la sediul publicaţiei. La aproape două decenii de la întâlnirea lor, Victor Rusu nu se putea abţine să îi pună câteva fireşti întrebări identitare celui devenit călugăr creştin.

De altfel, ca redactor-şef al „Revistei Cultului Mozaic", Victor Rusu i-a cunoscut pe toţi mai marii zilei, de la Menachem Begin la Shimon Perez şi de la Golda Meir la Moshe Daian. I-a întâlnit pe Nahum Goldman, preşedintele Congresului Mondial Evreiesc, pe Rabinul Şef al Londrei din acea vreme, dar a participat şi la întâlniri unde luau parte Gheorghiu-Dej sau Chivu Stoica.

LUCIANA FRIEDMANN

Spirite celebre

Maestrul melancoliei

Dacă pentru lirismul ce se degajă din celebrele lieduri şi din muzica de cameră, din cele patru simfonii, din uverturi, concerte sau din celebrul Requiem, compozitorul Johannes Brahms a fost supranumit maestrul melancoliei, probabil că pentru modul în care, ca dirijor, se comporta cu orchestra i se atribuia o denumire mai puţin catifelată. Intervenţiile sale, de o duritate adesea jignitoare pentru instrumentişti, nu erau decât o exprimare a exigenţei cu care căuta perfecţiunea. Mai întotdeauna, în final, găsea cuvintele potrivite spre a atenua încordarea. Cu prilejul unei îndelungi şi obositoare repetiţii cu orchestra din Leipzig îi gratifica pe instrumentişti cu tot felul de epitete şi relua anumite pasaje până când sunau aşa cum le-a dorit când le-a creat. La capătul partiturii, membrii orchestrei, uşor iritaţi, aşteptau alte calificative neplăcute, dar, spre mirarea lor, dirijorul le spuse: „Dacă întâmplător cineva dintre dumneavoastră a scăpat neinsultat de mine, îl rog să mă scuze".

Cuvintele spirituale îl scoteau adesea din labirintul unei situaţii neplăcute. Fiind într-un cerc de prieteni, după ce a interpretat ciclul „Cântece de dragoste", s-a găsit un amic care, ştiindu-l burlac, i s-a adresat: „Sper să te vedem cât mai curând în compania muzei care ţi-a insipirat cântecele". „Ştii, dragă prietene, mă aflu într-o grea încurcătură, zise Brahms, trecându-şi semnificativ degetele prin părul şi barba ninse de vreme. Până azi nu mi-a fost dat să găsesc femeia care să vrea să mă ia de soţ. Dacă cineva ar accepta acum, aş considera că a făcut o alegere lipsită de gust".

Îl diviniza pe celebrul său predecesor şi nu admitea comparaţii cu „Titanul". Când un tânăr aspirant la graţiile Euterpei se lăuda că şi el este tot din Bonn, dar pentru a-l egala pe Beethoven îi lipsesc numai trei kilograme din greutate, replica lui Brahms l-a lăsat interzis: „Aceste kilograme îţi lipsesc tocmai din creier".

A. CROITORU

Istoricul RAUL HILBERG şi opera sa de-o viaţă: „Exterminarea evreilor în Europa"

S-a stins din viaţă istoricul Raul Hilberg. Născut la Viena, în anul 1926, a emigrat cu familia în S.U.A., în 1939. A fost ani de zile profesor la Universitatea statului Vermont, combatant în cel de-al doilea război mondial (avea doar 18 ani), a fost martor la Procesul de la Nürnberg (mai exact, procesele din anii 1945-1946). În 1948, a început să scrie o istorie a Holocaustului pe care a terminat-o în 1961, originalul englez având 1.200 de pagini. În 1985 şi 2003 au apărut ediţii completate, ultima având şi un capitol despre România. Până în ultimele luni a muncit pentru completarea lucrării sale de o viaţă.

Ediţia română a apărut la „Hasefer", în două volume, în anul 1997: primul volum (750 p.) tradus de regretata Dina Georgescu, al doilea (300 p.) de Alexandru şi Magdalena Boiangiu, redactorul cărţii fiind S. Singer. Cartea este una dintre lucrările fundamentale despre Holocaust, fiind rezultatul unor îndelungate incursiuni în arhivele Europei, S.U.A., interviuri cu martori etc. Numeroşi cercetători, cunoscuţi, prieteni au colaborat cu autorul, care le mulţumeşte în prefaţa sa.

Prima observaţie care interesează pe orice cititor lipsit de prejudecăţi este că legislaţia nazistă şi măsurile care au urmat s-au inspirat în mare parte din tradiţia teologică antievreiască din Evul Mediu, din Legislaţia Germaniei imperiale de-a lungul secolelor, din legislaţiile altor state. Nazismul nu s-a născut pe un loc gol. Hitler a apărut în condiţiile unor mari confruntări sociale şi politice, ale unui vid al democraţiei autentice şi ale unui final de război catastrofal pentru mulţi (1914-1919). Antisemitismul a luat, în Germania, un curs extrem de virulent.

BORIS MARIAN

A murit MARCEL MANGEL

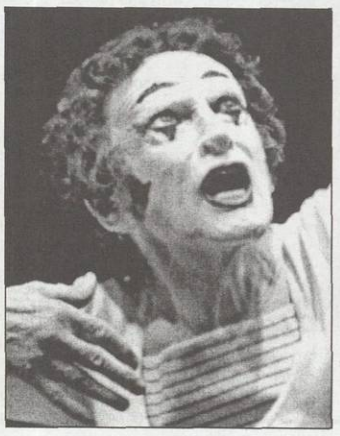

Cine a murit? - vă veţi întreba. Este firesc să nu ştiţi, fiindcă prea puţini mai ştiu că celebrul mim francez *Marcel Marceau* s-a născut în familia hahamului Charles Mangel, din Limoges, acum 84 de ani. La intrarea trupelor germane în Franţa, familia fuge în „Zona Liberă". În 1942, tatăl este arestat de Gestapo şi va muri la Auschwitz. Marcel şi fratele său, Alain, se vor alătura Forţelor Franceze Libere ale generalului De Gaulle.

Primul rol este cel al Arlechinului din piesa „Baptiste" - un rol de pantomimă. Succesul este uriaş şi Marcel Marceau începe o carieră ca mim, ce îi va aduce celebritatea mondială.

A primit zeci de premii artistice şi onorifice, dar cel mai interesant ni se pare cel acordat de Japonia, unde a fost declarat „comoară naţională". (A.B.)

INFORMAȚII DE INTERES GENERAL, EVENIMENTE, ACȚIUNI

DIN VIAȚA COMUNITARĂ

Profesorul Iancu şi misiunea sa călătoare

Prezența profesorului *Isidor Iancu* şi cuvintele sale de felicitare, adresate la reinaugurarea Sinagogii din Sighişoara, dorim să le evidențiem, o dată cu trecerea în Noul An Evreiesc. Preşedintele micii Comunități evreieşti din Dorohoi a devenit, prin dăruirea sa pentru continuitatea vieții iudaice, cunoscut în mai toate comunitățile din regiunile Transilvaniei şi ale Moldovei. Oficiant de cult, dar şi vorbitor de elită, domnia-sa reprezintă o antologie vie de povestiri evreieşti, ce merită a fi cunoscute din generație în generație. (L.F.)

Elogiu unei personalități din Aliaua română

DAVID SHLOMO

În ziarul israelian de limbă română „Viața Noastră", din 7 septembrie a.c., publicistul *Sigi Sonntag* elogiază personalitatea animatorului cultural, scriitorului, cărturarului în domeniul iudaisticii, pictorului *Şlomo David*. *Cunoscut, mai ales, prin monumentala monografie, în şase volume, despre evreii din Dorohoi şi localitățile învecinate, prin inițierea şi implicarea pentru realizarea monumentului ridicat în apropierea Ierusalimului în memoria victimelor pogromului de la Dorohoi, din 1940, Şlomo David* a publicat, recent, cea de-a 24-a carte a sa, de factură autobiografică, cu reproduceri după tablouri semnate de el. (I.D.)

Repere morale

Se sting în preajma noastră oameni în vârstă, sau foarte în vârstă, de care nu mai auzisem de relativ multă vreme (săptămâni, luni, ani), ferparul amintindu-ne brusc că au fost şi ei, odată şi odată, oameni pe care ne bucura să-i revedem, să-i auzim, sau care ne solicitau, din când în când, să le mai dăm ceva de citit. Unii dintre ei, intelectuali distinşi, cunoscând trei-patru limbi de circulație şi având o memorie critică admirabilă. S-a stins, bunăoară, Hortansa Samuely, un om de o deosebită cultură, despre care nu-mi amintesc ca paginile noastre s-o fi prezentat vreodată... Rudele, foarte puține, iar cei care o vizitau, la Cămin, foarte rar - şi mai puțini... Am cunoscut-o, cu ani în urmă, prin intermediul nepotului ei, un evreu elvețian, care o vizita uneori... N-am căutat-o prea rar? N-am stat de vorbă, de la suflet la suflet, *prea puțin şi doar din întâmplare*? S-a stins şi *Matilda Ulmu*, o pictoriță de excepție, fosta soție a scriitorului Ieronim Şerbu... Să fie doar o coincidență de nume, de profesie, de clipe de rememorare, peste timp, în fața unui tablou care-i poartă semnătura? ...Doamne, cât de nedrepți suntem! Şi s-a mai stins - recitind această listă lungă de nume - un om de o maximă integritate morală, Naş Leon... Să fie același Naş Leon, care m-a ajutat, în urmă cu aproape patru decenii, să-mi obțin o locuință şi mi-a urat „să tot trăiesc şi să scriu"? Naş Leon a fost mereu același, un generos, şi nu-mi amintesc să-l mai fi căutat peste ani, ca să-i mulțumesc pentru urarea pe care n-am ştiut decât arareori să i-o îndeplinesc... Lungi liste de nume, de oameni pe lângă care am trecut, şi nu i-am cunoscut îndeajuns, şi i-am prețuit prea puțin... Fie-le, tuturor, memoria binecuvântată!

Dar, scriu aceste rânduri şi cu sentimentul unei alte păreri de rău. S-au împlinit, la 22 septembrie, opt ani de la *plecarea dintre noi a inginerului Soly Kamenitzer, prieten* şi, totdeauna - şi azi -, reper moral. Mi-l amintesc din anii când începuse să lucreze la refacerea Centrului Cultural Comunitar București, ca şi la sediul actualei noastre redacții. Mă gândesc că, prin tot ceea ce a făcut, inclusiv prin marile sale lucrări pe şantierele țării - şi în atâtea alte şantiere ale sufletului nostru - a rămas printre noi. Figura ta şi zâmbetul tău, chiar şi când memoria ne trădează, stăruie în sufletele noastre!

DOREL DORIAN

Ghidul Comunității Evreilor din Bucureşti

În anul 2007 (5767), a apărut, în limba engleză, în condiții grafice excelente, ghidul „The Jewish Community of Bucharest - 2007". Publicat în memoria unor distinşi filantropi, ghidul conține hărți ale vechiului şi noului centru al Bucureştilor, o istorie a comunității, începând *din anul 1550, fotografii de pe* vechea Cale a Văcăreştilor, Şelari, Lipscani, Anton Pann, fotografii ale unor obiecte de *cult cu valoare istorică* - monumente memoriale ale Holocaustului. Partea de istorie este semnată de dr. Hary Kuller. Sunt prezentate Sinagogile „Cahal Grande", distrusă de legionari în ianuarie 1941, Templul Coral, Sinagoga Mare, „Unirea Sfântă", unde se află acum Muzeul de Istorie a Evreilor, cu numeroase exponate, între care picturi (Margareta Sterian, M.W. Arnold ş.a.), Templul Credința. Se mai prezintă Cimitirele evreieşti Sefard, Filantropia, Giurgiului, fiecare cu monumente, pietre tombale cu valoare istorică. La această parte şi-au adus contribuția arh. Neculai Ionescu-Ghinea, arh. Aristide Streja, Elena Maxim, Mark Fischoff, Andrei Acatincăi, Sergiu Iczkovits, Anca Ciuciu, Al. Câlția.

În acest ghid se relatează *despre* F.C.E.R., al cărei preşedinte este dr. Aurel Vainer, despre Rabinat, respectiv Marele Rabin Menachem Hacohen şi oficianții serviciilor religioase, despre asistența socială şi medicală, Clubul Braille (al nevăzătorilor), Căminul „Amalia şi dr. Moses Rosen", Centrul de Studiere a Istoriei Evreilor din România, Editura „Hasefer", revista „Realitatea Evreiască", Teatrul Evreiesc de Stat, Centrul pedagogic „Iosef Hirsch", Complexul educațional creat de Fundația „Lauder" în Bucureşti. În anexă se menționează Asociația Culturală de Prietenie România-Israel (preşedinte - dr. Mariana Valeria Stoica).

Primind ghidul, primul ministru al Statului Israel, Ehud Olmert, a mulțumit personal dlui ing. Osy Lazăr, preşedintele C.E.B. (B.M.M.)

Parlamentari israelieni - oaspeți ai F.C.E.R.

La 19 septembrie a.c., a avut loc, la sediul F.C.E.R., întâlnirea unui grup parlamentar din Knesset - condus de *Gideon Sa'ar*, compus din *Nadia Hilon* şi *Orit Noked* - cu preşedintele Federației, dr. *Aurel Vainer*, şi cu Marele Rabin *Menachem Hacohen*. Oaspeții, reprezentanți ai Comisiei pentru Drepturile Femeilor din Parlamentul israelian, sosiți în România la invitația deputatei *Minodora Cliveti*, din partea Comisiei omonime în cadrul Parlamentului României, au fost însoțiți de ataşatul cultural al Ambasadei Israelului, *Jonathan Rosenzweig*. La întrevedere au participat secretarul general al F.C.E.R., ing. *Albert Kupferberg*, şi *Edy Kupferberg*, şeful Sectorului Relații-Imagine-Protocol.

Oficiant de cult băimărean de Roş Haşana

DEJ

Enoriaşii Comunității din Dej au celebrat Roş Haşana 5768, având-l ca oficiant de cult pe *Mihai Eisikovits*, din Baia Mare, originar din Dej, care a răspuns invitației preşedintelui Comunității din oraş, *Iosif Farkas*. (Coresp. *Hary Preisler*)

ÎN NUMĂRUL VIITOR

- Interviu cu ELI ITZHAKI, directorul general al Agenției Sohnut pentru Europa Centrală şi de Est
- Început de an, de bun augur, la B'nai B'rith România
- 30 de tineri arhitecți israelieni în vizită de studii în Moldova
- Propuneri privind revigorarea vieții evreieşti din țară - de I. Rapaport

ANUNȚ

„Memorial Foundation for Jewish Culture" din New York oferă burse pentru tineri lideri comunitari evrei. Cine doreşte să aplice pentru bursă, să se adreseze dlui dr. Jerry Hochbaum, la Memorial Foundation for Jewish Culture, 50 Broadway, 34th floor, New York, NY 10004 sau la adresa de *e-mail*: office@mfjc.org sau prin fax: (212) 425-6602. Formularul pentru aplicație se poate prelua de pe *site-ul www.ngfp.org*. Acesta trebuie completat şi trimis până la data de 1 noiembrie 2007, împreună cu trei scrisori de recomandare din partea unui lider comunitar evreu sau alți activişti care cunosc realizările solicitantului. Selecția finală va fi anunțată la începutul lui decembrie 2007.

- **Daliada Koehne (născută Seinberg) şi Ben Koehne anunță naşterea fiului lor, MAXIMILIAN DAVID ALEXANDER, la Londra, pe 8 august 2007.**
- **„Mazeltov" - fericiților bunici IOLANDA şi VICTOR SEINBERG şi SUSAN şi STEPHEN KOEHNE. Un mesaj special pentru străbunicii SONIA şi LEONARD.**

Revista SHALOM din Arad

Regretăm că spațiul nu ne permite să scriem mai mult sau să reproducem citate din „Shalom" (*anul IV nr. 12 / septembrie* 2007), aşa cum ar dori, probabil, harnicii redactori ai revistei. Lăsând la o *parte aspectul grafic, mai* puțin reuşit ca la alte numere, remarcăm din nou faptul că publicația se bazează numai pe donații, distribuindu-se gratuit. Ionel Schlesinger reproduce întâlnirea cu M.S. Regele Mihai şi familia sa. Gh. Schwartz scrie despre Centrul „Shalom" şi multe alte aspecte istorice. Nu aderăm la toate aserțiunile („Trinitatea" – Iehova, Tora, Profeții, citatul din Hans Küng ş.a.). Între iudaism şi globalizare nu există o situație de „criză", e vorba de evoluții paralele. Impresionante, evocările *din Holocaust* (despre Varga Béla, articolul Anei Şalic), relatările despre realizări israeliene, agresivitatea unor *lideri palestinieni (dr. Ahmad Bahar)*. Dintr-un articol reprodus din „The New York Times", reținem o afirmație hilară: „U.R.S.S. a fost uşor de ucis". Simplist şi neadevărat, uitându-se şi *perspectiva. Bun articolul: „Majoritatea paşnică este* irelevantă" (excelentă, terorismul este minoritar dar poate „conduce").

BORIS MARIAN

De Roş Haşana, a apărut „Jurnalul C.E.B." (nr. 7/2007)

Frumos ilustrat, noul număr conține: semnificația sărbătorilor *iudaice, mesajele* preşedintelui C.E.B., prof. ing. Osy Lazăr, de Anul Nou iudaic, relatări despre reinaugurarea Sinagogii Mari, o evocare a Margaretei Sterian, rubrica „Oameni care *au fost: Alfred Hărlăoanu, ing. E. Estes*, o povestire de Şalom Alehem despre Sucot, umor ş.a. (B.M.M.)

- **PRECIZARE.** În R.E. nr. 280-281, la pag. 14, în articolul „O inițiativă salutară", se va citi: „Aura Christi - redactor-şef la «Contemporanul - Ideea Europeană»".

✡ DECESE ✡ COMEMORĂRI ✡

Eminentul regizor de operă, de spectacole de mare anvergură, de neuitat pentru publicul din țară şi de peste hotare, pe numele său, în istoria posterității, HERO LUPESCU, ne-a părăsit pentru totdeauna, pentru alte spectacole celeste pentru îngerii lui Dumnezeu. O zi de tristețe, de doliu, de remeditări tulburătoare. Într-un număr viitor, vom relata alocuțiunile prilejuite de înhumarea sa, duminică, 7 octombrie 2007, la Cimitirul Filantropia, precum şi cele din foaierul Operei Naționale București. Hero, vei trăi în inimile noastre!

S-au împlinit 30 de ani de la trecerea în neființă a lui MAX BRUCĂR, din Bârlad. Familia îi păstrează veşnică amintire şi recunoştință. Iudith, Florian, Nana.

Comemorăm şi ne sunt mereu în amintire bunii şi devotații noştri părinți. Nu vă vom uita niciodată. Clara Țudic, dr. Aron Țudic (Bârlad).

În memoria străbunicilor MARICA şi dr. DAVID GOLDSTEIN şi CERBU STEINBERG.

Se împlinesc patru ani lungi de la plecarea dintre noi a dr. CAROL LITMAN. Nu l-am uitat. Familia.

S-a împlinit un an de când profesoara de limba şi literatura română - LAZĂR DORA - ne-a părăsit, lăsând în urmă lacrimi şi durere. Soțul, prietenii şi elevii.

În lunile august şi septembrie 2007, au fost înhumați în cimitirele C.E.B.: DAVIDESCU JEAN (90 de ani), str. Turceni nr. 6; NAŞ LEON (88), str. Sion nr. 1-9; WEISS LEON (73), str. Drumul Murgului nr. 38; GOLDSTEIN LUCIA (88), Şos. Berceni nr. 43; KOLISCHER HARRY (81), Şos. Mihai Bravu nr. 6; HERESCU ELKA (86), str. Lugojana nr. 12; SOMEŞAN BARBU (88), str. Puccius nr. 6; ROSENBERG LOUIS LICĂ (76), B-dul Ferdinand nr. 103; ULMU MATHILDE ESTHER (90), str. Ion Câmpineanu nr. 33; FLORIAN ALEXANDRU (86), str. Gr. Alexandrescu nr. 79; FRÎNCU LEIA (96), B-dul 1 Decembrie 1918 nr. 35; SCHÖN EVA (85), str. Drumul Taberei nr. 22; LÖBEL SOLOMON (99), ROND AVRAM (87), DOUBINSKY ZVI (76), NAVON SILVIA (88), MINDIRIGIU IGOR (52) - Cămin „Amalia şi dr. Moses Rosen"; DEUTSCH MARCELA (86), str. Tudor Arghezi nr. 18; SCHWARTZ MALVINA (87), Al. Someşul Cald nr. 4; STULEANU MAYER (84), str. Gh. Pătraşcu nr. 16; ROŞU EMMA (95), B-dul Mărăşeşti nr. 42; BOGA SOFIA (94), B-dul Liviu Rebreanu nr. 13; BRAUCHFELD MELLA (62), P-ța Națiunile Unite nr. 3-5; SINGER CAROL (85), str. Nicolae Racotă nr. 8.

JEWISH REALITY

5768 AUTUMN HOLIDAYS IN OUR COMMUNITY

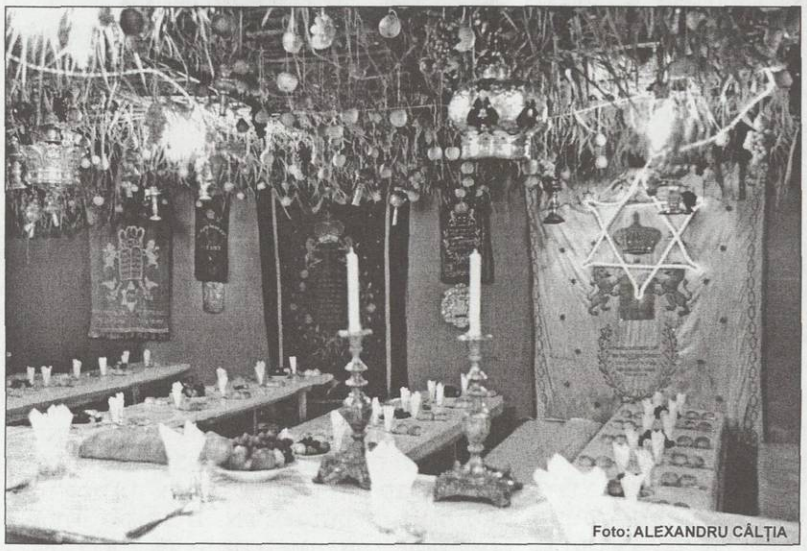

Foto: ALEXANDRU CÂLȚIA

"May God sign you in the Book of Life with good health, peace and prosperity!" The traditional wishing for the New Jewish Year was heard again in all our communities. On Rosh Hashanah parliamentarians, representatives of the national minorities' organizations, diplomats, important cultural personalities were present near us. Congratulating messages arrived from the President of Romania, from the Prime Minister, from representatives of the government and others. His Excellency Oren David, ambassador of the State of Israel, read the message of Shimon Peres, President of Israel. The meanings of Rosh Hashanah – the day of judgment, of self-judgment, of the search for the light inside us – were mentioned by Dr. Aurel Vainer, president of F.J.C.R and by Rabbi Shlomo Rosen. A group of young volunteers organized an artistic program for the "Rosen" Home residents. Before *Izkor*, Great Rabbi Menachem Hacohen and rabbi Shlomo Rosen spoke about Teshuva and the dialogue with God on Yom Kippur, the Day of Atonement, and Day of Forgiveness. Then Sukkoth came, the holiday of our joy, the Festival of tabernacles, the holiday of the harvest. Dr. Aurel Vainer and Rabbi Shlomo Rosen both underlined in the Sukkah built by the Jewish community from Bucharest in front of a large number of members, the importance of unity in diversity for the Jewish people. At the end of the autumn holidays, Simhat Torah, the holiday of the joy of Torah, of the dance with the Book, where younger and older members participated as a sign of perennial presence of its teaching and of the Jewish nation, we strongly felt the force of our continuity.

THE 6TH REUNION OF THE LEADERSHIP COUNCIL OF F.J.C.R.

The common theme of the reunion was the need for a change of mentality in the approach to the problems, according to the rapid changes in the Romanian society. The main topics on the work agenda were: ● the new concept for holidays and treatment presented by the responsible of the Department Education and Recreation Centers, Ivan Truzer; ● the organization and functioning status of the Jewish cemeteries presented by professor Tiberiu Benedek; ● the stage of improvement of the residents' state in "Rosen" Home, presented by the vice-director of the Medical and Social Assistance Department, director of the "Amalia and dr. Moses Rosen" Home, Attila Gulyas; ● the report of the consulting Commission for the fight against the anti-Semitism and denial, presented by the Commission president, Dr. Alexandru Elias. The reunion debates outlined the importance of the community management and its results, the inalienable right of F.J.C.R to the Jewish patrimony from Romania, the necessity to determine the most efficient means to fight the anti-Semitic, anti-Israeli propaganda, the importance of the ecumenism. The reunion took place in the same time with the inauguration of the new ritual restaurant in the Medical and Social Assistance Department. Rabbi Shlomo Sorin Rosen participated to the reunion. His Excellency Oren David, ambassador of the State of Israel in Romania, honored the meeting and in his speech underlined the cohesion role played by our community in the relationship between Romania and Israel.

JCC ORADEA OR THE CHANCE OF REVIVAL

The First Jewish Community Center from Romania was inaugurated on September 10th in Oradea. The delegations of the F.J.C.R. leadership and of JOINT, led by Dr. Aurel Vainer, president of F.J.C.R., and Jorge Diener, regional director of JOINT, participated to this meaningful event. Members of the Leadership Committee of F.J.C.R. – eng. Albert Kupferberg, general secretary, eng. Nilu Aronovici, president of the Department of Medical and Social Assistance, vice-president Attila Gulyas and Erwin Shimshensohn, presidents of other Jewish communities from the country and representatives of the local authorities, of the intellectuals and of the army also participated to the manifestation. The president of the Jewish community from Oradea, eng. Felix Koppelman, was the host of this reunion, the first of the kind in the after-war history of this community. Israel Sabag, director of the JOINT programs for Romania, coordinated the finalization of the project.

AT HOME, AT JCC BUCHAREST

The gates of JCC (Jewish Community Center) in Bucharest officially opened on Sunday, September 30th. A party dedicated to the different generations prefaced the event on Saturday, with the performances of Ada Milea and Adrian Daminescu, in distinct locations. Eng. Paul Schwartz, vice-president of F.J.C.R., revealed the plaque of the center, and Great Rabbi Menachem Hacohen set the *mezuzah* at the main entrance of the Center. Leaders of F.J.C.R., Jews and non-Jews, presidents of some Jewish communities, guests from all over the country, from U.S.A. and Israel honored the unique manifestation for the Jewish community from Bucharest. The message of Mr. Traian Basescu, President of Romania, was read. Israel Sabag, director of the JOINT program for Romania and the team he coordinates had the decisive role in the concrete achievement of the Center tutored by F.J.C.R. and JOINT. Dr. Aurel Vainer, president of F.J.C.R. and member of the Parliament, and Jorge Diener, director of JOINT for Bulgaria, Hungary and Romania, shared the common joy of this success. The presence of the JOINT director for Europe, Alberto Senderey, and of Mrs. Patricia Uhlman, member of the Management Committee of JDC, and of her daughter, Meg Uhlman Show, increased the festive feeling of the meeting. An extraordinary concert given by A.G. Weinberger (Romania) and David Broza (Israel) at the Romanian Athenaeum emphasized the special atmosphere of the inaugural event.

The reception dedicated to the consecration of a new Rabbi to the Jewish Communities from Romania

SHLOMO SORIN ROSEN

On September 30th 2007 many Jews from Bucharest, presidents of Jewish communities, leaders of F.J.C.R. and of the Jewish Community from Bucharest, Great Rabbi Menachem Hacohen, leaders of JOINT from U.S.A., from Europe, regional leaders of JOINT, representatives of other religious cults participated to the reception dedicated to the consecration of Rabbi Shlomo Sorin Rosen in the Jewish communities from Romania. The new Patriarch of the Romanian Orthodox Church, His Holiness Daniel, sent a congratulation message. Iusuf Murat, Mufti of Moslem Cult, expressed the same ecumenical openness.

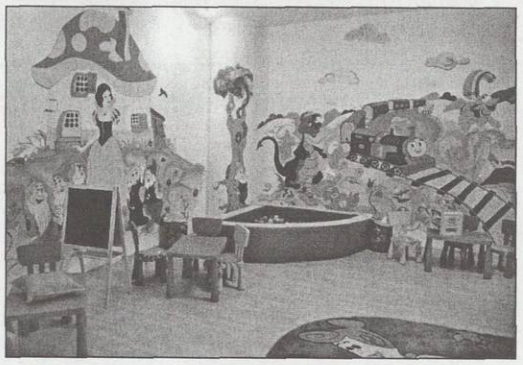

THE INTERNATIONAL FESTIVAL AND COMPETITION "GEORGE ENESCU" (the18th edition, September 1–23, 2007)

THE CULTURAL VALUES, THE IMAGE OF THE ETERNAL ROMANIA

The tradition and the modernity illustrated in this 18th edition of the Festival its capacity to answer to various preferences, with high values as primordial criteria. The Romanian music which included important names of the Romanian Jewish composers was also promoted. The international competition for piano, violin, composition, the international symposium of musicology, the exhibitions, the free air concerts from the Festival Plaza, the book releases asserted once again the communication between the art of sound, color and words. Ioan Holender, for the third time the honorific president of the Festival, provided a wonderful opportunity of gathering in the concert halls, in the opera house, orchestras, conductors and famous soloists, or to discover powerful talents less known in Romania. The pages of the baroque, romantic, modern music, the two performances of Bejart Company, the musical serrate "In memoriam September 11th, 2001" at the Romanian Athenaeum, a regal of ideas provided by remarkable Romanian intellectuals, and a musical event, due to the artistic performance of some valuable Romanian interpretations, these were some of the major moments of the three weeks of the Festival, an inspired homage to Enescu, to the Romanian and universal music.

THE AUDIO LIBRARY OF THE "JEWISH REALITY"

HARRY ELIAD

"Burst of applauses for a scene passionate"

In a life time which now, in October reached 80 years, Harry Eliad gathered milliards of tears and smiles that he offered us, the public. Invited by our "audio library", the director of the State Jewish Theater walked with delicacy through the years backstage in order to share in premiere the content of a book in preparation, where his memories and life lessons will find a shelter. We wish him bursts of applauses and "Ad Meah Ve'Esrym".

REALITATEA EVREIASCĂ
www.romanianjewish.org
E-mail: re2000@rdslink.ro
realitateaevreiasca@yahoo.com
Serie nouă a REVISTEI CULTULUI MOZAIC
Fondată în 1956
de Şef-Rabin dr. Moses Rosen
APARE BILUNAR

Director de onoare: HAIM RIEMER
Redactor-şef: DOREL DORIAN
Secretar general de redacţie: ELENA MARINESCU
Redactori: IULIA DELEANU, LUCIANA FRIEDMANN, EVA GALAMBOS, ANDREI BANC, BORIS M. MEHR, AVRAM CROITORU, SOLOMON FLORIAN

Redactor documentarist: NEDEEA BURCĂ
Corectură: MIHAELA OBERSCHI
Traducători:
Ebraică: SARIT BLONDER, Ing. B. TERCATIN (Israel)
Engleză: SANDA LEPOIEV
Tehnoredactare computerizată: ANCA MEŞINĂ

REDACŢIA: Bucureşti, str. Popa Nan, nr. 70. Tel. / fax: 322.75.60
ADMINISTRAŢIA: Str. Negustori nr. 5 Telefon: 314.96.90
●
Tiparul: SINOROM PRINTING & PACKAGING CORPORATION S.R.L.

Preţul unui abonament pe un an este de 25 lei. Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunităţile evreieşti din localitatea respectivă. Pentru cei din Bucureşti – la sediul F.C.E.R. din str. Sfânta Vineri nr. 9-11, cod poştal 030202. Abonamentele se mai pot achita şi prin mandate poştale fie pe adresa F.C.E.R. – la oficiile poştale din localitate, conform catalogului de presă poz. 3030 – pe cont B.C.R. RO51RNCB0074011952750001 filiala sector 3, Bucureşti. Pentru cititorii din străinătate un abonament pe un an costă 65 de dolari USA. Această sumă include taxele vamale şi poştale şi se poate trimite pe adresa F.C.E.R., cont B.C.R. RO40RNCB0074011952750005 (USD), filiala sector 3, Bucureşti - România.

המציאות היהודית

א' – כ'ח תשרי תשס"ח ● כתב-עת של איחוד הקהילות היהודיות ברומניה

חגי ישראל – סתיו תשס"ח

"כתיבה וחתימה טובה" – זו הייתה הברכה המסורתית בפרוס השנה החדשה בכל הקהילות במדינה. בראש השנה היו איתנו יחד בטמפל קורל בבוקרשט, חברי פרלמנט, נציגים מכל ארגוני המיעוטים, דיפלומטים ואישים חשובים בתחום התרבות הרומנית של רומניה. התקבלו ברכות מנשיא רומניה, מראש הממשלה ומנציגי הממשלה. שגריר ישראל מר דוד אורן הקריא את הברכה של נשיא ישראל שמעון פרס. על משמעות היום של ראש השנה דיברו יו"ר הפדרציה הדוקטור אאורל ויינר והרב שלמה רוזן. קבוצה של צעירים מתנדבים אירגנו תכנית אמנותית במעון"רוזן". על תשובה ונושאים הקשורים ליום כיפור – יום הסליחה והכפרה – דיברו ביום כיפור לפני "יזכור" הרב הראשי מנחם הכהן והרב שלמה רוזן. בחג הסוכות, דיברו יו"ר הפדרציה הדר' אאורל ויינר והרב שלמה רוזן. בסוכה, שהקימה הקהילה מבוקרשט, דיברו על חשיבות החג ועל אחדות העם. החגים הסתיימו בחגיגות שמחת תורה, בריקודים עם ספרי תורה בידיהם של זקנים וצעירים. כולם מאוחדים.

המרכז הקהילתי הראשון ברומניה

המרכז הראשון ברומניה נחנך ב-10 בספטמבר בעיר אורדיה. נציגים של הפדרציה והג'וינט, שבראשם עמדו הדר' אאורל ויינר, יו"ר הפדרציה, וג'ורג דינר, המנכ"ל האזורי של הג'וינט, נתנו לאירוע חשיבות יתר. חברי הדירקטוריון של הפדרציה, המזכ"ל מהנדס אלברט קופרברג, יו"ר המחלקה לעזרה סוציאלית ורפואית מהנדס נילו אהרונוביץ, סגן יו"ר, אטילה גוליאס וארבין שימשנזון, יו"ר קהילות יהודיות מרומניה וגם נציגים של ראשי העיר, אינטלקטואלים ונציגי הצבא – כולם היו נוכחים באירוע. יו"ר הקהילה מאורדיה, המהנדס פליקס קופלמן, ציין שהאירוע הזה הוא ראשון בקהילה מאז המלחמה. העזרה המוחשית לביצוע התכנית הייתה של הג'וינט ברומניה, ובמיוחד של מר ישראל סבג.

בבית הג'וינט בבוקרשט

שערי הג'וינט בבוקרשט נפתחו באופן רשמי ביום ראשון ה-30 בספטמבר. האירוע הוקדם בחגיגה גדולה בשבת, ונכחו בה צבור גדול מכל הגילים. האמנים עדה מיליה ואדריאן דמיניסקו הנעימו את האירוע. לוח המרכז נפתח לרווחה על-ידי סגן יו"ר הפדרציה, המהנדס פאול שוורץ, ואת המזוזה בשער הראשי התקין הרב הראשי, הרב מנחם הכהן. הנהגת הפדרציה, יהודים ושאינם יהודים, יו"ר הקהילות היהודיות, אורחים מישראל, ארצות-הברית ורומניה, כולם כיבדו את החגיגה הגדולה של הקהילה היהודית בבוקרשט. בחגיגה הקריאו את ברכתו של נשיא רומניה, מר טראיאן באססקו. את התכנית המרכזית של הפדרציה והג'וינט ביצעו ישראל סבג וקבוצתו. יו"ר הפדרציה וחבר הפרלמנט, הדר' אאורל ויינר, שיבח את התכנית. כמו כן נשאו דברים מנכ"ל הג'וינט של הונגריה ורומניה, מר גורג דינר. מנכ"ל ג'וינט אירופה אלברטו סנדריי, הגב' פטרישיה אולמן, חברת הדירקטוריון של הגוינט, ובתה הגברת מג אולמן שאו,היו אורחי הכבוד. א.ג. וינברגר מרומניה ודוד ברוזה מישראל ניגנו קונצרט מיוחד בהיכל אטהנאול רומאן.

הכנס השישי- ועד הפועל של הפדרציה

המשותף לכנס היה הצורך בשינויים שחלו בחברה ברומניה. אחד הנושאים שדנו בו היה בעיית המנוחה והטיפול במטופלים. את הנושא הציג מנהל המחלקה לחינוך ובתי-הבראה, איבן טרוצר. את תכנית הארגון והתקנון של בתי הקברות היהודיים הציג הארכיטקט, הדר' טיבריו בנדק; על מצב השיפורים במעונות "רוזן" דיברה העוזר למנכ"ל המחלקה לעזרה סוציאלית ורפואית מנהלת המעונות – הטילה גוליאס והדוקטור. דוח של הוועדה המייעצת למלחמה נגד האנטישמיות והשוללים שלה הוצג על-ידי יו"ר הועדה הדוקטור אלכסנדר אליאס. הדיונים רק המחישו את החשיבות של ההנהגה המרכזית ואת זכותה הבלתי מעורערת של הפדרציה לטפל ברכוש היהודי ברומניה, למצוא את הדרכים למלחמה באנטישמיות נגד ישראל ולשים דגש על דו-קיום בין הדתות השונות. הכנס התקיים בדיוק בזמן שחנכו את המסעדה הכשרה החדשה בבנייני המחלקה לעזרה סוציאלית ורפואית. בדיונים היה נוכח גם הרב שלמה סורין רוזן. אורח הכבוד היה שגריר ישראל ברומניה, מר דוד אורן, אשר בנאומו התייחס לחשיבות שהקהילה תורמת ליחסי רומניה – ישראל.

קבלת פנים לכבוד הרב החדש בקהילות היהודיות ברומניה- שלמה סורין רוזן

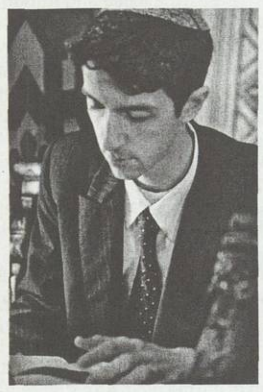

ב-30.9.2007 השתתפו יהודים מבוקרשט, יו"ר הקהילות השונות, מנהיגים של הפדרציה והקהילה מבוקרשט, הרב הראשי, הרב מנחם הכהן, ומנהיגים של הג'וינט מארצות-הברית, אירופה, מנהיגים מארצות חוץ, נציגים של הדתות השונות ,בקבלת פנים לכבוד הרב החדש, הרב שלמה סורין רוזן, רב בלשכת הרבנות ברומניה. הפטריאך החדש דניאל שלח ברכה, וכמוהו גם המופתי המוסלמי יוסוף מורד, אשר בירך את המפגש.

הפסטיבל והתחרות הבינלאומית "גורג אנסקו" (מהדורה 18, 1–23 בספטמבר, 2007)

ערכים תרבותיים – סימן של נצחיות

המסורת והזמנים המודרניים היו הנושאים של מהדורה 18 בפסטיבל אנסקו. השמיעו מוזיקה רומנית, ובהם שמות רבים וחשובים של מלחינים יהודיים רומנים. ההתחרות הבינלאומית של מלחינים, פסנתרנים וכנרים, הסימפוזיון בנושא המוזיקה, התערוכות, הקונצרטים תחת כיפת השמיים, בפיאצה של הפסטיבל, הצגות של ספרים חדשים – כל אלה הראו את המשותף בין המוזיקה לשאר חלקי התרבות. בפעם השלישית יו"ר כבוד של הפסטיבל יוהאן הולנדר נתן לנו את ההזדמנות לשמוע באולמות הקונצרטים תזמורות, מנצחים, סולנים מפורסמים וכישרונות צעירים פחות מוכרים ברומניה. בין האירועים הועלו שתי הצגות של החברה בז'ארד, וערב מוזיקלי "לזכור את ה-11 בספטמבר 2001". עולמו של אטהנהאול רומן, שהוצג על-ידי אינטלקטואליים רומניים, והמוזיקה הנהדרת שניגנו הצעירים, כל אלה הביאו בשלושת השבועות את תרומתו החשובה של אנסקו למוזיקה הרומנית והעולמית.

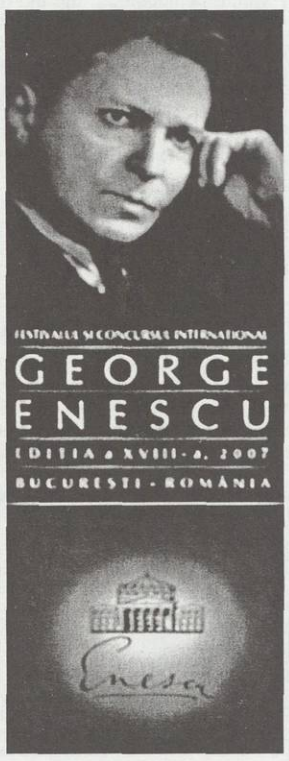

מאה שנה למיכאל סבסטיאן (חלק 5)

כל ההוצאות לאור המיוחדות של העיתון המוקדשות למיכאל סבסטיאן סקרו בפירוט ובהקפדה את חייו של הסופר והבליטו את האקטואליות שלו. לאחר שהצגנו את התיאטרון, אנו מבליטים עכשיו את ההבנה לספרות רומנית מאמינסקו לקרג'לה, וממשיכו רבראנו ועוד הרבה אחרים. החשוב הוא מיכאל סיבסטיאן, אשר מבליט את חופש המחשבה.

I.S.S.N. 1223 – 7736
5 948474 000551 41

CENTENAR

MIHAIL SEBASTIAN

EDIŢIE SPECIALĂ (V)

Dăruit destinelor culturii române

1907–2007

Deosebesc în sufletul românesc două trăsături de opusă sensibilitate, descinzând una din claritatea uşoară şi spumoasă a latinului, cealaltă din frământarea nedumerită şi profundă a unei triştei de slav creştin. Două trepte de simţire, care se leagă dintru începuturile literaturii noastre, fără corespondenţă şi fără relaţii, două inele de temperament, complemente ale unui aceluiaş ethos, dar străine între ele. Adică. De o parte, arcul Eminescu – Arghezi în poezie, Luchian în pictură, Enescu în muzică, arc sub curbura căruia se grupează atâtea alte creaţii de mai mică potenţă. De cealaltă parte, ghirlande fericite, care, trecând prin culoarea lui Grigorescu, păstrează la un capăt chipul de fericire domestică al lui Vasile Alecsandri şi la celălalt pe cel de suculentă dispoziţie al lui Mihail Sadoveanu.

„Universul literar", 10 iunie 1928

Pitorescul nostru rural e prea expresiv autentic şi viu pentru a nu anima un document şi pentru a nu constitui un real material de artă. Cu o singură condiţie. Observarea sa să plece nu de la premiza artisticului, ci de la aceea a adevărului. Nu frumosul, ci semnificaţia psihologică. Nu detaliul lui retoric, nu caracterele lui de dramatism exterior, ci adevărul lui distinct, perspectiva interioară ce se deschide dincolo.

„Cuvântul", 1 decembrie 1929

Să nu mai vorbim de vremelnicia lui Caragiale. A spune că teatrul lui încetează odată cu existenţa socială a eroilor lui, este a spune că Shakespeare nu mai poate figura între valorile de artă permanente pentru că Shylok şi-a lepădat de mult caftanul şi s-a pierdut în marea mulţime a oamenilor.

„Cuvântul", 7 decembrie 1931

Fapt este că ultimii zece ani ai vieţii noastre literare nu pot fi înţeleşi fără prezenţa lui Camil Petrescu şi că atât opera lui, cât şi controlul critic pe care l-a exercitat personal reprezintă un factor central de direcţie în literatura noastră contemporană.

„Viaţa românească", martie 1939

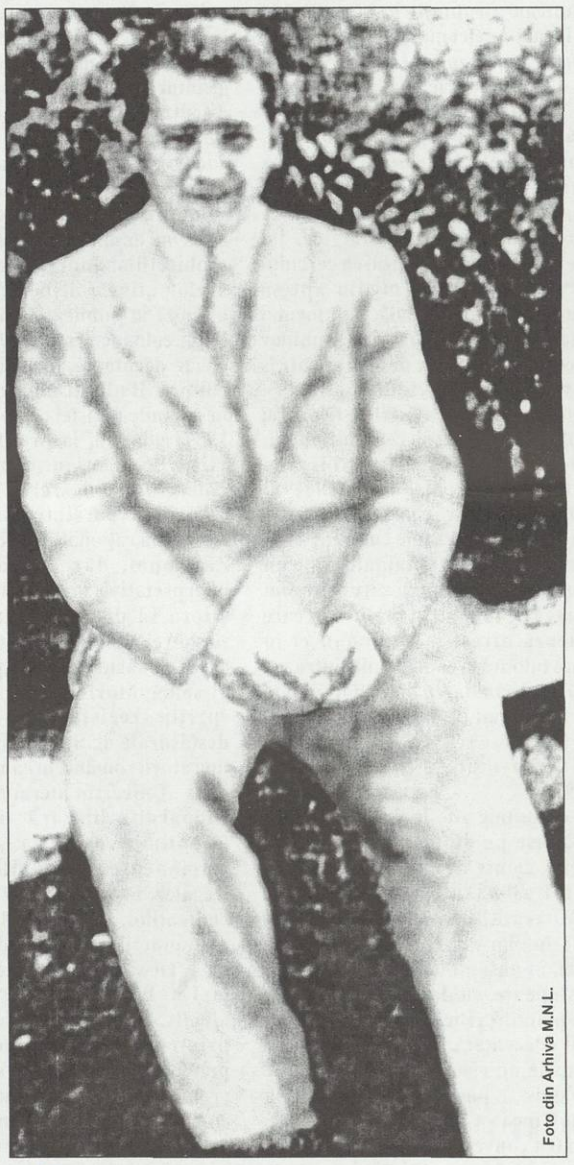

Foto din Arhiva M.N.L.

...Deosebire netedă este între un material poetic şi un sens poetic. Imaginea e vocabularul unei sensibilităţi. O exprimă dar nu o constituie. Îi slujeşte drept instrument dar i se supune. Relaţia lor se apropie de legătura melodiei cu lemnul viorii. O imagine nu e altceva decât un semn în descifrarea unor taine, independente de ea şi cu mult mai adânci.

„Tiparniţa literară", februarie 1929

Într-o ţară ca a noastră, în care cea mai mare parte a oamenilor de litere nu ştiu să gândească, fie din lipsă de cultură, fie din lipsă de inteligenţă, fie din lipsă de curaj (căci faptul de a gândi presupune dureroase riscuri de ordin practic), ideile e şi greu să aibă succese, sau să întâmpine înfrângeri altundeva decât la cafenea".

„Cuvântul", 19 martie 1930

Teatrul, ca orice artă, trebuie făcut cu puţină neliniştе şi cu mereu renăscută îndoială".

„Viaţa românească", iulie 1938

Lirica d-lui Arghezi este dialectică, digresivă şi diversă; materialul ei este făcut din accidente şi amănunte. Lirica d-lui Barbu este, dimpotrivă, unitară, ordonată, monotonă chiar în anumit sens; ea detestă accidentul şi elimină amănuntul. Poezia d-lui Arghezi e bogată şi pitorească; poezia d-lui Barbu are oroare de bogăţie şi fuge de pitoresc. Nu este semnificativ că poemul arghezian numără uneori mai mult de patruzeci de versuri şi că, dimpotrivă, poemul tip al d-lui Barbu are două catrene? Sensibilitatea d-lui Arghezi e abundentă şi imediată, a d-lui Barbu e reflectată şi concisă. Poetul Arghezi e discursiv, impetuos, retoric, gingaş şi romantic; poetul Ion Barbu are calităţi exact contrarii. – Să fim lămuriţi. Noi nu stabilim aici o ierarhie de valori (Dumnezeu ne ferească!). Rostul criticii noastre nu este să prefere, ci să înţeleagă".

„Cuvântul", 19 martie 1930

Cred cu îndârjire şi cu orgoliu că un om corupt nu poate fi un creator.

„Contimporanul", 3 noiembrie 1929

...Profesiunea de critic nu e obligatorie. Cine nu are suficientă tărie de suflet şi destul curaj intelectual n-are decât să frecventeze ocupaţii neutre. Că sunt destule. Dar a înşela de bună voie naivitatea unui public fără discernământ, a strâmba capricios o scară de valori – şi aşa destul de şubredă – e un fapt care se integrează comod în anumite capitole ale codului penal.

„Contimporanul", 19 noiembrie 1929

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAŢIE A FEDERAŢIEI COMUNITĂŢILOR EVREIEŞTI DIN ROMÂNIA

NR. 282-283
(1082-1083)
13 SEPTEMBRIE -
10 OCTOMBRIE 2007
(8 PAGINI)

Incursiune documentară, comentată: **GEO ŞERBAN**

Coperta: **SERGIU GEORGESCU**

Tehnoredactare computerizată: **ANCA MEŞINĂ**

REMEMBER (V)

A bia împlinise 20 de ani, când Mihail Sebastian decreta dezinvolt: „toate istoriile mint şi toate statuile trebuie dărâmate". Era concluzia unui articol publicat în „Cuvântul", din 13 decembrie 1927. Ar putea fi considerate aceste vorbe, care sună ca o deviză a începuturilor sale publicistice, un fel de concisă promisiune pentru restul activităţi scriitoriceşti, evoluată spre maturitate sub semnul deciziei de a nu abdica de la exigenţele discernământului critic. Lua astfel distanţă faţă de confuzia valorilor, de falsele ierarhii, împotriva oportunismelor făţişe ori de culise, a împăcării confortabile cu vehicularea clişeelor conjuncturale. Implicit, se delimita de frauda opiniilor impuse din interese străine de criteriile estetice şi de rigorile creaţiei autentice.

Mai ţinea Sebastian să opereze distincţii chiar faţă de formulele unanim acceptate între cei de o vârstă, cu care pornise la drum. Refuza să se încadreze conceptului global de „generaţie" şi sugera departajări nuanţate, fixa repere şi perspective proprii. O va sublinia apăsat, mai târziu: „Din ceea ce s-a chemat, prin 1927-28, «generaţie tânără», eu n-am făcut propriu-zis parte. Căci nu era vorba de generaţie, ci mai mult de o „echipă" şi cu această echipă m-am găsit repede în stare de război" (*Cum i-am cunoscut*, „Rampa" 30 dec. 1935). Poate noţiunea de război e pripit plasată aici, întrucât Sebastian respingea violenţa, vehemenţele verbale, oricât de intransigent s-ar fi manifestat în apărarea meterezelor de la care îşi lansa punctele de vedere. Avea orgoliul confruntărilor cu arma argumentelor specifice. A debutat la „Cuvântul" polemizând cu Mircea Eliade, mult înainte de a-l cunoaşte, de a-i preţui râvna intelectuală, în pofida decepţiilor provocate, ulterior, prin adeziuni la politica extremistă. E de remarcat că, în vreme ce Eliade producea furori cu acele foiletoane din 1927, considerate până astăzi aproape un manifest generaţionist, grupate emblematic sub titulatura „itinerar spiritual", Mihail Sebastian fundamenta de unul singur opţiuni, la fel de ambiţioase, de natură a limpezi raporturile şi a aduce repere eficiente în viaţa ideilor, supunând unui examen calm metamorfozele din câmpul literar, hotărât să degajeze orizontul de balastul rutinei tradiţionale, să deschidă - creatorilor, dar şi cititorilor – calea spre înţelegerea adevăratei modernităţi, tot prin mijlocirea unei suite de foiletoane, distribuite pe întreg parcursul lui 1927. Cu privirile atent aţintite la ce se întâmpla în perimetrul european, tânărul colaborator de la „Cuvântul" declanşa, printre cei dintâi, la noi, bătălia pentru Proust, Gide, Joyce, cu scopul de a impulsiona regenerarea romanului autohton. Încă de pe atunci, proiecta o sinteză destinată înţelegerii superioare asupra resurselor şi modalităţilor epicului, astfel încât performanţele lui Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Rebreanu, Stere să-şi găsească aprecierea meritată în opinia publică şi să prolifereze, diversificat, o dată cu pătrunderea în arenă a contingentului mai nou, ilustrat de Anton Holban, Gib Mihăescu, M. Blecher. Concomitent, preocupările sale vizau situaţia poeziei, în contextul modificărilor intervenite în sintaxa limbajului poetic, a tezaurului de imagini, supuse contestărilor furioase proclamate de avangardă. Ca unul ce tatonase tangenţial tărâmul lirismului, cunoştea dificultăţile unei competiţii a pragurilor înalte trasate de Arghezi, Barbu, Bacovia şi nu se lăsa înşelat de false supralicitări, nici de îndrăzneli aproximative mulate pe calapoade de împrumut, după o metodă lesnicioasă, a simulărilor: „...puţin Freud, puţin André Breton, puţin Apollinaire şi mult, foarte mult tupeu". Obiecţia de fond nu privea practica împrumuturilor de ocazie, ilicite, cât păcatul mimetismului („vioiciunea băieţilor ştrengari", cum îi cataloga pe cei ce se mulţumeau cu palide pastişe), compromiţând posibilitatea influenţelor catalizatoare. Ostilitatea criticului viza strict un soi de experimentalism lipsit de dorinţa de „a afla", preocupat doar „să uimească". Ar fi total eronat să se asimileze asemenea rezerve cu opacitatea faţă de rafinarea modernă a percepţiei lumii prin mijlocirea artei. Dovadă comentariile favorabile la imagismul sever al poeziei lui Ion Vinea, la abstracţionismul constructivist practicat în pictură de Marcel Iancu, la suplеţea contrapunctică cu efecte elevate în compoziţiile lui Filip Lazăr iar, pe deasupra tuturor, aprecierea superlativă a operelor lui Brâncuşi, ca o culme dătătoare de speranţă în fertilitatea solului unde au rodit realizări ce legitimează elogii: „De vreme ce din ascunzişurile neştiute ale acestui pământ tare de ţară muntenească s-au putut plămădi, aeriane ca un elan şi grele ca o tăcere, pietrele lui Constantin Brâncuşi, desprinse de legi şi înălţate dincolo de hotarele unui real vulgar, nici un fel de ratare nu ne va dezminţi... Nu o mână de muntean a rotunjit în aur gâtul şi ascensiunea ideală a celei mai măiastre dintre păsări?" (*Între experienţă şi temperament*, „Cuvântul", 4, 8 decembrie 1927).

O stil împăciuitorismului amorf, Sebastian respinge, deopotrivă, vehemenţa partizanală, pătrusă în ambianţa culturală prin infiltraţii ale tendinţelor absolutiste, anti-democratice, pe măsură ce câştigau teren fanatismele ideologice. Îşi pusese multe speranţe în organizarea cercului „Criterion" (1932), ca un mediu apt să conserve demnitatea intelectuală, însă tocmai independenţa, libertatea exprimării opiniilor a iritat elemente influente ale puterii şi a atras măsuri represive. În repetate rânduri, a deplâns degradarea moravurilor literare, devenită acută la mijlocul deceniului patru: „Reaua credinţă, vulgaritatea, lipsa de scrupul, contaminează zonele de inteligenţă cele mai felurite. Fie că e vorba de politică, fie că e vorba de cultură, discuţiile cad repede în polemică, iar polemica în trivialitate. Este un semn de dezorganizare morală, care ar trebui să ne îngrijoreze pe toţi, nu în măsura în care ne incomodează direct şi personal, ci în măsura în care tulbură şi compromite întreaga noastră viaţă intelectuală. În fond, noi suntem responsabili nu numai de ceea ce facem ci şi de ceeea ce răbdăm să se facă. Şi veţi conveni că răbdăm prea multe" („Rampa", 21 noiembrie 1935).

Numai cu puţine zile înainte, răbdarea sa dăduse pe dinafară, din pricina atacului pieziş comis de un „polemist" de ocazie, grăbit a-l taxa drept „ratat" pe cărturarul Mircea Eliade, extinzând abuziv oprobriul adeziunilor sale civice, indezirabile, asupra operei, în ansamblu. Sebastian însuşi acceptă (cu stupoare, cu dezolare, îndurerat) motivaţia asprimii critice, însă pe temeiul argumentării adecvate: „Domnul Tr.Sf. vede în Mircea Eliade un reacţionar, un agent de dreapta, un fascist. E posibil. Nu ştiu, nu cred, *n-aş vrea* (subl. mea - G.Ş.) - dar posibil este. Am văzut atâtea convertiri stupefiante, încât am ajuns să cred orice cu putinţă. Liber este d-sa să spună orice despre adversarul său politic. Că n-are dreptate. Că greşeşte. Că se înşeală. Că este un fascist periculos...Când are atâtea atacuri la îndemână, atâtea vocative la dispoziţie, atîtea fulgere polemice la discreţie, de ce să recurgă la cel mai stupid, la cel mai vizibil fals, la cel mai categoric mincinos? Intelectual ratat! Ratat în plină muncă? În plină creaţie? În plină nelinişte şi căutare? Ratat după zece cărţi, care trăiesc, animă şi stimulează? După câteva mii de pagini care dau pulsul unui întreg moment de tinereţe, poate confuză, poate eronată, poate incertă, dar copleşitoare prin forţele ei de viaţă?".

Pare limpede că Sebastian îşi aducea aminte de înseşi căutările sale juvenile şi dezacorduri timpurii cu Mircea Eliade, că nu sugera nici un rabat nici pentru el, nici pentru alţi părtaşi de convingeri, nimeriţi între timp în tabăra extremei drepte. Îi dezavua categoric: „O bună parte dintre foştii mei camarazi de la «Criterion» au abdicat de la obligaţiile spiritului critic, devenite prea incomode. Aliaţi cu cei care, în 1933, ne spărgeau geamurile Fundaţiei Carol şi ne interziceau să discutăm probleme de cultură, ei scriu astăzi împotriva libertăţii, laudă teroarea şi contribuie cu adeziunea lor teoretică la întunericul ce se pregăteşte". Premoniţiile sumbre izvorau din experienţele descrise în *De două mii de ani* şi ilustrează perfecta luciditate a obiecţiilor îndreptate de autor la adresa acelor „tineri disperaţi spenglerieni, care abundă în publicaţiile noastre, revărsând pe lungi coloane o metafizică de lamentări", cu efecte derutante, dizolvante pentru destinele culturii. Radicalismul convingerilor (apărate în paginile revistei „Reporter", din 21 martie 1937) adaugă, la profilul intelectual al lui Mihail Sebastian, contururi ce-i sporesc relieful în contextul epocii. Metodic, lucid, riguros avea simpatii declarate pentru disciplina raţionalistă afişată de scepticul Paul Zarifopol, dar îşi păstra flexibilitatea interpretativă în aşa fel că ajungea înaintea altora să discearnă, în scrisul lui Iorga, sîmburele de modernitate, în pofida vederilor care l-au făcut pe istoric prizonierul doctrinar al semănătorismului perimat. Punctul de sprijin rezistent al febrilei activităţi desfăşurate de Sebastian pentru promovarea literaturii române, în campaniile sale succesive de la „Universul literar" la „Cuvântul", de la „Tiparniţa literară" la „Vremea", de la „Contimporanul" la „Rampa", la „Viaţa Românească", la „Revista Fundaţiilor Regale", l-a reprezentat încrederea acordată confraţilor, o viziune de anvergură asupra răspunderilor derivate din actul creaţiei.

Nu şi-a arogat veleităţi de îndrumător. Pur şi simplu, s-a supus impulsului afectiv, acelei pasiuni exteriorizate adesea printr-un patetism molipsitor. În această privinţă, este credibil să fi descoperit, din vreme, simetrii cu Jacques Rivière, încât unele consideraţii pe marginea vitregiei soartei pentru francez, dispărut deopotrivă de absurd în pragul maturităţii, i se potrivesc, de minune: „N-a avut timpul să devină un scriitor mare. Dar a fost o mare inteligenţă, o admirabilă inimă, *o prezenţă*. Rivière era un martor pasionat al vieţii... Tânăr fără grabă, matur fără oboseală, entuziast şi metodic, fervent şi ferm, el făcea pace între inteligenţă şi pasiune, alegând mereu hotarul între ele, cel mai dificil hotar. O moarte tragică l-a rupt nu numai unui destin de artă şi iubire, pe care l-ar fi dus, desigur, la mari victorii, dar l-a răpit tinerelor generaţii pentru care putea fi un îndreptar".

● Mihail Sebastian văzut de Victor Ion Popa
(din „Cuvântul", 6 noiembrie 1933)

Cei de dinainte

Când am pornit la drum să explorăm întinderea activităţii lui Mihail Sebastian în beneficiul culturii române, pe mai multe registre, prea puţin la îndemâna publicului până în prezent, ştiam că se poate conta pe cercetări anterioare, hărăzite a înlesni eforturile noastre, mai ales să ne scutească de bâjbâieli. De la eseul din 1955 al lui B. Elvin, deschizător de orizonturi în ce priveşte prestaţia în perimetrul teatrului, la studiul monografic al Dorinei Grăsoiu, trecând prin cele două volume de *Opere alese* în organizarea lui Vicu Mândra, aveam trasate marcaje preliminare de real folos. Extrem de mult ne-a ajutat demersul editorial al Corneliei Ştefănescu, concretizat în culegeri succesive de texte, de la care am preluat sugestii la tot pasul, iar ici-colo pagini ca atare, judicios aduse în circuit.

La o răscruce, ni s-a ivit în cale surpriza greu de imaginat a unui mesager parcă venit direct în numele lui Mihail Sebastian să împrumute maratonului exegetic, premergător Centenarului, un suflu în plus. Cine nu-şi aminteşte, din *Jurnal*, cele două-trei referinţe la o fiinţă aproape magică, meteoric trecută prin existenţa scriitorului, destinată, de fapt, a-i popula doar visuri? Nadia – aşa se chema ea – i se arăta în somn de departe, de foarte departe, ca să-l scoată iluzoriu din corvezile umilitoare ale zilelor lui cele mai vitrege. În ciuda punţilor surpate brutal, perioadă fermecător proiectată în câteva mesaje epistolare (vezi „România literară", Crăciun 2004), Nadia i-a rămas fidelă. De la Paris, unde întreţine un neistovit cult pentru Sebastian, ne-a remis cele mai frumoase imagini intrate, pe parcurs, în alcătuirea „Ediţiilor speciale". Este o ofrandă inestimabilă, pentru care n-avem de ajuns cuvinte să mulţumim.

CENTENNIAL MIHAIL SEBASTIAN (V)

Step by step, the "special editions" dedicated to Mihail Sebastian moved forward in the fascinating territories of the writer's activity to reveal what is representative and with great impact in the present. After reminding in the last edition his relationship with the theater, we are now exploring the effects of his great passion for the understanding of the Romanian literature evolution, and the way he dedicated himself to the promotion of his exponential values, from Eminescu and Caragiale, from classic to modern creators, a long list which includes Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu or Camil Petrescu, in prose, Arghezi, Ion Barbu, Vinea in poetry, G. Calinescu, E. Lovinescu or Paul Zarifopol in literary criticism. We outline the firmness of his position against the chaos produced by the influences of the extremist ideologies, promoting dictatorship, and against the drastic limitations imposed to the expression of freedom of thought.

PREMERGĂTORI

Rebreanu

...Mărturisesc că lectura *Răscoalei* mi-a dejudecat tot aparatul critic obişnuit. Citeşti o carte cu creionul în mână: subliniezi un detaliu revelator, însemni o notaţie falsă, urmăreşti etapele unei construcţii, te opreşti la un capăt fericit, semnalezi un altul deplasat. Toate acestea scad probabil din voluptatea citirii, dar îţi asigură vigilenţa. Ei bine, creionul, hârtiile şi notiţele le-am pierdut după primele 50 de pagini ale întâiului volum. Eram luat într-o năvală de fapte şi de oameni, care devansau prin violenţă şi adevăr toate instrumentele de control posibile. Între momentele de pasiune lente sau acute ce se acumulau în carte, rămâneam un ins mai mult, care alerga odată cu toţi eroii spre deznodământ.

Simt prea bine caracterul platonic şi impresionist al acestor declaraţii. Dacă faptul de a nu fi recurs niciodată până astăzi la asemenea mijloace poate fi o scuză – atunci primiţi-o. Dar adevărul este că am citit *Răscoala* copilăreşte, luând parte la nefericirile oamenilor din carte, rugându-mă în gând pentru ei, exact aşa cum citeam la 14 ani romanele lui Alphonse Daudet, sau doi ani mai târziu, pe ale lui Balzac şi Dostoievski.

Dar chiar acest simplu lucru constituie întâiul element – esenţialul – al artei romanului şi al artei d-lui Rebreanu. Peste toate categorisirile posibile, peste toate nuanţele şi distincţiile, un scriitor începea a fi romancier din momentul în care izbuteşte să creeze viaţă. Să o creeze aşa încât să crezi în ea şi să o accepţi ca pe un fapt obiectiv, în afară de criteriile tale sau de intenţiile lui.

Darul acesta de a crea viaţă d-l Rebreanu îl are masiv, stăpânitor, din instinct. Nu ştim prin ce mecanism iau naştere eroii săi şi *mi-ar fi greu să-l surprind*. În genere, s-a observat că d-l Rebreanu desemnează sumar, în câteva linii exterioare şi fără să insiste. Poate să fie adevărat. Miraculos este însă faptul că, cu o asemenea tehnică rudimentară, d-sa însufleţeşte veridic un nesfârşit şir de eroi şi că fiecare trăieşte distinct, în virtutea unei forţe creatoare ce animă totul în carte şi face totul divers, mobil, viu. De la întâia lor apariţie, de la întâia lor replică, oamenii d-lui Rebreanu trăiesc.

Fără să am ambiţia de a face metafizică literară, mi se pare că este aici un lucru greu de explicat şi că nu poate fi vorba decât de prezenţa, ce nu se explică niciodată, a geniului.

Este în opera d-lui Liviu Rebreanu un curent de viaţă, un suflu animator, care biruieşte şi insuficienţa desemnului, şi duritatea scrisului, şi acumularea ternă a detaliilor, ridicând peste toate aceste piedici o masă impresionantă de oameni trăind, cu toate atributele biologice şi morale ale existenţei. Acest suflu animator este singurul lucru ce a contat vreodată şi contează în artă. Tot restul este tehnică. Adică detaliu. Gândiţi-vă, că d. Liviu Rebreanu nu este întâiul scriitor român care se apropie de istoria anului 1907 şi că nu există temă de roman mai curentă decât complexul social „boier-arendaş-ţăran", pe care *Răscoala* d-sale îl atacă încă o dată. Toată literatura sămănătoristă ne-a obosit până astăzi cu problema sa şi, vorbind anul trecut aici despre cartea d-lui Ludovic Dauş, *Asfinţit de oameni,* denunţam cu vehemenţă acest loc comun sămănătorist. Dar a fost de ajuns ca un scriitor mare să-şi însuşească subiectul, pentru ca ceea ce până azi era o temă tendenţioasă şi naivă să devină un cadru de mari tragedii, în care nu-şi mai dădeau întâlnire diverse teze sociale, la fel de declamatorii, ci câteva crâncene realităţi deosebite structural şi sortite să lupte într-o încăierare de proporţii largi.

Poate că ceea ce a dat unora pe alocuri impresia că anumiţi eroi ai romanului sunt nerealizaţi a fost contrastul, cu adevărat mare, dintre aceşti eroi izolaţi şi epopeea din centru a răscoalei, epopee ce striveşte prin dimensiunile sale orice individualitate din apropierea ei, înglobându-i pe toţi eroii într-o totală vâltoare, de unde nu se mai pot desprinde trăsăturile personale şi acţiunile individuale caracteristice, ci numai mişcările unui suflet colectiv [...].

Numai romancieri mari (Tolstoi, Zola...) nu se pierd într-o asemenea strivitoare sarcină, de a face să se mişte şi să acţioneze mulţimile. E o artă care nu îngăduie nimic fals, nici un sunet, niciun semn în afară de adevăr. (Cine a citit zilele acestea reportajele publicate în gazete asupra unor tulburări muncitoreşti de pe valea Prahovei trebuie să fi rămas tare surprins de asemănarea perfectă a anumitor scene de acolo cu scenele episoade din cartea d-lui Rebreanu. Ai parcă impresia că un mare regizor s-a hotărât să monteze în aer liber, din nefericire cu sânge adevărat, pasaje ale romanului. Într-atât este viziunea d-lui Rebreanu de largă şi exactă, încât atunci când viaţa scorneşte situaţii identice imaginilor literare, le creează după modelul lor).

Din scenele de răscoală propriu-zisă ale romanului ar trebui citat totul fără excepţie. Scenele de dezlănţuire colectivă, ca şi episoadele de caracterizare lăturalnică, moartea bătrânului luga, ca şi moartea nevestei lui Melentie – pasaj de o simplicitate infinită, în care naivitatea primară a eroului se împarte firesc între moarte şi foame, cu un accent de linişte, ce sugerează tragedia mai puternic decât orice tânguire.

Când cineva lucrează cu un material omenesc de atât de mari resurse tragice, se poate liniştit dispensa de literatură – literatură devenind aici un cuvând profund pejorativ. Numai un scriitor rece şi stăpân pe reacţiunile sale personale era chemat să scrie această istorie – şi să nu o trădeze.

Cred că oricine la noi, afară de d-l Rebreanu, ar fi fost dominat şi înfrânt.

(„România literară", 11 februarie 1933)

Panait Istrati

S-au scurs trei ani de la moartea lui Panait Istrati şi, în fine, amintirea lui începe să câştige calmul, care i-a lipsit mereu acestei fiinţe turmentate, acestui spirit inconstant, agitat.

Istrati a avut nenorocul ultim de a muri angajat într-un soi de bătălie politică deloc potrivită lui, şi care irita, în acelaşi timp, pe vechii lui prieteni ca şi pe vechii lui adversari.

De ce a făcut-o? Din generozitate, din inconstanţă, din lipsa calculului, din naivitate, prin tot ceea ce l-a implicat în marile erori, cu dăruire şi puerilitate. Această supremă imprudenţă l-a costat inimiciţia dreptei şi a stângii, şi înstrăinarea tuturor. Acest vagabond în stare să priceapă atâtea lucruri, numai datorită inimii lui îndurerate, gata să fraternizeze, poseda, totuşi, talentul de a deveni de neînţeles.

Tristeţea provocată, acum trei ani, de dispariţia sa, n-a ajuns să înăbuşe resentimentele politice. Unii mai polemizează cu mormântul său, refuză să uite adversitatea. Aşa arată stupiditatea brutală a patimii politice.

Dar, ne dăm seama acum, după aceşti trei ani trecuţi, ne dăm seama, în fine, cât de puţin importante erau toate aceste vrăjmăşii, cât de superficiale şi false erau. Totul trece în uitare şi rămâne un singur lucru: admirabila operă a scriitorului, aducerea aminte copleşitoare a vieţii lui patetice. A-l reciti pe Panait Istrati, nu este pentru noi un act de pietate; este o bucurie. Îl regăsim atât de viguros, de cald, profund pătruns de miracolul vieţii, îngrijorat şi entuziast, totodată. Însul acesta care a suferit enorm, acest om confruntat cu mizeria şi revolta, cu foamea şi însingurarea, ne ajută – cu toate acestea – să dobândim încredere în existenţă. Paginile lui cele mai melancolice, strigătele lui cele mai sfredelitoare, au ceva puternic şi luminos. Este, în cărţile lui Panait Istrati, atâta soare, o mare bogăţie de culori, un gust aspru şi tineresc de a trăi, de a respira, de a contempla, de a iubi. Dincolo de orice oboseală, de orice destrămare, dincolo de orice scepticism, Istrati rămâne omul care iubea viaţa şi care ne îndeamnă se ne fie dragă.

O lume orientală şi o nelinişte de vagabond, o seninătate ţărănească şi o imaginaţie agitată de marinar, dragoste de pământ şi demonul depărtării, totul ni se înfăţişează contradictoriu şi derutant la acest suflet uriaş, în această sensibilitate miraculoasă [...].

(„L'Indépendance roumaine", joi, 21 aprilie 1929)

Camil Baltazar

Domnul Baltazar nu este un literat; e un poet. Un literat se face, se educă, se formează. Un poet este – şi atâta tot. Prin inteligenţă, prin bun gust, printr-o răbdătoare pregătire, cineva poate deveni literat. Nimeni însă nu devine poet.

Spunem acest lucru fără dezaprobare şi fără laudă. Încercăm doar să distingem în poezie două familii de scriitori, pentru care poezia nici nu reprezintă acelaşi lucru, nici nu vine pe aceleaşi drumuri.

Poet de simţire directă, d. Camil Baltazar, apărat de însăşi această simţire, a rămas oarecum străin de lunga experienţă de hermetism, de conciziune excesivă şi de expresie abstractă, pe care poezia noastră tânără a trăit-o mai bine de un deceniu şi din care abia în timpul din urmă a început să se elibereze.

Într-o vreme în care poezia fugea de lirism şi se pierdea de bună voie în cele mai abstracte forme (parcă printr-o voinţă de asceză, dacă n-o fi fost mai degrabă printr-o simplă modă), într-o vreme în care exemplul prestigios al d-lui Ion Barbu, iar de altă parte, ultimele exerciţii şi idei fixe „moderniste" supuneau poezia tânără la o adevărată represiune a sensibilităţii, poezia lui C. Baltazar a rămas una din puţinele surse lirice, care-i păstrau libertatea lor.

Domnul Baltazar n-a fost niciodată un poet hermetic. Confuz uneori prin exces de lirism, dar niciodată prin reţinere sau comprimare a expresiei. Ceea ce pare tulbure în unele din versurile sale vine mai mult dintr-o anumită impreciziune muzicală, decât dintr-un refuz voit de scriere citeaţă. Cuvintele îşi pierd greutatea, sensul lor se diluează (uneori până la improprietate de termeni), conturul lor se stinge într-un joc de sunete moi şi umbre scăzute, în care cuvântul mai mult cântă, decât rosteşte [...].

(„Revista Fundaţiilor Regale", octombrie 1939)

Perpessicius

L-am ascultat serile trecute la radio, vorbind despre cărţi. Şase cărţi, într-un sfert de oră. Pentru fiecare a spus cuvîntul just, din fiecare a ales citatul revelator.

Perpessicius iubeşte ca nimeni altul cărţile. L-am ascultat citind versuri – versuri pe care şi eu le citisem şi, totuşi, aveam impresia că atunci, întâia dată le cunosc. Lectura lui Perpessicius este ea însăşi un act de critică, un act de înţelegere. Restabileşte accentul, reliefează detaliul, pune în valoare fiece nuanţă.

V-aţi gândit cât pierde de mult viaţa noastră literară prin absenţa lui Perpessicius din scrisul „activ"?

Abia acum, când foiletonul lui de sâmbătă ne lipseşte, abia acum, după 14 luni de tăcere silită (în urma suspendării ziarului „Cuvântul", în contextul represaliilor de după asasinarea premierului I.G. Duca - n.n.), putem măsura locul pe care acel articol săptămânal de critică îl ocupa în lumea noastră, a celor care citim, a celor care scriem.

O carte românească apare, aproape totdeauna, într-un complex de adversităţi şi indiferenţe, deopotrivă de rezistente. Se pot prevedea până în detalii reacţiunile ce vor urma. „Jocurile sunt făcute", jocurile sunt de mult făcute în clipa în care o nouă operă a pătruns, cu timiditate sau cu insolenţă, în vitrina librăriei.

Sunt, totuşi, câteva şanse – extrem de puţine – ce pot schimba destinul unei cărţi şi o pot rupe din plasa de simpatii şi antipatii preconstituite. Una din aceste şanse este critica lui Perpessicius. O carte care a ajuns în mâinile lui, a ajuns în mâinile celui mai bun dintre cititori.

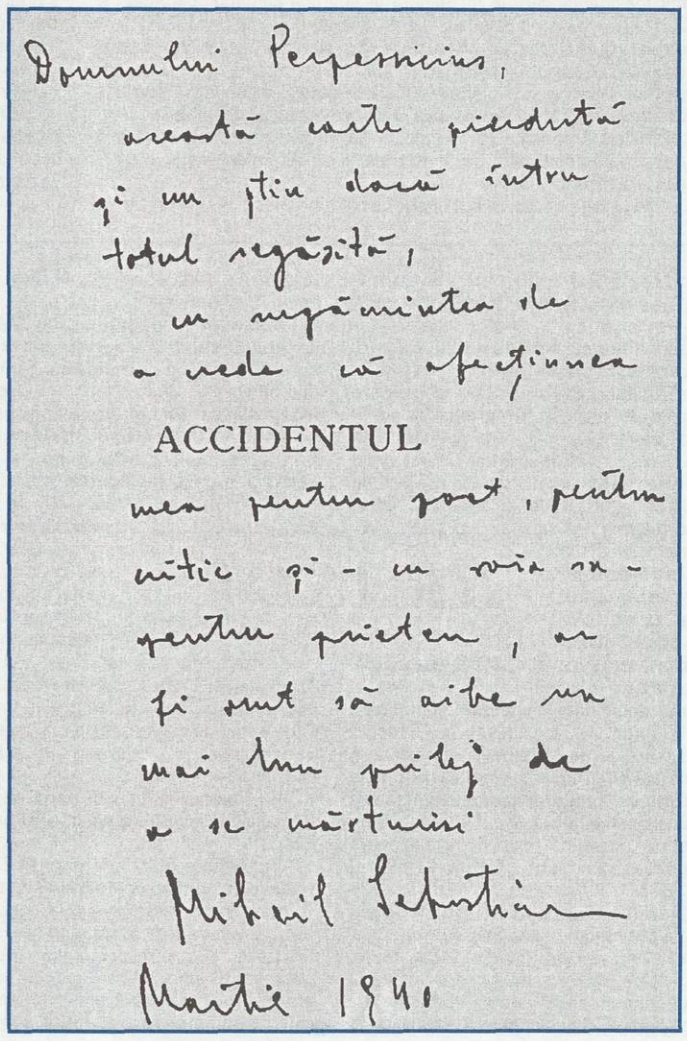
Domnului Perpessicius,
această carte pierdută
şi nu ştiu dacă încă
totul regăsită,
cu neprecupeţirea de
a vedea cu atenţiunea
ACCIDENTUL
mea pentru poet, pentru
critic şi - cu voia ex-
pentru prieten, ar
fi vrut să aibe un
mai bun prilej de
a se mărturisi
Mihail Sebastian
Martie 1940

Umanist prin cultură, modern prin curiozitate, Perpessicius ştie să încadreze o operă în familia ei spirituală, să-i distingă firele ce o leagă de timpul ei, să-i găsească valorile corespondente, să-i aducă la lumină rădăcinile ascunse. Cărţile sunt vii în mintea acestui admirabil cititor, care nu schematizează şi nu reduce, dar face lumină şi pune ordine.

Peisajul său critic e larg, divers, multiplu. Urmăresc cu o vie bucurie jocul variat de lumini, sub care un articol al lui Perpessicius pune o carte, cum ar pune sub diverse proiectoare un vas de alabastru, spre a-i descoperi toate reflexele, toate nuanţele.

Plăcerea de a-ţi confrunta judecăţile tale critice cu ale altuia este, îndeobşte, un subtil joc de gândire. Dacă ar fi numai pentru asta, şi încă n-aş renunţa vreodată la critică. Dar, când judecata cu care îţi măsori o impresie este a lui Perpessicius, desfătarea este fără egal.

El n-a trădat nicio carte. Câţi din noi ar putea spune acelaşi lucru? Scrisul lui nu e ofensiv, critica lui nu e „combatantă". Acolo unde estetica noastră, jignită sau iritată, reacţionează cu un cuvânt tare, Perpessicius pune doar un surâs, o aluzie, o reticenţă. Noi avem părtiniri şi aversiuni intelectuale, el nu are decât o largă dispoziţie de a înţelege. Dar dacă scrisul îi este îngăduitor, gustul îi este ferm şi decis.

Cititorul de literatură nu are un tovarăş de lectură mai instructiv decât Perpessicius. Iar scriitorul nu cunoaşte un mai atent şi mai sensibil martor.

O carte e un lucru pe trei sferturi pierdut, în momentul în care ai aruncat-o în lume. O spun şi din scurta mea experienţă personală, o spun şi din lecţia, mai veche şi mai autorizată a altora. Trebuie să te resemnezi a lăsa în umbră o bună parte din lucrurile pe care ai încercat să le exprimi.

Se întâmplă însă câte un cititor miraculos, care să vadă tot. Un cititor, care să vadă mai mult şi mai departe, decât ai fi vrut să-l laşi. Un cititor care să treacă direct spre resorturile cele mai intime ale actului de creaţie. Încerci, atunci, un sentiment de surpriză şi de emoţie, care îţi răscumpără un car de brutalităţi şi neînţelegeri.

Acest cititor e Perpessicius. Ani de zile i-am aşteptat foiletonul de sâmbătă, ca să verificăm o impresie sau să ne supărăm de o laudă, ce contraria temperamentul nostru mai vehement. Ani de-a rândul ne-am servit în lecturile noastre de acest ghid, care aducea literelor române mai mult spaţiu, o mai largă perspectivă, mai numeroase şi mai diverse puncte de vedere.

(„Rampa", duminecă, 3 martie 1935)

LEGĂTURI AFECTIVE

BRĂILA

În târgul ăla dunărean, de unde îți scriu, povestea cu bălți și nemișcare, regăsită la fel într-o veche ediție de școală a lui Virgil, se tălmăcește ca o parabolă evanghelică și se potrivește întocmai. Este cu siguranță scrisă pentru locurile de aici. Presupunere pe care nu numai mândria mea de citadin o vrea adevărată, dar și imobilitatea statornică a peisagiului, jalea cenușie și iernatică a portului deșert, înzăpezit nițel. S-ar crede că nu despre acest oraș s-au spus povești fantastice de Orient colorat și naiv ca un bal mascat, cu brune și fatale curtezane, cu calde și leneșe Kire Kiraline, cu falnice caicuri și cu barcagii îngândurați. S-ar spune că nu pe ulițele acestea marinarii siamezi au pășit în alaiul vitejesc și mirat al copiilor și că nu maidanele de acum au încercat altădată strategia savantă a zmeielor cu coadă și a pietrelor autohtone. Unde, zarva portului viu și bogat, unde, cruciada armatelor desculțe? În care parte, freamătul ridicat ca un chiot peste fabrici și grădini, zvonul mărturisind viața adevărată și rodnică? În care parte, urmele pitorești și elegiace ale cetății turcești, așezată aici la marginea Bărăganului, înfrățind o îndepărtată toropeală de Fanar, cu o gălăgie veselă de belșug românesc?

(„Cuvântul", 10 ianuarie 1928)

Degeaba am umblat departe de țară. Degeaba am uitat lucruri vechi și am iubit altele noi – sufletul meu de om de la Dunăre nu poate să treacă fără emoție pe lângă o barcă cu pânze și pe lângă o luntre de pescar. Și cu toate astea, ar trebui să mă amuze navigația aceasta glumeață pe apele albastre din Alpi. Pescarii de aici sunt amatori: lopătează spre seară după ce și-au sfârșit slujba la *percepție sau la poștă, în loc să joace popici* și să-și ia aperitivul.

Cu pălăria de paie lăsată pe ceafă, ei așteaptă cu *entuziasm satisfacția întâiului succes: un oblet*. Mă gândesc la fețele copilăroase și grave ale lipovenilor din balta Brăilei, la încruntarea barcagiilor de acolo, la micile furtuni care ne surprindeau între Chacet și docuri, la „ochiurile" înșelătoare de care ne apropiam luntrea în tăcere, temându-ne de limpezimea lor ce ademenește și pierde. Erau uneori ceasuri de seară, care ne găseau încă pe Dunăre, între valuri de două ori mai înalte decât noi, spre un debarcader ce ni se părea din ce în ce mai aproape.

Aici, lacul - oricât ar aduce Alpii până la malurile lui înfățișarea lor aspră de stâncă neagră – e surâzător și cuminte. Lângă amintirile mele dunărene, el are o liniște de parc public, așezat alături de o pădure neumblată.

(„Cuvântul", 7 august 1930)

BALCIC

Vilele moderne ce s-au ridicat în ultimii zece ani sunt, fiecare în parte, foarte frumoase. Toate la un loc însă, au ajuns să modifice peisajul. Este în aceste cuburi și paralelipipede albe, ceva care contrazice linia leneșă a dealurilor Balcicului. Se vede atât de bine că aceste case nu au crescut, ci că au fost aduse. Ele nu aderă cu peisajul. Ai impresia că sunt simple construcții demontabile, și nu te-ar mira să le vezi dispărând la sfârșitul sezonului. O asemenea vilă nu e desigur lipsită de grație. Liniile ei drepte, terasele ei largi, ferestrele făcute parcă pentru a chema soarele, totul este evocator de vacanță. Dar e ceva artificial în aceste siluete rectilinii, care își seamănă atât de mult, încât par a fi făcute în serie, pe un singur tip. Ele au ceva mecanic, uniform, standardizat - și nu e nimic în lume (nici florile, nici perdelele și obloanele de colori diferite, nici porumbeii care se agită pe terase), nu e nimic în stare să le dea mai multă intimitate, un obraz propriu, acel aer de singurătate gânditoare, ce poate face dintr-o casă o ființă vie.

Balcicul are prea multă viață și o coloare locală prea specifică, pentru ca să suporte aceste clădiri uniforme.

Cât sunt ele de frumoase pe plaja inexpresivă de la Eforie! Acolo aerul lor provizoriu, de joc demontabil, este într-adevăr grațios. Totul pare o mică cetate efemeră, ca un decor de cinematograf, instalat pentru o lună sau două, până ce se va termina filmarea exterioarelor. Artificiile nu numai că nu sunt surprinzătoare la Eforie, dar au, dimpotrivă, nu știu ce humor. Suntem într-o mică lume convențională de carton și pânză, pe care sfârșitul lui Septemvrie o va șterge de pe suprafața nisipului. Până atunci, un jazz, un joc de ruletă, un bar de noapte, mențin lângă vuetul valurilor, o atmosferă artificială de studio.

La Balcic, natura e prea gravă, pentru a primi fără jignire, asemenea jocuri. Ele devin degradante aici, unde un răsărit sau un apus de soare, n-a încetat să fie o mare dramă solemnă, pe care o privești în tăcere [...].

Dacă ar trebui să spun, numai în câteva cuvinte, secretul Balcicului, m-aș gândi, în primul rând, la tulburătorul său amestec de sărăcie și grandoare: o mare mizerie cu ceva împărătesc în ea. E o mizerie care nu cere milă. Marea dă noblețe pietrelor și zdrențelor.

Când încerc să evoc de departe Balcicul, mă gândesc la nenorocita cârciumă a lui Cara Miti. E acolo, în fundul prăvăliei, o ușă de scânduri îngustă, decolorată, murdară, de parcă ar fi o ușă de magazie părăsită. Când se deschide însă, în cadrul ei apare un miraculos peisaj de Golgotă, pe care, departe, îl îmblânzește albastrul intens al mării.

Contrastul e atât de violent, încât uimirea rămâne mereu aceeași. Niciodată nu te vei obișnui cu gândul că ușa lui Cara Miti ascunde acest miracol. De câte ori cineva, ieșind sau intrând, o deschide, te aștepți să găsești dincolo de acest prag un maidan oarecare de periferie.

În locul lui, apare însă același dreptunghi de vis, imobilizat într-o mare lumină. Mi se pare că e tot Balcicul în această deschidere de ușă...

Frumusețí glorioase sunt aici vecine cu cele mai lamentabile zdrențe, dar această vecinătate nu are nimic ofensător, nimic degradant. Puțină glorie, puțin orgoliu, strălucește în ultima privire, în ultima ființă. E un zâmbet de resemnare, de indiferență, de melancolie, care se mai poate descifra în ochii cei mai șterși, în privirea cea mai absentă. Nici dansul micilor țigănci, care te înconjoară în tătărime cântând „cara-câz" și cerșind un leu într-o teribilă larmă de strigăte și gesturi, nici acest dans care ar voi să fie obscen, nu reușește să-și piardă urmele lui de mândrie, de grație. Un ban de aramă, o brățară de tinichea, o cârpă colorată, purtate cu o inconștientă cochetărie senzuală, te ajută să recunoști uneori între aceste dansatoare de zece ani, o mică principesă cu degetele fine.

Balcicul poartă fără ostentație, ba chiar cu lene, cu nepăsare, asemenea minuni, care n-au conștiința de a fi excepționale și se pierd în soare și în praf.

Mi se pare că așa-zisa „bogăție de colori" a Balcicului, pe care toată lumea o laudă, este o falsă bogăție.

Pictorii au descoperit Balcicul, dar tot ei au răspândit anumite prejudecăți, care, cu timpul, au căpătat prea mult prestigiu, ca să mai poată fi revăzut. Între aceste prejudecăți, cea mai bine fixată este tocmai ceea ce se numește printr-un consens general, „bogăția de colori" de la Balcic.

Peisajul balcician este, dimpotrivă, un peisaj ars, alb, fără exuberanță. Este un pământ tragic și pare la prima vedere un pământ sterp. Vegetația nu se vede decât mai târziu și, în orice caz, nu ea face nota dominantă a locului. Vorbim desigur despre Balcicul propriu zis, nu despre întreaga regiune, care, într-adevăr, este uimitor de diversă. Nu mă gândesc nicidecum la viile care încep la Hilalgi și se termină abia la Ecrene, nici la inexplicabila vale a Batovei, cu vegetația ei generoasă, și nici măcar la coasta râpoasă de la Sartuchioi, care își răscumpără sterilitatea cu o paletă complexă de colori, în care un pământ feruginos aprinde fantastice focuri metalice.

În toată această regiune, să-i păstrăm Balcicului singurătatea sa. Mai ales să nu repetăm grosolana eroare, pe care un afiș de propagandă o făcea mai demult vorbindu-se despre „Nisa Orientului".

Nu, Balcicul nu are nimic mediteranean. Ființa lui adevărată nu este în cei câțiva smochini, care provoacă stupoarea admirativă a excursioniștilor. Ceea ce îi dă un suflet propriu și o sfâșietoare poezie, este, dimpotrivă, asprimea pământului său, relieful chinuit al dealurilor, albul nemilos al acelor pereți de var și lut ars, pe care te miri că nu găsești urma flăcărilor ce s-au stins.

Lumina Balcicului este violentă, copleșitoare, fără umbră, fără odihnă. Numai vecinătatea mării reușește s-o înduplece. Puțină oboseală, puțină tandrețe nu capătă această lumină decât în ceasurile de seară. Atunci colorile se deschid, iar încremenirea dealurilor devine mai puțin austeră.

Peisaj sărac, peisaj grav, peisaj împietrit, de unde își ia Balcicul înșelătoarea lui gamă de colori? Poate tocmai din acest fond cenușiu-ars, care dă prin contrast o intensitate dublă mării, iar culorilor o aprindere nouă. Ele nu pot acoperi însă Balcicul pustiu, calcaros și - oricât de bine l-ai cunoaște, oricât de familiar ți-ar fi - mereu halucinant [...].

Balcicul adaogă ceva sensibilității românești, și, la rândul său, capătă noi înțelesuri și noi valori mulțumită acestei sensibilități, fără de care ar fi rămas în veci punct geografic. Destinul a vrut să-i înscrie numele pe harta poeziei și a picturii. În cultura românească este un mic capitol distinct care poartă numele lui.

Dacă s-ar putea întruni într-o expoziție colectivă toate pânzele de inspirație balciciană (și e un lucru care ar trebui făcut cândva...), s-ar vedea lămurit câte viziunii diferite a îmbogățit și stimulat Balcicul, pretexte pentru câte călătorii interioare a oferit.

Materialul plastic pe care l-a cucerit pictura românească, din momentul în care primii noștri pictori au descins în această regiune, este inepuizabil. De douăzeci de ani încoace, aproape că nu este expoziție, care să nu aibe un panou de tablouri dedicat Balcicului. „Motivele" pe care el le propune artistului sunt puține și par monotone, dar pe aceste sărace motive câteva generații de pictori au lucrat și continuă să lucreze, cu o surprinzătoare varietate de atitudini personale în fața aceluiași peisaj.

Nu știu însă dacă picturii îi este dat să ne transmită altceva decât fragmente din această lume închisă, care este Balcicul. Spectacolul pictural, ce se joacă în amfiteatrul de lut ars al golfului, nu este decât un singur aliment al unei drame mult mai complexe. Pictorii trădează puțin Balcicul, când îi reduc la un simplu joc de lumină și coloare. Cred că scriitorii, care încep și ei să descindă spre mare, sunt destinați să ne dea un Balcic mai întreg, mai bogat, care, fără să-și piardă vraja peisajului, să ne reveleze și poezia misterioaselor ființe ce trăiesc acolo.

Un roman de curând apărut - „Pânza de păianjen", de d-na Cella Serghi - ne-a dăruit un Balcic de o frumusețe, o diversitate și o putere emoțională, pe care mi se pare că Balcicul nu le-a avut niciodată în pictură.

(„Revista Fundațiilor Regale", iunie 1938)

BRAȘOV

Niciodată ca în acea zi de iarnă Brașovul nu mi s-a părut mai colorat, mai pictural. Era totuși o zi cețoasă - ceață ușoară, albăstrie de Februarie, care face lucrurile fumurii, fără densitate. Totuși din această pânză difuză, izbucneau la cea mai slabă chemare a soarelui, colori tari, aproape violente.

Casele mai vechi ale Brașovului au îndrăzneli de coloare, care te uimesc într-un peisaj de oraș, fie el de la munte. Sunt unele ziduri roșii sau galbene, unele ferestre verzi sau albastre, cu totul neorășenești. Este în cutezanța lor, atât de firească totuși, atât de nesilită, ceva câmpenesc, ceva marin.

Marea suportă în vecinătatea ei colorile cele mai tari. Le suportă, pentru că, prin propria ei intensitate de coloare, face plauzibilă orice lumină. De aceea probabil pictorii mai bucuros descind spre mare, decât urcă spre munte.

Este totuși la Brașov o bogăție de coloare, o ușurință de lumină, o abundență de teme, care cheamă cu generozitate pictura.

Ceea ce face ca Brașovul să nu fie de la prima vedere fascinant (cum este Balcicul, desigur, care te îmbată violent, din prima secundă), ceea ce atenuează la Brașov coloarea, este cadrul munților apropiați, cu tonul lor mai mult grav, adânc, puțin sumbru chiar. În ziua de iarnă, despre care vorbesc, pădurile de pe Tâmpa, scuturate de zăpada ultimă, erau cafenii, cu o nuanță aspră de „mahon" închis.

Lipsește totdeauna peisajului de munte exuberanța meridională a locurilor de la mare. În apropierea mării totul pare fluturător, pavoazat. La munte, este totdeauna ceva împietrit.

Cu lumina lui, cu bogăția lui de coloare, Brașovul nu este totuși un oraș expansiv. Oarecare răceală, oarecare tăcere greoaie domină primele impresii. Contribuie la acest lucru mai ales casele vechi, cu porțile lor parcă ferecate, cu obloanele lor bine trase. Sunt străzi pe care orice casă pare o cetate cu punțile ridicate. Ai impresia că veacuri întregi să bați la aceste porți, și ele tot nu se vor deschide.

Porți întunecate de la Brașov, de un negru ars, ca după un incendiu de mult stins, cât de misterioasă pare viața lor, cât de ascunse secretele pe care le apără!

Mai mult decât ruinele pitorești ale orașului, mai mult chiar decât admirabila Biserică Neagră, aceste porți păstrează un aer de burg vechi - acel aer puțin sever și greoi, care oprește colorile să aibe întreaga lor libertate luminoasă.

Brașovul, mai bine cunoscut, mi se pare un oraș colorat și melodios. Fața lui gravă acoperă numai pentru privitorii grăbiți, farmecul orașului.

Multă vreme n-am cunoscut decât două imagini ale Brașovului, - una foarte de departe, din vârful Postăvarului, imagine sclipitoare, fastuoasă, care trăia mai mult ca un detaliu al peisajului general, decât prin ea însăși, și alta foarte de aproape, din chiar centrul cetății, unde orașul nu este decât un vulgar cartier de cafenele și prăvălii.

Amândouă imaginile sunt insuficiente. Brașovul trebuie văzut de la margini spre centru. Cuprinsă de la poalele Tâmpei sau, și mai bine de pe Warte, perspectiva orașului se îndepărtează în timp. „Vederea generală" este de stampă. Totul pare sculptat în lemn, gravat în piatră. Seara aduce peste lucruri o nemișcare desprinsă parcă dintr-un depărtat trecut. În lumina de zi, totul se colorează viu, ca într-un joc de „baukasten". Biserica Neagră, cu zidurile ei arse, cheamă colorile, le sprijină, le liniștește, le împacă...

Mergeam prin acest Brașov cu un pictor prieten și îl invidiam pentru carnetul lui de schițe, pentru cutia lui de colori. Pretutindeni, în cele mai neînsemnate detalii, mi se părea că văd motive de pictură. Totul mi se părea expresiv.

Pe tovarășul meu bogăția de coloare a Brașovului îl mulțumea mai puțin. „E prea *ilustrativ", mi-a spus.*

Cuvântul e destul de grav și obiecția, cel puțin la început, mi s-a părut serioasă.

Este într-adevăr ceva de decor la Brașov, un anumit exces de frumusețe care merge spre ilustrație. Dar este primejdia oricărui lucru pitoresc. El amenință să seducă prin ceea ce are exterior, prea direct, prea „frapant". Rămâne ca prin atitudinea sa de artist, prin disciplina sa proprie, pictorul să nu se lase amăgit, să nu cadă în cursă, să nu primească prea ușor lucrurile care i se oferă fără taină, fără rezistență.

Poate că în literatură, tentația facilității nu e atât de mare ca în pictură și în muzică. Pictorul și compozitorul lucrează cu lucruri îmbătătoare: coloare, melodie. Ca să te sustragi lor, e nevoie de oarecare asprime.

Un Brașov pictat numai pentru elementele lui de pitoresc local, ar fi neinteresant. Tot ce este „ilustrativ" în el s-ar răzbuna prin prea mare ușurință. Dar orașul acesta are un suflet propriu, o gravitate fundamentală, nu știu ce adâncă tristețe solemnă de orgă și mi se pare că frumusețea lui picturală vine mai ales din aceste lucruri ascunse.

Este „ilustrativ" ceea ce este fără suport intim, dar acolo unde se află un suflet tainic, adânc, coloarea își poate lua cele mai mari libertăți, fără teama de a se pierde în simple jocuri de suprafață.

Brașovul e de două ori amăgitor: și prin răceala lui de cetate greoaie, care, în primul moment te ține departe, nu te lasă să te împrietenești, dar și prin aspectul lui decorativ, puțin artificial, care îți abate privirea de la marile frumusețí ascunse.

Când ai învins și o amăgire și pe cealaltă, când ai trecut dincolo de ele, descoperi o admirabilă cetate, în care un material fermecător de pictură așteaptă, apărat și ascuns de două scuturi.

(„Revista Fundațiilor Regale", aprilie 1940)

Mitropolie

ARHIEPISCOPIA TIMIŞOAREI
BIBLIOTECA EPARHIALĂ
Nr.

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAȚIE A FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA

ANUL LI ● NR. 284-285 (1084-1085) ● 11 OCTOMBRIE - 6 NOIEMBRIE 2007 ● 29 TIȘREI - 25 HEȘVAN 5768 ● 26 PAGINI + EDIȚIE SPECIALĂ (I-X) – 3 LEI

Negaționismul, dincolo de psihopatie – metastază a xenofobiei

Nebunii, mărturisesc, nu m-au amuzat niciodată, nici măcar atunci când psihopatia lor, nevinovată, îi îndeamnă să tragă după dânșii, prin curtea vreunui ospiciu, un galoș rătăcit, strigându-l drăgăstos: „Hai, cuțu-cuțu, la tata!“. Dar nu de nebunii nebuni, periculoși prin obsesii și recalcitranță verbală, ori de piromanii înveterați, gata să-și incendieze până și propria casă, mă pregătesc să scriu. Există alți nebuni, cu psihopatii pernicioase, infinit mai periculoși prin variile învinuiri cu care ne agresează ori de câte ori li se oferă prilejul de-a ne pune la zid. Am în vedere, înainte de toate, negaționiștii demenți care ne contestă până și morții, avatarurile unor deportări bestiale și ne impută însăși condiția de victime, pe care-am suportat-o într-un timp încrâncenat al urii, al rafalelor de mitralieră ori al tifosului exantematic.

Îmi amintesc de un negaționist, cu studii superioare, membru al unei uniuni de creație, care încerca să ne convingă, într-un lung articol macabru, de nevinovăția legionarilor în pogromul din ianuarie 1941. Ucigașii de evrei veniți la Sinagoga Mare, și care-și cunoșteau perfect meseria, încărcau în camioane nevinovații veniți la rugăciune, ducându-i, apoi, spre Pădurea Jilava pentru a-i lichida. Ziarele vremii au scris despre 91 de morți. Negaționistul nostru, după mai bine de 60 de ani, voia să ne convingă că acești criminali n-ar fi fost legionari, ci tot evrei, costumați în cămăși verzi, cu diagonală. Și asta chiar în timpul cumplitei rebeliuni legionare, în care urmăriseră să-l îndepărteze până și pe Antonescu.

Desigur, adevărul a ieșit la lumină, dar după cât timp, cu câte sacrificii... chiar dacă îndeobște se spune că minciuna are picioare scurte...

Pogromul de la Iași, s-a afirmat - în același spirit negaționist, mult după terminarea războiului -, ar fi fost declanșat de replica îndreptățită a autorităților orașului ieșean în fața semnalizărilor unor răuvoitori care chemau, cu lanternele lor păguboase, declanșarea unor bombardamente. Aberații? Prea puțin spus. Aproape 2.000 de evrei, ridicați la întâmplare de pe străzi și din casele lor, au fost omorâți în incinta Chesturii, în timp ce alte mii și mii au fost urcați în „vagoanele morții“, lipsiți de apă și aer, până la exterminare. A fost nevoie, după lungi zile de chinuri și moarte, de intervenția salutară a reginei-mamă Elena și a unei eroine ca Viorica Agarici, pentru a desfereca din vagoanele dinspre care străbăteau în afară chemări disperate de ajutor, mii și mii de cadavre, amestecate cu supraviețuitori, care mai respirau, încă.

DOREL DORIAN

Continuare în pag. 10

9 OCTOMBRIE 2007 ZIUA HOLOCAUSTULUI ÎN ROMÂNIA

PAG. 2, 3, 15

Pentru a patra oară, la 9 octombrie a.c., în toată țara a fost marcată Ziua Holocaustului în România, prilej de evocare a tragediilor suferite de evreii români în anii celui de-al doilea război mondial, avertisment în fața resurecției neoextremismului, a negării Holocaustului, pentru ca ororile săvârșite să nu se mai repete. În fața monumentelor dedicate memoriei evreilor pieriți în Holocaust au rostit impresionante alocuțiuni oficialități de stat, lideri comunitari, directori ai Muzeelor Holocaustului din Washington și Paris ș.a. Un simpozion internațional s-a derulat la Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România, precedat de inaugurarea Bibliotecii Institutului. Pretutindeni, au fost depuse coroane de flori din partea autorităților și a comunităților locale. Ziua Holocaustului a fost comemorată și în comunitățile din țară, în licee și colegii prin simpozioane și filme documentare. În semn de „reparație morală“, președintele României, *Traian Băsescu*, a decorat cu importante distincții ale statului român 21 de supraviețuitori ai Holocaustului în România, dintre care 11 au fost prezenți la ceremonia de la Palatul Cotroceni.

Foto: SERGIU IZCKOVITS

ISTORIE ȘI AVERTISMENT

TRAIAN BĂSESCU, preşedintele României

Comemorarea Zilei Holocaustului în România reprezintă un prilej de a cinsti suferința și memoria evreilor martiri, victime ale persecuțiilor sistematice ale ideologiei urii și ale unei politici antisemite de stat. Evenimentele tragice cărora le-au căzut victime membrii comunității evreiești din România, cât și membrii altor comunități, în special ai comunității rrome, au reprezentat consecința unei perioade în care politica statului român a constat în adoptarea unei legislații rasiale, opresive și antidemocratice, pe fondul unei lipse acute de spirit civic și al predominanței sentimentelor xenofobe [...]. Ne revine tuturor responsabilitatea de a cunoaște și a evalua critic trecutul, precum și de a combate în aplicarea riguroasă a legislației, manifestările xenofobe și antisemite.

(Din alocuțiunea rostită la Palatul Cotroceni, cu prilejul decorării a 21 de supraviețuitori ai Holocaustului)

MESAJUL primului ministru, CĂLIN POPESCU-TĂRICEANU, cu ocazia Zilei Holocaustului

Comemorarea Zilei de 9 octombrie este un semn de respect și solidaritate față de suferința celor care au cunoscut Holocaustul, cu toate ororile sale. În același timp, comemorarea Holocaustului este un moment de reflecție și un permanent avertisment că orice formă intoleranță, de discriminare și de xenofobie, pot marca destinul unei națiuni.

Holocaustul a fost un fenomen unic prin amploarea brutalității sale, prin cruzimea fără scrupule și prin caracterul inuman al asasinatului în masă.

Continuare în pagina 2

Ziua culturii evreiești la Dorohoi

În 1652 a fost plantată prima piatră tombală a unui evreu din Dorohoi în micul - pe atunci - cimitir evreiesc al localității. După aproape 300 de ani, în 1940, comunitatea din acest oraș ajunsese la aproape 6.500 de locuitori, care aveau 17 sinagogi. O viață culturală și religioasă bogată, o activitate comercială și meșteșugărească înfloritoare au fost curmate de tragedia deportării în Transnistria. Dorohoiul are și memoria primului pogrom din România, în 1940. Tradițiile comunității din acest oraș, dar și dramele prin care a trecut populația evreiască au fost sărbătorite sau comemorate, după caz, la 15 octombrie a.c., în cursul unui adevărat maraton de evenimente pe care le reflectăm în **PAGINILE 12-13**.

Dr. AUREL VAINER, președintele F.C.E.R.

O pagină tragică din istoria poporului român

[...] A fost o paagină de mare tragedie, cu multă suferință, și aceste pagini alle trecutului aparțin istoriei noastre, istoriei poporului român, *iar noi facem un act de dreptate, un act de recunoștință și compasiune pentru cei morți atunci, venind după atâția ani în Dorohoi pentru această comemorare. O facem în condițiile unei Românii democratice, în care domnește egalitatea între etnii și noi, evreii, ne bucurăm de drepturi autentice* [...].

(Din alocuțiunea rostită la Cimitirul evreiesc din Dorohoi, cu ocazia comemorării pogromului din 1940)

Mulțumiri liderilor F.C.E.R.

The President of the State of Israel Shimon Peres thanks you for your good wishes and sends his best wishes for the New Year.

PAG. 4

WILHELM FILDERMAN – 125 de ani de la naștere

Este necesară respectarea principiilor democrației în comunități

Actuala conducere a F.C.E.R., aleasă pe baza unui scrutin democratic și transparent, a hotărât să acorde o cât mai mare autonomie comunităților, ea asumându-și rolul de coordonator și îndrumător al activității generale a evreimii. Decizia a fost luată în condițiile în care s-a considerat că există suficientă maturitate politică în comunități, iar liderii locali vor ști să aplice aceleași principii democratice, precum și transparența pe care le pretind din partea F.C.E.R. Din păcate, lucrurile nu stau așa în toate comunitățile. Dacă majoritatea a știut să-și însușească acest nou spirit, câteva cazuri au demonstrat contrariul, un exemplu în acest sens (și nu singurul) fiind alegerile din Comunitatea clujeană, unde au fost încălcate grav cel puțin zece prevederi privind organizarea scrutinului care urma să instaleze în fruntea Comunității o nouă conducere. Încălcările au fost sesizate de un grup de membri ai Comunității, analizate de o delegație a conducerii F.C.E.R. și, în urma raportului prezentat, Comitetul Director a decis, în spiritul democrației, să invalideze aceste alegeri. Problema a fost dezbătută și la ultima ședință a Consiliului de Conducere, în cadrul căreia ing. *Paul Schwartz*, vice-președintele F.C.E.R. - care, împreună cu *Atilla Gulyas*, membru al Consiliului de Conducere, s-a deplasat la Cluj pentru a analiza situația de-acolo -, a atras atenția asupra necesității respectării principiilor democrației. El a arătat că F.C.E.R. dorește ca acestea să se regăsească în toate domeniile de activitate ale Federației și comunităților, ele reprezentând principalul factor care va contribui la crearea unei atmosfere de încredere și colaborare, la bunul mers al vieții comunitare. (R.E.)

9 OCTOMBRIE – ZIUA HOLOCAUSTULUI ÎN ROMÂNIA

Cu ocazia comemorării Zilei Holocaustului în România, în 9 octombrie a.c., la Institutul Național pentru Studierea Holocaustului în România „Elie Wiesel" (I.N.S.H.R.) a avut loc o sesiune internațională de comunicări științifice cu tema „De la antisemitism la Holocaust în România". Pagina aceasta este consacrată comunicărilor care au fost prezentate, fără a le putea cuprinde, din păcate, pe toate.

„Trebuie să cunoaştem această istorie, ca să putem construi viitorul"

Cea mai bogată bază de documentare din țară

Înainte de începerea sesiunii de comunicări a fost inaugurată Biblioteca I.N.S.H.R., completată cu o donație de carte făcută de Memorialul Șoah din Paris. Fondul de carte francez cuprinde circa 400 de volume cu această tematică, cu cele mai noi apariții pe această temă din S.U.A. și Franța. După cum spunea *Jacques Fredj,* directorul Memorialului Șoah, această instituție franceză a fost creată în clandestinitate, în 1943, de către un grup de membri ai Comunității evreiești din Paris. În anii războiului, 60.000 de oameni, adică 25% dintre evreii care trăiau în Franța, au fost deportați și uciși în lagărele de exterminare naziste. Nu a fost numai opera germanilor, ci și a colaboraționiștilor locali. În 1995, președintele Jacques Chirac a recunoscut responsabilitatea statului francez în desfășurarea acestei tragedii. Cei care în 1943 au început să strângă documente despre Șoah nu știau dacă vor scăpa ei înșiși și nici cum se va termina războiul, dar au considerat că lumea nu trebuie să uite și că memoria documentelor este esențială. Memorialul Șoah din Paris deține astăzi milioane de documente care desfid orice aserțiune negațională despre Holocaust, a spus Jacques Fredj, care a încheiat subliniind că trebuie să cunoaștem această istorie ca să putem construi viitorul.

Directorul I.N.S.H.R., dr. *Mihail E. Ionescu*, a informat asistența că Muzeul Holocaustului din Washington a pus la dispoziția I.N.S.H.R. ceamai mare parte a arhivei sale, pe microfilme, astfel că documentarea de care dispune acum Institutul este cea mai bogată din țară, fiind „cea mai bună adresă din România pentru studierea acestei tematici".

În cuvântul său, *Virgil Nițulescu*, secretar de stat la Ministerul Culturii și Cultelor, a subliniat că din 2005 Guvernul României este preocupat profund pentru a lămuri această pagină dramatică din istoria națională. Crearea I.N.S.H.R. este o manifestare concretă a acestei preocupări și în curând va fi ridicat și Memorialul Holocaustului, în apropierea fostului sediu al Prefecturii de poliție, unde zeci de evrei au fost schingiuți.

Evreii, până la încetățenire

Generația anilor '20 a fost educată de presă, în mare măsură, dar și de atmosfera antisemită oficială, în spiritul urii față de evrei, a constatat în comunicarea sa dr. *Măriuca Stanciu*, de la *Centrul „Goldstein-Goren"*. Încă de la mijlocul sec. al XIX-lea se poate urmări o linie antisemită în presa vremii. Evreii erau în România, până la finele primului război mondial, străini în propria țară. Foarte greu și, de fapt, sub presiunea Puterilor Aliate, guvernul român al vremii a acceptat încetățenirea evreilor, dar... ea trebuia făcută individual și fiecare caz era discutat și votat de ambele Camere ale Parlamentului! Astfel că, prin acest procedeu, au fost încetățeniți 189 de evrei. Dar, atenție: acest drept nu se aplica și familiei celui ce primea cetățenia! Până la finele primului război mondial, evreii erau străini fără a fi supuși ai unei puteri străine. Eram încă departe de legile antievreiești din anii 1938-1944, dar evreii erau deja supuși unor legi restrictive în ce privește participarea la viața economică și socială sau activitatea în profesiunile liberale. Să nu uităm că, în conformitate cu o lege din 1875, evreii, deși trebuiau să facă serviciul militar, nu aveau dreptul să fie avansați ofițeri. Trebuie spus aici că eroismul militarilor evrei în Războiul de Independență din 1877 a dat peste cap această lege și o serie de evrei au ajuns până la rangul de colonel și general. Nu era singura restricție. De pildă, în școlile elementare, care erau gratuite, evreii trebuiau să plătească taxe și erau admiși numai în limita locurilor disponibile.

Cazurile Nichifor Crainic și Vintilă Horia

Cele două nume de intelectuali români, care s-au distins prin violența lor antisemită din presa interbelică, sunt elocvente pentru rolul pe care l-au avut mass media în crearea unei stări de spirit anti-evreiești. Într-o amplă comunicare consacrată lui Nichifor Crainic, *istoricul George Voicu* a scos în evidență oportunismul acestui gazetar influent. Antisemit constant și agresiv, Nichifor Crainic a fost la un moment dat un elogios partizan al dictaturii regale a lui Carol al II-lea. A căzut Carol, nu face nimic, Nichifor Crainic a devenit un lăudător al mareșalului Ion Antonescu, atitudine pentru care a fost recompensat cu un post de Ministru al Propagandei (el l-a trimis, în 1940, pe Vintilă Horia atașat de presă la Roma). A sosit guvernarea comunistă și N. Crainic a fost condamnat la 25 de ani de închisoare, dar a ieșit din temniță în 1962 și i s-a dat un post de redactor la „Glasul Patriei", *publicație destinată diasporei* românești... unde același Crainic a devenit un entuziast lăudător al comunismului!

Istoricul *Alexandru Laszlo*, din Cluj-Napoca, s-a arătat îngrijorat, dar și revoltat de campania care se face acum în presă pentru reabilitarea lui Vintilă Horia. Scriitor cu un oarecare renume în Europa Occidentală, pentru romanul său „Ora 25", care a fost și transpus într-un film, Vintilă Horia a fost un violent propagandist al fascismului în anii 1930-1940. Adversar declarat al democrației și antisemit notoriu, el se declara în articolele sale un admirator al lui Hitler, pe care îl ridica în slăvi. Rămâne în Austria după război și apoi pleacă în Spania franchistă. Pe cine reabilităm și pentru ce anume - a întrebat, pe bună dreptate, Alexandru Laszlo.

Evreii din Ungaria

Zoltan Tibori Szabo este corespondentul ziarului „Nepszabadsag" din Budapesta și *locuiește la Cluj-Napoca. Nu este un istoric amator.* Trebuie spus că Zoltan Tibori Szabo, în colaborare cu profesorul Braham, a publicat un volum de 1.600 de pagini, „Enciclopedia geografică a Holocaustului în Ungaria", carte care se ocupă de istoria tragică a etniei noastre în Ungaria, examinând soarta evreilor din toate localitățile în care există cel puțin un evreu. După cum a arătat în comunicarea sa, în Ardeal existau, până în 1918, circa 205.000 evrei. După aceea, în Ardealul de Nord au rămas 165.000 de evrei și alți 45.000 în partea sudică a Ardealului. Ei erau asimilați ca limbă și cultură naționalității maghiare, puțini dintre ei foloseau idișul ca limbă de comunicare în familie. După 1918, ei au devenit astfel o dublă minoritate în România Mare: ca evrei, dar și ca unguri. În timpul Holocaustului, trei sferturi dintre evreii din Ardealul de Nord, circa 135.000 de oameni, au dispărut. După război, cei mai mulți au emigrat fie în Palestina, fie în Statele Unite. Trebuie spus că emigrarea lor s-a datorat și atitudinii *guvernelor comuniste, care nu le-au restituit* bunurile. Evreii maghiari erau, cei mai mulți, mici meșteșugari și au fost încadrați la categoria „capitaliști".

Cine este evreu? Cine are sânge evreiesc?

Dr. *Lya Benjamin* s-a ocupat de un recensământ cu totul special: al celor cu „sânge evreiesc", care a avut loc în 1942. Recensământul a fost ordonat prin Decretul Lege din 16 decembrie 1941 și a început să fie executat în iarna anului următor. Era o adaptare a modelului rasial nazist, dar nu era nou ca idee, deoarece Carol al II-lea interzisese, la 8 august 1940, căsătoriile mixte, între români și evrei, tot ca să *nu se amestece sângele... Evreii erau acum* definiți pe criteriul ritului religios unit cu cel al sângelui. În concepția legislatorilor, sublinia dr. Lya Benjamin, sângele nu avea caracter fizic ci etnic. Definirea calității de evreu nu era o *chestiune pur teoretică: ea permitea* selecționarea lor din masa populației și pregătea exterminarea lor. Decretul din 1941 a fost ordonat de Ion Antonescu și definea evreitatea prin existența între antecesori, chiar și numai al unuia dintre bunici. Toți evreii au primit „adeverințe" că au sânge evreiesc. Ele trebuiau prezentate la orice control al actelor. Rezultatele acestui recensământ sunt adunate în 1.200 de dosare, ocupând 131 de metri de rafturi.

ANDREI BANC

Mesajul primului ministru, CĂLIN POPESCU-TĂRICEANU, cu ocazia Zilei Holocaustului

Urmare din pag. 1

O societate democratică își cunoaște și își recunoaște istoria. Totodată, își asumă și greșelile trecutului pentru a nu le repeta în viitor.

România și-a asumat *memoria trecutului. În ultimii ani* au fost înregistrate o serie de pași importanți pentru scoaterea la lumină a paginilor de istorie înnegurate. Am reușit punerea în practică a celor mai importante recomandări ale *Raportului* Comisiei Wiesel.

Institutul pentru Studierea Holocaustului din România are o activitate remarcabilă, reflectată și în inaugurarea astăzi a Bibliotecii Institutului. Există acum un manual pentru studierea în liceu a Holocaustului, astfel ca tinerii să cunoască adevărul despre acele momente dramatice, despre acei ani de teroare. Grupuri, profesori, studenți, tineri politicieni vizitează an de an „Yad Vashem", iar cooperarea instituțiilor din România cu Muzeul Holocaustului din Washington este deosebit de intensă. În curând, va începe construcția la București a unui monument comemorativ al victimelor Holocaustului.

Actele de barbarie din timpul Holocaustului nu au voie să se mai repete vreodată. Holocaustul nu poate fi negat, nu poate fi uitat, nu trebuie repetat. De aceea, trebuie să luptăm împotriva oricăror forme de discriminare și intoleranță. Avem cu toții datoria de a împiedica orice manifestări generate de diferențe de rasă sau religie.

Apartenența noastră la Europa Unită înseamnă și responsabilitatea pentru respectarea deplină a valorilor umane, a demnității tuturor semenilor noștri.

Astăzi, de 9 octombrie, sunt programate acțiuni de comemorare în toată țara, aceasta fiind o dovadă a înțelegerii de către societatea românească a imensei drame prin care a trecut poporul evreu.

Ne plecăm cu pioșenie în fața acestui monument comemorativ, împreună cu prietenii noștri.

Pagini din istoria comunității evreiești din Dorohoi și Moldova de Nord

Iată câteva date despre existența evreilor din Dorohoi și din Moldova de Nord, comunicate în cadrul mesei rotunde cu această temă, care a avut loc la Dorohoi, în 15 octombrie a.c., și în volumul „Dorohoi 600" - o excelentă monografie scrisă de trei profesori de istorie: Vasile D. Coțofrei, Gh. D. Grigoraș și Ilarion C. Mandachi.

În 1774, erau recenzați 21 de capi de familie evrei în Dorohoi. În 1825, se construiește aici Sinagoga Mare. În 1803, trăiau la Dorohoi 660 de evrei. Ocupația rusească a orașului a adus aici un mare număr de evrei care fugeau de persecuțiile din Rusia. În 1838, erau 2.392 de evrei, în 1940 - 13.000, în 1992 mai erau 92, iar acum sunt 28 de evrei. Înainte de 1940, erau 17 sinagogi, acum mai este una singură.

Există un tabel, din 1826, care îi descrie pe toți evreii din Dorohoi, cu atributele lor fizice, ocupația, se menționează dacă sunt născuți în oraș sau veniți din altă parte. Din acest tabel rezultă că în oraș era un mare număr de meseriași evrei. În 1860, ia ființă „Banca Evreiască".

În 1862, existau 15 școli particulare evreiești, care funcționau acasă la dascăli și nu respectau programa didactică din școlile publice. Gh. Asachi, într-un raport înaintat Epitropiei Învățăturilor Publice, în 1842, cerea guvernului să se îngrijească „de povățuirea și creșterea evreilor fără a jigni câtuși de puțin a lor principii religioase". Abia în 1909 se construiește o școală proprie a Comunității, cu program didactic oficial.

Printre cei 28 de militari ai Regimentului 69 infanterie, căzuți în primul război mondial, se numără 10 soldați evrei. Doctorul Isac Axler (1878-1962) a ajuns la gradul de colonel, a fost decorat cu numeroase ordine militare și avansat post-mortem la gradul de general.

În 1940, la Dorohoi a avut loc primul pogrom din România. (A.B.)

ISTORIE ŞI AVERTISMENT

Ceremonia comemorativă la Memorialul Holocaustului din incinta Templului Coral

Pentru a patra oară, conducători ai statului român, reprezentanţi ai Preşedinţiei, miniştri, secretari de stat, parlamentari, ambasadori, preşedintele H.O.R. din Israel, *Zeev Schwartz*, au omagiat memoria celor ucişi în Holocaustul din România, în faţa Memorialului din incinta Templului Coral. O ceremonie gravă, încadrată de onoruri militare, de rugi - Psalmi, *El Male Rahamim* şi *Kadiş* - intonate de prim cantorul *Iosif Adler*, rostite în română de Rabinul *Şlomo Sorin Rosen* pentru odihna sufletelor *kedoşim*-ilor noştri. Ceremonia, deschisă de şeful sectorului Cultură, Artă, Ştiinţă, dr. ing. *José Blum*, de o simplitate gravă, a pus în evidenţă: ● importanţa neuitării celor şase milioane de victime ale Holocaustului european, printre care şi sutele de mii de evrei trăitori pe teritoriul României ● drepturile egale acordate în România democratică, de azi, tuturor cetăţenilor ei, inclusiv celor aparţinând comunităţii evreieşti ● solidarizarea oficialităţilor de stat, a tuturor forţelor democratice româneşti cu suferinţele îndurate de evreii români în anii Holocaustului (preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*). În calitate de parlamentar român, vorbitorul a accentuat asupra legislaţiei care interzice orice manifestare cu caracter xenofob, antisemit şi a făcut apel la autorităţile publice având aceste răspunderi „să ne ajute ca legea să fie respectată cu adevărat". Domnia-sa a mulţumit colegilor din Camera Deputaţilor, prezenţi la comemorare, conducerii Primăriei Capitalei, cu deosebire, Guvernului României, care „ne-a acordat sprijin pentru păstrarea patrimoniul sacru evreiesc – sinagogi şi cimitire - din România".

Holocaustul nu trebuie negat, nu trebuie repetat. Ca ţară membră a U.E., avem cu toţii datoria de a combate orice discriminare religioasă, rasială. Au fost ideile centrale din mesajul primului ministru *Călin Popescu Tăriceanu*, citit de ministrul Culturii şi Cultelor, *Adrian Iorgulescu*.

Ceea ce pentru oricare dintre noi e istorie, pentru supravieţuitorii Holocaustului a fost „viaţă nonviaţă" şi principala lor misiune constă în a face cunoscut adevărul tinerilor „pentru ca trecutul nostru să nu devină viitorul lor" (vicepreşedintele A.E.R.V.H., dr. *Liviu Beris*). Jocul său de cuvinte - „Cine vă vorbeşte: supravieţuitorul Transnistriei sau Transnistria care a supravieţuit în mine?"- a avut menirea de-a avertiza asupra pericolului negaţionist, fiindcă „negaţioniştii omoară victimele Holocaustului a doua oară". Scopul esenţial al acţiunilor Asociaţiei pe care o reprezintă este acela de „a scoate la suprafaţă omenescul din om", mai ales prin prelegeri în şcoli.

Graiul cifrelor, îndărătul cărora stau vieţi omeneşti frânte, a fost folosit de istoricul *Radu Ioanid*, director la Muzeul Holocaustului din Washington: ● în Transnistria au pierit „cel puţin 280.000 de evrei români şi ucrainieni" ● 135.000 de evrei din Ardealul de Nord, vremelnic ocupat de Ungaria fascistă, au fost omorâţi în lagărele de exterminare din centrul Europei. Vorbitorul a apreciat „paşii extrem de importanţi făcuţi de România în asumarea trecutului, a Holocaustului în România" şi implementarea recomandărilor din Raportul Comisiei „Wiesel", mulţumind pentru această atitudine preşedintelui, primului ministru, ministrului de externe, conducerii Primăriei Capitalei.

Încadrând tragedia evreilor români în contextul general al Holocaustului în Europa, directorul Institutului pentru studierea Şoah-ului din Paris, *Jacques Fredj*, a făcut o succintă trecere în revistă a tot ceea ce cunoaştem despre Shoah: crimele în masă ale naziştilor, comportamentul „oportuniştilor care i-au însoţit", al „călăilor de rând" ca şi al „inteligenţei care s-a pus în serviciul crimei" – jurişti, medici ş.a., al oamenilor care „au preferat să se uite în altă parte". N-a uitat nici de faptul că au existat „guverne care şi-au închis frontierele" pentru evrei, de campaniile antisemite în presă care, înainte de Holocaust, au făcut din evrei „cetăţeni de rangul doi". I-a elogiat pe toţi oamenii adevăraţi, indiferent de originea socială, religie, opinii, numiţi „Drepţi între Popoare", care, cu riscul propriei vieţi au salvat evrei de la moarte. „Istoria «Drepţilor între Popoare» ne împacă [astfel] cu viitorului umanităţii". Revenind la momentul comemorativ, vorbitorul a arătat că omagiul adus memoriei victimelor Holocaustului trebuie însoţit de „acţiuni ferme de interzicere a rasismului, antisemitismului în societatea noastră". Referindu-se la Acordul de colaborare cu Institutul Naţional pentru Studierea Holocaustului, vorbitorul a considerat că primul pas este donaţia de cărţi făcută Bibliotecii Institutului, care a fost inaugurată în aceeaşi zi.

Ceremonia dedicată Zilei Holocaustului în România a fost un prilej de accentuare a nevoii de unitate, iubire a aproapelui, bunătate între oameni indiferent de etnie, de confesiune, a grijii pentru păstrarea moştenirii spirituale şi patrimoniale evreieşti (preşedintele Forumului B'nai B'rith România, ing. *José Iacobescu*).

La Memorial au fost depuse coroane de flori din partea: ● Preşedinţiei Române (consilierii *Bogdan Tătaru Cazaban* şi *Alexandru Gussi*) ● Guvernului României, personal a primului ministru *Călin Popescu Tăriceanu* (ministrul Culturii şi Cultelor, *Adrian Iorgulescu*) ● Ministerului Afacerilor Externe (ministrul *Adrian Cioroianu*) ● F.C.E.R. şi C.E.B. (preşedintele, vicepreşedintele, secretarul general ai F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, ing. *Paul Schwartz*, ing. *Albert Kupferberg*, şi preşedintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr*) ● Statului Israel (E.S. *David Oren*) ● S.U.A. (E.S. *Nicholas Taubman*) ● Federaţiei Ruse (E.S. *Alexandr Ciurilin*) ● Ucrainei (*Youri Malko*) ● Ungariei (E.S. *Terényi Janos*) ● Franţei (E.S. *Paul Henry*) ● A.E.R.V.H. (amb. *Radu Comşa* şi *Friedrich Antschel*) ● Institutului Naţional pentru Studierea Holocaustului în România (gral în rezervă, *Mihai Ionescu*, dr. *Alexandru Florian*) ● B'nai B'rith România (preşedinte, ing. *José Iacobescu*, vicepreşedinte, av. *Ida Schottek*, preşedintele Grupului de sprijin al Forumului, av. *Nasty Vlădoiu*) ● Partidei Rromilor (deputat *Nicolae Păun*) ● Asociaţiei Naţionale pentru Rromi (preşedinte – *Nicolae Bumbu*) ● A.C.P.R.I. (preşedinte – amb. *Mariana Valeria Stoica*).

E. SUHOR

PAG. 15 Relatări despre comemorarea Zilei Holocaustului în comunităţile din ţară

„Primim aceste onoruri în numele celor care nu s-au mai întors din Transnistria"

TRAIAN BĂSESCU, preşedintele României

„Un gest de reparaţie morală"

Decorarea a 21 de supravieţuitori ai Holocaustului - dintre care 11 au fost prezenţi la ceremonia de la Cotroceni - a fost o pagină de mare importanţă în suita comemorativă, mai cu seamă, pentru ceea ce preşedintele României, *Traian Băsescu*, a numit „conştiinţa cutremurătoare a propriei responsabilităţi în faţa istoriei" şi „urgenţa asumării memoriei". Distincţiile au fost acordate ca „o reparaţie morală" pentru suferinţele cumplite îndurate de evreii români, consecinţă a politicii statului român de atunci, care a aplicat o legislaţie rasială „pe fondul unei lipse acute de spirit civic şi al predominanţei sentimentelor xenofobe". După inaugurarea Institutului Naţional „Elie Wiesel", lansarea unui manual de istorie a evreilor pentru elevii de liceu, punerea pietrei de temelie a Memorialului Holocaustului, din anii anteriori, ceremonia de acordare, anul acesta, a distincţiilor a avut un puternic impact asupra sensibilităţii celor care au trăit Holocaustul, ca şi asupra participanţilor: lideri F.C.E.R. şi C.E.B., A.E.R.V.H., B'nai B'rith România, Institutul Naţional pentru Studierea Holocaustului „Elie Wiesel", A.C.P.R.I., oaspeţi din străinătate.

În numele celor decoraţi a vorbit vicepreşedintele A.E.R.V.H., dr. *Liviu Beris*. Cuvintele au fost rostite sub imperiul emoţiei, pentru că „istoria Holocaustului face parte din istoria României". „Când evreul a fost călcat în picioare, a fost călcată naţiunea română", demnitatea umană, în general. Mecanismele care au acţionat atunci declanşând ura, violenţa, teroarea pot fi oricând repuse în funcţiune. De aceea, mulţumind în numele celor decoraţi, acum, de preşedintele României, vorbitorul a considerat onoarea făcută drept încă una din metodele de „vaccinare împotriva acestei boli contagioase, care se numeşte discriminare" şi drept încurajare a acţiunilor întreprinse de Asociaţia Evreilor din România Victime ale Holocaustului, pe care o reprezintă, de prevenire prin educaţie a oricărei recidive a flagelului.

Preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, avea lacrimi în ochi când a mulţumit preşedintelui României, *Traian Băsescu*, pentru acest gest. A existat un laitmotiv al cuvintelor de mulţumire rostit de fiecare decorat, atunci când preşedintele ţării s-a întreţinut cu ei, imediat după acordarea distincţiilor: „*primim aceste onoruri în numele celor care nu s-au mai întors din Transnistria*".

Un participant, din Boston, la ceremonie a pus problema manifestărilor neoextremiste care au loc, azi, în România - cultul legionarilor, negaţionismul -, deşi există o lege care le interzice. Preşedintele României a răspuns că va face tot ce-i stă în putinţă pentru a le combate. În ce-l priveşte – a arătat – face parte dintr-o generaţie care n-a cunoscut nimic despre Holocaust pentru că nimic despre cumplita tragedie nu s-a scris în manualele vremii; o generaţie care, abia în ultimul timp a înţeles profunzimea şi gravitatea acestui capitol de istorie. Domnia-sa a relevat faptul că tinerii – s-a referit chiar la copiii lui – l-au înţeles mai repede şi mai bine. A fost un mod de a accentua importanţa educaţiei făcute la timp, astfel încât prejudecata, resentimentul faţă de diferit, care alimentează xenofobia, antisemitismul, să fie şterse din mentalitatea şi comportamentul generaţiilor viitoare.

IULIA DELEANU

LISTA INTEGRALĂ A DECORAŢILOR: *Otto Adler, Liviu Beris, Oliver Lustig, Leizer Finkelstein* (Ordinul Naţional Steaua României în grad de Cavaler); *Petru Mureşan, Miriam Bercovici, Libe Burihovici Havas, Devy Abraham, Vasile Nussbaum, Nicolae Kallos, Herman Freifeld, Emeric Rozsa, Constantin Benone* (Ordinul Naţional Serviciu Credincios în grad de Cavaler); *Friedrich Antschel, Radu Comşa, Miriam Judith Mureşan, Octavian Fülöp, Leonard Zaiţescu, Bertha Wexler, Sarina Ionescu, Iancu Ţucherman* (Ordinul Naţional pentru Merit în grad de Cavaler)

Prin acordarea acestor distincţii, statul român recunoaşte şi cinsteşte suferinţa dumneavoastră, a supravieţuitorilor Holocaustului şi efortul dumneavoastră de a păstra vie memoria celor care au suferit şi au pieit ca victime ale Holocaustului.

Este un gest de reparaţie morală, cu siguranţă insuficient, este un moment simbolic care confirmă dorinţa noastră de a cunoaşte şi respecta adevărul, precum şi conştiinţa responsabilităţii noastre în faţa istoriei.

Comemorarea Zilei Holocaustului în România reprezintă un prilej de a cinsti suferinţa şi memoria evreilor martiri, victime ale persecuţiilor sistematice ale ideologiei urii şi ale unei politici antisemite de stat. Evenimentele tragice cărora le-au căzut victime membrii comunităţii evreieşti din România, cât şi membrii altor comunităţi, în special ai comunităţii rome, au reprezentat consecinţa unei perioade în care politica statului român a constat în adoptarea unei legislaţii rasiale, opresive şi antidemocratice, pe fondul unei lipse acute de spirit civic şi al predominanţei sentimentelor xenofobe.

Dacă în timpul persecuţiilor rasiale, spiritul civic şi sentimentul solidarităţii umane au lipsit în cazul multora dintre membrii societăţii, astăzi avem din ce în ce mai mult conştiinţa cutremurătoare a propriei responsabilităţi în faţa istoriei, amintindu-ne ororile şi crimele cărora le-au căzut pradă comunităţi întregi de evrei, printre care şi cele aflate pe teritoriul României.

Ne revine tuturor responsabilitatea de a cunoaşte şi a evalua critic trecutul, precum şi de a combate în aplicarea riguroasă a legislaţiei, manifestările xenofobe şi antisemite. După progresele pe care statul român le-a făcut, în acord cu recomandarile Comisiei Internaţionale pentru Studierea Holocaustului (inaugurarea Institutului Naţional „Elie Wiesel" pentru Studierea Holocaustului din România, lansarea unui manual de istorie a evreilor pentru elevii de liceu, iar în 2006 punerea pietrei de temelie a Memorialului Holocaustului), intenţia noastră fermă este de a sprijini elaborarea şi implementarea programelor educaţionale de cercetare şi difuzare a istoriei Holocaustului. Desigur, istoricii cunosc bine aceste fapte. Raportul final al Comisiei Wiesel le înregistrează şi le propune memoriei noastre cu o urgenţă care nu se diminuează în timp. Este vorba de urgenţa asumării memoriei şi a lecţiei acestei istorii cutremurătoare. Având convingerea că este de datoria noastră să păstram vie memoria celor care au suferit, închei prin a invoca rugăciunea tradiţionala evreiască: „Să ne amintim!".

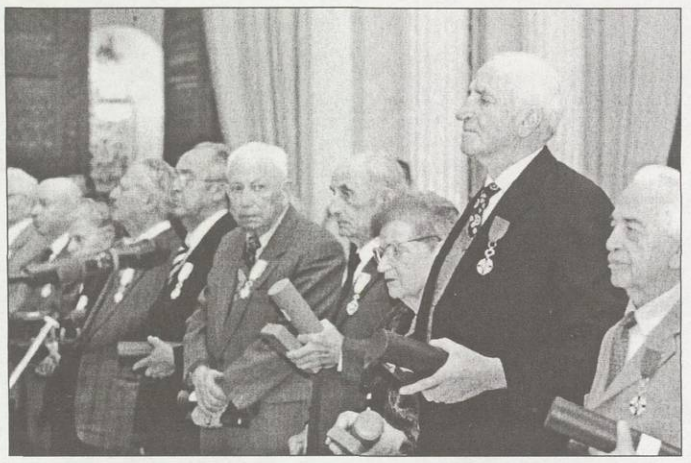

LIVIU BERIS, vicepreşedintele A.E.R.V.H.

„Cunoaşterea – metodă de vaccinare împotriva discriminării"

Este pentru noi o deosebită onoare să fim printre cei decoraţi de preşedintele României. Istoria Holocaustului evreilor din România este parte a istoriei României. Atunci când evreul a fost călcat în picioare, nu a fost călcat numai evreul, a fost călcată în picioare naţiunea română şi totdeauna când ceva începe cu evreul continuă cu tot ce este diferit, cu cel ce are copii diferiţi, origini diferite, gânduri diferite şi comportament diferit. Acesta este motivul pentru care noi, ca supravieţuitori, am luptat şi am acţionat în direcţia cunoaşterii, ca singură metodă de alungare a întunericului. Cunoaşterea - ca simplă metodă de vaccinare împotriva acestei boli contagioase, care se numeşte discriminare şi care acţionează atât de pervers în relaţiile dintre om şi semenii săi. În acest sens, recunoaşterea de către statul român, prin cei mai înalţi reprezentanţi, a importanţei acestei acţiuni, ne dă curajul de a acţiona în continuare. În numele celor care au primit aceste decoraţii, vă mulţumim şi vă dorim succes în activitatea dumneavoastră! Vă mulţumim.

„Pe cerul evreimii române sunt mai multe stele polare“

Matineu dedicat av. WILHELM FILDERMAN la 125 de ani de la naştere

Onoratul prieten al etniei noastre, av. *Constantin Vişinescu*, a afirmat că pe cerul evreimii române se află două stele polare: dr. Alexandru Şafran şi av. Wilhelm Filderman, la care preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, a replicat: „Avem mai multe stele polare, dar noi, astăzi, îl evocăm pe Wilhelm Filderman“.

Matineul din 21 octombrie 2007, din sala de festivităţi a J.C.C. (splendid renovată), s-a constituit într-o „reeditare“ şi amplificare a lansării, în anul 2000, a cărţii alcătuite de regretatul ing. Th. Wexler şi prof. Mihaela Popov – *Un avocat al etniei sale. Un avocat al cauzei naţionale a României* (două volume cu articole, discursuri, memorii din 1921-1948, editate de Fundaţia W. Filderman). Moderatorul întâlnirii a fost, cum menţionam, preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, care a vorbit despre viaţa şi marea contribuţie a celui evocat la propăşirea generală şi salvarea evreimii din România, în anii Holocaustului. Cu două săptămâni mai devreme, la Radio România Actualităţi, dr. Aurel Vainer a enunţat câteva dintre meritele fostului preşedinte al Federaţiei Uniunilor de Comunităţi Evreieşti din România în antebelic şi postbelic, fost preşedinte al Lojii B'nai B'rith, fost reprezentant al JOINT, al Agenţiei Evreieşti, avocat strălucit, deputat liberal în anii 1927-1930, cel ce a fondat Uniunea Evreilor Pământeni, prima organizaţie centralizată a acestei populaţii, lipsite de dreptul la cetăţenie până în 1923.

Revenind la datele biografice, vom aminti că Wilhelm Filderman s-a născut la Bucureşti, la 14 septembrie 1882, într-o familie modestă sub aspect material. A absolvit Liceul „Matei Basarab“ (în clasa a doua de gimnaziu, îl avusese coleg pe viitorul mareşal Antonescu), a obţinut diploma Facultăţii de Drept în 1906, apoi doctoratul la Sorbona în 1909 (av. Constantin Vişinescu amintea de studii prealabile de istorie a artelor plastice şi de arheologie la Universitatea din Paris, amănunte demne de interes). A participat la războiul balcanic din 1913, la Războiul de Întregire a Neamului, din 1916-1918, fiind distins cu „Virtutea Militară“ şi „Coroana României“. În 1919, a fost, alături de avocaţii Rosenthal şi Gruber, participant la tratativele de pace de la Paris, unde s-a confruntat cu poziţia rigidă a lui Ionel Brătianu, care nu recunoştea evreilor dreptul de „minoritate naţională“, noţiune propusă Europei postbelice de av. W. Filderman. Acest demers nu-l împiedică, dimpotrivă îl ajută, să candideze, alături de Ionel şi Vintilă Brătianu, pe locul trei, pe lista PNL la alegerile parlamentare din 1927. În timpul războiului (1941-1944), intervine pe lângă Ion Antonescu, alături de Şef Rabinul dr. Alexandru Şafran, la Regina Elena, Iuliu Maniu, Gh. Brătianu ş.a. Fiind obligat să refuze plata cerută de dictator, de 4 miliarde lei, drept contribuţie a evreilor la război, este deportat pentru trei luni în Transnistria, de unde revine cu noi petiţii adresate Conducătorului Statului, Centralei Evreieşti ş.a. După 1944, înfiinţează un Consiliu Evreiesc, fără aprobarea autorităţilor sovietice, este arestat, este chemat ca martor în Procesul Marii Trădări Naţionale, unde caută să-şi demonstreze obiectivitatea, ca avocat, evident, apoi este martor în procesul din 1947 al lui Iuliu Maniu, iar la 12 martie 1948 (conform lui Mihai Pelin) părăseşte ilegal România, arestarea sa fiind iminentă. Trăieşte la Paris, până în 1963, fiind înmormântat într-un cimitir dintr-o suburbie pariziană. Cele două volume, editate de Th. Wexler şi Mihaela Popov, conţin date preţioase pentru a aprecia orizontul larg al acestei personalităţi despre care liderul evreu american Luis Marshall a spus, în 1924, că este un politician evreu de talie europeană (conform lui C. Vişinescu).

În 1997, realizatorul Tv., *Manase Radnev*, care a participat la matineu, a prezentat pe posturile Tv.R.1 şi Tv.R.2 un film dedicat acestei luminoase personalităţi, filmând pas cu pas locurile pe unde a trecut acesta (consultanţi: Cristian Popişteanu, Th. Wexler, între timp ambii trecuţi în lumea dreptilor).

Prezent la matineu, prof. dr. *Carol Iancu* a amintit de contribuţia regretatului acad. Nicolae Cajal la înfiinţarea Fundaţiei „Dr. W. Filderman“, pe care a prezidat-o, secretar fiind ing. Th. Wexler.

W. Filderman a fost urmaşul lui Adolphe Stern, chiar dacă opiniile lor difereau. A militat pentru propăşirea culturală a evreimii, pentru drepturi depline, iar după alegerea lui Alexandru Şafran ca Şef Rabin - deşi nu a susţinut candidatura acestuia, preferându-l pe dr. M.A. Halevy -, a colaborat cu noul Şef Rabin. S-a opus şi a obţinut anularea ordinelor de stigmatizare a evreilor cu „steaua galbenă“, a oprit deportarea cerută de germani în 1942 (la Belzec, Polonia), a susţinut înfiinţarea unor societăţi sioniste, „Keren Hayeshod“ ş.a., deşi pleda pentru integrarea evreilor în viaţa socială a României.

Istoricul dr. *Lya Benjamin* a prezentat, în copie, memoriul adresat de Filderman lui Antonescu pentru oprirea deportărilor în Transnistria, a vorbit despre contribuţia istoricului Béla Vagó (recent decedat) la cunoaşterea acelei perioade. Filderman a obţinut oprirea deportărilor din Cernăuţi (19 nov. 1941), din Dorohoi (14 nov. 1941), fapte confirmate de Th. Lavi (Loewenstein). În decembrie 1943, sunt repatriaţi o parte dintre evreii dorohoieni, în 1944, primăvara, sunt repatriaţi copiii orfani din Transnistria. Credem că aceste acte erau determinate mai mult de situaţia frontului.

În intervenţia sa, *Manase Radnev* a propus înfiinţarea Fundaţiei „Şafran–Filderman“, idee agreată şi de preşedintele F.C.E.R. dr. Aurel Vainer. Sociologul dr. *Hary Kuller* a adus noi date referitoare la unele situaţii interpretabile, controversate, în itinerarul politicianului evreu W. Filderman, poziţie corectă sub aspect istoric, pentru că adulaţia şi cultul nu ajută nici memoria marilor oameni de stat şi nici cunoaşterea istoriei. Totuşi, meritele sale sunt incontestabile. Hary Kuller s-a referit şi la dezinformările vehiculate de Coja, Vadim Tudor, care, referindu-se, în necunoaştere şi cu rea voinţă, la Arhiva Filderman, afirmă, în publicaţii de circulaţie largă, faptul că „în România nu a fost Holocaust“. Ne întrebăm: atunci ce a fost? Memoriile lui Filderman (conform lui H. Kuller) există în traducere engleză şi aşteaptă să fie publicate în România.

Un cald elogiu lui W. Filderman a adus av. *Constantin Vişinescu*, cândva apărător în procesul sioniştilor, din 1953.

Redactorul şef al „Realităţii Evreieşti“, *Dorel Dorian*, a apreciat actualitatea manifestării şi a propus iniţierea unor suplimente dedicate „avocatului etniei sale“, dr. W. Filderman.

BORIS MARIAN

Un profesor de neuitat – creator de şcoală

JACQUES BYCK

19 octombrie 1897 – 10 octombrie 1964

Se recunoaşte, îndeobşte, că, o dată cu trecerea timpului, multe evenimente cărora le-am făcut faţă - întâmplări sau experienţe prin care am trecut, trăiri, emoţii – îşi diminuează pregnanţa, se estompează; unele chiar pot cădea pradă uitării; acest ultim aspect este recunoscut de către specialişti drept benefic, socotindu-se că *uitarea* aspectelor neesenţiale ale experienţei anterioare are chiar un rol pozitiv. Reversul medaliei îl reprezintă însă *memoria*, care, mai mult sau mai puţin aleatoriu, fixează, întipăreşte şi păstrează anumite etape. Aşa se face că reţinem din viaţă, înregimentate, întâmplări bune sau rele, cel mai adesea fapte de mare însemnătate, unele care ne-au schimbat sau chiar ne-au decis destinul. La o vârstă a bilanţurilor, retrospectându-ne existenţa – suntem în măsură să recunoaştem cât am hotărât noi înşine în alegerile făcute şi cât a contat orientarea, îndemnul şi sprijinul celor ce ne-au tutelat: părinţii şi dascălii.

Fac parte dintr-o generaţie pentru care învăţătorul şi profesorii erau idolii, cărora am fi dorit să le semănăm; erau exemple de conduită şi profesionalism, pilde demne de urmat; aceşti „de mână purtători“, preluându-ne din mediul familial, adăugau prin competenţă (pregătire) şi dăruire, prin căldură sufletească şi înţelegere, instruirea noastră pentru viaţa ce ne aştepta; ne depistau înclinaţiile, ne călăuzeau opţiunile, fixând, într-un fel, temelia carierei noastre viitoare: atestatul independenţei de-a ne descurca pe propriile picioare. Atributele amintite îl desemnează pe OM-ul care mi-a definit domeniul de activitate, pe Jacques Byck – profesor la Catedra de literatură română veche a Facultăţii de Filologie din Bucureşti.

Era curând după terminarea celui de-al doilea război mondial, când degringolada schimbărilor radicale afecta toate domeniile de activitate, viaţa tuturor şi a fiecăruia în particular. Jacques Byck, recunoscut drept as în gramatica limbii române şi avizat cercetător al vechilor noastre texte, crea – prin natura sa intimă, la cursurile pe care le ţinea – o atmosferă aparte, detaşată de tot ce ne înconjura; se remarca prin distincţie, o eleganţă sobră şi politeţe, având o voce chiar stinsă, într-un diapazon egal pe întreaga desfăşurare a prelegerii; cadrul orei era de linişte, silenţios; nu făcea eforturi, prin ridicarea tonului sau gesticulaţie, pentru a-şi apropia auditoriul; lăsa, parcă, la alegerea acestuia, să fie sau nu interesat de ceea ce comunica; (poate că până şi prin acest mijloc urmărea selecţia la care avea să procedeze).

Trebuie spus, de la bun început, că J. Byck a fost creator de şcoală – fără a face acest lucru cu ostentaţie, ba cu o oarecare discreţie: depista, prin metodele cunoscute – ori numai de el ştiute – discipoli; cu har, vocaţie şi tact, intuia disponibilităţi (rezerve nu tocmai bine definite) ale învăţăceilor, cărora urma să le dedice atenţie şi timp special. Un fel de „probă de foc“ pentru „boboci“ (studenţii primului an universitar) era însăşi cea dintâi sesiune de examene, la sfârşitul căreia profesorul Jacques Byck îşi recruta câtiva posibili truditori în domeniul filologiei.

Preocupat de vechea cultură românească – scrisă, în mare, în chirilică – de numărul şi importanţa acestor texte (din punctul de vedere al limbii, al influenţelor suferite, al modului în care ni s-au transmis şi al autenticităţii), precum şi cu editarea lor, Jacques Byck, orienta, pe cei la care se oprise către bibliotecă. Până a ajunge însă aici, studentul căpăta mai întâi cunoştinţele necesare transcrierii alfabetului chirilic într-un *sistem propriu* profesorului; acesta era de părere ca semnele chirilice, a căror corespondenţă în alfabetul latin nu este certă, să fie reproduse întocmai; faptul dădea, fără îndoială, un plus de autenticitate, făcându-i drept primi beneficiari pe filologi.

I.A. Candrea, renumitul lingvist şi filolog, a fost nu numai cucerit de transpunerea astfel efectuată de J. Byck a *Cazaniei* lui Varlaam (apărută în 1943) – felicitându-l –, ci şi în măsură să evalueze efortul cu totul remarcabil pentru o asemenea întreprindere, care oferea specialiştilor în domeniul respectiv siguranţa că au în faţă „textul vechi aşa cum ni l-a transmis autorul sau copistul“ (ap. I.A. Candrea). Cu această metodă au fost redate textele încredinţate de Jacques Byck primilor săi discipoli, precum şi cele programate de profesor – mai târziu – în colectivul de texte vechi româneşti de la Institutul de lingvistică din Bucureşti, pe care l-a condus un timp. Înarmat cu normele de rigoare, studentul era condus de însuşi dascălul său în sala de manuscrise a Bibliotecii Academiei Române şi prezentat „permanenţilor“ de acolo drept cercetător începător, cu şanse de-a se dedica acestei sfere de activitate; în faţa manuscrisului (vechi de secole) ce-i fusese indicat, novicelui (în pragul vârstei de 20 de ani) i se deschideau nebănuite, şi, desigur, nesperate orizonturi.

Priceperea lui Jacques Byck de-a „regiza“ cu mare atenţie momentul de-nceput în studiul filologiei se confunda, în fapt, cu „miruirea“ elevului întru această disciplină; e drept nespectaculară, fără a aduce cuiva glorie sau bani, descifrarea vechilor texte a dat însă căutătorilor lor satisfacţii cultural-ştiinţifice, menite a-i ancora cu devotament într-o îndeletnicire pe cât de grea, de responsabilă, pe atât de acaparatoare. Sentimentul utilităţii a ceea ce faci dădea sens sacrificiului pe care-l cerea. Cu acelaşi tact, profesorul se interesa discret de prezenţa şi continuitatea discipolului său la bibliotecă; îi propunea, din când în când, să-l viziteze la lucru, supervizându-i munca: confirmând izbânzile, depistând părţile mai puţin reuşite, erorile.

Într-un atare dialog camaraderesc dintre îndrumător şi ucenic îşi făceau prezenţa, rând pe rând, calităţile necesare, mijloacele menite a duce la rezultatele aşteptate: atenţie, concentrare maximă pentru exactitate în respectarea normelor de transliteraţie, răbdare, perseverenţă, şi, nu în ultimul rând, grija caligrafierii literelor, pentru a nu lăsa loc de fraze criptice, pentru a nu isca incertitudini privind un cuvânt sau altul, ori o formă flexionară neobişnuită. Cu certitudinea angajării pe acest făgaş, în cursa de durată, asumată, operaţiile ulterioare se derulau la aceiaşi parametri: migala corecturilor, colaţionările, relecturările textului până la „bun de tipar“ şi chiar şi-n „numărul semnal“.

În laitmotivul: „să mai verificăm o dată“ – inculcat adepţilor – se contopea firesc atât latura didactică, cât şi cea de nuanţă paternalistă a maestrului.

Aşa cum am mai afirmat şi altădată, profesorul Jacques Byck era posesor al tuturor mijloacelor necesare activităţii pedagogice, de formare a noilor specialişti; avea o rar întâlnită aplecare către tinerii studioşi, faţă de care se simţea dator să-i orienteze, să le predea ştafeta, cu un tact remarcabil, acordându-şi instrumentele cu nivelul năzuinţelor acestora, pentru a le putea spori interesul, ambiţia, dorinţa de desăvârşire; sondându-le calităţile, le înlesnea cunoaşterea propriului potenţial într-un grad superior de conştientizare.

Studenţi „şcoliţi“ de J. Byck s-au afirmat, devenind respectate cadre universitare, cunoscuţi cercetători ştiinţifici, avizaţi redactori şi editori de vechi texte româneşti. Şcoala de filologie parcursă, de mare acribie şi fidelitate absolută faţă de textul original, a fost paspartu-ul de încredere acordat elevilor lui Jacques Byck, a fost cea mai credibilă scrisoare de recomandare.

Faptul că de-a lungul vieţii lor au fost solicitaţi pentru alcătuirea unor ediţii de prestigiu - multe dificile ori de mare întindere – confirmă, pe lângă autoritatea dascălului, savant de recunoscută supleţe intelectuală, ştiinţifică, umană, şi statornicul respect şi aleasa recunoştinţă a beneficiarilor.

STELA TOMA

În cadrul ciclurilor de conferinţe academice, la 1 noiembrie a.c., prof. univ. dr. **Florica Dimitrescu** a susţinut, în Sala de Consiliu a Academiei Române, o comunicare dedicată operei lui Jacques Byck, urmată de dezbateri. (Relatarea – în numărul viitor).

ISRAEL - AZI

Ierusalimul – o problemă emoţională pentru israelieni şi palestinieni

Prin aceste cuvinte a caracterizat spinoasa problemă a Ierusalimului Jonathan Rosenzweig, secretar cu probleme politice, culturale şi ştiinţifice al Ambasadei Israelului la Bucureşti, în cadrul unei prelegeri susţinute în faţa cursanţilor de la Centrul de Studii Ebraice „Goldstein-Goren" al Universităţii Bucureşti. A fost una dintre multele probleme abordate de domnia-sa , alături de cele legate de evoluţiile politice din Israel, configuraţia partidelor şi structura de putere în statul evreu. Subiecte interesante, dar cele actuale – procesul de pace, ameninţarea iraniană, relaţiile Israelului cu S.U.A. şi Rusia - au stat mai degrabă în centrul atenţiei auditoriului, care a vrut să afle şansele de pace în Orientul Mijlociu în perspectiva negocierilor israeliano-palestiniene care se vor desfăşura (în cazul în care nu se amână) la Annapolis. Aprecierea conferenţiarului a fost fără echivoc – deşi palestinienii, respectiv preşedintele Abbas, ar dori rezultate palpabile, pentru Israel este vorba doar de un început. Până când părţile nu vor ajunge la un acord în mai multe probleme sensibile, în primul rând cea a refugiaţilor, nu se poate vorbi despre relansarea procesului de pace, a arătat domnia-sa. El a precizat în context că acest conflict nu este unul teritorial, deşi aşa pare la prima vedere, ci unul existenţial, de supravieţuire a Israelului. Acceptarea revenirii refugiaţilor, care de la 700.000 câţi au fost în 1948, au ajuns la două milioane, ar pune capăt statului evreu, a arătat Jonathan Rosenzweig, subliniind că, în condiţiile în care se va crea un stat palestinian, este firesc ca refugiaţii să se întoarcă acolo. (Această idee a fost susţinută şi de preşedintele francez Nicolas Sarkozy, aflat recent în Israel).

Problema pe care vorbitorul nu a dorit să o detalieze, limitându-se la cele spuse în titlul articolului, a fost cea a Ierusalimului, de aceea, în interesul cititorilor noştri, vom încerca să dăm câteva detalii.

Condiţiile istorice, geostrategice şi politice pot determina modificarea chiar şi a unor principii care păreau până nu demult imuabile. Ierusalimul indivizibil - capitală a statului evreu - a fost teza fundamentală a sionismului, susţinut de aproape toţi liderii politici israelieni, ca răspuns atât la ideea internaţionalizării oraşului, cât şi la dorinţa palestinienilor de a vedea Ierusalimul, capitala noului lor stat. Şi iată că acum (şi nu pentru prima dată), în cercurile politice guvernamentale israeliene se vorbeşte despre eventualitatea împărţirii Ierusalimului, a trecerii unor cartiere din Ierusalimul de Est, cu populaţie arabă, sub administraţia viitorului stat palestinian. Această ofertă a mai fost făcută şi de Ehud Barak, în 2000, când deţinea funcţia de prim-ministru, la negocierile de la Camp David, desfăşurate sub egida preşedintelui Clinton. Atunci, Yasser Arafat, decis de la bun început să submineze negocierile, a refuzat oferta. Astăzi, această ofertă revine, stârnind pasiuni în rândul clasei politice şi al populaţiei Israelului.

Riscul cedării unei părţi a Ierusalimului este imens, având în vedere precedentul Gaza unde, după retragerea israeliană unilaterală, s-a creat aşa-numitul Hamastan, o bază de atacuri teroriste împotriva statului evreu. Benjamin Netanyahu, şeful partidului Likud, a şi atras atenţia asupra posibilităţii repetării acestui scenariu, chiar în Ierusalim. Două dintre partidele coaliţiei guvernamentale, Shass şi Israel Beiteinu, au ameninţat că se vor retrage în cazul în care se va ajunge la o astfel de decizie, determinând căderea guvernului.Există şi numeroase dificultăţi de ordin administrativ, deoarece, potrivit unui recent studiu israelian, noile cartiere evreieşti construite în ultimii 30 de ani, sunt astfel amplasate încât să înconjoare cartierele locuite de arabi (tocmai în intenţia de a face imposibilă divizarea oraşului).

Cu toate bunele intenţii şi eventualele câştiguri diplomatice pe plan internaţional pentru Israel, în cazul cedării unei părţi din Ierusalim, nu există deocamdată nici un fel de garanţii de partea palestiniană care să asigure o coabitare paşnică între israelieni şi palestinieni. La ora actuală, preşedintele Mahmud Abbas este prea slab, a pierdut o parte din teritoriile palestiniene care se află în mâna Hamas-ului şi poate oricând să fie răsturnat de la putere de către adversarii săi radicali. În aceste condiţii, prin cedarea Ierusalimului de Est, în loc să-şi întărească securitatea, însăşi supravieţuirea statului evreu va fi pusă în joc. Toate datele problemei arată că această decizie, generoasă din partea Israelului, va trebui luată într-un viitor mult mai îndepărtat.

EVA GALAMBOS

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN – misiunea Tel Aviv

Unul dintre cele mai animate Centre ale Institutului Cultural Român se află pe strada Shaul Hameleh, din Tel Aviv. Situat într-un cartier cultural al celui mai modern oraş israelian, acest centru se remarcă printr-o serie de activităţi care atrag publicul vorbitor de română şi nu numai. Animatoarea unei vieţi culturale foarte active este tânăra directoare, dr. *Madeea Axinciuc*. Cu un stil nou şi curajos, lectorul Facultăţii de Limbi Străine din cadrul Universităţii Bucureşti a intrat în lumea diplomaţiei cu un program ambiţios, de care nu se dezice nici o clipă. Madeea Axinciuc a absolvit Facultatea de Filosofie, cu o lucrare de licenţă despre „Călăuza rătăciţilor", a lui *Maimonide*. Pare-se că o dată cu acesta s-au încheiat şi toate „rătăcirile" tinerei absolvente, căci au urmat un masterat în Studii Iudaice şi doctoratul în acelaşi domeniu. A obţinut titlul de doctor în filosofie „Summa cum laudae", cu o teză intitulată „Filosofia iudaică medievală", sub coordonarea prof. *Gheorghe Vlăduţescu*, de la Universitatea din Bucureşti, şi a prof. *Moshe Idel*, de la Universitatea de Studii Ebraice din Ierusalim. Madeea Axinciuc vorbeşte la perfecţie engleza şi ebraica, dar, prin natura studiilor sale, s-a specializat şi în latină, aramaică şi ebraica *Torei* şi *Tanah*-ului.

*

Aşa cum afirmă directorul Centrului, „ne adresăm publicului israelian, în general". Din această cauză, domnia-sa *încearcă să găsească programe atractive pentru publicul* israelian, diferit ca mentalitate şi stil de cel din România. „Încercăm să construim o strategie special modelată pe publicul israelian, care să cuprindă segmentele care interesează în mod special aici, ca etnografia, arta contemporană, arta plastică, interferenţele culturale", mărturiseşte directorul Centrului. Misiunea I.C.R. colaborează cu teatre, instituţii culturale dar, în mod special, cu primăriile, care în Israel au un rol foarte important în promovarea actului cultural. Din cauză că *dr.* Madeea Axinciuc este absolventa unui masterat în Israel, înţelege detalii pe care cineva care nu a trăit acolo nu le-ar putea percepe. Stilul direct, nonconformist, cu arealuri etno-culturale *foarte diferite care coexistă în Israel, îi sunt cunoscute.* „Misiunea Centrului este să creeze punţi culturale între instituţii din cele două ţări, să promoveze educaţia şi produsul cultural", şi în acest demers, Centrul a reuşit deja să înregistreze succese traduse prin numărul celor care vin la programele lui. Spre deosebire de multe alte Centre ale I.C.R., acesta are un evident avantaj. Nu doar că este o comunitate largă de vorbitori de română, dar există o întreagă viaţă culturală, susţinută de intelectuali proveniţi din Româ*nia. Cei mai mulţi dintre cei care creează în* arta cuvântului au continuat să scrie în română, dar şi actorii, regizorii, artiştii plastici din România continuă să creeze la confluenţa culturală a celor două patrii.

Programe de cunoaştere a României

*

Există mai multe cursuri de limbă română care se desfăşoară în cadrul organizaţiei „Campus Limudim", organizaţie care promovează studiul în străinătate, la diferite universităţi, pentru studenţii israelieni. Aşadar, dacă un israelian doreşte să studieze în România, se *poate adresa acestei* organizaţii, care va oferi şi cursuri de limbă română. Pe de altă parte, româna se poate învăţa, mai de curând, la Universitatea Tel Aviv, dar şi la cursurile de vară din România. Tinerii israelieni sunt încurajaţi să vină la studii doctorale în România, în domenii din cele mai diverse. De asemenea se acordă burse traducătorilor din limba română în limba ebraică, pentru promovarea culturii române în Israel. Institutul încurajează jurnaliştii israelieni să se implice în cunoaşterea faţetelor României, prin finanţarea diferitelor proiecte.

Cursuri de română şi burse

*

Programe ambiţioase

„Avem un *feed-back* minunat la programele noastre", mărturiseşte Madeea Axinciuc, care insuflă acestei tinere instituţii un aer la fel de tineresc şi imprevizibil. Muzica, dansul şi teatrul românesc sunt foarte iubite în Israel, atât de publicul ce înţelege limba producţiilor, dar şi de israelieni „get-beget", care sunt deschişi spre o asemenea experienţă culturală. Printre realizările I.C.R. la Tel Aviv se înscriu festivaluri de film, reprezentaţii teatrale de anvergură, expoziţii ale artiştilor plastici din România, schimburi universitare, care duc la o cunoaştere reciprocă între cele două societăţi. În Israel sunt editate numeroase publicaţii în limba română (enumerăm doar „Minimum", „Orient Expres", „*Ultima Oră*", „Viaţa noastră", „Revista Mea", *site*-ul „Bună *dimineaţa, Israel!*"), care reprezintă tot atâtea voci puternice prin care instituţia îşi poate transmite programele către publicul interesat. De altfel, colaborarea cu oamenii de cutură din Aliaua română este excelentă, continuă şi foarte serioasă. După un octombrie plin de *evenimente, luna noiembrie vine* cu două surprize - cu referire la *„Impresionanta epopee a aviaţiei din România"* şi *„Arta sinagogală în Moldova"* -, ambele realizate în colaborare cu instituţii şi oameni de cultură din Israel. Dacă, venind din România, poposiţi la Tel Aviv, o vizită la Misiunea I.C.R. este o necesitate. *Prin amabilitatea celor care* lucrează aici, puteţi afla acolo tot *ceea ce se petrece, în domeniul* cultural româno-israelian, în următoarea perioadă.

Bruno Landesberg şi o poveste de succes

Consul onorific al României în Israel. Clasat în topul milionarilor israelieni. Liderul produselor de curăţenie în Israel. Un om de afaceri desăvârşit. Pe scurt: „Mr. Sano". Nume întreg: Bruno Landesberg. Pe cunoscutul businessman *am avut ocazia să îl pot întâlni în propriul birou, de la sediul fabricilor „Sano". Este un spaţiu eclectic, care reflectă personalitatea complexă a locatarului său. O masă tixită de materiale, în care, însă, Bruno Landesberg se descurcă fără probleme. În spatele său... James Bond al produselor de curăţenie - o placă publicitară care ni-l înfăţişează pe proprietar în postura agentului 007, care vânează orice urmă de murdărie. Prima întrebare este despre legătura cu România. Este, evident, una de suflet. Secretara lui caută febril într-un raft de dosare... „Mr. Sano" priveşte minute lungi colecţia materialelor legate de Restaurantul „Perinişa", deschis cu decenii în urmă. Transpare din imagini atmosfera câmpenesc-românească, grătarele, micii şi sarmalele îţi fac cu ochiul din vechile reclame. „Sunt de mult ataşat de tradiţia românească", mărturiseşte Bruno Landesberg.*

Copilăria

Să fii copil evreu în Bucovina dintre cele două *războaie nu era nici tihnit, nici uşor.* Înjuraţi şi chiar loviţi, cei mici protestau fiecare în stilul său... Bruno Landesberg îşi aduce aminte că nu s-a temut atunci când, în clasa a treia, la Cernăuţi, cineva i-a aruncat în faţă „jidanule": a ştiut să dea o palmă înapoi. Dacă acea perioadă l-a marcat? Da, acest fapt se vede în felul în care gândurile care îl duc înapoi, în lumea primilor săi ani, se înlănţuiesc.

Bruno Landesberg are o limbă română bine conservată, cu un accent molcom, bucovinean. Nu a uitat nimic din melodicitatea acestei limbi, pe care o păstrează în suflet.

În spatele omului de afaceri, se ascunde un om îndrăgostit de artele plastice, literatură, istorie. Îşi aduce aminte cu exactitate de evoluţia politică din România, care i-a marcat existenţa. Ţine minte manifestările cuziştilor şi rememorează anii petrecuţi în organizaţia „Şomer Hatair", *care îi reunea pe cei ce visau la existenţa Statului Israel.*

*

„Sano" la începuturi

Spiritul întreprinzător al lui Bruno Landesberg este completat de studiile pe care le-a acumulat în anii petrecuţi la Harvard. El a pornit cu o afacere mică în 1965. La sărbătorirea a 40 de ani de existenţă, firma „Sano" avea peste 700 de lucrători – ingineri, chimişti, oameni de marketing, supervizori de producţie, muncitori, dealeri etc. Printre aceştia, numeroşi evrei proveniţi din România, care s-au format profesional în ţara de origine. „Este o întâmplare?". Bruno Landesberg ne răspunde că pentru el nu contează originea, ci capacitatea şi, într-adevăr, de la evrei ruşi şi etiopieni la arabi israelieni, poţi să întâlneşti diverşi lucrători la „Sano".

În palmaresul „Sano" se numără premii de performanţă la nivel naţional şi internaţional. Veniturile firmei au crescut constant şi atât Bruno Landesberg, cât şi fiul său Alex, mâna dreaptă în afaceri, se bucură de aprecierea mediului industrial şi comercial din Israel.

*

Ecologie şi programe de tineret

„Sano" este printre primele firme din industria chimică care a introdus programe consistente de ecologizare. Promovarea aerosolilor care nu depreciază stratul de ozon şi utilizarea ambalajelor reciclabile fac parte din scopurile generale ale companiei. Patronul „Sano" este, de asemenea, un susţinător al promovării tinerilor în domeniul artelor şi ştiinţelor, sponsorizând numeroase burse. Bruno Landesberg, la cei 86 de ani săi, este o adevărată „enciclopedie" în istoria Europei şi a Orientului Mijlociu, el trăind, din plin, al doilea război mondial şi toate războaiele care au marcat istoria Israelului după declararea Independenţei.

*

Produse în România

„Sano" este una dintre firmele care se impune tot mai hotărât pe piaţa din România. Varietatea produselor şi calitatea lor sunt hotărâtoare în decizia cumpărătorilor. Bruno Landesberg este un extraordinar om de imagine. De-a lungul timpului, a construit campanii publicitare de amploare, care au intrat în atenţia publicului israelian, bombardat adesea cu o supraproducţie în diverse domenii. Închei cu o întrebare simplistă, dar răspunsul pe care mi l-a oferit Bruno Landesberg mă face să o consemnez: „Care este produsul dumneavoastră preferat din gama «Sano»?". Răspunsul: „Cel care se vinde, la acea oră, cel mai bine!". Se putea altfel?!

Grupaj realizat de LUCIANA FRIEDMANN

Început de an de bun augur la B'nai B'rith România

La prima reuniune a B'nai B'rith România din 5768, un accent special a fost pus asupra implicării Grupului de sprijin al B.B.R. în toate acțiunile inițiate și organizate de acest Forum. De mare interes s-a bucurat informarea prezentată de președintele B'nai B'rith România, *José Iacobescu*, despre întrunirile de la Bruxelles și Varșovia ale Comitetului Executiv al B'nai B'rith Europa, din care face parte. La întruniri au fost apreciate: ● sprijinul B'nai B'rith România acordat B'nai B'rith Europa ● activitatea Grupului de sprijin al B'nai B'rith România, trei dintre membrii Forumului fiind aleși în Foreign Affairs Network (F.A.N.). A urmat un moment de emoție: primirea de noi membri în rândurile B'nai B'rith România și ale Grupului de sprijin: *Silviu Henri Wexler*, *George Wiener*, *Victoria Ionescu De Mayo*, *Florin Rădulescu*, *Ioana Nițescu*, cald recomandați de membri ai Forumului care le cunoșteau mai îndeaproape activitatea. Simbioza care s-a realizat între F.C.E.R. și B'nai B'rith a fost nucleul intervenției președintelui Federației, dr. *Aurel Vainer*, care a remarcat atractivitatea pe care o cunoaște Forumul nostru de când la conducerea sa se află *José Iacobescu*, apreciat pentru tot ce face pe plan intern și internațional.

La lucrările Forumului pentru tineret organizat de B'nai B'rith Europa, la Frankfurt, a fost ales *Edy Kupferberg*. Succinta prezentare „Sebastian sub vremi", făcută de *Hary Kuller*, a vizat: ● relațiile scriitorului cu unul dintre ideologii mișcării legionare, Nae Ionescu ● liniile directoare ale „Jurnalului" ● simbolul Mihail Sebastian: evreul dornic să se integreze în societatea românească, în dezacord cu pre-concepțiile evreiești și neevreiești. Scriitorul *Dorel Dorian* a arătat că elevii unui Colegiu din Brăila se pregătesc să sărbătorească 100 de ani de la nașterea lui Sebastian.

*

A doua întâlnire, având ca temă centrală Centenarul Sebastian, s-a derulat în aceeași zi (25 octombrie a.c.) în care începea simpozionul pe aceeași temă în Israel. Discuțiile s-au coagulat în jurul portretului realizat de Dorel Dorian; o schiță de scenariu. În fața ochilor am avut examenul de bacalaureat dat de Iosif Hechter, având-l președinte de comisie pe Nae Ionescu; dialogurile profesor-elev, continuate la București, la „Cuvântul"; eseul lui Sebastian despre relația literatură-gazetărie, cu impact pozitiv (mai marea percepție a vieții imediate) și posibil-negativ (contactul cu lumea politică care-l poate corupe); campania anti-Sebastian după publicarea prefeței lui Nae Ionescu la „De 2000 de ani", cu replica scriitorului: „Cum am devenit huligan"; scena de la înmormântarea lui Nae Ionescu, în care plâng Mircea Eliade și Mihail Sebastian. Cel din urmă plângea propria-i tinerețe și ratarea unui profesor eminent. *Harry Eliad* a invitat participanții la o dezbatere și o revizionare a „Jocului de-a vacanța" la T.E.S.

Discuțiile au evidențiat: ● personalitatea contradictorie a lui Sebastian (*Boris Marian Mehr*) ● fascinația exercitată de profesor asupra foștilor elevi (*Octavian Sava*) ● prefața – reacția lui Nae Ionescu la „săgeata" adresată lui în carte, neînregimentarea politică a lui Sebastian (*Țicu Goldstein*) ● umanismul „intelectualului român de origine evreiască" (dr. *Al. Elias*) ● stipendierea lui Nae Ionescu de către naziști, prin I.G. Farben Industrie (*Dumitru Hâncu*) ● relația evreitate-conștiință-recunoștință-gentleman-moralitate (dr. *Aurel Vainer*) ● meritul de inițiatoare a publicării „Jurnalului"al familiei From din New York (*Irina Cajal, Burschi Gruder*); dubla apartenență evreo-română, concepția eronată asupra tragismului naturii evreiești, individualismul (dr. *Hary Kuller*). Președintele Forumului a evidențiat calitatea dezbaterii. *Erwin Șimșensohn* a fost primit în rândurile membrilor B'nai B'rith.

IULIA DELEANU

„Weekend la mare"

„Luna Elul pune în fața fiecăruia dintre noi întrebarea: cum am folosit anul care se apropie de sfârșit, ce am făcut noi dintr-însul; am irosit oare zilele sale în zadar sau le-am pus în slujba unui țel nobil?". A fost punctul de pornire al discuțiilor purtate de participanții programului pentru generația de mijloc „Weekend la mare", derulat între 7-9 septembrie a.c., la Centrul de instruire și recreere „Moni Ghelerter" din Eforie Nord. Întrebarea era pusă de invitatul special, venit de la Galați, oficiantul de cult *Suhar Goldstein*; temă de meditație într-unul din Șabaturile lunii în care ne pregătim sufletește pentru noul an iudaic. Participanților li s-au alăturat și cei veniți la odihnă în această serie, spune *Karolina Jakab Klein*, manager cu programe pentru generația de mijloc și vârsta de aur, coordonatoarea acțiunii. Totul s-a derulat în ambianța modernă a fostei Vile „Mira", care, din acest an, a căpătat o nouă viață; a devenit „aproape hotel", remarca un vizitator recent, președintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*.

Centrul de instruire și recreere „Moni Ghelerter" din Eforie Nord

Totul face parte din procesul în curs de desfășurare al metamorfozei fostelor vile ale Federației în centre de instruire și recreere funcționând permanent, la parametri actuali de civilizație. Este vorba de „un concept nou de organizare și funcționare" a lor, constând în *transformări de substanță*, care privesc atât confortul (camere dotate fiecare cu grup sanitar, mobilier modern, săli de mese elegante, primitoare), odihnă și tratament pe tot parcursul anului, pentru care se duc tratative de colaborare cu așezăminte medicale locale, cât și posibilitățile de instruire (amenajarea de săli de conferințe care să găzduiască diverse evenimente culturale și de educație iudaică). Ceea ce a pus în operă, într-o primă etapă, cu rapiditate și eficiență, șeful Sectorului Centre de Instruire și Recreere ale Federației, *Ivan Truțer*, ajutat de colectivul de la Serviciul Tehnic și de Departamentul Economic al F.C.E.R., a fost resimțit la fața locului și de participanții acestui „Weekend la mare".

Iată câteva impresii: ● „Totul a fost foarte curat, frumos, familial, hrana – de calitate" (*Sanda Wolf*, voluntar social al Centrului Comunitar Evreiesc) ● „M-a impresionat fiecare moment pe care l-am trăit aici, în care ambianța a avut o contribuție deloc mică. Ne îmbie să ne lăsăm deoparte problemele cotidiene și să trăim într-o altă atmosferă; calmă, senină. Nu pot să nu apreciez meritele *Karolinei*, care pune suflet în tot ce face, ale *maşghiah*-ului, ale domnului *Suhar Goldstein*, moderatorul discuțiilor noastre despre semnificațiile sărbătorilor de toamnă" (*Nușa Stoleru*, actriță, București) ● „Ideea organizării acestui «Weekend la mare» a fost foarte bună și pentru că ne-a pus în contact cu ce s-a realizat de Federație într-un timp atât de scurt. *Karolina* este foarte inimoasă și sensibilă. Vrea să facă lucruri bune. Domnul *Suhar Goldstein* a dovedit că are nu doar cultură iudaică, ci și dar oratoric" (*Edith Șimșensohn*, coordonatoarea Clubului pentru generația de mijloc din Piatra Neamț) ● „Totul a fost la superlativ: cazarea, masa, oamenii care s-au ocupat de noi. Regret că s-a terminat" (av. *Anda Cârjan*, București) ● „Mulțumim organizatorilor, administratorului acestui Centru de mare atractivitate, ghidului nostru spiritual, care ne-a purtat într-o interesantă călătorie în domeniul iudaisticii" (familia *Maora* și *Naftali Pincovici*, București).

A fost numai uvertura programelor de instruire și recreere de la malul mării, fiindcă, stând de vorbă cu administratorul acestui centru, *Gheorghe Turoi*, aflu că urmează o a doua etapă a lucrărilor de modernizare: spațiile din bucătărie vor fi aduse la standarde moderne de funcționare, pe terasă, care va fi închisă, se va amenaja o sală de conferințe cu o capacitate de circa 30 de locuri, se va introduce încălzire centrală, vor fi instalate televizoare în fiecare cameră. De fapt, este vorba de o nouă atitudine în fața realității, în care definitorii sunt schimbarea de mentalitate, receptivitatea la rapidele transformări sociale, voința de continuitate a vieții comunitare prin valorificarea creatoare a moștenirii lăsate de înaintași. Nu cumva - însuși răspunsul la întrebarea despre modul în care ne raportăm la trecut și viitor?

E. SUHOR

„Prin venirea evreilor, Israelul va deveni un stat puternic"

Interviu cu ELI ITZHAKI, directorul general al Agenției Sohnut pentru Europa Centrală și de Est

De câteva luni, dl ELI ITZHAKI este noul director general al Agenției Sohnut pentru Europa Centrală și de Est, inclusiv România. Domnia-sa a mai ocupat această funcție între 1989-1992. Am dorit să aflăm care sunt obiectivele agenției, în condițiile în care cei care au vrut să emigreze din țara noastră în Israel, au cam plecat.

- Dle Itzhaki, cei care v-au cunoscut în perioada anterioară sunt, datorită dvs., în Israel. Pentru cei ce nu vă cunosc, povestiți-ne puțin despre viața dvs.

- Nu exagerez dacă aș spune că viața mea a fost aproape un roman. Sunt originar din România, din comuna Seini, din Maramureș, dintr-o familie care a fost deportată la Auschwitz, unde doi frați de-ai mei și bunicii au fost uciși. Mama mea s-a întors singură, fără copii, fără frați și fără părinți. Am crescut în România comunistă până la vârsta de 19 ani, când familia a emigrat în Israel. Am căutat să mă încadrez imediat în condițiile de-acolo, am învățat limba în șase luni, am și muncit câte ceva, dar foarte repede am intrat în armata israeliană, unde mi-am petrecut următorii 23 de ani, ajungând din simplu soldat, colonel și comandant a cinci batalioane de geniu. Am participat la toate războaiele duse de Israel în această perioadă, începând cu Războiul de Șase Zile. La 30 septembrie 1989, m-am eliberat din armată și la 1 octombrie m-am prezentat la noul meu post la București, participând la deschiderea Biroului de emigrare, în cadrul Ambasadei Israelului. De-atunci am lucrat la Sohnut în diferite posturi, am călătorit în foarte multe țări, dar mai ales în cele din Europa Centrală și de Est și în U.R.S.S.

- Ați venit în România în toamna lui 1989. Peste câteva luni a avut loc revoluția...

- Da, și aici am trecut prin niște clipe destul de dramatice. Într-una din acele zile, am fost anunțat că la Gara de Nord se află doi bătrâni evrei veniți din Chișinău. Am luat mașina ambasadei și m-am dus după ei. I-am scos din mijlocul gloanțelor. La întoarcere, am fost opriți de niște gărzi care controlau mașinile. Când au descoperit că sunt un diplomat care vorbește românește și care avea și un... pistol, au fost convinși că sunt un terorist și au vrut să mă împuște pe loc, cu propria armă. Noroc că n-au știut cum să umble cu ea. Între timp, au venit niște militari care m-au dus la un comandament și m-au închis într-o celulă. A durat șase ore până când am reușit să lămuresc lucrurile. Am stat în România trei ani, perioadă când anual plecau 1.000-1.500 de evrei de-aici și tranzitau prin România aproximativ 100.000, veniți din U.R.S.S. Vreau să mulțumesc din nou guvernului român, care a facilitat plecarea acestora, mulți provenind din Republica Moldova.

- Deoarece majoritatea evreilor a emigrat, care sunt obiectivele actuale ale Sohnut-ului?

- Da, într-adevăr, ritmul a mai scăzut. Acum pleacă aproximativ 30-40 pe an. Dar noi avem niște obligații morale față de cei care mai sunt aici. Astfel, dacă o parte din familie, cei tineri, se află în Israel, noi vrem să-i ajutăm și pe părinți să plece, să reîntregim familia. Deoarece este vorba de vârstnici, părinți, bunici, unii la spital sau greu deplasabili, ei nu trebuie să vină la București, mă deplasez eu în provincie, stau de vorbă cu ei, pregătim dosarul. Am împărțit țara în patru regiuni: Banatul și Ardealul de Vest, Ardealul de Nord, Moldova și Bucureștiși localitățile mai apropiate - Galați, Brăila, Ploiești, Constanța. Vrem să simplificăm cât mai mult birocrația, am și reușit să facem acest lucru și pot să vă dezvălui că, în cazul celor la care originea evreiască este clară și au familii în Israel, se poate aranja plecarea în cel mult o lună de zile, dar și mai repede - o săptămână, zece zile. Fac această muncă și în alte țări, nu numai în România - în Cehia, Slovacia, Ungaria și fosta Iugoslavie, astfel că 12 zile dintr-o lună fac naveta prin Europa.

- Cum vedeți situația din România? În afara vârstnicilor, mai sunt candidați la emigrare?

- Nu este ușor să mai găsești tineri care vor să plece. În cadrul comunităților, mi se spune că tinerii rămân ca să-i ajute pe bătrâni. Dar am pe undeva impresia că președinții vor să-și păstreze membrii ca să nu dispară comunitatea. Este adevărat și că situația din România s-a îmbunătățit, sunt alte perspective pentru tineri, inclusiv pentru tinerii evrei. Dar ei ar putea să vină să studieze în Israel, să devină cetățeni israelieni, apoi să-și găsească de lucru aici, să se reîntoarcă și să aibă grijă de părinți. În fond, poporul evreu aparține Israelului, venirea cât mai multora acolo este garanția unui Israel puternic. Noi trebuie să fim suficient de numeroși ca să ne putem păstra țara. În concluzie, situația evreilor din lume, mai ales din Europa, depinde de un Israel puternic, care să sprijine comunitățile din Diaspora, de aceea este importantă emigrarea cât mai multora, inclusiv a tinerilor din România.

- Ce mesaj ați dori să transmiteți cititorilor noștri?

- Să vină să-și facă dosarele de plecare, chiar dacă nu au momentan intenția să emigreze. Ele sunt valabile un an și trebuie completate numai dacă intervin modificări în starea civilă a persoanei. În plus, a avea dosarul de emigrare întocmit este avantajos pentru un evreu care dorește să lucreze în Israel. În acest fel, se va bucura de toate drepturile oferite de statul evreu și nu trebuie să dea mii de euro unor firme, care își pot bate joc de el. Îi așteptăm pe toți. Vreau să menționez din nou că în toți anii de istorie modernă, statul român s-a preocupat de cetățenii de origine evreiască. Astăzi, când în Israel trăiesc peste 400.000 de evrei originari din România, aceștia știu cum să aprecieze țara și poporul român. Mii de israelieni fac investiții în România și mii de muncitori din România lucrează și câștigă bani buni în Israel. Relațiile reciproce sunt excepționale, în favoarea ambelor părți și a locuitorilor din cele două țări.

- Vă mulțumim pentru interviu.

Interviu și foto: EVA GALAMBOS

● La 28 octombrie a.c., la Clubul generației de mijloc din Baia Mare, *Eli Itzhaki* și-a povestit viața, cu accent pe activitatea sa în armata israeliană - ne-a relatat *Ana Șalic*, responsabila Clubului. A fost vorba de 25 de ani de lupte în cadrul „Zahal", unde, așa cum reiese și din interviu, din simplu soldat a ajuns colonel de geniști.

FONOTECA

NESTOR RATESH

„Ziua care mi-a marcat viitorul“

Ani îndelungaţi, a fost pentru noi o voce. Numai o voce. Caldă, catifelată, sobră, uşor ironică. Acum, peste vreme, recunoscându-i glasul, dar şi privindu-i chipul, mi se pare firesc să preiau câte ceva din exprimarea cu care îl anunţa crainicul postului de radio „Europa Liberă“ şi să mă grăbesc să dau legătura invitatului fonotecii noastre din Bucureşti. La microfon: Nestor Ratesh.

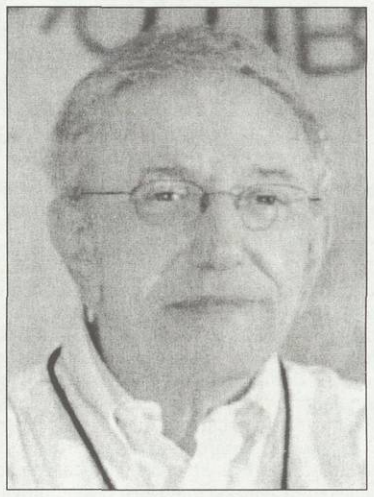

AVRAM CROITORU: - *Moineşti, Bacău, Piatra Neamţ, Bucureşti, Tel Aviv, Washington, München, Praga reprezintă puncte pe harta vieţii dumneavoastră. Unde credeţi că ar trebui să punem principalele borne?*

NESTOR RATESH: - Pretutindeni. Fiecare loc a adus ceva în plus în viaţa mea. Moineştiul reprezintă doar locul unde m-am născut...

Itinerar

- *În ce an?*

- În 1933, aprilie, 7. De acolo am fost deportaţi la Bacău, unde a fost concentrată populaţia evreiască din judeţ, foarte probabil pentru a putea fi trimisă în lagărele naziste. Ni s-a dat răgaz o zi şi-o noapte şi apoi, în nişte care cu boi, în care îţi puneai avutul şi familia, am luat drumul Bacăului. Pentru familia mea, avutul era ca şi inexistent. Părinţii erau meseriaşi. Tata murise de tuberculoză pe când aveam doar şase luni şi aveam părinţi adoptivi.

- *Şcoala aţi făcut-o la Bacău?*

- Eram în clasa a doua primară când am fost evacuaţi, iar la Bacău am apucat să dau capacitatea. După reforma învăţământului am ales să urmez la Piatra Neamţ o şcoală tehnică şi apoi am lucrat ca tehnician un an pe un şantier de lângă Bucureşti, la Fundeni.

● La Versoix, cu Regele Mihai I. La interviu a luat parte şi tânărul, pe atunci, Emil Hurezeanu

*

„O boală interesantă“

- *Doar un an aţi lucrat pe şantier?*

- Boala tatălui s-a ţinut scai de mine şi am cărat-o cinci ani. Nu e singura dată când ceva care părea la data respectivă o tragedie extraordinară mi-a schimbat foarte mult viziunea asupra vieţii. E totuşi o boală interesantă.

- *Mi se pare cel puţin curios ceea ce spuneţi.*

- Să mă explic. Era în anul 1952. Munceam îngrozitor pe şantier, zece ore pe zi, şi apoi mă duceam la Politehnică, unde urmam cursurile Facultăţii de Energetică. Locuiam la nişte rude în condiţii indescriptibile. Tuberculoza mi-a dat răgazul de a mă identifica, de a mă cunoaşte, de a mă judeca şi de a vedea ce pot face.

- *Aţi fost internat?*

- Mai întâi la Sanatoriul „Izvor“ de la Sinaia, iar apoi, în timpul facultăţii, am stat la Preventoriul studenţesc din Bucureşti. După un an şi ceva de Politehnică, un doctor mi-a zis că nu sunt bun de şantier şi ar fi bine să mă gândesc la o altă meserie. Atunci, am decis să fac o schimbare totală şi am plecat de la Energetică la Filosofie-jurnalistică, domeniu de care eram atras. Tot timpul facultăţii am stat la Preventoriu, în condiţii mai bune decât ceilalţi studenţi-căminişti şi am terminat ca şef de promoţie.

*

Lumina tinereţii

- *Predilecţia pentru ziaristică, probabil că v-a determinat să treceţi pragul unei redacţii.*

- Eram încă student în anul trei, când decanul facultăţii mi-a aranjat o colaborare la „Informaţia Bucureştiului“. Acolo m-a luat sub aripa lui protectoare Anton Celaru, care era şeful secţiei externe. La el mi-am făcut ucenicia, el a fost mentorul meu profesional la începutul carierei jurnalistice. Era un ziarist de clasă şi un editor exigent, de la care am învăţat enorm. Îmi spunea „inghiolă“ şi se purta părinteşte cu mine. Nu ştiu dacă era numai simpatie sau şi compasiune, căci eram un tânăr provincial pripăşit prin Bucureşti, puţintel tuberculos. Nu aveam nici un chior în buzunar, dar voiam grozav să ajung ziarist. Celaru avea un cod secret de a nota materialele ce-i veneau la viză. Când îi plăceau, le semna „Fa“, de la Faierstein, care-i era numele atunci, când le detesta, punea un „Fe“ - onomatopeic idiş, exprimând dezgust. Om cu o solidă cultură şi idişist redutabil, el a rămas o lumină strălucitoare a tinereţii mele. Regret mult că nu am fost în stare să-i dezvălui convingător aceste sentimente. Am corespondat scurtă vreme pe când eram în America, iar acum îl întâlnesc rar, pe la întruniri unde este vorbitor şi-i sorb cuvintele cu nesaţ. Îmi reproşez continuu că nu am apucat încă să dau curs invitaţiei, repetate şi de dna Celaru, de a-i vizita.

- *Care a fost parcursul după ce aţi absolvit facultatea ca şef de promoţie?*

- Am fost repartizat la ziarul „Munca“, dar nu m-au primit şi am ajuns la „Constructorul“, de unde, după ce am scris două articole, am fost chemat la „Agerpres“, unde am lucrat la ştiri externe din ‘58 până în ‘71, când am depus actele ca să plec din ţară.

*

Parabolă talmudică

- *Până s-a aprobat plecarea, ce aţi făcut?*

- La sugestia lui Victor Rusu, care mă cunoştea şi era pe atunci redactorul şef al publicaţiei F.C.E.R., Şef Rabinul dr. Moses Rosen m-a primit şi m-a chestionat asupra calificărilor mele. A făcut o pauză şi în cele din urmă mi-a spus o parabolă talmudică. „O găinuşă umbla prin curte în căutare de grăunţe. La un moment dat, găseşte o perlă. O culege, dar o scuipă imediat. Indignată, perla îi cere explicaţii: «Cum, pe mine, care sunt purtată în coliere scumpe de regi şi regine, tu mă scuipi?». Nepăsătoare, găinuşa îi răspunde: «Te rog, nu te supăra, dar mie îmi trebuie grăunţe»“. Am plecat foarte dezamăgit că sunt o perlă şi nu un grăunte. Peste câteva zile, rabinul-şef s-a răzgândit şi m-a angajat ca redactor la revistă. Pe la redacţie nu am călcat, însă, niciodată, căci Rosen m-a instalat într-un birou vizavi de cabinetul lui şi m-a făcut asistentul lui personal.

- *Ce făceaţi în această calitate?*

- M-am ocupat de diverse lucruri – tineret, traduceri, protocol, comunităţi din ţară –, dar, mai ales, de vizitatorii şi delegaţiile străine care au venit în număr mare în anul 1972, fie cu diverse prilejuri festive legate mai ales de persoana lui Rosen - împlinirea a 60 de ani de viaţă şi 20 de ani de rabinat - fie pentru a vedea „fenomenul unei comunităţi evreieşti supravieţuind într-o ţară comunistă“, cum îi plăcea rabinului-şef să spună. Vorbeam fluent engleza, mă descurcam binişor şi în alte limbi, întreţineam conversaţii interesante, adesea nu tocmai pe linie. Străinii erau încântaţi, Rosen era mulţumit, Securitatea trepida îngrijorată.

- *De unde ştiaţi?*

- Păi, mişunau prin jur ofiţeri în civil. Când am plecat cu un grup de rabini americani la Iaşi şi Dorohoi, erau în tren cu noi, uşor de identificat. Am aflat unele lucruri din dosarele de la Securitate, pe care aveam să le citesc la C.N.S.A.S.

- *V-au abordat vreodată direct?*

- De câteva ori. Despre asta discutam cu Rosen, evident nu la el în birou, ci când îl conduceam acasă sâmbăta, mergând pe jos, după serviciul religios de la Templu. Discutam multe în acele plimbări...

- *L-aţi revăzut pe rabinul-şef şi după ce aţi plecat din România?*

- Da, desigur. Ne revedeam cel puţin o dată pe an, când venea în America pentru a discuta bugetul JOINT-ului pentru România, dar şi cu alte prilejuri. De câteva ori i-am luat interviuri, în care spunea lucruri interesante. Era singura personalitate cu statut oficial care dădea interviuri la „Europa Liberă“.

- *Înţeleg că i-aţi văzut dosarul de la Securitate.*

- Parţial. Dosarul ce se află la C.N.S.A.S are 47 de volume. Cea mai mare parte se compune din transcrierea convorbirilor din birou şi de acasă. Fiecare vorbă era înregistrată şi transcrisă, indiferent în ce limbă fusese rostită. Rosen a fost urmărit prin „acţiune informativă“ până în 1963, când a fost luat în evidenţă prin dosarul problemă nr. 874 ca „militant activ al cultului mozaic, element duşmănos, suspect de spionaj“. Nu rezultă cât a durat această urmărire, căci nu a fost desecretizat dosarul, decât până în anul 1973.

- *Aţi scris vreodată despre personalitatea Şef Rabinului dr. Moses Rosen?*

- Nu cred că am scris, dar îmi amintesc că, prin anii ‘80, am dat un interviu ziarului „Washington Post“ pe această temă. Am încercat să prezint personalitatea foarte complexă a Şef Rabinului. Analiza mea a avut ecou în America şi în Israel.

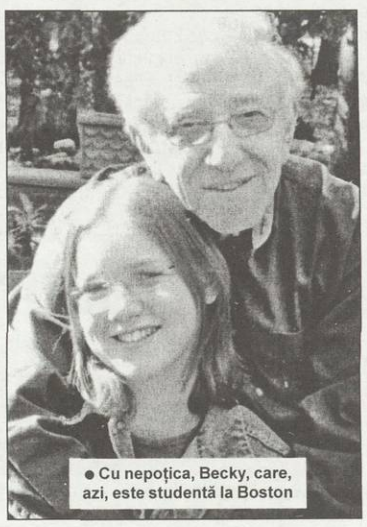

● Cu nepoţica, Becky, care, azi, este studentă la Boston

*

La Naharia

- *Să ne întoarcem puţin la perioada când lucraţi la Federaţie. Aţi avut prilejul să plecaţi peste hotare?*

- Singura dată când mi s-a aprobat, *în acea perioadă*, să plec din România, a fost în 1969. M-am dus să-mi vizitez mama, care era stabilită în Israel, la Naharia. Se împlinea astfel un mai vechi vis al meu de pe vremea când, liceean fiind, activam în organizaţia „Haşomer Haţair“. Acolo mi-am îmbogăţit şi cunoştinţele de limba ebraică, pe care le deprinsesem încă de pe când aveam cinci ani şi fusesem dat la *heider*, căci provin dintr-o familie foarte habotnică.

*

- *Când vi s-a aprobat emigrarea?*

- În februarie ‘73. După o trecere prin Israel şi prin *alte* zone de „deparazitare“, am ajuns în America.

„American dream“

- *După cât timp vi s-a împlinit „visul american“?*

- Imediat ce am coborât din avion. În perioada în care am lucrat la Federaţie, cunoscusem multe personalităţi venite cu diverse delegaţii. Una dintre acestea m-a aşteptat la aeroport. Martin, unul dintre cei cu care mă împrietenisem încă din timpul vizitelor sale la Bucureşti şi care acum era în conducerea Comunităţii Evreieşti din Washington, mi-a fost de mare ajutor în prima perioadă şi mi-a rămas prieten până azi.

- *Cum aţi devenit corespondentul postului de radio „Europa Liberă“?*

- Destul de simplu. Eu am ajuns în februarie în America, iar după două luni am găsit o slujbă - corector la o editură. N-au trecut decât trei-patru săptămâni până în ziua când secretara mi-a spus că un bărbat doreşte să vorbească la telefon cu mine. Acea zi avea să-mi marcheze viitorul.

*

„Prin şi de la Noël Bernard“

- *Cine era la telefon?*

- După ce am spus „Alo“, aud în receptor „Noël Bernard la telefon!“. Nu mi-a venit să cred. Era în oraş şi mă invita să ne întâlnim a doua zi. Ne-am văzut spre sfârşitul după-amiezei în camera sa de hotel. Nu foarte înalt, cu o alură sportivă, direct şi incisiv, Bernard a trecut imediat la subiect. Îmi propunea să devin corespondentul „Europei Libere“ la Washington. Cum – îmi spuneam în sinea mea – aşa pe loc, fără teste, fără verificări, fără protocol? Mă rog, o fi avut el nişte referinţe, o fi ştiut ce hram port... În privinţa testelor, îi era necesară doar o probă de voce la microfon, programată pentru ziua următoare. Am stat de vorbă despre ce dorea să fac, *cu ce frecvenţă*, în ce manieră. Am bătut palma şi foarte curând am început să vorbesc zilnic la radio. Am învăţat jurnalistica radiofonică de factură occidentală prin Bernard şi de la Bernard, mai curând, prin exemplu. Era un şef sever, dacă lucrai direct cu el. Pentru mine, aflat la mii de kilometri depărtare, severitatea se estompa. Era un jurnalist de excepţie. Editorialele lui zilnice au fost pilde ale genului. Avea o minte clară, admirabilă capacitate analitică, exprimare succintă şi directă, dicţie perfectă într-o limbă română fără cusur. Oarecum *curios, căci plecase în Palestina pe când* avea doar 11 ani. Tatăl lui era *evreu, mama* săsoaică. Băiatul a făcut liceul şi doi ani de facultate la *Ierusalim, apoi* şi-a continuat studiile la Londra. Vorbea fluent *ebraica, engleza, germana şi alte limbi. În* dosarul lui de la Securitate, *e care l-am* cercetat cu mare atenţie, evreitatea îi era supradimensionată. Compromiterea şi lichidarea sa *au fost prevăzute într-un plan* e măsuri din 18 august 1980. Realizarea „măsurilor pentru a pune în practică acţiunea aprobată de „arhitectul şef“, adică de Ceauşescu, *a fost* raportată la 22 octombrie 1980; *cancerul la plămâni i-a fost* diagnosticat lui Bernard două luni mai târziu, a fost operat în februarie 1981 şi a murit în decembrie acelaşi an. A fost prima victimă a „epidemiei“ de cancer de la „Europa Liberă“, care a secerat vieţile a trei directori şi a moderatorului principalei emisiuni a postului, în decurs de şapte ani. Ultima victimă a fost bunul meu prieten Vlad Georgescu.

*

Riscul soldatului

- *Cine i-a urmat lui Vlad Georgescu ca director?*

- Chiar cel cu care vorbiţi. Am fost numit a doua zi după înmormântarea lui Vlad.

- *Şi nu v-aţi temut?*

- Atât cât se teme un soldat când merge la război. Am acceptat riscul din simţul datoriei şi poate ca omagiu adus memoriei lui Vlad. Când m-am întors la Washington să-mi fac bagajele, m-a contactat generalul Pacepa care m-a avertizat, a insistat să nu mă duc la München că mă vor ucide şi pe mine cu armele radiologice primite de la ruşi. La două luni după ce eram deja la München, am primit un telefon de la rabinul Rosen *aflat în Israel şi zicea că are ceva* foarte important să-mi comunice, dar nu la telefon. Ne-am întâlnit la 6 martie 1989, în apartamentul lui din Tel Aviv, în prezenţa doamnei Amalia. Mi-a spus: „Trebuie să fiu nebun să-ţi transmit un asemenea mesaj, dar trebuie s-o fac. Înainte de a pleca din Bucureşti, un general de Securitate mi-a zis: «Spune-i lui Ratesh să se care înapoi la Washington că altfel păţeşte ce a păţit şi Vlad Georgescu!»“. I-am răspuns că înţeleg mesajul, dar mă angajasem să îndeplinesc funcţia de director şi nu eram laş s-o abandonez. La radio s-au luat măsuri severe de securitate care au redus considerabil posibilităţile de acţiune ale Securităţii. După cum vedeţi, acum putem sta de vorbă, deci nu mi s-a întâmplat nimic.

*

Discuţia captivantă cu Nestor Ratesh m-a determinat să-l întreb de ce nu-şi scrie memoriile. Aşa am aflat că acum lucrează la o carte despre actele teroriste asupra postului de radio „Europa Liberă“ în anii ‘80, în care va face joncţiunea între amintiri, povestiri şi documentele pe care le studiază de câţiva ani. Cartea va fi publicată în America, dar cu siguranţă ea va fi tradusă şi în România, ca şi precedenta, intitulată „Revoluţia încâlcită“. Bogăţia faptelor pe care le deţine, interesul lor, aflat la graniţa aventurii cu istoria trăită, şi însuşi numele autorului constituie o garanţie a succesului.

AVRAM CROITORU

CRONICA ANTISEMITISMULUI

Organizaţiile evreieşti din România caută noi forme de combatere a antisemitismului

Participanţii la cea de-a doua întâlnire a organizaţiilor evreieşti din România vizând combaterea antisemitismului au decis, în urma unor dezbateri concrete, elaborarea unui program de lucru în care să se încerce găsirea unor forme noi şi mai eficiente de combatere a acestui fenomen, în primul rând în România. La această consfătuire au participat preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, ing. *Albert Kupferberg*, secretar general al F.C.E.R., ing. *José Iacobescu*, preşedintele Forumului B'nai B'rith „Dr. Moses Rosen", ing. *Tiberiu Roth*, preşedintele Organizaţiei Sioniste din România, *Marco Katz*, preşedintele M.C.A. (Agenţia de Monitorizare a problemei antisemitismului), dr. *Alexandru Elias*, şeful Comisiei consultative de combatere a antisemitismului şi xenofobiei, *Eva Galambos*, membră a Comisiei, dr. *Liviu Beris*, şeful noului Departament de combatere a antisemitismului al F.C.E.R. La începutul reuniunii, participanţii - făcând o analiză a reuniunii O.S.C.E., din iunie, în cadrul căreia, una dintre teme s-a referit la lupta împotriva antisemitismului - au conchis că rezultatele au fost dezamăgitoare. O.S.C.E. s-a îndepărtat mult de la menirea sa iniţială - combaterea antisemitismului - şi a reuşit să transforme conferinţa într-o reuniune fără valoare având în centru islamofobia.

Preşedintele Băsescu – poziţie consecventă în problema Holocaustului românesc

Dr. *Aurel Vainer* a făcut apoi o scurtă trecere în revistă a ultimelor manifestări organizate de F.C.E.R., legate direct sau indirect de combaterea antisemitismului. El a menţionat că procesul Coja stagnează, dar se speră în relansarea sa; la fel stagnează şi demersul privind audienţa la Procurorul General al României. În general se poate conchide că, în continuare, instituţiile statului nu-şi fac datoria în ce priveşte problemele xenofobiei şi antisemitismului. La capitolul realizări, domnia-sa a menţionat diferitele manifestări organizate în contextul marcării Zilei Holocaustului, cu participarea unor personalităţi române şi ambasadori străini. O menţiune specială merită gestul preşedintelui Traian Băsescu de a decora 21 de supravieţuitori ai Holocaustului, un mesaj clar al poziţiei sale în această problemă. Un succes a fost şi manifestarea de la Dorohoi, la care, în afara celor 50 de participanţi din Bucureşti, au fost de faţă reprezentanţi ai autorităţilor locale şi societăţii civile. Ing. *Albert Kupferberg* a vorbit despre comemorarea Holocaustului în provincie, menţionând că aceasta a avut loc chiar şi în oraşe în care nu mai trăiesc evrei. El a amintit, de asemenea, darea în comodat Universităţii „Valahia" din Târgovişte a sinagogii din acest oraş.

Ing. *José Iacobescu*, *preşedintele B'nai B'rith* România (BBR), a transmis opinia negativă a conducerii B'nai B'rith Europa şi B'nai B'rith International, participantă la conferinţa O.S.C.E. de la Bucureşti, cu privire la acest eveniment. Vorbitorul a arătat că la reuniunea internaţională de la Varşovia a conducerilor Lojilor BB, s-a subliniat necesitatea strângerii legăturilor între organizaţiile evreieşti, ceea ce în România s-a realizat, ca şi coordonarea acţiunilor BB România cu cele ale Federaţiei. Convenţia europeană a BB, care se va desfăşura la Bucureşti în primăvară, va evoca lupta împotriva antisemitismului, a precizat vorbitorul.

În cuvântul său, *Marco Katz* a opinat că preşedintele Traian Băsescu este singurul politician care a manifestat o poziţie consecventă în problema evreiască, din păcate un punct de vedere personal foarte izolat pe scena politică. Deranjant este faptul că autorităţile române, când au văzut că România a intrat în NATO şi UE, au uitat de toate angajamentele legate de problema combaterii antisemitismului. În ultimul raport Zuroff, România, împreună cu Franţa, sunt considerate ţări care nu fac nimic ca să combată antisemitismul şi să soluţioneze incidentele antisemite. Marea întrebare care se pune, *este dacă există sau nu antisemitism în România* şi dacă da, la ce nivel. În funcţie de răspuns trebuie luate şi măsurile de combatere a fenomenului.

Semnatara acestui articol a arătat că antisemitismul în România trebuie apreciat la parametri reali. Comparativ cu alte ţări (de pildă, Ungaria), situaţia este mai bună, nu există un antisemitism faţiş politic, de aceea, în luările noastre de poziţie trebuie să ţinem cont de acest lucru şi să nu banalizăm toate cazurile, răspunzând prin presă la orice incident. Ing. *Tiberiu Roth* a considerat că acest cadru de dezbatere ar fi trebuit lărgit, prin invitarea unor reprezentanţi ai JOINT şi „Caritatea". Potrivit aprecierii vorbitorului, în România ar exista *două categorii de antisemitism – cel popular şi* cel intelectual. După părerea lui, marcarea Holocaustului ar trebui să fie o sarcină a guvernului, iar a noastră este să ne prezentăm contribuţia la dezvoltarea vieţii economice şi culturale a României. Biserica Ortodoxă, a precizat el, este singura instituţie care ar putea lua măsuri eficiente în combaterea antisemitismului.

Atragarea neevreilor – sarcină prioritară

Potrivit opiniei dr. *Alexandru Elias*, în România există antisemitism, dar nu trebuie să-l transformăm în mai mult decât este. Trebuie să facem cunoscute şi luările de poziţie în favoarea noastră. Cel mai eficient mod de combatere a fenomenului îl reprezintă conferinţele de popularizare în şcoli şi universităţi. În acelaşi timp, nu putem vorbi de nenorocirile noastre fără să vorbim despre nenorocirile altora, a subliniat vorbitorul. În ceea ce priveşte principalele direcţii de acţiune, trebuie să ducem lupta împotriva tezelor fundamentale ale antisemitismului, să prezentăm tezele fundamentale ale religiei mozaice şi poate ar fi bine ca în această acţiune să-l antrenăm şi pe rabin.

De asemenea, trebuie subliniată semnificaţia existenţei Israelului. Pentru eficientizarea propagandei noastre ar trebui să atragem şi să folosim intelectualitatea neevreiască, poate să creăm şcoli de prietenie româno-evreieşti, să folosim în continuare mesele rotunde, dar cu deschidere spre exterior, spre populaţia neevreiască. Cu o bogată experienţă în acest domeniu, dr. *Liviu Beris* a prezentat o schiţă de proiect. Astfel, domnia-sa a subliniat ca principală direcţie formarea formatorilor, a celor care se ocupă cu educaţia copiilor şi tineretului sau care participă la diferite *talk-show*-uri, mese rotunde. Acest lucru se poate realiza cu ajutorul şi antrenarea tuturor organizaţiilor evreieşti şi neevreieşti, cum ar fi „Grupul de sprijin" al B'nai B'rith. De asemenea, trebuie pregătit un grup de oameni care să fie în stare să susţină o dezbatere, să aibă cunoştinţele necesare pentru combaterea tezelor adverse. În această acţiune este nevoie de sprijinul comunităţilor evreieşti, al centrelor universitare, al persoanelor, în mare parte neevrei, care urmează cursurile centrelor de iudaistică. Toate aceste acţiuni trebuie mediatizate. Este deosebit de importantă combaterea antisemitismului pe fond religios şi aici este nevoie de sprijinul Bisericii, a subliniat vorbitorul

Dr. *Aurel Vainer* a reafirmat poziţia F.C.E.R. de a manifesta fermitate în combaterea antisemitismului, în toate cazurile în care au loc incidente cu acest caracter. Şi domnia-sa susţine ideea atragerii neevreilor în această acţiune. Importantă este şi pătrunderea în media pentru a prezenta opiniei publice realizările evreilor, precum şi adevărul istoric. Acum am ajuns la etapa politicii de pro-semitism, care înseamnă cea a porţilor deschise, a cunoaşterii de către alţii a ceea ce suntem şi ceea ce facem. Trebuie pus în valoare pozitivul, cum au fost manifestări ca „Euroiudaica", Ziua Europeană a Culturii ludaice, refacerea Sinagogii Mari, să continuăm dezbaterile pe diferite teme, inclusiv ale unor cărţi. Esenţial este să ieşim în arenă, dar fără să uităm să luăm atitudine când au loc incidente. Preşedintele F.C.E.R. a propus ca schiţa de program, elaborată de dr. Liviu Beris, să fie transformată în program, acesta să fie analizat de participanţii la consfătuire, să fie completat, ca apoi să se transforme într-un document pe termen lung, pe un an. În această activitate să încercăm să-i atragem pe cetăţenii israelieni care trăiesc în România, să ne extindem legăturile, de pildă cu Muzeul „Yad Vashem" sau cu Muzeul Holocaustului din Washington. Prioritatea este comunicarea, cunoaşterea de către un mare număr de oameni a acţiunilor noastre, a conchis vorbitorul.

EVA GALAMBOS

După 27 de ani de la atentat

L-au prins!

La 3 octombrie 1980, la ora 18:40, o bombă plasată într-o sacoşă ataşată unei motociclete exploda vizavi de sinagoga de pe strada Copernic, în Paris. În atentat şi-au pierdut viaţa patru oameni şi alţi 20 au fost răniţi. A doua zi 200.000 de francezi demonstrau pe străzile Parisului în semn de solidaritate cu comunitatea evreiască, protestând contra *terorismului antisemit.*

După 27 de ani de la atentat, şeful comandoului care a pus bomba a fost găsit, ascuns în Canada. Libanez de origine palestiniană, azi în vârstă de 55 de ani, el milita atunci în „Frontul de Eliberare al Palestinei - Operaţiunile speciale", ostil lui Yasser Arafat. El este suspectat că a participat şi la atentatul din 1981 contra Bursei de diamante din Anvers. Înainte de a ajunge în Canada, unde a dobândit cetăţenia, teroristul libanez a petrecut o lungă perioadă de timp în Statele Unite. Serviciile secrete franceze nu au închis niciodată dosarul atentatului din str. Copernic şi, cu ajutorul italienilor şi germanilor, l-au găsit pe autor după 27 de ani de la crimă. Autorităţile franceze au început formalităţile de extrădare, dar ea va fi dificil de obţinut, dat fiind că teroristul libanez are cetăţenie canadiană. (A.B.)

Prin formarea „Gărzii ungare"

Spectrul nazismului a revenit în Ungaria

Formarea organizaţiei paramilitare „Garda ungară", iniţiativă a unui partid neparlamentar de extremă dreapta, „Jobbik", ce colaborează strâns cu Fidesz, cea mai mare formaţiune de opoziţie din Ungaria, a însemnat pentru mulţi cetăţeni unguri, în primul rând evrei, revenirea *spectrului nazismului şi nyilaşismului.* Într-o primă fază, chiar şi costumele purtate de „Gardă" se asemănau în mod strident cu cele ale nyilaşiştilor, bandele de criminali ale lui Ferenc Szálasi, răspunzătoare de asasinarea a mii de evrei în ultimele luni ale războiului. Uniformele au fost modificate în ultimul moment din cauza protestelor vehemente ale opiniei publice, interne şi internaţionale. Ideile promovate şi scopurile declarate ale acestei organizaţii au provocat îngrijorare în rândul unei bune părţi a cetăţenilor din ţara vecină care doresc promovarea democraţiei. Federaţia Comunităţilor Evreieşti din Ungaria a protestat energic împotriva creării unor organizaţii paramilitare care evocă amintiri dureroase în rândul evreilor. Preocuparea ei a fost susţinută şi de marile organizaţii evreieşti internaţionale. Astfel, Ronald Lauder, preşedintele Organizaţiei Mondiale Evreieşti, şi Moşe Kantor, preşedintele Organizaţiei Evreieşti Europene, au trimis o scrisoare premierului Ferenc Gyurcsány, în care atrag atenţia asupra pericolului pe care-l reprezintă o astfel de formaţie în promovarea antisemitismului şi i-au cerut şefului guvernului ungar să ia măsuri de urgenţă pentru a împiedica orice fel de activitate nedemocratică a acesteia. Premierul ungar, care a avertizat de mai multe ori în ultimul timp asupra perspectivei reînvierii antisemitismului în ţara vecină, a răspuns, promiţând că va face totul pentru a stopa activitatea unor organizaţii extremiste. El a şi dat dispoziţie Procurorului General al Ungariei să urmărească cu cea mai mare atenţie modalitatea în care „Garda ungară" respectă legalitatea din ţară.

Coaliţia guvernamentală, formată din Partidul Socialist Ungar şi Alianţa Democraţilor Liberi, la care s-a alăturat Forumul Democratic Ungar, de opoziţie, s-au delimitat clar şi au criticat formarea „Gărzii". În schimb, alte două partide de opoziţie, Fidesz şi creştin-democraţii, au avut o poziţie ambiguă în această problemă, limitându-se să declare că „«Garda» nu face bine Ungariei". Mai mult, Zoltán Semlyén, preşedintele Partidului Popular Creştin Democrat, într-o cuvântare rostită în Parlament, le-a reproşat evreilor că folosesc orice prilej pentru a sugera că în Ungaria există antisemitism. (E.G.)

Antisemitismul, combătut de intelectuali români

Hannah Arendt numea, eronat şi exagerat, România drept „cea mai antisemită ţară din Europa". Desigur, două secole de manifestări antisemite, ca şi Holocaustul produs de regimul antonescian, pot duce la concluzii pesimiste asupra relaţiilor evreo-române, în acest răstimp. Dar nimeni nu poate afirma că antisemitismul este o manifestare românească, un specific naţional. Această apreciere se poate susţine oricând. Oferim câteva citate ilustrative în sens pozitiv:

● **ION HELIADE RĂDULESCU**, cărturar cu orizont european, spunea în preajma anului 1848: „Ei sunt poporul cel mai dezmoştenit, cel mai implicat pretutindeni".

● **ALEXANDRU MACEDONSKI**: „Se poate zice că a fi antisemit înseamnă a nu fi patriot".

● **I.L. CARAGIALE**: „Sunt o sumă de oameni care văd în cultura antisemitismului o excelentă întreprindere".

● **NICOLAE TONITZA**: „Văd în elementul evreiesc un stimulent şi nu o primejdie".

● **MIHAIL SADOVEANU**: „În vremea guvernării Antonescu, m-am simţit umilit şi crud jignit ca român de ororile ce s-au petrecut".

● **N.D. COCEA**: „Cum să-i urăsc pe evrei, când neamul lor ne-a dat pe Sulamita, Cântarea Cântărilor, Răzvrătirea Profeţilor, Tânguirile lui Iov... Să ne slăbească antisemiţii, ei, care n-au dat omenirii decât hoţi, ucigaşi şi cretini".

● **PANAIT ISTRATI**: „În ţară ori în afară, eu am trăit cu acest popor, căruia omenirea îi datoreşte o parte din progresul ei".

● **TUDOR ARGHEZI**, iniţiat în teologia creştină înainte de a fi poet: „Evreii au dat creştinilor un Mântuitor. Ei au dat pe însuşi Dumnezeu Unicul".

● Istoricul **LUCIAN BOIA**: „Din păcate, pierzându-şi evreii, românii au pierdut, fără să-şi dea seama, nu numai un ferment economic..., dar şi o parte din sufletul românesc".

● **MIRCEA CĂRTĂRESCU**, component al noii generaţii de scriitori români: „Trebuie să fie cumplit de greu să fii evreu, să simţi clipă de clipă povara privirii suspicioase a celorlalţi".

● Acad. **FLORIN CONSTANTINIU**: „Manifestările antisemite de astăzi, într-o Românie cu o comunitate restrânsă de populaţie evreiască, sunt continuarea unui curent antisemit care s-a făcut simţit în ţara noastră încă din ultimul sfert al sec. XIX. Nu cred că trebuie pusă nici o surdină în prezentarea, condamnarea Holocaustului. Uciderea a mii de evrei nevinovaţi în România constituie o crimă ce trebuie asumată şi osândită".

● **ANDREI PLEŞU**: „În Vechiul Testament, evreii sunt oglinda umanităţii... Porunca noastră [n.n. - a creştinilor] supremă este iubirea aproapelui. Suntem datori faţă de cei în mijlocul cărora s-a rostit pentru prima oară această poruncă".

● **CONSTANTIN BĂLĂCEANU-STOLNICI**: „Antisemitismul nu are nimic cartezian... aceste acuzaţii hibride... se impun printr-un iraţionalism care ar fi umoristic, dacă nu ar fi servit la fundamentarea atâtor fărădelegi tragice".

● **RADU BELIGAN**: „Viaţa mea a stat sub semnul admiraţiei şi iubirii pentru evreii care au avut un rol considerabil în cultura românească".

● Î.P.S. **NICOLAE CORNEANU**, Mitropolitul Banatului: „Pentru un creştin, antisemitismul este cu totul inacceptabil".

● **NICOLAE BREBAN**: „Pentru mine evreii înseamnă poporul care a creat această uriaşă carte, Biblia...".

BORIS MARIAN

ŞTIINŢA ŞI VIAŢA

Premiile NOBEL pentru Economie 2007

Premiile Nobel au fost instituite de fondatorul lor cu scopul de a fi decernate pentru ştiinţele exacte. În general, ele sunt date pentru cercetări fundamentale, dificil de explicat publicului larg, dar există totdeauna posibilitatea de a le face lesne de înţeles prin referirea la aplicaţiile lor în viaţa cotidiană. Cu premiile pentru economie situaţia e mai complicată, fiindcă avem de a face nu numai cu cercetare fundamentală, dar ea se bazează cel mai adesea pe un aparat matematic complex. Ceea ce e şi mai rău e că trebuie să credem ce spun membrii Comitetului Nobel privind aplicaţiile lor. Fiindcă, în realitate, dacă în economie aplicaţiile teoriilor „nobelizate" ar fi la fel de clare şi evidente ca în domeniile fizicii, chimiei şi medicinei, atunci lumea nu ar mai avea probleme. Or, toate economiile, atât la nivel naţional, cât şi global, după cum putem vedea zilnic, nu se descurcă prea bine. Aşa cum spune *Leonid Hurwicz*: „cred că puţini pot înţelege teoria mea". Hurwicz este cel mai bătrân laureat Nobel din istoria acestui premiu, în vârstă de 90 de ani. El este cel care a iniţiat teoriile dezvoltate apoi de *Roger Myerson* şi *Eric Maskin*. Toţi trei laureaţii sunt evrei, cetăţeni americani. Lucrările lor contribuie la o mai bună înţelegere a mecanismului schimburilor destinate să amelioreze funcţionerea pieţelor. După cum a explicat Academia suedeză, „teoriile lor ne permit să distingem situaţiile în care pieţele funcţionează bine de cele în care pieţele funcţionează prost".

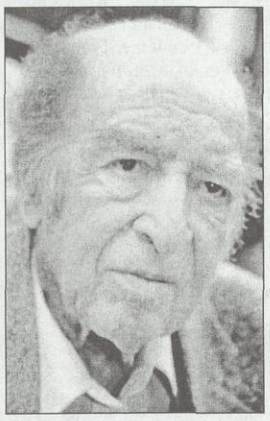

LEONID HURWICZ

În toate biografiile sale, Leonid Hurwicz figurează ca „russian born" - născut în Rusia. Acest amănunt din viaţa sa e un accident. Familia Hurwicz era de origine evreiască poloneză. Părinţii lui Leonid, care erau în refugiu în Rusia, în timpul primului război mondial, s-au întors în Polonia în 1917, fugind din nou, de data aceasta de revoluţia bolşevică. „Am părăsit Rusia înainte de a putea să merg şi mi-am petrecut anii tinereţii şi ai studenţiei în Polonia" - spune Leonid Hurwicz. Din 1938, a plecat la Londra, unde a studiat la prestigioasa *London School for Economics*, cu Nicholas Kaldor şi Fredric Hayek (Nobel, 1991), apoi s-a dus la Geneva pentru a asculta seminariile lui Ludwig von Miess. Aflat în Elveţia în momentul izbucnirii războiului, în 1939, Leonid nu s-a mai întors acasă şi a izbutit să ajungă în Statele Unite. „Dacă aş fi fost la Varşovia probabil aş fi devenit una dintre victimele de la Auschwitz". (Părinţii şi fratele lui au fugit din oraş, dar au fost arestaţi de sovietici şi trimişi în lagăre de muncă în U.R.S.S. După război, familia s-a reunit în S.U.A.).

Când a ajuns în Statele Unite, el nu avea decât o licenţă în Drept de la Universitatea din Varşovia. Este interesant că actualul laureat Nobel pentru economie şi profesor emerit de ştiinţe economice al Universităţii din Minnesota nu are nici o diplomă în acest domeniu. „Economia pe care am izbutit să o învăţ, am învăţat-o ascultând şi studiind de unul singur" - declară Leonid Hurwicz. Dar a avut pe cine să asculte: imediat după sosirea în America, a devenit asistentul lui Paul Samuelson, la Universitatea din Chicago, un celebru economist, care avea sa primească Nobelul în 1970.

Hurwicz a fost profesor-invitat la Universităţile Stanford şi Harvard, iar din 1951 a predat la Universitatea Minnesota. Deşi pensionar din 2006, continuă să lucreze şi să scrie. „Singura deosebire e că acum nu mai sunt plătit pentru asta" - observă el, cu umor.

Este interesant că, în timpul războiului, Leonid Hurwicz a predat electronica pentru cadeţii Serviciului de transmisiuni al armatei americane, iar apoi, între 1942-1944, a predat statistica la Institutul de Meteorologie. În cursul carierei sale, a ţinut cursuri de economie în India, Japonia, Indonezia, ca profesor-invitat, calitate în care a conferenţiat şi la universităţile Harvard, California, Illinois, Michigan. El a lucrat cu Kenneth Arrow (Nobel, 1972) şi i-a fost profesor-tutorial lui Daniel McFadden (Nobel, 2000).

Leonid s-a căsătorit în 1944, cu Evelyn Jensen, fiica unui fermier din Wisconsin, şi are patru copii: Sarah, Michael, Ruth şi Maxim.

ROGER MYERSON

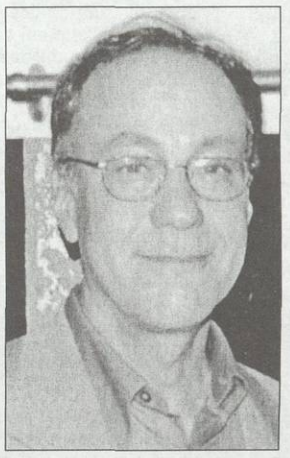

Roger Myerson (născut la 29 martie 1951) este profesor la Universitatea din Chicago. A absolvit la Harvard, unde şi-a luat şi doctoratul în matematici aplicate, fiind acum cunoscut în lumea ştiinţifică pentru studiile sale asupra teoriei jocurilor şi aplicaţiilor ei în economie (domeniu pentru care a luat un Nobel şi Robert Nash, cunoscut publicului mai ales datorită filmului biografic „Beautiful minds").

Robert Myerson şi-a petrecut noaptea dinaintea anunţării Premiului Nobel interpretând cu câţiva prieteni muzică folk americană. El este un pasionat „amator" de acordeon. „Acum, că am devenit celebru, poate căpătăm un angajament" - a glumit Myerson. Nu e genul modest şi retras. „Pe lângă curiozitatea ştiinţifică, cred că mulţi dintre noi sunt motivaţi de recompensele materiale şi de vanitate. Eu sunt fericit să subscriu acestor motivaţii", a spus la conferinţa de presă Myerson, spre amuzamentul colegilor. Decernarea Nobelului nu îl va schimba, a adăugat el. La Universitatea din Chicago predau 80 de laureaţi ai Premiului Nobel, dintre care şase au post permanent în Departamentul de Ştiinţe Economice, aşa că acolo nu poţi impresiona pe nimeni cu acest titlu, nu are cum să ţi se urce la cap, a explicat noul laureat.

Roger Myerson a elaborat şi un *software* pentru aplicaţii contabile şi pentru simularea analizei decizionale, care pot fi folosite cu programele Microsoft.

Roger Myerson este căsătorit cu Regina Weber şi are doi copii, de 24 şi 21 de ani.

ERIC S. MASKIN

Eric Maskin este profesor de ştiinţe sociale la Institutul pentru Studii Avansate de la Princeton şi profesor-invitat la Departamentul de Ştiinţe Economice de la Universitatea Princeton. Licenţa şi doctoratul şi le-a luat la Harvard. A predat şi la M.I.T. Preocupările lui sunt variate: a elaborat studii în diverse domenii ale ştiinţelor economice, printre care în teoria jocurilor, economia stimulentelor şi teoria contractelor. Este bine cunoscut în lumea ştiinţifică pentru lucrările sale asupra teoriei implementării şi mecanismul proiectării în economie. Preocupările lui actuale includ compararea diferitelor reguli electorale, examinarea cauzelor inegalităţii şi studierea formării coaliţiilor. Este membru al Academiei Americane de Arte şi Ştiinţe.

Laureaţi Nobel pentru economie, evrei:

Premiul Nobel pentru economie nu figurează în testamentul lui Alfred Nobel. El a fost instituit în 1968, de către Banca Naţională a Suediei, în memoria acestuia.

- Paul Samuelson (1970)
- Simon Kuznets (1971)
- Kenneth Arrow (1972)
- Wassily Leontief (1973)
- Leonid Kantorovich (1975)
- Milton Friedman (1976)
- Herbert Simon (1978)
- Lawrence Klein (1980)
- Franco Modigliani (1985)
- Robert Solow (1987)
- Harry Markowitz (1990)
- Merton Miller (1990)
- Gary Becker (1992)
- Robert Fogel (1993)
- *John Harsanyi* (1994)
- Reinhard Selten (1994)
- Robert Merton (1997)
- Myron Scholes (1997)
- George Akerlof (2001)
- Joseph Stiglitz (2001)
- Daniel Kahneman (2002)
- Robert Aumann (2005)
- Leonid (Leo) Hurwicz (2007)
- Eric Maskin (2007)
- Roger Myerson (2007)

Cea mai densă „gaură neagră" din Univers

Astrofizicienii de la Universitatea din Tel Aviv, împreună cu colegi din Germania şi Statele Unite, au descoperit, în Galaxia Messier, cea mai densă „gaură neagră" din Univers, care se roteşte împreună cu o stea aflată pe poziţie de satelit. „Gaura neagră" are o masă de 16 ori mai mare decât cea a Soarelui nostru. Faptul e senzaţional din punct de vedere teoretic, fiindcă modelele pe computer ale formării „găurilor negre", care explică formarea unor asemenea corpuri cosmice ultradense în urma imploziei unei stele, nu oferă posibilităţi de creare a unor „găuri negre" cu mase mai mari decât de zece ori decât cea a Soarelui. Or, iată că natura a dovedit că aceste modele teoretice sunt greşite. Steaua satelit trece prin faţa „găurii negre", blocând radiaţia X a acestei uriaşe mase gravitaţionale. Măsurând aceste obturări, astrofizicienii au putut calcula şi masa stelei, care se pare că este cea mai mare stea cunoscută de noi în Univers: ea este de 70 de ori mai mare decât masa Soarelui. Galaxia Messier se află la 3 milioane de ani-lumină de Pământ. „Găuri negre" care se rotesc împreună cu o stea sunt cunoscute de 40 de ani. Fenomenul apare atunci când într-un sistem stelar binar una dintre stele explodează ca supernovă într-o mare de lumină de miliarde de ori mai puternică decât cea a Soarelui. La sfârşitul vieţii sale ca supernovă, inima stelei, nucleul ei, devine o „gaură neagră", care continuă să se rotească împreună cu steaua cu care forma o pereche, dar o „canibalizează" pe aceasta, absorbindu-i materia cu o viteză uriaşă. Iar temperatura „găurii negre" se ridică la milioane de grade.

Pericolul zgomotului

Zgomotul este un pericol pentru sănătate, de care medicii au devenit conştienţi în ultimele două decenii, mai ales, fiindcă în sălile discotecilor, în automobile, la petreceri, oamenii îşi pun sunetul la maximum, iar sute de mii de tineri umblă cu căşti în urechi, în care ascultă muzică. Zgomotul, care era doar un poluant industrial, a invadat acum casele şi localurile de distracţie. E o boală a secolului XXI. Zgomotul nu numai că afectează acuitatea auzului, dar provoacă hipertensiune, afecţiuni cardiovasculare şi tulburări digestive. În Israel, a fost promovată o lege care cere ca în cele 700 de săli de banchete existente să fie instalate „monitoare de zgomot". Când zgomotul depăşeşte 85 de decibeli, monitorul opreşte automat alimentarea cu electricitate a instalaţiei de amplificare. Studiile au arătat că, dacă un sunet de 90 de decibeli poate fi suportat opt ore zilnic înainte ca să provoace slăbirea auzului, un sunet de 115 decibeli ne surzeşte în 15 minute.

Naşterea prin cezariană, la cerere, e periculoasă

Din ce în ce mai multe femei cer să nască prin cezariană fiindcă ar avea astfel mai puţine dureri. Prof. Moshe Ben Ami, directorul Departamentului de obstetrică-ginecologie de la Spitalul Poriya, lângă Tiberiada, a publicat un articol de specia-litate, reluat de presa cotidiană din Israel, în care atrage atenţia că această modă comportă riscuri serioase atât pentru mamă, cât şi pentru copil. La o naştere ulterioară ea poate impune scoaterea uterului din cauza ruperii lui, poate afecta intestinele şi tractul urinar ale mamei, provocând blocări. Riscul morţii mamei e de trei ori mai mare după cezariană decât după naşterea normală, afirmă dr. Moshe Ben Ami, iar riscul hemoragiei e dublu. El explică şi faptul că, în cazul naşterii normale, în timpul trecerii prin canalul natural al corpului mamei, fătul suferă o presiune care îi elimină lichidul din plămâni. Cezariana trebuie făcută numai când viaţa mamei sau a copilului sunt în pericol, susţine dr. Moshe Ben Ami.

Primii paşi spre creierul artificial

La Universitatea din Tel Aviv există un centru de cercetări într-un domeniu de graniţă al ştiinţei: nano-biotehnologia. Astfel că doi profesori de fizică au anunţat o descoperire importantă în domeniul biologiei: posibilitatea de a construi un cyborg-creier bazat pe amalgamarea de material viu, adică de celule neuronale şi cipuri de memorie din siliciu. Cyborgul e un vechi vis al scriitorilor de *science-fiction*, un om artificial care să dispună de un creier cu capacităţi umane. Descoperirea profesorilor Eshel Ben-Jacob şi Itay Baruchi e primul pas spre construirea, în viitor, nu ştim cât de îndepărtat, dar un viitor sigur, a unui cyborg. Ei au arătat, primii în lume, că este posibilă stocarea informaţiilor, pentru o perioadă lungă de timp, într-o cultură de reţele neuronale, creată artificial, în laborator.

Noile memorii durează câteva zile fără să şteargă altele, anterioare, sau să interfereze cu acestea. Ele sunt imprimate folosind stimulări chimice locale ceea ce oferă informaţii interesante despre cum e stocată memoria în creier - subliniază Ben-Jacob.

Tomate cu aromă de lămâie

În general, tomatele israeliene sunt considerate ca fiind gustoase şi cine le-a gustat la faţa locului ştie că au acelaşi gust ca roşiile româneşti, a căror savoare, zicem noi cu mândrie, le face unice în Europa. Totuşi, geneticieni israelieni au mers mai departe în modificarea gustului tomatelor pentru a oferi amatorilor o nouă savoare. Astfel, prof. Efraim Lewinsohn, dr. Yaron Shitrit şi doctoranda Rahel Davidovici-Recanati au introdus în codul genetic al roşiilor gene care le dau un gust de trandafir şi lămâie. De asemenea, modificarea gustului e însoţită şi de o aromă nouă, neîntâlnită la roşiile comune. Dar există aici şi un punct negativ: noile tomate sunt cam... verzi, fiindcă ele conţin cu 50% mai puţin lycopen. Lycopenul e o substanţă care dă tomatelor culoarea roşie şi e, în acelaşi timp, un bun antioxidant, considerat eficient în prevenirea bolilor de inimă şi a cancerului.

Pagină realizată de ANDREI BANC

Pe scena Naţionalului bucureştean

Partitura Sebastian–Nitai

DESTINUL IUDAIC

A fost incontestabilul merit al cunoscutului actor israelian, originar din România, *Nico Nitai*, de a selecta fragmente ilustrative pentru a marca Ziua Holocaustului în România, aşa cum se răsfrânge în trăirile lui Mihail Sebastian din *Jurnal*. De a le interpreta şi de a le presăra cu amintiri proprii de la Liceul evreiesc „Cultura B“, unde Mihail Sebastian i-a fost profesor. Nu numai lui - cum, de altfel, actorul-scenarist-regizor inserează în text, - dar şi unei întregi pleiade de intelectuali evreo-români de reală valoare. De a readuce pe scena Naţionalului bucureştean, dar şi în turneul făcut la Piatra Neamţ, Iaşi, Dorohoi, cântecele Agniei Bogoslava ori Jeny Şmilovici de la „Baraşeum“. De a juca personaje din „Jocul de-a vacanţa“ şi „Steaua fără nume“. De a „face“ portretul profesorului şi un involuntar sau - poate că nu - autoportret. Totul s-a chemat „Şalom, domnule profesor“ şi s-a constituit, la 8 octombrie a.c., în prologul suitei comemorative dedicate Zilei Holocaustului în România. Întrebările fără răspuns, ştirile zilei, anecdotica, fundalul adânc-afectiv dominat de mama şi fraţii scriitorului, secvenţe din diferite zone ale societăţii româneşti, viaţa sentimentală, artistică şi, în totalitate, cu toate zbaterile ei, viaţa unui evreu român din acei ani, au fost regândite în dublu registru: al interpretului creând personajul Mihail Sebastian şi-al lui Nico Nitai jucându-se pe sine, devenit, el însuşi, memorialist. A fost picătura din oceanul care se cheamă, în întregimea sa, destinul iudaic. Am regăsit în partitura Sebastian-Nitai toate marile teme, toate patimile, toate obsesiile aventurii care se cheamă iudaism: dialogul-disputa cu Dumnezeu, căutarea de neprihănire şi de sens a omului, deznădejdea şi nădejdea. Nico Nitai s-a aflat pe aceeaşi lungime de undă cu Alexander Hausvater, regizorul spectacolului T.E.S. „Din Amsterdam, Anna Frank!“: aceeaşi tinereţe=entuziasm, sete de iubire, de strălucire (socială), pe care n-o pot strivi războiul, privaţiunile, paşii morţii. Spectacolul a creat o atmosferă specială, mai ales, că majoritatea spectatorilor citiseră *Jurnalul*, îşi aveau propria imagine despre carte, în conexiune cu propriile trăiri. Erau oameni care trecuseră printr-o adolescenţă marcată de muncă obligatorie, pogrom, deportare. Erau şi foşti colegi ai lui Nico Nitai de la Liceul „Cultura B“, liceu care, după tragica, absurda dispariţie a profesorului, avea să-i poarte numele. Erau şi neevrei, unii – ei înşişi actori renumiţi, precum *Rodica Mandache*, care veniseră să-şi reîntâlnească apreciatul confrate; alţii – vechi prieteni din anii de liceu, fără ca atmosfera antisemită a acelor ani să le fi viciat relaţiile, deformându-le modul de a gândi şi simţi. Erau israelieni reveniţi, după '89, în România, cu preocupări investiţionale sau turişti. Nu lipseau, firește, iniţiatorii şi coorganizatorii serii comemorative de teatru: liderii F.C.E.R. şi C.E.B. Din păcate – prea puţini tineri. Nico Nitai a oferit textului vigoare, implicaţii metafizice şi simplitate, sinceritate dură cu sine şi cu ceilalţi, orgoliu, vis lucid. Ne-a oferit pagini de „istorie recentă“ trăită; povestea evreului întâlnit, în anii Holocaustului, pe toate drumurile Europei: rănit, jefuit, mutilat. Cu siguranţă, nu fericit, nici resemnat. Cu o forţă vitală care l-a ajutat să supravieţuiască lui Antiohus, Nabucadneţar, Titus, Ferdinand şi Isabela, rugurilor Inchiziţiei, pogromurilor din evul mediu occidental, pogromurilor lui Hmelniţki din partea de răsărit a Europei precapitaliste, progromurilor de la Chişinău cu care a şi debutat secolul XX, Holocaustului, Gulagului. L-a ajutat să ajungă în preziua anului 60 al Israelului renăscut. Sebastian a trăit din plin prea scurta lui viaţă. A reuşit, în contratimp, să „spună“ cine este, chiar dacă, fatal, n-a apucat să „dea“ ceea ce aştepta el însuşi de la sine şi ceea ce aşteptau oamenii care l-au citit sau/şi ascultat.

Actualitatea lui Sebastian rezidă chiar într-una din temele „atacate“ de Nico Nitai: intoleranţa la intoleranţă. Sebastian n-a fost un excesiv, s-a judecat pe sine şi pe cei din jur neconcesiv, cu obiectivitate, cu înţelegere. Prin elevii-discipoli, a căror portavoce a fost, în „Şalom, domnule profesor“, Nico Nitai, scriitorul evreu „pământean“, din familia spirituală a lui Ronetti-Roman, lasă moştenire viitorimii valorile umanismului imperisabil.

Foto: SERGIU ICZKOVITS

Foto: SERGIU ICZKOVITS

Profesorul, elevul şi publicul lor – acelaşi *joc* şi aceeaşi *viaţă*

La sfârşitul spectacolului - câteva consemnări de reporter, aleatorii. „Urmărind în această seară file din *Jurnalul* lui Mihail Sebastian în lectura talentatului actor Nico Nitai, care se referă la zilele de 21, 22, 23 ianuarie '41, mi-au revenit în memorie imagini din seara în care casele şi magazinele evreieşti de pe strada în care locuiam erau devastate şi apoi incendiate de legionari“, spune *Tudor Steriade*, fost secretar literar la Teatrul Bulandra, traducător în română a multor piese care s-au jucat, stagiune după stagiune, cu mare succes. „Au fost zile şi nopţi cumplite. Împreună cu părinţii şi sora mea, am încuiat uşa casei părinteşti şi am plecat să dormim la rudele noastre, care locuiau pe strada Ionescu Gion nr. 6“. Mai mult decât criticul de teatru, vorbeşte cel care-şi retrăieşte propria tinereţe, cu dezastrele şi cu visurile ei. Apoi face loc detaşării: „M-a impresionat sinceritatea profundă, modul în care Nicu interpretează ceea ce citeşte“. „Noi îl ştim pe Nicu din Israel“, mărturiseşte ing. *Aşer (Icu) Spitzer*, israelian originar din România. Foloseşte pluralul fiindcă e cu soţia. „Venim la teatrul lui, unde este director, scriitor, actor, regizor, organizator, ba, chiar şi distribuitor de bilete. Sunt prieten apropiat cu unii dintre foştii lui colegi de şcoală, printre care şi cineva citat în piesă. Dar şi în sală zăresc foşti colegi ai săi de la *Cultura*... Mă bucur să fim împreună, azi, aici“. „Aveam 16-17 ani când l-am cunoscut pe Nicu - zâmbeşte unei amintiri *Cristina Fozza*. Aveam grupul nostru. Eu învăţam la *Regina Maria*, apoi la Liceul *Lazăr*. I-am admirat dintotdeauna modul de a transmite ceea ce gândea. Eu sunt creştină, n-am trăit suferinţele prin care a trecut populaţia evreiască. Lângă noi, locuia o familie de evrei, care avea drogherie. Când a fost pogromul, au venit să stea la noi...“. „Deşi *Jurnalul* e acelaşi, în lectura lui Nico Nitai e mult mai frumos“, consideră *Franca Oprescu Aronovici*. „Ce v-a impresionat mai mult?“, l-am întrebat pe soţul ei, ing. *Nilu Aronovici*. „Jocul, viaţa“ - mi-a răspuns. „Una e să citeşti, alta să asculţi textul interpretat de un actor cu personalitate puternică“, crede av. *Ida Schottek*. „Sunt entuziasmată pentru modul în care a ştiut să selecteze textele din *Jurnal*“, declară dr. *Miriam Bercovici*. De fapt, între public şi interpretul piesei nu exista distanţa impusă de scenă. Se simţea cum fiecare face parte din acelaşi *joc* şi aceeaşi *viaţă*; o viaţă evreiască, despre care am aflat, tot de la domnu' Aronovici, că este şi titlul unei piese de teatru „pe care merită neapărat să mergi s-o vezi“, mi-a recomandat în chip de „la revedere“.

IULIA DELEANU

Negaţionismul, dincolo de psihopatie – metastază a xenofobiei

Urmare din pag. 1

Recent, de ziua tradiţională a comemorării Holocaustului, mai mulţi supravieţuitori ai „Trenurilor morţii“ au fost decoraţi de preşedintele ţării. Dar negaţioniştii au continuat să cârtească: „Evreii îşi meritau moartea, unii erau vinovaţi, au murit prea puţini. Şi în Transnistria, în lunile imediat următoare, au fost deportaţi prea puţini. S-a murit prea puţin. Evreilor din Basarabia şi Bucovina de Nord le-au fost alăturaţi întru moarte şi evreii din Bucovina de Sud, care, în baza Tratatului «Ribbentrop-Molotov», nici nu s-ar fi cuvenit ocupată... Au murit şi evrei din capitala ţării pentru vreo absenţă la curăţirea zăpezii? Nu-i nimic!“. Au trecut Nistrul spre moarte, alăturându-li-se evreilor ucrainieni într-un unic cortegiu, în care au pierit, în acel timp, aproape trei sute de mii de evrei.

„Nu, n-au pierit atâţia!“ - strigă negaţioniştii... Cifra ar fi, în realitate, mai mică... Cu cât? Cu câteva sute? Cu câteva mii?

Vă cere cineva astăzi despăgubiri băneşti pentru evreii ucişi în Transnistria, ori pe drumurile Transnistriei?! Se cer despăgubiri pentru evreii deportaţi din Ardealul de Nord de către Statul maghiar?! Dar negaţioniştii sunt, în continuare, teribil de inventivi. Am citit în două publicaţii ale României moderne, ale României de azi, că s-ar cunoaşte şi suma exactă pe care ar pretinde-o urmaşii evreilor ucişi în Holocaust... Le-ar fi fost greu ca, înainte de a vehicula cifre de ordinul a miliarde de euro sau dolari, să trimită un emisar la Federaţia evreilor din România, pentru a afla care e adevărul?

Negaţionistul de care aminteam la începutul acestui îndreptăţit pamflet, sau, mai degrabă, strigăt de disperare, nici nu mai contestă existenţa Holocaustului. „Au murit şase milioane în Europa fascistă a acelor ani. Dar nu la noi! Nu i-am ucis noi! Chiar şi cei îngropaţi în pământurile Transnistriei au murit pur şi simplu, de moarte bună... Nimeni n-a tras în ei şi nimeni nu i-a privat, ani la rând, de medicamente şi pâine... Erau ani de război, ani foarte grei pentru toţi... Cine să-i fi scăpat de la moarte? Mai cu seamă că purtau vinovăţia cumplită a identităţii lor evreieşti... Şi cine a vrut să scape - ce altă dovadă mai bună?! - a scăpat!“.

Noi am recunoscut dintotdeauna că, într-un anumit moment al războiului, după înfrângerea de la Cotul Donului, Antonescu a întrerupt deportările şi a reîntors înspre ţară o parte din copiii orfani, câteva mii de supravieţuitori dorohoieni, ori din Bucovina de Sud, „deportaţi abuziv“...

Şi cine n-a fost deportat abuziv? La terminarea războiului, de pe teritoriul României lipseau câteva sute de mii de evrei, ucişi în Vest, ca şi în Est, ori în Nord... Rămân ca mărturii inatacabile mormintele de pe tot tărâmul urgiei, cenuşa celor arşi, înfirmităţile şi bolile pe care le-au dus cu ei toţi cei rămaşi în viaţă. Da, am mai văzut încă vreo 20 de supravieţuitori cu prilejul decorării lor pentru îndărătnicia de a fi rămas în viaţă.

Negaţionismul nu-i consecinţa unei psihopatii... negaţionismul este o continuare a urii care a împins spre moarte sute de mii de evrei... Negaţionismul este cea mai îngrozitoare sfidare... chiar şi atunci când liderii ţării ajung să recunoască, în faţa întregii lumi, că în anii războiului s-a întâmplat o cumplită tragedie, o monstruozitate - străină, zicem noi -, de sufletul poporului român. Ceea ce nu-i absolvă pe vinovaţi!

Evreii din România nu s-au sfiit niciodată să recunoască public meritele celor care, la timpul respectiv, i-au salvat de la moarte. Astfel, câteva zeci de nume, solicitate şi confirmate de dânşii figurează azi printre „Drepţii Popoarelor“. Chiar acum câteva săptămâni, un prieten din Haifa a izbutit să dovedească lumii că pictorul de biserici Gheorghe Rusu a salvat evrei de la moarte. Distincţia de „Drept al Popoarelor“ i-a fost remisă fiicei sale, aflată acum în America de Sud... Un gest al speranţei în viitor... Dar negaţioniştii nu speră nimic. Ura lor, făţărnicia şi neostoita perseverare întru minciună continuă să-i înjosească, fie şi postum, pe evrei. Capacitatea lor de invenţie pare, de asemenea, nemărginită.

Mi-ar face plăcere să aud că, printre toţi aceşti răscolitori de morminte şi inamici înveterați ai recunoaşterii grozăviilor petrecute atunci se află şi câte un protestatar rătăcit împotriva celor care contestă, la atâţia ani de la Holocaust, până şi existenţa noului stat Israel, care respinge aberaţia acelui fost preşedinte al Statelor Unite care ar vrea să delegitimeze noul stat, proferându-şi dorinţa de a-i vedea din nou răspândiţi pe evreii din Israel, într-o Diasporă fără sfârşit... Mi-ar plăcea să aud, mai precis, să citesc, de ce nu, chiar în vreo publicaţie care-şi face un merit din a-i învinui pe evrei, măcar un singur protest împotriva acelui preşedinte iranian care reclamă ştergerea Israelului de pe toate hărţile lumii, precum şi folosirea armelor de ucidere în masă. Şi-am mai fi dorit, poate, ca negaţioniştii de azi, de pe teritoriul României, despre care se spune - cine-a calculat?! - că s-ar fi înmulţit ca număr până la a deveni aproape majoritari, să afle despre miile de evrei căzuţi întru apărarea acestei ţări, în Războiul pentru Independenţă, ca şi în cel de Reîntregire, pe vremea când nici nu li se acordase încă, măcar, după zeci şi sute de ani de convieţuire, calitatea de cetăţeni.

Acum, au mai rămas doar câteva mii de evrei într-o ţară în care, în anii '30 ai secolului trecut, erau peste 800.000. Faceţi-vă, aşadar, socotelile, găsiţi soluţia cea mai rapidă de a scăpa, în sfârşit, şi de noi, având, totuşi, grijă să mai rămână câteva zeci care să poată fi decoraţi în răstimpul ultimei supravieţuiri. Sau, poate, preferaţi cumva *post-mortem*?!

Încheind aceste rânduri triste, cer iertare tuturor confraţilor mei întru cetăţenie română, dacă n-am izbutit, poate, totdeauna, să fac o demarcaţie fermă între oamenii adevăraţi şi negaţioniştii de absolut ultimă speţă. Aş vrea să nu mai revin asupra celor spuse nicicând. Aş vrea ca viaţa să-mi infirme spaimele şi amărăciunea de azi. Şi, mai sper ca prietenii care-mi dau dreptate să-mi dea un mic semn că m-au citit până la capăt.

DOREL DORIAN

P.S. – *Există legi, aproape peste tot în lume şi în România, desigur, care condamnă ferm negaţionismul ca relansare a minciunii şi îndreptăţire a urii. Despre negaţioniştii cu care ne confruntăm pe meleagurile noastre, de ani şi ani de zile, n-am auzit să fi fost judecaţi. Condamnarea lor rămâne o ipoteză de mult asasinată. Ba, s-a născut şi macabra incitare: „Negaţionişti de pretutindeni, uniţi-vă! - pentru un nou Holocaust, cu martori şi acte în regulă, cu care să ne mândrim în faţa posterităţii!“.*

FRUMUSEŢEA ŞTIINŢEI (II)

Interviu cu acad. IONEL HAIDUC, preşedintele Academiei Române

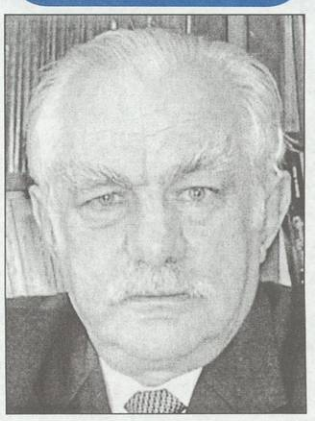

(Urmare din nr. 282-283)

- Puteţi să-mi daţi câteva nume?

- Alexandru Balaban, chimist; Eugen Segal... Adică nu era interzis, nu era încurajat...

- Te îngrozea birocraţia!

- Era mai mult decât birocraţia, era o încercare de intimidare a celor care vroiau să publice în afară, dar cine n-a ţinut cont de asta şi a insistat, a reuşit!

- Credeţi, totuşi, că sunt şi oameni care s-au pierdut pe drum, cu toate că erau capabili?

- Da, fără îndoială. Fără îndoială. N-aş vrea să dau nume, dar cunosc cel puţin doi-trei chimişti de înalt nivel care nu sunt suficient cunoscuţi în lume pentru că tot ce-au publicat – şi au publicat lucrări de calitate! -, au publicat în ţară, în reviste de multe ori locale. Şi-atunci, cum spuneaţi dvs., au îngropat un talant...

- ...care n-a produs nimic. De ce nu vreţi să ni-i spuneţi?

- Nu. Nu vreau să dau nume. Dar, o spun cu regret, că dacă cel puţin jumătate dintre lucrările lor şi le-ar fi publicat în străinătate, şi-ar fi făcut, fără îndoială, un nume.

- Să ne gândim puţin şi la generaţia nouă de oameni de ştiinţă, care va veni după. De unde? De pe băncile şcolii! Oferă şcoala, după părerea dvs., o anumită, să nu-i zicem totală, dar o anumită egalitate de şanse? Cum pot ei să răzbată, oricât de capabili, fără bani?

- Ştiu eu? Egalitate de şanse, teoretic, ar exista. Practic, nu. Poate fi vorba de egalitate de şansă între nepotul meu, care are computer pe masă de la vârsta de şapte ani şi un copil de aceeaşi vârstă, de la ţară, care nici măcar cămin cultural nu are în satul lui, fiindcă, între timp, s-a transformat în cârciumă, în disco, sau în ce vreţi?!

- Aşa stând lucrurile, un copil talentat de la ţară, care vine, aşa, în gol, are vreo şansă?

10% dintre studenţii noştri – copii de excepţie

- Nu ştiu de ce, dar acum numărul de studenţi, copii de ţărani, e foarte mic. Dar nu ştiu, nu ştiu de ce s-a produs această ruptură.

- Probabil că şi-au dat seama acum, chiar şi cei mai simpli oameni că mai important decât să ştii carte este să ai bani.

- Probabil drumul spre bani e mai scurt acum.

- Şi mai uşor!

- Şi mai uşor... nu trebuie să treci prin atâţia ani grei de şcoală... Până ajungi să faci bani prin şcoală trece extrem de mult timp. Şi mai e ceva: s-a produs o masificare, ceea ce a dus la scăderea prestigiului celui care învaţă. A fost un fenomen inevitabil, într-un fel, dar a scăzut, a scăzut mult prestigiul profesiilor bazate pe studii superioare.

- Credeţi în vreo şansă de îmbunătăţire?

- Totdeauna există o selecţie. Cam 10% dintre studenţii noştri aş zice că sunt, totuşi, copii de excepţie, care...

- 10%?!

- Zic de excepţie. Dar există şi o mare masă amorfă... Dar eu n-aş vedea atât de în negru toată situaţia. Am predat şi în Statele Unite, unde studenţii nu sunt mai grozavi decât ai noştri, dar acolo e o altă mentalitate şi ierarhizarea se face de la sine, există şi acolo această masificare a învăţământului, de care vorbeam, dar există şi o cultivare a elitelor... care la noi lipseşte.

- Cum credeţi dvs. că s-ar putea cultiva şi la noi elitele? Cum ar putea fi ajutaţi copiii supradotaţi?

- În primul rând, ei reuşesc numai atunci când ajung în mâna unor mentori de calitate, care îi stimulează, îi lansează, îi îndrumă, îi încurajează.

- De unde atâţia mentori?

- Atâţia câţi sunt, atâţia vor fi şi urmaşii lor. Poate cu un factor de multiplicare.

- Dvs. aveţi discipoli?

- Da. Eu pot să spun că plec liniştit de la catedră, pentru că cel puţin trei dintre foştii mei studenţi şi doctoranzi sunt oameni de calitate, care fac o cercetare la nivelul altor ţări sau universităţi, publică în străinătate, în reviste bune, au devenit... sunt cunoscuţi. Şi vreau să vă mai spun că am cunoscut şi la ţară, şi în oraşele foarte mici, profesori foarte sufletişti, foarte devotaţi, care se zbat, dar nu ştiu... sunt acoperiţi de cenuşă...

- Cum vedeţi viitorul Academiei Române? Ştiţi, desigur, că s-au făcut, uneori, tot felul de comentarii, s-a spus că unii academicieni nu şi-ar merita întru totul titlul şi că, în acelaşi timp, oameni foarte merituoşi aşteaptă pe tuşă, fără a fi recunoscuţi. E ceva adevăr în toate astea?

- Sunt, nu ştiu, mulţi, puţini, dar sunt oameni care ar merita să fie membri ai Academiei Române şi care nu reuşesc să intre. O dată, că locurile sunt limitate. În al doilea rând, trebuie să fii recunoscut de colegi - vrând-nevrând, poate cu cinism o spun, Academia este un club închis. Primirea în Academie nu este o simplă operaţie aritmetică, în funcţie de numărul lucrărilor.

- Dar poţi fi autorul unei singure lucrări, geniale, şi-atunci, ce te faci?

- Se poate să nu le placă unor colegi de figura, sau de caracterul tău! Repet, Academia e un club închis, în care meritele contează foarte, foarte mult...

- Dar nu sunt totul!

- Dar nu sunt totul!

- Vă mulţumesc pentru sinceritate.

- E nevoie să fii acceptat de potenţialii colegi.

- Şi pentru asta ce trebuie să faci?

- Sau să te impui printr-o calitate zdrobitoare, printr-o producţie ştiinţifică incontestabilă, sau să fii, şi ca om, o persoană agreabilă din punct de vedere social.

Trebuie să te bucuri de ceea ce faci

- E de-ajuns?

- Alături de calitatea ştiinţifică, aşa cum am spus.

- La ce lucraţi acum?

- Am fost recent invitat de o editură americană - a fost cineva care a asistat la o conferinţă a mea, în Irlanda, care probabil a stârnit interes! -, iar editura aceasta, Wiley, m-a invitat să dezvolt tema aceea într-o carte. Dar nu ştiu dacă, în condiţiile actuale, aş putea duce la îndeplinire un asemenea proiect.

- Dar v-ar tenta?

- Da, pentru că-mi place enorm să scriu.

- Despre ce anume?

- Despre chimia supramoleculară a unor metale: staniu, plumb... Informaţie am adunată... mi-ar plăcea...

- Şi nu-i păcat să n-o faceţi?

- Încă nu ştiu dacă voi renunţa sau nu... dar trebuie să ştiţi că mi-ar fi extrem de greu să lucrez, pentru că aş avea nevoie de o anumită stare sufletească, o anumită linişte, ar trebui să nu fiu tracasat zi de zi, cu tot felul de treburi.

- Să înţeleg că, preşedintele Academiei Române nu-şi poate continua activitatea ştiinţifică?

- În postul acesta, zilnic, trebuie să te gândeşti la altceva, să te ocupi de tot felul de lucruri şi nu ai orele de răgaz şi de reculegere interioară, necesare scrierii unei cărţi.

- Şi nu vă pare rău?

- Ştiţi, e rău dacă-ţi pare rău de ceea ce nu poţi să faci. Trebuie să te bucuri de ceea ce faci şi să vezi totdeauna partea plină a paharului pe jumătate gol...

- La dvs. care-i partea plină?

- Vedeţi, în situaţia asta, mi-am asumat o anumită responsabilitate şi, ori faci tot ceea ce se cere făcut, ori renunţi. Nu, nu merge cu jumătăţi de măsură.

- Şi nu vă plictiseşte?

- N-ai timp să te plictiseşti.

- Atunci, vă place?

- De plăcut, nu, nu mă pasionează... când e vorba de ceva administrativ... Editurii i-am răspuns cerând un timp de gândire... n-am refuzat oferta. Dar întâi trebuie să-mi cristalizez ideile, şi mi-ar trebui şi câteva luni petrecute într-o bibliotecă din străinătate, Germania, S.U.A., unde să am totul la dispoziţie, ceea ce e cel mai greu.

- Şi acum, o întrebare, domnule academician, din punctul de vedere al omului de ştiinţă, din perspectiva celui detaşat de lucruri mărunte şi cu o viziune elaborată asupra lumii, poate vreţi să-mi spuneţi câteva cuvinte despre cum credeţi dvs. că vor evolua societăţile, Europa, România, cum credeţi că se vor rezolva - sau nu?! - fricţiunile care se tot iscă între diverse populaţii, dacă există vreo posibilitate ca ele să se atenueze sau, dimpotrivă, se vor înăspri?

- Nu ştiu, pentru că Europa e, totuşi, diferită de Statele Unite, unde lucrurile converg cumva, unde nu se face aşa de multă deosebire între oameni, în funcţie de locul de unde vin din lume; deşi nici acolo nu există încă egalitate deplină. În Europa se uită mai greu istoria, se uită mai greu ce-au făcut unii împotriva altora, trecutul este, uneori, exploatat în interese politice şi e uşor să aţâţi lumea, venind cu nişte exemple din trecut...

- Şi cine scrie istoria, şi asta este foarte important!

- Istoria o scriu învingătorii!

- Da, şi uneori, o mai scriu şi mincinoşii!

- O scriu şi mincinoşii, care „uită" unele fapte, sau nu le recunosc, altele sunt trecute sub tăcere, altele exagerate...

- Deci dvs. credeţi că, din punctul acesta de vedere, Europa va evolua mai lent decât America.

- Fără îndoială. Fără îndoială. Dar vor trebui, totuşi, să evolueze, şi prin crearea acestei Uniuni Europene, în care circulaţia a devenit liberă şi oamenii au posibilitatea să se cunoască mai bine, poate că... se vor atenua sentimentele care despart oamenii.

- Credeţi asta?

Răspunderea de a face ceva pentru alţii

- Cred. Dar nu peste noapte. E nevoie *de nu ştiu câte generaţii*, dar...

- Câte?!

- Două, trei... dar, armonie deplină nu va exista niciodată. Vedeţi că până şi în familii există ciocniri, contradicţii, neînţelegeri, care uneori duc la divorţ, alteori se atenuează şi oamenii se împacă... În aceste condiţii, cum să ne imaginăm o imensă societate perfectă?!

- Dar ştiinţa, ziceţi dvs., că va progresa şi va merge în întâmpinarea dorinţei noastre de mai bine. Ştiinţa, însă, poate să facă şi rău.

- Se dezvoltă şi în direcţia mijloacelor de distrugere.

- Orice descoperire este, în sine, un lucru abstract. Felul în care o foloseşti poate să fie bun sau rău.

- Culmea este că cercetările îndreptate înspre distrugere, cercetările militare, au dat produse secundare care au devenit foarte importante. Toată electronica, toate mijloacele acestea de comunicare, Internetul, sunt produse secundare ale cercetărilor militare.

- Este foarte interesant ceea ce spuneţi. Asta pledează pentru existenţa unei legi a compensaţiei, întotdeauna unde există rău, există şi puţin bine, şi invers... Asta ca să putem încheia într-o notă oarecum optimistă! Vă mulţumesc din toată inima şi vă doresc să continuaţi să scrieţi... să vă continuaţi adevăratul dvs. drum...

- Un laureat al Premiului Nobel spunea că, atunci când ai atins un anumit nivel în profesie, ai şi răspunderea de face ceva şi pentru alţii.

- Este foarte frumos ceea ce spuneţi. Dar eu tot îmi repet dorinţa de a vedea cât mai curând noua dvs. carte. Oricum, oricare va fi decizia dvs., vă urez foarte, foarte mult succes... Şi să aveţi parte de sănătate, fiindcă de oameni ca dvs. ţara noastră are mare nevoie!

A consemnat NEDEEA BURCĂ

Conexiuni esenţiale

Recentul număr al revistei „Academica", editată de Academia Română, receptivă la toate evenimentele ştiinţifice şi culturale ale ţării, a prezentat şi o documentată sinteză asupra desfăşurării la Sibiu, între 24 şi 27 iunie 2007, a Festivalului „Euroiudaica", manifestare care a reunit contribuţii valoroase ale culturii evreieşti din ţara noastră, din Europa şi din Israel, exprimând aportul unor pictori, muzicieni, coregrafi, artişti dramatici şi, nu în ultimul rând, oameni de litere şi ştiinţă. Manifestarea a fost înnobilată şi de participarea preşedintelui Academiei Române, acad. Ionel Haiduc, vorbind în deschiderea Festivalului, precum şi a vicepreşedintelui Academiei Române, Marius Sala. Revista ne-a prezentat, totodată, interesante informaţii ştiinţifice, opinii şi dezbateri ale distinşilor academicieni, precum şi fascinante secvenţe de istorie culturală. Remarcăm studiul acad. Solomon Marcus, privitor la „Analele Academiei Române", precum ne bucură şi iniţiativa creării *Centrului de informare Roşia Montană*, inaugurat, la 30 iunie a.c., de Fundaţia „Soros" în parteneriat cu Academia Română. Remarcăm, de asemenea, printre viitoarele apariţii de la Editura Academiei Române, volumul îngrijit de Gheorghe Mihăilă, *Locul lui H. Tiktin, membru de onoare al Academiei Române*, care va reuni comunicările expuse la Sesiunea ştiinţifică organizată de Secţia de Filologie şi Literatură a Academiei Române, la 13 martie 2006, fragmente din scrierile savantului, extrase din recenziile şi articolele ce i-au fost consacrate, ca şi din unele sinteze privitoare la lingvistica românească. Două articole dedicate familiei lui Tiktin vor întregi volumul. Regretăm, la rândul nostru, dispariţia academicienilor Virgil Cândea, Ovidiu Maitec, Alexandru Timotin, Ioan Ursu şi Nicolae Patraulea, oameni de o nobilă distincţie intelectuală, fiecare dintre aceştia reprezentând o grea pierdere pentru comunitatea academică, pentru noi toţi.

În încheiere, să ne fie îngăduit, în numele cititorilor revistei, să adresăm felicitări şi urări de sănătate, de viaţă lungă şi de rodnică activitate în continuare academicianului Ionel Haiduc, cu prilejul împlinirii frumoasei vârste de 70 de ani. Îi mulţumim, totodată, omului de cultură şi chimistului de înalt prestigiu pentru bunăvoinţa şi sinceritatea manifestate cu prilejul acordării acestui interviu. **(R.E.)**

Când totul pare spus...

Ce ar putea spune, totuşi, editorul R.E. într-o succintă casetă de încheiere, când totul ar fi părut spus? O esenţializare, cel mult, redusă la câteva cuvinte... Un om de ştiinţă, de recunoscută valoare mondială, cu peste 50 de ani de stăruinţă şi har în domeniul cercetării chimice; adept al colaborării creatoare internaţionale, ales recent preşedinte al Academiei Române, s-a adresat deschis cititorilor revistei noastre, ca un vechi prieten... Cum să nu remarc, totodată, implicarea sa profundă şi responsabilă în întreaga viaţă ştiinţifică a României de azi. Cu luciditate, cu mult spirit civic şi fără menajamente conjuncturale. Şi să asociem, fireşte, întâlnirii noastre de suflet, urarea din inimă a cititorilor noştri, din ţară şi de peste hotare, de azi şi de peste timp, în ideea-speranţă, atât de potrivită la cei 70 de ani, împliniţi anul acesta de academicianul Ionel Haiduc, o urare de îndârjită continuare a creaţiei ştiinţifice până la (cel puţin) 120! În limba profeţilor noştri: „AD MEA VEESRIM!". **(DOREL DORIAN)**

350 de ani de viață comunitară evreiască DOROHOI

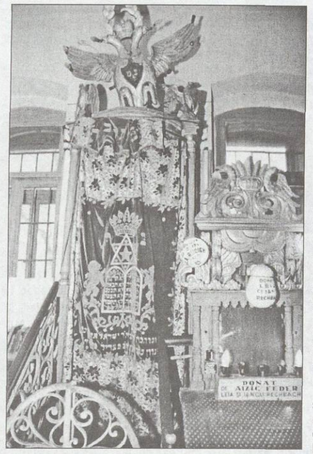

În Cimitirul Evreiesc din Dorohoi a fost identificată o piatră tombală datată 1652. Este prima mărturie a existenței evreiești în acest oraș moldovenesc, care în luna octombrie a sărbătorit șase secole de la întemeiere. Piatra mortuară într-un cimitir evreiesc dovedește că, acum 350 de ani, era la Dorohoi o comunitate, chiar mică, dar exista... fiindcă își asigurase un teren pentru cimitir. Alte date despre Comunitatea din Dorohoi nu se cunosc până în 1772, când documentele menționează „21 de capi de familie evrei" în acest oraș. Istoria Comunității din Dorohoi înregistrează apoi, timp de două secole, creșterea comunității până la 40% din populația orașului, care, în 1932, avea 16.000 de locuitori, trei biserici ortodoxe, una catolică și 17 sinagogi cu zece rabini. Astăzi, în Dorohoi mai sunt 28 de evrei. Alături de ei, la 15 octombrie a.c., la Dorohoi, am fost o largă delegație din București, veniți cu un autocar. Erau cu noi președintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, vice-președintele F.C.E.R., ing. *Paul Schwartz*, consilierul cultural ing. *José Blum*. Am avut ocazia să îl cunoștem mai bine pe noul Rabin *Shlomo Sorin Rosen*, care s-a dowedit a fi nu numai un intelectual cu o serioasă cultură iudaică, ceea ce e de altfel firesc, dar și un animator și prieten al fiecărui colectiv în mijlocul căruia se află. Ne-au însoțit și dorohoienii din Israel, printre care *Steli Loznen*, vice-președintele A.C.M.E.O.R. A fost cu noi ziaristul *Vladimir Pană*, fiul scriitorului Șașa Pană și nepotul dr. Binder, fii ai Dorohoiului. Trebuie subliniat că, deși președinte al unei comunități mici și cu o medie de vârstă foarte ridicată, prof. *Iancu Isidor* a făcut față cu excelență unui efort organizatoric deosebit de complex. Fiindcă suita de manifestări ce s-a desfășurat, sub titlul „Evreii în viața Dorohoiului", a antrenat nu numai zecile de oaspeți bucu-rești, ci și un număr și mai mare de invitați din comunitățile orașelor Roman și Iași.

La Bacău, unde am poposit în trecere, am fost primiți foarte bine și cu o caldă ospitalitate de comunitatea locală. O comunitate care, după cum ne-a spus președintele ei, dl *Hary Vigdar*, număra, înainte de 1941, circa 13.000 de membri și avea 32 de sinagogi. Astăzi sunt 269 de membri, cu o singură sinagogă.

La Primăria orașului Dorohoi, delegația F.C.E.R. a avut o întâlnire cu primarul, ing. *Sergiu Lungu*, și cu prefectul Județului Botoșani, *Gh. Sorescu*, care, de altfel, au fost alături de noi toată ziua, până aproape de miezul nopții. După care toată lumea participantă la această sărbătoare a comunității locale a pornit în cortegiu, traversând centrul orașului, până la Piața Pinhas Wasserman (fost rabin în Dorohoi 46 de ani). Acolo, în clădirea unei foste sinagogi („Beit Solomon"), aflată în curs de renovare, se va deschide Muzeul de Istorie a Evreilor din Moldova de Nord.

După dezvelirea plăcii inaugurale, despre aceasta istorie agitată a fost prezentat un film de către dr. *Lya Benjamin*, film alcătuit în colaborare cu dr. *Aurel Vainer*.

Să menționăm că printre zecile de documente ale vremurilor trecute, majoritatea fotografii, prezentate în film, se află și una în care poate fi recunoscută mama actualului secretar general al F.C.E.R., ing. A. Kupferberg.

Alte detalii: unul dintre ziarele evreiești care apăreau la Dorohoi se numea „Realitatea Evreiască", iar Librăria Bercovici, cea mai importantă din oraș la vremea ei, a fost un factor de inovare și modernizare, ea fiind și cea care a adus acolo primul gramofon și prima bicicletă.

*

Din păcate, pe lângă caracterul de sărbătoare, istoria evreilor din Dorohoi ne-a obligat și la o comemorare dureroasă, cea a pogromului care a avut loc aici în 1940, primul din România, în timpul dictaturii regale și al guvernului liberal al lui Gh. Tătărăscu, precedând represiunile rasiale ale guvernării antonesciene. El a avut loc pe fondul unei violente campanii antisemite în presa vremii, al propagandei legionare și al legilor rasiale, care îi transformau pe evrei în cetățeni fără drepturi civile, legi ce au precedat guvernarea legionară și apoi cea a Mareșalului. În memoria acestui sângeros eveniment, la cimitirul evreiesc a avut loc o ceremonie amplă de comemorare. A fost citit mesajul primului ministru, Călin Popescu Tăriceanu. Au luat cuvântul președintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, și Rabinul *Shlomo Sorin Rosen* (publicăm integral aceste cuvântări și mesajul premierului român). Au fost transmise mesaje din partea Comitetului de Prietenie România-Israel din Parlament de către deputatul Constantin Aronovici, a Ministerului Culturii și Cultelor, a Institutului Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel", a Asociației de Prietenie România-Israel, din partea A.C.M.E.O.R., a Asociației supraviețuitorilor Holocaustului, a comunităților din Roman și Iași.

După prânz, a avut loc o masă rotundă cu tema „File din istoria evreilor din Dorohoiul de altădată". A urmat spectacolul „Shalom, domnule profesor" - un recital al actorului Nico Nitai, din Israel (publicăm în acest număr cronica spectacolului ce a avut loc la București). Și, în final, am asistat la un spectacol al ansamblului folcloric „Mugurelul" din Botoșani, un ansamblu de copii și adolescenți care a obținut premii internaționale în turneele efectuate prin Europa.

În ziua de 16 octombrie a.c., delegația bucureșteană a plecat la Rădăuți pentru a participa la comemorarea Zilei Holocaustului ce urma să se desfășoare în această localitate. Din păcate, manifestările, care au avut totuși loc, au fost diminuate ca amploare datorită dispariției tragice în acea dimineață a secretarei Comunității, prof. TĂNIA GRINBERG.

Rabinul SHLOMO SORIN ROSEN

„Să nu lăsăm să se aștearnă tăcerea peste ceea ce s-a întâmplat

Am venit singur aici și am ascultat tăcerea din cimitir. Am ascultat și nu am auzit nimic. Apoi am venit cu toții și am făcut zgomot și am spus ce aveam pe suflet. Lumea noastră nu e o lume a tăcerii, dar între lumea noastră și lumea celor care au fost uciși, acum 67 de ani, este o lume a tăcerii. Iar astăzi venim să reunim *aceste două lumi pentru* câteva minute. Venind spre Dorohoi, într-un autocar plin de viață și plin de zgomot, mi-a revenit în memorie o poveste din Tora, Cartea noastră de căpătâi, o poveste tristă și totodată plină de înțelepciune, o poveste în care doi dintre fiii fratelui lui Moise, fiii lui Aron, au murit chiar în fața lui. Au murit, cum se spune, în fața lui Dumnezeu și Tora ne spune doar două cuvinte: Aron a tăcut. Nu știm ce s-a întâmplat în acele momente: poate a avut o revelație sau poate că a fost răsplătit pentru faptul că nu a protestat, ni se spune că poate a încercat să înțeleagă, ni se spun multe lucruri... Adevărul nu-l vom ști probabil niciodată. Dar ceea ce s-a întâmplat în acele momente este ceea ce se întâmplă și în momentele de acum. Suntem aici pentru ca fiecare dintre noi să lăsăm sufletele noastre să vorbească așa cum știu ele mai bine: prin tăcere. Și în final, vom ține un moment de tăcere în memoria celor care au fost uciși aici. Este foarte greu să vorbim despre tăcere, fiindcă singurul lucru din această lume despre care nu se poate vorbi tăcerea este. În momentul în care am vorbit despre ea, am rupt-o și ea nu mai există. Dar ceea ce putem face astăzi este ca, după ce vom termina ceremonia de aici, după ce vom merge fiecare cu ale noastre, să nu tăcem, să vorbim, acolo, în lumea largă, dincolo de zidurile acestui cimitir, dincolo de gândurile care ne-au adus aici. Să vorbim, pentru ca ceea ce s-a întâmplat aici și în alte locuri din Europa să nu se mai întâmple și să vorbim pentru că așa ne este dat nouă, ca oameni, să vorbim despre toți fiii, despre toate fiicele, despre toți cei pe nume Avram și Sara și Iacov, despre toți cei care nu mai sunt, să vorbim despre memoria lor și despre felul în care această memorie poate supraviețui în noi. Pentru ca Dumnezeu să îi odihnească în pace pe cei ce nu mai sunt și să dea Dumnezeu ca memoria lor, prin vocile noastre, să nu se stingă niciodată.

Dr. AUREL VAINER, președintele F.C.E.R.

O pagină tragică din istoria poporului român

Permiteți-mi să salut pe colegii mei și, în mod special, pe președintele Comunității Evreiești din Dorohoi.

Noi, în istoria poporului evreu, folosim adesea cuvântul „minune". Cred că asistăm astăzi la o nouă minune, pentru poporul evreu, pentru evreii din România, *mai cu seamă. În 1940, la 1 și 2 iunie, avea* să se întâmple o mare nenorocire: primul pogrom antievreiesc din România, marcat de încercarea de înmormântare a doi soldați evrei din armata română, căzuți în luptele de ariergardă cu trupele sovietice, care au preluat samavolnic Ținutul Herța, care nu a fost niciodată pământ rusesc. Acolo, doi soldați evrei, care au intervenit în apărarea comandanților lor, pentru a-i proteja, este vorba de căpitanul Boroș și de sublocotenetul Dragomir, au fost uciși de militarii sovietici. Cei doi soldați evrei au fost aduși a doua zi, conform ritualului nostru, pentru a fi înmormântați în cimitirul din Dorohoi, în 24 de ore. La înmormântare se întâmplă momente de groază: o grupă dintr-un regiment care se retrăgea, Regimentul 2 Grăniceri, trage în plin în asistența din cimitir. Concomitent, o parte dintre soldații acestui regiment pătrund în orașul Dorohoi, unde jefuiesc magazine, intră în *casele evreilor, scot bărbații și îi împușcă. Au fost* momente de groază. Ele au trecut, fiindcă au existat totdeauna și oameni de bine: colonelul Sănătescu, comandantul zonei, dă un ordin care pune capăt oricărei operațiuni militare și de devastare în Dorohoi și începe să se facă ordine. Bilanțul: există informații oarecum diferite care situează la 50, 52 sau 70 numărul oamenilor care au murit pentru singura vină de a se fi născut evrei. Acesta a fost episodul pogromului de la Dorohoi. După aceea, cu un an și câteva luni mai târziu, în noiembrie 1941, începe deportarea populației evreiești din Dorohoi, care crescuse brusc datorită aducerii forțate a evreilor din localitățile mici din jurul Dorohoiului. Populația evreiască a orașului se dublase în urma acestei acțiuni a autorităților. A fost o pagină de mare tragedie, cu multă suferință, și aceste pagini ale trecutului aparțin istoriei noastre, istoriei poporului român, iar noi facem un act de dreptate, un act de recunoștință și compasiune pentru cei morți atunci, venind după atâția ani în Dorohoi pentru această comemorare. O facem în condițiile unei Românii democratice, în care domnește egalitatea între etnii și noi, evreii, ne bucurăm de drepturi autentice. Mulțumesc organelor administrației locale, personal domnului primar Sergiu Lungu, pentru modul foarte rapid în care a reacționat, cu receptivitate, la dorința noastră de a organiza Ziua Evreilor din Dorohoi.

Să ne rugăm pentru odihna veșnică a celor căzuți atunci. Amin.

Deportarea în Transnistria a evreilor din județul Dorohoi – în declarațiile supraviețuitorilor

La masa rotundă cu tema „File din istoria evreilor din Dorohoiul de altădată", cercetătoarea **ADINA-FRANCISKA BABEȘ** a prezentat o serie de documente despre tragedia deportărilor din acest oraș moldovenesc, așa cum apare ea în declarațiile celor 35 de supraviețuitori, martori în cadrul procesului lotului celor vinovați de crime de război în județul Dorohoi. Cele 35 de mărturii fac parte din Fondul de arhivă al Institutului Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel" și fac pentru prima oară subiectul bibliografic al unei lucrări.

La 7 noiembrie 1941, a început deportarea, primii fiind evreii din Darabani și Rădăuți-Prut; pe 8 noiembrie au fost deportați cei din Săveni și Mihăileni, iar în zilele de 12 și 13 noiembrie evreii din Dorohoi. O primă lectură a acestor declarații scoate la lumină încercările disperate ale evreilor din Dorohoi de a fi exceptați de la deportare.

Situația lui *Iancu Croitoru*, meseriaș în Dorohoi, a fost una specială. Așa cum reiese din declarația sa, Titus Onofrei, reprezentant al Camerei de Muncă, cu care a lucrat direct, „a venit la mine cu Duță Avram și mi-au ridicat toate uneltele din atelier și multe alte lucruri. Cu mari intervenții din partea unui magistrat, am obținut să lucrez clandestin, plătindu-i, prin nevasta lui, o leafă săptămânală".

Deportarea a fost însoțită de jafuri și furturi, menționate în aproape toate declarațiile celor deportați. Așa cum *Strul Cohn* a declarat: „Lumea a fost anunțată că întreg orașul va fi evacuat de jidani. Evreii din târgușoarele mici au fost ridicați și somați să-și depună avutul la BNR, avutul fiind luat fără nici o dovadă". *Ciubotaru Itic Viderman* a fost „scos din casă, cu puținul meu avut și am fost trimis la gară și acolo delegatul Băncii Naționale, Raicu, după ce mi-a dat doi pumni în cap, mi-a făcut o percheziție corporală și mi-a luat trei inele de aur și 35.000 de lei, pe care i-am avut ascunși. Înainte cu două zile de evacuare m-am prezentat la Banca Națională să schimb banii, după ordinele care erau... În același timp, a venit un alt domn, tot de la BNR, și mi-a scos inelul de cununie de pe deget și mi-a dat șapte ruble pe el". Declarația lui *Aron Aizic* este și ea sugestivă în acest sens: „După ce schimbasem la B.N.R. 1.000.000 - lei, ceas de aur, inele, broșă ș.a. - am primit pentru ceas, inele și broșă, 50 de ruble, ceea ce însemna acolo (n.n - în Transnistria) o jumătate de pâine. La gara Dorohoi, am fost întâmpinat de doi funcționari de la B.N.R.; unul cu un ciomag în mână mi-a ordonat să scot mănușile, și văzu inelele noastre de cununie, și a dat ordin: «Măi, jidane, dacă în cinci minute nu scoți inelele, îți tai degetul» și deși inelul era încarnat de 20 ani, l-am scos, nu știu sigur cum. Inelele le-au pus în buzunar, umplându-și buzunarele și cu bijuteriile luate de la ceilalți".

Situația lui *Ethel Nehemia* este una la fel de dramatică: „În timpul evacuării, bărbatul meu a fost dus la munca de folos obștesc la Brăila, iar eu m-am dus la farmacistul Timuș, cu un copilaș de cinci luni, rugându-l să mă oprească și el m-a refuzat, spunând că toți trebuie să plecăm". La fel de dramatică fiind și situația lui *Froim Cherbișu*, situație care rezultă din declarația acestuia: „Înaintea evacuării m-am dus la dl Timuș, să-l rog cu o cerere, pentru tatăl meu, în vârstă de 85 de ani, care era pe patul de moarte, ca să rămânem și el m-a injurat și m-a dat afară și a spus că nu trebuie să rămână urmă de jidan în Dorohoi. Tata a murit de emoție după câteva zile". *Strul Cohn* a scris în declarația sa: „Adevărul asupra Transnistriei plana ca un spectru. Nici o scăpare. Doar bani, pentru cei ce aveau. Hienele rânjeau. Până și sergenții de stradă, după îndemnul celor mari, intrau în magazine, case și «cereau»".

O altă situație întâlnită în aceste pagini de mărturii este cea a membrilor familiilor celor care erau detașați la muncă, pentru cei mai mulți dintre ei întoarcerea acasă a însemnat neîntâlnirea cu familia, sau deportarea în Transnistria. Mărturia lui *Cărbunaru Leib* este și ea semnificativă, el declarând: „În timp ce mă aflam la muncă de folos obștesc la Brăila, autoritățile din Dorohoi mi-au evacuat soția cu cinci copii în Transnistria. S-a lansat de către autorități zvonul mincinos că noi am fost trimiși în Transnistria, așa că familiile noastre trebuiau să plece acolo".

Consecințele deportării evreilor din județul Dorohoi merită amintite pentru a întregi tabloul istoriei acestei regiunii. Astfel, conf. univ. ing. Dan Regenstreif declara: „Într-o oră, într-o singură oră, au dispărut toți evreii din târgușorul întemeiat de strămoșii lor. O dată cu ei a dispărut toată viața culturală și socială a unei obști evreiești, veche de 150 de ani, împreună cu cele peste 500 de cămine evreiești și cu bunurile rămase în ele, precum și cele 17 sinagogi. Din infernul transnistrean s-au întors în orașul Mihăileni doar circa 500 de suflete. Majoritatea supraviețuitorilor au emigrat în Israel și un număr redus s-a stabilit în alte țări și în alte orașe din România. Ultimul evreu din orașul Mihăileni a fost unchiul meu, Herșcu Regenstreif, care a murit în anul 1986, la vârsta de 94 de ani".

La recensământul din anul 1930, în orașul Dorohoi locuiau 5.820 de evrei, reprezentând un procent de 36,7% din totalul populației. În anul 1941, în orașul Dorohoi locuiau cu 430 de suflete mai puțin, adica 5.389 evrei. În preajma anului 2000, mai trăiau 49 de evrei, majoritatea fiind de vârstă înaintată (n.n. - azi mai trăiesc 29 de evrei). Situația din celelalte orașe ale județului Dorohoi este asemănătoare cu cele mai sus prezentate. Astfel, în orașul Darabani trăiau, în anul 1930, 1.917 evrei, care reprezentau 17,8% din totalul populației, în anul 1941 erau 1.854 de evrei, iar la recensământul din 1948, în Darabani mai erau circa 650 de evrei. În anul 2000, în orașul Darabani nu mai exista nici un evreu. În anul 1930, în orașul Săveni locuiau 1.774 de evrei, reprezentând 35,8% din totalul populației, iar în anul 1941 locuiau 2.003 evrei. În anul 1948, locuiau 1.200 de evrei, iar în preajma anului 2000, în orașul Săveni mai erau doar șase evrei.

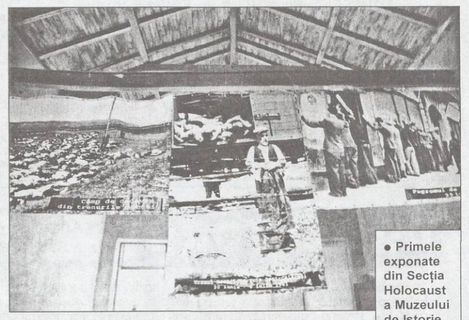

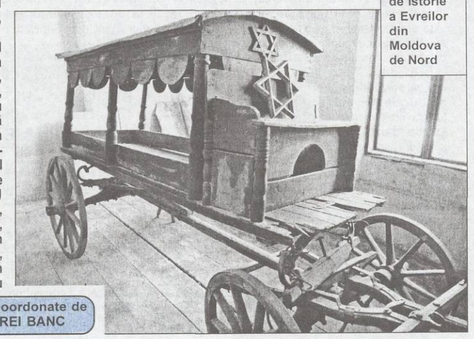

● Primele exponate din Secția Holocaust a Muzeului de Istorie a Evreilor din Moldova de Nord

Pagini coordonate de ANDREI BANC

GUVERNUL ROMÂNIEI

Domnule Președinte al Federației Comunităților Evreiești din România, Domnule Președinte al Comunității Evreiești din orașul Dorohoi

Doresc să salut inițiativa organizării, în cadrul manifestărilor dedicate marcării celor 600 de ani de la atestarea documentară a orașului Dorohoi, a seriei de evenimente ce au ca tematică „Evreii în viața Dorohoiului". Cu acest prilej, va avea loc o necesară readucere în atenția comunității locale, dar și în atenția tuturor românilor, a rolului important pe care comunitatea evreilor l-a avut de-a lungul timpului în viața acestui oraș și a acestei regiuni, dar și evenimentele tragice care au zguduit existența ei.

Considerăm ca fiind o inițiativă foarte importantă lansarea proiectului unui muzeu al comunității evreiești din zona Moldovei de Nord, la Dorohoi, oraș care, de-a lungul celor 600 de ani de existență, a cunoscut armonia conviețuirii și bunei înțelegeri, dar și încercările crunte ale istoriei.

Este un proiect deosebit de generos prin exemplul educativ, prin valoarea culturală și prin imensa sa valoare sentimentală, cu atât mai mult cu cât acest Proiect pune laolaltă contribuția autorităților cu cea a inițiativei locale private. Cu toții avem nevoie să cunoaștem mai bine istoria comunității de aici, rolul benefic pe care, de-a lungul secolelor, evreii din Nordul Moldovei l-au avut pentru dezvoltarea acestei zone, contribuția lor la întărirea armoniei culturale și sociale, la îmbogățirea tradițiilor și a conectării acestor meleaguri la alte zone ale Europei.

Pe de altă parte, acest proiect are o valoare deosebită pentru cunoașterea acelor pagini înnegurate din istoria secolului trecut, marcate de imense și nedrepte suferințe ale evreilor din această zonă. Tinerii din țara noastră trebuie să afle despre acele momente tragice, precum cele suferite de evreii din Dorohoi sau din alte orașe în timpul pogromului. Astfel, cunoscând adevărul istoric, va spori încrederea noastră, a tuturor, în valorile democrației, ale armoniei interetnice, vom respecta cu mai mare atenție valorile și drepturile omului și vom fi cu toții mai puternici pentru a le susține și apăra cu convingere.

Dorim să sprijinim proiectul dedicat comunității evreiești din această zonă și avem convingerea că realizarea sa va contribui la sporirea prestigiului orașului Dorohoi și a tuturor locuitorilor săi.

CĂLIN POPESCU-TĂRICEANU,
primul ministru

Întâlnire cu trei categorii de evrei din Dorohoi

Am sosit la Dorohoi duminică, 14 octombrie, pe un apus de soare strălucitor, după ce am fost amenințați de toate canalele Tv., presă și radio, cu viscole, zăpadă și, în cel mai bun caz, ploi. Ne-au întâmpinat prof. Iancu Isidor, președintele Comunității , care a observat că „cineva acolo sus ne iubește și vremea ne va fi favorabilă". A avut dreptate. A doua zi, cea în care aveau să se desfășoare festivitățile oficiale și comemorarea, a fost și mai senină. Am pornit de dimineață să ne întâlnim cu evreii din Dorohoi.

Am întâlnit trei categorii de dorohoieni. Prima, cei 29 de evrei care au mai rămas și locuiesc în acest oraș, fără întrerupere. Mai puțin *anii războiului, când au fost deportați în lagăre* de muncă obligatorie, în Transnistria, dar care s-au întors să-și oblojească rănile și să-și continue viața pașnică de dinainte, așa cum au trăit strămoșii lor de-a lungul anilor. A doua categorie, dorohoienii-israelieni, care au ales să-și făurească un viitor în statul Israel, dar care se întorc mereu în orașul natal, să-și împrospăteze amintirile, să-și viziteze rudele, prietenii și foștii colegi de școală. Au venit și de data asta ca să participe la desfășurarea sărbătorilor și să depună coroane de flori la mormintele celor căzuți *Al Kiduș Hașem*. A treia categorie, și cea mai numeroasă, am întâlnit-o la cimitirul evreiesc unde își găsesc veșnica odihnă generații de dorohoieni. Morminte care dovedesc 350 de ani de existență evreiască în acest colț de țară.

Am să încerc, în rândurile ce urmează, să prezint câteva figuri ale primelor două categorii cărora, cu deosebire de a treia, le urăm viață lungă și bună, așa cum se spune în ebraică: *„Șeibadlu lehayim tovim vearukim"*.

Născut la Burdujeni în 1927, *Meer Simon* trăiește în Dorohoi, de la vârsta de 5 ani. A trăit tot ce i-a oferit o viață liniștită de târgușor prosper din nordul Moldovei: școală și heider, unde a învățat din cele sfinte, întărite de o educație evreiască în sânul familiei și al comunității evreiești. Până în anul 1940, când a fost alungat și deportat în lagărele din Transnistria. Reintors la Dorohoi, printre cei rămași în viață, participă la activitatea comunității și devine președintele ei, din anul 1979 până în 2005.

Șmilovici Hoișa a „absolvit" și el lagărul din Tiraspol, între anii 1940-1944. A fost, la viața lui, frizer. Și mai târziu, administratorul spitalului. La aproape 80 de ani - până la 120! cum se zice la noi -, e mândru cu funcția sa de *efor și oficiant al sinagogii. L-am întâlnit, cu* cheile în mână, tocmai când încuia porțile lăcașului sfânt, cu mâini tremurânde în frigul dimineții de octombrie.

Din Israel, *Stelian Lozneanu*, inginer electronist, este și secretarul general al A.C.M.E.O.R. (Asociația Culturală Mondială a Evreilor din România) și aduce cu el mesajul președintelui asociației, dr. Shlomo Leibovici-Laiș. Născut în Dorohoi în 1952, aparține unei familii cu rădăcini adânci în acest oraș. Tatăl, avocatul Peter Lozneanu, a fost președinte al Comunității între anii 1972-1987. Mama, născută Rozen, a fost profesoară la școala evreiască.

Moshe Habot, născut în Dorohoi a fost printre copiii aleși de către „Aliat Hanoar", după război, adunați într-un tren special care a parcurs zile întregi prin orașele Europei, de unde au strâns 500 de orfani cu care au ajuns în Olanda. Acolo au așteptat două luni vaporul ce trebuia să-i aducă în Israel. Ajuns acolo, Moshe a fost primit într-un kibuț, unde a devenit mecanic specialist, iar după serviciul militar, cu experiența acumulată, a deschis un garaj de automobile Dacia, printre altele. A *prosperat ca om de afaceri. În ultimii ani*, are un garaj mare în București, cu 44 de angajați, contribuind astfel la economia României.

Optimist din fire și cu speranța unei a patra categorii de evrei în Dorohoi, l-am întrebat pe președintele Comunității, prof. *Iancu Isidor*, când a fost ultima nuntă în Dorohoi. „Nuntă?", a răspuns el, tipic evreiește, printr-o întrebare. „Nuntă?"...

MOSHE YASSUR

IUDAICA

Limba aramaică şi rolul ei istoric

Vorbită cu multe secole înaintea erei noastre (în accepţie convenţională), limba aramaică îşi are numele de la cel al unui grup tribal denumit „aram“, de origine semită ca şi evreii vechi. Patria arameilor a fost Mesopotamia, iar limba s-a răspândit spre vest, prin Siria, în Palestina. Apărută cam prin anul 1500 î.e.a., limba aramaică era vorbită de una din populaţiile supuse Imperiului Assyrian, cu capitala la Ninive. A urmat dominaţia babiloniană (612 î.e.a.), arameii fiind majoritari şi ocupându-se mult cu negoţul. Contactul cu fenicienii le aduce avantajul cunoaşterii primului alfabet din Orientul antic, ceea ce au făcut şi vechii evrei.

Timp de secole, savanţii greci au confundat cele două limbi, ebraică şi aramaică, datorită asemănării alfabetului şi existenţei unui fond lingvistic semit, comun. Din secolul VIII î.e.a. aramaica a devenit limba Orientului Apropiat. În anul 539 î.e.a., Cyrus, rege din Asan, fondează Imperiul Persan, consolidat apoi de Darius I Istaspe (522-486 î.e.a.), amintit de Eminescu în „Scrisoarea a III-a“.

Aramaica îşi păstrează utilitatea, iar evreii, aduşi captivi de Nabucodonosor în 587 î.e.a. la Babilon, preiau limba aramaică, ebraica devenind doar limbă de cult. În 539 î.e.a., o parte revin cu Zerubabal, la Ierusalim, apoi cu Nehemia şi apoi cu Ezdra, în timpul lui Artaxerses al II-lea. Aramaica devine limba vorbită la Ierusalim, îmbogăţindu-se cu lexic ebraic. Populaţia are nevoie de traducerea textelor sfinte din ebraică în aramaică, astfel că apare necesitatea unor „targumi“ (traduceri). Astfel, se cunosc Targumul lui Onkelo (o traducere a *Pentateuh*-ului), Sulul Zilelor de Post (Targumul *Meghilat Ta'anti*), Targumul lui Jonathan, prima parte a Talmudului ierusalimitean, Meghilat Antiohus (despre victoria Macabeilor) ş.a. În jurul anului de trecere la era actuală, aramaica era şi limbă de cult, aşa că primii creştini vorbeau aramaica.

În controversatul film al lui Mel Gibson, „Patimile lui Christos“, evreii vorbeau aramaica, conform informaţiilor istorice. Egiptul, care a cunoscut o imigraţie a evreilor după distrugerea Primului Templu la Ierusalim, a acceptat şi limba aramaică adusă de aceştia, imigraţia continuând în timpul cuceririlor greceşti şi romane. Dispăruţi fără urmă, arameii au predat evreilor limba, pe care aceştia din urmă au purtat-o în Diaspora.

A urmat dominaţia greacă şi introducerea limbii eline în comunicarea orală şi scrisă. Evreii revin la limba strămoşilor pentru a-şi păstra tradiţia, iar creştinii adoptă limba grecilor. Rolul aramaicii era încheiat, ea având doar o valoare istorică.

(Din „Semnal“, iulie 2006)

Profetul Amos – apărător al demnităţii şi adevărului

În partea de sud a Iudeei, în oraşul Tekoa, locuia un cioban şi paznic de livezi, pe nume Amos. Regii Iehu şi apoi Ieroboam II, urmaşi ai lui David, menţineau stabilitatea unui regat înjumătăţit din cauza luptelor interne - Israel, aflat la nordul Iudeei. În schimb, regele Uziah al Iudeei era un slab conducător, nedemn de trecutul strămoşilor. Amos (apare în ilustraţiile lui Lilien, Lesser Ury ş.a.) a început să mediteze asupra cauzelor dezbinării evreilor, a decăderii moravurilor, sărăciei agricultorilor apăsaţi de impozite. Seceta, ciuma, distrugerea recoltelor au adus noi nenorociri. „Cuvintele lui Amos din Tekoa / Cioban de oi, cu vorba cum e roua“, scrie A. Clain, poetul, traducător în versuri al Bibliei, care a trăit cam jumătate din viaţă în Israel (m. 2006). Profetul s-a dus la Ieroboam „cu doi ani înaintea cutremurului“ şi i-a ţinut o predică pentru unirea evreilor în faţa pericolelor interne şi din afara ţării. A vorbit despre opulenţa şi risipa celor suspuşi, în detrimentul stării de pauperitate a populaţiei. El nu voia ca evreii să aibă soarta arameilor şi amoriţilor pe care „Dumnezeu i-a pedepsit“. Marele Preot din Bet-El l-a îndrumat pe Ieroboam să-l izgonească pe profet în Iudeea, vecina de la sud. Văzându-se disprețuit, Amos a scris „Cartea“ care îi poartă numele, în „Cartea Profeţilor“, prima din acest capitol al Tanahului.

Spre deosebire de alţi profeţi, Amos consideră că Dumnezeu este universal, el poate pedepsi ori ierta orice popor, în funcţie de „comportament“. Este unul dintre promotorii ideii de universalitate a iudaismului. Dumnezeu este mai exigent cu evreii, nu este mai „milos“. Amos nu încurajează practica sacrificiilor, ci morala. Pe lângă nivelul literar al „Cărţii lui Amos“, conţinutul acesteia o înalţă deasupra multor pasaje biblice prin valoarea ei umanistă, nediscriminatorie.

Un iubitor al Sionului

Rabinul IUDA SOLOMON ALKALAI, din Sarajevo

Printre rabinii sefarzi ai epocii moderne, un rol de seamă l-a jucat Iuda (Iehuda) Solomon Alkalai, născut la Sarajevo în 1798. A studiat la Ierusalim, iar la vârsta de 27 de ani a devenit rabin la Zemun, vechea capitală a Serbiei. În 1834, el publică o carte în care, sub influenţa afirmării unor etnii în Balcani, îi îndeamnă pe evrei să se stabilească în Ereţ Israel, pentru a avea o patrie. Este unul dintre precursorii sionismului, ca şi M. Hess din Germania. A propus ca fiecare evreu cu venituri mai substanţiale să doneze 10% din câştiguri celor ce doresc să se stabilească în Palestina. În 1840, se declanşează „afacerea din Damasc“, o acuzaţie de omor ritual pornită din partea unor călugări creştini şi care are ecou în epocă. Ideea *revenirii* în Ţara Sfântă a strămoşilor este motivată de o istorie a persecuţiilor şi acuzaţiilor absurde. În ciuda opoziţiei unor conaţionali, unor rabini, Iuda Alkalai promovează cu perseverenţă această idee, călătoreşte la Viena, Berlin, Paris, Londra, organizează întruniri, societăţi pentru încurajarea emigrării în Palestina. În acest scop, el a apelat la subsidii, şi-a vândut, împreună cu soţia, tot ce aveau de preţ, a publicat articole în diverse reviste, jurnale din acea vreme. În 1871, reuşeşte să înfiinţeze la Ierusalim o societate pentru ajutorarea imigranţilor, dar iniţiativa este descurajată de autorităţile otomane şi de liderii musulmani locali. În 1874, face o ultimă călătorie la Ierusalim şi lansează ideea unui fond naţional pentru cumpărarea unor suprafeţe de pământ, ca şi cea a înfiinţării unei organizaţii mondiale, ambele iniţiative fiind realizate în următorii ani. Este interesant că bunicul lui Theodor Herzl l-a cunoscut pe Alkalai la Zemun, unde acesta era Şef Rabin. Probabil că a fost o sursă de inspiraţie pentru creatorul sionismului modern şi prin această filieră. Iuda Solomon Alkalai a murit în 1878, la vârsta de 80 de ani, după ce a traversat decenii de zbucium pentru idealul unei patrii a evreilor.

Rabini din ARAD

Comunitatea Evreilor din Arad a început să se formeze în sec. al XVIII-lea, iar în Lipova cu un secol mai devreme. Prima sinagogă, de lemn, datează din 1759, primul rabin fiind Rav **JOHANNAN**, care a oficiat prima slujbă în 1764. Încă din 1717 există *Hevra Kadişa*, instituţie destinată întreţinerii cimitirului, asigurării slujbei de înmormântare, dar şi îngrijirii bolnavilor, săracilor. Următorul rabin a fost **BRODA LEB** (1770-1786), apoi **STEMNITZ HIRSCH** (1786-1789). Primul jude (laic) a fost *Moşe Hirschl*, numit în 1849, apoi *Wolf Steinitzer, Leopold Epstein, Josef Hertz, Paul Walfisch.*

În 1789, a fost ales rabin un tânăr de numai 23 de ani, **AARON CHORIN**, care a păstorit comunitatea până în 1844, când a încetat din viaţă. Aaron Chorin s-a născut în 1766, la Weisskirchen, în Moravia, a urmat *ieşiva* la Mattersdorf în Austria (Nagymarton, în cronicile maghiare), apoi a devenit discipol al Gaonului Jezekiel Landau din Praga. La recomandarea Rabinatului din Praga a fost ales Şef Rabin la Arad, oraş care număra doar 32 de credincioşi. Aaron Chorin a introdus unele modificări în ordinea rugăciunilor şi a dispus procurarea unei orgi în sinagogă, ceea ce, în acel timp, nu era permis, dar ulterior, în numeroase sinagogi s-a introdus orga. A publicat un tratat „Emek Haşaveh“, prefaţat de Rabinul Moşe Münz din Budapesta. În continuare a publicat şi alte cărţi. Reformismul lui Aaron Chorin nu a avut ecou în România, unde ortodoxismul şi-a păstrat influenţa. Nu se poate, totuşi, nega personalitatea sa. El a propus o conferinţă la Ierusalim a reprezentanţilor diferitelor tendinţe în iudaism, care n-a mai avut loc. A fost poet, înnoitor al limbii ebraice, precedându-l pe Ben Yehuda cu peste o jumătate de secol. În 1797, Aaron Chorin a vorbit în faţa arhiducelui Josef, la Arad, pentru a solicita înţelegere şi sprijin la ridicarea unei sinagogi, năzuinţă realizată abia în 1834. La înmormântarea ilustrului rabin au participat notabilităţile oraşului, reprezentanţi ai tuturor cultelor. În cimitirul evreiesc se păstrează un mic mausoleu ce adăposteşte mormântul lui Aaron Chorin, mausoleu construit în 1851, cu un bust executat de Jakob Guttmann. Se ştie că evreii ortodocşi nu permit acest demers, ceea ce este logic, conform Decalogului.

Urmaşul Rabinului Chorin a fost **JAKOB STEINHARDT**, născut la Mako, în comitatul Cenad, din Ungaria. A urmat studiile la *ieşiva* locală cu rabinul Ullmann, apoi la Bratislava, cu ilustrul Sofer. Se afirmă şi ca publicist de limbă maghiară. În 1845, preia funcţia de rabin la Arad, unde începe să ţină prelegeri, predici în ebraică, maghiară, germană, limbi pe care le stăpânea la perfecţie. A participat la dezbaterile privitoare la înfiinţarea Seminarului Rabinic în Ungaria.

În monografia evreilor arădeni, publicată în 1996, la Editura Minimum din Israel (autori: dr. Josif Schönfeld, prof. Eugen Glück, Gh. Kovács ş.a.), mai sunt menţionaţi: **AVRAM FRIEDMANN**, din Şimand, care a devenit Şef Rabinul Ardealului; cantorul *David Stengel*; profesorul *Lazăr Schreinka* ş.a.

După Rabinul Jakob Steinhardt, a urmat dr. **AL. ROSENBERG**, venit de la Oradea. Şi-a ţinut predicile în limba maghiară. În 1903-1904, evreimea arădeană s-a divizat în două comunităţi: neologi (de rit occidental) şi ortodocşi. Rabin neolog a fost dr. **LUDOVIC VAGVÖLGYI**, un bun orator, un suflet cald, preocupat de soarta evreilor de pretutindeni. Spre sfârşitul vieţii (m. 1941), s-a apropiat de sionism, a participat la Congresele WIZO, la acţiunile „Keren Hayesod“, la înfiinţarea, în 1937, a filialei Sohnut la Arad. Comunitatea neologă a fost condusă apoi de dr. **JOSIF SCHÖNFELD**, născut la Negreşti (Satu Mare). A absolvit Seminarul Rabinic din Budapesta în 1937. În 1961, a plecat în Israel, cu familia. Au urmat rabinii **LERNER**, **KESZTENBAUM**, **MÜLLER**, **WIZNITZER**, dr. **ERNEST NEUMANN**, ultimul rabin, concomitent, în Timişoara şi Arad. Comunitatea ortodoxă a fost condusă timp de decenii de dr. **JOACHIM SCHREIBER**.

Din păcate, monografia menţionată mai sus face prea puţine referiri la această comunitate, care în România este de primă importanţă.

Pagină realizată de BORIS MARIAN

DIVREI TORA

REFLECŢII BIBLICE de ing. BARUCH TERCATIN

- Pericopa VAIEŢE (17 noiembrie 2007 - 7 Kislev 5768)
- Pericopa VAIŞLAH (24 noiembrie 2007 - 14 Kislev 5768)
- Pericopa VAIEŞEV (1 decembrie 2007 - 21 Kislev 5768)
- Pericopa MIKEŢ (8 decembrie 2007 - 28 Kislev 5768)

● Sâmbătă, 17 noiembrie 2007 (7 Kislev 5768), citim Pericopa **VAIEŢE**. Personajul de care ne vom ocupa este o femeie dinamică, Rahel, care devenise soţia iubită a lui Iacov. Prima întâlnire cu viitorul ei soţ, este lângă o fântână. De două ori se menţionează cuvintele „vine cu turma“. O dată, când ciobanii spun că e aşteptată; a doua oară - chiar când vine. Trec anii. Iacov, căsătorit, mai întâi cu Lea, sora Rahelei, are patru fii cu ea. Cu Rahel, pentru care munceşte alţi şapte ani la Lavan, tatăl lor - nu are nici unul. Se pare că e stearpă. Rahel i se adresează: „Adu-mi fii! Dacă n-am, eu mor“. Iacov îi răspunde: „Oare am eu puteri mai mari decât Divinitatea?“. După obiceiul acelor vremuri, servitoarea Rahelei, Bilha, naşte copii cu Iacov, în numele stăpânei sale. Rahel aşteaptă până Divinitatea îi ajută. Numele primului ei copil este Iosef, care-i exprimă dorinţa ca Dumnezeu să-i mai adauge copii. Ea mai naşte pe Beniamin, dar moare la naştere.

*

● Sâmbătă, 24 noiembrie 2007 (14 Kislev 5768), citim Pericopa **VAIŞLAH**. În această pericopă este narată o întâmplare tragică: răpirea Dinei, fiica lui Iacov, şi violarea ei de către Sihem. De ce a fost lovită astfel familia lui Iacov? Înţelepţii susţin că Iacov a fost pedepsit pentru atitudinea lui faţă de Lea, mama Dinei. Iacov nu putea uita că a fost înşelat de Lavan, socrul lui, primind-o pe Lea, în noaptea nunţii, în locul lui Rahel. El n-o iubea pe Lea. Alţi comentatori consideră că Iacov n-a vrut s-o dea pe Dina de soţie lui Esav, ceea ce, poate, l-ar fi readus pe Esav pe drumul cel drept. Cu toţii sunt de acord că e vorba de o pedeapsă primită de Iacov.

*

● Sâmbătă, 1 decembrie 2007 (21 Kislev 5768), se citeşte Pericopa **VAIEŞEV**. Înţelepţii au dat mare importanţă numelui unui om. După ei, numele omului influenţează mult viaţa sa. De aceea, este foarte importantă hotărârea numelui primit de copil la naştere. Au existat diferite opinii privitoare la cel care trebuie să hotărască numele copilului: tatăl sau mama. După unii, la primul copil, tatăl are prioritate în decizia asupra numelui, la copilul al doilea - mama. Ramban nu e de acord cu acest obicei. Rabinul Alberstam opinează că mama trebuie să hotărască numele primului copil, tatăl – numele celui de-al doilea. Bineînţeles, dacă părinţii se înţeleg. Dacă nu - procedează după cum cred ei de cuviinţă. Acest sistem e exemplificat în pericopă, referitor la copiii lui Iehuda.

*

● Sâmbătă, 8 decembrie 2007 (28 Kislev 5768), citim Pericopa **MIKEŢ**. Pericopa aceasta se citeşte, întotdeauna, în sâmbăta în care sărbătorim şi **HANUCA**. Am aprins, vineri seara, cea de-a patra lumânărică. „Mikeţ“ înseamnă „sfârşit“ - sfârşitul epocii grele a lui Iosef. După chinurile din închisoare, apare lumina. El devine locţiitorul Faraonului. HANUCA este fârşitul unei epoci grele şi pentru poporul evreu. El revine în ţara sa, în Templul din Ierusalim şi lumina candelabrului revine pentru a da lumină. Pericopa semnifică sfârşitul întunericului şi începutul luminii pentru Iosef, dar şi pentru Iacov cu familia sa. Speranţa este ca întunericul, pentru poporul evreu, să dispară complet.

9 OCTOMBRIE – ZIUA HOLOCAUSTULUI ÎN ROMÂNIA

Comemorări în comunitățile din țară

Evocări din unghi contemporan ale Holocaustului în România, depuneri de coroane de flori la Memoriale, concerte, simpozioane, expoziții în școli, participări ale unor oficialități, clerici, elevi, profesori, mediatizarea comemorărilor în presa locală au caracterizat comemorările Zilei Holocaustului în toate comunitățile noastre.

● **ALBA IULIA.** În Sala Unirii a avut loc întâlnirea elevilor și profesorilor din școli și licee locale cu *Samuel Chernowitz*, supraviețuitor al Holocaustului. Au participat conducerea și membri ai Comunității.

● **ARAD.** Oficialități, înalți ierarhi, elevi au participat la comemorarea din fața Memorialului. Președintele Comunității, ing. *Ionel Schlesinger*, a accentuat asupra recrudescenței naționaliste din publicații cu tentă legionară. Casa Corpului Didactic a organizat o întâlnire, Secția de ludaistică a Universității „Vasile Goldiș" – un simpozion. A fost lansat un nou număr al publicației „Studia ludaica", a fost deschisă expoziția *Devorei Barzilai*, realizată împreună cu Muzeul Evreiesc din Viena.

● **BACĂU.** La Galeriile „Ad-Hoc", conducerea Comunității, Direcția pentru Cultură, Culte, Patrimoniu Cultural, Casa Corpului Didactic au organizat vizionări de filme documentare, dezbateri. A vorbit scriitorul *Costin Calistrat*. La Sinagoga Cerealiștilor și Liceul Sportiv au avut loc întâlniri ale elevilor cu *I. Butnaru* și președintele Comunității, *Hary Vigdar*.

● **BAIA MARE – SIGHET.** La Casa Memorială „Elie Wiesel", a vorbit despre însemnătatea momentului primarul Sighetului. Corul comunității a susținut un mini-concert. Președintele Consiliului Județean a pus la dispoziție un autocar pentru membrii comunității, care i-a transportat la Baia Mare, unde a avut loc comemorarea la Monumentul Victimelor Holocaustului.

● **BÂRLAD.** La Sinagogă a fost rostit „El Male Rahamim" și „Kadiș" pentru odihna sufletelor *kedoșim*-ilor. Secretarul Comunității, Lazăr Croitoru, a vorbit despre semnificația Zilei Holocaustului la Școala nr. 2.

● **BISTRIȚA.** După depunerea de coroane de flori la Monumentul Deportaților, la sinagogă, președintele Comunității, *Fredi Deac*, și inspectorul general școlar au vorbit despre importanța comemorării. Elevi ai unor școli din oraș au prezentat un moment teatral, un mini-concert și au organizat o expoziție tematică.

● **BOTOȘANI.** Direcția pentru Cultură, Culte, Patrimoniu Cultural a Consiliului Județean a organizat o întâlnire a elevilor cu *Etti Leibovici, Saul Rotaru, Marcel Cohn*, supraviețuitori ai Holocaustului. Au participat conducerea și membri ai comunității.

● **BRAȘOV.** La întâlnirea elevilor cu doi supraviețuitori ai Holocaustului, de la Sinagogă, au participat conducerea Comunității și mulți evrei brașoveni. Președintele Comunității, ing. *Tiberiu Roth*, a evocat catastrofa din unghi contemporan.

● **BRĂILA.** Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural a prezentat un film documentar. La Memorialul din cimitirul evreiesc, subprefectul Județului Brăila, *Dumitru Popa*, și președintele Comunității, *David Segal Iancu*, au rostit alocuțiuni. Serviciul divin a fost oficiat de *Suhar Goldstein*. Au fost depuse coroane de flori. La Colegiul „Murgoci" a fost organizat un seminar, urmat de un film documentar.

● **CLUJ-NAPOCA.** La Memorialul din cimitirul evreiesc a fost oficiat un serviciu divin. Unul dintre supraviețuitorii clujeni ai Holocaustului a evocat cumplitele suferințe prin care a trecut. Au participat numeroși membri ai comunității.

● **CONSTANȚA.** La Muzeul de Arheologie, președintele Comunității, prof. univ. dr. *Carol Friedman*, a rostit o alocuțiune despre multiplele semnificații ale Zilei Holocaustului, cu accent pe rolul educativ al comemorării. Au participat Prefectul, reprezentanți ai Primăriei. (Coresp. *Nicolae Spirescu*)

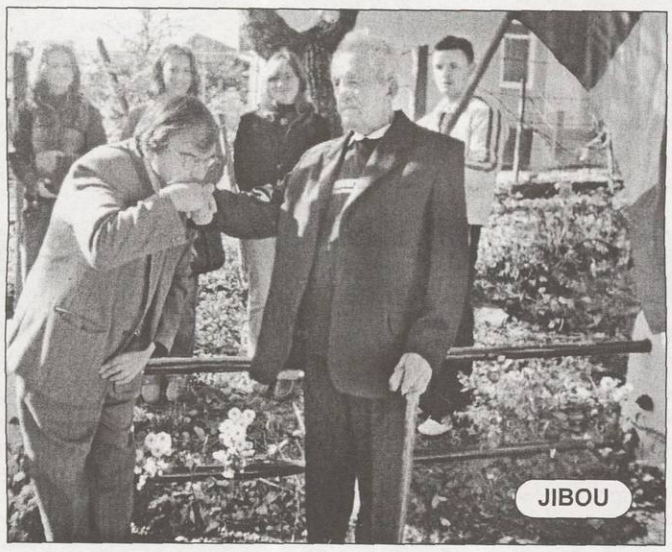

● **CRAIOVA.** A fost dezvelită o placă memorială. Au participat elevi, studenți, profesori, oficialități. Prof. univ. dr. *Cornel Sabetay* a evocat momente dureroase din anii Holocaustului trăite de propria-i familie. Au luat cuvântul enoriași, profesori și elevi. Prof. *Ștefan Ardeleanu* a rostit *El Male Rahamim* și *Kadiș*. Au fost depuse coroane de flori. Centrul de Studii ludaice al Universității din Craiova, în colaborare cu Comunitatea, a organizat un simpozion internațional. (Coresp. vicepreședintele Comunității, *Francis Abraham*)

● **DEJ.** Oficialități, elevi ai școlilor din oraș au depus coroane de flori la Monumentul Deportaților. La sinagogă, președintele Comunității, *Iosif Farkas*, a vorbit despre tragedia evreilor dejeni.

● **DEVA.** Comemorarea a fost organizată de Colegiul „Decebal". Au participat elevi, profesori, membri ai comunității.

● **FOCȘANI.** 120 de elevi au vizionat un film despre Holocaust. La Școala nr. 1 din **PANCIU**, elevii au urmărit un film cu mărturiile supraviețuitorilor. A fost organizat un concurs de desene și colaje foto la temă.

● **GALAȚI.** La sinagogă, au vorbit despre Ziua Holocaustului *Mircea Goldemberg* și *I. Craiu*. Au participat oficialități, reprezentanți ai organizațiilor unor minorități naționale, membri ai comunității.

● **HUȘI.** În fața Memorialelor din cimitirul evreiesc a fost oficiat un serviciu divin. Au participat conducerea și membri ai Comunității, oficialități.

● **IAȘI.** La sinagogă a fost oficiat un serviciu divin și s-a păstrat un moment de reculegere. Au participat numeroși enoriași.

● **JIBOU.** Elevii școlilor s-au întâlnit cu singurul evreu din oraș, supraviețuitor al Holocaustului, *Hermann Zauberer*. La comemorare, au condamnat fărădelegile rasiste și antisemite profesorii *Ion Ciocan, Ion Turcu* și elevul *Marius Chende*. La Memorial a fost depusă o coroană de flori. (Prof. *Ion Ivănescu*)

● **LUGOJ.** La Memorialul din cimitirul evreiesc au fost prezenți membri ai Comunității, elevi. Serviciul religios a fost oficiat de *Victor Löwenfeld* și *Iosif Singer*. Alocuțiunile președintelui Comunității, *Ivan Bloch*, și elevei *Flavia Stanciu* (Colegiul „Iulia Hașdeu") au impresionat asistența. Elevii au depus flori la Monument.

● **ORADEA.** Au fost rostite rugăciuni pentru odihna sufletelor *kedoșim*-ilor la sinagogă; a avut loc un pelerinaj la Monumentul Deportaților, unde au fost rostite alocuțiuni, urmate de *Kadiș* colectiv. Au participat oficialități, conducerea și membri ai Comunității, elevi la cursurile de Talmud Tora, coriști.

● **PIATRA NEAMȚ.** O expoziție tematică, cu picturi ale elevilor, a fost organizată la Liceul de Artă „Victor Brauner". Elevii Liceului de Muzică au oferit un concert. Au rostit alocuțiuni: președintele Comunității, ing. *Heinrich Solomon*, reprezentanți ai Inspectoratului Școlar, ai conducerii Poliției. A fost vizionată piesa „Șalom, domnule profesor", interpretată de *Nico Nitai*. La comemorarea din **ROZNOV** a participat *Miron Ițhac*.

● **PITEȘTI.** Au fost organizate colocvii, simpozioane la licee, Centrul Cultural Municipal, Grupul Școlar de Chimie Industrială, cu participarea unor oficialități, a conducerii și a unor membri ai comunității, a elevilor și profesorilor, organizate de Filiala locală a Arhivelor Statului, Inspectoratul Școlar Argeș. A fost vizionat un film documentar (interviu cu fostul președinte al comunității, supraviețuitor al Holocaustului).

● **PLOIEȘTI.** Discursuri la Memorialul din cimitirul evreiesc au fost rostite de președinta Comunității, *Adela Herdan*, și de *Gilu Iuftaru*, care a oficiat și serviciul divin. Au participat oficialități, elevi, profesori. În aceeași zi, la Târgoviște, o sesiune de comunicări a fost susținută de profesori și elevi de la licee și colegii. Prof. *Edith Königsberg* a evocat amintiri despre Holocaust.

● **RĂDĂUȚI.** În sala de conferințe a Hotelului Gerald's au conferențiat dr. *Lya Benjamin* și dr. *Hary Kuller*. Evenimentul a fost organizat de Direcția județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural împreună cu comunitatea locală.

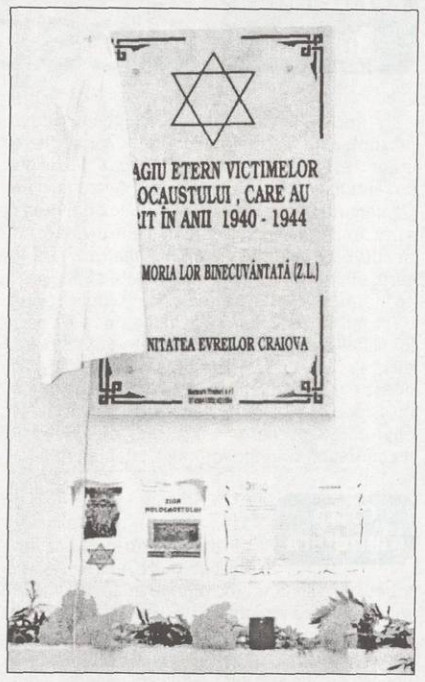

● **REȘIȚA.** Comemorarea a avut loc la sinagogă, cu participarea evreilor și prietenilor lor.

● **SATU MARE.** La Sinagogă, a vorbit președintele Comunității, *Nicolae Decsei*. Au participat o delegație a Federației Comunităților Evreiești din Ungaria, oficialități, ierarhi, elevi, profesori. La Monumentul Holocaustului, Rabinul *Ervin Serdocz*, din Budapesta, a oficiat un serviciu divin. Un concert de muzică sinagogală, „In memoriam", a avut loc la Filarmonica „Dinu Lipatti". Școli și licee sătmărene au marcat evenimentul. (Coresp. *Sebök Alfred*)

● **SIBIU.** La Primărie a fost deschisă o expoziție de fotografii la temă. La sinagogă, a fost „Ziua porților deschise".

● **SUCEAVA.** La Muzeul de Științele Naturii a fost deschisă o expoziție despre Holocaust. Unele piese au fost oferite de comunitatea locală.

● **TÂRGU MUREȘ.** La sinagogă s-a ținut o adunare comemorativă, la Monumentul Holocaustului au fost rostite alocuțiuni din partea oficialităților și au fost depuse coroane de flori. Manifestări comemorative au fost organizate în școli.

● **TECUCI.** La Casa de Cultură a conferențiat dr. *Hary Kuller*. Un concurs despre istoria Holocaustului a fost organizat la Școala nr. 2.

● **TIMIȘOARA.** Ziua Holocaustului a fost marcată la Clubul tineretului, în cadrul unei întâlniri care a precedat *Oneg Șabat*. Au luat cuvântul *Luciana Friedmann, Jana Codreanu* și juristul *Paul Sterescu*, supraviețuitor al Holocaustului, care a evocat tragedia trăită, referindu-se, totodată, la „Drepții între Popoare". (*L.F.*)

● **TULCEA.** Au vorbit președintele Comunității, ing. *Solomon Fainblat*, și prefectul Județului, *Chirică Lefter*. Au fost depuse coroane de flori la Memorialul din cimitirul evreiesc.

● **VASLUI.** Simpozionul „Holocaust – imagine și conștiință istorică" s-a desfășurat la Muzeul județean „Ștefan cel Mare".

● **ZALĂU.** La Colegiul Național „Silvania" a avut loc o sesiune de referate și comunicări.

*

Pretutindeni, presa scrisă și audio-vizuală a reflectat evenimentul.

● Congregația *Chevra Shaas-Adath Jeshrun Shevet Achim* și Institutul pentru Cercetări ludaice din Canada au organizat a 12-a comemorare anuală a victimelor Holocaustului din România. Serviciul divin a fost urmat de un recital de poezie și lectură din memorialistica Holocaustului. Ceremonia a fost prezidată de *Baruch Cohen*.

CENTENAR MIHAIL SEBASTIAN – la Rotonda Muzeului Naţional al Literaturii Române

Ecuaţia corectă pentru viitor este adevărul despre trecut

Foto: DAN VATAMANIUC

A întrebuința creator trecutul literar pentru a-i edifica un nou prezent, este, pentru Muzeul Național al Literaturii Române, un criteriu esențial de acțiune. A fost punctul de plecare subiacent al cuvântului rostit de directoarea Muzeului, *Elena Fluieraşu*, la Centenarul Mihail Sebastian. Fiindcă punerea corectă în ecuație a oricărei formule de existență pentru viitor este adevărul despre trecut. Un trecut nemăsluit, neidealizat, fără gradul de pioşenie care, după propria opinie a lui Sebastian, „mai pune o lespede" pe mormânt. „În cei 50 de ani de existență a Muzeului şi 32 de ani de la înființarea Rotondei, aceasta este a 7-a pe care i-o consacrăm lui Mihail Sebastian", a subliniat vorbitoarea. „Reţin o întrebare pusă în '82: «Ce-ar face Mihail Sebastian dacă ar trăi în zilele noastre?». Un «Hîmm!» însoțit de zâmbet ironic, venind din partea lui Cioculescu, spunea, poate, mai mult decât o permiteau cuvintele - periculoase, atunci - că Sebastian era un spirit incompatibil cu orice formă de totalitarism"

*

Criza identitară

Poate că înainte de a vorbi despre criza identitară a unui scriitor român, evreu, european, într-o epocă a intoleranței, temă dezbătută de *Andrei Oişteanu*, ar trebui să ne întrebăm: există un loc anume al spiritualității iudaice în cultura română? Dacă răspunsul ar fi da, am cădea în ghetoizare. Valoarea intrinsecă, nu descendența etnică are importanță. Minoritățile nu sunt o problemă, sunt o bogăție. Dar, în epoca lui Sebastian, „problema evreiască" era cap de afiş al multor publicații. Începând din '38 până în '44, antisemitismul va deveni politică de stat. Sebastian îşi resimte tragic evreitatea, fiindcă se formează în anii interbelici, în care germinează factorii care aveau să conducă la exterminarea evreilor europeni şi, mai ales, aparține cercului de remarcabili tineri intelectuali condus de Nae Ionescu. Semnificativă pentru politica statului democrat de azi a fost sublinierea conferențiarului: *Centenarul Sebastian, marcat în mai multe capitale ale lumii.*

*

Omul nuanțelor

Actualitatea lui Sebastian constă în corectitudinea diagnosticelor sociale; pledoaria pentru identitatea individuală mai presus decât cea colectivă; demitizarea epocii interbelice. A fost sinteza redactorului şef al revistei „Observator Cultural", *Carmen Muşat*. În opinia vorbitoarei, ceea ce-l caracterizează în „Jurnal", nu este resentimentul, ci „*voința de a se păstra în echilibru într-o epocă în care excesul era la ordinea zilei*", de „*a înțelege înainte de a judeca*". Centrul de greutate al publicisticii sale, din păcate, cunoscută în proporție de 10-20%, este *etosul. Sebastian reprezintă „o conştiință critică, cum nu există multe în cultura română"* şi aceasta pentru că „*se fereşte de generalizări, de simplificări*". Această grijă de a nu generaliza pripit face din el „omul nuanțelor". Trebuie, însă, să adăugăm că *iubirea rădăcinilor evreieşti şi a spațiului românesc nu este o excepție numită Mihail Sebastian, ci un mod de comportament al evreului român*, cu acoperire în fapte: participarea la Revoluția de la 1848, Războiul de Independență din 1877, primul război mondial, *fără a avea cetățenie română*.

*

Scriitorul, criticul, publicistul

Literat complet, pe care *dispariția atât de timpurie l-a împiedicat să-şi dea măsura tuturor posibilităților*, Sebastian s-a format „într-un liceu de elită, în ambianța europeană a Brăilei", a accentuat istoricul literar *Geo Şerban*. A scris despre prozatorii importanți ai vremii. Stagiul la Paris (anii '30-'31) înseamnă „un salt" în creația lui. Publicistic, a stat sub influența ideilor lui Nae Ionescu, până la asasinarea lui Duca. Avea reticențe față de propriile producții de teatru, era conştient că „prefața lui Nae Ionescu la «De 2000 de ani» îi va aduce dezastrul"; mărturisire făcută lui Mircea Eliade. A fost printre primii care s-a simțit dezavantajat de totalitarism. Una dintre primele formulări sintetice asupra prezenței lui Sebastian în literatura română, scrisă în ziua dispariției fizice, aparține lui Biberi: „A murit o conştiință".

*

Reîntoarcerea lui Mihail Sebastian

„Sebastian a apărat îndârjit alteritatea", a spus scriitorul *Dorel Dorian*, mulțumind organizatorilor Rotondei şi conferențiarilor. Sebastian s-a simțit trădat de prieteni, iubită, ideile de stânga, dar a existat „o lumină" în viața lui, nepărăsindu-l nici după moarte, pe nume *Nadia Lacost*, care abia acum, la 80 de ani, a acceptat ieşirea din anonimat. A fost preambulul *Luciei Hossu Longin* la filmul documentar consacrat Centenarului, impregnat de vizibile afinități datorate faptului că şi realizatoarea este originară din Brăila. Un film foarte bine realizat, alcătuind o carte de vizită: om-operă-timp.

IULIA DELEANU

Dimineaţă muzicală – „stagiunea" 5768

Deschiderea „stagiunii muzicale" a Centrului Comunitar Evreiesc (C.C.E.) s-a bucurat de un mare aflux de public. Printre oaspeți – lideri ai F.C.E.R. şi C.E.B., E.S. **David Oren**, Ambasadorul Israelului în România, împreună cu atașații cultural şi economic ai aceleiaşi Ambasade, reprezentantul permanent al JOINT în România, **Israel Sabag**.

Participarea era un mod de a spune că a asculta pagini din marea literatură a teatrului liric rămâne una din bucuriile noastre. Totuşi, n-am putut să nu constatăm că tinerii din comunitate erau şi de astă dată absenți. Tineri au fost cei care ne-au încântat dimineața de duminică: voci care bat la porțile afirmării naționale şi internaționale (**Angela Stratulat, Valentin Racoveanu, Liliana Şeica, Florin Simionca, Simona Neagu, Radu Pintilie, Hector Lopez**, ultimul - din Mexic), prezentați de cunoscutul bariton **Vasile Martinoiu**.

Aplauze şi flori au fost urmate de mulțumirile preşedintelui C.E.B., ing. **Osy Lazăr**, adresate artiştilor şi publicului, printre care a nominalizat familia **Pop**, cu o frumoasă contribuție de natură oftalmologică pentru membrii comunității bucureştene.

Preşedintele F.C.E.R., dr. **Aurel Vainer**, a accentuat asupra faptului că: ● este primul spectacol în sediul C.C.E. renovat, în parteneriat F.C.E.R.-JOINT ● evenimentul artistic coincide cu începutul campaniei de alegeri pentru Parlamentul european, în România, „trupa de elită" cu care a venit maestrul Martinoiu fiind „purtătoare a unui gest european". **(I.D.)**

A trăi pentru binele obştii

IN MEMORIAM TANIA GRINBERG z.l.

A plecat... Nu. *Tania* a fost secerată în amiaza vieții, înconjurată de dragostea, respectul, gratitudinea tuturor acelora cărora li s-a dedicat. Se bucura întotdeauna când, de 1 martie, foşti elevi, care terminaseră de mult şcoala, i-aduceau buchețele de ghiocei. I-a învățat nu numai matematică, ci şi cum să fie oameni de omenie. Aşa cum, l-a rându-i, a fost educată de părinții pe care i-a iubit şi îngrijit cu dragoste adâncă, ascunsă-n umor. Avea suflet evreiesc. E ceva care nu se dobândeşte. Îl ai sau nu. Tania nu s-a mulțumit să fie numai *a idişe tohtăr* - o fiică evreică -, dar a fost o extraordinară fiică a evreilor rădăuțeni.

„Este o mare pierdere pentru comunitate pe plan local şi național", spunea vicepreşedintele F.C.E.R., ing. *Paul Schwartz*, la înmormântare. „Ea a apărat nu numai interesele evreilor, dar, mai ales, bunul renume al Rădăuțiului, în care a trăit 35 de ani. Ziua ei de muncă pentru comunitate începea la 8 dimineața şi se sfârşea la 6 după amiază. Acoperea singură munca unui colectiv întreg". Muncea pentru apărarea prestigiului acestei comunități şi, când reuşea, munca însemna bucurie. Trăia prin şi pentru evenimentele pe care le organiza - unele la Clubul generației de mijloc, înființat prin osârdia sa, altele - la Templul, în care intenționa să facă un muzeu de istorie a evreilor bucovineni. Avea darul de a se apropia de oameni, indiferent de etnie, de confesiune, de a şi-i face prieteni. La toate acțiunile organizate de Tania veneau „conducători ai Consiliului Județean - Suceava, ai Primăriilor din Rădăuți şi Siret, ai organizațiilor de minorități naționale din zonă: ruşi, polonezi, ucrainieni...", rememora vicepreşedintele F.C.E.R. Au venit şi acum, cu lacrimi în ochi. *Tania Grinberg* z.l. a făcut enorm de mult pentru cei bătrâni, bolnavi şi singuri, asistați de comunitate, pe care-i trata filial. Nu vorbea niciodată de suferințele proprii. „Eu nu mă lamentez, găsesc soluții". Era modul ei de viață, demn, de om cu picioarele pe pământ, care şi-a găsit echilibru lăuntric în pasiunea de a modela oameni, de a da comunității viață din viața sa. Şi grija pentru mama ei îi dădea forță. În orice situație pe care o avea de înfruntat, mama era primul gând. Asta - de pe vremea facultății făcută departe de casă, când a dat, prima dată, piept cu greutățile. „Nu le spuneam. De ce să-i fac să sufere? Ei mă iubeau". Folosea pluralul pentru că, atunci, trăia şi tatăl ei, pentru care avea un cult.

Tania Grinberg z.l. continuă să trăiască în sufletele tuturor celor care au cunoscut-o, apreciat-o, îndrăgit-o. Pare o idee-standard, dacă n-ar fi produnt adevărată, formulată de primarul Rădăuțiului, *Mihai Frunză*, de preşedintele Comunității evreilor dorohoieni, prof. *Iancu Isidor*, în mesajul Asociației Evreilor Originari din Rădăuți. Mulțimea de oameni, nu puțini - foşti elevi şi profesori, coroanele de flori au vorbit, fără cuvinte, despre comuniunea între oameni indiferent de etnie, religie, atunci când există forța care iradiază prietenie şi respect. Parcă nimeni nu concepea că *Tania*... Doar cuvintele sacre psalmodiate de *Ghidu Bruchmaier* şi prof. *Iancu Isidor* aminteau, neîndurător, motivul pentru care erau cu toții strânşi acolo.

E. SUHOR

HERO LUPESCU (z.l.) – o semnătură vie pentru oricine iubeşte opera

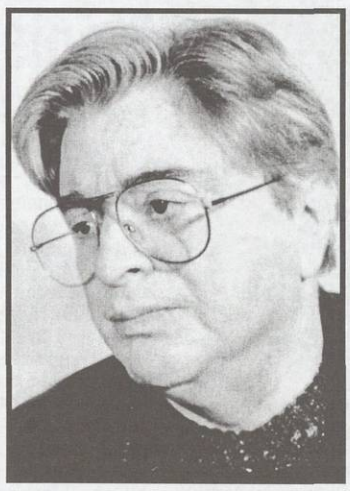

După Pavarotti şi Ohanesian, încă un nume de rezonanţă din lumea operei, *Hero Lupescu* z.l., a plecat la Cer. Mă doare că rândurile de faţă fac parte din necrolog şi nu dintr-un posibil portret. Dar ce portret îl conturează mai ferm decât operele puse în scenă de el, viaţă din viaţa atâtor iubitori de muzică tămăduitoare? Astfel, îndrăznesc să cred că l-am cunoscut prin operele care, în dreptul regiei, purtau un nume: al lui. Eram elevă, studentă, trăiam până la identificare cu personajele din „Faust", „Evgheni Oneghin", „Cavaleria Rusticană"... 223. Acesta este numărul de spectacole montate de *Hero Lupescu* la Opera Naţională Română, în cei 34 de ani în care a fost regizor, şi încă 15 ani – colaborator.

La catafalcul lui, din foaierul Operei Naţionale Române, în faţa gărzii militare (în 2001, a fost decorat cu *Steaua României în grad de Cavaler*), a venit multă lume: colegi, prieteni, admiratori. Au fost oficialităţi, personalităţi culturale, diplomaţi. Cu deosebire, au dorit să-şi ia rămas bun de la magistru numeroşi foşti studenţi, fiindcă *Hero Lupescu* a fost, ani de zile, profesor la Conservatorul de muzică din Bucureşti. Ei n-au uitat cum îi învăţa să gândească spectacolul de operă din unghiul contemporaneităţii, să-l facă înţeles şi iubit de oamenii de azi, cu mentalitatea, comportamentul, frământările lor. Să „scoată" din personaje, intrigă, situaţii de viaţă etern umane, tălmăcite în limbaj artistic modern, fără să le denatureze, fără să impieteze cu ceva asupra muzicii. Spectacolul de operă este foarte complex; intră-n el gândire muzicală (desigur, vocile de calitate şi sudura solişti-ansamblu-orchestră sunt criterii fundamentale), dar şi viziune plastică, artă teatrală şi coregrafică. Trebuie găsită, întotdeauna, metafora în stare să „spună" ceva omului actual. Hero Lupescu era atent să nu distrugă tradiţia şi, totodată, să nu ignore modernitatea.

La o parcurgere sumară a spectacolelor în regia lui – materialul documentar mi-a fost pus la dispoziţie de şefa Biroului Documentare a Operei din Capitală, doamna *Ana Maria Ioniţă*, - apare un număr semnificativ de opere din secolul XX: „Logodnă la mânăstire", de Prokofiev, „Ora spaniolă", de Ravel, „Albert Herring", de Britten, „Luna", de Carl Orff. Şi tot din succintul C.V. reiese interesul pentru creaţia de operă a compozitorilor români contemporani: „Bălcescu" şi „Motanul încălţat", de Cornel Trăilescu, „Dreptul la dragoste", de Teodor Bradu...

Despre Hero Lupescu vorbim la prezentul etern. Nu din considerente pioase; *faptic*. În stagiunea 2008, se reia „Samson şi Dalila" de Saint-Saëns, montată de el. „Nabucco" se joacă în continuare cu acelaşi mare succes... Hero Lupescu era continuatorul unei familii de sacerdoţi. Tatăl lui, Avram Wolfsohn, era cantor şi a oficiat, în anii interbelici, la multe sinagogi din Bucureşti şi din ţară. În 1927 i s-a născut un moştenitor. Adolescentul a cunoscut privaţiunile, suferinţele din timpul prigoanei antievreieşti. A venit, apoi, 23 august 1944, a fost trimis la studii în fosta U.R.S.S., la Institutul de Artă Teatrală „Lunacearski" din Moscova, facultatea de regie, absolvită în 1955. S-a afirmat, a făcut carieră internaţională. A regizat spectacolul de deschidere la Jocurile Olimpice din Spania, ediţia a 25-a, pentru care a şi primit „Colanul de argint". A pus în scenă spectacole de operă la Ankara, la Sarajevo ş.a. Avea talent, avea personalitate, avea receptivitate la nou. Au venit şi lauri: Premiul Criticii Muzicale „Mihail Jora", Legiunea de Onoare oferită de regele Hassan al Marocului... „L-am cunoscut târziu", povesteşte *Ana Maria Ioniţă*, „după 1993, când a avut loc ultima premieră cu *Boema*, regizată de el. „Şi-a păstrat integritatea intelectuală şi umorul până la capăt. Abia în ultimii ani, când se discuta despre operă, începea să plângă. Mă impresiona cu câtă dragoste şi forţă îl îngrijea doamna Lidia". „Soţia lui?". „Da".

La catafalcul de la Operă, pe care-a slujit-o o viaţă, au vorbit directorul instituţiei, *Cătălin Ionescu Arbore*; consilierul personal al ministrului Culturii şi Cultelor, *Tudorel Urian*; preşedintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr*; muzicologul *Octavian Lazăr Cosma*; soprana *Mariana Colpoş*, solistă a Operei din Bucureşti. Fiecare i-a omagiat valoarea: artistică, pedagogică, umană. Dar, poate, mai mult decât gândul rostit a „vorbit" muzica. Aşa s-a întâmplat şi acum: în final, a răsunat, aducând lacrimi în ochi multora, corul sclavilor din „Nabucco". „Cu toate că nu l-am cunoscut, i-am cunoscut operele a căror regie îi poartă semnătura şi-l exprimă", a spus preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, la Cimitirul „Filantropia", unde au venit să-l conducă pe ultimul drum şi să participe la doliul soţiei sale, *Lidia*, lideri ai F.C.E.R. şi C.E.B., mulţi bucureşteni, evrei şi neevrei. Din nou, garda militară i-a dat onorul. Lumea noastră devenea mai săracă şi psalmodierile prim cantorului *Iosif Adler* şi ale oficiantului *Ghidu Bruchmaier* ne aduceau fiori de sacralitate străveche.

IULIA DELEANU

SILVIA VOINEA

„Primul meu pas în operă e legat de Hero Lupescu"

Hero Lupescu se află în galeria „monştrilor sacri" ai scenei lirice româneşti. Primul meu pas în Operă şi primul meu succes este legat de el. Eram în etapa a doua a concursului de angajare la Operă. Lucram la premiera „Povestirile lui Hoffman", sub bagheta sa regizorală, împreună cu alte nume mari ale teatrului liric, ceea ce-mi dădea un sentiment sporit de responsabilitate. Hero Lupescu era nu numai un excepţional artist, ci şi un om cu majusculă. Era sensibil, cald, generos, plin de umor. Avea un spirit de camaraderie extraordinar, ştiind să-şi susţină moral colegii, fără ca ei s-o simtă. A fost foarte iubit de studenţi. Când am venit să ne luăm rămas bun de la el, în foaierul Operei, am încercat senzaţia că maestrul e pe scenă şi ne aşteaptă să repetăm.

ADA BRUMARU

„O capacitate de învolburate schimbări în tactica regiei de operă"

L-am întâlnit din anii tinereţii foarte înflăcărate, dovedind o capacitate de învolburate schimbări în tactica regiei de operă. Hero a fost mereu prezent alături de prezenţa mea la Operă, ca spectator fidel şi iubitor al teatrului liric. A fost un personaj foarte special, care întruchipa pasiunea pentru muzica de operă. Era dotat cu o imaginaţie fulgurantă. Când se entuziasma pentru o idee, avea o rară capacitate de a-şi convinge partenerii de discuţie, înfruntând toate contrarietăţile şi reuşind să ajungă la un consens după ce monta opera şi rezultatul era spectaculos. Am făcut multe vacanţe împreună la Sinaia, pe Cumpătul. Am cunoscut un Hero fermecător, jovial, strălucitor, care era sufletul acelor adunări de oameni cu preocupări artistice. Se juca pe sine însuşi. Era foarte matinal. Se ducea să-şi cumpere ziare, apoi, cu teancul sub braţ, ne aştepta pe terasa unde luam micul dejun, întâmpinându-ne, în timp ce urcam, cu-n amuzant „bonne diminé". Aşa ne începeam ziua.

CĂTĂLIN IONESCU ARBORE

„Unul dintre cei mai importanţi regizori români de operă"

[...] Pe Constantin Petrovici şi Hero Lupescu ne pregăteam să-i aniversăm, la împlinirea a 80 de ani de viaţă, dirijorul având programată revenirea la pupitru în luna noiembrie, iar regizorul fiind invitat să se implice în reluarea producţiei sale cu *Samson şi Dalila* de Saint-Saëns [...]. Unul dintre cei mai importanţi regizori români de operă, Hero Lupescu s-a impus atenţiei încă de la prima sa montare pe această scenă - *Boema*, de Puccini – pe care, după mai bine de o jumătate de veac, aveţi posibilitatea să o admiraţi şi azi, fiind una din cele mai longevive producţii ale teatrului nostru [...]. Adeptul unei concepţii moderne, adesea controversate, considerată de avangardă, a imaginat de fiecare dată montări novatoare [...]. Creaţiile sale au purtat amprenta unei imaginaţii debordante, a unui umor suculent, adesea până la ironie caustică.

HORIA ARAMĂ (z.l.)

A murit un mare poet, prozator delicat, imaginativ, singuratic. Îi murise soţia cu câţiva ani în urmă. Suferea de singurătate. În anul 2005, i-a apărut cartea „Dincolo de paradis", apoi, în 2006, volumul „Noaptea în care a murit luna". Ficţiune? Presimţire? Îl preocupa moartea, ca şi viaţa. Viaţa era un science-fiction, moartea - o continuare a povestirii. Păstrăm liniştea: Horia Aramă scrie.

BORIS MARIAN

*

Să respectăm îndemnul poetului Boris Marian, confratele nostru, de-a nu îngădui cuvintelor multe şi inutile, chiar dacă uneori frumoase, să tulbure liniştea de care Horia Aramă are nevoie. Îmi amintesc doar că am citit frumoasa *Verde Aixa*, cu puţin timp înaintea cutremurului din 1977... Horia ştia, cât se poate de bine, câte pericole fără seamăn ne pândesc...

Şi-am mai citit *Ţărmul interzis*, şi *Cetatea Soarelui*, *Colecţionarul de insule*... *Călătorie în lumea utopiei*, ca semn al incurabilelor noastre speranţe. Şi o traducere, cred, după Lucjan Wolanowski, *Adio, bumerang*...

Nu, dragă Horia, bumerangul se întoarce mereu şi nu-i dispus să ne ierte.

I-am citit şi povestirile, infinit mai triste, de după moartea soţiei, a iubitei de-o viaţă... El zicea că, sufleteşte, muriseră împreună... Dar de-abia traducerile sale din Antichitatea iudaică m-au alarmat puţin. Simţeam că începuse să plece spre tăinuita lume a tinereţii străbunilor noştri... Dar, pe Horia îl simţim încă prea alături pentru a putea scrie despre el ca despre unul care a plecat... Şi-atâta timp cât vor mai trăi prietenii lui, toţi îl vor păstra aproape, colegi întru utopie la inexistenta Şcoală de Literatură, care nu se învaţă niciodată, dar - el ne-a spus-o! - se scrie necontenit, peste timp.

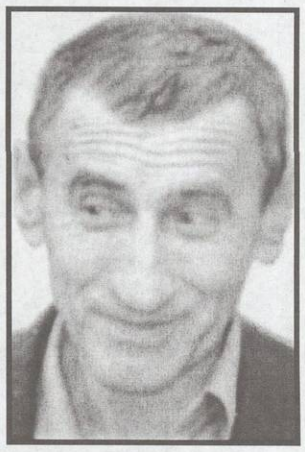

DOREL DORIAN

FEDERAŢIA COMUNITĂŢILOR EVREIEŞTI DIN ROMÂNIA anunţă încetarea fulgerătoare din viaţă, la 23 octombrie 2007, a scriitorului şi publicistului HORIA ARAMĂ, distins membru al Comunităţii Evreilor din Bucureşti. Autor a numeroase cărţi de proză şi eseistică, a lăsat în urma sa o comunitate îndoliată şi multe regrete în sufletele celor care l-au cunoscut şi cu care a colaborat.

Ceremonia de înhumare a avut loc la Cimitirul Evreiesc din Şoseaua Giurgiului, vineri, 26 octombrie. Atotputernicul să-l aibă în paza Sa!

În numele Comitetului Director al F.C.E.R.,
Dr. AUREL VAINER, preşedinte

S-a întors în aceste zile cea din urmă pagină din cartea vieţii unui scriitor. Poetul, prozatorul şi eseistul care a fost HORIA ARAMĂ (n. 1930, Iaşi) s-a retras discret şi resemnat de pe firmamentul literelor româneşti. El lasă în urma sa nu doar un consistent raft de bibliotecă în care s-a adunat rodul propriei sale imaginaţii şi sensibilităţi, lucrări originale şi traduceri, ci şi nu puţine cărţi a căror publicare s-a bucurat de generoasa lui tutelă editorială.

Prietenii şi colegii de la Editura Hasefer a F.C.E.R. îndreaptă spre amintirea sa un gând pios de statornică preţuire.

In memoriam AUREL SCHWARTZ (z.l.)

N-a fost spectacol de Purim, în ultima vreme, cel puţin, în care să nu-i apară numele în program. Cupletele lui **Aurel Schwartz** z.l. aveau, întotdeauna, succes. Dar, poate că, foarte puţini dintre cei care le aplaudau, ştiau că autorul lor era tehnician stomatolog la Centrul F.C.E.R. de Ajutor Medical din Bucureşti. Se întâmpla uneori ca, aşteptând să-şi facă efectul anestezia vreunui dinte, să zăbovesc în laboratorul pe care *Aurel Schwartz* îl simţea ca pe a doua lui casă. Era al doilea tehnician stomatolog cu preocupări literare pe care mă bucuram să-l cunosc, după *Titi Baroc* z.l., fost coleg la Revista Cultului Mozaic; şi el – un om minunat.

Cum poate fi cuprinsă o viaţă în spaţiul sărac al unui articol de ziar? O viaţă – picătură din oceanul evreilor români, care au traversat cu suferinţele ştiute zbuciumatul secol XX. Aurel Schwartz a fost exclus din învăţământul de stat; familia, dată afară din casă de legionari; fratele lui cel mare, Marcel, a murit, la 21 de ani, la munca obligatorie. Sora lui, Puica, cu soţul, reuşesc să se salveze: ajung în Israel. 60 de ani de muncă neîntreruptă - ne scrie, fiica sa, **Gabriela Glangher** - a însumat tatăl ei. A intrat ucenic la 15 ani, la doctorul Herman, îndrăgind într-atât meseria de tehnician dentar încât, după terminarea liceului, a ales să urmeze şcoala tehnică postliceală de profil, unde mai târziu, practicând, în paralel, meseria la Policlinica „Al. Sahia", avea să ajungă profesor „iubit şi apreciat", „formând multe generaţii de tehnicieni dentari". 20 de ani a lucrat la Centrul de Ajutor Medical, cu doamnele doctor *Polak* şi *Brănişteanu*. „A fost un coleg de la care toţi ceilalţi aveau ceva de învăţat". Nu exista satisfacţie mai mare pentru el decât cuvântul *mulţumesc*, pe care i-l adresau foştii pacienţi, când îl întâlneau. A fost un om împlinit, care s-a bucurat de căldura unei familii (soţie, fiică, ginere, nepot, cuscri), dăruind şi primind dragoste, ocrotire, respect. „Familia era, pentru el, ceva sfânt", „refugiul lui", ne scrie fiica sa.

Era nu doar „un perfecţionist" în profesiune, dar şi un iubitor de sport, de lectură, cu vocaţie pentru scris, cu „fin simţ al umorului". În tinereţe, ne mărturiseşte semnatara scrisorii, a colaborat cu epigrame la „Cotidianul", „Tinereţea"... Avea chiar şi o rubrică permanentă: „Cu acul". De altfel, scrisul-dialogul cu sine, i-a fost prieten până „în ultimele ceasuri ale vieţii". În urma acestor solilocvii, au rămas multe scrieri care-l aşează pe *Aurel Schwartz* z.l. în galeria urmaşilor contemporani ai lui Cilibi Moise. Uneori i-a şi preluat aforisme, prelucrate creator. Un exemplu, numai, pus la dispoziţie de fiica lui: „[...] Mai zilele trecute am fost cam supărat / Că hoţii din cartier, venind pe la furat, / Mi-au răscolit în casă şi n-au luat un pic. / M-am dat, zău, de ruşine, că n-au găsit nimic. / Păcat că-n viaţa asta veselia-i ciungă / Şi oricât noi am râde, ea nu ne umple-o pungă. / Şi-acum, cu-ngăduinţă, fără haz prea tare, / Ăm spus doar adevăruri în glume amare. / Şi că-n final, am treabă, clienţii mă aşteaptă, / Cu vorba, mori de foame, chiar dacă e deşteaptă!".

N-a supravieţuit decât şase luni, „celei care i-a fost soţie iubitoare şi devotată timp de 53 de ani", ne scrie *Gabriela Glangher*, căreia, pare-se, că i-a transmis ceva din înzestrările sale literare. Citez doar un fragment de text, din muzicalitatea căruia le-am putut deduce: „Şi uşor dispar toate, până când dispărem şi noi [...], pentru că vine o vreme când doar gândurile şi obiectele ne mai amintesc de un om".

E. SUHOR

„Dragostea te face nebun şi fericit“

Elie Wiesel ne apare, prin romanul *Nebuna dorință de a dansa* (Editura Trei, 2007), într-o ipostază cu totul inedită. Originalul a fost publicat în 2006, la Editions du Seuil din Paris, fiind, probabil cea mai recentă scriere a celui care se apropie de opt decenii de viață (n. 30 septembrie 1928, România), fiind premiat cu Nobel în 1986.

După *La nuit* - carte scrisă în 1958, la îndemnul lui François Mauriac, despre prima noapte petrecută în lagăr -, au urmat volumele: *Toate râurile curg spre mare...*, *Şi marea nu se umple* (citat din Ecleziast), *Celebrări hasidice*, *Celebrări biblice*, *Celebrări talmudice* ş.a. Ne aşteptam mai puțin la o explozie renăscătoare, de energie

parcă inepuizabilă, apărută din nevoia de a iubi, iar a iubi înseamnă şi... a dansa. „Nebunul care ştie că este nebun, chiar este nebun?“, se întreabă, logic, autorul. Cred că mulți ne-am dori să fim nebuni... ca Elie Wiesel. Un om care a văzut moartea cu ochii adolescenței, şi-a pierdut întreaga familie în Holocaust, a hotărât să nu aibă copii niciodată, pentru ca Molohul inventat de „supraoameni“ să nu mai înghită o ființă, după cei un milion şi jumătate de copii ucişi în Holocaust. El inventează în fața psihiatrului (*nu întâmplător, o femeie*), narează, iar inventează, îşi iubeşte poveştile, dar realitatea, care poate fi şi o ficțiune, îi dă o întâlnire fericită: o femeie mult mai tânără, cu experiențe nefericite, o femeie care îl salvează din marasmul trecutului şi al bătrâneții. *Elie Wiesel* se salvează prin scris şi prin iubire, scrisul şi iubirea devin un corp comun, ca şi cum Eva s-ar întoarce în trupul lui Adam.

Sionismul în România, sub trei dictaturi

Editura Hasefer şi-a asumat un obiectiv de toată lauda: publicarea, într-o ediție, completată cu postfața lui Tiberiu Roth, a cărții lui Menahem Fermo - *Scrisorile pe care nu le-am scris*. Totodată, este demn de amintit că una din temele programului editorial la Hasefer este sionismul, prin numeroase cărți publicate în ultimii 10-15 ani. Vom începe cu... postfața, scrisă de preşedintele Asociației Sioniste din România şi preşedinte al Comunității Evreilor din Braşov, ing. Tiberiu Roth. După o interdicție de peste 50 de ani, în 2002 a fost reînființată mişcarea sionistă din România.

Tiberiu Roth admiră demersul autobiografic al autorului cărții, ca pe un document valoros. Menahem Fermo a fost în tinerețe activist al organizației sioniste de stânga, „Haşomer Hațair“, a fost arestat în 1942, apoi a reuşit să plece clandestin în Palestina cu unul din vasele obținute de organizații sioniste de la diverşi armatori (n.n. - două dintre aceste vase, „Struma“ şi „Mefkure“, au fost scufundate în condiții incomplet elucidate). Menahem Fermo cu soția, Hana, ajung în Asia Mică, pe coasta sudică, străbat Siria şi Libanul într-un vagon de marfă şi... ajung în Ereț Israel. Războiul mondial nu se încheiase. După 23 august 1944, au continuat emigrările, masive, desigur ale evreilor din Basarabia, Bucovina, Vechiul Regat. Mişcarea sionistă s-a revitalizat. În 1946, Menahem Fermo revine în România pentru a organiza Alia (emigrarea în Ereț Israel). Din 1949, regimul comunist trece la persecuții şi reprimă treptat mişcarea sionistă. Sunt arestați sute de sionişti activi, torturați, condamnați. Ei sunt numiți: Asirei Sion, martiri - eroi pentru cauza Sionului. Menahem Fermo aduce mărturia acestui calvar, fiind printre eroii cauzei sioniste. Dacă parcurgem indicele de nume, putem aprecia, într-o primă ochire, amploarea documentară a cărții: evrei, români, alți etnici, politicieni, scriitori, prieteni, rude, din epoci diferite. Despre sioniştii din anii războiului au scris Th. Lavi, Iafa Cuperman, Emil Dorian, Reghina Nussen ş.a.

Scrisorile „nescrise“ încep cu septembrie 1939 (atacarea Poloniei), apoi ianuarie 1941 (puțin înaintea Pogromului de la Bucureşti), februarie 1942 (an de război, înaintea marilor operațiuni de pe front), aprilie 1942 (arestul la Malmaison), septembrie 1944 ş.a.m.d. până în 1994.

Sunt Epistole fictive, dar evenimentele sunt absolut veridice. Ceea ce impresionează este veridicitatea, luciditatea cu care Menahem Fermo şi-a scris memoriile. Editurii Hasefer, redactorului de carte Ana Maria Moisescu: „Toda raba“.

Istoria evreilor din România secolelor XIX-XX

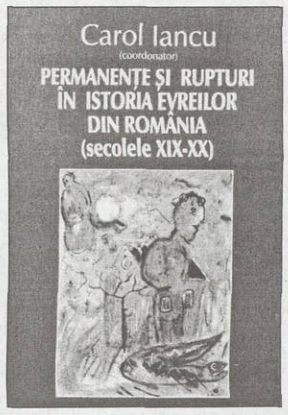

După ediția franceză din 2004, apărută la Universitatea Montpellier III, editura Hasefer a publicat, în traducerea lui Țicu Goldstein, volumul de lucrări prezentate la Congresul Internațional al Centrului de Cercetare „Evrei, armeni şi creştini din Orient“, din 2001. Volumul, coordonat de prof. dr. Carol Iancu, se intitulează „Permanențe şi rupturi în istoria evreilor din România (secolele XIX-XX)“. Congresul amintit l-a avut ca preşedinte de onoare pe Marele Rabin dr. Alexandru Şafran z.l. Dan Berindei, primul conferențiar dintr-o serie de nume prestigioase, a prezentat tema „Evreii din Moldova în sec. XVIII-XIX“. Lucrarea se bazează pe surse locale, poloneze, germane, pe contribuția unor cercetători ca Ecaterina Negruți, Mihai Spielmann, Lya Benjamin, Vlad Georgescu, Stela Mărieş, Dumitru Ivănescu ş.a.

Profesorul Paul Stahl (Paris) a vorbit despre „Evreii din Iaşi“ (statistici). Mihai Răzvan Ungureanu a tratat tema „Convertirea evreilor la ortodoxie în Moldova (sec. XIX)“, fenomen încurajat de înşişi domnitorii țării. Adrian Niculescu s-a referit la C.A. Rosetti, colaborarea sa cu evreii la „Pruncul român“ (1848). Lucian Żeev Herşcovici a vorbit despre apariția „evreului modern“ în sec. XIX, temă de mare interes, ştiind că Haskala a pătruns mai greu în Țările Române. Despre simbolismul funerar iudaic în estul României a vorbit dr. Silviu Sanie. Carol Iancu a prezentat o temă mai largă: „Franța şi evreii din România (1856-1919)“. Istoricul Liviu Rotman s-a referit la „Tradiție şi europenism în lumea iudeo-română la răspântia sec. XIX-XX“. Mai menționăm: Victor Neumann – „Evreii din Banat la începutul sec. XX“; David Schaary - „Evreii din Bucovina în perioada interbelică“. La perioada *celui de-al doilea război mondial* s-au referit Mathilda Morcillo („Proiectul de emigrare a evreilor sefarzi din România în Spania“), Edgar Reichmann (despre Mihail Sebastian), Simon Roth (despre jurnalul diplomatului René de Weck), Marele Rabin Al. Şafran (cum a fost evitată deportarea evreilor din Transilvania de Sud). F. Heymann (despre evreii din Cernăuți), Lya Benjamin („Supraviețuirea ca rezistență“), Radu Ioanid („Evreii sub Antonescu. Statistici“). Referitor la perioada de după 1945, au susținut comunicări: Victor Eskenasy, Hary Kuller, Delia Vlad ş.a. În ultima secțiune, remarcăm: Țicu Goldstein (despre Cilibi Moise). Al. Barna (despre dicționarul lui Lazăr Şăineanu), Florica Dimitrescu (despre Jacques Byck), Carmen Stoianov (*despre compozitorul Filip Lazăr*), Teodor Wexler z.l. (despre Wilhelm Filderman), Carol Iancu (despre lupta Şef Rabinului Al. Şafran înaintea expulzării din România). Inițiativa Conferinței şi editarea acestui volum se datoresc în primul rând istoricului Carol Iancu, care şi-a dedicat o mare parte din anii săi de muncă fertilă istoriei evreilor din România. Îi dorim succes pe mai departe.

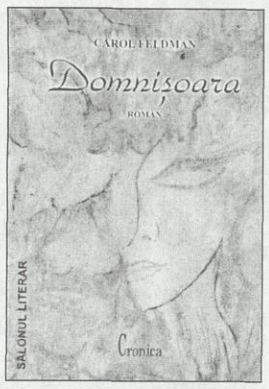

Apariția la Editura *Cronica*, din Iaşi, a romanului *Domnişoara*, de *Carol Feldman*, este emblematică pentru întreaga generație de scriitori israelieni de limbă română căreia îi aparține. Sunt oameni a căror copilărie a fost marcată de Holocaust. Mulți dintre ei - afirmați în profesiuni umaniste. În cazul lui *Carol Feldman* se poate vorbi de o vocație complementară, fiindcă teatrul şi, mai ales, teatrul idiş, i-a adus un binemeritat renume, ca actor, regizor, scenarist. Recenta carte de succes a autorului, venind după volumele *Copilul din mine* (2002), *Inimi deschise* (2003), *De unde am venit...* (2004), *De-ale lui Unu' Moişe* (2005), *Povestiri de aici şi de acolo* (2005), are şi această conotație notabilă, datorată procesului de reintegrare la cultura română a literaturii scrise în limba unificatoare pentru toți scriitorii din afara *granițelor României. Semnificativ este faptul* că, după '90, sute de cărți aparținând scriitorilor israelieni originari din România au fost tipărite în edituri româneşti. Ei sunt - şi *Carol Feldman* face parte din această categorie - ambasadori culturali ai României *în Israel şi ai Israelului în România. Elogiul* pe care-l merită această generație de creatori evidențiază vitalitatea Asociației Scriitorilor Israelieni de Limbă Română, mereu

Lumea lăuntrică şi lumea exterioară

îmbogățită cu valori noi, reprezentând cea mai mare ofertă de carte românească din Diaspora. Nevoia de a reveni, prin cuvântul scris, pe meleagurile natale - este o constantă a acestei literaturi. Chiar *Domnişoara* o atestă, unul din punctele de rezistență ale romanului fiind forța de portretizare a locurilor natale, respectiv, a spațiului tulcean din anii interbelici, în timpul războiului şi-al prigoanei antievreieşti, cu un epilog (revederea între protagonistă şi un prieten din adolescență, camarad la cercul sionist, care a făcut Alia şi stingerea timpurie a Tinei), derulat în perioada postbelică totalitară.

Deşi nucleul romanului este o poveste de dragoste între doi liceeni, „interzisă“ în mentalitatea timpului (Tina este evreică, Laurențiu - creştin), tragismul ei nu vine atât din rezistența, chiar suferința celor două familii, reprezentând două medii spirituale, religioase diferite, cât din dezastrele provocate de Holocaust, de război. În timp ce Tina este eliminată din facultate, datorită legislației rasiale, pierde o sarcină, un copil pe care şi-l dorea, în timpul „românizării“ unei proprietăți evreieşti, Laurențiu trăieşte traumele participării la masacrul evreilor din Odessa, unde Mitu, camarad şi prieten al său, se sinucide, fiindcă nu mai suportă să asasineze oameni nevinovați. Laurențiu este, mai întâi, grav rănit, apoi ucis în războiul în care împinsese țara Antonescu, război dus mult dincolo de granițele Basarabiei, căruia i-au căzut victimă sute de mii de tineri români. Pitorescul oraşului de la Dunăre, în care îşi împletesc viața multe semințiii, fiecare cu valorile ei de civilizație, de cultură, cu gastronomia ei, cu bucurii mărunte şi cuminți, visurile adolescenților, toate sunt măturate de un timp ieşit din țâțâni. Dincolo de arta evocării şi forța dialogului, cartea atrage atenția asupra unor stări de spirit pe care Carol Feldman a ştiut să le surprindă cu veridicitate: propaganda antisemită şi legionarismul, contrapunctate de prieteniile unor tineri de felurite etnii, fără umbră de prejudecată.

Este o proză caracterizată prin spontaneitate, forță de sinteză şi analiză a sufletului uman, atractivitate a scrisului nesofisticat. Cartea este o *confesiune* - retrăire a lumii în care a văzut lumina zilei; o *privire lucidă față de trecut şi prezent.*

IULIA DELEANU

Studia Historiae et Religionis Daco-Romanae

Ediția din 2006 a revistei *Studia Historiae et Religionis Daco-Romanae* (SHRDR), publicație a Academiei Române, Institutul de Arheologie din Iaşi, este dedicată unui *prestigios cercetător: Silviu* Sanie, care a împlinit 70 de ani (n. 2 iulie 1936, Pungeşti-Vaslui). A absolvit cursurile Facultății de Istorie, în 1963, la Iaşi, având profesori de renume (M. Petrescu – Dâmbovița, N. Gostar, Gh. Platon, ş.a.). A colaborat cu C. Daicoviciu, D.M. Pippidi, ş.a. *Cu ocazia sărbătoririi, lui Silviu* Sanie i-au adus omagii circa 150 de cercetători, O. Bounegru îi oferă un *laudatio*, iar Marius Alexianu îi dedică un poem transpus în greacă, franceză şi engleză. O bibliografie cu circa 100 de lucrări originale însoțeşte acest capitol dedicat lui Silviu Sanie. În continuare, Victor Cojocaru scrie despre antroponimele de la nord-vestul Mării Negre în sec. VI î.e.n. Despre Scitia Minor tratează Mihai Irimia, *sub aspectul* culturii elenistice (aflăm despre un regat scitic în Dobrogea, un alt stat trac, Odessos, la sud de Dobrogea, ş.a.). Profesorul Alexandru Barnea, de la Universitatea din Bucureşti, prezintă mitul „eroului cavaler“ sau al „cavalerului trac“ (sec. III-II î.e.n.). Mosche Fischer, de la Universitatea din Tel Aviv, este prezent cu o comunicare despre aşezările din Palestina în epoca Macabeilor, *cu exemplificări* (Yavneh-Yam, Yafo, Ashdod, Akko ş.a.), obiecte descoperite de arheologi sunt prezentate şi puse în legătură cu existența culturii elenistice. Asher Ovadiah şi Sonia Mucznik, tot din Tel Aviv, aduc informații despre cultul lui Zeus în Orientul Apropiat.

Omagiu poetului, omului FLORIN MUGUR

Au trecut 16 ani şi câteva luni de la plecarea fără întoarcere a lui Florin Mugur. Cei care l-au iubit nu l-au uitat, istoricii literari nu l-au ignorat. Editura Hasefer îşi face o frumoasă datorie, prin redactarea competentă a lui Horia Aramă şi efortul demn de toate laudele al îngrijitorului volumului, Florentin Popescu, publicând o selecție de 37 de lecturi critice, cu aparatul auxiliar necesar, intitulată „Florin Mugur“. „Poemul meu, adică să existe poemul meu / când operele complete ale privighetorii / sunt *o singură silabă care tremură?*“, *ne spune, din lumea veşnică a poeților, Florin Mugur.* Prefața lui Florentin Popescu, în 20 de pagini, dă o imagine bine conturată a creației celui care a trăit doar 57 de ani. Fotografia de pe copertă ne arată un om gândind întristat la un prezent plin de griji, la un viitor incert. Şi avea destule motive. Selecția se deschide cu Ştefan Augustin Doinaş, la rândul său un poet de primă importanță în ultimele decenii. Doinaş se opreşte la poemele „Noaptea Regilor“, „Falstaff“, „Strofe“, „Melodie“, „Vara *genială*“ ş.a. *Urmează Ilie Constantin, poet călătorit prin Italia, Franța, revenit în România,* C. Stănescu, cronicarul cunoscut de la „Adevărul literar şi artistic“, Mihail Petroveanu, apreciatul critic, pierit în cutremurul din 1977, care este, aici, prezent cu o substanțială analiză. Concluzia este cu totul oportună: „Florin Mugur îşi descoperă, fie şi fără voie, principalul resort al lirismului său simbolic, vizionar sau numai confesiv: tânjirea după inocența pierdută“. Subscriem cu ambele mâini. Elogios este Al. Piru, de obicei zgârcit în *entuziasme, obiectiv şi precis este H. Zalis, apoi Mircea Iorgulescu, detectând o evoluție* a poeziei lui Mugur, „personalitate complexă“. Dan Laurențiu, coleg de generație, dispărut la puțin timp după Mugur, analizează „la rece“, creația acestuia. Nicolae Baltag, critic talentat, mort de timpuriu, fratele poetului Cezar Baltag, apoi Paul Georgescu ş.a.

Grupaj realizat de BORIS MARIAN

Mărturii memorabile LEON VOLOVICI

Venind din Israel, după un „turneu cultural", scriitoarea Aura Christi ne-a oferit un nou volum editat la „Ideea Europeană": *De la Iaşi la Ierusalim şi înapoi*, de Leon Volovici. Titlul îl parafrazează pe Saul Bellow, care a vizitat doar Ierusalimul. Pentru cei ce îl cunosc mai puţin pe Leon Volovici, oferim câteva date. S-a născut la 10 august 1938, la Iaşi, a absolvit, tot acolo, Universitatea, în 1962, la limba şi literatura română (impropriu: Filologie). A fost profesor la o şcoală din Bivolari, apoi cercetător la Institutul de Filologie „Alexandru Philippide", în oraşul natal; obţine doctoratul în 1975; a colaborat la „Dicţionarul literaturii române de la origini până la 1900" (Ed. Academiei, 1979), lucrare distinsă cu Premiul Academiei R.S.R. Din 1984 trăieşte în Israel, la Ierusalim. A lucrat la Institutul „Yad Vashem", apoi a trecut la Universitatea Ebraică unde este conferenţiar. Este colaborator la „The Y.I.V.O Encyclopedia" (2 volume sub tipar la Yale University Press – S.U.A.). Este *visiting professor* la Centrele de Studii Iudaice din Bucureşti, Cluj, Iaşi, colaborează la presa culturală şi politică din România, pe teme de istorie a culturii, a antisemitismului. Conduce, împreună cu Costel Safirman, Cercul Cultural de la Ierusalim, a fost printre iniţiatorii Societăţii de Studii „B. Fondane" (Paris şi Ierusalim), al revistei „Cahiers Benjamin Fondane". A publicat o serie de cărţi: *Apariţia scriitorului în cultura română* (Ed. Junimea, 1976), *Ideologia naţionalistă şi problema evreiască* (Ed. Humanitas, 1995), a prefaţat ediţia *Jurnalului* lui Mihail Sebastian (Ed. Humanitas, 1996), a editat, împreună cu Costel Safirman, *Întâlniri la Ierusalim* (2001) şi *Noi întâlniri la Ierusalim* (2007, I.C.R.) ş.a.

Am expus cât se poate de succint activitatea acestui prestigios cercetător al culturii române, pasionat iubitor al acestui fenomen, fără a ceda niciodată în faţa unui compromis. Cartea pe care, în limita spaţiului o prezentăm aici, este rezultatul unui dialog al lui Leon *Volovici* cu Sandu Frunză, doctor în filosofie, acum conferenţiar la Cluj, care în urmă cu zece ani a vizitat Universitatea Ebraică din Ierusalim, unde i-a cunoscut şi pe Moshe Idel, Michael Finkenthal ş.a. Ideea publicării acestui dialog s-a născut pe parcursul întâlnirilor anuale la Cluj.

Antecesorii lui Leon Volovici au venit din Rusia pogromurilor şi a obligativităţii unui serviciu militar de 25 de ani, unic în Europa secolului al XIX-lea. Acest urmaş al unor „Ostjuden" nu este religios, considerând, ca şi mama sa, că Dumnezeu nu se supără când părinţii vorbesc, sâmbătă, cu fiii lor la telefon. Astăzi el îşi cheamă, mental, mama în ajutor, la nevoie, conform unei vechi tradiţii evreieşti. Copil fiind, a trecut prin coşmarul Pogromului de la Iaşi (29 iunie – 1 iulie 1940). A fost salvat de o vecină, româncă, un om de suflet. Tatăl său a reuşit să sară gardul de la Chestura de poliţie. Volovici are o relaţie specială, de afecţiune, cu fratele mai mare care a plecat primul în Ereţ Israel, în 1947. Ca „modele" i-a avut, în timpul şi după studiile universitare, pe Alexandru Zub (fost deţinut politic), Paul Cornea, Adrian Marino. Au fost, spune Volovici, „modele", pentru că mentorii din timpul studenţiei lipseau (anii '50). Şocantă a fost întâlnirea cu Tudor Vianu. Despre atitudinea normală şi atitudinea antisemită a unora şi a altora, Leon Volovici ştie să relateze momente memorabile, veridice, percutante. Reţinem că, profesor fiind la ţară, o perioadă, nu a simţit antisemitismul cunoscut în alte medii. În schimb, presiunea „şefilor de cadre", „organelor de partid" era resimţită permament. Mai amintim că *Bar Mitva* la care a participat Volovici, într-un sat, a fost un act de mare îndrăzneală, făcut pe ascuns. Este interesant modul în care Volovici ştie să deosebească antisemitismul maladiv de cel inconştient prin ignoranţă, moştenit, ori cel impus de „cadre". A cunoscut Polonia, limba polonă, mediul intelectual, soţia sa, Hania, fiind din această ţară. Tot ea l-a îndemnat, în 1984, să emigreze în Israel, după lunga experienţă a cozilor pentru lapte, unt, hârtie igienică, „bucurii" uitate ale regimului ceauşist. La Institutul „Yad Vashem" s-a documentat şi a fost profund impresionat de relatările, încă puţin cunoscute, despre Holocaust. Aici el menţionează că nici regimul comunist şi nici societatea românească după 1989 nu au înţeles că trecutul trebuie asumat cu toată responsabilitatea faţă de istorie şi faţă de generaţiile viitoare.

Leon Volovici nu a părăsit niciodată România, a vizitat-o aproape în fiecare an. El a fost printre cei care au descoperit *Jurnalul* lui Sebastian, în Israel (fotocopii), a propus editarea sa la Editura Humanitas, în 1996, cu un ecou extraordinar în societatea românească. Spaţiul nu ne permite să expunem detaliat evocările prietenilor săi numeroşi în Israel, România, Franţa, alte ţări: Virgil Duda, Al. Mirodan, regretatul Mircea Săucan, Eran Sela, Ion Ştiubea, Rafael Vago, Liviu Rotman (acum, în România), Moshe Idel, Paul Cornea, Mircea Anghelescu, Andrei Corbea, Lucian Raicu, Sonia Larian, Mihai Dinu Gheorghiu, Mircea Iorgulescu, Norman Manea ş.a. Avem aici un adevărat „Jurnal" vorbit al generosului Leon Volovici.

Recomandăm cititorilor noştri

● **MARIA GĂITAN-MOZES:**
„Zâmbind... sub poverile vieţii"
(Editura Minimum, 2007)

Născută la 15 iunie 1928, în Basarabia, Maria Găitan Mozes a absolvit în anii '50, cursurile Şcolii de literatură „Mihai Eminescu", a publicat proză, poezie, literatură pentru copii (la Ed. Ion Creangă), a scris scenarii pentru „Animafilm". În Israel, colaborează la diverse reviste de limbă română, scrie poezie de bună calitate. În 1998, a fost distinsă cu Premiul ACMEOR, în 2004 - cu Premiul Fundaţiei „Ianculovici" - Haifa. *Zâmbind... sub poverile vieţii* este un volum de notaţii asupra vieţii cotidiene, scrise cu talent şi acut simţ de observaţie, despre viaţa în patria Israel. Prefaţa este scrisă de Al. Mirodan, care îi numeşte pe eroii prozei din acest volum: „Rezistenţii". Este vorba de oamenii în vârstă, veniţi din alte zone, greu adaptabili, dar care luptă, supravieţuiesc din propriile rezerve de vitalitate. O proză alertă, personaje convingătoare, toate par a pregăti un roman. Îl vom citi? Să vedem.

● **JACQUES ATTALI:** ***„Frăţia celor care ştiu"***
(Editura Hasefer, 2006 - traducere: Horia Aramă)

Carte pe nedrept ignorată de cronicarii noştri, atenţi la alte edituri, romanul lui Attali reconstruieşte o Cordobă a sec. XII, în care coexistă cele trei religii monoteiste. Tânărul Maimonide îl întâlneşte pe Averroes, amândoi fiind, în istorie, titani ai culturii universale. Având o intrigă acaparatoare, cartea, în esenţă, reproduce, prin măiestria autorului, o istorie reală cu semnificaţii pentru noi, cei de azi. Altfel, de ce ar mai fi fost scrisă?

● **ISAAC BASHEVIS SINGER:**
„Pierdut în America"
(Editura Hasefer, 2007 -
traducere: Anton Celaru)

După *Robul* (1997), *Familia Moskat* (2000), *Moartea lui Matusalem* (2001), *Duşmance* (2001), *Rătăciţi*, *Şoşa*, *Urmaşii*, *Conacul* (2005), Anton Celaru, prin Ed. Hasefer, ne dăruieşte o nouă proză a vestitului Isaac Bashevis Singer, un Velvl Zbarjer modern, mereu în căutarea liniştii, mereu neliniştit observator al unei lumi dure şi comice, ca în universul fraţilor Marx, dacă aceştia ar fi pătruns şi tradiţia hasidică. Scriitorul este un maestru neîntrecut, nimic nu-l poate face să scrie altfel, mereu „pierdut în America", el a „găsit" multe,între care şi Premiul Nobel. O autobiografie precum „America" lui Kafka, personajele sunt reale, fratele Joshua, familia, femeile iubite; în jurul lui Bashevis Singer sunt mereu femei nefericite, autorul le consolează, ele îl pedepsesc cu nelinişte. Citiţi cartea.

● **IULIUS IANCU:** ***„Din jurnalul unui pensionar"***
(Ediţie proprie, Israel, 2006)

Doctorul Iulius Iancu s-a născut la 24 martie 1920, la Bacău. După război devine medic, iar în 1964 face Alia. Între anii 1999-2004, a publicat patru volume, *Noi, copiii străzii Lecca*, pentru care a fost premiat de Frundaţia „Ianculovici". A mai scris şi scrie versuri sensibile, expresive, a fost remarcat de lumea literară din Israel. Însoţit de desenele autorului, volumul de proză scurtă, pe care îl recomandăm cititorilor (427 p.), surprinde momente autobiografice. Un om cult şi sensibil ne oferă o proză de bună calitate.

● **NINA BERBEROVA: „Cartea fericirii"**
(Editura Humanitas, 2007)

Dintre cărţile Ninei Berberova (1901-1993), aceasta s-ar putea să fie cea mai reuşită. Traducerea aparţine lui Petru Creţia. Pentru a înţelege proza Berberovei, vom cita din propriul ei text: „A crezut necontenit că e fericită. Prima oară, în copilărie, găsind un băiat necunoscut în parc (n.n. Sam Adler, evreu din Rusia, violonist, primul iubit)... S-a înşelat, nu era fericirea, era prietenia. A doua oară... s-a căsătorit. Era o greşeală (n.n. un bolnav fizic, cu un psihic labil). A treia oară s-a lăsat iubită... Propriul trup îi devenise străin... Fericirea e ca aerul, n-o simţi". Citiţi romanul!

● **EFRAIM HALEVY:** ***„Omul din umbră"***
(Editura RAO, 2007)

Fostul şef al Mossadului (1992-2002) relatează despre politica secretă din Orientul Mijlociu. Autorul s-a născut în Anglia, în 1934, a făcut Alia în 1948.

● **NICOLAS SARKOZY:** ***„Martor"*** (Editura RAO, 2007)
Memorii ale politicianului francez, actualmente preşedinte al Franţei.

● **RICHARD BASSET:** ***„Spionul - şef al lui Hitler"***
(Editura RAO, 2007)
O biografie a lui Wilhelm Canaris, şeful Abwehr-ului.

● **NORMAN DAVIES:** ***„Varşovia"*** (Editura RAO, 2007)
Despre răscoala rezistenţei poloneze în august 1944, înăbuşită de nazişti.

● **GABRIEL GARCIA MARQUEZ:** ***„Vijelia"***
(Editura RAO, 2007)

Născut în martie 1927, octogenarul scriitor este fascinant în fiecare din numeroasele proze publicate în toată lumea, deşi viziunea sa este conservatoare şi anticapitalistă.

● **MIRCEA GOGA:**
„Veturia Goga – privighetoarea lui Hitler"
(Editura RAO, 2007)

În ciuda titlului, total inadecvat, cartea este un document despre o perioadă istorică importantă. Autorul, probabil rudă cu familia Goga, s-a născut în 1948 la Bistriţa.

Pagină realizată de
BORIS MEHR

Frica

Nu îmi amintesc multe din prima copilărie. Îmi amintesc însă că o sfâşiere a iluziilor am avut-o la 5 ani. Până în acel timp al meu, lumea îmi părea minunată. Cerul era albastru, dar nu era infinit. În interiorul şi în exteriorul bolţii lui nu existau nenumărate mistere şi întrebări. Pluteam într-o lume limpede şi sufletul îmi era proptit în certitudini. Credeam că dincolo de cer zburau îngeri şi zâne aurii care veneau adeseori printre oameni. Dumnezeu cu plete dalbe avea în grija lui şi văzutul şi nevăzutul. Nu îmi era frică de nimic.

Într-o zi mi s-a spus că dincolo de cer era tot cer, mereu cer şi că acolo, departe, nu se aflau nici îngeri, nici zâne aurii, ci numai stelele, luna şi sorii, mulţi sori. Mă uitam în depărtări şi plângeam. Nu puteam crede că părinţii şi toţi dragii mei, ca şi cărţile din care mi se citea minţiseră. De ce? Părea atât de absurd că un alt şir de cuvinte putuse deştrăma lumea de până atunci, reală pentru mine. Nu am mai înţeles ce mă înconjura. Aşa am aflat pentru prima oară că există frica. Frica îmi tulbura sufletul. Aşa am aflat şi că ea trebuie stăpânită ca să mai putem respira în voie.

Dar, mi-a fost adeseori frică de întuneric şi apoi de antisemiţii de pe strada pe care locuiam, de legionarii care mărşăluiau pe străzi, de bombe, mai târziu de securitate, de vecini, de colegi. Mi-a fost frică şi îmi mai este încă frică de oameni. Dar am învăţat şi ce înseamnă curajul, mistuirea fricii.

FELICIA MOHR

Întâlniri la Ierusalim... şi la Bucureşti

În perioada 17-24 septembrie 2007, Fundaţia Culturală Ideea Europeană, care editează revista „Contemporanul – Ideea Europeană", ca şi o serie de cărţi de valoare (până în prezent, circa 100), a desfăşurat un turneu de conferinţe şi lecturi publice în Israel. Parteneri au fost: „Centrul pentru Studierea Istoriei Evreilor din România" din cadrul Universităţii Ebraice din Ierusalim, Cercul Cultural din Ierusalim (condus de Costel Safirman), „Asociaţia Scriitorilor israelieni de Limbă Română" (preşedinte Shaul Carmel), Centrul Cultural din Haifa sub egida H.O.R. Mai puţin Institutul Cultural Român din Tel Aviv (nu cunoaştem motivul). Fundaţia a fost reprezentată de redactorul şef al revistei „Contemporanul – Ideea Europeană", scriitoarea Aura Christi, şi de editorul Andrei Potlog, iar dintre oamenii de cultură israelieni (în afara celor menţionaţi mai sus): Leon Volovici (autor al unui proaspăt volum „De la Iaşi la Ierusalim şi înapoi", editat la „Ideea Europeană, pe care îl prezentăm separat), Moshe Idel, poeţii Andrei Fischof, Eran Sela, Madeleine Davidsohn, Biti Caragiale (cândva redactor la „Revista Cultului Mozaic"), prozatoarea Francisca Stoleru. A mai participat la manifestări prof. dr. George Voicu, venit din România. S-au lansat: cartea de proză a lui Leon Volovici, romanele „Religia viului" şi „Exerciţii de destin", de Aura Christi, „Problema evreiască" (antologie de articole, alcătuite de Aura Christi), „Scriitori evrei din România", de Ovidiu Morar (aceste două cărţi au fost prezentate în R.E. nr. 280-281) şi „Avangarda românească" de Ovidiu Morar.

Despre turneul israelian" (urmează turnee în Grecia şi în alte ţări), a vorbit Aura Christi la conferinţa de presă din 2 octombrie a.c., din Rotonda Muzeului de Istorie a Literaturii Române, la care au participat scriitori, jurnalişti, oameni de cultură din diverse domenii: Ion Ianoşi, Ştefan Iureş, Hary Kuller, scriitorul Ion Lazu, poetul Valery Oişteanu (S.U.A.) ş.a. Regretabilă este lipsa unor reprezentanţi ai Ministerului Culturii. În expunerea sa, Aura Christi s-a referit nu numai la întâlnirile cu scriitori de limbă română din Israel, dar şi la contribuţia, de-a lungul timpului, a cărturarilor evrei la cultura română.

Credem că o întâlnire pe această temă, însoţită cu lansări de carte, la Centrul nostru Comunitar ar fi binevenită. Din lunga listă de autori publicaţi de Editura Ideea Europeană îi amintim pe Nicolae Balotă, Edgar Reichmann (romanul „Rachel"), Rilke („Jurnale de tinereţe"), Velimir Hlebnikov (avangardist rus), Ileana Cudalb, apoi „100 de mari evrei, 100 de laureaţi ai Premiului Nobel" (seria enciclopedică), scrieri de Nicolae Breban (romane), Ştefan Borbely, Ion Ianoşi, Irina Airinei, Anca Pedvis (poezie) ş.a.

DIN PRESA CULTURALĂ

SEPTEMBRIE – OCTOMBRIE 2007

● **„OBSERVATOR CULTURAL“**, nr. 133/ 20 septembrie, prezintă o tânără scriitoare de mare talent, din Basarabia: Nicoleta Esinencu. Ca dramaturg, se înscrie în „desantul“ european: Sarah Kane, Mayenburg, Durringer, iar în poezie - o antirasistă cu un memorabil poem „A II Rh+“ (o grupă de sânge), semnalat şi de Iulia Popovici. Deci un nume: Nicoleta Esinencu. În nr. 134/27 septembrie, este recenzată, sub semnătura Ioanei Paverman „Opiul intelectualilor“ de Raymond Aron (Ed. Curtea Veche, 2007) – o demitizare a stângii marxiste, purtătoare a sloganului „sfârşitul istoriei“. Caius Dobrescu apreciază pozitiv Raportul Tismăneanu, care a produs lungi polemici. Liviu Ornea ne împărtăşeşte impresii despre Moscova, azi. La Teatrul Bulandra s-a prezentat, în 22 septembrie a.c., piesa „O poveste evreiască“ de Isaac Bashevis Singer, în avanpremieră. Michael Finkenthal scrie despre Sebastian: similitudini neexplicitate cu Kafka, cu Iov; cât de evreu a fost Sebastian (?); lipsa de aderenţă la avangarda de la Paris, pe care l-a vizitat când Fondane era acolo. Interesante întrebări. Subiectul „Sebastian“ este reluat în nr. 135/4 octombrie, printr-un supliment întocmit de Geo Şerban. În pag. 3, ni se oferă un text de Sebastian, „Meditaţie despre criză şi automobile“ (despre demagogia politică) absolut actual, azi. Nr. 136/11 octombrie a.c. menţionează manifestările dedicate Zilei Holocaustului (donaţia de cărţi din Franţa pentru biblioteca Institutului „Elie Wiesel“, comunicările susţinute de Măriuca Stanciu, George Voicu, Gina Pană, Lya Benjamin, Victor Neumann, lansarea unor cărţi de Leonard Zăicescu, Ottmar Traşcă, intervenţiile lui Laszlo Alexandru, Alexandru Florian ş.a.). În editorialul semnat de Carmen Muşat, pe lângă aserţiuni perfect valabile, apar confuzii, Holocaustul, percepţia sa, principalii vinovaţi apar în suprapunere cu crimele sistemului totalitar comunist, iar Mihail Sebastian apare ca „martor“, fără a fi „consultat“. Oare nu au fost legionarii şi Ion Antonescu promotorii violenţei antievreieşti? Dacă nu ei, cine? „Întrebări care îşi aşteaptă răspunsul“ (titlul editorialului). Sebastian revine în paginile revistei, sub semnăturile lui Edward Kantarian (combate încercarea Dorei Mezdrea de a-l „victimiza“ pe Nae Ionescu!), Joaquin Garrigos (despre ecoul, în Spania, al „Jurnalului“), Paul Cernat, Bedros Horasangian, Michael Finkenthal (despre Sebastian şi Fondane), Dana Pârvan-Jenaru (despre talentul de polemist al lui Sebastian), Iulia Popovici (teatrul ca artă poetică), Peter Hamm (o evocare ocazionată de primirea Premiului Scholl, în 2006). Ciprian Şiulea revine la Raportul Tismăneanu, afirmând judicios că în alte ţări „tam-tam-ul“ anticomunist a fost mai mic, dar „lustraţia“ a fost mai eficientă!

● **„ROMÂNIA LITERARĂ“**, în nr. 37/21 septembrie, comentează Festivalul Enescu, sub semnăturile Adei Brumaru (despre Filarmonica din Dresda, Corul Naţional al Spaniei, ca şi despre Dan Grigore), a lui Dumitru Avakian (despre pianistul Murray Perahia) ş.a. C. Trandafir reproduce în paginile de mijloc opinii despre Sebastian „contemporanul nostru“ (Ciopraga: „complexat, hiperlucid, contestat din dreapta şi din stânga“; Dorina Grăsoiu: „printre primii publicişti literari interbelici“; Ion Pop: „Editarea Operelor sale stagnează şi nu se întrevăd mari şanse de schimbare. Este condamnabilă această politică“; Cornel Ungureanu: „Sebastian a fost asasinat... Unde-i dosarul lui Zapodeanu?“). În nr. 39/5 octombrie, citim despre festivitatea de omagiere a scriitorului Radu Cosaşu, în 27 septembrie a.c., la Sala Oglinzilor a Casei Scriitorilor din Bucureşti. (Organizatorii au uitat să ne invite). Regretatul Lucian Raicu, mereu prezent prin „Scrisorile de la Paris“ (iulie 1999) semnează „Dreptatea nu este un monopol al stângii“. Ion Simuţ recenzează noua carte a unui valoros prozator, Radu Aldulescu: „Proorocii Ierusalimului“ (Ed. Corint), o „evocare“ a prezentului la noi, titlul fiind parabolic. Dana Dumitriu este omagiată la 20 de ani de la dispariţie. Ştefan Cazimir face o incursiune în scrierile lui Sebastian, care nu iubea „centenarele“, şi îl citează cu o poezie datată în 1928. Marin Tarangul, autor cu oscilante prezenţe în presă, îi face un portret destul de corect lui Nae Ionescu, sub aspectul competenţei sale şi al talentului de orator, ambele sub semnul superficialităţii. „Ochiul magic“ (ultima pagină) menţionează elogios suplimentul „Sebastian“ din revista noastră şi interviul cu B. Elvin, consemnat de Avram Croitoru. În nr. 40/12 octombrie, Ştefan Cazimir aduce exemple din presa anilor 1840-1866, comparându-le cu licenţele de tot felul din presa actuală. Remarcăm două eseuri de Viktor Erofeev, un scriitor rus de „mare clasă“ (n. 1944), satiric, bine ancorat în actualitate. Citim poeme de Miron Kiropol, poet elogiat cândva de Florin Mugur. Din postumele lui Lucian Raicu, în acest număr: „Mustăţile lui Dali“. Alex. Ştefănescu îl „reabilitează“ pe Gheorghe Grigurcu, realmente un scriitor important.

● **„CULTURA“**, din 20 septembrie 2007, se remarcă prin editorialul lui Augustin Buzura, „Secvenţe din spaţiul neruşinării“, în care răspunde atacului venit „dintr-un ziar de mare circulaţie, din partea unui intelectual a cărui culoare bate spre un verde de tristă amintire“. Nu ştim despre cine este vorba. Prudenţa nu este, aici, de folos cititorului. Teodora Dumitru scrie despre noi autori în spaţiul european, printre care şi Daniel Mendelsohn, autor al unor cărţi despre sexologie, despre Euripide şi, recent, „Dispăruţii“, despre Holocaust. Analiza pare, oarecum, de suprafaţă şi cu o notă de superioritate.

● **„IDEI ÎN DIALOG“**, din octombrie, oferă: „Koba cel Groaznic“, de Vl. Tismăneanu (Koba era pseudonimul lui Stalin, în tinereţe); „Plecând de la Sebastian“, de Dan C. Mihăilescu (porneşte de la „Jurnal II“, alcătuit de Teşu Solomovici); Tereza-Brânduşa Palade scrie despre viaţa Edithei Stein, născută în 1891, la Breslau, convertită la creştinism şi ucisă de nazişti, la Auschwitz, în 1942. S. Damian critică romanul lui C. Ţoiu „Căderea în lume“ (o fostă activistă se numeşte Sara, alta Miţa; conţinutul cărţii pare tezist, „maniheist“, consideră S. Damian). Bogdan Cristian Iacob polemizează „în simultan“ cu Gabriel Andreescu şi cu Michael Shafir, fără a clarifica nimic. Mai citim un poem de Riri Silvia Manor (Israel), din care citâm: „iar eu capăt tendinţa să cred că poate moartea nici nu există / şi că lumea e numai aparent un loc atât de înspăimântător“. Andrei Cornea scrie despre Platon şi Francis Bacon (ca bun cunoscător în domeniu), Mircea Mihăieş - despre Raymond Chandler, romancier de succes. Mai adăugăm o evocare a social-democratului Şerban Voinea, care a publicat în 1926, împreună cu Lothar Rădăceanu, o lucrare despre „marxismul oligarhic“. Coleg de partid şi de orientare era şi Şt. Antim. Un număr bogat.

● **REVISTA „22“**, din 18 septembrie: Ovidiu Pecican semnează articolul „Un istoric al României interbelice“, despre Jean Ancel. Deşi bine intenţionat, autorul face, din eroare, o afirmaţie incorectă, punându-l pe Teşu Solomovici (nu „Solomonovici“) alături de Ion Coja, Paul Goma. Teşu Solomovici este autor al unei „Istorii a Holocaustului în România“. În numărul din 25 septembrie a.c. este menţionat Norman Manea cu volume traduse în franceză, germană, spaniolă. În numărul următor (2 octombrie), Andrei Ursu reia cazul tatălui său, Gh. Ursu, ucis în sediul Securităţii la 17 noiembrie 1985, arestat fiind pentru un jurnal personal. Amintim că Ursu era de origine evreu.

● **„CONTEMPORANUL – IDEEA EUROPEANĂ“**, din septembrie: Marian Victor Buciu publică un articol dedicat lui Max Blecher cu numeroase referiri la Lovinescu, Eugen Ionescu, Geo Bogza ş.a. Shaul Carmel este prezent cu patru poeme. Ion Ianoşi scrie despre Marina Ţvetaeva; Leon Volovici oferă un fragment din recenta sa carte, „De la Iaşi la Ierusalim şi înapoi“; B. Marian recenzează o carte a lui Andrei Oişteanu despre Mircea Eliade. În numărul din octombrie, Nicolae Breban scrie despre vina celor care s-au subordonat „imperiilor brutale“. Gh. Săsărman relatează despre noi tendinţe „liberale“ în cultura şi artele plastice din China populară. Magda Ursache face un adevărat rechizitoriu la actuala politică anticulturală, mai bine zis, de demolare a unor valori reale, create în ultimele decenii. Chiar şi „Coloana Infinitului“, de la Tg. Jiu, este într-o stare jalnică. Eugen Cojocaru scrie despre creşterea influenţei oligarhilor în Occident, ca şi despre compromisurile făcute de social-democraţii din ţările occidentale, slăbirea fundamentelor democraţiei occidentale. Monica Săvulescu-Voudouris scrie despre Muzeul Diasporei (Beit Hatsefutsot) din Tel Aviv, pe care l-a vizitat recent. Aura Christi semnează „Salvatoarea diferenţă“, despre multiculturalism, despre Leon Volovici, despre celebrul vers al Marinei Ţvetaeva. Interesante, discuţiile din mai 2007, la Sibiu, pe tema „Şansele literaturii române în Europa“, în care Nicolae Breban dovedeşte o mare deschidere multiculturală. Geo Vasile semnează o evocare a lui Ion Vinea (în centrul paginii: portretul executat de Marcel Iancu). Paul Aretzu scrie despre Mircea Dinescu: „clasic în viaţă“ (n.n. suntem de acord). Laura Bândilă reproduce un dialog cu violonistul Sherban Lupu, care i-a avut profesori pe Yehudi Menuhin, Henryk Szering, Nathan Milstein, Josef Gingold, Menahem Pressner în S.U.A.

● **„SEMNALUL“**, nr. 131/septembrie 2007. Se fac referiri la pericolul unui „Holocaust nuclear“ în orientul Mijlociu (editorial). Alte informaţii: Euroiudaica 2007 (România), mesajul preşedintelui F.C.E.R. dr. Aurel Vainer, premiul „Médicis – 2007“ pentru Norman Manea, panoramic israelian, proză de Marius Mircu despre Bacău, despre „Berlinul evreiesc“ (interesant), proză de I. Schechter, Sergiu Fărcăşan, Geta Berghoff, Monica Bilan (Israel), Baruch Cohen despre „Noi întâlniri la Ierusalim“, poezii de Aurel Storin, reportaje de G. Bruchmaier ş.a.

● Din **„LUMEA“**, nr. 10/2007, reţinem câteva titluri: „Sarkozy, Napoleon cel mic“; „Ruşii investesc masiv în Germania“; „Creştinii, persecutaţi în Orientul Islamic“; „Un nou superstat: Uniunea Nord-Americană“ (Mexic, S.U.A., Canada); „În Afganistan, războiul abia începe“. Mai citim despre propunerea lui Stalin, din anii războiului, de a constitui o republică a evreilor în Crimeea, propunere modificată ulterior prin „revigorarea“ şi colonizarea forţată a Birobidjanului din Extremul Orient. „Bomba“ din acest număr este interviul jurnalistului Ari Şavit cu fostul lider laburist şi preşedinte al Agenţiei Evreieşti (Sohnut), Avrum Burg, care se declară adversar al existenţei Israelului ca stat şi doreşte revenirea la sionismul cultural al lui Ahad Haam.

BORIS MARIAN

Scriitori israelieni la Salonul Internaţional de carte românească

Cea de a XVI-a ediţie a Salonului Internaţional de carte românească, organizat de Biblioteca Judeţeană „Gh. Asachi, s-a desfăşurat, în acest an, în cadrul „Sărbătorilor Iaşiului“. Şi anul acesta Salonul s-a bucurat de prezenţa unei delegaţii a Asociaţiei Scriitorilor de Limbă Română din Israel, alcătuită din scriitorii şi publicişti *Shaul Carmel* şi *I. Ştiru*. În cuvântul de salut, Shaul Carmel, preşedintele Asociaţiei, a menţionat că în Israel există o oază de spiritualitate autentică a scriitorilor de limbă română, care au adus cu ei spiritul românesc prin creaţie. Aceşti scriitori, circa o sută la număr, care constituie cea mai compactă şi cea mai numeroasă grupare din afara hotarelor Romîniei, au transmis participanţilor la Salon un gând de prietenie şi colaborare, conştienţi fiind că literatura nu are graniţe deoarece cu toţii nu au decât „cetăţenie scriitoricească“, iar limba în care crează este „limba română, în care s-au născut şi în care respiră“.

Salonul a găzduit circa 50 de edituri din opt ţări, care au lansat peste 170 de cărţi de literatură beletristică, ştiinţifică, pentru copii, dicţionare, albume, antologii, enciclopedii şi peste 20 de reviste şi colecţii. Printre cărţile lansate au fost şi volumele: *Cavaler al ordinului veşniciei*, de Shaul Carmel; *Descoperă-mi ceea ce eu am pierdut. Poeme*, de Shaul Carmel şi Adi Cristi; şi *Din nou prin lume. Impresii de călătorie*; de I. Ştiru - apărute la Editura Cronica din Iaşi. Editura Hasefer din Bucureşti a lansat antologia *Ultima tinereţe a septuagenarului Shaul Carmel*. La aceste lansări au participat numeroşi scriitori, editori, bibliotecari şi cititori interesaţi de viaţa culturală din Israel, de literatura română din afara graniţelor.

La încheierea Salonului, juriul, condus de prof. univ. dr. *Dan Mănucă*, a acordat 25 de premii, *Shaul Carmel* primind *Premiul de Excelenţă*, pentru întreaga sa activitate literară de peste 50 de ani. *Premii Speciale* au fost acordate de Asociaţia Scriitorilor de limbă română din Israel, scriitorului *Casian Maria Spiridon*, redactor şef al revistei „Convorbiri literare“, şi poetului şi criticului literar *Valeriu Stancu*, preşedintele Uniunii Scriitorilor - filiala Iaşi şi redactor şef al revistei „Cronica“. De asemenea, a fost acordată *Medalia „Ierusalim 3000“* doamnelor prof. *Elena Leonte*, directorul Bibliotecii Judeţene „Gh. Asachi“ din Iaşi, şi dr. *Catinca Agachi*, director adjunct, inimoasele şi energicele organizatoare ale Salonului.

MARTA EŞEANU

TELEOBIECTIV

Asta e: ne-am resemnat. Ne-am învăţat cu publicitatea de pe micul ecran. Nu mai sărim ca arşi dacă se întrerupe filmul exact când e suspansul mai palpitant. Nu ne mai revoltăm când i se taie vorba vreunui *talk-show*-ist tocmai când s-a întâmplat să aibe o opinie justă – adică aceeaşi cu a noastră. Nu mai socotim cât timp pierdem încercând să vedem o emisiune *d'a capo al fine*, cu reclamele ei cu tot. Îi utilizăm cu folos pauzele, închidem ochii pentru o mică aţipeală sănătoasă, dăm o fugă prin casă pentru vreo trebuşoară, ne contrazicem cu partenerul de vizionare. Când vedem cu câtă răceală tăioasă anunţă Turcescu detestata (dar cât de profitabila!) pauză publicitară, câtă ironie bonomă strecoară Andrei Pleşu ori câtă maliţie dispreţuitoare - Gabriel Liiceanu în acest cuvânt, ori cum îl rosteşte, cu plictiseală şi prefăcuta sa candoare, Ion Cristoiu, ne simţim fraţi întru suferinţă şi iritare. Supuşi cu toţii sufletului societăţii consumiste: reclama.

Asta e: ne-am resemnat. Oare?

Ei bine, nu. Nu am depus cu totul armele şi nici nu ne-am pierdut în întregime simţul umorului. Sau mai curând, cel al ridicolului. Ne-am scuturat indiferenţa. Căci de la o vreme, circulă pe micul ecran, cu o frecvenţă rar întâlnită – aţi remarcat şi dumneavoastră – reclamele care manifestă o grijă cu totul specială pentru vârstele senectuţii. Pentru fericirea bătrâneţii (dacă o fi existând aşa ceva). Iată că există. Avem la televizor tabloul – luminos! – *al vieţii lipsite de griji* a celei de a treia tinereţi. Personajele – doi soţi vârstnici şi cam supraponderali – păcat fundamental în ziua de azi. Se privesc între ei, după – probabil – o „armonioasă“ constituire de decenii, acru şi sastisiţi. Se distrează, legănându-se pe rând, *într-un balansoar din vestibul. Când pendula sună sfârşitul porţiei* de huţa-huţa, *celălalt îi ia fuguţa locul la trasul cu ochiul* prin vizorul uşii unde partenerul pândise sosirea factorului poştal cu pensia. Şi din *off*, o voce vibrând de bună dispoziţie te anunţă: dacă te înscrii la cutare şi cutare fond

D'ale publicităţii gaguri...

de pensii, vei fi scutit de-acum înainte de orice bătaie de cap ori necaz. Vei fi cel mai fericit vârstnic cu putinţă. Grijile îţi sunt preluate de respectiva societate. Dă-te huţa-huţa fără sinchiseală: noi suntem aici să-ţi păzim liniştea bătrâneţii. Desigur, folosindu-ţi pensia acumulată. Dar ce ne facem cu tinerii, cu viitorul lor, ştiindu-i cât de nesăbuiţi, pofticioşi de viaţă şi risipitori sunt unii, drăguţii de ei? Ce vor face scumpii noştri urmaşi când n-or mai fi „mamy şi taty“ să le chibzuiască cheltuielile, conturile, voiajele, ce vor face când beteşugurile vor începe să le dea şi lor târcoale şi vor mirosi avantajele pensiei apropiate? Staţi liniştiţi, că tot noi vă vom prelua din timp grijile, noi, fondurile cutare şi cutare (le păstrăm anonimatul, că doară nu o să le facem aici publicitate gratuită). Priviţi, oameni buni şi clienţi dragi, ce-i învăţăm şi cum îi educăm noi pe tineri în spiritul politeţii, al precauţiilor financiare şi medicale şi cum le predăm noi lecţia dragostei pure şi grijului faţă de partener. Priviţi cât de prevenitoare ne sunt telerecomandările şi telereclamele. E ziua iubitei? Invitaţi-o la un restaurant şi oferiţi-i darul – prin ospătar, desigur: un frumos bastonaş cu mânerul e argint, să aibă în ce-şi propti picioarele roase de reumatism, când va ajunge octogenară. Vedeţi ce fericită arată ea, frumoasa adolescentă, gândind la luminoasa ei zi de mâine? V-a răsfăţat norocul cu un logodnic bogat, cumsecade, ba şi fidel, alături de care vă vedeţi trăind o viaţă întreagă? Promiteţi-i şi dumneavoastră aceeaşi longevitate a sentimentului, ba, oferiţi-i şi garanţia: o proteză dentară dublă şi nou-nouţă. Da', tot la restaurant, să vadă toată lumea cât de solidă e legătura voastră. Ce, e un fleac să poţi oferi un asemenea obiect de lux – cum e în ziua de azi o lucrare dentară? Şi să-i oferi partenerului siguranţa că poate de pe acum muşca liniştit din fleica în sânge, căci, oricum, rezerva caninului e de faţă? Fondul privat de pensii v-a luat în cârcă din anii tinereţii, el vă va conduce frumos la bătrâneţe.

Să le uităm oare pe vedetuţele noastre cele de toate zilele, nopţile şi emisiunile, care-şi arată generos şi dezgolit frumoasele lor membre inferioare, fără să se teamă de curentul care le trage pe platouri şi le ameninţă cu crize de artroze ori dureri de şale? Staţi liniştiţi: o provizie de cadre metalice, pregătite de pe acum (aţi aflat între timp de către cine) le va asigura târşâitul picioarelor, atunci când le va veni vremea suferinţelor şi beteşugurilor bătrâneţii. Doamne, ce perspectivă minunată! Ce împăcaţi vom dormi la noapte!

Ce să fie toate aceste clipuri publicitare? O suită de gaguri? De farse idioate? De bancuri proaste ale tinereţii, care habar n-are ce-nseamnă bătrâneţea? Sau un complot împotriva acestui nou sistem de pensii, uneltit chiar din lăuntrul său? Oricum, o tristă materie primă pentru o carte a recordurilor, care ignoră psihologia vârstelor...

SANDA FAUR

JEWISHLAND

„THE LAST TYCOONS“ – povestea familiei LAZARD

De peste două secole, „Casa Rothschild“ e un simbol al lumii bancare internaționale. Membrii celebrei familii au fost înnobilați în Anglia și Franța.Când spui Rothschild spui bancher. Dar există o altă familie de bancheri evrei care sunt aproape la fel de bogați, dar mult mai discreți. Este vorba de familia Lazard. Cu filiale în Statele Unite, la Paris și la Londra, ea s-a ridicat abia după cel de-al doilea război mondial și averea ei s-a format mai ales prin consultanță financiară acordată marilor corporații. În momentul când a devenit publică - adică din afacere de familie, a fost deschisă acționarilor -, capitalul ei s-a ridicat la 2 miliarde de dolari. Și acum este estimat la 4 miliarde.

Recent, a apărut o istorie reportericească, de 700 de pagini, a acestei faimoase bănci, scrisă de un fost ziarist devenit bancher, englezul William Cohan, care a lucrat în cadrul unei filiale a lui Lazard. Averea familiei a început modest, acum 100 de ani, cu un magazin de produse nealimentare, un magazin general, am spune acum, la New Orleans. Ascensiunea Casei Lazard a început în anii deceniului V al secolului XX, sub conducerea lui André Meyer, un refugiat francez fugit de nazism. Supranumit în interiorul instituției „Zeul“, el a format politica orientării băncii nu spre servirea micilor deponenți prin zeci sau sute de filiale, ci prin consultanță financiară acordată marilor corporații în cazul achizițiilor de alte firme, de lansare de acțiuni sau obligații. Din comisioanele foarte mari care se încasează în asemenea operații s-a constituit averea Băncii Lazard și din succesele obținute s-a format reputația ei. O contribuție remarcabilă la extinderea afacerilor a adus-o Felix Rohatyn, un protejat al lui Meyer și, ca și el, refugiat din Franța ocupată de naziști. (Rohatyn a fugit din Franța ascunzându-și, în tuburi de pastă de dinți, o mică avere în monede de aur). Interesant este că Felix Rohatyn, după ce s-a certat cu cei de la Lazard și a plecat de acolo, a fost trimis de administrația americană ca ambasador în Franța. Un alt *tycoon* a fost Michel David Weill, ultimul descendent direct al familiei Lazard, care, după o perioadă de succese financiare, a intrat cu Banca în declin, pierzând pe terenul concurenței față de instituții financiare mai agresive. Lui i-a luat locul Bruce Wasserstein, cel care, în 2005, a făcut publică Banca Lazard, costul acțiunilor crescând de atunci, în doi ani, la dublu.

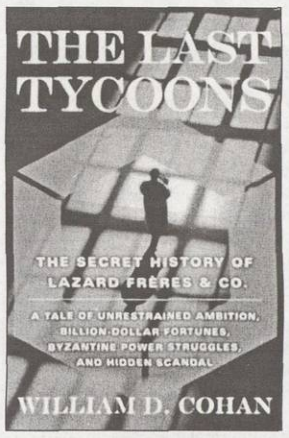

Autorul cărții despre Banca Lazard a intervievat peste 100 de actuali și foști funcționari de frunte ai Băncii, adunând un material solid și corect asupra unei jumătăți de secol de ascensiune financiară, care se măsoară în miliarde de dolari.

ANDREI BANC

„JDate“ și cel mai mare pețitor din lume: ALON CARMEL

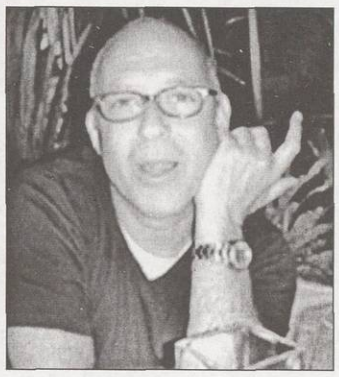

„Sparks Networks“ este cea mai mare companie de pețit din lume, dacă putem spune așa, pețitul fiind o tradiție evreiască. (Vă mai aduceți aminte de „Tevie lăptarul“ sau de ecranizarea sa, „Scripcarul pe acoperiș“, ori „Pețitoarea“, ecranizată sub titlul de „Hello, Dolly“?). Compania aceasta, care domină Internetul, a fost inventată, creată și dezvoltată de un întreprinzător israelian, stabilit în Satele Unite: Alon Carmel. „Eu am schimbat lumea în mai bine și sper să continuu să o fac și pe mai departe“ - spune, fără urmă de modestie, Alon Carmel. De fapt, nu a fost sigurul, dar el e *boss*-ul. Alături de el a fost partenerul său de afaceri, Yoav Shapira, tot un israelian.

La ora aceasta „Sparks Networks“ are 15 *site*-uri, destinate diferitelor categorii sociale sau etnice, dar ea a început acum zece ani cu „JDate“, deschisă tuturor evreilor din lume (găsiți și anunțuri din România!) și are aproape 300.000 de abonați de ambele sexe. Majoritatea (250.000) - din S.U.A și Canada.

Emigrat din Israel în America, Alon Carmel nu avea nici un gând să devină „The King of Matchmaking“, cum îl numește presa. Ideea i-a venit în toamna lui 1966, când stătea la o masă în cafeneaua „Haifa“ din Los Angeles. Cafeneaua lui preferată, fiindcă s-a născut la Haifa și poartă numele celebrului munte de pe coasta acestui oraș. Tocmai primise o scrisoare de la o agenție matrimonială americană, „Great Expectation“, care cerea 2.500 de dolari pentru un abonament anual. Agenția era de stil clasic, clienții veneau la birourile ei și răsfoiau albume sau priveau casete video. Carmel nu avea habar de calculatoare, dar Shapira era la curent totdeauna cu ultimele tehnologii. Ei au decis să lanseze un nou tip de agenție, cu un nou tip de chestionar, pe Internet. Cei doi parteneri au căutat pe Internet și au găsit 3.000 de *site*-uri destinate întâlnirilor, dintre care 100 special dedicate evreilor. S-au decis să se adreseze și ei evreilor, „ fiindcă sunt poporul nostru“, spune Shapira. Au ales numele „JDate“ și s-au lansat pe Internet. A fost un succes. „JDate“ a ajuns una dintre cele mai respectate *site*-uri de relații de pe Internet, cu 200 de salariați și venituri anuale de 70 de milioane de dolari. Printre istoriile pe care le povestește Carmel este și cea a două persoane, în vârstă de 70 de ani, pe care războiul le-a despărțit și s-au regăsit pe „JDate“. Treptat, Carmel a cumpărat *website*-ul „playhead.com“ din Suedia și curând l-a transformat în cel mai popular din această țară. Apoi s-a extins în Israel, unde a cumpărat zece mici companii ce aveau *site* de întâlniri și/sau de relații sociale. Printre ele și „JLove“, care, în scurt timp, a ajuns la 20.000 de abonați. Inițiativa și spiritul comercial ale lui Alon Carmel îl fac să inoveze permanent. Astfel, a apărut „play65.com“ destinat vârstnicilor, apoi a deschis un *site* pe care se poate juca table *on-line*, la care are acum 2 milioane de abonați și circa 200.000 de oameni se înscriu în fiecare lună. După ce a trăit mult timp în Satele Unite, Alon Carmel petrece acum câte cinci luni pe an în Israel, în moșavul Kadima, cu soția sa japoneză, Kathy, care vorbește fluent ivrit. Și a început să investească în biotehnologii. (A.B.)

Cum să descoperi campionii?

Secretul îl are YEHUDA SHINAR

Isrealian ca origine, Yehuda Shinar își petrece cea mai mare parte a timpului în Anglia, unde a dobândit o solidă notorietate. El a ajutat echipa de rugby a Angliei să câștige Cupa Mondială în 2003, a fost consultant al Federației britanice de Atletism, a asistat echipa de natație a Scoției, care a repurtat un mare succes la Campionatele Commonwealth-ului, din 2006, iar acum asistă echipa de rugby a Scoției. La cei 57 de ani pe care îi are, Yehuda spune că 20 de ani i-a petrecut ca să-și perfecționeze metoda sa de a forma campioni, pe care o denumește „Winning Model“. Și care e aplicabilă nu numai în sport, ci și în *business*, fiindcă metoda lui Shinar urmărește nu atât selecționarea celor talentați, cât a celor ale căror calități psihice pot sta la baza formării unui „învingător“. Modelul lui Yehuda Shinar poartă denumirea de T-CUP, prescurtare de la „Thinking Clearly Under Pressure“. Shinar a selecționat 12 comportamente specifice câștigătorilor, printre care capacitatea de a-și păstra calmul sub presiunea evenimentelor, autocontrolul, rapiditatea în luarea deciziilor, mentalitatea de conducător și managementul timpului. După cum afirmă Shninar, a te baza numai pe talentul unui concurent este o greșeală strategică, fiindcă mulți oameni talentați - nu numai în sport, ci și pentru muzică, științe - nu au voința și decizia de a reuși. Nu au „mentalitatea de învingători“!

Faima lui Yehuda Shinar a venit în anul 2003. Cu trei ani înainte, antrenorul echipei britanice de rugby, sir Clive Woodward, a auzit de teoriile lui Shinar. Era într-un moment în care echipa scăzuse în clasamente în favoarea rugbyștilor din emisfera sudică. După un interviu de zece minute cu Shinar, antrenorul britanic l-a angajat pe loc. A urmat un stagiu în care rugbyștii englezi au fost antrenați psihologic în mentalitatea de învingători și, după trei ani, echipa Angliei cucerea Cupa Mondială.

Este interesant de știut că Yehuda Shinar este, ca specialitate de bază, grafolog și e permanent solicitat pentru expertize, în toată lumea. El afirmă că experiența i-a arătat că nu există absolut nici o legătură între nivelul de talent și de inteligență al unei persoane pentru o anumită activitate și performanța pe care aceasta o va da în sport sau în alt domeniu. Calitatea comună a oamenilor de succes este abilitatea lor de a-și folosi la maximum potențialul sub presiune și în situații de competiție. Este o lecție pe care Shinar ne-o oferă gratis... (A.B.)

Bucătărie evreiască

Aperitiv din avocado

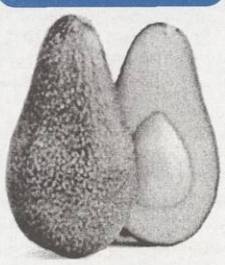

Avocado este un fruct exotic anost și fără gust, dar, cu puțină fantezie, el devine apetisant. În Israel este un aperitiv foarte căutat și există sute de rețete de preparare a acestuia. În cele ce urmează, vă prezentăm două dintre ele.

INGREDIENTE: unul sau două fructe de avocado, coapte, dar nu exagerat, zeamă de lămâie, un *dressing* (sos) franțuzesc sau italian de bună calitate (pe bază de maioneză sau sos de brânză) și chipsuri de cartofi, sfărâmate cu furculița.

Avocado se curăță și se taie în felii, se pune deasupra zeama de lămâie, se acoperă cu *dressing*-ul și apoi se rulează în chipsurile zdrobite. Se pune în vârf o scobitoare și se așează pe un platou.

O rețetă și mai simplă este CREMA DE AVOCADO, care se unge pe pâine. Se curăță fructul bine copt, se zdrobește pulpa până când se face cremoasă. Se pun sare, piper și usturoi. (E.G.)

SFATUL MEDICULUI

Pericolul tensiunii oscilante

Conform statisticilor oficiale, în România aproximativ 50% dintre persoanele care au trecut de 50 de ani au hipertensiune arterială; dintre aceștia, doar jumătate știu că suferă de această boală și numai 25% dintre ei își măsoară periodic valorile tensiunii, merg la medic și urmează cu strictețe tratamentul. Lipsa de educație și neglijența explică „recordul“ pe care-l deține România în ceea ce privește rata deceselor provocate de accidentele cardiovasculare sau de infarctul de miocard: 65% din acestea sunt de cauză cardiovasculară. Dacă hipertensiunea arterială esențială este extrem de ușor de depistat, HIPERTENSIUNEA ARTERIALĂ OSCILANTĂ reprezintă, în viziunea cardiologilor și a neurologilor, un adevărat „marker“ al posibilelor complicații cardiovasculare.

Am rugat-o pe doamna doctor **GABRIELA MIHĂILESCU**, medic primar neurolog, doctor în medicină, de la Clinica de Neurologie a Spitalului Colentina din București, să ne explice care sunt semnele clinice ce caracterizează hipertensiunea arterială oscilantă.

„Hipertensiunea arterială oscilantă apare cu precădere după vârsta de 40 de ani (la bărbați, chiar mai devreme) și se caracterizează prin câteva semne clinice care «prefigurează» cumva instalarea unui accident vascular: mă refer la tulburările de sensibilitate, la tulburările de vorbire și la deficitul motor. În general, aceste modificări apar brusc, în plină stare de sănătate aparentă, și pot dura câteva secunde, minute sau chiar ore. Modificările de sensibilitate interesează brațul și piciorul de aceeași parte a corpului, în timp ce deficitul motor poate afecta un singur membru al corpului. În cazul tulburărilor de vorbire, interesantă este uneori atitudinea anturajului, care pune tulburările de vorbire sau lipsa de reacție la anumiți stimuli doar pe seama înaintării în vârstă. Semnele (clinice și paraclinice) ale hipertensiunii arteriale oscilante, de obicei, trec în numai câteva zile. Pentru medicul neurolog sau cardiolog ele reprezintă însă un adevarat semnal de alarmă privind instalarea unei hipertensiuni arteriale cu valori ridicate și chiar a unui accident vascular cerebral. Aș dori să atrag atenția cititorilor dvs. asupra necesității controlului medical periodic, dar mai ales asupra necesității urmării cu strictețe a tratamentului antihipertensiv recomanadat de medic. Întreruperea tratamentului sau modificarea dozelor fără acordul medicului pot provoca salturi tensionale extrem de periculoase, ce pot periclita viața“.

DANIELA REI VIȘAN

Evreii în literatura prezentului

„Înmormântare veselă“

Cine se încumetă să aleagă din „Cartea de pe noptieră“ (colecţie Humanitas) un titlu ciudat ca *Înmormântare veselă*, îşi vede curajul răsplătit pe loc: se află în faţa unui roman absolut seducător. Ale cărui tensiune şi putere de a emoţiona sunt tot timpul răcorite de duşul unui umor senin (şi nu negru, cum s-ar putea presupune). În care viaţa ţâşneşte prin porii paginilor, contracarând victorios ideea morţii. Nu e o surpriză: o ştiam pe autoare, Ludmila Ulițkaia, din prozele ei - „Sonecika“ (Premiul francez „Médicis“ pentru literatura străină pe 1996) şi „Minciunile femeilor“. Surprinzătoare rămân, totuşi, biografia şi bibliografia acestei mari doamne a literaturii ruse, în vârstă azi de 64 de ani, căreia „nu i-a fost frică“ nici de concurenţa tematicii androgine a Virginiei Woolf, nici de sensibleria literaturii feminine pe care scriitoarea o practică fără complexe - în ciuda tachinăriilor disprețuitoare ale „elitei“, nici de Moscova, care acum chiar că nu mai crede în lacrimi. Spre Moscova a şi venit, dislocată din Urali, în 1945. A luat viaţa de guler, zgâlţâind-o şi pornind într-o adevărată odisee profesională. A făcut studii de biologie. S-a specializat în genetică. A urmat încă o facultate - de ştiinţe sociale. A lucrat ca asistentă de regie la Teatrul evreiesc, preluând de la mama ei tradiţiile religioase şi cultura mozaică. O rodea însă harul scrisului şi, din 1983, s-a apucat de o literatură rebelă, nereuşind - desigur - să publice ceva. Aşa că, după 1990, a plecat în lumea largă, s-a burduşit de impresii şi trăiri, dar nu a rămas pe acolo, să îmbogăţească - precum Andrei Makine - literatura francezilor, sau ca Nina Berberova - istoria literară franceză şi americană. S-a întors la Moscova şi a continuat să scrie: limba mea, patria mea.

Numai că „Înmormântarea veselă“ se petrece la New York, într-un cartier delabrat al boemei artistice. Aici, într-un depozit de tutun dezafectat dar cu pereţii încă exhalând mirosul de nicotină s-a aciuat un soi de colonie ruso-evreiască - oameni veniţi legal, „rămaşi“, fugiţi - care învaţă (cu greu!) să se americanizeze, aşezând un lustru artificial peste sufletele lor patetic slave, peste imposibilul lor accent rusesc, peste iluziile lor ucise sau - de ce nu - chiar şi peste unele succese. Persoane de calitate, nu pegră. Căci amfitrionul lor este un pictor talentat, care a transformat hardughia într-un imens atelier, pe ai cărui pereţi „cresc“ tablouri cu rodii: o obsesie picturală paradisiac-iudaică. Alik - fost Avram - păr roşu sârmos, strâns în coadă, pistrui, mustaţă asemeni unei perii - atrage cu o forţă magnetică această imigraţie încă debusolată, dar neobişnuit de solidară, membrii ei proptindu-şi unul de altul umărul, spaimele, speranţele. Se adună în jurul lui mai ales femei: câteva dintre cele ce roiesc printre mobilele desperecheate adunate din stradă i-au fost neveste sau iubite. Coexistă, suportându-se, cât de cât, una pe alta. În această atmosferă de continuu vernisaj, în care se bea suc de portocale botezat - rusește - cu vodcă, domneşte fermecătorul Alik: inteligenţă, umor, generozitate. Banii se „cotizează“ şi se cheltuiesc de-a valma: ca la colhoz ori la kibuţ.

Destin norocos, nu? Cine spunea, însă, că viaţa devine destin abia după moarte? Alik trage să moară. O paralizie lentă îi cuprinde pe rând muşchii, braţele şi picioarele arată deja ca nişte vrejuri uscate: dar plămânii îl mai ajută să respire şi ochii să zâmbească - resemnat şi autoironic. S-a întors din spital să moară în acest ciudat ruso-evreo-americano „acasă“ al său, printre femeile sale, unde s-ar părea că rolul principal îl joacă în prezent ultima sa soţie - Nina. Fotomodel, acum cam ofilită, fiică de fost general KGB-ist, veşnic uşor beată şi cam prostuţă - după tiparul speciei. Total iresponsabilă şi neputincioasă, dar cu „idei“: vrea neapărat să-l boteze creştin pe Alik, altfel buruienile babei doftoroaie Maşa, sosită şi ea din Rusia cu leacurile ei cu tot, nu îl vor însănătoşi...

Ludmila Ulițkaia construieşte - cu mâna ei sigură de regizor - acest spectacol dramatic, aparent senin şi plin de accente absurde. Dar şi într-o binevoitoare atmosferă ecumenică: cu ultimele sale resurse de forţă (şi umor!), Alik acceptă prezenţa preotului cu condiţia să i se aducă şi un rabin. Întâlnirea dintre părintele ortodox, modern şi filosemit, cu tricou şi pantaloni scurţi sub anteriu, cu rabinul israelian, profesor de cultură iudeo-islamică la o universitate new-yorkeză, cu perciuni, zulufi şi imensă pălărie neagră, ca şi discuţia înţeleaptă ce are loc între ei, alcătuiesc o pagină antologică. Dominată de respectul şi îngăduinţa reciprocă. Frumos. Ba, chiar şi credibil.

În această acţiune care pare că se învârte pe loc, Ulițkaia introduce poveştile, „romanul vieţii“ fiecărui personaj aflat în scenă. E mare meşteră în creionarea de portrete şi relatarea unor biografii spectaculoase. Irina, fostă acrobată de circ, devenită în S.UA. - după ani de nopţi nedormite şi examene epuizante - avocată de succes. Valentina, apărută în „ţara tuturor posibilităţilor“ printr-o căsătorie de formă cu un homosexual. Cei doi doctori, prieteni din copilărie, Fima şi Berman, care au ajuns să se deteste, dar să se şi împace la căpătâiul lui Alik. Adolescenta autistă, poreclită T-shirt, despre care aflăm într-un târziu că e fiica Irinei şi a lui Alik. Etcetera.

Se va boteza ori nu pictorul care nu-şi ia nici măcar moartea în serios? Vă las să aflaţi singuri, citind acest roman fabulos, de nici 200 de pagini. Adaug că lovitura de teatru se petrece în ultimele câteva pagini ale acestei cărţi răvăşitoare şi amuzante totodată. Când, la întoarcerea de la înmormântare, la masa de pomenire plină, ca „acasă“, cu piroşti, scrumbie cu ceapă, piftie, colţunaşi, castraveţi muraţi şi bine stropită cu vodcă, se aude dintr-o dată vocea lui Alik! Cum? De ce? De unde? Asta chiar că nu am cruzimea să vă divulg şi să vă stric surpriza. Citiţi cartea. O să-i mulţumiţi şi Gabrielei Russo, autoarea admirabilei traduceri a romanului.

SANDA FAUR

Inventatorii de cântec

Compozitor strălucit şi realizator de spectacole de revistă, dr. Harry Reininger este unul *dintre oamenii* care nu plac la prima vedere, pentru că există şi astfel de oameni, cu ajutorul lui Dumnezeu. Doctorul pare o fire distantă şi rece. Sigur, nu-i chiar un aisberg şi ce n-ar da Israelul să aibă un *aisberg undeva prin Bavli – unde se află locuinţa lui* Reininger – ceea ce ar schimba fundamental măcar problema naţională a apei potabile!

Unii spun că doctorul nu acceptă să fie contrazis. E adevărat. Dar spuneţi-mi mie: cine acceptă? Alţii se plâng de el c-ar da numai sentinţe, ca un judecător. Eeei, nu, nu-i chiar aşa. El dă „reţete“. Asta a făcut, vreme de peste 50 de ani, câte 10-12 ore pe zi. La el – *spun unii* – nu există decât un singur adevăr: adevărul lui. Şi dacă cumva are dreptate? Dacă are, are. Dacă n-are, *ob ich nişt gezuct*. Numai că Harry Reininger *este şi un artist, adică face parte din categoria acelora* care trebuie să demonstreze permanent că au talent în faţa unor oameni care n-au talent. Ca orice artist, el

Dr. Harry Reininger

este un vsător. El visează spectacole pentru Broadway şi abia la premieră îşi dă seama că ele se prezintă într-o sălită de cinematograf, la Bat Yam. El se gândeşte la Jerry Lewis şi angajează pe cine poate. El o aude în vis pe Barbra Streisand şi a doua zi îi telefonează Sorinei Dan, în Germania. El are fibră (şi febră!) de artist, astfel încât nici nu-şi dă seama întotdeauna ce prăpastie există uneori între dorinţă şi posibilitate. *Harry Reininger este un luptător pentru prestigiul* artistic, un fel de gladiator evreu, în arena în care vulgaritatea şi prostul gust îşi fac de cap, uneori. Sigur că *indivíidul* despre care scriu este un tip sofisticat, are angoase şi stres-uri care nu se află la îndemâna oricui. Poate că de aceea *nici* nu place la prima vedere. Pe el trebuie să-l cunoşti bine ca să-ţi dai seama, stupefiat, că este un sentimental (dar ceva de speriat!) şi un emotiv până la lacrimă... Eeei, aici e aici! Cum să ajungi la lacrima lui Harry Reininger? Nimic mai uşor. Îţi trebue numai 50-60 de ani de prietenie.

Nu e puţin, dar cred că merită încercat...

AUREL STORIN

Destăinuirile memoriei afective

Avea dreptate milenara noastră religie când considera porcul drept un animal „treif“. Mie, cel puţin, această fiară mi-a schimbat iremediabil destinul. Eu, care visam să devin un reputat scriitor pentru copii şi tineret, un scenarist de film şi televiziune, ba chiar un dramaturg care aştepta gloria aplauzelor din partea nevârstnicilor spectatori, am ajuns oarecum cunoscut prin umorul adresat adulţilor, pe care l-am practicat (fără voia mea, cel puţin la început) tocmai datorită unei poveşti cu porcine.

Despre ce e vorba? Hruşciov, în perioada lui de glorie, a ţinut un discurs în care susţinea că înmulţirea numărului de viţei pe cap de vacă este greu de obţinut. Dar cu totul altfel se comportă drăguţele scroafe, când sunt bine îngrijite. Gheorghiu-Dej, care avea un dezvoltat simţ de imitaţie la cam tot ce provenea din U.R.S.S., a reluat aceeaşi idee într-un discurs ţinut la Constanţa şi puternic promovat în întreaga medie.

În acelaşi timp, băieţii care se ocupau de emisiunile radiofonice de satiră şi umor, neţinând seama de preceptele religiei mozaice, deşi unii dintre ei, conform originii etnice, ar fi trebuit să le respecte, având, totodată, şi un nivel politic nu îndeajuns de ridicat, s-au apucat să difuzeze un cuplet, scris de Radu Stănescu, cel care, alături de Alexandru Andy, era un vajnic colaborator al lui Mircea Crişan. Cupletul satiriza un preşedinte de gospodărie agricolă colectivă (G.A.C.), care vânduse pe sub mână nişte purcei de lapte şi învinuise bietele scroafe că ar fi născut mai puţine odrasle decât fusese prevăzut. Cupletul se încheia chiar cu un sfat foarte înţelept: „Când planifici mai mulţi purcei, întreabă şi scroafa!“.

Ministrul agriculturii de atunci (Bucur Şchiopu, mi se pare), l-a informat rapid pe Gheorghiu-Dej despre acest cuplet, ambii ajungând la concluzia că această operă nu este altceva decat un atac infam la adresa iubitului conducător şi a liniei partidului în legătură cu dezvoltarea şeptelului porcin.

A urmat un cutremur care a zguduit Radiodifuziunea, din temelii până în vârf. Primele victime au fost membrii redacţiei, începând cu regizorul şi ajungând la femeia de serviciu. Dar replicile cutremurului au catapultat din scaunele lor şi pe unii vice-preşedinţi, ba chiar şi pe temuta Melita Apostol, preşedintele instituţiei.

Am asistat atunci şi la o memorabilă şedinţă, condusă de faimosul ideolog al partidului, Leonte Răutu. Acesta, uitând probabil că şi el este circumcis, ne-a ameninţat pe toţi ceilalţi suferinzi de aceeaşi mutilare: „Să nu credeţi cumva că NE vom jena să spunem că la Radio sunt prea mulţi

Când „cei trei purceluşi“ devin „cinci purceluşi“

evrei!“. A fost, însă - sunt convins -, mult mai jenat când acel *numerus clausus* i-a fost aplicat chiar şi lui însuşi. Dar în acea şedinţă, Răutu, cu deplină mânie proletară, s-a dovedit un procuror absolut necruţător. El a supus unor interogatorii inchizitoriale personalităţi de reală valoare, cum a fost, de pildă, directorul emisiunilor culturale, harnicul, onestul, omul cu vaste cunoştinţe de limbă şi literatură română, de limbă latină şi greacă veche, conferenţiarul universitar N. David.

Răutu, cu accentul său, care îi identifica uşor originea, l-a întrebat pe profesor, dacă a văzut acel cuplet pervers?

- Nu, nu l-am văzut!
- De ce nu l-ai văzut?
- Pentru că nu eram în instituţie.
- De ce nu erai în instituţie?
- Pentru că eram bolnav.
- De ce erai bolnav?
- Pentru că aşa a constatat doctorul.
- De ce n-ai cerut să-ţi trimită materialul acasă?
- Pentru că nu eram acasă.
- De ce, dacă erai bolnav, nu erai acasă?
- Pentru că eram la Olăneşti, la tratament.
- De ce n-ai cerut să ţi se citească materialul la telefon?
- Nu m-am gândit că e nevoie.
- De ce ai gândit că nu e nevoie?

Şi din „de ce?“ în „de ce?“, până la urmă, prins în corzi, acel distins om de cultură ar fi fost obligat să răspundă: „Pentru că sunt duşman de clasă!“.

Dar, ca să evite acest răspuns, care l-ar fi trimis direct îndărătul gratiilor, N. David a găsit un altul: „Pentru că sunt idiot!“.

Sala a rămas încremenită. Încremenit a rămas şi Răutu, care nu mai putea continua seria „de ce“-urilor. Aceasta nu însemna că, după o vreme, nu l-a expulzat şi pe N. David din Radio.

Însă ce legătură au avut toate acestea cu mine? Păi, considerându-se că aş avea oarecare umor, în locul băieţilor din redacţia respectivă, m-au instalat pe mine. Eram singur-singurel. Primul lucru de care aveam nevoie era un regizor. Ştiam eu pe un tânăr care avea haz, trăise în teatru, dar la Radio era lăsat mai mult să bată gongul şi să îndeplinească alte mici acţiuni din cadrul înregistrărilor. L-am luat de mână pe acel tânăr, care era totuşi cu 11 ani mai în vârstă decât mine, l-am dus la conducere şi l-am prezentat: „Iată-l pe noul nostru regizor artistic!“.

Pe tânărul respectiv îl chema Ion Vova şi a împlinit de curând 90 de ani, rămânând aproape tot atât de vioi ca pe atunci, când îl învestisem în noua funcţie.

Aşa a început lungul şi întortocheatul meu drum prin meandrele hazului. Probabil că în ADN-ul meu se găseşte vreo urmă din genele lui Shalom Alehem, cu care, prin cine ştie ce încuscriri, m-aş înrudi.

Ehe! Aş vrea eu!

OCTAVIAN SAVA

MERIDIANE • MERIDIANE

Titanul morocănos

Spirite celebre

Printre numeroasele asperităţi ale vieţii, soarta i-a rezervat Titanului de la Bonn, probabil, cea mai grea pedeapsă pentru un compozitor: să-şi închipuie cum sună propria muzică deoarece timpanul nu-şi mai îndeplinea misiunea. Surditatea l-a făcut pe Ludwig van Beethoven mai morocănos, el închizându-se în propria carapace prin atitudini sau replici tranşante.

Când un actor de la Burgtheater, întâlnindu-l pe compozitor în pădurea din preajma Vienei, l-a văzut notând ceva pe o foaie de hârtie, nu şi-a putut stăpâni întrebarea: „La ce lucraţi?". Răspunsul a sosit prompt: „La o prostie de piesă instrumentală pe care vreau s-o execut chiar aici spre a alunga ţânţarii!".

În faţa unor semne de cinstire ce i se acordau, compozitorul reacţiona pe potrivă. Afând că i s-a conferit titlul de Cetăţean de Onoare al Vienei, nu şi-a putut reţine maliţiozitatea: „Aflu acum pentru prima dată că cetăţenii Vienei se împart în două categorii – de onoare şi fără".

Umorul amar l-a însoţit şi în momentele de suferinţă când s-a claustrat într-un apartament aflat la ultimul etaj al unei case de pe strada Krüger. Cine reuşea, totuşi, să-i calce pragul constata că, în pofida durerii ce i se citea pe faţă, Beethoven nu dorea să se lase compătimit. Întrebat de un amic dacă nu-i este greu singur, i-a arătat spre noptiera pe care se afla portretul lui Goethe şi un volum de poezii ale acestuia. Pe faţa genialului compozitor înflori un zâmbet amintindu-şi de o plimbare cu trăsura alături de orgoliosul poet căruia îi plăcea să creadă că e singurul om de notorietate din oraş. Multă lume îi recunoştea pe cei doi şi le saluta trecerea cu respect. După un timp, Goethe spuse: „Ce plicticos este să fii celebru. Toţi îmi dau bineţe!". La care Beethoven i-a replicat: „Nu te enerva. Pe mine mă salută!".

A. CROITORU

Anca Pedvis – o poetă din România în America

Numele poetei Anca Pedvis îmi este cunoscut de când trimitea, în urmă cu peste trei decenii, poeme maestrului Geo Dumitrescu, la „Poşta redacţiei" a „României Literare". L-am regăsit, după 1989, în revistele culturale din România. Care a fost itinerarul poetei? S-a născut în 1946, la Bucureşti, într-o familie evreiască, Pedvisocar, a studiat la Institutul de Arte Plastice „N. Grigorescu", dar poezia o atrage mai mult, debutând în 1967, la „Contemporanul". A urmat apoi „şcoala" prin corespondenţă, cu Geo Dumitrescu, iar primul volum de versuri l-a publicat abia după treizeci de ani. După câteva participări, ca pictoriţă, la diverse expoziţii (obţine un Premiu UNESCO la Monte Carlo), părăseşte în 1984 România, stabilindu-se după un an în S.U.A. În 1997, publică volumul de poeme „Un imperceptibil miros de Socrate", urmat, în 2003, de „Tirada de pe Muntele Placid" şi de „Propilog" în 2005. Preluând motive din Arghezi, Nichita Stănescu, Bacovia, Ileana Mălăncioiu, pe fondul unei biografii umbrite de vicisitudini, Anca Pedvis reuşeşte să exprime, precum adevăraţii poeţi, inexprimabilul: „Teribilă explozie de magnolii / Pământul acoperit / cu schije albe şi roz / Copacii agăţându-se de cer / Cu braţe de lavă împietrită". (n.n. se simte penelul pictorului)... „În cele din urmă, aprilie a fost lichidat / va fi noiembrie pentru totdeauna"... „Oare n-a fost viaţa mea un veşnic preludiu la Viaţă?"... „Cuvintele mele / învăţând singure mersul pe hârtie"... „Zăpada nu doare / existenţa doare". Într-un dialog cu Aura Christi, Anca Pedvis declară: „Dumnezeul exilului e un Dumnezeu cumplit"... „Am încercat să mă lupt cu Goliat şi Goliat m-a cotonogit".

Suferinţele Ancăi Pedvis au fost numeroase: de ordin familial (moartea părinţilor, boala surorii) şi politic (a protestat împotriva modului de repartizare a absolvenţilor cu studii superioare, în timpul comunismului; a suferit şi ca evreică, deşi numai unul din părinţi era evreu etc.).

Deşi, după spusele ei, „America i-a arătat cine este cu adevărat", Anca Pedvis a parafrazat o expresie americană: „Poţi scoate omul din ţară, dar nu poţi scoate ţara din om".

BORIS MARIAN

DANNY KAYE – un artist neuitat

Danny Kaye s-a stins din viaţă în 1987, dar cei care l-au văzut în filmele aduse la noi de-a lungul anilor nu-l uită. Era un comic desăvârşit, ştia să ocupe spaţiul, ne capta atenţia, trezea râsul, dar şi tristeţea, pentru că era tragi-comic.

A fost fiul croitorului Iacob Kaminski, emigrant din Rusia. S-a născut la New York, în anul 1913, numele său fiind David Daniel Kaminski. Cariera sa a început ca participant la corul unei sinagogi din New Jersey. În 1926, s-a angajat la un circ, iar în 1936 a plecat într-un turneu în Orient cu o trupă de revistă. În 1939 i se dă un rol în piesa „Pălăria de pai" la un teatru pe Broadway. A întâlnit-o astfel pe actriţa Sylvia Fine, care i-a devenit soţie. În 1941, cineastul Moss Hart îl remarcă şi îi oferă rolul principal în filmul „Lady în întuneric". Samuel Goldwyn îl angajează la Hollywood, unde realizează peste 20 de roluri în filme precum: „Viaţa secretă a lui Walter Mitty" (1947), „Inspectorul general" (1949), „Hans Christian Andersen" (1952), „Eu şi colonelul" (1958), „Bufonul regelui" (1959) ş.a. A participat la acţiunile U.N.I.C.E.F. pentru strângerea de fonduri destinate ajutorării copiilor din lumea a treia. A vizitat Israelul în 1956, 1967, 1973, exprimându-şi ataşamentul faţă de poporul său. A primit Premiul Oscar în 1954, Premiul Parisului în 1958, a fost distins cu medalia de Comandor al Artei şi Literaturii la Deauville, în 1980. Un nume de neuitat - Danny Kaye. (B.M.M.)

Salonul literar R.E.

O seară cu... Sebastian

Deşi U.N.E.S.C.O. l-a uitat pe Sebastian, centenarul scriitorului a fost de-a lungul anului în atenţia revistei noastre (v. „Ediţiile speciale", din luna mai, începând), ca şi a multor reviste culturale şi a unor edituri din România (inclusiv, Hasefer). La o zi de la împlinirea centenarului naşterii lui Sebastian (n. 18 octombrie 1907), ne-am întrunit spre a-l evoca pe cel care, după o viaţă de nici 38 de ani, a lăsat o urmă de neşters în viaţa literară şi nu numai, în conştiinţa publică românească. Profesorul *Zigu Tauberg* şi-a amintit când l-a avut, la rândul său, profesor în clasa a IV-a de liceu pe Mihail Sebastian. *Ţicu Goldstein* a citit un fragment din „De două mii de ani", care uluieşte prin sugestia premonitorie pentru ce avea să urmeze după 1939. Poetul *Grişa Gherghei* a propus să se discute mai des „chestiunea evreiască", adică „blestemul antisemitismului", care a jalonat secolele istoriei. *Doina Chilargi* a exemplificat, din propria experienţă, modul cum poate fi tratat la şcoală un elev care prezintă un specific, ceva „necomun", faţă de alţi colegi.

Scriitorul *Ştefan Iureş*, care i-a fost elev lui Sebastian în clasa I de liceu, a amintit personalităţi ce au trecut prin perioada de dascăl a acestuia: Paul Cornea, Aristide Halanay, Radu Albala ş.a. Referindu-se la „subiectul" Sebastian, el a afirmat că „fără Hitler, Sebastian, Mircea Eliade, Nae Ionescu s-ar fi aflat în alte relaţii" (ipoteză plauzibilă). Totodată, citind din „Jurnal", Ştefan Iureş a demonstrat că Sebastian era un suferind care îşi aplica propria terapie: scrisul, în ciuda marasmului provocat de „înegrirea" hărţii Europei cotropite de naziţi.

Redactorul şef al revistei, dramaturgul *Dorel Dorian*, a afirmat că „fără Sebastian, el, ca autor n-ar fi existat". O legătură continuă, o puternică afinitate îl menţine aproape de omul şi creatorul Mihail Sebastian. Tehnica sa de dramaturg, destinul său de scriitor, ca şi împrejurările, neelucidate, ale morţii sale năpraznice (bănuiala de asasinat politic) îl preocupă mereu. Doreşte să scrie şi să publice o completare la piesa neterminată a lui Sebastian „Insula" (adică al treilea act).

Toma Hirth a concluzionat, în felul său, optimist şi constructiv: „Sebastian nu a murit, el trăieşte prin fiecare din cei care îl păstrează în memorie, îi urmează, într-un fel, exemplul de scriitor". În cursul discuţiilor, s-a propus organizarea unui simpozion lărgit. Sperăm că iniţiativa, care nu este condiţionată calendaristic, nu va rămâne doar în vorbe.

B. MEHR

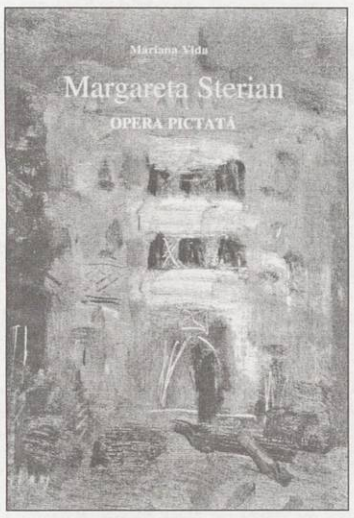

Dublu eveniment MARGARETA STERIAN

Galeria de artă „Senso" a înscris în programul său o amplă manifestare dedicată memoriei pictoriţei şi poetei traducătoare Margareta Sterian, de la dispariţia căreia s-au împlinit 15 ani, în această toamnă. În seara ultimei zile din octombrie, cele două nivele ale galeriei deveniseră neîncăpătoare pentru invitaţii la dubla festivitate: de vernisare a unei expoziţii selective – pictură, grafică, tapiserie, plus puzderia fotografiilor documentare – şi de lansare a volumului de traduceri din poezia britanică, *Eternă bucurie-i Frumuseţea*, simultan cu albumul *Margareta Sterian – Opera pictată*, realizat de Mariana Vida.

Criticul de artă *Virgil Mocanu*, autor cu ani în urmă al unei apreciate monografii despre artistă, a rostit cuvântul inaugural. Cu verva sa cunoscută, vorbitorul a depăşit cadrul rutinatelor incursiuni de sinteză ca să transpună în cuvinte bine simţite atmosfera momentului, încărcat de ceremonioasă afectivitate.

Mai emoţionată decît ar fi fost previzibil, experimentata realizatoare de emisiuni „live" pe programele Tv., *Sanda Vişan*, a introdus asistenţa în universul liric al traducătoarei, cu incursiuni personale (ca autoare a unui film documentar despre Margareta Sterian), de natură să sensibilizeze, o dată mai mult, publicul. Interesul participativ avea să crească pe parcursul lecturilor, cu mare distincţie alese din volumul proaspăt ieşit la lumină şi delicat reliefate de *Monica Davidescu*.

Seria vorbirilor a încheiat-o doamna *Anca Vlad*, deschizând generoasă propriul sac al amintirilor despre artista omagiată, care i-a fost norocos spirit tutelar în perioada când mijea abia pasiunea viitorului colecţionar.

A devenit o bună tradiţie a acestor manifestări ca ele să poarte amprenta fidelităţii dlui *Mircea Barzuca* faţă de memoria artistei polivalente. (G.Ş.)

CALENDAR

● 1 octombrie 1923 - s-a născut, la Iaşi, eminenta lingvistă LUCIA WALD, specialistă în filologie clasică şi lingvistică generală. Profesor la Universitatea din Bucureşti. Pentru lucrările sale a fost distinsă cu Premiul Academiei Române. La Editura „Hasefer" a publicat volumul *Lingvişti şi filologi evrei din România.*

● 6 octombrie 1925 - a murit, la Cambridge, savantul talmudist ISRAEL ABRAHAMS. Opera principală – *Viaţa evreiască în Evul Mediu.*

● 6 octombrie 1947 - au fost eliberaţi cei 4.500 de imigranţi evrei sosiţi cu legendarul vapor „Exodus" în Ereţ Israel şi reţinuţi de nave ale Marinei britanice.

● 8 octombrie 2007 - împlineşte 80 de ani (n. 1927, Craiova) reputatul om de teatru HARRY ELIAD, directorul Teatrului Evreiesc de Stat din Bucureşti. Este membru al Consiliului de conducere al F.C.E.R. Ansamblul T.E.S., condus de H. Eliad, a primit Premiul F.C.E.R. pe anii 2003-2004.

● 9 octombrie 1867 - a murit, la Königsberg, scriitorul de expresie ebraică MAPU ABRAHAM, autor al unor romane istorice, dintre care menţionăm *Dragostea de Sion.*

● 12 octombrie 1837 - a murit, la Poznan, Rabinul AKIBA BEN MOŞE EGER, mare autoritate talmudică a vremii.

● 17 octombrie 1793 - s-a născut, la Copenhaga, Rabinul ISAAK NOAH MANNHEIMER.

● 17 octombrie 1924 - s-a născut, în Piatra Neamţ, artista coregrafă MIRIAM RĂDUCANU. *Nocturnele* - extraordinarele spectacole de dans modern şi poezie din anii '70 - au rămas în inimile iubitorilor de artă adevărată. Pentru întreaga sa creaţie a fost distinsă cu Ordinul Naţional „Serviciu Credincios", în grad de cavaler.

ANIVERSĂRILE ŞI COMEMORĂRILE LUNII OCTOMBRIE

● 18 octombrie 1907 - s-a născut, la Bucureşti, scriitorul şi publicistul MARIA ARTHUR ARSENE. Autor de schiţe, povestiri, romane. În romanul *Struma* (1972) reconstituie tragedia celor 800 de pasageri de pe vasul plecat spre Palestina şi scufundat în apele Mării Negre.

● 18 octombrie 1907 - s-a născut, la Brăila, scriitorul şi criticul literar MIHAIL SEBASTIAN. Piesele sale – *Jocul de-a vacanţa, Steaua fără nume, Ultima oră* - s-au bucurat de aprecierea publicului din ţară şi străinătate.

● 19 octombrie 1897 - s-a născut, la Bucureşti, lingvistul şi filosoful JACQUES BYCK. Fost profesor la Universitatea din Bucureşti. Printre altele, a îngrijit numeroase ediţii de texte vechi româneşti.

● 21 octombrie 1847 - s-a născut, la Copenhaga, scriitorul şi omul politic EDVARD BRANDES (Cohen), fost ministru de finanţe al Danemarcei.

● 23 octombrie 1892 - a murit, în Congo, medicul EMIN PAŞA (pe numele adevărat Eduard Schnitzler), pasionat explorator al Africii.

● 24 octombrie 1882 - s-a născut, la Siófok (Ungaria), compozitorul IMRE (EMERICH) KÁLMÁN. Publicul meloman apreciază şi astăzi frumoasele operete *Prinţesa circului, Silvia, Baiadera, Contesa Maritza* create de Kálmán. Compozitorul a murit în 1953.

● 24 octombrie 1764 - s-a născut, la Berlin, sciitoarea DOROTHEA SCHLEGEL, una dintre fiicele filosofului Moses Mendelssohn.

● 24 octombrie 1914 - a murit, la Berlin, orientalistul JACOB BARTH, autor al unor lucrări fundamentale în domeniul lingvisticii semitice.

● 26 octombrie 1889 - s-a născut, în Germania, criminologul HERMANN MANHEIM. A fost preşedinte al Comisiei Internaţionale Ştiinţifice a „Société Internationale de Criminologie".

● 29 octombrie 1930 - s-a născut scriitorul RADU COSAŞU. A fost distins cu Premiul F.C.E.R. pentru literatură pe anii 2003-2004.

● 30 octombrie 1937 - s-a născut, la Paris, regizorul de film CLAUDE LELOUCH. Pentru filmul său *Un bărbat şi o femeie* a obţinut în 1966 Marele Premiu la Festivalul de la Cannes.

● 31 octombrie 1817 - s-a născut, la Poznan, istoricul HEINRICH GRAETZ. Este autorul monumentalei *Istorii a evreilor*, în 11 volume, apărute între 1853 şi 1875.

SIEGFRIED WOLF

INFORMAȚII DE INTERES GENERAL, EVENIMENTE, ACȚIUNI

DIN VIAȚA COMUNITARĂ

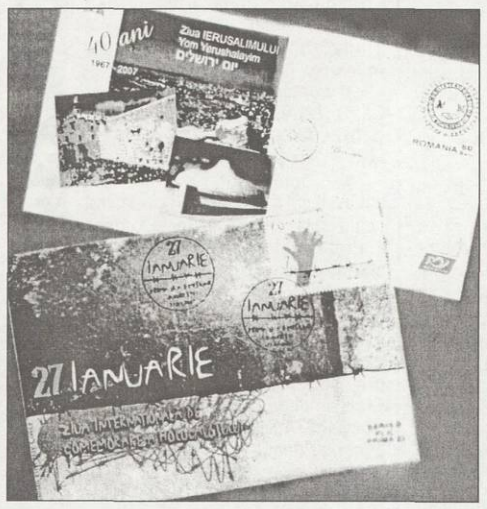

Filatelie românească cu tematică iudaică

Din inițiativa C.E.B., forurile românești în drept au pus în circulație timbre și plicuri poștale, dedicate comemorării Zilei Mondiale a Holocaustului și Zilei Ierusalimului.

SUCOT și SIMHAT TORA

La Brașov s-a sărbătorit cu multă bucurie *Sucot*... Ne-am adunat toți tinerii și am început construirea cortului. A doua zi a fost o vreme frumoasă și... toată lumea a mâncat în Suca. A fost o încântare să-i vezi pe membrii comunității fericiți că avem o *Suca* nouă, decorată cu tot felul de legume și fructe de sezon. Au urmat câteva zile în care la prânz cei ce mâncau la cantină, au preferat să mănânce în Suca. Au fost zile minunate. De *Simhat Tora*, ne-am adunat la Sinagogă, s-a ținut rugăciunea, am purtat pe rând Sulurile Sfinte și am înconjurat Sinagoga de șapte ori, enoriașii cântând și bucurându-se.

BRAȘOV

DORU GOMBOȘ, responsabil generația de mijloc

Clubul femeilor în anul 5768

După vacanța de vară, Clubul Femeilor din Comunitatea brașoveană și-a redeschis porțile. În ambianța Clubului, unde evreice din toate generațiile se întâlnesc pentru a discuta despre filme cu tematică iudaică, medicină, artă culinară, a fost sărbătorită ziua de naștere a doamnei *Eva Gora*. Sănătate și *Ad Mea Veesrim* și din partea R.E.!

BÂRLAD

„Ad Mea Veesrim!“ – BERNARD UȘER

Pe 10 noiembrie a.c., președintele Comunității evreilor bârlădeni a împlinit 80 de ani. Pasionat de istoria comunității sale, *Bernard Ușer* are un vis: să apară o monografie a comunității pe care o conduce, el însuși fiind o cronică vie a ei, din anii interbelici până azi. Îi dorim *„Ad Mea Veesrim“*, cu sănătate, împliniri, bucurii de la copii și nepoți. Iar cu ajutorul cercetătorilor de la C.S.I.E.R., în cadrul programului dedicat editării de monografii ale comunităților noastre, îi dorim, de asemenea, să-și vadă visul cu ochii.

Reinaugurarea Sinagogii din Târgoviște

Un eveniment stimulativ și pentru alte centre universitare din țară a avut loc la Târgoviște. Este vorba de reinaugurarea sinagogii din oraș, preluată de la F.C.E.R., prin comodat, de Universitatea „Valahia“, sinagogă care va găzdui o bibliotecă de carte cu tematică iudaică, un Centru de Studii Iudaice și o Școală doctorală cu același profil. Meritul acestei inițiative revine președintei Filialei A.C.P.R.I. din Târgoviște, lector univ. *Ileana Ghenciulescu*. La reinaugurarea sinagogii au participat lideri ai F.C.E.R., reprezentanți ai Universității, profesori universitari, președinta A.C.P.R.I., dr. *Mariana Valeria Stoica*, președinta Comunității evreiești ploiești, *Adela Herdan*, comunitate care are în grijă obștea din Târgoviște. În alocuțiunea sa, președintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, a mulțumit rectorului Universității „Vaahia“ și colectivului său, care au repus în circuitul cultural un edificiu arhitectonic important, aparținând patrimoniului sacru evreiesc din România. „Dedicăm eforturile noastre comemorării Zilei Holocaustului în România și Zilei Naționale a Statului Israel“, a spus rectorul Universității „Valahia“, prof. univ. dr. *Ion Cucui*.

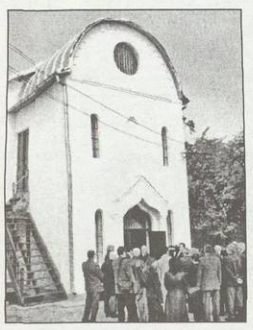

Radio România Internațional și presa locală au mediatizat cum se cuvine evenimentul. (I.D.)

TG. MUREȘ

Întâlniri ecumenice

La 4 septembrie, Sinagoga din Târgu Mureș a fost vizitată de un grup de zece călugări franciscani și dominicani, veniți din Polonia și Ucraina, iar la 10 septembrie – de 15 călugărițe carmelite din Franța. Ambele grupuri au fost însoțite de reprezentanți ai Fraternității „Sfântului Ilie“, organizație care încearcă să stabilească o mai bună legătură spirituală între evrei și creștini. După o expunere a președintelui Comunității, *Alexandru Ausch*, despre istoria evreilor din Tg. Mureș, tradițiile, viața de cult, sărbătorile, oaspeții au purtat discuții cu enoriașii, printre care și cu supraviețuitori ai Holocaustului, prezenți la cele două întâlniri, care s-au desfășurat într-o atmosferă de cordialitate și respect reciproc. Din dialogul purtat s-a desprins necesitatea și importanța ecumenismului, a toleranței și dragostei între semeni, indiferent de confesiune, pentru eliminarea sentimentelor ostile și a neînțelegerii dintre etnii. Vizitele s-au încheiat la monumentul Holocaustului unde oaspeții au rostit rugăciuni. S-au păstrat pioase momente de reculegere în memoria martirilor.

Ing. IULIA NEGREA, *secretar*

SATU MARE

Concert de muzică de cameră în Sinagogă

Cu prilejul „Zilelor Muzicale Sătmărene“, la Sinagoga Mare a avut loc concertul de muzică de cameră al formației „Kvintet“ din Ujgorod (Ucraina), cu participarea a două prestigioase soliste ucrainene. Evenimentul a fost organizat de comunitatea locală, în colaborare cu Uniunea Ucrainenilor, filiala din oraș, și Filarmonica de Stat „Dinu Lipatti“.

Coresp. SEBOK ALFRED

ANUNȚ

COMUNITATEA EVREILOR BUCUREȘTI
Serviciul SACRA
ANGAJĂM

- URGENT DOAMNĂ DE RELIGIE MOZAICĂ, pentru efectuarea ritualului de spălare și îmbrăcare a decedaților (THARA)
- INGINER și TEHNICIAN pentru secția Monumente Funerare (eventual pensionari)
- ADMINISTRATOR CIMITIR (eventual pensionar)

Informații la tel.: 314.19.24;
315.50.90 int. 134

Emisiunea **„KOL ISRAEL“** în limba română este transmisă zilnic în străinătate, între orele **19,30–19,45**, ora Israelului, pe frecvențele de unde scurte:
25,9 M sau **11590 KHz; 19 M** sau **15760 KHz;**
32,1 M sau **9345 KHz**

Emisiunea poate fi ascultată și pe Internet, la adresa:
http://reka.iba.org.il

Adresa emisiunii este: **P.O.B. 1082 Ierusalim,**
tel.: +972-2-5302308/12; fax: +972-2-5302327

Adresa de *e-mail* a emisiunii este: ***olim@iba.org.il***

În cazul unor deficiențe de recepționare, vă puteți adresa Ambasadei Israelului la București, Biroului Sohnut sau comunității evreiești locale.

Avocat pensionar, 68/1,74 - încă prezentabil și activ; situație materială acceptabilă, caută doamnă, maxim 64 de ani, de dorit licențiată.
Seara: 0746.168.536

✡ DECESE ✡ COMEMORĂRI ✡

Federația Comunităților Evreiești din România anunță încetarea fulgerătoare din viață, la 16 octombrie 2007, a prof. TANIA GRINBERG, secretară a Comunității Evreilor din Rădăuți, membră a Consiliului de Conducere al F.C.E.R.

A servit, cu devotament și dăruire, interesele evreilor din Rădăuți și nu numai, a fost o bună organizatoare a vieții comunitare, aducând un aport semnificativ la buna desfășurare a întregii activități. A lăsat în urma sa o comunitate îndoliată și multe regrete în sufletele celor care au cunoscut-o și cu care a colaborat. *Ceremonia de înhumare a avut loc la* Cimitirul Evreiesc din Rădăuți, joi, 18 octombrie 2007.

Sincere condoleanțe familiei îndurerate. Atotputernicul să o aibă în pază Sa!

În numele Comitetului Director al F.C.E.R.,

Dr. AUREL VAINER,
președinte

Am aflat cu profundă durere despre dispariția subită și prematură a celei care a fost TANIA GRINBERG. Noi, cei din Israel - Organizația Rădăuțenilor, reprezentată de dl Emil Grabstein, arh. Ruth Enis, Alex Rath, Yossi Yagur, Sidi Bărbieru, Bondy Stenzler, grupul care am colaborat cu ea și am cunoscut-o îndeaproape, cu ocazia proiectului „Radautz The Jewish Heritage“ și *site*-ul respectiv -, dorim să transmitem condoleanțe mamei și întregii *Comunități Evreiești din Rădăuți* pentru greaua pierdere suferită. Menționăm că, la întâlnirea de *Izkor* a rădăuțenilor, care a avut loc pe 21 octombrie 2007, la Tel Aviv, am păstrat un moment de reculegere în memoria Taniei Grinberg. Să dea Domnul să nu mai știm astfel de dureri. *„Ihie Zichra Baruch!“* - Fie-i memoria binecuvântată!

Către COMUNITATEA EVREILOR DIN BISTRIȚA-NĂSĂUD

Am aflat, cu tristețe, vestea încetării din viață, în ziua de 29 octombrie 2007, a fostului președinte al Comunității Evreilor din Bistrița-Năsăud, GRUN MOISE, care a activat în această funcție, în folosul evreimii din zonă, peste 17 ani. Supraviețuitor al Holocaustului, când și-a pierdut întreaga familie la Auschwitz, a reușit să se reintegreze în problemele comunitare evreiești, fiind un bun organizator și un fiu fidel etniei sale.

Sincere condoleanțe celor apropiați. Atotputernicul să-l aibă în paza Sa!

În numele Comitetului Director al F.C.E.R.,

Dr. AUREL VAINER, președinte

Departamentul de Asistență Socială și Medicală regretă trecerea în neființă a dr. GH. KEPES. Cu profundă durere, ne-am despărțit de acest om drept și intransigent, model de pasiune în muncă și profunzime în gândire, om al faptelor bune. Toți am avut de învățat de la el și va rămâne un model pentru cei care îl urmează. Dumnezeu să-l odihnească! Colegii.

Comunitatea Evreilor din Bârlad este alături de durerea familiei, a tuturor celor care l-au cunoscut și apreciat pe remarcabilul publicist și scriitor israelian de limbă română I. SCHECHTER z.l., originar din acest oraș.

BERNARD UȘER,
președintele C.E. Bârlad

Soțul și fiica anunțăm, cu adâncă durere în suflet, că pe data de 15 Heșvan 5768 (27 octombrie 2007), se împlinesc cinci ani de când iubita noastră soție și mamă, IOSEF ADRIANA (Nana), ne-a părăsit pentru totdeauna, lăsând în familie un gol care nu se va putea umple niciodată. Amintirea ei nu se va putea șterge niciodată din sufletele noastre. Din înaltele tării ale cerului să se roage pentru noi și pentru pace în întreaga lume. Ina și Mircea Iosef.

Cu aceeași durere în suflet, neconsolați și plini de tristețe, Jana (soră), Iancu (frate), Leonard (cumnat) anunță împlinirea – la 29 noiembrie 2007 - a șapte ani de la decesul ing. LIVADARU LEON. Nu-l vom uita niciodată pe acest suflet nobil. Cu cât trece timpul, durerea *noastră e mai mare. Mulțumim celor ce sunt* alături de noi.

Mulțumim redacției revistei „Realitatea Evreiască“, dlui Dorel Dorian, pentru evocarea memoriei ing. SOLY KAMENITZER, la opt ani de la dispariția lui, precum și pentru menționarea contribuției și a realizărilor sale din timpul activității. Mulțumim, de asemenea, dlui Paul Schwartz pentru disponibilitatea și sprijinul moral oferit în această perioadă. Maria și Adrian Kamenitzer.

JEWISH REALITY

HOLOCAUST DAY IN ROMANIA

In Bucharest and in the country the Holocaust Day included several commemorative events. An impressive ceremony took place at the Monument dedicated to the Holocaust martyrs in the Choral Temple courtyard. Representatives of the Presidency, ministers, state secretaries, members of Parliament, ambassadors, guests from Israel and Diaspora participated to the ceremony. The speeches of Dr. Aurel Vainer, president of F.J.C.R., of Dr. Liviu Beris, vice-president of the Association of the Romanian Jews Victims of the Holocaust, of Radu Ioanid, historian, director of the Holocaust Museum in Washington, of Jacques Fredj, director of the Institute for the Shoah Study in Paris, eng. José Iacobescu, president of B'nai B'rith Romania, outlined on the occasion the solidarity of the officials, of all the democratic forces with the suffering endured by the Romanian Jews in the Holocaust years and requested the authorities to apply and respect the law regarding the negationism. The message sent by Prime Minister Calin Popescu Tariceanu emphasized the duty to fight any racial or religious discrimination. A religious service took place and garlands of flowers were set at the monument. 21 Holocaust survivors received medals from Traian Basescu, President of Romania, at the Cotroceni Palace. Before the symposium organized by the National Institute for the Study of the Holocaust in Romania „Elie Wiesel", the institute library was inaugurated. In all the Jewish communities in the country commemorations took place in front of the memorials dedicated to the Holocaust martyrs. In Craiova the Center for Jewish Studies of the University together with the local community organized an international symposium „Holocaust Day".

DOROHOI – 350 YEARS OF JEWISH COMMUNITY LIFE

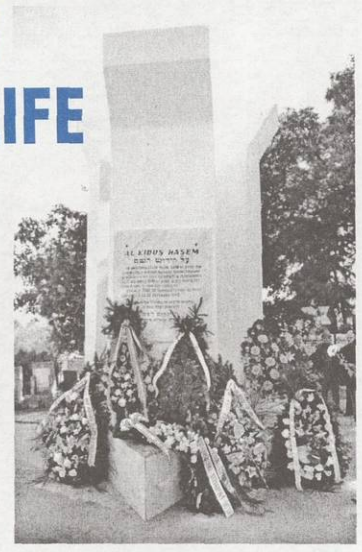

On October 15, 2007 the Jewish Community from Dorohoi celebrated 350 years from its attested existence. Several important figures of the active team of the F.J.C.R., more than 100 guests from other Jewish communities from the Moldavian cities participated to the event which began with the inauguration of The Museum of History of North Moldavia Jews, with a special section dedicated to the Holocaust in the area. Prime Minister Calin Popescu Tariceanu sent a telegram for this event. The Holocaust tragedy was commemorated in a ceremony at the Jewish cemetery of the city, in the presence of guests, of local authorities and of the prefect, of the majority of the 28 Jews living today in Dorohoi, and of some Israeli born in the city. On the occasion Dr. Aurel Vainer, president of F.J.C.R. and member of the Parliament, mentioned, referring to the Dorohoi pogrom from 1940 and to the deportation from 1941: „This was an intense tragedy , with a lot of suffering and these past pages belong to our history, to the history of the Romanian nation, and we are doing an act of justice, an act of compassion for the dead, when we came here, after all these years in Dorohoi for this commemoration. We are here today, in a democratic Romania, where equality between national minorities is proclaimed and we, Jews, enjoy authentic civil rights."

THE AUDIO LIBRARY OF THE „JEWISH REALITY"

NESTOR RATESH

„The day that marked my future"

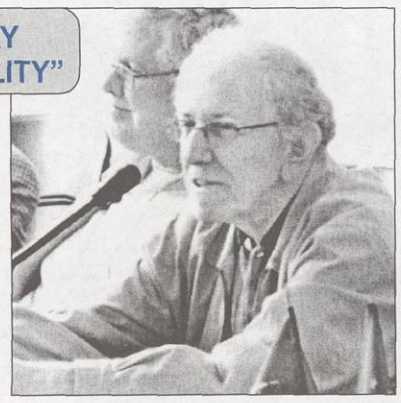

For many years he was just a voice for us: warm velvet-like, serious, slightly ironic. Now, over the years we recognize his voice, but looking at his face it seems perfectly natural to take something of the "Free Europe" broadcast speaker's way announcing his reports. So, we are in connection with our guest from Bucharest, Nestor Ratesh, our "Audio Library" interlocutor.

WILHELM FILDERMAN – 125 years from his birth

On October 21st 2007, at the F.J.C.R. leadership initiative, the personality of Wilhelm Filderman, advocate, was evoked in a public debate at the Jewish Community Center, renovated with the support of Joint; once the regreted eng. Theodor Wexler named him „his people advocate". Filderman initiated the foundation of the Land Jews' Union before the first World War, he fought in that war(1916-1918), participated at the Peace Conference in Paris, where

he defended the Jews' right to the Romanian citizenship. He was a member of the Romanian Parliament (1927-1930). In the Holocaust years (1941-1944) he made interventions for the ceasing of the deportations of Jews to Transnistria. In 1947 he was compelled to run away from the country being in iminent danger of being confined to jail. He died in 1963. Dr. Aurel Vainer, president of F.J.C.R., Manase Radnev, journalist (author of a television film about Filderman), Dr. Hary Kuller, adv. Constantin Visinescu, Dorel Dorian, chief editor of the „Jewish Reality" review, spoke about the exceptional Jewish stateman.

NOBEL PRIZES FOR ECONOMY 2007

This year the Nobel Prize for economy was awarded to three American Jewish professors, an unique case till now. Leonid Hurwicz, Eric Maskin and Roger Myerson brought important contributions to the development of a theory and of a mathematical apparatus that allow the economists to explain and maybe to anticipate the market functioning. In this edition we are publishing in our science page a short presentation of the economy prize laureates' biographies.

An unforgettable teacher, a school creator – JACQUES BYCK

On October 19, 2007 we celebrated 110 year from the birth of one of the outstanding linguists of the Romanian school, one of the golden generation Gaster-Tiktin-Saineanu, continued by Al. Graur and Lucia Wald. The Romanian Academy organized a scientific event dedicated to the great linguist. Our next edition will bring impressions from the manifestation; in this edition Stela Toma, researcher, evokes Jacques Byck's personality (1897-1964).

HORIA ARAMA z.l.

A great poet, a delicate, imaginative, lonely writer died. His wife disappeared several years ago. He suffered from loneliness. In 2005 he published the volume „Beyond Paradise", then, in 2006, the volume „The Night the Moon Died". Fiction? Premonition? He was preoccupied with death, as with life. Life was science-fiction, death – a story to continue. We keep a moment of silence: Horia Arama writes.

IN MEMORIAM TANIA GRINBERG z.l.

Is that true that everyone leaves this world as he had lived? This was undoubtly true for Tania Grinberg z.l., the secretary of the Jewish Community from Radauti...She worked hard for the prestige of this community, and when she succeeded, the work meant joy. She lived through and for the events she had organized – some at the middle-age generation club, founded through her efforts; others, at the Temple where she intended to found a museum of history of the Jews from Bucovina. She had a gift to get close to the people, no matter their ethnic or confessional identity, the talent of making friends.

REALITATEA EVREIASCĂ
www.romanianjewish.org
E-mail: re2000@rdslink.ro
realitateaevreiasca@yahoo.com
Serie nouă a
REVISTEI CULTULUI MOZAIC
Fondată în 1956
de Şef-Rabin dr. Moses Rosen
APARE BILUNAR

Director de onoare: HAIM RIEMER
Redactor-şef: DOREL DORIAN
Secretar general de redacţie: ELENA MARINESCU
Redactori: IULIA DELEANU, LUCIANA FRIEDMANN, EVA GALAMBOS, ANDREI BANC, BORIS M. MEHR, AVRAM CROITORU, SOLOMON FLORIAN

Redactor documentarist: NEDEEA BURCĂ
Corectură: MIHAELA OBERSCHI
Traducători: *Ebraică:* SARIT BLONDER, Ing. B. TERCATIN (Israel) *Engleză:* SANDA LEPOIEV
Tehnoredactare computerizată: ANCA MEŞINĂ

REDACŢIA: Bucureşti, str. Popa Nan, nr. 70 Tel. / fax: 322.75.60
ADMINISTRAŢIA: str. Popa Nan, nr. 70 Telefon: 314.96.90
Tiparul: SINOROM PRINTING & PACKAGING CORPORATION S.R.L.

Preţul unui abonament pe un an este de 30 lei. Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunităţile evreieşti din localitatea respectivă. Pentru cei din Bucureşti – la sediul F.C.E.R. din str. Sfânta Vineri nr. 9-11, cod poştal 030202. Abonamentele se mai pot achita şi prin mandate poştale fie pe adresa F.C.E.R. – la oficiile poştale din localitate, conform catalogului de presă poz. 3030 – pe cont B.C.R. RO51RNCB0074011952750001 filiala sector 3, Bucureşti. Pentru cititorii din străinătate un abonament pe un an costă 80 de dolari USA. Această sumă include taxele vamale şi poştale şi se poate trimite pe adresa F.C.E.R., cont B.C.R. RO40RNCB0074011952750005 (USD), filiala sector 3, Bucureşti - România.

המציאות היהודית

כ'ט תשרי – כ'ה מר–חשון תשס"ח ● כתב–עת של איחוד הקהילות היהודיות ברומניה

יום השואה ברומניה

בבוקרשט ובמדינה כולה צוין יום השואה באירועים שונים. בעיר הבירה הייתה אזכרה מרשימה ליד האנדרטה של השואה בחצר בית–כנסת קוראל. באזכרה השתתפו נציגים של הארמון הנשיאותי, שרים, תת–שרים, חברי הפרלמנט, שגרירים ועוד מוזמנים מישראל ומהגולה. בהזדמנות זו נאמו יו"ר הפדרציה ד"ר אאורל ויינר, סגן יו"ר האגודה לקרבנות השואה ד"ר ליביו ברייש, ההיסטוריון ראדו יואניד מנהל במוזיאון השואה בוושינגטון, ז'ק פרדז מנהל המכון לחקר השואה בפאריס ואינג' ז'וסה יעקובסקו יו"ר בני–ברית ברומניה. כולם כאחד הבליטו את האחדות שמפגינים השלטונות וכל הארגונים הדמוקרטיים במדינה כלפי הסבל שסבלו יהודי רומניה בשנות השואה. כמו כן הייתה פנייה אל השלטונות להקפיד על קיום החוק נגד מכחישי

השואה. באיגרת ששלח ראש הממשלה קאלין פופסקו טאריציאנו, הודגשה החובה להתנגד לכל תופעה של ראסיזם (גזענות) או של אפליה דתית. במסגרת הטקס הגישו זרי פרחים. כמו כן, אחד–עשר ניצולי שואה קיבלו אותות מנשיא רומניה טראיאן באססקו בארמון קוטרוצני. המכון הלאומי לחקר השואה מרומניה "אלי ויזל" חנך את ספרייתו. בכל קהילות רומניה נערכו אזכרות לחללי השואה. דיברו נציגים רשמיים ומנהיגי הקהילה, הוגשו זרי פרחים, נערכו טקסים דתיים לאזכרת קרבנות השואה. כמו כן נערכו רבי–שיח בבתי–ספר ובמוסדות. קראיובה, המרכז ללימודי היהדות, בשיתוף האוניברסיטה והקהילה המקומית ארגנו רב–שיח בינלאומי בנושא "יום השואה".

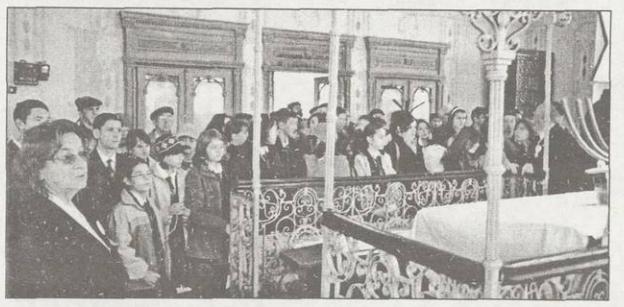

דורוהוי – 350 שנה של חיים יהודיים בקהילה

ב-15 באוקטובר 2007 חגגה הקהילה היהודית מדורוהוי 350 שנה של קיום. בחגיגות השתתפו אישים מהפדרציה של הקהילות ברומניה, שהגיעו במיוחד; למעלה ממאה אורחים הגיעו מקהילות של ערים שונות. בהזדמנות זו נחנך מוזיאון ההיסטוריה של יהודי צפון מולדובה, ובו מחלקה מיוחדת להנצחת אימֵי השואה באזור הזה. ראש ממשלת רומניה קאלין פופסקו טאריציאנו, שלח מברק ברכה לאירוע מיוחד זה. בטקס מיוחד שנערך בבית-העלמין המקומי הוזכרה השואה. בטקס נכחו אורחים, מושל המחוז ואנשיו, 28 היהודים שעדיין נותרו בדורוהוי, ונכחו גם אנשים מישראל שנולדו שם. חבר הפרלמנט ויו"ר הפדרציה, הד"ר אאורל ויינר, אמר בהתייחסו לפוגרום מדורוהוי מ-1940 ולגירוש מ-1941: "זה היה פרק טראגי, ובו הרבה סבל, ופרקים אלה מן העבר של תולדות עם ישראל בכלל ותולדות העם הרומני בפרט מודגשים היום בהתייחדות עם הקרבנות, לצד העובדה שאנו באים לדורוהוי, לאחר שנים רבות כל-כך, לאזכרה זו. ואנו עושים זאת כשרומניה היא מדינה דמוקרטית ויש בה שוויון בין דתות".

וילהלם פילדרמן – 125 שנה להולדתו

אישיותו של עורך-הדין וילהלם פילדרמן, שאינג' תיאודור וקסלר ז"ל אמר עליו בשעתו: "עורך-הדין של הדת שלו", הוזכרה בדיון ציבורי שנערך ב-21 באוקטובר 2007 במרכז הקהילתי היהודי שחודש בתמיכת הג'וינט. את הדיון הציבורי בדמותו יזמה הנהלת הפדרציה. פילדרמן היה היוזם של "איגוד היהודים המקומיים", לפני מלחמת העולם הראשונה. הוא נלחם במלחמה (1916-1918), השתתף בדיונים לשלום, שבהם דרשו זכויות לאזרחים היהודיים. הוא היה חבר פרלמנט בפרלמנט הרומני (1930-1927) ובשנות השואה ברומניה (1944-1941) השתדל לעצור את שליחת היהודים לטרנסניסטריה. ב-1947 נאלץ לברוח מרומניה, כי אם לא היו עוצרים אותו מיד. הוא נפטר בשנת 1963. על אישיותו דיברו יו"ר הפדרציה ד"ר אאורל ויינר, העיתונאי מנשה רדנב (שביים סרט לטלביזיה על פילדרמן), ד"ר הרי קולר, עו"ד קונסטנטין וישינסקו, דורל דוריאן עורך ראשי של הירחון "ר.א."

נסטור ראטש

"פונוטקה ר.א."

"היום שציין את עתידי"

שנים רבות הוא היה בשבילנו קול חם, צנוע, קצת שחוק. עכשיו, עם הזמן, כשהכרנו את קולו וכשהסתכלנו בו, לא יכולנו שלא להיזכר בקריין של תחנת הרדיו "אירופה חופשית", שקישרה בין המוזמן מבוקרשט ל"פונוטקה" שלנו.

מצבתה של טניה גרינברג ע"ה

נכון, כל אחד הולך מהעולם הזה! בעניינה של טניה גרינברג ע"ה, מזכירת הקהילה היהודית בראדאוצי, כך היה. היא השקיעה את כל מרצה כדי שיוקירו את הקהילה ויכבדו אותה, וכשהצליחה בעבודתה שמחה מאוד. כל עניינה היו האירועים שארגנה, חלקם באולם של גיל הביניים, ואחרים בבית-הכנסת, שם חשבה להקים מוזיאון להיסטוריה של יהודי בוקובינה. היא התקרבה לאנשים מאוד, ללא הבדל דת ואמונה, ורכשה לעצמה הרבה ידידים.

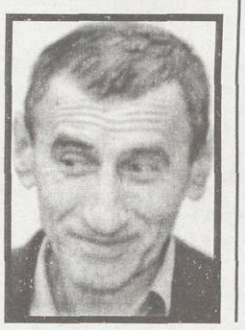

הוריה אראמה ז"ל

נפטר משורר גדול, סופר, איש עדין, איש בודד. לאחר פטירתה של אשתו, לפני כמה שנים, סבל מבדידות. בשנת 2005 ראה אור ספרו "מצד שני לגן עדן" ובשנת 2006 ראה אור הספר "הלילה בו מת הירח" (בשפה הרומנית). אנו שואלים את עצמנו האם הרגיש כך או שהתייחס אל החיים כמו אל המוות. המוות הוא המשך הסיפור. ואילו אנו עדיין שומרים על שקט: אראמה כותב.

מאה שנה למיכאל סבסטיאן (חלק 6)

כבר בצעירותו מתחיל סאבסטיאן את חייו הספרותיים ב"מים העמוקים של השירה" ומתרגם את פרנסיס ז'אמס, מאלארמה, מאפולינר. לאחר המהפכה הגדולה הוא מתרגם את פרוסט, שאותו אהב כל החיים. מתוך השיעור של פרוסט, שעליו דיבר עוד ב-1928, למד הרבה והבחור מבראילה שליד הדנובה, הצליח להתדיין עם גדולי הצרפתים ממונטנייה עד אלן וטיבודט. מהם למד את המחשבה מימי המהפכה הצרפתית, אשר נתנה את הטון לפוליטיקה ולתרבות האירופית. כך היה יכול מיכאיל סאבאסטין לכתוב על נפוליאון וגם על לואיס בארטו.

I.S.S.N. 1223 – 7736

CENTENAR

MIHAIL SEBASTIAN

1907–2007

EDIŢIE SPECIALĂ (VI)

Simetrii franceze

APOLLINAIRE – FRANCIS JAMMES – PROUST – NINON DE LANCLOS – MOLIÈRE – RÉMY DE GOURMONT – GIDE – STENDHAL – ALFRED DE MUSSET – SAINTE BEUVE – RACHEL – JACQUES RIVIÈRE – ALAIN-FOURNIER – ANATOLE FRANCE – MALRAUX –PASCIN – RAVEL – TOULOUSE–LAUTREC – PAUL MORAND – ALBERT THIBAUDET – ANDRÉ MAUROIS – BEAUMARCHAIS – ANDRÉ FRAIGNEAU – TALMA – SCRIBE – ANTONIN ARTAUD – HENRI BERNSTEIN – LÉON DAUDET – COURTELINE – JEAN GIRAUDOUX – BAUDELAIRE – ARISTIDE BRIAND – HENRI BECQUE – PAUL GÉRALDY – SACHA GUITRY – DUHAMEL – ALFRED CORTOT – ALEXANDRE DUMAS – MARIE LAURENCIN – LÉON PAUL-QUINT – JULIEN BENDA – RENÉ BENJAMIN – LÉON BLUM – MONTAIGNE – HUGO – LOUIS BARTHOU – MARCEL ARLAND – DALADIER – P.V. STOCK – HENRI BARBUSSE – ALAIN – PAUL CLAUDEL – JEAN COCTEAU – LÉON BOPP – JEAN SCHLUMBERGER – SERGE LIFAR – HENRI DE MONTHERLANT – ZOLA – ROMAIN ROLLAND – JULES RENARD – MOLIÈRE – JACQUES BAINVILLE – ANTONET – RENÉ GUILLOUX – FRANCIS CARCO – ANDRÉ SALMON – JACQUES THIBAUDET – HENRI DE RÉGNIER – SAINT-ÉXUPÉRY – PIERRE FOUMIER – PAUL MOUNIER – FRANÇOIS MAURIAC – JACQUES LASSAIGNE – CHARLES MAURRAS – MALLARMÉ – GEORGES PITOEFF – JACQUES COPEAU – GEORGE SAND – DRIEU LA ROCHELLE – LOUIS FERDINAND CÉLINE – VICTORIEN SARDOU – GASTON BATY – EUGÈNE DABIT – OCTAVE MIRBEAU – EDOUARD BOURDET – JEAN ANOUILH – BENJAMIN CRÉMIEUX – ROGER MARTIN DU GARD – MARCEL ACHARD – GEORGES BERNANOS – LUGNÉ POE – JOUVET – CHARLES DULLIN – JEAN RICHARD BLOCH – ANTOINE – SUZANNE VOLLARD

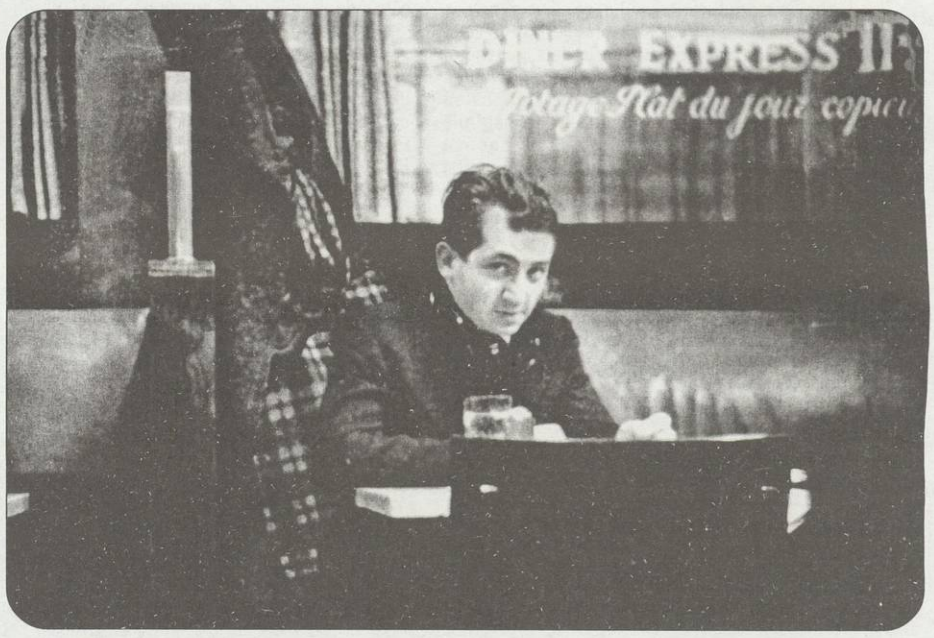

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAŢIE A FEDERAŢIEI COMUNITĂŢILOR EVREIEŞTI DIN ROMÂNIA

NR. 284-285
(1084-1085)
11 OCTOMBRIE -
6 NOIEMBRIE 2007
(8 PAGINI)

Incursiune documentară, comentată: **GEO ŞERBAN**

Coperta: **SERGIU GEORGESCU**

Tehnoredactare computerizată: **ANCA MEŞINĂ**

Despre „franţuzismul" nostru

Va apărea în curând în româneşte *Condiţia umană* a lui André Malraux. Şi va mai apărea – se zice – *Călătoria la capătul nopţii* a lui Céline. Două cărţi mari, care au însemnat două momente mari în literatura europeană actuală. Le înregistrăm cu oarecare întârziere, dar le înregistrăm. Vor fi, dacă nu mă înşel, singurele traduceri de literatură franceză recentă. Căci nu ştiu ce superstiţie vrea ca să nu publicăm tălmăciri din franţuzeşte. „Nu se vinde, domnule!", zice librarul. „Nu se vinde, pentru motivul că se citeşte de-a dreptul în original". Într-adevăr, o cât de sumară socoteală vă va arăta că procentul traducerilor din limba noastră „soră" este infim faţă de numărul celor din englezeşte sau chiar nemţeşte.

Este încă un semn de superficialitate specifică. Suntem doar o ţară de cultură franceză. Aşa se zice. Aşa ne place să susţinem. Ba mai mult: aşa ne place să ne plângem. Cine n-a protestat contra influenţei exagerate a Parisului? Cine n-a atacat prea marea noastră docilitate faţă de valorile pariziene? Cine n-a cerut să ne dezlegăm o dată de obsesia modelor ce vin de acolo şi ni se impun în cultură ca în croitorie, în artă ca în ştiinţă?

Mă întreb însă dacă „franţuzismul" nostru este cu adevărat o realitate şi dacă el nu se reduce cumva la o ridiculă fierbere în jurul fleacurilor ce se spun sau se poartă la Paris, rămânând totuşi străin de lucrurile esenţial franceze, de valorile şi problemele veritabile.

E adevărat că directorii noştri de teatru îşi fac repertoriul după rubrica spectacolelor din „Intransigeant". Mai e adevărat că foiletoniştii noştri îşi aleg subiectele din ultimele romane apărute la Bernard Grasset. E, în sfârşit, adevărat că problemele noastre sociale, când sunt de extremă dreaptă vin de la „Action Française", iar când sunt de extremă stângă de la „Humanité". Aceasta e cultura noastră franceză. Enervată, nostimă, mereu „la curent" cu tot ce e nou.

Cititorul de limbă românească nu are astăzi posibilitatea de a cunoaşte nimic din Franţa actuală. Traducerile pe care le poate găsi se opresc aproape toate pe la 1900.

E o pierdere nu prea mare, poate, pentru cultura franceză, dar considerabilă pentru cultura noastră. Căci – am mai spus-o şi cu alt prilej, dar nu e rău să repetăm – funcţia traducerilor într-o cultură tânără este capitală.

Gândiţi-vă, ce poate însemna Molière transplantat şi asimilat într-o altă cultură.

Ce curios e că până la război, traducerile noastre erau metodice, diverse şi complete. Aveau un contact susţinut cu aproape toate literaturile, şi îndeosebi cu cea franceză. Personal, înainte de a fi citit franţuzeşte, până la 15 ani cunoşteam din traducerile „Bibliotecii pentru toţi", ale „Minervei" şi ale „Căminului": întreg Balzac, întreg Maupassant, întreg Alphonse Daudet, o bună parte din Hugo, din Lamartine, din Renan, din Taine. Nu ştiu care era valoarea acelor traduceri, nu-mi mai amintesc cine le făcea, n-aş putea spune cât erau de bune sau de proaste. Dar erau.

Nu este deloc indiferent faptul că un adolescent poate cunoaşte din timp o operă universală. Cine ştie ce vocaţie se poate lămuri din întâlnirea unui copil de 15 ani cu Cervantes, cu Dante, cu Balzac, la o vârstă la care toate lecturile sunt confuze, dar toate sunt febrile şi pătimaşe? Nimeni nu va spune ce imens cântăreşte în cultura generaţiei mele „Biblioteca pentru toţi", această uriaşă enciclopedie care ne-a deschis din prima copilărie literatura tuturor timpurilor, câteva sute de cărţi pe care nu le-am citit şi nu le-am uitat fără folos.

Astăzi legăturile acestea sunt rupte. Nivelul traducerilor a căzut penibil. Nu mai poate fi vorba de prezentarea completă a unui autor mare, a unui clasic, a unui modern. Se traduce într-o zăpăceală obştească, fără sens, fără ţintă, la nimereală. Dincolo de „Biblioteca pentru toţi", dincolo de 1900, n-am izbutit să păşim.

În special literatura franceză – care este, păsă-mi-te, literatura noastră de adopţiune – ne e cu desăvârşire străină. Nici o traducere din André Gide, niciuna din Proust, niciuna din Valéry. Înainte de război aveam traduse operele complete ale lui... André Theuriet – iar astăzi ne lipseşte tot ce s-a făcut mai bun şi mai mare în 70 de ani de artă contemporană.

„Franţuzismul" nostru e caricatural. El e măsurat de mondenitatea unei săli de premieră şi se reduce la plăcerea de a răsfoi în fiecare miercuri cel mai recent număr din „Candide".

Aş vrea ca traducerea lui André Malraux şi a lui Louis Ferdinand Céline să fie nu o întâmplare, ci un semn.

MIHAIL SEBASTIAN
(„Rampa", 28 februarie 1935)

REMEMBER (VI)

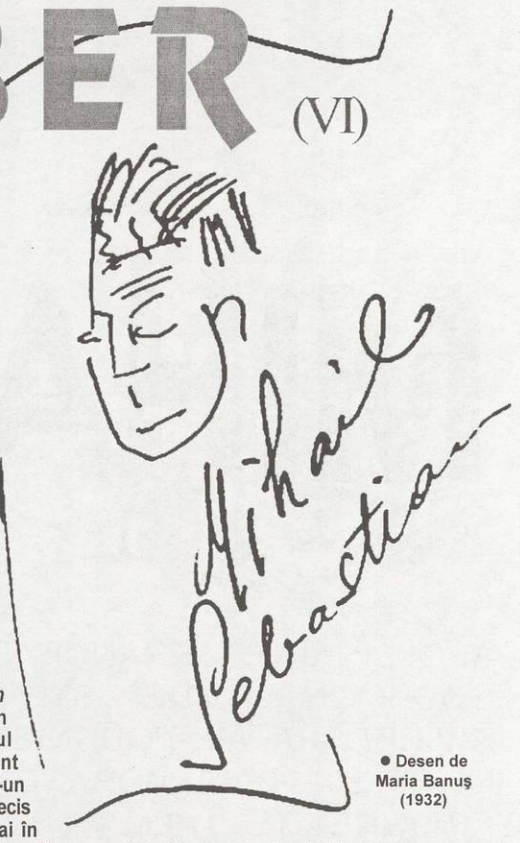

• Desen de Maria Banuş (1932)

În ambianţa cosmopolită a Brăilei, pe vremea când Sebastian se instruia şi acumula bagajul intelectual de bază, limba şi literatura franceză erau la ele acasă. Mărturii edificatoare a lăsat în memoriile sale (*De la o zi la alta*, „Cartea Românească", 1979) N. Carandino, doar cu doi ani mai vârstnic decât viitorul autor al *Oraşului cu salcâmi*. Au beneficiat împreună de învăţământul eminent predat în clasele liceului „Nicolae Bălcescu", având un corp profesoral de elită, cu dascăli memorabili, unii şcoliţi chiar la Paris, de unde aduceau nu numai un larg orizont cărturăresc, dar un fel de a se comporta distins, mentalităţi emancipate. Asemenea modele făceau impresie asupra părinţilor şi le inspira încredere că odraslele au asigurată îndumarea pe un drum favorabil. Toată urbea privea cu ochi buni activitatea „Cercului Voltaire", faimos generaţii de-a rândul, un factor catalizator pentru cei tineri, mai ales datorită bibliotecii, consistent aprovizionată. Mai existau şi librării, în galantarele cărora oferta editurilor franceze ocupa un spaţiu apreciabil, inclusiv reviste. Ajungea să cotrobăi cu oarecare perseverenţă prin rafturi şi puteai detecta ediţia rară a *Alcoolurilor* lui Apollinaire, de la 1913, aceea cu portretul poetului semnat de Picasso, adevărat eveniment, un reper mărturisit peste ani, în cariera de cititor frenetic a lui Mihail Sebastian. Aşa se face că primele semne ale vocaţiei sale scriitoriceşti vor purta amprenta contactului timpuriu cu autori francezi. Se afla abia în pragul adolescenţei, când se aventura să traducă *Herodiada* lui Mallarmé, într-un caiet rătăcit cu vremea, de a cărui pierdere, posesorul *avea să rămână neconsolat*. I-a fost de ajuns însă, un minim cumul de experienţă, ca să evadeze din anonimatul Brăilei în paginile „Universului literar" cu acorduri poetice tălmăcite din Francis Jammes. La scurt interval, selecta şi traducea pagini din Proust, plasarea accidentului fatal, din 29 mai 1945, exact când scriitorul se îndrepta spre sala de conferinţe unde se angajase să susţină un şir de expuneri populare asupra posterităţii lui Balzac.

Întreaga traiectorie intelectuală a lui Mihail Sebastian interferează, în puncte nodale, spaţiul spiritual francez. Tradiţia şi actualitatea sunt simetric asimilate şi etalate în preocupările sale. La o primă abordare, s-ar părea că atitudinea aceasta se defineşte cumva în prelungirea acelui interes, de aceeaşi elevată factură, manifestat de B. Fundoianu faţă de valorile culturii franceze. Cu o deosebire, totuşi. Poetul „priveliştilor" autohtonizante căuta refugiu în asemenea valori, făcea din ele un scut contra primejdioasei mentalităţi de „colonie", divulgată în prefaţa la *Imagini şi cărţi din Franţa* (1922). La rândul lui, Sebastian era şi el conştient de pericolul mimetismului şi combătea vehement „franţuzismul" snob, epidermic, într-un text cu tonalităţi aproape de manifest, decis a găsi leacul la atari derapaje tocmai în promovarea de punţi de contact cât mai prolifice şi pe cât mai numeroase planuri. El oferea propriul său exemplu de conştiinţă interesată să pătrundă în intimitatea componentelor culturii şi civilizaţiei, în culisele istoriei şi în mecanismele imediate ale evenimentelor ce sporeau continuu *prestigiul Franţei*. A *contat enorm stagiul de iniţiere la faţa locului*, în Parisul anilor 1930-31, completat prin scurte pelerinaje în 1936 şi 1937. Punea la cale, pe atunci, chiar o carte despre Paris, comentată grafic de Margareta Sterian. Măcar în treacăt, se cuvine menţionat că în toate

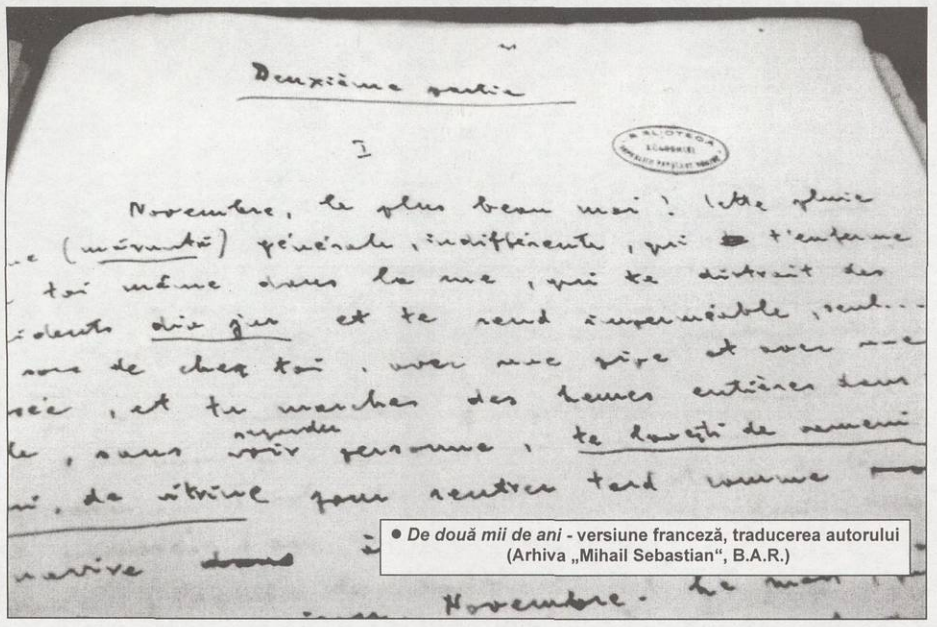
Deuxième partie

I

Novembre, le plus beau mois ! Cette pluie ... (mouvante) générale, individuelle, qui ... t'entoure ... tes mêmes dans la rue, qui te distrait des ... heures dix fois par jour et te rend imperméable, seul ... sous de chez toi, vers une gare et vers une ... ici, et tu marches des heures entières dans la ... sans rencontrer personne, te heurtes de ... mi, de vitrine pour vitrine tard comme ... arrive dans ... Novembre. Le mois ...

• *De două mii de ani* - versiune franceză, traducerea autorului (Arhiva „Mihail Sebastian", B.A.R.)

spirit critic incisiv, elevat şi ferm în promovarea valorilor reale, pe filiera Montaigne, Alain, Thibaudet. Se pregătea să devină astfel nu numai un autorizat cronicar al actualităţilor literare franceze (la „Vremea", o perioadă), ci şi un analist al situaţiilor politice de pe malurile Senei, cu deschidere spre angrenajele europene din ce în ce mai complicate, mai aproape de catastrofa conflictului militar. A văzut de aproape consecinţele scindării societăţii de după „afacerea Dreyfus" între „stânga" şi „dreapta" ireconciliabile, ducând la polarizări dictatoriale nefaste, la extremisme fanatice, ale căror consecinţe va fi nevoit să le suporte dramatic în propria ţară, bântuită de prejudecăţi antisemite, grav contaminată de legiferări preluate din arsenalul rasismului nazist. Conştient de spectrul degradărilor iminente, nu dispera să-şi probeze fidelitatea faţă de experienţele asimilate prin intermediul Franţei. Din asemenea perspectivă, deplângea căderea sub gloanţe asasine a ministrului de externe Louis Barthou sau evoca figura emblematică a lui Napoleon. Era modul său personal de a opune rezistenţă prăpădului iminent. Când Parisul a căzut sub cizma hitleristă, a căzut el însuşi într-o depresie ce l-a făcut incapabil, pe mai bine de jumătate de an, să ia condeiul în mână pentru a ţine la zi *Jurnalul*, martor al zbuciumului său fără leac.

Atunci, şi în greii ani ai operaţiunilor militare, urmărite pe hartă, cu dorinţa de a putea sesiza prompt orice semn de redresare, mai păstra un dram de speranţă exprimată în gestul de a traduce asiduu, de unul singur, în franceză, romanul propriu *De două mii de ani*, pe care visa a ajunge să-l vadă publicat în Parisul revenit la normalitate, promontoriu al libertăţii şi democraţiei. Avea să configureze, în portofoliul lui, o „simfonie neterminată", un teanc de file aşternute febril într-o limbă şlefuită prin repetatele lecţii preluate din Proust, din Stendhal, din Gide, un manuscris rezultat al nopţilor de veghe, când gândul se putea întorna statornic spre acel Malraux din *Temps du mépris*, comentat la ceasul apariţiei, capabil încă a trezi, a întreţine, nestrămutată, convingerea în nobila perenitate a condiţiei umane. (G.Ş.)

in vederea consolidării argumentelor folosite pentru a atrage opinia publică de partea revoluţiei produse în arsenalul narativ odată cu apariţia tipului de proză somptuos desfăşurată pe parcursul volumelor *În căutarea timpului pierdut*. Iniţial, totul putea părea circumscris la perimetrul unei polemici temerare (cu păreri exprimate de F. Aderca), dar suita de foiletoane încredinţate, mai departe, ziarului „Cuvântul" atestau o acută pasiune, substanţial întreţinută, definitivă, suverană, completată şi, într-un fel, echilibrată, în timp, de admiraţia pentru energia epică inepuizabilă din *Comedia umană*. Ca cercul pasiunilor lui Sebastian să se încheie organic, coerent, destinul a avut grijă de acele deplasări avea alături pe fratele mai mare, Poldy, absolvent acolo de studii în medicină, rămas să-şi continuie cariera, după ce, înaintea plecării din ţară, tatonase teritoriul publicisticii, cu foiletoane tot despre Proust şi tot în „Cuvântul" (sub pseudonimul P.(ierre) H.(echter) Pralea). Impactul a dus la rezultate prodigioase. În timp ce se familiariza cu ambianţa şi străzile din preajma Cartierului Latin, despre care Sebastian raporta operativ în corespondenţele trimise, conform înţelegerilor cu protectorul Nae Ionescu, alterna dimineţile petrecute la Luvru cu orele de lectură sistematică la biblioteca studenţească Sainte Geneviève, de unde se alegea cu imaginea riguroasă a ceea ce însemna

CENTENNIAL
MIHAIL SEBASTIAN (VI)

In his early youth Sebastian began his career through a „poetry immersion", eagerly translating from Francis Jammes, Mallarmé, Apollinaire. At that time he had his great revelation: Proust – from whom he never detached for his whole life. His „Proust's lesson" that he often mentioned starting from 1928, modeled and refined his critical perception antennas, and the writer from Braila city near the Danube river got into a dialogue with high values of the French spirit, from Montaigne to Alain and Thibaudet. The literary and artistic marking signs helped him understand on the spot the French human landscape, the coordinates of the mentalities and of the institutions which, from the Great French Revolution had a powerful impact in the European politics and civilization. With the same passion he followed the actual literary life of Paris; he was able to observe the movement of the forces in confrontation on the politics chess table. Perfectly familiar with the past history and with the present effervescence, Mihail Sebastian was able to write with deep understanding either about Napoleon or about Louis Barthou.

REVELAȚIA

Marcel Proust

Saloanele; viața Parisului

Curtea cu liliac şi atelierul rozelor

(Salonul d-nei Madeleine Lemaire)

Balzac, dacă ar fi trăit în zilele noastre, ar fi putut să înceapă o nuvelă astfel: „Persoanele, care, pentru ca să meargă din avenue de Messine înspre rue de Courcelles sau bulevardul Haussman, o luau pe strada numită Monceau, după numele unuia dintre acei mari seniori ai vechiului regim, ale cărui parcuri particulare au devenit grădini publice şi pe care timpurile moderne s-ar cuveni să i le invidieze, dacă obişnuinţa de a defăima trecutul, fără a fi încercat a-l înţelege, nu ar fi o manie de nevindecat a aşa-numitelor spirite alese de astăzi, persoanele, zic, care o apucă pe strada Monceau în punctul unde se întretaie cu avenue Friedland, nu pot să nu fie surprinse de una din acele particularităţi arhaice, de *una din acele supravieţuiri – pentru a vorbi în limba fiziologiştilor – care fac bucuria artiştilor şi deznădejdea inginerilor.*

Într-adevăr, în locul unde strada Monceau se apropie de strada Courcelles, ochiul este agreabil mângâiat şi circulaţia destul de îngreunată, de un fel de mică vilă, cu dimensiuni puţin ridicate, care – în ciuda tuturor regulilor urbane – înaintează cu un picior şi jumătate pe trotuarul străzii, pe care deabia îl face suficient de larg pentru a se păzi de trăsurile foarte numeroase din acel loc şi cu un fel de cochetă *obrăznicie depăşeşte alinierea*, acest ideal al burghezilor atât de urât însă de cunoscători şi pictori. Cu toate micile proporţii ale vilei, care cuprinde o clădire în două etaje dând de-a dreptul în stradă şi un mare hall cu geamuri, aşezat în mijlocul liliacului, ce îmbălsămează atmosfera în luna aprilie întru atât încât trecătorii se opresc, *se simte imediat că proprietarul* trebuie să fie una din acele persoane grozav de puternice, înaintea capriciului şi obişnuinţelor căreia toate puterile trebuie să se plece şi pentru care ordonanţele Prefecturii de poliţie şi deciziile consiliilor municipale rămân literă moartă etc.“...

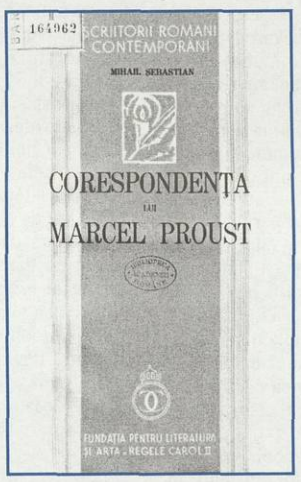

Dar acest fel de poveşti, în *afară de faptul că nu ne aparţine, ar avea marele* neajuns, dacă l-am adopta în tot lungul acestui articol, de a-i da proporţiile unui volum, ceea ce i-ar închide pentru totdeauna paginile din „Figaro“. Să spunem deci pe scurt că vila din stradă este locuinţa iar hall-ul aşezat în grădină, atelierul unei persoane grozav de puternice într-adevăr, tot atât de celebră dincolo de mare, cât şi la Paris şi al cărei nume semnat în josul unei acuarele sau imprimat pe o carte de invitaţie, face acuarela mai căutată decât a oricărui alt pictor şi invitaţia mai preţioasă decât a oricărei *alte gazde: am numit-o pe Madeleine Lemaire.* Nu am de vorbit aici de marea artistă, despre care nu mai ştiu ce scriitor a spus că ea „a făcut cele mai multe roze, după Dumnezeu“. Nu mai puţin a creat peisagii, biserici, personagii căci extraordinarul său talent cuprinde toate genurile. Aş voi să schiţez foarte repede istoria, să desemnez aspectul, să evoc farmecul acestui salon, unic în felul său.

Propriu-zis nu este un salon. Doamna Madeleine Lemaire a început prin a primi în atelierul său pe unii din confraţi şi amici. Jean Béraud, Puvis de *Chavannes, Edouard Detaille, Léon Bonnet, Georges* Clairin. Ei singuri avură la început permisiunea de a pătrunde în atelier, de a veni să vadă o roză, să ia o pânză şi cu vremea nuanţele pale şi purpurii ale vieţii. Şi când principesa de Galles, împărăteasa Germaniei, regele Suediei, regina Belgiei veneau la Paris, cereau să-i viziteze atelierul şi doamna Lemaire nu îndrăznea să le refuze. Principesa Mathilde, prietena, şi principesa d'Arenberg, eleva sa, veneau din când în când. Dar puţin câte puţin se află că în atelier aveau loc uneori mici reuniuni la care, fără nici o pregătire, *fără nici o pretenţie de „soirée“, fiecare invitat* „lucrând după meşteşugul său“ şi dăruindu-şi talentul, mica sărbătoare intimă numărase atracţii, pe care cele mai strălucite baluri „de gală“ nu le putea întruni. Căci Réjane, găsindu-se acolo din întâmplare în acelaşi timp cu Coquelin şi Bartet, avusese gustul să joace cu ei o scenă, Massenet şi Saint-Saëns se aşezaseră la pian şi Mauri dansase.

Tot Parisul voi să pătrundă în atelier şi nu izbuti să-i forţeze uşa de la întâia încercare. Dar de îndată ce se pregătea o serată, fiecare prieten al gazdei venind în ambasadă pentru a obţine o invitaţie pentru alţi prieteni ai lui, doamna Lemaire a ajuns să vadă la fiece marţi că circulaţia trăsurilor este aproape imposibilă pe străzile Monceau, Rembrandt, Courcelles şi că un anumit număr de invitaţi rămân inevitabil în grădină, sub liliacul înflorit, fiind cu neputinţă să încapă toţi în atelierul, atât de vast totuşi, *unde serata a început. Serata a început în mijlocul* lucrului întrerupt al acuarelistei, lucru ce va fi reluat mâine dimineaţă, foarte devreme şi ale cărei pregătiri rămân aci vizibile, rozele mari şi vii „pozând“ încă în vazele pline cu apă, în faţa rozelor pictate – vii de asemenea – copiile lor şi rivalele lor.

Lângă ele, un portret început – de magnifică şi drăguţă asemănare – al doamnei Kinen şi un altul, pe care la rugămintea doamnei d'Haussouville, d-na Lemaire îl pictează după fiul doamnei La Chevrelière, născută Séguier, atrag toate privirile. Serata începe deabea şi doamna Lemaire *aruncă fiicei sale o privire* neliniştită, văzând că nu mai rămâne nici un scaun! Şi totuşi, ar fi în altă parte momentul, când trebuie oferite fotolii; iată că intră în ordine: d. Paul Deschanel, fost preşedinte, d. Léon Bougeois, actual preşedinte al Camerei, ambasadorii Italiei, Germaniei şi Rusiei, contesa Greffulhe, d. Gaston Calmette, marea ducesă Vladimir şi contesa Adhéaume de Chévigné, ducele şi ducesa de Luynes, contele şi contesa de Lasteyrie, ducesa d'Uzès, ducele şi ducesa de Brissac, d. Anatole France, d. Jules Lemaître, contele şi contesa d'Haussouville, contesa Edmond de Pourtales, d. Forain, d. Lavedan, d-nii Robert de Flers şi Gaston de Caillavet, strălucitii autori ai triumfalului *Vergy*, cu distinsele lor soţii; d. Vandal, d. Henri Rochefort, d. Frédéric de Medrezzo, contesa Jean de Castelanne, contesa de Brieg, baroana de Saint Josèph, marchiza de *Casa Fuerte, ducesa Graziola, contele* şi contesa Boni de Castellane. Nu trece o clipă şi noii veniţi, deznădăjduind să-şi găsească loc, fac înconjurul grădinii şi ocupă treptele sălii de mâncare sau se urcă sus pe scaun în anticameră. Baroana Gustave de Rothschild, obişnuită a şedea mai comod la spectacol, se apleacă disperată de pe taburetul pe care a urcat ca să-l zărească pe Reynaldo Hahn, aşezat la pian. Contele de Castelanne, alt milionar obişnuit cu mai multă comoditate, este suit pe o canapea foarte neconfortabilă. S-ar părea că d-na Lemaire a luat drept deviză cuvântul Evangheliei: „Aici cei dintâi sunt cei din urmă“, sau cei din urmă sunt cei din urmă veniţi, fie ei academicieni sau ducese. Dar d-na Lemaire cu o mimică, pe care frumoşii ei ochi şi frumosul ei surâs o fac expresivă, îl fac pe d. de Castelanne să înţeleagă, de la depărtare, regretul ei de a-l vedea atât de rău aşezat. Căci ea, ca toată lumea, are o slăbiciune pentru el. „Tânăr, încântător, ducând după el toate inimile“, brav, bun, fastuos fără morgă şi rafinat fără pretenţie, el îşi încântă partizanii şi îşi dezarmează adversarii (înţelegem pe adversarii săi politici, căci personalitatea sa nu are decât prieteni). Plin de grijă pentru tânăra lui soţie, e îngrijorat de curentul de aer rece, pe care i l-ar putea trimite poarta grădinii, lăsată întredeschisă de doamna Lemaire, pentru ca ultimii veniţi să intre fără zgomot. D. Grosclaude care *vorbeşte cu el se minunează de felul – foarte onorabil* pentru un om, ce ar putea să nu se ocupe decât de plăcerile sale – în care s-a pus atât de serios la studierea chestiunilor practice interesând arondismentul său. Doamna Lemaire pare de asemeni foarte necăjită văzându-l pe generalul Brugère în picioare, căci a avut totdeauna o înclinare către armată. Dar lucrul nu devine decât o mică părere de rău, atunci când îl vede pe Jean Béraud, neputând să intre măcar în hall; De astă dată nu se mai poate stăpâni, face pe cei ce împiedică intrarea să se ridice şi tânărului şi *gloriosului maestru, artistului pe care îl aclamă lumea* nouă ca şi cea veche, fiinţei încântătoare pe care toţi o caută fără să o poată întâlni, îi face o intrare senzaţională. Dar cum Jean Béraud este de asemeni cel mai spiritual dintre oameni, fiecare îl opreşte în trecere ca să vorbească o clipă cu el şi doamna Lemaire, văzând că nu-l va putea smulge tuturor acestor admiratori, care îl împiedică să se îndrepte către locul păstrat pentru el, renunţă cu un gest de comică disperare şi se întoarce lângă pian, unde Reynaldo Hahn aşteaptă ca tumultul să se liniştească pentru a începe să cânte. Aproape de pian, un foarte tânăr şi foarte snob om de litere, vorbeşte familiar cu ducele de Luynes. Dacă ar fi încântat să discute cu ducele de Luynes, care este un om fin şi încântător, nu ar fi nimic mai firesc. Dar pare mai ales fericit că este văzut vorbind cu un duce. Astfel încât nu mă pot împiedica să-i spun vecinului meu: „Dintre amândoi, el pare să fie «onorat»“. Glumă a cărei savoare ar *scăpa desigur lectorilor, ce nu ar şti că ducele de* Luynes „răspunde“, cum spun portarii, la numele de Honoré. Dar cu progresul instrucţiunii şi difuziunea luminilor, suntem în drept să credem că aceşti cetitori, dacă mai există cumva, nu sunt decât o infimă şi de altfel puţin interesantă minoritate.

D. Paul Deschanel îl întreabă pe secretarul de legaţie al României, prinţul Anton Bibescu, despre chestiunea macedoneană. Toţi cei care îi spun „prinţ“ acestui tânăr diplomat de atât de mare viitor, îşi fac lor însăle impresia unor personagii de Racine, întru *atât înfăţişarea lui mitologică ne face să ne gândim la* Achile sau Tezeu.

D. Mezières, care vorbeşte în această clipă cu el, are aerul unui mare preot, consultându-l pe Appolon. Dar dacă, aşa cum pretinde acest purist, Plutarch, oracolele zeului de la Delphi erau date într-o limbă foarte necioplită, nu se poate spune la fel despre răspunsurile prinţului. Cuvintele lui, ca şi albinele Hymetului natal, au aripi repezi, distilează o miere delicioasă şi nu sunt lipsite totuşi de ac.

În fiecare an, reluate la aceeaşi epocă (atunci când *saloanele de pictură se deschid, stăpâna casei are* mai puţin de lucru) părând că urmează sau că aduc cu ele o reînoire universală, înflorirea minunată a liliacului ce îţi întinde frumos parfumul ca să-l respiri până la fereastra atelierului *şi pragul porţii*, aceste serate ale doamnei Lemaire împrumută de la anotimpurile, ale căror întoarceri le imită, în fiecare an identice, farmecul lucrurilor, ce trec şi revin fără să poată să ne dea tot ce am iubit în surorile lor dispărute, farmecul, şi cu farmecul, tristeţea de asemeni. Pentru noi, care de mulţi ani am văzut trecând atâtea sărbători ale doamnei Lemaire, aceste sărbători din zilele de marţi ale lunei mai – zile calde şi parfumate atunci, astăzi pentru veşnicie îngheţate – ne gândim la aceste seri ale atelierului, ca la înmiresmate primăveri, dispărute acum. Fiindcă viaţa îşi răspândea acolo farmecele, adesea ne-an grăbit către atelier, poate nu numai pentru tablouril, pe care aveam să le vedem şi muzica, pe care aveai s-o ascultăm.

Ne grăbeam în calmul înăbuşitor al serilor senin şi uneori prin ploile acelea uşoare şi calde ale verii c *fac să curgă, amestecate cu picăturile de apă, petalele* florilor. În acest atelier plin de amintiri ne-a încântat pentru prima oară un anumit farmec, căruia timpul puţin câte puţin i-a deprămat, descoperind-o, mincinoasa iluzie şi realitate. Acolo, în mijlocul uneia din sărbătorile acestea, s-au înfăptuit poate primele legături ale unei afecţii, ce nu avea să ne aducă mai târziu decât trădări repetate, pentru o duşmănie finală. Amintindu-ne acum, putem de la un anotimp la altul, să ne numărăm rănile şi să ne îngropăm morţii. Astfel, de câte ori, pentru a evoca, privesc în adâncul *nesigur şi închis al amintirii mele vreuna din aceste* sărbători, astăzi tristă de a fi fost altădată delicioasă cu posibilităţile ei de atunci nerealizate, îmi pare auzind-o spunându-mi o dată cu poetul: „la-mi chipul meu, priveşte-l în faţă dacă poţi, eu mă numesc aceea, ce-ar fi putut să fie şi nu a fost“.

Marea ducesă Vladimir s-a aşezat în primul rând, *între contesa Greffulhe şi contesa de Chévigné. Nu* e despărţită decât de un neînsemnat spaţiu, de mica scenă, ridicată în fundul atelierului şi toţi bărbaţii, fie că vin pe rând să o salute, fie că pentru a-şi ocupa locul trebuie să treacă pe dinaintea ei, contele Alexandre de Gabriac, ducele d'Uzès, marchizul Viteleschi şi prinţul Borgheze îşi arată în acelaşi timp ştiinţa lor mondenă şi agilitatea, aşezând scaunele în faţa Alteţei Sale şi se dau îndărăt către scenă pentru a o saluta mai adânc, fără a-şi arunca privirile înapoi pentru a calcula spaţiul de care dispun. Cu toate acestea *nici unul din ei nu face un pas greşit*, nu alunecă, nu cade, nu o calcă pe ducesă peste picior, tot felul de neîndemânări, care ar face, s-o mărturisim, cea mai supărătoare impresie. Domnişoara Lemaire, atât de distinsă gazdă, către care sunt îndreptate toate privirile în admiraţia graţiei sale, se uită pe sine ascultându-l pe fermecătorul Grosclaude. Dar în clipa, când mă pregăteam să schiţez un portret al celebrului umorist şi explorator, Reynaldo Hahn face să se audă primele note ale *Cimitirului* şi obligat sunt să amân pentru unul din *viitoarele mele „saloane“ silueta autorului volumului Gaietés de la Semaine* şi care de atunci a cutreerat cu atâta succes Madagascarul.

De la primele note ale *Cimitirului*, publicul cel mai frivol, auditorul cel mai rebel este îmblânzit. Niciodată de la Schumann, muzica, pentru ca să picteze durerea, tandreţea, calmul în faţa naturii, n-a avut trăsături de un adevăr atât de omenesc, de o frumuseţe atât de absolută [...].

(Trad. de Mihail Sebastian, „Universul literar“, 1 aprilie 1928)

[...] Marcel Proust nu este pentru noi ceea ce se cheamă un „autor preferat“, ci o existenţă scumpă, un om din cea mai profundă intimitate a noastră, un destin încorporat propriului nostru destin. Nu e un romancier, e un frate. Un om care a gândit pentru noi, înaintea noastră, o seamă de lucruri esenţiale, trecute apoi direct nu în experienţa noastră literară, ci în experienţa noastră de viaţă. E o amintire la care ne referim mereu, în ceasurile noastre de iubire, de dezgust sau de îndoială cu senzaţia de a retrăi momente vii dintr-un trecut ce a fost propriul nostru trecut.

Nu este o admiraţie critică. Ea rămâne pe planul al doilea. E o adevărată iubire pentru omul acesta, pentru umbra lui, pentru tot ce a fost viaţa, neliniştea, tandreţea lui, pentru toţi oamenii care i-au fost aproape, pentru toate lucrurile care l-au înconjurat.

Proust

Proust, ca şi Stendhal, nu reprezintă pentru noi o lectură, ci o prietenie absolută. Citirea operei lui ne introduce într-o intimitate fără rezervă. El ne vorbeşte cu pasiune despre el însuşi, despre amorurile lui, despre dramele lui, despre superstiţiile, maniile, preferinţele, aventurile lui – şi pe toate ni le comunică direct, ni le face sensibile, cu greutatea, culoarea, gustul, căldura şi vibraţia lui iniţială. E o putere plastică în scrisul lui Marcel Proust (abstractul Proust!) care suplineşte cunoaşterea vizuală a lucrurilor. Am văzut-o pe Albertine, am văzut-o pe Gilberte, ne-am plimbat la Combray, am lâncezit răpuşi de melancolie pe plaja de la Balbec. Pe toate le-am trăit cu acea febră clarvăzătoare a lui Marcel Proust însuşi, şi toate au intrat fizic în propria noastră viaţă, aşa de mult, aşa de apropiat, încât de-acolo nu le-ar mai putea smulge decât timpul şi uitarea care cicatrizează totul.

A fi proustian este nu o pasiune literară, ci o aviditate de a simţi, a înţelege şi a-ţi însuşi amintirea acestui om care prin sensibilitatea lui infinit nuanţată, a anticipat tot ce o inimă omenească poate cunoaşte de-a lungul unei vieţi. Sunt pagini în care ne recunoaştem până la identitate – şi ne sperie gândul că cineva a trăit înaintea noastră, până la fracţiune de nuanţă, un sentiment ce ni se părea exclusiv personal. Există în această inimă omenească zone pe care Marcel Proust să nu le fi adus la lumina dureroasă a conştiinţei?

A iubi nu este poate altceva decât a avea nevoie de prezenţa cuiva. Proust n-a încetat niciodată să fie prezent pentru noi. I-am căutat urmele în scrisori, în amintiri, în anecdote, în fotografii. Ultimul detaliu ni se părea revelator. Încercăm să-i reînviem vocea, pasul, mâinile. Încercăm să-i refacem itinerariile, să-i evocăm în cele mai neînsemnate relicve, umbra. Nu e un fetişism de muzeu. E, dimpotrivă, nevoia de a-l şti încă viu, de a-l păstra în tovărăşia noastră, de a-l menţine prezent...

(Din articolul „La moartea doctorului Proust“, „Rampa“, joi 13 iunie 1935)

INIȚIERI ȘI JOC DE VACANȚĂ

Annecy, 23 iulie 1930

...Trebuie să-mi mărturisesc întâi un orgoliu geografic: sunt în Alpi. E aproape o satisfacție de ordin personal: ca și cum prezența mea aici contribuie la existența acestor locuri. Nume de orașe, munți, piscuri, lacuri, pe care altădată, în orele de geografie mă chinuiam să le așez într-o hartă strâmbă, (desemnam oribil – ceea ce îl făcea pe profesorul nostru de desemn să-mi spună că am să deviu critic de artă), atâtea vorbe dincolo de care încercam să ghicesc tumultuoasă viața, sunt aici reale, apropiate, vii. E de ajuns să urc

muntele din față și să ocolesc puțin spre dreapta, ca să văd cum se ridică la orizont Mont-Blanc. Numai câțiva kilometri până la țărmul lacului Leman. Numai două ceasuri până la Chamonix sau până la Evian. Ieri, în tren, răsfoiam un ghid al regiunii (Haute-Savoie) și mă lăsam legănat în melodia atâtor vocale, pe care le potrivisem pe ritmul roților: Saint-Nicolas-la-Chapelle, La Praide-Lys-sur-Taninges, Saint-Jeoire-en-Faucigny, Collonges-sous-Salève...

Dacă n-ar fi această cunună de nume noi, dacă n-ar fi acei 600 kilometri, care mă despart de un Paris părăsit alaltăieri, dacă nu ar fi sentimentul acesta al depărtării, aș putea să mă cred undeva pe un munte românesc, pe Valea Prahovei sau sus, în Bucovina, spre Vatra Dornei. Aceleași pete mari de iarbă verde, întrerupând o aceeași pădure de brazi, aceleași flori aspre fără savoare și fără alt miros decât al pământului, aceeași rumoare nedistinctă care te cuprinde în lumina amiezii, de-avalma cu aceste ierburi înalte, cu acest salcâm rătăcit, cu acest cer larg...

Annecy, iulie 1930

[...] Dezleg, jos, la capătul pontonului, o barcă ușoară, cu două lopeți lungi și subțiri. Luntrea mea e un fel de fus alb, cu o scobitură destul de largă la mijloc, ca să poată intra un om. La început m-a indispus jucăria asta: îmi place să simt vâslele în mână și să mă lupt cu rezistența lor. Dar i-am prețuit repede calitățile. Cu o singură lopată bine trasă, deplasez barca pe 5 metri de apă. Cârma e simplă și sensibilă. Evoluez în semicercuri largi, înconjur o insulă din centru, trec de la un mal la altul – aproape 3 kilometri în lărgime – urmăresc drumul cu valuri al unui vapor ce trece. E un fel de patinaj facil și odihnitor pe o materie nouă, mai alunecoasă decât ghiața și mai mângâietoare decât apa. Mâinile, care mai păstrează încă urmele vâslelor dintr-o după-amiază petrecută pe Marna, la Nogent, se joacă cu aceste lopeți grațioase ca niște ramuri de alun...

La câțiva metri de barca mea, hidroavionul care face cursa obișnuită între Geneva și Annecy taie zgomotos apa și se ridică brusc într-o tăcere neașteptată, care alarmează un grup de tinere fete venite să se scalde. Dar nu s-a întâmplat nimic; hidroavionul a trecut dincolo de coasta munților și jocul acestor sirene în costum de baie, pe care le zăresc din când în când scoțând o clipă din apă, un cap blond, un picior alb sau o mână agitată, continuă să scandalizeze trecătorii și să-i ude...

Casele din Annecy, vechi, curioase, legate între ele prin arcade de piatră albă – sunt unele galerii și unele porți numărând câteva sute de ani – iau acum, privite din barcă, nu știu ce înfățișare romantioasă, nu știu ce aer de legendă sau de gravură pe un ban vechi, cu sunet stins. Va trebui să cunosc bine istoria sfântului Francis de Salles, a cărui amintire aceste uliți o poartă încă, pentru ca să înțeleg melancolia lor...

Revelația acestei vacanțe, senzația nouă, absolut necunoscută, care nu-mi amintește de nimic pentru care, dacă aș fi psiholog, ar trebui să inventez o denumire specială, descoperirea cu care voi pleca de aici e bucuria animală de a cunoaște, de a simți, de a mângâia această apă de lac alpin. E o nouă materie pură, sonoră, amplă, transparentă. E un fel de lumină enormă, care inundă ziua și o face mai albă. E în același timp un corp fizic și o calitate abstractă. E o legănare mătăsoasă de eșarfe și e o largă vibrație de cristale. Ar trebui să fie grea ca un metal prețios; când o iei în pumn nu simți decât o răcoare fără densitate. Suprafața se unește cu fundul. La un metru adâncime sau la 15, vezi pietrele *din fund clar, firele de nisip*, ierburile, peștii. Înot și nu e nimic care să reziste înaintării mele. E o plutire firească, lipsită de efort, dar dreaptă, armonioasă, simetrică. Și cum trecerea înotătorilor o văd atât de precis, uit uneori că se află în apă și am deodată groaza de a-i vedea zburând între cer și pământ.

Sub soare și din apropriere, apa mi se pare o ficțiune; o a doua lumină. La o depărtare de câțiva pași, prind să-i văd culorile. E întâi un albastru intens, real, sonor. E pe urmă un verde crud, vegetal, răcoros, un reflex pe care ai vrea să-l cuprinzi în încăperea unui cristal și să-l porți – inel – în deget.

Dar seara începe o dramă de culori, care deschide porțile mari ale visului...

Annecy, septembrie 1930

...Am învățat aici, pe aceste drumuri din Savoie, ce frumos copac, ce grațios și sprinten copac e plopul. La noi, nu-l văzusem decât prizonier prin uliție de oraș, în curtea vreunei biserici, sau la o margine de mahala. Era trist și grav. Avea totdeauna melancolia lui de ființă „fără soț", așa cum îl văzuse poetul. În grădina tulburătoarei biserici a Sfântului Petru, din Brăila, sau la București, pe oribila stradă Labirint, unde îl priveam într-o curte de peste drum de mine, plopul era părăsit, întunecat, dureros. Dar aici, în valea de la Cluses sau de la Sallanches, de la Annecy, de la Taninges sau, în sfârșit, în valea Iserului spre Grenoble, plopul e un motiv decorativ vioi, tânăr, aducând pretutindeni o notă de zburdălnicie și de libertate, pe care altădată o socoteam străină de firea lui. Mi se pare în dimineața aceasta că între vioiciunea tinerei mele prietene din dreapta („o, que c'est joli, o, que c'est beau...") și desemnul sprinten al plopilor e legătura unei aceleași tinereți, a unei aceleași ingenuități. Și atât îmi ajunge ca să nu-mi dau seama când am urcat masivul Grande-Chartreuse și în câtă vreme am ajuns la marea mânăstire din vârful lui [...].

Coborâm, în sfârșit, spre Grenoble. De cum am pierdut din vedere turlele mânăstirii, ascunsă la orizont între brazi, valea Iserului se deschide largă și văd până departe ocolurile complicate ale râului. Orașul e înecat în lumină și de prea mult soare abia se vede. Drumul descinde în serpentină și ni-l ascunde sau ni-l arată capricios. Încerc să-mi fixez un punct de reper – o turlă de biserică sau o frunte de clădire municipală –, dar îl pierd la primul ocol al șoselei și nu reținde decât aceeași „vedere generală" de carte poștală.

Rămân la Grenoble patru ceasuri. Atâta ne permite itinerariul nostru; la două după-amiază trebuie să plecăm. E puțin, desigur. Îmi amintesc că astă iarnă, la Paris, pe vremea când luam la biblioteca Sainte-Génèvieve note pentru o lungă incursiune stendhaliană, îmi făgăduisem o călătorie de câteva zile la Grenoble. Voiam să cunosc „culoarea locală" a tinereții lui Henri Beyle. Va fi pentru altă dată deci: să mă mulțumesc astăzi cu această hoinăreală pe străzi necunoscute, cu oameni mulți, cu vitrine bogate, tramvaie, automobile. Ce departe e liniștea vegetală de la Annecy!

Mă amuză mai ales aceste tramvaie de provincie, mici, țeșite, verzi și gălăgioase. Lipsește irezistibilul clopot de mână, ca să mă cred pornit într-un tramvai brăilean spre Lacul Sărat. Din Place Grenette, unde ne-a oprit șoferul, îl iau pe cel dintâi care-mi iese în cale. Nu știu unde duce și mi-e indiferent. Trecem podul peste Iser, ocolim Palatul de justiție, intrăm într-o stradă îngustă, traversăm un bulevard larg cu platani. Uneori, între două colțuri, scapă un fragment de cer și zăresc o culme de munte. Alpii sunt destul de lărgiți aici, dar se văd bine totuși, fiindcă sunt înalți. Schimb tramvaiul, crezând că schimb perspectiva – și în realitate rămân între aceleași uliți, care-și seamănă toate. Mă bucură asemenea plimbare scurtă și grăbită printre locuri și oameni necunoscuți. Nu e instructivă, poate. Dar are un farmec schimbător și nou, care poate să se destrame de îndată, dar care poate, de asemeni, să revie târziu – știe Dumnezeu de ce – într-o amintire bruscă și plină de toată rumoarea vie a ceasului ce trecu atât de ușor. Am cunoscut, astfel, între două țigări fumate, Cernăuții, Brașovul, Constanța și, dincolo de țară, Budapesta, Lyon, Innsbruck... Reîntors în Place Grenette (deschisă, prietenoasă, civilizată), intru în prima librărie întâlnită și regăsesc această veche bucurie de a deschide cărți, de a le închide, de a ceti sumarul revistelor, de a privi fotografiile artiștilor de cinema, de a afla ce s-a publicat, ce se prepară, de a ceti un vers cunoscut în această carte de Jammes, de a socoti cât îi lipsește sărăciei mele pentru a avea această ediție frumoasă, și de a constata că nu o poate avea. Dar e prudent să plec. Mă simt câștigat de oraș – și e prea devreme; vacanța nu mi-e sfârșită și nu trebuie să-mi îngreunez cu ispite premature pacea de la Annecy.

(Fragmente selectate după ediția Corneliei Ștefănescu: **Mihail Sebastian**, ***Eseuri, cronici, memorii***, Minerva, 1972)

31 iulie 1930, Pension „Les Marquisats"

Aici, la Annecy, mă odihnesc. Eram foarte obosit după examene, și acum liniștea asta în Alpi mă face să uit de lucru, de cetit, de tot. E cu adevărat o vacanță mare. Orășelul e magnific. E chiar prea frumos: e un exces de culoare și un exces de poezie care ar trebui trăit în tensiunea unui mare amor. Văd foarte bine o mare pasiune – stil napolitan – desfășurându-se între aceste ziduri negre, între aceste ape albastre, sub cerul acesta de infinite nuanțe. E într-adevăr un peisaj suav, emoționant.

Pentru dispozițiile mele sobre, aproape că aș fi preferat un loc mai monoton și mai sărac în linii și culori.

Sunt de zece zile aici. Până acum, mi-am petrecut timpul înotând în lac, cetind pe *chaise-longue*, scriind. De mâine voi începe câteva excursii pe munți. Îți voi da, din când în când, vești despre mine.

Annecy, 22 septembrie 1930

Plec din Annecy cu părere de rău, deși e toamnă și sunt aici singur. Nu știu dacă ți-am spus cât de mult sunt legat de aceste locuri, ce odihnitoare și ce frumoase sunt, ce pline de o mare și adâncă poezie. Dacă aș avea talent, adică dacă aș ști să mă plimb printre cuvinte ca printre flori, aș scrie o poveste de dragoste, care s-ar chema *Nopțile din Annecy*.

Nu știu, de asemeni, dacă ți-am scris că am trăit aici două luni de viață utilă, de pe urma cărora plec mai calm, mai clar și mai precis decât cum am venit. Sunt la un punct ferm: niciodată n-am lucrat cu o mai limpede conștiință a ceea ce trebuie făcut și a ceea ce pot face. Din acest punct de vedere, al cumințeniei mele, dacă vrei, al înțelegerii liniștite a lucrurilor, romanul meu te va surprinde poate. Sper să ți-l pot trimite la 15 noiembrie, transcris și încheiat [...].

Iartă-mă, dacă-ți vorbesc prea mult despre mine. Sunt singur, văd oameni puțini, nu primesc de nicăieri vești și, vrând-nevrând, sunt obligat să mă interesez de propria mea persoană.

Am petrecut însă, vreo câteva zile încântătoare la Geneva; am văzut oameni cunoscuți, am vorbit românește, m-am plimbat pe străzi noi, am privit femei frumoase și elegante. M-am întors de acolo mai convins ca niciodată că viața e frumoasă. Cât de largă e lumea și ce bine e să umbli așa prin ea, neștiutor de ce are să se întâmple mâine. M-a apucat de la o vreme, din chiar senin, o furioasă dragoste de oameni. Și ca s-o astâmpăr, până mai acum vreo 3 săptămâni „mă iubeam" cu cucoanele măritate din pensiune, iar acum citesc romane – unul pe zi. Nu-mi pot imagina cum aș fi continuat viața mea în țară, dacă nu plecam.

(*Scrisori către Camil Baltazar*, Epl., 1965)

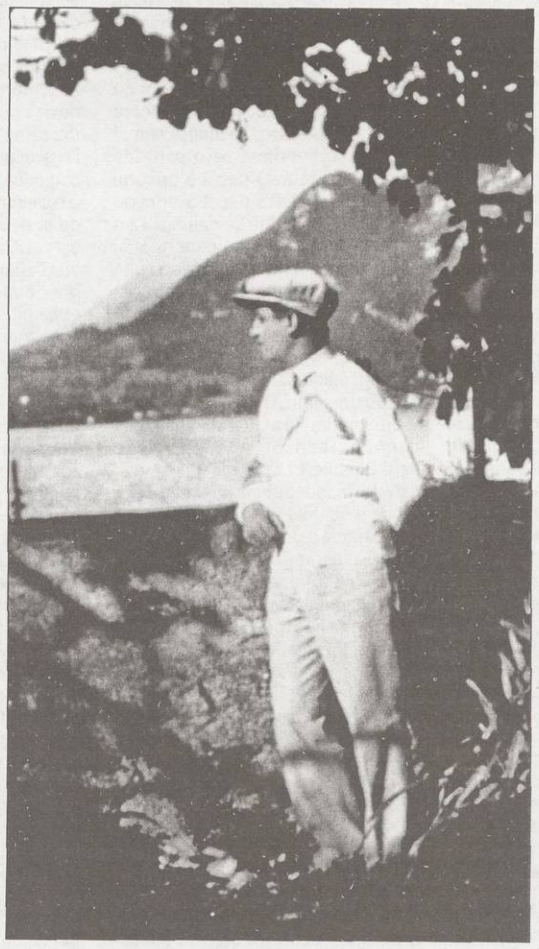

INSTITUŢII–OAMENI–MENTALITĂŢI

Cetatea universitară

Un prieten francez m-a chemat să-l vizitez la „Cité universitaire". Am ezitat puţin înainte de a mă duce. Cunosc de mult atmosfera deprimantă a căminurilor studenţeşti, că acolo doar mi-am petrecut ceasurile cele mai grele ale vieţii mele „academice". E o promiscuitate care la început te jigneşte şi pe care mai târziu o accepţi din lene, din oboseală sau din simplă deznădejde. Niciodată însă din bucurie şi niciodată din bunăvoie.

Sărăcia nu mă înspăimântă. Aş minţi dacă aş spune că-mi place, dar de asemeni mi se pare că un om care n-a răbdat de foame are, cel puţin pentru un sfert din drama lumii, ochii închişi. Foamea poate fi şi ea un stimulent. Încercaţi şi vă veţi convinge.

Dar ce e uimitor şi greu de suportat este sărăcia în comun. E o materie care dezorganizează, rupe suportul personal al orgoliului, dărâmă consolarea aparenţelor păstrate. Foamea, când eşti zăvorât în odaia ta, poate fi răscolitoare, îndârjită şi demnă. „Foamea publică" e cordială, flecară şi fără consecinţe sufleteşti... Nu te lasă să fii singur.

Mi-am amintit de aceste experienţe încă recente şi mă pregăteam să refuz invitaţia prietenului meu francez. Sălile lungi şi reci ale căminului din ţară, cu paturile aliniate câte zece, cu ferestrele goale, cu uşile date de perete, cu farsele inocente şi barbare ale camarazilor, cu zgomotul şi cu liniştea lor deopotrivă de triste, m-au lecuit de asemenea plăceri.

La „Cité universitaire" m-am dus, totuşi. E aşezată într-un cartier pitoresc, la o margine veche a Parisului, de unde începeau acum câtiva ani forturile şi unde astăzi, pe locul fostelor tranşee ale cerşetorilor, se construieşte un imens parc studenţesc. E un colţ de oraş populat, multicolor, luminat, cu case imense şi noi, cu maidane noroioase, cu străzi înfundate şi cu grădini admirabile. Parcul Montsouris, rotund, miniatural, cochet, se deschide în cartierul acesta de muncitori şi studenţi cu nu ştiu ce graţie străină.

Drept în faţa lui, începe defileul pavilioanelor universitare. Fiecare ţară posedă unul în stilul ei naţional. Lipseşte Italia. România are numai un teren gol, care aşteaptă şi care are să mai aştepte probabil multă vreme. Încolo, recunosc uşor prezenţa tuturor neamurilor. Iată, acoperişurile înclinate şi fragile ale clădirii japoneze. Iată clădirea masivă a studenţilor americani. Iată, pavilionul belgian, somptuos şi prea greoi pentru o casă de cărturari. Sunt numai clădiri noi, cu tencuiala proaspătă, strălucitoare, puţin prea noi parcă pentru o viaţă universitară, în care tradiţiile, semnele vechi şi trecutul îşi au sensul lor. Numai pavilionul francez a prins în aceşti câţiva ani de când a fost ridicat, o pojghiţă de fum care îl îmbătrâneşte şi îi dă culoarea cenuşie, mată, melancolică a caselor de pe malurile Senei. E aşezat în mijlocul cetăţii universitare, căreia de altminteri îi slujeşte de centru. Aici e restaurantul, sala de recepţii, sala de muzică, sala de festivităţi, biblioteca etc. Nu este secţiunea cea mai populată a cetăţii universitare (abia găzduieşte 180-200 de studenţi, în vreme ce numai secţia americană primeşte un număr dublu), dar e punctul de legătură dintre toate celelalte. Distribuirea studenţilor şi organizarea vieţii în cetate sunt făcute dealtminteri în vederea unei apropieri strânse între neamurile ce o locuiesc. Fiecare cămin naţional trebuie să rezerve, într-o proporţie anumită, un număr de camere studenţilor francezi, care vin astfel să locuiască în mijlocul colegilor lor străini [...].

Cetatea are această mare calitate de a le da tinerilor prilejul de a se întâlni. Restul rămâne pe seama înclinărilor personale şi a libertăţilor fiecăruia. Cetatea e organizată ca un hotel: dacă vrei să fii singur, poţi să fii singur.

Prietenul francez, pe care îl vizitam, duce acolo tocmai această viaţă de izolat. Are munca, preocupările şi grijile lui: are o viaţă a lui pe care nu ţine să o amestece cordial cu a întâiului băiat expansiv întâlnit pe săli. M-a primit deci la cetate, dar de cum i-am călcat pragul, am înţeles că m-a primit la el. Nu era una din acele odăi goale, care nu spun nimic, nu amintesc nimic, nu ascund nimic, una din acele odăi anonime pe care la fel de bine ar putea-o locui un boxeur sau un negustor sau o femeie frumoasă. Ci era odaia lui, odaia prietenului meu. Simţeam că la masa aceea de lemn simplu un om lucrează şi gândeşte.

Or fi la cetatea univesitară *multe lucruri frumoase. Pe mine nu m-a mirat decât acesta:* fiecare student îşi are camera lui. Atâta m-am obişnuit cu mizeria de turmă a căminurilor noastre, încât o altă casă studenţească nu-mi puteam imagina. Or, iată, intru într-o odaie spaţioasă, cu parchet, cu calorifer, cu o conductă dublă de apă caldă şi rece, cu lumină electrică, o odaie comodă, elegantă aproape. L-am întrebat în glumă, pe stăpânul acelei odăi, dacă nu are remuşcări locuind singur într-o cameră, care ar putea să găzduiască foarte bine trei oameni. A stat puţin la gânduri şi pe urmă mi-a răspuns râzând:

- „Dă-mi voie să-ţi răspund cu argumente de ordin general. Nu de alta, dar remuşcarea e un sentiment pe care îl cunosc doar din vedere. E drept că cetatea noastră ar putea să găzduiască un număr întreit sau chiar împătrit de studenţi. Dar ar mai fi ea o cetate universitară? Ar mai fi ea o casă de intelectuali? Casa nu este numai un loc în care dormi şi mănânci, ci şi unul în care veghezi şi rabzi, în care citeşti şi scrii, în care primeşti prieteni şi aştepţi iubite (care nu vin de altminteri, fiindcă iubitele nu au voie să fie aci). Casa mea sunt eu şi casa d-tale este d-ta. E nevoie ca între mine şi oraş să fie o uşă închisă. Astfel, aici, la mine, eu pot trăi trei zile cu o pâine veche şi nimeni nu mă ştie. Astfel eu pot scrie trei sute de pagini şi nimeni nu mă întreabă.

Franţa cheltuieşte o sumă oarecare pentru 200 de studenţi. Franţa ar putea, spui d-ta, să cheltuiască aceeaşi sumă pentru 600 sau 800. Crede-mă, te înşeli. Franţa îşi cunoaşte socotelile *ei: ea* ştie că din 200 de tineri, lăsaţi să lucreze în voie, se pot alege 10, 5 sau 2 oameni de mare valoare„ dar că din 1.000 de tineri trăiţi în mizerie, fără libertate personală, fără cărţi, fără caiete şi mai ales fără ceasuri de singurătate, greu vor răzbate cei ce ar putea altfel să răzbată."

- „Ai dreptate, i-am răspuns. Dar de vreme ce primind aici 200 de studenţi, laşi dincolo de cetate 800, după ce criteriu îi vei alege pe primii şi îi vei respinge pe ceilalţi?".

- „După niciun criteriu. Nu cumva d-ta crezi în examene şi concursuri? Vine aici cine se întâmplă să vină. Ajunge să fii student, să nu fii scandalos de bogat şi să-ţi treci examenele în fiecare an. Note şi clasificări nu există. Că doar ne interesează valoarea umană a insului, nu memoria lui [...]. Dar să lăsăm argumentele. Vrei? Că uite: dacă odaia asta nu mi-ar aparţine mie exclusiv, dumneata n-ai asculta acum o sonată de Debussy" – încheie prietenul meu şi se apropie de patefonul lui.

Se înserase. Ploua afară mărunt şi se vedea totuşi pe fereastră, până departe, un Paris cu umbre şi lumini distincte: turlele drepte de la Nôtre-Dame, mai la stânga cupola familiară a Panthéonului, în fund, pe alt plan, încununată de un abur albastru, cupola de la Val-de-Grace. Peisajul scădea o dată cu ultimele acorduri ale discului. Era o emoţie de o calitate curioasă. Ce mă uimeşte acum, în amintire (fiindcă atunci lucrurile mi s-au părut firesti), este că un asemenea ceas l-am putut petrece într-o asemenea casă. Mă aşteptam să vizitez o cazarmă şi am cunoscut un interior. Mi se pare că preţuiesc pentru prima oară frumuseţea acestui cuvânt: interior.

Am coborât mai târziu într-o sală comună, să luăm ceaiul. Ne-am servit singuri (fiindcă oricum suntem într-o cetate studenţească), dar era acolo o atmosferă, care m-a surprins. S-ar fi spus, holul unui mare hotel. Fiecare ins îşi are masa lui, la care poate primi invitaţi, prieteni sau prietene. Se vorbeşte încet, se râde cu discreţie, fiecare e respectuos de singurătatea celuilalt. E totuşi o voie bună civilizată, neexpansivă şi negălăgioasă, dar o voie bună de oameni care ştiu să fie veseli, fără să te bată pe umeri şi ştiu să fie cuviincioşi, fără să se încrunte. Jumătate de oră de odihnă, *în care vezi feţe noi,* schimbi un cuvânt, afli o veste, comunici o ştire. Pe urmă lumea se răspândeşte iar, fiecare după vrerea lui.

Am făcut înainte de plecare, ocolul cetăţii. Gazda mea ţinea să-mi prezinte domeniul. Totul are aceeaşi notă de comoditate şi simplicitate. Sălile de lectură şi de muzică sunt largi, fără ornamentaţii, fără lux, dar sobre şi complete. Am urcat scările unui donjon ce domină din centru toate clădirile şi am privit încă o dată de jur împrejur, imaginea Parisului din ce în ce mai depărtat în noapte.

Când am plecat, ferestrele cetăţii erau toate luminate. Mă gândeam că fiecare lumină înseamnă un om care munceşte.

(„Cuvântul", 25 decembrie 1930)

● La Gara de Est din Paris

Au înflorit perii lui Ludovic XIV!

În timp ce lumea întreagă se agită în jurul bătrânelului simpatic, ucis stupid deunăzi la Paris, în timp ce gazetele de pretutindeni discută cu aprindere rezultatul alegerilor franceze, nu ştiu dacă e permis să vă comunic ştirea pe care v-o comunic şi nu ştiu mai ales dacă veţi fi sensibili la ea.

Au înflorit perii lui Ludovic al XIV-lea! În parcul Palatului de la Versailles, unde se află cel puţin de 250 de ani, căci au fost plantaţi acolo între 1678 şi 1683, aceşti arbori, care l-au văzut pe Louis XIV, şi îl văd astăzi pe d. Albert Lebrun, au înflorit în primele zile ale lui mai. Evenimentul este anunţat în a doua pagină a unui ziar parizian, care pe întâia pagină anunţă lucruri şi fapte de o importanţă covârşitoare: un nou prezident de republică, o nouă majoritate parlamentară...

Coincidenţa mi se pare simbolică. Biografia unui om politic din 1932, deoparte, biografia unui pom fructifer din 1683, de altă parte. Politica se dovedeşte mai sterilă şi cu mult mai uşor pieritoare decât grădinăria. Perii de la Versailles au fost puşi acum două veacuri şi jumătate de grădinarul celebru La Quintinyée în centrul unei mari plantaţii de legume, operă foarte delicată, făcută anume pentru Regele-Soare, căruia La Quintinyée, orgolios, voia să-i ofere „sparanghel nou în decembrie, ridichi, lăptuci şi ciuperci în ianuarie, conopidă în martie, fragi şi mazăre în aprilie, pepeni în iunie". De atunci, produsele grădinii regale se vând, an cu an, în halele Parisului.

Râdeţi dvs. dacă vreţi, dar eu socotesc că acest lucru spune foarte mult pentru destinul Franţei, infinit mai mult decât rezultatul ultimelor alegeri legislative. Căci cultura franceză, construită toată din nuanţe, culori şi măsură, se realizează mai autentic, într-un parc, decât într-un discurs şi Luxemburgul este mai revelator decât un scrutin.

A fost ucis prezidentul Republicii? S-a schimbat orientarea politică a ţării? Vin ameninţări de dincolo de Rhin? Se aud surde avertismente dincolo de Alpi? Se adună de pretutindeni dincolo de hotare, nemulţumiri şi invidii şi proteste împotriva unei prosperităţi provocatoare? Se clatină pacea şi se duc tratatele?

Da. Dar au înflorit perii lui Ludovic al XIV-lea şi ăsta este un semn de eternitate şi linişte. Căci au căzut tronuri şi s-au făcut revoluţii, au fost trei regate, două imperii şi trei republici, au fost războaie, au fost epoci sumbre şi epoci luminoase şi toate au trecut peste coroana perilor de la Versailles, care, indiferenţi la scurgerea timpului, au înflorit 250 de ani, în fiecare lună mai, în primele zile.

Dacă cumva sunteţi curioşi să aflaţi unde stă puterea Franţei, nu o căutaţi în bugetul ministerului de război.

(„Cuvântul", 14 mai 1932)

„Eu nu sunt aici decât un francez"

Este poate o bună întâmplare faptul că venind la Bucureşti, dl Paul Boncour vine ca un simplu drumeţ, fără nici una din calităţile oficiale, pe care de-alungul unei strălucite cariere politice le-a împlinit. Protocolul are reticenţe, pe care prietenia nu le are.

Evident, prezenţa dlui Boncour între noi nu poate fi lipsită de tâlc politic. Sunt oameni pe care nimic – nici chiar buna lor voie – nu-i poate smulge din cadrul vieţii publice. Gesturile lor, vorbele lor au, dacă se poate spune, un coeficient de interes general. Există o plenipotenţă la care ei niciodată nu pot renunţa.

Actele lor – oficiale sau neoficiale – îşi păstrează mereu o indirectă semnificaţie. Sunt mandate, care nu încetează niciodată. Dl Boncour exercită în Europa actuală un astfel de mandat. Împuternicirea sa e de ordin spiritual, înainte de a fi de ordin diplomatic.

Dar nu sensul politic al vizitei sale ne preocupă aici, ci mai mult sensul ei intelectual.

Dl Boncour reprezintă, într-un timp de agresiuni politice şi morale, un spirit de libertate fără de care gândirea, scrisul, sensibilitatea şi arta devin nişte biete iluzii decise.

„Eu nu sunt aici decât un francez"...

E un cuvânt de modestie. Dar este şi unul de orgoliu. El e rostit de cetăţeanul unei ţări în care ideea de libertate îşi păstrează întreaga ei forţă activă. Franţa modernă nu poate fi înţeleasă dincolo de această idee, care este însuşi climatul ei moral.

O libertate, care e acolo un principiu de viaţă. O libertate, care nu se sperie de excese, căci excesele se anulează ele singure, aşa cum toxinele se anihilează în mod natural într-un organism sănătos. O libertate care nu recurge la expediente, la măsuri de alarmă, la instrumente de panică. O libertate, care înainte de a fi un regim politic este un regim moral, ale cărui izvoare trec dincolo de Marea Revoluţie şi urcă spre Voltaire şi Montaigne. Ceea ce se întâmplă azi în Europa este incontestabil de domeniul aberaţiei. E o atmosferă de puşcărie, pe care omenirea o suportă, desigur, fiindcă resursele ei de răbdare sunt imense – dar din care nimeni nu va putea face o normă de viaţă sănătoasă, fireasca şi fecundă.

Un delir de grandoare istorică, o profuziune de eroi absoluţi, un val de vizionari, metafizicieni şi profeţi întunecă cerul acestui continent bătrân, pradă tuturor intransigenţelor, tuturor fanatismelor, tuturor ideilor fixe. O atmosferă de regret, de vindictă, de teroare îneacă acest timp, care va fi mai târziu un capitol tragic şi comic de istorie modernă.

Sunt, în acest ocean de violenţe, câteva insule de demnitate umană, în care libertatea, respectul omului, răspunderea faţă de viaţă, îşi mai păstrează greutatea şi sensul.

Prima dintre aceste insule spirituale e Franţa.

„Eu nu sunt aici decât un francez" este, astfel, un cuvânt cuprinzător, care defineşte o atitudine, o mentalitate, o poziţie în faţa istoriei. Rostit de Paul Boncour, acest cuvânt capătă puteri şi înţelesuri multiple. E glasul unui european, pentru care Europa n-a fost niciodată o ficţiune diplomatică, ci o realitate de spirit. E un glas ce străbate frontierele şi vorbeşte în numele unei conştiinţe comune, pe care tratatele n-or fi cunoscând-o, dar care nu există mai puţin. Sunt valori de artă, sunt valori de cugetare, sunt valori de simţire pe care se construieşte o prietenie de spirit europeană, mai organică, mai vie, mai eficace decât rezistenţa vechii lumi, care a pus pe umerii noştri atâtea dezastre, nici azi uitate.

Cuvântul d-lui Boncour e un mesaj împotriva acestei lumi vechi.

(„Rampa", sâmbătă, 11 mai 1935)

FUNDAMENTE ALE SPIRITULUI

Montaigne

Când vobești despre Montaigne, vorbești despre tine. Nu numai fiindcă „fiecare om poartă în el forma întreagă a condiției umane" (cum amintește el într-o sentință definitorie), dar fiindcă, mai ales, cunoașterea lui Montaigne nu este o cunoaștere de ordin literar, ci una familiară și concretă. E, înainte de orice, un prieten, cu care ai străbătut lungi ani de intimitate. Între el și tine nu este nici o ipocrizie, nici o rezervă mintală, nici un lucru vechi [...].

Rudă sau prieten, iată ce-ți cere Montaigne să fii, pentru a-ți încredința această carte, care este tot una cu viața și cu persoana lui.

„Ainsi, lecteur, je suis moy-mesmes la matiere de mon livre...".

E un legământ de prietenie, pe care ți-l oferă, cu o sinceritate ce-și păstrează parcă, peste veacuri, vibrația glasului.

„A dieu donq, de Montaigne, ce premier de Mars mille cinq cents quatre vingt".

Acest „zi întâi de Martie, una mie cinci sute opt zeci", ai sentimentul că nu s-a prăbușit în neant, ci că a rămas deasupra timpurilor, o foaie din calendarul propriei tale vieți, o dată feircită, o zi recentă, care mai stăruie și azi nu numai în memorie, dar și în simțuri, cu bucuria ei de atunci, căzând pe hârtia încă umedă de cerneală a lui Michel de Montaigne...

E greu să citești *Eseurile* cu alt sentiment decât de participare vie. Este mai ales greu să scrii altfel despre ele.

Se înțelege, că un cercetător poate găsi în Montaigne un nou subiect de monografie. El se pretează de minune unui studiu de strictă informație și deschide nenumărate drumuri eruditului; numai studiul complet al edițiilor succesive, pe care le-au avut *Eseurile* de la prima apariție până azi, ar putea alimenta câteva tomuri. O bibliografie montaigniană de asemeni ar fi o vastă lucrare. Un studiu lingvistic, sprijinit pe materialul *Eseurilor*, îmi închipui că ar putea constitui, la rândul său, o cercetare foarte largă și foarte minuțioasă. Montaigne e un teren pe care marile teze de doctorat îl pot explora în toate sensurile.

Dar de îndată ce trecem dincolo de erudiție și intrăm în exegeză, *Eseurile* scapă unei atitudini critice „obiective" și ne angajează pasional. Ne apropiem de noi înșine, când ne apropiem de ele [...].

*

Doamna Alice Voinescu, întreprinzând primul comentar sistematic al operei lui Montaigne în românește, a înțeles desigur și a subliniat în chip fericit acest caracter de legătură personală, pe care îl stabilește citirea *Eseurilor*. D-sa își dă seama că ceea ce solicită Montaigne la noi nu este o atenție rece și exactă, ci, în primul rând, un sentiment de încredere, o mare sinceritate și o bună prietenie. El vrea să fie citit cu „atenția inimii". Cuvântul acesta îi aparține d-nei Voinescu (p. 140) și exprimă singura atitudine posibilă în fața *Eseurilor*: *„...sunt adevăruri ce nu se pot comunica și în ultimă instanță cititorul nu poate ajunge la Montaigne decât prin propriile sale puteri. Fiecare avem pe Montaigne al nostru – fiindcă ultima întorsătură de drum ce duce spre el e tocmai cărarea ce ne poartă spre noi înșine"* (p. 41) [...].

Este remarcabil și uneori emoționant devotamentul cu care d-na A. Voinescu nu numai că-l rezumă pe Montaigne, dar îl și justifică în anumite detalii, ce i se par primejdioase. Prietenă fervență, nu acceptă, nu vrea să accepte elementele deconcertante ale psihologiei lui. De exemplu, o supără faptul că în calitate de primar al orașului Bordeaux, în timpul unei cumplite epidemii, Montaigne fuge pur și simplu din cetate. E o dezertare, care, se teme d-na A. Voinescu, ar putea să-l indigneze pe cititorul neprevenit, ceea ce o determină să facă o foarte abilă interpretare a faptului, ca și cum nu ar fi la mijloc o probă de egoism, ci dimpotrivă una de curaj moral: *„Problema gestului său se schimbă, prin urmare, astfel: e fapta impulsivă a unui egoism natural, sau fapta deliberată a unei conștiințe morale?"* (p. 172).

Silința d-nei A. Voinescu de a înnobila *Eseurile*, chiar în pasajele lor incomode pentru morala curentă, este emoționantă. Încă o dată intenția pedagogică se întrezărește printre rânduri. Dar acest exces de virtute nu cred că este indispensabil, pentru a-l iubi pe Montaigne, al cărui „egoism natural" – cum spune reprobativ autoarea – e salvat de o sinceritate ce dezarmează: *„ma principale profession en cette vie etoit de vivre mollement"*.

O astfel de declarație înlătură obiecțiile de ordin moral, pe care Montaigne le depășește prin lipsă de ipocrizie și prin absolută sinceritate – lucru care nu cere poate mai puțin eroism și nici mai puțină bravură. *„Fapta morală specifică lui Montaigne e isprava lucidității"*, notează cu justețe d-na A. Voinescu (p. 184). E inutil deci să-l judecăm cu alte criterii etice.

Am impresia însă că d-sa se teme că-l va speria pe cititor. Montaigne e un libertin, un sensual, un iubitor îndrăzneț al vieții și al voluptăților ei. El vorbește deschis, fără reticențe și fără falsă pudoare. *„...e cam îndrăzneț și plin de amănunte asupra ființei sale trupești"* – cum spune autoarea (p. 221), care încearcă să dea acestei „indiscreții" o valoare filosofică, în timp ce nouă ni se pare mai mult o delicioasă trăsătură temperamentală: *„Indiscreția lui morală nu e decât o nevinovată anticipare a metodei științifice pozitive"* (p. 331).

• Cu Beno, fratele mezin, în pelerinaj la Chârtres

O asemenea declarație de sobrietate, ba chiar de severitate morală, nu poate avea alt scop, decât de a-l liniști pe cititorul virtuos. Îl așteaptă însă, în *Eseurile* lui Montaigne, pagini scrise verde, pagini de o senzualitate și de o suculență, care în literatura libertină a Renașterii reprezintă un moment unic de artă, de ironie și de sinceritate a simțurilor și limbajului [...].

Este în cartea d-nei Alice Voinescu un lucru de mare delicatețe, pe care numai o cititoare a *Eseurilor* – și nu un cititor – ar fi putut să-l schițeze cu atâta înțelegere. Sunt anume pasajele privitoare la cele două femei din viața lui Montaigne, soția lui și tânăra Maria de Gaurney. Autoarea le evocă într-o lumină discretă, cu o simpatie și o subtilitate ce exprimă aproape un sentiment de solidaritate familială: *„...figura cam obosită a soției și glasul ei, în care e melancolie, sună ca o învinuire pentru inima sensibilă a lui Montaigne"* (p. 233).

Această simplă notație ne deșteaptă în amintire toate paginile pe care le dedică Montaigne căsătoriei – atât de generale în aparență, atât de intime însă în realitate – și cu deosebire paginile magnifice din eseul *Sur des vers de Virgile* (Cartea a III-a, capitolul V), unde confesiunea personală capătă o discreție nuanțată într-un joc de ironii înșelător inocente. E greu să exprimi preferințe exclusive, când e vorba despre *Eseurile* lui Montaigne, căci, după dispoziție și după timp, iubești cu mai multă atenție, când un fragment, când altul – dar mi se pare că aceste pagini, din al cincilea capitol al Cărții a treia, sunt printre cele mai frumoase. Niciodată un bărbat nu și-a reclamat cu mai multă finețe și cu mai multă candoare ironică dreptul de a nu-și iubi soția – și aceasta nu în numele libertinajului, ci, dimpotrivă, în numele virtuții înseși. Amorul și căsnicia sunt lucruri distincte – spune Montaigne – și a le confunda este o impietate [...]. Pentru a-și apăra libertatea sa personală în căsnicie, Montaigne are dibăcia de a denigra amorul și de a lăuda căsătoria, prezentându-le ca pe niște lucruri aproape adverse. Căsătoria este o „înțeleaptă învoială", o înrudire „venerabilă și sacră", așa încât a-ți iubi cu pasiune fizică soția este oarecum un „incest". „Aussi est ce une especе d'inceste d'aller employer a ce parentage venerable et sacre les efforts et les extravagances de la licence amoureuse".

Surâsul abia se ascunde sub aceste onorabile cuvinte, care traduc un scânteietor libertinaj, într-un stil de ireproșabilă virtute. Cine a scris vreodată o mai frumoasă și mai primejdioasă laudă pentru „Venera maritală"?

De altfel, întreg acest eseu, dedicat în cea mai mare parte amorului, este un adevărat studiu psihologic al pasiunilor. Cititorii lui Laclos, Stendhal și Proust găsesc aici tulburătoare anticipații [...].

(„Revista Fundațiilor Regale", aprilie 1936)

Alain

Dintre moderni, Alain mi se pare singurul care redă eseului francez funcțiunea sa inițială. Scrisul său coboară în linie directă din Montaigne. Este o filiație ce se poate recunoaște în totul: în psihologie, în stil, în gramatică, în preocupări. Mai ales îl apropie de Montaigne diversitatea spectacolului uman, la care asistă și pe care îl înregistrează în cele mai mărunte aspecte.

Materialul lui Montaigne era omul și viața. Nu un om teoretic și nu o viață abstractă, ci omul de pe stradă și viața de fiecare zi. Nu este nimic în „condițiunea umană" care să nu-l intereseze. Mâncarea, îmbrăcămintea, vinul, munca, amorul, superstițiile, limbajul, somnul, banii – totul, fără deosebire, de la cele mai nobile până la cele mai plate lucruri, totul e demn de curiozitatea și meditația lui: *„C'est ici un livre de bonne foi, lecteur. Il t'avertit de l'entrée, que je m'y suis proposé aucune fin, que domestique et privée"*.

Cuvintele acestea ar putea servi și de introducere la lectura lui Alain. Evident, pentru Montaigne scrisul este „o conversație despre viață". Definiția pare simplă, dar o cred întreagă. Nu altceva este eseul pentru Alain – cu deosebirea doar că scrisul său e mai puțin confesional. Simt uneori catedra în cărțile lui. Simt obișnuința de a explica lucrurile, fără a se lăsa prea mult angajat de ele. Montaigne este mai direct și mai imprudent. Contactul personal cu el merge până la familiaritate. Cu această singură nuanță, Alain este continuatorul *Eseurilor* de la 1580. E un Montaigne trecut prin Descartes și prin Marea Revoluție [...].

Sentimente, pasiuni și semne, acest titlu de carte nu este el însuși un rezumat al *Eseurilor* și nu indică el materialul lor cel mai larg? Există în acest volum un cuvânt care mi se pare că precizează de minune obiectivul operei lui Alain: *„ce travail de retrouver tout l'homme"*. A-l regăsi pe om, a-l regăsi și a-l înțelege în integralitatea lui, iată toată gândirea lui Alain.

În politică sau economie, în literatură sau în plastică, în filosofie sau în fizică, Alain rămâne mereu în căutarea omului și a vieții. Astfel se explică pe de o parte diversitatea domeniilor în care scriitorul acesta gândește, iar pe de altă parte impresia de unitate organică pe care opera sa o păstrează, în ciuda planurilor ei atât de numeroase. Alain, critic literar, nu face altceva decât să continue în poezie gândirea lui Alain doctrinar politic. Economist (*Propos d'Economique*) sau estetician (*Système des Beaux Arts*) sau metafizician (*Les Dieux*) sau moralist (*Propos sur l'Education*), el rămâne mereu un umanist, care, într-adevăr, potrivit vorbei celebre, „nimic din ce este omenesc nu socotește străin de sine" [...].

Încrezător în identitatea omului cu el însuși, Alain nu crede mai puțin și nu iubește mai puțin diversitatea. Legile generale de viață și de simțire sunt puține și simple. Formele lor individuale sunt nesfârșite. A cunoaște sufletul omenesc nu este altceva decât a ști să-l descoperi sub cele mai variate și mai capricioase avataruri. *„J'aime les differences et les variétés"*, spune Alain. Le iubește nu numai pentru că ele dau mișcare și ritm spectacolului vieții, dar pentru că ajută propriei lui cunoașteri. Un caracter diferit de al nostru este un criteriu, un punct de reper, o oglindă. A iubi și a încerca să înțeleagă diferențele de psihologie sau de temperament e pentru Alain un act de modestie, dar și unul de verificare.

Nimic în această lume nu poate fi mai dramatic, mai delicat și mai secret, decât comunicarea unui om cu alt om. Dincolo de marile lor deosebiri de gândire și sentiment, trebuie să fie o punte, cât de fragilă, cât de nesigură, pentru înțelegere: *„C'est un grand art de reconnaître en chacun cette partie du pont, en quelque sort, sur laquelle on peut passer"*.

Ceea ce face marele farmec al lui Alain și ceea ce îți dă – citindu-l – o impresie de securitate și de simpatie, este totala lui lipsă de fanatism. Nu știu dacă e un sceptic. Iubește prea mult viața, pentru a fi unul. Dar nu este în nici un caz un om asupritor prin siguranța opiniilor lui. E totdeauna o margine lăsată liberă pentru întrebări, pentru îndoială, pentru nuanțe: *„Il faut que le doute suive la certitude comme son ombre. Il est le sourire de l'esprit"*.

Această degajare față de certitudinile sale personale este politețea lui Alain față de ceilalți oameni. Cred că nu printr-o simplă întâmplare, politețea este una din temele familiare ale lui Alain. Ea exprimă într-un joc foarte suav și sentimentul de singurătate al omului și legăturile lui cu societatea. Este un mijloc de apărare și este în același timp unul de comunicare. Este o fereastră care te desparte sau te apropie de lume, după cum o deschizi sau o închizi [...].

(„Vremea", 16 februarie 1936)

Albert Thibaudet

Se duce cu Albert Thibaudet una din cele mai frumoase minți ale timpului nostru. Spiritul francez și spiritul european pierd o admirabilă figură de intelectual.

Thibaudet reprezenta în cultură poezia erudiției. Era un învățat și n-a încetat niciodată să fie un artist. El întrunea în scrisul său disciplina și suplețea, siguranța metodei și grația stilului. E fost un istoric și un critic al ideilor – dar în acest domeniu de abstracții, nimeni n-a gândit mai viu, mai degajat, mai firesc. Nici o ariditate în opera lui Thibaudet. Totuși, nici un diletantism.

Când a cercetat o problemă, a dus-o până la preciziunea de manual clasic. Dar expunerea lui simplifica fără să sărăcească. A fost un ordonator. A fost un profesor în înțelesul cel mai generos la cuvântului. Nenumărate generații de tineri europeni au făcut, în tovărășia cărților lui, pașii cei mai siguri în cultură. Nici astăzi nu există o mai bună cale spre bergsonism, decât studiul lui Thibaudet. Nici astăzi nu există o mai intimă, o mai profundă explicație a lui Mallarmé decât aceea pe care ne-a dat-o el. Cărți solide, clare, juste, construite cu un instinct de ordine intelectuală și scrise cu o necăutată artă.

În critica literară, calitatea lui Thibaudet era de a surprinde liniile mari de orientare, familiile de spirit, grupurile înrudite, tendințele comune. Critica lui era clasificatoare. Ducea această artă a clasificării până la explicațiile cele mai cuprinzătoare. Cred că era în Albert Thibaudet un botanist prin vocație. A fost un Linné al literaturii. L-au tentat mereu tablourile sistematice, vedea istoria literară în districte, în departamente și subdepartamente. Cine cunoaște minunata sa carte *Le liseur de romans* știe ce bogăție de nuanțe, ce seducător joc de asociații, ce lărgime de vederi, ce suplețe intuitivă însuflețea critica în aparență dogmatică a lui Albert Thibaudet. Puține cărți îți dau mai convingător sentimentul că literatura este un lucru viu.

Aceeași artă de a exprima fără schematism ideile generale (artă profund franceză, artă etern franceză), Thibaudet a realizat-o în studiile sale politice. Împreună cu Alain, el a fost criticul și teoreticianul radicalismului francez.

Mi se pare că nu exagerez spunând că pentru a înțelege politica Franței, structura Republicii, constantele ei, este indispensabil să cunoști cel puțin două din studiile de politică ale lui Thibaudet: *Republica profesorilor* și *Ideile politice ale Franței*. Cu un astfel de ghid, nu ai niciodată surprize. El îți comunică un sentiment de securitate, pe care faptele actuale nu-l pot zdruncina.

Ultimii ani de viață, Thibaudet i-a petrecut la Geneva. A fost, poate, un involuntar simbol. Își afirma astfel cetățenia sa europeană.

Mă gândesc cu tristețe că nu voi mai găsi, de aici încolo, în „N.R.F.", articolul său lunar, plin de lumină – lumina unei mari culturi și a unei inteligențe din cele mai cuprinzătoare.

Am sentimentul că mi-a murit un profesor. Era liniștitor gândul că, în aceste întunecate vremuri, trăia și cugeta undeva Albert Thibaudet.

(„Rampa", luni, 20 aprilie 1936)

NAPOLEON

Savez-vous ce que j'admire de plus dans le monde? C'est l'impuissance de la force pour organiser quelque chose. NAPOLEON

Ce este „nou" în apariția lui Napoelon este explosiva lui tinerețe. La 16 ani, comandant suprem al armatelor din Italia. Prim-consul la 30 ani, împărat la 35 ani. Etapele se succed fascinant. E ceva absurd în această viață, care se desfășoară din prima zi în plină legendă. Istoria lui Napoleon a rămas până astăzi un mit. Faptele n-o explică suficient. Nu există necesitate politică în succesia lor. Fiecare în parte este o „lovitură", care abia mai târziu își clarifică posibilitățile ulterioare. Napoleon forțează destinul și pe urmă se lasă târât de el.

Obscurul elev ce absolvă școala militară de la Brienne (unde, printr-o ironie a lucrurilor, fusese bursier al lui Ludovic al XV-lea) nu-l prevestește pe general. Generalul care înăbușe în sânge contrarevoluția regalistă în numele libertății, nu-l anunță pe dictator. Dictatorul nu-l face plauzibil pe împărat. Totuși, din aventură în aventură, din absurditate în absurditate, Bonaparte străbate într-un sfert de secol cariera cea mai fantastică, pe care timpurile moderne au cunoscut-o.

Tânărul locotenent melancolic, care citea la 16 ani literatura clasică și tratatul de artilerie, putea cel mult să viseze o aventură personală în Corsica, romantică patrie deschisă rivalităților de familie, sumbrelor comploturi locale, misterioaselor afaceri de stat, atât de teatrale, încât nu se știa bine dacă sunt un simplu brigandaj sau o veritabilă luptă politică. Tot ce era în adolescentul ofițer ambiție, neliniște, orgoliu, sete de glorie, nostalgie a necunoscutului, tot ce era în el imaginație găsea în insula natală drum deschis. Din garnizoana lui de la Auxonne, mic orășel de provincie, niciodată poate gândul lui n-a cutezat să treacă mai departe de Ajaccio. Imaginea lui 18 Brumar i s-ar fi părut atunci demență.

Cât de comice par în acel timp descinderile lui Bonaparte în Corsica! Ce caută aici acest ofițer, venit în vacanță? Nimic mai mult decât o comandă supremă, o armată care să-i aparțină, chiar dacă această armată nu este decât o ceată de corsicani, seduși de trompete. Napoleon, colonel în gardă, un fel de „gvardie națională", *cum am avut și noi una*. Mă întreb cât îi lipsea revoluției din Corsica, pentru a fi o revoluție de stil ploieștean – și cât îi lipsea junelui ei comandant pentru a fi un tip ridicol.

„Eu nu am sentimentul ridicolului (va spune el mai târziu, cu o adevărată tresărire de geniu), *Puterea nu este niciodată ridicolă".*

Dar pentru moment, Napoleon Bonaparte, locotenent nesupus în armata franceză și colonel fantezist în gvardia corsicană, nu are pentru a preîntâmpina ridicolul unei asemenea aventuri, decât vocația intimă.

În vremuri așezate, reîntors la regiment, ar fi fost pedepsit cu toată seriozitatea pentru libertățile luate în insulă. Acum însă, în plină febră revoluționară, într-o armată invadată de civili bine intenționați, dar nepregătiți, un artilerist este un artilerist.

Și Bonaparte este un artilerist cu pregătire excelentă. Iată-l prin urmare conducând la asediul Toulonului operațiile, pentru că generalul însărcinat cu comanda e bucuros să găsească un ofițer inferior, care să gândească în locului lui. Toulonul cedează și Bonaparte este făcut general. Pur și simplu. Asemenea salt ar fi fost oricând o aberație. Dar suntem în revoluție. Vechile cadre sunt sparte. Vechile ierarhii nimicite. Așadar, general!

E un accident și ar putea fi un accident fără urmări. Dar Convenționea trecu prin momente grele. Reacțiunea devine amenințătoare în toamna anului 1795. E nevoie de un general, care să poată trage în mulțime. Generalul în funcțiune ezită. Convenționea tremură. Atunci, Barras, care fusese la Toulon, își aduce aminte de un nume. În noaptea de 12 Vandemiar, Bonaparte ia comanda garnizoanei Parisului, ucide patru sute de răsculați și face liniște. Dimineața, numele lui e celebru. Și nu este decât un nou accident.

Dar încă nu sunt deschise porțile aventurii. Ele se vor deschide în Alpi, unde un an mai târziu e trimis să comande o armată, care așteaptă acolo extenuată de inacțiune. Amintirea lui Cezar trebuie să-l fi fulgerat pe generalul de 26 de ani care în sfârșit deschidea harta Europei.

Primele cuvinte sunt ale unui stăpân. Războiul este al lui, armata e a lui, Italia e a lui.

„Soldați, sunteți goi, sunteți înfometați. Vreau să vă duc în cele mai fertile ținuturi ale lumii... onoare, glorie, bogăție...".

E un cuvânt de corsar. El vorbește cu sinceritate despre pradă.

Cu un gest, cucerește simbolic ceea ce va cuceri foarte repede efectiv. *„Vedeți țara asta? E a noastră!".* Și asta înseamnă: e a mea!

Intrând în Italia, intra într-o țară de condotieri, de briganzi geniali, de aventurieri superbi. O întreagă istorie furtunoasă îi vorbea acolo 27 de ani! Cetățile cad în drumul lui, regatele se supun, armatele se destramă. Totul decurge cu o ușurință ametitoare. Bonaparte face legi, oferă constituții, încheie tratate. Foarte respectuoase rapoarte, domnilor de la Paris, dar nimic mai mult. Și când pleacă, le vorbește milanezilor pe un ton de o grandoare suzerană: *„Vă părăsesc curând... Voi purta totdeauna o vie solicitudine pentru fericirea și gloria Republicei noastre".*

Omul care a gustat beția supremă a unor astfel de cuvinte, va mai accepta să reintre vreodată în rânduri?

Puterea cere putere. Gloria cere glorie. Aventura cere aventură.

La Turin, va mărturisi fără înconjur unui adjudant: *„J'ai gouté du commandement et je ne puis plus y renoncer".* Poate că întreg destinul lui e în această vorbă.

Napoleon reprezintă o acțiune individuală. Asta îi face pe de-o parte gloria, iar pe de altă parte sterilitatea. Istoria nu-i cerea – dacă cumva e adevărat că istoria cere vreodată anumite lucruri. Napoleon nu răspunde nici unei legi obiective. El răspunde doar propriei lui legi – ceea ce ajunge pentru a face un erou, dar nu pentru a clădi o realitate. Un formidabil orgoliu este desigur o formidabilă putere, dar o putere destinată să se exercite în vid.

Astăzi încă, citind istoria lui Napoleon, ești tentat să crezi că n-a fost la mijloc decât o colosală mistificare. Totul e atât de artificial, atât de grotesc în anumite clipe.

Să lăsăm expediția în Egipt. Poate că era acolo un obiectiv politic, nu o simplă demonstrație fastuoasă. Poate că Franța credea cu sinceritate că va înfrânge Anglia pe acest drum ocolit. Decisivă totuși în această aventură, a fost tot imaginația lui Bonaparte, obsedată de exemple antice și umbrită de amintiri ilustre, care trebuiau egalate. E un tânăr imperator acest general care părăsește Europa înconjurat de o întreagă Academie, pentru a discuta în sânul ei și la umbra piramidelor, diverse probleme de geometrie și literatură și pentru a putea scrie de acolo fratelui său Joseph: *„La gloire est fade a 29 ans!".*

I s-ar putea răspunde, că nu e chiar atât de fadă, dacă am număra zecile de mii de morți, pe care i-a semănat în urmă. Dar e un punct de vedere mediocru și lipsit de sublim.

Politic vorbind, statistic vorbind, expediția în Egipt este poate o tragică deșertăciune – dar în ciuda acestor socoteli, dezolante, episodul rămâne fascinant și nici astăzi nu-l citim fără respect.

Dar 18 Brumar? Se poate ceva mai arbitrar personal, mai abuziv personal și în același timp mai retoric, mai teatral, mai umflat?

Momentul în care Lucien smulge o spadă la întâmplare și, în fața trupei, simulează că-l împunge pe Napoleon, strigând: „Jur să străpung pieptul propriului meu frate, dacă vreodată se atinge de libertatea Francezilor!" – acest moment este de-a dreptul grotesc. Grotesc și genial, căci el duce în chip direct la dictatură. În istorie, bunul sau prostul gust nu cântărește prea mult.

18 Brumar este o lovitură strict personală. Acest fapt marchează irevocabil destinul lui Napoleon. Este un viciu pe care nu-l va escamota, este un păcat pe care-l va plăti. Un despotism, care-și caută unica justificare în exclusiva lui voință (și ce despotism are altă justificare?), e condamnat să se mențină printr-o serie eternă de lovituri. Nu există punct final pe acest drum. Nu există odihnă. Gloria nu se menține decât prin glorie. Tirania are absolută nevoie de strălucire: altfel se prăbușește.

De nenumărate ori, Napoleon a vorbit despre iubirea lui de pace. Era probabil sincer. Avea nevoie de pământ ferm, de liniște, de stabilitate. Avea nostalgia securității. Dar înțelegea din instinct că acest lucru îi este refuzat. Războiul este în fatalitatea dictaturii, care nu poate dura decât prin sânge și aur. Orice regim personal are conștiința provizoratului său și încearcă de aceea cu disperare să-și acopere prin zgomot de arme propria sa neliniște. Nu există drum de întoarcere. Acest gând este obsesia lui Napoleon.

Abia a ocupat Spania, pentru a o reda fratelui său, „regele Joseph" – și își și dă seama că situația e falsă, că ea nu poate ține, că totul se va prăbuși.

„De ce nu renunță Majestatea Voastră?", îl întreabă cu inocență un devotat, care nu știa că un tiran nu poate renunța la nimic, căci orice renunțare este o sinucidere.

Iar Napoleon o știe și o spune: *„Gândește-te la situația mea. Eu sunt un uzurpator; pentru ca să ajung aici, a trebuit să am cel mai bun cap și cea mai bună spadă din Europa. Trebuie să salvez această reputație. Nu pot să spun în fața universului că m-am înșelat grav și că mă dau bătut".*

„Eu sunt un uzurpator!". Strigătul revine mereu ca un leitmotiv. „Nu vedeți că eu nu mă pot menține pe acest tron decât prin gloria ce mi l-a dat și că un particular care s-a ridicat la rolul de suveran nu se poate opri, ci trebuie să-și continue ascensiunea sub pedeapsa de a pieri?".

Spune acest lucru de covârșitoare luciditate, exact în momentul în care se grăbește spre propria lui pieire, adică în momentul în care începe a doua campanie în Rusia. Nimeni nu-l obligă la această funestă aventură, nimeni decât demonul perfid al gloriei și, prin urmare, al morții.

Îi spune și-i va repeta mai târziu la Dresda, lui Metternich, după ce campania din Rusia se va fi prăbușit.

„Suveranii voștri, născuți pe tron, pot să fie de douăzeci de ori învinși și să se întoarcă totuși în capitalele lor; eu un pot, pentru că eu sunt un soldat parvenit. Dominația mea nu va supraviețui zilei în care voi înceta să fiu puternic și, deci, temut".

E o scadență într-adevăr inevitabilă. Tot ce se construiește prin forță, este sortit să cadă odată cu ea. Și forța cade totdeauna. Mai curând sau mai târziu: dar cade.

Să nu existe într-adevăr o politică napoleoniană? Întreagă această epopee să nu fie într-adevăr decât expansiunea unui temperament? Dacă lăsăm deoparte adversitatea Angliei, care formează constanta politică a epocii lui Napoleon, dar pe care el a moștenit-o de la Republică și n-a făcut altceva decât s-o ducă la consecințele extreme, dacă lăsăm deoparte acest punct de reper, singurul stabil, restul devine doar o serie de mari acte izolate, care nu izbutesc să prindă corp și cărora Napoleon va încerca zadarnic să le imprime unitate.

„Statele Unite ale Europei?". Napoleon a spus adesea acest cuvânt – dar dacă ținem seama că fiecare țară cucerită însemnează un nou tron pentru familia Bonaparte, visul își pierde grandoarea politică. Și de altfel e îndoielnic că acest vis a preexistat războaielor sale: mai degrabă a venit la sfârșitul lor, pentru ca să le dea o întârziată justificare.

„Îmi trebuiau 800.000 de oameni – îi spune lui Fouché – și îi am: duc toată Europa cu mine și Europa nu mai este decât o bătrână curvă, din care o să fac tot ce vreau cu cei 800.000 de oameni ai mei".

Cu o astfel de introducere, declarația sublimă care urmează câteva minute mai târziu, își pierde din nefericire sensul:

„Destinul meu nu este împlinit: vreau să duc la sfârșit, ceea ce până acum abea am schițat. Ne trebuie un cod european, o Curte de casație europeană, aceeași monedă, aceleași greutăți și măsuri, aceleași legi, trebue să fac din toate popoarele Europei același popor".

Ar putea fi o politică: nu este însă decât o criză de orgoliu, la momentul în care ministrul încearcă să-l împiedice pe împărat a se angaja într-un război fără șansă și, în orice caz, fără necesitate.

Dar Napoleon are facultatea de a construi pe loc uluitoare teorii în sprijinul actelor sale de voință. Și pentru că ultima campanie în Rusia nu este decât un act de voință, pentru că diplomații săi – în special lucidul Caulaincourt – se silesc să-i expună riscurile și mai ales inutilitatea unei astfel de aventuri, împăratul va găsi imediat axa politicii sale.

„Trebuie să-i iau colosului rus și hoardelor lui posibilitatea de a mai năvăli vreodată în Sud... Voi înainta până la Nord și voi restabili acolo vechile frontiere ale vechei Europe".

„Colosul rus", „hoardele ruseți", termenii nici până azi nu s-au uzat. Imperialismele nu au imaginație deloc sau, dimpotrivă, au prea multă?

Orice explicație politică a lui Napoleon păcătuiește prin logică. Nu e nimic logic în această aventură grandioasă. E ceva „ciclonic" în apariția lui – și a stabili legi într-un ciclon este cel mult un exercițiu de dialectică. Napoleon se explică prin Napoleon – sau nu se explică prin nimic. Mai ales nu trebuie explicat prin „realizări". Poate că nimic nu dovedește mai precis panica lui intimă, lipsa de realitate a istoriei lui, lipsa ei de certitudine, decât avalanșa marilor lucrări napoleoniene de construcție. Le enumeră el însuși într-o celebră pagină din memorialul lui Las Cases:

„...bazinul de la Anvers, bazinul de la Flessinges, lucrările hidraulice de la Dunkerque, de la Havre, de la Nisa, giganticul bazin de la Cherbourg, lucrările maritime de la Veneția: șoselele de la Anvers la Amsterdam, de la Maiența la Metz, de la Bordeaux la Bayonne; trecătorile din Alpi, podurile de pe Sena. Austerlitz...; canalul dintre Rhin și Ron...".

Lista continuă, evocând mereu clădiri, șosele, instituții – un imens șantier de construcție, care se întinde de la un capăt la altul al imperiului.

Dar nu e semnificativ, că în momentul derutei, Napoleon evocă pentru justificarea lui, zidurile pe care le-a ridicat? Poate că în aces strigăt final al său, este tocmai un sentiment de covârșitoare zădărnicie. Își dă seama că totul se prăbușește și atunci încearcă să reziste, atârnându-se de singurele lucruri care durează: pietre, schelete de fier, blocuri de marmoră.

Toate dictaturile, în toate timpurile, au mers către monumental. Nu numai din vocație retorică, dar mai ales din nevoia dramatică de a căuta în concret, suportul pe care nu l-au putut niciodată găsi în spirit. Dictatura clădește din lipsă de securitate intimă. Clădește din panică. Clădește ca să se uite pe sine însăși. Clădește ca să-și creeze în afară certitudini materiale și fizice, care să compenseze vastul ei vid interior. E un simptom de exasperare. Cel mai tragic și tocmai de aceea cel mai respectabil.

Când Napoleon moare, întreg eșafodajul imperial rămâne pustiu, scheletic, dezolat de grandioasa lui inutilitate.

„Ce pot face eu dacă un exces de putere mă târăște spre dictatura lumii?".

Într-adevăr, nu poate face nimic, decât să meargă înainte – și să cadă. Este destinul oricărui exces de putere.

Totuși, nici astăzi nu te poți apropia de amintirea acestui om, fără să te subjuge. De dincolo de moarte, de dincolo de legendă, imaginea lui este fascinantă. E singurul lucru care supraviețuiește istoriei lui. Tot ce a ridicat a căzut. Trebuia să cadă. *„Savez-vous ce que j'admire de plus dans le monde? C'est l'impuissance de la force pour organiser quelque chose".* Spuse de el, aceste cuvinte sunt de o înspăimântătoare luciditate. Orgoliu, voință, semeție – tot ce e arbitrar și grandios în voluptatea puterii – este condamnat irevocabil cu acest singur cuvânt, care ar putea servi de epitaf lespedei lui Napoleon Bonaparte.

A fost un om nou? A fost un spărgător de cadre. A fost un om împotriva istoriei. A fost un om singur. Câteva piscuri absurde și inutile în absurditatea lor, vor fi totdeauna prin veacuri. Poate pentru a ne învăța din singurătatea gloriei lor, tragedia celor care înfruntă viața.

Omul vechi se întoarce totdeauna – după o asemenea explozie de lumină – către straturile profunde, obscure, calme – și de aceea durabile – ale umanității, unde se va afla că om vechi însemnează poate om etern.

(„Vremea", Crăciun 1935)

PERIPLU PARIZIAN '36

Un ceas de criză... pe Rue Royale

28 decembrie. Sunt ceasurile patru după amiază şi se face seară. O seară de martie.

Am petrecut două ore la Biblioteca Națională, la expoziția Jacques Callot, unde am văzut o serie de stampe magnifice – şi alte două ceasuri la muzeul Orangeriei, unde sunt strânse tablourile flamanzilor de la Van Eyck la Bruegel. Sunt obosit de prea multe culori şi de prea multe emoții. E un sentiment dublu de linişte şi de tensiune, pe care mi-ar fi greu să-l explic. De pe treptele Orangeriei perspectiva pe Arcul de triumf este somptuoasă şi familiară în acelaşi timp. Mult verde, neverosimil de mult verde, ca într-un început de primăvară, un verde fraged şi tânăr.

Nu sunt decât patru zile de când am trecut printr-o Polonie înzăpezită, într-o Germanie încruntată. Aici suntem în primăvară şi – deşi nu-mi plac simbolurile care se impun cu prea mare uşurință – mi se pare binevenită această schimbare de anotimp. Ea corespunde parcă unui alt spirit.

E un amurg senzual, plin de nu ştiu ce freamăt care animă copacii, strada şi oamenii, cuprinzând totul în aceeaşi lumină ce s-ar zice că ezită între gris şi albastru.

Şi totuşi ne aflăm într-o zi dificilă. La stânga noastră, pe celălalt mal al Senei, la o distanță de 200 de paşi, la Cameră, este o dezbatere gravă. Se discută politica externă a d-lui Laval. Guvernul este pe punctul de a cădea. Aseară, discursul d-lui Paul Reynaud a provocat stupoare şi derută. Astăzi, primul ministru încearcă o lovitură de ultimă oră. Hotărât, e un ceas de criză.

Încerc să ghicesc în atmosfera străzii puțină neliniştе – dar nu o văd nicăieri. E adevărat, din jumătate în jumătate de oră, apar noi ediții ale ziarelor de seară, aducând detalii de la lupta de la Cameră, dar nu e nimic nervos, nimic alarmant, în această succesiune de ştiri, totuşi foarte serioase ca semnificație politică.

Nu e indiferență poate, dar în niciun caz nu este alarmă. Şi dacă în fața Camerei deputaților se văd câteva grupuri aşteptând rezultatul, în niciun caz ele nu sunt atât de numeroase, de compacte şi de pătimaşe ca grupările ce aşteaptă în fața Orangeriei să poată intra la muzeu. Peter Bruegel are mai mare succes decât Pierre Laval.

Pe Rue Royale se aprind luminile. Vitrinele scânteiază, felinarele îşi încrucişează de la un trotuar de la altul bătaia becurilor. Din fund, Madeleina se detaşează cu acelaşi aer de irealitate, pe care nu l-a pierdut nici până azi. De câte ori, dând colțul din Rue de Rivoli spre Rue Royale, mă lovesc de imaginea albă a Madeleinei, am sentimentul că mă aflu în fața unui decor de teatru. Nu pot crede că această grațioasă apariție de zăpadă şi cărbune este un monument de piatră.

Pe măsură ce se înserează, rumoarea aceasta de stradă pariziană, în primăvară, creşte. Terasele cafenelelor sunt amețitoare prin culoare, prin vivacitate, prin bună voie. Câteva femei tinere au ieşit în tailleur şi acest lucru aduce o notă în plus de desprimăvărare. Paltoanele îți fac impresia de a fi întârziate şi greoaie.

Să ne oprim pe terasă, la cafeneaua Weber, şi cu un pahar de porto în față, în timp ce primim defilarea acestei lumi de femei şi limuzine, să medităm la frivolitatea ei într-un ceas de „criză".

Să fie atât de indiferent, atât de facil, atât de superficial acest popor parizian, încât într-o atât de gravă oră să se lase legănat de voluptatea unui amurg? Guvernul Franței e gata să cadă – şi nimeni nu înțelege, nimeni nu simte neliniştea crizei, care poate să se declare dintr-un moment într-altul?

E adevărat că ne aflăm într-un cartier monden – dar sunt convins, la acest ceas, atmosfera este la fel de nesolemnă şi în cartierele populare, la Convention sau la Porte d'Orléans, unde un sunet de acordeon trebuie să-i dea acestei înserări un accent mai mult de intimitate.

Nu, nu cred să fie un popor frivol, dar nu e un popor speriat. Nu are obsesii şi nu are spaime. Trăieşte într-o securitate morală, care nu se confundă cu nesimțirea în perioadele calme, dar îl apără de panică în perioadele confuze.

Guvernul are să cadă? Cu atât mai rău sau cu atât mai bine.

În orice caz Guvernul va cădea fără să antreneze în căderea lui niciuna din valorile sigure ale națiunii şi ale vieții civile.

D. Laval se va duce? Regretabil lucru sau fericit lucru, după cum politica d-lui Laval îți place. Dar viața Franței, în straturile ei adânci, în obişnuințele ei ferme, în spiritul ei viu, va rămâne intactă.

La două sute de paşi de aici, în acest moment se numără voturile decisive, dar acest lucru nu opreşte în loc prematura primăvară care aduce pe Rue Royale o adiere plină de uşoare melancolii şi de nelămurite aşteptări...

(„Rampa", joi, 23 ianuarie 1936)

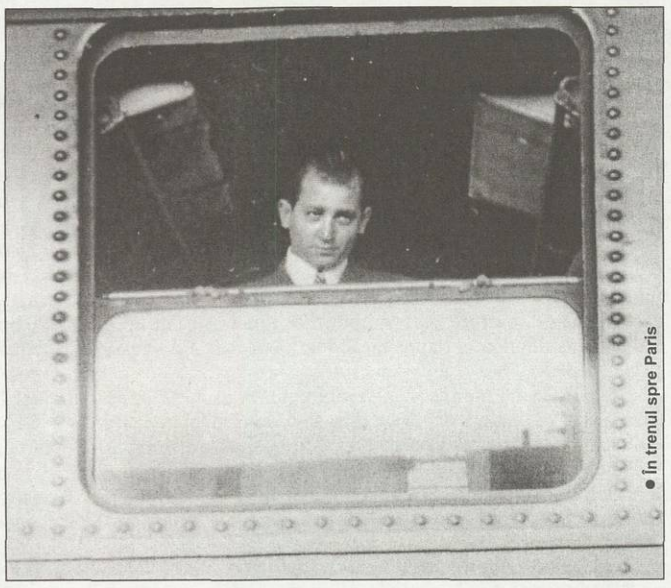

● În trenul spre Paris

Prin galeriile de tablouri

N-am văzut prea mari schimbări în galeriile de tablouri din Rue la Boetie şi din Faubourg Saint-Honoré. Aceiaşi oameni – şi parcă aceleaşi pânze.

Undeva, într-o mică galerie din Rue la Boétie, am găsit nemişcate din loc cele câteva tablouri de Picasso, Légér şi Marie Laurencin, pe care le ştiam acolo din 1931. Într-o sală alăturată, un „jucător cu mingea" al vameşului Rousseau mi-a surâs ca unei vechi cunoştințe.

Nu s-a întâmplat nimic aici în cinci ani ? Mi se pare că nu. Revăd aceleaşi flori ale lui Marc Chagall, aceleaşi străzi ale lui Maurice Utrillo, aceleaşi câmpuri de curse ale lui Raoul Duffi. Iată o femeie de Pascin, senzuală în pasta caldă şi confuză a culorilor. Iată un „Nôtre Dame", de Marquet, în câteva linii simplificate de lumina albă ce le inundă. Iată eternul peisaj marin al lui Chirico, obsedat de viziuni antice. Iată un portret de Modigliani, cu aceiaşi ochi oblici şi aceeaşi gură dureroasă.

O singură surpriză: Vlaminck. Îl recunosc încă după ciudata lui culoare lustruită, dar este vădit că a făcut un drum lung în ultimii ani. E de ajuns să confrunt o pânză din 1930 cu una din 1935, pentru ca să înțeleg că într-adevăr s-a întâmplat ceva nou în arta lui. Lucrurile au o densitate, o forță plastică, un relief, pe care nu-l cunoşteam altădată. Culoarea lui era pe atunci fluentă şi nesigură, în ciuda tonurilor aspre şi în ciuda contrastelor puternice de lumină. Acum, este o culoare fermă, decisă, de o extraordinară materialitate. Sunt străluciri care s-au stins poate în paleta lui Vlaminck, dar tocmai această aparentă domolire de focuri dă picturii lui recente un aer de putere stăpânită. Dacă o cursă de câteva ceasuri prin galeriile din Faubourg Saint Honoré şi dacă emoția unui privitor, împărțit între amintirile lui vechi şi surprizele lui noi, sunt suficiente pentru a preciza o impresie, cred într-adevăr că singura descoperire de făcut acum în pictura franceză este Vlaminck.

Pentru că ceilalți, tinerii, nu se văd încă.

M-am dus cu o nesfârşită curiozitate la galeria Jean Charpantier, unde tocmai se inaugurează „primul salon al generației noi". Nu ştiu în ce măsură expoziția îşi merita numele şi în ce măsură era într-adevăr reprezentativă pentru „noua generație", dar în afara câtorva lucruri izolat interesante, n-am văzut acolo nimic, care să marcheze un început. Foarte multe reminiscențe şi foarte multe dibuiri.

Lucru surprinzător într-o expoziție de tineri; nimic revoluționar. Ba, mai grav chiar: nimic îndrăzneț. Să fie un moment de cumințenie sau unul de oboseală?

Pentru că descoperiri nu erau de făcut (în afară de Vlaminck, care şi el – măcar prin vârstă – a intrat în rândul clasicilor), nu-mi rămânea decât capitolul revederilor. O bună întâmplare i-a grupat într-o expoziție retrospectivă, arbitrar denumită „instinctivistă" (de ce oare?) pe Pascin, pe Marc Chagall, Modigliani, Utrillo, Rousseau şi Marie Laurencin. Niciodată n-am văzut adunate la un loc atâtea imagini scumpe. Fiecare reprezintă o lume autonomă de senzații, de forme şi culori. Chagall şi Marie Laurencin în fantastic şi în vis, Utrillo şi Rousseau într-un fel de copilărie luminoasă, Pascin şi Modigliani într-un senzualism ce duce spre moarte. Îmi era greu să trec de la unul la altul – şi simțeam că este un prag înalt care îi desparte, închizându-i pe fiecare nu numai într-o artă distinctă, dar într-un destin singuratic.

Va trebui ca memoria să restabilească hotarele pe care acolo – în Rue du Faubourg Saint Honoré – cu ceasul în mână, un privitor avid şi serios nu avea timpul să le respecte. Totul trebuia văzut repede şi de-a valma.

(„Rampa", duminecă, 2 februarie 1936)

Un discurs către morți

Nu ştiu dacă piesa lui Jean Giraudoux – *La guerre de Troie n'aura pas lieu* – pe care o joacă Louis Jouvet la Teatrul Athénée este cu adevărat o piesă de stânga.

Criteriul mi se pare îngust. Este însă cu siguranță o comedie de spirit radical, pe linia Voltaire, Paul-Louis Courier, Anatole France. Spirit radical, adică spirit de frondă, de insurecție morală, de rezistență la ipocrizia oficială.

Este o piesă împotriva „importanților" – ar zice Alain. – împotriva minciunii de stat, împotriva istoriei cu panaş.

Decorul antic şi subiectul legendar nu-l împiedică pe Giraudoux să rămână în plină actualitate. Eroii lui Homer par destul de bine informați în politica internațională, iar Troia este o cetate în care probabil telegramele Havas se citesc zilnic, căci dezbaterile dintre cetățenii troieni nu diferă prea mult de propriile noastre dezbateri. Aluziile la actualitate sunt străvezii, iar publicul se amuză să le descopere şi să le aplaude pe toate.

Poate că pentru calitățile de poezie ale spectacolului, acest caracter epigramatic al textului este regretabil. E o doză de jurnalism în comedia lui Giraudoux, ceea ce dă prea multă uşurință şi superficialitate intențiilor sale satirice. Ai vrea ca referințele la prezent să fie mai discrete, iar ironia să fie mai puțin citeață. Ai vrea ca Ulysse, vorbindu-i lui Hector, să nu-i amintească atât de precis despre tratatul de la... Locarno. Troia devine astfel prea mult un oraş de parodie, iar Iliada se transformă prea uşor în revistă.

E adevărat că publicul colaborează la această aplecare a textului spre pamflet şi urmăreşte întreg spectacolul cu o veritabilă aviditate de a descoperi replicile cu dublu înțeles. În felul acesta, chiar acolo unde autorul nu a vrut să dea decât o slabă indicație, sala pune un accent răspicat.

Când, de exemplu, Hecuba îi spune micii Polixena: „Il y a moins de soleil à droite", dacă publicul n-ar izbucni în aplauze, poate că acest inocent cuvând n-ar căpăta un sens politic.

E atâta poezie, atâta lumină, atâta senzuală bucurie de a trăi, atâta gravă melancolie în această piesă de teatru, încât ea s-ar putea dispensa, fără îndoială, de simbolurile prea explicit satirice.

Tonul just al piesei, tonul ei major, se află admirabil realizat în „discursul către morți", rostit de Hector în actul al doilea, când se închid porțile războiului. Este un moment de reală şi profundă emoție. Rar s-a scris împotriva războiului o pagină de scepticism mai uman şi de tristețe mai cuprinzătoare. „Discursul către morți" e un poem şi un pamflet.

Îl spune Louis Jouvet în tăcerea înfiorată a unei săli, care îşi suspendă câteva clipe răsuflarea. Îl spune cu o putere concentrată, cu o severitate lapidară, cu o tristețe virilă şi cu un surâs ca o pecete. E ceva vindicativ şi resemnat în glasul lui, care în notele cele mai joase, îşi păstrează nu ştiu ce duritate metalică, uşor învinsă de melancolie.

„O, voi care nu ne auziți, care nu ne vedeți, ascultați aceste cuvinte, priviți acest cortegiu...

Noi suntem învingători. Puțin vă pasă, nu-i aşa? Şi voi sunteți învingători. Dar noi, noi suntem învingători vii. De aici începe deosebirea. Şi de aici începe să-mi fie ruşine...".

Niciodată „mormântul de sub arcul de triumf" n-a ascultat asemenea cuvinte. Nimeni nu este obligat să fie sincer cu un mormânt. Giraudoux îndrăzneşte acest lucru.

Să fie o impietate? Un personaj din piesă – reprezentant al spiritului eroic şi al opiniei publice patriotice – se grăbeşte să-l denunțe pe insultător. Dar e o voce de foc în acest „discurs către morți" şi ea trebuie să biruie:

„... Oricine ați fi, voi absenți, voi inexistenți, voi uitați, voi fără treabă, fără odihnă, fără ființă, înțeleg în sfârşit că, închizând aceste porți trebuie să-i scuz față de voi pe acești dezertori, care sunt supraviețuitorii şi să resimt drept un dublu furt şi drept o dublă rană, aceste două nume a căror strălucire şi răsunet sper că nu vă mai atinge: căldura şi cerul...".

Un „discurs către morți", care este o laudă a vieții – iată un gest de curaj, care poate însemna ruina tuturor industriilor de eroism. Sunt câteva străvechi ipocrizii, ce cad la acest strigăt de pace, strigăt de sinceritate bărbătească, ce nu se teme să refuze gloria, pentru ca să apere „bucuria de a trăi, elanul către ce este just şi natural".

Am credința că, în negura ce domneşte astăzi în lume, „discursul către morți" al lui Giraudoux valorează cât o mare faptă. Rătăcirea nu este totală şi dezmeticirea nu este imposibilă – atâta vreme cât un astfel de cuvânt poate fi rostit.

(„Rampa", luni, 27 ianuarie 1936)

PESTE BARIERELE TIMPULUI

„Le Feu“

Cred că am citit prima oară ***Focul*** lui Henri Barbusse prin 1918, când nemții erau încă la Brăila, sau puțină vreme după plecarea lor. Circula pe atunci o traducere românească a romanului, cenzurată de Komandatură, cu multe episoade suprimate şi cu mari pete albe în text. Sper că memoria nu mă înşeală şi că, dacă aş căuta cu stăruință, aş găsi la un anticar, acel volum cu coperțile, pe care parcă şi astăzi le văd în roşul lor decolorat într-adevăr, probabil spre a nu fi prea subversiv.

Nu ştiu dacă prima ediție franceză, tipărită în plin război, a apărut necenzurată. Ar fi de mirare. Şi este şi astăzi greu de înțeles, cum această carte disperată, tragică, sfâşiată a fost îngăduită într-o vreme, care trăia doar prin exasperarea ultimelor resurse de orbire colectivă.

Le Feu era un strigăt de rezistență. Cel dintâi, poate. Ironia făcea ca acest strigăt să capete un premiu literar. Mă întreb dacă Academia Goncourt, dând un premiu lui Henri Barbusse, nu încerca astfel să localizeze explozia romanului, reducându-l la valoarea unui fapt literar, nu la semnificația unui gest uman.

De ce permiteau nemții traducerea şi răspândirea ei în Germania şi în țările ocupate? Fără îndoială, pentru a demonstra „moralul scăzut“ al inamicilor. Dar arma era primejdioasă şi cu dublu tăiş. Căci în paginile ei, oricât de prudent forfecate, cetitorul din tranşeele germane recunoştea o dramă, pe care sub alte steaguri o trăia el însuşi.

Toate birourile de cenzură au mutilat romanul lui Barbusse, dar nimeni nu izbutea să oprească inima însângerată care bătea acolo.

Cine a inventat stupida vorbă, după care pacifismul – adică iubirea de pace – este o atitudine nevirilă? ***Le Feu*** era o operă de răscolitoare puteri. Cel care o scrisese venea de pe front, unde luptase eroic în primele rânduri, dar eroismul său moral de scriitor era nesfârşit mai îndârjit, iar primejdiile pe care de bună voie le înfrunta, erau mai grave, decât ale morții fizice pe câmpul de război, unde totuşi nu ocolise această moarte.

... Se poate spune orice despre acțiunea lui Barbusse după război. A fost o foarte agitată luptă, care a trezit şi la extrema-dreaptă şi la extrema-stângă *dușmănii tari*. Fondarea grupului **„Clarté“**, despărțirea violentă de Romain Rolland, tipărirea pamfletului ***Le couteau entre les dents*** contraziceau imaginea, evident mai comodă, a unui literat, care oricât ar fi de revoltat, şi-ar putea totuşi acomoda revoltele cu exigențele şi cu satisfacțiile artei. Războiul şi revoluția îl despart pe Barbusse definitiv de literatură. De la ***Le Feu*** n-a mai scris nimic, decât pamflete, apeluri şi manifeste. Nu este în căderea noastră să desprindem scrisul lui Barbusse din marea încăierare anonimă, căreia singur s-a sortit. Dar ***Le Feu*** rămâne una din cele mai mari cărți ale timpului nostru. Va supraviețui tuturor cărților de război, pe care le-a creeat moda sau cererea publicului sau exigențele editorilor. Va fi cândva un document sigur al acelor timpuri tragice, care pe măsură ce se depărtează de noi, îşi pierd realitatea. Şi va fi totdeauna o operă, în care inima omului îşi va recunoaşte suferințele – vai!... identice. Căci iată, în timp ce, la Moscova, Henri Barbusse închide ochii lui obosiți, pe continent se pregătesc viitoare catastrofe, pe care mâine un alt Henri Barbusse – mereu acelaşi şi mereu altul – le va povesti.

(„Rampa“, 4 septembrie 1935)

Romain Rolland

Este greu de explicat astăzi, când autorul lui ***Jean Cristophe*** împlineşte 70 de ani, puțina influență pe care scrisul său o exercită asupra spiritului francez. N-ar fi de mirare ca această zi festivă să treacă neobservată în patria lui. Rolland e cu desăvârşire inactual acolo.Nu ştiu dacă opera lui se mai citeşte, dar e sigur că ea nu provoacă nici simpatii active, nici rezistențe puternice. S-ar zice că în marea dezbatere dintre dreapta şi stânga, mai acută astăzi decât oricând, Romain Rolland nici nu este angajat.

Adversarii nu-l atacă, partizanii nu-l invocă.

Această indiferență este cu atât mai ciudată, cu cât e vorba despre un om pentru care acțiunea politică n-a fost mai mult sau mai puțin diletantă (cum este, în definitiv, cazul lui Gide), ci răspicată, fermă şi plină de riscuri.

Astăzi, într-o ambianță revoluționară generală, este destul de comod să te angajezi pe o baricadă extremă.

În 1914, în plin război, când orice disidență politică lua repede aspect de trădare, gestul lui Rolland era nesfârşit mai îndrăzneț. Omul acesta accepta într-adevăr să rămână singur împotriva întregului univers.

De la Tolstoi, poate că nimeni n-a înfruntat mai deschis ordinea şi morala curentă.

Totuşi, atitudinea aceasta revoluționară, verificată în cele mai grele ceasuri prin care poate trece o conştiință de om, n-a reuşit să-i câştige lui Romain Rolland decât o scurtă glorie în străinătate şi o solidă nepăsare în Franța

De la 1920 la 1925, ***Jean Cristophe*** a circulat cu furie prin Europa, câştigând adeziunea pasionată şi zgomotoasă a lectorilor tineri. (Îmi aduc şi astăzi aminte de foamea cu care luam cunoştință, în clasa a cincea de liceu, de primele tomuri ale lungului şi greoiului roman. Era o carte pe care aveam s-o iubesc multă vreme cu o dragoste vehementă şi exclusivă...) Nu ştiu exact de unde a început declinul acestei pasiuni literare. Fapt este că ea n-a avut nici un ecou în Franța, iar în ultimul deceniu, cam de la 1925 până astăzi, a slăbit pretutindeni, până a se cufunda într-un fel de respectuoasă şi cenuşie indiferență.

Ce înțeles politic poate avea această inactualitate a lui Romain Rolland, nu interesează prea mult aici. Mai curios mi se pare locul foarte redus pe care el îl ocupă în conştiința literară a timpului.

Dacă ***Jean Cristophe*** este o operă informă şi ternă, stimabilă în intenții, dar copleşită de simboluri şi teze, nu e mai puțin adevărat că ea reprezintă începutul unui tip de roman.

Înaintea lui Proust, înaintea lui Roger Martin du Gard, înaintea lui Jules Romains, Rolland întreprinde o vastă construcție epică, pentru care abea mult mai târziu avea să se descopere termenul „roman-fluviu“. El cel dintâi se abate de la tipul tradițional al romanului francez şi îi lărgeşte cadrele. (Când spun „cel dintâi“, nu-l uit nici pe Balzac, nici pe Zola). Cel puțin cu acest titlu de precursor al unei noi tehnici în romanul francez, numele lui Rolland ar trebui păstrat în istoria literaturii moderne.

Dar nu trebuie să limităm la o simplă valoare didactică o vastă operă, pe care o salvează un singur fapt de poezie – unul singur, dar decisiv. Într-adevăr, din tomurile obosite ale Romain Rolland, din teatrul lui atât de schematic, din romanele lui atât de factice, din monografiile lui critice atât de impersonale, se detaşează o carte, admirabilă, care le răscumpără pe toate, o carte mereu tânără, mereu vie, mereu înflăcărată. Este ***Colas Breugnon***, extraordinar poem epic, în care bucuria de a trăi capătă accente de o sănătate, de o putere şi de un optimism exploziv. Este o inexplicabilă flacără arzând în mijlocul unei opere, plină de abstracții pe jumătate moarte.

La 70 de ani, pentru a sărbători o viață de un eroism modest şi de muncă ştearsă, Romain Rolland nu poate cu nimic recuceri emoția noastră decât cu imaginea acestui Colas Breugnon, libertin şi generos.

(„Rampa“, joi 30 ianuarie 1936)

„Afacerea“ Victor Hugo

...Nu încape nici o îndoială că la mijloc este o luptă politică. „Afacerea Hugo“ reprezintă încă un caz de deformare intelectuală, sub presiunea vieții publice. Este încă un exemplu de invaziune politică în domeniul culturii. „Stânga“ şi „dreapta“ – acești monştri de judecată modernă – năvălesc în domenii până azi autonome şi îşi descoperă adepți pretutindeni; în muzică, în matematici, în poezie, în mecanică.

Victor Hugo a fost decretat poet de stânga. (Aşa cum Richard Wagner a fost şi el decretat, dincolo de Rhin, compozitor de dreapta, membru obligatoriu al trupelor de asalt).

[...] Nici Emile Zola„ căruia dreapta franceză nu-i va ierta niciodată crima de a fi făcut lumină în „Afacerea Dreyfus“, nici el n-a cunoscut în presa reacționară franceză atacuri de egală vehemență.

Cincizeci de ani după moarte, Victor Hugo continuă să fie un personaj iritant. E un semn incontestabil de supraviețuire şi de prezență. Nimeni nu se luptă din simplă perversitate cu un momânt. Sunt însă morminte incomode – şi al lui Victor Hugo este incomod până la culme.

Hugo are o viață, o operă şi un destin de proporții colosale. Este un imperiu ce nu-şi cunoaşte limitele, din cauza prea marei lui întinderi. Oricine îl poate ataca într-un punct anumit. Nimeni nu-l poate cuceri în ansamblu.

Judecat în delatii, Victor Hugo devine uşor rizibil. Se pot face cu zecile citate comice din opera lui. Se pot găsi cu sutele gafe ridicule în viața lui. Dar o asemenea operație este fără sens, după cum fără sens este să judeci o pădure şi un munte după balega jivinelor ce-o locuiesc. O pădure este un întreg. Viața se descompune şi se recrează acolo într-un miliard de fenomene microscopice, care sunt poate abjecte, în parte, dar al căror glas unanim este pur.

Liber este oricine să studieze excrementele păsărilor dintr-o pădure, sau sudoarea lupilor, sau păduchii brazilor – dacă asta îl interesează. Pădurea rămâne însă deasupra acestor mizerii şi, cu ele laolaltă, un mare foşnet, o mare umbră, o mare viață.

Victor Hugo trebuie citit fără mofturi, cu sentimentul drumețului pornit la drum lung, şi prin iarbă, şi prin băltoace, şi prin frunze putrezite, ştiind că o pădure nu este o sală de recepție [...].

E ceva demiurgic în Hugo. E un principiu de creație în el, care merge până la izvoare, până la origini. Şi este, de aceea, ceva orb în opera lui, orb ca instinctul şi ca forța de germinare a pământului.

Spiritul critic n-ar fi avut ce să caute în acest câmp liric fecund, în care buruienile şi plantele subțiri creşteau împreună, de-a valma, fără alegere, fără control, cu neglijență, cu nepăsare, cu acea opintire ciclopică a marilor făcători de viață sau de istorie. (Mă gândesc, cu acest prilej, că dacă legenda îl vrea pe Homer orb, este poate tocmai pentru a exprima această obscuritate primară, firească actului creator, biologic sau artistic, cum o fi el [...].

(„Rampa“, luni, 3 iunie 1935)

Zola interzis

Cred că nu-l mai citea nimeni. Era un nume iubit sau detestat – dar nu mai mult decât un nume. Interzicerea cărților lui în Germania îl va readuce însă în actualitate. Pus la index, Emile Zola va redeveni o lectură pasionantă.

Cât de proşti psihologi sunt guvernanții – toți guvernanții – dacă din trecerea timpurilor n-au învățat până azi nici acest simplu adevăr că e de ajuns ca un lucru să devină subversiv, pentru ca să fie seducător.

Lăsate în voia destinului lor literar, cărțile lui Zola şi-ar fi continuat greul lor somn. E o literatură de greoaie naivități, cu simboluri plate, cu idei primare, cu o poezie fadă, când vrea să fie delicată, şi retorică până la trivial, când vrea să fie revoltată.

Încercările recente ale unui André Gide sau ale unui Céline de a-l impune pe Zola cititorului modern, au căzut. Ele trebuie considerate cel mult drept o lăudabilă solidariate cu figura, într-adevăr patetică, a luptătorului politic. Artistul însă nu mai putea fi salvat. El este cu mult dincoace de stadiul prezent al literaturii.

Dar ceea ce omagiul n-a putut face, e probabil că va izbuti să facă adversitatea. Cenzura național-socialistă îi dă lui Zola o nesperată putere de rezistență. Dacă opera lui ajunge pentru a pune pe gânduri un regim politic, se vede că resursele ei de viață sunt încă tinere.

Dacă un cenzor ar trebui să dea socotelă de sentințele lui, ar fi extrem de instructiv să ştim cum ar justifica interzicerea romanului ***Fecunditate***. Iată o operă care ar trebui să-i convină perfect regimului moral de la Berlin. E un imn al vieții de familie, al mamei prolifice, al tatălui cumpătat, al copiilor cuminți. Este, dacă mai țineți minte, un pamflet împotriva adulterului, o condamnare, un atac sever contra avortului. E o carte morală, insuportabil de morală, în care oamenii de treabă primesc medalii de virtute la nesfârşit în timp ce canaliile sunt zdrobite, ca să se învețe minte. Este un roman scris de o guvernantă.

În bună logică, morala hitleristă ar trebui să se regăsească în această poveste înăbuşitor de cuminte. După ce a interzis dansurile moderne, după ce a ordonat lungimea pantalonilor de bae, după ce le-a oprit pe femei să se vopsească sau să fumeze, după ce le-a obligat prin lege să facă un număr minimal de copii – de ce suprimă acest candid ***Fécondité***, care este o pledoarie pentru virtute?

Dacă reflectăm puțin la semnificația acestei recente puneri la index, trebuie să convenim că ea nu pedepseşte în fond opera lui Zola, ci însăşi persoana lui. Ceea ce nu i se poate ierta nu este faptul de a fi scris lungi romane sociale, în care adesea teza este atât de inocentă, iar morala atât de potolit burgheză. Nu i se iartă însă lui Emile Zola faptul de a fi ridicat odată glasul împotriva „minciunii superioare de stat“. Este o insurecție, pe care din instinct şi din prudență regimurile „tari“ o înfierează şi astăzi, deşi patru decenii au trecut de la strigătul acela de acuzare, începător de epocă.

„Je déclare que le mot Justice est le plus beau da la langue des hommes et qu'il faut pleurer si les hommes ne le comprennent plus“.

Spune asta, în ziua condamnării lui Emile Zola, nu un luptător, nu un profet, ci un sceptic, un ironist ca Jules Renard – şi o spune nu într-un manifest sau într-un ziar, ci într-un carnet intim, unde nimeni – şi cu atât mai puțin el – nu scrie cu fraze mari: *„Declar că resimt un gust subit şi pasionat pentru baricade...şi că, de vreme ce miniştrii noştri îşi bat joc de ea, începând de astă seară, iubesc Republica, şi ea îmi inspiră un respect, o tandrețe, pe care nu mi-o cunoşteam. Declar că cuvântul Justiție este cel mai frumos din limba oamenilor şi că trebuie să plângem, dacă oamenii nu-l mai înțeleg. Zola este un om fericit. El şi-a găsit rațiunea de a fi şi trebuie să le mulțumească bieților lui jurați, care îi fac cadou un an de eroism... Eu îl achit pe Zola. Departe de a organiza tăcerea în jurul lui, trebuie să strigăm «Trăiască Zola!». Trebuie să urlăm acest strigăt din adâncurile noastre“.*

Pagina este extraordinară prin violență, prin vibrație, prin emoție. Aş transcri-o pe toată, dar nu se poate. Cred că cenzura nu mi-ar permite. E o pagină de foc în toată opera subtilului Renard. O citeşti astăzi, 38 de ani după ce a fost scrisă, şi înțelegi că, într-adevăr, acel „Acuz!“, pe care Zola îl arunca în fața unui regim buimăcit de lumina prea bruscă, ce-l orbea, echivala cu o formidabilă ridicare de oşti revoluționare. Un singur cuvânt era de ajuns.

Când astăzi cenzura germană se luptă cu volumele prăfuite şi uitate ale lui Emile Zola, nu e greu de înțeles că în realitate acest cuvânt, acest singur cuvânt, ar vrea să-l suprime din memoria oamenilor. Dar e mai uşor să uiți o sută de romane obosite de trecerea timpului, decât să ştergi din conştiința umană o singură silabă de revoltă.

Dacă Zola ar fi un caz literar, şi nimic mai mult, cât de simplă ar fi uitarea lui!...

Zola interzis însemnează un strigăt interzis. Eroarea eternă a politicei a fost de a-şi închipui că strigătele se pot interzice.

(„Rampa“, joi, 16 februarie 1936)

MUZICA SUVERANĂ

Maurice Ravel

Opera lui Maurice Ravel, compozitorul francez tocmai dispărut, şi a cărui moarte va fi resimţită ca o imensă pierdere pentru toţi câţi îndrăgesc muzica, este fără îndoială printre cele mai delicate opere ale vremii noastre. Îi lipseşte amploarea, îi lipseşte abundenţa, dar nu-i lipseşte fineţea şi nici graţia. Este opera unui poet al muzicii – şi, îndeobşte, poeţii nu scriu abundent.

Un catalog al compoziţiilor lui Ravel e destul de uşor de înfăptuit. A scris mai ales pentru pian, foarte puţine lucrări pentru orchestră; o singură lucrare importantă pentru muzică de cameră (faimosul lui quator) şi aproape nimic pentru instrumente de suflat. De asemeni, pentru vioară nu ne-a lăsat decât puţine piese, dintre care cele mai multe sunt transcripţii, precum *Malaguenia* şi încântătoarea *Habanera*, extrase din *Rapsodia spaniolă* şi adoptate de violonişti şi violoncelişti în „repertoriul permanent". Singura compoziţie pentru vioară rămâne *Ţiganca*, destinată a figura în literatura acestui instrument, ca unul din cele mai frumoase lucruri pe care vioara le datorează muzicii moderne.

Însă pianul datorează lui Maurice Ravel o recunoştinţă eternă, căci puţini compozitori au iubit într-atât acest instrument şi, probabil, nimeni dintre contemporani nu l-a slujit cu mai multă dragoste, cu mai multă tandreţe. Maurice Ravel şi-a încredinţat operele majore în primul rând pianului şi doar mai târziu le-a orchestrat: *Mama mea, gâsca, Mormântul lui Couperin.*

Cât priveşte concertul de pian pentru mâna stângă şi orchestră, a mai scris cineva, în vremea noastră, un lucru atât de spiritual, cu acest amestec de claritate şi emoţie care dă humorului lui Ravel nu ştiu ce nuanţă de tristeţe?

Nu trebuie să ne înşelăm. Dacă vorbim despre spiritul lui Ravel, dacă am pomenit chiar de „humorul" său, n-am vrut să ignorăm ceea ce este profund în exuberanţa lui aparentă, ceea ce uneori este sfâşietor în nerâsul său, în limpiditatea muzicii lui.

Cu siguranţă, nu datorită unui oarecare hazard, Maurice Ravel se hotăra, acum treizeci de ani, adică la începutul carierei aproape, de a pune pe muzică unele *Istorii naturale* ale lui Jules Renard. În asemenea alegere, era un fel de a se defini pe sine însuşi. Spiritul lui Ravel are în comun cu spiritul lui Renard. Acelaşi mod de a pune anumită discreţie în ironie, egală cu pudoarea sentimentelor, refuz de a se abandona propriilor elanuri, propriilor emoţii, şi orgoliul de a tăinui într-un surâs impulsul de a plânge.

Este ceea ce conferă celor mai luminoase pagini ale lui Maurice Ravel o indescriptibilă tristeţe.

Cât de mişcătoare este întâlnirea dintre Renard şi Ravel. Jules Renard ne-o destăinuie în jurnalul său – şi ne vine greu să recitim astăzi însemnarea aceasta fără un ascuns sentiment de jenă:

„12 ianuarie 1907. M. Ravel, compozitorul *Istoriilor naturale*, negru, bogat şi fin, insistă ca să mă reped să ascult, astă seară, melodiile lui.

I-am mărturisit ignoranţa mea şi l-am întrebat ce a putut să adauge la *Istoriile naturale.*

- Scopul n-a fost să adaug, ci să interpretez.

- Dar ce legătură?

- Să exprim cu ajutorul muzicii ceea ce dumneavoastră exprimaţi prin cuvinte când vă aflaţi în preajma unui arbore, de exemplu. Gândesc şi simt prin muzică, şi aş vrea să gândesc şi să simt aceleaşi lucruri cu dv. Există muzica instinctivă, sentimentală, a mea – se înţelege, cu condiţia prealabilă de a cunoaşte meseria - şi muzica intelectuală: d'Indy. Astă seară vor fi doar de-ai lui d'Indy. Nu admit emoţia, pe care refuză s-o explice. Eu socotesc dimpotrivă: dar ei găsesc interesant ce întreprind, pentru că ei nu îngăduie. Pentru mine e foarte importantă această confruntare. Oricum, sunt sigur pe felul meu de a interpreta. Este admirabil!".

„Se înţelege, trebuie mai întâi să cunoşti meseria". Ei bine, Ravel o cunoştea. Tehnica lui e fascinantă: ea pune în evidenţă cea mai neînsemnată nuanţă a gândirii muzicale, ştie să obţină dintr-o frază oarecare formele cele mai variate, cele mai neaşteptate, cele mai surprinzătoare. Gândiţi-vă la Bolero-ul său: câtă simplicitate într-un unic motiv muzical, şi totuşi câtă forţă copleşitoare în monotonia lui, ce amestec de apatie şi exasperare în acel ritm obsedant, de neuitat pentru totdeauna.

Este proba unei virtuozităţi tehnice admirabile, chipul acesta de a compensa prin invenţii ale orchestraţiei, prin efecte de lumină şi umbră sonoră, sărăcia motivului muzical şi de a face din el o dovadă de plinătate şi generozitate.

Dar oricât de complexă ar fi tehnica lui Maurice Ravel şi oricât de profundă meseria însuşită, nu întru acestea se cuvine a căuta principalele calităţi ale operei şi lecţiei sale. Înainte de toate, Maurice Ravel este muzician.

„Gândesc şi simt prin muzică", mărturisea lui Jules Renard, şi trebuie să desprindem din această declaraţie caracterul principal al operei lui, care nu este o construcţie abstractă, ci un limbaj spontan, emoţionant şi sincer, al unui om sensibil, al unui poet şi unui muzician.

Se simte în unele pagini ale lui Ravel – bunăoară în *Rapsodia spaniolă* ori în *Nocturna lui Daphnis şi Chloé* – bucuria muzicii, un fel de sentiment de descătuşare prin muzică, ceea ce e semnul veritabilului muzician.

Pierdem, o dată cu moartea lui Maurice Ravel, cea mai nuanţată sensibilitate muzicală a epocii noastre, o mare fineţe a sentimentului, un artist încântător, o inimă pură, o gândire inspirată, un limbaj plin de culoare şi ritm, în sfârşit, o lume muzicală care izbutea, cu rară graţie, dificilul aliaj dintre lirism şi ironie.

*

Publicul român e familiarizat doar cu două sau trei lucrări de Ravel. Este încă una dintre lacunele repertoriului muzical, pe care am denunţat-o adesea.

Cu excepţia acelui *Bolero* şi *Vals*, în ce priveşte muzica simfonică, şi cu excepţia Habanerei ori a Malagueniei, din partea viorii, restul operei sale a fost aşa de rar executată în sălile noastre de concert, încât poate fi socotit ca şi necunoscut.

De câte ori n-am fi vrut să auzim, în locul eternului concert în fa de Chopin, care ne este oferit de cinci, şase ori pe an, concertul pentru mâna stângă şi orchestră de Ravel, care – dacă memoria nu ne înşeală – a fost interpretat la noi o singură dată! Ca să-l putem asculta a trebuit să pândim cu ajutorul aparatului nostru de radio, posturile străine, care ne-au făcut, adesea, fericita surpriza de a ne dărui ceva din Ravel.

Poate că dispariţia acestui imens artist îi va decide pe conducătorii vieţii noastre muzicale de a-i consacra locul meritat în programele concertelor de la noi.

(„L'Indépendance Roumaine", duminică, 9 februarie 1938)

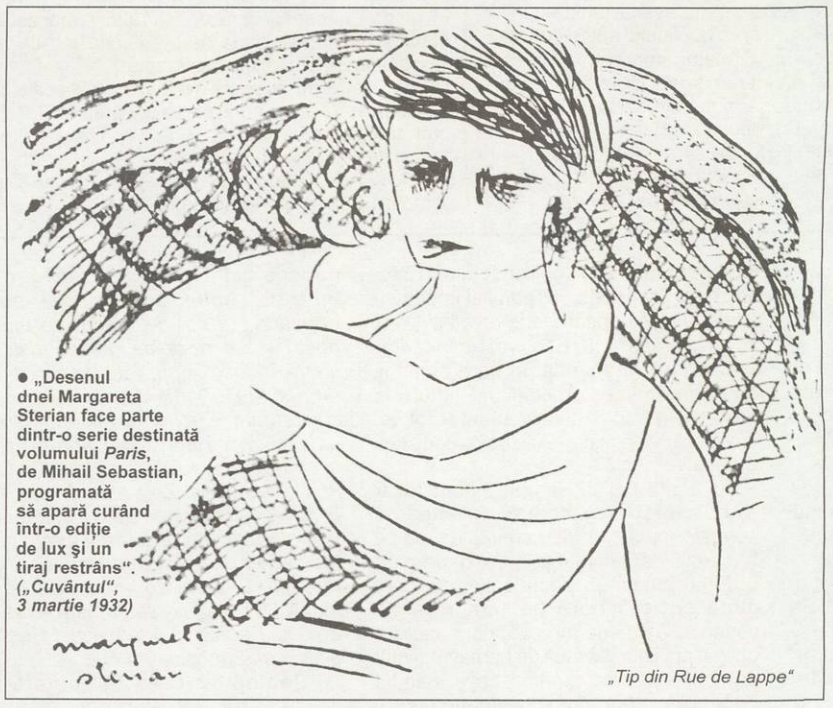

• „Desenul dnei Margareta Sterian face parte dintr-o serie destinată volumului *Paris*, de Mihail Sebastian, programată să apară curând într-o ediţie de lux şi un tiraj restrâns". *(„Cuvântul", 3 martie 1932)*

„Tip din Rue de Lappe"

Mozart şi Franţa

Amintirea lui Mozart este tot mai vie în Franţa. Lucrările lui sunt executate cu o fervoare specială, de la un timp încoace. N-aveţi decât să priviţi programele concertelor simfonice, programele posturilor de radio şi cataloagele de discuri imprimate de marile edituri, pentru a vă da seama de prezenţa lui Mozart, de actualitatea sa, de strălucirea lui în viaţa muzicală franceză.

Să fie simplă întâmplare? Un val trecător, unul din acele valuri capricioase care luminează brusc, fără o raţiune profundă, chipul unui mare clasic şi îi reînvie amintirea, pentru a o lăsa puţin mai târziu, în aceleaşi condiţii capricioase, să recadă în vechea uitare şi indiferenţă?

Nu cred aşa ceva. Este în această actualitate a lui Mozart în Franţa, un sens mai tainic şi mai adânc. Ea exprimă o solidaritate spirituală. Spiritul francez şi spiritul mozartian au avut, totdeauna, anumită înrudire – şi această înrudire capătă astăzi, în noile condiţii spirituale ale Europei, atât de răvăşite, de obscure, un caracter care depăşeşte domeniul muzicii.

Influenţa pe care Franţa a exercitat-o, odinioară, asupra tânărului Mozart, ne este cunoscută. În monumentala lor biografie critică (3 volume la Dexlée de Brouver), Théodore de Wyzewo şi J. De Saint Foi au definit admirabil sensul acestei influenţe: „Gustul francez integral – scriu ei – a acţionat asupra geniului lui Mozart, determinându-l să conceapă, pentru totdeauna, un ideal de precizie expresivă. Totdeauna, creaţia sa va diferi de operele italieneşti sau germane care îl vor fi inspirat, prin anume contururi ferme, sobru şi rapid, ca rezultat al spiritului francez care l-a nutrit permanent; Franţa i-a dat disciplina spiritului".

O disciplină a spiritului – ceea ce nu este doar o lecţie artistică, dar o legătură mult mai intimă, sub raportul mentalităţii, al sensibilităţii.

Mozart este perfectul tip de european, care descoperă pe deasupra frontierelor, unitatea morală a Europei, în mijlocul culturii capabile, în acelaşi timp, să primească, să înţeleagă şi să stimuleze orice mesaj individual, orice vocaţie naţională.

Geniul lui Mozart s-a hrănit din lecţiile cele mai diferite. Londra, Viena, Roma, Amsterdam, Paris – fiecare oraş reprezintă o etapă, fiecare ţară este o nouă ocazie de a îmbogăţi, a diversifica, a lărgi un limbaj muzical, care păstrează integral substanţa germană şi care se lasă fecundat de către orice nouă experienţă.

Opera lui Mozart n-ar fi putut să fie posibilă într-o Europă închisă, într-o Europă „autarhică". Este o operă, care reclamă libertatea – această libertate care este climatul spiritual mozartian şi în afara căruia ne este imposibil a înţelege şi a iubi surâzătorul şi melancolicul maestru de la Salzbourg.

Ceea ce Franţa descoperă în creaţia mozartiană este semnul spiritual al libertăţii într-o vreme când, din nenorocire, acest spirit dispare. Ceea ce Franţa oferă lui Mozart este o nouă patrie morală, un climat propice.

Jean Giraudoux a remarcat-o, de curând, cu o nesfârşită delicateţe: „Nu serveşte la nimic să cânţi Mozart acolo unde s-a pierdut tocmai ceea ce înseamnă Mozart, adică libertatea, sinceritatea şi fericirea. Dacă este mărturia unei bunăstări în Germania, dacă mai este doar amintirea unei vârste de aur pentru alte patrii, am impresia că Mozart devine contemporanul nostru în Franţa".

(„L'Indépendance Roumaine", vineri, 7 februarie 1938)

Poezia la cabaret

În ianuarie, la „Noctambuli", barul boem din Cartierul latin, cânta Francis Carco. Seară de seară, în faţa unei săli pestriţ populată, cu femei uşoare şi academicieni solemni, autorul *Inocenţilor* spunea versuri, cânta romanţe de cartier şi desfăcea un foarte leneş acordeon cu tonuri când metalice, când mătăsoase – acelaşi acordeon pe care l-a evocat în romanele lui cu apaşi şi fete pierdute.

Carco părea că descinde el însuşi dintr-un asemenea roman şi aducea cu el pe scenă stângăcia debutantului, puţin buimăcit de luminile rampei, dar şi nu ştiu ce aer de nepăsare familiară, pe care le-a deprins din peregrinările lui prin baluri-musete, prin cafenele obscure, prin cabarete de mahala.

Eh! Francis! îl strigau din sală diverşi camarazi, nu de literatură, ci de vagabondaj, cu tradiţionala caschetă pusă pe o ureche şi cu o eternă ţigară în colţul buzelor. „Francis" le răspundea cu un zâmbet de complicitate, pe care domnii din primele rânduri – „de l'Académie française" – nu se cuvenea să-l înţeleagă.

Revedeam cărţile lui Carco, poveştile lui de moarte şi amor, în care argot-ul este un mister poetic, nu o vulgaritate, iar periferia este o lume pasionantă, nu un mediu degradat. Revedeam acel miraculos *De Montmartre au Cartier latin*, scris cu atâta nostalgie pentru o tinereţe nebună şi eroică, pentru un Paris familiar şi fantastic, pentru o lume de zăpăciţi, de entuziaşti, de năuci. Nicăieri nu este desfrâul mai candid, mai pur, mai generos decât în literatura lui Carco. E într-adevăr un suflu de inocenţă, care o străbate şi o luminează, iar titlul celui mai frumos roman al său – *Les innocents* – este mai mult decât un tiltu, este o adevărată artă poetică.

A trecut timpul, a venit gloria, s-a apropiat bătrâneţea. Îl credeam pe Francis Carco obosit. Candidatura lui la Academie devenea un zvon insistent. Se şi făceau calcule de scrutin.

De la o vreme, cu toţii devenim respectabili. Mai curând sau mai târziu, ne pregătim să intrăm în rândul oamenilor aşezaţi.

Drumul care pleacă din Montmartre şi trece prin Cartierul latin, tot la Institut duce. Începi viaţa cu o caschetă şi o termini cu un tricorn academic.

Francis Carco n-a vrut să accepte acest drum. În ultimul moment, l-a câştigat gustul său de frondă. Când i se oferea o recepţie sub Cupolă, a preferat o apariţie pe scenă, la „Noctambuli". Îl aştepta acolo acea rumoare cordială, patetică, sinceră a nopţilor lui de tinereţe şi – prin fum de ţigări, prin zgomot de pahare, prin murmurul confuz de voci – îl chema sunetul, ce nu se uită, al acordeonului.

Acum, cântă la „Noctambuli" André Salmon. Literatura se instalează la cabaret. După un romancier, iată un critic. Dar amândoi – şi Carco şi Salmon – înainte de a fi romancier sau critic, sunt poeţi.

André Salmon vine din aceeaşi tradiţie boemă, din aceeaşi lume, pe care o cânta Apollinaire, la 13 iulie 1909, într-un poem „citit la nunta lui André Salmon" – baladă de o tristeţe copleşită de amintiri.

„Nous, nous sommes rencontrés dans un caveau maudit / Au temps de notre jeunesse / Fumant tous deux et mal vétus attendant l'aube / Epris, épris des même paroles".

„Cavoul blestemat", de care vorbeşte Apollinaire, nu mai există astăzi. Dar, la „Noctambuli" cântă acelaşi André Salmon, căruia anii i-au putut da, cel mult, haine mai bune, dar nu un alt suflet, nu alte cuvinte. El recită versuri pentru un public „prost îmbrăcat şi aşteptând zorile", întocmai ca în poemul de la 1909.

Nimic nu-l împiedică pe André Salmon să facă o astfel de copilărie, în care nu intră nici o urmă de cabotinaj, ci doar o nesfârşită nepăsare pentru ce poate zice lumea respectabilă.

Poezia simte în atmosfera cabaretului o legătură de rudenie. O oarecare iubire pentru vis, pentru uitare, pentru iluzie. E aceeaşi generozitate, aceeaşi nevoie de a fi sincer, acelaşi sentiment de a redeveni, în anumit fel, copil. Poezia este şi ea un fapt de noapte, cum este şi scena cabaretului, închisă şi nepătrunsă ziua, dar deschizându-se o dată cu întunericul, spre lumini mai fastuoase decât ale soarelui.

În timp ce Carco sau Salmon apar la „Noctambuli", Colette cântă la „A.B.C." iar Cocteau scrie romanţe pe care Marianne Oswald le va ţipa apoi în diverse localuri de noapte, cu dureroasa ei voce răniă.

E o tradiţie care leagă poezia de cabaret şi urcă departe în trecut, poate până la Villon.

(„Rampa", luni, 9 martie 1936)

ARHIEPISCOPIA TIMIŞOAREI
BIBLIOTECA EPARHIALĂ
Nr. MITROPOLIE

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAŢIE A FEDERAŢIEI COMUNITĂŢILOR EVREIEŞTI DIN ROMÂNIA

ANUL LI ● NR. 287 (1087) ● 4-31 DECEMBRIE 2007 ● 24 KISLEV - 22 TEVET 5768 ● 24 PAGINI + EDIŢIE SPECIALĂ (I-X) – 3 LEI

Luminile de Hanuca – aprinse în toate sinagogile din ţară

Hanuca 5768 a trecut şi a rămas, totodată, în amintirea noastră, cu toate cele opt lumânările aprinse în ceasul acestei tulburătoare sărbătoriri a luminii. Hanukiada, cum ne-au mărturisit cei aflaţi în acele zile pe traseele unor clipe de neuitat, i-a impresionat mai mult decât oricând. Pentru că Hanuca nu-i numai rememorare, ci şi trăire împlinită. La ce s-au gândit? Fiecare ar avea alt răspuns... Şi-au amintit cântecele străvechi şi, ca un semn al dăinuirii lor peste timp, istoria Macabeilor. Iar predica rostită, succesiv, de la amvonul unei mereu alte case de rugăciuni li s-a întipărit în memorie, o dată cu chipul tânărului Rabin Şlomo Sorin Rosen, care venise printre ei să le tălmăcească miracolul. Un miracol dublu, sau întreit, îngemănând credinţa în Dumnezeul cel unic, credinţa în victoria lor împotriva unor forţe aparent de neînvins după

Cu credinţa unor noi şi noi împliniri

toate legile altor războaie, şi credinţa, în sfârşit, că reintrând în Templul din Ierusalimul distrus şi pângărit de năvăliri şi vrăjmaşi fără număr, vor mai găsi, totuşi, o candelă de ulei sfinţit... în stare să împlinească sărbătorirea. Şi au găsit, rătăcită, o candelă cu ulei. Credinţa lor o aflase şi a făcut-o să ardă neîntrerupt pe tot parcursul sărbătorii. Credinţa lor iscase, prin ea însăşi, minunea...

Dar Hanuca a trecut, persistă doar amintirea ei... iar copiii, de pe atâtea alte meridiane, ale altor credinţe, la fel de îndrăgostiţi de strălucirea luminilor, aşteaptă acum aprinderea lumânărelelor. După alte datini, dar cu freamătul aceloraşi speranţe, în aşteptarea unui An cu noi împliniri, cu împăcare statornică între popoare şi oameni şi cu încredere la fel de neştirbită în Atotputernicul născător de împliniri.

Cu acest prilej, al apropiatului 2008, tuturor cititorilor noştri, tuturor celor împătimiţi în destinul Realităţii noastre, tuturor celor care cred în mai binele lumii - tot ceea ce îşi doresc. Să-şi afle, fiecare, candela cu ulei aducător de lumină. Şi sănătate! Şi pace!

DOREL DORIAN

Dr. AUREL VAINER, preşedintele F.C.E.R.

Meditaţii la ora unor mari reînnoiri

Hanuca este un prilej să vorbim despre reînnoire. Reînnoirea care se petrece, în prezent, în viaţa evreiască din România. Mă gândesc la câteva reinaugurări de Sinagogi: Sinagoga Mare din Capitală, Sinagoga „Beth Israel" din Ploieşti şi, cu ajutorul bunului Dumnezeu, la reinaugurările viitoare: Sinagoga din Iaşi, Sinagoga din lemn, cea mai veche din ţară, de la Piatra Neamţ, Templul Coral din Bucureşti. Chiar faptul că obştea noastră are un tânăr rabin autohton, Rabinul Şlomo Sorin Rosen, este încă o expresie a reînnoirii vieţii noastre religioase. Reînnoire este şi politica de promovare a tinerilor.

Continuare în pag. 8

„Caravana" Hanukiadei a străbătut zeci de comunităţi

Patru „caravane" ale Hanukiadei - din care au făcut parte Marele Rabin *Menachem Hacohen*, Rabinul *Şlomo Sorin Rosen*, dr. *Aurel Vainer*, preşedintele F.C.E.R., vicepreşedintele, ing. *Paul Schwartz*, membri ai Consiliului de Conducere al F.C.E.R şi alţi invitaţi, dar şi soli ai cântecelor de Hanuca - au fost prezente în peste 20 de comunităţi. Ei au vizitat localităţi din cele mai îndepărtate colţuri ale ţării, unde au fost aprinse luminiţele Hanukiei, simbol al perenităţii moştenirii noastre iudaice. Traseele au cuprins: Galaţi-Tecuci-Piatra Neamţ-Bacău, Brăila, Iaşi-Hârlău-Rădăuţi-Suceava-Focşani, Cluj-Napoca-Dej-Baia Mare-Sighet-Satu Mare şi Lugoj-Timişoara-Arad-Oradea. Peste tot membrii delegaţiilor au fost primiţi cu braţele deschise, confirmând prin acest gest că Hanukiada, iniţiată de Şef Rabinul dr. Moses Rosen (z.l.), nu şi-a pierdut nimic din actualitate. Cuvintele rostite de Marele Rabin, de tânărul *Rabin Şlomo Rosen, de dr. Aurel Vainer, preşedintele F.C.E.R. şi de alţi membri ai delegaţiei, ale căror* idei principale le prezentăm în sinteză în reportajele noastre, au încălzit sufletele enoriaşilor şi le-au dat speranţe în viitorul comunităţii evreilor din România. Ceremonii de Hanuca s-au desfăşurat şi la Bucureşti - la Templul Coral, la Căminul „Amalia şi dr. Moses Rosen", Liceul „Lauder-Reut" şi la Centrul „Habad" România.

O imagine a acestei sărbători – în PAG. 3, 4, 5, 6.

Adunarea Generală Extraordinară a F.C.E.R.

Adunarea Generală a F.C.E.R., desfăşurată în zilele de 16 şi 17 decembrie a.c., a dezbătut şi a adoptat Statutul Federaţiei Comunităţilor Evreieşti - Cultul Mozaic, cel mai important document al existenţei noastre ca evrei, în dubla noastră calitate - ca membri ai Cultului Mozaic şi ca una dintre minorităţile din România. Noul statut, care foloseşte pe larg prevederile Legii Cultelor ce garantează drepturi şi libertăţi extinse celor 18 culte religioase recunoscute din România, reconfirmă calitatea Federaţiei de reprezentant al Cultului Mozaic şi conferă un conţinut nou rolului şi structurii organizatorice a Federaţiei, prin aplicarea principiilor transparenţei, democraţiei şi descentralizării. Prevederile

Adoptarea Statutului Federaţiei – piatră de hotar a existenţei noastre

Statutului, completate cu amendamentele propuse de participanţi, precizează că baza Federaţiei o reprezintă comunităţile, care se vor bucura de dreptul de a acţiona independent, potrivit condiţiilor locale, cerinţelor şi necesităţilor enoriaşilor, dar care au şi obligaţii pe care trebuie să le însuşească şi să le respecte, în spiritul aceloraşi principii ale democraţiei şi transparenţei. Statutul defineşte rolul Federaţiei în relaţiile cu celelalte culte religioase, cu organizaţiile internaţionale, şi ca reprezentant al etniei, cu dreptul de a avea un deputat în Parlamentul României. După adoptarea Legii Minorităţilor, Statutului i se vor aduce eventuale completări sau corectări pentru a fi conforme şi cu prevederile acestei legi.

Dezbaterile din cele două zile ale Adunării au fost determinate de abordări, percepţii diferite despre rolului Federaţiei în viaţa publică şi cea de cult din România. Nu a fost vorba de conflict de interese, ci de găsirea formulei celei mai potrivite care să definească această dublă misiune. În acelaşi timp, a fost şi un avertisment asupra consecinţelor pe termen lung ale acceptării unor formulări neadecvate, destul de greu de înlăturat. Consensul la care s-a ajuns până la urmă demonstrează voinţa tuturor participanţilor de a oferi un instrument cât mai bun cu ajutorul căruia să se poată îndeplini în condiţii optime menirea Federaţiei vizând supravieţuirea comunităţii noastre şi a iudaismului.

În cadrul Adunării, Marele Rabin **MENACHEM HACOHEN** a subliniat cu tărie necesitatea revirimentului vieţii religioase, fundamentul existenţei etniei noastre. Pe larg, despre desfăşurarea Adunării Generale Extraordinare - în numărul viitor al R.E.

COMUNICAT DE PRESĂ

Dreptate şi adevăr privind Sinagogile şi Cimitirele Evreieşti din România

De mai bine de un an de zile, după cum se cunoaşte, David Kahan – cetăţean american, născut în România – a pornit o campanie intensă de denigrare a activităţii Federaţiei Comunităţilor Evreieşti *din România, cu privire la soarta sinagogilor şi cimitirelor evreieşti din ţara noastră.*

Nu de mult, în ziarul „Maariv" din Israel, a apărut un articol iniţiat în mod direct de acelaşi domn David Kahan.

Aşa cum am arătat, Comitetul Director al Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România l-a declarat pe acesta „persona non grata" în raporturile cu Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România. Am motivat aceasta decizie, printre altele, prin faptul că David Kahan a încercat să corupă persoane din comunităţile evreieşti pentru procurare de suluri de Tora.

În această situaţie, trebuie să informăm corect publicul din România, Israel şi alte ţări, despre starea sinagogilor şi cimitirelor evreieşti din România, astfel:

Patrimoniul sacru al Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România constă în: ● 94 sinagogi, din care 41 în funcţiune ● 809 cimitire, situate în

Continuare în pag. 2

PAG. 12-13

FONOTECA R.E.

RADU BELIGAN

PAG. 9

Interviu, în exclusivitate, cu scriitorul

MIRCEA CĂRTĂRESCU

„Nu vorbim de viitor, ci de mai multe feluri de viitor“

Interviu cu deputat dr. AUREL VAINER, preşedintele F.C.E.R.

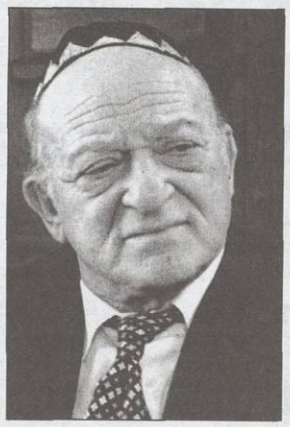

Participarea preşedintelui F.C.E.R, dr. **Aurel Vainer**, şi a directorului J.C.C., **Dalia Golda**, la Programul 2007 al Centrului European de instruire pentru conducători de comunităţi evreieşti „Leatid Europe“, între 30 noiembrie şi 2 decembrie a.c., la Oxford, a constituit punctul de plecare al prezentului interviu acordat de preşedintele Federaţiei revistei noastre.

- Prime impresii.

- Cursul s-a ţinut într-un cadru foarte stimulativ: un castel modern într-un loc situat în afara Oxfordului, la Yarnton Manor. A fost un timp binevenit pentru schimburi de idei şi acumulări de experienţe, de întâlniri cu lideri comunitari din Elveţia, Turcia, Marea Britanie, Spania, Rusia, Germania, Franţa. Programul a fost foarte dens, având ca nucleu principal strategia de acţiune a conducătorilor evrei pentru menţinerea şi dezvoltarea vieţii evreieşti în comunităţile lor, în condiţiile vitezei cu care se schimbă lumea. Important a fost faptul că am fost impulsionaţi să gândim în perspectivă, ţinând cont de specificul fiecărei comunităţi. Cursul ne-a deschis noi orizonturi, am fost familiarizaţi cu noi modalităţi de implicare în viaţa comunitară, ne-a facilitat contacte personale cu colegi din diferite ţări europene. Desigur, meritul principal revine profesorilor.

- Câteva cuvinte despre profesori.

- *Rafael Ramirez*, originar din Mexic, este doctor în Ştiinţa Sistemelor Sociale al Universităţii din Pennsylvania (Wharton School), unde a fost cercetător la Centrul de Management şi Ştiinţă Comportamentală. A fost profesor de management în peste 20 de ţări. În prezent, este profesor de Management Strategic la Universitatea Oxford şi este preocupat de cercetări în domeniul viitorologiei şi al inovaţiei în afaceri. *Alberto Senderey*, directorul JOINT în Europa şi America Latină, a fost de mai multe ori oaspete al obştii noastre. Ceea ce se ştie mai puţin despre el este faptul că a editat o antologie de scurte povestiri evreieşti şi cronici de istorie a evreilor. *Andres Spokoiny*, născut la Buenos Aires, este director al „Leatid Europe“, director al JOINT pentru Ţările Baltice şi Kaliningrad şi responsabil al JOINT Paris, în probleme de Planificare Strategică. Are studii iudaice şi rabinice, este absolvent al Programului „Melton“ pentru Educaţie Iudaică în Diaspora al Universităţii Ebraice din Ierusalim.

- Ce înseamnă management strategic?

- Un management comunitar prin care-ţi defineşti, din punct de vedere economic şi social, drumul în viitor, ţinta pe care vrei s-o atingi, mijloacele pe care le ai la dispoziţie. Managementul stategic este un mod ştiinţific de abordare a modalităţilor de dăinuire în viitor. Întrebarea esenţială pentru orice lider comunitar este: ce se va întâmpla cu noi mâine? Nu avem dreptul să trăim la întâmplare. Profesorul Ramirez ne-a convins că este mai bine să acţionezi nu doar de azi pe mâine, ci dintr-o perspectivă temporală. Ne-a arătat, printre altele, că managementul strategic nu este echivalentul abordării unor proiecte formale, fiindcă, de multe ori, viaţa te obligă la un exerciţiu neformal de gândire. Cursul a fost interactiv.

- Un exemplu.

- În 20 de minute a trebuit să scriem cum va arăta comunitatea pe care o reprezentam în 2030, după care a avut loc un dialog în care fiecare a trebuit să-şi susţină punctele de vedere exprimate în „extemporal“. Unele erau mai optimiste, altele mai pesimiste. În ce mă priveşte, am încercat să spun *non multa sed multum* şi m-a ajutat faptul că, personal, predau cursuri de strategie de marketing. Am avut mult de câştigat din discuţiile cu colegi, lideri comunitari europeni.

- Cum aţi văzut comunitatea noastră în 2030?

-După cum ştiţi, sunt un optimist. Am luat, în primul rând, în considerare perspectivele României ca stat membru în U.E.: asta înseamnă şi posibilitatea de a circula a oamenilor, produselor, serviciilor. Apoi – dezvoltarea tehnologiilor pornind de la prezent: calculator, internet, telefon mobil. Am luat în calcul tradiţia culturală ca şi modernizarea educaţiei iudaice. Mi-am exprimat speranţa că, în 2030, antisemitismul va fi istorie. Deşi perspectiva demografică nu este încurajatoare, totuşi, la o privire mai atentă, am constatat că tinerii şi generaţia medie, la un loc, reprezintă mai mult de jumătate din populaţia evreiască actuală. O altă şansă de continuare a vieţii evreieşti în România este aceea că procesul de globalizare atrage după sine noi resurse umane în comunitatea noastră. De aceea am conchis că, în 2030, comunitatea va număra cam acelaşi număr de membri câţi sunt în prezent. Un alt motiv de optimism mi-l oferă prezentul vieţii comunitare puternice de la noi şi soliditatea parteneriatului cu JOINT.

- Ce se va întâmpla cu noi mâine?
- Tinerii şi generaţia medie - mai mult de jumătate din totalul evreilor români
- Imperativul aducerii la zi a valorilor identitare iudaice

- Care dintre temele cursului de management strategic v-a reţinut mai mult atenţia?

- Cred că tema scenariilor. Scenariile trebuiau alcătuite aşa cum se fac piesele de teatru. Trebuia să ţii seama de potenţialul „actoricesc“ şi cărui „public“ te adresai. Autorul unui scenariu trebuia să dispună de toate informaţiile pentru a şi-l construi. Una din modalităţile de informare era *brainstorming*-ul: expunerea unei probleme şi opiniile fiecăruia pentru rezolvarea ei. Din discuţiile pentru elaborarea unui scenariu – gândiţi-vă la exemplul de mai sus – am înţeles că noi nu vorbim de viitor, ci de mai multe feluri de viitor.

- Care sunt „actorii“ şi „publicul“ la care v-aţi gândit în ceea ce ne priveşte?

- Organizaţii evreieşti ca A.E.R.V.H., A.S.R., O.T.E.R., Habad, Asociaţii ale israelienilor investitori în România ş.a. Am făcut o descriere literală şi literară. A trebuit să relaţionez toate elementele care se află în context. Apoi, pentru derularea acţiunii, a trebuit să-ţi defineşti competitorii, să faci o prognoză asupra metamorfozelor care se vor petrece în România, pe fundalul intrării în U.E. Noi furnizăm valori de identitate iudaică: religioasă şi culturală. Utilizatori - adică „publicul“ - sunt evreii care vin la comunitate, la sinagogă şi care pot deveni creatori de valori identitare. Trebuie să fim conştienţi că forţa creativă se prelungeşte. Că, aşa cum a reieşit şi din pericopa citită la Şabat-ul petrecut la Yarnton Manor, despre întâlnirea între Iacov şi Esav, nimeni nu e absolut pozitiv sau negativ. Că şi contextul în care se derulează acţiunea se schimbă permanent. Valorile iudaice sunt străvechi, dar flexibile. De noi depinde să le aducem mereu la zi, fără a le schimba esenţa. Toată această complexitate a abordării strategice a managementului comunitar se sprijină pe prezent.

- Mai exact?

- Pe întâlnirile din trei în trei luni ale Consiliului de Conducere al F.C.E.R., în care au fost discutate şi adoptate: programul de păstrare şi valorificare a patrimoniului sacru, respectiv: refacerea sinagogilor pentru *minian*; pentru a fi mărturii ale istoriei noastre în România; pentru a intra în circuitul obiectivelor turistice; programe culturale; strategia „uşilor deschise“.

- Ce perspective concrete v-a deschis „Leatid Europe“?

- Proiecte de colaborare cu Federaţia Comunităţilor Evreieşti din Spania, cu Comunitatea Evreiască din Turcia, cu Muzeul Evreiesc din Paris.

- Sentimentul dominant?

- Frăţietatea.

IULIA DELEANU

COMUNICAT DE PRESĂ

Dreptate şi adevăr privind Sinagogile şi Cimitirele Evreieşti din România

Urmare din pag. 1

724 localităţi, dintre care doar în 148 localităţi mai trăiesc evrei.

Din analizele concrete privind Patrimoniul sacru existent, am ajuns la următoarele concluzii:

- pentru reabilitarea şi conservarea patrimoniului sacru evreiesc sunt necesare mari eforturi umane şi financiare, estimate la un necesar total de circa 50 mil. Euro;
- în primă urgenţă, sunt lucrări necesare pentru eliminarea numeroaselor deficienţe care contribuie la accentuarea degradării majorităţii sinagogilor şi a cimitirelor;
- este necesară solicitarea şi asigurarea sprijinului intern şi internaţional, pentru conservarea şi îmbunătăţirea situaţiei actuale a patrimoniului iudaic de cult;
- în scopul identificării unor eventuale cimitire evreieşti neînregistrate în evidenţele noastre, se impune efectuarea de investigaţii, în localităţi rurale în care se ştie că au trăit evrei, cu multe zeci de ani în urmă.

Împreună cu colegii mei din Conducerea Federaţiei şi din compartimentele cu atribuţii privind patrimoniul sacru evreiesc, în prima jumătate a anului 2006 am elaborat un *Program de măsuri privind cimitirele evreieşti din România*, prezentat la Reuniunea Consiliului de Conducere al Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România, din 10 iulie 2006 şi adoptat în consecinţă.

Programul de măsuri prevede *acţiuni diverse*, precum:

- obţinerea sprijinului autorităţilor centrale şi locale;
- identificarea cimitirelor evreieşti necuprinse în baza de date a Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România;
- eliminarea vegetaţiei sălbatice din cimitirele evreieşti;
- asigurarea pazei şi supravegherea cimitirelor;
- actualizarea bazei de date privind cimitirele evreieşti;
- identificarea unor posibilităţi de realocare a veniturilor din bugetul F.C.E.R. şi al Comunităţilor pentru realizarea unor lucrări de primă urgenţă la cimitirele evreieşti;
- constituirea Fondului Umanitar „Cimitirele Evreieşti din România“.

Am acţionat şi am obţinut includerea în Planul Naţional de Restaurare a unor lucrări importante la sinagogile din Orăştie (lucrare finalizată în anul 2007), Iaşi şi Piatra Neamţ, precum şi alte lucrări prin grija autorităţilor locale;

Am iniţiat şi înaintat la Guvern un *Memorandum* cuprinzând propunerile Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România, pentru protejarea patrimoniului iudaic, ca parte a patrimoniului naţional, care s-a concretizat prin H.G. nr. 544/6 iunie 2007, obţinându-se suma de 400.000 lei pentru lucrări de reparaţii urgente la 14 obiective de cult – şase sinagogi şi opt cimitire.

Totodată, Guvernul României a înfiinţat Comisia mixtă pentru sprijinirea conservării patrimoniului sacru iudaic, având în componenţa sa reprezentanţi ai Ministerului Culturii şi Cultelor, Ministerului de Interne, precum şi ai Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România.

Tot în anul 2007, s-a încheiat un Protocol cu Fundaţia „Caritatea“, prin care aceasta ne acorda sprijin financiar de 1.000.000 USD – pentru lucrări la sinagogi şi cimitire.

S-a trecut la execuţia unui număr important de lucrări de mare complexitate şi cu un nivel ridicat de intervenţie.

Se pot menţiona câteva elemente edificatoare:

- Cu ajutorul Primăriei Municipiului Bucureşti se efectuează lucrări de refacere a gardurilor, precum şi alte lucrări de reparaţii la cele trei cimitire evreieşti din Bucureşti.
- În prezent, se află în curs de elaborare Programul pentru anul 2008, vizând noi măsuri pentru îmbunătăţirea condiţiilor de reabilitare a sinagogilor şi cimitirelor evreieşti din resurse proprii ale Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România şi din sprijinul financiar obţinut de la Fundaţia „Caritatea“; în anii 2006 şi 2007 s-au efectuat numeroase şi diverse lucrări pentru sinagogi şi cimitire, însumând cca. 765.000 USD, alte lucrări aflându-se în curs de execuţie.
- Sunt în curs lucrări de consolidare, reconstruire şi modernizare la importante monumente istorice din patrimoniul evreiesc (Sinagoga Mare din Iaşi, Sinagoga din lemn din Piatra Neamţ, construită în secolul 18, Sinagoga din Orăştie – lucrare finalizată în 2007, etc. Menţionez că în cursul anului 2007, în urma lucrărilor efectuate, s-au reinaugurat Sinagoga Mare din Bucureşti, Sinagoga din Botoşani, Sinagoga din Ploieşti).

Comparativ cu anul 2000, pentru cimitirele evreieşti s-au efectuat reparaţii şi lucrări de întreţinere în valoare de 12,8 mii USD (27 de lucrări), în anii 2006 şi 2007 s-au efectuat 120 de lucrări, în valoare de 288 mii USD.

Comparativ cu anul 2000, la capitolul sinagogi, în următorii cinci ani, s-au efectuat lucrări în valoare de 44.000 USD, iar în anii 2006 şi 2007 s-au efectuat 82 lucrări, în valoare de 477.000 USD

La aceste sume se adaugă lucrări de reparaţii la sinagogi sponsorizate şi coordonate de MCC-SSC şi de către autorităţi locale în perioada 1995-2007 în valoare de 805.000 USD.

Aşadar, în nici un caz, nu poate fi vorba de neglijenţa Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România, a Comunităţilor Evreieşti din teritoriu sau a Preşedintelui Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România, în ce priveşte menţinerea, păstrarea şi modernizarea patrimoniului sacru mozaic.

Mai mult, menţionez că am adresat, ca Preşedinte al Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România, un APEL către evrei originari din România, pentru sprijinirea acţiunilor foarte dificile destinate conservării, întreţinerii şi punerii în valoare a moştenirii iudaice din România, creată în decursul veacurilor de către evreii care au trăit pe aceste meleaguri.

În puţinele cazuri de *închiriere sau vânzare* a unor părţi din cimitire sau terenuri anexe, s-a ţinut cont de regulile canonice ale Cultului Mozaic, obţinerea în prealabil a autorizării Cancelariei Rabinice.

În mod practic, în anul 2005, a avut loc o vânzare la Comunitatea din Huşi (teren complet separat de cimitir cu gard din stâlpi de beton şi sârmă ghimpată, aflat la distanţă de 4 m de cele mai apropiate morminte), în 2004, la Comunitatea Focşani (fost teren administrativ cu grajduri, hambar şi casa paznicului, despărţit prin gard viu de zona cu morminte) şi la Comunitatea din Bistriţa – Cimitirul din Beclean (zonă liberă de morminte, cercetată la 28 iunie 2004 prin săpături cuprinzătoare sub îndrumarea Rabinului ortodox din Ierusalim Asher Ehrenfeld).

Precizăm că în nici un caz, *nu au fost vândute porţiuni de cimitire cu oseminte umane evreieşti.*

Sperăm că informaţiile adevărate pe care le-am comunicat sunt în măsură să permită cititorilor o mai bună înţelegere a problemelor şi de a fi mai aproape de dreptate şi adevăr.

În numele Comitetului Director al F.C.E.R.,
Deputat dr. AUREL VAINER,
Preşedinte

TRASEELE HANUKIADEI 5768

în zeci de comunități

• BÂRLAD, IAȘI, HÂRLĂU, BOTOȘANI, RĂDĂUȚI, SUCEAVA, FOCȘANI
• CLUJ-NAPOCA, DEJ, BAIA MARE, SIGHET, SATU MARE

Lumină în suflete și în conștiințe

Hanukiada 5768, derulată între 4-6 decembrie a.c., în Moldova, a inclus întâlniri ale delegației F.C.E.R., conduse de președintele Federației, dr. Aurel Vainer, *cu membri ai comunităților din Bârlad, Iași, Hârlău, Botoșani, Rădăuți, Suceava, Focșani. Temele centrale din alocuțiunile rostite de dr.* Aurel Vainer *și Rabinul* Șlomo Sorin Rosen *au avut darul de a aduce lumină în suflete și-n conștiințe.*

• BÂRLAD. *Lacrimi și zâmbete la sărbătoare.* Sinagoga - plină ochi. Printre participanți - primarul *Constantin Constantinescu,* viceprimarul *Adrian Salomir,* regizorul de la Teatrul „Victor Ion Popa", *Maftei Iuta,* bârlădeni „vechi" și „noi", dar și câțiva hușeni, veniți cu președintele obștii, *Iosub Leibovici.* Din cuvintele secretarului Comunității, *Lazăr Croitoru* (președintele, *Bernard Ușer,* n-a putut fi de față din motive de sănătate), am înțeles cât de important este pentru comunitățile mici să simtă că li se acordă aceeași cinste ca și celor mari. Cântecele tinerilor bucureșteni, „ajutați" și de vocea Rabinului, au luminat chipuri, au descrețit frunți, au adus zâmbete și lacrimi în ochi.

*

• IAȘI. *Expresie a ecumenismului.* Tur de forță și expresie emoționantă de ecumenism. Tur de forță prin: spectacolul de zile mari oferit de Corul Comunității (dirijor prof. univ. dr. *Florian Simion,* de la Universitatea de Muzică din Iași; la pian - dr. *Aurelia Simion*) și de solistele *Beatrice Bucă, Dana Crețu, Angela Cevan.* Au fost și două premiere: formația de klezmeri din Republica Moldova (*condusă de Mihai Luchian*) și ansamblul de dansuri israeliene „El-Roy" (director - *Laura Sârbu*). Felicitări organizatorului și regizorului - consilierul cultural al Comunității, *Rudolf Rosenberg.* Tur de forță prin: • *Bruhim Habaim*-ul rostit de președintele Comunității, ing. *Pincu Kaiserman,* remarcabil prin altitudine intelectuală, sensibilitate, stil • mesajul de felicitare transmis de președintele fondator al Societății „Sabra" din Israel, *Miki Grinberg,* cu „rădăcini" în Iași, mesaj citit de secretarul Comunității, *Abraham Ghiltman.* Larga deschidere ecumenică a fost probată de participarea unor înalți clerici, autorități locale, personalități ale vieții științifice, culturale ieșene, a numeroși prieteni ai Comunității. În spiritul ecumenismului, P.S. *Petre Gherghel,* episcop al diocezei romano-catolice, a arătat: „Ceea ce este esențial și conferă sărbătorii de Hanuca valoare universală este faptul că lumina care vine de la Dumnezeu nu încetează niciodată... Trebuie să ne bucurăm de lumină, cu atât mai mult în contemporaneitate, când există atâta întuneric, avem nevoie de această lumină". Și încă un gest edificator: spectacolul s-a derulat pe scena Filarmonicii ieșene, dat fiind că Sinagoga se află în renovare. Ca de fiecare dată, ospitalitatea moldovenească nu s-a dezmințit. Am fost primiți cu tradiționalele bucate de Hanuca: borș de sfeclă cu *varenichis,* dar și cu atâtea alte bunătăți, pentru care am numai cuvinte de mulțumire pentru gospodinele de la Restaurantul ritual ieșean.

IULIA DELEANU

Continuare în pag. 6

Muzică și dans în jurul luminii

• CLUJ-NAPOCA. *Enoriașii au dansat în ritm de „Hava Naghila".* Comunitatea din Cluj nu a fost niciodată uitată din diferitele trasee ale Hanukiadei. Traseul „nordic" a fost străbătut de o delegație compusă din președintele F.C.E.R, dr. *Aurel Vainer, Mariana Valeria Stoica,* fosta ambasadoare a României în Israel, președintele Asociației Culturale de Prietenie România-Israel, prof. *Hannah Rothstein,* din New York, o mare susținătoare a comunității evreiești din țara noastră, *Silvian Horn,* șeful de Cabinet al președintelui, membri ai formației „Menora" (*Rica Pintilie, Mihaela Marinescu, Alexandra Ene*). A existat însă un plus. Prezența noului rabin, tânărul *Șlomo Sorin Rosen* care, manifestându-și toate calitățile cerute de această funcție, a reușit să „electrizeze" pur și simplu atmosfera, să transforme, în toate localitățile vizitate, sărbătoarea de Hanuca într-o manifestare a bucuriei, muzicii și dansului, de fapt ceea ce trebuie să fie poate singura sărbătoare veselă a evreimii. Sinagoga Deportaților a fost arhiplină în acea duminică, alături de enoriași participând, ca invitați, și reprezentanți ai diferitelor culte, precum și cei ai autorităților locale. Sărbătoarea de Hanuca de la Cluj a fost marcată de un moment solemn *suplimentar – înmânarea de către președintele* Federației a unor ordine, acordate de președintele Traian Băsescu, la 9 octombrie, Ziua Holocaustului din România, unor supraviețuitori ai Holocaustului din Cluj - respectiv dr. *Judith Mureșan,* prof. *Nicolae Kallos, Vasile Nussbaum* și *Emeric Rozsa.* După cuvintele de deschidere, rostite de președintele interimar al Comunității, *Emeric Rozsa,* care a subliniat importanța momentului, după rostirea rugăciunilor pentru România și Israel, aprinderea și binecuvântarea lumânărilor de către Rabinul Șlomo Sorin Rosen, participanții au putut asculta discursurile pronunțate de către președintele F.C.E.R, dr. *Aurel Vainer, Mariana Valeria Stoica, Hanna Rothstein* și Rabinul *Șlomo Sorin Rosen.* Momentele solemne ale ceremonialului religios au fost urmate de altele, mai vesele. Corul Talmud Tora al Comunității din Cluj, împreună cu cele trei soliste ale formației „Menora", sub bagheta talentatei dirijoare, prof. *Ecaterina Halmos,* stimulați de entuziasmul, pasiunea și *exemplul Rabinului Șlomo* Sorin Rosen, au prezentat un program muzical de Hanuca,, cu melodii și cântece tradiționale, unele cunoscute, altele - datorită căutărilor neostenite ale dirijoarei corului, necunoscute publicului. La sfârșitul spectacolului, enoriași,de toate vârstele au fost antrenați nu numai să se alăture corului, ci să și danseze în ritm de „Hava Naghila", ocolind de mai multe ori sala templului. Opinia generală a fost că, de multă vreme, nu s-a mai văzut o atmosferă atât de caldă, încât oamenii s-au *simțit cu adevărat ca într-o* familie.

*

• DEJ. *Un buchet de flori la Monumentul victimelor Holocaustului.* O comunitte mică, dar entuziastă, condusă de președintele *Iosif Farkș,* la care s-au alăturat prieteni neevrei, în frunte cu primarul *Ion Ungur,* un permanent sprijin al Comunității, și comandantul Poliției, *Andrei Mureșan,* a întâmpinat cu căldură delegația. După prezentarea ei de către președintele Comunității, cei de față au asistat emoționați la rugăciunile pentru România și Israel, la aprinderea lumânării de Hanuca, însoțită de binecuvântarea rostită de Rabinul *Șlomo Sorin Rosen,* au ascultat cuvintele președintelui

EVA GALAMBOS

Continuare în pag. 6

Marele Rabin MENACHEM HACOHEN

Victoria Macabeilor – o victorie a monoteismului

În istoria multimilenară a poporului evreu, două sunt momentele care par să fi schimbat fața lumii: Pesah și Hanuca. Ele au adus omenirii idei noi, având, deopotrivă, importanță națională și internațională. De Pesah, sărbătoarea eliberării din sclavie a poporului evreu, omenirea consemnează, prima oară, victoria sclavilor asupra opresorilor lor. De aceea, simbolul sărbătorii de Pesah depășește naționalul, căpătând valori universale. Hanuca pune accent pe dreptul la libertate spirituală. Politeismul grec a însemnat o tendință de dominație culturală a lumii. Victoria Macabeilor are semnificația ei: Macabeii nu au sărbătorit victoria militară, ci latura ei spirituală, fiindcă a fost o victorie a monoteismului asupra idolatriei. Macabeii au demonstrat prin lupta lor că popoarele au dreptul nu numai la libertate fizică, ci și la cultură, la religie proprie. Că nu există globalizare culturală. Azi, România face parte din U.E. S-a luptat și s-a obținut o victorie de mare importanță economică. Dar, din punct de vedere cultural, fiecare popor are dreptul la personalitate proprie, exprimată prin cultură. Biblia ne oferă un exemplu grăitor a ceea a însemnat tendința de globalizare a culturii: Turnul Babel. Hanuca a însemnat luptă împotriva idolatriei și pentru diversitate culturală. Azi, știm ce înseamnă fiecare. Dar, acum mai bine de două mii de ani, luminițele de Hanuca aprinse de Macabei au proclamat această victorie. În opt seri succesive, aprindem lumânărelele la aceeași înălțime, simbol al egalității dreptului de afirmare a oricărei culturi și civilizații. Fiecare lumină își aduce contribuția ei la marea cultură a lumii. Lumina aprinsă de Macabei arde și acum sub bolta timpului. Deși luminărica e o construcție materială, lumina ei alungă întunericul și dă credință. Trăim într-o lume în care teroriștii vor să-și impună prin forță punctul lor de vedere asupra altor culturi și civilizații. Noi credem ceea ce am citit în Cartea profetului Zaharia: „Aceasta este învățătura care se desprinde din episodul despre Turnul Babel: nu prin forța armelor, ci prin forța învățăturii vom izbândi". Primele cuvinte spuse de Dumnezeu când a creat lumea au fost: „Să fie lumină!". Să aducem fiecare lumină nouă înșine și celuilalt, o religie să se înfrățească cu altă religie, un popor cu altul! Atunci Hanukia va străluci în întreaga lume. (BUCUREȘTI, BACĂU, PIATRA NEAMȚ)

HANUCA LA TEMPLUL CORAL DIN BUCUREȘTI

Regăsire sufletească

Hanuca, pe care am prăznuit-o și anul acesta, a însemnat o veritabilă demonstrație de vitalitate a obștii, o expresie elocventă a ecumenismului și a bunei conviețuiri interetnice. Aprinzând lumânărelele la Templul Coral din Capitală, am surprins atmosfera de regăsire sufletească reunind, într-o tradiție care ne este dragă, evreii bucureșteni și prietenii lor. Bucuria sărbătorii a fost împărtășită de lideri ai F.C.E.R. și C.E.B., ai A.E.R.V.H., ai A.C.P.R.I., ai B'nai B'rith România, ai Filialei „Habad Lubavitch" din România, ai Complexului Școlar „Lauder-Reut", ai Societății Române de Radiodifuziune, ai Tv.R., de reprezentanți ai Ministerului Culturii și Cultelor, înalți ierarhi bisericești, diplomați, personalități ale vieții socio-culturale românești, un mare număr de evrei bucureșteni.

Tradiția și reînnoirea, învățătura și transmiterea ei *sunt principalele coordonate* ale Sărbătorii Luminilor. Este ceea ce a ilustrat, în deschidere, *Maia Morgenstern,* prin forța propriei experiențe de viață. „La cinci ani, părinții m-au dus la *heder* și lumina învățăturii, a tradiției iudaice doresc s-o transmit urmașilor". Mulțumindu-i în numele C.E.B. și al său personal, președintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr,* a subliniat promptitudinea dezinteresată cu care marea actriță a răspuns la toate solicitările venite din partea Comunității.

Interpretarea semnificațiilor sărbătorii din unghi contemporan a fost numitorul comun al cuvântărilor rostite de: Marele Rabin *Menachem Hacohen,* președintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer,* Rabinul *Șlomo Sorin Rosen. Erwin Șimșensohn,* membru în Comitetul Director al F.C.E.R., a citit mesajele de felicitare primite din partea *ministrului* Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Locuințelor, *Lászlo Borbély,* a vicepreședintelui P.D., *Anca Boagiu,* a vicepreședintelui P.N.L., *Relu Fenechiu.*

După prologul muzical solemn, întotdeauna răscolitor, „Ma Tovu", interpretat de Corul Templului Coral (dirijor - *Maximilian Kertesz*) și „Ze Haiom", intonat de prim cantorul *Iosif Adler,* apariția micilor coriști de la Talmud Tora (dirijor - *Bogdan Lifșin*) purtând lumânările aprinse și cântând „O, dreidl, dreidl, dreidl", „Hanuca, sof, sof, sof" au înveselit inimi, au înseninat chipuri. De altfel, întreaga seară de Hanuca, la București (8 decembrie 2007), a fost caracterizată de îmbinarea între gravitatea meditației despre forța *credinței în lumină* și *exuberanța molipsitoare* a potpuriurilor muzicale, în idiș și ebraică, cântate de copii și tineri, de formația Klezmer a C.E.B., de corul „Bim-Bam" al Școlii „Lauder" (condus de *Cristina Chiș*), fredonate de întreaga sală, aplaudând în tact. Nemuritorul folclor idiș, sonoritatea inconfundabilă a cântecului israelian ne-au făcut să simțim că ceva bun se petrece cu noi.

Cine crede că lanțul de aur al generațiilor e simplă figură de stil ori că s-a uzat de atâta folosire, să vină să vadă cum palpită, cum trăiește, așa cum ne îndeamnă „Hanuca șpil", „Aht kleine brider", „Ghilu Hamaccabim...".

E. SUHOR

TRASEELE HANUKIADEI 5768

• LUGOJ, TIMIŞOARA, ARAD, ORADEA • BRĂILA

Lumini ale speranței aprinse și în comunitățile evreiești din vestul României

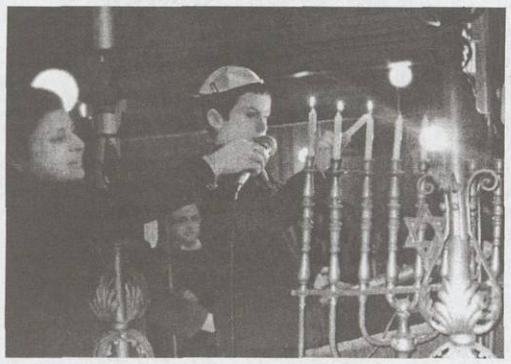

Turneul pe care o delegație, formată din Marele Rabin *Menachem Hacohen*, vicepreședintele F.C.E.R., ing. *Paul Schwartz*, cantorul *Iosif Adler* și hahamul *Ghidu Bruchmaier*, l-a făcut în orașele Lugoj, Timișoara, Arad și Oradea a reprezentat un periplu de aprindere a unor lumânări ale continuității și supraviețuirii evreiești în aceste localități. În fiecare comunitate, ing. *Paul Schwartz*, vicepreședintele F.C.E.R., a ținut să transmită felicitările și salutul conducerii Federației, ale președintelui său, dr. Aurel Vainer. În cuvântul său, a evocat înnoirile care au avut loc pe plan administrativ, de cult și de activitate comunitară în cadrul F.C.E.R. Pe de altă parte, a rememorat semnificația sărbătorii de Hanuca, prezentând contextul în care s-a putut petrece Minunea Candelei care a ars timp de opt zile. Lupta Macabeilor, eroi care au învins o putere mult mai mare numeric, a însemnat o victorie a credinței monoteiste - care marchează astfel un trecut comun pentru cei ce cred în Dumnezeu. Cuvântul Marelui Rabin *Menachem Hacohen* a însemnat, în fiecare comunitate, o lecție plină de învățăminte, de interogații atât de caracteristice iudaismului, de reflecții asupra sensurilor pe care „Sărbătoarea Luminii" le-a adus în această lume. Marele Rabin a evocat importanța Hanucăi în eliberarea spirituală a poporului evreu, după eliberarea fizică ce s-a produs o dată cu ieșirea din Egipt, o dată cu libertatea pe care Dumnezeu a oferit-o în dar evreilor. Povestea Hanucăi, dar și alte secvențe ale istoriei evreimii, au venit spre noi și prin vocea cantorului *Iosif Adler*. Printre *suvganiot* (gogoși servite tradițional de Hanuca), „Hanuca gelt" și melodii în idiș, ebraică și română, enoriașii din această zonă a țării au stat împreună în lumina Hanukiei.

*

• **LUGOJ.** *Oaspeți din patru orașe.* Comunitatea *din Lugoj, modestă numeric*, a cunoscut, cu prilejul sărbătorii de Hanuca, o parte din gloria sa de odinioară. Oaspeți din Reșița, Caransebeș și Timișoara au venit să se alăture bucuriei prilejuite de aprinderea lumânărilor împreună cu enoriașii orașului bănățean. După un scurt popas al delegației de la București și al oaspeților în maiestuoasa sinagogă, de o rară frumusețe, dar foarte răcoroasă în această perioadă a anului, ceremonia s-a desfășurat în sala Dacia - amenajată festiv. Impozanta încăpere a reunit peste 100 de persoane, care au venit să aprindă împreună cea de a șasea lumânare de Hanuca. Oaspeți dragi au fost câțiva dintre tinerii care compun Corul din Timișoara. Ei au interpretat melodii tradiționale, sub bagheta dirijoarei *Jana Codreanu*. Vocea caldă a tânărului *Alexandru Fisher* a adus lacrimi de emoție în ochii multora dintre participanți, lăsându-se purtați, prin melodiile idiș, în vremurile de odinioară, când vibra și în acest oraș o viață evreiască animată. Ceremonia a fost condusă de președintele Comunității, ing. *Ivan Bloch*, care s-a ocupat, în cele mai mici detalii, de reușita evenimentului.

*

• **TIMIȘOARA.** *Ecumenism și respect pentru prima religie monoteistă.* Și în acest an, diversele confesiuni din Timișoara au fost alături de comunitatea iudaică, cu prilejul celebrării Hanucăi. Din cauză că președintele Comunității, dr. *Paul Costin*, a trecut prin suferința covârșitoare a dispariției soției sale în aceeași zi cu ceremonia, aceasta s-a desfășurat în absența sa, în timp ce vorbitorii au ținut să își exprime profunda compasiune. Festivitatea a fost deschisă și condusă de vicepreședintele F.C.E.R., ing. *Paul Schwartz* - oaspete, care și-a asumat și rolul de amfitrion cu acest prilej. Tânărul prefect al județului Timiș, dr. *Ovidiu Drăgănescu* - unul dintre cei mai titrați politicieni din această regiune - a devenit un prieten constant al comunității. Și de această dată, Sărbătoarea Luminilor i-a dat ocazia să afirme contribuția decisivă a evreilor la evoluția regiunii și importanța pe care a avut-o supraviețuirea, prin Credință, a poporului evreu în istorie. Cuvântul Mitropolitului Banatului, dr. *Nicolae Corneanu*, a fost un nou prilej pentru a evoca memoria prietenului său, Prim Rabin Ernest Neumann z.l. Cuvintele Marelui Rabin *Menachem Hacohen*, viziunea lor universalistă asupra mesajului acestei sărbători, au fost împărtășite de liderul ortodocșilor din sud-vestul României. Și episcopul romano-catolic *Martin Roos* și-a exprimat, cu acest prilej, solidaritatea cu obștea evreiască din Timișoara. Un moment emoționant a fost aprinderea celei de a șasea lumânări de către micuțul *Andrei Wiesel*, care, la cei doar cinci ani ai săi, este unul dintre cursanții orelor de Talmud Tora și cel mai mic membru al corului. Ca de obicei, corul a interpretat melodiile care povestesc istoria de Hanuca, oriunde se află evrei în această lume. „Maoz țur", „Sevivon sov sov sov", „Mi iemalel" „Hava narima" sunt doar câteva dintre acele melodii care revin anual pe buzele coriștilor.

*

• **ORADEA.** *Lumina viitorului adusă de cei mici.* În acest an, ceremonia de Hanuca din orașul de pe Crișuri a avut două secțiuni distincte. Prima s-a desfășurat în Mica Sinagogă Ortodoxă din Complexul comunitar, iar cea de a doua - în recent amenajata sală festivă, inaugurată în cadrul JCC (Centrul Comunitar Evreiesc) Oradea. În deschiderea ceremoniei, președintele Comunității, ing. *Felix Koppelmann*, a vorbit despre colaborarea tradițională și constantă dintre cultele din această regiune și de sprijinul pe care autoritatea locală îl oferă comunității. Reprezentanți ai clerului, oficialități ale județului și municipiului, ofițeri, intelectuali de marcă au venit cu această ocazie la sărbătoarea evreilor orădeni. Viceprimarul municipiului, conf. dr. *Mihai Groza*, a ținut să-și exprime admirația pentru puterea de rezistență

LUCIANA FRIEDMANN

Continuare în pag. 6

Dr. AUREL VAINER, președintele F.C.E.R.

Hanuca – simbol al bătăliei dintre întuneric și lumină

De peste 30 de ani, din inițiativa regretatului Șef Rabin dr. Moses Rosen z.l., are loc Hanukiada, eveniment unic în lumea evreiască. Mulți se întreabă astăzi, ce rost mai are să continuăm această tradiție. Practica dovedește că este bine să o continuăm, și avem satisfacții mari; oriunde am fost s-a creat o atmosferă extraordinară. Hanuca este o sărbătoare a reînnoirii, ilustrată și de prezența printre noi a tânărului Rabin Șlomo Sorin Rosen. Mesajul ei de solidaritate, de frățietate este evidențiat în toate cele 38 de comunități și 26 de obști ale noastre. Două minuni au precedat minunea luminii care a ars opt zile în loc de una, cât ar fi avut, în mod normal, putere să ardă uleiul neprofanat, găsit în cănița din Templul de la Ierusalim. Prima minune a fost adunarea unei armate sub comanda lui Yehuda Macabeul. A doua - înfrângerea unei armate mari, cum era cea a lui Antiohus al IV-lea Epifanes. Hanuca este un simbol al bătăliei dintre întuneric și lumină, un simbol al antinomiilor care există în lume - bine-rău, democrație-dictatură, frumos-urât, pace-război. Istoria poporului evreu e plină de minuni. „Cine cunoaște istoria poporului evreu și nu crede în minuni, nu e realist", sună o binecunoscută butadă a lui Ben Gurion.

În România de azi, ne bucurăm de deplină libertate religioasă, conform Legii libertății religioase și a cultelor. Deși suntem circa 10.000 de evrei, avem dreptul de a avea reprezentare în Parlamentul României. Când vorbim de reînnoire, avem în vedere și programul de păstrare și valorificare a patrimoniului nostru sacru, sinagogi și cimitire. Avem 97 de sinagogi, dintre care 41 în funcțiune. Nu e ușoară misiunea noastră, dar nu suntem singuri în acest demers. Cu ajutorul Guvernului României, am purces la renovarea Sinagogilor din Orăștie, Iași, a Sinagogii de lemn, cea mai veche din țară, din Piatra Neamț. În 2008, intenționăm ca Templul Coral din București să-și recapete strălucirea de odinioară, să renovăm Sinagoga din Bârlad, să facem astfel încât Templul din Rădăuți să devină o adevărată bijuterie. Se spune că evreii din Moldova s-au așezat prima dată la Ștefănești. Dorim să facem o cercetare a inscripțiilor funerare din cimitirul local și să reconstruim Curtea Rabinică din Ștefănești. Nu doar rememorăm, ci și creăm istorie. Există o *mițva* privind cimitirele, care ne poruncește: „Să nu lași un cimitir să moară". O altă misiune dificilă, dacă ținem cont că în 148 de localități nu mai trăiesc evrei. Ne manifestăm dreptul de exprimare a identității culturale, pentru care au luptat Macabeii, prin revista „Realitatea Evreiască", Editura Hasefer, C.S.I.E.R. În același timp, pentru mai buna cunoaștere a evreilor așa cum sunt, aplicăm strategia ușilor și ferestrelor larg deschise. În 2007, am organizat, la Sibiu, Festivalul „Euroiudaica", de mare răsunet în țară și peste hotare. Poate mai mult decât de orice altă sărbătoare, Hanuca înseamnă, pentru evreii din România, o întărire a sentimentului că sunt împreună. Semnalul nostru este să trăim în pace, în bună înțelegere cu cei cu care coexistăm, de aceea încurajăm și ecumenismul. F.C.E.R. militează pentru întronarea frățietății și solidarității și aceasta este semnificația profundă a Hanukiadei. Noi trebuie să păstrăm, să dezvoltăm și să transmitem lumina generațiilor viitoare. Prin victoria asupra armatelor lui Antiohus al IV-lea Epifanes, Hanuca este o sărbătoare națională; prin victoria monoteismului asupra idolatriei - este o sărbătoare a tuturor credincioșilor în Dumnezeu Unicul: mozaici, creștini, musulmani. Mulți se întreabă: cum reușesc 10.000 de evrei români să ducă mai departe moștenirea primită de la 800.000, câți erau înainte de război? Explicația poate fi găsită chiar în sărbătoarea de Hanuca, în care nu cantitatea, ci calitatea, respectiv, lupta animată de credința într-un ideal, a contat pentru a obține victoria. (BUCUREȘTI, CLUJ, BAIA MARE, PIATRA NEAMȚ)

HANUCA la Căminul „Amalia și dr. Moses Rosen"

„MAOZ ȚUR" pentru vârsta de aur

Mai înainte ca oficiantul *Lipa Segal* să materializeze licărirea lui „Hanerot Halelu", a existat emoția rezidenților din cămin, bucuroși de întâlnirea cu oaspeți dragi: Marele Rabin *Menachem Hacohen*, vicepreședintele F.C.E.R., ing. *Paul Schwartz*, directorul D.A.S.M., ing. *Nilu Aronovici*, dr. *Irina Cajal*, membră în Comitetul Director al F.C.E.R., Rabinul *Șlomo Sorin Rosen*, responsabila Clubului „Braille", *Franca Oprescu Aronovici*, prim cantorul *Iosif Adler*, oficiantul *Ghidu Bruchmaier*. „Macabeii n-au avut forță armată, dar au avut forță spirituală și au învins. Avem datoria să perpetuăm acest spirit al Macabeilor. Chiar dacă, ajunși în etate, puterile fizice slăbesc, trebuie să avem în noi puterea spirituală de a trăi cu demnitate", a spus Marele Rabin *Menachem Hacohen*. Vicepreședintele Federației, ing. *Paul Schwartz*, directorul D.A.S.M., ing. *Nilu Aronovici*, directorul adjunct al D.A.S.M. și directorul interimar al Căminului, ec. *Attila Gulyas*, i-au asigurat pe pensionarii Căminului că vor face tot ce le stă în putință pentru a le îmbunătăți condițiile de viață. Cel din urmă a mulțumit colaboratorilor pentru ajutorul acordat. Rabinul *Șlomo Sorin Rosen* și-a exprimat dorința ca luminile Hanucăi să le aducă „bunicilor" lumină în suflete. Și, într-adevăr, „Maoz Țur", „Al Hanisim", „Brent lihtolăh, brent..." și atâtea alte cântece ale sărbătorii au luminat sufletele întregii asistențe. (I.D.)

Cu chipuri și suflete luminate

Ca și în ajun, ziua de duminică, 9 decembrie, începuse morocănoasă, la **BRĂILA**: ceață, aproape s-o tai cu cuțitul, atmosferă jilavă, să nu-ți vină să ieși din casă. Totuși, în preajma orei programate să înceapă la Sinagoga din str. Petru Maior festivitatea tradițională a sărbătorii de Hanuca, cerul s-a limpezit treptat și, măcar până la orele după amiezii, soarele și-a revărsat lumina generos. S-au luminat și chipurile și sufletele celor adunați să asiste la ceremonie, persoane de toate vârstele, cu gând de a se bucura împreună de înțelesurile spirituale ale sărbătorii. O parte importantă din ocupanții locurilor rezervate în bănci era alcătuită din invitați, prieteni creștini, obișnuiți de-acum de ani de zile ai marilor zile festive evreiești. Satisfăcut de numeroasa afluență, președintele Comunității, domnul *Iancu David Segal*, a mulțumit participanților și i-a rugat să urmărească desfășurarea rugăciunilor cuvenite, rostite în ebraică și română de oficiantul de cult, *Suhor Goldstein*.

O delegație a F.C.E.R. – alcătuită din *Mirela Așman* și *Ivan Truțer* – a transmis tuturor cuvântul președintelui Federației, dr. *Aurel Vainer*, prin care se treceau în revistă obiective și realizări legate de îmbunătățirea modalităților de a veni în întâmpinarea nevoilor obștii, încât tuturor să le fie accesibilă înalta semnificație morală legată de aprinderea lumânărilor în zilele de Hanuca, sărbătoare din timpuri legendare pentru a marca victoria spiritului împotriva vrăjmășiei lumești. Explicațiile istorice ale acestei sărbători au fost date de oficiantul de cult. În vorbirea sa, accentul a căzut mai ales pe ideea demnității, de a nu primi resemnat evoluția întâmplărilor, după pilda vitejilor Macabei. Cu multă sensibilitate, a evocat sensurile umane ale Hanukiei *Nadia Ustinescu*, obținând meritate aplauze pentru versurile proprii din finalul alocuțiunii.

Apoteoza manifestării colective de bucurie a reprezentat-o bogatul program de cântece, interpretate de Corul „Macabi", pregătit și dirijat de profesorul *Bogdan Lifșin*, al cărui acordeon încântase urechile și cu o seară mai înainte, în ambianța festivă a Templului Coral din București. Corul „Macabi" a fost felicitat, o dată mai mult, pentru performanțe înregistrate, de-a lungul celor zece ani împliniți, de perseverentă afirmare artistică.

Pe fondul muzical antrenant, președintele *David Segal* a împărțit daruri copiilor de față, dulciuri și pliculețul cu o sumă simbolică. Apoi, tineri și vârstnici au fost invitați, peste drum, în sediul Comunității, pentru o tratație, care să apropie și mai mult sufletele. Atenția și buna organizare asigurată de gazde a oferit, dincolo de tratația în sine, vizibilă satisfacție tuturor. Primii mulțumiți de felul cum s-au desfășurat lucrurile trebuie să fi fost președintele Comunității, împreună cu inimoșii săi colaboratori. (G.Ș.)

TRASEELE HANUKIADEI 5768

• GALAŢI, TECUCI, BACĂU, PIATRA NEAMŢ

Pe urmele trecutului

Sărbătoarea de Hanuca, la fel ca toate sărbătorile evreieşti, celebrează un eveniment semnificativ din istoria poporului nostru. Dar nu la asta mă refer, când scriu că am fost într-un turneu pe urmele trecutului fiindcă în comunităţile prin care am poposit am întâlnit amintirea unor vremi în care mii de evrei populau oraşele moldoveneşti, iar acum ne reuneam în sinagogi vechi de peste un secol sau chiar mai mult, cu câteva zeci de oameni. Câte o sinagogă, rămasă singuratică, în oraşe în care erau uneori peste 20 de sinagogi. Dar aveam tineri cu noi, Rabinul *Şlomo Sorin Rosen*, membri ai Corului Comunităţii din Bucureşti, micuţii care aprindeau lumânărelele... Ca şi flacăra care părea că nu va dura decât o singură zi şi a ars opt zile, lumina speranţei în continuitatea vieţii iudaice nu s-a stins.

• GALAŢI. *Un dirijor al comunităţii.* Ing. *Sorin Blumer* a fost -şi mai este şi acum - dirijorul Corului Comunităţii din Galaţi. De un an, el este şi preşedintele acestei mici colectivităţii evreieşti, de circa 200 de oameni, dovedindu-se un foarte bun manager, nu numai al vieţii culturale, dar şi al administrării financiare a bunurilor ei. Deşi serbarea de Hanuca a avut loc seara, pe o vreme mizerabilă, cu lapoviţă şi vânt, la sinagogă au venit peste 80 de persoane. Aprinderea primei lumânărele a revenit celor doi copii *Şavi Solomon* şi *Estera Uşer*. Un program bogat de cântece a fost oferit de ansamblul dirijat de preşedintele ing. *Sorin Blumer*. Festivitatea s-a încheiat cu servirea de *suvganiot* - gogoşile tradiţionale.

*

• TECUCI. *Cea de a 125-a sărbătoare de Hanuca.* Sinagoga, renovată, din Tecuci şi-a păstrat caracterul original datorită respectării picturii naive, care dă un aer de autenticitate acestui vechi lăcaş de rugăciune şi de adunare a comunităţii. A fost cea de a 125-a serbare de Hanuca în această sinagogă, construită în 1822, înainte de constituirea formală a Comunităţii al cărei prim preşedinte a fost ales la 1891. Pentru puţinii evrei care au înfruntat o furtună cu lapoviţă a fost totuşi sărbătoare, deşi sala era neîncălzită şi lumea stătea în paltoane. Preşedintele, *Iancu Aizic*, se agita bucuros de oaspeţi. Rugăciunile (ca şi la Galaţi) au fost rostite de prim cantorul *Iosif Adler* şi de oficiantul de cult *Ghidu Bruchmaier*. Conducătorul delegaţiei F.C.E.R., *Nilu Aronovici*, directorul D.A.S.M., a citit mesajul adresat de dr. *Aurel Vainer*, preşedintele F.C.E.R. O fetiţă dulce şi un pic sfioasă, în faţa unei asemenea asistenţe care se uită la ea, la numai 2 ani şi jumătate, *Alesia Rozelina Aizic*, a aprins lumânărica de Hanuca. Protopopul *Joghiu Zodin*, a impresionat prin căldura cu care a vorbit despre legătura spirituală care există între cele două religii monoteiste, mozaică şi creştină. Să menţionăm că sărbătorirea Hanucăi a fost sponsorizată de Biserica Evanghelică din Tecuci. Şi în final, toată lumea a fost invitată la o masă sărbătorească, plină de platouri cu gogoşi şi plăcinte cu brânză, aşa cum cere tradiţia.

*

• BACĂU. *Data viitoare, Sinagoga va fi renovată complet.* Cunoscut pentru ospitalitatea sa, preşedintele Comunităţii, *Harry Vigder*, a fost de data aceasta pus în dificultate de doi factori adverşi, pe care nu avea cum să-i învingă. În primul rând, sinagoga e în renovare şi nu putea fi folosită. (Este singura sinagogă rămasă în funcţiune, după ce 31 de sinagogi au fost treptat demolate în acest oraş care avea, în 1940, circa 13.000 de evrei şi azi mai are doar 240). În al doilea rând, vremea rece şi lapovita au ţinut în case o mare parte a membrilor comunităţii, aflaţi la vârste la care deplasarea în asemenea condiţii nu mai e posibilă. La festivitate, corul de copii a prezentat un scurt program de cântece tradiţionale. Sosit în noaptea de marţi, cu avionul, la Bucureşti, la ora 22:00, Marele Rabin *Menachem Hacohen* a plecat cu maşina la ora 5:00 dimineaţa şi la ora 9:00 era cu noi, la slujba de dimineaţă pentru ca imediat să participe la sărbătoarea de Hanuca. După care ne-a însoţit la Piatra Neamţ.

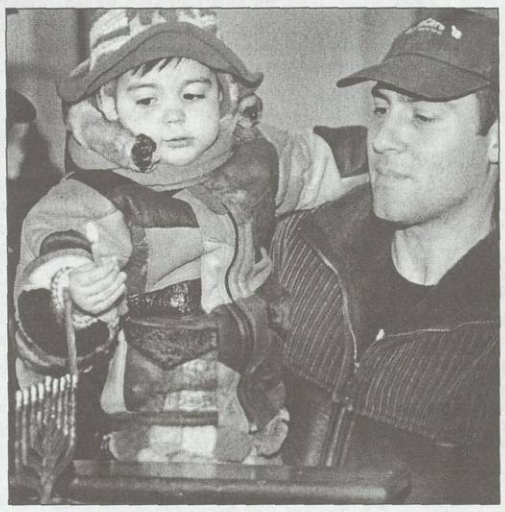

*

• PIATRA NEAMŢ. *O ceremonie ecumenică.* La Piatra Neamţ s-au adunat şi membri ai comunităţilor din Roman şi din Tg. Neamţ. Şi nu numai ei: s-au reunit şi cele două caravane de pe traseele moldovene. Astfel că la sărbătoarea de Hanuca au fost prezenţi preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, Marele Rabin *Menachem Hacohen*, Rabinul *Şlomo Sorin Rosen*, *Nilu Aronovici*, directorul D.A.S.M., ambasadoarea *Mariana Valeria Stoica*. Au fost prezenţi *viceprimarul localităţii*, *Vasile Roată*, şi reprezentanţi ai diferitelor culte. Preşedintele Comunităţii, *Harry Solomon*, a vorbit despre semnificaţia Hanucăi şi, în general, a sărbătorilor evreieşti, subliniind că în prezent etnia noastră se bucură de o existenţă sigură, *apărată de o* legislaţie democratică, corespunzătoare cu valorile morale europene. Ceea ce nu scade cu nimic datoria noastră de a lupta contra negaţionismului şi a manifestărilor antisemite ale politicienilor de extremă dreapta. „Hag Hanuca sameah" - a început preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, cu urarea tradiţională, mulţumind dlui Harry Solomon pentru primire şi organizarea sărbătorii. Ceremonia a fost întreruptă de câteva *intermezzo*-uri muzicale, oferite de formaţia „Macabeii" a Şcolii Generale şi a Liceului din localitatea Dumbrava Roşie. O orchestră şi un cor, alcătuite în majoritate din copii şi numai câţiva adolescenţi - nici unul dintre ei evreu - au oferit un bogat program de cântece evreieşti, *dintre vocile lor ridicându-se ca o lumină, ca o* torţă, cu o forţă, o pasiune şi o vibraţie remarcabilă, vocea elevei *Clara Topârceanu*, din cl. a XII-a.

ANDREI BANC

La Ateneu, cu Centrul „Habad" România

Cea de a opta şi ultima lumânare de Hanuca a fost aprinsă, în cadrul unei festivităţi organizate la Ateneul Român, de Centrul „Habad" România. În faţa unei săli arhipline şi a unor invitaţi speciali - ministrul român de Externe, *Adrian Cioroianu*, ministrul israelian al Infrastructurii, *Beniamin Ben Eliezer*, ambasadorii S.U.A. şi Israelului, preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, şi alţii -, în cadrul unui film documentar, Centrul şi-a prezentat activitatea depusă de nouă ani în România, sub îndrumarea Rabinului Naftali Deutsch, şi planurile de perspectivă ale organizaţiei.

Mai mulţi dintre oaspeţii invitaţi să aprindă lumânările Hanukiei au vorbit, de asemenea, despre rolul jucat de această organizaţie în stimularea vieţii evreieşti în România şi chiar despre contribuţia sa la venirea investitorilor israelieni (*Beniamin Ben Eliezer*), manifestându-şi satisfacţia că au fost create condiţii pentru ca evreii să fie de faţă în număr atât de mare şi să sărbătorească împreună Hanuca (E.S. *Nicholas Taubmann*, ambasadorul S.U.A.). „Habad" România, împreună cu F.C.E.R., i-au dăruit ministrului de Externe, *Adrian Cioroianu* (invitat primul să aprindă *şames*-ul), o frumoasă Hanukie. Mulţumind pentru acest

Continuare în pag. 22

„Avem nevoie de miracole şi Hanuca este unul dintre ele"

Rabinul ŞLOMO SORIN ROSEN

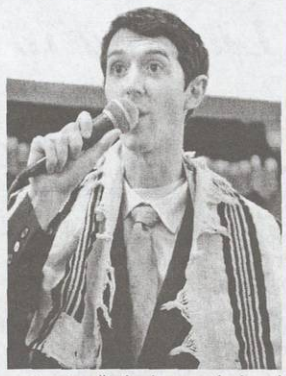

Hanuca - Sărbătoarea Luminii - este o sărbătoare veselă. Dar să nu uităm că a fost precedată de momente grele: opresiunea Seleucizilor, încercarea de exterminare spirituală a poporului evreu. Hanuca nu e doar miracolul unei cănițe cu ulei neprofanat, care a ars opt zile în loc de una; este miracolul supraviețuirii, al victoriei celor puțini împotriva celor mulți, al victoriei monoteismului asupra păgânismului. Interesant este că, deși se aprind mai multe lumânări, binecuvântarea este la singular și aceasta deoarece toate luminile de Hanuca reprezintă una singură. Faptul că de la o lumânare aprindem mai multe lumânări simbolizează ideea multitudinii de mesaje pe care le transmitem lumii - mesaje de pace, bucurie, identitate, continuitate. Fiecare dintre noi trebuie să ardem separat, ca o lumânare, și toți să ardem împreună, precum cele opt lumânări de Hanuca. Fiecare suflet este o lumină și fiecare om este o bucățică de lumină.

Macabeii, după resfințirea Templului, au vrut să aprindă luminile și au scotocit cu ardoare tot templul până când au găsit o fărâmă de ulei. Ei nu au vrut să se lase, ci să ducă lumina Menorei în lume. Este minunea curajului și a credinței de a vedea în întuneric o lumină. Așa facem și noi de 2000 de ani, aprindem focul, ne bucurăm în fața unei săli pline de lumânări, care ard cu noi. Să avem grijă ca această lumină să nu se stingă. Ceea ce s-a întâmplat de Hanuca a fost un miracol și de multe ori simțim că ne lipsește supranaturalul, miracolul. Dar supranaturalul îl creăm noi, dacă vrem să-l avem și miracolul sărbătorii de Hanuca este miracolul pe care-l căutăm. Lumânarea de Hanuca are două componente în armonie: suportul fizic - lumânarea și focul, ceea ce corespunde cu două idei: fără pace și înțelegere nici o lumină nu poate exista. Doresc ca lumina aceasta să existe mereu în suflete, nu doar în cele opt zile de Hanuca. Lumina de Hanuca risipește întunericul atunci când nopțile sunt lungi și zilele - scurte. Lumina trebuie să strălucească nu doar în Hanukie, ci și în suflete. Hanuca este un fericit prilej de a ilustra ceea ce ne învață versetul biblic: „Ce bine și ce frumos este când frații stau împreună". Am aprins lumânările, am rostit binecuvântări, am cântat cântece. Sunt lucruri mici, dar aceasta este ideea sărbătorii pe care o prăznuim: nu lucruri impunătoare; puțină lumină, puțină căldură sunt de ajuns ca să dea viață. Hanuca este singura sărbătoare iudaică absolut publică. Luminile se aprind la ferestre pentru a fi văzute de toți trecătorii, *pentru a le pătrunde în ochi și-n suflete.* Lumina - care este a vieții, a bunătății - ne unește. (BUCUREȘTI, IAȘI, CLUJ, BAIA MARE, SIGHET, PIATRA NEAMȚ)

Prof. HANNA ROTHSTEIN (New York)

Hanuca – o sărbătoare a fericirii

Profesoara universitară Hanna Rothstein a venit special de la New York ca să participe la sărbătoarea de Hanuca din România, în memoria fiului ei, Joseph Hirsch (z.l.), mort de tânăr, care a lucrat ca voluntar JOINT în cadrul O.T.E.R.

...Există multe sironime pentru cuvântul fericire și, mulțumită lui Dumnezeu, ea se regăsește frecvent la toate sărbătorile evreiești. Dar de Hanuca există o conexiune specială între această sărbătoare și cuvântul fericire. La alte sărbători, salvarea noastră a constat în faptul că evreii au făcut ceea ce Dumnezeu le-a spus să facă (de pildă în cazul *Pesah*-ului). La Hanuca, este altfel. Matitiahu și fiii săi au luat inițiativa și nu au așteptat ca Dumnezeu să le poruncească. Domnul le-a fost partener în proiect, dar primul pas a fost făcut de oameni. Nu este vorba că nu am avea nevoie de Dumnezeu, avem încredere în El că ne sprijină în demersurile noastre. Cel mai bun exemplu în acest sens este crearea Statului Israel...

Știu că comunitatea evreilor români este una dintre cele mai vechi din Diaspora și că a reușit să-și mențină și identitatea iudaică și cea română, acționând în favoarea ambelor. Ideea dublei identități se regăsește în pericopa Miketz, în exemplul lui Iosif care și-a folosit puterea și în favoarea egiptenilor și a evreilor și nu au existat conflicte între ei. Această situație se poate aplica și la Dej. Mă bucur pentru eforturile făcute de comunitate în sprijinirea menținerii identității evreiești...

Fiul meu a înțeles ce înseamnă, în iudaism, serviciul pentru comunitate, de aceea a venit ca voluntar în România, unde s-a ocupat de educația iudaică. După ce a murit, familia a continuat această tradiție. Fiul meu a înțeles ideea că, așa cum Dumnezeu îi ajută pe cei săraci, același lucru trebuie să facem și noi pentru alții...

Este o onoare și un privilegiu să mă aflu în mijlocul Comunității din Sighet, cunoscută în toată lumea, mai ales datorită lui Elie Wiesel, cu care și dvs. vă mândriți. Este ușor să fii evreu la New York, dar mult mai dificil aici, unde este mult mai greu să menții vie flacăra iudaismului...

Când Talmudul a fost scris, înțelepții au dezbătut cum să se aprindă cele opt lumânări de Hanuca: în ordine crescătoare, de la unu la opt, în cea descrescătoare, de la opt la unu, sau toate deodată. Decizia de a aprinde de la unu la opt demonstrează o înțelegere profundă a naturii umane, deoarece, dacă în fiecare zi adăugăm câte o lumânare aprinsă în Hanukie, această înseamnă o creștere, o dezvoltare, o îmbogățire. (CLUJ-NAPOCA, DEJ, BAIA MARE, SIGHET, SATU MARE)

TRASEELE HANUKIADEI 5768

Lumină în suflete şi în conştiinţe

Urmare din pag. 3

• **HÂRLĂU.** *Minunea de Hanuca s-a întâmplat din nou.* Minunea s-a întâmplat încă o dată, acolo unde o mână de evrei, câţi trăiesc azi în oraş, nu chiar toţi - că „e zi lucrătoare", spunea preşedinta obştii, *Sifra Corbici* -, ne-au întâmpinat în impunătoarea sinagogă împodobită cu picturile reprezentând cele 12 triburi ale lui Israel. Şi a fost muzică - tinerilor bucureşteni li s-au alăturat şi tineri ieşeni - binecuvântări, lumânările aprinse. Sinagoga se însufleţea. Parcă sufletele celor 10.000 de evrei, care au trăit odată în Hârlău, se bucurau laolaltă cu noi.

*

• **BOTOŞANI.** *Luminile sărbătorii de Hanuca au risipit întunericul.* A fost şi *Hanucat Habait,* pentru că am avut prilejul să intrăm în sinagoga renovată, în care ne aşteptau autorităţi locale şi mulţi enoriaşi. Impresia de solemn şi *heimiş* (familiar) am încercat-o de-a lungul întregului popas în comunitatea botoşăneană, cu un preşedinte inimos şi harnic, *Iosif David,* aşa cum l-a caracterizat, printr-o cinstită parabolă, de la Cilibi Moise citire, megieşul său, preşedintele Comunităţii din Dorohoi, prof. *Iancu Isidor.* Corul, totdeauna la înălţime, al copiilor şi tinerilor evrei botoşăneni (condus de *Emil Mandric,* beneficiind de cunoştinţe de istorie a evreilor şi de limbă ebraică, predate de prof. *Gustav Finkel*), nu s-a dezmințit nici acum. Luminile Hanucăi, risipind întunericul, au menirea de a risipi şi antisemitismul, xenofobia, a spus preşedintele Comunităţii, *Iosif David.* Din partea invitaţilor, *Dan Petric*, inspector la Consiliul Judeţean pentru Cultură şi Artă, a dorit ca „fiecare dintre noi să avem parte de lumina de Hanuca", iar *Traian Apetrei*, consilier municipal la Primărie, vorbind şi în numele primarului, *Ionel Flutur*, a mulţumit pentru contribuţia adusă de comunitate la dezvoltarea culturală a oraşului. Bucuria reciprocă a revederii s-a tradus şi prin exuberanţa cu care s-au prins în horă, la „Hava Naghila", oaspeţi şi gazde. Tradiţionalele bunătăţi de Hanuca la Restaurantul ritual au reconfirmat, o dată în plus, ospitalitatea mişcătoare a amfitrionului şi măiestria culinară a doamnelor care le-au pregătit.

*

• **RĂDĂUŢI.** *Cântece şi dansuri.* Sala de conferinţe a Hotelului „Gerald", nou construit în oraş, era arhiplină. Oficialităţi din Rădăuţi şi Siret, evrei rădăuţeni şi sireteni, prieteni ai lor ne-au aşteptat cu *suvganiot* (gogoşi), cu *hanuca gheld* (bănuţi de ciocolată), dar, mai ales, cu inima deschisă, aşa cum a reieşit din cuvântul de bun venit rostit de preşedintele Comunităţii, *Igo Koffler,* care a fost şi maestrul de ceremonii al festivităţii. *Mihai Frunză,* primarul oraşului, a vorbit despre buna convieţuire a minorităţilor la Rădăuţi. S-au aprins lumânările, s-au cântat cântece de Hanuca - *yahad* (împreună), tinerii de la Bucureşti şi publicul din sală -, aşa cum a dorit Rabinul *Şlomo Sorin Rosen.*

*

• **SUCEAVA.** *Bucuria de a primi oaspeţi.* Cu toată ora târzie, la Restaurantul ritual nu era loc nici să arunci un ac. Printre cei care ne-au aşteptat se aflau prefectul Judeţului Suceava, *Orest Onofrei,* preşedintele Consiliului Judeţean, *Gavril Mârza,* europarlamentarul *Cătălin Nichifor,* numeroase personalităţi culturale, evrei suceveni şi fălticineni. Mulţumiri - preşedintelui Comunităţii, dr. *Sorin Golda,* pentru buna organizare a festivităţii, şi doamnelor neîntrecute în pregătirea delicateselor, special pentru noi, având ca ingredient sigur bucuria de a primi oaspeţi. *Gavril Mârza* a ţinut să sublinieze buna convieţuire dintre etnii în Bucovina, care a fost întotdeauna o Europă în miniatură. Cântecul ne-a însoţit şi-n popasul sucevean. A existat şi o premieră: conferinţa de presă, de a doua zi dimineaţă, la care au participat prefectul *Orest Onofrei,* preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer,* Rabinul *Şlomo Sorin Rosen,* preşedintele Comunităţii, dr. *Sorin Golda.* Dr. *Aurel Vainer* a făcut un succint istoric al Federaţiei, a vorbit despre activitatea prezentă şi obiective de perspectivă, printre care deschiderea unor Centre Comunitare Evreieşti la Iaşi, Cluj, Timişoara, Botoşani. În acelaşi spirit, a salutat iniţiativa prefectului de a realiza un Centru al Minorităţilor Naţionale la Suceava. „Mă oblig să fiu alături de dvs", a conchis. Rabinul *Şlomo Sorin Rosen* a făcut cunoscut programul de educaţie iudaică al Rabinatului.

*

• **FOCŞANI.** *A treia lumânare de Hanuca.* A treia lumânare de Hanuca a fost aprinsă la Focşani. Şi-n această comunitate mică viaţa evreiască se afirmă viguros, pentru că flacăra ei e vegheată de oameni cu suflet. Preşedintele Comunităţii, *Mircea Rond*, ne-a plimbat la etajul Sinagogii, unde a fost deschisă o expoziţie de desene şi colaje dedicate sărbătorii de Hanuca. Tablourile au fost realizate de elevi ai Şcolii Pedagogice din oraş. Etajul mai găzduieşte şi o expoziţie permanentă de documente şi fotografii în memoria profesorului *Librescu,* originar din Focşani. O reverenţă de gând pentru modul în care însufleţeşte sinagoga familia *Harietta* şi *Mircea Rond,* doamnelor care au pregătit trataţia pentru musafiri: focşăneni şi bucureşteni.

Post-scriptum de Hanuca

Nu puteam încheia aceste relatări de Hanukiadă, fără să mulţumim şefului Sectorului Relaţii-Imagine-Protocol al F.C.E.R., *Edy Kupferberg*, şi tinerilor care, prin cântecele lor, au adus bucurie oamenilor, mai ales, în comunităţile mici, lipsite de cor: *Ina Vlasovski, Rica Pintilie, Alexandra Ene, Mihaela Marinescu, Albert Lozneanu, Dan Pintilie.* Ei au fost ajutaţi de şeful de Cabinet al preşedintelui F.C.E.R., *Silvian Horn*, şi însufleţiţi de Rabinul *Şlomo Sorin Rosen.* (I.D.)

MARIANA VALERIA STOICA,
preşedintele Asociaţiei Culturale de Prietenie România-Israel

Hanuca – speranţa într-o lume a păcii şi înţelegerii

...De-a lungul timpului, am participat adesea la sărbătorile din sinagogă, dar numai după experienţa avută în Israel, am înţeles semnificaţia Sărbătorii Luminii. Pentru evrei, lumina simbolizează cunoaştere, cultură, apropiere de ceilalţi. Luna decembrie este luna Luminii, a reînnoirii speranţelor într-o lume mai bună a păcii, a luptei împotriva urii, a xenofobiei. Sărbătoarea Luminii este un gest simbolic, dincolo de legendă. În simbolistica noastră, mai ales aici, la Cluj, înseamnă a societate multiculturală, datoria de a ne înţelege între noi, de a manifesta toleranţă; de aceea, Sărbătoarea Luminii este importantă pentru toate cultele...

...O comunitate mică are dreptul de a-şi menţine identitatea, iar majoritatea să preia tot ceea ce este valoros din cultura ei...

...Sighetul pentru evrei a însemnat durere şi deportare, iar pentru creştini - durere şi moarte, de aceea, Sighetul este un loc special, de reculegere, de înţelegere între oameni. Trebuie să ne respectăm, indiferent în ce limbă ne rugăm sau vorbim. Lumina de Hanuca ne va ajuta să devenim cu toţii mai buni şi să prevenim ca ceea ce s-a întâmplat, cu peste 60 de ani în urmă, să nu se mai repete...

...Sărbătoarea de Hanuca este un simbol al înţelegerii între toţi, indiferent de limba în care vorbesc. Pe toţi ne uneşte acelaşi gând. Nu este uşor să fii evreu, dar a fi evreu este sinonim cu a fi om, ceea ce iarăşi nu este un lucru uşor. Vă doresc ca lumina de Hanuca să lumineze pentru fericirea tuturor... (CLUJ-NAPOCA, DEJ, SIGHET, SATU MARE)

Muzică şi dans în jurul luminii

Urmare din pag. 3

F.C.E.R., ale rabinului şi altor membri ai delegaţiei. În cuvântul său de răspuns, primarul *Ion Ungur* a promis că, aşa cum s-a întâmplat şi până acum, la Dej va fi întotdeauna armonie între locuitori, indiferent de etnie. În încheierea ceremonialului, formaţia „Menora", căreia i s-a alăturat întreaga comunitate, i-a înveselit pe cei prezenţi cu cântece de Hanuca, totul terminându-se cu invitarea la dans a celor prezenţi. După ce a vizitat impresionanta Sinagogă din Dej, delegaţia F.C.E.R. a depus un buchet de flori la Memorialul Holocaustului din apropierea sinagogii, primul monument din România ridicat în memoria deportaţilor de la Auschwitz (1946).

*

• **BAIA MARE.** *Evrei şi creştini au interpretat melodiile tradiţionale.* Solemnitatea sărbătorii de Hanuca s-a desfăşurat într-o sală a Comunităţii, în care nu aveai loc să arunci nici măcar un ac. Preşedintele Comunităţii, ing. *Nachman Şalic*, a salutat prezenţa „caravanei" Hanukiadei, apoi Rabinul *Şlomo Sorin Rosen* a rostit rugăciunile pentru România şi Israel şi a aprins lumânarea de Hanuca, cerând scuze pentru întârziere. „Macabeii au aşteptat 25 de ani să ajungă în templu, noi am întârziat mai puţin, dar ne pare rău", a spus domnia sa. Cuvântările rabinului şi ale unor membri ai delegaţiei au fost urmate de un program de cântece de Hanuca, prezentat de o formaţie creştină din oraş, care a inclus în repertoriul său şi o melodie sefardă. La rândul său, formaţia „Menora", completată cu alţi „amatori" - dna *Mariana Valeria Stoica* (o bună cunoscătoare a unor cântece de Hanuca) şi o parte dintre membrii Comunităţii băimărene - şi stimulată de Rabinul Şlomo Sorin Rosen, a entuziasmat publicul. O atmosferă sărbătorească în care tineri şi bătrâni, deopotrivă, s-au veselit, au dansat (în măsura în care sala ticsită de oameni a permis) şi au simţit cum trebuie să fie celebrată această sărbătoare.

*

• **SIGHET.** *În Sinagoga, veche de 150 de ani – „Haveinu Şalom Alehem" s-a cântat în trei limbi.* Deşi era zi de lucru, cele mai multe locuri din sinagogă au fost ocupate. Alături de enoriaşi, au fost prezenţi reprezentanţi ai cultelor, ai autorităţilor locale, elevi şi profesori, presa. Atmosfera destul de îngheţată din sinagogă (deşi încălzirea ei a început să funcţioneze cu trei zile în urmă), care i-a făcut pe oameni să fie cam zgribuliţi, a început să se destindă o dată cu prezentarea făcută de preşedintele *Harry Marcus* Rabinului Şlomo Sorin Rosen, o cunoştinţă veche a Comunităţii, care, a spus el, s-a interesat de tânăr de iudaism. Iată că acum şi-a terminat studiile rabinice la New York, de aceea, a spus preşedintele Comunităţii, „îi urăm succes în misiunea lui dată de Dumnezeu". Ceremoniile - aprinderea şi binecuvântarea lumânărilor, citirea mesajului preşedintelui F.C.E.R. şi cuvântările, rostite de Rabinul Şlomo Sorin Rosen şi de membrii delegaţiei - au alternat cu programul bogat de cântece, prezentat de Corul Comunităţii, la care s-a alăturat şi formaţia „Menora". Din ce în ce mai mulţi enoriaşi şi invitaţi şi-au adăugat vocile, umplând Sinagoga cu muzica sărbătorii. Aplauze din suflet au recompensat interpetarea în trei limbi – română, maghiară şi ivrit - a cântecului „Haveinu Şalom Alehem", după care copii, tineri şi bătrâni, stimulaţi de Rabinul Şlomo Sorin Rosen, au dansat pe melodia „Hava Naghila". Un mic festin cu produse tradiţionale pregătite de gospodinele Comunităţii, a încheiat frumoasa sărbătoare de Hanuca de la Sighet. Delegaţia F.C.E.R. a avut posibilitatea să viziteze şi Casa Memorială „Elie Wiesel" în care, pe un perete întreg, se află un tabel cu numărul evreilor care au trăit în judeţul Maramureş. Calculul final: din cei 38.000 de evrei, înregistraţi în recensământul din 1936, au mai rămas aproximativ 3.000 în 1945. Dar, chiar dacă astăzi numărul lor este mult mai mic, la Sighet, aşa cum s-a văzut şi de această dată, există viaţă evreiască şi este continuată tradiţia iudaică.

*

• **SATU MARE.** *Luminile Hanukiei au ars la poarta Sinagogii.* Cel mai impresionant moment al Hanukiadei din „nord" s-a petrecut la Satu Mare. Aici Hanukia, înaltă de cinci metri, se găseşte instalată în curte, în faţa celor două sinagogi (cea mare şi cea mică), alături de Monumentul Holocaustului, un bloc de marmoră albă a cărei inscripţie, în trei limbi, evocă tragedia Holocaustului. Nu departe, pe zidul Sinagogii Mari se află fixate plăci de marmoră neagră unde s-a început înscrierea numelor celor 18.000 de victime ale lagărelor morţii – deocamdată, în jur de 300. Tabelele vor înconjura, ca un brâu negru, clădirea. În acest cadru, după deschiderea ceremoniilor de către preşedintele *Nicolae Decsey* şi rostirea rugăciunilor pentru România şi Israel, a avut loc aprinderea celei de a şaptea lumânări, Rabinul *Şlomo Sorin Rosen* menţionând că este pentru prima dată când poate aprinde lumânările la poarta dinspre stradă, aşa cum se cere de fapt, pentru ca trecătorii să vadă luminile de Hanuca. Apoi, formaţia „Menora" a interpretat cântece tradiţionale, iar enoriaşii, printre care şi cetăţeni israelieni, s-au prins de mână şi, în pofida ploii care a început, au dansat în curtea sinagogii. Sărbătoarea a continuat în incinta Sinagogii mici, unde au fost aprinse din nou lumânărelele. După citirea mesajului preşedintelui F.C.E.R., au urmat cuvântările unor membri ai delegaţiei şi a Rabinului *Şlomo Sorin Rosen*. În încheiere, preşedintele *Nicolae Decsey* a mulţumit celor prezenţi la sărbătoare - „o sărbătoare a speranţei, ilustrate de flăcările lumânărilor. Ceea ce facem noi aici, în Satu Mare, dovedeşte că şi cei puţini pot face mult, că prin aceasta vom dovedi că noi, evreii, am fost şi vom fi aici, în continuare". „A fost cea mai frumoasă sărbătoare de Hanuca", a spus, cu lacrimi în ochi, o enoriaşă a comunităţii.

Lumini ale speranţei aprinse şi în comunităţile evreieşti din vestul României

Urmare din pag. 4

a acestei sărbători şi pentru mesajul universalist pe care îl transmite, pentru toţi practicanţii culturilor monoteiste. Acelaşi gând l-au exprimat şi liderii cultelor creştine Ortodox şi Catolic din municipiul bihorean. Preşedintele Comunităţii, ing. *Felix Koppelmann*, împreună cu membrii de toate vârstele ai comunităţii, au pregătit o serie de surprize. Peste 200 de persoane au venit să celebreze împreună, într-un decor festiv, această întâlnire. Corul, ce poartă numele regretatului dirijor Gyuri Vilan, reunind toate generaţiile, a încântat asistenţa, acompaniat fiind de formaţia klezmer „Hakeshet". Cei mai mici membri ai comunităţii au cântat apoi singuri şi au dansat, spre deliciul publicului. Formaţia klezmer, compusă din muzicieni care ar face onoare oricărei orchestre, a interpetat melodii melancolice şi vesele, evocând asistenţei vremurile de odinioară.

*

• **ARAD.** *Un prilej de cântec pentru copii.* Tinerii au fost în centrul ceremoniei de Hanuca. Nu doar cei din cadrul comunităţii, care se află mereu în preajma lumânărilor de Hanuca, dar şi tinerii, la fel de talentaţi, din cadrul Liceului de Muzică „Sabin Drăgoi" din Arad. Corul lor, care a interpetat melodii tradiţionale evreieşti, a impresionat asistenţa. Preşedintele Comunităţii, ing. *Ionel Schlesinger*, a salutat oaspeţii şi i-a invitat să ia cuvântul. Cu această ocazie, după mesajul tradiţional de Hanuca, vicepreşedintele Federaţiei, ing. *Paul Schwartz*, a evocat un moment impresionant întâmplat într-o recentă călătorie. Într-unul dintre centrele de primire a evreilor imigranţi, sosiţi pe vapoarele „Exodus" din Cipru, după ce supravieţuiseră Holocaustului, s-a aflat scrijelit un nume. În baraca-muzeu de azi stă scris „Andrei, Arad". Legătura, dincolo de spaţiu şi timp, a evreilor din întreaga lume este evidentă şi cu ocazia acestei Sărbători a Luminii. Marele Rabin *Menachem Hacohen* - Cohen, aşa cum o afirmă şi numele său - i-a binecuvântat pe tinerii care fac să continue această comunitate, care duc mai departe tradiţia sa. O gustare tradiţională, cu *suvganiot* şi alte „prăjeli", a încheiat o seară de sărbătoare liniştită şi luminoasă.

JCC Programul Centrului Comunitar din Bucureşti

La Bucureşti, Centrul Comunitar Evreiesc (JCC - conform cu iniţialele în engleză ale acestei reţele internaţionale de centre culturale) a devenit un reper pentru membrii comunităţii noastre, dar şi pentru israelienii aflaţi în Capitală.

Iată ce ni se oferă la JCC în luna ianuarie 2008...

● 12 ianuarie, ora 19:00: a doua ediţie a Festivalului Interetnic, iar între 18-20 ianuarie 2008, Festivalul vieţii - *Tu Bişvat*, cu următorul program: 18 ianuarie, ora 18:30, *Kabalat şi Oneg Şabat Tu Bişvat*.

● 19 ianuarie, ora 19:00: *Tu Bişvat Party*. Duminică, 20 ianuarie, ora 14.00: *Seder Tu Bişvat* - pentru toată familia.

Ca activităţi permanente semnalăm: ● pentru grupa 7-17 ani - cursuri de ebraică şi engleză, activităţi artistice, cursuri de muzică şi dansuri moderne şi israeliene, activitate teatrală (contact *Dalia Golda* - dalia@ jewish.ro) ● pentru grupa de vârstă 18-35 de ani - cursuri de ebraică şi limba română pentru străini, cursuri de dansuri israeliene şi de salsa şi cursuri bilunare de artizanat ● pentru cei de la 35 de ani şi până la orice vârstă, există cursuri de ebraică şi engleză, cercuri de artă plastică şi de artă culinară şi un curs de utilizare a calculatorului.

Cei interesaţi să participe la aceste activităţi pot contacta pe *Dana Vereanu* (dana@ jewish.ro), pentru grupa 18-35 de ani, şi pe *Sanda Wolf* (sanda@ jewish.ro), pentru cei peste 35 de ani.

La dispoziţia tuturor - indiferent de vârstă, începând de la 18 ani - este deschisă, zilnic, „Blue Lagoon JCC Cafe". (A.B.)

Program ambiţios la JCC Oradea

În urmă cu trei luni, la Oradea, lua naştere primul JCC (Centru Comunitar Evreiesc) din România. Perioada care a trecut a adus, după entuziasmul inaugurării unui spaţiu ideal de desfăşurare a programelor comunitare, o aşezare pe fundamente realiste a activităţii de aici. Zilnic au loc programe diverse pentru copii, tineri, generaţia medie şi vârstnici. Preşedintele Comunităţii, ing. *Felix Koppelmann*, se implică în continuare, în mod asiduu, pentru introducerea acestui centru în mentalitatea colectivă a evreilor orădeni. JCC-ul a fost conceput ca un refugiu de educaţie şi relaxare pentru cei care cred în viitorul acestei comunităţi.

Katalin Kövari, Edith Hommonai şi *Cristian Ezri* organizează programe pentru cei mici şi pentru tineri – coordonând programe de arte, dansuri, Talmud Tora, sport etc. Cursurile de ebraică şi engleză - ca, de altfel, ansamblul programelor - sunt deschise tuturor orădenilor care se simt aproape de cultura şi civilizaţia iudaică. Prin efortul lui *Katalin Kincses* şi *Andrei Seidler*, pensionarii şi cei de vârstă medie au programe special pregătite pentru ei. Sub titlul „Iudaism la pachet", tinerii pot învăţa despre religie, tradiţii, istorie şi cultură iudaică. Serile cu filme israeliene, cu tematică iudaică sau, pur şi simplu, pelicule recent lansate şi mediatizate invită cinefilii de diferite vârste.

Cei ce aparţin „vârstei de aur" se reunesc în cafeneaua primitoare, în care dezbat cele mai noi subiecte şi pot juca rummy sau cărţi. Programele sunt construite în conformitate cu evenimentele lunii respective – dincolo de programele săptămânale, fiind organizate şi evenimente speciale în funcţie de sărbători, personalităţi prezente, evenimente în oraş.

Recent, în cadrul programului „Adoptă un bunic", membri ai tineretului şi generaţiei medii au vizitat zeci de vârstnici, cu prilejul sărbătorii de Hanuca. Nu doar pachetul consistent oferit de oaspeţi, dar mai ales gestul prietenesc i-a făcut pe mulţi să se emoţioneze în faţa acestui voluntariat autentic.

LUCIANA FRIEDMANN

Un Israel puternic – garantul păcii în Orient

Vizita în România a ministrului israelian al Infrastructurii, BENIAMIN BEN ELIEZER

Aflat în România, într-o vizită oficială pentru câteva zile, *Beniamin Ben Eliezer*, ministrul israelian al Infrastructurii, a răspuns invitaţiei F.C.E.R. şi s-a întâlnit cu lideri şi membri ai comunităţii evreieşti. Dr. *Aurel Vainer*, preşedintele F.C.E.R., a făcut o scurtă prezentare a istoriei comunităţii din România, precum şi a situaţiei actuale a evreimii care, de la 800.000 de membri, cât număra în perioada interbelică, s-a redus la 10.000. Domnia-sa a vorbit despre drepturile de care se bucură astăzi evreii şi alte minorităţi din România, în condiţiile democraţiei din ţară, despre activitatea care se efectuează în cadrul Federaţiei, dar şi despre problemele cu care se confruntă comunitatea în procesul păstrării moştenirii culturale evreieşti. Dr. Aurel Vainer şi-a exprimat părerea de rău că tocmai alţi evrei ne fac dificultăţi în acest domeniu şi încearcă să se amestece în treburile interne ale F.C.E.R., aliindu-se cu cunoscute personalităţi antisemite. El a cerut sprijinul guvernului şi societăţii civile israeliene pentru o prezentare obiectivă a situaţiei de la noi în presa israeliană. La rândul său, ing. *Paul Schwartz*, vicepreşedintele F.C.E.R., a prezentat câteva impresii de la unul dintre traseele Hanukiadei, apreciind că de la intrarea României în U.E., când toate popoarele au devenit într-un fel minorităţi, există o altă percepţie a formatorilor de opinie despre situaţia minorităţilor şi a scos în evidenţă bunele relaţii cu celelalte culte din România. Ing. *Tiberiu Roth*, preşedintele Comunităţii Evreilor din Braşov şi al Organizaţiei Sioniste din România, menţionând că toţi suntem sionişti, a subliniat sprijinul pe care evreimea din România îl acordă statului Israel. Vorbitorul a atras atenţia asupra pericolului împărţirii Ierusalimului.

Luând cuvântul, *Beniamin Ben Eliezer* a vorbit despre marile schimbări care s-au înregistrat în România, comparativ cu vizita pe care a efectuat-o cu 18 ani în urmă când, ca reprezentant al Partidului Muncii din Israel, a participat la cel de-al XIII-lea congres al P.C.R. Astăzi, imaginea sumbră şi plină de pesimism, de neîncredere de-atunci a fost înlocuită cu imaginea unei dezvoltări dinamice şi viguroase. Ceea a rămas la fel, a subliniat vorbitorul, au fost excelentele relaţii care există între România şi Israel de 60 de ani, de la întemeierea statului evreu. Marile schimbări au stimulat şi venirea investitorilor israelieni, care, în întâlnirea pe care a avut-o cu aceştia, au apreciat că există condiţii foarte bune pentru sporirea investiţiilor. De asemenea, domnia-sa a apreciat în mod deosebit convorbirile pe care le-a avut cu premierul guvernului român şi cu alţi demnitari. Prezenţa delegaţiei israeliene este şi un factor de garanţie nu numai pentru investitorii israelieni, care se află aici, dar şi pentru toţi evreii din România, a mai precizat Ben Eliezer.

Referindu-se la situaţia statului evreu după *summit*-ul regional de la Annapolis, ministrul a arătat că principala preocupare a statului Israel este asigurarea propriei securităţi. Reuniunea de la Annapolis a însemnat începutul unui proces politic între israelieni şi palestinieni. „80 la sută dintre israelieni ar fi dispuşi să plătească orice preţ dacă acesta ar garanta pacea şi securitatea lor", a declarat ministrul, referindu-se apoi, în context, la eforturile făcute pentru a realiza acest obiectiv. Dar, a precizat el, pacea nu poate fi garantată decât dacă Israelul este puternic, deoarece suntem supuşi în permanenţă ameninţărilor din jurul nostru – Siria, Hezbollah şi Iran. Peste doi-trei ani, a apreciat domnia-sa, Iranul va avea bomba nucleară. Noi ne pregătim pentru această situaţie, deoarece putem risca multe, dar aceasta nu. Trebuie să convingem lumea că există acest pericol care va distruge stabilitatea, nu numai în Orientul Mijlociu, dar şi în ţările nord-africane, în cele sunite, ca Egiptul şi Iordania, în zona Oceanului Indian, dar şi în Europa. „Lumea se comportă prosteşte şi vorbeşte un limbaj dublu. Pe de-o parte, votează sancţiuni împotriva Iranului, pe de altă parte, peste o sută de companii străine lucrează acolo. În aceste condiţii, Europa se va sinucide. Vom încerca să explicăm acest lucru", a arătat el. În ceea ce priveşte Ierusalimul, Ben Eliezer, răspunzând la o întrebare a R.E., a declarat că se pronunţă pentru cedarea cartierelor arabe şi a unor localităţi învecinate, locuite de aceştia, către palestinieni, menţinând însă Ierusalimul drept capitală a Israelului. „Doresc ca Israelul să supravieţuiască", a conchis ministrul.

„Dacă nu va înţelege pericolul iranian, Europa se va sinucide"

În continuare, la cererea preşedintelui Vainer, el a prezentat marile proiecte de infrastructură în curs de realizare în Israel, unul dintre ele, prin introducerea procedeelor de desalinizare, urmând să garanteze aprovizionarea cu apă a ţării. La sfârşitul vizitei, prof. ing. *Osy Lazăr*, preşedintele C.E.B., a înmânat oaspetelui o *Diplomă de Onoare* a Comunităţii.

EVA GALAMBOS

Seară de muzică şi poezie la JCC

Centrul Comunitar Evreiesc (JCC) din Capitală a găzduit, într-una din ultimele zile de Hanuca, o seară de muzică şi poezie dedicată recentului volum al israeliencei originare din România, *Riri Sylvia Manor*. Este vorba de „Save as", publicat de Editura *Paralela 45*, despre care ne-a relatat şi corespondenta noastră, *Martha Eşanu*. Colaboratoarea R.E. se referea la două lansări de carte, la Muzeul Literaturii din Iaşi, una dintre ele fiind „Save as", cealaltă - romanul „Vocea manuscrisului" de *Iorgu Gălăţeanu*, apărut la *Cronica*. Vom reveni într-un număr viitor asupra comentariilor domniei-sale.

Maestrul de ceremonii, regizorul *Moshe Yassur*, sufleteşte poet, chiar dacă, în prolog, s-a recomandat drept „proză" a serii, a înţeles că poezia vorbeşte cel mai bine prin ea însăşi. Cu o condiţie esenţială: cel care o interpretează să fie el însuşi poet. Aşa a fost. Sau, mai bine zis, aşa a ales *Moshe Yassur*. A invitat două doamne ale teatrului românesc, *Simona Bondoc* şi *Monica Mihăiescu*, de la Teatrul Naţional şi, respectiv, de la Teatrul Mic, să ne apropie de sensibilitatea şi inteligenţa lui *Riri*, cum numai asemenea sensibilităţi şi inteligenţe artistice puternice pot s-o facă. S-a gândit apoi să umple cu muzică tăcerile – spaţiile albe dintre poeme - şi atunci i-a chemat pe clarinetistul *Răzvan Gachi*, profesor la Universitatea de Muzică din Bucureşti, şi pe chitaristul *Gabi Brutaru*, să ne poarte *prin gândur*ile nescrise ale poetei sau poate prin propriile noastre reverii, stimulate de jurnalul liric pe care-l ascultam în lectura dăruitelor actriţe. Nu orice actor - chiar foarte bun - e capabil să citească sau să recite poezie. De cele mai multe ori, dramatizează textul, chiar dacă şterge praful de pe cuvânt. Dramatizându-l, se petrece metamorfoza; textul nu-şi mai trăieşte viaţa proprie; urcă pe scenă, devine „rol". *Simona Bondoc* şi *Monica Mihăiescu* au citit poezie aşa cum trebuia; cum ar fi făcut-o pentru ele însele.

Există o carte a vizită a acestei poezii oferită de chiar *Riri Manor* în chip de tabletă-prefaţă: „Sunt născută şi crescută în Bucureşti. Bucureştiul în care bunicul meu, Hermann Zuckermann din Craiova-cerealist în portul Cetate de pe malul Dunării – mi-a pus în mână primele cărţi şi m-a molipsit cu entuziasmul şi dragostea sa pentru limba română, pentru literatura şi pentru teatrul românesc. Bucureştiul în care, la nouă ani, am scris prima poezie dedicată minunatului meu bunic". Poemul care dă titlul cărţii e tocmai acest strigăt al sufletului de copil care n-a murit la maturitate, cum se întâmplă prea adesea, şi care i-a dat puterea să se întoarcă de unde n-a plecat, de fapt, niciodată. Fiindcă, deşi a ales o carieră ştiinţifică, în care s-a afirmat cu pertinenţă, Riri cea adevărată a rămas cea de atunci. În ochii şi-n zâmbetul ei există fetiţa de demult, arătând ce-a scris bunicului examinator, mândră şi sfioasă. Dacă ar fi ca poeziile adunate în acest volum să mai poarte un nume sau să aibă un supranume, acesta ar putea fi „oameni şi lucruri". Atunci când fiinţele vii nu mai există, lucrurile sunt cele care ne rămân; fiecare cu istoria lui, cu încărcătura lui de viaţă. Ele sunt *în noi*, cât timp noi suntem. Este experienţa pe care Riri, reîntoarsă, după '89, în Bucureştiul copilăriei şi adolescenţei sale, o trăieşte căutând casa bunicii: „Cazărmii 21 colţ cu Logofătul Nestor". Câtă poezie ascunde prozaismul unei adrese?! O caută şi n-o mai găseşte. Casa, cu vieţile a trei generaţii, a fost demolată în anii ceauşismului. Deşi poezia şi-a intitulat-o „Casa ucisă", nimic dintr-însa n-a pierit: nici camera cu pat dublu, nici pianul, nici tabloul cu frumoasa fată de 21 de ani, „căsătorită cu tuberculoza, plecată să locuiască la cimitir", după ce-a absolvit „*magna cum laudae* trei facultăţi, în paralel", fiica cea mare a bunicii. Am uitat, însă, să scriu cine a citit această poezie: chiar *Riri Sylvia Manor*, „surpriza" serii, pe care, în cele din urmă, Moshe Yassur, a invitat-o să se deconspire.

Întreaga gratitudine J.C.C.-ului pentru darul celei de-a şaptea lumânărele din Hanukia sufletelor noastre.

IULIA DELEANU

BUCUREŞTI, 21-25 noiembrie 2007

TÂRGUL INTERNAŢIONAL „GAUDEAMUS. CARTE DE ÎNVĂŢĂTURĂ“ – EDIŢIA A XIV-A

Speranță pentru viitorul cărții

Credincios promisiunii făcute sieşi şi cititorilor de a dărui o integrală *Isac Bashevis Singer* în română, idişistul *Anton Celaru* a terminat de şlefuit recent o nouă bijuterie literară din creaţia laureatului cu Premiul Nobel pentru literatură, dovedind - aşa cum recomanda volumul „Pierdut în America“ redactorul de carte *Willy Auerbach* - că „handicapul unei limbi de circulaţie restrânsă poate fi depăşit de forţa şi originalitatea produsului literar“. Împreună cu „Un tânăr în căutarea iubirii“ şi „Un băiat în căutarea lui Dumnezeu“, „Pierdut în America“ face parte dintr-o trilogie pe care scriitorul o subintitula autoironic „O contribuţie autobiografică pe care nu am avut niciodată intenţia să o scriu“. Asupra cărţii pentru copii, ediţie bilingvă, română şi engleză, „Cine a sustras spectacolul?“ – „Who Stole the Show?“, de *Nava Semel*, mi-a atras atenţia, într-o pauză de lansare, directorul *Hasefer*-ului, care a scos cartea, scriitorul *Ştefan Iureş*. „Cine a sustras spectacolul?“ e un amestec de poezie şi proză, în care se fac simţite, în egală măsură, înzestrările pentru dramaturgie ale *Navei Semel*, dedicându-şi gingaşa împletitură propriilor ei gemeni, *Eyal-Eyai* şi *Nimdor*. Scriitoarea israeliană face parte din a doua generaţie a originarilor din România şi e cunoscută cititorilor de la noi, prin mai multe traduceri de proză şi, recent, - o piesă de teatru, pusă în scenă la „Nottara“. Autoarea explorează lumea copilăriei cu înţelegerea specială a adulţilor în care sufletul de copil trăieşte încă. Vase comunicante există între sensibilitatea *Navei Semel* şi a lui *Ştefan Iureş*. În carte sunt narate peripeţiile a doi copii rătăciţi în culisele unui teatru de păpuşi, deveniţi eroi fără voie ai unei *commedia dell' arte* plină de candoare, umor, tandreţe. De ce „locul acţiunii“ e un teatru? Fiindcă „teatrul este locul care te învaţă să visezi cu ochii deschişi“, opina *Ştefan Iureş*; mod de a dezvălui sensul filosofic al cărţii, dar a se dezvălui şi pe sine. Îmi citează, de fapt, „joacă“ o frază din „Cine a sustras spectacolul?“: „Vrăjitoarea a ridicat capacul cazanului şi ne-a oferit nişte gumă de mestecat. Am refuzat-o. Niciodată nu trebuie să primeşti dulciuri de la o vrăjitoare, chiar dacă nu e reală“. Mărturisesc c-am citit-o cu mult mai multă plăcere decât multe din opurile pentru „cei mari“, dar o carte pentru copii piere, dacă e recenzată. Cred că literaturii de calitate pentru copii i se poate aplica reacţia lui Rubinstein atunci când i s-a cerut să-l explice pe *Chopin*. „Sigur!“, a răspuns. S-a aşezat la pian şi a început să-l cânte. „Cine a sustras spectacolul?“ beneficiază de traducerea impecabilă a *Antoanetei Ralian* şi de ilustraţiile cunoscutului grafician israelian *Avner Katz*.

La standul Minorităţilor Naţionale – o poveste de dragoste mai tânără cu 50 de ani decât „Romeo şi Julieta“

„Locul care te învaţă să visezi cu ochii deschişi“

*

Povestea de dragoste între „Leyla şi Mecuun“ – carte cu acelaşi titlu, în ediţie bilingvă, română şi turcă, a unuia dintre cei mai importanţi scriitori turci, *Fuzuli*, apărută la *Kriterion* - este mai tânără cu 50 de ani decât povestea lui Romeo şi a Julietei, a spus traducătorul ei, dr. *Nevzat Yusuf Sarigol*. Lansarea cărţii a avut loc la acelaşi stand care adăpostea şi *Hasefer*-ul: Minorităţile Naţionale din România. Ediţia a fost îngrijită de conf. dr. *George Grigore*. Cartea a fost recomandată de redactorul ei, *Elena Diatcu*, care a subliniat însemnătatea popularizării unei literaturi, prea puţin cunoscute în România, scrisă în turca veche. La fel – şi poezia scrisă în persana veche. Un exemplu: Mawlana Celaleddin Rumi, unul dintre marii gânditori şi poeţi persani, de la a cărui naştere s-au împlinit 800 de ani. Aniversarea a fost marcată în calendarul U.N.E.S.C.O. printr-un concurs, pentru elevi, de ilustraţii după poemele lui Rumi. Laureaţii, însoţiţi de prof. *Lucreţia Băluţă*, 15 scriitori, traducători, critici literari au fost invitaţi la I.C.R. din Istanbul, participând şi la Târgul Internaţional de Carte de pe malurile Bosforului. Cartea lui *Fuzuli*, scrisă în dialect azer, a servit drept libret pentru opera cu acelaşi nume.

*

Bibliopolis al comunicării umane

Numai din secolul XX şi începutul secolului XXI au fost prezenţi în rafturile standurilor din Târg atâţia scriitori evrei de primă mărime încât enumerarea lor ar deveni împovărătoare. Mă limitez la câteva lansări şi invitaţi speciali: Editura Polirom: „Cortina de ceaţă“ – *Vladimir Tismăneanu* în dialog cu *Mircea Mihăieş* şi „Reinventarea politicului. Europa răsăriteană de la Stalin la Havel“, ediţia a II-a revăzută, de *Vladimir Tismăneanu*. Art Grup Editorial – „Minima Moralia“, de *Theodor Adorno*; invitat special – prof. univ. dr. *Paul Cornea*. Editura Compania: „Istorie cu copii şi Pârş, mâţă, frunză de gutuie“, de *Laura Grünberg* şi ilustraţii de *Cristi Gaşpar*. La lansarea cărţilor scrise de *Basarab Nicolescu* „Noi, particula şi lumea“, „Transdisciplinaritatea. Manifest“, „Între ştiinţă şi religie“, apărute în Editura *Junimea*, invitat special a fost acad. *Solomon Marcus*. Volumul II al memoriilor şi însemnărilor lui *Petre Solomon*, „Am să vă povestesc cândva aceste zile“, a fost lansat la Editura *Vinea*, recomandat de *Yvonne Hasan* şi *Nicolae Tzone*.

*

Târgul – un festival al Cărţii aşteptat de la an la an - a reuşit, o dată în plus: ● să adâncească triada informaţie-dialog-înţelegere a Celuilalt ● să creeze un teritoriu al armoniei pe care numai promisiunea lecturii îl poate crea ● să ne ofere sentimentul tonic că există un Bibliopolis al comunicării interumane, tivind culorile sumbre ale acestui început de veac cu binefăcătoare, reînnoită speranţă.

IULIA DELEANU

HANUCA 5768

Dr. AUREL VAINER, preşedintele F.C.E.R.

Meditaţii la ora unor mari reînnoiri

Urmare din pag. 1

Putem vorbi despre reîntinerire în cele mai diverse sectoare de activitate a F.C.E.R.: ● modernizarea Căminului „Rosen“ ● inaugurarea Centrelor Comunitare Evreieşti din Oradea şi Bucureşti, în parteneriat cu JOINT ● încheierea primei etape a Programului de reconstrucţie şi modernizare a Centrelor de instruire şi recreere de la Cristian, Borsec, Eforie-Nord. După Holocaust, după jumătate de veac de totalitarism, copii, tineri, oameni de vârstă medie şi cei aparţinând generaţiei de aur îşi afirmă demni identitatea iudaică. Aceasta este, de fapt, esenţa sărbătorii de Hanuca: reîntoarcerea la valorile spirituale iudaice, victoria asupra vicisitudinilor şi asimilării.

Câteva repere istorice sunt, cred, necesare. În anul 332 î.e.a., Alexandru Cel Mare cucereşte Orientul Apropiat. Începând de atunci, Iudeea antică trăieşte sub tutela suveranilor eleni. Clasa de mijloc şi societatea înaltă a vremii îşi însuşeşc treptat elenismul ca mod de viaţă. Procesul de elenizare este, însă, unul de suprafaţă. La sate, viaţa tradiţională continuă. Abia când monarhul Seleucid Antiohus al IV-lea Epifanes (175-174 î.e.a.), care, urmărind să asigure, prin forţă, unitatea religioasă a imperiului, atacă monoteismul, principiul fundamental al iudaismului, preotul Matitiahu, din Modiin, împreună cu fiii săi, începe, în 167 î.e.a., revolta împotriva ocupantului străin. Circa 6.000 de oameni, conştienţi că Antiohus Seleucidul ţintea să distrugă identitatea noastră spirituală, se adună în jurul lui Matitiahu şi a fiilor săi, Haşmoneii, care purtau numele străbunicului lui Matitiahu, Asamonaios, conform lui Josephus Flavius. Supranumele de Macabei (*makaba* înseamnă, în ebraică, ciocan) îl căpătă în luptele cu ocupantul străin, în care dau dovadă de curaj, forţă morală, calităţi militare remarcabile. O luptă inegală, în care cei puţini şi slab înarmaţi, dar însufleţiţi de credinţă, obţin victoria asupra unei armate bine structurate. La 25 Kislev 164 î.e.a., Templul este

purificat şi reinaugurat. Numele sărbătorii vine chiar de la cuvintele ebraice *Hanucat Habait* = reînnoire, reinaugurare.

Hanuca este o pagină de istorie naţională şi universală. Naţională, din considerentele mai sus amintite. Universală, fiindcă, fără să fi fost salvat monoteismul, n-ar fi existat, azi, cele două mari religii ale lumii: creştinismul şi islamul.

Când Iehuda Macabeul, conducătorul revoltei, recucereşte Ierusalimul şi începe acţiunea de purificare a Templului, pângărit de Antiohus al IV-lea Seleucidul, se descoperă într-un ungher un vas cu untdelemn scăpat de profanare. În loc să dureze o singură zi, puterea sa de a arde şi de a lumina durează opt zile. În amintirea acestei minuni, începând cu seara de 25 Kislev, aprindem câte o lumânare până când cele opt lumânări ale Hanukiei (Menora cu opt braţe) îşi împlineşte datoria faţă de străvechiul vas cu untdelemn curat.

Dacă ar fi să găsim un corespondent structural al sufletului iudaic, ar fi această Hanukia, simbolizând crezul nostru în forţa civilizatoare a luminii. Să fim „*or hagoim*“ – lumină printre popoare – aceasta ne este menirea de la începurile existenţei noastre.

Războiul durează 25 de ani. Evreii câştigă bătălie după bătălie. Seleucizii sunt siliţi să se retragă. Unul câte unul, însă, patru dintre cei cinci fii ai lui Matitiahu sunt omorâţi în lupte. Şimon Haşmoneul, ultimul dintre ei, semnează tratatul de pace cu Seleucizii la anul 143 î.e.a., cumulează funcţiile de prinţ, mare preot, general comandant şi reînnoieşte relaţiile cu Sparta şi Roma. Este întemeietorul dinastiei Haşmoneilor. După un război sângeros, în care imposibilul s-a dovedit posibil, se pun bazele unui nou regat evreiesc în Iudeea.

Continuăm şi în acest an, 5768, tradiţia Hanukiadei F.C.E.R., iniţiată de Şef Rabin dr. Moses Rosen z.l., în urmă cu mai bine de trei decenii, eveniment-unicat în viaţa evreiască internaţională, prilej de: ● mai adâncă apropiere a liderilor Federaţiei de viaţa comunităţilor ● mai bună cunoaştere a problemelor cu care se confruntă membrii comunităţilor noastre ● mai largă deschidere ecumenică. Şi trebuie spus că Hanukiada este, totodată, un eveniment revigorant, aşteptat în fiecare comunitate.

Lumina simbolizează cunoaşterea: de la un biet fascicul într-o imensitate de întuneric la luminile ştiinţelor, artelor, filosofiei şi moralei. Dacă Israelul este limitat ca teritoriu, poporul lui Israel este nelimitat ca forţă creativă. Suntem - după o expresie latină, *non multa sed multum*, cu semnificaţia *puţin, dar bine* - oameni care pot, vor şi trebuie să lumineze, pentru binele întregii umanităţi.

Inventatorii de cântec

AUREL FELEA

Pe Aurel Felea l-am cunoscut într-o seară de sărbătoare, la familia Giroveanu, pe vremea când aceasta era fericită şi locuia undeva, prin Piaţa Lahovary... Nu mai ţin minte ce sărbătoare era, atâtea sărbători au trecut peste mine încât pe cele mai multe le-am uitat. Felea era pe atunci un autor cunoscut, plin de succes, iar eu - un anonim, plin de tinereţe.

Îmi amintesc că, după Kiduş, l-am felicitat pentru cântecele lui.

- Nu, să nu faci asta, s-a întristat Felea. Este cea mai mizerabilă meserie din lume. Dacă scrii un text bun, nu face succes, nu „prinde“. Dacă ai nimerit un cântec de mare succes, meritul este doar al compozitorului şi toţi criticii se reped să te mănânce de viu, cum ai putut să scrii un text atât de stupid pe o melodie atât de frumoasă. De altfel, numele textierului nici nu este pomenit, decât atunci când vreun ziar înşiră numele acelora care fac de ruşine muzica uşoară românească, prin texte criminale.

...Să nu scrii vreodată un text de cântec, te văd tinerel, şi vei rămâne cu stigmatul de textier toată viaţa. La noi, „textier“ înseamnă un fel de scriitor ratat. La francezi e şi mai rău: ei le spun textierilor parolieri, adică „făcători de cuvinte“, deşi unii dintre ei sunt cei mai mari poeţi ai literaturii franceze... Ăsta e destinul meseriei de textier, fereşte-te cât mai poţi...

Sigur că în seara aceea nu i-am dat dreptate. Ba, chiar mi se pare că l-am contrazis vehement. Şi a fost nevoie să treacă o jumătate de secol, ca să-mi dau seama câtă dreptate a avut... Dar era prea târziu, pentru amândoi.

Aurel Felea a fost un minunat creator de cântece, un adevărat inventator, pentru că le oferea şlagărelor, pe care le scria, legitimitate. El le elibera paşaportul de a circula prin lume cu propria lor identitate, fiecare cântec era altcineva.

A colaborat cu cei mai de seamă compozitori români. A scris spectacole de revistă, operete, comedii muzicale, emisiuni de radio şi televiziune. Nu există nici un nume important de compozitor de muzică uşoară care să nu fi colaborat cu Aurel Felea, un profesionist pur-sânge. Multe din cântecele pe care le-a „inventat“ acest poet al cântecului au circulat, încununate de succes, decenii întregi şi mai circulă încă...

Era un bărbat tăcut, modest şi timid, care avea un singur orgoliu: acela de a nu avea orgolii. Nu l-am auzit niciodată ridicând glasul sau certându-se cu cineva. Prietenii şi apropiaţii chiar ajunseseră să-l alinte cu un fel de diminutiv, zicându-i „Feliuţă“.

Şi „Feliuţă“ s-a stins într-o zi, exact aşa cum a trăit: tăcut şi departe de lumea dezlănţuită.

Acum, cei mai mulţi l-au uitat.

Numai minunata lui soţie, actriţa Didi Ionescu, şi prietenii care au mai rămas îşi mai aduc aminte de el şi îi păstrează amintirea. Cât vor mai putea.

Eu am însă un motiv în plus să mi-l amintesc : am fost, în ultimele două decenii, spectatorul entuziast al spectacolelor de Purim scrise de el, a căror absenţă o resimt cu durere în fiecare an.

Sigur că viaţa merge înainte şi, în fiecare an, Purimul va fi sărbătorit cum se cuvine.

Dar mă tem că niciodată spectacolele de Purim din minunata sală, renovată, de pe Popa Soare, nu vor mai semăna cu cele scrise cândva, ani de-a rândul, de Aurel Felea...

AUREL STORIN

MIRCEA CĂRTĂRESCU

Fascinantul drum de la *LEVANT* spre *ORBITOR*

Publicăm, în cele ce urmează, partea întâi a interviului acordat, în exclusivitate, „Realităţii Evreieşti", de scriitorul Mircea Cărtărescu.

„Mă simt un om foarte liber..."

- „Nu trăiesc ca un scriitor - declarați în «autoportretul» de pe site-ul Editurii Humanitas - și nu mă simt un scriitor. Mă simt doar un om foarte liber și, fiindcă prețul libertății e cel mai mare, foarte trist [...]".

- Citaţi dintr-un text pe care l-am scris demult, într-un moment de depresie şi care nu cred că mă mai reprezintă întru totul. Poate chiar ar trebui scos de pe *site-ul* Editurii Humanitas. Dar rândurile citate de dvs. le consider adevărate chiar şi acum.

- Mă bucur, pentru că eu cred, ca şi dvs., că libertatea nu e ceva care ți se oferă, pur și simplu, ci este ceva pentru care trebuie să lupți din răsputeri, foarte prețios, greu de dobândit, dar și greu de suportat... Când ești liber, în măsura în care un om poate fi liber, înaintezi, asemenea unui dansator pe sârmă, o sârmă întinsă deasupra unei prăpăstii foarte adânci, conștient fiind de adâncimea golului de sub tine, cât și de faptul că nu există nici o plasă dedesubt; orice pas greșit poate duce la cădere, orice cădere poate fi mortală... Omul liber își asumă toate riscurile, și atunci când cade și atunci când (dacă a avut norocul să rămână cât de cât întreg) se ridică și se urcă iarăși pe sârma lui.

- Celor mai mulţi dintre noi li se pare că libertatea constă în suma unor drepturi căpătate de-a gata... Sigur că nu-i aşa, iar sârma despre care vorbiţi e chiar drumul nostru. Fără plasă dedesubt te dezechilibrezi şi te reechilibrezi singur, cazi şi, dacă mai poţi, te ridici, tot singur. Pentru că în momentele grele, cînd simţi nevoia să comunici cu cineva, nu este nimeni în preajmă.

- Aşa este, aveţi dreptate cu asupra de măsură... Dar, mai e o vorbă: se spune că adevăratul prieten nu este neapărat acela care te ajută la nevoie, ci, mai ales, acela care este capabil să se bucure împreună cu tine, atunci când ai un succes. Cred că acesta este marele test al prieteniei.

- Dacă folosim testul ăsta, chiar că nu prea mai rămâne nimic... Eu am întâlnit rarisim oameni care se pot bucura de succesul altuia. În România este aproape de necrezut, ca o legendă. Noi avem oameni de cultură importanţi, scriitori importanţi... Ce nu avem însă este sprijinul moral pe care ceilalţi ar trebui să li-l acorde. De pildă, în *Doctor Faustus*, Thomas Mann scrie despre un muzician de geniu, Adrian Leverkühn, şi oameni de acest fel se găsesc poate şi la noi, dar nu există un Serenus Zeitblum, un om modest şi devotat care să urmărească destinul cuiva cu adevărat important şi să poată scrie cu căldură fraternă o biografie, să poată tremura în privinţa destinului lui. Asta nu avem. Nu avem oameni care să-i admire pe cei cu adevăraţi importanţi sau, măcar, să-i observe.

Nevoia de oameni care să-i admire pe cei cu adevărat importanți sau, măcar, să-i observe

- Într-adevăr. Dar se poate, eventual, întâmpla ca, într-un târziu, după ce aceia s-au petrecut din viață, să li se recunoască, totuși, meritele. Mi se pare că se mai întâmplă ceva; anume, suntem deseori covârșiți de un cumplit sentiment al inutilității. Pe mine, personal, mă bântuie de foarte multe ori... De ce? Pentru cine? Cui îi pasă? În afara unui cerc restrâns de oameni care mai citesc, în rest totul e o mare masă amorfă, căreia nu-i pasă...

- Da, pentru că trăim într-o cultură atomizată şi lipsită de memorie, cu o selecţie a valorilor aproape arbitrară, friabilă şi, în cele din urmă, cel puţin după perioada comunistă, aproape blocată. Însă motorul căutărilor tale trebuie să fie în tine, în sentimentul importanţei scrisului tău.

- Deci, să faci ceva pentru tine însuți!

- Da, pentru imaginea ta în propriii tăi ochi.

- Creatorii adevărați pot avea - și dvs. înțelegeți asta! - momente de îndoială, sau de mare derută psihică.

- Sigur. Însă istoria culturală nu înregistrează asemenea momente psihologice, personale. Nimeni nu se întreabă *cum* şi-a scris Călinescu *Istoria literaturii*, sau cum şi-a scris Arghezi imensa operă... Ei n-au avut momente de cădere? Momente de derută? Bineînţeles că da. Însă a existat în ei şi o voinţă copleşitoare de-a exista cu adevărat pe lume...

- Un imens orgoliu!

- Sigur, şi un orgoliu, putem zice, şi o nevoie definitorie de celebritate.

- Nu toată lumea are asta.

Sentimentul datoriei morale față de tine însuți

- Evident. Dar, uneori, ea este un motor al performanţei şi al creaţiei. Pot înţelege lucrul acesta, fiindcă eu însumi sunt un om ambiţios.

- Da?!

- Fireşte.

- De fapt, nu se puteau scrie cele trei volume ale „Orbitor"-ului, imense, în lipsa unei ambiții ieșite din comun.

- În povestea asta m-a susţinut sentimentul datoriei morale faţă de mine însumi, dorinţa de a nu irosi bruma de înzestrare naturală ce mi s-a dat. De fiecare dată când scriu o carte îmi plătesc, de fapt, biletul pentru existenţă.

- „Nu ştiu dac-o să mai scriu ceva vreodată şi nu-mi pasă. Nu vreau să rămân în azilul de bătrâni al istoriilor literare" - ziceaţi dvs. Nu cred că mai e valabil!

- Adevărul este că mi-e total indiferent unde voi fi vreodată situat în istoria literară, ce vor însemna cărţile mele în cultura românească. De fapt, asta nu-i treaba mea. Pentru mine nu contează decît experienţa individuală de a fi citit de un singur cititor, în speţă eu însumi şi alţi cîţiva care-mi seamănă, care posedă aceeaşi enciclopedie imaginară, cum ar zice Eco. Din punctul acesta de vedere, interesul meu se opreşte la producerea cărţilor. Soarta lor depinde numai de ele.

Singura carte din care recitesc mereu cu plăcere este „Levantul" [...]; micul roman fantastic „REM" este tot ce-am scris mai bun şi mai coerent vreodată [...], dar cartea mea de căpătâi este „Orbitor"

- Nu vă preocupă felul în care sunt receptate de către criticii literari?

- Aş putea să spun că nu mă mai interesează cărţile mele după ce le-am scris. Nu mă recitesc niciodată, nu-mi ştiu textele pe de rost, nici măcar poemele scurte... Privesc numai înainte: totul e ca şi când după fiecare carte s-ar trage o uşă dincolo de care nu mai pot pătrunde. Singura carte din care recitesc, câteodată, foarte rar şi mereu cu plăcere, e *Levantul*.

- Ați răspuns deja la întrebarea pe care intenționam să v-o pun, anume, care dintre cărțile dvs. vă este cea mai dragă. Deci, „Levantul"!

- Îmi vine în minte tipica şi banala comparaţie a scriitorului cu o mamă care are mulţi copii şi pe care e absurd s-o întrebi pe care dintre ei îl iubeşte cel mai mult. Nici eu nu pot să spun că sunt cărţi la care ţin mai mult şi altele la care ţin mai puţin: toate sunt ale mele, e ceva din mine în toate... Căci eu n-am scris niciodată despre altceva decât despre mine însumi. Ţin, prin urmare, cam la toate cărţile mele: la primele mele volume de versuri, la *Nostalgia*, o culegere de povestiri dintre care una este tot ce-am scris mai bun şi mai coerent vreodată (micul roman fantastic *REM*), la *Levantul*... Dar, bineînţelels, cartea mea de căpătâi, care dă un sens total scrisului meu, înşirînd toate lumile mele virtuale pe un fir magic, este *Orbitor*, portavionul micii mele flote.

- Deocamdată! Încă sunteți foarte tânăr. Dar, fiindcă veni vorba, vreau să vă spun că eu am citit „Nostalgia" acum foarte mulți ani și mi s-a întâmplat ceva foarte straniu. La început am avut o reacție de respingere. Nu știu de ce. Nu-mi plăcea, dar continuam să citesc pentru că eram, totodată, conștientă că este literatură adevărată, poate chiar mare literatură! Până când a apărut „REM", care m-a cucerit.

- Nu am scris *Nostalgia* ca pe o carte unitară. Ea constă din însumarea unui număr de povestiri independente. Dar eram într-o perioadă fastă pentru scris şi atunci povestirile astea, care au fost gândite separat, s-au organizat singure într-o carte coerentă. Ele apar în ordinea în care au fost scrise, a existat deci un proces de gestaţie interioară care le-a aşezat unele după altele într-un mod foarte firesc. Cartea se dezvoltă treptat, atinge un apogeu şi apoi se stinge către final. De fapt, mesajul acestei prime cărţi de proză a mea este cuprins în cele trei povestiri de la mijloc.

- „Mendebilul", „Gemenii" și „REM"...

- Exact, pe când celelalte două sunt un fel de coperți tari, un preambul și un final. Pe-atunci nu știam să scriu la fel de bine ca acum, după experiența *Orbitor*-ului. *Orbitor* e o carte mult mai bine scrisă. Dar *Nostalgia* e *Nostalgia*, acolo ceea ce contează e construcția simbolică și vizionară, și mai puțin scriitura. Această carte a avut o mare influență asupra scriitorilor care au venit mai tîrziu, pînă în ziua de azi.

- Ați fost profesor de școală generală, în Colentina, și-acum sunteți profesor la copii mari, ca să zic așa. Care este deosebirea dintre cele două experiențe?

- Am predat timp de zece ani la o şcoală generală de la marginea Bucureştiului, între 1980 şi 1990. Erau ani foarte grei, plini de lipsuri, lumea era sordidă şi cenuşie. Dar pentru mine, care mîncam, cum se zice, poezie pe pîine, a fost o epocă fericită şi creatoare. În perioada aceea am scris câteva dintre cele mai bune cărţi ale mele, inclusiv *Nostalgia*, *Levantul*, cîteva volume de versuri... A fost, poate, singura perioadă în care m-am simţit puternic implicat în lumea şi în viaţa literară. Făceam parte dintr-un grup de poeţi, dintr-o generaţie plină de ambiţii şi vitalitate, mergeam la cenacluri... Era o efervescenţă culturală şi nu numai culturală, chiar viaţa mea socială a fost atunci mai puţin limitată ca de obicei.

- Aveți vocație de profesor?

- Nu am nici o problemă să fiu profesor, dar nu este visul vieţii mele, ca să spun aşa. Însă tot ce-am făcut vreodată, inclusiv munca de profesor, am făcut cu seriozitate şi responsabilitate, pentru că aşa sunt eu în general: mă implic în foarte puţine lucruri, dar o dată implicat, încerc să le fac cît mai bine cu putinţă.

- Ați reușit să scoateți la suprafață măcar un copil, sau doi, talentați?

- N-a fost scopul meu să produc talente literare pe bandă rulantă.

- Dar ați avut asemenea copii?

- Da, am avut câţiva mai ieşiţi din comun, însă nu cred că la vârsta de 13-14 ani se vede foarte bine talentul. De obicei, un talent adevărat începe să se manifeste abia în jurul vârstei de 18-20 de ani, ce apare înainte poate fi foarte înşelător... Nu cred în copiii minune.

- Nici eu.

- Am avut atunci o elevă dintr-o familie de romi. Trăia în condiţii mizerabile, împreună cu o grămadă de fraţi şi de surori, fără electricitate şi apă curentă. Fetiţa asta a fost totuşi, de la clasa întâi până la a opta, cea mai bună elevă din şcoală. Scria şi versuri. Am căutat s-o ajut cît am putut. N-am mai întâlnit-o după aceea. Dar Rodica a fost pentru mine dovada că oameni minunaţi, plini de inteligenţă şi talent, pot apărea şi în mediile cele mai modeste.

- Acum, când aveți de-a face cu studenți care au, fireşte, veleități, observați mijind pe undeva o nouă generație de scriitori adevărați?

- Am ţinut un cenaclu literar la facultate, început acum vreo zece ani, şi continuat timp de şase după care am fost silit să-l întrerup pentru că am plecat în străinătate. Unul dintre cele mai mari prilejuri de mîndrie este pentru mine pleiada de tineri talentaţi pe care i-am debutat în cele trei culegeri de texte pe care le-am publicat în acei ani. Din cenaclul *Litere* au ieşit cîţiva dintre cei mai importanţi scriitori tineri de azi.

Unul dintre cele mai mari prilejuri de mândrie este pleiada de tineri talentați pe care i-am debutat

- Ca de pildă...

- T. O. Bobe, Cezar-Paul Bădescu, Marius Ianuş, Cecilia Ştefănescu, Ioana Nicolae, Răzvan Rădulescu, Ana Maria Sandu şi mulţi alţii... Vreo 14-15 foşti studenţi ai mei au confirmat încrederea mea, toţi au cărţi publicate, au fost premiaţi, călătoresc, au burse, sunt foarte activi din punct de vedere literar...

- Și dvs. ați avut parte de mentori buni...

- Oh, şi cum încă! De cei mai buni.

- Ceea ce e un mare noroc. Nu oricui i se poate întâmpla. Cine v-a influențat cel mai mult destinul de scriitor?

- Uitaţi cum s-au petrecut lucrurile. În liceu scriam deja poezie şi nu mă gândeam decât să merg la Facultatea de Litere, niciodată n-am avut altă idee în minte, pentru că simţeam că acolo, la Litere, era climatul de care aveam nevoie. Lucrul acesta e valabil şi azi: dacă un tînăr vrea să devină scriitor, cel mai bine e să meargă la Litere: şansele lui cresc cu asta enorm. În 1974 am dat examen la facultate şi am intrat, dar apoi am fost luat în armată. Aveam doar 18 ani şi am făcut nouă luni îngrozitoare de armată, care mi-au scos multe fumuri din cap şi m-au aşezat mai bine cu picioarele pe pământ. Când, în '75, am intrat la facultate, eram mult maturizat. Aşa că am fost capabil să profit de ceea ce facultatea mi-a oferit. Am nimerit nu numai mentori extraordinari, dar am intrat şi într-un grup de oameni, tineri ca şi mine, cu totul ieşit din comun. Cred că rareori se întâlnesc într-un mediu atât de restrâns, cum este o facultate, atâţia oameni de talent. Am învăţat mult şi de la mentorii mei şi de la colegii mei. Mentori spirituali şi literari mi-au fost atât profesorul şi criticul Nicolae Manolescu, cât şi profesorul, criticul, scriitorul Ovid S. Crohmălniceanu, pentru că mergeam în acelaşi timp şi la cenaclul *Junimea* condus de „tata Croh", şi la *Cenaclul de Luni* al lui „Nichi", cum le ziceam cu afecţiune noi, studenţii. De fapt, în anul întâi am mers numai la Croh. Acolo am găsit un grup de autori tineri care scriau proză profesional. Încă veneau la *Junimea* - deşi terminaseră facultatea - Mircea Nedelciu, George

Mergeam și la cenaclul „Junimea", condus de „tata Croh" și la „Cenaclul de Luni" al lui Nichi

Continuare în pag. 11

A consemnat NEDEEA BURCĂ

Călătorie sentimentală în Israel, după 13 ani

O vizită în Israel, după 13 ani, îţi oferă multe surprize şi posibilităţi de comparaţie. În mica incursiune pe care voi încerca s-o fac, nu am urmărit un plan anume, ci descrierea unor momente, impresii, evenimente care să ajute la conturarea unei imagini interesante şi multilaterale a unei ţări care, în pofida dificultăţilor, se dezvoltă în permanenţă pentru a deveni cu adevărat un cămin „cald" pentru locuitorii ei, evrei şi neevrei deopotrivă.

Trenul

„Nu venim să te luăm cu maşina de la aeroport, mergem cu trenul", mi-au spus rudele mele din Beniamina la care urma să locuiesc. În urmă cu 13 ani, când am vizitat pentru prima dată Israelul, aflasem că există un tren, dar, practic nimeni nu-l folosea. Avea o singură linie, o rută scurtă, lumea prefera să călătorească cu autobuzele. Acum, lucrurile s-au schimbat radical. S-a creat o reţea de cale ferată funcţională, comodă şi ieftină, un mijloc ideal de a călători, ţinând cont de faptul că distanţele nu sunt mari, iar aglomeraţia şi blocajele pe şosea sunt frecvente. (Deşi autoturismele nu sunt ieftine, un israelian care se respectă nu poate să trăiască fără maşină). Imaginea parcărilor din apropierea gărilor, cu sutele de autoturisme ale celor care fac naveta în marile oraşe şi folosesc trenul, spune multe. În drumurile mele, am folosit aproape în exclusivitate trenul şi am fost foarte mulţumită.

Cum arată un „sat" în Israel

„Stai în Beniamina? Este satul milionarilor", îmi spuneau prietenii, când le dădeam adresa unde am locuit. „Exagerări", mi-au explicat rudele, recunoscând totuşi că, în afară de Ehud Olmert, născut aici, în mare măsură populaţia „satului" (de fapt, comună) este alcătuită din mulţi specialişti în „high tech" care s-au mutat aici fiindcă este o zonă frumoasă şi liniştită, foarte bine plasată în apropiere de marile oraşe, ca Haifa, Herzlia, Tel Aviv, unde fac zilnic naveta... cu trenul. Dar cum arată un sat israelian? Nici o casă nu poate avea peste două etaje, alături de micile bloculeţe se întind cartierele de vile (unele dintre ele într-adevăr locuite de oameni foarte bogaţi), multă verdeaţă, flori, parcuri, linişte... şi tot ce-ţi trebuie pentru a duce o viaţă civilizată - terenuri de sport, piscină acoperită şi descoperită, săli de fitness, *policlinică, în apropiere sală de concerte, şcoli...* Am fost să vizitez biblioteca. O clădire cochetă cu un etaj, cu săli de lectură speciale pentru copii şi adulţi, computere şi zeci de mii de cărţi în ebraică şi engleză. De mai multe ori pe săptămână - evenimente culturale, conferinţe, întâlniri cu scriitori, program de film. Desigur, multe sinagogi. Cea mai modestă clădire este cea a primăriei: dacă n-ai şti, ai trece pe lângă ea fără să-i acorzi atenţie. În schimb, din toată localitatea poţi vedea turnurile depozitelor de vin, Beniamina fiind o zonă viticolă cu vinuri premiate (de altfel este înfrăţită cu localitatea Tokaj, din Ungaria), pe care le poţi degusta la crama de lângă depozit. N-o să-ţi pară rău. Beniamina este interesantă şi datorită aşezării sale, fiind înconjurată de numeroase locuri de vizitat, despre care s-a scris mai puţin. De pildă, *Muzeul Ralli* din Cezareea, fondat de o familie de evrei sefarzi din Uruguay, este dedicat artei sud-americane, având o galerie permanentă cu creaţiile lui Salvador Dali. Când am fost acolo, era deschisă o expoziţie cu sculpturile artistului, mai puţin cunoscute de public, dar purtând aceeaşi amprentă ca şi picturile sale. Alături, o expoziţie de picturi inspirate din evenimente biblice, ale unor artişti evrei de-a lungul timpului, o expoziţie de artă modernă şi una arheologică care prezenta istoria zonei. Muzeul este compus din două clădiri, iar cea de-a doua, denumită *Ralli 2*, este inspirată de Alhambra din Granada, iar patio-ul din mijloc găzduieşte o expoziţie de sculpturi înfăţişând gânditori evrei spanioli medievali.

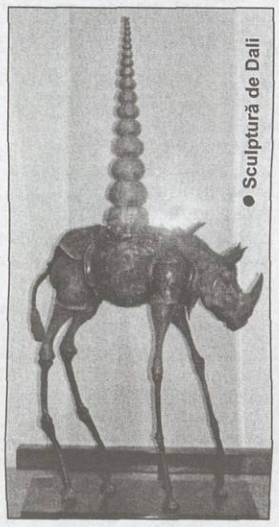

● Sculptură de Dali

● *Parcul Jabotinsky - Shuni*, situat între Beniamina şi Zichron Yakoov, a fost creat în locul vechii comune Shuni, menţionată şi în Talmudul din Ierusalim. Datorită izvoarelor sale tămăduitoare, a fost dezvoltată de greci şi romani. Săpături arheologice au scos la iveală un amfiteatru, vechiul bazin, folosit acum ca loc de expoziţie, sculpturi, vase, toate expuse în Muzeul de Sculptură Achiam, alături de expoziţia permanentă a sculptorului israelian Achiam Shoshany, elev al lui Brâncuşi. Multe dintre creaţiile sale sunt vizibil inspirate de artistul român, una dintre sculpturi numindu-se chiar „Pasărea fericirii". Dar tematica creaţiei artistului – din piatră, lemn şi bronz - este mult mai largă, personaje biblice, sculptură, „Auschwitz" - în memoria Holocaustului, teme inspirate din muzică. Amfiteatrul este şi astăzi folosit pentru concerte de muzică clasică, dar şi de rock, spectacole de teatru. Dar Shuni are legături strânse şi cu istoria modernă a Israelului. În 1919, primii locuitori ai Beniaminei au urmat aici cursuri de agricultură, iar în 1939, membrii organizaţiei „Betar" au transformat locul într-o tabără de antrenament pentru comandanţii „Etzel" şi de-aici au organizat atacuri împotriva ocupaţiei britanice.

● *Parcul Rotschild*, situat pe colinele Ramat Hanadiv, reprezintă locul de înmormântare al baronului Edmond de Rotschild şi al soţiei sale. Edmond de Rotschild a fost supranumit „binefăcătorul" Israelului, care a finanţat multe dintre aşezările evreilor în Palestina. Cripta lui se găseşte în mijlocul unor grădini minunate, cu flori, arbuşti şi arbori din toată lumea. Grădinile sunt înconjurate de un parc vast, de asemenea cu monumente arheologice.

Chiar dacă vizita mea la Haifa - după părerea multora, inclusiv a primarului, cel mai frumos oraş din Israel - a fost foarte scurtă, întâlnirea mea cu câţiva membri ai puternicei comunităţi româneşti de aici mi-a întărit convingerea că acest oraş se situează în centrul activităţii culturale a românilor din Israel. Aici îşi desfăşoară activitatea, printre alţii, pictoriţa Liana Saxone Horodi, sculptoriţa Fany Cohen, artistul fotograf Armand Beraru (despre expoziţiile lor am relatat în numărul trecut al revistei), dar şi sculptorul Efraim Glaser, cunoscut publicului din România prin romanul său autobiografic, editat anul trecut la „Hasefer". Am vizitat atelierul sculptorului care lucrează mai ales în lemn, într-un stil modern, dar figurativ. „Las lemnul să-mi spună ce vrea să devină", mi-a explicat el, povestindu-mi istoria fiecărei creaţii. Efraim Glaser a participat la numeroase expoziţii şi operele lui se regăsesc în muzee publice, dar şi la iubitori de artă. Fiind evreu ardelean, vorbitor şi de maghiară, născut şi crescut la Cluj, creaţia sa a fost apreciată în această toamnă la festivalul evreilor de origine maghiară din Ţfat.

Druzii vor să fie cunoscuţi de israelieni

O vizită la Daliat Hakarmel ne duce în centrul comunităţii druze, care trăieşte în nordul Israelului. Este o localitate cunoscută de turişti, deoarece aici mai găseşti artizanat caracteristic acestei etnii - obiecte de bronz, alamă, argint, ţesături, covoare. „Din păcate, nu prea multe - ne spune cu regret în glas Iusef Nasr/Aldin, proprietarul unui magazin care mai vinde astfel de obiecte. „Încetul cu încetul, artizanatul nostru va dispărea în faţa invaziei altor produse de proastă calitate care nu au nici o legătură cu specificul nostru. Deoarece produsele noastre sunt mai scumpe, fiind într-adevăr manufactură, din ce în ce mai puţini tineri preiau meşteşugul părinţilor lor". În spatele magazinului lui Nasr/Aldin se găseşte o sală destul de mare, cu bănci, cu o mică expoziţie de artizanat, cu pliante şi cărţi. „Aici activează organizaţia «Bet Moreşet Ha Druzit», condusă de fiul meu, Fidel Ken Nasr/Aldin. Îi invităm aici pe israelieni şi căutăm să le explicăm cine sunt druzii şi ce doresc ei. Îi chemăm să ne cunoască, să trăim cu ei în armonie şi pace". Chiar şi astăzi, istoria druzilor - această populaţie, de aproximativ un milion de persoane, care trăieşte în Liban, Siria, Israel şi Iordania - este puţin cunoscută. Este o societate închisă, druzii nu au voie să se convertească la altă religie şi nici alţii nu pot să treacă la religia lor, care s-a format prin despărţirea, acum un mileniu, de şiiţi. Simbolul lor este steaua druză în cinci colţuri şi cinci culori, fiecare întruchipând aspectele divinităţii. Ei citesc atât Biblia, cât şi Coranul, dar consideră că ambele conţin diferite nivele de înţelegere ezoterică. Cred în reîncarnare şi interzic poligamia, fumatul, băuturile alcoolice şi consumul cărnii de porc. Deşi uneori îşi manifestă nemulţumirea, sunt cetăţeni loiali ai Israelului şi, aşa cum a afirmat interlocutorul nostru, doresc să-şi păstreze specificul naţional.

Noul „Yad Vashem" – loc de meditaţie

Noua clădire a Muzeului „Yad Vaşem" a mai fost descrisă în revista noastră. Nou pentru fiecare dintre noi este multitudinea şi varietatea sentimentelor care te cuprind la vizitarea acestui loc - un *remember* nu numai al dispariţiei celor şase milioane de evrei, ci şi al vieţii pe care au dus-o secole de-a rândul în Europa. Eu, care fac parte din generaţia care nu a trecut concret prin Holocaust, dar care am cunoscut, din cărţi şi de la membrii de familie, detalii despre ceea ce s-a întâmplat acolo, nu trebuia să fiu şocată. Am rămas însă profund impresionată de ceea ce am văzut, de această nouă concepţie de „personalizare" a Holocaustului. În toate sălile în care se prezentau imagini ale tuturor etapelor ce au dus la anihilarea celei mai mari părţi a evreimii din Europa, am putut vedea şi auzi în permanenţă mărturiile supravieţuitorilor. Şi aceste istorii personale, până la urmă atât de asemănătoare, indiferent din ce ţară, oraş sau pătură socială proveneau povestitorii, au dat imaginea tragică şi dureroasă a ceea ce s-a putut întâmpla în secolul XX, a unei barbarii raţionalizate, efectuate cu sânge rece şi pentru care, nici până astăzi, nu poate să existe o explicaţie logică. „Yad Vashem" trebuie să rămână în continuare ca un avertisment pentru întreaga lume pentru ceea ce s-ar putea întâmpla în cazul în care, din motive egoiste sau de altă natură, ar dispărea solidaritatea majorităţii care a condamnat această pată ruşinoasă pe obrazul civilizaţiei moderne.

Petah Tikva – simbol al viitorului statului evreu

Am vizitat Petah Tikva în urmă cu 13 ani. Un orăşel liniştit, la doi paşi de Tel Aviv, cu oameni care făceau naveta acolo şi se întorceau în casele lor, bloculeţe tipice de maximum două etaje, cu grădiniţe în faţă, magazinaşe de provincie, buticuri. Astăzi, această imagine este înlocuită cu cea a unui oraş, cu un ritm de dezvoltare clocotitor, care ar putea fi de fapt chintesenţă şi simbol al viitorului statului evreu. Cartiere de blocuri - create în câţiva ani, dar nu de „dormitor", ci fiecare în alt stil, cu altă ornamentaţie, cu multă verdeaţă - apar ca ciupercile după ploaie. În ultimul timp, Petah Tikva a devenit şi un centru al „high tech".

Sunt oare israelienii bogaţi? Este greu de răspuns. Se munceşte mult, dar cei pe care i-am întâlnit, plecaţi din România mai devreme sau mai târziu, nu se plâng. Nu sunt milionari, dar duc o viaţă decentă, civilizată. Totuşi, concluzia mea, poate subiectivă, a fost: da, sunt şi mulţi oameni foarte bogaţi. Această percepţie mi-a fost confirmată de marina din Herzlia. Sute şi sute de yahturi, mai mici sau mai mari, în golfurile din faţa altor sute de hoteluri sau apartamente de vacanţă, îşi aşteptau stăpânii. O imagine cât se poate de încântătoare şi dătătoare de optimism... pentru întreg Israelul, dacă totul va merge bine.

Reportaj şi foto:
EVA GALAMBOS

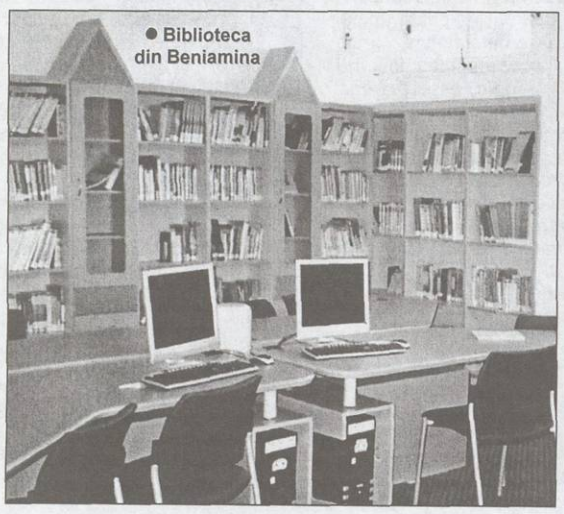

● Biblioteca din Beniamina

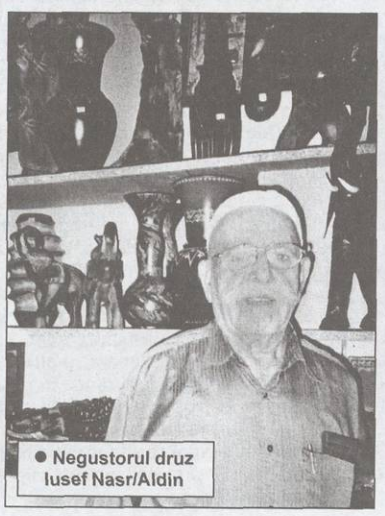

● Negustorul druz Iusef Nasr/Aldin

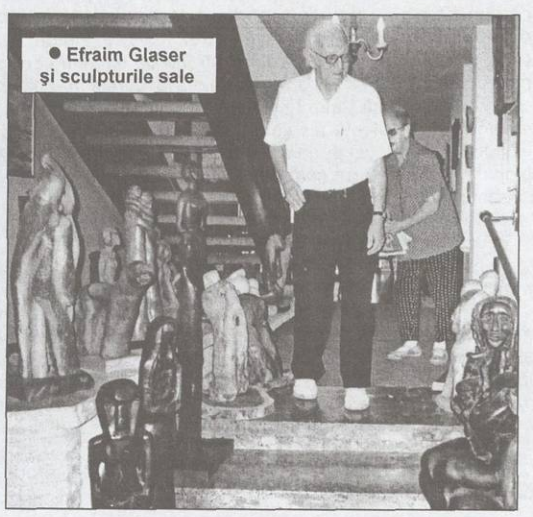

● Efraim Glaser şi sculpturile sale

CARAVANA SEBASTIAN

Escala finală: BRĂILA

După Sibiu, Sighişoara, Bucureşti, caravana prilejuită de Centenarul Sebastian a ajuns la capătul misiunii asumate de a celebra memoria scriitorului prin manifestări de rezonanţă la scară naţională. Etapa de încheiere a itinerarului fusese stabilită, cum firesc era, în oraşul său de baştină, la Brăila. N-a fost chiar întru totul conformă proiectului iniţial, nu s-a desfăşurat pe parcursul mai multor zile, cu spectacole din repertoriul unor teatre anume invitate din alte centre culturale ale ţării, cu ample dezbateri sau mese rotunde, după modelul escalelor anterioare. În schimb, vibraţia emoţională a atins cote incomparabile, fiindcă aici, oriunde te-ai întoarce, dai de urmele trecerii celui ce a nemurit ambianţa natală în romanul *Oraşul cu salcâmi*.

Statuia împăratului *Traian este la locul ei*, de asemeni, în imediată apropiere, ceasul monumental, doar parcul din preajmă s-a redus simţitor şi pare mai puţin probabil să atragă în aceeaşi măsură, ca pe vremea lui Sebastian, interesul pâlcurilor de tineri. Numai câteva străzi mai încolo se întinde lungul bulevard Alexandru Ioan Cuza şi, dacă-l parcurgi în sus, după câteva intersecţii, eşti întâmpinat de clădirea masivă a Liceului „Nicolae Bălcescu", absolvit de viitorul scriitor în 1926. Încă înainte de a descoperi faţada istoricei instituţii de învăţământ, privirile sunt captivate, pe partea dreaptă a direcţiei de mers, de albele turle ale Bisericii „Sf. Petru şi Pavel", plutind peste acoperişuri, înălţate în văzduh, proiecţii svelte pe cer, întocmai imaginii memorabile imprimate în sufletul scriitorului din copilărie. Te poate încearca, un moment, ispita întoarcerii în timp, pe când în grupurile de elevi se va fi aflat isteţul Joseph Hechter, dar lipseşte uniforma evocată de el, peste ani, ca un semn distinctiv, de natură să întreţină mândria apartenenţei la un corp de elită. Mândria avea deplină justificare în calitatea corpului didactic şi a lungului şir de strălucite elemente ieşite de pe băncile liceului, generaţii după generaţii. Lista e lungă, săpată în plăci de marmoră, în holul mare de la intrarea în clădire, de o parte şi de alta a cancelariei profesorilor. Dacă ar fi să reţinem doar numele literaţilor, ar trebui început cu Ştefan Petică şi Panait Cerna, flancaţi imediat de Anton Bacalbaşa şi Leon Feraru, apoi mai încoace, de Camil Baltazar şi Ilarie Voronca, Perpessicius, Vasile Băncilă, George Gregorian, Gh. Banea, Oscar Lemnaru, Nic. Carandino, Dolfi Trost, Eugen Schileru, Mihail Crama, Marcel Gafton, Mihu Dragomir, până la cei apropiaţi: Vasile Gorunescu, Gabriel Dimisianu, Titus Mocanu, Teodor Vârgolici. Mai sunt somităţi profesorale, precum Petre Andrei, Nae Ionescu, Anton Dumitriu, Virgil Bărbat, Cezar Papacostea, actori notorii: Maria Filotti, Romald Bulfinski, Alex. Ionescu Ghibericon, regizorul Mihai Berechet, exponenţi ai scenei lirice, precum Alex. Enăceanu, Petre Ştefănescu Goangă, Romulus Vrăbiescu. Nu pot fi ignoraţi fondatori în domeniul medicinii, în frunte cu Mina Minovici, cu Ana Aslan, un diplomat ca Trandafir Djuvara, la fel autorul prognozelor meteo, faimoase cândva, Nicolae Topor, ca să nu mai vorbim de pictorii Gh. Petraşcu sau Ion Teodorescu Sion. E mai mult decât evident că Mihail Sebastian se află într-o strălucită companie, printre cei pe care actualul Colegiu Naţional „Nicolae Bălcescu" îi cinsteşte drept vrednici precursori. Despre acest trecut prestigios, culegem informaţii de la directorul adjunct, prof. *Traian-Ovidiu Pintiliescu*, o dată cu asigurarea că în arhivele instituţiei se află păstrate documente revelatoare despre şcolaritatea foştilor elevi, inclusiv Mihail Sebastian. Este evident *că nu trebuie să mai amânăm o „vizită de lucru", în vederea unui* studiu aplicat.

Continuăm să parcurgem bulevardul Cuza şi, în capătul extrem, zărim de la distanţă firma cu inscripţia „Liceul Mihail Sebastian". Un sediu mult mai modest, unde fiinţa din 1975 un grup şcolar industrial cu profil de marină. Perioada tranziţiei i-a schimbat profilul, devenind liceu teoretic, botezat „Mihail Sebastian" spre un plus de prestigiu. Ne-a primit cu multă amabilitate, în cancelarie, doamna prof. *Georgeta Roşca*, director adjunct, extrem de operativă în organizarea unei întâlniri cu elevi şi cadre didactice, cărora le-a fost prezentat serialul „Ediţiilor speciale" din cuprinsul „Realităţii Evreieşti", pe răstimpul a mai *bine de o jumătate de an, când, număr de număr, a fost livrat* publicului material documentar puţin cunoscut, relativ la personalitatea multilaterală a lui Mihail Sebastian. Revenind în cancelarie, dialogul a continuat, având un partener în plus, profesorul de istorie *Emil Octavian Mocanu*. De cum păşeşte în incinta şcolii, noul venit este întâmpinat de un bust al lui Mihail Sebastian (a cărui realizare a fost posibilă prin sponsorizări din mai multe surse, o sumă oarecare fiind asigurată de F.C.E.R., la iniţiativa preşedintelui Comunităţii Evreilor din Brăila, dl David Segal Iancu). Alături, o vitrină expune reproduceri de coperţi ale diverselor cărţi din opera lui Sebastian. Se vede imediat că e nevoie de un sprijin pentru a aduce la zi patrimoniul literar al bibliotecii. De altminteri, concluzia dialogului a mers tocmai în direcţia eventualei colaborări parteneriale pentru a găsi canale de susţinere ca bunele intenţii vizibile să aibă mai mulţi sorţi de cristalizare. Merită asemenea efort memoria lui Mihail Sebastian.

Apucăm îndărăt drumul spre centrul urbei, ca să descoperim, la întâmplare, o stradă ce poartă numele scriitorului. Nu este aceea unde s-a născut şi a copilărit, unde a fost mulţi ani locuinţa familiei Hechter, strada Unirii, cum se cheamă încă. Dar mai toate străzile, câte am putut cerceta în puţinul timp disponibil, păstrează cam acelaşi amestec eteroclit de stiluri arhitectonice, cu clădiri destul de modeste, afectate de vremea trecută peste ele. Înnoiri, restaurări abia dacă se observă ici, colo. Vitrine amorfe nu produc impresia unei decisive conectări la exigenţele economiei de piaţă. Pentru mulţimea de notabilităţi pe care Brăila le-a furnizat culturii noastre, s-ar cuveni o faţă a urbei mai îmbietoare.

Comentarii şi fotografii:
GEO ŞERBAN

Muzeul „Yad Vashem"

„Sala numelor" – un remember al victimelor Holocaustului

Institutul Român pentru Studierea Holocaustului în România „Elie Wiesel" a organizat o întâlnire de excepţie cu *Alexandru Avraham*, directorul român al „Sălii numelor", din cadrul Muzeului „Yad Vashem" din Ierusalim. „Hall of Names", după cum este cunoscută în întreaga lume, cuprinde 600 de fotografii şi se înscrie în noul concept de personalizare a ceea ce s-a întâmplat în acea perioadă cumplită, cu un impact deosebit asupra vizitatorilor. Alexandru Avraham a prezentat istoricul, de aproximativ 50 de ani, al acestei săli, eforturile care au fost depuse pentru identificarea victimelor *Holocaustului, sursele folosite şi metodele cu care s-a lucrat, care au evoluat de la arhivarea clasică* la cea computerizată. La ora actuală, a arătat domnia-sa, s-a ajuns la identificarea a trei milioane de victime. Cercetările efectuate de un colectiv pasionat de la „Yad Vashem" au contribuit şi la găsirea unor moştenitori ai conturilor bancare blocate din Elveţia, aparţinând unor persoane ucise în Holocaust, a arătat Alexandru Avraham. Directorul „Sălii numelor" a vorbit şi despre dificultăţile întâmpinate în acest proces, refuzul unor ţări de a-şi deschide arhivele, lipsa unor liste ale deportaţilor care au pierit în lagăre, mai ales provenind din ţările Europei de Est, inclusiv România, şi a lansat un apel pentru colaborare în vederea continuării identificării victimelor. Astfel, cei ce cunosc persoane care au murit în lagărele morţii, ale căror date nu au fost transmise Muzeului „Yad Vashem", pot să le trimită la adresa: *alexander.avraham@yadvashem.org*. Dr. *Mihail Ionescu*, directorul Institutului, a vorbit despre proiectul comun cu Muzeul „Yad Vashem" ce vizează identificarea victimelor din România, inclusiv a celor din Ardealul de Nord. Participanţii la discuţii *au enumerat existenţa unor surse, până acum neexploatate, care ar putea fi folosite pentru succesul* acestui demers.

EVA GALAMBOS

Urmare din pag. 9

Crăciun, Sorin Preda, Constantin Stan şi Gheorghe Iova, oameni care pentru noi aveau o aură extraordinară, pentru că reuşiseră să-şi publice primele cărţi, erau pentru noi, puştii din anul întâi, scriitori consacraţi... Crohmălniceanu a fost pentru mine (ca şi pentru întreaga generaţie de prozatori a anilor '80) un părinte spiritual, în sensul că mi-a arătat întotdeauna o afecţiune grijulie şi tandră, o căldură umană cu totul ieşită din comun. După cenaclu plecam împreună şi-l conduceam spre casă şi, în tot timpul ăsta, ne povestea anecdote din viaţa literară sau se interesa de progresele noastre: ce am mai reuşit să publicăm, ce scriem, cum ne merge... În acea perioadă, Crohmălniceanu a citit toate cărţile mele în manuscris, înainte să le dau la tipărit. Lui i se datorează debutul meu literar, el a vorbit cu Marin Preda, pe-atunci director la „Cartea Românească", spunându-i că trebuie să mă publice. Eu îmi dădusem acolo un volum la concurs - pe-atunci se debuta doar prin concurs -, dar nu cîştigasem...

Lui Crohmălniceanu i se datorează debutul meu literar [...], ca şi debutul meu internaţional

- *Normal*!

- De fapt, dădusem acelaşi volum la trei edituri, „Albatros", „Cartea Românească" şi „Eminescu", fără să fiu selectat nicăieri. La „Cartea Românească" se încheiase concursul. Ieşiseră zece poeţi, dar până la urmă au apărut 11 cărţi, pentru că volumul meu a fost adăugat celor zece datorită lui Croh, care m-a impus, ca să spun aşa, lui Marin Preda. Deci, la debutul meu, Crohmălniceanu a fost esenţial. Prin asta mi-a influenţat întreaga activitate ulterioară, căci, dacă n-aş fi debutat în acel

MIRCEA CĂRTĂRESCU

Fascinantul drum de la *LEVANT* spre *ORBITOR*

an, nu ştiu ce s-ar fi întâmplat mai departe. Primul meu volum, *Faruri, vitrine, fotografii*, a fost foarte bine primit şi atunci a venit momentul ca Nicolae Manolescu să preia ştafeta. Vedeţi, lucrurile s-au potrivit foarte bine: când mi-a apărut cartea, Manolescu a publicat imediat o cronică amplă, o pagină întreagă din „România literară", o văd şi-acum în faţa ochilor, scriind în primul paragraf că volumul meu „promite un mare poet". N-am dormit în noaptea aceea de emoţie şi m-am gândit că trebuie neapărat să confirm acea profeţie strivitoare pentru mine. Căci nu se putea să înşel aşteptările lui Nicolae Manolescu,care era pentru mine un idol. Pentru evoluţia mea literară cronica aceea a fost determinantă.

Al doilea moment în care Crohmălniceanu m-a ajutat în mod esenţial - chiar l-a povestit de curând, într-un interviu, domnul Olivier Rubinstein, directorul editurii *Denoël* din Paris, cel care mi-a publicat toate cărţile în franceză - a fost în 1992, când profesorul s-a dus cu volumul meu la dl. Rubinstein şi i-a spus: „Trebuie să-l publici pe Cărtărescu!" Acesta a primit cartea, a căpătat şi nişte pagini traduse, i-au plăcut şi m-a debutat în Franţa. Acea primă carte tradusă a mea a fost extraordinar de importantă. Pe reputaţia ei s-a construit ulterior toată cariera mea internaţională, modestă cum este ea, deocamdată. Cartea *a fost preluată imediat în Spania, unde a avut, de asemenea*, succes şi apoi, în multe alte ţări.

- *Despre ce carte era, de fapt, vorba*?

- *Nostalgia*, care a apărut în Franţa sub titlul *Le Rêve*, în 1992. Ovid Crohmălniceanu a citit şi *Travesti*, a doua scriere a mea în proză, înainte s-o dau la editor, şi mi-a făcut observaţii esenţiale. Cartea mea avea două linii narative care nu se legau. În urma sugestiilor lui, am reuşit să împletesc aceste două linii într-o poveste coerentă. Aşadar, mi-a dat *clou*-ul cărţii, ideea finalului... Pe urmă, dumnealui a plecat în Germania, l-am mai întâlnit de câteva ori la Berlin, cu mare bucurie, fiindcă îl iubeam ca pe o rudă apropiată, aşa cum v-am spus, ca pe un om care *mi-a arătat aceeaşi căldură pe care ar fi avut-o faţă de mine un* părinte sau un bunic... Ultima dată când ar fi trebuit să-l întâlnesc, am ajuns la Berlin exact în ziua în care Croh avea să moară... Am mai apucat să vorbesc la telefon cu soţia sa, care mi-a zis: „N-ai să-l poţi întâlni pe domnul profesor pentru că e în spital...". În aceeaşi noapte au murit amândoi...

A consemnat NEDEEA BURCĂ

În numărul viitor al revistei – partea a doua a interviului acordat de Mircea Cărtărescu „Realităţii Evreieşti".

FONOTECA

„Iubirea îmi ține trează curiozitatea, apetitul pentru frumos, tinerețea. Îmi hrănesc cu iubire zilele și visurile“

RADU BELIGAN

● „În ultimii 45 de ani ai dictaturii comuniste, scena a fost una dintre puținele susțineri morale și spirituale pentru populația românească. Radu Beligan, probabil cel mai longeviv «uriaș» al teatrului românesc, și-a petrecut cea mai mare parte a timpului pe scenă...“.

● „...Evident, producțiile teatrale semnificative, prin care se încerca eliberarea și răzbunarea împotriva autorităților, nu au însemnat un proces facil. Într-adevăr, era nevoie de multă abilitate, diplomație și tact pentru a prosti câinii de pază ai propagandei, astfel încât performanțele unor asemenea scrieri «îndoielnice», «decadente», ca Ionesco, Beckett, Dürrenmatt sau Albee să devină posibile. Asumându-și un mare risc personal, Radu Beligan a adus toate aceste nume – și multe altele! – în atenția publicului românesc“.

● „...În ciuda neajunsurilor faptului de a trăi și a lucra într-o cultură supusă unei cenzuri stricte, care impuneau un contact redus cu occidentul, talentul și eforturile lui Radu Beligan au scos țara din izolare prin limbajul universal al teatrului, câștigând prețuirea și admirația comunității teatrelor internaționale. Timp de opt ani a fost președintele Institutului Internațional de Teatru, apoi Președintele său de onoare“. (Ossia Trilling, *Dictionary of Contemporary Theatre*)

Aceste fragmente din „Dicționarul Teatrului Contemporan“ creionează doar personalitatea unui mare actor. Radu Beligan, veritabil ambasador al artei teatrale românești, este protagonistul „Fonotecii R.E.“, care se consituie într-o autentică profesiune de credință. Am încercat ca, prin întrebările puse în timpul convorbirii, să aflăm cât mai multe despre acest drag prieten al nostru, despre momente semnificative din viața acestui „uriaș“ al scenei.

Publicăm această „Fonotecă“ acum, tocmai pentru a omagia faptul că, de câteva zile, din 14 decembrie 2007, maestrul Beligan a păși, cu eterna-i tinerețe, în anul 90 al vieții sale, din care șapte decenii au fost dedicate acelei camere mirifice cu trei pereți și, în special, celui de al patrulea, unde respira o dată cu el publicul pe care îl respectă și îl onorează, publicul care îl iubește și îl venerează.

Să-i dorim zile senine și fericite întru mulți ani.

AVRAM CROITORU: - *Însemnările din cărțile dvs. „Pretexte și subtexte“, „Luni, marți, miercuri“, stârnesc și azi interesul nu numai prin substanța lor dar și prin expresivitatea stilistică. Mai scrieți poezii?*

RADU BELIGAN: - Nu, nu mai scriu. Deși George Călinescu mi-a remarcat versurile, n-am mai fost ispitit de poezie. Ce fac însă neîntrerupt, de decenii, este să citesc. Ficțiune, istorie, eseu, memorii. Uite, de pildă, zilele astea le-am străbătut în compania romanului *Întoarcerea acasă*, de Bernard Schlink, apărut recent în excelenta traducere a Hertei Spuhn. E o proză care m-a fascinat. Rareori am citit un rechizitoriu mai subtil al elitei intelectuale hitleriste și al modalităților prin care ea a incitat și a justificat fărădelegea, crima, holocaustul. La un moment dat, cartea ridică întrebarea dacă lașitatea și lenea care saborează o cauză asasină nu devin oare virtuți?

Demnitatea inteligenței

Ei bine, această interogație se află și în miezul piesei *Romulus cel Mare*, de F. Dürrenmatt, pe care am jucat-o la Național. Protagonistul scrierii nu se opune direct și fățiș Imperiului Roman, dar prin deliberata abandonare a îndatoririlor sale de șef de stat, zorește destrămarea unei societăți condamnată de istorie să ia sfârșit. Vreau să spun că, în interpretarea mea, m-am străduit să fac din Romulus un complice și un „agent“ al viitorului și-mi place să cred că succesul spectacolului s-a datorat și acestui fel de a contesta puterea. Alteori mi-am exprimat punctul de vedere în cei mai fermi termeni. Și nu mă refer doar la Berenger din *Rinocerii*, de Eugen Ionescu, la Chereea din *Caligula*, de Albert Camus, ci și la Robespierre din *Danton*, de Camil Petrescu, unde am încercat să dau la iveală teroarea instalată în numele idealurilor revoluției. Dacă adăugați la toate aceste titluri *Umbra*, de Evgheni Schvartz, *Zbor deasupra unui cuib de cuci*, după faimosul roman de Ken Kessel... sau *Generoasa Fundație*, de Buerro Vallejo - scrieri și spectacole explicit anti-totalitare -, veți înțelege de ce, întrebat de Mircea Iorgulescu într-o emisiune a „Europei libere“, difuzată la 15 martie 1997, am numit atitudinea mea

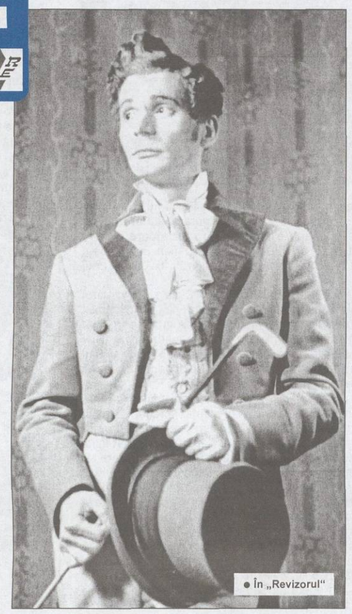

● În „Revizorul“

din anii regimului comunist „un compromis responsabil“, socotind că tranzacția a fost mai profitabilă pentru cultură decât pentru sistem... Nici prin fire, nici prin opțiuni nu sunt cel ce se înregimentează. Mai curând țin să mă deosebesc printr-o anumită demnitate a inteligenței, iar inteligența înseamnă și iscusință. Iscusința asta am plătit-o din greu după 1989, când s-a urmărit evacuarea mea din lumea artistică. Am rezistat și deoarece peste hotare s-a înțeles mai bine decât în țară că eu, unul, am vrut să dau teatrului românesc din anii aceia o plajă de liniște, posibilitatea de a lucra, șansa de a-și arăta meritele. Revin: după 1989, am trăit o perioadă grea. Singurul care mi-a întins o mână de ajutor a fost Hary Eliad. Directorul T.E.S. m-a invitat în trupa lui, unde am și jucat, după ce prietenul meu Emil Boroghină mi-a oferit un angajament la Teatrul Național din Craiova, unde am refăcut o nouă variantă a spectacolului *Cui i-e frică de Virginia Woolf?*

✲

Lămpița aprinsă

- *Când și unde a intrat teatrul în viața dvs.?*

- La Căiuți. Acolo – n-aveam, cred, mai mult de șase ani – am văzut prima dată teatru, teatru jucat de niște învățători inimoși. Cortinele erau două cearșafuri albe. Se reprezenta „Conu' Leonida față cu reacțiunea“. Caragiale, care va să zică... Nici nu se putea altfel. Acolo, pe masă, se afla o lampă cu gaz. Lampa asta cu gaz m-a urmărit toată viața. Era pentru mine scaunul galben al lui Van Gogh sau madeleina lui Proust. Oricâte spectacole magnifice am văzut de-a lungul vieții, nimic nu a putut șterge clipa în care cortina aceea, făcută din două cearșafuri, s-a deschis și am văzut lămpița aprinsă. Acesta a fost momentul de grație care a declanșat vocația mea. Din acea clipă n-am mai mâncat, n-am mai băut și n-am visat decât teatru... Dar, cred, că mai există și alte determinări în vocația mea pentru teatru. Bunicul patern, Adam Beligan – ce zici, domnule Croitoru, ce nume are? – era tot un fel de actor într-o reprezentație sacră, pentru că era preot într-un sat de lângă Iași, iar soția sa, presbitera Ecaterina, analfabetă convinsă până la moarte, era vară primară cu Ion Creangă. Și-au avut șapte copii, dintre care cel mai mare, Nicolae, era tatăl meu, iar mama mea era din țara care a inventat teatrul, era grecoaică... Tata a fost un personaj uimitor. La 14 ani, a întemeiat o trupă de amatori, cu colegii lui de gimnaziu și a colindat toate târgușoarele Moldovei cu un act din Hamlet și o dramatizare făcută de el după *Sărmanul Dionis*, de Eminescu. Mai târziu, tata a jucat teatru la Naționalul ieșean, dar roluri de mâna a doua. Într-o zi i-a venit ideea năstrușnică să-i ceară directorului teatrului, nimeni altcineva decât Mihail Sadoveanu, să fie o dublură la Hamlet. Sadoveanu a ascultat stupefiat și n-a găsit nimic altceva de făcut decât să-i arunce cu călimara în cap, stricându-i unicul costum. Tata s-a supărat, s-a făcut ceferist și m-a delegat să-l răzbun pe scenă. Aș vrea doar să adaug că m-am născut într-o casă cu bibliotecă și de atunci am fost înconjurat de ziduri de cărți, în mijlocul cărora m-am simțit apărat. Poate de aceea împrumut cu mare prudență volume.

✲

Încredere nedezmințită

- *Totuși, împrumutați.*

- Singurul în care am avut încredere – o încredere niciodată dezmințită – este Elvin, un om de o discreție exemplară. Lui i-am dat să citească, în anii '80, scrieri de Soljenițân, Nadejda Mandelstam, Köstler, Silone sau *Marea teroare*, de Robert Conquest. Pentru Elvin, ca și pentru mine, lectura răspunde unei nevoi de cunoaștere, de proprie cunoaștere, unei necesități de intimitate și constituie – indirect – prilejul unui examen de conștiință... De altfel, discret, fără pic de ostentație este și felul cum Elvin conduce «Lettre Internationale», poate cea mai temeinică și mai cuprinzătoare revistă de cultură din țara noastră. Dacă nu l-aș cunoaște, n-aș face legătura între ținuta neabătut democrată a publicației care se ține mereu departe de interesele, de conjunctura și de presiunile gâștilor, situând înainte de orice ponderea judecății și valoarea textului inclus în sumar.

✲

Bastonul de mareșal

- *Care regizor, care rol sau ce împrejurare a constituit o rampă de lansare?*

- Cum să vă răspund? Un singur rol, un unic succes n-au cum asigura nici afirmarea, nici recunoașterea unui talent. Am debutat în 1938, sub direcția și regia lui V.I. Popa, prilej cu care prestigiosul cronicar dramatic N. Carandino a scris: „Tânărul actor poartă în raniță bastonul de mareșal“. Dar dacă n-aș fi jucat pe Vincentzino alături de strălucitul Ion Iancovescu, în comedia *Banii nu fac nici două parale*, Camil Petrescu n-ar fi spus despre mine, la Capșa, că i-am luat ochii și l-am lăsat mut prin viteza în gândire și fluiditate în expresie. Iar dacă soarta – îndemnată de Sică Alexandrescu – nu m-ar fi distribuit în Hlestakov din *Revizorul*, de Gogol, și presa rusă n-ar fi scris despre mine că sunt cea mai surprinzătoare și cea mai convingătoare întruchipare a personajului, s-ar fi uitat de reușitele din trecut. După cum norocul mi-a sărit în ajutor când am jucat în *Rinocerii*, căci Eugen Ionescu a lăsat atunci să se înțeleagă că am fost poate cel mai bun dintre interpreții lui Berenger, în orice caz cel mai aproape de inima lui. În paranteză fie spus, Eugen Ionescu a făcut parte din comisia care m-a examinat la bacalaureat, iar nu demult, într-o noapte, am visat că tot el mi-a dat în 2004 binecuvântarea să devin membru de onoare al Academiei Române și, în 2002, m-a recomandat pentru înalta distincție franceză „Legiunea de onoare“.

- *Eugen Ionescu a declarat, după ce-a văzut „Rinocerii“ în versiunea Teatrului de Comedie din București, că marea reușită a spectacolului a constituit-o faptul că pe scenă nu s-a recurs la rinoceri de carton, așa cum s-a procedat la Paris. „Simbolul a fost mult mai evident în acest fel. Pot spune c-a fost un spectacol jucat admirabil. Beligan este extrem de impresionant în jocul lui de-o simplitate extraordinară. Cred că Beligan este unul dintre cei mai mari actori contemporani“.*

- Nu-ți ascund, domnule Croitoru, că mi-a făcut plăcere să mai aud o dată ceea ce n-am uitat.

✲

Un om cuceritor

- *L-ați cunoscut personal pe Mihail Sebastian?*

- Desigur. L-am cunoscut și m-a ajutat, în sensul că mi-a dăruit o colecție integrală din „Petite Ilustration“, care publica piese, și am citit sute de scrieri de la el. Cred că de acolo a învățat să construiască bine piesele. Îi plăcea foarte mult teatrul, țin minte că odată mi-a citat o propoziție din Stendhal („o seară fără teatru e o seară pierdută“), dar nu punea mare bază pe dramaturgie, socotind că în opera lui e o artă mai puțin importantă decât, să zicem, romanul ori eseul. Ca om, era cuceritor. Simțea îndată greutatea, forma și reflexele fiecărei nuanțe din ceea ce spuneai ori tăceai. Era un om de o delicatețe sufletească nemaipomenită. Dar deloc retras sau retractil, cum și-l închipuie azi unii. Era capabil să opună cele mai îndreptățite obiecții și să-și apere opiniile prin cele mai subtile argumente. Și o făcea totdeauna cu ironie. Iar consecința acestui talent o constituie o serie de inamiciții în epocă... Bine, amintirea cea mai de preț este premiera *Stelei fără nume*. A fost o premieră despre care s-a scris și se va mai scrie. A intrat în istorie; ea reflectă, printre altele, atât persecuțiile rasiale la care au fost supuși evreii în regimul antonescian, dar și un anume sprijin de care au beneficiat din partea unor categorii ale societății. Sebastian este o figură de prim-plan a literaturii noastre și *Jurnalul* - editat prin strădaniile încununate de succes ale lui Leon Volovici – poate fi citit și ca un document și ca o valoare sigură a literaturii române. În legătură cu Sebastian, țin neapărat să vă spun cât apreciez contribuția pe care „Realitatea Evreiască“ a adus-o la reintrarea în actualitate a operei sale prin suplimentele redactate de eminentul critic și istoric literar Geo Șerban. Aceste suplimente sunt pur și simplu pasionante. Ele constituie o sugestie pentru a aprofunda cunoașterea unei opere, mult mai întinsă și mult mai variată decât se credea.

✲

Să relevi sensuri

- *Un critic de teatru englez vă consideră apropiat de avangardă. E adevărat?*

- Nu. Când, în urmă cu multe decenii, am venit în București și cu toate că trăiam într-o sărăcie lucie, am traversat o perioadă de vis pentru că, seară de seară, stăteam în intimitatea unor oameni ca Ion Brezeanu (avea masa lui la Café de la Paix), alături era Geo Bogza și ceilalți faimoși inconformiști: Paul Păun, Gherasim Luca, Perahim, D. Trost... De aici falsa reputație c-aș fi cochetat cu avangarda. Am considerat totdeauna că semnul libertății celei mari și al posibilităților încă neexplorate nu-i neapărat să schimbi formele, cât să relevi sensuri dovedind că orizonturile vechiului și trainicului alfabet nu s-au închis. Vedeți, domnule Croitoru, e mai ușor să surprinzi, să uimești prin epatarea tuturor cumpătărilor decât să instigi gândirea ori să deschizi un proces de înțelegere.

✲

„Miraculoasa aventură“

- *Evocați, vă rog, un moment din colaborarea dvs. cu Al. Mirodan, pe care ați calificat-o ca „miraculoasa noastră aventură“.*

- Acest moment se numește „Celebrul 702“, o piesă ale cărei virtuți erau paroxismul situațiilor și verosimilitatea lor. De altminteri, moderația, măsura, linia de mijloc nu-și găsesc locul în dramaturgia sa. Mirodan a sesizat din prima clipă că teatrul este spațiul extremelor. Pe scenă, dacă un personaj ori o împrejurare nu-s desenate din tușe groase, exagerate, nimic nu prinde viață, nu atrage privirea. Or, Mirodan a simțit asta și a folosit hiperbola, caricatura, iar alteori fantezia. Probă e succesul dobândit de unele dintre piesele sale. De altminteri, Graham Greene, după ce-a văzut „Celebrul 702“, a vrut să facă o versiune engleză a piesei. Mirodan mi-a rămas drag și de câte ori vin în Israel, ne vedem.

✲

- *Ați întreprins multe turnee în Israel și...*

- Și de fiecare dată publicul mi-a răsplătit dăruirea. De altminteri, între noi e un vechi pact de reciprocă apreciere... Nu pot uita primul meu contact cu Pământul Făgăduinței. Avionul a aterizat către miezul nopții. În jurul meu s-au adunat mulți funcționari ai aeroportului. Ca să aflu că toți erau «români»: șeful vămii, șeful postului de poliție, comandantul turnului de control și pompierul șef. Un tânăr cu alură sportivă s-a apropiat de mine și mi-a spus emoționat: „Eram copil când v-am văzut jucând pe doctorul Șmil în «Apus de soare». Nu vă pot uita“. Era Beni, responsabil cu combaterea traficului de stupefiante. În ce privește Israelul, am să vă fac o mărturisire în premieră. În 1968, se pregătea un congres ITI la Moscova, iar prezența Israelului nu era agreată de partea sovietică. Nu uitați că ne aflam după Războiul de Șase Zile. Or, în calitate de președinte ITI, am purtat intense tratative cu reprezentanții Uniunii Sovietice ca Israelul să ia parte la Congres, iar demersurile mele s-au încheiat cu succes. Îmi amintesc și azi de faptul că mi-am pus atunci în joc toată forța de seducție, folosind din plin umorul ori de câte ori mă loveam de tenacea rezistență a partenerilor mei de dialog.

✲

Mărturisire în premieră

„Viața din ani“

- *Toți cei care vă cunosc vorbesc nu numai de atracția pe care o exercită replicile de haz, situațiile comice din diverse piese, dar și despre rolul înalt pe care-l atribuiți umorului.*

- E adevărat, și în acest sens am să citez ce spune Milan Kundera despre umor, în *Testamentele trădate*: umorul descoperă lumea în ambiguitatea ei morală și omul în profunda lui incompetență de a judeca pe alții.

- *Aveți răgazul să citiți ziarele, să urmăriți televiziunea?*

- Practic o lectură armată a presei, așa cum se cuvine când ai de-a face cu profesioniști ai manipulării, și urmăresc abundența de publicitate declarată sau tăinuită a multor emisiuni de televiziune. Dar zăbovesc doar pe „Mezzo“. Ce vreți, la vârsta mea, când bătrânețea și deznodământul nu sunt proiecte de viitor, trebuie să-mi chibzuiesc timpul.

- *În ce fel ați reflecta asupra îndelungatei dumneavoastră vieți?*

- Vedeți dumneavoastră, a îmbătrâni înseamnă a arunca peste bord toate ideile preconcepute, înseamnă a deveni mai ușor, mai liber. Într-un sens, ești mai bătrân când ești tânăr, și mai tânăr când ești bătrân. Viața se scurge ca o permanentă și progresivă delestare de prejudecăți și de constrângeri. Avea dreptate Picasso când spunea că îți trebuie mult timp ca să devii tânăr. Și mai e ceva. Singurul lucru care ne îngăduie să privim fără dezgust lumea în care trăim, este frumusețea pe care anumiți oameni o crează, din timp în timp, pornind din haos: tablourile pe care le pictează, muzica pe care o compun, cărțile pe care le scriu și viața pe care o trăiesc. Dintre toate operele, cea mai frumoasă este o viață bine trăită. Aș zice chiar că este opera de artă prin excelență. În definitiv, cum zicea Abraham Lincoln, nu anii din viața ta sunt cei care contează, ci viața din anii tăi.

✲

Cât timp am stat de vorbă în livingul „tapetat“ cu biblioteci masive, priveam chipul luminos, senin, ușor obosit sau îngândurat al acestui om care reprezintă o legendă vie a teatrului românesc.

În urmă cu câteva zile, citisem pe o pagină de Internet biografia maestrului, care cuprindea și crezul său. Am dorit să-i verific autenticitatea și am aflat că, de fapt, Radu Beligan îl gândise mult mai frumos, punând în el multă poezie. După ce s-a dus într-o altă cameră, unde își are biroul, s-a întors cu un bloc-notes plin de însemnări și mi-a citit una dintre ele: „În ultima vreme, foarte multă lume îmi pune această întrebare stereotipă: «Care e secretul longevității dumneavoastră?». Cât mai am încă răbdare să le răspund, le spun că, după mine, secretul biblic al longevității este iubirea. Cred că suntem pe pământ pentru acest lucru unic: să iubim. Repet adesea celor ce vor să mă asculte: Iubiți ce vreți, dar iubiți. Nimic nu e mai dezastruos decât infirmitatea inimii. Iubirea îmi ține trează curiozitatea, apetitul pentru frumos, tinerețea. Îmi hrănesc cu iubire zilele și visurile. Iubirea mă face să uit că acele se învârtesc pe cadran, că anii nu au decât 365 de zile și că anul mai are și alte anotimpuri decât primăvara. Tot ce seamănă a iubire mă atrage, mă îmbată, mă exaltă...“.

Superbă Stea Polară care l-a condus cu o elegantă fermitate pe drumul de-o viață „pentru că nici o stea nu se abate niciodată din drumul ei“.

AVRAM CROITORU

● În „Rinocerii“ (alături de Ion Lucian)

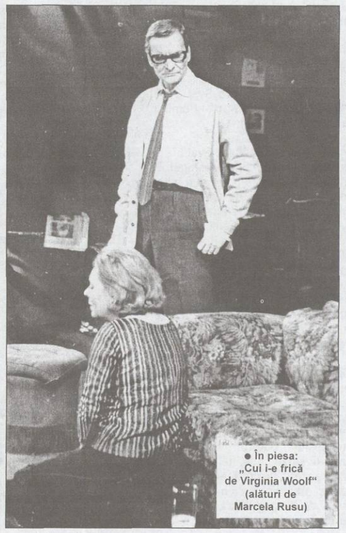

● În piesa: „Cui i-e frică de Virginia Woolf“ (alături de Marcela Rusu)

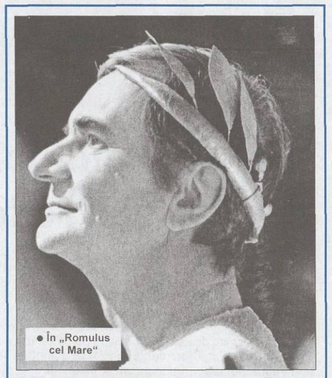

● În „Romulus cel Mare“

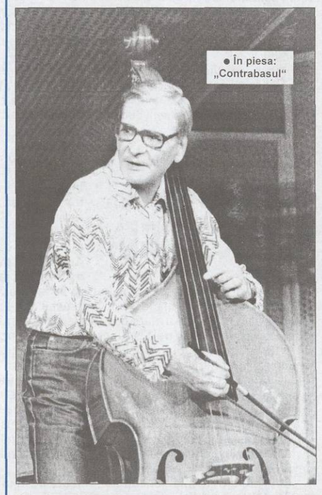

● În piesa: „Contrabasul“

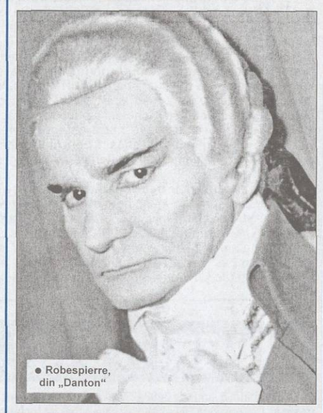

● Robespierre, din „Danton“

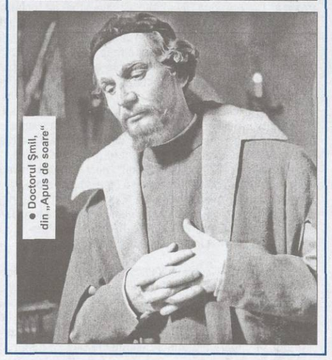

● Doctorul Șmil, din „Apus de soare“

IUDAICA

Regele Solomon în istoria evreilor

Solomon (Şlomo) a fost al treilea şi ultimul rege al Israelului unitar, după Saul şi tatăl său, David. Mama sa, Bethsabea sau Batsheva (Virsavia, în unele variante) fusese soţia hititului Urie, pe care regele David l-a trimis la moarte, pentru a se căsători cu Bethsabea. În Cartea Regilor, Solomon ocupă un loc însemnat. A *domnit în secolul X î.e.a. Biblia spune că avea patruzeci de mii* de cai pentru care de luptă şi 12.000 de cai de călărie.

La Megiddo erau grajdurile regale. În paranteză fie spus, termenul sinonim cu apocalipsa, Armaghedon, provine din denumirea geografică Har Meghido („har" însemnând „munte"). Acolo au avut loc numeroase bătălii cu popoarele vecine, astfel că Armaghedon a ajuns să însemne numele celui care va aduce „sfârşitul lumii".

Solomon a dispus, printre altele, construirea de centre urbanistice numeroase, inclusiv a Templului împodobit cu aur, iar la Eilat, pe Marea Roşie, a înfiinţat o flotă care a călătorit până la legendara ţară Ofir (Yemen, Somalia, Etiopia?). Corăbiile sale aduceau aur, argint, fildeş, animale vii (maimuţe, păuni).

În anul 1937, o caravană de arheologi, geologi, istorici, arhitecţi, fotografi, lucrători, sub conducerea lui Nelson Glück, de la American School of Oriental Research, au pătruns în deşertul Neghev, spre Wadi el-Araba (Valea Deşertului Arab) unde au găsit numeroase galerii subterane, mine de malahit, fier. În golful de la Tell el-Khelesfesh („Colina singuratică") au fost descoperite rămăşiţele unor vaste construcţii, obiecte de fier, cupru, dovedind existenţa unei civilizaţii vechi, poate anterioare lui Solomon ori poate ridicate de acesta, în sudul regatului, care se întindea de la sud de Asia Mică până la Marea Roşie. Principalele izbânzi ale acestui rege, model pentru mulţi monarhi ai lumii, au fost: instaurarea păcii în interior şi în exterior, e drept, *prin mijloace adesea violente* (Şlomo pare a deriva de la Şalom - pace) – preocuparea pentru realizarea unor edificii de seamă (înainte de toate, Templul din Ierusalim); întărirea credinţei în Dumnezeu Unic, care îi proteja pe evrei, dată fiind înflorirea regatului.

A avut numeroase soţii, printre ele şi fiica faraonului din Egipt, regina din Saba (care l-a părăsit, plecând spre regatul ei spre a transmite şi mesajul religiei mozaice). Biblia îl consideră pe Solomon autor al „Proverbelor", „Eccleziastului", „Cântării Cântărilor". Unele apocrife, ca „Înţelepciunea lui Solomon", „Psalmii lui Solomon", au rămas în istorie ca atare. Lui Solomon i se atribuie şi o mare iscusinţă de a judeca pricini.

Cabalistul ISAAC LURIA

Unul dintre învăţaţii cei mai de seamă ai Diasporei bimilenare a evreilor a fost Isaac Luria (1534-1572), numit şi Ha-Ari („Leul sacru"). În Galileea era cunoscut ca Rabi Isaac Askenazi. A trăit în ultimii ani de viaţă în oraşul învăţaţilor, Sefad (Safed), şi nu a lăsat decât o operă scrisă. Părintele său, care era aşkenazit din Polonia, a venit la Ierusalim, s-a căsătorit cu o sefardă, a avut un fiu şi a murit de tânăr, astfel că Isaac s-a mutat cu mama sa la Cairo, unde trăia un unchi bogat. În Egipt, Luria a întâlnit învăţaţi iluştri, a studiat iudaismul, fără a renunţa la ocupaţiile necesare întreţinerii familiei: negoţul cu grâne etc. La un moment dat, la vârsta de 23 de ani, şi-a părăsit familia şi a trăit şapte ani pe o insulă izolată a Nilului. A venit la Safed, a studiat Zoharul, numeroasele scrieri cabalistice ale lui Moses Cordovero (1520-1570). În această perioadă a scris o singură lucrare, un comentariu la Zohar. Cabala a devenit, datorită lui Iosef Caro (premergătorul celor doi învăţaţi, Cordovero şi Luria) un domeniu mistic fundamental, bazat pe studiu, asceză şi transă mistică.

Cel care a transmis generaţiilor viitoare învăţăturile lui Luria a fost Haym Vital, publicând o carte cu titlul „Arborele vieţii". Principiul acestei învăţături este numit „ţimţum" (Tzimtzum) (retragere, în ebraică). Luria considera că Dumnezeu s-a retras în Sine (o intuire a teoriei contemporane a Big Bang-ului, a „găurilor negre" etc.). În momentul Creaţiei, lumina divină învăluia sferele lumii, lucrurile, fiinţele se aflau în vase, globuri magice. Viaţa şi haosul au început când vasele s-au spart. Este o concepţie, oarecum, opusă Genezei. Gershom Scholem a subliniat caracterul mesianic al cabalisticii luriene. Isaac Luria aştepta lumea „restituirii" (*Tikkun*). *Prin rugăciune, respect pentru morală*, desăvârşire spirituală (n.n. influenţă indică), lumea se va regăsi şi Mesia va veni printre noi.

Fiecare evreu în parte trebuie să urmeze calea desăvârşirii morale şi spirituale. Luria a fost considerat un sfânt, a revigorat cultura sefardă, a stimulat mesianismul, care a produs falşi profeţi (precum Sabetai Zvi, Jakob Frank, sec. XVII-XVIII). Dar influenţa lui a fost resimţită nu numai în lumea filosofilor evrei, ci şi creştini, căci el a scos din impas gândirea Evului Mediu ajunsă în pragul unor speculaţii sterile şi dispute „lumeşti", pseudo-teologice.

Gaonul din Vilna

În Diaspora, rolul de îndrumător religios (şi moral) l-a jucat rabinul. Prin apariţia hasidismului, în sec. XVIII, s-a afirmat, în comunităţile est-europene, *ţadik*-ul (în traducere, din ebraică, om drept). *Gaon* a fost titlul la care aspira orice îndrumător spiritual din Diaspora, după modelul evreilor din Babilon.

La 23 aprilie 1720 (15 Nisan 5480), s-a născut la Selz, lângă Brisk, în Polonia, Eliahu ben Şlomo Salomon. Eliahu este numele celui mai iubit profet biblic, iar viitorul *gaon* şi-a purtat numele cu cinste. *Talmudist, cabalist, comentator* talentat, naturalist, pasionat şi de literatura laică, autor de eseuri critice, el a fost din copilărie remarcat pentru receptivitatea şi inteligenţa ieşite din comun. La vârsta de 7 ani, conducea o grupă de elevi mai mici (la evrei, şcoala începea din fragedă copilărie). Stabilit cu familia la Vilna, mare centru cultural, capitala Lituaniei, a fost îndrumat de Marele Rabin Moses Margulies. Pe măsura maturizării sale, a fost comparat cu cei mai însemnaţi talmudişti şi filosofi de la Maimonide încoace. La vârsta de 20 de ani, i s-a acordat, în mod tacit şi fără contestări, titlul de *gaon*. Printre susţinători şi admiratori i-a avut pe învăţatul Haim Wolociner, Rabi Şlomo din Wilkomir, Rabi Şlomo Tlocin din Vilna, Şlomo din Moghilev, numeroşi cabalişti. Venea la el adesea *maghidul* din Dubnow (*maghid* – titlu de învăţător superior). Gaonul din Vilna s-a opus hasidismului, fiind un tradiţionalist, dar nu i-a combătut decât pe plan moral, el fiind un ascet.

Înainte de a muri, s-a hotărât să plece în Ţara Sfântă, s-a răzgândit pe drum, considerându-se nepregătit şi a murit la Vilna, la 9 octombrie 1797. Eliahu din Vilna a lăsat în urmă peste 50 de scrieri, comentarii biblice, talmudice, despre matematică, astronomie, etc. S-a născut într-o primă zi de Pesah şi a murit într-o zi de Sucot. Urmaşii lui au considerat aceasta un semn divin.

Grupaj realizat de BORIS MARIAN

Veşti din CLUJ-NAPOCA

Despre Alexandru Şafran, pe marginea unei cărţi

În 18 octombrie, la Centrul Cultural Francez din Cluj a avut loc lansarea cărţii „Alexandre Safran, une vie de combat, un faisceau de lumière", dedicată vieţii şi activităţii Şef Rabinului României, din perioada interbelică. Amfitrionul, *Bernard Houliat*, directorul prestigioasei instituţii care a devenit parte integrantă a vieţii culturale clujene, a subliniat bucuria de a-i avea oaspeţi pe profesorul *Carol Iancu*, de la Universitatea din Montpellier, autorul cărţii, şi pe *Avinoam Şafran*, fiul Marelui Rabin Alexandru Şafran, reputat profesor oftalmolog la Geneva. Bernard Houliat, el însuşi de origine bască, adică minoritar, este un promotor al culturii minorităţilor, care a studiat cu interes istoria evreilor din România, Basarabia şi Ucraina, evocând cu emoţie, vizita pe plaiurile natale ale lui Baal Şem Tov.

Într-un scurt interviu, istoricul *Carol Iancu* relevă aspecte interesante şi inedite, legate de personalitatea Şef Rabinului României din perioada interbelică şi apoi Mare Rabin al Genevei. „În timp ce am scris cartea, mă primea cu foarte multă voioşie şi vorbeam uneori în franceză, alteori în ebraică şi alteori în română, dar cel mai mult îi plăcea să converseze cu mine în limba română. Mi-a povestit că pe vremea când era membru în Senatul României, o serie de naţionalişti înfocaţi comiteau greşeli de limbă română, iar prietenii lui, care-i admirau discursurile impecabil rostite, îi spuneau: «Vezi, ăştia spun că evreii nu vorbesc bine româneşte!». Marele Rabin Alexandru Şafran avea o mare admiraţie faţă de frumoasa limbă română", a precizat Carol Iancu.

Conferinţă sub genericul „Filosofia şi Cabala"

Cea de a 17-a Conferinţă Internaţională de Iudaistică, organizată de Institutul de Studii Iudaice al Universităţii Babeş-Bolyai, în perioada 16-18 octombrie a.c., s-a dovedit cel mai mare simpozion dedicat Cabalei, din Europa ultimului deceniu. Nume de rezonanţă în studiul Cabalei, precum *Moshe Idel* (Ierusalim), *David Myers* (Los Angeles), *Paul Fenton* (Paris), *Klaus Dethloff* (Viena), dar şi alţi cercetători din ţară şi din străinătate, s-au reunit pentru a explora implicaţiile renumitului curent de gândire în apariţia şi dezvoltarea ştiinţelor moderne şi în filosofia europeană a ultimelor secole.

Conferinţa a fost onorată de prezenţa E.S. *David Oren*, ambasadorul Israelului la Bucureşti. Excelenţa Sa a declarat că această primă ieşire din Bucureşti l-a impresionat foarte mult, prin calitatea manifestării ştiinţifice şi a oamenilor pe care i-a cunoscut.

După mai mulţi ani de absenţă, la conferinţa din acest an a participat şi *Moshe Carmilly-Weinberger*, fost rabin de rit neolog al Clujului, stabilit de câteva decenii la New York. El este fondatorul şi sprijinitorul Institutului de Iudaistică din Cluj, care-i poartă numele. *Cu prilejul conferinţei, şi-a lansat volumul autobiografic, în limba* engleză, intitulat „On three continents". Cartea cuprinde povestea vieţii zbuciumate a fostului rabin, care a trecut clandestin frontiera României în noaptea dinaintea ghetoizării, luând drumul Palestinei. A fost profesor în Israel şi diplomat la Budapesta, pentru ca în final să se stabilească la New York, unde s-a distins printr-o activitate ştiinţifică remarcabilă la Yeshiva University. A publicat câteva cărţi de referinţă şi despre istoria evreilor din Transilvania şi din Cluj.

ANDREEA GHIŢĂ

DIVREI TORA

REFLECŢII BIBLICE de ing. BARUCH TERCATIN

- Pericopa VAERA (5 ianuarie 2008 - 27 Tevet 5768)
- Pericopa BO (12 ianuarie 2008 - 5 Şvat 5768)
- Pericopa BEŞALAH (19 ianuarie 2008 - 12 Şvat 5768)
- Pericopa ITRO (26 ianuarie 2008 - 19 Şvat 5768)
- Pericopa MIŞPATIM (2 februarie 2008 - 26 Şvat 5768)

● Sâmbătă, 5 ianuarie 2008 (27 Tevet 5768), se citeşte Pericopa **VAERA**. Din porunca Divinităţii, Moşe are mai multe întrevederi cu Faraonul, cerându-i eliberarea evreilor din sclavie, înainte de a aduce plăgile asupra Egiptului. Faraonul refuză eliberarea poporului: totuşi, face trei propuneri, care sunt însă respinse de Moşe. Deşi era dur, Faraonul era, totuşi, dispus la unele compromisuri şi nu putem minimaliza acest lucru. La început, Faraonul propune ca poporul evreu să facă sacrificiile în Egipt. Această propunere venise după plaga a patra, care afectase din greu economia ţării. Moşe îi răspunde Faraonului că vitele ce ar urma să fie sacrificate sunt zei pentru egipteni, deci ar însemna o lipsă de respect faţă de credinţa lor. Faraonul vine atunci cu altă propunere, întrebând: „Cine va pleca?". Moşe răspunde: „Tinerii şi bătrânii", deci poporul. Întrebarea lăsa să se presupună că ar fi dispus să lase să plece o parte din evrei. Răspunsul lui Moşe este, pentru Faraon, dovada că evreii vor să fugă din Egipt. Propunerea a treia era ca să plece toţi, dar să lase o parte din vite în Egipt. Propunere, respinsă de Moşe. După plaga a zecea, evreii au fost îndemnaţi să plece cât mai repede.

● Sâmbătă, 12 ianuarie 2008 (5 Şvat 5768), citim Pericopa **BO**. În pericopa anterioară, citeam despre primele şapte plăgi, iar acum citim despre ultimele trei plăgi, care, de fapt, sunt cele mai grele şi dau rezultatul dorit. „Ein bait" - nu era casă unde să nu fie un mort. Lăcustele acoperiseră pământul, atât de multe erau, întunericul era profund, iar moartea primilor născuţi era o mare nenorocire. După unii comentatori, evreii se puteau vedea unul pe altul, numai pentru egipteni era beznă totală. Întunericul era metafora robiei la care poporul evreu fusese supus. Episodul plăgilor este plin de tragism, dar, în momentul acela, probabil că plăgile au fost unica soluţie.

● Sâmbătă, 19 ianuarie 2008 (12 Şvat 5768) este *Şabat Şira* (Sâmbăta Cântării) şi citim Pericopa **BEŞALAH**. Cântarea lui Moşe este un imn de slavă adus Domnului drept mulţumire pentru minunea pe care a făcut-o pentru poporul evreu: despicarea Mării Roşii, atunci când, abia eliberat din sclavia egipteană, armatele Faraonului îi ameninţau viaţa. Divinitatea a evitat să poarte poporul evreu spre Ţara Făgăduinţei prin ţara filistenilor, căci ar fi trebuit să facă faţă unor lupte care nu erau de dorit. Ne putem pune întrebarea: oare Dumnezeu n-ar fi putut face ca foştii sclavi abia eliberaţi să dea dovadă de vitejie? Rambam susţine că Divinitatea nu va putea schimba vreodată caracterul unui om. Chiar imperativul pocăinţei, propovăduit de profeţi, ar deveni inutil în cazul în care Divinitatea ar putea să schimbe firea omului fără măcar să-l întrebe. Minunea de la Marea Roşie este unică în istoria poporului evreu.

● Marţi, 22 ianuarie 2008 (15 Şvat 5768) sărbătorim **TU BIŞVAT** - Anul Nou al Pomilor. În Israel se fac plantări de pomi.

● Sâmbătă, 26 ianuarie 2008 (19 Şvat 5768), citim Pericopa **ITRO**, care conţine Decalogul. De obicei, poruncile au fost date poporului evreu prin intermediul lui Moşe, dar, de data aceasta, ele au fost date direct de către Divinitate. Philon din Alexandria susţine că întreaga legislaţie iudaică este cuprinsă în Cele Zece Porunci, ele constituind titluri ale capitolelor sale. El opinează că este vorba de ceva general şi, apoi, detaliat. Întreaga Tora provine din Cele Zece Porunci. Saadia Gaon şi Raşi ajung la aceeaşi concluzie. Opinia lui Rambam, potrivit căreia nu trebuie să ne ridicăm când citim Cele Zece Porunci, ca să nu le dăm o importanţă mai mare faţă de celelalte legi, n-a fost adoptată. Ne ridicăm la citirea lor.

● Sâmbătă, 2 februarie 2008 (26 Şvat 5768), citim Pericopa **MIŞPATIM**. În această pericopă sunt enunţate legile poporului evreu, care provin, aşa cum am arătat, din Cele Zece Porunci. Textul nu trebuie înţeles literal. Un exemplu: când cineva e lezat, vinovatul trebuie pedepsit. Este scris: „Suflet pentru suflet, ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, picior pentru picior". Dar Tora ne învaţă, de asemenea, că, dacă măgarul unui duşman cade, noi trebuie să-l ajutăm să se ridice. Pe de o parte - e vorba de duritate, pe de alta - de milă. Comentatorii au analizat şi au conchis că nu este vorba de provocarea aceleiaşi leziuni, ci de despăgubirea celui care a fost lovit. Mila precumpăneşte în Tora.

EVREII ÎN LUME

DORIT BEINISH, prima femeie, preşedinte al Curţii Supreme din Israel

Într-un sondaj realizat de publicaţia „Yediot Aharonot", la întrebarea: pe cine aţi invita la o masă de sărbătoare, peste 30% dintre israelieni au răspuns că pe *Dorit Beinish*, preşedintele Curţii Supreme. Acest procent reflectă aprecierea israelienilor faţă de felul în care prima femeie numită în acest post atât de important îşi îndeplineşte misiunea, deloc uşoară, într-o ţară care pune pe prim plan funcţionarea corectă a statului de drept.

Dorit Beinish recunoaşte că nu i-a fost uşor să acceadă la acest post, ţinând cont de faptul că în anii '60, când şi-a început cariera, lumea justiţiei era dominată mai ales de bărbaţi. Îşi aduce aminte că, de fiecare dată când era promovată, colegi bărbaţi se mirau de numirile pe care le obţinea. În acelaşi timp, ea şi-a exprimat de mai multe ori convingerea că promovarea ei nu s-a datorat faptului că este femeie sau că ar fi avansat din motive politice, în sensul că, pentru a demonstra că se respectă şi în acest domeniu egalitatea de şanse, „era la modă" avansarea femeilor. A fost, spunea ea, o recunoaştere a calităţilor sale profesionale, apreciate de colegii şi de superiorii ei.

Dorit Beinish a fost numită preşedinte al Curţii Supreme în 2006, după ce, peste zece ani, a fost judecător la acest tribunal. Născută în 1942, mamă a două fete, după bacalaureat, ea şi-a îndeplinit cei doi ani de serviciu militar obligatoriu, acordându-i-se gradul de locotenent. După absolvirea, în 1967, a Facultăţii de Drept din cadrul Universităţii Ebraice din Ierusalim, a fost admisă în Barou. Şi-a început cariera în biroul Procuraturii Districtuale din Ierusalim, dar a avansat repede, ajungând să fie numită adjunct al Procurorului General. În 1976, este numită şefa Departamentului de Apel aparţinând Procuraturii Generale. A devenit apoi prima femeie Procuror General al Israelului.

Dorit Beinish consideră că a fost foarte norocoasă în carieră. De multe ori a ezitat să accepte o promovare, dar, încurajată de colegi şi de cei din jur, până la urmă, a luat taurul de coarne, cum a fost cazul numirii ei la Departamentul de Apel. Cu toate că nu avea nici un fel de experienţă în domeniu, a fost ajutată de fostul preşedinte al Curţii Supreme, Barak, în acea vreme Procuror General al Israelului.

Cariera ei s-a împletit cu viaţa de familie, respectiv creşterea celor două fiice. Ele s-au născut chiar în momentul în care activitea ei profesională era în plină ascensiune, dar nu s-a gândit nici o clipă să renunţe la ea. Era o situaţie dificilă să munceşti în acest domeniu având doi copii mici, dar, când vrei, găseşti mijloacele să faci faţă şi carierei şi vieţii de familie, spune Dorit Beinish. „Desigur, a contat foarte mult sprijinul soţului, al familiei, mai ales că am susţinut întotdeauna că voi renunţa la multe lucruri numai ca viaţa mea de familie să nu sufere. Cei din jur m-au sprijinit ca să nu fiu nevoită să renunţ la ceva. Acum, când privesc înapoi la acei ani, poate m-aş fi comportat altfel, aş fi găsit alte soluţii, dar oricum, n-aş fi renunţat niciodată la meseria mea", conchide prima femeie-preşedinte al Curţii Supreme din Israel.

EVA GALAMBOS

RICHARD PRASQUIER – noul lider al CRIF

Cardiologul Richard Prasquier este noul preşedinte al CRIF, Consiliul Reprezentativ al Instituţiilor Evreieşti din Franţa, care adună sub egida lui toate organizaţiile evreieşti din această ţară. El l-a înlocuit pe Roger Cukierman, al cărui consilier a fost ani de zile. Din 1998, a făcut parte din Consiliul reprezentativ al CRIF. Prasquier este, de asemenea, preşedintele Comitetului francez pentru „Yad Vashem", decorat de statul Israel pentru activitatea remarcabilă depusă în acest domeniu şi, înainte de a fi ales, a prezidat grupul de legătură al CRIF cu Conferinţa episcopală a Bisericii Catolice, Fundaţia pentru Memoria Şoah şi Comisia pentru relaţii internaţionale a organizaţiei franceze. Este cunoscut ca o persoană care şi-a propus ca obiectiv lupta împotriva antisemitismului, pentru sprijinirea Israelului şi pentru cunoaşterea cu adevărat a ceea ce s-a întâmplat cu evreii în timpul Holocaustului. El a declarat că va adopta un alt stil, comparativ cu al predecesorului său, considerat de mulţi membri ai comunităţii franceze ca prea direct. Este căsătorit, are cinci copii şi şase nepoţi. Una dintre fiice trăieşte în Israel.

Alegerea lui a fost bine primită de comunitatea evreilor francezi, criticată în schimb de evreii proveniţi din Africa de Nord, care s-au stabilit în Franţa în anii '50 şi '60, sau de descendenţii acestora. Ei consideră că, deşi formează majoritatea celor 500.000 de membri ai comunităţii evreieşti din Franţa, sunt prea slab reprezentaţi în organele conducătoare ale CRIF. (E.G.)

Evreii „ascunşi" din Polonia ies la suprafaţă

150 de persoane din Polonia, care abia de curând şi-au descoperit rădăcinile evreieşti, au participat la o conferinţă specială la Cracovia, în încercarea de a-şi întări legăturile cu moştenirea lor iudaică. Întâlnirea a fost organizată de „Shavel Israel", un grup provenind din Ierusalim care îi caută şi îi ajută pe „evreii pierduţi", doritori să revină în sânul comunităţii evreieşti. „De la căderea Cortinei de Fier, un număr din ce în ce mai mare de polonezi au început să-şi descopere strămoşii evrei, fapt ascuns până acum din cauza persecuţiilor suferite în timpul regimurilor nazist şi, mai târziu, comunist. Dar acum, când Polonia păşeşte pe calea democraţiei, oamenii se simt liberi să-şi caute trecutul şi mulţi au decoperit că părinţii sau bunicii lor au fost evrei", a declarat preşedintele „Shavel Israel", Michael Freund. Conferinţa s-a desfăşurat în districtul istoric Kazimierz din Cracovia, unde se afla cartierul evreiesc. În program au figurat conferinţe şi sesiuni pe comisii, servicii tradiţionale de Şabat şi mese festive. La acest eveniment a participat şi Şef Rabinul Poloniei, Michael Schudrich. Cele trei zile ale conferinţei au culminat cu lansarea primului dicţionar polono-idiş, editat după Holocaust. Volumul, care include 35.000 de cuvinte, a fost elaborat de idişistul Julia Makosz, care a lucrat din greu la acest volum, timp de opt ani. „Secole de-a rândul, idişul a servit ca «lingua franca» pentru evreii din Europa de Est. A fost o limbă în care ei au iubit şi au visat, au meditat, au argumentat, au dezbătut, de multe ori în contradictoriu, au format o cultură şi civilizaţie proprie. Cu peste 60 de ani în urmă, din cauza germanilor şi colaboratorilor lor, aproape că a dispărut. Dar acum, când din ce în ce mai mulţi polonezi încep să-şi redescopere rădăcinile iudaice, speranţa noastră este că volumul va servi ca o punte către o lume aproape dispărută şi care îi va lega de moştenirea lor inestimabilă", a declarat Freund. „Nu putem să-i reînviem pe cei ucişi, dar putem păstra moştenirea lor. Sper că acest volum va contribui la menţinerea vie a amintirii lor pentru generaţiile viitoare", a mai spus preşedintele grupului „Shavel Israel". (E.G.)

E

Sir DAVID SASSOON – liderul evreilor din Bombay

În secolul al XIX-lea, în India cucerită de britanici, portul Bombay (azi Mumbay) a cunoscut o dezvoltare deosebit de puternică. Activitatea comercială de aici a atras o numeroasă comunitate de evrei din Anglia, comunitate care există şi azi, dar este mai redusă ca număr. Cel mai cunoscut membru al acestei comunităţi, care a fost înnobilat pentru meritele sale, a fost Sir David Sassoon. El a sosit la Bombay în 1833 şi a fondat o companie care curând s-a transformat într-un adevărat imperiu comercial, cu filiale la Calcutta, Shanghai, Canton şi Hong Kong. Se spunea despre el atunci: „argint şi aur, mătase, cauciuc şi mirodenii, opium şi bumbac, lână şi grâu - tot ce se transportă pe mări şi pe uscat poartă marca Sassoon şi compania". Sir David Sassoon şi urmaşii săi au fost filantropi, a căror operă şi memorie dăinuie şi azi la Bombay. David Sassoon a construit un Institut de Mecanică şi o şcoală pentru delincvenţii minori. El a donat 60.000 de rupii pentru construirea unei biblioteci, terminată în 1870, care poartă, postum, numele său. Ca apreciere pentru donaţiile sale filantropice, cetăţenii din Bombay au comandat un bust în marmură, care a fost instalat la „Victoria and Albert Museum" din Londra.

Tot Sir David Sasoon a construit, în 1861, o Sinagogă, în intregime de culoare albastră, completată cu un turn cu ceas şi coloane în fronton. În 1863, a mai construit o sinagogă în Pune, localitatea lui de reşedinţă de lângă Mumbay, lângă care a adăugat o şcoală pentru studiul Torei. Nepotul său, Jacob, a dezvoltat această şcoală într-o instituţie de învăţământ superior religios, care funcţionează şi astăzi. Dar familia Sassoon nu a construit numai în domeniul religios. Fiul lui David, Albert Sassoon, a creat la Bombay primul doc pe apă din India de Vest. Sinagoga „Knesset Eliyahu", ridicată la 1884 de Jacob Sassoon în memoria tatălui său, tot în culoarea albastră, preferată de familia sa, funcţionează şi acum.

Acum 60 de ani, Comunitatea evreiască din Bombay număra 15.000 de membri. În oraş existau şapte sinagogi şi, cu toate că populaţia evreiască s-a redus mult, la circa 4.500 de persoane, toate aceste lăcaşuri de cult funcţionează. Aşa cum spune liderul comunităţii, Solomon Safir, „oricât de mică ar fi o comunitate, să nu uităm cât de preţioase sunt şi perlele şi diamantele, care sunt tot mici". (A.B.)

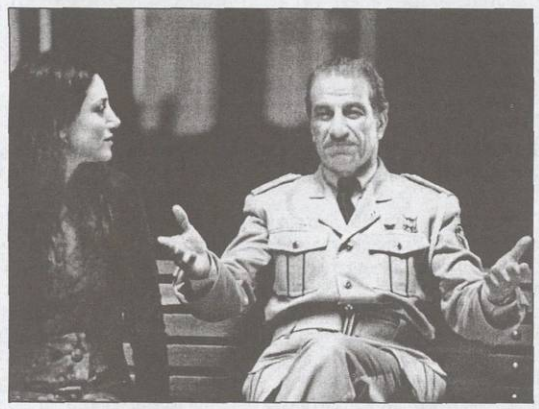

Pentru prima dată, un actor israelian a devenit laureat al Academiei Europene de Artă

Pentru prima dată, un actor israelian obţine un premiu decernat de Academia Europeană de Arte, supranumit şi „Oscarul" european. Veteranului actor Sasson Gabai i s-a decernat Premiul „Cel mai bun actor al anului" pentru rolul interpretat în filmul „Vizita fanfarei", care, la rândul lui, a obţinut numeroase premii, inclusiv la Cannes, la secţiunea „Un certain régard". Anterior acestei distincţii, Academia Israeliană de Film îi decernase titlul de „Cel mai bun actor al anului" pe 2007.

De origine irakiană, Sasson Gabai, foarte discret în ceea ce priveşte biografia lui, în care figurează numai filmele în care a jucat, are în spate o bogată carieră cinematografică, de peste 30 de ani, el începându-şi activitatea în 1976. A jucat în seriale de televiziune, în filme israeliene şi străine. Publicul l-a putut vedea în pelicule ca „Rambo 3", alături de Sylvester Stallone, în „Delta Force 1", iar în urmă cu o lună, în filmul israelian „Aviva, dragostea mea", prezentat la Săptămâna Filmului Israelian de la Bucureşti. „Este o mare onoare pentru mine - a declarat Gabai, când i s-a înmânat premiul. N-am crezut că o să mi se întâmple, mai ales că am concurat la acest titlu cu Michel Piccoli, James McCavoy şi alţi «grei» ai acestei arte".

Din istoria comunităţilor evreieşti de pretutindeni

Evreii din Mexic

Hernando Cortez a pătruns în Imperiul Aztec în 1521, având şi însoţitori evrei. În 1824, Mexic s-a declarat republică independentă. Inchiziţia a funcţionat în Mexic până în anul 1800, astfel că mulţi evrei erau marani (convertiţi formal). În secolul al XIX-lea, au venit numeroşi evrei din Europa, iar în secolul XX, după 1933, a sosit un nou val de evrei. În 1885, a fost constituită Comunitatea evreiască din Mexic, iar în 1909 s-a ridicat prima sinagogă (înainte erau doar case de rugăciune), de către evreii provenind din Alep (Siria). Ulterior, s-au construit încă 21, din care 15 în Mexico City. Cel mai mare număr de evrei mexicani a fost de 45.000, înregistrat după cel de al doilea război mondial, dar ulterior, o parte au emigrat în S.U.A., Israel, Europa. Astăzi trăiesc în jur de 35-40.000. Sidney Franklin (1903-1977) a fost un evreu venit din Brooklyn, care s-a remarcat ca toreador, unul dintre cei mai iubiţi din Mexic, prieten cu Hemingway, care l-a descris şi în romanele sale.

Evreii din Mexic provin din mai toate ţările lumii, inclusiv din Balcani, din România. Trotki şi-a găsit acolo refugiul, dar şi moartea, în 1940. Există şi evrei metişi ce formează o comunitate în Vienta Prieta. Printre evreii bogaţi, filantropi s-a numărat Max Sheìn, cunoscut în S.U.A., Europa. Evreii din Mexico City au construit un mare centru cultural-sportiv din sponsorizări locale. În capitală mai funcţionează „Înalta Şcoală Albert Einstein" (1948) şi „Şcoala – Statul Israel" (1950). Au fost publicate două enciclopedii iudaice în limba spaniolă. Există publicaţii în spaniolă, engleză, ebraică, un Muzeu de istorie „Turia Maizel", care include o secţie dedicată Holocaustului din Europa. Mexicul a fost cea de a treia ţară, după U.R.S.S. şi S.U.A, care a recunoscut Statul Israel în 1948.

BORIS MARIAN

Un scaner ca în „Star Trek“

Cei care au văzut serialul ştiinţifico-fantastic „Star Trek“ poate îşi amintesc că pe nava spaţială din viitor se afla un aparat numit „tricorder“ pe care astronauţii îl foloseau pentru a explora neinvaziv mostre de materie vie pentru a le determina compoziţia moleculară şi a afla cu ce formă de viaţă au de-a face. Ei bine, tehnologia modernă a ajuns acum din urmă fantezia scenariştilor de la „Star Trek“ şi viitorul a devenit prezent. O echipă de specialişti de la Universităţile Stanford şi Berkeley şi de la Institutul Weizmann, echipă coordonată de prof. *Ehud Segal*, a creat un aparat care va permite medicilor să privească pe ecranul calculatorului o imagine a unei tumori canceroase şi să îi discearnă activitatea genetică. Aparatul va permite doctorilor să observe detalii moleculare ale unei tumori specifice fără să mai recurgă la biopsie, o operaţie mică, dar dureroasă şi invazivă.

În tumorile canceroase au fost identificate circa 7.000 de gene, implicate în dezvoltarea excrescenţelor maligne. Studiile amintite au arătat că există o corelaţie între activitatea moleculară a acestor gene şi dezvoltarea tumorilor. Noul aparat poate să identifice 75% din genele canceroase, să determine gradul lor de activare şi astfel să permită un diagnostic neinvaziv. Aparatul e rezultatul întâlnirii unor cercetări de graniţă a două domenii noi în medicină: harta genomului uman şi perfecţionările imagisticii de diagnostic. Radiologii ştiu să deosebească vizual diferenţele dintre imaginea unui ţesut sănătos şi a unuia patologic, astfel că în viitor vor avea posibilitatea să facă acest examen pe un ecran electronic. Dr. *Michel Kuo*, de la Stanford, subliniază faptul că medicina va trece treptat la o abordare fundamental diferită a bolilor, spre o terapeutică genomică, personalizată. Adică, fiecare dintre noi are un *patern* diferit de modificare a genelor din celule în cazul unei boli. Metoda de identificare a genelor, pusă la punct acum câţiva ani la Stanford, permite analizarea rapidă, simultană, a mii de gene şi a modificărilor suferite de acestea. Echipa internaţională condusă de prof. Ehud Segal a izbutit să creeze un algoritm care permite compararea în numai câteva minute a *paternului* unui grup de gene dintr-un ţesut bănuit a fi atins de cancer cu aspectul normal al acestui ţesut. Pentru început, primele standardizări s-au făcut pe ţesuturi şi tumori ale ficatului. În câţiva ani, o simplă privire pe ecranul unui aparat va permite detectarea unui început de cancer şi probabil în scurt timp se va ajunge şi la diagnosticul automat al stării moleculare a unor ţesuturi. Prof. Ehud Segal conduce Laboratorul de biologie computaţională de la Institutul Weizmann.

O vitamină pentru creier

Lipogen: aşa se numeşte un nou medicament pe care medicii îl consideră o vitamină pentru creier. Comparaţia cu vitaminele e puţin exgerată, dar Lipogenul este tot o substanţă naturală, care îmbunătăţeşte funcţionarea creierului atât la copii, cât şi la adulţi. Lipogenul conţine o substanţă care se găseşte în carnea de peşte, în vegetalele cu frunze verzi, în soia şi orez. Numită *fosfatidyl-serină*, în organism ea se îndreaptă spre creier unde regularizează procesele metabolice, cum ar fi semnalele care circulă între neuroni. Studiile efectuate până acum au arătat că lipogenul ajută la îmbunătăţirea memoriei, dar şi a stării de spirit şi poate fi folosit la întârzierea simptomelor de început ale maladiei Alzheimer. În mod normal, *fosfatidyl-serina* se găseşte în membrana celulelor din creier. În general, creierul produce cantitatea necesară din această substanţă, dar îmbătrânirea şi stresul vieţii moderne reduc această cantitate.

Conform unui raport al Asociaţiei Americane pentru Alzheimer, 5 milioane de americani suferă acum de această boală, cu 10% mai mulţi ca acum cinci ani. Dacă nu se găseşte un leac pentru această boală, o dată cu îmbătrânirea naturală a populaţiei în Statele Unite, în anul 2030 vor fi 7,7 milioane de bolnavi şi 16 milioane în 2050. Desigur, creşterea aceasta va avea loc proporţional în toată lumea. Lipogenul, pur şi simplu, recuperează materia pierdută din creier. Medicii consideră că pierderea sau slăbirea memoriei nu este o boală, ci o consecinţă firească, naturală, a procesului de îmbătrânire. Creatorii Lipogenului nu îl consideră ca un medicament, ci ca un supliment natural, ca o vitamină. Calitatea Lipogenului, produs pe un brevet israelian, aparţinând

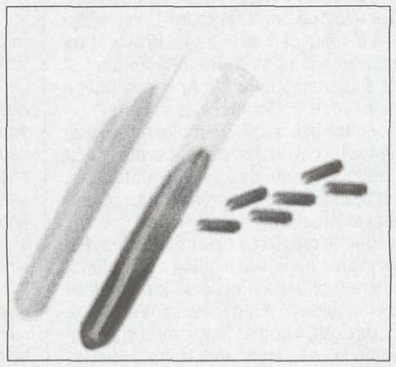

lui David Ruthenberg, constă în faptul că el nu îşi extrage substanţa activă din creierul de vacă, ci, printr-un proces enzimatic, o extrage din lecitina aflată în soia, cu ajutorul unor enzime obţinute din varză. În viitor, Lipogenul va fi introdus în alimentele produse industrial şi în băuturile răcoritoare. Interesant este că firma lui Ruthenberg, aflată în Galileea, produce şi Lipogen caşer.

Cea mai densă „gaură neagră“ din Univers

Astrofizicieni de la Universitatea din Tel Aviv, împreună cu colegi din Germania şi Statele Unite, au descoperit în Galaxia Messier, cea mai densă „gaură neagră“ din Univers, care se roteşte împreună cu o stea aflată pe poziţie de satelit. „Gaura neagră“ are o masă de 16 ori mai mare decât cea a Soarelui nostru. Faptul e senzaţional din punct de vedere teoretic, fiindcă modelele pe computer ale formării „găurilor negre“, care explică formarea unor asemenea corpuri cosmice ultradense în urma imploziei unei stele, nu oferă posibilităţi de creare a unor „găuri negre“ cu mase mai mari de zece ori decât cea a Soarelui. Or, iată că natura a dovedit că aceste modele teoretice sunt greşite. Steaua satelit trece prin faţa „găurii negre“ blocând radiaţia X a acestei uriaşe mase gravitaţionale. Măsurând aceste obturări, astrofizicienii au putut calcula şi masa stelei, care se pare că este cea mai mare stea cunoscută de noi în Univers: ea este de 70 de ori mai mare ca Soarele. Galaxia Messier se află la 3 milioane de ani-lumină de Pământ. „Găuri negre“, care se rotesc împreună cu o stea, sunt cunoscute de 40 de ani. Fenomenul apare atunci când într-un sistem stelar binar una dintre stele explodează ca supernovă într-o mare de lumină de miliarde de ori mai puternică decât a Soarelui. La sfârşitul vieţii sale ca supernovă, inima stelei, nucleul ei, devine o „gaură neagră“, care continuă să se rotească împreună cu steaua cu care forma o pereche, dar o canibalizează pe aceasta, absorbindu-i materia cu o viteză uriaşă. Iar temperatura „găurii negre“ se ridică la milioane de grade.

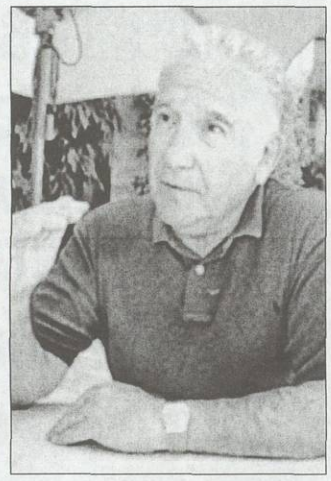

Atacul asupra celor două turnuri din New York, la 11 septembrie 2001, i-a schimbat viaţa şi arhitectului **HY (CHAIM) BROWN**, cel care a proiectat ansamblul de la World Trade Center. În 2003, el a făcut Alia. Hy Brown (65) locuieşte acum la Ierusalim şi pleacă adesea în S.U.A., unde predă la Universitatea din Colorado. El a înfiinţat în Israel o companie dedicată construirii de case solare în Negev. Ideea tehnică de bază îi aparţine, dar proiectele caselor sunt lucrate de studenţii săi americani, care au câştigat de două ori concursuri naţionale, obţinând astfel sponsorizări de la guvernul Statelor Unite.

Casele solare construite de firma lui Brown au 70 mp locuibili, sunt dotate cu maşini de spălat pentru rufe şi pentru veselă, frigider, cuptor electric şi reşou de încălzit pentru Şabat. Toată această aparatură, plus cea electronică şi iluminatul sunt asigurate cu

Patru zile cu soare lunar

energie din instalaţii fotovoltaice ce valorifică radiaţia solară. Casa costă 50.000 de dolari. Ca să funcţioneze eficient, casa solară are nevoie doar de patru zile senine pe lună. De care Negevul nu duce lipsă...

Hy Brown explică de ce explozia avioanelor a distrus „turnurile gemene“ din New York. După cum spune el, orice clădire de peste 12 etaje este vulnerabilă la atacurile teroriste. Nu e nevoie de un avion, esuficient un butoi cu 200 de litri de kerosen, combusibilul aviatic comun, pusă într-un lift, care, dacă ia oc, „topeşte“ blocul. Într-un bloc obişnuit nu există nimic care să poata arde la peste 800° C, dar kerosenul arde la peste 1700° C şi astfel topeştestructura de oţel a imobilului. Şi - adaugă Hy Brovn - nu există în prezent nici un material pentru structura de rezistenţă a imobilelor, care să *reziste* la această temperatură. Singura soluţie, dar enorm de scumpă, ar fi protejarea coloanelor de oţel cu plăci de ceramică de tipul celor utilizate pe navetele spaţiale.

Hy Brown a declarat că evenimentele de la 11 septembrie l-au făcut să înţeleagă că teroriştii de la New York sunt aceiaşi cu cei ce atacă Israelul şi asta l-a determinat să facă Alia, pentru a contribui cu ceva la prosperitatea acestei ţări.

„Einstein: viaţa sa şi Universul“

S-au scris peste 600 de biografii despre Albert Einstein, dar cea a lui Walter Isaacson este prima care apare după deschiderea publică a arhivei personale a marelui savant. Ea se ocupă mai mult de viaţa personală a lui Einstein decât de opera ştiinţifică. Walter Isaacson a fost mulţi ani directorul revistei „Time“ şi acum este directorul Institutului Aspen.

O biografie cu date inedite

Îngrozit în copilărie - după cum el însuşi o mărturiseşte -, de paradele militare ale trupelor Kaiser-ului, la adolescenţă Albert Einstein se autoexilează în Elveţia şi renunţă la cetăţenia germană. La Politehnica din Zürich, abordarea neconvenţională de către studentul Einstein a teoriilor care i se predau îi enervează pe profesori, care, la absolvire, refuză să îl recomande pentru un post în învăţământ. Pentru scurt timp, Albert e şomer, dar un prieten matematician, Marcel Grosmann, îl recomandă Oficiului elveţian pentru patente, unde tânărul fizician pare îngropat între hârtii. Acest Grosmann va juca un rol important în primele studii ale lui Einstein, care nu prea era un bun matematician, astfel că el a recurs la sprijinul acestuia. În 1905, Einstein propune spre publicare cinci articole care vor revoluţiona fizica şi vor schimba modul omenirii de a înţelege Universul. La început numai câţiva fizicieni îi înţeleg teoria relativităţii şi această descoperire fundamentală a lui Albert Einstein e subevaluată timp de un deceniu. Este semnificativ că el va primi Premiul Nobel pentru descoperirea efectului fotoelectric. Dar, în 1919, Sir Arthur Eddington măsoară, în timpul eclipsei lui Mercur, devierea luminii stelelor sub influenţa atracţiei masei Soarelui. Rezultatul este cel prezis de teoriile lui Einstein, care devine celebru peste noapte. Presa din toată lumea îl ridică în slăvi. Numele lui devine sinonim cu geniul.

Albert Einstein suportă celebritatea fără să i se urce la cap. Toată viaţa a umblat în haine şifonate şi ponosite, cu o coamă de păr, rar pieptănat, fără ciorapi. Aceste aparente bizarerii, puse adesea pe seama „savantului distrat“, erau, de fapt, o formă a marelui fizician de a-şi exprima nonconformismul în faţa oricăror convenţii sociale.

Viaţa sa personală nu a fost lipsită de complicaţii. Prima dată s-a însurat, în 1903, cu o fiziciană sârbă, creştină, Mileva, cu care a avut o fată încă înainte de căsătorie. Faptul că avea un copil ilegitim era un obstacol în obţinerea unui post universitar, aşa că Albert şi Mileva au dat-o spre adopţie şi curând fata a murit. Cu Mileva a mai avut doi băieţi: primul a fost Hans Albert, născut în 1904, care a ajuns un reputat profesor universitar de construcţii civile. Al doilea, Eduard, era bolnav mintal şi a murit într-un spital psihiatric. Einstein nu s-a ocupat niciodată de băieţii săi şi abia la bătrâneţe s-a apropiat de Hans, amândoi acceptându-se reciproc. De altfel, Albert Einstein a divorţat curând de Mileva şi s-a căsătorit cu vara sa, Elsa, care era şi ea divorţată, având două fete. Este interesant că, la divorţ, Albert a asigurat-o

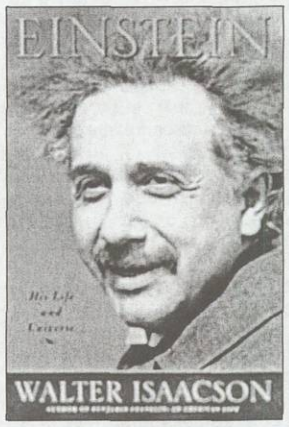

pe Mileva că îi va dona toată suma Premiului Nobel, pe care era sigur că îl va lua. Şi s-a ţinut de cuvânt atunci când a luat premiul... Elsa s-a ocupat cu devotament toată viaţa de Albert, mândră că este soţia „celui mai deştept om din lume“.

Albert Einstein a acceptat să îşi reia cetăţenia germană pentru a deveni profesor universitar în această ţară, dar, în 1933, a emigrat cu toată familia în America, unde, până la sfârşitul vieţii, a fost profesor la Institutul pentru Studii Avansate de la Princeton. În cursul vieţii sale în Statele Unite, Albert Einstein a avut o serie de aventuri extraconjugale, dintre care cea mai celebră a rămas cea cu o frumoasă actriţă despre care nici el, nici FBI nu au ştiut că era spioană sovietică. Este interesant că, deşi „proiectul Manhattan“, care a dus la construirea primelor bombe atomice, a fost iniţiat pornind de la o scrisoare adresată de Einstein lui F.D. Roosevelt, Einstein nu a avut nici o participare la proiect, printre altele şi fiindcă FBI i-a refuzat certificatul de securitate. De altfel, deşi nu a descoperit niciodată ceva compromiţător, FBI l-a spionat mulţi ani pe savantul imigrat din Germania.

În 1948, Einstein a aflat că are un anevrism la aorta abdominală, dar a refuzat să se opereze. Anevrismul a explodat în aprilie 1955, când marele savant avea 76 de ani.

Pagină realizată de ANDREI BANC

Un evreu, de la Holocaust la Gulag

Am citit, prin anii '80, *Arhipelagul Gulag* al lui Soljenițân. Cartea nu era difuzată la noi, dar fusese tradusă din rusă în câteva limbi. Recunosc că nu mi-a venit să cred că autorul este obiectiv. Citind, acum, *În labirintul suferințelor*, de Iosif Schwartz (traducere din limba maghiară, ediția a II-a, apărută la Fundația Culturală Libra, 2007), am încercat aceeași emoție și aceeași perplexitate.

Când iei contact cu asemenea relatări și nu ai avut „ocazia" să le cunoști, este greu să le asimilezi. Șocul este dublu. „Privești" cu ochii minții cum un nevinovat este smuls din sânul familiei, din societate și azvârlit în ghearele unor „Untermenschen" (suboameni) care rânjesc de plăcere când schingiuiesc și batjocoresc victima. Dar, mai bine citez cuvintele autorului: „Modesta mea carte nu a fost scrisă cu scopul de a face propagandă împotriva regimului comunist. Cum aș putea să fac așa ceva când eliberarea mea, chiar și viața mea o datorez Armatei Roșii. E adevărat că această salvare seamănă foarte mult cu gestul aceluia care scapă un muribund de la înec, apoi îl terorizează până ce-și dă duhul".

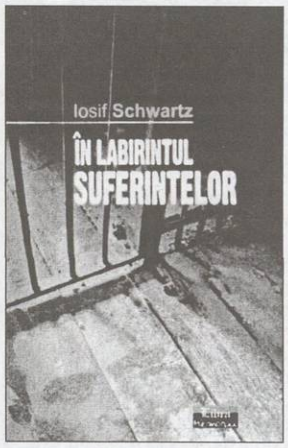

Cartea are subtitlul: „Mărturiile unui supraviețuitor al închisorilor comuniste 1958-1962" (traducere Pongracz P. Maria). Iosif Schwartz a cunoscut în anii războiului, la Timișoara, ca evreu, ce înseamnă munca obligatorie, ca și riscul absolut real de a fi ucis, ca orice evreu al unei Europe cotropite de naziști. A scăpat. În 1958 are „proasta" inspirație de a se înscrie pentru plecarea în Israel, din două motive clare: socialismul nu era socialism, ci o cazarmă unde și „rația" era în scădere, iar locul omului este libertatea și patria este acolo unde i se recunoaște acest drept. Dacă ar fi fost șomer, speculant, ar fi primit rapid pașaportul. Dar el era în producție. Partidul nu era bucuros de plecarea evreului care se află „în plină construcție socialistă". L-au arestat în cel mai banditesc stil, l-au schingiuit, l-au condamnat pentru „uneltire împotriva orânduirii socialiste" (art. 209 aliniat *b* din Codul Penal) și l-au „plimbat" prin Gulag-ul românesc. A cunoscut diverși oameni, de la foști SS-iști la comuniști, toți condamnați pe baza aceluiași articol, preluat din Codul Penal sovietic.

*

La inițiativa conducerii F.C.E.R., a vicepreședintelui ing. *Paul Schwartz* (coincidență de nume cu Iosif Schwartz), editorul - dna *Daniela Tomescu* - a organizat lansarea cărții la Sinagoga Mare, în dimineața zilei de 2 decembrie 2007. A fost un moment de veritabilă interetnicitate și interculturalitate. Cum spunea ing. Paul Schwartz, ediția întâi a cărții lui Iosif Schwartz s-a epuizat imediat și a fost nevoie de xerografieri pentru o mai largă difuzare. *Romulus Rusan*, care a semnat postfața (pe coperta IV), prezent la manifestare, a promis că, împreună cu Ana Blandiana, vor realiza un panou la Memorialul de la Sighet, dedicat lui Iosif Schwartz; încă o dovadă că nu etnicii evrei au adus comunismul și nu evreii s-au bucurat de el, sistemul fiind rezultatul unui proces istoric direcționat spre dictatură, sângeroasă, ca oricare altă dictatură. *Ion Știubea* a vorbit despre „epoca socialismului umanist", cartea fiind cunoscută și în Israel și apreciată (Leon Volovici, Ion Știubea ș.a.). Av. *Constantin Vișinescu*, arestat și el, în 1951, a recapitulat etapele: sediul M.A.I. (inclusiv sala „Omnia" de astăzi), închisorile din țară, etc. Reluând un epitaf parizian, a încheiat: „Jamais plus". *Cornelia Maria Savu*, redactor la „Cultura", a pus în evidență acest „studiu de caz" pentru istoria comunismului. Impresionantă a fost intervenția doamnei *Mariana Valeria Stoica*, fost ambasador în Israel, președintele Asociației de Prietenie România-Israel.

Istoria se scrie cu martori

„Nu mor cu adevărat decât cei ce sunt uitați", citează Leonard Zăicescu un proverb, valabil în toate limbile. De Ziua Holocaustului din România, 9 octombrie 2007, Institutul Național care poartă numele unui om de înaltă conștiință morală, Elie Wiesel, a fost lansată cartea de mărturii a supraviețuitorului *Leonard Leizer Zăicescu*, „Cu trenul expres spre moarte". Pe copertă, o fotografie înfățișând descărcarea cadavrelor la Târgu Frumos din Trenul Morții pe ruta Iași-Călărași. Cartea este dedicată de autor fiicei și nepoatelor sale, purtătoare ale memoriei unui trecut pe care nu-l pot cunoaște decât din cărți. Autorul citează înaintea propriului text, cuvintele Papei Ioan Paul al II-lea, rostite la a 60-a aniversare a comemorării eliberării Auschwitz-ului, ca și cuvintele umanistului Petru Creția: „Cel mai monstruos, după Holocaust, este persistența, fie și minimală, a antisemitismului". Pe lângă veridicitatea indubitabilă a mărturiei, autorul știe să relateze momentele esențiale ale calvarului, cruzimea executanților, omenia unor semeni care prin gestul lor au salvat numele de „creație a domnului", pe care ar trebui să-l poarte fiecare ființă umană. Evenimentele se petrec ca într-un film de groază: tatăl lovit de rafala gloanțelor îi strigă fiului: „Fugi". Dar „fuga" nu a fost decât prima etapă, au urmat „Trenurile Morții". Mai trăiesc doar șapte dintre cei care au fost urcați în aceste trenuri, în vagoanele pentru vite, înghesuiți, striviți, asfixiați. Astăzi – doar șapte martori. Vor rămâne cărțile, fotografiile, unele documente și... de cealaltă parte, perverșii negaționiști. Un prieten se miră: „Ce ți-a venit să scrii acum, după atâta timp?". Nu, nu a trecut timpul, trecutul nu moare, numai viitorul este imprevizibil. Leonard Zăicescu știe, nu uită și ne spune durerea sa, în locul celor zeci de mii, sute de mi, milioanelor de morți în blestematul Holocaust. Numai un Holocaust „total" ar putea reduce la tăcere planeta. Îl doare cineva? Autorul aduce în lumină atmosfera lașilor din interbelic: A.C. Cuza, „micile pogromuri", sionismul, părinții, prietenii. Apoi, în 1940 „jidanii iau Basarabia", spun gurile otrăvite ale antisemiților. Este prima scânteie a viitorului Holocaust în România. Pentru raptul din Ardeal, „jidanii" nu erau pomeniți. Astfel, minciuna ucide înaintea faptei. Urmează „ciuma verde", puterea Legiunii, apoi – războiul. Un război declarat pentru eliberarea Basarabiei, Bucovinei, dar și împotriva „iudeo-bolșevicilor". Este lozinca lui Antonescu. Toți cred în ea. Oare, toți? Elie Wiesel a scris: „Nu vă întrebați unde a fost Dumnezeu la Auschwitz, ci unde era omul". Au fost și oameni: români, germani cu mintea sănătoasă, inimă de om, adică *inimă*. Dar crimele au fost crime, torturile, batjocura, toate au fost. Ele nu pot fi ascunse.

Nu vom relata scrierea, ar merita publicate în viitoarele numere, pagini din această carte, nici prima, nici ultima, dar de mare valoare umană. Postfața de pe coperta IV, semnată de prof. dr. George Voicu, nu face decât să confirme valoarea acestor mărturii.

Iacov Tihman și iubirile sale

Recent, la Târgul de Carte „Gaudeamus", a fost lansată cartea lui Iacov Tihman, „Motl Peițitorul" (Editura Hasefer, 2007), în traducerea lui Th. Magder, cu un aparat critic semnat de Ioan C. Popa. Coperta, foarte inspirată, a fost executată de pictorul Toma Hirth.

Iacov Tihman s-a născut în 1945, în satul ucrainean Zincov, a făcut studii tehnice în industria alimentară și studii superioare economice. Este unul dintre oamenii bogați din Republica Moldova și fost președinte în anii 2005-2007 al A.O.C.E.R.M. (Asociația Evreilor din Republica Moldova). A scris un volum de nuvele, „Lumina lacrimii prelinse" (2003) și „Motl Peițitorul" (2005), în limba rusă. După aceste proze s-a realizat filmul „Mirajul dragostei", pe care am avut ocazia să-l vizionăm duminică, 25 noiembrie 2007, în sala J.C.C.

„Motl Șothen" (*șothen* – peițitor, în idiș) este o frescă a satului natal, unde locuiau ucrainieni, polonezi, români (moldoveni), evrei, rromi ș.a., într-o pașnică, normală conviețuire. Motl este un „urmaș" al lui Iov, prin soarta sa. În anii antebelici au loc deportările în Siberia, plănuite de Stalin, în iunie 1941 năvălesc trupele lui Hitler și aliaților săi. În Zincov erau 5000 de evrei, după războaie au rămas circa 100 de suflete (30 de familii). Printre supraviețuitori: Motl și părinții lui Iacov Tihman. Romanul parcurge o perioadă istorică de 70 de ani. „La Zincov au fost restaurate biserica catolică și cea ortodoxă. Dar sinagoga nu mai există. Nu mai are pentru cine" (n.n. este vorba de anul 2004), scrie Tihman și încheie, totuși, pe un ton optimist: „Lumea se mișcă înainte datorită iubirii și fericirii".

Filmul, realizat la Mosfilm (Moscova) în limba rusă, cu subtitrare în engleză, va intra și în circuitul cinematografelor din România. Este o peliculă zguduitoare, care se rezumă la anii 1930-1945. Liviu Beris, supraviețuitor al Transnistriei, prezent în sală, a ieșit imediat după final, nemaiputând suporta emoția provocată de film. Regizorul este Serghei Davâdov, actorul care îl interpretează pe Motl este Saşa Demidov.

Recomandăm cititorilor noștri

● **ERNESTO SABATO: „Eseuri"**
(vol. II - Editura RAO, 2007)
Celebrul scriitor evreu, argentinian s-a născut în 1911 și este încă în activitate.

● **UMBERTO ECO: *„Înainte ca racul"*** (Editura RAO, 2007)
Eseuri politice despre Irak, Afganistan, Italia.

● **MISHA DEFONSECA: *„Printre lupi"***
(Editura RAO, 2007)
O fată de 7 ani își caută părinții deportați din Belgia la Auschwitz. Lupii se dovedesc mai miloși decât oamenii. O concluzie tragică.

● **YEHUDA BERG: *„Puterea Kabbalei"***
(EDITURA RAO, 2007)
O nouă carte despre o veche tradiție.

● ***„Comediile lui Pribeagu"*** (Editura Teșu, 2007)
Poezii umoristice mai puțin cunoscute, într-un nou volum, după „Mic și al dracului", de la aceeași editură.

● **EDGAR REICHMANN: *„Întâlnire la Kronstadt"***
(Editura Fundației Culturale Române, 1992)
Tradus din franceză, romanul este scris de un autor care și-a trăit tinerețea la Brașov (Kronstadt) și este o încercare, cu ajutorul creației, de a reveni la origini.

● **RELLY MIHALEVICI:**
„Destin și supraviețuire"
(Editura Limes, Cluj Napoca, 2007)
O mărturie despre Holocaust scrisă de un om născut în 1925 și care și-a văzut adolescența sfâșiată de ororile acestui blestemat măcel.

● **AL. ANCA: *„Din primăvară până-n toamnă"***
(Editura Printero)
Poetul, stabilit în Israel, datorită soției evreice, scrie poeme delicate în „dulcele stil clasic".

● **NAVA SEMEL*: „Who stole the show?"***
(„De cine a fost sustras spectacolul")
(Editura Hasefer, 2007)
O minunată carte pentru copii, în traducerea Antoanetei Ralian, ilustrații Avner Katz.

● **FRANÇOIS FURET, ERNST NOLTE:**
„Fascism și comunism" (Editura Art)
Studiu prefațat de Mircea Martin (ediția a II-a).

● **V. TISMĂNEANU, MIRCEA MIHĂIEȘ:**
„Cortina de ceață"
(Editura Polirom)
Dialog despre efectele Raportului Comisiei de studiere a crimelor comunismului.

● **ELIADE, CULIANU: *„Dicționar al religiilor"***
(Editura Polirom)

● **VICTORIA DRAGU DIMITRIU:**
„Poveștile unui domn din București. Dinu Roco
(Editura Vremea, 2007)
Autoarea, poetă și memorialistă a Bucureștiului de altădată, își confirmă talentul.

● **PAUL CERNAT*:***
„Avangarda românească și complexul periferiei"
(Editura Cartea Românească, 2007)

● **ALBERTO MORAVIA: *„Indiferenții"*** (Editura Art)
Roman tradus de Eta Boeriu.

● **TH. W. ADORNO: *„Minima moralia"*** (Editura Art)
Piesă de rezistență a cunoscutului filosof.

● ***„100 de mari evrei"***
(„Colecția 100" a Editurii Ideea Europeană)
● ***„100 de laureați ai Premiului Nobel"***
(„Colecția 100" a Editurii Ideea Europeană)

● **FLORENTIN POPESCU: *„Dicționar***
de literatură română" (Editura Ideea Europeană)

● **MARIAN VICTOR BUCIU: *„Ionesco"***
(Editura Ideea Europeană)
Un critic relativ tânăr, despre marele creator al teatrului „absurdului".

● **RUXANDRA CESEREANU & ANDREI CODRESCU:**
„Submarinul iertat" (Editura Brumar, 2007)
Roman în versuri scris pe baza unui schimb de e-mail-uri între autori (unul în România, celălalt în S.U.A.).

● **JEAN ASKENASY: *„Un minim necesar***
despre conștiință pentru un intelectual
din mileniul al treilea"
(Editura Fundației pentru Știință și Artă)

● **CATHERINE DURANDIN*: „Statele Unite,***
mare putere europeană" (Editura Cartier, 2007)

● **GUSTAV MEYRINK: *„Golem"*** (Editura Nemira, 2007)

● **DINO BUZZATI: *„Monstrul Colombre***
și alte 50 de povestiri"
(Editura Polirom, 2007)

Pagină realizată de
BORIS MARIAN

Evreii în arta prezentului

Povestea unui album de pictură

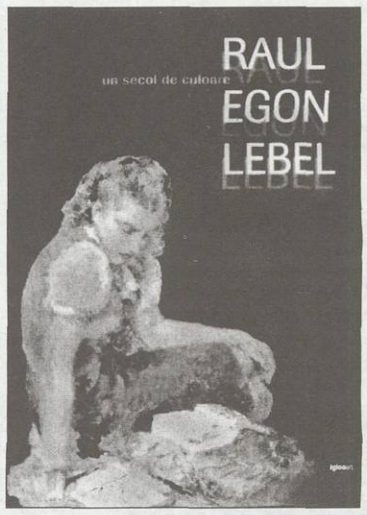

Un album de artă de o eleganță grafică plină de distincție își trimite enigma sa provocatoare chiar de la titlu: „Raul Egon Lebel – un secol de culoare". Cine să-și permită o lucrare cu 150 de reproduceri color – un adevărat lux pentru costurile tipografice de azi? Dar mai ales cine să fie pictorul acesta necunoscut care a irumpt, în octombrie 2007, în saloanele Palatului Șuțu, cu valurile de culori fierbinți, solare, ale tablourilor sale, cu toate aceste portrete și peisaje ale unui Paradis tropical, dar și cu imagini ale unui sat românesc patriarhal și senin (pe care le reproduce albumul)? Îți liniștești complexele trezite de propria ignoranță, când *afli că doar* câțiva specialiști ori colecționari mai cunosc acest nume, despre care nu s-a mai auzit în România de pe la mijlocul secolului trecut. Și că undeva, într-o casă veche din Colentina, există o doamnă vârstnică (ce păstrează încă semnele delicatei sale frumuseți din tinerețe) care poartă și azi în suflet, neștearsă, amintirea acestui bărbat care i-a nemurit, în zeci de portrete, înfățișarea și i-a marcat pentru totdeauna viața. I-a fost opt ani soție și, când s-au despărțit, i-a lăsat, în niște cufere prăfuite din pod, nenumărate tablouri, care au revenit la viață (și la glorie) abia acum; când un foarte tânăr colecționar-aventurier (cum își spune singur), Adrian Buga pe nume, a purces în marea aventură a redescoperirii și valorificării acestei opere. O muncă de Sisif și de detectiv totodată, în care avea neapărat nevoie de aliați. Îi găsim recomandați pe prima pagină a albumului – catalog. Sub motoul *„Salvează (de uitare) un Artist, și salvezi Arta întreagă"* și sub emblema Fundației „Henry Mălineanu", îi aflăm pe cei doi fii ai compozitorului, Mălin și Codruț Mălineanu, unul aflat în Franța, altul – în România, care au oferit sponsorizarea acestei splendide cărți de artă. Și pentru că autorul acestei îndrăznețe expediții de recuperare a operei și a poveștii pictorului voia să-i redea de la bun început statura artistică, prea multă vreme ignorată, iată și colaborarea binevoitoare a Casei regale, care prezintă, sub semnătura Alteței Sale Principele Radu, *Cuvântul înainte* al volumului. Cuvânt care se sfârșește astfel: *„Raul Lebel, Zugravul, este astăzi mai prețios decât ieri. Nu pentru că a trecut timpul, ci pentru că timpul nu a trecut degeaba"*.

Ei bine, cine este acest pictor, pe urmele căruia Adrian Buga a pornit, cu o juvenilă și fremătătoare curiozitate, pe la 24-25 ani (azi are 29), contrariindu-i desigur pe colecționarii, în cercurile cărora nu se pătrunde cu ușurință?

Să-i folosim textul (bilingv: româno-francez!) și documenterea făcută cu stăruință de ambițios student în Istoria Artelor.

Vă mai amintiți, unii dintre dumneavoastră, de produsele de panificație Herdan, pe care Bucureștiul interbelic le consuma cu delicii, ceea ce a făcut din familia fraților Max, Sever și Enghel Herdan – proprietarii fabricilor de pâine și ai morii „România Mare" – una dintre cele mai prospere firme evreiești ale vremii? Raoul era nepotul lor de soră, un dandy prezentabil și carismatic, cu pricepere în afaceri, mare iubtor de sport (bob, automobilism, judo, fotbal), dar mai ales împătimit de pictură, studiată cu seriozitate la Bucureşti și la Paris. Deși burlac râvnit de toate domnișoarele bogate și „de familie", el s-a simțit atras de grația sfioasă a unei fete de 17 ani, Ana Beja, care lucra în fabrica lor de biscuiți, și-o face muză și soție; dar, ca aproape toate iubirile, nici aceasta nu ține o viață, așa că se despart, el lăsându-i (și) podul plin de comori picturale, care au zăcut, năpădite de *praf, aproape o jumătate de secol. Plecat, în 1962, în Franța, cu cea de-a* doua soție a sa, Lilian Heilpern Lebel (prin intervențiile făcute de familia franceză a acesteia), el stă o vreme la Paris, pictează, expune, dar apoi cumpără o mică proprietate agricolă în sudul Franței, la Roussillon-Vaucluze, unde trăiește din creșterea găinilor pitice, a caprelor (cine nu cunoaște delicatesa brânză de capră!), din cultivarea smeurei și a pepenilor galbeni. Și, desigur, pictează frenetic. Un evreu fermier și artist, totodată, ce poate fi mai atipic? Vă spun ce: un evreu – român – fermier – pictor transformat în călător pe oceanele lumii. În 1985, după moartea celei de-a doua soții, cuprins de o adâncă depresie, urcă pe un vas și se oprește în minuscula insulă de origine vulcanică, Réunion, de lângă Madagascar. Unde descoperă acele fabuloase peisaje încinse de soare și răcorite de verdele unei vegetații luxuriante. În anii tineri – scria cunoscutul critic Barbu Brezianu – *„culorile pictorului erau puse pe pânză precum o muzică abia murmurată, suavă și sensibilă"*; acum, pictează năvalnic, cu efecte cromatice puternice, în tuşe largi și tonuri ce dau emoții intense, *„în violetul tenebrelor ultramarinul oceanelor, purpuriul sângelui, portocaliul focului, verdele pajiștilor, simbolizând trăirile noastre marcate de groază, moarte sau speranță"* – cum spunea pictorul.

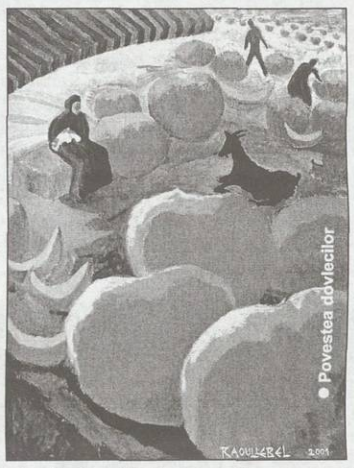

Albumul frapează tocmai prin aceste două stiluri diferite: de la delicatețea impresionistă a primelor lucrări, la această explozie vitală, energizantă a culorilor sale copleșitoare. Și iată că la cea de-a treia sa tinerețe, Lebel pictează mai viu și mai plin de bucuriile vieții ca la cea dintâi. Să ne mire că se căsătorește, pentru a treia oară, la vârsta de 80 de ani, cu o pictoriță franțuzoaică, desigur, mult mai tânără, Monique Portier, căreia i-a fost și maestru, transmițându-i întreaga sa magie picturală?

Mai curând, te întrebi cum de s-a îndurat un asemenea rarisim exemplar uman să părăsească viața. Un an îi mai lipsea, în 27 iulie 2006, ca să-și rotunjească centenarul. Ei bine, n-a mers. Se vede treaba că viața își pierduse răbdarea cu el, exact în ultimul salt spre un al doilea veac de existență. Dar oare, când lasă după sine asemenea semne ale *poftei de* viață și ale savorii frumuseților ei, se mai poate *socoti cineva un învins* al trecerii timpului?

SANDA FAUR

Născută la Constanța, în 1907, Cella Serghi și-a terminat studiile la București, unde, în 1931, își ia licența în Drept. În 1933, este colaboratoare la „Gazeta" sub numele de Cella Marin, apoi la „Reporter", face cronică teatrală, „Revista Fundațiilor", „Democrația". Primul roman, „Pânza de păianjen", este publicat în 1938, apoi revizuit și republicat în 1962. Prietenia cu Camil Petrescu îi influențează scrisul. În 1950, *publică alt roman „Cad zidurile"*, *revizuit* în 1967, sub titlul „Cartea Mironei". Elaborarea romanului a fost influențată de colaborarea cu „Viața Românească", în speță cu D.I. Suchianu. A mai publicat și alte cărți, dar acestea poartă amprenta proletcultismului („Cântecul uzinei", „S-a dumirit moș Ilie" etc.). „Fetele lui Barotă", „Gențiane" sunt mai

Centenar CELLA SERGHI

apropiate de stilul propriu al autoarei, apreciat cândva de Eugen Lovinescu, iar după război, de Ion Negoițescu.

„Nu trebuie să trec prin viață fără să las în urmă o lacrimă, o tresărire... ceva care să-mi semene... să scriu o singură carte... despre oameni care vor să fie fericiți", mărturisea Cella Serghi în memoriile ei.

Autoarea și-a dedicat primul roman prietenilor Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Mihail Sebastian. Cella Serghi a înțeles, ca și Sebastian, duplicitatea, cabotinismul prolegionarului profesor Nae Ionescu, care considera că „evreul trebuie să sufere", fatalmente.

În 1946, îl revedea pe Ilarie Voronca, fost luptător în Maquis, prietenul lui Fundoianu, Max Jacob, Desnos, uciși în Holocaust. Romanul „Mirona", o revizuire a „Cărții Mironei", conține *mărturii ale unui supraviețuitor de la* Auschwitz. Privim fotografii cu Cella Serghi – o femeie frumoasă, cu ochi visători. Realitatea, de care spunea că fuge, a urmărit-o mereu, hrănindu-i spiritul. A murit, într-un inexplicabil anonimat, în 1992, la București.

BORIS MARIAN

Destăinuirile memoriei afective

„Post-Restant"

Octav Pancu-Iași mi-a fost nu numai șef la Radio, dar și cel mai bun prieten. Multe sfaturi utile mi-a dat Pancu, mai ales în ce privește scrisul, dar și unele proaste, iar acelea, din păcate, erau tocmai de viață. De pildă, foarte rău a fost acela de a mă lăsa de medicină, taman când ajunsesem în anul 6 și mai aveam de trecut doar câteva hopuri ca să ajung doctor. Chiar dacă nu aș fi atins performanțele lui Cehov, Axel Munthe sau chiar ale lui Aurel Baranga, puteam să fiu și medic și *scriitor. Dar, plecând el de la Radio* și ajungând redactor la Cinematografie, nu numai că a scris două scenarii excelente („Singurătatea florilor" și „Tată de Duminică"), dar m-a atras și pe mine în încercarea de a deveni cineast. La insistențele lui, m-am apucat să înjghebez o comedie romantică. Ba, Pancu m-a ajutat și la elaborarea unor dialoguri mai partinice, pentru că singur mereu o dădeam pe alături, neputând să urmez exact zig-zagurile linei drepte a Partidului.

Comedia se intitula *Post-Restant* și în ea era vorba de povestea a doi ingineri, participanți entuziaști la construcția unui nou oraș. Pe unul îl chema Puiu (Iurie Darie) și era un inventator plin de idei, dar extrem de timid în probleme de dragoste, celălalt se numea Dan (Ion Dichiseanu), iar cuceririle lui amoroase erau nenumărate. Pe neașteptate, celor doi le sosește o scrisoare a unei fete – Liliana (Florentina Mosora), dar care era adresată de fapt fostului locatar al micului lor apartament. Acesta era un ticălos care sucise *capul fetei și apoi dăduse bir cu fugiții*. Impresionat de trista epistolă, Puiu trimite ca răspuns nu mai puțin de 111 scrisori, deși nici măcar nu știe cum arată cea căreia i se adresează. Liliana, mișcată de aceste mesaje, hotărăște să-l cunoască pe autorul lor și își anunță sosirea în orașul respectiv. După ce în locul ei vine o *funcționară de la Asigurări (Zizi Șerban), pe care* cei doi, la început, o iau drept Liliana, își face apariția și frumoasa fată. Neîndrăznind să recunoască faptul că el a scris inspiratele epistole, Puiu îl prezintă pe Dan drept autorul lor. Dar fina intuiție a femeii îndrăgostite va descoperi corespondentul real. În film mai apăreau și două fete mai ușuratice, concurente la farmecele lui Dan. Ele erau interpretate cu haz de către Vasilica Tastaman și Coca Andronescu. Un funcționar la oficiul de invenții și inovații, cu numeroase ticuri birocratice, era admirabil jucat de Grigore Vasiliu-Birlic, tiran în fața petiționarilor și sclav supus în fața soției, nu alta decât Natașa Alexandra. Portar, dar și administrator al blocului locuit de cei doi ingineri – Alexandru Giugaru, dispunea și el de o partitură comică.

Când filmul a fost gata, conform obiceiului, el a fost întâi prezentat criticilor. Majoritatea l-a lăudat pe regizorul Gh.Vitanidis, care, într-adevăr, făcuse o treabă bună și, în schimb, acri și hiperesteți, criticii l-au făcut praf pe scenaristul debutant, adică pe mine. Au urmat ore de coșmar. Am refuzat să mai mănânc, să dorm, să mă bărbieresc, chiar să mă spăl și să mai ies pe stradă. Mă închisesem în casă, iar soția împreună cu bieții mei părinți *tremurau îngrijorați că, bântuit de o gravă depresie,* nu cumva să-mi pun capăt zilelor.

Însă, în ajunul premierei ce urma să aibă loc la cinema Patria, primesc un telefon de la cunoscutul prezentator de televiziune, Ion Mustață.

- Octave, vino imediat la Mărul de Aur. (Pe atunci , fostul club al miliardarilor devenise un restaurant al ziariștilor).

- Nu vin! Vreau să mor!

- Lasă moartea și vino aici, neapărat!

Nu știu nici astăzi cum de m-a convins Mustață că, așa cum eram, nebărbierit și nespălat, m-am urcat în mașina proaspăt cumpărată – un Ford vechi din 1949, aflat cam la a 12-a mână, și am aterizat la Mărul de Aur. Prin ferestrele întredeschise - era în iarna lui 1961 - răzbăteau hohote de râs și aplauze furtunoase. Curios, neștiind ce se întâmplă, am pătruns înăuntru. Ce să vezi? *Post-Restant* era prezentat ziariștilor (nu criticilor) în avanpremieră. Succes inimaginabil. Nu-mi venea să-mi cred ochilor și mai ales urechilor, asurzite de aplauze. Pentru a doua zi însă, conducerea Cinematografiei, în care se *număra* și Paul Cornea (*el fiind cel care aprobase* scenariul), luase hotărârea ca, la prezentarea interpreților și a echipei realizatoare a filmului, să nu urce pe scenă și scenaristul, pentru că acesta nu plăcuse criticilor.

Dar, surpriză! În ziua următoare, la Patria, publicul, care nu se prea înghesuia la filmele românești, a dat năvală și a spart geamurile în încercarea disperată de a obține „un bilet în plus". Premiera s-a desfășurat cu lume în picioare. Aproape că nu se desluşeau unele replici din *pricina aplauzelor repetate. La final, de la balcon,* eu priveam trist prezentarea interpreților și a echipei, din rândurile căreia singurul absent era subsemnatul.

Dar, în fața succesului neobișnuit, conducerea Cinematografiei a decis, în mod excepțional, și o a doua premieră oficială, cu prezentarea, pe scenă, a tuturor interpreților, a echipei și... a scenaristului.

Dacă cronicile au fost în continuare reținute (nu și cele din provincie, toate - mai mult decât elogioase), în prestigioasa revistă „Viața Românească" a apărut un articol al lui D.I. Suchianu, decanul criticilor de film și incontestabil cel mai priceput dintre ei . Iată ce scria maestrul: *„«Post-Restant» este un film reușit. Totuși, acestui film i s-a reproșat drept cusur ceea ce este în fond o calitate. A fost învinuit că amestecă mai multe genuri: 1. povestea științifico-fantastică (micul robot care știe să spună numai: «Mă cheamă Mitică, pălăria și paltonul dvs.»); mecanizarea din interiorul apartamentului) 2. documentarul (prezentarea unui nou oraș) 3. o poveste de dragoste; 4. un chiproco de vodevil combinat cu (...) 5. legenda lui Cyrano de Bergerac (care face declarații de dragoste pentru altul). În realitate, nu e amestec, e sinteză. Și mai e ceva, extrem de original. Toate aceste aspecte de viață și de idei sunt învelite într-o delicioasă atmosferă de glumă"*.

Cronica lui Suchianu mi-a șters toate lacrimile.

OCTAVIAN SAVA

După 60 de ani Pe urmele vasului „Exodus”

Sub denumirea „Misiunea Exodus 2007“, între 31 octombrie - 5 noiembrie a.c., Comunitatea evreiască din Franța a organizat o acțiune cu caracter internațional în cadrul căreia, reprezentanți ai comunităților evreiești din mai multe țări europene (Franța, Italia, Ungaria și România) au participat la refacerea traseului urmat de vasul Exodus în 1947, o încercare dramatică și temerară de a duce în Palestina de-atunci 4.500 de emigranți evrei ilegali, supraviețuitori ai Holocaustului, luați din taberele de refugiați din Europa. F.C.E.R. a fost reprezentată de o delegație compusă din vicepreședintele ing. *Paul Schwartz*, dr. ing. *José Blum*, șeful sectorului Cultură, Artă, Știință, și ec. *Silvian Horn*, șeful de Cabinet al Președintelui. Ei ne-au relatat pe scurt câteva momente importante ale acestui eveniment de excepție.

Participanții s-au întâlnit pe aeroportul din Larnaca, Cipru, și s-au îmbarcat pe vasul „Royal Iris“ cu destinația Haifa. În prima seară petrecută pe vas, au avut prilejul să stea de vorbă cu câțiva dintre foștii „eroi“ ai „Misiunii Exodus“ care și-au depănat amintirile.

Refăcând cele întâmplate cu 60 de ani în urmă, la Haifa vasul a fost întâmpinat de vedete ale marinei militare și de nave cu tunuri de apă. Participanții au fost primiți de *Zeev Bielski*, președintele Agenției Evreiești, *Yona Yahav*, primarul Haifei, și de *Pierre Besnainou*, președintele organizațiilor franceze evreiești FSJU și l'AUJF.

Prima oprire „pe uscat“ a fost lagărul de la Atlit, unde se află Memorialul imigrației clandestine. Aici s-a desfășurat și o ceremonie comemorativă în prezența lui *Shlomo Hillel*, președintele Knesset-ului. După multe alte activități (participarea la un *Bar Mițva* al unor adolescenți etiopieni, o vizită la Zidul Plângerii, la un Muzeu al Shoah-ului, organizat într-un kibuț), întorși pe vasul „Royal Iris“, delegații au avut o întâlnire cu generalul *Ram Rotenberg*, șeful bazei militare maritime Haifa, ai cărui părinți provin din România și care și-a exprimat bucuria de a reîntâlni români și a vorbi românește.

În programul foarte bogat au figurat și întâlniri cu viceamiralul *Moka Limon*, responsabilul operațiunii „vedetele din Cherbourg“ (preluarea ultimelor vedete militare comandate în Franța, blocate din ordinul președintelui țării), cu *Yossi Harel*, comandantul din 1947 al vasului „Exodus“, care a prezentat crâmpeie ale epopeii, cu *Noah Klinger*, imigrant ilegal de pe „Exodus“, supraviețuitor al lagărelor morții. După dineul de gală, în prezența domnului *Pierre Besnainou*, a lui *Richard Prasquier*, președintele Federației Comunităților Evreiești din Franța, și a altor personalități, participanții au avut bucuria de a putea sta de vorbă cu președintele Israelului, *Shimon Peres*, care a purtat un dialog deschis cu cei prezenți.

Delegații au luat parte, de asemenea, la un ceremonial la Memorialul Itzhac Rabin, în prezența fostului său șef de Cabinet, *Eilan Haber*, au vizitat Agenția Evreiască „Keren Hayessod“ și Centrul de integrare „Kfar Saba“ al imigranților etiopieni, Institutul Weizman din Rehovot și au efectuat o scurtă vizită la Yaffo. „A fost o impresie copleșitoare să vizitezi urmele celor care au plecat în această călătorie dramatică, cu final necunoscut, să afli prin ce au trecut în acele barăci din lagărul de la Atlit, în care etuvele uriașe pentru haine și dușurile evocau, pe undeva, pentru imigranții ilegali, imaginile din lagărele pe care abia le-au părăsit. Interesant mi s-a părut și micul Muzeu al Shoah-ului organizat într-un kibuț, iar întâlnirea cu președintele Israelului, Shimon Peres, mi-a permis să cunosc o personalitate deosebită - modestă, deschisă, apropiată de oameni -, lucru cel mai bine ilustrat prin faptul că a venit printre noi fără nici o gardă de corp“, ne-a declarat, ca o concluzie a acestei vizite, dr. ing. *José Blum*. (E.G.)

E.U.J.S.

Conducerea Uniunii Europene a Studenților Evrei (E.U.J.S.) a decis ca în plin sezon hibernal să abordeze, în cadrul unui seminar de aproape o săptămână, desfășurat la Belgrad, o temă fierbinte și puternic controversată. De fapt, organizația, care reprezintă tinerii evrei din 34 de țări europene, a reușit în ultimii ani să deschidă „cutii ale Pandorei“ care adesea sunt considerate tabuuri ale timpului modern. Sub titlul „Religie și sexualitate“, aproape 100 de tineri, de diferite culte – căci E.U.J.S. nu invită exclusiv evrei la conferințele sale – au analizat felul în care se creează tensiunile în cadrul societății, pericolele fundamentalismului și societăților opresive, limitele de toleranță ale diferitelor societăți în fața comportamentului cetățenilor etc.

Știința de a trata subiectele delicate

Dacă religia este componenta spirituală, esențială, a sinelui, sexualitatea definește latura noastră ancestrală, dar puternic reglementată și catalogată religios și legislativ. Alături de moderatori și conferențiari, din cele mai varii domenii, tinerii au fost invitați să reflecteze asupra unor lucruri greu de exprimat public.

Alexandra Vidanovic, coordonator în reglementarea politicilor de tineret pentru Serbia, i-a împins pe participanți să-și sondeze straturile personalității – pornind de la cele exterioare, percepute de cei din jurul nostru, la cele interioare, pe care uneori ne este teamă să ni le mărturisim. La un cu totul alt nivel al abordării, *Joelle Fiss* – o tânără care, actualmente, este consilier strategic al Alianței Liberalilor și Democraților din Parlamentul European – *a vorbit* despre sursele de conflict și reglementările europene în ceea ce privește diversele tipuri de discriminare. Joelle Fiss a fost președintă a E.U.J.S. și purtător de cuvânt al Comisiei pentru politică externă a Parlamentului European.

Conflicte interioare și exterioare

*

În efortul organizării seminarului, parteneri importanți au fost membrii Comunității Evreilor din Serbia. Deși în țara vecină nu mai sunt cu mult peste 3.000 de evrei (dintre care doar aproximativ 200 de tineri), ei au o viață evreiască vibrantă – definită de sinagogă, centru comunitar, muzeu evreiesc, asistență socială, restaurant ritual, club pentru educarea copiilor și tinerilor despre Tora, Israel și limba ebraică. Tinerii evrei din Serbia, care sunt încă marcați evident de tragedia războiului care a zguduit fosta Iugoslavie, sunt o generație care ține să reconcilieze identitatea națională cu cea etno-religioasă. Ei și-au primit oaspeții, din aproape 20 de țări europene, cu ospitalitatea caracteristică regiunii – oferindu-le „o gustare“ din specificul local. Capitala sârbă este un oraș care își recapătă, treptat dar sigur, spiritul european și este într-o evoluție evidentă.

Comunitatea Evreilor din Serbia

*

Alexandra Herzog, doctorand în litere a Universității Brandeis din Statele Unite, a prezentant filmul „Yentl“, pe marginea căruia s-a vorbit despre „studiile de gen“ (foarte des abordate peste ocean), despre rolul femeii în iudaism, despre felul în care interacționează indivizii la nivel cognitiv în diferite situații. Teologul *Bogdan Popescu*, din București, a participat la program cu o conferință – ținută împreună cu președinta E.U.J.S., *Olga Israel* – despre „Activismul de tineret – cum putem să ne remodelăm împreună societățile în care trăim?“. Una dintre conferințele care a suscitat un interes special a fost cea a profesorului și psihologului *Zarco Korac*, fost vice-prim-ministru al Guvernului Serbiei. Parlamentar și fondator al Uniunii Social Democrate, domnia-sa a abordat în fața participanților teme care nu au avut nimic în comun cu politica. Un subiect generos ca „Dragoste, religie și societate“ a oferit prilejul unei dizertații despre instinctele și formele de iubire umană și teoriile psiho-sociologice și antropologice care au marcat ultimul secol în studierea emotivității și sexualității.

Teme de interes

*

Participanții – variind de la oameni implicați în organizații religioase (evreiești, creștine și musulmane) la reprezentanți ai ONG-urilor care luptă pentru drepturile minorităților sexuale – au analizat limitele de toleranță ale societății în ceea ce privește identitatea intimă a fiecăruia. Interesantă și inedită a fost, în special pentru cei veniți din țări unde asemenea lucruri sunt încă tabu-uri, povestea personală trăită de un tânăr din Turcia, care a descris disperarea, ura de sine, chiar homofobia celui care a descoperit că are un comportament sexual considerat deviant în cadrul religiei și societății sale. Și realitatea acestor oameni – cu profesii și preocupări din cele mai diverse – este o realitate ce nu poate trece neobservată.

Identitatea sexuală și limitele libertății

*

La doi ani, tinerii evrei europeni își aleg noi structuri de conducere. Seminarul de la Belgrad a fost prilejul pentru președinta E.U.J.S., *Olga Israel*, și pentru directorul executiv, *Arielle Herzog*, de a-și lua la revedere de la o parte dintre membrii E.U.J.S. – care le-au mulțumit, de multe ori, pentru munca depusă. Cu același prilej, l-au putut cunoaște pe nou alesul președinte, *Jonas Karpantschof*, care își va începe misiunea la Bruxelles – unde este „cartierul general“ al E.U.J.S. – la 1 ianuarie. La aceeași dată, din membru al conducerii E.U.J.S., *Andrei Schwartz*, din România, va trece în funcția de trezorier al organizației, ales fiind, ca și colegii săi, cu doar câteva luni în urmă, la Roma. De-a lungul timpului, el s-a implicat în implementarea unor programe de tineret în România, în organizarea de evenimente la nivel internațional sub egida E.U.J.S. și în facilitarea accesului cât mai multor tineri evrei din România la conferințele uniunilor mondiale și europene ale studenților evrei.

E.U.J.S. – un for democratic

Programul de la Belgrad nu s-a aflat doar sub egida E.U.J.S., ci și a Consiliului Europei și a Comisiei Europene. Tematica, vastă și abordată în spiritul autenticei democrații, a fost un semn că libertatea de expresie este un bun câștigat pentru toți cei ce trăiesc pe continentul care a cunoscut culmile spiritualității și, totodată, tenebrele crimei.

LUCIANA FRIEDMANN

Prof. univ. dr. JEAN ASKENASY – în vizită la R.E.

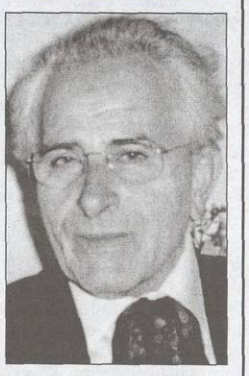

Ascultându-l pe profesorul neuropsihiatru dr. *Jean Askenasy*, într-una din „După-amiezele culturale R.E.“, întrate de-acum în tradiție, încercam sentimentul că fraza lui de început, „studentul sunt eu, nu dvs.“, nu era simplă formulă de politețe și nu venea din inteligența modestiei. Savantul israelian, născut în Bulgaria, educat în primii ani de școală, la Paris, format intelectual în România faliilor sociale dominante ale secolului trecut, își lua notițe cu conștiinciozitatea unui elev la cursuri. Și asta pentru că, în acest fel, focaliza multitudinea temelor discutate înspre cercetarea sinelui fiecăruia dintre noi. Maieutică socratică? Prelungire a practicării unei profesiuni foarte înrudite cu filosofia și artele? Poate - și una și alta. Dar, mai ales, strădanie de a gândi bine, obișnuită a reflecției critice, bucurie a descoperirii de mereu necunoscute teritorii din nesfârșitul univers al sufletului și creierului omenesc. Profesorul părea că ne lasă nouă libertatea de discuție, dar intervențiile sale indicau că, de fapt, conducătorul lor și examinatorul nostru era el. Vechi exercițiu deprins de la dascălii săi, savanții Oscar Sager, Vlad Voiculescu, Nicolae Cajal, Artur Kreindler, Melvin

Nopți pierdute în bătălii câștigate

Yahr? Foarte probabil. Însăși pasiunea pentru neuropsihiatrie, resimțită cu aceeași intensitate tinerească a discipolului, chiar dacă azi, profesorul *Jean Askenasy* este un nume de referință în lumea medicală internațională, se reclamă din dorința, comună cu a părinților săi spirituali, de a înțelege ceva din nesfârșitul microuniversului uman. Artistul e înclinat să pună semnul egalității între înțelegere și copilărească încredințare că, la orizont, cerul se unește cu pământul. Omul de știință - nu, deși e conștient că, în timp, descoperirea lui va fi - fatal - depășită, ba poate chiar infirmată. Perseverența lui vine din dorința de a face mai mulți pași în direcții care incită interesul contemporanilor, ajungând, prin cercetările sale, la un punct care nu mai seamănă deloc cu punctul de la care a pornit. Asta fascinează și determină continuarea călătoriei; în cazul oaspetelui nostru - în universul creierului omenesc.

Discuțiile se coagulează în jurul Centenarului Sebastian. Jean Askenazy se dovedește un observator atent al vieții culturale românești din Israel. Are cuvinte de sinceră apreciere pentru edițiile speciale ale R.E., dedicate Centenarului, pentru simpozionul organizat de Institutul Cultural Român din Tel Aviv, unde au participat și „cărturari remarcabili din România“. Are observații de adâncime despre meandrele sensibilității unui spirit umanist cum a fost Sebastian, pentru care libertatea de gândire era zbatere a întregii ființe. Ele vin, poate, din condiția existențială a israelianului, pentru care încleștarea între fundamentalism și anti-fundamentalism nu este o problemă de dezbatere la seminarii, ci viața însăși. Profesorul crede că visul arată ora exactă interioară a ființei umane. Visul, la propriu - conduce un institut israelian de cercetări în problemele somnului - și la figurat. În acest din urmă caz, nu se mai referă la visul din somn, ci la visul pe trezie al cercetătorului; visul din nopțile pierdute în bătălii câștigate.

Profesorul Jean Askenasy face parte din generația care a cunoscut războiul, prigoana antievreiască, suferințele pentru convingerile sioniste în anii imediat postbelici și, totuși, aveam în fața noastră un om tânăr. Tânăr prin curiozitatea intelectuală, prin bucuria de a merge la spectacole - chiar în seara aceea avea bilete la un concert de colinde la Sala Palatului - , prin sentimentul perspectivei. Dar, sigur, n-ar fi același om fără echilibrul sufletesc dăruit de soția sa, *Rita*. Să nu-ți asumi poveri mai mari decât poți duce, scrie undeva în Talmud. Profesorul Jean Askenasy nu poartă decât desaga pe care se simte capabil s-o ducă în spate.

IULIA DELEANU

DIN PRESA CULTURALĂ

NOIEMBRIE 2007

● **REVISTA „22“** (nr. 47/20 noiembrie). Andrei Cornea aduce critici poziției președintelui Camerei Deputaților, Bogdan Olteanu, față de ambasadorul S.U.A., Nicholas Taubman, acuzat în mod gratuit de corupție și amestec în „treburile interne“. Motivul real: intervenția E.S. Nicholas Taubman în privința legislației insuficient elaborate și supuse unor modificări ce ar favoriza corupția. Ilie Șerbănescu ne previne asupra declinului economic. Rodica Culcer reevaluează conduita morală a unor parlamentari ce compromit ideea de instituție democratică. „Vladimir Tismăneanu în dialog cu Mircea Mihăieș“ este o carte lansată și la „Gaudeamus“, cu subtitlul: „Cortina de ceață“. Cei doi interlocutori rememorează scandalul provocat la 18 decembrie 2006, în plenul Camerelor, la citirea Raportului Comisiei de cercetare a crimelor comunismului. „Bucureștiul cultural“, suplimentul revistei, aduce noutăți: Angelo Mitchevici – „Trec țiganii, trec...“ (despre aportul real al unei etnii prea mult ignorate, privită cu prejudecată). Apoi, spectacolul „Copilul din spatele ochilor“, de la Teatrul Nottara, autoare Nava Semel (Israel), traducerea și regia: Liana Ceterchi, scenografie Adriana Raicu, interpretă Gabriela Popescu, organizator ARCUB. Piesa a fost pusă în scenă în zece țări, a fost elogiată în „The Guardian“ ș.a. Alex Goldiș recenzează „Avangarda românească și complexul periferiei“ de Paul Cernat (sunt menționați: Marcel Iancu, Ion Vinea, Tzara, Urmuz și... Nae Ionescu). Editura „Vremea“ își face reclamă cu „Gh. Alexianu – monografie“, de Șerban Alexianu (fiul celui care a pus în practică directivele antievreiești ale lui Antonescu), „Mișcarea legionară după Corneliu Codreanu“, de Ilarion Țiu (un „istoric“ neobiectiv al legionarismului). Cea mai interesantă lectură este comunicarea lui Edward Kanterian la simpozionul „Mihail Sebastian“ organizat de I.C.R. (director dr. Madeea Axinciuc) la Hebrew University – Ierusalim. Citim despre „Subiectivitate și obiectivitate în Jurnalul lui Sebastian“, despre Raul Hilberg (recent decedat, istoric al Holocaustului), Saul Friedländer, autor a două cărți importante: „Nazi Germany and the Jews“, „The Years of Extermination“. În numărul 48/27 noiembrie, Alexandru Solomon (n. 1966, fiul lui Petre Solomon și al Yvonnei Hassan) își prezintă filmul „Cold Waves – Război pe calea undelor“, despre istoria postului de radio „Europa liberă“, cu protagoniști ca Monica Lovinescu, N. C. Munteanu, Emil Hurezeanu, Nestor Ratesh ș.a. Al. Solomon deschide un nou drum în documentarul cinematografic.

● **„ROMÂNIA LITERARĂ“** (nr. 45/16 noiembrie). Milan Kundera aduce un omagiu lui Max Brod, prieten cu Kafka, scriitor stabilit cândva în Ereț Israel, care a salvat manuscrisele, ca și memoria genialului său prieten. Teodor Vârgolici recenzează laudativ „Mihail Sebastian. Teatru. Dicționar de personaje“ (Editura Hasefer, lucrare colectivă). Mircea Opriță semnează un epigraf în memoria lui Horia Aramă (1930-2007). T. Urian recenzează „Religie, politică și mit“, de Andrei Oișteanu (Editura Polirom, 2007). În nr. 46/23 noiembrie, tot T. Urian recenzează „De la Iași la Ierusalim și înapoi“ a lui Volovici (Editura Ideea Europeană, 2007), despre care spune că este „o carte scrisă cu înțelepciune și foarte multă dragoste“. Mai citim memorialistică de George Radu Bogdan, venerabilul nostru conațional, ilustru istoric de artă; apoi poeme traduse din Rilke de Maria Banuș, Ioana Pârvulescu ș.a. Alexandra Ciocârlie aduce un omagiu scriitorului Boris Pasternak, premiat cu Nobel, dar denigrat în propria țară. În nr. 47/30 noiembrie, găsim, în „Scrisorile din Paris“ ale lui Lucian Raicu, „ceva“ despre originea evreiască a lui Michel de Montaigne. Aflăm, de la Gabriela Melinescu, că la Institutul Cultural Român din Stockholm s-a acordat Premiul „Marin Sorescu“ (în juriu este și Dan Shafran, nepot al regretatului dr. Alexandru Șafran) scriitorului Steve Sem-Sandberg, autor al romanului „Ravensbrück“, despre lagărul nazist unde și-a sfârșit zilele Milena Jasenska, femeia iubită de Kafka, prima traducătoare în cehă a genialului praghez. Așteptăm „intrarea“ acestei cărți pe piața românească. Eva Leonte oferă un fragment în limba română.

● **„DILEMA VECHE“** (nr. 197/15 noiembrie). Radu Cosașu semnează tableta „Fotbalizarea gândirii politice“. Ne amuză sintagma și are miez. În nr. 198/22 noiembrie, Sever Voinescu vorbește despre noua generație de politicieni „comuniști anticomuniști“. Alexandru Solomon acordă un interviu despre istoria „Europei Libere“ și filmul său recent. Interesantă, tableta lui Radu Cosașu despre neolegionari, P.C.R., antisemitism în publicații extremiste. Eugen Istodor scrie despre DADA și Tzara. Andrei Cornea „se destăinuie“ membrilor redacției „Dilema veche“. În nr. 199/29 noiembrie, este interesant dialogul lui Stelian Tănase cu Andrei Manolescu, sub titlul: „O istorie a oportunismului intelectualilor“. Se dau nume: Sadoveanu, Ralea, Călinescu, N.D. Cocea (fără convingeri), Petru Dumitriu (ahtiat de bani), Geo Bogza, Ștefan Roll (Gh. Dinu), Victor Branner (agent al Cominternului?) ș.a. Eugen Istodor îl parodiază pe Adrian Păunescu.

● **„CULTURA“** (nr. 47/29 noiembrie) ne face o plăcută surpriză, comentând favorabil suplimentele culturale dedicate lui Mihail Sebastian din „Realitatea Evreiască“, la fel și „Jurnalul II“ publicat la Editura Teșu. Comentatorul C. Stănescu elogiază și interviul cu președintele Academiei, prof. dr. Ionel Haiduc, semnat de Nedeea Burcă, redactor la „Realitatea Evreiască“. Despre „Poezie după Auschwitz“ scrie Andrei Terian, recenzând volumul de poeme „Eclectice“, de Gabriel H. Decuble. Titlul articolului este, oarecum, forțat, autorul neavând intenția de a scrie poezie „după Auschwitz“; poezia se referă la orice dominație a Răului.

● **„OBSERVATOR CULTURAL“** (nr. 140/15 noiembrie). Edward Kanterian este prezent cu o comunicare susținută la I.C.R. - București, în 7 noiembrie 2007, „Subiectivitate și obiectivitate în Jurnalul lui Mihail Sebastian“ (referiri la Raul Hilberg, Saul Friedländer). Este o contribuție la cunoașterea efectelor publicării „Jurnalului“ în 1997. Arina Popovici scrie despre recent decedatul scriitor Norman Mailer. Ana-Maria Popescu combate xenofobia îndreptată împotriva rromilor, pornind de la epopeea lui Budai-Deleanu. În nr. 141/22 noiembrie, Paul Cornea scrie despre „Mihail Sebastian și problema identitară“, aceasta fiind și cheia înțelegerii suferințelor... tânărului Sebastian. În suplimentul cultural este prezentat Vintilă Horia (cu un trecut asemănător cu Eliade, Cioran), ca autor al unui roman în premieră editorială „O femeie pentru Apocalips“. Despre acordarea Premiului „Marin Sorescu“ la I.C.R. Stockholm, vorbește Dan Shafran. Alexandru Solomon este prezent și în nr. 142/22 noiembrie. Toate publicațiile importante de cultură se ocupă de acest talentat regizor. Liviu Ornea comentează spectacolul „Cartea lui Iov“ de la Teatrul „Radu Stanca“ din Sibiu, în regia lui Mihai Mănuțiu.

● Din cotidiane reținem articolul lui Vl. Tismăneanu, apărut în **„EVENIMENTUL ZILEI“**, din 28 noiembrie, cu titlul: „Spiritul critic e un civil: Mihail Sebastian și era tiraniilor“. Autorul se referă la „De două mii de ani“ și „Cum am devenit huligan“, publicate la Editura Hasefer în 2003. Sebastian este pus alături de Viktor Klemperer și Elie Halevy (acesta a scris „L'ére des tyrannies“, Gallimard, 1988, cu o postfață de Raymond Aron). Vl. Tismăneanu remarcă premonițiile lui Sebastian, efectul în timp al „ignorării omului“ în totalitarismul fascist și cel bolșevic. O singură obiecție: marxismul nu intră în ecuație, el s-a născut în sec. XIX. Karl Kautsky, Plehanov erau teoreticieni ai marxismului și, totodată, antibolșevici. Sebastian se referă mai mult la regimul din U.R.S.S. și din Germania lui Hitler.

● **„CAIETE SILVANE“** (nr. 33/2007). Revista din Zalău este condusă de Cristian Contraș, pe care îl cunoaștem ca autor al unei cărți despre Holocaust și ca președinte al filialei Asociației Culturale de Prietenie România-Israel. Cele 50 de pagini cuprind o serie de aspecte culturale de interes, istorie, literatură, beletristică. Reținem conținutul multietnic al revistei, zona Sălajului fiind locuită de români, unguri, cehi. Evrei nu mai sunt pe aceste meleaguri, după deportările la Auschwitz, din 1944, și emigrarea care a urmat.

● **„ULTIMA ORĂ“** (Israel), din 15 noiembrie 2007, ne informează că Parlamentul israelian (Knesset) se opune împărțirii Ierusalimului. Hamas pierde din popularitate în rândul palestinienilor. „Yad Vashem“ a comemorat, la 8 noiembrie, victimele Holocaustului din Câmpulung Moldovenesc. Fostul ambasador Yosef Govrin și-a publicat memoriile la Editura Efes a Universității Babeș-Bolyai: „Relațiile israelo-române la sfârșitul epocii Ceaușescu“. Doina Meiseles prezintă bogata activitate a I.C.R. din Tel Aviv, sub conducerea dr. Madeea Axinciuc. În Israel au fost mărite alocațiile pentru supraviețuitorii Holocaustului la care s-au adăugat și liste cu cei nevoiași, în baza unui acord cu guvernul și cu organizația Claims Conference.

● **„ORIENT-EXPRES“**, din 12 noiembrie 2007 - despre sărbătorirea, la împlinirea vârstei de 80 de ani, a lui Dan Mizrahy, despre noul volum de versuri (în ebraică) al lui Shlomo David; Premiul „Ig Nobel“ acordat anual de Harvard University pentru cele mai trăznite studii, descoperiri ș.a. Lansarea la 29 octombrie 2007, la București, a albumului „Marie of Romania. Image of a Queen“ (Editura Rosvall Royal Books – Suedia).

BORIS MARIAN

TELEOBIECTIV

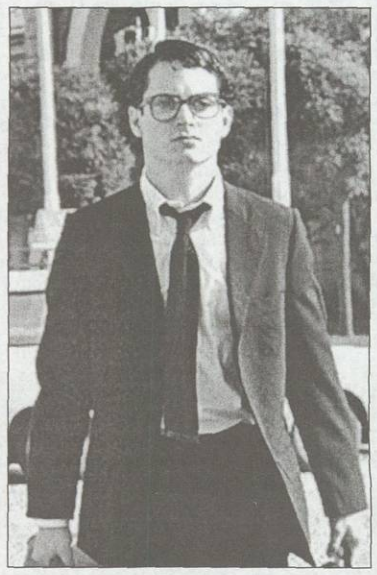

Greșesc oare dacă spun că Jonathan Safran Foer s-a născut într-o zodie norocoasă? Tânărul scriitor newyorkez a pășit cu dreptul – grăbit dar sigur de sine – în universul literaturii (și ce tărâm al rivalităților încinse este acesta!), iar pasul i-a fost atât de amplu încât a aterizat imediat și pe ecrane: cu primul său roman, *Totul e iluminat*, după ce acesta fusese tradus prompt în vreo 30 de limbi. Un asemenea succes fulgerător te poate pune pe gânduri: cât talent autentic, câtă șansă și câtă făcătură mediatică poate fi la mijloc? Avea, prin urmare, 24-25 de ani când își scria cartea de debut, 26 când aceasta era ecranizată și 27când filmul își obținea premiul la Festivalul de la Veneția. Anul acesta, Foer a împlinit 30 de ani, iar al doilea său roman, *Extrem de tare și incredibil de aproape* (tradus la *Humanitas* și prezentat în rubrica de față), îl consacră pe deplin. Cum se declama în *Cid*-ul lui Corneille, învățat de noi în liceu (dar, vai!, uitat astăzi)?: *„Valoarea nu așteaptă ca anii s-o măsoare“.*

Anii chiar că nu mai au astăzi nici un pic de răbdare, trăim atât de rapid încât timpul parcă nu mai acceptă decât dimensiunea prezentului, viitorul existând – virtual – aproape concomitent cu *azi*-ul. Cât despre trecut, cine să mai aibă grija lui? Cine? Iată că obsesia scormonirii prin trecut a pus stăpânire totuși pe tot mai mulți tineri. Americanii cei fără de trecut își caută grijuliu originile, blazonul, arborele genealogic. Evreii își caută rădăcinile: prea mulți dintre ai lor au ajuns nedrept și năpraznic acolo, sub pământ. Strâng dovezi, semne ale trecerii înaintașilor prin lume. Despre aceasta este vorba în filmul *Totul e iluminat*, programat recent pe HBO, un canal exclusivist, cu taxă specială, ceea ce a făcut, poate, mai scăzută audiența publicului. Din păcate. Căci filmul regizorului Liev Schreiber este de o forță evocativă și emoțională răvășitoare. Să zic că mai ales pentru evreii din Estul european, care au trecut prin infernul veacului trecut și i-au supraviețuit? Dar iată că și pentru nepoții lor, care *vor să știe*, care nu acceptă ca uitarea să se așeze, nepăsătoare, peste destinele tragice ale părinților și bunicilor lor. Și totuși, filmul regizorului Schreiber, realizat după romanul tânărului Foer, nu e un bocet al trecutului, nu se înscrie în seria peliculelor tragice închinate acestei teme. Există în film o vitalitate și o energie tinerească, un anume umor și o asemenea forță a speranței, care i se trage mai ales din scenariu. Al cărui erou se numește chiar Jonathan Safran Foer – semnul clar autobiografic al povestirii – și este un pasionat colecționar: de semne ale trecutului. Le pune în pungulițe de plastic – și le prinde în camera lui în pioneze, pe perete – fotografii, scrisori, sticluțe cu medicamente, proteze dentare etc. Nu îi e de-ajuns. Simte nevoia să meargă la fața locului, în Ucraina natală a bunicilor săi, să vadă, să afle, să fixeze în memoria sa afectivă destinele și umbrele acestora. Așa începe marea sa expediție în căutarea trecutului, traversând o planetă exotică și ciudată, care este pentru el actuala Ucrainăă. Într-o rablă de automobil ce adună patru personaje: la volan, un rusnac bătrân și acru, cu capsa mereu pusă și neascunzându-și disprețul pentru „jidanii“ care aruncă mii de dolari pentru a găsi urmele morților lor (ei, localnicii, fiind beneficiarii acestei „risipe inutile“). Nepotul lui, Alex, un lungan șmecher, simpatic și cam zurliu, posesor al unei engleze aproximative, care face pe translatorul. Americanul e un tinerel subțire, timid și politicos, îmbrăcat în costum negru și cămașă albă de universitar, cu ochelari groși ce-i cruță ochii consumați cu învățătura: un fel de „ieșivă buhăr“ al mileniului 3. Și, în sfârșit, al patrulea membru al expediției, o cățeluș alb-neagră, cam neprietenoasă la început, pe care o cheamă... Samy Davis jr. jr. *„E evreică?“* - întreabă americanul, în glumă, și bătrânul se înfurie când aude cum îi este „insultat“ câinele. *„Păi, Samy Davis era botezat evreu“*, îl asigură tânărul. Trioul acesta de actori – Elijah Wood (Foer), Boris Leskin (bătrânul) și Eugene Hutz (Alex), este absolut formidabil, gheața dintre ei topindu-se cu încetul, în timp ce caută acel sat, Trachimbrod, din care n-a scăpat viu nici un evreu. După ce le-au fost arse sinagogile și casele, după ce au fost rupte, scuipate și călcate în picioare cărțile sfinte, au fost împușcați toți, până la unul. A rămas – cum mai face viața uneori câte o tristă pomană – o singură femeie, acum bătrână, care locuiește într-o căsuță pierdută într-un lan de floarea soarelui, trăind din spălarea rufelor sătenilor ucraineni. *„Și unde sunt urmele celorlalți?“*. „Aici“, arată ea teancurile de cutii cu care îi e plină odaia, și în care ea adunase micile obiecte – ochelari, acte, chei, scrisori – strânse din mormanul de cadavre. *„Am rămas aici ca să le păzesc. Să nu li se piardă amintirea“*. Și scoate o haină care avea prinsă la piept o stea galbenă. Era a unui bărbat care supraviețuise măcelului, ca prin miracol: ieșise viu de sub mormanul de cadavre, își aruncase de pe el haina ce-l putea trăda și o luase la fugă sub ochii îngroziți ai femeii ce văzuse scena. Ecranul se luminează brusc și revelația se produce. Bătrânul rusnac furibund se albește la față ca varul. Înțelegem tot. Își înțelege și el greșeala: trădarea fraților e și aceasta o crimă, mai ales după ce te scuturi de amintirea lor. Vă las să descoperiți singuri – la o posibilă reprogramare a filmului - cum și-a albit cugetul și sufletul și și-a recăpătat liniștea bătrânul ucrainean care a vrut să uite că e evreu!...

O picătură de melodramă prea mult? Prea multe coincidențe iscate literar? Prea mult machiaj roz pus, în ultimele secvențe, peste Ucraina de azi? Aproape că nu contează. Filmul rămâne nu numai un document istoric, nu numai un reportaj al neuitării, ci și o adevărată operă de artă iluminată.

SANDA FAUR

Pe urmele bunicilor care nu mai sunt

Seară de muzică evreiască la Brașov

În fiecare an, în luna noiembrie, Brașovul își deschide „porțile cetății“ pentru a sărbători etniile. La recenta sărbătoare au participat formații ale comunităților germană, maghiară, italiană și rromă. De câțiva ani, Sinagoga din Brașov este unul dintre locurile de mare interes pentru diferite manifestări. Anul acesta, o seară întreagă a fost dedicată muzicii evreiești. S-a bucurat de un real succes atât prezența Corului „B'nei Milu“ al Comunității brașovene, cât și a grupului vocal „Yahad“. Pe lângă obișnuitele cântece ascultate cu interes, ne-am prezentat și cu o orchestră de muzică Klezmer, cât și cu un mic recital de muzică interpretată la nai. A fost o seară de iarnă timpurie, dar încălzită de inimile a peste 300 de spectatori.

DORU GOMBOȘ

MERIDIANE • MERIDIANE

Spirite celebre

Totul e relativ

Serata, care avea loc chiar de Revelion, începuse de multă vreme. Ca la orice party american ce se respectă, actorii invitaţi erau în centrul atenţiei. Fiecare încerca să-şi facă „numărul", vorbind cât mai mult despre ilustra sa carieră. Pe o banchetă mai retrasă, un actoraş, cam sărac cu duhul, turuia despre rolurile sale, avându-l ca fidel ascultător pe un bătrânel. Mulţi oameni, văzându-i că stau atâta timp de vorbă, nu îşi ascundeau mirarea şi într-un târziu, când cei doi se despărţiră, îl întrebară pe actor despre ce au discutat. Plin de importanţă, acesta răspunse că i-a explicat interlocutorului greutatea muncii pe platoul de filmare şi cât de relative sunt succesele. „În final, bătrânul mi-a spus că, în privinţa relativităţii, are şi el teoria sa. Oare ce-o fi vrut să înţeleg prin asta?". Interlocutorul, care nu era altul decât celebrul fizician Albert Einstein, scăpat de pisălogeala actorului, a început să se plimbe printre invitaţi. O doamnă, cam snoabă, încerca să înfiripeze o discuţie.

- Dumneavoastră, care ştiţi atâtea lucruri, aţi putea să-mi explicaţi ce diferenţă este între timp şi eternitate?

- Desigur, eu aş avea timp să vă explic, dar v-ar trebui o eternitate ca să înţelegeţi.

Doamna, neînţelegând ironia, a continuat să menţină ştacheta savantă a discuţiei.

- Oare cum se nasc marile descoperiri care revoluţionează ştiinţa?

- Foarte simplu, răspunse Einstein. Toată lumea ştie că este imposibil să explici cutare sau cutare fenomen. Ei bine, uneori se găseşte câte un ignorant care nu ştie acest lucru...

- M-ar bucura să vă revăd, domnule. Vă rog să îmi daţi un telefon, deşi am un număr greu de memorat – 24.361.

- Nu-i greu deloc. Două duzini şi 19 la pătrat dau numărul dvs. de telefon. Simplu.

A. CROITORU

Liderul generaţiei „beat" – Allen Ginsberg

Într-o fotografie din 1967, îl putem vedea pe Allen Ginsberg (1926-1997) aşezat pe o scară mobilă, în Hyde Park, înconjurat de tineri londonezi care îl ascultă cu evlavie. Poetul este îmbrăcat în cămaşă de mătase, roşie, poartă un lanţ gros la gât şi pantalonii sunt scurtaţi mai sus de glezne. Generaţia „beat" era mai tânără decât Ginsberg, născut în New Jersey, la 3 iunie 1926, dar el a fost unul dintre principalii inspiratori. Confundaţi, din ignoranţă, cu fenomenul „hippy", „beatnicii" au fost de fapt continuatori ai suprarealismului interbelic. Ei au exprimat dorinţa de emancipare a mai multor categorii de tineri, unii săraci, dar talentaţi în diverse domenii, muzică, poezie, pictură etc. Este adevărat că printre ei se aflau şi drogaţi, alcoolici, dar violenţa le era străină, de multe ori au protestat împotriva oricărei forme de violenţă. Purtători de cuvânt au fost Neal Cassady, Jack Kerouac, Burroughs; mulţi erau americani, albi, negri, nord-africani, mai puţin europeni.

Ginsberg a murit la 5 aprilie 1997, lăsând moştenire o serie de volume de poezie, importante pentru evoluţia literaturii americane şi universale: „Howl and other Poems" (1955), de inspiraţie whitmaniană, „Kaddish" (1961), „Reality Sandwiches" (1963), „Planet News" (1968), „Airplane Dreams" (1969), „The Fall of America" (1973), „Mind Breath" (1978), „Plutonian Ode" (1982), „Sutra" (1984) ş.a. Comparat cu Marinetti şi Maiakovski, inspirat de budism, dar şi de vechea poezie ebraică (Halevy), Allen Ginsberg a fost un „fenomen", opera sa este studiată în universităţi.

Regretatul poet Marin Sorescu l-a cunoscut personal, a tradus din poezia lui Ginsberg, publicând un volum la Editura Scrisul Românesc în 1985 (interviuri, versuri).

Poemul „Crăpelniţa" descrie feluri de mâncare şi se încheie cu „Belfast, Bosnia, Cipru, Nagorno – Karabah, Georgia / Şi câte vor mai veni". Poetul Meliusz Jozsef i-a dedicat un „Isgadal", tradus de Virgil Teodorescu. Un poem scris în 1955 este intitulat „Yiddishe Kopf" şi evocă pe antecesorii lui Ginsberg, din Vitebsk, Kameneţ – Podolsk. „Evreul rătăcitor" nu este o legendă.

BORIS MARIAN

„Valurile Dunării" şi muza lor

Aflăm de la dl **Iosif Singer**, secretarul Comunităţii Evreilor din Lugoj, că partitura celebrei compoziţii „Valurile Dunării", cu semnătura autografă a autorului, Iosif Ivanovici, se află păstrată cu grijă la sediul Comunităţii. Acest vals, care colindă lumea de peste un secol, a fost compus de Iosif Ivanovici pentru domnişoara Sara Fried, din Lugoj, şi dedicat acesteia. Sara Fried s-a căsătorit şi şi-a schimbat cu această ocazie numele în Dreichlinger. Ea s-a născut în 1866 şi a murit în 1935, fiind îngropată în Cimitirul evreiesc din Lugoj.

Iosif Kobzon – o stea a muzicii ruse

De curând, cântăreţul **Iosif Kobzon** a împlinit 70 de ani (17 septembrie 2007), fiind sărbătorit în Sala de festivităţi a Kremlinului (fosta Sală a Congreselor). El este o stea în pleiada interpreţilor de muzică uşoară, după D. Utiosov (Stein), Mark Bernes ş.a. Iubit de confraţi, de public, oriunde vocea sa puternică, sensibilă a răsunat pe întreg teritoriul fostei U.R.S.S. şi a Rusiei, azi.

Cele mai cunoscute compoziţii ale lui Dunaevski, Frenkel, Pahmutova, Tuhmanov ş.a. au găsit în Kobzon un interpret desăvârşit. La sărbătorirea solistului au participat Ansamblul Armatei (care a interpretat şi „Hava Naghila"), Teatrul Evreiesc din Moscova (cu cântecul „Şalom Alehem"), Teatrul „Romen" al rromilor din Rusia (cu „Oci ciornâie"), iar Kobzon, pe lângă numeroase cântece ruseşti, ucrainiene, a cântat în idiş „Tum-balalaika". L-au felicitat artişti cunoscuţi: Liudmila Zâkina, Edita Pieha, Alla Pugaciova, Al. Rosenbaum, Klara Novikova, Charles Aznavour, ca şi primarul Moscovei, Iuri Lujkov. Iosif Kobzon este un artist evreu rus, iubit de public, în propria ţară şi în alte ţări.

B. MEHR

Celebrul Bob Dylan

Robert Allen Zimmerman s-a născut în 1941, în statul Minnesota, într-o familie evreiască netradiţionalistă. În tinereţe, l-au impresionat rock'n roll-ul lui Johnny Cash, Jerry Lee Lewis, Little Richard, actorul James Dean, din filmul „Rebel fără cauză", şi Marlon Brando, din filmul „Sălbaticul". A învăţat singur să cânte la pian, la chitară. A studiat la Universitatea Minnesota, în paralel participând la spectacole în cluburi de noapte, cafenele, cu muzică proprie. S-a hotărât să adopte pseudonimul Dylan de la Thomas Dylan, cunoscut poet anglo-galez. Se orientează spre muzica folk, gen Woody Guthrie, Peter Seeger. Debutul în compoziţie l-a propulsat cu „Cântec pentru Woody". A început să cânte la Clubul Gerdes Folk City din Greenwich Village, cunoscut cartier în New York. Aici s-au afirmat o serie de celebrităţi în lumea folk-ului. Bob Dylan a fost remarcat de John Hammond, rudă cu Benny Goodman. Primul disc cu Bob Dylan a apărut în 1962. În 1963, cântăreţul şi compozitorul, deja cunoscut, lansează „Blowin' in the Wind" („Vânare de vânt", din versetul *Ecleziastului*). A fost un mare succes, ca şi următorul, „The Times Are A-Changin'" („Vremurile se schimbă"). În 1965, a participat la Festivalul Folk de la Newport, acompaniat de o formaţie rock, cu „Domnul Tamburină" şi „Like a Rolling Stone" („Ca o piatră care se rostogoleşte"). Celebra formaţie „Rolling Stones" a preluat acest motiv, iar meritul lui Bob Dylan a fost de a îmbina rock-ul şi folk-ul. Ulterior, a introdus în compoziţiile sale motive „country" şi „western".

În 1970 era o autoritate în domeniul inovaţiilor muzicale. Vedetă a generaţiei sale, a suferit un accident grav cu motocicleta, a avut o perioadă când voia să se creştineze, apoi s-a apropiat de mişcarea „Chabad-Lubavitch", a fost primit de Rabinul Menahem Schneersohn.

Bob Dylan a rămas mereu un om plin de surprize, însetat de bucuria muzicii, ferindu-se de succesul facil, comercial. **(B.M.M.)**

CALENDAR

● 3 decembrie 1856 - s-a născut, la München, pictoriţa LOUISE CATHERINE BRESLAU. În anii 1900, a fost cea mai solicitată portretistă de femei şi copii din Franţa. În 1909, obţine medalia de aur la Expoziţia Universală de la Paris.

● 4 decembrie 1922 - s-a născut, la Govone (Italia), DAN VITTORIO SEGRE, diplomat şi scriitor. Este autorul volumului autobiografic *Povestea unui evreu italian.*

● 5 decembrie 1897 - s-a născut, la Berlin, istoricul religiilor GERSHOM SCHOLEM. A studiat diferite aspecte ale Cabalei.

● 8 decembrie 1917 - a murit scriitorul MENDELE MOJCHER SFORIM, clasic al literaturii idiş.

● 8 decembrie 1922 - s-a născut, la Berlin, pictorul LUCIAN FREUD, nepot al marelui savant Sigmund Freud. Cea mai importantă parte a creaţiei sale o reprezintă portretele.

● 9 decembrie 1924 - s-a născut, la Ploieşti, scriitoarea TANIA LOVINESCU. Dintre scrierile sale menţionăm volumele de poezii *„Oamenii, visele"*, *„Pescăruşii"*, *„Abel"* şi romanele *„Aproapele meu"*, *„Pagina ruptă"*, *„Mă numesc Alzheimer"* (roman scris în Israel unde scriitoarea a locuit între anii 1989-2001, fiind considerată o reprezentantă de seamă a literaturii israeliene de limbă română).

● 10 decembrie 1891 - s-a născut, la Berlin, poeta NELLY SACHS. În lirica sa este oglindită tragedia evreimii europene. În 1966, a primit Premiul Nobel pentru literatură.

● 11 decembrie 1882 - s-a născut, la Breslau, fizicianul MAX BORN. Pentru lucrările sale în domeniul teoriei cuantice a primit, în 1954, Premiul Nobel.

● 12 decembrie 1962 - a murit scriitorul FELIX ADERCA.

● 12 decembrie 1886 - s-a născut, în Belarus, scriitorul de limbă idiş NOAH LURIE. În cărţile sale a oglindit viaţa păturilor sărace ale evreimii, lupta împotriva fascismului.

● 13 decembrie 2007 - 210 ani de la naşterea (1797, Düsseldorf) marelui poet HEINRICH HEINE. *Cartea de cântece*, publicată în 1827, i-a adus celebritatea. Alte lucrări: *Tablouri de călătorie, Atta Troll, Rabinul din Bacharah* (un fragment de nuvelă despre viaţa evreilor în Evul Mediu). Multe dintre poemele lui H. Heine au fost puse pe muzică. Heine este considerat unul dintre cei mai reprezentativi creatori ai literaturii universale.

ANIVERSĂRILE ŞI COMEMORĂRILE LUNII DECEMBRIE

● 16 decembrie 1923 - s-a născut, la Magdeburg, pianistul MENAHEM PRESSLER. În 1938, pleacă în Ereţ Israel. În 1955, înfiinţează un trio pianistic, considerat printre cele mai bune din lume.

● 16 decembrie 1922 - a murit la Ierusalim, ELIEZER BEN-IEHUDA (PERLMAN), născut în Lituania. A fost pionierul renaşterii şi modernizării limbii ebraice. După ce s-a stabilit în Ierusalim, a început să lucreze la un mare dicţionar al limbii ebraice. Ultimul din cele 17 volume a fost publicat de rudele sale în 1959.

● 17 decembrie 1917 - a murit, la Kiev, militantul sionist BER BOROCHOV. A încercat să realizeze o sinteză între sionism şi socialism. A fost unul dintre cei mai importanţi teoreticieni ai partidului muncitoresc-sionist „Poalei Ţion".

● 17 decembrie 1902 - s-a născut, la Viena, scriitorul ALBERT DRACH, autorul unor romane despre viaţa evreilor din Galiţia.

● 21 decembrie 1958 - a încetat din viaţă, în California, scriitorul LION FEUCHTWANGER. Este autorul unor cărţi intrate în fondul de aur al literaturii universale: *Evreul Süss, Succes, Fraţii Oppenheim, Demonul în Franţa, Evreica din Toledo* şi altele. Naziştii i-au ars cărţile şi i-au anulat cetăţenia germană.

● 24 decembrie 1868 - s-a născut, în Prusia, şahistul EMANUEL LASKER. A cucerit titlul mondial în 1894, fiind detronat, în 1921, de Capablanca.

● 25 decembrie 1867 - s-a născut, la Breslau, eseistul şi criticul ALFRED KERR. A fost unul dintre cei mai influenţi critici literari din perioada prehitleristă.

● 26 decembrie 1893 - s-a născut, lângă Minsk, pictorul peisagist CHAIM SOUTINE.

● 27 decembrie 1896 - s-a născut, la Neckenheim pe Rin, scriitorul CARL ZUCKMAYER, autorul romanului *Căpitanul de la Köpenick* şi al dramei *Generalul diavolului.*

● 29 decembrie 2007 - împlineşte 85 de ani (n. 1922) prof. dr. arhitect. TIBERIU BENEDEK, membru al Consiliului de Conducere al F.C.E.R.

● 31 decembrie 1904 - s-a născut, la Odessa, marele violonist NATHAN MILSTEIN. A efectuat turnee în întreaga lume.

SIEGFRIED WOLF

INFORMAȚII DE INTERES GENERAL, EVENIMENTE, ACȚIUNI

DIN VIAȚA COMUNITARĂ

La un *Bar Mițva* din Canada

Un adolescent și-a ales ca „frate de suflet", un semen de-al lui din Oradea, deportat la Auschwitz

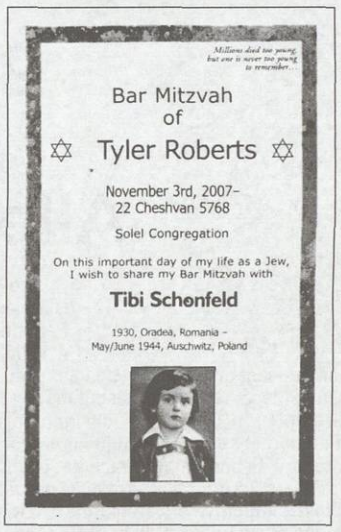

Proiectul „Înfrățiți pentru a păstra memoria Holocaustului" se realizează prin transmiterea unor informații *despre Holocaust* de către supraviețuitori adolescenților care își încep viața de adult. *Bar Mițva* este un astfel de prilej, tinerii alegându-și ca „frate de suflet" câte un copil ucis în Holocaust. Opțiunea lui *Tyler Roberts*, de la congregația Solel, Mississauga, Canada, care a avut *Bar Mițva* la 3 noiembrie 2007, a fost Tibi Schönfeld din Oradea. Născut în 1930, Tibi a fost deportat la Auschwitz în vara lui 1944, unde a pierit cu întreaga familie: mama, tatăl și doi frați. Tyler a aflat povestea lui Tibi de la mătușa acestuia, Maria Rădulescu, o supraviețuitoare, pe care a ales-o ca mentor care să-l îndrume în ceea ce privește cunoștințele despre Holocaust. „În această zi importantă din viața mea ca evreu, doresc să împart *Bar Mițva* mea cu Tibi Schönfeld", a scris tânărul pe pliantul care a însoțit invitațiile la *Bar Mițva* și în care se descrie pe scurt istoria familiei Schönfeld și suferințele îndurate de evreii din Oradea în perioada Holocaustului. Probabil că Tibi Schönfeld n-a mai apucat să-și serbeze *Bar Mițva*, dar memoria lui va rămâne vie cu ajutorul „fratelui său de suflet", care, după peste 60 de ani, a evocat-o într-o clipă atât de solemnă a vieții lui. (E.G.)

„SHLOMO DAVID, poet ebraic"

În numărul din 12 noiembrie al publicației israeliene de limbă română, „Orient Express", *Lucian Zeev Herșcovici* semnează un eseu despre „Shlomo David, poet ebraic", având în vizor recentul volum de poezie al autorului, intitulat *Lev Malavlev* (*Inima înmugurește*). Pledoaria pentru credință, unitatea familiei, a poporului lui Israel, amintirile dureroase (poetul a fost martor ocular al pogromului din '40, de la Dorohoi), speranțele de pace pentru Israel, pasiunea pentru numerologia cabalistică, trimiterile la texte din Tora și Piutim – iată numai câteva din liniile de forță ale volumului.

Activități culturale la Sibiu

Desfășurarea Festivalului „Euroiudaica" a însemnat pentru Comunitatea sibiană un stimulent pentru a continua manifestările culturale, atât de mult gustate de cetățenii orașului – evrei și neevrei.

Astfel, frumoasa clădire a Sinagogii a adăpostit mai multe expoziții. Timp de o lună, în septembrie, vizitatorii, mulți la număr, au putut viziona expoziția artistului fotograf budapestan *Paraszkay Geza*, „Pietre în dispariție", imagini din cimitirele vechi din Ungaria, din localități în care nu mai locuiesc evrei. Informat că și la Sibiu există un cimitir, vechi de peste 100 de ani, artistul s-a deplasat acolo și a imortalizat imaginile pietrelor funerare. *El a decis să se ducă și la Hunedoara și în* alte localități din România și, cu fotografiile pe care le va realiza, să organizeze o expoziție despre cimitirele din România.

Tot la Sinagogă a avut loc expoziția artistei israeliene *Dvora Barzilai* (pictură și mozaic), care trăiește la Viena, „Shalom - Peace - Pace", cu imagini inspirate din texte biblice. La vernisaj, cantorul *Shmuel Barzilai* a prezentat un concert de muzică sinagogală. Foarte mulți sibieni au venit să vadă această expoziție, cu totul specială ca inspirație și realizare. De la Sibiu, ea a plecat la comunitatea din Arad.

De Ziua Europeană a Culturii Iudaice, comunitatea a organizat „Ziua porților deschise", oferind posibilitatea celor interesați să viziteze sinagoga. Evenimente cu tematică iudaică au fost organizate și în afara comunității. Astfel, cu prilejul Zilei Holocaustului, la Primăria din Sibiu a fost deschisă expoziția de fotografii „Martori evrei ai unui secol european", cu imagini din viața evreiască din Europa Centrală și de Est, oferite de „Centropa", Centrul vienez care se ocupă cu păstrarea memoriei evreiești din regiune. Biserica Evanghelică din localitate a fost gazda unei expoziții de fotografii ale unor artiști din Germania, „Popoare europene în dispariție", printre care figurau și evrei sefarzi din Serbia și Italia. (E.G.)

Filatelist amator, doresc schimb de mărci poștale. Ofer piese de bună calitate, obliterate, din Israel (cu suval și fără), Austria, Anglia etc. Doresc în schimb similare, eventual și din alte țări. Adresa: ing. ERNEST MARMORSTEIN, str. Ștefan cel Mare nr. 24, ap. 3, Oțelu Roșu, cod 325700.

„RĂDĂCINI" – „SHORASHIM"

Librăria *Cărturești* – gazda atâtor întâlniri memorabile între personalități din lumea filmului, literelor, istoriei și publicul lor - a fost, de data aceasta (11 decembrie a.c.) scena lansării unui nou disc cu muzică Klezmer al *Teodorei Enache*, pe care *Ahmet Ertegun*, unul dintre promotorii de marcă ai jazzului, a supranumit-o „Ella Fitzgerald cu pielea albă". Discul face parte dintr-un proiect căruia artista a declarat că îi dedică întreaga viață: *Rădăcini – Shorashim*. Proiectul a luat ființă în urma contactului între muzicieni evrei cu muzicieni greci, turci, rromi, arabi ș.a., cu jazziști americani. Aceste întâlniri muzicale, în care fiecare interpret vocal, instrumental „își cânta rădăcinile", având drept vehicul de comunicare jazzul, au condus-o pe renumita cântăreață română la ideea că, improvizând pe teme ale folclorului muzical idiș și teme liturgice evreiești, fiecare muzician își spunea povestea care se întretesea cu a celorlalți, devenind una singură: un impresionant exemplu de reală interetnicitate. Prima etapă a proiectului, omagiu adus Mariei Tănase, s-a materializat în 2003, lansarea având loc la T.E.S. Numeroasele concerte susținute de artistă pe mari scene ale lumii au impus-o în *atenția iubitorilor de muzică din țară și de peste hotare. Printre participanții la actuala lansare* s-a numărat și consilierul cultural al Ambasadei Israelului în România, *Jonathan Rosenzweig*. Recomandând discul, dr. *Irina Cajal* a mulțumit pentru sprijin F.C.E.R., personal, președintelui Federației, dr. *Aurel Vainer*; și M.C.C., personal, directorului *Krizbay Bela*. Discul a însemnat o „plăcută experiență" pentru sponsorul său, *Michael Rothemberg*. *Ștefan Elefteriu*, procesatorul de sunet, a remarcat originalitatea și îndrăzneala cu care *Teodora Enache* reușește să îmbine, prin intermediul jazzului, două culturi muzicale: evreiască și românească. Regizorul *Moshe Yassur*, profund cunoscător al ambelor surse folclorice, a vorbit despre modul în care elemente ale muzicii populare românești au intrat în muzica populară israeliană – „liant între imigranți, aducându-și fiecare bagajul spiritual al țărilor de origine, și spațiul mediteranean, oriental". Cântăreața a mulțumit vorbitorilor, sponsorilor, colaboratorilor, Casei de discuri, Ambasadei Israelului la București, tuturor participanților.

E. SUHOR

Premiu pentru Studioul de Radio Iași

Corespondenta noastră, *Martha Eșanu*, consilier la Comunitatea Evreilor din Iași, ne-a transmis că, la Festivalul Internațional „Programe Radio și Tv. pentru minoritățile naționale" și Concursul emisiunilor cu tematică etnică „Pământul meu natal" (ediția a X-a), *de la Ujgorod* (Ucraina), Premiul pentru cel mai bun interviu al emisiunii „Evreii din târgurile Moldovei" a fost câștigat de redactorul *Alexandru Aciobăniței*, de la Studioul de Radio Iași. Invitatul emisiunii premiate a fost publicistul și scriitorul *Edgar Reichmann*, evreu originar din Galați, stabilit în Franța. Emisiunea săptămânală „Comunități etnice – Evrei din târgurile Moldovei" este coordonată de istoricul dr. *Nicolae Tomescu*, redactor șef al Studioului de *Radio Iași*.

La Ateneu, cu Centrul „Habad" România

Urmare din pag. 5

dar, domnia-sa și-a exprimat atașamentul față de comunitatea evreiască și *a explicat că situația în care se găsesc la ora actuală* mulți cetățeni români care lucrează în străinătate, și care sunt supuși discriminărilor, îl face să înțeleagă mai bine prin ce tragedii au trecut evreii în perioada celui de-al doilea război mondial. În cadrul programului artistic, copiii de la grădinița „Or Avner" au prezentat câteva cântece de Hanuca. Ei au fost urmați de spectacolul muzical prezentat de *Aharon Raziel* și formația sa, „Hasne Haboer", care au interpretat cântecele Rabinului Karlibach, dedicate Ierusalimului și sărbătorilor de Hanuca. Din păcate, spectatorii nu au putut gusta din plin frumusețea melodiilor din cauza sonorizării gen „disco" a concertului. Încheind spectacolul, actrița *Maia Morgenstern*, care a prezentat întregul program, a recitat o poezie dedicată momentului solemn, scrisă de poetul Ștefan Iureș. Păcat că organizatorii nu s-au gândit să asigure și traducerea unora dintre cuvântări, ca de pildă cea a ministrului israelian, care a vorbit în ivrit. La sfârșit, participanții au fost invitați să guste din bunătățile tradiționale de Hanuca, pregătite de organizatori. (E.G.)

GALA PRIETENIEI

Moment de vârf al Hanucăi la Școala „Lauder"

Pentru Complexul școlar „Lauder-Reut", *crescendo*-ul luminilor de Hanuca s-a tradus printr-un șir de evenimente, începând cu spectacolele copiilor și terminând cu cea de-a V-a ediție a *Galei Prieteniei*. Scena T.E.S. a fost gazda prichindeilor de la grădiniță. Emoțiile părinților și bunicilor au fost mai mari decât ale „actorilor", care au făcut furori. Mai mult decât cuvintele au „vorbit" *blitz*-urile aparatelor de fotografiat din public. A fost și Hanuca elevilor, derulată în sediul școlii. S-au spus poezii, s-a dansat, s-a cântat, cu stimulentul „suporterilor": colegi, prieteni, părinți, bunici.

A avut loc, apoi, un *Hanucat Habait* – inaugurarea noii aripi a clădirii liceului „Lauder-Reut", destinată elevilor de clasa a X-a. Oaspeții – președintele Consiliului General al Municipiului București, *Roxana Maria Cosma*, *sponsorul acestei extinderi*, *Joseph Seroussi*, președintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr*, dr. *Irina Cajal*, membră în Comitetul Director al F.C.E.R. – au fost întâmpinați de directoarea Complexului, *Rosa Arsene Brumfeld*, și de copii, cântând cântece de Hanuca și încălzind inimile tuturor, cu ajutorul armonicii fermecate a lui *Bogdan Lifșin*. După momentul solemn – tăierea panglicii de către președintele Fundației „Lauder" în România, *Tova Ben Nun Cherbis*, și filantropul *Joseph Seroussi* - toți cei prezenți au luat loc în băncile împodobite cu buchete de flori. Pe fundalul imaginilor derulate la retroproiector, cu scene din viața liceului, eleve din clasa a X-a au citit - în română, engleză și ebraică - *compoziții de ținută* despre legătura dintre luminile Hanucăi și luminile învățăturii și au mulțumit sponsorului pentru generozitate. Lor li s-a alăturat *Tova Ben Nun Cherbis*, reliefând „gestul de adevărat prieten din prezent și viitor" al lui *Joseph Seroussi* și urându-i „Ad Mea Veesrim!".

Gala Prieteniei, ajunsă la ediția a V-a, celebrată de *Fundația „Ronald S. Lauder" România*, în parteneriat cu *Institutul Diplomatic Român*, *Fundația Pro*, *British Council*, sub auspiciile *Guvernului României* și ale *Primăriei i Capitalei*, s-a derulat la *Hotel Howard Johnson*. A fost un eveniment impresionant prin anvergura participărilor: ministrul Afacerilor Externe, *Adrian Cioroianu*, *ministrul Economiei și Finanțelor*, *Varujan Vosganian*, Primarul General al Capitalei, *Adrian Videanu*, primarul Sectorului III al Capitalei, *Liviu Negoiță*, președinte Comisiei Juridice a Senatului din Parlamentul României, *Peter Eckstein Kovacs*, președintele Tv.R., *Alexandru Sassu*, președintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, președintele B'nai B'rith România, *José Iacobescu*, președintele A.S.R., *Tiberiu Roth*, deputat *Cristian Boureanu*, președintele Board Advisors al Liceului „Lauder" și primvice-președintele „Raiffeisen Bank" România, *Marinel Burduja*, *Andreea Esca*, *Adrian Năstase* cu soția, importanți investitori israelieni în România, personalități ale vieții socio-culturale românești ș.a. Gala a fost onorată de ministrul israelian al Infrastructurii, *Beniamin Ben Eliezer*, de E.S. *David Oren*, ambasadorul Israelului în România.

Prelungirea ecumenică a prieteniei, bunei înțelegeri interetnice și interconfesionale pe care copiii o învață *la Școala* „Lauder-Reut" a fost ilustrată de aprinderea lumânărelelor de Hanuca și a beculețelor din bradul de Crăciun, de coriștii formației „Bim Bam", conduse de *Cristina Chiș*, de *Luminița Anghel* și *Adrian Enache*. Maestru de ceremonii a fost *Radu Moraru*, realizatorul emisiunii TV „Nașul". Gala a fost transmisă la Tv.R. și în străinătate. Familia *Păunescu* a organizat transmiterea Galei pe postul de televiziune B1 și PROTV. Evrei și neevrei, care cântă și visează laolaltă, au produs o adâncă impresie ministrului israelian al Infrastructurilor, așa cum a reieșit din alocuțiunea domniei-sale. Ambasadorul Israelului, președinți ai unor importante firme israeliene în România și-au exprimat gratitudinea pentru luminile ecumenice *aprinse de Școala* „Lauder". Gala a fost și un *prilej de* strângere de fonduri pentru dezvoltarea în continuare a acestui lăcaș de învățământ evreiesc. „Visul nostru este să ajungem să avem și o universitate «Lauder»", a spus *Tova Ben Nun Cherbis*, mulțumind donatorilor.

IULIA DELEANU

DECESE COMEMORĂRI

La 6 octombrie 2007, la Tel Aviv, ne-a părăsit arhitectul MARCEL MELICSON. Absolvent al Facultății de Arhitectură din București, a lucrat la facultate ca asistent la Cursul de istorie a arhitecturii, apoi la I.P.C.; fiind redactor-șef al revistei „Arhitectura" timp de 15 ani, a ridicat revista la un nivel foarte apreciat de specialiști. A publicat volumele „Le Corbusier - Bucuriile esențiale", „Arhitectura modernă", „Fișe pentru o istorie a gândirii arhitecturale contemporane". În Israel, din 1976, a lucrat ca arhitect proiectant. Prietenii.

În ziua de 1 decembrie 2007, a decedat, la Craiova, enoriașa MARIETA ȘTURNER, născută la 20 octombrie 1914. A fost înhumată în Cimitirul Evreiesc din Craiova. Fr. Abraham, vicepreședintele C.E. Craiova.

În luna noiembrie 2007, au fost înhumați în cimitirele C.E.B.: GHERȘIN GHITLA (93 de ani), Cămin „Amalia și dr. Moses Rosen", Cimitir Giurgiului; DINESCU IONEL (92), str. Poenari nr. 2.

„Jurnalul" C.E.B. (nr. 8/2007)

În acest al 8-lea număr, „Jurnalul" C.E.B. conține pagini dedicate sărbătorii de Hanuca, o relatare a comemorării Zilei Holocaustului din România (9 octombrie 2007), evocarea participării evreilor la Războiul de Reîntregire a Neamului (1916-1919), despre Declarația Balfour (90 de ani), Centenarul Sebastian (1907-2007), despre Reuven Rubin, pictor și primul ambasador al Israelului în România, despre spectacolul cu Maia și... Ion Pribeagu, despre I. Peltz, Constantin Graur, David Emanuel ș.a.

JEWISH REALITY

HANUKKAH 5768

The pages of this edition dedicated to Hanukkah include reports on the five itineraries of Hanukkyada 5768 during which Great Rabbi Menachem Hacohen, Dr. Aurel Vainer, president of F.J.C.R., eng. Paul Schwartz, vice-president, eng. Nilu Aronovici, director of the Medical and Social Assistance Department, Rabbi Shlomo Sorin Rosen, Israel Sabag, permanent representative of Joint in Romania, eng. Mirela Ashman and economist Ivan Truter, chiefs of departments of F.J.C.R. visited communities in the country: Galati, Tecuci, Bacau, Piatra Neamt, Barlad, Iasi, Harlau, Botosani, Radauti, Suceava, Focsani, Timisoara, Lugoj, Arad, Oradea, Cluj, Dej, Baia Mare, Sighetu Marmatiei, Braila. In the same pages there are reports on the Hanukkah festivity at the Choral Temple in Bucharest, at "Amalia and Dr. Moses Rosen" nursing home, at the "Lauder-Reut" School, at the Romanian branch of Chabad. We are also publishing the Hanukkah message of the F.J.C.R. president, Dr. Aurel Vainer, as well as abstracts of the speeches held by the delegations leaders and from the speeches of Great Rabbi Menachem Hacohen, of Rabbi Shlomo Sorin Rosen. In essence they referred to the renewal of the Jewish community life in Romania, to the maintenance and revaluation of the sacred Jewish patrimony from our country, to the eight candles of the Hanukkya, as a symbol of the inner light of each of us, that should be maintained forever and transferred to the future generations.

An interview with Dr. AUREL VAINER, president of F.J.C.R.

„WE DON'T SPEAK ABOUT FUTURE, BUT ABOUT A VARIETY OF PERSPECTIVES"

We publish in this edition an interview to our review with Dr. Aurel Vainer, president of F.J.C.R., who participated, together with Dalia Golda, director of the Jewish Community Center, to the European Center Program – 2007, „LeAtid Europe", for the training of the Jewish community leaders, on November 30 - December 2, 2007 in Oxford. The main theme was the strategy of the Jewish leaders for the preservation and the development of the Jewish life in their communities, in the context of the rapid world changes. The strategic management course represents a scientific approach to future preservation modalities and this was an interactive course. The community leaders participants to the program had to write down the way they think their community will look in 2030. Everyone had to bring his argument in the discussions that followed. The president of our Federation presented an optimistic perspective for our community, considering the following: ● Romania is a member of European Union; ● more than half of the Jewish population belong to the young and middle aged generation; ● the search for human ressources for our community through the globalisation process; ● the solidity of our partnership with Joint. The debates revealed that we don't speak about future, but about a variety of perspectives.

JUSTICE AND TRUTH REGARDING THE JEWISH SYNAGOGUES AND CEMETERIES IN ROMANIA

Under this title F.J.C.R. published a press comunicate signed by president Aurel Vainer stating that for more than a year David Kahan, a Jew born in Romania who is at present an American citizen, leads a systematic press campaign which denigrates the F.J.C.R. activity concerning the Jewish synagogues and cemeteries in Romania. Not long ago he initiated the publication in "Maariv" newspaper in Israel of an article on the same subject. David Kahan tried even to corrupt some persons from the Jewish communities in order to get some Torah scrolls. F.J.C.R. wants to inform the public that the sacred patrimony of F.J.C.R. includes 94 synagogues, from which 41 active, 809 cemeteries located in 724 locations, from which only 148 where Jews are still living. For the rehabilitation and preservation of this patrimony about 50 million euros are necessary. In 2006 a program of measures regarding the Jewish patrimony from Romania was adopted. More, the national plan of restoration (governmental) included restorations at the synagogues from Orastie, Iasi and Piatra Neamt. This year at the F.J.C.R. initiative 400,000 lei were allocated for urgent reparations in six synagogues and eight cemeteries. The "Caritatea" Foundation will offer a fund of one million dollar for works needed in synagogues and cemeteries. In 2007 the Great Synagogue from Bucharest and the synagogues from Botosani and Ploiesti were re-inaugurated. We mention that there is no case of land selling from cemeteries with Jewish human remains.

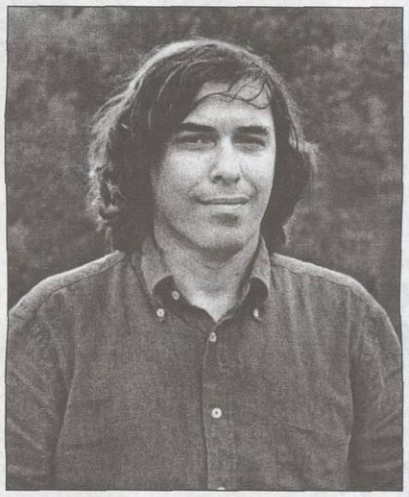

MIRCEA CARTARESCU – the fascinating journey from "Levant" to "Orbitor"

One of the most important Romanian writers from the middle-aged generation, the poet, writer and academic teacher Mircea Cartarescu was interviewed for the "Jewish Reality". Educated by exceptional teachers and masters such as Ovid Crohmalniceanu, Nicolae Manolescu and Paul Cornea, with a spectacular début on the occasion of the famous "Desant '80" of a young generation of pen-holders who never failed the expectations of the literature lovers, Mircea Cartarescu is and will remain one of the essential links of the golden chain of the Romanian literature. Cartarescu had the benefit of the support of an important poet and intellectual, Florin Mugur, in the first years of his activity. He also achieved remarkable translations of Leonard Cohen's poems. He is a man who traveled a lot, and he established very good relations with Jewish writers from abroad, such as for instance, the American Romanian Jewish poet Andrei Codrescu; at present at 51 he is a scholar who acknowledges the importance of the Jewish culture contribution to the world culture and wished to speak to our readers about his evolution in the last 30 years.

THE AUDIO LIBRARY OF "THE JEWISH REALITY"

RADU BELIGAN

„I feed with love my days and dreams"

Radu Beligan, an authentic ambassador of the Romanian theater art is the protagonist of our audio library, a substitute for a credo. We are publishing it now on the occasion of his birthday on December 14th, a day he steped with his eternal youth in his 90th year, from which seven decades were dedicated to the stage.

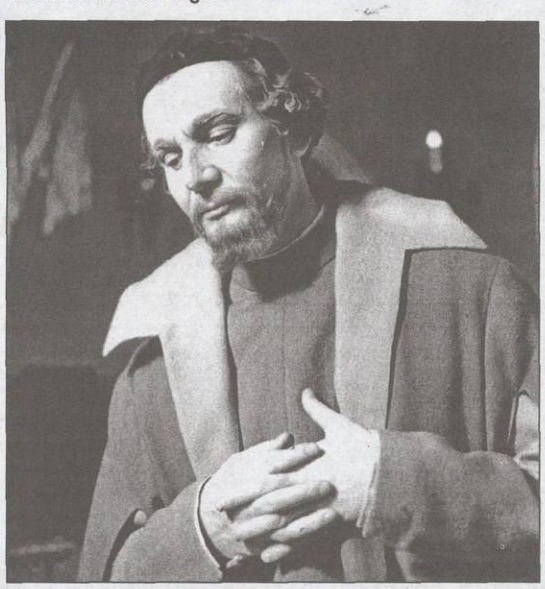

EUJS – the science of dealing with delicate topics

The European Union of the Jewish Students (EUJS) approached a delicate and disputed subject – "Religion and Sexuality" - in a seminary that took place on November 30th – December 5th 2007 in Belgrade. Almost 100 young persons of different religious confessions – EUJS doesn't invite only Jews at its conferences – analyzed the different modalities that generate social tensions, the dangers of fundamentalism and of the oppressive societies, the tolerance limits of different societies towards the citizenş' behavior. The members of the Jewish Community from Serbia had an important role in the organization efforts of the seminary that had the support of the European Council.

REALITATEA EVREIASCĂ
www.romanianjewish.org
E-mail: re2000@rdslink.ro
realitateaevreiasca@yahoo.com
Serie nouă a REVISTEI CULTULUI MOZAIC
Fondată în 1956
de Şef-Rabin dr. Moses Rosen
APARE BILUNAR

Director de onoare: HAIM RIEMER
Redactor-şef: DOREL DORIAN
Secretar general de redacţie: ELENA MARINESCU
Redactori: IULIA DELEANU, LUCIANA FRIEDMANN, EVA GALAMBOS, ANDREI BANC, BORIS M. MEHR, AVRAM CROITORU, SOLOMON FLORIAN

Redactor documentarist: NEDEEA BURCĂ
Corectură: MIHAELA OBERSCHI
Traducători:
Ebraică: SARIT BLONDER, Ing. B. TERCATIN (Israel)
Engleză: SANDA LEPOIEV
Tehnoredactare computerizată: ANCA MEŞINĂ

REDACŢIA: Bucureşti, str. Popa Nan, nr. 70
Tel. / fax: 322.75.60
ADMINISTRAŢIA: str. Popa Nan, nr. 70
Telefon: 314.96.90
●
Tiparul: SINOROM PRINTING & PACKAGING CORPORATION S.R.L.

Preţul unui abonament pe un an este de 30 lei. Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunităţile evreieşti din localitatea respectivă. Pentru cei din Bucureşti – la sediul F.C.E.R. din str. Sfânta Vineri nr. 9-11, cod poştal 030202. Abonamentele se mai pot achita şi prin mandate poştale fie pe adresa F.C.E.R. – la oficiile poştale din localitate, conform catalogului de presă poz. 3030 – pe cont B.C.R. RO51RNCB0074011952750001 filiala sector 3, Bucureşti. Pentru cititorii din străinătate un abonament pe un an costă 80 de dolari USA. Această sumă include taxele vamale şi poştale şi se poate trimite pe adresa F.C.E.R., cont B.C.R. RO40RNCB0074011952750005 (USD), filiala sector 3, Bucureşti - România.

המציאות היהודית

כ'ד כסלו –כ'ב טבת תשס''ח ● כתב–עת של איחוד הקהילות היהודיות ברומניה

דפי הירחון המוקדשים לחג החנוכה מכילים כתבות על חמשת המסלולים של החנוכיאדה 5768. בחנוכיאדה הזו ביקרו בקהילות היהודיות הפזורות ברחבי הארץ הרב הראשי מנחם הכהן, ד''ר אאורל ויינר יו''ר הפדרציה, אינג' פאול שוורץ סגן יו''ר הפדרציה, אינג' נלו ארונוביץ מנהל המדור לעזרה סוציאלית ורפואית, הרב שלמה סורין רוזן, ישראל סאבאג – נציג הג'וינט ברומניה„ אינג' מירלה אשמן ואיון טרוצר, מנהלי מחלקות בפדרציה. הקהילות שבהן ביקרו הפעם הן בערי השדה כגון גאלאצי, טקוצי, באקוי, פיאטרה ניאמץ, בארלאד, יאשי, הרלוי, בוטושאני, ראדאוצי, סוציאבה, פוקשאני, טימישוארה, לוגוש, אראד, אוראדיה, קלוז, דאז', באיה מארה, סיגט מרמציה, בראילה. בדפים אלה מתפרסמות כתבות על חגיגות חנוכה בטמפל קוראל מבוקרשט, ממעון "עמליה וד''ר משה רוזן", מבית הספר "לאודר רעות" ומסניף חב''ד בבוקרשט. אנו מפרסמים את המסר של יו''ר הפדרציה ד''ר אאורל ויינר לחג החנוכה, וכמו כן קטעים מנאומיהם של הרב הראשי מנחם הכהן ושל הרב שלמה סורין רוזן. עיקר הנאומים התייחסו לחידוש חיי הקהילות היהודיות ברומניה, ושמירת הרכוש היהודי במדינה. המסר המשותף לכולם היה על האור של שמונת הנרות המקביל למעשה לאור הפנימי של כל אחד מאיתנו – על כולנו לעשות למען האור הפנימי שיימשך כל הזמן ולמען המשכיותו גם הלאה.

לא מדברים על עתיד אלא על עתידים

ראיון עם יו''ר הפדרציה – ד''ר אאורל ויינר

בירחון זה אנו מפרסמים ראיון שנתן יו''ר הפדרציה ד''ר אאורל ויינר, אשר נכח עם מנכ''ל המרכז הקהילתי היהודי דליה גולדה, בין ה-30 בנובמבר עד ה-2 בדצמבר ש.ז., בתכנית 2007 של מרכז אירופה להדרכה של ראשי קהילות יהודיות "עתיד אירופה", שהתקיים ב אוקספורד. הנושא העיקרי עסק בדרכי הטיפול הנכונות של מנהיגים להחזקת נר היהדות בקהילות לאור השינויים המהירים החלים בעולם. בהרצאות הועלו הצעות בעלות ביסוס מדעי לגבי דרכים לטפל בעתיד. הסמינר היה פעיל מאוד – על המנהיגים היה לכתוב איך תיראה הקהילה שלהם בשנות 2030, והתקיימו דיונים בהם כל אחד מהמנהיגים הציג את עמדתו. יו''ר הפדרציה הציג עתיד אופטימי לקהילה שלנו, בהתחשב בעובדה שרומניה היא המדינה הבאה באיחוד האירופי, ובהתחשב בעובדה שיותר ממחצית האוכלוסייה היהודית הנוכחית הם צעירים ובני גיל הביניים, שאנו מושכים אנשים חדשים לקהילה שלנו, ושיש לנו שותף כמו הג'וינט. הדיונים הבליטו שאין אנו מדברים על עתיד אלא על עתידים.

טיפול בנושאים עדינים

סמינר שהתקיים בין ה-30 בנובמבר ל-5 בדצמבר 2007 בבלגרד, מטעם האיחוד האירופי של הסטודנטים היהודיים, עסק בנושאים עדינים ובהם גם בוויכוח בנושא "דת וסקס". כמעט 100 צעירים מדתות שונות, היות שהאיחוד מזמין לא רק יהודים להרצאותיו, ניתחו את הסכנות של חברה המתנגדת לסובלנות ביחס להתנהגות האזרחים. את הסמינר, שהתקיים בחסות האיחוד האירופי, ארגנו חברי הקהילות היהודיות בסרביה.

צדק ואמת בקשר לבתי כנסת ובתי עלמין יהודיים ברומניה

תחת כותרת זו פרסמה הפדרציה הודעה לעיתונות, חתומה בידי יו''ר הפדרציה ד''ר אאורל ויינר, ובה נאמר שלמעלה משנה דוד קהן, יהודי שנולד ברומניה וכעת הוא אזרח אמריקאי, מנהל מעל גבי העיתונות מסע שיטתי נגד הפדרציה, באשר לגורל בתי הכנסת ובתי העלמין ברומניה. לא לפני זמן רב גם יזם מאמר ב"מעריב" בישראל באותו הנושא. דוד קהן ניסה לשחד אישים מהקהילות היהודיות כדי להשיג ספרי תורה. הפדרציה רוצה להודיע לציבור שרכושה של הפדרציה מורכב מ-94 בתי כנסת, 41 מהם פעילים, ומ-809 בתי עלמין הפזורים ב-724 ערים, בהם רק ב-148 חיים עדיין יהודים. למען שיקום הרכוש והחזקתו נחוצים 50 מיליון אירו. בשנת 2006 הרכבנו תכנית לשמירת רכוש זה. נוסף על כל אלה, בתכנית הלאומית הממשלתית לשיקום הוכללו חידוש בתי כנסת באוראשטיה, יאשי ופיאטרה ניאמץ. בשנה זו הוקצבו ביזמת הפדרציה 400,000 אירו לעבודות תיקון דחופות בשישה בתי כנסת ובשמונה בתי עלמין. קרן קאריטאטיה תקציב 1 מיליון דולרים לעבודות בבתי כנסת ובתי עלמין. בשנת 2007 שופצו בית הכנסת הגדול בבוקרשט ובתי כנסת בבוטושאני ופלוישטי. אנו מדגישים שאין שום מקרה של מכירת שטחי בתי קברות הקשור בדרך כלשהי לקברים יהודיים.

"פונוטקה ר.א."

ראדו באליגן: אני מאכיל באהבה את הימים ואת החלומות

ראדו באליגן, שגריר אמיתי של האמנות התיאטרלית של רומניה, הוא האיש של "פונוטקה ר.א." והוא משקף מקצוע של אמונה. אנו מפרסמים עכשיו כדי לברכו על שלפני ימים ספורים, ב-14 בדצמבר 2007, האמן באליגן, הצעיר התמידי, הגיע לשנות ה-90 לחייו, מהן שבעים שנה היה על הבמה.

מירציה קארטארסקו

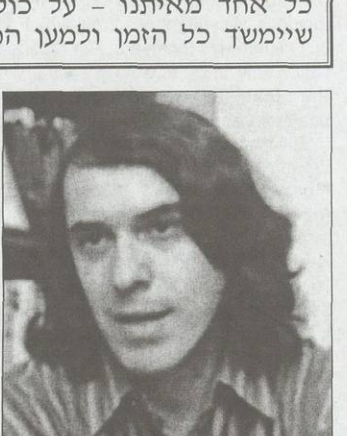

אחד הסופרים החשובים ביותר ברומניה מדור הביניים – המשורר, הסופר, המרצה מירציה קארטארסקו העניק ראיון מעניין ביותר לר.א. מירציה קארטארסקו למד עם צמרת הפרופסורים אוויד קרוחמאלניציאנו, ניקולאי מנולסקו ופאול קורניה, ולראשונה הופיע ב"דאסנט 80" של הדור הצעיר, שכתבו ומעולם לא אכזבו את אלה שאהבו ספרות יפה. מירציה קארטארסקו נחשב ויישאר אחת הדמויות ברשימת הזהב של החשובים בספרות הרומנית. בשנות פעילותו הראשונות נתמך על ידי המשורר ואיש התרבות פלורין מוגור. קארטארסקו הספיק בין השאר גם לתרגם את ליאונרד כהן. הוא נסע הרבה, וקשר קשרים עם סופרים יהודים בחו''ל כמו למשל המשורר היהודי–רומני שחי בארצות–הברית אנדראי קודסקו, איש ספר, היום בן 51, אשר הכיר את חלקה של התרבות היהודית לתרבות העולמית. מירציה קארטאלסקו רצה לחשוף את הקוראים שלנו לכל העבודה שלו ב–30 השנים האחרונות.

מאה שנה למיכאל סבסטיאן (חלק 8)

מחודש מאי, כשהתחילה הסדרה הדוקומנטרית שלנו הקשורה למאה שנה למיכאיל סבסטיאן, מדי חודש בחודשו הלכנו בעקבות הסופר כדי לגלות, צעד אחר צעד, את המרכיבים בפעילות העשירה שלו, ואת השפעתה על התרבות הרומנית. היות שאהב ללכת בהרים, ניסינו להתחקות על שורשיו והלכנו בדרכים לא דרכים, שטרם נחקרו, דרך מנהרות, כדי לגלות אט–אט את איש התרבות, איש התיאטרון, אוהב המוזיקה, אוהב הפסלים, והמבין במאורעות הפוליטיים אצלנו ובעולם. הגענו למעלה הגבעה, היכן שאפשר לראות טוב יותר את אופקיו של האינטלקטואל, שרצה להראות לקוראיו את ערכיה הטובים של תרבות אירופה.

I.S.S.N. 1223 – 7736

52

5 948474 000551

CENTENAR

MIHAIL SEBASTIAN

1907–2007

EDIȚIE SPECIALĂ (VIII)

Sub constelații europene

Orizonturi

Interogații

Afinități

Anotimpuri

Prospecțiuni

Avertismente

Năzuințe

Neliniști

Altitudini

Premoniții

Permanențe

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAȚIE A FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA

NR. 287
(1087)
4-31 DECEMBRIE
2007
(10 PAGINI)

Incursiune documentară, comentată: **GEO ȘERBAN**

Coperta: **SERGIU GEORGESCU**

Tehnoredactare computerizată: **ANCA MEȘINĂ**

REMEMBER (VIII)

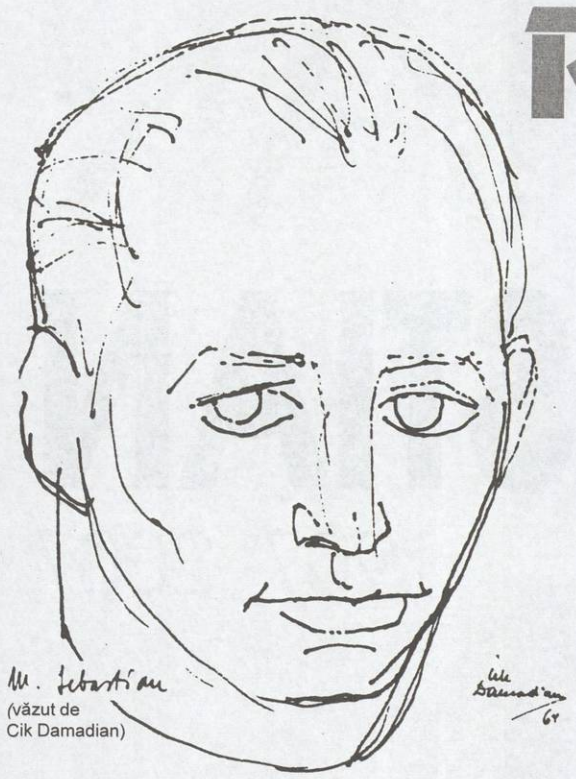

(văzut de Cik Damadian)

Din luna mai, când a început periplul nostru documentar ocazionat de Centenarul Mihail Sebastian, am mers, lună de lună, pe urmele scriitorului pentru a descoperi, în coeziunea lor armonioasă, țesătura componentelor specifice unei activități fertile, întemeiate pe însușiri felurite, de natură să certifice dimensiunea unei personalități inconfundabile în peisajul culturii românești. Cum era un iubitor neobosit de drumeții la munte, l-am imitat oarecum apucând pe poteci puțin cercetate, prin luminișuri, peste hățișuri, ca să descoperim, treptat, omul de litere, omul de teatru, melomanul rafinat, iubitorul artelor plastice, pasionat de mișcarea ideilor și observator lucid al evenimentelor politice la noi și în lume. Am avansat perseverent către poiana, probabil cea mai de sus, de unde putem, acum, să aruncăm privirea asupra orizonturilor ambițioase spre care năzuia acest intelectual familiarizat și dornic a-i familiariza și pe cititorii săi cu valorile constitutive ale patrimoniului Europei. Avea ambiția altitudinilor, iubea aerul tare, reconfortant, propice aspirațiilor cutezătoare și de aceea a refuzat complacerea în platitudinea rutinei, a denunțat apatia mentală, confortul conformist. S-a adresat consecvent conștiinței celorlalți cu apeluri de a nu ceda demagogiei impetuoase a dictaturilor, instaurate la putere abuziv și tocmai de aceea nefaste pentru cultură, gata s-o coboare la nivel de propagandă, să-i reteze orice avânt regenerator pe măsură ce erau îngrădite libertățile de gândire și de exprimare ale individului. Fără să fie un combatant politic, a întrevăzut catastrofa implicată în derutantele revoluții ce au premers instaurarea totalitarismului fascisto-nazist sau comunist, repudiindu-le în egală măsură. A izbutit, astfel, să-și păstreze integritatea morală și demnitatea civică, să facă față calvarului de opresiuni și umilințe pe care a trebuit să le îndure ca evreu. Formula propusă de Raymond Aron, „spectatorul angajat", s-ar potrivi din multe puncte de vedere și lui Sebastian al nostru. Cu atât mai mult, cu cât se revendicau deopotrivă de la același mentor spiritual: Alain, filosof al fermității în planul opțiunilor, adversar al compromisurilor din lașitate conjuncturală.

Domnul din imaginea de pe prima pagină are aerul distins și superior al unui diplomat mai curând decât al literatului preocupat să ia pulsul străzii. De sub borurile elegantei lui borsaline, aruncă priviri ușor mirate, ușor indispuse, înspre forfota din jur, pe care încerca s-o înțeleagă, deși îi era greu s-o accepte în starea în care ajunsese, năpădită de absurdități sau tocmai pentru că devenea tot mai intolerantă, recalcitrantă la normele lumii civilizate. Fotografia este făcută în mod evident după stagiul de aproape doi ani petrecuți la Paris, unde s-a aflat pentru a pregăti un doctorat în drept internațional. Audierea cursurilor la Sorbona, studiul în bibliotecă, atât la Națională, cât și la Sainte Géneviève, contactul cotidian cu viața Cartierului Latin și observarea concomitentă a mediilor sociale din centru ca și de la periferii, amestecat în vânzoleala marilor bulevarde, apropierea de elita intelectuală prin mijlocirea presei, a galeriilor de artă, a teatrelor și sălilor de concerte au contribuit, toate, la rafinarea antenelor sale de percepție și, mai ales, a spiritului critic. Ținuta aproape protocolară nu-i decât un semn al distanței preventive față de amalgamul de întâmplări și protagoniștii lor, pentru a putea judeca cu mai multă libertate și a pune diagnostice prin prisma unor standarde ridicate în materie de apreciere a realităților sociale, politice și artistice, respectate în cercuri limitate pe malurile Dâmboviței. Dar nu era nici snobism, nici cochetărie mondenă la Mihail Sebastian. Luciditatea lui critică era mereu îmblânzită de un zâmbet ironic, păstrat în colțul gurii, care proba fondul de generoasă sensibilitate aliată asprelor exigențe, impulsul comunicativității, dorința dialogului argumentat, la adăpost de vehemențe rudimentare, ostil suficienței triviale.

Fiindcă s-a manifestat public, prin atitudini ce-i angajau conștiința, în același timp cu zarva stârnită de manifeste din partea diverșilor pretendenți la dreptul exclusiv de a vorbi în numele „generației tinere", cu pretenții de a fundamenta și impune o „nouă spiritualitate", Sebastian lăsa impresia unora că ar împărtăși aceleași impetuozități juvenile, deși străin de maniile profetice și obscurantiste, mai apoi degenerate în fanatisme xenofobe. Cu toate că a trasat repetate delimitări, avertizând răspicat „prea mulți Branzi și Zaratruștri în cultura noastră", a fost mai lesnicios să i se aplice de-a valma eticheta de „criterionist", fără a se ține seama de poziția lui diferențiată înlăuntrul cercului unde a activat însuflețit, între altele, de constanta prețuire arătată, selectiv, prietenului Mircea Eliade sau lui Mircea Vulcănescu. Se întâlnea cu ei în pledoariile pentru un barem ridicat al pregătirii intelectuale și, implicit, în critica adusă sistemului deficitar de învățământ la noi. Nici nu ieșise bine din Universitate, și avansa constatări grave: „Afirm că nouăzeci la sută din absolvenții facultăților și școlilor noastre superioare părăsesc ultimul examen inculți. Universitatea nu adaugă nimic cunoștințelor vagi, pe care un examen de bacalaureat le poate consuma într-un sfert de oră. Profesioniștii liberi au cea mai dezolantă, mai dezorganizată și mai pitorească pregătire. Noțiuni neasimilate, cunoștințe aproximative, obscure tatonări prin manuale – un amestec neprecis și delicios de ignoranță virgină și o «cultură» de moașe comunale cu brevet". De aici, distincția tranșantă: „N-am confundat niciodată calitatea de «titrat» cu aceea de «intelectual»... facultățile noastre crează un contingent de liber profesioniști, așa cum o școală de meserii ar crea o serie de calfe și patroni. Atât." *(„Cuvântul", 18 martie 1929).*

Exasperarea lui Sebastian va crește, pe măsură ce intră în branșa literaților, contrariat de stări precare asemănătoare, de nivelul redus al aspirațiilor. Se declara dezamăgit și, cu durere, punea degetul pe rană în „România literară" din 6 august 1932: „Mediocritatea literaturii noastre nu se datorește lipsei de talent, ci preocupărilor scăzute ale scriitorilor noștri, orizontului lor limitat, local, strâmt, desuet și provincial. Scriitori de talent, ocupându-se o viață întreagă cu eroi de cinci parale...". Remediul prescris consta într-o sistematică și orgolioasă confruntare cu evoluția lucrurilor pe alte meridiane. De la primii pași în profesie, a conectat comentariul fenomenului literar autohton cu analize ale stadiului creației artistice croite spre a face față competiției universale. Ca să facă limpede opiniei publice, de pildă, europenitatea Hortensiei Papadat Bengescu sau a lui Liviu Rebreanu, aducea mai înainte în atenția generală realizări de referință. Și nu se mulțumea cu incursiunile în perimetrul francez, mai la îndemâna sa, își fixa obiectivul asupra romanului englez, se entuziasma de nordicul Ibsen, de meridionalul Unamuno, găsea instructiv să se inițieze în creațiile reprezentative ale vecinilor, de la Varșovia la Sofia și de la Praga la Budapesta.

Flexibilitatea receptivă, suplețea aprecierilor era aceeași la Mihail Sebastian și când examina aspecte ale vieții social-politice. Nu obosea să repudieze cameleonismul (precum intransigenta amendare a traseismului de colorațiuni partinice incompatibile, practicat, pasager, de un Petre Pandrea), concomitent, însă, admitea corectări de poziție, retușuri și chiar reveniri la atașamente abandonate cândva, cu condiția să reflecte procese autentice de limpezire lăuntrică. Împingea raționamentul până la a stabili un merit, acolo unde revizuirea avea garanția reflecției profunde. La limita paradoxului, putea să infirme părerile curente: „O convertire politică este un lucru admirabil. Ar fi să nu credem în valoarea unei idei, în superioritatea unei gândiri, în justificarea unei poziții intelectuale, dacă nu am conveni că un bărbat de stat poate, la un moment dat, să-și lichideze trecutul, să-și recunoască erorile și să treacă pe o nouă baricadă. Dar acest lucru nu se poate face clandestin, contând pe scurta memorie a opiniei publice. Faptul e prea grav ca să nu te angajeze total. Altminteri, nimic nu ar mai avea importanță pe lumea asta, nici un gest, nici un cuvânt, nici o atitudine – de vreme ce totul este revocabil de azi pe mâine. O convertire este un fapt patetic – sau este o farsă". Din păcate, ca un stigmat al șubredei democrații dâmbovițene, „farse" au abundat în trecut, după cum și în prezent poluează consistent ambele foruri parlamentare. Parte din considerațiile lui Sebastian se potrivesc, mănușă, actualității bântuite de corupție, sub privirile siderate ale supușilor contemporani: „Viața noastră publică trăiește în cel mai vast desfrâu intelectual. Nimic nu angajează și nimic nu obligă. Totul este posibil și totul este iertat. A te ridica astăzi împotriva unui program și a ți-l însuși mâine – această operație cu vădit caracter penal – devine în politică un exercițiu lipsit de sancțiune. O generală iresponsabilitate intelectuală umbrește dialectica politicii noastre. Ideile circulă din buzunar în buzunar, cu o dezinvoltură supremă".

El divulgă „deșănțarea", „desfrâul" din conduita celor responsabili de normalitatea ambianței sociale și nu va întârzia să-i expună oprobriului pe „moraliștii" dispuși să manipuleze părerile obștești, să provoace false alarme tocmai pe o temă sensibilă, scoțând de la naftalină perimate sloganuri despre primejdia pornografiei: „Criteriul este atât de țeapăn, încât potrivit lui, poet nu este Tudor Arghezi (în opera căruia se găsesc accente de patetic sensualism), ci d. Stelu Tricoloru, patriot integral... O dată pentru totdeauna, ar trebui să se înțeleagă că arta și morala sunt două lucruri net distincte, fără nici un raport posibil. Criteriile lor sunt deosebite, planurile lor sunt străine, legile lor își sunt reciproc indiferente. Operele nu sunt morale sau imorale, ci numai bune și proaste. Este în structura însăși a faptului de artă, o lumină purificatoare, oricare i-ar fi materialul, pudic sau impudic, brutal sau delicat. Pedagogii n-au aici nici un cuvânt. Iar împotriva pornografiei – pe care noi o detestăm mai profund și mai puternic decât guvernul sau Academia, căci indignarea noastră este critică, nu moralistă – împotriva pornografiei există o armă mai sigură și mai crudă decât toate celelalte: timpul. Timpul care nu iartă nici o trișare, nici o lipsă de sinceritate, nici o impostură" *(„Rampa", joi, 16 mai 1935).*

Cu o mobilitate remarcabilă, Sebastian muta seismograful aprecierilor și se dovedea un versat expert în radiografierea deplasărilor de forțe pe continent. A surprins din fașă degringolada, provocată din afară, cu scop de a împinge Spania în conflict civil, a întrevăzut turnura aberantă a campaniei pornite de Italia fascistă împotriva Abisiniei, a descifrat dedesubturile manevrelor expansioniste ale hitlerismului care au mimat plebiscitul popular pentru a obține, prin Anschluss, anihilarea Austriei, atentând nu doar la o identitate teritorială, ci la o cultură proeminentă pe harta Europei. Exemplele se pot înmulți. Făcând sinteza lor, s-ar putea ridica întrebarea de ce n-a ales scriitorul nostru să emigreze, să se instaleze în Parisul atât de familiar lui, când mai era posibil. A dat și unei asemenea chestiuni răspuns, observând chiar în pragul declanșării conflagrației mondiale agravarea consecințelor pentru literatul nevoit să ia drumul străinătății. Plecând de la cazul neamțului Ernst Erich North, vorbea de o „tragedie a emigrării". Interogații multiple îl asaltau: „Care e destinul unei literaturi ce și-a pierdut patria? Ce posibilități creatoare mai există pentru scriitorul care se vede izgonit din țara sa și căruia îi este interzis contactul direct, orice comunicare cu societatea din care face parte? Poate o literatură să se dezvolte în afara unui anumit mediu uman omogen?". Încă o dată, pulsa în ființa lui Mihail Sebastian superba lui statornicie și fidelitate față de locul nașterii, pe care l-ar fi vrut cât mai sus în ierarhia Europei. (G.Ș.)

ORIZONTURI

La nord, cu Polonia...

România este o țară care se mărgineşte la nord cu Polonia.

Ştiați acest lucru? Din auzite, probabil.

În genere, despre vecinii noştri noi nu cunoaştem decât ce am prins să aflăm din geografia de clasa treia liceală, când învățam „țările Europei". Restul culturii noastre în această direcție îl completează telegramele Rador.

Nu vi se pare stupidă ignoranța noastră, indiferența noastră față de țări, oameni şi lucruri care sunt la doi paşi de noi?

Câte cărți poloneze ați citit în afară de romanele lui Sienkiewicz? Câți autori iugoslavi cunoaşteți? Câți autori bulgari? Câți unguri?

Încercați să răspundeți şi poate că vă va fi penibil să observați cât de vastă ne este ignoranța. E un semn de lene intelectuală, de nepăsare, de neseriozitate acest fapt, care vi se pare, poate, mărunt, dar este în realitate foarte grav. Ne interesăm de toate fleacurile care se întâmplă la Paris, citim şi comentăm toate cărțile care ne vin de acolo, de la Berlin sau de la Londra, dar nu ştim nimic, absolut nimic din ceea ce gândesc, scriu, cred şi creează oamenii din dreapta Dunării, din dreapta Tisei, din dreapta Ceremuşului. Sunt în acest moment oameni tineri la Varşovia sau la Sofia, care lucrează pentru o artă a lor, pentru o literatură, un teatru, o plastică a lor. Poate am avea unele lucruri să le spunem, poate ar avea să ne spună ei altele, poate că din cunoaşterea noastră ne-am lărgi vederea, poate că ne-am descoperi prieteni – dar un zid opac ne desparte de parcă ar fi între noi câteva continente, câteva oceane.

Poartă mare vină, în această stare de fapte, felul în care se face la noi schimbul de cărți cu străinătatea. „Schimbul" e un termen greşit, căci noi nu trimitem nimic peste graniță, dar importăm cât putem. Apar cel puțin 100 de cărți traduse anual. Toate din franțuzeşte, italieneşte, englezeşte şi nemțeşte. Atât. Restul lumii pentru noi nu există.

Nu sunt împotriva traducerilor. Sunt însă, cu energie, cu violență, împotriva traducerilor aşa cum se fac astăzi. Prost alese, fără criteriu, la nimereală, ele ne aduc în țară zdrențele literaturilor occidentale (Pitigrilli, Kiribiri, Guido de Verona, Dekobra). Din când în când, pentru consolarea noastră, se mai întâmplă şi un autor de elită: Axel Munthe, Rosamond Lehman. Traducerea nu trebuie să îndeplinească însă numai acest oficiu strict comercial, cu atâtea trivialități şi atât de rare bune excepții.

Traducerea poate fi un eminent instrument de cunoaştere. Ea ne poate deschide drumuri de înțelegere şi de amiciție, mai eficace şi mai durabile decât înțelegerile diplomatice.

Suntem aici, în acest colț al Europei, o țară în mijlocul unor popoare pe care nu le cunoaştem. Nu avem nimic să le cerem acestor oameni, nimic de aflat de la ei, nimic de descoperit în viața, în gândirea, în scrisul lor?

Ar trebui să facem din vecinătățile noastre realități vii, organice. Drumul cărților este primul drum: cel mai simplu, cel mai direct. El duce de la minte la minte, de la sensibilitate la sensibilitate.

Ne trebuie cărți, ne trebuie traduceri din scrisul polonez, bulgar, jugoslav, ungar, ceh, slovac, rus, ne trebuie legătura aceasta vie cu ceea ce se face viu dincolo de granițe, în imediata noastră apropiere, dar deocamdată în totala noastră ignoranță.

Editura Fundațiilor Regale a tipărit zilele acestea un roman al unui scriitor polonez: *Gelozie şi medicină*, de Mihail Choromanski.

E numai o întâmplare? Sau e un început?

Dacă e o întâmplare, ea e binevenită. Dar dacă e un început, este un lucru esențial, pentru care nu avem destule cuvinte de laudă. Fundațiile Regale au posibilitatea de a întreprinde o asemenea operă de cultură. Mai mult decât posibilitatea: obligația. Căci orizontul lor de activitate trebuie să îmbrățişeze un peisagiu larg, divers, pe toate liniile de viață românească şi în toate raporturile ei cu lumea.

Un singur lucru îi reproşăm traducerii pe care ne-o înfățişează Editura Fundațiilor: lipsa unor explicații introductive. Cine este Mihail Choromanski? Ce a scris? Care este locul lui în literatura polonă? Care este locul *romanului tradus în propria sa operă*? Îi cerem Fundației nu numai să aleagă just şi să traducă bine, dar în acelaşi timp să încadreze ceea ce traduce. Programul său editorial trebuie să aibă cadre critice precise.

Ar trebui să stăruim pe acest drum. Aşteptăm o traducere din literatura modernă bulgară. Aşteptăm traduceri din toate literaturile actuale ale Europei de Sud-Est.

Atâta lucru putem face pentru cunoaşterea locului nostru pe continent.

(„Rampa", duminecă, 13 ianuarie 1935)

Bilet indiscret d-lui Paul Morand

Rândurile acestea vă vor ajunge poate din urmă, stimate domn, pe la Ciuc sau Arad, în trenul ce vă duce spre Parisul părăsit acum o lună. Sau, cum zăpezile sunt mari şi trenurile merg greu, nu vă vor ajunge deloc. Cu atât mai rău pentru ele.

Ați făcut, domnule, pentru cunoaşterea țării noastre, un lucru emoționant; ați stat aici la noi câtăva vreme, ascuns, neştiut, ocolind mijloacele de informație oficială – atât de simple şi comode, dar atât de înşelătoare – ați încercat, în sfârşit, să vedeți direct, prin contact personal, lucrurile şi oamenii. Din toate acestea, se pare, veți face o serie de articole documentare şi poate – mai târziu – o carte.

„Viața pretutindeni este tulbure astăzi – numai cărțile sunt clare".

Mi-e îngăduit să vă reproduc această replică? (Desigur! de vreme ce m-am decis să fiu indiscret). Veți face, aşadar, o carte clară despre foarte tulburea noastră stare actuală. Veți face, în orice caz, o carte frumoasă. Ei bine, îmi voi lua inima în dinți şi vă voi spune că ați putea face nesfârşit mai mult pentru noi. Vorbind cu sinceritate, francezii nu ştiu nimic mai mult despre România, decât ceea ce le spune, din când în când, „Le Temps".

Suntem nişte amici simpatici, undeva în Balcani, când lăudați (dacă se întâmplă să contractăm un împrumut), când mustrați cu severitate (dacă se întâmplă să nu-l putem plăti). Asta e tot – sau aproape tot. Nici geografic, locul nostru în lume nu este prea precizat la Paris şi nu ştiu câți francezi ne-ar pute arăta, fără ezitare, cu degetul pe hartă. Cât despre eventuala noastră existență culturală – să nu mai vorbim.

Indiferența aceasta ni se pare profund injustă. Aici, la București, ați înțeles desigur ce însemnează Parisul pentru noi, cât cântăresc oamenii, cărțile, problemele, ideile ce vin de acolo. E o pasiune care merge până la exces, la abuz, uneori până la obsesie, căci e nepermis să trăieşti exclusiv sub bătaia unei singure lumini, cât ar fi ea de mare. Dar lucrurile sunt totuşi aşa – şi noi nu le putem regreta decât în exagerare, în nici un caz în esența lor.

Nu e vorba să cerem francezilor un echivalent al pasiunii cu care îi urmărim. Dar există, cred, o curiozitate intelectuală franceză şi ne mirăm că ea nu se îndreaptă puțin spre noi. Nu din gratitudine, nu din politeță, ci pur şi simplu din curiozitate.

E adevărat că statul nostru – care nu e nimic altceva decât un „stat", adică o maşinărie greoaie, obtuză, fără inițiativă, fără mobilitate – nu a făcut nimic pentru a înlesni cunoaşterea noastră în străinătate. E adevărat că tot ce a încercat, a fost mort dinainte. Dar aceasta e altă poveste, pe care o vom lichida, noi între noi, când va fi să stabilim răspunderea noastră, care, nici vorbă, este mare. Să vorbim însă puțin de răspunderea dvs. – dacă vorba nu vi se pare prea tare.

Există la Paris colecții de traduceri din literatura foarte multor neamuri. La N.R.F. se editează, dacă nu mă înşel,o colecție poloneză. Cunosc una ungară, una a tinerilor scriitori ruşi. Le cunoaşteți, fără îndoială, şi dvs. În plus, *în colecții nespecializate pe națiuni*, („Feux croisés", de exemplu) apar mereu traduceri din cele mai variate culturi. Pretutindeni, România e absentă!

O singură dată am încercat să vă trecem o carte a noastră – romanul lui Liviu Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*, şi atunci a fost tipărit obscur, la „Perrin", editor de mâna a treia, care a şi dispărut, de altfel, între timp. Dar *Pădurea spânzuraților* este un mare roman, amplu, puternic, viu, unul dintre cele mai bune din câte cunoaşte Europa de după război. Nimeni n-a aflat la dvs. de această apariție, nimeni n-a deschis această carte. Ghinion desigur, dar şi indolență. Iar dacă ghinionul este al nostru, indolența – cel puțin în acest caz – nu e a noastră.

Avem, cred, o exactă conştiință a lucrurilor proaste şi bune, care se fac la noi. Proaste sunt infinite. Dar sunt şi câteva bune. Pe acestea am vrea să vi le arătăm. Nu pentru a vă smulge o privire plictisită, binevoitoare şi fără memorie, ci pentru a vă invita la atenție, eventual neamicală, dar neaparat serioasă.

Nu sunteți primul francez care trece pe la noi. Sunteți însă primul care a refuzat banchete, ați refuzat interviuri (*J'en sais quelques choses*), ați refuzat prea multe explicații şi ați încercat să observați liniştit şi singur, ceea ce vi se înfățişa. Iată de ce, prudenți cu toate speranțele, ne permitem să avem totuşi, de astă dată, câteva.

S-ar putea ca din trenul, care vă duce dincolo de hotarele noastre, să aruncați în urmă o privire, care să nu fie ultima.

(„Rampa", miercuri, 23 ianuarie 1935)

Gandhi între englezi...

„Gandhi între englezi" este un titlu care sună biblic. Ceva în felul lui „Daniil între lei" sau „Iisus între farisei". Imaginea este într-adevăr legendară: omul acesta scund, cu obrazul boțit, cu gâtul gol, cu picioarele desculțe, cu privirea arzătoare, arătându-se între fracuri şi uniforme, între miniştri şi majordomi, este, în curata lui sărăcie, un irefutabil simbol de schimbare a timpurilor.

„Gandhi între englezi..." este sfârşitul unei epoci şi al unui mit. Este sfârşitul unui secol istoric, care şi-a menținut ființa pe câteva prejudecăți sentimentale. Şi dintre aceste prejudecăți cea mai de seamă a fost poate „opera colonială", acțiunea civilizatoare a Europei, convertirea „barbarilor", îndrumarea lor spre progres. Oh! Această „îndrumare spre progres" – ce politicoasă crimă!

Dar sunt revanşe, care vin neapărat, chiar dacă vin târziu. În anul, în care o expoziție colonială imensă glorifică invaziunea europenilor în Asia şi Africa, în acelaşi an Mahatma Gandhi este scos din închisoare şi invitat protocolar la Londra. Şi în această cetate de oameni bine crescuți, eleganți şi rigizi, trimisul Indiei coboară din sleeping-car, dezbrăcat, palid şi muncit de viziuni. Un profet la „five o'clock tea".

Ne-a emoționat căderea lirei sterline. Se prăpădeşte Marea Britanie! Nu. Marea Britanie nu se prăpădeşte şi mai ales nu din cauza lirei s-ar prăpădi. Asta a fost cel mult o operație de bancă.

Dar prezența lui Gandhi la Londra, acest fapt divers, acest eveniment de cinematograf vorbitor, este cărămida de la temelie, care alunecă încet, neştiută, ducând spre marea surpare. Şi între timp, fațada edificiului se păstrează intactă, nepresimțind ruperea din adânc.

Din *asemenea mici accidente* se fac veacurile şi istoria.

(„Cuvântul", 30 septembrie, 1931)

Cum mor cuvintele

S-a deschis zilele trecute, la Paris, aşa-numitul „Salon al independenților". Este un eveniment *parizian de mare răsunet*, un vernisaj care valorează în mondenitatea marelui oraş, cât o premieră de gală, cât o somptuoasă cursă de *cai... Oamenii politici vin să-şi privească* portretele expuse, femeile *elegante vin să-şi arate ultimele* toalete, ziariştii - să afle cancanur burghezul de treabă - să caşte gura.

E mai mult decât o expziție; este o reuniune mondenă, un bal, o *promenadă. Şi toată această* comedie – amuzantă, dar naivă şi artificială – toată această comedie se cheamă „Salonul independenților".

Cum mor cuvintele! Salonul acesta a fost într-adevăr, cândva, al unor „independenți". Era un act de ofensivă artistică, un semn de libertate, de tinerețe, de curaj. Existența lui era o provocare. Fără prejudecăți de nici un fel, fără obligații de tradiție, de şcoală sau de dogmă, „salonul independenților" îşi putea îngădui să urmărească viața artistică în toate cutezanțele ei. „Independența" ce-i servea drept titlu nu era o simplă carte de vizită, ci o adevărată identitate.

Oficialitatea este preturindeni aceeaşi: țeapănă, noduroasă, greoaie, fără inițiativă, fără fantezie, terorizată de toate prostiile impunătoare, fricoasă şi obtuză. În pictură mai ales, unde poncifele sunt mai greu de clintit, decât în orice altă artă.

Astfel, „Salonul oficial" parizian reprezenta un stadiu inactual de artă, criterii depăşite, o artă împăiată, bine crescută, cenuşie. Academismul nu este mai inteligent în Ile Saint-Louis decât e – să zicem – la Ateneul Român. De acest „Salon oficial" se loveau toți pictorii şi sculptorii tineri, toți cei care năzuiau o artă dincolo de legile pompierismului legiferat, premiat şi medaliat.

„Salonul independenților" s-a născut atunci prin reacțiune şi semnificația lui a fost din capul locului protestatară. El deținea un nou spirit, opus celui oficial, alte valori, alte ambiții, alte obiective.

Ce existență agitată şi, într-un fel, eroică! Nu e simplu să provoci adevărurile academice. Publicul care are cultul certitudinilor cu viză oficială i-a primit pe „independenți" cu murmure, dacă nu de-a dreptul cu pietre şi bastoane. Dar ei au rezistat, pentru că spiritul rezistă.

Dar rezistă cu adevărat? Ce a rămas din fronda „independenților", din disprețul lor pentru burghezi, din violența lor față de autorități şi glorii, ce-a rămas din admirabila lor pasiune revoluționară?

Nimic, sau mai nimic. Un singur cuvânt, care pare ridicol astăzi, ca o firmă de tinichea ştearsă de ploi: independență. Sub acest nume melancolic, se adună astăzi tablourile miniştrilor, ale femeilor de lume, ale aventurierilor cu bani. Revoluționarii de pe vremuri au devenit academici, doctorali, pompieri. „Independent" nu mai înseamnă nimic altceva decât tot compromis, respect înfricoşat de părerea publicului, vanitate copilărească de medalii şi diplome.

Cuvintele mor cu o repeziciune dezolantă. De la „Salonul independenților" s-a trecut la „salonul supra-independenților", refugiu, şi el trecător, al tinereții, căci „supra-independenții" n-au întârziat nici ei să devină conformişti, prudenți, obtuzi.

E un destin fără sfârşit să ne luptăm pentru câteva mari iluzii, pe care le vom compromite şi noi la rândul nostru, agățându-ne de ele şi făcând noi dogme țepene, pe care le vom opune altor tineri, altor revolte. În fiecare din noi aşteaptă probabil un suflet de pensionar, care va ieşi la iveală când febra pasiunii va trece – un suflet de vameş, de comisar, de jandarm, care de mult, în tinerețe, a fost „independent", „supra-independent", „simbolist", „constructivist", „revoluționar"... Răzbunările scepticismului sunt târzii, dar teribile.

(„Rampa", joi, 24 ianuarie 1935)

HECHTERII

trasee ale vieții, înlănțuiri de destine

Când Mendel Hechter a hotărât să-şi întemeieze propria familie avea 26 de ani. Locuia în Buzău, oraşul unde se născuse şi unde i-au căzut ochii pe Clara Weintraub, fata lui Avram, de la care o cerea de nevastă în 1903, când şi ea împlinea 20 de ani. Numai după un an, tinerii căsătoriți erau binecuvântați cu primul băiat, botezat Penchas, (ulterior, convertit în Pierre). Un al doilea fecior va veni pe lume la 8 octombrie 1907, către orele 9 seara, în noul cămin al familiei, mutată între timp la Brăila. A căzut în sarcina moaşei Ernestina Horenstein să prezinte copilul autorităților pentru a fi înscris în registrul de naşteri, cu numele Ioseph (alintat Iosy), fiul amploiatului comercial Mendel, domiciliat la numărul 156 de pe bulevardul Alex. I. Cuza. Un al treilea copil al soților Hechter urma să se nască tocmai peste zece ani, trecut în acte Benjamin (Benu, pentru ai săi). Se producea evenimentul, în familia Hechter, la puțină vreme după retragerea din Brăila a trupelor germane de ocupație. Populația mai trăia coşmarul suferințelor cauzate de războiul abia sfârşit. Însuşi tatăl băieților răspunsese mobilizării sub arme; trimis în focul luptelor, greu confruntat cu prăpădul din tranşee. Drept răsplată, o legislație adaptată împrejurărilor îi da dreptul să ceară şi să obțină cetățenia română, împreună cu soția şi copiii. Acum, locuiau cu toții în str. Unirii 119. Li se elibera decizie oficială, de la comisia județeană de naturalizare a străinilor, pe data de 17/30 noiembrie 1918.

Pe măsură ce le-a sosit băieților sorocul învățăturii, au făcut față cu brio exigentului liceu „Nicolae Bălcescu". Mai întâi Poldy - cum i se spunea, între apropiați, celui mai mare - a dovedit aptitudini rămase în memoria colegilor, între care viitorul gazetar N. Carandino (vezi cartea sa de evocări *De la o zi la alta*). S-a distins ca participant la activitățile organizate în cadrul „Cercului Voltaire". Imediat, pe urmele sale, călca următorul junior Hechter, care debutează, după un bacalaureat strălucit în vara lui1926, cu articole destinate presei bucureştene, sub pseudonimul Mihail Sebastian. De unde până unde această opțiune, nu se ştie. Este cunoscut doar că, până a părăsi băncile liceului, i se publicase la 23 aprilie, sub enigmatica semnătură Eraclie Pralea, în „Lumea" de la Iaşi, un puseu liric versificat.

Comună ieşire în arena publicisticii

Întâia prezență publicistică a lui Mihail Sebastian poartă data 26 august 1926, în ziarul „Politica", din Bucureşti (nu de mult pus pe picioare de același Alfred Hefter, care condusese şi „Lumea" ieşeară). Însă, cine se afundă în colecția „Politicii" are surpriza să dea, în două rânduri, peste texte semnate Pralea, de astă dată, cu inițialele P.H. în față - mai întâi, la 3 iulie (un portret Charlie Chaplin), apoi la 16 iulie (o demonstrație de adeziune la „noua ştiință" fundamentată de Freud). Va mai dura până ce insul, tentat să stea ascuns după nume de împrumut, îşi va declina identitatea în *post-scriptum*-ul unui mesaj trimis de Mihail Sebastian lui Camil Petrescu, din Nogent sur Marne, lângă Paris, la 30 iunie 1930. (cf. *Scrisori către Camil Petrescu*, vol. 2, ediție Florica Ichim). Cele două litere: P.H. aparțin nimănui altcuiva decât lui Pierre Hechter, fratele cel mare, care lăsase în urmă publicistica literară, în favoarea asiduităților de student medicinist. Ceea ce nu-l împiedica să se refere la manifestările gazetăreşti nu prea vechi, ca la repere de notorietate. În orice caz, ambii frați concedeau că memoria lui Camil Petrescu ar fi trebuit să înregistreze acel moment. Aveau în vedere cursa lor umăr la umăr, adevărată competiție - după episodul temporar consumat la „Politica" - desfăşurare susținută în coloanele „Cuvântului", din primăvara până în toamna lui 1929. Un anume avantaj se profila de partea lui Poldy, din comentariile căruia rezultă că petrecuse, la Paris, oarece timp, suficient pentru acumulări de substanță. Reintra în arenă cu decizia de a interveni chiar în dispute angajate, anterior, de fratele mai mic. E convins că poate plasa argumente inedite în campania pentru promovarea interesului față de fenomenul *Căutării timpului pierdut*: *Literatură şi psihologie* (la 12 martie), *Teme proustiene* (3 mai), iar în interval îşi mai ascuțea pana glosând despre *Estetica patefonului* (28 martie). Mihail Sebastian mima totala ignoranță asupra competitorului, ca să-l determine pe Camil Petrescu a lua act de „misteriosul" P.H. Pralea şi incitantul lui punct de vedere; „E greoi scris, dar cu posibilități de exprimare... A început să mă înciudeze acest domn prodig şi anonim" (scrisoare din 5 mai). Va fi reuşit, oare, manevra? Oricum, reclamatul persevera, privilegiat de stagiul de inițiere petrecut în mediul intelectual parisian. Venea cu proaspete informații despre André Frégneau (*O aventură grafică* în „Cuvântul", de vineri, 9 august 1929), din care Sebastian tradusese o pagină, câteva luni mai devreme, în „Universul literar". Însă adevărata demonstrație de superioritate a recentului întors din capitala Franței abia se va produce, cu subtila incursiune în universului proustian: *Elstir* („Cuvântul", 19 septembrie). De fapt, argumente care să-i susțină autoritatea intelectuală se găseau cu duiumul în foiletonul anterior dedicat japonezului Foujita, incontestabilă vedetă la zi a boemei artistice parisiene. Se prea poate să fi fost cea dintâi încercare de a-l înfățişa pe niponul europenizat opiniei noastre publice, într-o fină împletire de impresii culese la fața locului şi reflecții personale: „Cine nu l-a întâlnit în Montparnasse? Şi care fată obişnuită a teraselor cosmopolite ce se învecinesc de-a lungul bulevardului, între Vavin şi gara Montparnasse, nu se mândreşte cu cunoştința lui? Pe înserate, ori dincolo de miezul nopții, când teatrele ori redacțiile îşi învoiesc personalul şi când - printre mesele ocupate, ici de anglo-saxoni căscați şi binevoitori, mai încolo de compatrioți gălăgioşi, care-şi continuă bridgiul început la Soufflot - se mai aude vorbă franțuzească, Foujita trece simulând graba, ca şi cum nu l-ar fi scos din casă aperitivul, ci nevoia de a-şi exhiba ultimul costum... În Montparnasse, serile sunt răcoroase. După o zi chinuită de drumuri în metro, curse pe bulevardele asfixiate de fum de benzină şi miros de smoală, o adiere venită din Grădina Luxemburgului şi alta din cimitirul de aproape, adună acolo lume multă până tare târziu... Romancieri de 17 ani aşteaptă editorul genial să-i recunoască înainte de-a ajunge vârsta lui Radiguet... Mai marii lor (cei de la răposata „Révolution surréaliste"), blazați pe jumătate, vin să-şi comunice ultima veste despre Cocteau („Ştiți că s-a certat cu Desbordes?"). Iar când căldura scoate din bar pe Wiener, Doucet, Derain, Salmon, nu lipseşte decât Kiki, amică a fotografului Man Ray, şi care trezeşte cât ai clipi asistența adormită, ca a doua zi să se spună „comme jadis"... Unde e Foujita? Capul lui rotund, împodobit de un breton care-i ascunde toată fruntea, ochelarii mari fără de care nu s-ar recunoaşte însuşi; maimuța ori câinele ce-l întovărăşesc!" Şi, în fine, raportări relevante la pânzele japonezului: „Foujita a adus cu el făpturi de altă rasă... Corpuri grele, corpuri îngrijite cu uleiuri şi aromate, odihnite în perne din care abia le ridică pofta marinarilor şi viciul proxenetului chinez... Din sângele încrucişat al gheişelor au ieşit odrasle cu fiziologia leneşă de artritic. Corpurile lui Foujita nu ştiu ce e aia contracție muşchiulară, încordarea tendoanelor. Mâna care s-ar plimba pe pielea lor, cu venele îngropate în adipozitate, n-ar simți epiderma sensibilă, elastică, ce se ascunde în mătăsuri coreene. Articulațiile parcă n-au avut nicicând ligamente, jocul lor rar nu ştie ce e limita. Brațul se poate întoarce în jurul gâtului, coapsa se lasă încolăcită de gambă, iar capul atinge cu occipitalul spinarea".

● Mihai, Poldy şi unchiul Zaharia

Citatul, seducător în sine, mai e relevant şi dintr-o altă perspectivă. Nu încape nicio tăgadă că acuitatea zisului P.H.Pralea - cu atât mai înfiorat de emoția descoperirilor cu cât luciditatea lui analitică reacționează intactă, incoruptibilă - a avut efect catalitic asupra lui Mihail Sebastian. Va prelua întocmai tipul de relatare, îndată ce va ajunge el însuşi la Paris şi va trimite corespondențe „Cuvântului" pe tot parcursul anului 1930. Compararea textelor probează un veritabil transfer de ştafetă între frați.

Mai era şi mezinul Benu

Îndată după revenirea în țară a lui Mihail Sebastian, acesta îl va lua sub aripa sa protectoare. Va fi grija lui Iosy să-l introducă în societate, îl ia în grupul cu care face el excursii, îl prezintă prietenilor, lui Mircea Eliade în primul rând şi, astfel, îi favorizează contactul cu modele prestigioase. În vederea consolidării unei educații armonioase, îl deprinde să frecventeze sălile de spectacol. În circumstanțe favorabile, ivite în 1937, au aranjat un program comun de a-l vizita pe Poldy, la Sceaux, lângă Paris, unde fratele cel mare îşi exersa profesia de medic. Momentul este imortalizat într-o fotografie de grup, laolaltă cei trei frați, fericiți, simțindu-se în siguranță câtă vreme au în spate, ca un simbol tutelar, tabloul cu chipul mamei, parcă într-o veghe orgolioasă asupra băieților ei.

După publicarea *Jurnalului*, ținut de Mihail Sebastian între 1935-1944, au ieşit la iveală multiple dovezi suplimentare asupra trainicelor verigi din lanțul de destine exponențiale pentru familia Hechter. Negreşit, axul existenței ține de persoana Mamei, cuvânt totdeauna scris cu majusculă, referință capitală pe întreg parcursul notelor intime. Dincolo de nucleul imediat, defilează prin paginile *Jurnalului* trimiteri la cercul colateral de rubedenii, compus din unchi, mătuşi, veri, nepoți etc. (Moritz, nene Avram, nene Zaharia, tanti Caroline, Debora, Marcu, tanti Lucie). Îndelungă vreme, a existat şi o bunică (Baba), ajunsă la vârsta matusalemică de 92 de ani, când era răpusă, la Brăila, în stare de senilitate: „O întreagă lume se duce cu ea - şi e întreaga noastră copilărie, care îşi pierde unul dintre eroii principali" (însemnare din 19 martie 1937). Laolaltă, cei vii şi cei dispăruți, ajungeau să populeze visele lui Sebastian, într-un amalgam de relații indestructibile, puse în cumpănă de realitățile zilei, obsesiv terorizante: „sunt în prăvălie, la nene Zaharia. Citesc (sau scriu?) două scrisori venite de la Poldy, sau pe care trebuie să i le trimit. Mă cert cu Anghel. Ies în stradă şi merg pe Calea Victoriei, pe trotuarul drept, în sus. O cucoană strigă disperată că legionarii s-au răsculat şi se apropie de centru. Nu-mi vine a crede şi dau să-mi continuu drumul liniştit, când bag de seamă că într-adevăr toată Calea Victoriei e plină de legionari. Figuri fioroase, întunecate, pline de amenințare se opresc în fața magazinelor evreieşti şi aşteaptă. Ce aşteaptă? Probabil semnalul de atac... Îi iau pe Mama, Papa şi Benu - şi alergăm să ne ascundem. Unde? ...„Cel mai bun lucru e acasă la Baba". Într-adevăr, ajungem acolo (e casa din Brăila, de pe Strada Unirii) şi sunt liniştit. N-o să ajungă nimeni aici, şi nimeni n-o să bănuiască unde suntem" (duminecă, 28 septembrie 1941). La 8 martie 1942, era înregistrat decesul Carolinei: „Ultima legătură cu Brăila noastră. Ultimă verigă cu un întreg trecut, pierdut pentru totdeauna". Alte trimiteri dau certitudinea că nu era neglijat nici Buzăul, unde mai erau frați ai tatei, ca nene Avram. Dar şi mai tineri, cum rezultă din nota de la 26 febr. 1940: „Ieri, la Buzău, pentru *bris*-ul băiatului lui Marcu. Recepție amuzantă de provincie". Venea rândul, la oarecare interval, şi Buzăului să plătească obol lumii de dincolo. Trei rânduri înfiorate, sub data de 23 august 1941: „A murit azi-dimineață nene Avram. Gândul groaznic (pe care niciodată n-am reuşit să-l alung cu totul din conştiința mea) că într-un fel semăn cu el şi soarta lui". În toiul adversităților, se scutura de gândurile sumbre, măcar din conştiința datoriei față de cei mai apropiați: „Forța germană pare demonică, strivitoare! Simt până în adâncul inimii tot ce se întâmplă. Aş vrea să am o inimă mai fermă, mai sigură, mai puțin zbuciumată. O văd pe Mama înspăimântată, îl văd pe Benu fără speranță (fără speranță, la 24 de ani: de ce? de ce?) şi aş vrea aşa de mult să pot face ceva pentru ei, să le pot spune că nimic nu e pierdut, că totul mai poate fi, şi va fi, răscumpărat într-o zi" (reflecții într-o zi de miercuri, 15 mai 1940). Față de incomparabila grijă frățească, la despărțirea cumplită de protectorul său, Benu ia decizia de a-i prelua numele, suprem şi definitiv omagiu, încât pe tot restul vieții lui (mort în 1990) avea să fie trecut în acte - Beniamin André Sebastian.

● Cei trei băieți - Mihai, Poldy, Benu - şi portretul mamei

Astăzi, mai trăiesc la Paris, văduva lui Benu, cu fiica, precum şi două fete ale lui Poldy (dr. Pierre Hechter, 1905-1979). Dintre acestea din urmă, Michelle dă târcoale scrisului, fiind autoarea unui roman - *M&M* - străbătut, se pare, de melancolia moştenirii literare în familie, apropiate şi totuşi depărtate din pricina limbii şi ambianței necunoscute.

DESCHIDEREA STAGIUNII

„Când am scris acum trei ani «Deschiderea stagiunii», am avut foarte exact sentimentul că acel T.T. Soru sunt eu".
(*Jurnal*, 21 noiembrie 1937)

Se privi lung în oglindă şi îşi trimise un surâs de simpatie, la care „celălalt" părea că răspunde. Simţea nevoia să fie bun cu el însuşi, cum ar fi fost cu un prieten mai tânăr. „Haide, haide, bătrânul meu amic, nimic nu e pierdut".

Se învăluia, privindu-se, într-un nor de duioşie personală, în care îşi cuprinse totul: ochii treziţi din albastrul lor şters, mustaţa blondă, căzându-i de obicei descurajată pe buze, umerii scuturaţi brusc din indiferenţa cu care îşi suportaseră până atunci braţele.

Işi plăcea astă seară. Smokingul ăsta – dragul de el – credincios animal.. L-a făcut odată pe vremuri, la o schimbare de guvern, când s-au plătit la gazetă chenzinele, pe patru luni din urmă. Avea atunci 39 de ani şi, în prima seară când l-a îmbrăcat, i se părea că viaţa începe din nou.

De câte ori de atunci n-a început viaţa din nou? ...Şi astă seară încă...

În haina neagră cu revere de mătase, cu perla de sticlă prinzând pieptul cămăşii ca pe o za, T.T.Soru recăpătă dintr-o dată, în faţa oglinzii, un violent sentiment de demnitate.

„Am să vorbesc cu Madam Ştefănescu". Şi ca şi cum omul din oglindă ar fi încercat să-l contrazică sau să-l facă atent asupra primejdiilor unei astfel de decizii, T.T. Soru repetă autoritar: „Da! am să vorbesc cu Madam Ştefănescu".

Îşi auzi glasul şi se miră o clipă, ce clar! ce neted! ce poruncitor!

Am să... îi e frică să repete. E ceva cald care i se urcă în obraji, e o tresărire care-i îndreaptă umerii, îi ridică fruntea. Ar vrea să spună încă o dată, cu acelaşi glas, acele şase cuvinte de victorie. „Am să vorbesc cu Madam Ştefănescu".

Şi se întoarse decis pe călcâie, spre o Madam Ştefănescu, absentă, dar invocată în fiecare din lucrurile mizere ale odăii lui mobilate. Le privi sever, pe fiecare în parte, ca şi cum ar fi vrut să le fixeze responsabilitatea. Scaunele desperechiate, dulapul alb de fată mare, covorul chel, ceasul deşteptător C.F.R. cu tricolor, scrumiera „souvenir de la Slănic Moldova", tabloul din perete al răposatului domn Ştefănescu, bărbatul proprietăresei...

Schimbă cu domnul Ştefănescu, din perete, o privire fără cruţare, fără apel. Şi deodată, îl fulgeră un gând, care i se păru cheia vieţii lui. Să-l dea jos pe domnul Ştefănescu...

De opt ani îl rabdă deasupra patului, zi cu zi, noapte cu noapte. Nu-l cunoaşte, nu l-a cunoscut. Stă acolo în perete, cu zâmbetul lui rezistent, cu fruntea lui îngustă, cu aerul lui opac. Stă sub sticlă cum ar sta dincolo de geamul unui ghişeu aşteptând ora de deschidere, o oră care nu mai vine...

„Cine e ?", l-a întrebat odată o femeie, singura femeie pe care în opt ani o urcase sus, în camera lui de holtei bătrân.

„Un unchi", a răspuns T.T. Soru, din pudoare. Căci simţise în momentul acela cât e de ridicol, cât e de umilitor să păstreze în odaia lui o fotografie străină, primită în inventarul mobilei, odată cu lavoarul, odată cu scaunele.

Îl priveşte întrebător, clătinând din cap... Ce caraghios lucru să trăieşti opt ani sub ochii domnului Ştefănescu, să te dezbraci în faţa lui, să plângi în faţa lui – da, să plângi în serile fără curaj, când totul ţi se pare pierdut şi când, în căderea capului pe perne, găseşti, între lacrimile sărate ce-ţi moaie mustaţa, un ultim gust de viaţă, ceva cald, obscur, depărtat care te amorţeşte şi te adoarme...

A plâns în faţa omului ăstuia din perete! Gândul îl indignează, îl sufocă. E cuprins de o bruscă ruşine pentru tot ce a putut vedea dobitocul ăsta bătrân de Ştefănescu în opt ani, aici, între aceşti patru mizerabili pereţi între care el, T.T. Soru, se crezuse cel puţin singur. La ce bun să ascunzi sub palton jumătatea de pâine şi sfertul de mezeluri, când te întorci seara acasă, trecând prin curtea lungă, plină de vecini vorbăreţi şi servitoare curioase – la ce bun să-ţi porţi cu un aer de nesfârşită absenţă pachetul de mâncare, dacă aici, după ce ai tras storurile şi ai întors cheia în broască, rămâne un ochi pânditor care te va privi, cu înţepenita lui atenţie, cum mănânci pe un ziar vechi, un dejun de şofer... La ce bun să vâri dimineaţa cu vârful creionului, în pantofi, sub călcâie, ciorapul găurit, dacă deasupra capului tău, omul ăsta care vede tot, vede şi acest mister mărunt al vieţii tale, cu care îţi mai salvezi ultimele resturi de orgoliu...

Încercase odată, foarte de mult, în primele zile, să trateze cu Madam Ştefănescu retragerea răposatului din odaie şi transportarea lui în altă încăpere, dar glasul răpit al proprietăresei oprise, cu o singură replică, nelegiuirea. A-l păstra pe bărbatu-său acolo era o formă sacră de fidelitate.

„Cum? Să-l dai jos din odaia asta, în care am dormit cu el 27 de ani?".

Ei bine, da. O să-l dea jos. Zică ce-o vrea Madam Ştefănescu, zbiere cât o vrea, hotărârea e luată.

...De undeva, din adâncul lenei lui, din adâncul renunţărilor fără număr, care se aşezaseră în el ca nişte frunze căzute, se făcu o lumină. Simţea cu violenţă că toată existenţa lui e în joc, simţea că în acel moment se decide un lucru fără întoarcere, se deschide o poartă de destin, ultima, singura... Să-l dea pe domnul Ştefănescu jos şi drumurile vor fi libere. Să-l dea jos şi va începe o nouă viaţă. Să-l dea jos şi va fi alt om.

Se apropie de pat şi se opri să-şi asculte bătăile inimii – bătăi mari care se auzeau distincte, una câte una, cum se aud picăturile mari de ploaie, căzând pe piatră. Îşi trecu o mână prin păr şi băgă de seamă că mâna îi tremură – nu de frică însă, căci totul devenise calm în el, dar de emoţia şi de solemnitatea clipei. Se sui pe pat, prinse cu amândouă mîinile rama tabloului şi se pregăti să tragă cu putere, când se trezi cu tabloul în mână desprins parcă singur din cui. Nu-i venea să creadă că asta fusese totul şi rămase cu domnul Ştefănescu în mâini, uluit de lipsa lui de rezistenţă... Îl privea încurcat, cu jumătate de surâs oprit pe buze, nedându-şi încă bine seama de ce se întâmplase şi dezamăgit puţin de simplitatea lucrurilor. În sticla prăfuită a fotografiei îşi recunoscu, departe, ca prin ceaţă, ochii. Jumătatea de surâs crescu, se lumină, se împlini.

Puse tabloul jos pe podea într-un colţ, rezemându-l cu faţa la perete şi făcu apoi câţiva paşi spre fereastră. În trecere, îşi aruncă o privire în oglindă şi i se păru că e mai înalt decât de obicei.

Deschise fereastra şi respiră adânc. Un miros de frunze ude veni din curte, iar mai de departe zvonul larg al serii de septembrie, rumoarea oraşului, un clopot de tramvai, totul pierdut, totul stins într-o ploaie domoală, foşnitoare. Întinse mâna afară şi lăsă să-i cadă în palmă câteva picături.

Viaţa i se părea imens de simplă.

*

Cortina se ridică la 8 şi jumătate, dar trebuia să treacă mai întâi pe la redacţie ca să-şi ia biletul. Nimic mai neplăcut. Nu, nu-i place ziarul ăsta, care dracu ştie din ce-o fi trăind, că nu-l citeşte nimeni. Totul e dubios: directorul, formatul, litera de tipar, localul... Când intră în gang, se uită instinctiv în dreapta şi în stânga, nu cumva să fie văzut. Şi numai băieţi tineri, obraznici, grăbiţi, care nu au nici un respect pentru un ziarist vechi şi care cred că lumea începe de la ei. Nu l-a întrebat unul, săptămâna trecută, dacă nu face el cronica sportivă!? Canalia!

Singur secretarul de redacţie pare un om mai de treabă. În orice caz, îi spune „maestre" – poate în glumă, poate că e numai aşa, o vorbă a lui – dar lui T.T. Soru îi face plăcere. Cine ştie? O fi un cititor al lui de dinainte de război. Poate că i-o fi citit, pe vremuri, cronicile din „Flacăra"... Dacă n-ar fi aşa de morocănos, dacă n-ar pluti într-un permanent nor de fum, dacă nu i-ar suna telefonul în cap de şase ori pe minut, l-ar întreba. Şi tot lui îi datorează faptul de a fi fost primit în redacţia asta, unde nimeni nu l-a chemat şi unde nimeni nu bagă de seamă că există.

Nici azi nu înţelege bine de unde luase el curajul de a se ridica de la masa din fund, de la Capşa, şi de a-i tăia drumul:

- Mă iertaţi. Dumneavoastră, cred, sunteţi secretar de redacţie la „Viforul". Apare peste zece zile, nu e aşa? Numele meu e T.T. Soru. Poate aţi auzit... conicarul... foiletonistul... Voiam să vă întreb, dacă nu se poate... cronica dramatică... înţelegeţi... eu nu am pretenţii.

- Cronica dramatică? Nu ştiu nimic, maestre. Ăştia de la „Viforul" au altele în cap. Hai cu mine, oricum. Să vedem.

I-ar fi spus mai multe, dacă i-ar fi dat răgaz. I-ar fi vorbit de „Flacăra", de portretul pe care i l-a făcut Iser în

Continuare în pag. VI

DESCHIDEREA STAGIUNII

Urmare din pag. V

1912, de articolul lui Petre Locusteanu – bietul Locusteanu! - de scrisoarea lui Haralamb Lecca, după premiera *Castei Diva*, despre Alecu Davila, care l-a chemat la o repetiție generală și l-a instalat în fundul sălii. „Stai aici lângă mine; am nevoie de părerea dumitale. Da, sincer, înțelegi? Sincer".

Nu, niciodată nu au să bănuiască ei toate câte au fost, niciodată n-o să știe Madam Ștefănescu ce sunt hârtiile din sertarul de jos al șifonierului, niciodată n-or să afle canaliile astea tinere, care trântesc ușile „Viforului" fără să-l salute, niciodată n-or să afle, în graba, în inconștiența, în îngâmfarea lor, pe cine nu salută...

E 8 și cinci. Biletul e în buzunar. Mai sunt douăzeci de minute. T.T. Soru e fericit. S-a privit în toate vitrinele, și-a recunoscut de departe silueta în toate oglinzile.

Îi plac afișele mari, de premieră. Toată strada pare plină de ele. *Deschiderea stagiunii*.

E ceva festiv în aer. Parcă ar pluti imaginare serpentine, parcă ar flutura la ferestre nevăzute stindarde... Seară de premieră... Un foșnet de rochii de mătase, un val de voci care urcă și coboară, lumini răsfrânte din oglindă, din cristal în cristal..Fotoliile se deschid cu zgomot, mâini albe își fac semn de la un rând la altul, surâsuri se încrucișează peste catifeaua roșie a lojilor. E un vuiet în care străbat parcă ecouri din plăjile cu soare, de unde se întoarce toată lumea bronzată, la sfârșitul vacanței, bucuroasă și stingherită de a-și regăsi rochiile albe de mătase, hainele negre...

T.T. Soru se gândește cu duioșie la fotoliul care îl așteaptă la teatru, în plină lumină, fotoliul lui de 26 de ani. O undă de emoție, de devotament, de bunătate înconjoară ca un nimb imaginea scaunului. Îl înfioară gândul că l-ar fi putut pierde...

E singurul lucru pentru care a luptat în viață, singurul lucru pe care a voit, până la deznădejde, să-l păstreze. A trecut din redacție în redacție, a așteptat luni de-a rândul chenzine neplătite, a făcut corectură de noapte, a renunțat la tot, a renunțat la orice dar a cerut în schimb un singur lucru: cronica dramatică. Era insula lui de lumină. De acolo, din fotoliul de premieră începea un vis în care nu mai încăpea nici Madam Ștefănescu, nici redacția, nici cafeneaua. Ca printr-un ochean vrăjit, viața căpăta culoare, mișcările, noblețe, lucrurile, simetrie. Un suflu de căldură, de sensualitate, de amețeală trecea deasupra tuturor, dându-le un aer de irealitate, de plutire. Balcoanele de ipsos și bronz, candelabrele de cristal, scările albe de marmoră, catifelele de un roșu aprins – totul era somptuos. Serile lui de feerie... Ardeau în calendar cu o flacără de aur și în lumina lor orbitoare se pierdeau până la cenușă, până la neființă, toate celelalte zile. Pe stradă, la ministere așteptând un comunicat, la Cameră luând note după o interpelare despre exportul porumbului, acasă terorizat de vocea lui Madam Ștefănescu, pretutindeni el avea sentimentul foarte exact că e în exil. Ba, chiar, se trezea uneori zâmbind în sinea lui, amuzat ca un prinț travestit, pe care trecătorii îl lovesc, neatenți, cu cotul pe stradă. „Dacă ar ști ei"...

Se agățase de cele mai obscure gazete, trecuse prin toate redacțiile de partid, cunoscuse foile cele mai nesigure, cele care apăreau o săptămână sau o lună, până ce își puneau la punct micul lor șantaj și dispăreau într-o bună dimineață fără explicație, dar nu consimțise să ducă traiul ăsta precar, decât pentru a păstra mereu, an de an, scaunul lui de teatru, fotoliul lui de vis.

Anul ăsta, sfârșitul verii îl găsise fără gazetă și T.T. Soru așteptase, cu panică, apropierea stagiunii de toamnă. Dacă n-ar fi ieșit, pe neașteptate, „Viforul", ce s-ar fi întâmplat?

Încearcă să-și imagineze ce ar fi viața lui fără serile de premieră – și nu poate. Ceva gol, pustiu, fără sens, fără așteptare...

Ceasul de la Palat arată 8 și douăzeci. E timpul să mergem. Dinspre Ateneu, mașinile coboară fără sfârșit. T.T. Soru ar putea spune fără greș, care se va opri în fața teatrului și care va merge mai departe, spre bulevard. Are un „flair" sigur al mașinii de spectacol. Există un stil de premieră până în cele mai mici detalii.

Plouă mereu, o ploaie măruntă și liniștită, care populează calea Victoriei, dă strălucire asfaltului, mărește focul vitrinelor, răspândește dealungul întregii străzi un foșnet de voci, de frunze, de pași.

Peste câteva clipe va fi în foaier, va lăsa cu un gest de lene și de neatenție, pardesiul la garderobă, își va potrivi ultima oară papillonul în oglindă și apoi, întârziind o secundă în prag, pentru a îmbrățișa cu o singură privire sala de brocart și aur (eventual „brocart și aur" poate fi un termen fericit în cronica dramatică de mâine), îmbrățișând-o într-o singură privire, se va îndrepta către fotoliul, care îl așteaptă.

„Viața, bătrânul meu domn, este totuși frumoasă. Între noi fie zis, n-am obiceiul să te flatez, dar smokingul ăsta îți vine bine și – zău – dacă tragi cu ochiul la vitrina din dreapta, trebuie să recunoști că domnul care trece nu e lipsit de distincție, iar domnul acesta ești tu.

„A! evident, sunt multe de schimbat în existența dumitale și vei trebui să procedezi metodic. În primul rând, va trebui să-ți dai pantofii galbeni la dres. Pe urmă, vei avea o convorbire cu Madam Ștefănescu și îi vei spune că te muți. În al treilea rând, vei căuta un editor pentru cronicile dumitale, căci e inadmisibil ca, la 47 de ani, e inadmisibil, mă-nțelegi...".

T.T. Soru a uitat dintr-o dată ce anume e inadmisibil, căci s-a oprit locului speriat... Nu știe unde e biletul. Să-l fi... Să-l fi pierdut? ...Nu. Uite-l aici. L-a găsit.

„Da, domnul meu, nu văd ce te poate împiedica să-ți schimbi cu totul soarta. Puțină energie. Un act de voință. Da, asta e: un act de voință. Ce ai făcut cu domnul Ștefănescu adineauri a fost perfect. Încă două gesturi ca ăsta și ești salvat. 47 de ani ? Mă faci să râd. La 47 de ani, viața începe ca la 20."

- Biletul, vă rog.

T.T. Soru întinde absent, omului de la intrare, biletul.

„Nimic nu este, zic, mai ușor, decât să...".

- Nu cred că e valabil biletul ăsta, treceți în orice caz, în stânga, la control.

- Cum ai zis? Nu e valabil? Biletul meu?

- Treceți, vă rog, din ușă. N-avem timp, vă rog. Întrebați la control. Faceți loc, vă rog.

- Domnu'?

- Numele meu e T.T. Soru.

- Da. Și?

- Am zis T.T...

- Ați zis T.T. Soru. Am înțeles. Și ce doriți?

I se părea așa de comic să-l întrebe pe el, aici, în seara asta „ce doriți?", pe el care nu dorește nimic altceva în lume încât, dacă și-ar putea stăpâni buzele palide, ar încerca să râdă.

„Sunt T.T. Soru. Sunt cronicarul ziarului „Viforul".

- A, nu. Asta nu. Să se termine o dată: „Viforul", „Tunetul", „Fulgerul", „Trăznetul". Prea sunt multe. Cum apare o fițuică, drept la noi vine, să-i dăm loc. Nu, domnule, regret. De altfel, uită-te și dumneata pe plan; nu mai avem nici un centimetru liber.

T.T.Soru îl ascultă fără să audă nimic. I se pare ciudat omul ăsta care vorbește la ghișeu, face gesturi, clipește. De sus, din foaiere, vine un sunet lung de sonerie.

*

Nu știe de câtă vreme stă cu fruntea lipită de vitrina asta. Picăturile de ploaie se preling pe sticlă în mici fluvii, care se adună și se despart, cu valuri neprevăzute. Bobițele de apă stau întâi nemișcate, lipite de geam și, pe urmă, câte una tresare ca un mic licurici, se desprinde, alunecă pe sticlă cu greu parcă și-ar căuta drumul, parcă ar dibui, până ce, la un moment dat, se rostogolește brusc până jos, ca o alice transparentă.

A numărat până acum câteva sute. Dacă plouă mereu, vor mai fi câteva mii. Pe urmă ? Pe urmă, nu mai e nimic. Principalul e să nu se gândească. Nici un gând să nu-l străbată, nici o amintire, nici un cuvânt. Trec prin el diverse începuturi stupide de frază, fără sens.

„În definitiv, raporturile noastre...". „Chiar dacă ai admite pentru un moment...". „Ți-o spun eu, și în orice caz...".

În vitrina fără lumină, nu-și distinge din întreaga față, reflectându-se în geam, decât mustața și s-ar spune că picăturile de ploaie, ce se preling pe sticlă, trec prin firele ei blonde. Le simte ude, grele, lipite de buză și senzația asta este singura pe care o mai păstrează, cu precizie, despre el însuși.

Plânsul îl podidi mai târziu, pe bulevardul Elisabeta, în fața unei plăcintării. Nu-și amintea cum ajunsese acolo, nu știa când se urnise din loc. Un clopot de tramvai îl scutură din neștire și, cum rămase puțin uluit, privind în dreapta și în stânga, ceva se surpă în el și un val de lacrimi îl izbi dinăuntru, răspândind prin tot corpul lui insensibil un suflu de căldură și de desmorțire, ca un pahar de ceai iarna.

Abia atunci își regări mâinile, încheieturile, umerii, toate cuprinse blând în acest hohot de plâns, cuminte, fără disperare, toate învăluite ca într-un abur.

„Patruzeci și șapte de ani". Se agățase de acest cuvânt, care îi trecuse prin cap și acum îl repeta șoptit între lacrimi. „Patruzeci și șapte de ani".

Patruzeci și șapte de ani. Patruzeci plus șapte. Zece și zece și zece și zece și șapte.

Se simți bătrân, oribil de bătrân și se întrebă: „când am îmbătrânit?", încercând să-și aducă aminte, ca și cum ar fi fost un lucru precis, bunăoară o hârtie pe care ar fi pus-o undeva și nu mai știe unde. „Da, da, când am îmbătrânit. Să vedem. Nu astăzi, că azi e luni. Nu ieri, că ieri am stat în casă. Nu sâmbătă... Când, Doamne, când? ...I se părea că trebuie să fie undeva, în urmă, o zi precisă, o zi sigură – 14 decembrie 1926, 26 iunie 1918, 30 octombrie 1933... o zi pe care s-o prindă din trecerea tuturor zilelor și să poată spune „de aici, din clipa asta, din locul ăsta a început".

Se simți bătrân, cum cineva se poate simți ud, după ce a alergat multă vreme prin ploaie. Câtă vreme alergi nu știi nimic, dar când te-ai oprit locului, să te adăpostești sub o streașină, te înfioară brusc hainele lipite de tine, ca niște cârpe ude. Se simți bătrân și era o impresie de jilav, de umed, de rece...

„Dacă ar avea un revolver". Vorba trecu prin el întâmplător, fără să lase nici o urmă. „Dacă ar avea o țigară".

Își aminti cu greu, cu un efort de memorie încă nesigură, că undeva, în buzunarul hainei, are câteva „regale".

Ridică privirea să caute un trecător cu țigara aprinsă și dădu de cadranul unui ceas. Privi multă vreme fără să vadă nimic. „Nouă fără cinci". Și apoi, auzindu-și propriile cuvinte, tresări ca și cum altul i le-ar fi spus. „Nouă fără cinci? Numai atât?".

Acasă, era frig. Ar fi trebuit să se aștepte. Lăsase fereastra deschisă pe ploaie. O uitase. Lângă sobă, în colț, căutând butonul electric, se lovi de ceva și tresări. Când făcu lumină, dădu de tabloul domnului Ștefănescu. Ridică din umeri.

„Și cu ăsta ce să mai fac acum?"...Îl luă în mâini, se apropie de pat, se sui cu amândouă picioarele, căută cuiul din perete și fixă tabloul la locul lui obișnuit. „E plin de praf. Ar trebui șters", gândi cu indiferență T.T. Soru.

Domnul Ștefănescu își regăsi îndată zâmbetul lui tenace. T.T. Soru îl privi fără ostilitate.

(Din volumul colectiv *Nuvele inedite*, Editura „Adevărul", 1936)

SHAKESPEARE

Sonete

55

Nici aurul, nici piatra princiară
nu vor trăi cât rima mea cea plină,
lumina ta de-aici nu va să piară
ca marmora mâncată de rugină.
Statui, de-alungul vremii, vor fi sparte,
și mari clădiri cădea-vor în țărână,
dar flacăra și sabia lui Marte
de tine la o parte-or să rămână.
De moarte și uitare tu vei trece
și vei afla întotdeauna loc
în timpurile, ce se vor întrece
să poarte lumea către-al ei soroc.
Și astfel pân-la marea judecată
Vei fi prin vers, deapururi neuitată.

81

Că voi trăi un epitaf a-ți face,
Sau putrezi, cât tu ești încă vie –
Din versu-mi moartea nu te va desface,
Deși de mine nimeni n-o să știe.
Nemuritor aici e al tău nume,
măcar că eu plecat pe veci...în groapă,
când oamenii mă vor uita în lume,
pe tine te-or păstra sub a lor pleoapă.
statuie o să-ți fie-ăst vers, pe care
îl vor citi priviri ce încă nu-s;
și-o să-l repete glasuri viitoare,
când cei de azi de mult se vor fi dus;
vei fi – atât e pana mea de tare –
mereu pe buze ca o răsuflare.

Traduceri de Mihail Sebastian
(publicate postum în „Viața Românească", martie 1951)

POZIȚIONĂRI

Notă despre un actor

Georges Pitoëff, care a murit de curând, lăsând nu numai în Franța, dar în toată Europa un nume de mare actor (lucru cu atât mai remarcabil, cu cât faima lui n-a fost ajutată de cinematograf: cred că n-a jucat în nici un film), a fost în realitate un actor lipsit de resurse. Dacă n-ar fi primejdia unui prea ieftin paradox, s-ar putea spune că Pitoëff nu avea aptitudini de scenă. Vocea lui era surdă, stinsă, lipsită total de căldură. Avea o privire fixă, rece, care nu știa să râdă și nici să plângă. Gesturile îi erau seci, aspre, fără elan. Totul era crispat în jocul lui. Totul părea că vine din cap. Nimic nu era direct, viguros, năvalnic, biruitor. Era, cum se zice, un actor fără temperament.

Formula e puțin trivială, dar ea rezumă tot.

În orice carieră de mare actor (și, când spun „mare actor", mă gândesc la cei mai mari, la cei care au copleșit mulțimile și au marcat cu numele lor epoci de teatru: Sarah Bernard, Eleonora Dusé, Alexander Moissi) este o anumită forță obscură, incontrolabilă, viscerală. Ea nu are nimic de-a face cu inteligența, cu dicțiunea, cu „stilul". Este o anumită căldură animală, o anumită flacără intimă.

Georges Pitoëff a fost un actor rece. Cu figura lui de var, cu gesturile lui sacadate, cu glasul lui de afon, era ca un instrument căruia îi lipsesc unele coarde. Un astfel de instrument nu transmite mai departe, nu poate să transmită mai departe emoția interpretului, oricât de adâncă ar fi ea, oricât de complexă.

A fost un actor nedăruit.

Se întâmplă – în teatru ca și în toate celelalte arte – ca mari spirite creatoare să nu se poată realiza deplin, pentru că nu găsesc mijloace de expresie pe măsura lor.

Este un dezacord tragic între ceea ce un spirit excepțional poate vedea, înțelege și năzui, și ceea ce resursele fizice de expresie, de care dispune, îi permit să spună.

Actul creator de artă nu este numai de ordine spirituală. El întâlnește rezistența materiei – și poate avea nenorocul de a fi răpus în fața ei.

Cred că e într-adevăr vorba de noroc și nenoroc.

Facilitatea de expresie (pe care ne-am obișnuit să o disprețuim) este în fond un noroc. Sunt oameni care găsesc cu ușurință, fără zbucium, în mod natural, lucrurile pe care le caută și uneori chiar cele pe care nu le caută. Ele vin singure, cu generozitatea inconștientă a fericirii, a abundenței, a fecundității.

Delacroix e un pictor bogat. Paleta lui este plină de culori vii, puternice, somptuoase. Cele mai baroce teme, cele mai greoaie gânduri devin luminoase, într-un material plastic atât de fecund.

În schimb, Ingres este un pictor sărac. Culoarea nu-l ajută. E o culoare rece, monotonă, incapabilă să treacă de anumite limite.

Și poate Ingres nu este exemplul cel mai bun. Sărăcia lui de culoare răspunde în definitiv unei sensibilități moderate. Dar să ne gândim la cazul Toulouse-Lautrec. Aici sărăcia de culoare devine dramatică. Simți că ea paralizează un artist care gândește, vede și simte lucrurile cele mai cutezătoare, dar nu le poate exprima decât pe jumătate, în culori de intensitate redusă. E un adevărat baraj ridicat în fața unei veleități de geniu, pe care totul o justifică, dar n-o ajută.

Același lucru se poate întâmpla în muzică. Ceea ce în pictură e bogăția de culoare, în muzică este bogăția melodică. Sunt compozitori în a căror operă melodia crește cu spontaneitate, cu expansiune. Sunt alții însă, cărora acest dar le este refuzat. Înțeleg foarte bine admirația, poate exagerată, a lui Stravinski pentru Ceaikovski. Stravinski este un compozitor diabolic de inteligent, animat de visuri și tentative excepționale, dar condamnat să lucreze cu un material arid, aspru, fără viață. Ceaikovski reprezintă pentru el nostalgia facilității, paradisul bogățiilor naturale. În același sens, exemplul lui Maurice Ravel e tipic. Nimeni n-a cerut mai mult muzicii și cu nimeni muzica n-a fost mai avară. Când Ravel descoperă un motiv melodic, face din el lucruri năucitoare prin inteligență, prin rafinament, prin subtilitate. Dar, din nefericire, aceste descoperiri sunt rare și Ravel rămâne până la urmă un artist steril.

Există în artă, ca și în viață, săraci și bogați.

Victor Hugo este un latifundiar. Pe imensele lui ogoare pot crește buruieni, se pot prăpădi recolte, se pot nărui bogății – totul se răscumpără însă și se reface prin abundență. Stéphane Mallarmé este un sărac. El trebuie să lupte cu fiecare centimetru de teren și să obțină florile ultime ale acestui pământ zgârcit, care îi este măsurat, fără milă măsurat.

Chinurile creației sunt mari, dar și mai mari sunt chinurile sterilității.

Există în artă o familie de spirite neliniștite, care trăiesc lucid drama teribilă a nerealizării. E o suferință care vine din conștiința obiectivelor extreme de atins și în același timp din dureroasa conștiință a limitelor.

*

Georges Pitoëff făcea parte din această familie de spirite. Era interesantă la el distanța dintre gândul cutezător și resursele fizice insuficiente. O voință actoricească demonică în luptă cu o absurdă sărăcie expresivă.

Poate că nicăieri drama nerealizării nu ia forme mai paralizante decât în teatru. Gândiți-vă la tot ce se poate pierde, ca intensitate emoțională, ca inteligență și intuiție actoricească, în ceea ce se numește cu o formulă obișnuită un „fizic inapt pentru teatru".

Formula poate că este exagerată pentru Pitoëff. „Fizicul" lui nu era cu desăvârșire neteatral. Era însă insuficient în raport cu gândul nemăsurat pe care îl servea.

Era ceva de „mască" în figura acestui om. Orbitele erau adânci, privirea sticloasă. Această primă impresie era agravată de glasul lui stins și de gesturile automate.

Pitoëff era făcut pentru rolurile de fantomă. Poate de aceea a avut o atât de stăruitoare preferință pentru teatrul lui Pirandello. Găsea acolo personaje fantomatice, spectre, fantoșe. Lipsa lor de realitate se acorda cu tot ce era ireal, abstract, descărnat, scheletic în el.

Pitoëff era un actor fals. Totul era fals în el: grimasă, voce, gest. Tocmai de aceea reușea atât de bine în piesele lui Pirandello, în care unele din aparițiile lui sunt de neuitat. Dar Pirandello nu face parte din marele repertoriu de dramă. Acest mare repertoriu îi era interzis lui Pitoëff. Când a încercat să joace Shakespeare, când a îndrăznit să-l joace pe Romeo, căderea a fost dezastruoasă. De altfel toată cariera lui Pitoëff e plină de căderi și dezastre.

Era prea inteligent (una din cele mai neliniștite inteligențe din câte au fost în teatrul contemporan, unde sunt atâția proști robuști), prea inteligent, ca să nu-și cunoască limitele. Dar aceste limite – înnăbușitoare pentru imaginația și ambițiile lui – voia să le spargă. Toată arta lui decurge din această înfruntare.

Era ceva disperat în jocul lui Pitoëff: omul acesta voia să sară dincolo de propria lui umbră.

Se înțelege, n-a reușit. Dar din această frământare, din acest chin al creației neîmplinite, rămânea un accent de suferință, care îi asigură lui Pitoëff un loc distinct în arta actorilor de azi.

A iubit teatrul, așa cum se iubește teatrul: cu fanatism, cu puțină nebunie.

De câte ori l-am văzut jucând, am avut impresia că delirează. Un delir curios, de om lucid, fără febră.

Pitoëff n-a găsit în teatru, și nici n-a căutat, liniște sau repaos. Teatrul este o artă devorantă sau, dacă nu, o vulgară industrie. Cine caută în teatru securitate și odihnă, îl trădează.

Pitoëff a jucat în săli mizerabile, în decoruri sordide, în fața unui public, pe care l-a sedus uneori, l-a iritat adesea și l-a neliniștit totdeauna.

De câte ori am fost la compania Pitoëff (la „Théâtre de l'Oeuvre", la „Théâtre des Arts") am avut o sfâșietoare impresie de sărăcie. Sala era de obicei goală sau populată cu bilete studențești și de favoare. Aveai impresia că ești într-o baracă prăpădită, care mâine va închide, va lichida sau va pleca mai departe.

Dar pe scenă era un iluminat! [...]

*

Într-o vreme în care regia își luase libertăți aberante față de literatura dramatică, într-o vreme în care textul piesei era considerat, într-un spectacol, drept un simplu accesoriu, de care regizorul putea dispune în modul cel mai arbitrar, Pitoëff a menținut în teatru cultul cuvântului scris. Regia lui a servit cuvântul, nu l-a subordonat.

Pitoëff nu a făcut nici regie spectaculoasă, nici regie revoluționară. Marile lui îndrăzneli au fost în repertoriu, nu în regie. A pus totdeauna în scenă cu un minim de mijloace tehnice, fără lux, fără ostentație, ba chiar cu anumită sărăcie, de multe ori melancolică. Regia lui a fost o regie de turneu: decoruri strict indispensabile, figurație redusă, lumini lipsite de fast.

Poate că nu putea altfel. Poate că era constrâns materialmente la această sobrietate, din care a făcut un stil și un crez. Fapt e că pe scena lui Pitoëff, înainte de a juca decorurile, reflectoarele și trâmbițele, jucau actorii, iar prin ei, *cuvântul*, principiu al teatrului, lege și rațiune de a fi ale teatrului.

Pitoëff a crezut în ceea ce a jucat.

Era un actor care a avut un nesfârșit respect, un pătimaș respect pentru gândire. Rus fiind, cu o mentalitate ibseniană, întârziat ibseniană, a avut marota teatrului de idei. Era poate în acest lucru oarece naivitate intelectuală.

Îi plăceau piesele „neplăcute", ca să întrebuințăm termenul lui Shaw. Îi plăceau Ibsen, Shaw, Pirandello. Avea o înclinare specială spre o literatură de teatru amară, sfidătoare, aspră, puțin „tezistă". Cred că acest tezism l-a înșelat adesea. Cel puțin în cazul lui Bruckner, pe care l-a crezut un mare autor, datorită unor false adâncimi.

Ceea ce este însă sigur, e că Pitoëff n-a primit niciodată în casa lui nici una din acele piese agreabile, amuzante, confortabile și stupide, de care e plin teatrul franțuzesc și pe care le semnează cu spirit, poate chiar cu talent, dar fără credință în artă, d-nii Birabeau, Marchand, Deval și încă o sută de autori de același gen.

Pitoëff a jucat un repertoriu neconformist, sarcastic, iritant, nepopular. Ultima piesă în care l-am văzut (octombrie 1937) a fost în acest sens tipică. Era o comedie-pamflet a scriitorului englez I.B. Priestley. Nu-i țin minte titlul original, dar în traducerea franceză se numea, cam ciudat și în orice caz, nu prea atrăgător pentru un afiș, *Des abeilles sur le pont supérieur*. Erau două acte de șarjă politică, amară, descurajată, scrise cu vervă, dar parcă prea demonstrativ. Totul era plin de excelente intenții, dar nerealizat dramatic. N-a avut succes și nu putea avea succes. Dar Pitoëff avea convingerea că servește ceva, o idee, un gând, o năzuință superioară, jucând o astfel de piesă.

Teatrul pentru el era posibilitatea de a le vorbi oamenilor despre destinul omenesc.

(„Revista Fundațiilor Regale", decembrie 1939)

Dirijorul Ernst Ansermet

Am impresia că publicul care aplauda ieri seară la Ateneul Român pe Ernst Ansermet, după ce dirijase un admirabil program simfonic, nu omagia doar un mare dirijor, dar totodată un tip de artist, helas!, din ce în ce mai rar în Europa noastră, sfâșiată de cele mai aprige dispute „ideologice".

Ansermet ne face să ne gândim la unul dintre compatrioții săi, excelentul poet al prozei C.F. Ramuz, care păstrează o puternică amprentă a pământului natal, rămânând una dintre cele mai pure conștiințe europene ale orei de față.

E curios să băgăm de seamă cum Elveția romandă, această țară atât de placidă, de o seninătate ce pare uneori insensibilitate și al cărei calm poate părea, din când în când, un pic apăsător, a transmis Franței și Europei anumite mesaje care mențin, cu surprinzătoare vivacitate, simțul ascuțit al acelui spirit european, prea des considerat de unii epuizat.

Chiar printre cei mai tineri intelectuali de astăzi, printre acei care, în loc să militeze într-o tabără sau alta, se străduiesc să înțeleagă drama teribilă a vremurilor noastre și să-i găsească o soluție pe alt plan decât acela, cu totul fals, al politicii – elvețienii, mai ales cei din zona romandă, ies în evidență deosebit. Nu știu, de pildă, dacă e de ajuns de cunoscută la noi activitatea junelui scriitor elvețian Dénis de Rougemont. Trăiește în Franța, dar orizontul lui depășește sensibil perspectiva strict franceză asupra lucrurilor. După ce a publicat, în 1936, emoționantul *Jurnal al unui intelectual șomer*, dă la iveală acum un *Jurnal german*, rezultatul șederii mai îndelungi dincolo de Rhin. Ambele cărți au meritul, devenit foarte rar, de a judeca frământările confuze ale epocii actuale fără nici o prejudecată politică, de a le percepe cu extremă profunzime și cu o înțelegere proprie asupra libertății morale.

Prezența lui Ansermet printre noi ne îndeamnă a medita, cu un sentiment uman de mândrie, la această fericită categorie de spirite independente, care nu sunt aservite nici unui partid, care își asumă dificila și nobila sarcină de a pune personalitatea lor la adăpost de orice înșelătoare pasiune, ca să-și rezerve, astfel, dreptul de a judeca și deplina facultate de înțelegere.

Câtă exemplaritate în comportamentul domnului Ansermet!

N-a pierdut niciodată contactul cu țara natală dar a străbătut lumea, ducând pretutindeni imboldul animatorului, consolidat prin gândire și entuziasm. Chiar astăzi, din cetatea Genevei, unde conduce una dintre cele mai bune orchestre europene, el păstrează un contact viu cu toate centrele simfonice ale continentului nostru. În domeniul muzicii, el este cu adevărat european. Unul dintre cei din urmă, pe care îi mai avem.

(„L'Indépendance Roumaine", sâmbătă, 4 februarie 1939)

Salzburg abandonat

Tentativele întreprinse de Societatea Festivalului din Salzburg pe lângă d. Arturo Toscanini, cu scopul de a obține concursul său, pentru viitoarea stagiune muzicală, au eșuat. Marele muzician nu va mai dirija concertele libere care au loc anual în cetatea lui Mozart. Decizia este definitivă și nici un argument n-a fost de ajuns de puternic ca să o zdruncine. Abia dacă mai e nevoie să observăm cât de mult va fi resimțită această absență.

Toscanini este sufletul festivalului; i-a fost animator și director spiritual. Întregul program, toată truda și mai ales atmosfera morală în ansamblu, în care se desfășura festivalul, poartă amprenta lui. Cu greu se poate imagina Salzburg-ul abandonat de Toscanini; este un Salzburg deșert, un Salzburg neîmplinit.

Se știe că plecarea aceasta n-are o semnificație strict artistică. Nu din rațiuni muzicale refuză marele șef de orchestră să revină în Austria spre a-și relua însărcinările vechi.

Nu s-a sfiit să declare că hotărârea luată este urmarea acordului intervenit la Berchtesgaden și e determinată numai de noile circumstanțe politice.

Toscanini, care și-a abandonat cândva propria țară – pentru că el nu putea trăi și activa sub regim fascist – acest Toscanini care, ceva mai târziu și din motive similare, părăsea Bayreuth-ul celui de-al treilea Reich, se vede acum obligat să părăsească Salzburg-ul noii Austrii. Nu face decât să păstreze o atitudine deseori afirmată – o atitudine fermă care exclude orice posibilitate de a colabora în ambianța dictaturii.

Este asta o simplă atitudine politică? Și dacă da, are dreptul un artist să manifeste asemenea atitudine? Are el dreptul să-și subordoneze activitatea altor criterii decât celor specifice artei?

Nu se poate nega oarecare intoleranță în gestul lui Toscanini. Dar această intoleranță – sau, ca să fiu mai exact, această intransigență – poate nu este decât un mod de a proteja arta și spiritul.

Așadar, el acționează constant ca artist când protestează împotriva tuturor atingerilor aduse libertății morale a omului, iar dacă protestul său nu se mulțumește a fi doar o vagă declarație verbală, ci se traduce permanent printr-un gest, printr-un exemplu, nu e atât pentru a combate, cât pentru a apăra.

Salzburg-ul era, până în acest an, o mică patrie a spiritului european. Oraș al lui Mozart, oraș al muzicii, păstrează străvechi tradiții de libertate. A pierde sentimentul acestei libertăți înseamnă pentru Toscanini a pierde însuși sentimentul muzicii.

(„L'Indépendance Roumaine", miercuri, 9 martie 1938)

ANOTIMPURI

Meditație de iarnă

Iarna s-a dezlănțuit din senin, o dată cu criza de guvern. N-o mai aştepta nimeni şi cerul de primăvară din ajunul Bobotezei (cer atmosferic, nu politic) părea să promită un ianuarie amabil.

În mai puțin de câteva ceasuri, viscolul a măturat țara de la un capăt la altul, aducând în această Românie certăreață, câteva ceasuri de tăcere. Trenurile au stat, firele de telefon s-au rupt, lupii au ieşit la plimbare.

Puțină pace, pe întinderea acestui pământ amărât. Trebuie să fie undeva, în fundul Moldovei, sau mai jos, în inima Bărăganului, sau sus, pe podişul transilvănean, unele nopți sticloase, reci, sterile, ca nişte imense clopote de cleştar. Câțiva kilometri pătrați, pe care nu se întâmplă nimic, absolut nimic şi unde aerul se înțepeneşte ca un mineral transparent şi pur.

Cred că aceşti câțiva kilometri de stagnare ideală răscumpără triviala nosatră agitație de fiecare zi şi că pământul acesta, pe care îl jignim zilnic cu prezența noastră vorbăreață, îşi recapătă acolo demnitatea lui, de la început, dinainte de Biblie.

Iarna este altceva decât un anotimp. Este, probabil, exercițiul metafizic al pământului. O dată pe an o fi vrând şi el să cugete la moarte – singurul gând care odihneşte cu adevărat. Şi atunci se face iarnă.

Mă gândesc, pentru întărirea acestei prezumții, la imaginea Dunării înghețate, bolovănoasă cum este, crâncenă, învălmăşită, tragică, atât de tumultuoasă în înțepenirea ei, încât nu se poate ca acel îngheț să fie un simplu fenomen fizic şi să nu închidă, în ridicarea şi prăvălirea lui, o dramă mai înaltă decât capetele noastre.

Şi mă mai gândesc la o imagine mai veche (care n-ar avea ce căuta aici, în gazetă, dacă nu m-aş fi hotărât să scriu un articol cu desăvârşire inactual), la iarna lui 1917, atât de zdravănă încât anulase războiul, tunurile ce se auzeau la marginea Brăilei fiind simple ecouri dintr-o altă lume, singurul lucru stăpânitor şi mare rămânând numai iarna, cu geruri şi zăpezi de legendă.

Treceau în fiecare zi, pe bulevard, care cu boi, ducând stive înalte, cenuşii, de trupuri înghețate. La început, păreau să fie arbori *retezați, butuci negri, despuiați de coajă*. Nu. Erau soldați turci, înlemniți în posturi, cu mâna pe puşcă, acoperiți de zăpadă şi ucişi de ger. Priveam spectacolul cu oarecare curiozitate, complet netulburat de defilarea *aceea a morții. Pentru că nu era o moarte* adevărată în acele corpuri țepene. Ci, mai degrabă, o trecere la mineral, o transformare în piatră şi lemn, de unde ideea de suferință sau de agonie era exclusă. De multe ori am auzit platitudinea asta că: „natura este neîndurătoare". În amintire, tabloul acelor trupuri aruncate cu lopata, din viață într-o grămadă de la marginea ei, confirmă această, nu neîndurare, dar perfectă indiferență a pământului, care ne poartă şi ne rabdă, dar ne ignorează în aceeaşi măsură. Ceea ce este un sentiment tragic, dar viril. Să te ştii, măcar o dată într-un an, *într-o zi de iarnă, în adversitate cu pământul*, să ai conştiința că forțele întinse ale globului se strâng în ele şi se îndârjesc în ele, uitând cu desăvârşire de tine şi să rămâi în sfârşit singur, de cea mai întreagă singurătate, iată *un lucru ce nu poate trece peste tine, fără* urme adânci, care nu se uită.

Inventarea caloriferului, a şoşonilor, a automobilelor încălzite cred că au făcut mult pentru reducerea experiențelor noastre *animale*, esențiale.

Dar, între timp, scrie la gazetă, că au murit 14 oameni de îngheț. Ceea ce ne aduce aminte că, în ciuda confortului, rămânem încă în legătură cu fenomenele naturale.

(„Cuvântul", sâmbătă, 14 ianuarie 1933)

1 martie

Ieri, la o secție a Tribunalului Ilfov, am auzit o vorbă care pe Jules Renard l-ar fi încântat.

Era o dezbatere lungă, cenuşie, aridă. Sala mică, avocați mulți, dosare imense. Era o atmosferă de arhivă, un miros de hârtie îngălbenită, ceva descompus în aer, un gust general de oboseală, de somnolență, de înămolire.

Mi se plimba o frântură de vers prin minte şi o repetam, nu pot să vă spun cu ce nostalgie, în timp ce pledoariile se succedau, una după alta, lungi şi dezolante.

Fuir la-bas, fuir!...

Fețe galbene, priviri plictisite, paltoane înăbuşitoare, o lumină prăbuşită, căzând fără fluiditate pe obiecte şi pe oameni...

Cineva, care avea pe semne aceeaşi senzație de sufocare, s-a îndreptat deodată spre una din ferestre şi a deschis-o.

A fost un moment de buimăceală. Tot soarele părea că intrase brusc în odaie, tot soarele, toată lumina, toată primăvara.

A fost un moment de tăcere, de parcă ar fi năvălit cineva în sală, un necunoscut, un neaşteptat – şi ne-ar fi surprins în nu ştiu ce scurte dezbateri, de la care ar fi vrut să ne rupă.

Am simțit cu preciziune că, într-adevăr, este *acolo între noi un intrus – şi dacă nu m-aş teme de* binecunoscutul dumitale scepticism, cetitorule, aş spune că acest intrus era primăvara însăşi.

Avocatul care vorbea a tăcut, întrerupt parcă de un nevăzut adversar, judecătorii au privit cu mirare spre fereastră, *grefierul a ridicat şi el ochii din* dosare...

Fuir la-bas, fuir! Era o voce care venea pe fereastră şi repeta fără cuvinte apelul acesta de plecare. Îl vedeam răsfrânt în toate privirile şi îl simțeam străbătând tăcerea noastră, o clipă.

Dar un tribunal e mai puternic decât o primăvară.

Cel dintâi care şi-a revenit a fost prezidentul. El a bătut cu creionul în masă, a tuşit şi apoi ne-a spus scurt.

- Să fim serioşi, domnilor. Aprod, închide fereastra.

*

Să fim serioşi! De două zile de când a venit primăvara, am impresia că fiecare din noi îşi spune acest cuvânt cuminte.

E ceva în această lumină de martie care ne umileşte. Ea ne dă sentimentul subit de a ne trezi într-o lume plină de lucruri inutile şi moarte. Ea ne dă sentimentul absurd, poate, dar irecuzabil, că viața e în altă parte decât în aceste idei, pe care le uzăm, între aceste cărți, pe care le cetim, în aceste probleme, cu care ne amăgim.

De undeva – din ce conştiință vegetală sau animală a primăverii – vine până la noi o chemare de viață nouă. E un strigăt copilăros şi etern.

Nu suntem destul de opaci, nu suntem destul de sceptici, nu suntem destul de gravi, pentru a nu-l auzi.

Fuir la-bas, fuir!... Toate primăverile încep la fel. Până când un prezident de tribunal, în sufletul nostru, ne cheamă înapoi spre seriozitate.

„Să fim serioşi, domnilor".

...Toate primăverile sfârşesc la fel.

(„Rampa", 2 martie 1936)

Lună plină permanentă!

Dacă telegrama, pe care o publicau aseară ziarele, se adevereşte – atunci cred că putem aştepta mari catastrofe în psihologia umană.

Ştiți desigur despre ce e vorba. Sir James Jeans, ilustru astronom englez, ba chiar preşedinte al Societății Naționale de Astronomie, a declarat că în curând Luna se va fărâmița.

Telegrama precizează: *„Se vor desprinde întâi două părți din ea, apoi patru şi la urmă opt bucăți, care se vor aşeza în jurul Lunii ca inelul din jurul lui Saturn"*.

Vechi iubitori ai nopților cu Lună, am fi deplorat această tristă soartă a satelitului nostru, dacă telegrama nu s-ar fi grăbit să adauge o veste şi mai senzațională decât prima.

„După această catastrofă a Lunii ar urma, după Sir James Jeans, *ca în toate nopțile pământul să aibă Lună plină"*.

Mărturisesc că nu pricep bine logica acestui fenomen. Că Luna se fărâmițează, este fără îndoială trist. Dar că după ce se fărâmițează, devine permanentă – este cel puțin straniu. Iată un mister astronomic greu de dezlegat. În orice caz, nu noi îl vom dezlega – şi mai ales nu eu, care, cu excepția cosmografiei din clasa a VI-a modernă, nu-i pot opune lui Sir James decât un scepticism fără arme şi fără argumente.

Să luăm deci de bună prevestirea sa şi să aşteptăm răbdători producerea fenomenului. El va perturba, sunt convins, mai puțin legile cerului şi mai mult legile sufletului. Va provoca mai mici schimbări în astronomie, decât în psihologie.

Vă dați seama ce fundamentale modificări va suferi conştiința umană, în urma acestui eveniment ceresc?

Luna are mari responsabilități în ideea noastră despre amor.

La lumina ei, s-a păstrat, de-a lungul veacurilor, aceeaşi emoție, care a străbătut marile poeme de dragoste şi marile platitudini de gândire. De departe, din adâncul timpurilor, de la Psalmii lui *David* până la poemele lui *Virgil*, de la Horațiu până la Dante, de la Leopardi până la Musset, de la Heine până la Eminescu, inima omenească a trăit marile ei elanuri sub această lumină, care era cu atât mai plină de mister, cu cât era mai veche.

Am asociat-o vieții noastre intime şi, printr-un instinct străvechi, am făcut-o protectoarea amorurilor noastre, care oricât de sceptice, tot au nevoie de o fărâmă de miracol.

Nu ajută să fii sceptic. Nu ajută să fii cinic. Nu ajută să fii dezabuzat. Sunt nopți cu Lună care sunt mai puternice decât simțul critic. Şi atunci, la lumina Lunii, îți regăseşti puțină stângăcie, puțină inocență, puțin delir. Câteva veacuri de liberă cugetare încă nu ajung să dizolve această eternă amețeală din nopțile cu Lună.

Eternă? Vai, nu! Sir James Jeans a vorbit clar. Vom avea Lună în fiecare noapte – şi asta înseamnă că nu o vom mai avea deloc.

Ce vreți să ne spună o Lună, permanent agățată de cer? O Lună care va arde în permanență ca un bec municipal?

Luna era fascinantă prin prezența ei, dar şi prin absență. În nopțile fără Lună, în nopțile de antracit, negre, umbrite, sumbre, simțeam că acele mari umbre tot ale ei erau. Şi când mai târziu, spre miezul lunilor, răsărea pe cer destrămând în jurul ei vaporoase valuri albastre, dacă era halucinantă, era fiindcă o ştiam în acelaşi timp trecătoare...

Sir James Jeans nu s-a gândit desigur la consecințele funeste ale descoperirii sale. Nu ne trebuie o Lună permanentă. Nouă zeci la sută din poezia universală rămâne fără obiect.

(„Rampa", sâmbătă, 9 noiembrie 1935)

A murit un colaborator al lui Dumnezeu

Thomas Edison. N-a fost un om de azi. În această civilizație mecanică, pe care în mare măsură o crease el, cred că bătrânul acesta silitor nu se recunoştea. Era nu numai omul altor generații, dar omul unei alte vieți. Se află încă în America o mână de oameni, ce descind spiritual din primii colonişti şi care păstrează acolo tradiția lor de muncă şi libertate, dublu steag pentru care Statele Unite au fost întemeiate.

Puțin mai devreme dacă s-ar fi născut, Edison ar fi făcut neîndoielnic parte din „şcoala de la Concord". Era acolo o adunare de inşi, care trăiau izolați, la țară, în păduri, menținând visul lor puritan de singurătate şi creație. Emerson şi H.D. Thoreau au fost eroii acelor timpuri de la Concord. Thomas Edison era din familia lor sufletească. Le seamănă în totul, de la ținuta lui fizică, la structura lui intimă. Rasă de oameni tari, simpli, voluntari, bine legați de pământ, fără nelinişti, fără îndoieli, crezând copilăreşte în frumusețea imanentă a vieții şi a neamului omenesc. Din această naivitate virilă s-a construit viața lor de meşteşugari.

Nu era un inspirat acest Thomas Edison. Nu un inventator de viziune genială, care descoperă minunile aşa cum un poet şi-ar descoperi strofele. El proceda prin căutare, prin experiență continuă, prin corectări zilnice. A spus-o de altminteri într-o vorbă de spirit, cam gros ce e dreptul, spirit de om bătrân, care nu e obişnuit să vorbească frumos. *„În viața mea, a intrat 1% inspirație şi 99% transpirație"*. Înțelegea prin „transpirație" muncă şi efort.

A fost în opera lui imensă ceva din lucrul unui țăran isteț, care, trăind între plante şi animale, ştie să umble în urma vieții şi să scoată din fiecare semn al ei un învățământ. Şcolar prost, a fugit de la scoală, căci nu avea nimic de învățat din cărți, el care avea deschis înainte pământul întreg. Ucenic al naturii, nu putea fi învățăcel al manualelor.

Moare după o asemenea viață şi lasă în urma lui pământul *modificat. Modificat fizic, ca de pe urma unui fenomen natural*, ca după o mare ploaie, ca după o mare schimbare de straturi geologice. Gândiți-vă, că becul electric i-l datorăm lui. Adică, jumătate din caracteristica vieții de azi. Peisagiul citadin al veacului nostru poartă semnătura lui Edison.

„Dumnezeu a spus să se facă lumină şi s-a făcut!". După Dumnezeu, Thomas Edison întâiul de la facerea lumii a repetat cuvântul biblic şi a făcut lumină.

Este poate revoluția cea mai de seamă din câte stau în putința unui om. Şi este aceea care a schimbat mai mult condițiile noastre de viață.

Altfel, e inutil să înşirăm aici toate invențiile, pe care le-a făcut. Le ştiți din cărțile de şcoală. Le găsiți în foile de popularizare. La moartea lui, voiam doar să închinăm un moment de gândire omului Thomas Edison, pe care maşinile inventate n-au izbutit să-l acopere şi să-l eclipseze, ci l-au arătat aşa cum era, conlucrător modest al forțelor mari ce ne înconjoară şi ne depăşesc.

„Colaborator al lui Dumnezeu" – titlul nu este orgolios, căci, în sens deosebit, suntem fiecare colaboratori ai Lui. Numai că Thomas Edison l-a fost cu acel simplu sentiment de datorie împlinită, pe care strămoşii lui îl vor fi avut de mult, când şi-au tras definitiv luntrile la mal şi, nemaivoind să privească spre lumea veche, au pornit să creeze una nouă.

(„Cuvântul", 25 octombrie 1931)

TÂLCURI ŞI INTEROGAȚII

Reflecții numai aparent politice

Din noianul de ştiri alarmante, pe care telegraful ni le aduce zilnic, desprind o telegramă anodină. Ziarele de ieri nu i-au dat nici o importanță şi au publicat-o mai mult cu titlu de curiozitate. Cred însă că e o veste, ce are tâlcul ei – un tâlc mai adânc şi mai durabil decât faptul în sine.

E vorba despre o lege militară sovietică: o reformă a gradelor ierarhice în armată. Se restabilesc, prin această lege, vechile grade din armata imperială şi se reînființează vechiul statut al ofițerilor ruşi. Gradele militare devin din nou ceea ce au fost înainte de revoluție. Ele formează un titlu personal al ofițerilor, titlu ce rămâne în stăpânirea lor chiar atunci când trec în rezervă. Legea spune clar despre dreptul lor de a rămâne şi în viața civilă „generali" şi „căpitani". Drept justificare, se vorbeşte despre necesitatea socială a ordinei şi a disciplinei.

Cum vă spun, chestiunea aceasta nu are mare importanță. Totuşi, niciodată n-am avut mai netă impresia că spiritul revoluționar e în lichidare. Multe au fost renunțările lui, multe au fost abaterile lui de la intransigență, dar abia în acest mărunt fapt văd limpede cum rutina pune capăt revoluției şi cum tradiția biruie inițiativa.

E o lege implacabilă: orice revoluție moare exact în momentul victoriei sale. Moare obligatoriu, fiindcă tinerețea trebuie să moară. Şi revoluția nu e altceva decât o tinerețe, explozivă la începuturile ei, iar mai pe urmă atenuată, cuminţită şi treptat descompusă de trecerea vremii, trecere insensibilă, dar implacabilă.

Revoluția rusească a început cu un act de mare copilărie: suprimarea salutului în armată.

Era o naivitate, dar tocmai de aceea forța ei de sugestie era fulgerătoare. Trebuia atunci un semn de libertate, un semn copilăros, dacă vreți, dar imediat şi concret. Oamenii aceia care prezentaseră arma pentru onor o viață întreagă, găseau în suprimarea salutului, un gest ameţitor de eliberare. Era libertatea sub forma ei cea mai tangibilă.

Atât de viguroasă, atât de frenetică era această „reformă", încât atunci când, în 1918, revoluția a trecut din Rusia în Germania, întâia ei manifestare a fost... dreptul soldatului de a nu mai duce mâna la chipiu. Restul nu avea importanță...

Orice revoluție este la originea ei un moment de recreație. Sângeroasă recreație – dar asta nu schimbă întru nimic nevoia generală de a ieşi din rânduri şi de a-şi face puțin de cap. Nimeni nu va spune întreaga voluptate a liceanului, care după bacalaureat poate trece pe lângă profesorul de ştiințe naturale, fără să-l salute.

Sovietele restaurează salutul – şi acest mic, infim lucru este o reintrare în ordine, o renunțare la revoltă. Este poate, în ordine psihologică, un semn de oboseală. Regimul începe să se respecte pe sine însuşi. Îşi surprinde dintr-o dată sentimente de stimă şi considerație. Vă repet, că nu mă interesează elementul politic al acestei întâmplări. Reţin numai învățătura ei pur şi simplu umană. Căci toți suntem la fel. Cât suntem tineri, puțin ne pasă de cine ne salută şi cine nu, de cine ne laudă şi de cine ne înjură, puțin ne pasă dacă cravata noastră e impecabilă sau şifonată, dacă ideile noastre sunt respectabile sau insolente. Vine însă un timp, când începem să fim atenți şi la salut, şi la cravată, şi la idei. Vine un timp, în care neglijența ne supără şi îndrăzneala ne sperie. Vine un timp când devenim respectabili.

Este, în orice morală a respectului, puțină gută, puțină bătrânețe, puțină panică a morții.

Aşa suntem noi, oamenii, şi tot aşa sunt faptele noastre. Aşa sunt deci, inevitabil, şi revoluțiile.

„Ale tinereții valuri" nu trec numai prin iubire, ci şi prin politică. Sunt şi acolo simpatice nebunii, mari aventuri, imense naivități – dar toate se ordonează cu vremea, se cuminţesc, îşi pierd elanul, îşi uită entuziasmul şi devin morale, cuminți şi prudente, asemenea acelor femei uşoare, care se fac la bătrânețe intolerante bunici.

Sunt treptele ce duc spre respect şi spre moarte.

(„Rampa", 28 septembrie 1935)

De la Sacco şi Vanzeti... la Abisinia

Şi dumneata, cititorule, şi dumneata ai o opinie în chestia abisiniană. Poate că nu ştii prea bine unde se află Abisinia, ce conține raportul Comitetului de cinci, care este mecanismul sancțiunilor de la Geneva şi ce caută în această afacere Canalul de Suez, poate că nu ştii nimic din toate acestea, dar asta nu te împiedică să ai o opinie în chestia abisiniană. Mărturiseşte că de aici, din Bucureşti, din colțul dumitale, unde n-a venit nimeni până azi să-ți ceară soluții politice, dumneata nu eşti un simplu spectator al dramei care se desfăşoară, ci eşti un participant activ şi un om de atitudine. Hotărârea dumitale a fost de mult luată şi nimeni nu ți-o va zdruncina.

În această oră, în care cancelariile europene sunt încă ameţite de precipitarea faptelor, dumneata gândeşti ferm ceea ce gândeşti. Dumneata eşti cu Mussolini sau eşti cu Negusul. Eşti cu Italia sau eşti cu Abisinia. Nu te codeşti să afirmi limpede pentru cine votezi. Abil, n-are decât să fie d. Titulescu. Asta e meseria şi obligația dumnealui. Noi, simplii cetățeni, care nu angajăm politica statului, ci numai politica noastră personală, noi ne putem îngădui să vorbim, cum se zice, cu cărțile pe față.

Prin urmare, să nu ne ascundem. Fiecare din noi s-a rostit de mult în conflictul african. Dacă cetim cu emoție telegramele Rador şi Havas, nu e pentru că pielea noastră ar fi în joc (deşi nu se ştie...), ci pentru că simpatia sau antipatia noastră e angajată. Ni se pare că acolo, la frontierele incerte ale Ethiopiei, se decide ceva mai mult decât o stăpânire de pământ, ceva mai abstract şi mai general.

Miraculoasă capacitate a oamenilor de a transforma într-o pasiune personală, o chestiune vagă, depărtată şi confuză! Am impresia că ori de câte ori se pune pe pământul acesta mare, într-un fapt oricât de derizoriu, o problemă de simplă dreptate omenească, lumea redevine brusc sensibilă.

În fond, câte mizerii nu tolerăm în vecinătatea noastră, câte tragedii obscure nu ne stau nevăzute în apropiere, câte crime stupide nu răbdăm din lene şi indiferență. Totuşi, într-o bună zi, undeva se întâmplă un accident mic sau mare – şi dintr-odată toate privirile sunt ațintite într-acolo. E un fel de contagiune universală, un fel de subită cădere de hotare, un moment de atenție generală, care dintr-odată împarte lumea toată în două blocuri adverse. Unul care spune „da" – şi altul care strigă „nu".

Aşa s-a întâmplat acum aproape 40 de ani, când căpitanul Dreyfus a fost condamnat. Aşa s-a întâmplat în 1914, când Belgia a fost cotropită. Acelaşi lucru în 1927, când doi anarhişti italieni, Sacco şi Vanzeti, au fost ucişi pe scaunul electric. Acelaşi lucru astăzi, când Ducele...

Vedeți, nu alegem prea mult. Suntem la fel de sensibili la o simplă ucidere individuală sau la un măcel colectiv. O viață sau un milion de vieți capătă în judecata simplă a mulțimilor aceeaşi importanță cutremurătoare. E un sentiment de justiție, care nu procedează statistic. El nu numără. El simte violență şi o judecă instinctiv, fără să verifice prea mult piesele de dosar.

De ce luăm cu toții parte, cu atâta pasiune, cu atâta părtinire, la drama abisiniană?

Avem doar aici, în Europa, mai aproape de noi, probleme mult mai grave şi mai complexe. Este Anschlusul. Este coridorul polonez. Este Tirolul italian. Sunt puncte de nelinişte, care astăzi întâmplător sunt calme, dar ieri au fost acute şi mâine vor redeveni acute. Totuşi, niciodată ele n-au emoționat pe nimeni. Ni se par reci, indiferente, de ordin strict tehnic. Sunt multe cifre, multe documente, multe statistici, scări grafice, tablouri comparative etc., etc. Ne interesează cel mult ca discuție de bibliotecă, dar nimeni n-a simțit vreodată că ideea însăşi de om ar fi cuprinsă în aceste „probleme".

Ideea de om! Pare ceva abstract şi depărtat. Gândiți-vă însă bine şi veți vedea că totuşi la aceasta se reduce valul de emoție, cu care lumea întreagă aşteaptă astăzi veşti din sumbra Etiopie, cum altădată le aştepta din strălucitorul Paris sau din civilizata Americă, unde trebuia să cadă sau să nu cadă capul lui Dreyfus, să moară sau să nu moară Sacco şi Vanzeti.

Erau nişte necunoscuți, nişte indivizi obscuri, viața lor în orice altă împrejurare ne-ar fi fost perfect indiferentă; puteau să moară de diabet, de scarlatină sau de înec şi puțin ne-ar fi păsat, dar pentru că mureau printr-un act de justiție siluită sau numai pusă la îndoială, moartea lor devenea un caz de conştiință pentru fiecare dintre noi, solidari cu voie sau fără voie cu tot ce mutilează ori înalță pe om, pe ultimul om.

Cât de mult se înşală propaganda fascistă când răspândeşte cărți, fotografii şi documente despre barbaria abisiniană. Nu că aceste documente ar fi dubioase. Ele pot fi absolut exacte, dar nu încetează a fi inutile. Căci doară nimeni, absolut nimeni, nu-i va părăsi pe Dante şi Leonardo spre a se converti la estetica de la Adis-Abeba. Şi nimeni nu va uita că prin Roma conştiința umană a căpătat lumini, pe care Majestatea sa Selassie I-ul nu ni le va da niciodată.

Dar nu această diferență de culturi e în joc. Ea poate demonstra cel mult că acolo unde se pune o întrebare esențială, de dreptate sau nedreptate, de abuz sau justiție, de violență sau pace, acolo nimic altceva nu mai are cuvânt.

E la mijloc acea ireductibilă „idee de om" şi, după cum crezi sau nu crezi în ea, vei fi cu Abisinia sau cu Mussolini, vei fi cu Sacco şi Vanzeti sau împotriva lor, vei fi cu cel ce dă moartea sau cu cel ce o primeşte, vei fi cu cel care oprimă sau cu cel care suferă.

E o chestiune de sensibilitate, nu de politică.

(„Rampa", luni, 23 septembrie, 1935)

P.E.N. Clubul şi pacea

E naivă pretenția intelectualilor de a opri în loc mersul lumii spre dezastru. Cine îşi imaginează că o pagină scrisă poate întoarce din drum o demență sistematic organizată, este un optimist. În realitate, niciodată cuvântul nu biruie sabia, deşi ne place să ne amăgim cu această veche iluzie. Sau poate că sabia, la urma urmelor, ar birui-o – dar mitraliera, tunul şi ecrazita, în nici un caz.

De aceea nu pot ceti, fără a surâde, moțiunea propusă zilele acestea de către P.E.N. Clubul francez Comitetului executiv de la Londra.

„În prezența deplorabilelor evenimente actuale, a stării de război create şi a riscurilor de război general cari se ivesc, membrii federațiunii P.E.N., asociație internațională a scriitorilor din patruzeci de țări, cred de datoria lor să reamintească în mod solemn paragraful 3 din articolul I al statutelor: *„Membrii P.E.N. Clubului vor uza la orice moment de influența şi scrisul lor în favoarea înțelegerii şi respectului mutual al popoarelor"*.

E mişcător acest „paragraf 3 din articolul I". Mişcător, prin candoare. El ar trebui tipărit într-o mică ediție de lux şi trimis. tuturor şefilor de stat. Nu încape îndoială că-i va amuza. Poeții ăştia au totdeauna haz...

Aşadar au decis să uzeze de influența lor. Vă dați seama cât e de grav? Fabricile de muniții lucrează zi şi noapte. Laboratoarele pregătesc infernale otrăvuri. Avioanele de atac brăzdează cerurile. Submarinele străbat oceanele. Dar să fim liniştiți: P.E.N. Clubul a decis să uzeze de influența sa.

Dacă orice glumă n-ar fi macabră, când e vorba de moarte, am crede că este o glumă. În realitate, nu este decât o mică naivitate, o tragică naivitate.

Intelectualii nu-şi dau seama, sau se prefac a nu-şi da seama, că puterea politică îi rabdă atâta timp cât îi ştie inofensivi. În momentul în care ar deveni, nu primejdioşi, dar măcar incomozi, i-ar suprima fără ezitare.

Industria de război are genul ei de umor. În timp ce organizează metodic viitorul mare măcel universal, se distrează lăsându-i pe poeți să semneze manifeste pentru „respectul mutual dintre popoare". E un ideal elegant şi care nu tulbură întru nimic fabricarea gazelor asfixiante. Politeța şi bunele maniere au fost totdeauna pe gustul negustorilor de tunuri. Sunt nişte oameni subțiri, cu foarte delicată simțire personală. Moartea, pe care o servesc în uzinele lor, este ceva abstract. O problemă de cifre. O problemă tehnică. Numai aluminiu, numai oțel, numai ebonită. Este respectul impersonal al morții. Sângele nu se vede – acest sânge care pătează, murdăreşte şi strică armonia cifrelor pure.

P.E.N. Clubul vrea să-şi exercite influența? N-are decât. Va avea, în acest scop, concursul tuturor guvernelor, al tuturor polițiştilor, al tuturor puterilor constituite.

Respect mutual? La dispoziția dumneavoastră. Nu costă bani şi nu supără pe nimeni. Iar la momentul oportun, nu respectul mutual vă va împiedica să vă ucideți reciproc peste gardul de sârmă ghimpată, ce vă va despărți.

E deprimant poate să iei în batjocură cuvântul de pace, pe care îl aruncă lumii câțiva oameni, ce, la un moment dat, într-un ceas de iluzii, şi-au închipuit că pot face deasupra granițelor o familie de inteligențe, o familie liberă de orice prejudecată locală, de orice minciună partizană, de orice orbire, aşa zis patriotică. E deprimant, dar nici timp de amăgire nu avem. P.E.N. Clubul este şi el prizonierul civilizației actuale şi nu poate valora mai mult decât această civilizație. Astăzi protestează împotriva războiului pentru că mai are voie de la poliție să protesteze. Mâine nu va mai avea voie şi nu va mai protesta. Mâine prozatorii, eseişti şi nuvelişti, se vor înrola în batalioanele respective şi vor relua de la capăt războiul „spiritual" pe care l-au întrerupt în 1918.

Se vor găsi totdeauna alți 93 de profesori universitari, artişti şi poeți care să declare, cum au declarat în 1914, că ocuparea Belgiei este un act de umanitate. Va fi poate altă Belgie, va fi poate alt război, vor fi poate alți 93 sau 993 de intelectuali, dar va fi mereu acelaşi spirit de laşitate sau de neputință, pe care inteligența l-a avut totdeauna când i-a stat revolverul la tâmplă.

Dar până atunci, nimeni nu se opune la aplicarea paragrafului 3 din articolul I.

(„Rampa", 10 noiembrie 1935)

PE MERIDIANELE LUMII

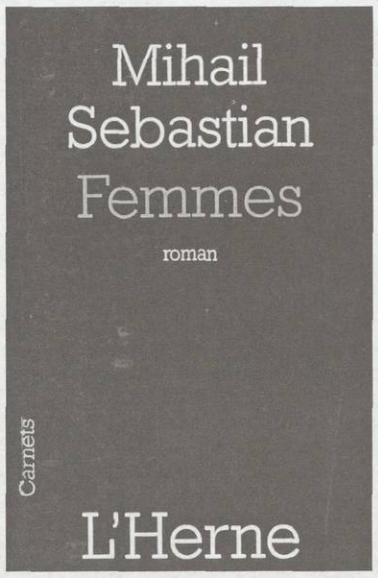

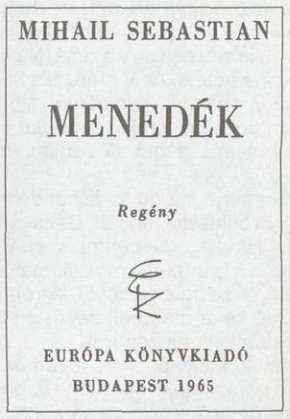

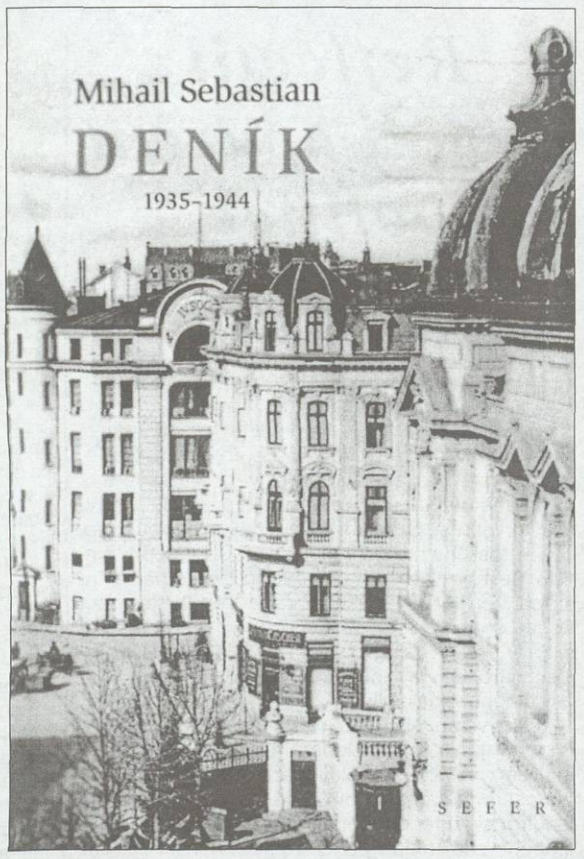

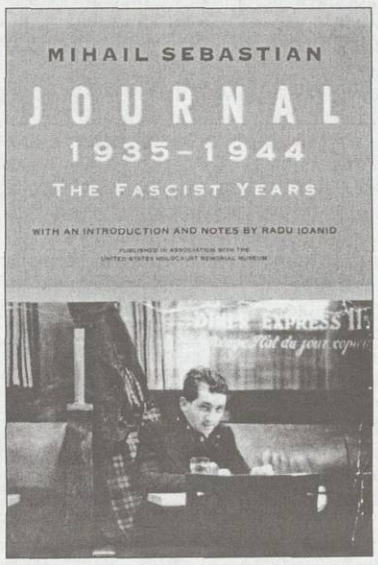

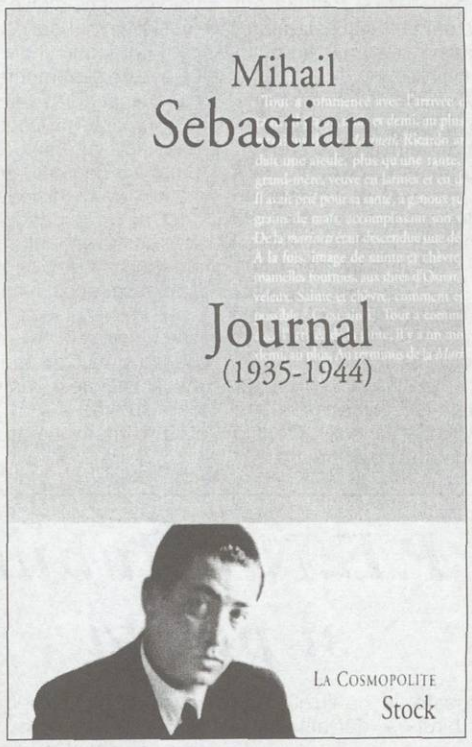

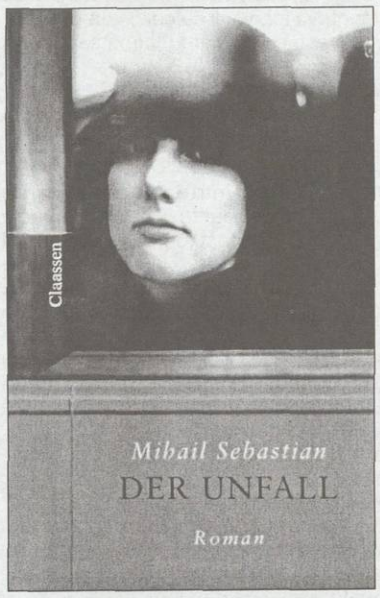

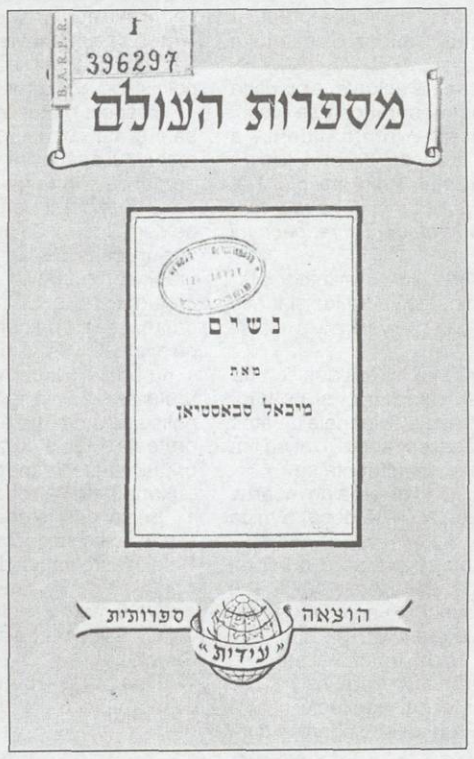

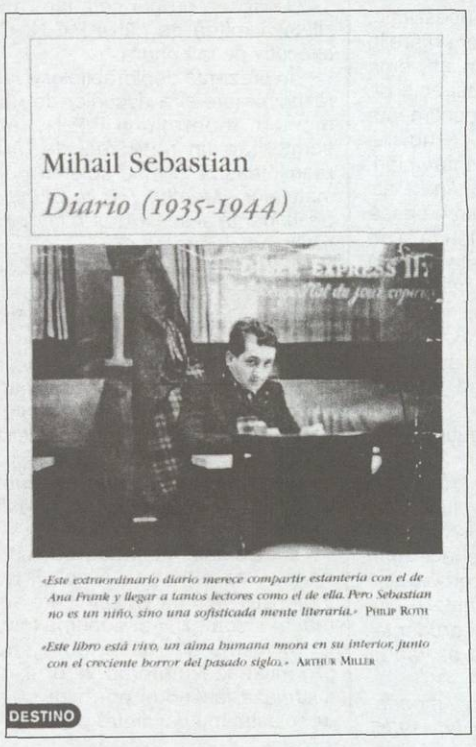

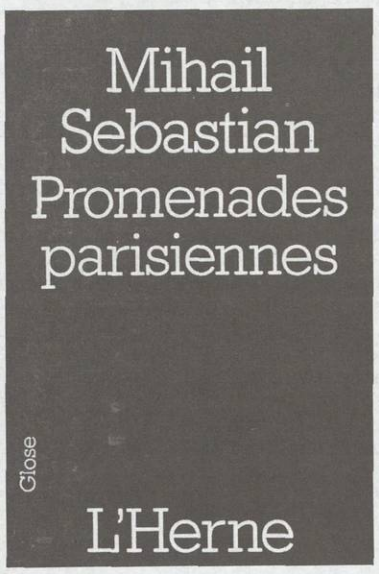

CENTENNIAL MIHAIL SEBASTIAN (VIII)

Starting from May when our documentary trip began on the occasion of Mihail Sebastian Centennial, we went month after month on the writers' traces in order to find one by one the components of a very rich activity reflecting the dimensions of an astounding personality in the Romanian cultural landscape. As he was a mountain hiking lover, we somehow imitated him in walking on less known paths, through labyrinths of light and shadows, and we gradually discovered the writer, the playwright, the refined music and arts lover, the lucid observer of the political local and international events, with a passion for the ideas movement. We steadily advanced to the clearing, most probably the highest, where from we can look to the ambitious horizons of this intellectual, familiar with, and ardent to get his readers familiar with the constitutive values of the European patrimony. He had the ambition of the high altitudes, he loved the intense and refreshing air of the thought altitude and therefore he refused, he denounced and appealed to the public awareness not to give up and not to be lured by the impetuous demagogy of the dictatorship, abusively installed in power and so damaging to the culture, ready to devalue it to the propaganda level, to cut off any renewal enthusiasm, while the individual freedom had been restricted. Without being a political combatant he foresaw the catastrophe represented by the totalitarian fascist Nazi or communist regime instauration, he repudiated them and by so doing, he kept his integrity and his civil dignity in spite of the oppressions and humiliations he had to endure as a Jew. Raymond Aron's formulation, "committed spectator", would perfectly fit Mihail Sebastian too, even more because they had a common spiritual mentor: Alain, the philosopher of the autonomous spirit and behavior.